CRONICELE ROMANIEI

SÉŬ

LETOPISEȚELE

MOLDAVIEI ȘI VALAHIEI

www.dacoromanica.ro

CRONICELE ROMANIEI

SĂU

LETOPISEȚELE

MOLDAVIEI ȘI VALAHIEI

A DOUA EDIȚIUNE

REVĂDUTĂ, ÎNDESTRATĂ CU NOTE, BIOGRAFII ȘI FAC-SIMILE, CUPRINDÊNDU MAI MULTE CRONICE NEPUBLICATE ÎNCĂ; ȘI, CA ADAOSU:

TABLELE ISTORICE ALE ROMÂNIEI

de la 1766 până la 11 Februarie 1866.

DE

MICHAIL KOGĂLNICEANU

TOMU I°

Prefaçie.
Cuvêntu introductivu la Istoria Națională.—De *Michail Kogălniceanu.*
Carte pentru descălecatul d'ântêiu alu Moldoveĭ. — De *Miron Costin.*
Carte pentru descălecatul d'ântêiu alu Moldoveĭ.— De *Nicolaĭ Costin.*
Fragmentul Cronicei atribuită luĭ *Nicolaĭ Milescu.*
Domniĭ Moldoveĭ (1354—1594).—De *Vornicul Grigori Urechi.*
Letopisețul Moldoveĭ (1594—1662).—De *Logofĕtul Miron Costin.*
Apendicse.

BUCURESCI
IMPRIMERIA NAȚIONALĂ, C. N. RĂDULESCU, STRADA ACADEMIEI 24
1872

www.dacoromanica.ro

Tóte ecsemplarele voru fi subt-insemnate de:

No.

www.dacoromanica.ro

PREFAŢIA

La a-doua ediţiune

La 10 Aprilie, anulŭ acesta 1872, s'aŭ implinitŭ *douĕ-ḑecĭ de anĭ*, de când amŭ datŭ la lumină ântêĭa ediţiune a **Letopiseţelorŭ Moldoveĭ**. Asta-ḑĭ publicŭ ca a-două ediţiune **Cronicele României**.

In acestŭ intervalŭ de douĕ-ḑecĭ de anĭ, câte s'aŭ petrecutŭ in ţéra nóstră! Insăşĭ ţéra s'a transformatŭ! Visul strĕmoşilorŭ nostri, marele scopŭ naţionalŭ alŭ luĭ Stefan şi alŭ luĭ Mihaĭ s'a realisatŭ: **Astă-ḑĭ avemŭ o Românie**.

In istoria popórelorŭ lumeĭ moderne, cu deosebire demnă de tótă mirarea este sórta naţiuneĭ române! Din in eputu incungĭurată de puternicĭ vecinĭ, in luptă seculară cu eĭ, subpusă, apoĭ, şi sfăşiată in maĭ multe trunchĭurĭ, nu odată ea a fostŭ pe margineą prăpăstieĭ; nu odată existenţa şi chĭar numele seu au fostŭ in ajunulŭ de a fi sterse din cartea omenireĭ; şi, faptŭ curiosŭ, tocmaĭ in acelle momente de durere, când fiiĭ eĭ ceĭ maĭ energicĭ, ceĭ maĭ plinĭ de credinţă in vitalitatea ginteĭ române, desperaŭ, tocmaĭ atuncĭ Providenţia lua de mâna pre naţiunea nóstra ca pre o fiĭcă ĭubită intre fiĭcele celle maĭ ĭubite, o scotea din tóte pericolele, şi o realţa maĭ tênĕră şi maĭ sdravenă de cât fussese inaintea óreĭ peireĭ! N'avemŭ, déra dreptŭ, noĭ, Românĭĭ, de a susţine ca la gurele Dunăreĭ de gĭosŭ, nouă ni s'a datŭ o misiune de implinitu!

Se apropie doue sute de anĭ de când — in miḑĭlocululŭ resbelelorŭ esterióre şi civile, in miḑ'locul a totŭ felulu de tiranĭĭ din lăuntru, subt carĭ apoĭ şĭ-a perdutu şi viaţa — Miron Costin, in 1677, scriindŭ Letopiseţulŭ Moldoveĭ, ḑicea aceste dureróse cu-

www.dacoromanica.ro

vinte: «*Ce, sosiră assupra nóstră cumplite aceste vremi de acum, de nu stămu de scrisóre, ci de grigi şi suspinuri; şi, la acestu felu de scrisóre, gându slobodu şi fóră valuri trebuiesce; éră noi privimu cumplite vremi şi cumpĕnă mare pământului nostru şi nouĕ!*»

Cinci-dieci de ani mai târdiu, situaţiunea devenise şi mai rea; şi bĕtrânulu Ion Neculce, aprópe de a-şi închide ochii, după o lungă viéţă plină de furtuni, strigă in marea sea durere: «*Oh! Oh! Oh! Sĕracă ţéră a Moldovei! Ce sórtă de viéţă 'ţi-au căutu! Cum au mai remasu omu trăitoru in tine, de mare mirare este, cu atâte spurcaciuni de obiceiuri ce se tragu până astă-di in tine, Moldovo!* etc.»

Când assemine accente dureróse eşiau din peptulu bĕtrânilorŭ nostri cronicari, fie-care din ei omu de statu insemnatu alu tempului sĕu — Miron Costin, mare Vornicu alu Moldovei, carele dicea lui Duca Vodă: *sĕ nu dămu locului, că pamêntulu acesta este framêntatu cu sângele moşilorŭ şi strĕmoşilorŭ nostri;* şi Ion Neculce, ultimulu Hatmanu purtătoru de resbelu, carele in fruntea ostirei Moldovene a contribuitu la salvarea lui Petru cellu Mare pe ţermurile Prutului — ei nu numai arătau durerile tristului secolu in care trăiau, déră prevedeau şi prevestiau viitórele nenorociri ale ţerei: tăiarea séu isgonirea ultimilorŭ Domni români, secululu de ferŭ şi de tină alu fanarioţilorŭ, prefacerea oraşelorŭ dunarene in cetăţi turcesci, cedarea pe unu tempu a banatului Craiovei, perderea până astă-di a Bucovinei şi a Bessarabiei, infine mai multu de cât eminenta stergere a ţerilorŭ române de pe charta Europei!

Şi, cu tóte aceste, după grozavul potopu strĕlucesce curcubeul reinsenināreĭ orizonteluĭ Românescu! Marea revoluţiune francesă dice popórelorŭ, ca şi Christu lui Lazaru, *sculaţi-vĕ!* Numele lui Napoleon, ca in tótă lumea, strebate şi la Dunărea de josu! Sim-

www.dacoromanica.ro

ţimêntulŭ naţionalŭ renasce. Tudor Vladimirescu revendică drep turile nu numaĭ ale ţereĭ, déră şi ale claselorŭ desmoscenite. Ellŭ ea arma nu numaĭ in contra fanarioţilorŭ, déră şi in contra boïe lorŭ, séu a *despoietoriloru norodului*, spre a intrebuinţa propri ele séle „cuvinte“) Revoluţiunea sea naţională, şi totŭ-odată so cială, este sîmburele nu numaĭ allŭ revoluţiuneĭ din 1848, déră şi allŭ actuluĭ de emancipaţiune din 2 Maiŭ 1864. Fanarioţiĭ se is gonescŭ din domnia Moldoveĭ şi a Ţereĭ Românescĭ. Pe-urmă nas ce resbelul între Rusia şi Turcia din 1828—1829. Pacea de A drianopolĭ se încheïe. Autonomia Principatelorŭ se consfinţesce prin acestŭ tractatŭ intr'unŭ chipŭ positivŭ. *Domniile române, viagere şi alese, dupĕ datina strebună, se reinfiinţézĕ.* Unŭ gu vernu intemeïatŭ pe anume legĭ şi aşeḑeminte, subpusŭ contro luluĭ *Adunărilorŭ obscescĭ*, inlocuesce ocârmuirea desfrânată şi destructrice a despoţilorŭ străinĭ; *şi gintea Romana nu pere!*

Déră, noue nenorocirĭ vinŭ sĕ apese vechile colonĭ ale luĭ Tra janŭ. Protectoratul rusescŭ degeneréză in Proconsulatŭ. Domnĭi nu suntŭ de cât nisce locotenenţĭ aĭ consulilorŭ Ţaruluĭ. Totŭ sîmţimêntulŭ de naţionalitate şi de libertate este interḑisŭ şi înnă buşitŭ!

Revoluţiunea francesa din 1848 îşĭ află resunetulŭ — ca in tótă Europa — in Iaşĭ şi in Bucurescĭ! Insă, mişcarea este incurênd reprimată. Ocupaţiunea turco-ruséscă vine in ajutorulŭ reacţiuneĭ din launtru. Autonomia ţereĭ redevine unŭ simplu cuvêntu; aran ţiile naţionale şi constituţionale ale tractatuluĭ de Adrianopolĭ e in locuescŭ prin hîdósa convenţiune de la Balta-Liman, care e te ne gaţiunea a tótă independinţa, a tótă libertatea şi legalitatea din lăuntru! Domnĭi nu se maĭ alegŭ de ţeră; eĭ se numes u in Con

www.dacoromanica.ro

stantinopoli, séu, mai bine ḑicêndŭ, in Petersburgŭ; şi nota conteluĭ de Nesselrode contestă naţiuneĭ Române până şi gloriósa sea origină!

Când presentulŭ era atât de negru, ĭată şi viitorulŭ ce in 1852 ne ascepta. Principatele eraŭ in ajunulŭ de a fi luate de catre Rusia *zalogu pentru cheia Sântului Mormântŭ!* Subt pretestŭ de a se ocroti Greciĭ orthodoxĭ, Romăniĭ orthodoxĭ aveaŭ a'şi vedea ţéra occupata de armiile Impĕratuluĭ orthodoxŭ, şi dată prada tutulorŭ releloru resbeluluĭ!

Cu asemine trecutŭ, presentu şi viitorŭ, cum, déră, sĕ nu dispe rămŭ de sórta ţerei şi a naţiuneĭ nóstre, cu tóte că pe atunce eramu in vêrsta speranţeĭ, eramu juni! Cum, déră, in 1849—1852, când amŭ sevêrşitu publicarea collecţiuneĭ Cronicelorŭ Moldovene, sĕ nu fiŭ şi eŭ lovitu de acea ingrijire durerósă despre viitorul nostru, pre care o resimţia tótă generaţiunea contimporană, *sfăşiată in individualităţile séll, lovita in illusiunile sélle celle mai placute*; şi aşĭa, chĭar in capulŭ aceĭ ediţiunĭ sĕ recomandŭ inimelorŭ lovi e de durerile pa riei studiul istorieĭ naţionale, ca limanulŭ de mantuire ca singurulŭ oraculu ce ne mai putea spune viitorulŭ[1])?

Eĭ bine, tocmai atunce, când naţiunea renuncia chĭar la sper nţiă, Francia, Anglia şi Italia rădicaŭ mănuşia ce Rusia arunca e lumei cilivisate. Resbelulu Crimeeĭ nasce! Drapelele puterilorŭ alliate fâlfâie pe zidurile sfarîmate ale Sebastopolei. In acellaşŭ timpu, o mâi ă de Romănĭ se facŭ pelerinii şi apostolii naţionalităţei lorŭ. Eĭ strebatŭ in oficinele preseĭ şi in cabinetele diplomaţilorŭ; glasulu lorŭ ajunge până la tronurile Monarchilorŭ, arbitriĭ lumeĭ! Energia şi eloquenţia lorŭ devine stăpână opiniuneĭ publice: şi Romănia este copilulŭ de predilecţiune alŭ Eu opeĭ, precum fussese Elada in 1821—1828!

www.dacoromanica.ro

Pacea de la Paris se incheĭe in $^{18}{}_{30}$ Martiŭ 1856. Românii suntŭ chĭămaţi de a se rosti înşişĭ eĭ in privinţa viitóreĭ organisaţiunĭ a patrieĭ lorŭ; şi inadinşĭ trimişĭ aĭ Areopaguluĭ Europeanŭ vinŭ in Bucurescĭ şi in Iaşĭ spre a asculta glasulŭ şi dorinţele uneĭ naţiune desceptată din mormântŭ!

Vêntul libertăţeĭ imprăstie nuoriĭ negri de pe orizontele Dunăreĭ de gĭosŭ. Ce mare, ce frumósă epochă incepe atuncĭ! Dupĕ seculĭ de despotismŭ şi de ingĭosorire naţională şi socială, tóte clasele popululuĭ Românŭ se intrunescŭ in Adunarile-mume din 1857! *Frăţiea Românéscă renasce*! Pe acelleşĭ bănc̆ĭ ş' pentru acellaşŭ mare scopŭ: *Formarea statuluĭ Românu*, se întrunescŭ intr'o stringĕtură de mână Domnĭ, boĭerĭ si sătenĭ. Atunce n'amŭ maĭ avutŭ a scrie istorie; *amŭ făcutŭ istorie!*

Moldova, cu tótă individualitatea sea istorică, cu tóte interesele séle proprĭĭ, avêndŭ consciinţa a marelorŭ sacrificie materiale ce avea sĕ facă in favórea uneĭ marĭ ideĭ, este sublimă de abnegaţiune! Ea se rostesce unanimă in favórea Unireĭ! Spre a agĭunge la putinţa de a se rosti liberu, ea avea nevoĭe a se lupta, şi se luptă cu bărbăţie. şi in contra influenţeĭ activă din afară din partea Turcieĭ şi a Austrieĭ, şi in contra presiuneĭ fŏra de marginĭ a guvernuluĭ vitrigŭ alŭ luĭ Vogoridi, rânduitŭ Caĭmacamu cu misiunea anume de a combate aspiraţiunile naţionale! Protectorŭ activu şi generosŭ alŭ acestorŭ aspiraţiunĭ este Napoleonŭ III, câtŭ a impĕrăţitŭ geniulŭ bine-facĕtorŭ alŭ Românieĭ

Rusia atuncĭ îşĭ părăsesce şi ea politica greşita, şi se în órce la politica dréptă din timpulŭ tractatelorŭ de Kaĭnardji şi de Adrianopolĭ. Alăturea cu Francia, ea sprijine ideea Unireĭ, pre care dejà o recunoscuse şi o garantase in principiŭ prin Regulamentulŭ organicŭ din 1832.

Prusia şi Italia, şi apoĭ şi Anglia, ĭaŭ subt scutulŭ lorŭ dorin-

www.dacoromanica.ro

ţele şi trebuinţele naţiuneĭ Române. Şi ast-felŭ, se incheĭe Convenţiunea de la Paris, care, dacă nu ne da Unirea, dérà cellŭ puţin ne da miḑlócele şi putinţa de a agĭunge la realisarea eĭ!

Şi aşa, renascerea Românieĭ devine o realitate!

De la 1859 până la 1864, ce n'amŭ făcutu! Alegerea unuĭ singurŭ Domnu pentru ambele Principate; şi, in curênd, ca consecinţă, *Unirea ţerilorŭ plină şi intrégă*, secularisarea averiloru mŏnastirilorŭ inchinate şi neinchinate; oborirea clăceĭ (boĭerescul) improprietărirea ţĕranilorŭ!—Marea cestiune sociala, carea pretutindine a costatŭ sacrificie materiale colosale, ruina de classe intregĭ şi şiróĭe de sânge, in Romănia se dislégă fŏră o picătură de sânge, fără ruina nimenuĭ; ba chĭar din contra, de la alŭ-doile anŭ, producţiunea agricolă se indoĭesce, şi bonurile rurale salvă averea a sute de proprietarĭ indatoraţĭ!—Şi apoĭ, egala indrituire a tutulorŭ classelorŭ societăţeĭ Române; sufragiulŭ universalŭ; instrucţiunea publică generală, gratuită şi obligătóre; inarmarea intregeĭ naţiuni, ca principiŭ, şi, in faptu o armată numerósă şi bine organisată, cum Dunarea de gĭosŭ nu vĕḑuse o assemine din timpurile luĭ Stefan şi Mihaĭŭ! Şi câte alte reforme, adeveratu liberale! Unificarea codurilorŭ, cu maritagiul civilŭ, cu juriulŭ, cu oborirea pedepseĭ de mórte; legea judeţiană; legea comunală; camerele de comerciŭ şi de agricultură; concursurile şi es posiţiunile de agricultură şi de industrie naţională, sistemulŭ metricŭ ḑecimalŭ, etc. etc.

Şi, maĭ presus de tóte, rumperea Convenţiuneĭ de la Paris, in cât ea mărginĭa autonomia ţereĭ; şi, ca preambulŭ la Statutulŭ din 1864, Europa recunoscêndŭ Românieĭ *dreptulŭ absolutŭ de a'şĭ preface guvernul şi legile din untru dupĕ trebuinţele şi interesele séle, fŏra celu maĭ micu amestecu şi intervenţiune din afară!*

Ş'apoĭ, s'aŭ pututŭ susţine că *Doue Maiŭ* a fostu o lovire de

www.dacoromanica.ro

statŭ, unŭ actŭ carele in deafară restatornicĭa România in tóte drepturile sélle de naţiune liberă şi autonomă, şi in lăuntru sfărîma oligarchia, şi chĭăma unŭ milionŭ de Românĭ la viéţa politică şi la proprietatea emancipată de legăturile clăceĭ şi ale drep turilorŭ feudale!

Iată ce a făcutŭ generaţiunea de la 1848 — 1864, generaţiune la care, sĕ'mĭ fie permisŭ, nu fŏră óreşĭ-care mândrie, de a mĕ numera şi eŭ!

Déră, aceste reforme, odată proclamate, nu maĭ era de cât de a le aplica cu înţelepcĭune, cu sinceritate, şi de a le conserva cu bărbăţie. Din nenorocire, ceĭ de sus n'aŭ avutu indestulă putere morală spre a evita in punerea lorŭ in lucrare greşelele şi maĭ ales abusurile! Ba, maĭ multŭ, aplicarea lorŭ a fostŭ incredinţată unorŭ ómenĭ, cariĭ nu puteaŭ sĕ le ĭubéscă, căcĭ nicĭ le-aŭ professatŭ, nicĭ aŭ luptatŭ vre-o-dată, in viéţa lorŭ, pentru dobên direa lorŭ!

Dacă amŭ fostŭ fŏră cruţare pentru ceĭ de sus, nu se cuvine sĕ fiŭ maĭ indulgentŭ pentru ceĭ de jos, cariĭ n'aŭ avutŭ indestulă răbdare şi bărbăţie spre a se lupta, pe calea legală, pentru vindecarea greşelelorŭ şi inlăturarea abusurilorŭ! *Şi astfelŭ, se făcu 11 Fevruariu 1866!*

Lasŭ generaţiuneĭ june, actuale, carea succedéză generaţiuneĭ mele, carea are a trăi subt regimulŭ creatŭ in 1866, sĕ facă ca actulŭ sevêrşitŭ in nóptea de 11 Fevruariŭ şi consecinţele selle sĕ fructifice in bine pentru mărirea şi fericirea Românieĭ!

Departe déră, de mine ideia de a ḑice unŭ singurŭ cuvêntŭ de blamŭ assupra acestorŭ eveneminte! Insĕ, îmĭ voiŭ permite nu maĭ o întrebare: Când vedemŭ că, cu tóte garanţiile de inde pendenţiă şi de putere ce ne asigură illustra Dinastie căreĭa naţiunea Română a incredinţatŭ presintele şi viitorulŭ seŭ, autono

www.dacoromanica.ro

mia ţereĭ recunoscută de intréga Europa in 1864, intr'unŭ chipŭ solanelŭ, astăḑĭ este pusă din noŭ in cestiune; ĉând necontenitŭ suntemu amenințaţi cu conferinţĭ şi cu intervenţiunĭ strĕine, in afacerĭ cu totulŭ de resortulŭ administraţiuneĭ nóstre din launtru, d. e. conferinţiă pentru căile ferate, conferinţiă pentru Jidovĭ, etc., nu ne vedemu prin însăşĭ acésta reinapoiaţĭ in acelle tempurĭ de pei ole şi de ingĭosorire naţionala, de care ne socotisemŭ salvaţĭ pentru de-apururea; şi aşia, nu suntemŭ póte silițĭ de a repeta şi noĭ ţipătulŭ de durere alu luĭ Miron Costin? «*Noĭ privimu cumplite vremi, şi cumpena mare pămêntuluĭ nostru şi nouă!*»

Sĕ sperămŭ, sĕ credemu că Dumneḑeul părinţilorŭ nostri, carele nu odată ne-a salvatŭ pămêntulŭ şi némulŭ, chĭar in ora peireĭ, nu ne va lipsi şi acum cu puternicul seu braţu! Sĕ ne intărimŭ *cu iubire* in increderea, că generaţiunea *juna* va avea destulă inteligenţă, patriotismu şi bărbaţie, spre a pastra şi apera existenţia şi dreptu rile Romănieĭ, intrunita şi organisată de generaţiunea *bâtrena*, nu fŏra óreşĭ-care trude şi sacrificiĭ!

In aceste cugetări retrospective amŭ intreprinsŭ publi area acesteĭ nouĭ ediţiunĭ a uneĭ lucrarĭ laboriose a juneţeĭ melle. Mamu folositŭ de vacanţiile politice la carĭ aŭ acum recursŭ mai mulţĭ bărbaţĭ politici, cariĭ ca şi mine credŭ, că nu prin r es tauraţiunea trĕcutuluĭ se póte fonda şi asigura viitorulŭ acesteĭ ţerĭ!

Când rostescŭ aceste cuvinte, eu sum departe de a esprima, pentru mine, cea mai mică parere de rĕŭ despre neactivitatea mea politică Din contra eu bine-cuvintezŭ retragerea mea, pentru că mĭ a datu tempul şi plăcerea de a mĕ intórce la nisce studiĭ care din frageda vêrsta mi-aŭ fostŭ ĭubite. Aceste studie îmĭ suntŭ acum şi maĭ scumpe, fiindu-că dupĕ atâtea lupte, care in cursŭ de maĭ bine de treĭ-ḑeci de ani aŭ agitatu viéţa mea, astaḑĭ îmĭ daŭ o plăcută distracţiune şi o dulce măngăĭere! Ba, maĭ multŭ:

www.dacoromanica.ro

ele îmĭ intărescŭ caracterul, şi puindu'mĭ incă odată inainte essemplul atătorŭ marĭ bărbaţĭ aĭ vecheĭ Romăniă, cărĭ dreptŭ resplată a marelorŭ lorŭ fapte n'aŭ cullesŭ de cât mórtea, esilul şi prigonirea, mĕ invaţă a privi cu sânge rece duşmăniile la carĭ amŭ fostŭ şi sum incă espusŭ. Astfelŭ, tare de assemine lecţiunĭ, eŭ nu păstrezŭ pentru nimene nicĭ o rancună.

Şi aceste odată ţise in trécătŭ, cum sĕ nu 'mĭ ĭubescŭ ţéra, ţéra strĕmoşilorŭ meĭ, şi, o sperezŭ, şi ţéra copiilorŭ meĭ? Cum sĕ nu o bine-cuvintezŭ, şi sĕ nu'ĭ dorescŭ destinatele celle maĭ lungĭ şi celle maĭ frumóse, eĭ, carea a făcutŭ pentru mine ceea ce n'a făcutŭ pentru fiiĭ seĭ ceĭ maĭ illustri, dându'mĭ ocasiunea, rară in viéţa tutulorŭ bărbaţilorŭ politicĭ din tóte ţerile şi din tóte epochele, de a putea secera, incă inainte de a agĭunge la bĕtrâneţe, sĕminţa ce in tempul tinereţeĭ amŭ pusŭ in pămêntulŭ nascereĭ melle? Da, bine cuvinteţŭ ţéra mea, pentru că mĭ-a datŭ rara fericire de a putea transforma in legĭ positive principiele carĭ mĭ-aŭ incălţitŭ inima in primă-véra vieţeĭ, şi aŭ formatŭ basa activităţeĭ anilorŭ meĭ politicĭ!

Eramŭ studentŭ la Universitatea din Berlinŭ, când, in 1836, de-abĭa in vêrsta de 19 anĭ, amŭ intratŭ pe scena publicităţeĭ cu o broşură, scrisă in limba franceză[1]), prin care, descriindŭ sór-

[1]) Esquisse sur les Cigains, par M. Kogalniceano, Berlin chez B. Behr.—Nu'mĭ place a vorbi de mine; astă-dată, insă, se'mĭ fie permisŭ de a ţice doue cuvinte despre persóna mea. Unele collecţiunĭ biografice şi căteva calendare aŭ bine voitŭ a descrie şi viéţa mea. Nu me voĭu pune a indrepta erorile comise in privinţa actelorŭ mele politice; déra voiŭ indrepta erórea in privinţa dateĭ nascereĭ melle, pre care unele din scrierile maĭ sus citate o ficséză in anul 1807 séŭ 1809.

Constatŭ că nu sŭm atâtu de bĕtrânŭ. Din *céslovul* părinteluĭ meŭ, culegŭ insemnarea scrisă chĭar cu mâna sea, din care resultă că sum nascutu in Iaşĭ, la anul 1817, luna Septemvre in şése.

Tatal meŭ a fostŭ Vornicul Ilie Kogălnicénu; muma mea a fostŭ soţia sea Catinca, născută Stavillă, familie românéscă din Bessarabia; De pe tata şi de pe mumă, din moşĭ şi stremoşi, mĕ falescŭ, déră, ca sum Românŭ Moldovanŭ, şi cu mandrie recunoscu că familia mea nu aŭ căutatŭ nicĭ-odată origina sea in ţerĭ şi in némurĭ streine!

www.dacoromanica.ro

ta ţiganilorŭ din Romănia, amŭ inceputŭ a combate sclavia négră. Curênd dupĕ aceea amŭ combătutŭ cu o ură şi maĭ energică sclavia albă.

Ast-felŭ din tinereţile melle mĕ falescŭ că amŭ făcutŭ parte din acea mică cohortă de junĭ, cariĭ din emanciparea ţiganilorŭ şi a ţeranilorŭ aŭ făcutŭ programulŭ vieţeĭ lorŭ politice!

Sub domnia luĭ Mihail Sturdza amŭ avutu onórea de a felicita, in numele junimeĭ liberale, pre acestŭ Domnŭ, pentru emanciparea ţiganilorŭ domnescĭ şi mônăstirescĭ. Sub domnia bunuluĭ şi fericituluĭ intru amintire Gregorie Ghika amŭ impreună lucratŭ cu partitulŭ unionistŭ pentru emanciparea ţiganilorŭ particularĭ. In fine, in 14 Augustŭ 1864, ca primŭ ministru alŭ ţereĭ melle, amŭ redigĭatŭ şi contrasemnatŭ decretul prin care Alesandru Ion I *oboriă claca, şi improprietăriă pre ţeraniĭ Romănĭ.* Cum dară sĕ nu ĭubescŭ acéstă ţéră, atâtŭ de bună, carea m'a pusŭ in posiţiune de a'mĭ lipi numele la tóte acele legĭ nemuritóre din 1864, ce aŭ sfărmatŭ oligarchia, pururea fatală Romănieĭ, şi unŭ millionŭ de iloţĭ i-aŭ făcutŭ cetăţenĭ, dându-le votŭ, pămêntŭ, puşcă şi şcólă?

Étă ceea ce me face sĕ 'mĭ ĭubescŭ ţéra din tóte puterile inimiĭ; eŭ o ĭubescŭ chĭar pentru duşmaniĭ ce mĭ-aŭ datŭ; cácĭ in prigonirile ce acestia mi'aŭ făcutŭ, eĭ s'aŭ arătatŭ atâtŭ de micĭ cu sufletulŭ şi cu miḑlócele cu carĭ m'aŭ atacatŭ, incăt aŭ doveditŭ, că eĭ nu voĭaŭ a lovi persóna şi defectele melle, ci principiele la triumfulŭ cărora amŭ lucratŭ — póte pe căĭ diferite — cu toţĭ companionĭĭ meĭ de juneţă şi de vrîstă bărbătéscă, pentru cariĭ naţionalitatea şi libertatea n'aŭ fostŭ numaĭ nisce zadarnice cuvinte.

Déră intorcêndu'mĭ ochiĭ spre mişcarea politică din ultimiĭ douĕḑecĭ de anĭ, fără sĕ voĭescŭ, m'amŭ alunecatŭ pe terêmulŭ actualităţeĭ; şi, regretândŭ acésta scăpare din vedere, revinŭ directŭ

www.dacoromanica.ro

la sujetulŭ meŭ, spre a vorbi acum de mişcarea literară — istorică din aceeaşĭ epochă.

Afară de N. Bălcescu, carele promitea Romănieĭ unŭ istoricŭ, déră pre care mórtea l-a răpitŭ fóră-de-tempŭ, unŭ singurŭ mare talentŭ nu s'a ivitŭ spre a da ţĕreĭ ceea ce'ĭ lipsesce până astăḑĭ: *o istorie naţională.* Nu a fostŭ totŭ aşĭa şi cu publicarea acellorŭ scrieri şi acte menite de a pregăti şi inlesni calea viitoruluĭ istoricŭ. Aice ne putemŭ făli că ultimiĭ douĕ-ḑecĭ de anĭ n'aŭ fostŭ de-locŭ sterilĭ!

Archiva Românéscă, întêia collecţiune istorică, publicată de mine cu multŭ inaintea anuluĭ 1848, şi Magasinul istoricŭ, publicatŭ dupĕ aceea de N. Bălcescu şi Treb. Laurianŭ, aŭ avutŭ ca demnĭ succesorĭ, Uricarĭul luĭ Th. Codrescu, Tesaurul de monumente historice alŭ luĭ A. Papiu Ilarianu, Archiva istorică a luĭ B. Hăjdeŭ, Columna luĭ Trajan, ce se redige şi acum totŭ de acestaşŭ, Atheneul şi Anuariul instrucţiuneĭ publice de V. Alecsandrescu, revista de peste Carpaţĭ Transilvania, şi alte reviste şi collecţiunĭ carĭ aŭ scosŭ la ivélă nenumerate şi precióse documente! Cronica luĭ Şincaĭ a fostŭ salvată de peire prin dărnîciea şi ingrijirea patriotică a luĭ Grigorie Ghika, Domnul Moldoveĭ! Lucrărĭ importante pentru istoria românéscă s'aŭ publicatŭ, apoĭ, in Ungaria şi Transilvania, in Rusia, Polonia şi cele-alte ţerĭ slave! Invĕţata Germaniă şi bine-voitórea nouă Franciă aŭ scosŭ la lumină maĭ multe publicaţiunĭ de interesŭ pentru Românĭ. Ast-felŭ in condiţiunile actuale ale literaturei nóstre istorice, şi mulţămită liberalismuluĭ cu care astăḑi tóte guvernele şi tóte societăţile invĕţate deschidŭ bibliothecele şi archivele lorŭ investigaţiunilorŭ invĕţaţilorŭ, mulţămită assemine şi inlesnireĭ şi eftinătăţeĭ cu care, prin caile ferate, Românii potŭ astăḑĭ călători până la extremitaţile Europeĭ, eŭ credŭ că tempulŭ a sositŭ ca şi Romănia sĕ aĭbă o istóriă naţională!

www.dacoromanica.ro

Ca pregătire la acéstă viitóre istorie, credŭ a contribui şi eŭ prin publicarea collecţiuneĭ complecte a Cronicelorŭ Romăne, cate ni suntu cunoscute şi păstrate până astăḑĭ. Ba, susţinŭ, că până la publicarea uneĭ istoriă raţională, totŭ Letopiseţele scrise de bĕtrâniĭ nostri, cu tóte defectele şi neindeplinirile lorŭ, suntŭ cea maĭ bună şi maĭ interesantă istorie a Românieĭ!

Domnulu B. Hăjdĕu, acăruĭa lucrărĭ, merite şi aptitudine rară pentru istoria ţereĭ, sum eŭ celŭ d'ântêiŭ a le recunósce, in conclusiunele sélle critice asupra uneĭ Cronicĭ vechĭ a Moldoveĭ, pre care D-sea a descoperit-o intr'o traducţiune Polonă, şi pre care D-sea o califică de *Cronică Putnénă*[1]), ḑice că lucrarea mea, adi a ânteĭa ediţiune a Letopiseţeloru Moldoveĭ, este parţială şi nu satisfa e tóte esigínţele sciinţeĭ moderne. Apoĭ, continuă: «Nu îşi póte inchipui cine-va câtă lumină arŭ revĕrsa assupra istorieĭ nóstre măcar con estulŭ analiticŭ alŭ variantelorŭ. Vomu da unŭ exemplu: Analele luĭ Ureki ni suntu cunoscute până acum numaĭ in risce copie, maĭ multŭ séŭ maĭ puţinŭ moderne şi modernisate. Fia-care copiă diferesce de tóte cele-alte, şi numaĭ critica ar fi in stare a restabili textul primitivŭ. etc».

Dorinţa ântêiu a D-luĭ Hăjdeu, de a se face in privinţa Cronicelorŭ Romăne o lucrare complectă, astăḑĭ se realiséză prin acéstă ediţiune, carea cuprinde tóte Cronicele Moldoveĭ şi ale Ţereĭ Românescĭ, tipărite şi manuscrise, câte ni suntŭ cunoscute până astăḑĭ.

Dorinţa a-doua, de a se publica contextul variantelorŭ, credŭ că in privinţa Croniceĭ luĭ Ureki şi a luĭ Miron Costin este implinită! La cele-alţe cronice contextul varianteloru ar fi de-prisosŭ, când s'aŭ luatŭ de basă la tipărire maĭ totŭ-dé-una inseşĭ

[1]) Veḑi Archiva hist rică a Romaniei, tom. III. pag. 33. Acéstă cronica va fi reprodusă şi in colle ţunea n stră, tom.III.

www.dacoromanica.ro

originalele! Cât de a se face o lucrare critică despre Letopiseţe, in conformitate cu prescripţiunile sciinţeĭ moderne, şi eŭ amu esprimatŭ acéstaşĭ dorinţă deja la publicarea ântâĭeĭ ediţiunĭ. Étă ce ţiceamŭ in prefaţa aceĭ ediţiunĭ: «Sciŭ că collecţiunea mea va avea incă multe lipsurĭ, multe facte rĕŭ citate, multe date nepotrivite; déră indreptarea acestora este tréba orĭ a istoricilorŭ ce vorŭ intrebuinţa-o, orĭ a criticilorŭ ce vorŭ lămurĭ o.» Ce ţiceamŭ atunce, o ţicŭ şĭ acum. Odată ţéra îndestrată cu publicarea uneĭ collecţiunĭ completă a Cronicelorŭ sélle, va veni de-sigurŭ unŭ eruditŭ carele va face lucrarea cerută de Domnul Hăjdĕŭ. Póte D-sea insuşĭ va indeplini acéstă trebuinţă, ca unulu ce are tótă capacitatea pentru a o putea face cu succesŭ. Insă, până atuncĭ, lucrarea de mare importanţă era şi este de a scăpa de la peire analele nóstre, carĭ fiindŭ numaĭ in manuscrise, din ţi in ţi aŭ dispărutŭ şi, din nenorocire, disparŭ şi astăţĭ!

Când, insă, Domnul Hăjdĕu pretinde că Cronica lui Ureki arŭ fi reprodusă numaĭ dupĕ nisce copie maĭ multu séu maĭ puţinŭ modernisate, D-sea este in mare eróre. Cronica luĭ Ureki, publicată pentru ântêĭaşĭ-dată de mine, este scósă de pe unu manuscrisŭ, carele, dacă nu este originalul, déră este netăgăduitŭ cea ântêĭŭ séŭ una din cele ântêĭŭ copie alle cronicelĭ luĭ Ureki compilată de Miron Costin! Manuscrisul acesta numĕră o vechime de cellŭ puţinŭ doue sute de anĭ!

Ceea ce s'a făcutŭ cu Ureki, s'a făcutu cu toţĭ ceĭ-alţĭ cronicarĭ. Ediţiunea mea este făcută nu dupĕ copiĭ moderne séŭ modernisate; ea reproduce cu unŭ respectŭ filialŭ textul chĭar alu originaluluĭ séu alu còpieloru cellorŭ maĭ vechĭ cunosc te până astaţĭ. Nu credŭ, o spunŭ cu óreşĭ-care fală, că cineva ĕ fi avutŭ subt ochĭ, şi sĕ fie studiatŭ unu numĕrŭ maĭ mare de cro

www.dacoromanica.ro

nice, de cât eŭ.[1]) Biblioteca publică din Iaşĭ posedă o collecţiune interesantă de vr'o ţece Letopiseţe manuscrise. Tóte aceste s'aŭ studiatŭ de mine, fiind-că aŭ fostŭ ale mele, şi dupĕ sevêrşireaântêĭeĭ ediţiunĭ aŭ fostŭ cedate bibliotecеĭ[2]).

Biblioteca din Bucurescì are assemine vr'o patru Letopiseţe; şi pre aceste le-amŭ cercetatŭ, cu tóte că nu oferă nimicŭ interesantŭ, fiindŭ numaĭ nisce còpie moderne.

Pretutindine unde amŭ aflatŭ că esistă vre-unŭ Leatopiseţŭ manuscrisŭ, n'amŭ cruţatŭ nicĭ tempŭ, nicĭ sacrificiĭ spre a'lŭ putea dobândi pentru studiare. Acésta se va dovedi prin lista manuscriselorŭ ce amŭ intrebuinţatŭ la publicarea acesteĭ collecţiunĭ, şi cu care se va incheĭa tomul alŭ-cincilea alŭ ediţiuneĭ!

Din acéstă listă, indestul de numerósă, amŭ pretenţiunea de a poseda manuscrisele celle maĭ vechĭ, şi prin urmare celle maĭ preţióse[3]).

---

[1]) Acéstă studiare şi collecţionare amŭ inceputu a le face incă din anul 1833!

[2]) Intre aceste manuscrise se află şi cartea de musica religiósa, *psaltiki*, a capeleĭ domnescĭ din cetatea Némţuluĭ, din tempul luĭ Stefan cellŭ Mare.

[3]) Aşa, eŭ posedu copia cea maĭ vechiă a luĭ Ureki, compilata de Miron Costin, de care amŭ vorbitŭ maĭ sus. Posedŭ originalele cronicelorŭ luĭ Ion Neculce, a luĭ Enaki Kogalnicénu şi póte şi a lui Simeon Dascalul. Maĭ amu doue còpie fórte vechĭ ale cronicelorŭ luĭ Nicolaĭ Costin, şi a luĭ Radu Grecénu, carĭ se află in posesiunea familieĭ melle de *una suta un-spre-ţece anĭ*. Elle impreună cu cronica luĭ Simeon Descalul, au fostŭ cumpărate in Constantinopoli in anul 1761, precum o afirmă insemnarea autografă a streunchiului meŭ Enaki Kogălnicénu, frate cu stre-bunul meŭ Constantin Kogălnicénu, şi insuşĭ ellŭ cronicaru Originalul *tragedieĭ* luĭ Alecsandru Beldiman mi s'a pusŭ la dispositiune de Domnul Dimitrie A. Sturdza, carele, in preţiósa sea collecţiune de la Miclauseni, posedă şi D-luĭ unu mare numeru de Letopiseţe manuscrise, déră carĭ suntŭ maĭ nouĭ de câtu manuscrisele păstrate de mine.

Cronica calificată de *cronica inedită, scrisa de unu logofetu Stefanu,* şi care se publică in Trompeta Carpaţiloru, nu este de cât o copiare fórte modernă a cronicelorŭ luĭ Nicolaĭ Costin şi a luĭ Radu Greceanu, a căriĭa singurul meritŭ este că, dupĕ ce reproduce o pagină din manuscrisul moldovénu, apoi prescrie o altă pagină din manuscrisul muntenŭ, şi aşĭa, cuprinde analele ambelorŭ ţerĭ.

In anul 1858, adica *şese anĭ* dupĕ publicarea Cronicelorŭ complecte ale Moldavieĭ, şi *ţece anĭ* dupĕ publicarea in Magasinul historicu a Cronicelorŭ luĭ Radu Greceanu şi a luĭ Radu Po-

www.dacoromanica.ro

Celle espuse mai sus îmi dau dreptulu de a sprijini că collecţiunea mea, departe de a modernisa pre vechii nostri cronicari, îi reproduce in tótă fidelitatea textului aflatu in originale şi in copiele celle mai vechi cunoscute. In reproducerea loru, eu amu pusu unu deosebitu şi sântu scrupulu, pentru a păstra limba in care ei au scrisu. Modernisare nu s'a făcutu de cât in privinţa caracterelorù latine pre cari le-amu adoptatu la acésta ediţiune, din causă că literele kirilice au devenitu necunoscute la cea mai mare parte din cetitorii, şi că scopul principalu alu lucrărei melle este de a popularisa, in generaţiunea actuală, cunoscinţa vechilorù nostri cronicari, şi prin urmare istoria nóstră naţională, aşîa cum ea este scrisă de dânşii, in limba loru naivă, pitorésca, şi adesea chiar sublimă.

Sum déră, in dreptu a mě měguli că lucrarea mea, fără a fi perfectă, n'a fostu a unui simplu editore.

Inainte de a fini, voiescu a arăta diferenţa ce esistă intre întêîa şi adoua ediţiune. Cea d'întêîu cuprindea numai Letopiseţele Moldovei; acésta a-doua cuprinde şi Letopiseţele Valachiei,

---

pescu, [Domnul Georgi Ioanid, *chiar in Bucuresci*, a publicatu doue volume calificate de *istoria Moldo-Română*, şi dându-le *ca reproducţiunea a nisce manuscrise vechi*, celle despre Moldavia găsite in mŏnăstirile Kozia şi Serbănescĭ, şi cele despre Valachia ca aflate in oraşul Kişineu de Ierodiaconul Daniil. când se afla acolo in surghiunu cu Mitropolitul Grigori. Si Domnul librarù Ioanid afirmă, incă, că marea descoperire din mŏnăstirile Kozia şi Serbănescĭ s'a făcutu de unu eminentu professore de istorie din gimnasiul Sântului Sava! Ei bine, in faptu volumele publicate de D. Ioanid nu suntu de cât reproducţiunea unorù copie moderne ale Cronicelorù lui Nicolai Costin, Radu Grecénu şi Radu Popescu, publicate cu ḑece ani mai inainte, cea întêiu cronică de mine, intre Letopiseţele Moldoveĭ, şi celle doue din urmă in Magasinul istoricu alu lui N. Bălcescu.

Singurul lucru nou ce conţinu acelle volume este *fragmentul despre inceputul Romanilorù* pre care Domnul Hajdeu îlu atribue Moldovénului Nicolae Milescu. Eu reproducu acestu fragmentu in volumul întêîu alu acesteĭ ediţiunĭ; insĕ din începutu facu reservele melle in privinţa paternităţeĭ dată de Domnul Hăjdeu. Din celle întêîu pagine cetitorul se va convinge ca ace tu fragmentu are de autoru unu *Românu de preste Oltu*, carele se vede că nicĭ a cunoscutu Moldova

www.dacoromanica.ro

carĭ in cea maĭ mare parte aŭ fostŭ publicate, precum amŭ maĭ ḑisŭ, in Magasinul historicŭ, şi s'aŭ tipăritu şi in deosebĭ intr'unu micŭ numĕrŭ de exemplare. Acéstă ediţiune maĭ cuprinde şi unŭ numerŭ de Cronice şi de fragmente carĭ mi-aŭ venitŭ la cunoscinţă după editarea primeĭ collecţiunĭ Celle privitóre la Moldova vorŭ fi tiparite in tomul alŭ-treilea, celle ce se rapórtă la Ţéra Românéscă vorŭ intra in tomul alŭ patrulea!

Ediţiunea acésta maĭ are unŭ meritŭ. Putemŭ sprijini că cronicele nóstre îşĭ ĭaŭ finitulŭ cu anulŭ 1766; de atuncĭ, in cursu de unŭ seculŭ intregŭ, maĭ nu avemŭ analle carĭ sĕ ne fi păstratŭ evenementele acestuĭ seculŭ. O singură escepţiune formézĕ Eteria grecéscă din 1821: ea a datŭ nascere *Tragediei* luĭ Beldiman şi uneĭ descrierĭ a intêmplărilorŭ, séŭ maĭ bine ḑicêndŭ, uneĭ collecţiunĭ de documente din acea epochă, carĭ s'aŭ publicatŭ de Domnul Cesar Bolliac in Trompeta Carpaţilorŭ [1]).

Lacuna amŭ socotitŭ a o indeplini cu *Tablele istorice ale Românieĭ*, carĭ fŏră a fi o istoriă, in simţulŭ largŭ alŭ cuvêntuluĭ, otuşĭ vorŭ reproduce in ordinŭ chronologicŭ tóte evenimentele, tóte actele importante sevêrşite in Romănia de la 1766 pânĕ la 11 Februarie 1866! La acéstă dată mĕ voiŭ opri, nevoindŭ a face istorie contimpurană, şi incă maĭ puţin a mĕ rosti assupra unorŭ evenimente recente carĭ aŭ schimbatŭ faţa Românieĭ, şi a cărora consecinţe nu suntemŭ incă in stare de a le aprecia, ca unele ce nu suntŭ incă deplinŭ desfăşurate.

Tablele istorice vorŭ forma volumulŭ alŭ-cincilea alŭ collecţi-

[1]) D lŭ Papiu Ilarian a publicatŭ in Thesaurulŭ de monumente historice *unŭ Chronografu alu ţereĭ R mânescĭ, scrisu de Dionisie Ecclesiarchulŭ de la 1764 la 1814.* Publicămŭ şi noĭ acéstă cronică in collecţiunea nóstra, Tom. IV. Insĕ trebue sĕ notamŭ că autorulŭ eĭ nu se deosibesce, precum o recunósce şi Domnul Papiu Ilarianu, de câtŭ prin o mare ignoranţă, chiar in privinţa evenimentelorŭ din lăuntru ale Românieĭ.

www.dacoromanica.ro

uneĭ, care se va incheĭa cu notiţele biografice ale cronicarilorŭ, şi cu facsimilele manuscriselorŭ cellorŭ maĭ vechĭ şi maĭ remarcabile.

Socotescŭ că este tempulŭ de a pune capĕtŭ uneĭ prefaţiă, carea dejà a devenitŭ prea lungă. Şi aci, nu potŭ a'mĭ lua de la cetitorĭ unŭ adio maĭ potrivitŭ, de-cât reproducêndŭ acellĕşĭ cuvinte ale mareluĭ istoricŭ alŭ Franciei[1]) cu care amŭ incheĭatŭ şi prefaţa la ântêĭa ediţiune. Aceste cuvinte maĭ cu deosebire se potrivescŭ cu situaţiunea actuală a Romănieĭ, când vedemŭ atât de puţină inimă pentru a apăra demnitatea naţională, şi atâta servilismŭ din partea acellora ce aŭ dreptulŭ şi datoria de a pune pre guvernanţĭ pe callea dréptă, pe *callea Romănéscă*!

«In acestŭ tempŭ de patimĭ politice, in care este aşa de greŭ, «când cine-va îşĭ simte ceva activitate de spiritŭ de a se as- «cunde agitaţiuneĭ generale, credŭ că amŭ găsitŭ unŭ miĭlocŭ «de repaosŭ in studiulŭ seriosŭ alŭ istorieĭ. Nu că privirea tre- «cutuluĭ şi ispita seculilorŭ mĕ facŭ se mĕ lépădŭ de ântêĭele melle «dorinţe de libertate, ca de nisce illusiunĭ ale juneţeĭ; din contra, «eŭ mĕ lipescŭ către elle din multŭ in maĭ multŭ. Totŭ ĭubescŭ li- «bertatea; déră cu o afecţiune maĭ puţinŭ nerăbdătóre. Imĭ ĵicŭ că «in tóte epochele, şi in tóte ţerile s'aŭ aflatŭ mulţĭ ómenĭ cariĭ, intr'o «situaţiune şi cu opiniunĭ deosebite de alle melle, aŭ resimţitŭ «aceeaşĭ nevoĭă ca şi mine, déră că ceĭ maĭ mulţĭ aŭ muritŭ in- «ainte de a vedea realisându-se aceĭa ce eĭ anticipaŭ in ideĭă. «Lucrarea acesteĭ lumĭ se sevêrşesce incetŭ; şi fie-care genera- «ţiune ce trece nu face de cât a lăsa o pétră pentru zidirea «edificiuluĭ ce'lŭ viséĵă spiritele ferbinţĭ. Acéstă convicţiune, maĭ «mult gravă de cât tristă, nu slăbesce pentru indivizĭ datoriea

[1]) Lettres sur l'histoire de France par Augustin Th erry. Lettre première

www.dacoromanica.ro

«de a merge dreptŭ printre inşelăcĭunile interesuluĭ şi alle deşer-
«tăcĭuneĭ, *nicĭ pentru popóre datoriea de a'şĭ păstra demnitatea*
»*naţională!* căcĭ dacă nu este de câtŭ nenorocire de a fi impilatŭ
«prin puterea impregĭurărilorŭ, *este ruşine de a se arĕta servilŭ*!»

M. Kogălniceanu.

Satulu Ripile
in 14 Augustŭ 1872, a opta aniversară a promulgăreĭ legeĭ rurale.

www.dacoromanica.ro

PREFAŢIA

La ântêĭa ediţiune.

Décă vre-odinióră studiulŭ istorieĭ aŭ fostŭ trebuitorŭ, acésta este in epoca nóstră, în acestŭ timpŭ de chaosŭ, când şi ómenĭ publicĭ, şi ómenĭ privaţĭ, bĕtrânĭ şi tinerĭ, ne-amŭ vę̆dutŭ individualităţile sfăşiate, şi ilusiile ce ni eraŭ maĭ plăcute, sterse. Intr'unŭ asemine timpŭ, limanulŭ de mântuire, altarulŭ de rą̂dimatŭ pentru noĭ este studiulŭ istorieĭ, singurulŭ oraculŭ care ne maĭ póte spune viitorulŭ.

Acestŭ mare adevĕrŭ îlŭ simţescŭ maĭ cu deosĕbire naţiile civilisate. Noĭ vedemŭ că la dênsele istoriea singură aŭ moscenitŭ totŭ interesulŭ ce altă-dată îlŭ aveaŭ alte cunoscinţe teoretice; căcĭ, tocma ele simţescŭ nevoea de a'şĭ lega presentulŭ cu trecutulŭ. De aceea, nicĭ într'unŭ seculŭ, chĭar în acelŭ alŭ benedictinilorŭ, nu s'aŭ publicatŭ ca astą̆dĭ colecţiĭ maĭ marĭ de cronice şi de urice originale spre a complecta istoria. In adevĕrŭ, spre a avea o istorie, şi în deosebĭ istoria ţereĭ séle, nimicŭ maĭ bunŭ, maĭ folositorŭ, maĭ neapĕratŭ este, de-cât de a se întórce la isvórele originale, adecă de a avea inaintea sea, cronicele, biografiile, diplomele, tóte acele acte scrise carĭ se raportéză la întâmplările politice, la dreptul publicŭ, la legile, la instituţiile, obiceĭele şi moravurile timpurilorŭ trecute; căcĭ, puşĭ în faţă cu aceste originaluri, suntemŭ, cum amŭ ̨disŭ, la isvórele istorieĭ, fĕră ca nicĭ unŭ intermediarŭ sĕ se puĭe intre noĭ şi intre aceste monumente vrednice de totŭ onorulŭ. Noĭ vedemŭ că in tóte părţile, unde este ceva progresŭ, staturile, ocârmuirile, societăţile, invĕţaţiĭ, cu o deosebită emulaţie se ocupă cu adunarea, cu publicarea, cu cercetarea cronicilorŭ, hrisóvelorŭ, actelorŭ, însfĕrşitŭ a tuturorŭ rĕmăşiţelorŭ seculilorŭ trecuţĭ. Numaĭ dupĕ acéstă uriaşă lucrare naţiile aŭ pututŭ ajunge a avea o istorie.

Insuflatŭ de o asemine convicţie, din fragedă mea juneţe m'amŭ o-

www.dacoromanica.ro

cupatŭ cu adunarea cronicilorŭ ţereĭ mele, şi a orĭ ce acte privitóre la istoriea eĭ. O colecţie a acestorŭ din urmă amŭ publicat'o in doue tomurĭ a Arhiveĭ Românescĭ, cea ântĕiŭ revistă retrospectivă in literatura nóstră. Făgăduinţa dată in prefaţa acesteĭ reviste, astăḑĭ o implinescŭ. Dupĕ maĭ multŭ de ḑece anĭ de muncă, publicŭ, in sfêrşitŭ, *intréga colecţie a Letopiseţelorŭ Moldavieĭ.*

Munca acésta aŭ fostŭ pentru mine mângâierea in desnădejde, refugiulŭ in contra uritului, unŭ asilŭ in contra intêmplărilorŭ şi a prigonirilorŭ din-afară, precum şi a tulburărilorŭ din launtru. Inşelatŭ in tóte speranţele mele, inchisŭ in Rişca, de douĕ-orĭ desţeratŭ, studiul Letopiseţelorŭ, singura istorie naţională ce avemŭ până acum, aŭ fostŭ pentru mine o nevoĭe ş'o mântuire. Nici că mĕ căescŭ, déră, de munca materială ce m'aŭ costatŭ adunarea manuscriselorŭ, confruntarea şi colaţionarea deosebitelorŭ tecsturĭ, şi, insfêrşitŭ, publicarea uneĭ ediţiĭ pre cât cu putinţă corecta şi deplină. Dinpotrivă, mĕ bucurŭ cu rĕsplătirea cea maĭ frumósă ce o puteamŭ aştepta; astăḑĭ istoria ţereĭ mele, cuprinsă maĭ inainte in câteva manuscrise pre carĭ timpul şi póte şi réoa vroinţă diu ḑi in ḑi le impuţina, nu maĭ este in pericolŭ de a peri: inventia luĭ Gutemberg immiind'o aŭ asigurat'o pentru tot-d'auna; şi astăḑĭ orĭ şi cine póte ccti in adevĕratele séle isvóre, istoria naţională, acestu mare sacerdotu alŭ gândireĭ, flacăra religieĭ, a patriei şi a artelorŭ.

Munca mea cu acéstă publicaţie nu aŭ fostŭ nicĭ a unuĭ autorŭ, nicĭ a unuĭ compilatoru; déra, in privirea greutaţilorŭ materiale, potŭ ḑice că aŭ intrecutŭ şi pre a unuia şi pre a altuĭa. Spre a nu vorbi de timpulŭ şi cheltuelele ce mi-au trebuitŭ intru adunarea manuscriselorŭ resleţite in tóte părţile, se'mi fie numaĭ ertatŭ de a observa că originalele cronicarilorŭ nostri suntŭ, cu puţine escepţiĭ, perdute; copiele ce ne-aŭ remasŭ suntu orĭ greşite orĭ intunecate prin reĭ prescriitori; la altele găsimŭ orĭ simţitóre lipsurĭ, orĭ prescurtărĭ făcute de nisce nepricepuţĭ compilatorĭ ce pretindeaŭ a forma o cronică din analele deosebiţiloru

www.dacoromanica.ro

scriitorĭ, din care causă Letopiseţele luĭ Ureki şi a lui Miron Costin ajunseră a nu fi de câtŭ unŭ singurŭ trupŭ, atribuitŭ când unuĭa, când altuĭa. Din aceste provine că cronicele, carĭ cum amŭ ţisŭ, suntŭ celŭ maĭ sigurŭ şi temeĭnicŭ isvorŭ al istorieĭ naţionale, căduseră intre Romănĭ intr'unŭ discreditŭ atât de mare, incât cine ţicea *Letopiseţe* ţicea *basne*, cine ţicea *cronice* ţicea *minturĭ*. Numaĭ streinii aŭ fostŭ maĭ dreptĭ pentru operele luĭ Ureki, a Costinescilorŭ şi a lui Ńeculce. Traducerea acestora in limba grecéscă de Amiras, făcută din porunca Domnuluĭ Grigori Ghica, o altă traducere in limba latinéscă pre care aŭ intrebuinţat'o Engel la compunerea istorieĭ Moldavieĭ, scrisă in limba germană, şi maĭ ales tractatul despre cronicele Moldavieĭ, scrisŭ franţuzesce de D. Haase [1]) dovedescŭ indestul de preţul ce cronicariĭ nostri aŭ inaintea invĕţaţilorŭ streinĭ. [2])

---

[1]). Veḑi: Notices et extraits des Manuscrits de la bibliothèque du roi et autres bibliothèques publiés par l'institut royal de France. Paris. Imprimerie royale. tom XI.

[2]). Nota adaogată la 1872.—Când amŭ publicatu ediţiunea din 1852, eramu departe de a ci că Cronicele Romănieĭ, celŭ puţinu ale Moldaviei eraŭ traduse şi in *limba francesă*. Acésta este acum unŭ faptŭ cunoscutŭ. Amŭ subt ochiĭ meĭ o copie datorită amiculuĭ Romaniloru, D-luĭ Ubicini, scósa de pe unŭ manuscrisu originalŭ ce se afla in biblioteca naţională din Paris, şi care pórtă urmatorul titlu:

LIVRE HISTORIQUE. Contenant les Gouvernemens et les Vies des Princes de Moldavie et des autres Souverains des pays Circonvoisins à cette Principauté, leurs Contemporains depuis l'an...et le Gouvernement de Drago Voda jusqu'en 1729.

Avec un abregé de l'histoire du Monde, de l'origine et de l'établissement de toutes les Nations qui l'habitent, depuis sa Création jusqu'au règne de l'Empereur Trajan et au dela.

Composé en premier lieu dans l'Idiome moldave par le Seigneur Miron Costy grand Logofete, ou Chancelier de Moldavie: Ensuite d'ordre du très. Excellent et très Illustre Iean Gregoire Ghica Voevode ou Prince de la Moldo-Valachie fut traduit en Grec Vulgaire à Ghiassy en 1729 par le Seigneur Alecsandre Amira de Smirne cy-devan grand Soultzar ou Ecuyer de la cour de Moldavie: et de ce dernier idiome a été mis en François per Nicolas Genier, aussy de Smirne cy-devant honoré d'un Employ dans la Bibliothèque de Sa Majesté très Chrétienne à Paris. A ANGORA MDCCXLI.

Cronica luĭ Grecénu este tradusă in *limba germană*. Unŭ esemplarŭ alŭ acesteĭ traduceri se află in biblioteca Pesteĭ, unŭ altu esemplarŭ in biblioteca din Braşovŭ.

www.dacoromanica.ro

Insuflatŭ de acestaşĭ respectŭ pentru aceste monumente părintescĭ, eŭ m'amŭ ferítŭ de a face cea maĭ mică schimbare, sporire, saŭ scurtare in ele; tótă silinţa mea aŭ fostŭ deosĕbirea şi indreptarea tecstelorŭ séŭ dupĕ originaluriĭ unde le-amŭ avutŭ, séŭ dupĕ cele maĭ vechĭ şi maĭ puţin greşite copie ce amŭ pututŭ găsi; sciŭ că şi cu acésta, colecţia mea va avea incă multe lipsurĭ, multe facturĭ reŭ citate, multe daturĭ nepotrivite; déră, indreptarea acestora este tréba orĭ a istoricilorŭ ce vorŭ intrebuinţa-o, orĭ a criticilorŭ ce vorŭ lămuri-o. Eŭ, editorŭ, socotŭ că amŭ făcutŭ îndestul, aducêndŭ la bunŭ sfîrşitŭ, ca simplu particularŭ, neajutatŭ de nimene, o întreprindere care la naţiĭ maĭ marĭ şi cu unŭ publicŭ maĭ numerosŭ şi maĭ interesatŭ pentru istoriea patrieĭ, spre a se îndeplini, aŭ avutŭ trebuinţă de sprijinul orĭ al guvernuluĭ, orĭ al societăţilorŭ invĕţate.

Nădĕjduescŭ că in privirea importenţeĭ séle, acéstă colecţie va fi bine primită de Romănĭ; ca temelie a istorieĭ ţereĭ, ea trebuĭe sĕ fie imbrăţoşată de toţĭ aceĭ ce se intereséză de naţionalitatea şi de civilisaţia nóstră, carĭ se potŭ disvolta numaĭ prin agĭutorul istorieĭ.

Căderea Imperiuluĭ Constantinopolitanŭ, preponderinţa Islamismuluĭ, marea depărtare de centrul luminilorŭ, despărţirea prin némurĭ de altă origină de cele-alte ginte Romane, neunirea între âmbele principate, maĭ ales resbóĭele civile şi desele schimbarĭ de guvernŭ carĭ li suntŭ urma, tóte aceste aŭ contribuitŭ la decadenţa naţionalităţeĭ şi la sporirea ignoranţieĭ prin uĭtarea chĭar a origineĭ nóstre. De la readucerea aminte a acestie, atârnă acum şi desvoltarea din noŭ a naţionalităţeĭ şi a cilivisaţieĭ. Fŏră aceste, nu trebuĭe sĕ ne mirămŭ décă la noĭ arta nu este încă născută, şi décă literatura tînjesce, palidă şi slabă. Artele şi literatura, espresiile inteligînţeĭ, n'aŭ speranţă de viéţă, de câtŭ acolo unde ele îşĭ tragŭ originea din însăşĭ tulpina popórelorŭ. Altmintrele ele nu suntŭ de câtŭ nisce plante ecsotice pre carĭ celŭântêiŭ vêntŭ orĭ le inghĭaţă, orĭ le usucă. Ca sĕ avemŭ arte

www.dacoromanica.ro

şi literatură naţională, trebuĭe ca ele sĕ fie legate cu societatea, cu credinţele, cu obiceĭele, într'unŭ cuvêntŭ cu istoriea nóstră. Nicĭ-odată n'amŭ fi avutŭ frumósele biericĭ, a Argeşuluĭ, a Trii-Ierarhilorŭ, a Dragomirneĭ, décă arta n'arŭ fi fostŭ însuflată de simtimêntul religiosŭ ce era mobilulŭ strĕmoşilorŭ noştri, şi care la eĭ era atâtŭ de strinsŭ unitŭ cu simtimêntul naţionalŭ, nefăcêndŭ, potŭ ḑice, de câtŭ unul şi acelaşĭ. Asemine şi astăḑĭ, nu vomŭ avea artă şi literatură décă nu ne vomŭ adăpa in isvórele naţionalităţeĭ nóstre, care este religia secululuĭ al XIX.

Nădĕjduescŭ că prin publicarea cronicelorŭ Moldavieĭ contribuindŭ la desvoltarea patriotismuluĭ, voĭŭ contribui tot-odată şi la părăsirea utopiilorŭ carĭ pre mulţĭ aŭ înşelatŭ până acum, făcêndu'ĭ a crede că triumful naţionalităţeĭ stă in mĕsurĭ silnice, când aceste, amŭ deplină convicţie, nu potŭ de câtŭ a o perde, séŭ celŭ puţinŭ a o compromite. Ţéra nóstră nu prin grabnice şi sgomotóse schimbărĭ se póte rădica. Reformele blânde şi graduale, îmbunătăţirile serióse, rĕspândirea instrucţieĭ publice, *respectarea drituluĭ tuturorŭ claselorŭ*[1]), indreptarea moravurilorŭ in familie, intărirea, statornicirea şi respectarea puterеĭ ocărmuitóre, ca organŭ al legeĭ, aceste suntŭ singurele elemente de regeneraţie pentru noĭ. Orĭ ce schimbare silnică, orĭ ce prefacere neprasnică nu potŭ sĕ ne fie de câtŭ fatale. Când revoluţiile incepŭ, civilisaţia incetéză; resboĭul nicĭ-odată n'aŭ făcutŭ de câtŭ a mistui rodurile sĕmĕnate in timpul păceĭ.

Gândul meŭ este grosŭ de tóte aceste priviriĭ; aşŭ dori sĕ rumpŭ vĕlul ce ascunde viitorul patrieĭ mele; aşŭ dori sĕ fiŭ macar unŭ minutŭ pe tripodul Pitieĭ, şi sĕ prorocescŭ ţereĭ şi naţieĭ mele sórtele cele maĭ aurite!

---

[1]) Acéstă frasa a fostu impusă de *censură*, care nu s'a oboritŭ in Moldova de câtŭ prin legea Preseĭ din 1856. In textulŭ primitivu al prefaţeĭ era ḑisu: *egala indrituire a tutu lorŭ claselorŭ naţiuneĭ.*

www.dacoromanica.ro

In totŭ chipul, sĕ nu ne spĕriemŭ, de câtŭ când vomŭ părăsi tótă ţintirea spre bine şi progresŭ pacĭnicŭ, şi vomŭ sta cu braţele încrucişate, creţêndŭ că totul este perdutŭ. In noĭ este ceva tare, puternicŭ, providenţial, care ne-aŭ apĕratŭ in nisce epoce când aŭ căţutŭ imperie multŭ maĭ sdravine. Consciinţa naţională este încă vergură; cója singură îĭ este îmbĕtrânită. «Existenţa unuĭ poporŭ este unŭ lungŭ anŭ, cum aŭ ţisŭ unŭ scriitorŭ francesŭ, care şi elŭ are ţilele séle de pĭclă şi de lumină strelucitóre, timpurile séle de amorţélă şi de mănóse sĕcerişurĭ. Sĕ nu uitămŭ că patru seculĭ de sclavie aŭ apĕsatŭ asupra Grecieĭ, fĕră ca sĕ pótă smulge din inima fiilorŭ eĭ acea antică naţionalitate pre care paloşul luĭ Mahomet alŭ-doĭle amerinţa de a o stinge pentru deapururea.»

Asemine inalte consideraţiĭ, întĕmplările timpurilorŭ trecute, adecă istoriea, ni le potŭ insufla maĭ cu uşurinţă. Intr'o epocă ca a nóstră, plină de tóte decepţiile, in care spiritele atâtŭ de multŭ lucréză, şi inimile atâtŭ de viu simţescŭ nevoile uneĭ credinţe, ce hrană putemŭ sĕ avemŭ mai îndestulătóre pentru nerăbdările şi îndoĭelele nóstre de câtŭ cultul ţereĭ nóstre? Cetindu'ĭ istoria, amŭ avea maĭ multă ispită prin trecutŭ, ne-amŭ preţui maĭ multŭ presintele, şi amŭ spera maĭ multŭ de la viitorŭ; căcĭ, analele nóstre ne-arŭ arăta vederatŭ că provedinţa nicĭ-odată nu ne-aŭ lipsitŭ, şi că părinţiĭ noştri, de şi aŭ avutŭ greutăţi şi piedicĭ pre carĭ noĭ nu le vomŭ întâlni, eĭ nicĭ-odinióră n'aŭ desnădĕjduitŭ de dânşiĭ şi de ţéra lorŭ.

Ca sfêrşitŭ a acesteĭ prefaţe, sĕ'mĭ fie ertatŭ de a o inchiea cu cuvintele unuĭ istoricŭ francesŭ[1]).

«In acestŭ timpŭ de patimĭ politice, in care este aşa de greŭ, când cine-va îşĭ simte ceva activitate de spiritŭ, de a se ascunde agitaţieĭ generale, credŭ că amŭ găsitŭ unŭ mijlocŭ de repaosŭ in studiul se-

[1]) Lettres sur l'histoire de France par Augustin Thierry Lettre première.

www.dacoromanica.ro

riosŭ alŭ istorieĭ. Nu că privirea trecutuluĭ şi ispita seculilorŭ mĕ facŭ sĕ mĕ lépădŭ de ântêĭele mele dorinţĭ de libertate, ca de nisce ilusiĭ a juneţeĭ; din-potrivă, eŭ mĕ lipescŭ cătrĕ ele din multŭ in mai multŭ. Totŭ ĭubescŭ libertatea; déră, cu o afecţie maĭ puţinŭ nerabdătóre. Îmi ţicŭ că in tóte epocele, şi in tóte ţerile s'aŭ aflatŭ mulţĭ ómenĭ cariĭ, intr'o situaţie şi cu opiniĭ deosĕbite de ale mele, aŭ resimţitŭ aceeaşi nevoĭă ca şi mine, déră că ceĭ maĭ mulţĭ aŭ muritŭ, inainte de a vedea realisandu-se aceĭa ce eĭ anticipaŭ in ideĭe. Lucrarea acesteĭ lumĭ se sĕvêrşesce incetŭ, şi fie-care generaţie ce trece nu face de câtu a lăsa o pétră pentru zidirea edificiuluĭ ce viséză spiritele ferbinţĭ. Acéstă convicţie maĭ multŭ gravă de câtŭ tristă, nu slăbesce pentru indivizĭ datoriea de a merge dreptŭ printre inşelăcĭunile interesuluĭ şi a deşertacĭuneĭ, nicĭ pentru popóre datoriea de a'şĭ păstra dignitatea naţionala; căcĭ, décă nu este de câtŭ nenorocire de a fi impilatŭ prin puterea impregĭurărilorŭ, este ruşine de a se arĕta şervilŭ».

M. Kogălniceanu.

Iaşiĭ, 10 Aprilie 1852.

www.dacoromanica.ro

CUVÊNTU INTRODUCTIVU

LA CURSUL

DE ISTORIA NAŢIONALA

Rostitŭ in 24 Noemvrie 1843 in Academia Mihailénă.

Putêndŭ servi de introducţiune

LA

CRONICELE ROMANIEI*)

Dupĕ priveliştea lumeĭ, dupĕ minunile natureĭ, nimică nu este maĭ interesantu, maĭ mărețŭ, maĭ vrednicŭ de luarea nóstră amınte, de câtŭ *Istoria.*

Istoria, Domnilorŭ meĭ, dupĕ ḑicerea autorilorŭ celorŭ maĭ vestiţi, este adevĕrata povestıre şi infăţoşare a intêmplarilorŭ némuluĭ omenescŭ; ea este resultatul vrêstelorŭ şi a esperienţeĭ. Se póte, déră, cu dreptŭ cuvêntŭ, numi glasul semınţiilorŭ ce aŭ fostu, şi icóna vremeı trecute. Karamzine, in alte cuvinte, o numesce testamentul lăsatŭ de cătrĕ strĕmoşi strĕnepoţilorŭ, ca sĕ le slujéscă de tâlmăcire vremeĭ de façĭă, şi de povăţuire vremeĭ viitóre.

In acéstă privire atât de importantă, istoria, dupĕ Bıbliă, trebuĭe sĕ fie, şi aŭ fostu tot-d'auna, cartea de capitenie a popórelorŭ, şi a fiesce cărui omŭ in deosebı; pentru că fiesce-care stare, fiesce-care profesie află in ea regule de purtare, sfatŭ la indoirile séle, invĕţatură la nesciinţa sea, indemnŭ la slavă şi la fapta bună.

Domnitorul prin istoria se deşcéptă la nobila ambiţiă de a face lucrurĭ marĭ şi drepte, şi prin urmare de a trai in viitorime. Lauda neştérsa şi nemurirea cu carĭ suntŭ incununaţı ocârmuitorıı ceı bunı, defaĭmarea şi hula carĭ suntŭ

*). Acestu cursŭ s'a ţınutu in semestrul de ĭérnă al anului 1843, in care amŭ tratatŭ istoria Romaniloru pâna la intemeıarea prıncıpateloru. Deosĕbite persecuţium politice m'aŭ silitu sĕ'lu ıntrerumpu.

www.dacoromanica.ro

tot-d auna partea celoru reĭ, e maĭ cu neputința ca sĕ nu le insufle in inimă dorința spre bine și spre virtute, déca inima loru nu le este incă stricată prin cangrena lingușireĭ. Cele maĭ inalte isbêndĭ, cele maĭ slavite fapte, nu vedemŭ óre ca s'au indemnatu prin istoria? Spre pilda biruința Asieĭ, dupĕ mărturisireĭ tutuloru istoriciloru vechĭ, s'au pricinuitŭ prin désa cetire a Iliadeĭ de cătrĕ Alecsandru celŭ mare. Cine nu scie că acestŭ falnicŭ isbânditorŭ purta necontenitu cu sine, intr'o cutie de auru, poema luĭ Omer; și ce este Iliada altă, de-cât o istoria in versurĭ, cea maĭ vechiă și cea maĭ frumósă din tóte! Forĕ a merge in vécurĭ așa departate, nu s'aŭ vĕdutŭ maĭ in ḑilele nóstre unu altŭ Alecsandru, Carl XII, desceptându-și geniul spre isbândĭ și slavă, prin citirea vieței M. cedonénuluĭ, scrisa de Quint-Curție? Care, dér, Impĕratŭ, care Domnŭ nu trebuie sĕ tremure de'naintea istorieĭ, acestuĭ strașnicŭ tribunalŭ, ce are se'ĭ giudice cu aceeașĭ nepărtinire, precum odineóra Egiptenĭĭ giudecaŭ pre regiĭ lorŭ eșițĭ din viéța?

Datatorul de legi, barbatul de statŭ, in istoriă, invéța tocmelele ocârmuitoriloru puterea și slabiciunea lorŭ, principele de sporire séŭ de scădere a staturiloru, felurile de guvernŭ subt carĭ aŭ inflloritŭ maĭ multŭ, legile carĭ aŭ avutu inriurirea cea mai principósa séu cea mai stricacĭósă asupra puterei. asupra culturei, asupra moralului noródeloru.

Oșténul in istoria gasesce pildele cele maĭ drepte și maĭ adevĕrate despre strategie; cartuiarul, filosofulu in ea vedu inaitarea duhuluĭ omenescu, rĕtăcirile séle, descoperirile geniuluĭ, pricinele nesciinței, a superstiției și a intunereculuĭ.

Simplul particularu, in cetirea istorieĭ, gasesce mângĭere pentru relele de fația; ea îĭ arata că, prin o trista fatalitate, perfecție n'au fostu nici-odata in lume, virtutea maĭ tot-d'auna aŭ fostŭ prigonita in viéța, și că rĕsplata eĭ cele maĭ multe orĭ nu i-au venitu de-cât dupĕ mórte. Cine nu trebuie sĕ-șĭ uite durerile și nemulțamirile, când istoria îĭ arétă pre nisce cetățeni vrednicĭ de a poronci lumeĭ, carĭĭ aŭ fostŭ jertfa tiranilorŭ, și, de-multe-orĭ chĭar a compatrioțiloru loru? Nenorocirile nóstre trebuie sĕ le socotimŭ de nimică, cand vedemŭ pre unŭ Socrat silitŭ sĕ priiméscă otrava chĭar dîn mâna Atenieniloru, pre unu Aristid subpusu ostracismuluĭ, numai pentru că era numitŭ celŭ dreptu, pre unu Caton dându'și singuru mórtea, ca sĕ nu-șĭ véda patria in robie. Iĭ cu neputința ca cine-va, insuflatŭ de asemine pilde, sĕ nu'șĭ imbărbateze caracterul, sĕ nu dorésca de a imita pre acestĭ strĕluciți bărbați, făcêndu abnegație de sine, și răvnindu numai folosul obșcescŭ.

Câtu trebuie, déră, sĕ ne fie dragă acéstă sciință inaltă, carea, lasă că ne dă o petrecere folositóre, și prin cetirea eĭ ne indestuléză curiositatea cea maĭ nobilă, déră ne invéța inca a fi bunĭ, ne mântuie de pregiudețe, ne sporesce ispita prin ispita vécuriloru trecute, și ne lungesce, cum amŭ ḑice, viéța.

«A nu scĭ ce s'au întemplatu înainte de a fi nascutŭ, este, ḑice Ciceron, tot aceea ca când aĭ fi necontenitŭ pruncŭ; câcĭ, ce este vrêsta omuluĭ, déca memoria fapteloru nóstre nu s'aru uni cu vécurile cele maĭ dinainte?»[1])

Istoria singură póte, ca intr'o panoramă întinsă, sĕ ni arate impĕrațiile

[1]) Cicero in Orat. Cart. 34

www.dacoromanica.ro

trecute înainte de mii de ani; ea ne face privitori la luptele, la revoluţ ie, la sfaturile, la serbarile întêmplate de la începutul lumei; ea scóte din morminte pre stremoşii noştri, şi ni'i înfăţoşează ca vii dinaintea ochiloru, cu tóte virtuţile, cu tóte patimile, cu tóte năravurile lorŭ. La, déra, ne léga cu veciea, puindŭ in comunicaţie semînţiile trecute cu noi, şi iarăşi şi pre noi cu sĕmînţiile viitóre, cărora are sĕ le trădee povestirea faptelorŭ nóstre.

Pe-lîngă tóte aceste, istoria mai are şi nepreţuitul daru de a judeca cu nepărtinire faptele contimpuranilorŭ noştri, pre carii noi nu avemŭ curagiulu saŭ destoînicia de a'i cunósce dreptŭ şi adevĕratŭ.

Studiulŭ istorieĭ, Domnilorŭ meĭ, au fostŭ in tóte timpurile ocupaţia de predilecţie a ómenilorŭ gônditorĭ. Nicĭ-odată însă n'aŭ avutu importenţa şi universalitatea de care se bucură astădi. La ceĭ vechĭ, ea era partea numai a oşteniloru şi a filosofiloru, din pricina scumpeteĭ manuscripturiloru. Astadi, însĕ, orĭ şi unde naţia este ceva înaintată, istoria este cetirea obşcéscă a tutuloru stărilorŭ, pên şi celoru înjosite. In Françа, ţĕranul, séra la colţul foculuĭ, ca sĕ se odihnéscă de trudele ţileĭ, cetesce mărețele reforme a Constituanteĭ, şi strĕlucitele biruinţe a luĭ Napoleon. In Prusia, de câte orĭ mi s'aŭ întêmplatu sĕ vĕdŭ, in vremea popasuluĭ, pre muncitorul de pămêntŭ cetindu, la umbra unuĭ copacĭŭ, faptele mareluĭ Friderik! Acéstă norocită popularitate a istorieĭ vine maĭ ales din douĕ pricinĭ: Cea întêiŭ este că astădi fiesce care cetăţeanŭ are dreptŭ şi îndatorire de a se ocupa cu trebile statuluĭ, că fieşĭ-cine doresce a şci care sunt şi cum se păzescŭ drepturile naţionale, căşcigate de catrĕ strĕmoşĭ; şi unde póte cineva sĕ le găséscă maĭ bine desluşite de cât in istoriă? A doua pricină, şi cea de căpitenie, este aflarea tiparuluĭ, mulţamita, şi de o mie de orĭ mulţămită aceluĭ care d'intêiŭ aŭ găsitu acésta artă, cea maĭ marc împraştiitóre şi păstrătóre a intêmplariloru, fŏra care istoria nicĭ-odatŭ n'arŭ fi ajunsŭ in cinstea universala in care se afla. Nici nu potŭ sĕ ve aratu câtŭ lipsa acesteĭ inalte aflărĭ arunca nedumerire in povestirĭ, nesiguranţa şi întunerecŭ in totŭ. Acésta lipsa, Domnilorŭ meĭ, este pricina că între Romănĭ, chĭar şi între ceĭ maĭ însemnaţĭ, se găsescu aşa de puţinĭ carii cunoscu istoria. Tiparul, la noi, nu este încă destul de slobodŭ şi de imprăştiatŭ; noi n'avemŭ încă publicata in limba naţională macar o istoriă universală; şi ce vorbescŭ de istoriă universală, când chĭar analele patrieĭ nóste zacu in intunerecu, pastrate numaĭ in nisce manuscripte, din carĭ douĕ, din pricina copistilorŭ, nu se potrivescu![1]) Şi cu tóte acestŏ tiparul aru fi cellŭ maĭ siguru şi maĭ grabnicŭ midlocŭ ca sĕ agiungemŭ la civilisaţia societaţeĭ Europeene. Noi, carii ne falimŭ cu propăşirile ce socotimŭ că facemŭ, noi, carii nu vorbimŭ de cât luminare şi civilisaţie, décă voimŭ sĕ avemu in fapta aceea ce vorbimu, aru trebui sĕ urmamŭ pildeĭ Nord-Americaniloru, a carora cea întêiu tréba de care se apucă când îşĭ facŭ vre o noŭă aşedare, este sĕ deschida unŭ drumu şi sĕ aducă cu dânşii unu téscu, spre tiparirea unuĭ jurnalu. Prin acésta îndoită operaţia, eĭ agiungŭ ţelul, şi facŭ analisul a orĭ-ce sistemŭ socialu, pentru-că,

[1]) Acésta lipsa după ţece ani de mun a în f r itu, unt i li de ul de i oro itu de a o în deplini. 1852

www.dacoromanica.ro

cum dice Volney, societatea nu este alta de cât comunicaţia uşóră şi slobodă a persóneloru, a lucrurilorŭ şi a ideĭelorŭ.

Décă istoria, indeobşte, adecă a némuluĭ omenescŭ, este aşa de interesantă in resultatele séle, cu cât mai multŭ trebuĭe sĕ ne fie istoria patrieĭ, a loculuĭ unde amŭ vĕdutŭ dioa? Omul totŭ-da'una înainte de némŭ 'şĭ-a ĭubitŭ familia, înainte de lume 'şĭ-a ĭubitŭ némul şi partea de pămêntŭ, fie mare, fie mică, in care părinţiĭ seĭ aŭ trăitŭ şi s'aŭ îngropatŭ, in care elŭ s'aŭ născutŭ, aŭ petrecutŭ dulciĭ anĭ aĭ copilărieĭ ce nu se maĭ întorcŭ, aŭ simţitŭ cea âncêĭŭ bucurie şi cea âncêĭŭ durere de bărbatŭ. Acestŭ simţimêntŭ sântŭ, nu cunoscŭ încă nicĭ unŭ némŭ, nicĭ o seminţie câtŭ de brută, câtŭ de sĕlbatecă, care sĕ nu'lŭ aibă. M'aşĭ întinde prea departe de sujetul meŭ, décă m'aşĭ pune a vĕ arăta pilde despre acésta: ele suntŭ nenumĕrate.

Ce interesŭ mare trebuĭe sĕ aibă istoria naţională pentru noĭ, îmĭ place a crede că şi D-vóstră o înţelegeţĭ ca şi mine. Ea ni arată întêmplările, faptele strĕmoşilorŭ noştri, care prin moştenire suntŭ şi a nóstre. Inima mi se bate când auzŭ rostindŭ numele luĭ Alecsandru celŭ bunŭ, luĭ Stefan celŭ mare, luĭ Mihaĭ vitézul; da, Domnilorŭ meĭ! Şi nu mĕ ruşinedŭ a vĕ dice că aceştĭ bărbaţĭ pentru mine suntŭ maĭ multŭ de câtŭ Alecşandru celŭ mare, de câtŭ Annibal, de câtŭ Cesar: aceştiĭ suntŭ eroiĭ lumeĭ, in locŭ că ceĭ d'âncêĭŭ suntŭ eroiĭ patrieĭ mele. Pentru mine bătălia de la Rĕsboĭenĭ are maĭ mare interesŭ de câtu lupta de la Termopile, şi isbânzile de la Racova şi de la Călugărenĭ îmĭ paru maĭ strĕlucite de câtŭ acele de la Maraton şi Salamina, pentru că suntŭ câştigate de cătrĕ Romănĭ! Chiar locurile patrieĭ mele îmĭ parŭ maĭ plăcute, maĭ frumóse de cât locurile cele maĭ clasice. Sucéva şi Târgovişte suntŭ pentru mine maĭ multŭ de câtŭ Sparta şi Atena! Baea, unŭ satŭ ca tóte satele pentru străinĭ, pentru Romănĭ are maĭ multŭ preţŭ de câtŭ Corintul, pentru că in Baea, avanul Riga a Ungarieĭ, Mateĭ Corvinul, vitézul vitezilorŭ, Craĭul Crailorŭ, cu n îĭ dicea Síxtŭ. IV, rănitŭ de sabia Moldovană, fu pusŭ in fugă, şi uită drumul patrieĭ nóstre!

Trebuinţa istorieĭ patrieĭ ni este neapĕrată chiar pentru ocrotirea drepturilorŭ nóstre improtiva naţiilorŭ străine. Neavêndŭ istoriă, fiesce-care poporŭ duşmanŭ ni-arŭ putea dice cuvintele D-luĭ Aaron. «Inceputul ce aĭ este necunoscutŭ, numele ce porţĭ nu este alŭ tĕŭ, nicĭ pămêntul pe care locuescĭ; sórta ta aşa aŭ fostŭ ca sĕ fiĭ tot dupĕ cum escĭ: lépădă-te de inceputul tĕŭ, schimbă-ţĭ numele, séu priimesce pre acesta ce ţi-lu daŭ eŭ, rĕdica-te şi du-te din pămêntul pe care locuescĭ, căcĭ nu este alŭ tĕŭ, şi nu te maĭ munci in zadar, căcĭ tu nu poţĭ fi maĭ bine de cum escĭ» Şi in adevĕrŭ, tóte aceste cuvinte ni s'aŭ dişŭ de cătrĕ străinĭ; inceputul nostru ni s'aŭ tăgăduitŭ, numele ni s'aŭ prefăcutŭ, pămêntul ni s'aŭ sfăşiatŭ, drepturile ni s'aŭ călcatŭ in picióre, numaĭ pentru că n'amŭ avutŭ consciinţa naţionalităţeĭ nóstre, numaĭ pentru că n'amŭ avutŭ pe ce sĕ ne intemeĭămŭ şi sĕ ne apĕrămŭ dreptăţile.

Domnilorŭ, când aşu fi aşa de norocitŭ sĕ desvoltedŭ maĭ multŭ in inima D-vóstră interesul pentru istoria patrieĭ, m'aşŭ făli că amŭ sporitŭ in D-vóstre şi ĭubirea cătrĕ patrie, şi ca prin urmare amŭ contribuitŭ la păstrarea naţionalităţeĭ; căcĭ, ce póte maĭ multŭ sĕ ne-o păstreze, de cât acéstă istoriă, care

www.dacoromanica.ro

ni arétă ce amŭ fostŭ, de unde amŭ venitu ce suntemŭ, şi, ca regulă de trii ni descopere şi numĕrul necunoscutŭ ce avemŭ sĕ fimŭ.

O asemenĕ carte arŭ trebui sĕ fie pentru noĭ aceea ce Iliada era pentru Grecĭ. Şi sĕ mĕ credeţĭ, Domniloru, că şi istoria nóstră are intêmplărĭ, are portreturĭ carĭ nicĭ-de-cum n'arŭ rĕmâuea maĭ gĭosŭ de cât eroiĭ celoru vechĭ, décă acestora li s'arŭ scóte aureola poetică, cu care pana geniuluĭ i-aŭ infrumuseţatŭ. Totul este, că vécurile eroice şi mithologice aŭ trecutŭ de-multŭ, că astă-dĭ poesia nu se găsesce nicĭ macar in versurile poeţilorŭ, şi că numaĭ unŭ Omerŭ aŭ fostŭ in lume.

Negreşitŭ că istoria Spartei, a Atheneĭ, a Romeĭ are maĭ multŭ interesŭ de cât a nóstră pentru tot străinul; de'ntêiŭ, pentru că Greciĭ şi Romaniĭ suntŭ popórele care până acum resumă civilisaţia şi lumea vechĭe; alŭ-doile, pentru că inriurirea lorŭ incă până astă-dĭ se păstréză asupra nóstră prin pravilele religióse şi civile, prin sciinţe, prin arte, prin pămêntul ce 'l-amŭ moscenitŭ de la dinşiĭ, şi in sfêrşitŭ pentru că tótă instrucţia clasică a junimeĭ incă astă-dĭ se radimă pe istoria Grecilorŭ şi Romanilorŭ; şi maĭ ales pentru că faptele acestorŭ popóre s'aŭ scrisŭ de nisce bărbaţĭ ca Tucidid, ca Tacit, ca Tit-Livie. Subt aceste priviriĭ, eŭ singurŭ mărturisescŭ interesul universalŭ a istorieĭ Grece şi Romane; dĕră in ce se atinge de curagiul individualu, de indrasnéla faptelorŭ, de statornicia apĕrăreĭ, de marinimia şi bărbăţia Voevodilorŭ nostri, cariĭ, de şi pe unŭ theatru strimtŭ şi cu micĭ midilóce, aŭ sĕvêrşitŭ lucruri urieşe, in tótę aceste, Domniloru meĭ, nu mĕ tęmŭ de a dice că istoria nóstră arŭ fi maĭ josu de cât istoria a orĭ şi căruĭ poporŭ vechiŭ séŭ noŭ. Lupta naţională a Romănilorŭ cariĭ, maĭ triĭ vécurĭ, aŭ apĕratŭ cu sabia Creştinătatea improtiva tutulorŭ puterilorŭ Islamismuluĭ, Domnia luĭ Alecsandru celŭ Bunŭ şi a lui Mirceą celŭ Bĕtrânŭ a cărora nume resunaŭ de la Marea Baltică până la porţile Bizanţieĭ, strălucitele fapte a unuĭ Ştefan celŭ Mare, blândă figură a luĭ Négu V. V. carele, ca Ludovicŭ XII a Franţieĭ, lăsă sfatuiriĭ fiuluĭ sĕŭ cum şĕ domnéscă, abdicarea luĭ Petru Schiopu care preferă sĕ se scobóre de pe tronul Moldavieĭ, de cât sĕ plătéscă birŭ Turcilorŭ, chipul măreţŭ şi intocmaĭ ca alŭ luĭ Ahil, alŭ luĭ Mihaĭ Vitézul singurul Voevodŭ ce agiunse a uni părţile Daciei vechĭă, şi a se putea intitula: «Michail, cu mila luĭ Dumneđeŭ, Domnŭ Valahieĭ, Moldavieĭ şi Transilvanieĭ,» inima de eroŭ şi geniulŭ bărbatescu a Dómnelorŭ Elena şi Florica, patriotismul preutuluĭ Farcaşŭ şi inalta inţelepciune a luĭ Miron Costin, carele cu aceeaşĭ mână purta sabia spre apĕrarea patrieĭ, şi condeiul spre scrierea analelorŭ naţionale, rivalitatea numaĭ spre bine a Domniloru Mateĭ şi Vasilie, marele planuri sprijinite de marĭ talenturĭ a luĭ Şerban Cantacuzino, pentru care tronul Valachieĭ se părea prea micu şi rĕvnĭa tronul Bizanţieĭ, apĕrarea a nouĕ-spre-đece plăieşi in cetatea Némţuluĭ improtiva armieĭ intregĭ a luĭ Sobieţki, măntuitorul Vieneĭ, tóte aceste figurĭ, tóte aceste fapte arŭ merita mirarea chĭar şĭ a străinilorŭ, când istoria nóstră arŭ fi maĭ bine cunoscută. Vroiţĭ, insĕ, unŭ interesŭ de romanŭ, varietate de intêmplărĭ, episoduri patetice, tragediĭ carĭ sĕ vĕ scótă lacrimĭ din ochĭ, grozăviĭ care sĕ vĕ rădice pĕrul pe capŭ, apoĭ nu voiŭ avea trebuinţă de cât sĕ vĕ povestescŭ crudimile şi viéţa avanturieră a luĭ Vlad Ţepeşu, mórtea vrednică

www.dacoromanica.ro

de unŭ principe a luĭ Despotŭ Eraclidul, domnia luĭ Alecsandru Lăpuşnénu, intrarea Cazacilorŭ sub Hmelniţki in Moldavia, care singură este o poemă intrégă, năvălirile Tătarilorŭ, tăĭerea luĭ Brancovanul şi a familieĭ séle, una din cele maĭ triste priveliscĭ ce istoria universală póte infăţoşa, catastrofa luĭ Grigorie Ghica, in carea se intălnesce totŭ neprevĕdutul drameĭ, şi câte alte scene grozave şi uĭmitóre, câte alte intêmplărĭ de celŭ maĭ mare interesŭ chĭarŭ pentru indiferenţĭ!

Pe-lângă aceste, istoria Românéscă maĭ are unŭ interesŭ şi maĭ universalŭ. Patria nóstră, prin o sórtă vrednică de tótă jalea, aŭ fostŭ menită din cea maĭ bĕtrână vechime sĕ fie teatrul năvălirilorŭ şi a resbóĭelorŭ străinilorŭ. Inaintea velétuluĭ crestinescŭ găsimŭ pre Darie, pre Alecsandru celŭ Mare, pre Lisimah, luptându-se cu Dacĭĭ, a cărora pămêntŭ 'la-mŭ moscenitŭ noĭ. O sută de anĭ dupĕ Hristos intălnimŭ pre Decebal, celŭ maĭ insemnatŭ Rigă barbarŭ care aŭ fostŭ vre o dată, maĭ măreţŭ, maĭ vrednicŭ de a fi pe tronul Romeĭ, de cât mişeiĭ urmaşĭ a luĭ Augustŭ. In adevĕrŭ, acestŭ Decebalŭ merita atâtŭ de puţinŭ numele de barbarŭ cât şi orĭ ce altŭ barbatŭ mare care doresce a'şĭ civilisa ţéra. «Este barbarŭ, ţice Domnul Saint-Marc Girardin, acela care subt Domiţianŭ, biruitorŭ legiónelorŭ Romane, cerea ca Impĕratul in locŭ de birŭ sĕ'ĭ trimată meşterĭ şi lucrătorĭ de totŭ felul, atâtŭ in artele resboĭuluĭ precum şi in acele a păceĭ? Este unŭ barbarŭ acela care, inainte de a incepe resboĭul improtiva Romanilorŭ, căuta până in fundul Asieĭ allianţa unuĭ altŭ duşmanŭ a Romeĭ, a Rigăĭ Partilorŭ?» Până acolo se intindea politica acestuĭ bărbat insemnatŭ. Insĕ, unŭ eroŭ maĭ mare se pornesce asupra luĭ, Decebal trebuĭe sĕ se plece, patria i se subpune, şi nevroindŭ a o vedea róbă, elŭ care o ţinusĕ slobodă şi mândră, carele lua birŭ de la domnitoriĭ lumeĭ, îşĭ dă singurŭ mórtea, şi scapă de a figura in triumful luĭ Trajan, singurul Impĕratŭ păgânŭ, pre carele, din pricina virtuţilorŭ séle, crestiniĭ 'l-aŭ pusŭ in raĭŭ. Aşa, Domnilorŭ meĭ, se sfêrşesce rĕsboĭul Dacilorŭ, una din epocele cele maĭ importante din istoria Romeĭ.

Plinie celŭ tênĕrŭ, intr'una din scrisorile séle, ni dă ideea cea maĭ dréptă despre acestŭ cumplitŭ rĕsboĭŭ, in care era sĕ se hotăréscă pricina civilisaţieĭ şi a barbarieĭ. Caninius, unul din prieteniĭ sĕĭ, făcea o poemă asupra acestuĭ rĕsboĭŭ; Plinie îlŭ îndémnă in intreprinderea sea. «Aĭ dreptate, îĭ scrie, sĕ eĭ acestŭ sujetŭ; nu este altul maĭ noŭ, maĭ bogatŭ, maĭ intinsŭ, maĭ poeticŭ, şi voĭŭ ţice insuşĭ maĭ fabulosŭ, măcar că tot-d'a-una adevĕratŭ. Veĭ avea a zugrăvi canaluri sĕpate in nisce ţerĭ necunoscute, poduri aruncate pentru întêĭaşĭdată pe fluvie răpide, laghere aşedate in midilocul unorŭ munţĭ neapropiaţĭ până atunce, unŭ Rigă silitŭ să fugă, silitŭ sĕ se omóre, dér care móre cu totŭ curagĭul seŭ, şi in sfêrşitŭ doŭĕ triumfurĭ: unul, carele fu celŭ întêĭŭ pre carele Romaniĭ îlŭ câştigara asupra Dacilorŭ, până atunce nebiruiţĭ; şi cel-altŭ, care fu celŭ de pe urmă in care biruinţa isprăvise peirea acestuĭ poporŭ. Greutatea este ca sĕ te poţĭ ţinea deopotrivă cu mărimea sujetuluĭ.» Pagubă, că acestu poemu s'aŭ perdutu; elu arŭ fi putut sĕ ni dee o mulţime de detailurĭ asupra acesteĭ lupte.

Trece o sută de anĭ, şi patria nóstră, schimbată in colonie Romană, incepe a se face teatrul unde sórta Imperieĭ se hotaresce de cătrĕ barbarĭ; la Du-

www.dacoromanica.ro

nare este lupta intre barbarie şi civilisaţie. Alanı, Avarĭ, Gepizĭ, Goţĭ, Hunĭ, Lombarḑı, Bulgarĭ, pre toţĭ acestiı îı vedemu trecêndŭ şi petrecêndu prin ţerele nóstre, sfaşiindu una dupĕ alta imperia Cesariloru, rĕsipind-o in urmă de-totu, şi prefăcêndu, in sfêrşitŭ, façia Europeĭ. Ist ria tutuloru acestoru popóre barbare, care este lipită cu inceputul tutuloru naţiiloru noue, aru rĕmânea intunecată décă nu s'aru desluşi prin istoriea românéscă.

In vremile moderne ĭarăşĭ vedemu Moldavia şi Valahia menite ca şi in timpul de-demult a fi locul lupteloru celoiŭ maĭ sângeróse. Ungurii, Poloniĭ au hotăritu aice cea mai mare parte a resbóielorŭ loru cu Turcia. Subt zidurile Hotinului, Sobieţki căscigă reputaţia militară, care pe urmă îlu chĭamă pe tronul Iagelonilorŭ. Imperialistii, mostenitorĭ Ungurilorŭ, culegŭ ıaraşı in ţerele nóstre cele mai frumóse trofee asupra Osmanilorŭ. Vine inceputul véculuĭ alu opt-spre-zecele, şi Moldova vede figura cea maĭ mărĕţă din tóte, a luĭ Petru celŭ Mare. De atunce maĭ tóte biruinţele Rusiei asupra Turcieĭ se cascigă in principaturĭ; bătăliile, tractaturile, generalii isbânditorı a acestei puterĭ pórtă nume de locurĭ Românescĭ. Nime, déră, nu póte tăgădui interesul universalŭ a uneĭ istoriă care ni infăţoşéză nisce intêmplărĭ aşa de importante, nisce bărbaţĭ aşa de strĕluciţĭ, nisce naţiĭ aşa de numeróse şi deosĕbite, carĭ tóte pe pămêntul patrieĭ nóstre aŭ lăsatŭ urme de trecerea lorŭ, monumenturĭ de existinţa ce aŭ avutŭ, bine-cuvêntărĭ séŭ blăstĕmurĭ, unele şi altele meritate prin facerile-de-bine séŭ prin reutăţile ce ni aŭ lăsatu.

Insĕ, cu cât acéstă istoriă este interesantă, cu atâta este şi grea de infăţoşatŭ; şi cu tóte aceste eŭ indrăsnescŭ a primi asupra mea o sarcină aşa de mare; nimenĭ nu simte maĭ bine de cât nime, câtŭ ea este maĭ pre sus de putinţa mea. Lasŭ, că chĭar slabul meŭ talentŭ este nedestoĭnicŭ de a trata dupĕ cuviinţă unŭ asemine inaltŭ sujetŭ, déră chıar impregiurările din-afară suntŭ improtiva mea. O singură istoriă complectă şi sistematica nu avemŭ incă despre Romănĭ; insuşĭ şirul Domnilorŭ nu este inca clasificatŭ şi statornicitŭ prin făcliea uneı critice sănătóse. Documenturile oficiale şi acturile publice, carı suntŭ cea întêiŭ şi cea mai puternică dovéda a adevĕruriloru istorice, ni lipsescŭ cu totul; din pricina deselorŭ revoluţii carı in atâte rânduri ne-aŭ pustiitu patria, ele suntŭ perdute pentru tot-d'auna, séu impraştiate prin ţerı straine, pe la particulari, séu in bibliotecele Ungarieĭ, Polonieĭ, Transilvaniei, a Moskvei, Petersburgului, Vienei şi chiar a Stokholmuluĭ. Aşa déră, in lipsa acestorŭ isvóre de căpetenie, noĭ nu avemu de-cât Letopisiţele ţereĭ şi istoriele Ungarieĭ, Poloniei şi Turcieĭ, cu carı patria nóstra au stătutŭ in strinse relaţiĭ; déră şi aceste isvóre suntŭ inca departe de a fi desĕvîrşite. Cronografurile Românescĭ, in ce se atinge maĭ ales de întêiele timpurĭ a Principateloru, nu se potrivescŭ nicĭ-de-cum cu autoriĭ strainĭ, nu se potrivescu macar intre dênsele. Istoricii vechı, Unguri, Polonı şi Turcĭ, nu cuprindŭ, precum se inţelege de la sine, de-câtu fragmenturĭ despre istoria nó - tra, şi aceste inca adesea intunecate prin duhul partideĭ şi a ureĭ. Ne maĭ rĕmânu inca istoriele, observaţiile istoiice, calatoriele publica e de pre ţere e nóstre de deosĕbiţĭ strainĭ in deosĕbite limbı; aceste suntu agĭutorul d capite nie pentru compunerea analeloru naţionale, şi ma -ales scrierile luĭ Gebh di

www.dacoromanica.ro

şi a luĭ Engel, cariĭ, prin ostenitórele loru lucrari, aŭ meritatŭ bine de la Romănĭ. Li[illegible]sa cea maĭ mare ni s'ar putea indeplini prin nepreţuitele uvragiurĭ a luĭ S[illegible]uil Clain şi a luĭ Georgie Şinkaĭ, a carora vicţă n'aŭ fostu de-cât o lungă luptă şi o intréga jĕrtfa pentru patrie; déră, din nenorocire, aceste multŭ dorite şi multŭ aşteptate scrise până acum n'aŭ eşitŭ de subt tiparŭ, şi, cum mĕ temu, nu vorŭ eşi incă multă vreme. .

Pe-lângă greutatea sarcineĭ ce se pricinuiesce prin haosul atâtorŭ materiale aşa de infelurite, aşa de imprăştiete, aşa de incurcate şi câte-odată şi aşa de sĕrace, apoĭ se maĭ infaţoşază şi indatoririle ce se cerŭ de la orĭ-ce istoricŭ, foră privire asupra formeĭ de-afară, talentul şi stilul compunereĭ. Lucian, născutŭ subt Trajan, cere următórele calităţĭ şi datoriĭ de la unŭ bunŭ istoricŭ: Elŭ vrea ca istoricul sĕ fie inţĕleptŭ, sĕ aibă simtimentul cuviinţelorŭ, sĕ scie a gôndi şi a'şĭ infaţoşa gôndirile, sĕ fie cunoscutŭ in trebile politice şi militare; sĕ fie slobodŭ de frică şi de ambiţie, nelipicĭosŭ miteĭ séŭ amerinţăreĭ, sĕ spuie adevĕrul fără slăbăciune şi foră amărire, sĕ fie dreptŭ, fără asprime, censorŭ foră oţerire şi foră clevitire; sĕ n'aibă nicĭ duhŭ de partidă, nicĭ insuşĭ duhŭ naţionalŭ; ĭlŭ vreŭ, ḑice elŭ, sĕ fie cetaţanŭ a lumeĭ, fără stăpânŭ, fără pravilă, fără privire cătrĕ opinia vremeĭ séle, şi nescriindŭ de cât pentru stima ómenilorŭ cu drépta judecată, şi pentru lauda viitorimeĭ.

Aceste suntu insuşirile unuĭ bunŭ istoricŭ; in vremea luĭ Lucianŭ póte că se intêmplaŭ la multĭ; déră astă-ḑĭ, când egoismul şi ambiţia intunecă talenturile cele maĭ marĭ, puţinĭ s'aru gasi cariĭ sĕ le adune. Foră sĕ vroiescŭ séu sĕ mĕ potu pune maĭ sus, séŭ macar deopotriva cu alţiĭ, socotŭ că nu 'mĭ veţĭ lua rĕu incredinţarea ce vĕ daŭ, ca reul şi minciuna nu vorĭ găsi nicĭ-o-data in mine unu apĕrătorŭ, şi că tot-d'auna mĕ voiu sili a vĕ spune adevĕrul, caracterul principalŭ a istorieĭ; éră când nu'lŭ voiu putea ḑice, voiŭ tacĕ, şi D-vóstră veţĭ inţelege pentru ce. Imĭ veţĭ erta numaĭ o mica plecare pentru naţia meĭ, foră insĕ sĕ credeţĭ că aşŭ denatura faptele, séŭ că aşŭ ecscusa aceea ce merita ocară. Insĕ, cum ḑice Karamzine, pre carele nu mĕ potu opri de a'lŭ imprumuta aşa de desŭ, «simtimentul de *noĭ* şi alu *nostru* insufleţéză povestirea; pentru că atât o părtinire grósa parteĭ unuĭ duhŭ slabŭ şi a unuĭ sufletu foră inălţare, este nesuferita intr'unŭ istorianŭ, pre atâta îĭ aflămŭ caldură, energie şi incântare, când ĭubirea patrieĭ îĭ indréptă condeiul. Nicĭ-o-dată nu va fi sufletŭ in care sĕ nu domnéscă acestŭ simtimentŭ generosu. In Tucidid noĭ vedemŭ tot-d'auna unŭ Atenianu; Tit-Livie este pururea unŭ Romanŭ.»

In minę veţĭ găsi unu Romănŭ, insĕ nicĭ-o-dată pânĕ acolo ca sĕ contribuezŭ la sporirea Romano-manieĭ, adecă mania de a ne numi Romanĭ, o patimă care domnesce astaḑĭ maĭ ales in Transilvania, şi la unĭĭ din scriitoriĭ din Valahia. Petru Majorŭ, de fericită aducere aminte, prin cartea sea despre inceputul Romănilorŭ, publicata pentru ăntêiaşĭ-dată la anul 1812, ca unŭ noŭ Moisi a desceptatŭ duhul naţionalŭ, mortŭ de maĭ multĭ de unŭ vécŭ; şi luĭ îĭ suntemu datorĭ cu o mare parte a impulsuluĭ patrioticŭ ce de atunce s'au pornitu in tus-trele provincii a vechieĭ Daciă. Pe de altă parte, insĕ, aŭ aŭvtu şi nevinovata nenorocire sĕ producă o scólę, destul de numerósă, de Ro-

www.dacoromanica.ro

mănĭ nŭoĭ, carĭĭ, fŏr â'şĭ sprijini ḑisele cu faptele, socotŭ că tragŭ respectul lumeĭ asupră'şĭ, când strigă că se tragŭ din Romanĭ, că suntŭ Romanĭ, şi prin urmare celŭ ântêiŭ poporŭ din lume. Acéstă manie s'aŭ intinsŭ până acolo, in cât unĭĭ ĭşĭ insuşescŭ chĭar şi faptele şi istoria bĕtrânilorŭ Romanĭ de la Romulus şi până la Romulus-Augustul. Aşa, D. Aristia, pre carele îlŭ cinstescŭ ca bunŭ traducĕtorŭ a uneĭ părţĭ a Iliadeĭ, intr'unŭ poemŭ epicŭ, ecsaltatŭ de unŭ entusiasmŭ puţinŭ potrivitŭ cu unŭ. Romanŭ, D. Aristia, ḑicŭ, numesce Romănŭ pre Longinŭ, Sutaşul Romanŭ, carele aŭ străpunsŭ cósta Domnuluĭ nostru Iisus Hristos, când era rĕstignitŭ pe cruce, şi nu'şĭ póte ascunde bucuriea că celŭ ântêiŭ creştinŭ aŭ fostŭ unŭ Romănŭ.

Sĕ ne ferimŭ, Domnilorŭ meĭ, de acéstă manie care trage asupra nóstră risul străinilorŭ. In poziţia nóstră de faţiă, cea ântêiŭ dĕtorie, cea ântêiŭ insuşire trebuĭe sĕ ne fie modestia; almintrelea, amŭ putea merita aceea ce ḑice D. Eliad, că numaĭ naţiele bancrute vorbescŭ de strĕmoşiĭ lorŭ, bună-óră ca şi eugenistiĭ scăpătaţi. Sĕ ne scoborimŭ din Ercul, décă vomŭ fi mişeĭ, lumea totŭ de mişeĭ ne va ţinea; şi d'improtivă, décă isgonindŭ demoralisaţiea şi neunirea obştéscă care ne darmă spre peire, ne vomŭ sili cu unŭ pasŭ maĭ sigurŭ a ne îndrepta pe caleа frăţieĭ, a patriotismuluĭ, a uneĭ civilisaţiă sănătósă şi nu superficială, cum o avemŭ, atuncé vomŭ fi respectaţĭ de Europa, chĭar décă ne-amŭ trage din hordele luĭ Gengis-Han. Aşa déră, Domnilorŭ meĭ, eŭ nu vĕ voĭŭ ascunde că legile, că obiceĭurile, că limba, că inceputul nostru se tragŭ din Romanĭ: istoria de-multŭ aŭ veditŭ aceste adevĕruriĭ; déră, incă odată vĕ maĭ spunŭ, suntŭ departe de a măguli o manie ridicolă, vorbindu-vĕ de faptele Romanilorŭ, ca când arŭ fi ale nóstre; ci voŭ face ceva maĭ folositorŭ: mĕ voĭŭ sili a vĕ indemna, că déca vroiţĭ sĕ fiţĭ cunoscuţĭ de adevĕraţĭ fiĭ a Romanilorŭ, apoĭ sĕ faceţĭ şi D-vóstră ceva care sĕ sĕ pótă sămălui cu isprăvile poporuluĭ de lume domuitorŭ.

Inainte de a sfârşi, daţi-mĭ voĭă, Domnilorŭ meĭ, sĕ chĭemŭ luarea vóstră aminte asupra cursuluĭ meŭ. Décă Grecĭĭ aŭ căḑutŭ odată subt jugul luĭ Filip, şĭ in urmă subt jugul Romanilorŭ, este pentru că aŭ voitŭ sĕ fie Plateanĭ, Tebanĭ, Atenianĭ, Spartianĭ şi nŭ Helenĭ; totŭ aşa şi strĕmoşiĭ nostri aŭ vroitŭ sĕ fimŭ Ardelenĭ, Muntenĭ, Moldovenĭ şi nu Romănĭ; rare-orĭ eĭ aŭ venitŭ sĕ se privéscă intre dânşiĭ ca o singură şi aceeaşĭ naţie; in neunirea lorŭ, déră, trebuĭe sĕ vedemŭ isvorulŭ tutulorŭ nenorocirilorŭ trecute, a cărora urme incă până astăḑĭ suntĭ viĭ pe pământul nostru. Departe de a fi părtinitorul unuĭ simtimentŭ de ură cătrĕ cele-alte părţĭ a némuluĭ meŭ, eŭ privescŭ ca patria mea tótă acea intindere de locŭ unde se vorbesce Românesce, şi ca istoriă naţională, istoria Moldavieĭ intregĭ inainte de sfăşierea eĭ, a Valachiĭ şi a fraţilorŭ din Transilvania. Acéstă istorie este obiectul cursuluĭ meŭ; intinḑêndumĕ, cum se inţelege de la sine, maĭ multŭ asupra intêmplărilorŭ Moldavieĭ, nu voĭŭ trece subt tăcere şĭ faptele vrednice de insemnatŭ a celorŭ-alte părţĭ a Dacieĭ, şi maĭ ales a Romănilorŭ din Valachia, cu carĭ suntemŭ fraţĭ şi de cruce, şi de sânge, şi de limbă, şi de legĭ. Prin urmare, vĕ rogŭ sĕ insemnaţĭ că eŭ nu voĭŭ descrie faptele deosĕbit dupĕ anĭ şi ḑile, ci intr'unŭ chipŭ colectivŭ.

www.dacoromanica.ro

Până acum toţi aceĭ ce s'au indeletnicu cu istoriea naţională, n'aŭ avutŭ in privire de-cât biografia Domniloru, nepomenindu nimică de poporu, isvorul a tutuloru mişcăriloru şi ispraviloru şi fora care stepânitoriĭ n'aru fi nimică. Mĕ voiŭ sili sĕ mĕ ferescŭ de acé ta greşela de capitenie; ci, pe-lângă istoria politică a ţeriloru, atâtu câtu voiŭ fi agiutatŭ de documenturile şi tradiţiile vechĭ, voiŭ cauta a vĕ da şi o ideĭă lamurita asupra stăreĭ sociale şi morale, asupra obiceiuriloru, prejudeţeloru, culturei, negoţuluĭ şi literatureĭ vechiloru Romanĭ. Departe de a mĕ pune ca ocaritorul vremeĭ trecute, îmĭ voiu face o deosebită datorie sĕ vĕ înfaţoşezu acea vechĭa întocmire guvernamentală, acea adunare de pravile fundamentale, cunoscute subt numele de *obiceĭul pământuluĭ*, subt care patria nóstră s'au păstratŭ maĭ multe vécurĭ tare şi puternică. Prin acésta, veţĭ cunósce, Domniloru, că acelu trecutŭ nu era aşa de rĕŭ, aşa de varvarŭ, precum se placŭ uniĭ şi alţiĭ a vi'lŭ înfăţoşa; ci, că avea şi elŭ multe aşeḑĕmênturĭ, multe orônduĭele pe carĭ chiar politiciĭ şi economiştiĭ de astăḑi le mărturisescŭ de bune!

Istoria Romanilorŭ, ca şi a tutuloru naţiiloru moderne, se imparte in istoriă vechĭă, de miḑilocu şi nouă; fiesce-care din aceste se subt împarte in maĭ multe perióde, carĭ tóte se începŭ cu vre-o epochă însemnată. Nu vĕ voiŭ vorbi de-cât de impărţeala principală.

Istoria vechiá se începe de la cele ântêiŭ timpurĭ istorîce a Dacieĭ, şi merge până la întemeĭerea staturiloru Valachieĭ (1290) şi Moldavieĭ (1350). In acéstă întindere de vreme vedemŭ risipa Dacilorŭ, împoporarea ţĕreĭ lorŭ cu coloniĭ Romane, înflorirea acestora până subt impĕratul Aurelian, şi risipirea lorŭ prin năvalirea varvariloru, carĭ, uniĭ dupĕ alţiĭ, s'aŭ schimbatŭ necontenitŭ pe pământul nostru, de la 270 şi până la 570, când Avarĭ s'aŭ trasŭ in Panonia, lăsândŭ Dacia slobodă. Intr'aceste vremĭ grele, vedemŭ, insĕ, din când in când, pre micul poporŭ Romănŭ, chĭar in miḑilocul seminţiiloru de altu nému, retrasu şi ascunsu in văile şi poenele Carpaţiloru, păstrându-şĭ naţionalitatea, legile, limba şi obiceiurile, ca unŭ scumpu patrimoniu priimitŭ de la părinţĭ. In vécurile X şi XI, resuflându-se de năvălirile varvariloru, Romănĭ prindu la indrasnéla, esu din asilurile lorŭ, şi pe cóstele saŭ la pólele munţiloru se alcatuescu in micĭ Capitanaturĭ şi Voevozii, subt şefĭ de sângele loru; şi, in sfĕrşitu, in vĕcurile XIII şi XIV se întindŭ pe şesurĭ, esŭ in ţéra, dupĕ espresia vechelorŭ cronice, şi întemeiza douĕ staturĭ neatărnate: a Valachie şi a Moldavieĭ.

Cu formarea principaturiloru se începe istoria de miḑilocŭ, şi se sfersesce cu desĕvĕrşita loru cadere subt Domnii Fanarioţĭ, (1716). Acésta parte a istorieĭ este adevĕrata istoria a Romaniloru. Indata dupĕ întocmirea loru in staturĭ neatărnate, îĭ vedemu luptându-se cu popórele megieşite pentru păstrarea naţionalităţeĭ loru; nicĭ-odata duhul isbândeĭ şi a năvălireĭ nu i-au povaţuitŭ; ci, tóte rĕsbóĭele lorŭ au avutŭ unu ţelu nobilŭ şi sfântŭ: aperarea patrieĭ şi a legeĭ. Déra, in aceste lupte, statornicia, curagiul, isprăvile, biruinţele lorŭ ni parŭ fabulose, potrivindu-le cu micul lorŭ numĕrŭ şi cu puţinele miḑlóce ce le-au stătutu dinainte. Duşmani de ḑece orĭ maĭ puternicĭ de-câtŭ dânşiĭ îĭ vedemu bântuiţĭ şi puşĭ in fugă Insĕ, unŭ colosu straşnicu, unu nuorŭ cum

www.dacoromanica.ro

plitŭ se ivesce pe orizontele Europeı: islamismul se arată, şi tóte naţiele tremură pentru legea şi naţionalitatea lorŭ. Serbia, Bulgaria, Albania, Macedonia, Ilıria, Friulul, Crîmul, se facŭ provinciĭ Turcecsĭ; cetatea luı Constantin, Roma cea nouă, maĭca oraşelorŭ, se face capıtala Sultaniloru, şi semiluna se înalţa in locul Cruceĭ pe bolta sfinteĭ Sofia. In vreme când islamismul este biruitorŭ pretutindene, când chĭar Grecia clasică se face prada Osmanilorŭ. când tuĭurile acestora resbatŭ până in inima Ungarieĭ, numaĭ Romănii se improtivescu şivoĭuluĭ care înghite tóte, numaĭ eĭ staŭ ca unu valŭ apĕrătorŭ creştinătaţeĭ împrotiva Musulmanilorŭ. De-multe-orĭ biruiţĭ, de-multe-orĭ supuşĭ, déră niciodată abătuţĭ până la pămêntŭ şi desnădejduiţĭ, îĭ vedemŭ folosindu-se de tot prilejul, şi de la 1366 şi până la 1688 stândŭ deaı urure in luptă, — Mircea celŭ Bĕtrânŭ, Vlad Ţepeşŭ, Stefan celŭ Mare, Mihaĭ Vetézul şi Şerban Cantacuzino aŭ fostŭ maĭ ales neimpĕcaţiı duşmanĭ a sectatoriloru luĭ Mohamed, apĕrându cu sângele loru sfânta Cruce. De şi necontenitu in resbóĭe, Romaniĭ însĕ nu uĭtă reformele şi îmbunătăţirile din lăuntru; in vécurile XVI şi XVII maĭ alesŭ eĭ facŭ marĭ înaintărĭ in civilisaţiă. Scólele lorŭ suntŭ vestite in totŭ Orientul; Moldavıa este una din cele ântêiù ţerĭ a Europeĭ, in carea invenţia luĭ Gutenberg, tipografia, se întroduce. Dascaliĭ, calıgrafiĭ şi praviliştiĭ Romănĭ se chıamă la curtea Ţarilorŭ Rusieĭ, şi unŭ fiŭ a Moldavieĭ se învrednicesce a fi învĕţătorul luĭ Petru celŭ Mare. In cea ântêiu gĭumatate a véculuĭ XVII limba Romănésca se desrobesce şi căscigă dreptul de limbă a Statuluĭ; maĭ multe tipografiĭ se aşĕdă in amêndoue principatele; Vasilie Lupul şi Mateĭŭ Bassarab, prin aceste facerĭ de bine îşĭ facŭ unŭ nume nemuritorŭ in istoria patrieĭ. Bărbaţĭ rĕvnitorĭ desvoltézĕ lıteratura şi duhul naţionalŭ; şi câtŭ vorŭ fi Romănĭ, memoria şi scrierile Vorniculuı Ureki, a Logofĕtuluĭ Eustratie, a Mitropoliţilorŭ Dosotheĭŭ şi Varlam, a luĭ Miron Costin, Radu Grecénu, Radu Popescu şi Ioan Neculce, nu se vorŭ uıta, nicı se vorŭ perde. Strĕmoşiı noştri cu unŭ pasŭ grabnicŭ se înaintescŭ pe calea civilisaţieĭ Apusuluı; însĕ, tóte aceste propăşirĭ se facŭ înapoĭerĭ. Vremea cădereĭ li vine; in pisma naţielorŭ străine, ın neunire între dınşıĭ, uĭtându că suntŭ unŭ singurŭ şi acelaşu nému, ci despărţiţĭ, luptându-se şi slăbindu-se între dânşiĭ uniĭ pe alţiĭ sub nume de Moldoveni şi Munteni, Romaniĭ se apropie de peire. Tirania Otomana se întemeıază asupra lorŭ, şi cu dênsa superstiţia, ignoranţa şi intunerecul. In inceputul véculuĭ trecutŭ, se ivesce biruitorul luı Carl XII, Petru celu Mare; marinimosul monarchŭ îşĭ plécă unŭ ochiŭ înduratoru asupra popóreloru creştine a Turcieĭ; Romanimea salta de bucuriă. Eroul Rusieĭ, spre mantuirea obştéscă, se unesce cu Brancovanu şi cu Cantemir; déră, zavistia şi pisma acestorŭ Domnĭ nimicnicescŭ unŭ planŭ aşa de mare şi aşa de bine începutu. Pacea de la Prutŭ întemeĭază încă pe unŭ vécŭ jugul Osmanlîiloru asupra Principateloru de la Dunăre; cu tragerea oştiloru Rusescı, Romaniĭ perdu cea de pe urmă schinteıa de naţionalitate, şi celu de pe urmă drıtu ce le maĭ r masese, dritul de a fi ocarmuiţĭ de catrĕ Domnı pamênteniĭ; şi Fanarioţii se facu stĕpânı Moldavieĭ şi Valachieı!

Istoria noua se începe cu vécul celŭ maĭ cumplitu care vre-odata au apĕsatŭ ţĕrile nóstre. Tóte elementele de naţionalıtate şi de patriotismu suntu de-

www.dacoromanica.ro

multu perdute! legile fundamentale a ţĕreĭ se calca in picióre; adunarile obştescĭ, subt nume de Divanurĭ, se facu numaĭ nisce formalităţĭ fĕră interesŭ. O aristocraţie ignorantă, sprijinită de Pórtă şi de Clerŭ, pe de o parte ţine in lanţuri unu poporu de maĭ multu de douĕ milióne de ómenĭ, éra pe de alta se face stavilă chĭar bineluĭ ce uniĭ din Domniĭ Fanarioţĭ vroescŭ a face; drieturile ţĕreĭ, care din care se silesce sĕ le vênda maĭ cu micŭ preţŭ şi maĭ degrabă; isvórele de inavuţire publica se întrebuinţézĕ numaĭ in folosul unoru familiĭ privilegiate. Moldavia se sfaşie in treĭ părţĭ, Valachia este încungĭurată cu cetaţĭ Turcescĭ, zidite pe pamêntul eĭ. Fĕră agiutorŭ din lăuntru, Romăniĭ scapa tóte prilegĭurile de mantuire; şi, in vreme când tóte popórele Europeĭ înaintézĕ spre o maĭ sdravana întemeiere din lăuntru şi din afară, noĭ, cu aceeaşĭ repegĭune ne apropiemŭ de peire. Revoluţia Francesă, sguduindŭ Europa pâna in cele maĭ adâncĭ a séle temelii, se resimţi şi între Romănĭ; uniĭ dintre eĭ se punu in comunicaţia cu Directorĭul francezŭ; déră prea multe ţĕrĭ, prea multe stavile împedecă orĭ ce bună ispravă. Pe urmă, biruitorul de la Marengo, in expediţia sea in Egipet, voindu a da tréba Turcilorŭ, trămite emisarĭ in Valachia şi Moldavia ca sĕ formeze partizanĭ ideelorŭ noue; generosul Rigas, magulindu-se cu făgăduinţele luĭ Bonaparte, se face propoveduitorul slobodenieĭ; opritu in întreprinderea sea elu se dă călailorŭ de la Belgrad şi móre pentru patria. Déra mórtea sea nu remâne nerodítóre; şi ea este menita sĕ pregatésca regeneraţia nóstră; mórtea luĭ Rigas de o parte, apĕsările nesuferite a tiraniloru de altă parte, ideiele véculuĭ carĭ de şi încetŭ, déră totŭ începusera a patrunde între Romani, scrierile luĭ Petru Maior şi a altorŭ bărbaţi patrioţĭ, contactul cu armiele Rusescĭ ce au ocupatŭ Principatele de la 1806 pâna la 1812, tóte aceste pregatescŭ întêmplările de la 1821. In vreme când in Moldavia Eteria isbucnesce şi chĭamă la slobodenie nu numaĭ pre Grecĭ, dér pre tóte popórele creştine carĭ gemeaŭ subt jugul Turcieĭ, Teodor Vladimirescu rădică pe de alta parte in Valachia stégul naţionalŭ, vestindu Romăniloru ca vremea venisĕ, pentru ca iara sĕ scuture stĕpânirea strĕinilorŭ, sĕ deparleze abuzurile carĭ o rodiau, şi sĕ dobândéscă guvernu naţionalŭ întemeiatu pe o Şarta liberala. Pornirile şi a lui Ipsilanti şi a luĭ Vladimirescu aŭ unŭ rĕu sfĕrşitu; déra, cu tóte aceste, resultatele lorŭ pentru noĭ suntŭ nemĕsurate. Intêmplărilorŭ de la 1821 suntemŭ datorĭ, cu orĭ ce propăşire ce amŭ făcutu de atunce; caci, ele ne-au desceptatu duhul naţional ce era adormitŭ cu totul. De atunce multe împregĭurarĭ din afara ne vinŭ in agĭutoru; Curtea protectóre, ca o rĕsplata pentru jertfele ce Romăniĭ i-aŭ făcutŭ de la Petru celŭ Mare şi pâna la pacea de Andrianopolĭ, simţesce o îngrijire adeverată pentru sorta nóstră; şi, de şi înca Romanismul nu triumfă, cum dice D. Aron, totu-şi existenţa politica incepe a ni se aşĕda pe temeiurĭ maĭ statornice. In urma multoru patimirĭ, multoru nenorociri, unu orizonte maĭ seninŭ ni se arată; pacea de la Adrianopol se încheie între Rusia şi Turcia, şi drieturĭ perdute de vécurĭ ni se întorcu înapoĭ. Kiselef, unu nume pre care Romăniĭ nu trebuie sĕ'lu rostésca de cât cu recunoscinţa şi dragoste, este însărcinatŭ cu regeneraţia patrieĭ, cu punerea in lucrare a pravileloru menite sĕ ne facă o naţie, pâna la împlinirea ceĭ maĭ marĭ fagăduinţe, pânĕ la cea maĭ temeĭnică închi-

www.dacoromanica.ro

zăşluire a naţionalităţeĭ nóstre, adecă numirea de Domnĭ pămênteni, şi pe viéţă, pe tronurile Moldavieĭ şi Valachieĭ.

Până aicĭ, Domnilorŭ meĭ, vine istoria ce amŭ sĕ vĕ înfaţoşeḑŭ. Sprijinul celŭ maĭ temeĭnicŭ, ca sĕ potŭ aglunge la ţelul doritŭ, îlŭ asceptŭ de la indulgenţa D-vóstră, şi de la nădejdea măgulitóre, că prin prelecţiile mele voiŭ putea descepta in D-vóstrĕ unŭ duhŭ de unire maĭ de aprópe între tóte ramurile némuluĭ Românescŭ, şi unŭ interesŭ maĭ viŭ pentru naţie şi patrie. Acésta'mĭ arŭ fi cea maĭ scumpă rĕsplătire şi cea maĭ bună îmbărbătare in trudnicul meŭ drumŭ.

Intr'o asemine întindere de istoriă, care cuprinde atâtea timpurĭ şi atâtea locurĭ, chĭar cu çeĭ maĭ mare luare aminte trebuie sĕ facŭ greşelĭ; orĭ-cine, însĕ, va bine voi a mĕ asculta ceva, va însemna că ele se voru întêmpla din lipsa cunoscinţelorŭ, şi nicĭ-de-cum din rea vroinţă séŭ cu vre unu scopu ascunsŭ. In înfăţoşarea întêmplărilorŭ carĭ suntŭ aprópe de noĭ, şi pre carĭ séu noi séŭ părinţiĭ noştri le-amŭ vĕḑutŭ, voiŭ fi cu cea maĭ neadormita privighĭere, mărginindu-mĕ a vĕ arăta numaĭ faptele împlinite, foră a vroi a vĕ descoperi şi ţĕlurile ascunse. In epoca de la 1822 şi până la 1834, voiŭ fi maĭ ales câtŭ se va putea maĭ scurtŭ şi maĭ obştescŭ, înfăţoşindu-vĕ numaĭ întêmplările publice, şi acele carĭ aŭ avutŭ o înrîurire simţitóre asupra ţĕreĭ. Noĭ n'amŭ agiunsŭ încă aşa departe ca sĕ putemŭ trata cu nepartinire istoria contimpurană; acésta este tréba viitorimeĭ; Dumneḑeŭ déră sĕ mĕ ferescă de a vroi a mĕ pune censorul conVĭeţuitorilorŭ meĭ, judecându-le séŭ criticându-le purtarea şi faptele. «Acela care îşĭ înalţă duhul la vredniciea unuĭ istoriografŭ, ḑice Ioan Müller, perde din privirea sa orĭ-ce atingerĭ momentale şi maĭ particulare. Jurnalurĭ potŭ aduna personalităţĭ; in tablele istorieĭ se scrie numaĭ vecĭnicul adevĕrŭ».

M. Kogălniceanu.

www.dacoromanica.ro

CARTEA

PENTRU

DESCĂLECATUL DE'NTĔIŬ

A

ȚEREĬ MOLDOVEĬ ȘI NÉMULUĬ MOLDOVENESCŬ,

DE

MIRON COSTIN,

CARELE AŬ FOSTŬ

LOGOFĔTŬ MARE IN MOLDOVA

www.dacoromanica.ro

PREDOSLOVIĂ

Adecă maĭ-nainte-cuvîntare, din descălecatul ţereĭ Moldoveĭ de'ntâiŭ şi al némuluĭ moldovenescŭ.

Cătră cetitoriĭ aceştiĭ cărţi.

Inceputul ţerilorŭ acestora şi al némuluĭ moldovenescŭ şi muntenescŭ şi în ţerile ungurescĭ cu acestŭ nume *românĭ* pânĕ astădĭ, de unde sunt veniţĭ întru aceste părţĭ de pământu, a scrie multă vreme la cu pănă aŭ stătutŭ cugetul nostru. Se începŭ ostenéla acésta dupĕ atâtea vécurĭ, de la descălecatul ţerilorŭ de 'ntâiŭ, de la Trajan impĕratul Rŏmuluĭ, cu câteva sute de anĭ preste mine trecute, se sperie gîndul. A lăsa iarăşĭ nescrisŭ, cu mare ocară înfundatŭ némul acesta de o sémă de scriitorĭ, este inimeĭ durere. Biruit-aŭ gîndul sĕ mĕ apucŭ de acéstă ostenélă, se scotŭ lumeĭ la vedere feliul némuluĭ, din ce isvorŭ şi seminţie sunt locuitoriĭ ţereĭ nóstre a Moldoveĭ şi aşa şi a ţereĭ Muntenescĭ, precum s'aŭ scrisŭ maĭ susŭ, şi a Românilorŭ din ţerile ungurescĭ; că totŭ unŭ némŭ sunt, şi odată descălecaţĭ? de unde sunt veniţĭ stremoşiĭ lorŭ pre acceste locurĭ? subt ce nume aŭ fostŭ ântâiŭ la descalecatulŭ lorŭ, şi de cândŭ s'aŭ deosebitŭ şi aŭ numele acesta de acum Moldovénŭ şi Munténŭ? în ce parte de lume este Moldova, hotarele eĭ pre unde aŭ fostŭ ântâiŭ? ce limbă ţiné ântâiŭ şi pănă acuma? cine aŭ locuitŭ maĭ înainte de noĭ pre acestŭ pământŭ, si subt ce nume scosŭ, la scirea tuturorŭ se fie.

Ḍice-va cineva: prietine, tărdiŭ este! Dupe sutele de anĭ, cum se vorŭ puté sci istoriile adevĕrate de atâtea vécurĭ? Respundŭ eŭ: Lasat-aŭ puterniculŭ Dumneḍeŭ iscusită oglindă minţeĭ omenescĭ: scrisórea, dintru carea décă va nevoi omul, cele trecute cu multe vremĭ le va putea sci şi le va putea oblici, şi nu numaĭ lucrurile lumeĭ, staturile şi începuturile ţeriloru, ce şi singură lumea, cerul, pământul, că sunt zidite de cuvêntul luĭ Dumneḍeŭ celuĭ puternicŭ.

www.dacoromanica.ro

Creḑŭ din scripturĭ, scimŭ, şi din scriptură avemŭ şi sfânta credinţă a nó tră creştinésca, şi mîntuirea cu coboritul Fiiuluĭ luĭ Dumneḑeŭ, şi în truparea Cuvêntului celŭ maĭ inainte de vecĭ, in firea omenéscă, şi fără de pecatu. Scriptura ne deschide mintea de agiungemŭ cu credinţă spre Dumneḑeŭ, Duhul-celŭ-sfântŭ şi nevĕḑutŭ şi necuprinsŭ şi neajunsŭ de mintea şi de firea omenéscă. Scriptura depărtate lucrurĭ de ochiĭ noştri ne face de le putemŭ vedé cu cugetul nostru. Sĕ nu pomenimŭ de marele Moise, carele dupre atâţia anĭ aŭ scrisŭ Leatopiseţul de la zidirea lumeĭ, că acesta aŭ avutŭ pre singurŭ Dumneḑeŭ dascalŭ şi învĕţătoriu, cu rostu catre rostu. Omerŭ filosoful, în douĕ sute şi cincĭ-ḑecĭ de anĭ, aŭ scrisŭ dupĕ risipa Troadeĭ, resbóiele ce aŭ fostŭ. Luĭ Filipŭ Plutarchus în patru sute de anĭ aŭ scrisŭ viaţa şi faptele vestituluĭ Alecsandrului impĕratŭ in lume, Machedon. Titus Livius aŭ scrisŭ cursul a tótă impĕrăţia Romuluĭ, în şépte sute de anĭ şi maĭ bine, dupĕ urḑitulu Rŏmuluĭ şi cu ostenélă aŭ scosŭ lumeĭ la vedere istoriile.

Indemnatu-m'au firea maĭ multŭ de sciinţa acesteĭ ţerĭ, de începutul şi de descălecatul eĭ celŭântâiŭ, tóte alte ţerĭ sciindŭ inceputurile sale. Laudŭ osîrdia lui Urĕchc Vornicul, carele aŭ făcutŭ din dragostea ţerii Letopiseţul seu; însa de la Dragosŭ Vodă, din descălecatul al doilea al ţerei aceştia a Moldoveĭ, din Maramuresiŭ, scrie; iară de descălecatul celŭ ântâiŭ cu Romanĭ, adecă Rŏmlenĭ, cândŭ aŭ descălecatŭ Trajan impĕratul Rŏmului cu Romanĭ, nemica nu pomenesce, numaĭ câtŭ însemnéză la unŭ locu, că au maĭ fostŭ ţéra odată descălecată, şi s'aŭ pustiitu de Tatarĭ; orĭ că nu aŭ avutŭ cărţĭ, orĭ că aŭ fostŭ destul a scrie ḑe maĭ scurte vécurĭ. Destul de dênsul şi atâta, cum póte fie cine se ḑică: Numaĭ luĭ de acéstă ţéră ĭ-aŭ fostŭ milă, sĕ nu ramâie întru întunerecul nesciinţeĭ. Că celelalte ce maĭ sunt scrise, adaosetură de unŭ Eustratie Logofĕtul şi de unŭ Simionŭ Dascălul şi de unŭ Misail Călugerul, nu leatopiseţie, ce sunt ocărĭ şi basne, care şi acele nu puţine.

A doua îndemnare mi-aŭ fostŭ, că mi se pare, bine nu sciŭ, că n'amŭ vĕḑutu leatopiseţul luĭ Fustratie Logofĕtul, dar cum amŭ înţelesŭ din câţi-va boerĭ, şi maĭ alesŭ din Nicolae Buhuşĭu, ce aŭ fostŭ Logofĕtŭ mare, pre acestu Simeon Dascalŭ, Eustratie Logofetul l'aŭ fătatŭ cu basnele lui, şi acelu mahlearŭ Misailŭ Călugĕrulŭ de la Simion Dascalul aŭ nascutu, acela fiu, acesta-l-altŭ nepotŭ; şi multŭ mĕ mirŭ de unde au aflatu eĭ aceste basne? Că Ureche Vornicul scrie: că patruḑecĭ şi cincĭ de anı, de domniile cele de'ntâiŭ, nicı o «scrisóre nu se află de lucrurile lorŭ, ce se vor fi lucratŭ, şi nicĭ strĕiniĭ încă n'aŭ sciutŭ

www.dacoromanica.ro

nemica de dênşiĭ până la Alecsandru Vodă-celŭ-Mare şi Bunŭ. Decĭ s'aŭ începutŭ istoriile leşescĭ a se scrie, maĭ alesŭ *Bielsckie* şi *Martinŭ Paşcovskie*, pre carĭ 'ĭ-aŭ urmatŭ răposatul Ureche Vornicul. Décă n'aŭ fostŭ déră scrisóre ântâiŭ in ţéră, şi nicĭ streinĭ n'aŭ sciutu şi nimicŭ n'aŭ scrisŭ, de unde sunt déră aceste basne: că sunt moşiĭ ţereĭ aceştia din temniţele Rŏmuluĭ, daţĭ întru ajutorul lui Laslăŭ craiul Ungurescŭ; şi Româniĭ eraŭ atuncĭ, la acea vreme, in Maramurăşŭ, în ḑilele aceluĭ craiŭ, a luĭ Laslăŭ, iar ceştĭ din cóce, unde este acmu, Moldova, iar ceĭ dincolo unde este acmu ţéra Muntenéscă, iar prin munţi pre Oltŭ, unde şi acmu se numesce ţéra Oltuluĭ, şi Româniĭ cei descălecaţĭ de Trajan impĕratul Romuluĭ în Ardélu.

Eŭ, iubite cetitorule, nicăire n'amŭ aflatŭ, necĭ la unŭ istoricŭ, necĭ Latinŭ, necĭ Leah, necĭ Ungurŭ, — şi in viaţa mea, Dumneḑeŭ scie cu ce dragoste eram pururea la istorie, iată că şi până la acéstă vrĕstă! — iar de aceste basne ce aŭ scrisŭ eĭ, se dée séma eĭ şi de acéstă ocară. Şi necĭ este şagă a scrie ocară vecinică unuĭ némŭ, norodu; că scrisórea este vecĭnică; şi cândŭ ocărimŭ intru vre-o ḑi pre cine-va, este cu greŭ a răbda, déră âncă şi in vecĭ? Eŭ voiŭ da séma de ale mele câte scriŭ!

F'ăcutu-ţĭ-amŭ isvodŭ ântâiaşĭ-dată de marĭ şi vestiţĭ istoricĭ, cărora trăescŭ şi acmu scrisorile in lume, şi vorŭ trăi in vecĭ. Şi aşa amu nevoitŭ se nu'mĭ fie grijă, de arŭ cădea acéstă carte orĭ pre a cui mână, şi din strĕinĭ carĭ caută şi cércă de amĕnuntul smintelele a istorieĭ lorŭ. Eĭ sunt povĕţuitoriĭ meĭ; eĭ respundŭ şi pizmaşilorŭ némuluĭ acestorŭ ţerĭ şi zavistnicilorŭ, şi ântâiŭ unuĭ Enea Silvie şi cu următoriĭ luĭ. Insă acestŭ istoricŭ nu aşa greŭ neprietinŭ este câtŭ numaĭ acestŭ nume *Vlah* de pe *Flah* hatmanul că este, scrie, unde s'aŭ alunecatŭ şi sĕracul Ureche Vorniculŭ. Credemŭ neputinţeĭ omenescĭ! Iar este altulŭ, de némul seŭ Léhŭ, Ian Zamoskie, carele orbu năvălesce, că nu sunt Moldoveniĭ necĭ Muntenĭ din Rŏmlénĭ; ci trecêndŭ pe aice, pre aceste locurĭ, Trajan impĕratul Romuluĭ, şi lăsândŭ slujitorĭ de pază, aŭ apucatŭ o sémă de Dacĭ limbă *romlenésca*. Vedé-veĭ apoĭ cuvintelorŭ luĭ respunsŭ şi ocară, nu de la mine, ci de la istoricĭ, carĭ sunt povĕţuitoriĭ meĭ, la rândul seŭ.

Puternicul Dumneḑeŭ, cinstite şi iubite cetitorule, să-ţĭ dărué că, dupe aceste cumplite vremĭ a anilorŭ noştri, când-va şi maĭ slobode vécurĭ, intru care, pre lângă alte trebĭ, se aibĭ vreme şi cu cetitul cărţilorŭ a face iscusită zăbavă; că nu este alta şi maĭ frumósă şi maĭ de

www.dacoromanica.ro

folosŭ in tótă viaţa omului zăbavă, decât cetitul cărţilorŭ; căcĭ cu cetitul cărţilor şi a scripturei cunóscemŭ pre Ziditorul nostru Dumneḑeŭ; cu cetitul laudă îĭ facemŭ, pentru tóte a luĭ cătră noĭ bunătăţĭ; cu cetitul, pentru greşelele nóstre milostivŭ 'l făcemŭ; din scriptură înţelegemŭ minunate şi veciínice faptele luĭ, a face fericită viaţa, şi nemuritóre agonisesce nume. Singurŭ Măntuitorul nostru Domnul şi Dumneḑeŭ, Iisus Hristosŭ ne învaţă ḑicêndŭ: «Ispitiţĭ scripturile.» Scriptura depărtate locurĭ de ochiĭ noştri ne invaţă, cu acele trecute vremĭ se pricepemŭ cele viitóre.

Cetesce cu bună sănătate, şi primesce a nóstră cu dragoste ostenélă. De tóte fericirĭ şi darurĭ de la Dumneḑeŭ voitorŭ,

MIRON COSTIN,

care am fostŭ logofĕtu mare in Moldova

www.dacoromanica.ro

HISTORICII

carĭ aŭ scrisŭ de descălecatul celŭ d'âncâiŭ a ţereĭ nóstre a Moldoveĭ şi a ţereĭ Muntenescĭ.

BONFINIŬ Ungurul, istoricŭ, *De Dacia.*
DIONE istoricŭ, la *Viéţa luĭ Trajanŭ Impĕratulŭ Rŏmuluĭ.*
EUTROPIUS istoricŭ, la *Viéţa luĭ Andrian Impĕratulŭ Rŏmuluĭ.*
CARIO CAVATIN, istoricŭ.
TOPELTIN din Mediaşĭ, istoricŭ Ungurescŭ.

HISTORICII LEŞESCI

carĭ aŭ scrisŭ de lucrurile Moldoveĭ, după al doilea descălecatul ţereĭ Moldoveĭ, de Dragoşiŭ Vodă.

DLUGOSIŬ, istoricŭ leşescŭ.
CROMER, istoricŭ leşescŭ.
STRICOVSKIE, istoricŭ leşescŭ.
PIASINSKIE Episcopŭ de Perimisla.
MARTIN PASCOVSKI istoricŭ léhŭ.
BIELSKI, istoricŭ leşescŭ.

Pre aceştĭ doĭ aŭ urmatŭ repaosatul Ureche Vornicul.

www.dacoromanica.ro

CAP. I.

De némul Moldovenilor, din ce ţéră aŭ eşitŭ stremoşiĭ lor.

Tóte lucrurile, décă se incepŭ a se spune din inceputul seŭ, maĭ lesne se inţelegŭ; şi némul Moldoveniloru, fiind dintr'o ţéră care se chiamă Italia, de Italia şi de impĕrăţia Rŏmuluĭ, a căria impĕrăţie scamnul oraşul Romul in dricul Italieĭ este, a pomenire ântâiŭ ne trage rândul.

Ţéra Italieĭ de aice de la noĭ dreptŭ spre apusul sóreluĭ este, nu aşa depărtată de ţéra nóstră; că de la Belgradŭ,carele îl scimŭ maĭ toţĭ că este pe Dunărea, unde cade apa Saveĭ in Dunărea, neguţitorescе mergêndŭ, cale de treĭdecĭ ḑile este până la Veneţia; si Veneţia este pre pamêntul Italieĭ, care in statul sĕŭ este intre mărĭ, ca şi Grecia, adecă ţerile grecescĭ, că din cóce despre noĭ se inchide cu o limbă de mare, care ese din Marea Albă. Veneţianiĭ ḑicu aceĭ limbĭ *golfulŭ de Veneţia*, adecă *limba* séŭ *grumaḑiĭ de Veneţia*; se ḑice şi cu altŭ nume *Marea Adriatică*, marea de *Adria*. Iar măreĭ din care ese limba aceea îĭ ḑicŭ Latiniĭ: *Marea Mediterană*, adecă marea din mijlocul pămêntului; Turciĭ, Greciĭ şi noĭ ḑicemŭ *Marea Alba*. Iară despre ceelaltă parte spre apusu, isbucnesce, iarăşĭ din ceelaltă Mare Albă, unŭ unghiu de mare, ânsĕ nu cu atâta lungime cum este limba céstă-l-altă despre noĭ; şi spre cel-altu unghiŭ dincolo, este Ianua, noĭ ḑicemu Genoveza. Insa d'intru aceste ambe limbĭ ese Italia, in driculu pămêntuluĭ, spre miaḑa nópte de acolo, pânĕ la hotarele Franţozuluĭ.

Hotarele eĭ despre Resăritŭ, despre noĭ, cum s'aŭ ḑisŭ maĭ susŭ, Limba de mare, şi apoĭ Stiria, Carintia, Austria, ţerele împĕraţieĭ nemţescĭ; despre méḑa-nópte Franţoziĭ, despre apusŭ Hispania, iară despre amiaḑa-ḑi se închide cu Marea ce'ı ḑicemŭ noĭ *Alba*, şi totu aceea este, care se întinde până la Ţarigradu. Greciĭ ḑicu Italieĭ cu altu nume *Hesperia*, din Hesperu, steaoa ceea căria ḑicemu noĭ *luciafĕrulu celu de nópte*; că acelu lucéfĕru dreptu preste Italia apune. Seměnatóre fórte cu ţerele Greciеĭ; că cum Grecia se începe din *Marea Alba* intre mărĭ pânĕ la Machedonia, de o parte cu *Marea Alba*, care se intinde pânĕ la Ţarigradu; de alta parte Limba de mare de care s'au scrisu maĭ susu desparte Italia de ţerile Greceşcĭ; aşa şi Italia dincóce cu Limba de mare, iar dintr'acolo despre apusŭ cu unghiul celu despre Genovezĭ.

Asa are Italia Domniı imparţite in sine, cum avea şi Grecia intr'o vreme, cărora domniĭ şi ţerĭ sunt numele aceste: Liguria, Toscana, Umbria, Sabina Laţium de unde este limba *Latinéscă*, şi de la Latinŭ craiulu; Neapolis craie subt craiĭ Hispanieı; Calabria, Romania, Istria, Hetruria, Campania, şi maĭ sunt ţerĭ şi maĭ mŏnunte, care le trecu cu condeiul pentru zabava. Iara Grecia avea ţerĭ anume: Arcania, Etolia, Tesalia, Focida, Morea, Arcadia, Elada, Olimpia, Laconia, Ahaia,

www.dacoromanica.ro

Atica, unde este ve titul orasu Atena; Beoţia, şi iarăşĭ sunt ţerĭ maĭ mĕnunte.

E te ţéra Italeĭ plină, cum se ḑice, ca o rodie, de cetăţĭ şi ţerĭ iscusite; mulţime şi de ime de omenĭ, tirgurĭ vestite pentru de tóte bivşugurile. Pentru mare iscusenie şi frumuseţurĭ a pamêntuluĭ aceluĭ, i-au ḑisŭ *Raiulŭ pamêntuluĭ.* Italia a căruia pămentu, oraşele, gradinile, tocmelele la cas le lorŭ, cu mare desfătare traiuluĭ omenescu, n'are tótă lumea vĕzduh subt ceriŭ, umblândŭ voioşĭ şi sănătoşĭ; necĭ călduri prea marĭ, necĭ ierni prea grele; de grăŭ saţiu; vinurĭ dulcĭ şi uşóre; de unt-de-lemnu mare bivşug, şi de póme de totŭ feliul: chitre, naramze, alamiĭ şi zaharu; omenĭ iscusiţĭ preste tóte némurile, stătătorĭ la cuvêntu, neamagiţi, blânḑi, cu ómeniĭ strĕinĭ nemăreţĭ, d'intr'alte ţerĭ, indata tovarăşĭ, cum ar fi de aĭ sei, cu mare omenie; sunt subţirĭ, pentru aceea le ḑicu *gentil-uomĭ*, cum ḑicu Grecii *celebiĭ*, şi la resbóie neinfrânţĭ eraŭ intr'o vreme, cum veĭ afla la istoriile Rŏmului, de vreĭ se citescĭ de dênşiĭ. Acea ţéră este acum scamnul şi cuibul a tóte dascaliile şi învĕţăturile; cum era Atena intr-o vreme la Grecĭ, acmu este Padova in Italia, şi de alte iscusite şi frumóse mesterşugurĭ. Este Italia maĭ veche de-câtŭ Roma, adecă Rŏmulŭ şi impĕrăţia Romuluĭ care, s'au urḑitu şi s'aŭ ziditŭ in ţéra Italieĭ după ce aŭ nemeritŭ de la Troada Antinoru şi Enea, din cariĭ Antinorŭ: Veneţia şi olatele eĭ, iar Enea Rŏmuluĭ şi impĕraţieĭ incepĕtură lucruluĭ şi rădecină sunt.

Numele *Italia* este vechiu la tóte istoriile cele vechĭ Latinescĭ, de pre *Ital*, craiulu lorŭ. Nemţiĭ italieniloru le ḑicŭ Wälschen, şi nouĕ Moldovenilorŭ şi Muntenilorŭ iar aşa Walachen; Frantozii Italianului iĭ ḑicŭ *Vallons* şi nouĕ *Moldoveniloru* şi *Muntenĭloru*: *Vullaques.* Leşiĭ Italianuluĭ iĭ ḑicŭ *Vloh*, iară nouĕ Moldoveniloru şi Muntenilorŭ le ḑicŭ *Volosini;* iarŭ acumŭ s'aŭ luatŭ Leşiĭ de pe apa Oltuluĭ, şi aŭ adaosu la cărţile lorŭ cele tipărite o slovă M, de le ḑicŭ Munteniloru: *Molteni*, adecă Oltenĭ. Ungurii Italianuluĭ iĭ ḑicŭ *Olaşi*, iar Moldovénuluĭ şi Munténului ii ḑicu *Olah.* Şi ţereĭ Italiei Leşiĭ iĭ ḑicŭ Vlosca Zemlea, adecă *ţéra Vlohuluĭ*, iar ţereĭ nóstre Moldoviĭ iĭ ḑicŭ *Volosca Zeml a*, adecă ţéra Moldovii.

Cată-te déră acmu, cetitoriule, ca intr'o oglindă, şi te privesce de unde escĭ, lepădândŭ de la tine tóte cele-l-alte basne, câte uniĭ au însemnatŭ de tine, de nesciinţă rĕtăciţĭ, alţiĭ de zavistie, carea din lume intre némurĭ n'aŭ lipsitŭ necĭ uă dată, alţiĭ din buguite scornirurĭ şi deşérte. Iar nu numaĭ numele acesta, precumu aĭ inţelesu că este totu unul la tóte ţerile, şi al tĕu şi al Italieĭ,—precum veĭ înţelege maĭ bine la capul deosebitu, de némurile acestoru ţerĭ, că şi Greciĭ şi Turciĭ ne ḑicu *Vlah*, — ce şi dintr'altele te veĭ cunóşce: obiceiurile, firea şi graiul, pânĕ astaḑi, că escĭ dreptŭ *Voloh*, adecă Italianŭ şi Romlean!

Multe obiceiurĭ intru acestŭ nému trăescŭ, a Italienilorŭ pânĕ astăḑi: aşa de o pĕţe la casele loru; nemareţĭ cu mare voie şi libovŭ primescŭ; aşa la pitrecanie, la întrebare unulu pre altulu de viaţa, fără clatire. Cine aŭ fostŭ la Italia se védă pre Italienĭ, se ia aminte, nu'ĭ va trebui maĭ mare dovadă se crédă cum unŭ nému sunt cu Moldovenii.

In asa nóstră au fostu acésta voróvă, in Iaşi, cu unu Episcopŭ Italianŭ, care

www.dacoromanica.ro

intre alte voróve forte din voia gîndului sĕu 'mi-au ḑisu cuvinte de aceste némurĭ, ḑicêndŭ aşa, (şi era omu de înţelesu): «Mie, ḑice, nu'mĭ trebuesce, sĕ maĭ cetescu la istorie, de Moldovenĭ cine sunt. Pre o sémă de obiceie ce aŭ, fórte bune, îĭ cunoscu cine sunt; aşa lĭbovnicĭ la ospéţe; aşa femeile loru se ferescu de vederea strĕinilorŭ şi se dau in laturĭ; aşa se nu trécă femeea pe dinaintea bărbatului pre drumu séu pre carare[1]); aşa in tótă viaţa in mâncare cu dulciaţa curechiului; numaĭ atâta osebire, că acestiĭ, saratŭ, ceia şi véra şi iarna nemuratu. Tóte aceste intocma cu Italianiĭ sunt, şi la vedere se marturisesce o fire.» Cu multă mirare au statutŭ de mărturie acel episcopu de mare ajutoriu istorieĭ mele.

Inţelege-veĭ şi din capul cĭre va scrie şi de graiul acestorŭ ţerĭ, că şi limba este dovadă, că in graiul nostru până astăḑĭ sunt cuvinte, unele latinescĭ, iar altele italienescĭ. Se mirĕ unu istoricu anume Cavaţiu, ḑicêndu: «*De miratŭ este că limba Moldovenilorŭ şi a Muntenilorŭ maĭ multe cuvinte are in sine Rŏmlenescĭ de câtŭ Italianĭ, macarŭ că Italianul totu pe unu locŭ este cu Rŏmlenĭ.* Ce aceea nu este de mirat, că Italienĭ tărḑiŭ 'şĭ-au scornitŭ limba din limba latinéscă aşa de iscusită şi de dismerdata, câtu că este limbă ângerésca îĭ ḑicu. Că intru unele voróve îşĭ aduce aminte preste séma cu a nóstră limbă Moldovenéscă.

In scrisorile sale, unŭ istoricŭ, Enea Silvie, de carele 'ţĭ-amŭ pomenitŭ la predoslovie, şi câţĭ-va alţiĭ pre urmă şi pre cărarea sa, aŭ scrisu istoria sa cum Moldovenĭĭ, cariĭ locuescŭ pre pămêntul Dacieĭ de susŭ, şi Muntenĭĭ pre Dacia cea de josŭ, acestŭ nume *Vlah* anume de pe *Flah*, Hatmanul Rŏmuluĭ; şi acéstă părere acestuĭ Enea nu este de aiurea, numaĭ aŭ cetitŭ nisce stihurĭ a unuĭ dascălŭ anume *Ovidius*. Iar pre acelŭ dascălŭ Ovidius l'au făcutŭ, cum ḑicŭ Turciĭ, surgun, de l'aŭ gonitu din Rŏmu, tocmaĭ la cetatea Albă, pre marea Négră, Augustŭ Cesarŭ impĕratul Romuluĭ, pentru nesce carţĭ ce aŭ fostŭ scrisŭ, in stihurĭ de dragoste, de se umpluse totŭ Romul de curviĭ, dintru acele stihurĭ a luĭ cu jocurĭ; şi cum facŭ Muscaliĭ acmu, de trimitu la *Zatocenie*, in urgie la Siberia. Dĕră dascalul Ovidius aŭ scrisŭ câte-va carţĭ, şeḑêndŭ la cetatea Albă in urgiă, iar in stihurĭ, până ş'aŭ sfîrşitŭ şi viaţa. Şi apoĭ pe numele luĭ este o baltă ce se chiamă *Vidovul*, la cetatea *Alba*. D'intru acele cărţĭ, una ce are nume de *Pont*, scrie intru dênsa la unu prietenu alu seu, anume Greţin, de la Romŭ, aceste stihurĭ. Iubite cetitorule, fiindu stihurĭ latinescĭ, amu lasatu locŭ, fiindu-ţĭ de folosu, séu ca veĭ înţelege, ţi-ĭ scrie pe placerea ta, iar eŭ ţi le-amŭ scrisŭ pre limba nóstra Moldovenésca talmăcite:

Gheţiĭ ţinea intr'o vreme, acmu Flaculŭ ţine
Rĭpa scumpă a Dunărĭĭ elŭ singurŭ cu sine;
El aŭ ţinutŭ Mĭsia în pace, cu credinţă,
Pre Gheţĭ i'aŭ scosŭ de ĭcea elŭ cu bĭruinţă[2]

[1]) Insă para la vederea acelui Epsicopu, iar de atuncea încóce muierile ţinu drumul b rbaţilor, şi li se punu în spate.—*Adaosŭ de Spatarulŭ Ioan Canta.*

[2]) Praefuit hıs, Graecıne, locıs modo Flaccus; et ıllo
Rıpa ferox Istrı sub duce tuta fuit
Hıc tenuit Mysas gentes in pace fidelı.
Hıc arcu fissos terruit ense Getas.
Ovidii Epıst. ex Ponto, lib. IV. eleg. IX.

www.dacoromanica.ro

Aşa însemnéză aceste stihuri, aceluĭ Dascălu, pomenindŭ pe acelŭ *Flah*, căruia ’ĭ este numele la istoriile Romuluĭ *Fulvius Flacus*, Consulŭ, precum chiăma eĭ pre acele vremi Hatmania lor Şi de aceste stihurĭ s’aŭ legatŭ întâiŭ Enea Silvie, şi după dênsulu şi alţiĭ; şi dintru aceia aflu şi pe Ureche Vornicul următoriŭ, cum se fie numele ţerilorŭ acestora *Flah*, de pe acela *Flac*, Hatmanul Romuluĭ. Căruia lucru, Carion istoricul stă impotrivă, şi cu dênsulu *Topeltinŭ* din *Mediaşĭ*, anume ḑicêndu deschisŭ: «*Ceea ce au scrisŭ că numele Vlah acestuĭ némŭ*, adecă *a Moldoveniloru şi a Munteniloru*, *este de pe Flah*, *Hatmanul Rŏmuluĭ*, *basne sunt.* Eu încă ceiu partea mea cu dênşiĭ; cu aceştĭ doĭ ţiŭ eŭ, pentru aceste dovede, care deschis ţi-amu scrisu: cum tóta lumea ḑice Italianului şi nouĕ Moldoveniloru cu unu nume până astaḑĭ. Şi acelu Flah de aŭ bătutu resbóie cu Tatariĭ pre Dunăre, iar la descălecatul ţeriloru acestora, necĭ o trébă mare; carele sunt târḑiu dupe Flac, descalecate de Trajan imperatul Rŏmuluĭ, din ţerile Vlohuluĭ, adecă a Italieĭ; fara dóră ḑice cine-va ca Italianii acestu nume *Vlah* l’au dobânditu de la *Flah* Hatmanul, care lucru n’aŭ cetitu nimenea la istoriele Romuluĭ şi a Italieĭ.

Alte chipurĭ şi capete au avutŭ Italia maĭ vestite şi maĭ vechĭ decâtŭ acelŭ Fliacu; cum ar fi luatu nume Italia de la acela? Atâta ajunge câtŭ s’aŭ arĕtatu marturiile a istoriiloru şi numele care avemŭ de la alte némurĭ, totŭ unul până astaḑĭ. Sĕ paşimu de acuma la altele in rêndŭ.

CAP. II

De impĕrăţia Rŏmuluĭ.

Impĕrăţia Rŏmuluĭ, căréia puterea şi laţimea n’aŭ fostŭ la necĭ o impĕrăţie, asĕminea de câudu este lumea,—de marirea eĭ citesce tóte istoriile lumeĭ; maĭ mare nu veĭ afla alta, nicĭ pe aceste vécurĭ de acmu necĭ in cele trecute;— De acéstă impĕrăţie veĭ afla şi prorocie, alesu la Danielu Prorocu: deslegarea visuluĭ luĭ Nabucodonosor impĕratulu Asirieĭ. De acésta impĕraţie cântă şi sfânta Biserica, Slava; *glasu 2*, séra la vecernia nascereĭ Domnuluĭ Dumneḑeuluĭ nostru Isus Hristos: Августъ сединоначеалствующу на земли, adeca: *când Agustŭ stapania totu pamêntul.* Acestu Augustŭ aŭ fostu impĕratul Romului, şi în ḑilele luĭ s’aŭ născutu Mîntuitoriul lumiĭ, fiul şi cuvêntul luĭ Dumneḑeu, din Prea-curata Fecióra Maria.

Numele seu trage de pe oraşul Roma, iar noĭ ḑicemŭ Romul, care oraşŭ este in Italia, pre apa Tibruluĭ, curatóre in Marea Albă, cu cale de câte-va ḑile maĭ josu de Rŏmu; din isvórele munţiloru Italieĭ are inceputu.

Iar inceputul impĕrăţieĭ aceştia [cum s’au maĭ pomenitŭ la capul de’ntâiŭ, de I alia, care este maĭ vechiă de câtu Romulu şi de câtu inceputul impĕrăţieĭ Romuluĭ, pentru aceea pricina s’au pusu întâiu la Italia randul], este din Troada pre carea o aŭ risipitŭ Elini, séu cu altu nume Greciĭ, trăgêndŭ multe vremĭ resbóe cu Troadeniĭ, pentru mare strimbătatea lor, ce le facuse Greciloru Troada

www.dacoromanica.ro

cu furtişagulŭ Eleneĭ, femeeĭ luĭ Menelau, prin Alexandru Paris, feciorulu luĭ Priam, impĕratulu Troadeĭ. Care femee se o intórca, pururea sfatuia doĭ Domnĭ din Tróda, anume Antinor şi Enea, că întorcêndu, ḑicea, ca se va potoli vrajba cu Greciĭ; iara Alexandru Paris feciorul luĭ Priam impĕratu pururea mazdia pre alţĭ senatorĭ Domnĭ se ţie cu dinsulŭ, ca să nu se dee Elena. Şi s'au trăgănatu sfada pană la stingerea Troadeĭ de tot, câtŭ n'au hălăduitŭ nime altul necĭ în cetate, necĭ la olatul eĭ, fără numaĭ de aceştĭ doĭ senatorĭ Domnĭ, ce s'aŭ pomenitŭ, anume Antinor şi Enea, cu glótele lorŭ; orĭ că sciind Greciĭ, că aceia spre bine sfatuia, orĭ că eĭ ca nişce ómenĭ, cunoscêndu la ce se trage lucrul, s'aŭ păzitŭ de vreme, şi aŭ eşitŭ cu casele şi cu ómenii seĭ incarcaţĭ in vase, din care Antinorŭ aŭ descalicatu Veneţia pre pămêntul Italieĭ, iar Enea coborindu maĭ josu aŭ abătutu iar la malul Italieĭ, unde era stăpânia luĭ Latinus Craiul, o parte din Italia; şi fiindŭ îndemnatŭ de prorociĭ lor, pre atunce ce era, pe acele vremĭ fiindŭ păgánescĭ, aŭ inceputŭ sfada cu acelŭ Craiŭ anume Latinus, de pe a căruia numele şi limba latinéscă este. Nu era incă cu óminĭ, de şi incă acele locurĭ aşeḑate pe acele vremĭ. Singuru Craiul matorŭ de ḑile fiindŭ, numaĭ cu o fată din trupul seŭ, care era logoditä după unŭ Domnu de la Italia, anume Turnus, carele avea căţiva Domnĭ din Italia neprietenĭ; pre aceia i-aŭ trasŭ Enea in tovărăşie împrotiva luĭ Turnus şi luĭ Latin Craiul, şi cu căteva resboie, cu mare versare de sânge înfrângêndu pe Turnus, până şi la perirea luĭ în resboiu, au căutatu luĭ Latinŭ Craiu a primire pre Troadenĭ in ţéra luĭ in Italia, şi pre Enea ginere in locŭlŭ luĭ Turnus; că luĭ Enea Dómna îi murise de grózä, cândŭ aŭ vĕḑutŭ de tóte părţile arḑêndŭ Troada. Şi aşa s'aŭ făcutu Troadenii moşténii Italieĭ, aşeḑaţĭ, şi legaţĭ întru sine cu Italienii: se traésca Troadenĭĭ pre limba şi pre pravile de giudeţe a Italienilorŭ, şi Italienĭĭ se primésca *Boziĭ* şi rugile şi obiceiurile de biserică a Troadenilorŭ. Şi dintru acestu Enea şi fata luĭ Latinu craiul sunt din seminţiă in seminţiă, născuţi doĭ fraţi, anume Romul şi Remu, care au urḑitŭ Roma oraşul, zidindŭ pre giumatate de oraşu Romul, şi pre giumătate Remu. Şi fiindŭ zidurile neînalţate, intru una de ḑile mers-au Remu se vaḑă sporul lucrului fraţine-seŭ Romul, in partea unde zidea elŭ, şi vrêndŭ se facă glumă, aŭ săritŭ preste zidul fraţine-seŭ riḑêndŭ. In locŭ frate-seŭ luândŭ semne perderiĭ oraşuluĭ, aŭ apucatŭ unŭ fustelŭ şi loveşce pre frateseŭ Remŭ prin mijlocul trupuluĭ, şi cade Remŭ mortŭ de rană.

lară Romulŭ stându asupra trupuluĭ au ḑisu: *Aşa se petrécă toţĭ cariĭ arŭ vrea se saie zidurile aceste!* Şi aŭ stătutŭ singurŭ Romu şi urḑitorŭ oraşuluĭ şi Crăieĭ, după a căruia nume este şi numele oraşuluĭ Roma pană astăḑĭ, şi de pe oraşu şi numele împĕraţieĭ.

Fost-aŭ acéstă impĕrăţia din inceputul seu, de la Romul Craiul de'ntaiu, subt Craĭ, pănă la Tarcvinie Superbus, adeca Mândrul; al aceluia un feciorŭ ce avea aŭ făcutŭ silă, nóptea, la casa unu Domnŭ, lipsind Domnul de a casă, anume Dómneĭ sale Lucreţia, carea dupa acea silă din patu nu s'au maĭ sculatŭ, ci aŭ scrisŭ la barbatul seŭ unde era, şi la unchiul seŭ, vestitŭ senatoru pe atuncea la Romŭ, anume Brutu, sĕ vie cum de sirgu la dînsa, că-ĭ despre mórte; şi décă aŭ sositŭ şi aŭ intratŭ in casă unchiul aceĭ femeĭ, Lucreţieĭ, şi bărba-

www.dacoromanica.ro

tulu ei, au ḑisu: «Ingaduiţĭ, nu ve apropiaţi de patul meu spurcatu de feciorul luĭ Tarcvinie; iar trupul de este şi silitu, nevinovăţieĭ mele mórtea mea va fi marturie». Şi au scosu unu cuţitu de subt perină gătitu de acela gîndu maĭ inainte, şi s'au lovitu cu cuţitul in inimă. Aŭ năvalitŭ bărbatul seŭ şi unhiul seu la patu, şi îndeşertu le-au fostu, că căḑuse cuţitul cu rană adâncă, de care rană in cateva césurĭ au şi muritu Lucreţia. De acie s'aŭ făcutŭ o vrajbă mare şi urburare întru totu oraşul de faptă ca acésta, şi s'aŭ strînsŭ totŭ oraşul la Brutŭ carora aŭ arătatu tuturoru fapta ce au făcutu feciorul Craiuluĭ, şi cuţitul cruntŭ de sângele nevinovateĭ femeĭ şi sıla. Şi in locŭ aŭ stătutŭ totŭ Romulu cu olatele luĭ, de au giuratŭ cu Brutŭ se nu maĭ sufere pre Craĭ asupra sa. Iaru Tarcvinie Craiul, urîtu şi părasitu de toţi şi de slujitoriĭ luĭ, pentru scârnava fapta aceea, au fugitŭ la Franţuzĭ, cu care trăgêndŭ agiutorĭ, s'aŭ i pititŭ cu silă se cuprinḑa scamnul Romuluĭ, ci totŭ gonitŭ şi răsipitŭ s'aŭ întorsu şi n'au maĭ dobânditu ce aŭ perdutŭ, în tótă viaţa lui, necĭ elŭ, necĭ altul. Şi de atuncea s'aŭ carmuitu acea impărăţie totŭ subt sfatul senatoriloru, cum vedemu acum că se carmuesce Veneţia, pânĕ la August Cesar, 500 şi maĭ bine de anĭ.

De minatŭ lucru este că acéstă impĕrăţie la câtă putere şi lăţime aŭ venitŭ, totu intr'acele sute de anĭ, de subt cîrma sfetnicilorŭ aŭ crescutŭ. Şi se alegea eĭ din anu în anu, câte doĭ mai marĭ, cărora cu numele boerieĭ le ḑicea *consules*, adecă capete sfatuluĭ; că *consilium* latinesce este sfatul. Şi maĭ mare era acestu nume de boerie, *Consul*, decâtu imperatu; că acestŭ nume *impĕratu* era *hatmaniloru*, cariĭ se aducea in vre o parte cu oştile; şi trăia acestu nume numaĭ pană era in óste cine era; iar daca se întorcea a casă, séŭ la Romu, nimene şi nimarui nu se ḑicea imperator, ci iar pre numele ce avea de'ntăiu. *Imperator* va se ḑică *poruncitoriŭ*, care nume apoĭ, pentru mare îsbândă ce facea imperatoriĭ, adeca hatmaniĭ poruncitorĭ, aŭ rĕmasŭ de se numescu *impĕraţĭ*, cu acestu nume; şi aŭ eşitŭ maĭ mare şi maĭ de cinste decâtu numele Crailoru.

Hotarele a acesteĭ imperaţiĭ a Romului, sunt maĭ necuprinse; că nu sunt niscaĭva munţi, séu ape curgătóre, cum vedemŭ acum că despart impĕrăţiĭ de Crăiĭ, şi impĕrăţiĭ de imperăţiĭ, ci din tóte părţile le-au fost hotarul *Marea Oceanuluĭ*, care inconjură pamêntul, incepêndu din parţile despre miaḑa-nópte oceanul ce incongióră Englitera, şi totu acelŭ oceanu şi despre apusŭ, pe după Hispania şi Portugalia, şi de la parţile apusuluĭ se trage totu acela oceanu încongiurându totŭ pământul despre amiaḑa-ḑi, şi după Africa, (noĭ ḑicemu Barbareziĭ), pănă vine la Marea Roşie, care este întrĕ Egipetu şi Arabia. Câte imperăţiĭ, crăiĭ, domniĭ, ţerĭ sunt de le incongióră oceanul, precum s'aŭ scrisu maĭ susu, — totu subt ascultarea Romuluĭ au fostu.

Incă maĭ spre resăritu de la marea Roşie, de la oceanul de la miaḑă-ḑi taindu pre uscatu Arabia, Asiria, pana la muntele Caucasu, intre Indiĭ şi Parţĭ, şi de acolo pănа in marea care se chiamă *Caspium*, cu Armeniile amêndouĕ, şi câte ţerĭ sunt intre Marea Caspieĭ, şi intre marea Négră, Georgiĭ, Mengreliĭ, Cercheziĭ şi alte ţerĭ, şi de acolo apa Donuluĭ şi Volga, tóte subt a-

www.dacoromanica.ro

scultarea Romei au fostu, şi de la Iobzeg Haniĭ cei marĭ, de la Romu luau stégŭ de Hănie..

Cu India numaĭ n'aŭ incheiatŭ lumea tótă despre resăritŭ; şi vinea şi de acolo multe ţerĭ sĕ se închine; ci de la o vreme necĭ ĭĭ maĭ primea, ca locurĭ depărtate fiindŭ. Iar unghiul cel-altŭ, la oceanŭ, pe unde sunt acum Sveḑiĭ şi Dania, şi unghiul spre apa Rinuluĭ, pre aceste ţerĭ nemţeşcĭ, că şi Sveḑiĭ şi Daniĭ totŭ Nemţĭ sunt şi un némŭ, nu 'ĭ aŭ pututŭ supune necĭ intr'un chipŭ Rŏmleniĭ, pănă la îndreptatul aceĭ impĕrăţiĭ in multe părţĭ; şi cătă óste aŭ perdutŭ cu Nemţiĭ bătêndŭ resboie, cu cea-l-altă parte de lume nu o ar fi perdutŭ. Insă din Nemţĭ numaĭ o parte supuşĭ nu-aŭ fostŭ; iar cătŭ ţine apa Rinuluĭ, şi acele şi peste apa Rinuluí părţĭ, multe locurĭ supuse aŭ fostŭ, cum şi Englitera, Franţeziĭ şi tótă Hispania.

Caută acuma cu cugetul intru atăta lungime şi lăţime de lume, câte impĕrăţiĭ marĭ sunt acum, cum este Englitera, Franţeziĭ, Hispania, Nemţii pănă la apa Rinuluĭ, la Africa Fesul, Liviĭle, Maroh, pănă şi tot Egipetul, Hambesiĭ şi impĕrăţia Asirieĭ, Persul, Armeniile amândouĕ, Capadocia, tótă Grecia şi Macedonia, Iliria, Dacia unde suntemŭ noĭ acum Moldova şi ţéra Muntenéscă, şi alte ţerĭ şi câte-va ostróve pre oceanulŭ Mărĭĭ, şi pre Marea Albă, şi pre Marea Négră şi pre Marea Caspieĭ. La tóte la aceste eşia Paşĭ (Domnĭ) de la Rŏmŭ, la unele pre unŭ anŭ, la altele pre treĭ anĭ, şi maĭ mulţi. Că de amŭ sta şi a pomeni şi a scrie ţerile tóte, câteva cóle de hârtie s'ar maĭ lungi. In părţile jidoveşcĭ, la Ierusalimŭ, incă de la acéstă impĕrăţie se trimitea Paşĭ, de care lucru te va invĕţa şi sfânta Evangelie, de te veĭ insciinţa. Iar o sémă de ţerĭ maĭ depărtate, dintru aceste, subt Craĭ birnicĭ le lăsa, la Africa, alesŭ Egipetul. Cum este Ispania, Englitera, Franţeziĭ, Nemţiĭ pănă la apa Rinuluĭ, Italia, ţerile Greceşcĭ, tóte ţerîle Ierusalimuluĭ, Anadolul, Ostróvele, aceste tóte cu senatoriĭ Rŏmuluĭ se cărmuia. Pentru aceea aŭ ḑisŭ un Filosofŭ a luĭ Pirŭ, Craiul Epirotilorŭ, adecă a Arbănaşilorŭ, când l'aŭ trimisŭ in solie la Rŏmŭ, că aŭ vĕḑutŭ sfatul lorŭ de impĕraţĭ adunatŭ. Ci câtŭ ne trebueşce la rândul istorieĭ nóstre, ne agiunge atâta de impĕrăţia Rŏmuluĭ a scrie.

CAP. III.

De Dacia

Décă s'aŭ ḑisŭ de Italia, de unde este venitŭ némul acestorŭ ţerĭ, şi de impĕrăţia Rŏmuluĭ, de care impĕrăţie sunt descălecate aceste ţerĭ cu Rŏmleniĭ, vine rândul aice şi loculuĭ acestuia, la care locŭ aŭ venitŭ acestŭ némŭ din locurile sale cele de'ntâiŭ.

Locul acesta dar, unde este acum Moldova şi ţéra Muntenésca, este dreptŭ *Dacia*, cum şi totŭ *Ardélul* cu *Maramureşul* şi cu *ţéra Oltuluĭ*. Altŭ nume maĭ vechiŭ decâtŭ acesta, *Dacia*, nu se află, in toţĭ câţĭ sunt istoricĭ; că de le aŭ ḑisŭ cineva că este *Sciţia* de pe *Sciţĭ*, adecă *Tătarĭ*, căcĭ aŭ năbuşitŭ pre aceste locurĭ maĭ pe urmă Tătariĭ, şi maĭ inainte de Atila descălecatorul

www.dacoromanica.ro

Crăieĭ Ungurescĭ, séŭ a Unguriloru, pe aceste locurĭ, *Dacia* numele seŭ celŭ vechiu totu au ţinutŭ la toţi, cum am ḑisu, istoriciĭ. Iar *Scitia* este drept *Iozbek*, adecă *Tartaria-cea-mare*, o parte de impĕraţia *Mosculuĭ*.

Daciĭ aceştia, cu multe vécurĭ maĭ inainte de Hristos, aŭ aşeḑatŭ locurile aceste. Pomeneşce de dênşiĭ *Quint-Curtius* istoricul de faptele luĭ *Alesandru Macedon*: (insă nu acea Alesandrie minciunósă, care este pe limba nóstră, plină de basne) elŭ scrie «*Sahi*, *Dahi*, *Masaghetĭ*, totŭ unu némŭ, sunt veniţĭ din parţile Indieĭ pre aceste locurĭ, când lumea încă maĭ rară era in ómenĭ». Şi dintru aceştia *Dahi*, noĭ ḑicem şi Greciĭ *Dachi*, iar Latiniĭ şi Leşiĭ le ḑicŭ *Daţĭ*. *Daţĭ* se ţinŭ *Sasiĭ* din Ardélu; şi pană nu de multŭ aŭ fostŭ şi la noĭ in ţĕră, iar la satele Haneşci, la Bugeacu, sunt şi acum de le ḑicŭ *Teştebanĭ*; că se tragu, au marĭ istoricĭ marturi. Limba lor iar aşa este veche. Saşiĭ aŭ price între sine cu Nemţiĭ, pentru maĭ nainte multe vécurĭ, care sunt maĭ vechĭ de câtu dênşiĭ, şi ḑicu că Nemţiĭ aŭ 'uatŭ limba de la dênşiĭ, din Sacsonia. Ce aceste pricinuiri le lasamu la dênşiĭ; noĭ avem datorie se pomenimŭ de câte slujescu rânduluĭ nostru la istorie.

Hotarele Dacieĭ: despre Resăritŭ este *Nistru*, apa, la istoriciĭ ceĭ vechĭ *Tiras*, iar despre Amiaḑi-ḑi Marea *Négra* şi *Dunărea*; despre Apusŭ *Panonia*, adecă ţéra Ungurésca, iar despre Amiaḑă-nópte *Morava* şi *Podolia*, in Crăiea Leşéscă, unde este şi vestita cetate *Cameniţa*. Sunt o séma de istoricĭ, care dau şi *Podolia* şi *Campul* preste Nistru, pâna la apa *Buhuluĭ*, şi preste Dunarea *Misule* amândouĕ, carora le ḑicemu acum *Dovroge*, şi o parte de *Iliria*, se fi fostŭ de *Dacia*.

Puternică intr'o vreme impĕraţia Rŏmuluĭ, subt Domeţian impĕratul, iar la Dacia trăindu Decebal Craiul, lua Dacĭi o soma de banĭ din visteria Romuluĭ; cum lua Tatariĭ de Crîm de la Moscu şi de la Leşi, ca se nu le robéscă ţerile; că prăda Daciĭ Italia cu calărimea, până la Trajan impĕratŭ, carele aŭ impĕrăţitŭ pe urma luĭ Domeţian Impératŭ.

CAP. IV.

De Trajan impĕratul Rŏmuluĭ.

Trajan impĕratul Romuluĭ, alu şéptelea după Augustŭ Cesarul, de némul séŭ Spaniolu, cuprinḑênd scamnul impĕraţieĭ după Domeţianŭ, şi vĕḑêndŭ la slăbăciune impĕraţia sosita, din disfrĕnata cârmă a impĕraţilorŭ reĭ şi sburdaţĭ, (că şi Dioclitianu şi celu a lumiĭ ocară tiranu Neron, totŭ inaintea luĭ Trajan au fostu), întâiŭ au aşeḑatu imperaţia in ce era stricata şi veniturile eĭ, apoĭ îndată s'aŭ apucatu de óste improtiva tuturora, cariĭ eşise de sub ascultarea imparăţieĭ Romuluĭ, şi ântâiu asupra Dacilorŭ, ţiitorilorŭ acestorŭ părţĭ.

Aşa se intarise némul Dacilorŭ asupra impĕraţieĭ Romuluĭ, câtŭ, cum scriŭ istoriciĭ, in ḑilele luĭ Domeţian impĕratu şi biru lua din visteria Romuluĭ, pentru se nu strice ţerile impĕraţieĭ cu praḑi; ca fiindŭ némul Dacilorŭ pre acele vremĭ călareţĭ buni, prada ţerile ce ascultaŭ de impĕraţia Rŏmuluĭ cu că-

www.dacoromanica.ro

lărimea. Până şi Italia de prăḑile lorŭ nu hăladuia, cum amŭ vĕḑutŭ in vécul nostru pre Tatarii Crîmuluĭ facêndu Mosculuĭ şi Craieĭ Leşeşcĭ, şi de la amândouĕ aceste ţerĭ lua daruri, ca se nu le facă cu ciambulurile lor stricăciunea ţerilorŭ lor.

Intâiŭ dară marele şi vestitul impĕratŭ aŭ făcutŭ óste improtiva Daciloru, cum scrie Dion, carele aŭ scrisŭ viaţa acestuĭ impĕratŭ, şi după dênsul şi alţiĭ din istoricĭ. Şése sute de miĭ de óste aŭ fostŭ slujitorĭ de resboiu, fără de altă mulţime ce se trage dupĕ oştĭ; alesŭ la oştile cele marĭ sunt mulţime. Şi aŭ purcesŭ din Italia spre aceste părţĭ a Dunărei.

Cum scrie istoria «De patru Monarhiĭ a lumeĭ,» de clătirea acesteĭ impĕrăţiĭ de la Rŏmŭ spre aceste părţĭ de locŭ, că pe la o sută şi douĕ-ḑecĭ de anĭ după Hristosŭ aŭ fostŭ. Improtiva căruia necĭ Decebalŭ Craiul Dacilorŭ aşa, fără resboiŭ, nu s'aŭ lăsatŭ; ci trecêndŭ cu óstele sale Dunărea aŭ stătutŭ in protiva luĭ Trajan impĕratŭ cu resboiŭ, în părţile Misieĭ, căria ḑicemu noĭ Dobroge. Statat-aŭ unŭ resboiŭ mare şi nu cu puţină vĕrsare de sânge; insă pe acele vremĭ nu era altă óste, necĭ maĭ temeinică, necĭ maĭ stătătóre, necĭ maĭ trainica la tóte lipsele oştiĭ, ca slujitoriĭ Rŏmuluĭ, neînfrânţĭ din firea lorŭ necĭ din tocméla ostilor sale, care le vedemŭ acum la Nemţĭ. Tocméla ostilorŭ: tóte bulucurile, şi printre bulucurĭ şi locŭ deşertŭ, se aibă locŭ deschisŭ alte bulucurĭ slobode, adecă medeanĭ cându ar trebui a da ajutorŭ bulucurilorŭ celor ostenite. In resboiu séu în frunte óste próspĕtă; pre acele slobode de oştĭ medénurĭ necĭ odată tóte bulucurile nu incepŭ resboiul, ci cele tocmite in frunte, şi alte bulucurĭ cu mare tocmélă şi meşteşugŭ staŭ in spate a celorŭ ce facŭ resboiŭ; şi aşa luptându-se multă vremă cu o parte de oştĭ, alte părţĭ staŭ gata, netrudită, próspătă óste; prea lesne urnescŭ pre cea-altă óste, care odată varsă şi slobóde tótă vêrtutea; căcĭ óstea care sare tótă odată se şi risipeşce. Şi cu acéstă tocmélă a oştilorŭ sale, Rŏmleniĭ aŭ rĕpusŭ tótă lumea.

Mare tărie şi neînfrântă avea şi oştile a Macedonenilor pe vremea lor, alesŭ tocmelele pedestrimeĭ lorŭ, căria le ḑicea eĭ *Falanga*; insă era prea strînsă acea falangă, şi la greu se lega pedestraşĭ de pedestraşĭ; cu mare greŭ se rumpea acea óste. Cu tocméla eĭ aŭ călcatŭ Alecsandru Macedon totu Resăritul. Insă pe urma luĭ aŭ inceputŭ Macedoneniĭ a bate resboiŭ cu Rómleniĭ; perdea resbóele Macedoneniĭ, cum va vedea cine va ceti resboiul luĭ Perseŭ impĕratul Macedonenilorŭ cu Filipŭ Hatmanul Rŏmuluĭ.

Auḑit-am pre mulţĭ dându vina acésta, cum Leşii şi Moscaliĭ şi alte némurĭ creştineşcĭ nu sarŭ odată la resboiŭ cu toţiĭ; nu şciu ce ḑicŭ, că oştile temeĭnice, cu multe ḑile şi césurĭ batu unŭ resboiŭ; şi acésta sciu ca âutâiŭ Leşiĭ şi Moscalii de ar sloboḑi tótă óstea odată, nicĭ un resboiu n'ar lua, ci tóte le-ar perde. Aşa dar Decebalu Craiul Dacilorŭ luptându-se câte-va ḑile se oprésc oştile luĭ Trajanŭ impĕratu, n'aŭ pututŭ birui, ce aŭ purcesu oştile luĭ din resboiu in risipă.

Trajan impĕratu, după isbândă aŭ căḑutŭ la apa Dunăriĭ, unde seḑêndu cu oştile, s'aŭ adunatŭ din tóte acele părţĭ şi olate lucrătorĭ, şi aŭ ziditu mare minunea vécuriloru de pe urma, podu de pétra peste Dunărea, cu turnurĭ de pétra, care se pomenesce pâna astăḑi *Turnul Severinu.* In ţéra muntenéscă

www.dacoromanica.ro

este acela locŭ, in malul dincóce aceluĭ olatŭ; ĭĭ ḑicŭ Muntenií *Judeţul Mehedinţĭ*, cum la noĭ in Moldova numele unuĭ ţinutŭ. De acestŭ turnŭ, cum i s'aŭ primenitŭ numele este de miratŭ, de'ĭ ḑicŭ *Severinŭ*; ca acelŭ lucru l'aŭ ziditŭ Trajan impĕratu, ce nu altul de plinŭ; că spunŭ istoriciĭ cândŭ aŭ făcutŭ şi podul; caruia cu ochiĭ noştri amŭ privitŭ pragurile prin apa limpede a Dunărel, cândŭ amu mersŭ cu Dabija-Vodă cu oştile la Uĭvar. Cum acelŭ turnŭ 'şĭ-aŭ schimbatŭ numele şi n'au ţinutŭ numele ziditoruluĭ seŭ, cum ţine şanţul luĭ Trajanŭ impĕratŭ până astăḑĭ, a sci nu potŭ; atâta numaĭ: orĭ pe urmă că aŭ trăitu vr'unŭ domnŭ acolo cu acestŭ nume Severinŭ, cum spunŭ şi Munteniĭ, orĭ pe numele unuĭ pristavŭ la lucrul seŭ, séŭ la redicatul după ce se pustieseântâiu. Fost-aŭ şi unŭ impĕratŭ pre urma luĭ Trajanŭ anume *Severus*, care nume şi pe o pétră ce s'aŭ aflatŭ la o cetate năruită la Galaţĭ, amŭ citit-o latinesce, adecă: «*Severŭ impĕratul Rŏmlenilorŭ*;» insă atâta s'aŭ pututŭ ceti, cele-l-alte slove de şi insemnate latinesce iar a inţelege nu s'aŭ pututu. Cum şi unŭ banu de alamă galbenŭ, iarăşĭ la acea cetate năruită amŭ aflatŭ, câtu unŭ ortu de mare. Nimică maĭ multŭ n'amŭ fostŭ pututŭ deslega, fără Μαρκιανόπολις. Iar turnul acela si podul peste Dunăre nime altulu, ci Trajan imperatu, ca şi şanţulŭ Trojanŭ 'lŭ-aŭ făcutŭ. Nu veĭ afla din sute de istoricĭ intr'altŭ chipŭ.

Dupe ce s'aŭ gatitŭ podul peste Dunărea, Trajanŭ aŭ trecutŭ tótă óstea in céstă parte, unde este acum ţéra Muntenéscă, şi aŭ eşitŭ cu oştile sale iar Decebal Craiul Dacilorŭ. La care resboiŭ stândŭ tare Dacii şi craiul de sine singurŭ, aŭ peritŭ Decebalŭ la acelŭ resboiŭ; şi aşa aŭ purcèsŭ după acelŭ resboiu perdutu şi peirea Craiuluĭ lorŭ şi a totŭ némul Dacilorŭ in risipă de pre aceste ţerĭ, unde este acum ţéra muntenéscă şi ţéra nóstră Moldova. Cată ţéra aŭ şi remasŭ pe locu, prostimea, ţeranĭĭ, tótă aŭ scos'o Trajan de pre aceste locurĭ peste munţĭ, care despartŭ ţéra Unguréscă despre noĭ; iar aice aŭ adusŭ, in ţerile aceste, ţéra Muntenéscă şi ţéra Moldoveĭ, până la Dunăre, până subt munţĭ şi până in marea Négră, şi de la apa Nistruluĭ până iară subt munţĭ, totŭ Romlenĭ (ca de la apa Nistruluĭ Scitĭ) şi maĭ mulţĭ oşteni, precum ḑicu eĭ, *Colonia Romana*, adecă descălecarea Romuluĭ; şi aşa este *descălecatul* celu de'ntêiu acestorŭ ţerĭ cu Romlenĭĭ. Cine a vrea se scie, se véḑă şi cu ochiĭ marturie, se citéscă pre istoricul *Dion*, care au scrisŭ viaţa luĭ Trajan impĕratŭ, şi pe *Eutropie*, care aŭ scrisŭ viaţa luĭ Adrianŭ impĕratŭ iar al Romuluĭ, şi pre *Bonfin* istoricul Ungurŭ, şi dintr'alţĭ istoricĭ, anume *Carion*, *Cavaţie*, *Silviu*, *Cromer*, leah, *Piasinschi* de Premisla; şi maĭ alesŭ dintr'aceştĭ de curêndu, *Topeltinŭ* din Medieşĭ, iscusitŭ istoricŭ, deamenuntul din Dion scrie de némul ţerilorŭ acestora, şi alesŭ şi de *descălecatul* celŭ de'ntêiŭ pre aceste părţĭ din lume, de Trajan impĕratŭ.

Macar ca capetele Daciloru, Domniĭ, cu tóte casele lorŭ s'aŭ trasŭ toţĭ preste munţi in Ardélu, şi de acolo s'aŭ inchinatŭ cu toţiĭ luĭ Trajan imperatŭ, dar totu nu 'ĭ-au credutu, ci şi preste munţĭ printre Dacĭ au descălecatŭ Rŏmleniĭ, pentru ca să nu-şĭ maĭ pótă redica capul Daciĭ in potriva impĕrăţieĭ. Care vedemu şi până astăḑĭ in totŭ Ardélul şi părţile de susŭ cele Ungurescĭ, jumĕtate cu Ungurĭ. Românĭ, adecă Romlenĭ, locuitorĭ până astăḑĭ.

www.dacoromanica.ro

Era acestŭ obiceiu la impĕraţia Rŏmuluĭ, déca se implea Italia, dricul impĕrăţieĭ de lŏcuitorĭ, de nu le agiungea neci ĭĭ biruia pămêntul cu hrana, scotea cu sorţĭ casaşĭ de prin oraşe şi de prin sate, şi-ĭ muta la alte ţerĭ, unde vedea părţĭ maĭ rare de locuitorĭ, seaŭ vedea că se redică de subt ascultarea împĕraţieĭ vre o ţĕră, acolo cu sutele de miĭ de case muta şi le impărţia locurĭ şi ḑicea: *descălecătură nouă. colonia Romana*, adecă descălecarea Romuluĭ. De care coloniĭ a lor este plină lumea, şi la Asia adecă Anadolul, şi la Africa, căriea 'ĭ ḑicem noĭ Barbarezĭ, şi la Ispania, şi pe apa Rinuluĭ, la Nemţĭ, şi la Franţuzĭ, şi la Rumile in ţerile Greceşcĭ, un némŭ ce le ḑicem Coţovlahĭ. Colonia Rŏmuluĭ este Litva in craiea Leşésca; drepţĭ Rŏmleni sunt. Insă acestŭ némŭ a Litveĭ nu de Rŏmleni aduşĭ sunt pre acele locurĭ unde locuescŭ acum; ci de tirania spurcatuluĭ Neron impératŭ Romuluĭ, multe case mare cu glótele sale cu Dŏmnul lor Lizbon fugindŭ de rĕutăţile luĭ Neron, la Nemţĭ, şi de acolo cumpărândŭ vase de mare, pre marea care loveşce la Danţica aŭ mersŭ pănă la Lifland, o ţĕră, şi de acolo dascălicândŭ malulŭ s'aŭ lăţitŭ pănă unde este acum *Litva*. Mulţĭ anĭ subt ascultarea Ruşilor aŭ fostŭ, pănă inmulţindu-se din an in an, apoĭ aŭ supusŭ pre Ruşĭ, de le sunt vecinĭ Ruşiĭ a tótă ţéra aceea.

Alţiĭ ḑicŭ că nu din tirănia luĭ Neron, ci maĭ nainte cu multă vreme, când aŭ fostŭ resbóele intre Marele Pompeus şi Iulie Cesarul, amênduoĭ marĭ sfetnicĭ aĭ Rŏmuluĭ; şi după ce aŭ biruit Iulie Cesarul pe Pompeŭ-celŭ-Mare, aŭ căutatŭ şi luĭ Lisbon se-şĭ mute şi el lŏcaşulŭ la *Litva*, fiind şi el Domn mare de sfatŭ.

De ar intreba cine-va: atâta descălecatură in lume de unde eşia mulţimea de ómenĭ? numaĭ de la Italia se ésă atâte ţerĭ descălecate dintr'ânsa? Trebuesce se scie că acea ţĕră aŭ fostŭ pe acele vécurĭ scaunul impĕrăţieĭ, oraşul Rŏmuluĭ, care oraşŭ nu cum sunt acuma impĕrăţiile ci au ţinut tótă lumea, de la apusŭ pănă şi aprópe totŭ reseritul, fără puţine impĕrăţiĭ la reseritŭ, pe care acum nicĭ ĭĭ primia; iar solĭ cu darurĭ tóte acele ţerĭ trimitea. Spre Miaḑă-ḑi pănă unde se închee lumea cu oceanul subt impĕrăţia Rŏmuluĭ aŭ fost, şi spre Miaḑa-nópte numaĭ nisce Ungurĭ, pre lângă marile Nemţescĭ, unde este acum Dania şi Svedulŭ, (acele ţerĭ drept Nemţescĭ sunt şi un nému), acele numaĭ aŭ hălăduit de n'aŭ fost supuse subt Rŏm neci o-dată. Curgea din tótă lumea la Italia se fie dar in volnicia Italieĭ şpanĭ (?) adeca slehticĭ. A doua pricină, că nu este in tótă lumea altă parte de lume pămêntŭ ca Italia de totŭ bevşugŭ şi desmerdatŭ, cât bine 'ĭ-au ḑisŭ Raiul pămêntuluĭ. A treia pricină şi maĭ mare decâtŭ acele ce s'aŭ pomenit: ca Rómleniĭ din tótă lumea lua de a ḑecea din ómenĭ tinerĭ cum lua Turciĭ de la Rumile. Ḑicea Romleniĭ acelor ómenĭ *obsides*, adecă zelog de credinţa ţerilor, şi pre aceia 'ĭ punea de învĕţa la scólele ostenilor, şi care eră pre la scóle, incă subt stéguri le ḑicea *Tirones*, (Sfântul Teodor Tiron dintr'aceĭ slujitorĭ aŭ fost); ear daca se invĕţa bine cum va purta suliţa, cum va muta pavăza, şi cum va intórce sabia, ĭĭ scotea la resboiu, şi cu vreme eşia de le ḑicea veteranĭ, adeca slujitorĭ bĕtrânĭ. Apoĭ imbĕtrâniţĭ în slujbe vestite îi scotea desubt stéguri, şi le da pe

www.dacoromanica.ro

la ora,e şi pre la sate locurĭ de ţĕrinĭ şi de vii, le da şi de grădinĭ; şi aşa se umplea Italia de mulţime de ómenĭ, cât nu'ĭ cuprindea pamêntul.

Multe obiceiurĭ de a Romuluĭ sunt acmu la Turcĭ ca aceste; ce iaŭ şi eĭ de a ḑecea din ómenĭ, şi iarăşi aşa ĕĭ impartu pe la gradinĭântêiŭ, apoĭ in céta Ianicerilor, şi facu şi eĭ apoi de sunt slujitorĭ betrânĭ Oturacĭ, Curugiĭ şi Timarioţĭ. Tóte aceste şi altele multe obiceiurĭ de la impĕrăţia Rŏmuluĭ sunt. Ca şi Ieniceriĭ cum sunt acum la Turcĭ, la Rom *Pretorienĭ*, adecă, pedestrime de divan le ḑicea, cum la Turcĭ culucurĭ; aşa şi bulucurĭ prenume: beringiĭ, ichingiĭ, ucingiĭ, iar la Romlenĭ primarĭ, socundarĭ, terţianĭ, cvartanĭ, tot pe numer bulucurile, adecă ceĭ de'ntâiu, ceĭ de al-doilea, ceĭ de al-treilea, ceĭ de al-patrulea, *iprocĭ*. Pe numĕrŭ se sciea bulucurile. Şi nu-ĭ de minune, că la Turcĭ vedem obiceiurile aceste care au fostu şi la impĕraţia Romuluĭ; căcĭ Ţarigradul şi câte ţerĭ ţinŭ Turciĭ in acéstă parte de locŭ, care se chiamă Evropa, parte de impĕrăţia Rŏmuluĭ este.

Alecsandru Macedon pe vremea impĕrăţieĭ sale incă aŭ făcutŭ pe numele seŭ colonii; şi ântêiu, la Egipetŭ, acel vestitŭ oraşŭ Alecsandria, unde se scură apa *Niluluĭ* in marea; iarăşi pe apa Donuluĭ şi pe apa *Hindus* şi la Persia au descălecatu oraşe şi olate pe numele seu.

De ar fi acum Eustratie Logofĕtul şi fiul seŭ unŭ Simeon dascalul, şi nepotul seŭ, un mahler Misail Calugărul, cariĭ tocmindu-se intr'un chipŭ cu basnele lor, s'au numit a fi fiĭ, cela celuia, adecă fataţi cela din cela, ar vedea cum s'au apucat cu basnele loru de acéstă poveste, ca au scris cum că rădăcina acestuĭ nému, care este acum pe aceste locurĭ, din temniţa Rŏmuluĭ este scosŭ şi 'i-au adus aice Trajan impĕratŭ.

Adevĕratu, Trajan imperatu de la Rŏm, adecă de la Italia, aŭ adus şi casaşĭ; şi aşa este; că casaşĭ aŭ adus nu din temniţele Romuluĭ ci orăşenĭ casaşĭ suntem totu din slujitorĭ aşeḑaţĭ; şi case de Domnĭ aŭ aşeḑatŭ aice pre la cetaţĭ; cum şi Dragosĭ Voevod. Mare năpaste îĭ este pre marturia Maramurăşenilor, (cu urechile mele am auḑitŭ trecêndŭ pe la Maramuraşĭ in solie la Craiul Leşescu *Sobieţcki*) se fi fost păstor, ci este feciorul luĭ Bogdan Voevod născut in Maramoreşĭ, după ce Laslau au scosŭ de aice aceea mulţime de Tatarĭ şi cu Bolgărimea de la Volga nabusiţĭ, şi apoĭ maĭ pe urmă şi Atila cu Unguriĭ; decĭ de unde s'ar afla din temniţe cu sute de miĭ de ómenĭ? apoĭ şi femeĭ atâtea tălhăriţe unde era? Decĭ unde este şi câtu vécŭ este de când aŭ venitu Trajan pe aice, şi când s'au batut Laslau Craiul Unguriscŭ cu Tatariĭ? Intre Trajan şi intre Laslau Craiul optŭ sute de anĭ sunt. Aŭ scris eĭ aceste istoriĭ: ustratie Logofĕtul şi Simeon Dascalul şi acel amăgeu Misail Călugarul, ca acestu Laslau au cerutu de la Rom ómenĭ, şi némul Românilor atunce trăia cu Domniĭ seĭ in Maramureşĭ aceştĭ dincóce, iar ceĭ dincolo despre Muntenĭ pe apa Oltuluĭ, fiind risipiţĭ de Tatarĭ despre aceste locurĭ. Nu se prinde cum ḑic aceĭ is oricĭ. Aşeḑend Trajan pe la cetaţĭ, cum ḑicu la Leşĭ, *Castelanĭ*, cineşi Domnul cu ola ul seu; pe Latinie le ḑicea *Dominus*, cum ḑicu la noĭ *Domnu*. Era pe tote marginile şi locurĭ aleşĭ oştenĭ cu nume pre atunce ţerilor acelora, unde es e ac u Moldova şi ţ´a Muntenĭ ca: *Dacia inferior*, adecă Dacia de josu iar Ard luluĭ şi părţilor cel rlalte: *Dacia superior*, adeca de sus, precum s'au

www.dacoromanica.ro

pomenit de hotarele Dacieĭ. Şi subt acest nume au trait aceste ţerĭ pâna la al doilea descalecatu cu Dragoş Voevod; şi acum mulţĭ ne ḑicu nouă, ţerilĭ nóstre şi ţereĭ Muntenescĭ, strainii, *Dacĭ*; insă norodul, némul locuitoriloru nu 'şĭ-au schumbat numele seu, şi tot *Romanus*, apoĭ cu vreme şi indelungate vécurĭ *Românu* până astaḑĭ şi in ţerile megieşe; şi sciind de unde aŭ eşit numele acesta, ca de la Italia au eşit; căria ţerĭ stremiĭ îĭ ḑicŭ *ţéra Vloşilor*, *Vlahu*, *Vlohu*, unii *Valonĭ*, Ungurĭĭ *Olah*, de pe Vloh, adecă Italian, 'ĭ-au disu *Vlah* şi Latinii, adecă *Valahia*, dar mai târḑiŭ.

După aşeḑarea cu Romlenĭ pe acéstă ţéră, Trajan impĕratul aŭ purcesu pe Dunarea in jos, cu oştile sale, din care s'aŭ pomenitu din vechiĭ istoricĭ, că şése sute miĭ de oştenĭ numaĭ de resboiu au avut, trecênd apa Siretuluĭ, apoĭ Prutul, Nistrul, Buhul, Niprul, Donul, care aceste tóte până atunce cu alte nume aŭ fost: Siretul se numia *Halup*, istoriile cele vechi scriŭ, Prutul *Herasus*, Nistrul *Tiras*, Buhul *Hipan*, Niprul *Boristenes*, Donul *Tanais*. Şi acésta apă, Donul imparte Asia de la Europa, cum desparte la Ţarigrad *Boazul*-de-mare intre Ţarigrad şi intre Scutari. Ţarigradul singur şi cu Galata de Europa este, iar Scutariul dincolo de Boaz, *Anadol*, caruia ḑicŭ istoriciĭ Asia. Că in patru părţĭ impartŭ istoriile lumea; Resăritulu îĭ ḑicŭ cu tóte impĕraţiile aceĭ părţĭ Asia; părţilor despre Amiaḑă-ḑi, câte ţerĭ sunt, Africa; părţilor despre Apus şi despre Miaḑiă-nópte, Europa. A patra parte este America; care parte aşa este depărtată şi vine cum ar fi sub noĭ; că când este la noĭ nópte acolo ḑiuă, cându'ĭ la noi ḑiua acolo nópte; că fiind pământul rŏtund, cum ar fi in protiva nóstră, subt noĭ este acéstă parte. Aceste dar douĕ părţĭ de lume, Europa şi Asia, despre parţile de Miaḑă-nópte le desparte Donul; iar intr'acóce imparte Marea-Négră in Marea-Albă tocmaĭ subt vestitul oraşŭ Ţarigrad, şi in jos, spre Marea-Albă, până unde cade apa Niluluĭ in Marea-Albă; şi Nilul disparte Asia de Africa. De la Nil se incepe Africa, şi Egipetul nu-ĭ de Asia ci de Africa este cu tóte ţerile câte sunt de la malul Niluluĭ până se inchide cu marea Oceanului, carea incongiŏră pamêntul alaturea cu marea-Albă, până se scură şi Marea Albă in Oceanŭ la Hispania; dincolo Africa, dincóce Europa; Hispania de Europa; Fesulŭ, dincolo de Marea Albă, de Africa.

Aceste pomenindu-se pentru deschisul minţeĭ sĕ se inţelégă statul lumiĭ, ne intórcemu la istoria nóstră *de Trajan*, cum nu s'aŭ indestulat cu atâta parte de lume cât aŭ călcat cu oştile sale, de aŭ trecut tótă Europa, până dincóce de apa Donuluĭ (care apa din inima ţereĭ Moschiceşcĭ ese şi cade in Marea Négră la Crîm), ci trecênd Donul au călcat şi Asia, lovind, şi pe la *Iuzbek* mare ţerĭ Tatarescĭ, iar de la Iuzbek, pe după Marea Caspiei, (care mare desparte Kazanul şi Astrahanul de impĕraţiile Persilor, pana la Bahtriĭ), şi de acolo prin ţerile Persului şi prin Asiria la Egipet, unde la Egipet de bóla ce'ĭ ḑicu *desênterie*, adecă desnodarea vintriluĭ 'şi-au sfîrşitu viaţa.

De acest vestitu imperatŭ e şi şanţul săpat *Trojanul*, de oştile sale, in vecĭnica pomenire, incepênd din ţéra Muntenéscă peste tóte apele aceste care s'au pomenit: Siretul, Prutul, Nistrul, Buhul, şi Niprul pâna la Don. Tot acest şanţu care 'lu vedem la noi, eu 'l-am trecut aprópe de Nipru, pe la un târgu anume Vcierajnoia, tot pe campul aceluĭ oraşu nu departe de Kiov; şi Kiovul este pe

www.dacoromanica.ro

apa Nipruluĭ, şi pesemne cum merge şanţul, apa Nipruluĭ maĭ sus de Kiov aŭ trecut cu oştirele şale Trajan imperat.

Se află uniĭ cariĭ spunŭ ca acel şanţŭ, carele îlŭ vedemŭ până astădĭ subt acest nume, *Trajanŭ* impĕratul sĕ-lŭ fi sepatŭ pentru sprijinéla despre Tătarĭ, inchiḑênd locul despre cămpŭ de năvala prădilorŭ tătărescĭ; in care era şi reposatul *Panaitachi Tărzămanul* cel-mare şi vestitul la impĕrăţie. Nu sciŭ la ce istoricŭ va fi cetit acel lucru; la voróva cu mine pentru şanţul acesta, aŭ datŭ sémă cum că unŭ istoricŭ, anume *Bonfin* Ungurul, că pomeneşce de şanţul acesta; cât mi se pare cine atăta locŭ de lume, incepêndŭ din ţéra Românéscă până pe apa Donuluĭ, ar fi pututŭ apăra peste totŭ locul? Şi aice la noĭ se ḑicemŭ că de la capul şanţuluĭ, de unde se incepe ântâiŭ pe désupra Galaţilorŭ, alăturea cu Dunărea merge pe aprópe şi preste Prutŭ, iar nu prea departe de Dunăre, pe la satul Turcescŭ ce-ĭ ḑic acum *Trojan.*[1]) Dar deciĭ, unde se depărtéză la cămpŭ de la Dunăre şi de la Marea Négră, apoĭ peste apa Nistruluĭ şi maĭ departe merge, peste cămpiĭ, pe la tirgulŭ Vcerașnoia, pe unde l'amŭ trecutŭ eŭ pe din sus de Kiov, lovesce pe la Nipru, şi de la Nipru cu maĭ mare dispărţenie la Don. Cum ḑicŭ, cine arŭ fi pututŭ apăra atăta locŭ; că de aŭ fostŭ aice ţéra descălicată de Trajan, cât locŭ este intre aceste ape Prutŭ şi Nistrul, dar de la Nistru până la Nipru şi de la Nipru până la apa Donuluĭ? şi Trajan impĕratu prin pustiĭ aŭ mers. Aşa luĭ *Panaitachi* 'ĭ am respuns; la ce n'aŭ sciut cum îmĭ va respunde. Aşa ḑicŭ celoralalţĭ căţĭ aŭ maĭ scrisŭ, aşa şi luĭ *Bonfin*, de aŭ scris aşa, cum se fie sepat şanţul acesta de vr'o sprijinélă de Tătarĭ.

Maĭ de credutŭ sunt aceia care ḑicŭ că Trajan impĕrat aŭ sĕpatŭ acestŭ şanţŭ in vecinica pomeṇire şi veste, se se scie şlévul oştiĭ de ceĭ care se tragŭ dupe oştĭ marĭ, neguţitorĭ şi oştenĭ; cum vedem şi acum de impĕraţiĭ Turceşcĭ şi Veziriĭ lor, pe unde mergŭ cu oştĭ, facŭ movile in slévul oştilorŭ. pentru veste şi pentru indreptăturĭ celor ce vinŭ, orĭ oştenĭ, orĭ olăcarĭ, orĭ neguţitorĭ pe urmă dupe oştĭ. Nicĭ te mira ḑicêndŭ, că cine ar fi sepat un şanţŭ mare ca acesta? că mult maĭ mare aŭ fost, numaĭ cu vremĭ indelungate s'aŭ năruit, de şése sute miĭ numaĭ slugitorĭ fiind sĕpat, fără altă mulţime; intr'o ḑi o sută de miĭ de ómenĭ sĕ se inşire unul lângă altul se arunce lutŭ cineşĭ improtiva sa, caută cât locŭ pot cuprinde o sută de miĭ de chipurĭ. Prea uşóră este socotéla; locŭ de doue mile de cele marĭ, de nu şi treĭ mile or cuprinde una sută de miĭ ómenĭ, un conacŭ intregŭ se face de óste mare; şi la şése sute de miĭ ómenĭ, a şésea ḑi, intr'o sĕptĕmână vine un om la răndŭ la sepat. Şi acestŭ numerŭ a oştiĭ a acestuĭ impĕratŭ, fără de altă mulţime ce se trage dupe oştĭ, scrie *Dion* istoricu, carele aŭ scris viaţa şi faptele acestuĭ

[1]) Care l'am vĕḑutŭ eŭ Ioan Canta biv-Vel-Spatariŭ, când am fostŭ cu prea-sfinţitul Mitropolitŭ Iacov, de amŭ hotăritŭ la Grecenĭ, moşiile boerilorŭ Gavriliţeşcĭ; care de mulţĭ anĭ trăgêndu-se pricinile ce avea cu răzaşiĭ, atunce s'aŭ potolit, hotărând tóte moşiile din Trojan, pe capŭ in susŭ, şi pe de o parte şi pe de alta, tóte moşiile păr in moşia Biserica a D-sale Stefaniţa Ruset biv-vel-Logofĕtul, precum prelarg vorŭ aretă hotarnicele iscălite de noĭ, ce amŭ datŭ la mâna stăpânilorŭ moşiilorŭ acelora. — *Adaos de Ioan Canta.*

www.dacoromanica.ro

impĕratŭ, şi *Eutropie*, istoricul carele aŭ scris viaţa luĭ *Andrian* Imperatŭ ginere luĭ Trajan, carele după mórtea luĭ Trajan aŭ stătut Impĕratŭ Romuluĭ. Şi acest Andrianŭ aŭ făcutŭ Udriul, oraşŭ pe numele seŭ pe treĭ ape, Tunge, Mariţa şi Arta, pe pămĕntul Tracieĭ. Cu aceştĭ oşteni Trajan, căruia numele in istoriile vechĭ a Rŏmulu: *Ulpius Trajan*, aŭ călcat intr'acéstă parte de lume, călcată şi de alţiĭ cu oştile Romuluĭ maĭ inainte de dênsul, de Pompeus cel mare şi Iuliŭ Cesarŭ, şi de Augustŭ Cesarŭ, insă nu pre aice, ci pe la Persŭ; iar acest Trajan impĕratŭ aŭ venitŭ pe aice şi aŭ incongiurat acéstă parte de locŭ, cum s'aŭ pomenit maĭ sus, şi elŭ aŭ descălecat némul seminţieĭ, limba, care traieşce pănă acum in Moldova şi in ţéra Muntenéscă, şi norodul căt este in Ardélŭ cu acestŭ nume Romănu.

CAP. V

De cetăţile ţerilorŭ acestora.

Aice ne trage rândul a pomeni de cetăţile ţerilorŭ acestora câte sunt acmu, şi in Bugiacŭ şi aice la noĭ in ţéră, şi de faţă staŭ, şi altele năruite, cât d'abia se cunoscŭ că aŭ fostŭ cetăţĭ, şi câte sunt in ţéra Muntenéscă. Mare nevoie este a scrie de dênsele, de cine ar fi făcute; că cât am nevoit şi cât am cercat se sciŭ ceva, din ce némŭ sunt făcute, un cuvêntŭ, o pomenire n'am putut afla, cu mare jale. Şi orĭ cum, intr'altŭ chipŭ a fi nu póte, numaĭ ce sunt făcute de Daciĭ ceĭ vechĭ; căântâiŭ cetatea *Albă* maĭ inainte de Trajan au fost, că August Cesarul care aŭ fostŭ imperatŭ al Rŏmuluĭ trimetea şi el boeriĭ ceĭ gresiţĭ la inchisóre, cum ţicŭ Turciĭ *surgun*, la cetatea *Albă*, unde şi pe un dascalu anume *Publius Ovidius* l'aŭ trimis pentru nişte stihurĭ de dragoste ce scrisese acel dascalŭ, de indemnase Rŏmulŭ la curvie; care aŭ şi murit, in cetatea Albă. Şi o baltă ce este acolo Vidov pe numele aceluĭ *Ovidius* este. Şi aşa şi aceste l'alte cetăţĭ, cum este *Sucıava*, *Némţul*, *Hotinul*, *Tighinea*; inse pănţile la tóte cetăţile aceste, cu al doilea rându e de Domnĭ sunt adause, cum se póte videa că tóte aŭ pănză şi indoite sunt; cele maĭ vechĭ, cele maĭ micĭ sunt, şi ca nişte castele, adecă turnurĭ aŭ fost, precum şi tocmite. Cércă la turnul cetăţiĭ Suceveĭ despre amiaţă-ţi, unde scrie sus că este tocmit de Irimia-Voevod, şi la pórta cetaţiu veĭ afla numele luĭ Despot Voevod, care slove pe lângă bour, le-am cetit eŭ singurŭ. Şi aşa de pe cetatea Albă luand dovada, că acea cetate cu multu maĭ inainte au fost de Trajan, póte fi ceste-l-alte de Rŏmleni, după ce aŭ descălecatŭ Trajan aice. Din ce nému al treile se le fi făcutu nu incape; fară una cum am inţeles, de cetatea Sorociĭ, se fie făcută de un Petru Voevod, de care lucru multu mĕ mirŭ ca *Urechia Vornicul* nu pomenesce. Aflu pomenită cetatea *Kilieĭ*, care o scrie in aniĭ 6973, că au luat'o Stefan Voevod cel Bunŭ de la Turcĭ, şi apoĭ in aniĭ 6987 Iunie in 22 ţile, ţice ca in acestu anu au inceput Ştefan Voevod a zid cetatea Kilieĭ, şi aŭ şi sfirşit'o intr'acelaşŭ anŭ; dar mĕ mir cum incape acest

www.dacoromanica.ro

lucru, că ântêiŭ scrie că au rescumperat'o de la Turcĭ, inchinată de nevoie, şi apoĭ vrea se o zidésca, cum va fi acel lucru? Aşŭ ḑice, că acel zidıtu ce ḑice, se o fi tocmit; dar din leat 6973 pană la leat 6987, 14 anĭ sunt, cine ar fi stricat'o? şi nicĭ scrie sĕ o fi stricatŭ cineva intr'aceştı 14 anĭ. Ceteşce Geografiile ceste de acum de curênd, şi veı afla in istoriele Ţarigradulŭĭ, că imprumutând cu banı Genoveziĭ pe Impĕratul Ţarigradulŭı si de oştĭ improtiva Turcilor, le-au dat zelog Krîmul, şi acéstă parte de locŭ unghiulŭ mărĭĭ Negre cu schelele lor, unde este acum Bugiagul; şi atunce Genoveziı aŭ făcutu Kilia pe Dunarea, şi *Kefea* care este pe malul mărel in Krîm. Kefea are alt nume: *Teodosia* la istorıı. Se afla şi de Grecĭ făcute cetăţĭ, cum este turnul *Neoptolim*, o cetate pustie, îmĭ pare se fie pe Kogîlnik in Bugiag; Tatarĭĭ şi aĭ noştri îĭ ḑic *Tatarbunar*. Ca Neoptolim este nume grecescŭ, şi acest Neoptolim, cum aflu din *Bonfin*, de care scrie aşa: «La gura Nistruluĭ se află turnul luĭ Neoptolim şi satul ce se chiama pe atunce a luĭ Herman, Hermonakt.» Şi ḑicu alţiĭ cum că acest Neoptolim se fie fost fecior luĭ Ahileus; ci pe ḑisele luĭ nu stă *Bonfin* ci ḑice, cum că acest Neoptolim este feciorul luĭ Mitridatŭ, carele vara, cu vasele pe apă, ıarna pe uscatŭ, aŭ biruitŭ pe Tătarĭ, şi pentru sĕ impedice pre Tatarĭ in calea lor, şi intr'acolo aŭ făcutŭ şi cetate pre numele seŭ Neoptolim. Altele multe cărora le staŭ năruiturele, cătu de abia semnele se cunoscŭ, cum este una maĭ susŭ de Galaţĭ, ce 'ĭ ḑicu *Gherghina*, şi pe Milcovŭ maı susŭ de Focşanĭ désupra Odobescilor de care pomenesce Ureche Vornicul că o chiamă *Crăciuna*. Şi tot pe o poveste staŭ şi cele căte se află in ţéra Muntenéscă; séŭ de Dacĭ séŭ de Rŏmlenĭ sunt făcute. Adusu-s'aŭ şi aice in oraşul Iaşiĭ o pétră la Domnia luĭ Duca Voevod de la Galaţĭ, şi 'ĭ de marmură, pre care slove lătinescĭ singurŭ le-am cititŭ, care aşa sunt pe limba Romanéscă: «Impĕratului, Cesaruluĭ, bunuluĭ, fecioruluĭ Nerveĭ, luĭ Trajan, fericituluĭ, a Nemţieĭ şi a Dacieĭ, preutuluĭ celuĭ maı mare, Polcovniculuĭ al şése-spre-ḑecelea, impĕratuluĭ al şesele, sfectniculuĭ al şeptelea, parintelŭĭ moşiei, luı *Publıe* Calburnie Marco Aurelie, Rufu». Aceste sunt titlurile acestuĭ prea vestitu impĕratu.

Şi dintru acéstă putem vede şi dovedi că une cetaţĭ sunt şi de Romlenĭ făcute aice in ţéra pe urma Dacilor. La podul luı Trajan peste Dunărea, in ţéra Muntenésca la judeţul Jiuluĭ este năruită o cetaţuıe, acea adevĕratŭ de cine este facută, cu numele Severinul este, de care şi maĭ sus s'au pomenitu. *Bonfin* ḑice aşa: cuvintele luı mărturisescu aice unul dupe altul cum mergu: *Trajan dupe ce aŭ biruitŭ pe Dacĭ, intru semnul bıruınţeĭ sale aŭ facutu N copul pe Dunarea, aşişdere şi peste Dunarea au facutu podu, lucru de mir tĭ, precum marturıseşce şi Dion la viaţa luĭ Trajan; a căruia podŭ şi astaḑĭ se cunoscu pragurile in apa. Şi iar acolo pe Dunărea in préjmă este târguşorıl S verin de Severu Imperat facutu.* Şi atăta; iar pe ce vreme au făcutu *Severinul* nu scrie. Ear la alţı istoricĭ, cum la Dioĭ, carele aŭ scrisu viıţa luĭ Trajan, cum şi *Topeltin*, se afla scrisu latinesce, —pe Romanie: *A luĭ Traj n v n'c l sfant stılpu.* Ce dintr'aceste se cunosce ca une cetaţı dintr'acéstă ţéra şi de Romlenı sunt făcute. La naruiturile cetăţiĭ de la Galaţı, din s ıs, unde cade Siretul in Dunărea s'au aflatu unu banu de aramă gal-

www.dacoromanica.ro

benă, şi de mare era câtŭ un ortu, dar maĭ grosu, in care slovele nu s'au pututu ceti de ceĭ ce sciu latinesce, fără numaĭ de unĭĭ ce sciu maĭ bine grec şce ḑicu că scrie Μαρκιανόπολις şi sémănă sa fie aşa. Iar celelalte slove de inţelesu nu sunt. Aşısderea şi din o pétră mare, adusă la Galaţĭ, la biserică, maĭ multu nu se póte inţelege, fără atâta: *Severus Caes. Rom. imp.* iar românesce, *Sever al Romuluĭ imperatŭ.* Şi aceĭ cetăţĭ eĭ ḑicu Galaţeniĭ *Gherghina.* Iar banul ce s'aŭ aflatŭ maĭ giosŭ de Roman iar la năruturile uneĭ cetaţĭ, aşa era de mare câtŭ şaştacul cel de patru banĭ Leşescĭ şi maĭ grosŭ, de aramă roşie, şi chipul Domnuluĭ subt palărie nemţéscă, şi impregiuru slove serbescĭ aşa: Отецъ Молдавской, adecă *tatăl Moldoveĭ*; iar dintru altă parte scrie *Heredia de Moldova.* Acea *Heredia* latinesce se ḑice: *hereditas*, adecă stramoşie. Pentru aceea ḑicu de cetăţĭ, ca unele sunt de Domnĭ, acum după a doua descalecare a ţerilor făcute adecă zidite. Şi aşa cât s'aŭ putut sci de cetăţile aceste, sunt a acestor ţerĭ, că sunt unele făcute de Dacĭ, cum este deschis la cetatea Albă; celelalte şi de Rŏmlenĭ, şi unele, maĭ pe urmă, şi de Domniĭ ţeriĭ. Şi atâta putem sci de cetăţile ce se află intr'aceste ţerĭ.

CAP. VI.

De numele némurilorŭ acestor ţerĭ şi portul lorŭ, şi de limba graiuluĭ, aşişderea şi de tunsura capuluĭ, care se află acmu la prostime, ce sunt locuitorĭ pre subt munte.

Mare dovédă némurilorŭ din ce rădacină şi isvodŭ, sunt numele care aŭ şi in de sine şi la alte ţerĭ streine, şi macar că nicĭ un némŭ nu este in tótă lumea se aibă numaĭ un nume; ci unele, despre capetele cele de'ntĕiu vre unuĭ stăpânitor, alte sunt cu nume de pe locurĭ de unde sunt incepute, multe sunt şi de pre cetăţĭ, maĭ multe şi de pe ape vestite. Cum vedemu némul nemţescŭ are acestŭ nume, maĭ ales ântĕŭ şi maĭ de cinste *Alaman*, că aşa le ḑicŭ şi istoriile cele vechĭ şi Turcii; al doilea némŭ *Germanŭ*, adecă doĭ fraţĭ, latinesce *germanus.* O sémă de istoriĭ le ḑicŭ *Teutonezĭ* de pe capul lor *Teuton*; Italienii le ḑicŭ *Tudeschi*, póte fi ear de pe *Teuton;* Leşiĭ, Moscaliĭ, noĭ, le ḑicemŭ *Nemţĭ.* Maĭ apoĭ alte nume desparţite ca crengile dintr'un copaciu: *Svediĭ*, *Daniĭ*, *Franţuziĭ*, *Sacsoniĭ*, *Belgiĭ*, *Bataviĭ*, şi alte ţerĭ maĭ manunte, tot de rădăcina cea veche a Alemanilorŭ crengĭ şi parţi sunt. Aşa *Hispaniĭ*, *Iveriĭ*, *Celtiberiĭ*, *Portugaliĭ*, tot un némŭ sunt. *Turciĭ* de pe locul lorŭ *Turchestanu*, de pe capul lor cel de'ntĕiŭ, *Osmangiĭ*, *Otomanĭ*, *Osmanliĭ. Moscaliĭ*, *Ruşiĭ*, *Bulgariĭ*, *Sirbiĭ*, *Horvaţiĭ*, *Slovaţiĭ*, *Bohemiĭ*, *Taţiĭ*, *Poléţiĭ*, tot un nému sunt, Slovenescŭ, fără alte numirĭ ce aŭ de la strainĭ; ca ânteiu acestuĭ némŭ le-aŭ ḑisu Greciĭ *Sauromaţĭ*, de pe ochiĭ mieraĭ-albineţĭ, adeca ochi de şopârla. *Tatariĭ* de pe apa Tartară; *Schiţiĭ* de pe salbatacie, Nohaiĭ. Aşa tóte némurile subt multe numirĭ sunt. Aşa Ungurii, Huniĭ, Maghiariĭ, Uhriĭ, Sasiĭ; Dachiĭ, Daciĭ, Goţii, Masagheţiĭ. Şi acésta cu tóte némurile; numaĭ unele dintr'insele ţi le-am insemnatu pentru inţelesul numirilorŭ maĭ lesne a

www.dacoromanica.ro

némuluĭ şi acestor ţerĭ a Moldoviĭ şi a ţeriĭ Muntenescĭ, şi a Românilorŭ din Ardélŭ.

Aşa şi némul acesta de care scriemŭ, a némuluĭ ţerilorŭ acestora numele drept şi maĭ vechiu este *Roman*, adecă *Romlénŭ* de la *Roma*. Acest nume de la de călecatul lor de Trajan se trage, şi câtŭ au traitŭ până la pustiirea satelor de pe aceste locurĭ, şi câtu au trăitu in munţĭ, in Maramoreşŭ şi pe Oltu, totŭ acestu nume au ţinutu şi ţinŭ şi până astădĭ. Şi incă Munteniĭ maĭ bine ilu ţinu decâtŭ Moldovenii, că eĭ şi acum ḑicŭ si scriŭ: *ţéra Românéscă*, şi Româniĭ ceĭ din Ardélu. Iar streiniĭ şi ţerile din pregiurŭ ne-aŭ pusŭ acestŭ nume *Vlah*, de pe *Vloh*, cum s'au maĭ pomenitŭ, *Valon*, *Valaque*, *Olah*, *Voloşin*, care nume tot de streinĭ sunt puse de pe Italia, cărora ḑicŭ *Vloh*. Apoĭ maĭ tărḑiu Turciĭ *Bogdanĭ* ne ḑicŭ, de pre numele Domnuluĭ, carele aŭ inchinat ţéra; iar Muntenilorŭ *Caravlah*. Greciĭ ḑicŭ *Bogdanos*, şi Muntenilorŭ *Vlahos*; că acestu nume Moldovan ne este de pe apa Moldoveĭ, dupe al doilea descalecare a acesteĭ ţerĭ de Dragosiŭ Voevod; şi Muntenilor, orĭ de pre munte Munténu, orĭ depre Oltu Olténu, ca Leşiĭ aşa le ḑicŭ *Moltenĭ*. Macar dar că şi la istoriĭ şi la graiul şi străinilor, şi in de sine, cu vreme, cu vécurile cu priminele am dobănditu şi altŭ nume, iar acelŭ carele este vechiŭ nume, stă intemeiatŭ şi inrădăcinatu remâne **Românĭ**, cum vedem; că măcar ca ne respundemu acum Moldovenĭ. iar nu intrebămŭ: sciĭ *Moldovinesce?* ci sciĭ *Romănesce?* adecă Rămlenesce, *scis romanice?* pre limba latinéscă. Stă dar numele celŭ vechiŭ ca un temeiu neclatitŭ, deşi adaogŭ, orĭ vremele indelungate, orĭ că strainiĭ adaog şi alte numirĭ; iar celŭ ce este rădăcină nu se mută; şi aşa este şi acestoru ţerĭ, adecă ţerii nóstre Moldoviĭ şi ţereĭ Muntenescĭ, numele celu dreptu de moşie este *Românŭ*, cum se respundŭ şi acum ceĭ din ţéra Unguréscă, şi Munteniĭ in ţéra lorŭ scriŭ şi respundŭ cu graiŭ: *ţéra Românésca*. Iar acest nume *Vlah*, de la Turcĭ şi de la Grecĭ este, de la Nemţĭ Wallach, de la *Franţuzĭ Vallaque*, de la Leşĭ *Volosinĭ*, iar de la Ungurĭ *Olah*. Aceste nume tot de la *Vloh* sunt; şi *Vloh* este Italianŭ, din care ţéră a Vlohuluĭ adecă a Italieĭ aŭ pornitŭ Trajan impĕratul Romuluĭ, fără de numerŭ mulţime de norodu, şi au aşeḑatu intr'aceste ţerĭ a Dacieĭ ceĭ vechĭ. Iar cum se fie acestu nume *Vlah* de pre *Flah* Hatmanul Rŏmuluĭ, precum aŭ scrisŭ uniĭ, basne sunt.

Şi aşa dovedindu numele némuluĭ acestuĭ, cum vedemŭ de istoricĭ marĭ, şi marturia ţeriloru impregiuru, ne trage rêndul a pomeni de portul, care acum portul statatoriu ca numele şi ca limba nu este; ci némŭ de la némŭ, porturile cu vreme 'şĭ au schimbatu, la care schimbare a hainelorŭ aduce şi locul de le cauta a face imbracămintea trupuluĭ, precum este firea ceriuluĭ a vre uniĭ parţĭ de lume. Ca ântâiu la aceste părţĭ de lume, unde trăescŭ Moscaliĭ, Ruşiĭ, Tatariĭ, de ar fi omul imbrăcatŭ cu haine franţuzescĭ ar crăpa de frigu, şi macar şi aice pe la noĭ ce ernĭ sunt; iară ţéra Italieĭ ernĭ ca aceste de la noĭ nu are nicĭ odata, cî fórte blănde, cum sunt la noĭ tómnele. Şi mare dar au acele ţerĭ a Italieĭ, cum şi vara naduşelĭ nu sunt ca aice la noĭ, ci c l lu ĭ cuviósе, puţinu primăvéra, cum este la noĭ la Maĭ, la Iunie. Le-aŭ cău-

www.dacoromanica.ro

tatu dar acestorŭ omenĭ mutaţi pre aceste locurĭ a'şi schimba portul hainelorŭ, după vremele acestoru locurĭ.

Cătra aceste tóte, caută ce scrie de portul Românilorŭ iscusitul istoricŭ Laurentie Topeltinu din Medieşi. Cuvintele luĭ ţi le isvodescu, că aşa scrie: Româniĭ din Ardélu aĭ noştri pórta o haina de la umere pan peste totu trupul imbrăcaţi. Ne facu mare invĕţatura portului de a véculuı celuĭ vechiŭ, care aŭ ţinutŭ părţile aceste de la Septentrion, adeca parţile care sunt apropiete spre meaḍa-nópte, totŭ trupul acoperitu; care felu de haĭne pomenesce un dascal anume Martiales că se chiama *andromida*; cu aceste cuvinte, ıı trimetea Andromida vechiu portu, nu mindru; eară bunu de luna luĭ Decembrie. Şlice aŭ de pîslă, pe limba nóstră Dăcésca, *glugă*; eu socotescŭ chivere care am apucatŭ şi eu şi la boeriĭ ţereĭ nóstre. Caută ce ḍice şi de opincĭ tot acelŭ istoricŭ Topeltin; şi nu de la sine ci pune cuvinte maı vechĭ de sine, a istoricilorŭ, anume Alfons şi pre Plaut şi pre Agelu, care aŭ scrisu cărţĭ, de portul cel vechiŭ a limbelorŭ. «*Felulŭ incălţămînteloru Românilorŭ este cu pele crudă, fie de ce dobitocŭ, peste piciorŭ invălitŭ bine in obiele de lana incălţaţĭ, şi apoĭ pelea acea o légă cu curea peste piciorŭ, de infaşură totŭ piciorul de la degete pănă subt tótă glezna. Şi acesta este portul Romanilorŭ celorŭ vechĭ, stremoşilorŭ lorŭ, carii il purta la oştĭ; acest felŭ de incălţăminte era a slujitorilorŭ ostenĭ la Rŏmlenĭ. Numaĭ atăta osebire, vedemŭ, precum cetimŭ istoriile cele vechĭ, că oştenĭ Rŏmuluĭ nu invălia in obele, ci gol picioru incălţatŭ cu pele şi cu legăturĭ incrucişŭ ca gratia, opincĭ, numaĭ cătŭ ţinea piciorul la călcâiŭ legatŭ.*» Aceste sunt cuvintele acestuĭ istoricŭ, din cuvêntŭ in cu vêntŭ; la noı de ce cinste este acest fel de calţăminte, acum la aceste vécurĭ, care era de cinste la Rŏmlenĭ şi de vetejie portŭ! Vedemŭ acum la Cerchezı că acestu portŭ de incălţăminte pentru sprintenie ilŭ ţinŭ.

Aice este locŭ a pomeni şi de tunsura pĕruluĭ, aceea de care aŭ scrisŭ un *Simeon Dascalul*, şi maĭ inainte de dinsul *Eustratie* Logofetul. Tunsura acésta, precum s'aŭ arĕtatŭ de portul trupuluĭ şi de incălţamintea opincelorŭ din istoriculŭ Topeltınŭ, şi iarăşĭ dintr'insul se arétă, de care aşa ḍice: *Mĕ miru cum de doue felurĭ de tunsura aŭ luatŭ Ardelenĭ noştri de la Romlenĭ, care o ţinŭ in sémă şi pănă astaḍı: un felŭ de tundere maĭ aduncu la pelita apropiétă; alt felŭ maĭ departe de pelită, prin peptine tundu pĕrulu; Şi acea tunsură maĭ aprópe de pelita noĭ Dacĭ o numimŭ* **Shieran**, *iar acea maĭ depărtata de pelite* **Colunsul**. Şi totu Topeltinŭ ḍice: *Romleniloru le place a se rade, şi in chipul cétlauluĭ acoperŭ caruntetele séle.* Şi pricina dă ca la capŭ din dosŭ la ciafă tundea perulu, se fie capul totu slobodŭ de sudorĭ şi in recoréla la ostenele. Vede-se dar că este vechiu obiceiŭ tunsura acésta, care şi pănă astăḍĭ se vede la o sémă de locuitorĭ aĭ ţerilŭ nóstre şi in Ardélu; şi este de la Romlenĭ acestu semnu slujitorescŭ; ca in chipu cétlauluĭ isĭ invălia capul slujitorii Romuluĭ cu tafta subţire ca in chipu de cunună slujitorĭscă. Vedu-se dar basnele aceloru scriitorĭ, maı susu numitul *Simeon Dascalul*, şi *Eustratie Logofetul*, şi acelu amăgeu *Misailu calugerul*, carii aŭ scrisu că semnul aceı tunsurĭ ca un cétleu, au fostu semnu talharescu cu care insemna Rŏmleniĭ pre ómeniĭ ceĭ de reu-făcĕtorı!

www.dacoromanica.ro

Remâne aice rândul a areta de graiul şi slovele de unde este ísvoritŭ acestorŭ ţerĭ, de care pomenimŭ. Precum dar s'aŭ arĕtatŭ de plinŭ némul acestoru ţerĭ aşedate de pe aceste locurĭ de Rŏmlenĭ, aşa şi graiul totŭ de Romlenĭ este ísvoritŭ. Cu ceilalţi istoricĭ mărturisesce şi Topeltinŭ, care aşa ḑice: *Am dovedit-o maĭ susu a fi Italia pricina descălecăreĭ Valahilorŭ; aşa şi aice aceeaşĭ laudă o mărturisimŭ, că limba lorŭ este a vechilorŭ Romanĭ, amestecata séu maĭ multu stricata cu Serbéscă Ruséscă, Leşéscă, Horvaţéscă, Slavonésca, iprocĭ.* Şi ḑice, precum scrie şi un istoricŭ anume Covanschie, aŭ so otitŭ precum *că graiul de casă al Ardelenilorŭ maĭ multŭ are in sine insemnarea graiuluĭ Romlenescu şi Latinescŭ, decâtŭ a graiuluĭ de acum a Italienilorŭ. Şi cu vreme indelungată, ce strică şi astupă vestite Impĕrăţiĭ, Craĭĭ şi Domnĭ, aşa şi graiul Românilorŭ pe aceste locurĭ, cu indelungată vreme şi risipă a locuitorilorŭ Romanĭ de pe aceste locurĭ, — care pustiindu-se de navala Tatarilorŭ, se mutase acestia de aice la Maramuresĭ, ceĭ din ţéra Muntenéssă la ţéra Oltuluĭ, trecêndŭ munţiĭ, — s'aŭ stricatŭ şi graiul.* Că unde ḑicea latinesce *Deus*, noĭ ḑicem *Ḑeŭ* séŭ *Dumneḑeŭ*, *meus* al meŭ; aşişderea *Coelum* cerŭ, *homo* omŭ, *frons* fruntea, iar necĭ unele cuvinte se nu fie protivnice cu latinescĭ, séŭ la inceputŭ, la mijlocŭ, séŭ la sfîrşitŭ; iar unele staŭ neclătite, cumu'sŭ şi *barba* barba, *luna* luna, şi altele ca aceste: *Vinum* vinŭ, *panes* pane, *manus* mâna, *cuter* cuţitŭ. Şi aşa cum am ḑisŭ, cu vreme s'aŭ schimbatŭ graiul şi s'aŭ amestecatŭ cu Slovenescŭ, Dăcescŭ şi cu altele care am pomenitŭ dintru Topeltinŭ. Pe acéstă poveste cură şi aflatul slovelor, cu care şi scrisórea de la Serbĭ, o aŭ luatŭ acum, după a doua discălecătură de Dragosĭ Voevod, aice in ţéră, şi la Muntenĭ de Negrul Voevod.

Catră aceste adăogimŭ röndu aice al obiceilorŭ, meselorŭ şi ospeţelorŭ care se vĕḑŭ că sunt vechĭ ţinute aice, intr'aceste ţerĭ, şi luate de la vechiĭ Romanĭ, precum inchina pahar pentru sĕnătăţĭ a prietenilorŭ şi a Impĕraţilorŭ. Ca scrie Dion, vestitŭ istoricŭ, care intru lauda Impĕratuluĭ August Cesarŭ, cum că vechiŭ obiceiŭ aŭ fostŭ, că norodul jurândŭ pre cheziĭ ceĭ buni, séŭ pentru norocirea impĕratului, se bea la ospeţe pentru sănătatea luĭ Cércă ḑe acésta maĭ pe largŭ la Plinie. Acestŭ obiceiŭ şi la Nemţĭ, şi la Ungurĭ, la Ardelenĭ vechii Romanĭ, şi la noi pre urmă, de pomenimŭ la mese sĕnătăţile Domniloru cu pahare pline de bĕutură, aşa şi a prietenilorŭ.

La aceste şi obiceiul ce este incă intr'aceste ţerĭ, adecă ḑice la noĭ şi la Muntenĭ, şi la darea datorieĭ de obşte adecă la mórte, vechiŭ obiceiŭ; că ḑice Topeltinŭ: *in Ardél Daciloru obiceiul cu mare petrecere aducŭ mortul la biserica la gropniţă, mcrgênd inaintea boerilorŭ cântăreţiĭ şi preoţiĭ, pe urmă vine cealaltă mulţime, inchipuindŭ cum că şi ceĭlalţĭ vor merge unde şi celŭ mortu, ca cum ar ḑice: mergĭ că noi te vom urma.* Vechiŭ obiceiŭ, şi la Rŏmlenĭ de ḑicea trimbiţe inaintea óselorŭ, cum mărturisesce *Ovidius*, adecă canta trimbiţe jalelorŭ astrucariĭ; şi acésta şi la ceĭ marĭ şi de cinste ómenĭ se făcea, precum şi asta-ḑi la aceste ţerĭ la astrucatul Domnilorŭ şi la alţĭ ómeni de cinste. Şi iar totu acestŭ Topeltinu ḑice: *Muierile Dacilorŭ ósele părinţiloru, a feciorilorŭ, a barbaţiloru şi altorŭ rudeniĭ, cu bocetŭ nespusŭ mergŭ dupe ŏse, cu plânsurĭ de miratu, şi cu cuvinte de jale cuprindŭ ósele, şi cu glasŭ*

www.dacoromanica.ro

mare tóta viața omenéscă o plângu. Scrie *Varro* in cartea a patra de «Viața Romaniloru,» cum cerca muierea care avea glasu mai bunu de cânta la óse; precum acésta și aice in țéra se face și pâna astadi, și cu alaute. Și aceste le-am aretatu, ca și dintru aceste sa se cunósca némul cu obiceiurile că au eșitu de la Romŭ.

CAP. VII.

Vine rêndul a arĕta câtŭ aŭ trăitŭ aceste locurĭ cu ómenĭ, după descălecarea luĭ Trajan cu Romanĭĭ de la Italia.

Trajan Impĕratul Romuluĭ, in al patrulea anŭ al impĕrăției sale, și al Domnuluĭ nostru Isusu Hristosŭ o sute treĭ, s'aŭ clatitŭ asupra luĭ Decebalŭ Craiul Dacilorŭ. Și acesta după isbânda și aședarea cu Romleniĭ pe aceste locurĭ, cum s'aŭ pomenitŭ maĭ susŭ, inturnându-se la Rŏm, de bóla ce'ĭ dicŭ disenterie aŭ muritŭ, precum scrie *Varome* din *Dion*, in orașul Tesaloniculuĭ anume *Cilicia*, care pre urmă s'aŭ disŭ și Trajanopolis, adecă orașul séŭ cetatea luĭ Trajan impĕratŭ. Impĕrățit-aŭ Trajan 19 anĭ și 6 lunĭ; de vrĕsta fiindŭ 61 anĭ, saŭ cum scriŭ uniĭ, 64 anĭ, aŭ muritŭ, și după dênsulŭ aŭ statutŭ impĕratŭ Adrian, carele aŭ făcutŭ Udriulŭ. Și acestŭ Adrian impĕratŭ aŭ stricat și podul cel de pétră al luĭ Trajan impĕratŭ. Scrie *Dion* cum acestŭ podu era cu douĕ-decĭ de pragurĭ séŭ stîlpĭ, a cărora nălțime de o sută cinci-decĭ stînjenĭ, fără de câtŭ era temelia, in jos; iar de latŭ era șeĭ-decĭ stînjenĭ, pentru grija Tatarilorŭ.[1]) Nabușit-au Tatariĭ pe aceste locurĭ, și maĭ mulți cu Atila din părțile Schitieĭ asiatică, care și Craiŭ aŭ stătutŭ ântâiŭ Ungurilorŭ. Acestu Atila craiul se scria in titulusiŭ intr'acestŭ chipŭ: *Atila feciorul luĭ Bendekus, nepotul mareluĭ Nevrodiŭ, crescutŭ și ținutŭ in Elgad, din mila luĭ Dumnedeu Craiul Ungurilor, al Midilorŭ, al Goților, al Dacilorŭ, biciulu luĭ Dumnedeu, spaima lumeĭ.* Scrie Bonfin, aducêndŭ mărturiă pre istoriciĭ, anume *Suidas* și *Eutropie*, precum: *Aurelianŭ, impĕratul Romuluĭ, vĕdêndu ca nu voru sta descălecaturle luĭ Trajan pe aceste locurĭ, se fie redicatu de prin oraște și de prin sate pe locuitoriĭ și iarĭ trecutŭ Dunarea in ceea parte in Dobroge, aședêndu-ĭ in mijlocul Dobrogeĭ.* Ear Topeltin scrie cum ca *Gaie* impĕratul socotindŭ, cum acele descalecaturĭ de pe aceste locurĭ, a luĭ Trajan, nu vor sta, le-au mutatu in Dobrogea; și așa Româniĭ din țéra Muntenéscă aŭ trecutu munții aședêndu-ĭ la Oltŭ, la Herțégu, și pe la Fagărași; iar ceștilalți unde suntemu acum noĭ, maĭ târdiŭ, dupe ce n'au pututŭ maĭ multu sta prin cetați și prin munți pentru lipsa hraneĭ, aŭ trecutŭ munțiĭ la Maramurăși; a-

[1]) Eu iubite cetitorule cu inima indoita credu, că anume am mĕsuratu locul; de șe e-decĭ stînjeni, dar mare latime este; numaĭ așa am aflatŭ și in Litopisețulu luĭ Neculaĭ biv velu-Logofĕtu, iar cartea lui *Dion* n'am cetit o; ci de vreĭ iea séma. — Adaosu de *Ion Niculcea.*

www.dacoromanica.ro

şedendu se apoi pe la Giurgiu şi pe la Ciucu. Facendu dar socotéla de la vremea luĭ Trajan, care au descalecatu aceste ţerĭ cu Romleniĭ, care era veleatul de la Hristos 103 anı, pâua la Atila Craiul Ungurescu, carele aŭ năbuşitu cu Tatariĭ pre aceste locurı, cum scriŭ istoricii in veleatul de la Hristosu 401 anĭ, iemânu 298 de anı se fi fostŭ traitorı locuitoriĭ aduşĭ şi descalecaţĭ de Trajan pre aceste locurĭ. Iar după ce s'aŭ pustiitŭ, cum am ḑisŭ maĭ sus, de Atila, ca uniĭ mutaţĭ preste Dunărea la Dobroge, uniĭ preste munţĭ asupra Oltuluĭ, ceĭ din ţéra Muntenésca, ceştı-l-alţĭ la Maramurăsĭ, până la vremea luĭ Laslau Craiul chreştinu Ungurescŭ, la a căruia vreme s'aŭ descălecatu al doilea rêndu de Dragoş Voevod ţéra nóstră, şi de Negru Voevod ţéra Muntenéscă. Care Craiu Ungurescu au statut la velétul de la Hristosŭ 1080; scoţêndu dar cele 298 care au fostu de la Trajan până la Atila, şi de la Atila cându s'au pustiitu ţerile aceste până la Vladislav, cu vremea la care a fi fost resboiul luĭ Vladislav asupra Tatarilorŭ, remênŭ 700 anĭ, socotindŭ ce maĭ trecŭ, tot să se fi fost aflat aice la noi in ţéra locuitorı prin cetaţĭ şi prin sate, şi prin munţĭ, până unde or fi avutu hrana şi agonisita vieţeĭ sale. Iar pre urmă, cum s'aŭ pomenit, au trecutu peste munţĭ la Maramurăsĭ. Fost-aŭ dar pustiu maı bine de şase sute anĭ locul acesta unde acmu suntem noĭ, adecă Moldova. Ia dar aminte atâta vécŭ ce au trecutŭ Romaniĭ locuitorĭ prin Maramurăsĭ şi pe la Oltŭ, megieşĭ cu alte limbe, atâta vreme au n'au pututu se'şĭ schimbe şi graiul cel Românescŭ? Şi acésta este pricina de 'şı-au schimbatŭ locuitoriĭ acestorŭ ţerĭ graiul, acum la adoua descalecătura, cu graiul stricatŭ, cu Ungurescŭ, cu Serbescŭ, cu Leşescŭ cu Slavonescŭ, iprocĭ, ce sunt veniţĭ pe aceste locurĭ. Ḑice-va nescine: dar cum de 'ĭ-au lasatu ceĭ de pe urmă impĕraţĭ ce aŭ fostŭ aı Rŏmuluĭ pre urmă. Şi după ce au mutatŭ Marele-Constantinu imperatŭ scaunul Rŏmuluĭ la Ţarigrad, şi pe urma alţĭ impĕraţĭ crescinĭ: inţeleptulŭ Iraclie, Iustinianŭ, marele şi prea inţeleptulu Leon şi câţĭ-va Hatmanı, vestiţi? Respunḑŭ: că după ce s'au mutatu scaunulu la Ţarigrad, maĭ multă zăbava sa cu Persiĭ avea impĕraţia, pe urmă cu Seraţiniĭ; şi aceste locurĭ sta fără de ajutoriŭ. Şi aşa pustiirea lor de Tatarĭ aŭ fostŭ cum s'aŭ ḑisu maĭ sus. Şi aceste câte s'aŭ pututu afla de descalecatul celu de'ntâiu, prelargu s'aŭ scrisŭ; maĭ multŭ ce lipsescu se nu fie mirare. Din aprópe 1700 anĭ, scoţêndŭ 103 anĭ cândŭ aŭ purcesu Trajan din Rom spre aceste locurĭ, câte vécurĭ de ómenĭ s'aŭ petrecutŭ? Pentru acele ce nu s'au pututŭ plini, crede, iubite cetitorule, uitându-te la atâta vécu, ce nu s'au pomenitu nimica, până la acest an, de descălecatul ţeriloru acestora.

Sfirşitul de descalecatul de'ntĕiŭ al Moldaviei
de
MIRON COSTIN.

www.dacoromanica.ro

CARTEA

PENTRU

DESCALECATUL DE'NTĔIŬ

A

ȚEREĬ MOLDOVEĬ ȘI NÉMULUĬ MOLDOVENESCŬ,

DE

NICOLAI COSTIN,

CARELE AŬ FOSTŬ

LOGOFĔTŬ MARE IN MOLDOVA

www.dacoromanica.ro

PREDOSLOVIE

Nime mai bine şi mai pe scurtŭ tótă desfătarea istorieĭ n'aŭ cuprinsŭ, iubite cetitoriule, decâtŭ acela domnulŭ voróveĭ Rŏmlenescĭ, *Cicero*, carele o aŭ numitŭ *ocărmuitórea vieţeĭ*; că cu acea voróvă a luĭ tótă róda a tuturorŭ bunătăţilorŭ şi a inveţăturilorŭ cuprinḑêndu-o, aŭ deşteptatŭ viaţa ómenilorŭ cătră giudecăţile istorieĭ ale ticsi. Intru acésta părere fost-aŭ şi *Tucidides*, carele pre istorie o numesce a fi cel maĭ alcsŭ şi maĭ mare al vieţeĭ omenescĭ visteriŭ, mărturisindŭ, ḑice, cum că nicĭ odănăóră se nu fie istoria osebită din mănele stăpănitorilorŭ şi a sfetnicilorŭ ţerilorŭ, ca o infrănare celor desfrănaţĭ, agiutorându-se cu cetirea eĭ se pótă isprăvi trebuinţele şi a se feri de tămplările premejdióse, cândŭ se prevedŭ priciniĭ ca acele. Că nicĭ o inţelepciune omenéscă altă nu e, decâtŭ luarea-aminte primejdiilorŭ şi lucrurilorŭ viitóre, dentru cele trecute ca dintr'un izvorŭ scósă sciinţă; care singură istoria maĭ multă decâtŭ altă sciinţă se socotesce a fi. Că istoria, precum pre tóte sciinţele cu nemurire impodobeşce cu inţelepciunea sa; aşa pre ceĭ tinerĭ întru ocărmuire înţelepţesce, drept cu ceĭ bĕtrânĭ îĭ potrivesce; iară pe ceĭ bĕtrânĭ intru ispita timplărilorŭ şi vremilorŭ de primejdiĭ, cu dovédă intarésce-ĭ, şi pre ceĭ neinţelepţĭ cu cunoscinţa vremilorŭ celor primejdióse trecute, la cele ce-sŭ de faţa maĭ trezĭ-i face. Că norocitŭ se socotesce acela pre carele-l facŭ primejdiile streine treazŭ. Vede-se dar ispita istorieĭ aşa întru scóle de sfatu, cum întru lucrurile şi isprăvile resbóielorŭ, că póte maĭ multŭ, adeveritŭ lucru este decâtŭ o mie de intrebărĭ soficescĭ.

Istoria ântêiŭ invéţă pre sfeatnicul cum se sfatuéscă binele de obşte, cu urmarea acelorŭ de maĭ înainte trecute giudecăţĭ, obiceiurile primejdiilorŭ şi invĕţăturile care aducŭ mare folosŭ cătră părerile sale, şi orĭ ce greutăţĭ întru a le giudeţelorŭ şi alegere sfatului a deslega póte. Asişderea pre ocârmuitorĭĭ oştilorŭ în resboie tarĭ şi norociţi-îĭ face cu pildele şi ispitele tĕmplărilorŭ şi vremilorŭ trecute, agiutorindu-ĭ de vreme-ce, ca o tablă zugrăvită acelor pré puternicĭ Imperaţĭ, acelorŭ pré vitezĭ Hatmanĭ şi a multeloru narode izvorul şi lucrurile isprăvite, mutarile, stapaniile risipite cu taria, şi vicleşugul vrăjmaşilorŭ,

www.dacoromanica.ro

oştile meşterşuguite, miḑlócele meşterşugurilor, vicleşugurile, aflările, inşelăciunile vrajmaşilor, dobânda oraşelor şi a cetaţilor, istoria dă socotéla. Aşişderea a nădăjdui a nu se teme şi pre norocul (carele nicăiurea multă şedere la un locŭ nu are), cum se muta, biruitoriul cum se vesclesce de izbândă, gonindŭ pre ceĭ biruiţĭ, pre urmă ceĭ ce fugŭ cum se facŭ biruitorĭ asupra celorŭ biruitorĭ maĭântĕiŭ, cum bucuria de sirgŭ se intórce in scârbă şi scârba in bucurie; tóte aceste de-'ntru cetéla istorieĭ se cunoscŭ. *Marco Lucul* nesciindŭ nicĭ un meşterşugŭ a resbóielorŭ, fără numaĭ de'ntru singura cetéla nepărăsită a istoriilorŭ, aşa de mare Hatmanŭ al Romanilor aŭ eşitŭ, câtŭ aceluĭ prea puternicŭ Mitridatŭ al Asieĭ şi al Mărieĭ Albe, şi a luĭ Tigranes, ţereloru armeneşcĭ impĕraţĭ, oştile cu sabia şi cu fóme de istovŭ le-aŭ stinsŭ, şi pre singurŭ Mitridatŭ, stăpânindŭ némurĭ 22, a carora şi limbile scié, le aŭ isgonitŭ de la Marea şi din Asia şi din ţerile armenilorŭ, supuindu-le locul subt stăpânirea Rŏmuluĭ.

Uĭte-se toţĭ ostaşiĭ cu căpeteniile lor la istoriĭ, şi se-şĭ aducă aminte de aceĭ vestiţĭ óre cândŭ hatmanĭ şi oşteni sĕ se deştépte, cu óre-care nevoinţă a laudelorŭ celorŭ trecuţĭ, şi cu veste a numeluĭ nemuritoriŭ; că istoria deştéptă şi pre ceĭ leneşĭ şi nesciuţĭ spre marĭ lucrurĭ, şi pre ceĭ reĭ şi făcĕtorĭ de reŭ, cu certărĭ şi cu grijĭ a numeluĭ celuĭ reŭ îĭ opreşce istoria de reutăţĭ; iară celorŭ blagorodnicĭ piutinĭ le dă istoria; şi încă pildele acelorŭ vechĭ şi de demultŭ cetăţi mai de folosŭ sunt spre a-ĭ deştepta, a-ĭ pleca şi a le aprinde inimile decâtŭ pravilele luĭ Solon şi ale luĭ Licurgŭ. Că toţĭ ne tragemŭ dupe nevoinţa laudeĭ şi a numeluĭ celuĭ bunŭ şi vecinicŭ, şi fie care maĭ bunŭ după laudă se povăţuesce, precum şi acela Alecsandru Machedonianul cândŭ s'aŭ tăbăritŭ la Siget la morméntulŭ luĭ Ahilevs, fiindŭ aprinsŭ de lauda aceluĭ resunetŭ la lume pre acele vécurĭ, Ahilevs, suspinândŭ din peptŭ se fie strigatŭ Alecsandru ḑicêndŭ: *O norocite tênĕrule, carele a vertuţilorŭ tale crăĭnicŭ şi marturŭ aĭ aflatŭ pe Omerŭ!* De nu ar fi fostŭ Omerul, morméntul acela, care cu trupŭ şi faptele şi numele nu numaĭ a luĭ Ahilevs, ci a tuturorŭ Grecilorŭ şi a vitejilorŭ Eliniloru, de totŭ le-ar fi ingropatŭ şi astupatŭ cu ţerină, acărora bunătăţile, vĕrtuţile, cu scrisorile Omiruluĭ şi a altora sunt apărate de uitare; precum ḑice óre-care Lacon: «*O sfăntă şi mare prorocilorŭ ostenéla, tótă cu sorţĭ le apucĭ şi dăruescĭ ómenilorŭ muritorĭ vécuire!*» De are stinge cineva numaĭ istoria a lucrurilorŭ făcute şi faptele cele arĕtate de toţĭ, ceĭ muritorĭ ómenĭ abia de s'ar cunósce viaţa ómenilorŭ din

www.dacoromanica.ro

dobitóce, că de nu ar fi istoria, mare greşélă şi intunericu a tuturoi lucrurilor ar fi in lume şi in vécul acesta, şi viaţa ómeniloiu puţinu s'ar despărţi de dobitocul cel mutŭ, cu care şi nemurirea sufletelor s'ar stinge, de nu amŭ avea in cugetŭ lucrurile trecute şi cele viitóre cu socotélă intrégă, şi de ceĭ maĭ bĕtraniĭ cu pildele de nu 'i amu socoti, aşa mare şi nespusă greşiala ni ar cauta a avea. Aşa de zidirea lumeĭ şi a omuluĭ celuĭ de'ntĕiŭ, a strĕmoşuluĭ nostru Adam şi de Dumneḑeu şi de poruncile luĭ, şi de invĕţătura mântuireı nóstre, nicĭ o sciinţa nu amŭ avea, de nu ne-ar fi descoperitu şi aretatŭ noue Moisi din Duhul sfântŭ Istoria sfânteĭ Bibliĕ şi pe urmă Ezdra şi alţiĭ Prorocĭ de nu ar fi lăsatŭ vécurilorŭ următóre, şi maĭ pe urmă deacea de minunata şi de mirata întrupare a Domnuluĭ şi Dumneḑeul nostru Is: Hr: şi de patima şi laudata înviere din morţi şi alte pré sfinte lucruriĭ mântuitóre, cine dintre noĭ arŭ avea sciinţă de nu ne-ar fi scrisu istoria de aceste ceĭ patru Evangelistĭ? Cine ar sci faptele Tródeniloru şi a Grecilorŭ de nu ar fi scrisŭ Omerŭ cu stihuriĭ nemuritóre? Cine îndrasnirea luĭ Eraclie? Cine vitejia Mareluĭ Alecsandru întru stăpânirea lumeĭ ar ţinea aminte? Cine ar sci astaḑĭ a hatmanilor Romanilor vestitele resbóie şi de ocârmuirea eĭ, ce de obşte şi de altor Impĕraţiĭ şi de căderile impĕrăţiilorŭ şi de strămutarea vremelorŭ? Adeveratu, tóte aceste odóre şi sciinţile s'arŭ fi stinsŭ la aceşti véci de pre urmă de nu ar fi istoria. Şi ar fi cutezatŭ acela Tarcvinie, Craiulŭ al cincile al Romanilorŭ, ḑece milióne de galbenĭ de aurŭ, nu treĭ sute, a da pre cărţile Sibiliĭ Cumea, care cărţi le-aŭ aruncatŭ Sivila Cumea in focu de aŭ arsŭ, vĕḑêndŭ că pentru mare ostenéla eĭ aŭ luatŭ plata de la Tarcvinie cu preţŭ numaĭ 300 Ug.? De-ar fi sciut Tarcvinie ce taĭne se incheia in cartea aceea a Sibiliĭ Cumeĭ, care maĭ pre urmă într'alte cărţiĭ cunoscêndu-se le-aŭ plătitŭ cu mare jale a sa şi a tóteĭ Republiceĭ a Romanilorŭ, şi pre noĭ cu neîndămâna ne-aŭ făcutŭ, căcĭ fiulŭ luĭ Dumneḑeŭ era sĕ se intrupeze, şi scria de căderile şi schimbarile stăpânieĭ ceĭ de obşte a Romanilorŭ, Sivila acea din duhul sfantŭ, prea deaměnuntul şi pre orănduială aŭ fostŭ scris. Care carte pre urmă cu mare cinste era ţinută in visteriile Rŏmuluĭ. Cu adeveratu, nu numaĭ cu mare pilde şi de cinste, ce deosebitŭ din suflarea Duhuluı Sf. era povăţuiţı a véculuĭ celuĭ vechiŭ. Omenii ceĭ inveţaţi şi maĭ pre urma femeile şi multe fecióre, lucrurile şi faptele a stremoşilorŭ eĭ, a a la resbóie aretate cum la pace, au scrisu cu mare ocotéla şi ocnéla

Acésta dar, singura nemurirea de lauda lu Eracle a luı Ahileu, a

www.dacoromanica.ro

luĭ Cirŭ, a luĭ Filipŭ, a luĭ Alecsandru, a luĭ Temistocles, a luĭ Leonida, a luĭ Alcibiadŭ, a luĭ Epaminonda, a Scipionilorŭ, a luĭ Anibal, a luĭ Marie, a Sileĭ, a luĭ Pompeiŭ cel-Mare, a luĭ Iuliŭ-Cesariul, (scrise cu mare carţĭ faptele resbóielorŭ, de unde şi astădĭ, nu aşa de'ntru biruinţele adese a lorŭ cum dintru scrisorĭ le cunóscemŭ), aŭ aţiţatŭ la marĭ şi cinstite lucrurĭ şi pre alţiĭ mulţĭ pre urma acelora nenumeraţĭ şi indrăsneţĭ bărbaţĭ, cariĭ s'aŭ impinsŭ la mare hărniciĭ şi laude, a cărora pomenire nicĭ odininióre vechitura vremurilorŭ nu o va stinge din cărţile vieţiĭ. Că aceĭ bĕtrânĭ şi vechĭ ómenĭ in vredniciile sale de s'ar fi îndoitŭ, cu nepomenire lor in vécii ceştĭ viitorĭ nu ş'ar fi lăsatŭ viaţa sa intru atâtea primejdiĭ şi grije şi cu cumpĕna vieţeĭ lorŭ; ce era incredinţaţĭ şi intăriţĭ, că după ostenéla şi aretarea faptelorŭ vrednice de laudă şi bine-menite, ale sale vor lua ródă, de-'ntru scrisórea a ómenĭ invĕţaţĭ cu pomenire de dênşiĭ la vécii viitorĭ, precum nu s'aŭ inşelatŭ in socotelele lor. Se pomenesce in istoriile Ungurescĭ, cu mare laudă Matiasĭ Huniad Craiulŭ Ungurescŭ, se fie avutŭ acestŭ obiceiŭ la ospeţele sale, după ce părăsia de oştitŭ avêndŭ ómenĭ invĕţaţĭ de asculta voróvele; şi maĭ multŭ pre ceĭ ce era sciuţĭ intru istoriĭ, făcea voróve cu aceia, de lucrurile impĕraţilorŭ şi altorŭ ómenĭ aleşĭ şi vrednicĭ; séŭ poruncea cântăreţilorŭ de cânta in canóne faptele a ómenĭ bine numiţĭ şi indresneţĭ la resbóiele cu Turciĭ in stihurĭ, scrise pre limba a lor de moşie. Care obiceiŭ şi in Italia şi la Turcĭ şi in ţéra Serbéscă şi in alte ţerĭ, şi aice la noĭ in ţéră, vedemŭ şi până astădĭ, la mesele Domnilorŭ, cântândŭ lautariĭ cântecele Domnilorŭ trecuţĭ cu nume bunŭ şi cu laudă celorŭ bunĭ, iară cu ocară celorŭ reĭ şi cumpliţĭ. Acésta şi Ahilevs avea obiceiŭ, şedêndŭ subt cortŭ, fără altă zebavă cânta in cobuzŭ faptele ómenilorŭ vitejĭ.

De vreme déră că am aretatŭ lauda şi rodul istorieĭ, socotit-amŭ, iubite cetitorule, că şi aicea in ţéra nóstră maĭ multŭ folosŭ va face letopiseţul ţereĭ nóstre, arĕtândŭ descălecarea ţereĭ nóstre, de cine-ĭ descălecată? şi pre ce vreme aŭ venitŭ Trajan impĕratul Romeĭ întru aceste părţĭ de locŭ? şi din ce pricină şi cum o aŭ aşedatŭ? Aşişderea vomŭ se arĕtămŭ: maĭ nainte de venirea luĭ Trajan impĕratul, ce némŭ aŭ locuitŭ pe aceste locurĭ şi ce nume aŭ avutŭ? şi de undc aŭ nemeritŭ pre aceste locurĭ? Cu care vomŭ arĕta seminţiile şi altorŭ noróde, incepênd de dupe potopŭ, şi vomŭ arĕta şi ce stemă aŭ avutŭ ţéra incă de maĭ nainte de venirea luĭ Trajan, măcarŭ că maĭ pe scurtŭ de cum ar fi datoria se scriemŭ; că nu puţină ostenélă este a lua de

www.dacoromanica.ro

câte-va sute de anĭ trecuţĭ preste mie. In care anĭ nime n'aŭ ameliţatŭ cu scrisóre, fără o sémă de basne a unuĭ Misailŭ Calugĕrulu, şi a unuĭ Simeon, despre carĭ s'aŭ fost alunecatu şi repaosatul Gregorie Urechie Vornicul, earŭ maĭ pre urmă tatalŭ nostru Miron Costin Logofetŭ şi in óre câţĭ anı aŭ începutu a acrie *descălecarea* ţereĭ de Trajan, ear maĭ pre scurtŭ de cum veĭ afla acestŭ letopiseţŭ alu nostru, căcı vremea nu l-aŭ lăsat a scrie maĭ pe largŭ. Înse de la dênsul avemŭ începătură şi luĭ 'ı-a fost milă, a arĕta ocările şi basnele a lui Misail Calugĕrul şi a luĭ Simeon. Şi după ce vomŭ arĕta descalecarea ţerei nóstre, cum s'aŭ pomenit maĭ susŭ, areta-vom pre urmă câtă vreme aŭ traitŭ pre aice *descălecarea* luĭ Trajan, şi pre urmă cine o aŭ pustiitŭ, şi pre ce vreme? şi de aŭ maĭ trăitŭ pe aceste locurı vre un némŭ, după ce s'aŭ pustiitŭ? Pe urmă vom scrie şi descălecarea ţereĭ cu Dragoşĭ Vodă, pe ce vreme s'aŭ tîmplatŭ? încheindŭ şi letopiseţulŭ scrisŭ de Ureche Vornicul până la Domnia luĭ Aron Vodă; insă maĭ pre largŭ vom scrie, pomenindŭ şi alte stăpâniĭ megiaşe şi ce s'aŭ lucratŭ in părţile megiaşilor noştri; şi de la Aron Vodă de unde aŭ începutŭ a scrie Miron Logofetul, până unde ne va lungi Dumneḑeŭ vremea şi viaţa.

Iar a pomeni de nisce letopiseţe pre urmă scrise de o sémă de boerĭ de ţéră, nu socotescŭ altă, fără câtŭ ocară li se face la vecıı viitorĭ de 'ı-aşı pomeni, că şi la istoriĭ ale scrie deplinŭ şi pre largu trebue şi invĕţatura şi sciinţa altorŭ ţerĭ, care aceia nu o aŭ avut.

Aşa ce am pututŭ, nu cu puţină ostenélă ce câţĭ-va anĭ am impreunatŭ tóte şi din tóte unul acestu letopiseţŭ.

Nicĭ se socotéscă óre-cine că este puţinu lucru a scrie şi a lăsa în vecĭ scrisórea cu faptele a stapâniilorŭ; şi de veĭ ceti letopiseţele altora, şi uitându-te şi la acesta unul şi întru unul tóte, veĭ cunósce pre largu ostenéla nóstră, şi ca printr'o oglinda veĭ privi şi a megiaşiloru lucrurĭ.

Primesce dar, iubite cetitorule, acéstă a nóstră ostenélă, care o închinŭ cu buna prıvinţă şi voie plecată; pre lingă care, rogŭ pre Dumneḑeu, sa-ţı dăruiască cugetŭ bunŭ, se citescĭ cu inima buna şi cu indemnare, privindŭ ca prin oglindă, viaţa Domnilorŭ trecuţĭ şi a nóstră trudă ne uĭtândŭ pururea. Amin.

De bine-voitoru iubitului cetitoriŭ:
NICOLAE COSTIN
Vel-Logofetu.

www.dacoromanica.ro

ISTORICII

pre care îi punemŭ marturi letopiseţuluĭ de descălecatul ţĕreĭ de'ntêiŭ de Trajan impĕratŭ, şi de a doua descălecare de Dragoşĭ Vodă.

BEROSIE, *De nemuri.*
DION, *in Viaţa luĭ Trajan*
EUTROPIE.
IULIE CAPITOLIN.
BERNARD VAPOVSKI.
BONFINIU.
TOPELTIN.
ION CEL-MARE Ioan Magnus, ırchiepiscop de Upsala
ISTVANFIE.
CROMER.
STRICOVSKIE.
BARONIE.
CARION.
COVATIUS.
DLUGOŞŬ, leah.
BIELSKIE.
MIHOVIE, (Mateiu de Mihovia
VOLFGANG

Şi alţii câţĭ va, pre carii nu i pomenimu, pentru ca numai ce au amĭnţatu de lucrurile ţereĭ.

www.dacoromanica.ro

CAP. I.

Pentru zidirea lumeĭ şi pentru împărţirea limbelor, şi pentru némurile ómenilorŭ şi descălecarea ţĕrilorŭ, şi pentru némul Moldovenilorŭ şi a Muntenilorŭ, de unde se trage şi de cine sunt aduşĭ pre aceste locurĭ?

De zidirea séu faptura lumeĭ multe dovedĭ şi părerĭ a filosofilorŭ şi a poeticiloru păgânescĭ era. Că unia socotea a fi zidită lumea din Haos, adecă din amestecarea lucruriloru şi a stihiilorŭ, intre care şi părerea poeticuluĭ Ovidie au fostu, unde ḑice, in stihurile sale *De Metamorfos*: *Aceste maĭ nainte de marea şi de pămêntu şi câtŭ acopere ceriul, un chipu era a fireĭ in tóta lumea, caruĭ chipu 'ĭ-au ḑisŭ Haos, grósa şi neamistuită mamină, iprocĭ*..... Iară Thales Milisie, care se numĕra intre ceĭ şepte prea înţeleptĭ Grecĭ, socotia cu dovédă cá tóte lucrurile sunt facute din apă, urmândŭ întru acéstă părere a sa pre Omerŭ celu vechiŭ, aflătorul a tóteĭ filosofieĭ, carele la al 17-le cap a *Iliadiĭ* au scornitu incepătura a tuturorŭ lucruriloru a fi Océnul, marea ce încungiură pământul. Iară Hiparch pre urmă şi Iraclitŭ Efeseanul într'alt chipŭ socotea: a fi de focŭ şi pe apă lumea făcută. Empidocle, Epicurŭ, Democritŭ, Diogen Laertanul, Cseno, Pithagora şi alţĭ Grecĭ, lăsându-se prea marĭ minţile sale, felurĭ de felurĭ şi multe începĕturĭ a lumiĭ a fi socotea. Pre urma lor Aristotel, Cicero, Csenofon, iprocĭ, socotea lumea a fi vecĭnică, fără începutŭ şi fără sfîrşitu; iară după ce se pricia aceştia toţĭ cu minţile marĭ între sine, cum marturisescŭ Censorin şi Corneliu Agripa, *De desertarea sciinţeĭ*, la 51 capete: *Óre ouele au paserile s'au facutŭântêiŭ, de vreme ce necĭ ouele fără paserĭ, necĭ paserile fara ouĕ nu s'au pututŭ nasce*; după multe şi indelungate întrebarĭ între dênşiĭ, neputêndu-se de ouĕ şi de paserĭ tocmi, aŭ întăritu acéstă părere a sa, precum lumea şi tótă zidirea este fără începutu şi trăescu în vecĭ. Improtiva carora părerĭ erau alţiĭ; ce toţĭ cu câtŭ maĭ adîncŭ vréŭ se'şĭ arate părerile sale, cu atâta maĭ oţărîţĭ aŭ greşitŭ, fiindu fără sciinţa puterni cieĭ luĭ Dumneḑeu, cela ce tóte din nemica le-aŭ făcutu şi din deşertŭ le au plinitu. Unul numaĭ dintre dênşiĭ, Plato, cum socotescu uniĭ că aŭ cetitu sânta Biblie orĭ că au avutu din Dumneḑeésca suflare, deschisu ḑice, într'o carte a sa, ce se chiama *Timco*, cum lumea este facută de Dumneḑeŭ, şi a tóte altor ziditorĭ pricina a luĭ Dumnezeu bunătate şi putere, pune că este; pentru ce 'ĭ-au ḑisu acestuĭ Plato: *Dumneḑeescul filosofu.* Că şi Ovidie pre emne dintru acest Plato au luat, când ḑicé: *F'ost au omu nascutu, pre acesta orĭ din semin ţa Dumneḑeésca 'l-au facutu acelu meşterul lucruriloru a lumiĭ ceĭ maĭ bune isvorul, iprocĭ.* Şi aşa se maĭ apropie de adevĕru, măcar că era păgânĭ, mărtu risindu pre Dumneḑeu a fi ziditorul şi începĕtura a tuturorŭ lucrurilorŭ, presemne urmându scriptura luĭ Moiseiu. Pentru aceea şi noĭ maĭ adevĕratŭ şi maĭ

www.dacoromanica.ro

doveditŭ temeiŭ a începĕturilorŭ, a dovedirilorŭ, şi a orînduireĭ istorieĭ nóstre, in care aretămŭ cu alte némurĭ şi némul Dacilorŭ, cu mare ostenélă, cu lungă nevoinţă şi cu mare osârdie vécilor viitorĭ, de aiure n'am pututŭ cunósce fără dintru sânta scriptură, ca dintr'o fântână şi isvorŭ sciinţeĭ şi învĕţătura de Dumneḑeŭ, carele este ziditorul, ocârmiutorul şi immulţitorul şi începĕtorul lucrurilorŭ. Şi iată aşa ne învaţă scriptura a Duhuluĭ sfântŭ, prin Moiseiŭ întâiŭ, şi cu aceste cuvinte tóte din istorie se începe: Din începutŭ aŭ făcutŭ Dumneḑeŭ, ceriul şi pămêntul, sórele, luna şi stelele, şi tóte alte zidirĭ in vĕzduh, in mare şi pre pămêntŭ vieţuindŭ, iprocĭ. Apoĭ a şeşea ḑi, din lutŭ, din pămêntŭ, aŭ făcutŭ pre omŭ dupe asemĕnarea sa, cu obrazul spre ceriŭ înălţatŭ, şi suflarea Duhuluĭ sĕŭ 'l-aŭ înviatŭ şi 'l-aŭ însufleţitŭ, vieţuindŭ şi în vecĭ numĕrătoriŭ, cu înţelegere, cu înţelepciune, şi cu alte darurĭ Dumneḑeescĭ, de câtŭ tóte alte zidirĭ deplinŭ impodobitŭ. Precum şi Mancineglu, cartea IV slăvesce ḑicêndŭ: *Şi fiesce cine este pilda luĭ Dumneḑeŭ într'un chipŭ micŭ, iprocĭ.* Dat-aŭ Dumneḑeŭ luĭ Adam şi soţie de asemenea pre Eva, din cósta a trupuluĭ luĭ Adam făcută de Dumneḑeŭ, cu aceeaşĭ suflare a sa însufleţindu-o; 'ĭ-aŭ sălăşluitŭ in Raiŭ pre amêndoĭ, într'o fiinţă şi într'o priinţă, împreună moştenitorĭ şi petrecĕtorĭ desfătărilorŭ Raiuluĭ; pentru că fiindŭ eĭ decâtŭ tóte alte zidirĭ inălţaţĭ, sloboḑĭ de pĕcate şĭ de mórte, iară după călcarea poruncilorŭ date lorŭ de Dumneḑeŭ dintru sfatul viclénuluĭ, indată remaseră pĕcatuluĭ şi morţiĭ supuşĭ, de care avemŭ în sfânta Biblie deschisă mărturie şi învĕţătură. Nu voiŭ se zĕbovescŭ pre cetitoriul cu lungă voróvă, fără câtŭ se scie că lumea acésta latĕ s'aŭ inceputŭ şi s'aŭ îmmulţitŭ dintru aceste începĕturĭ, că şi Adam şi Eva sunt de Dumneḑeŭ făcuţĭ, carĭi amêndoĭ sunt semînţa şi temeiul îmmulţireĭ tuturorŭ noródelorŭ şi némurilorŭ omenescĭ, orĭ unde vieţuitorĭ subt sóre in lume, precum veĭ vedea maĭ josŭ dovédă de feciorii luĭ Noe.

Aşişderea îndată la începutul ziditĭ lumiĭ, Dumneḑeŭ cel prea Puternicŭ, ca unŭ prea înţeleptŭ întru orînduiala sa, căsaşĭ aŭ aşeḑatŭ capiteniĭ şi orînduială puterĭĭ, când aŭ datŭ luĭ Adam putere de stăpânitŭ tóte zidirile pre pămêntŭ şi in mare, se le păzéscă tóte acele lucrurĭ, şi se aşeḑe buna rînduială între dênsele. Şi acéstă poruncă a luĭ Dumneḑeŭ este începĕtura cea ântêe a judecăţilorŭ şi a legilorŭ orînduite, şi a tótă stăpânirea din'afară a Monarchilorŭ, a Crailorŭ, a Domnilorŭ, şi altorŭ diregĕtorĭ duhovnicescĭ şi lumescĭ pentru aşeḑarea adevĕrateĭ laudeĭ luĭ Dumneḑeŭ, a orînduireĭ tuturorŭ lucrurilorŭ, certăreĭ şi aşeḑămêntuluĭ dreptăţiĭ a luĭ Dumneḑeŭ intru ce tóte pentru poruncă date luĭ Adam Dumneḑeŭ fórte iubesce. De aice şi Biserica luĭ Dumneḑeŭ cea de obşte adevĕrată aŭ luatŭ începĕtură atunce, că îndată fu poruncă luĭ Adam şi Eveĭ cum arŭ păzi şi arŭ areta frica şi credinţa lorŭ inaintea luĭ Dumneḑeŭ; iară după ce greşiră le-aŭ arĕtatŭ Dumneḑeŭ mórtea vecînică. Insă indată improtiva morţiĭ, dintru miloserdia sa Dumneḑeéscă, aŭ făgăduitŭ mîntuitóre solie, adecă precum era se vie *Hristos Mesia* se sdrobéscă capul şérpeluĭ, subt care era diavolul ce aŭ înşelatŭ în Raiŭ pre Eva, şi pre noĭ se ne mîntuéscă de pĕcatŭ şi din mórte vecinică. Cu nădeḑde ca aceea, Adam şi Eva s'aŭ mîngâiatŭ întru scîrba lor, fiind urgisiţĭ şi scoşĭ din Raiŭ, ca de o veselă şi mîntuitóre pro-

www.dacoromanica.ro

rocie de la singur Dumneḑeu data, de venirea Domnuluĭ Hristos. Şi aşa de atunce întru aceste două chipurĭ s'au început Biserica cea adevĕrată, întĕiu precum sfîntul Epifanie Episcopul de Cipru aeve dovedesce improtiva ereticilor, la cartea I. Tim. 30. Aşişderea ne marturisesce sfînta scriptura, precum Cain feciorul luĭ Adam pentru zavistie şi reutatea sa din fire, au ucis pre Avel frate-seu, omu bunu şi temĕtoru de Dumneḑeu, nu pentru alta, ci pentru bunătatea luĭ şi dreptatea ce avea Avel cătră Dumneḑeŭ, căruia aŭ zavistuit Cain cu jertfele ce jertfea Avel dintru agonisita sa, din oĭ şi dintru alte dobitóce, le primea Dumneḑeu, că din ce era maĭ bune şi maĭ grase dobitóce junghia şi aprindea pre jertfelnic şi se inalţa sfara drept la ceriŭ şi primia Dumneḑeu jertfa luĭ Avel. Iara Cain era din fire de reu şi din róda ţérineĭ séle ce era maĭ prósta pânĕ şi pléve aprindea şi jertfea luĭ Dumneḑeu, şi fumul nu se suia spre cer ce se tindea în josĭ pre pământu; şi de aice de'ntĕiŭ dintru îndemnarea diavoluluĭ, începutu-s'aŭ góna asupra bisericeĭ ceĭ din obsce. Cain apoĭ, precum mărturisesce Filon, de 15 anĭ, îndoindu-se de miloserdia luĭ Dumneḑeŭ, povaţuit fiind de cunoscinţa cea rea, fugit-au de la faţa tatăneseu luĭ Adam spre Rĕsărit, unde din soră-sa anume *Temeh*, ce 'l era femee aŭ născut fecior anume Enoh. Pre numele aceluia facut-au cetate mare şi o aŭ numit Enohie, subt muntele Liban; de care Berosie la cartea 1., Iosif şi Moisi Prorocul sfânt, mai pre largŭ mărturisescŭ. Iară Filon jidovul scrie că acestŭ Cain au făcut oraşe de tóte, carele se chiama: *Enoh*, *Mavli*, *Leed*, *Tehe*, *Ţelez*, *Iebat*, care le-aŭ risipitŭ potopul. Pre urmă pre Cain, al şéptelea urmaşu a luĭ séŭ strenepot a luĭ, din seminţia luĭ Lameh orbul, feciorul luĭ Mathusal, 'l au ucis la vênatŭ cu săgiata, din têmplare, nesciind de dênsul, precum în Biblie maĭ pre largŭ scrie. Şi aşa Cain fu omorît precum şi el aŭ omorît pre frate-sĕŭ Avel. Vieţuit-au Cain anĭ 730, iara tot Cain aŭ aflat lăudorĭ, şi urmaşĭ din povĕţuirea diavoluluĭ, ca au fost eretici spurcaţi carĭĭ îl măria pre Cain de patriarh lor, şi ḑicea că cu cale au omorît Cain pre frate-seŭ Avel, iproci; de care citesce pe *Epifanie*, la cartea 1. Tim. 3. împrotiva Cainenilor, 38 iereticie. Iară feciorii luĭ Cain, şi strenepoţiĭ luĭ, feciorii luĭ Lameh orbului, aŭ aflat întĕiu tóte meşterşugurile. Toval aŭ isvodit a face corturi, şi tótă agonisita casaşilor, cu arătură şi cu dobitoc, ce facŭ agonisita la casa. Ioval aŭ isvodit musichia şi tot meşteşugul cântăreĭ. Toval-Cain s'aŭ făcut meşterŭ de ferŭ, lăcătuş, potcovarĭ, zlatarŭ, şi zugravĭ, şi tóte lucrurile ce trebue oştenilor. *Noema*, strenepóta luĭ Cain, fata luĭ Lameh, aŭ deprins tóte torcĕturile de lână, de inu, şi teşitura, şi alt lucru tot în casa femeescĭ, a strînge brînza şi untŭ, iproci. Acelaşi Lameh orbul al şésele seminţie a luĭ Cain, feciorul luĭ Mathusal, au avut 77 de seminţie din doue mueriĭ din Ada şi din Sela, cari toţĭ de nĕboiul Potopuluĭ celuĭ mare au peritŭ, pentru mare reutaţile lor; ca tot némul Cainilor cel oţerit se stinse din temelie, în care némŭ s'aŭ aratat întĕiu rescumperarea luĭ Dumneḑeu cea adeverata pentru versarea de sânge nevinovat a luĭ Avel, în al treilea şi în al patrulea seminţie cercând rescumpĕrare nedreptaţiĭ. Nascutu-s'au pre urma luĭ Adam, de la zidirea lumeĭ în anĭ 230, al treilea fecior, anume Sith în locul luĭ Avel Dreptuluĭ ucis, şi în locul luĭ Cain ucigaşiuluĭ.

Acesta Sith petrecêndu 'şĭ viaţa întru Dumneḑeire şi seminţia sa, pre urmă

www.dacoromanica.ro

Patriarhii, din care după trupu au purces Domnul Hristos, întru aceleşi obiceiuri a e teme de Dumneḑeu 'i aŭ învĕţat, şi lauda lui Dumneḑeŭ cea adevĕrată au înmulţit-o şi au laţit-o. Scrie *Iosif* istoricul în istoriile cele vechi jidoveşci, precum Adam şi fiul seu Sith fiind cu pré înţelepciune şi şciinţă a lucrurilor cereşci luminaţi, au facutu doi stalpi, unul de pétra şi altul de căramida, pre care stâlpi au sapatu slove: *voia luĭ Dumneḑeŭ, şi învĕţătura luĭ, şi proorocile prin care se pazesce cuvîntul luĭ Dumneḑeu.* Şi pentru aceea au făcut doi stâlpi unul de pétra şi altul de cărămidă, prevĕḑênd din cursul cere cu ca era Dumneḑeu sĕ certe lumea cu doue certari cu apă şi cu focŭ, Ci nu cia care urgie era sĕ vie întêiu; pentru ce, aŭ pus stâlpi de pétră, că de va trimite Dumneḑeu urgia sa prin apă, în lume sĕ rĕmâe stâlpul cel de pétră, iara de va trimite prin foc i se va topi stâlpul cel de pétră, şi va rămane cel de caramidă, de pomenire întru semnul vechiŭ a seminţiei sale. A-şderea scrie, precum aceşti doi Patriarhi au împarţitŭ cu orînduială anul în 12 luni şi de mirare cursurile ceriurilor, şi vêrtejiturile întêiŭ din suflarea Duhului fânt aflate, şi pre urma seminţia sa, dintru aceleşi învĕţături 'i aŭ învĕţat, că neputincosu lucru sè pótă cuprinde singur mintea omenéscă lucruri ubt ceriu aşa nalte şi de mirat ca acele, a ceti crugurile şi vêrtejile cerescĭ, de nu le-ar fi descoperit şi arĕtat singur Dumneḑeu. Şi aşa învĕţatura şi sciinţă de Dumneḑeu, şi scornitura slovelor la scrisóre, şi tóte învĕţăturile, orĭ cate sunt, întêiu de la Dumneḑeu, apoi de la Adam şi de Sith fiul sĕŭ că sunt e credemu: de care avem marturii multe şi la greceşci istorici, că scriptura şi învĕţaturile de la Patriarhii jidovesci tóte s'aŭ aflatŭ, precum şi Irodot scrie în cartea a cincea, precum Greci tóte învĕţăturile şi slovele au luatŭ de la Finichi, carii sunt şi aceia de némul jidovescu, măcar că greci, dupe basnele lor deprinşi se numere multe, ḑicênd că ar avea aceste ce am ḑisŭ mai sus de la Cadmosul lor şi de la alţii. Iara *Berosie*, la cartea 1. *De lucrurile vechi*, la începutul ostenelii sale, cu dovédă scrie, precum Haldeii mai înainte de Potop cu cri óie Hildeésca pre stâlpi de pétra au scrisu urgiile ce era sĕ fie în lume, şi îngro ia pre ómenii cei reĭ, pre uriaşi seminţia luĭ Cain, trăgêndu-i de la reutaţile lor; din ce se vede precum scrisórea Haldeiloru séu mai întêiu de cea jidovéscă, séu tot pe o vreme că s'au aflat. Trăit-au Sith, feciorul luĭ Adam, anĭ 912, precum mărturiseşce Toliman, Stela, Signineanul, iară după ce au nascut pre feciorul seu Enos, era de 105 anĭ. Adam vĕḑêndu-se îmbĕtrânit şi prevĕḑêndu-şi, din aretarea luĭ Dumneḑeu sfîrşitul seu, chiămatu-şi-aŭ mulerea, şi tota seminţia sa, şi aducêndu-le aminte: sĕ aiba frica de Dumneḑeu, şi i au îngrozit cu doue urgiĭ a luĭ Dumneḑeu, ce era sĕ vie în lume, una cu apa şi alta cu foc i, pentru oţeritele rĕutaţile omenescĭ, şi aşa dându-le tuturora blagoslovenia sa cea d'apoi, au muritŭ vieţuind ani 930, înainte de naş erea luĭ Noe cu 120 anĭ. Enos feciorul luĭ Sith, nepotu luĭ Adam, au slujit deplin înaintea luĭ Dumneḑeu întru ruga sa şi întru neparăsite jertfe, în care bunătaţi învĕtat au pre feciorii şi pre nepoţii seĭ; de a căruia seminţie şi a fieşce-căruia vecu, cu mare ostenela de noi veĭ afla scris până la seminţia luĭ Noe Patriarhului şi a feciorilor luĭ, ce din trînşii tóte némurile omenescĭ în lume s aŭ înmulţit. Murit-au Enoh Patriarhul vieţuind anĭ 905. Şi aice trecŭ isto-

www.dacoromanica.ro

riile jidovescĭ, care fie-cine póte sĕ véḑă citind la Biblie şi la Iosif jidovul, de lucrurile vechĭ jidovescĭ, căcĭ nu se atingu din istorie şi lucrul nostru.

Iara avemu în sfânta scriptura a luĭ Moise, şi la Beros Iosif, şi la Filon, precum Dumneḑeu au certatu tótă lumea cu potopul, în anul de la zidirea lumiĭ 1656; cacı tot trupul s'au fost stricat şi rĕtăcit dın calea sa pre pământ. Şi acele pecate maĭ maı ĭ ce vatĕmase pre Dumneḑeu, sfânta scriptură le numĕra: ânteiŭ uraciunea de Dumneḑeŭ ziditoriul seu, desfrânarea, curvia, précuıvia, asuprele şi tiraniile acelor maı puteınicĭ spıe ceĭ maĭ slabĭ, spre ceĭ maı saracı şi neputernicĭ; pentru aceea au trimis Dumneḑeu potopı de apá pre pamênt. Iara pâna a sosı potopul au arĕtat luĭ Noe, ce era de 500 de anĭ pre atunce de vrâsta, şi fu placut luĭ Dumneḑeu, ca sĕ înfrâneze pre urieşĭ de rĕutaţile lor, şı le aduce aminte sĕ se întórcă de la rĕutăţĭ, şi au ḑıs Dumneḑeu lui Noe să 'şı faca corabie, până într'uă sută de anĭ, şi sĕ se întórcă omenıı de la pĕcat, iar istoıicul Iosif pune 150 anĭ. Ce n'au ascultatı ómenii e se întórca de la reutaţile lor, ce înca îşĭ batjocurea de Noe de ce facea corabie în munte Iaıa Noe dupa vremea aretată de Dumneḑeu intră în coıabie cu femeea sa ş' cu treĭ feciorĭ aı seĭ: Sım, Ham, şi Iafet şi cu femeile feciorilor seı: Tetea, Pandora, Noegla, — aşa scrie Berosie; — şi au luat Noe în corabie de tóte dobitócele şi férele pământuluĭ şı paserĭ sburătóre, de cele curate câte şépte pareche, şi de cele necurate câte doue perechĭ, parte bărbatéscă şi femeéscă, pentru se se plodéscă pre pământu după potopŭ. Şi la anıı de la zidirea lumiĭ 1656 in lura lui Prieru în 7 ḑile, s'aŭ deschisŭ gaurele. Océnuluĭ celuĭ adâncu, şi tóte prapăstiile ısvorând năprasnicu. Aşişderea nuoriĭ preste mĕsură plóe sloboḑiră 40 de ḑile şi 40 de noptĭ nepărăsitŭ, şi adaogându-se apa au înnecat tot pământul cu toţĭ ómeniĭ şi cu tóte câte era pre pamênt. Numaı Noe cu aĭ seĭ remase ferit in corabie, plutınd pe d'asupra nalţilor munţĭ, tocma treĭ-spre-ḑece lunĭ, că aŭ stătut apa in mĕsură ḑile 150 Iară dupa ce începura a se aıeta vêrfurile munţilor, şi scăḑênd apa au statut corabia in ţéra Armenéscă, pre munte naltu anume *Tavrus*, ear după martuıia lui *Berosıe*, pre muntele ce se chiamă *Gordeiu*; iară sfantul *Epifanie* ḑice că au stătutŭ corabia în ţéra *Candieĭ*, pre muntele *Ararat* şi *Liban*, unde se arăta une semne de aceea corabie.

Iara după ce s'au uscat pământul, au poruncit Dumneḑeu luĭ Noe de au eşit din corabie, şi atunce Dumneḑeu, ca cum de al doile rêndu au aşeḑat lumea, că ântêiŭ au blagoslovit pre Noe şi pre feciorĭ luĭ, şi s'au fagaduit că se nu maı fie potopu pre pământ, precum au pus semnu de întarirea pacei ca un zelog vecınic, Curcubeu pe cerıu ın câte-va văpsele: roşie, verde albastra, caıe şı acum depururea maĭ inainte de plóe şı după plóe, prin nuoriĭ se vede Iara dupa ce s'au fagadunt Dumneḑeŭ aşa luĭ Noe, cum nu va maĭ ceıta lumea cu potopu, necı pe semnţia omenı că nu o vı maı perde aşa cumplıtu cu apa au mıı adaos acesta tocmıla pıecum scrie *Filon* in carţile de bıblıile veːhı, cum de voıu greşı ómenıı în lume traind, îı voiu ceıtı cu fóme séu cu arına şı cu foc cu morte séu cu cutıemuı de pamênt, *uprocĭ*; iară daca e vorı plini anĭ vecilor atunce va paıa i lumina, şi va ıeıi întunerecul şi voru invia morţĭ şi voiı rĕdica pre ceĭ adormiţi din pamêntu, şi va ıntórce Iadul datoria sa, şi peı-

www.dacoromanica.ro

ḑarea va intórce partea a, ca şi eu, ḑice Domnul, se dau fieşte-căruĭ după faptele ale, şi după róda cuvetelor lor, pâna când voiu judeca între sufletŭ şi intre trup, şi e vor părâ i vecii, şi se va stinge mórtea şi iadul 'şĭ va închide gura sa, şi va fi altu pamêntu şi altŭ ceriu locaşul celor drepţĭ in vecĭ.

Aice se vede că au propoveduit Dumneḑeu luĭ Noe de ḑioa judeţuluĭ şi de invierea morţilor.— Sloboḑit-au Dumneḑeu luĭ Noe şi seminţieĭ luĭ se mănânce carne de feara şi de debitocu, şi alte mâncărĭ, care maĭ nainte de potopŭ ómenilĭ nu le sciaŭ, necĭ le mâncau, ca de se zabovea dupa vênatŭ, numaĭ pentru peĭ se zăbavia. Aşeḑat-au Dumneḑeu atunce judecata cu ceĭ ucigaşĭ de ómenĭ: cu aceéşĭ mórte sa se pedepsésca, cu care aŭ omorîtŭ şi eĭ pre alţiĭ din ocotéla judeţuluĭ, şi acelor vĕrsatorĭ de sânge, aşişderea se li se verse sângele, de vreme ce omul este in chipul luĭ Dumneḑeŭ facutŭ.

Indată s'au apucat Noe a lucra pamêntul, fiind însuşĭ stăpânŭ a tot pământul, şi au resaditu vie; şi ântâiu bĕtrânul Noe s'au imbetat de vinŭ, cât ḑăcea ca un mortŭ; şi s'aŭ golit. Vĕḑênd Ham feciorul luĭ cel maĭ micŭ goliciunea tătîne-sĕu şi au rîs aretând celor-l-alţĭ fraţĭ. Scrie Berosie la cartea I, precum acesta Ham s'aŭ apucat de învetăturĭ diavolescĭ şi farmece, pentru ce i s'au ḑis *Zoroastel*, precum anume au fermecat el pre tata-seu bétu, cât aŭ rĕmas Noe ca un famenu, de n'au maĭ avut de atunce róḑă a face copiĭ. Iară Sim, Iafet, fraţiĭ luĭ Ham, fiind clatiţĭ cu dragostea spre tatăl lor, abatêndu-şĭ ochiĭ de catra goliciunea tată-ne-seu, luându haine 'l-au acoperitŭ pre tată-seŭ; iară trezindu-se Noe şi oblicind fapta feciorilor celor ce aŭ avutŭ dragostea adevĕrată catra dînsul, 'ĭ-au blagoslovit ḑicênd: *Immulţesce Dumneḑeule pre Sim, şi lăţesce pre Iafet, şi pre seminţia lor, in vecĭ, iară Ham se fie rob lor, cu seminţia luĭ in vecĭ.* De atunce şi indată au insemnat in treĭ feciorĭ aĭ seĭ treĭ diregĕtorĭ séŭ treĭ orînduele şi ascultare, pentru ca fie-care dintr'ĕnşiĭ statul şi chiamarea sa se pazéscă şi se vieţuéscă, când aŭ ḑis cătră înşiĭ: *Sim, tu se jertfescĭ, rogute, şi se te zabovescĭ cu sfânta scriptură ca un preotŭ. Ham, tu ară pamêntul şi pazesce casnicia şi alte meşteşugurĭ trebuitóre; fă ca un ţeranŭ. Iară tu, Iafet, ocârmuesce şi apara pre aceştĭ doĭ ca un impĕratŭ şi némeşŭ, şi hotarele lor le largesce;* ca Iafet se înţelege largime séu laţime. Şi aşa Noe acestu treĭ dregĕtorĭ intre treĭ feciorĭ aĭ seĭ au ales, şi au aşeḑat deplin tot lucrul deobşte cu rînduială întemeind, fară care necĭ o stăpânie, necĭ impĕrăţie, necĭ domnie a sta indelung nu póte de vorŭ eşi aceste treĭ staturĭ din hotarele sale, precum astaḑĭ vedemu in ţéra Leşéscă. Inveţat'aŭ Noe pre feciorii seĭ, şi pre seminţia lor Bogoslovia şi învĕţaturĭ intru lucrurile Dumneḑeescĭ, precum scrie Berosie, şi le-au lasat lor cartĭ intru carele marĭ taine de firile lucrurilor au scris. Aşişderea 'ĭ-au invĕţat şi ambletul ceriuluĭ, şi au impartit anul, dupe curgerea sóreluĭ şi a 12 lunĭ, şi dintru acele invetăturĭ le spuné lor ce se tîmpla in tot anul. Şi plinindu-se dupa potop luĭ Noe anĭ 350, iară de la nascerea luĭ vieţuind anĭ 950, au murit, veḑêndu-şĭ nepoţii şi strenepoţiĭ şi feciorii din strenepoţiĭ seĭ, care toţi era 24,100 de bărbaţĭ vrĕstnicĭ, fară muierĭ, şi fără copiiĭ lor, cariĭ pre atâţea erau; ca precum scrie Berosie, la cartea 3-a ca tot de gemene se nascea, parte barbatéscă şi femeésca. Aşişderea şi copiĭ acelora dupa ce venea in vrĕsta anilor seĭ şi se insura, tot de gemene era róda

www.dacoromanica.ro

séŭ plodul dintr'ânşiĭ. Aşa scrie Berosie, că nicĭ o dată Dumneḑeu seu firea n'aŭ avut lipsă in trebuinţa lucrurilor, care rezema de belşugul şi umplutura lumeĭ, *iprocĭ*. Şi feciorii necĭ o data nu murea inainte de parinţii lor, ci după mórtea părinţilor lor, cu aceéşĭ plodnicie în locul urma, fară numaĭ Avel aŭ murit ucis, şi acéstă blagoslovenià aŭ trăit, precum scrie Epifanie, 3331 anĭ, cât necĭ un fecior nu muria maĭ nainte de părinţiĭ seĭ, fără unul feciorul luĭ Aran aŭ murit in vederea tătâne-seŭ Thara, pentru lauda idolésca carele însuşĭ cu mintea s'aŭ aflat de au sleit Bozĭ, chipurĭ şi Bozoaie séu dumneḑeiţe de lut.

Fost-aŭ şi alte potopurĭ care vĕrsaŭ pre une locurĭ de pământ, iară nu aŭ inecat tot pământul de odată ca in vremea luĭ Noe. Csenofon, *De potrivirea glasurilor*, şi alte potopurĭ pune, că ḑice şi le numĕră aşa: *Potopurĭ multe aŭ fost; cel ântĕiŭ cu vĕrsare cu apă pre pământ, care aŭ trăit 9 lunĭ pre vremea luĭ Ogiges celuĭ vechiŭ, de demult;* şi pre acesta presemne pre Noe, ca un págânŭ el mărturisesce a fi, că maĭ sus, in cartea luĭ, pre cel ântâiŭ *Ogiges* stremoşiu luĭ Noe îl chiamă, carele aŭ păzit némul omenesc in corabie de potopŭ, măcar ca sfânta Scriptură mărturisesce că Noe aŭ fost 13 lunĭ in corabie. Al doilea potopŭ aŭ fost pre vremea luĭ *Eraclie* şi a luĭ *Prometheiŭ*, carele aŭ trăit o lună. Al treilea potopŭ 2 lunĭ, in ḑilelele luĭ *Ogiges* Atenénul. Al patrulea potop in Ahinea, treĭ lunĭ. Al cincilea potopŭ al Thesalieĭ, pre vremea luĭ *Deucalion* impĕratul *Tesalieĭ*, feciorul luĭ *Prometheiŭ*, maĭ nainte de nascerea luĭ Hristos Domnul nostru cu 1540 anĭ, dupe cum numĕră *Carion* şi alţiĭ; pre care vreme tótă ţéra grecéscă aŭ fost vĕrsată de apă, cât multe cetăţĭ şi oraşe aŭ innecat cu ómenĭ, cu dobitócele, fără ceia ce aŭ fugitŭ cu impĕratul lor *Deucalion* in munţĭ, până ce *Ovidie*, la cartea 1 *Metamorfose*, scrie: precum intru acea vreme tótă lumea fu stricată de potopŭ, pentru reutăţile ómenilor, iară *Deucalion* cu muierea sa *Pirtha*, numaĭ amêndoĭ aŭ scăpatĭ de acea pedépsă, pentru bunătatea lor, şi pre urmă aŭ îmmulţitŭ némul omenescŭ şi încă era prea imbĕtrâniţĭ, că *Deucalion* era de 82 anĭ. Se-ı fi invĕţat pre dênşiĭ *Themes Bozoaia* ca se arunce inainte-şĭ ósele mâni-sa şi dintre acele óse vor nasce şi vor cresce feciorĭ, feţĭ şi fete. Decĭ fiind ascuţit la minte *Deucalion* aŭ socotit pământul a fi mumă-sa, iară petrele a fi ósele eĭ; pentru aceea, care petre arunca *Deucalion* inaintea sa se făcea bărbatŭ, iar care petre arunca *Pirtha* muĭerea luĭ, se făcea muĭere: şi de aice némul cel impetritŭ şi indărepnicŭ s'aŭ immulţit, ce se ḑice ném impetritŭ, reŭ şi indărepnicŭ.

Al şesele potop aŭ fostŭ atunce când aŭ răpitŭ *Paris* pre *Elena* de la *Lacedemonia* şi aŭ fugitŭ la *Troada*.

Al şeptele potopŭ aŭ fost când aŭ versat Faros tótă ţéra Egipetuluĭ, şi de la potopul a tótă lumea ce aŭ fost in ḑilele luĭ Noe, până la nascerea luĭ *Deucalion*, acestaşĭ Xenofon numĕră anĭ 700, de care scrie cu greşală. Pomenesce şi *Plato*, in cartea *De Fire*, in oraşul Egipetuluĭ, care se chiamă Cimilitura séu găcitura luĭ Solon celuĭ înţelept, cu preotul cel bĕtrân a Egipetuluĭ, cariĭ aruncă lene istoriilor grecescĭ, căcĭ numaĭ un potopŭ ţin minte, de vreme ce multe potopurı aŭ fost inainte, ḑicênd: *o Solon, Solon! Greciĭ copiĭ pu-*

www.dacoromanica.ro

rurea sunteți! și nime din țéra Grecéscă nu-i bětrânu, căci tênĕră pururea este mintea vóstru, intru care nu'i necĭ o sciință căruntă! iprocĭ.

CAP II.

Pentru impărțirea limbelor, când se zidea turnul la Vavilon, și de immulțirea a multe noróde din treĭ feciorĭ a luĭ Noe, in anul de la potop 131, pre mărturia luĭ Berosie, iară de la zidirea lumeĭ, după cum numĕră Jidoviĭ, 1787; ĕră alțiĭ scriŭ, aducênd mărturie pre Iosif Jidovul, 2243.

In a cincea seminție după strașnicul potopŭ, in anul 131, după mărturia luĭ Berosie, a luĭ Iosif și a luĭ Epifanie, când s'aŭ immulțit rodul omenescŭ, din treĭ feciorĭ a luĭ Noe, și toți ómeniĭ o limbă avea, o limbă scia a grăi, indată Domniĭ și ocârmuitoriĭ luĭ, cariĭ era 72 maĭ bĕtrânĭ, clătindu-se de la muntele Liban și din hotarele Armenescĭ, unde se chiamă hotarele Ararat, s'aŭ aședatŭ toțĭ în câmpiĭ *Sĕnar*, ce 'șĭ-aŭ alesŭ maĭ desfătate de traiul lor. Și acești câmpĭ acmu cu acel nume sunt in *Persia*. Acolo aŭ inceputŭ turnul Vavilonuluĭ, vrênd acolo se'șĭ așede scaunul Crăieĭ sale, și se supue și alte hotare subt stăpînia lor, și vîrful turnuluĭ se ajungă până la ceriŭ, pentru se se numéscă Vavilonii a fi ceĭ maĭ de frunte și ânteĭ intru némurile omenescĭ, și impĕrăție preste tóte impĕrățiile; și se se pótă apăra de Dumnedeŭ dintr'acel turn, de ar maĭ fi vr'un potopŭ. Așișderea aŭ vrutŭ,—precum mărturisește Filon, in cartea *De lucrurile vechĭ*, se'șĭ facă nume și laudă vecĭnică in lume; scriindu-și și săpându-și toțĭ numirile sale pre petre și pre cărămidĭ, că dintru aceea mărturie, socotise se'șĭ zidéscă turnul, a căruia vêrful și-streșinele se ajungă la ceriŭ. Insă acéstă trufașă și de mirat socotélă a lor, Dumnedeŭ o aŭ strămutat, și o aŭ intors în nemica, precum mărturisesce sfânta Scriptură, că după ce începură din temeiŭ a zidi turnul, in șus înălțindu-l, fiind toțĭ în limba lor din nascere jidovesce séŭ după mărturia altora, haldeesce, de la Adam Patriarcul cel ântĕiŭ grăia; îndată li s'aŭ schimbat graiul din nascere. Că fie-care de insĭ intr'altă limbă incepură a grăi, ales ceĭ 72 capiteniĭ maĭ bĕtrânĭ, ce era învĕțătorĭ și sfĕtnicĭ, prejur turnul a se zidi. Indată dintr'o limbă ce avea, se schimbară și se făcură 72 de limbĭ, și nu înțelegea unul altuia ce grăia, și remase lucrul lor neisprăvitŭ. Scrie *Epifanie*, Cartea I Tom I, că și turnul 'l-aŭ risipit Dumnedeŭ din temelie cu năvarnice vênturĭ. Iară feciorii și seminția luĭ Noe se împrăștiară, uniĭ în stînga și alțiĭ în drépta, tot némul după limba ce li s'aŭ schimbat, căpiteniile sale, carora încă Noe Patriarcul in viața sa le-aŭ impărțit limba in treĭ părțĭ, precum scrie *Berosie*. *Asia*, *Africa* și *Europa*. Și acestea sunt începuturile și dovedile seminției și a norodului despărțite a treĭ feciorĭ a luĭ *Noe*, *Sim*, *Ham* și *Iafet*. In lumea immulțită, *Sim* cel maĭ mare (dintru a căruia genealogie Domnul Hristos Mântuitorul nostu de maĭ nainte de vecĭ, la plinirea vremeĭ, omŭ adevĕratŭ s'aŭ născutŭ), aŭ stăpânit țerile la Rĕsăritul sóreluĭ, stând pe lângă apa Eufratuluĭ, și tótă Siria Rĕsărituluĭ cu seminția sa o aŭ aședat.

www.dacoromanica.ro

Aîce am socotit a fi cu cale să însemnămŭ de acel de mirat turnŭ de la Vavilon ce 'l-aŭ făcut dupe potopŭ, cu a căruia risipă şi împărţirea limbelor că s'aŭ făcut, precum am aretat maĭ sus.

Nevrod feciorul luĭ *Hus*, nepotŭ reuluĭ *Ham*, aŭ făcut acel de mirat turnŭ la Vavilon, precum scrie in *Cartea faceręĭ*. cap. 11 stih. 3. 4. Acestŭ turnŭ in patru chipurĭ se socotesce, întâiŭ rădăcina séŭ pricina socotindu-se, adecă ceĭ întâiŭ meşterĭ, cariĭ era ceĭ maĭ mulţĭ din feciorĭĭ şi nepoţiĭ luĭ Noe, intre care *Nevrod*, Cap şi Domn séŭ cum ḑice greciĭ Ἐργοδιοκητὴς, a tot lucrul aŭ fost. A doua, din care se făcea acel lucru: in loc de varŭ era cleiul şi cărămiḑile; aşa scrie *Strabo* cartea V. fila 705. In Vavilon mult cleiŭ se face de care strîngŭ grămeḑĭ ca nisce stîncĭ, pentru tréba zidirilor ce se facŭ de cărămiḑĭ. A treia, după chipŭ, că aşa socotise meşteriĭ ceĭ de frunte, cu mijlocul lor se facă acest turnŭ aşa de nalt cât se ajungă la ceriŭ. A patra şi pentru care hotarŭ şi sfîrşit aŭ vrut se facă acest turnŭ, in treĭ feluri se înţelege: întâiŭ, Iconomul, politicŭ, şi bisericescŭ hotarul şi sfîrşitul aŭ fost pentru se aibă *Nevrod* cetate impĕrătéscă, intru care se petrécă cu mare veste şi cu laudă, precum se vede din cuvintele meşterilor serise la *Facere*, cap. 11. Hotarul politicŭ pentru se'şĭ adaogă nouă stăpânire *Nevrod* pre pămênt şi se aibă pre tare apărare despre vrăjmaşiĭ seĭ, că era tiran şi se temea de neprietenĭ, că tiraniĭ din firea lor sunt fricoşĭ, precum ḑice prorocul. Acolo avea frică unde nu era frică, că pre tiranŭ şi cunoscinţa luĭ cea din lăuntru îl face de se teme, şi a avea grijă de fugă nime gonindu-l, ce se-ĭ gonéscă pre inşiĭ sunetul frunḑelor sunătóre, cum scrie *Leviticon*, cap. VII. Hotarul Bisericescŭ aŭ fost ca se aşeḑe Nevrod temeinică slujbă idolilor, să se lăţéscă in lume; pentru aceea aŭ trebuit se fie acel turnŭ ca o mirare a lumeĭ, unde se se adune noródele din lume, ca la un scaun a luĭ Dumneḑeŭ. Iară Dumneḑeŭ cum ş'aŭ batjocorit de deşérta socotélă a luĭ Nevrod, cu aceloralalţĭ ce am ḑisŭ maĭ sus. Şi atâta ne ajunge pentru maĭ deschisul minţeĭ la rândul istorieĭ nóstre!

CAP. III.

Pertru seminţia şi némul luĭ Sim, şi de cincĭ feciorĭ a luĭ.

Elam feciorul cel maĭ mare a luĭ *Sim*, din care aŭ purcesŭ *Elamiteniĭ* şi *Persiĭ*, némŭ cu bărbăţie şi cu stăpânie vestită. Pomenesce de seminţia némuluĭ *Elamitilor*, *Xenofon*, in cărţile sele, in care scrie pentru *Chirŭ* imperatŭ, fiind monarhŭ a Persilor, şi imperatŭ maĭ a tótă lumea; aŭ stepănit dupe mărturia Cronicarilorŭ de obşte, in anul de la Zidirea lumiĭ 4441. *Elam* insă se înţelege după mărturia séŭ tălmăcirea jidovéscă: tenerŭ, copilandru, crescêndŭ intru anĭ; din ce socotesc că şi astăḑĭ Persiĭ, cum scrie *Stricovskie*, că aŭ auḑitŭ cu urechile sale, fiind in ţerile Persilor, in annl de la Hristos 1584, că strigă la rugele sele Persiĭ: *Halaelam* séŭ *Halahuhali*, cum s'ar in-

www.dacoromanica.ro

țelege: *Dómne Hali*, séŭ *Elam Patriarcul nostru*; ce orĭ pre Elam feciorul luĭ Sim pomenescŭ, orĭ pre Hali ginerele luĭ Mahomet carele aŭ scornit legea turcéscă. Că și turcĭĭ; *Halaha Mahomet*, și Persiĭ, carii puțin despărțițĭ de legea luĭ Mahomet: *Halaha Hali*, strigă. Ce acésta îĭ adevĕratŭ ca turcĭĭ de la Elam feciorul luĭ Sim, și nepotul luĭ Noe aŭ seminția. Iară *Asur* al doile feciorŭ a luĭ Sim, se înțelege *bine-cuvêntatŭ*, dupe mărturia luĭ *Teliman Stela*; iară *Remigie* Episcopul *Antisidorenilor*, talmăcesce acest nume Asur: *înălțat*. Pentru aceea, ḑice Dumneḑeŭ, la Prorocul Isaia: *Toiagul mĕneĭ mele Asur*. Dintr'acest Asur sunt *Asirienii*. Acesta aŭ făcutŭ vestitŭ orașul *Niniva* in Asiria; la care oraș fu trimes Iona Prorocul. Niniva se înțelege casa Ninevitenilorŭ; iară *Nin* se înțelege fiŭ, de care veĭ afla la Isaia 14. Iară al treilea feciorŭ a luĭ Sim, *Aran*, care se înțelege: *tĕnĕrŭ* și *naltŭ*; de la acesta s'aŭ început *Sirienii* și *Damaschinenii*; și scaunul Sirieĭ este orașul Damascul, cătră care mergêndŭ Sfântul *Apostol Pavel*, fu întors la credință, precum scrie la faptele Apostolilorŭ 9. La Isaia 7. este scrisŭ capul *Aramlenilor*, Damascul cetate. Feciorii luĭ *Aram*, precum este scris la *Facere*, 10, aŭ fost patru, anume: *Messe*, *Getir*, *Hus* și *Hul*; de la Mes și Getir, precum sună numele impreunate amĕndouĕ la un loc, aŭ eșitŭ *Mesageții*, némŭ mare și vestitŭ, d'asupra mariĭ Caspieĭ in gura apeĭ *Volgă*, unde sunt acmu ordele Astrahanuluĭ, subt stăpânia *Mosculuĭ*, de care Irodot, in istoria *De Cir*, și *Cvint Curție De Alecsandru Machedonŭ*, pe largŭ scriŭ. Așișderea și *Ptolemeŭ* și *Enea Silvie*. Al patrule fecior a luĭ Sim, *Arfaran*, se înțelege *sĕnătoșat* séŭ *risipa*; de la acesta aŭ inceputŭ *Haldeii*; și de la nepotul luĭ *Ever*, séŭ *Evra* feciorul luĭ Solomon, care aŭ făcut Ierusalimul, aŭ eșitŭ Evreiĭ, adecă instreinațiĭ séŭ rătăciții pe in multe țerĭ. Dintru acéstă-și seminție, aŭ eșitŭ *Avram* tatăl și începĕtura a toțĭ Jidoviĭ, precum scrie Biblia, in carea *Facereĭ* 11 Este dar lucru aeve, că Hristos Domnul nostru este din némul luĭ *Arfaran*, și de la Sim feciorul, cel întĕiŭ a luĭ Noe, măcar că aŭ fost și al cincelea fecior a luĭ Sim, din care, ḑicŭ uniĭ, că s'aŭ ploditŭ némurile *Lidienilor* in Asia.

CAP. IV.

Pentru Semința luĭ Ham.

Ham, feciorul cel mijlociŭ a luĭ Noe, aŭ stepânit acele locurĭ ce sunt in *Africa*, spre méḑi-ḑi, *Egipetul* și țerile *Murinilor*. *Hus*, feciorul întĕiŭ a luĭ Ham, aŭ imulțit némurile Murinilor, la hotarele Africeĭ, de unde se incepe vestita apa *Nilul*, precum scrie in Cartea *Facereĭ* 11. Pentru aceea și Ptolomeŭ, care aŭ scris tótă lumea, némurile *Husitienilor* le pune în țerile de mijlocŭ a *Livienilorŭ*. Feciorii luĭ Hus, *Saba* și *Zevila*; din *Saba* aŭ eșitŭ *Arapii* și *Sabinii* a cărora Craiasă *Saba* aŭ mers la *Solomon*, se asculte înțelepciunea luĭ. Iara din *Zevila*, une némurĭ, și ostróvele Indieĭ, in latŭ inșirate spre Apusul sóreluĭ, și spre Amiaḑi-ḑi s'aŭ îmmulțitŭ. *Nembrut* séŭ *Nemrot* ce se înțelege: *iute și*

www.dacoromanica.ro

strașnic stăpân, pre carele *Berosie* îl numesce cel întêiŭ *Saturnu* a Vavilonuluĭ, fecior luĭ Hus, din némul uriașilor, strenepotu lui Noe. Acesta în Babilon înteiŭ aŭ inceput a stapâni strașnicŭ, cât au silit cu putere de au supus némurile de prin prejur subt stăpânia sa, și pre toțĭ i-aŭ impreunat subt o stăpânie, cum ar fi subt un trup, a stăpânieĭ sale. De la acestu Nemrot s'au începutu cea întêiŭ stăpânie Vavilonuluĭ a unuia în lume, anul, dupe cum scrie *Berosie*, de la potop 131. Pentru aceea Sfânta Scriptură, pe Nemrot îl numesce *tare* și *nepregeduitor*, *venitor înainte luĭ Dumnedeu*; iara *venitor*, după cum tâlmăcescŭ uniĭ din dascălii sfințĭ, se înțelege aice: cu *putere* și *resboiu* silnicŭ, séŭ silind pe ómenĭ la ascultare. Că Dumnedeŭ 'ĭ-au dat putere ca aceea, cum dice Daniil Prorocul: *Ca Dumnedeŭ mută și iară intaresce și întemeéza impĕrățiile. Mesraim* al doile fecior a luĭ Ham au stapânitu locurile pe marea *Roșie*, și pre marea *Albă*, ce se chiamă *Marea din mijlocul pamêntului* pre lîngă apa Niluluĭ, care pre urmă 'ĭ-aŭ disŭ *Egipetul*, de pe *Egip* Craiul, carele gonind pe frate-seŭ *Danaa*, aŭ stăpânit in Egipet anĭ 68, și Craiĭ Egipetuluĭ s'aŭ numitŭ *Faraonĭ*, precum mărturisesce prea vechiul istoric *Monetan*, in cartea de *Craii Egipetuluĭ*. Iară căcĭ au stăpânitŭ ânteiu parțile Egipetuluĭ *Mesraim*, feciorul luĭ Ham, și astădĭ Turciĭ îi dicŭ aceĭ păgiĭ *Mesraim*, séŭ *Misir*, iară jidoviĭ: *Mecraim*, iprocĭ. *Laabim*, al treilea fecior a lui *Ham*, de la care s'aŭ chiamat *Libia*, in Africa. *Afud* al patrule fecior a lui *Ham*, de la care sunt îmmulțite némurile *Morinilor*, ce se chiamă *Alhudim*, în partea Africeĭ la Apus. *Enanim* séŭ *Ananim*, feciorul luĭ *Mesraim*, nepot luĭ *Ham*, se înțelege: *puțiŭ* séŭ *izvorŭ de apă*; acela aŭ aședat partea in Eghipet, care se chiamă *Țirenŭ*, și acolo aŭ făcut orașŭ *Țirene*, de unde sunt eșițĭ *Țiganiĭ*; și acéstă parte este în stăpânia Egipetului maĭ cu bișug. Lăsămu pre alțiĭ a luĭ *Mesraim* a-ĭ pomeni, prin scurtarea voróveĭ; că aŭ avut dece fecioriĭ: *Ludin*, din care sunt *Lidieniĭ*, al cincelea fecior a luĭ *Ham*; *Hanaan*, care se tâlcuesce negutitor, acesta aŭ aședatŭ acele locurĭ in Siria, pe marea Alba, unde este *Tirul* și *Sidonul*, că *Sidonieniĭ* și *Tirieniĭ* era maĭ vestițĭ negutitorĭ. *Hamon* aŭ fost Craiŭ Livienilor. *Hiteŭ*, feciorul luĭ *Hanaan*, au făcut cetatea *Hevron*, din care sunt *Hitieniĭ*, unde aŭ locuit Avraam. *Evusau*, al doilea fecior a luĭ Hanaan aŭ stăpânit in *Ierusalim* și in *Gava*, din care sunt numițĭ *Gavaonenii*, iprocĭ. — Așa se sciĭ, cetitoriule, că *Sim*, cu seminția sa spre Resărit, in Asia cea mare, s'aŭ immulțit și aŭ intemeiat locașurile sale, unde sunt astădĭ Persiĭ și Asirienii. Iară seminția a doua a lui *Sarmat*, fecior lui *Ioctan*, nepot luĭ *Hever*, strenepot *Saleĭ* și prestrenepotŭ luĭ *Arfaran*, feciorul luĭ *Sim*, aŭ făcut și aŭ immulțit marĭ și alte némurĭ a *Sarmatenilor*, a carora nume se chiamă in istorie *Sarmațiĭ*; și subt acest nume se inchidu: *Sciții*, *Moscalĭ*, *Serbiĭ*, *Leșiĭ*, *Rușiĭ*, *Litva*, *Zmuziĭ*, *Pomeraniĭ*, *Volinĭ* și alțiĭ. Iara seminția luĭ *Ham* aŭ ținut câtă-va vreme țéra *Hananeilor*, *Egiptul*, *Etiopia* séŭ țerile *Murinilor* și *Livia*. Iara seminția lui *Iafet* s'au impraștiat și s'au semênat prin tótă Asia cea mai mică, și pre urma latindu-și locașurile sale la Miadĭnópte, in Evropa, și maĭ tótă Evropa.

www.dacoromanica.ro

CAP. V.

Némul luĭ Iafet.

De seminţia şi némurile lui Iafet, al treile fecior a lui Noe. Iafet se înţelege după jidovie: *laţitŭ* séu *laţire*, şi *frumosŭ*. Acest Iafet maĭ micŭ aŭ fost din fecioriĭ luĭ Noe. Măcar ca, cum scrie Berosie, după potop aŭ născut Noe pe *Ionic*, iprocĭ, pe cariĭ îĭ trecem a-ĭ pomeni aice. Avut-aŭ Iafet, feciorul luĭ Noe, şépte feciorĭ anume: *Gomer*, *Magog*, *Madian* séŭ *Madaim*, *Tuval Tiras*, *Iavan* şi *Mosoh* séu *Mesc*. Cum scrie *Filon*, Gomer se tălcuesce *hotarînd séu obarşind*; de la acesta Gomer se tragu *Cimbriĭ*. Dintru acestaşĭ Gomer, şi némul Cimbrilor, aŭ eşit *Nemţiĭ*. Iar de la *Tevton* Craiul, s'aŭ schimbat numele Nemţilor, de le-au ḑis *Tevtonĭ* şi *Tudeschi*.— Aşişderea, *Goţiĭ*, *Polevţiĭ*, *Litva*, *Zmuziĭ*, *Iatveziĭ*, *Prusiĭ* ceĭ vechi, *Curieniĭ*, *Danceniĭ*, *Sveḑiĭ* şi *Filandiĭ*, tot dintr'acest Gomer aŭ eşitu *Magog* care se talcuesce: *negru*, *trăind subt cort*, că *gog* se înţelege *cort séu strĕşină*; dintr'acest Magog au eşit némul *Sciţilor* séu Tătariĭ toţi; iară din Tătari *Turciĭ*, precum şi Berosie scrie la cartea V. că Magog au aşeḑat Craiile Asieĭ, unde Turciĭ stăpânescŭ; măcar că şi din seminţia luĭ Ham s'au immulţitŭ une órde. Dintr'acestaşĭ: *Ungurĭĭ* séu *Hugriĭ*; de pe apa *Hugra* séu *Iogra*, care stâ în ţinuturile Moschicescĭ, aŭ eşit Ungurii şi trecênd peste apa *Volga* aŭ bătut pre *Goţĭ* séŭ pre *Polovţĭ*, ce era locuind pre apa *Donuluĭ*, care se numesce la Istoricĭ *Tanais*, şi la marea *Négra* care se chiamă *Palus Meotidis*, pre strĕmoşiĭ Litveĭ. *Madiam*, al treilea fecior a lui Iafet: dintr'acesta sunt plodiţĭ *Midĭ*, carii stăpânescu la Rĕsărit. *Iavan* séu *Ioan*; dintru acesta sunt eşiţi tot némul Grecilor, Iara Iavan, de pe jidovie se înţelege: *amăgitor* séŭ *viclenitor*; pentru aceea Grecii sunt de némul lor vicleni şi amăgei; şi pre acest *Iavan*, Grecii şi Latinii îl numea *Ianus*, şi-l zugravia cu douĕ frunţi şi cu duoĕ obraze, unul dindosŭ şi altul in faţă. Acest dar, Ianus, 'ĭ-aŭ plodit şi 'ĭ-au immulţit pre Grecĭ, precum avemu temeinica marturie la prorocia luĭ Daniil, carele prin acest cuvent *Ion* înţelege şi inchide pre toţĭ Grecii; că pre resturnatorul şi resipitorul Monarhieĭ, a stapânieĭ Persului, aşa îl numesce: Ivan, impĕratul Grecesc şi Machedonesc, care au fost Alecsandru Macedon; că acesta aŭ bătut pre *Darie* Monarh a Persilor, şi au stapânit ţéra Persilor şi Babilonul. De care *Quint Curtius* (cartea IV şi V), *De lucrurile luĭ Alecsandru-cel-Mare*, şi *Iustin* (carte XVIII), *Diodor S c l II*, scriu pre largu. De acest Ión, se numesce Mare ce'ĭ ḑicŭ *Iornăut*. Feciorii luĭ Ion séu Iavan. acestiĭ sunt âmtĕiu *Chetim*, adecă *batênd*, din care aŭ eşit Machedoneniĭ; prea ne arétă deschis carţile *Macaveilor*, că maĭ de mult, precum scrie şi *Ştefan istor cul*, şi *Carion*, (cartea I), nu iaŭ chiamat Macedoneni, ce *Machiteniĭ*, jidovesce, iară grecesce *Macheti*; iară cu vreme séu chiamat Maceton séu Macedon.

www.dacoromanica.ro

Al doile fecior a luĭ Iavan, *Eleca*, din care au purcesu *Eolĭ*, în Asia mică, acestiĭ sunt Greciĭ ceĭ maĭ aleşi.

Al treilea fecior *Tarsus*, care au făcut oraş mare în *Cilicia*, *Tarsul*; şi *Cilicienĭ* aŭ ploditŭ némul Asieĭ.

Al patrulea fecior a luĭ Iavan, *Dadanen*, aŭ plodit în *Epir*, pre *Dadaneenĭ*, şi dintru acest Epir aŭ fost acel vestit Pir, imperatul Epirotilor, care au fost Romlenilor puternicu. *Arbanasiĭ*, Epiroţi sunt. Aşişderea de acolo au fost şi *Scanderbeg Castriot*, resipitorul puteriĭ Turcescĭ. Şi astăḑĭ Turciĭ, dintru acel Epir facŭ ostaşĭ maĭ resboinicĭ. Dintru acestiĭ Dadanenĭ au stapânitu ostrovul *Rodosul* şi multe limanurĭ, séŭ *scale* în Asia, în Evropa, şi în Italia, din cariĭ sunt *Ciprienĭ*, *Critienĭ*, *Calabrienii*, *Sicilienĭ*, *Masilienĭ*, iprocĭ; şi s'au înmulţitŭ cu némul grecescu. *Toval* feciorul luĭ Iafet, din care s'au plodıtu *Halibienii*; şi acea parte de locŭ a *Halepienilor* este numită în Asia, de pe oraşul ce se chiamă *Halep*, unde sunt vestiţĭ munţĭ pentru argintŭ şi ferŭ. Pentru aceea şi la *Facere* (IV) pomenesce *Moisi*: «*Toval* ce aŭ fost ântĕiu meşter de fer, cu megieşie aprópe de Halepienĭ.» *Iverĭ*, din Asia, cariĭ aŭ în ţerele lor de agiuns de tóte mademurile, şi cu acele toţĭ se zabăvescŭ; pentru aceea au şi porecla, că *Iverĭ* se înţelege de pre latinie: *sepătorĭ*. Aceştĭ toţĭ pe urmă, Iveriĭ, cu Domnul lor *Iraclie*, precum mărturisescŭ uniĭ, au mersu cu vase pe marea *Adrieĭ*, şi pre marea *Albă*, din Asia, prin ţéra Grecéscă la Ispania, unde au pus *Iraclie* la strîmtorile măreĭ doĭ stâlpĭ, cariĭ despartŭ Ispania de Mavritania şi de Africa. Şi vĕḑênd Iverii în Ispania ca şi în ţéra lor munţĭ bogaţĭ de mademurĭ, aurŭ, argintŭ şi ferŭ, precum scrie *Iustin*, cartea XLIV, s'aŭ aşeḑatŭ acolo; şi aceea parte a Ispanieĭ aŭ numit'o Iverie pre numele lor. Acestiĭ pre urmă împreunându-se cu Frantoziĭ, ce se chiama maĭ înainte Galatenĭ şi Celtienĭ, făcêndu-se şi împreunându-se din douĕ némurĭ unul, adecă tot un némŭ, *Celtiverĭ*, cum s'ar ḑice *Celtĭ* şi *Iverĭ*; şi aşa *Iverii* din Asia şi din Ispania: *Celtiberĭ* se chiamă, din Toval feciorul luĭ Iafet se tragŭ. Aşeḑatu-s'au pre urmă multe némurĭ în Ispania, cum era în vremele vechĭ, de-şĭ cauta ómeniĭ locurĭ maĭ bune de traiŭ, de se muta de'ntr'un loc la altul. Că *Africaniĭ*, *Arapiĭ*, *Mavritanĭ*, *Cartageniĭ*, *Rŏmlenĭ*, *Franciĭ*, *Goţiĭ*, *Gepiţiĭ*, *Franţozii*, *Ţimbriĭ*, *Humnii séŭ Ungurĭ*, *Vandalĭ*, *Elanĭ*, şi alţi stramoşi a Frantuzilor, Nemţilor, Slovacilor, şi Litvenĭ, adese se rădica de mergea într'acele parţĭ a Apusuluĭ, ca la locurĭ bogate şi calde şi de odihnă. Şi care némŭ era maĭ puternicu acela se aşeḑa. C'aşa era de cinste bişugul acelor locurĭ, pentru mademurile, aurului, argintuluĭ în Ispania, cât *Hanibal Cartagenul* până au stăpânit acolo, in tot anul lua câte doue-spre-ḑece buţĭ de aurŭ venitu de'ntr'aceĭ munţĭ, precum mărturisescŭ de aceste *Plinie* şi *Iustin*. *Mosoh* séŭ *Meseh* se înţelege de pe jidovie pe latinie: *trăgênd la arcŭ*, séu cum tâlcuesce *Teliman Stella*: *laţind séu împrăştiind*; «Al şéşele fecior a luĭ Iafet, séu de pe trasul arculuĭ, aŭ *laţindu-se în hotar departe*, se numesce»; acesta este moşul şi patriarhul a tot némul *Moscalilor*, a *Ruşilor şi a Leşilor*, *a Volinilor*, *a Cechilor*, *a Mazurilor*, *a Bulgarilor*, *a Serbilor*, *a Horvaḑilor*, a tuturor noródelor care graescu Slavonesce. *Tiras* al şéptele fecior a luĭ Iafet se înţelege: *stricator*, *risipitor*; acesta aŭ înmulţit némurile *Tracilor*, pre care o séma de scriitorĭ de pămênt:

www.dacoromanica.ro

Tirigeții, le ḑicu. Acmu tóte acele noróde le stăpânescŭ Turcii; locuitorii aceia grăescu grecesce, turcesce, slavonesce, și pre la orașele ce'su pre mare, grăescŭ și italienesce. Orașe, mai alesu acolo în Tracia: *Bizanția* este, ce se ḑice acmu *Ţarigrad*, séŭ cetatea luĭ Constantin; *Pera* ce'ĭ ḑicu Galata, *Silivria*, *Nicopol* și *Odriul* și altele. Așișderea scrie Berosie, cu dovadă la cartea V, precum Tiras făcênd Tirul au așeḑat limanurile, scalele mareĭ, și au așeḑat pre Tracĭ dupe numele seu, pe vremea Beliĭ, aĭ doliea fecior a luĭ Nemrot, Craiuluĭ de la Vavilon. Iar ce scriu unii, alesu *Stela Teliman Signénul*, precum de pre numele acestuĭ Tiras s'a ḑis apeĭ Nistruluĭ Tiras; ci acestuĭ lucru noĭ stămŭ impotrivă; că macar că Nistrul, apa care se chiama la istorie *Tiras*, se începe din Munții rusescĭ, departe de *Tracia*, iara cade in Marea Négra Nistrul, aprópe de Tracia. Iară mai multu socotescu că Genovezii, carii lŏcuia in Crim, carii și cetățile ce sunt pe locul Moldoveĭ le-au făcut, séu de alții mai dinainte făcute și ei le-aŭ stăpânitŭ, și pentru mare repeḑiune a Nistruluĭ 'ĭ-aŭ ḑisŭ Genoveḑii *Tiras*; că italienesce *Tiras* séu *Tirare* se înțelege *ṣăgetare*, și acéstă apă *Nistrul*, unde alérgă printre stîncĭ așa de iute ca o săgétă din arcŭ.

Feciorii luĭ Gomor, a celuĭ mai mare fecior a luĭ *Iafet*, a fost treĭ: *Ascanie*, (pre care îl numesce Moisi, la cartea Facereĭ X: *Ascenet*), *Rifat* și *Gomor*. De la *Ascanie*, precum toți istoricii jidovescĭ într'unŭ chipŭ mărturisescŭ, aŭ eșitŭ tóte némurile nemțescĭ, carii ânteiu se chiăma *Ascanĭ*, pre urmă adàogênd de pre nemție, le-aŭ ḑis *Descanĭ*, mai pre urmă *Dvrsconĭ* și *Tevtonĭ*. Pomenesce și Omer pre Ascan și ţéra Ascania, la sfîrșitul a doue cărți a Iliadeĭ, între alți Domnĭ ce aŭ fostu venitŭ într'ajutorŭ împrotiva Grecilor la Troada. Decĭ precum s'au pomenit de némurĭ și noróde, că se muta în alte părți de locŭ și schimba locurile unul cu altul, séu aĭ scóte din hotare mai bune, așa și Ascaniĭ urmașiĭ luĭ Ascanie s'au mutatu în alte locuri; séu cercând alte locuri mai bune, séu neputênd trai de asupréla altor némurĭ, părăsitu-'și-aŭ moșia sa. Că *Savelic* și *Irodot* cu vestiții și vechĭ istoricĭ, scriŭ cu dovadă de urmașiĭ acestuĭ Ascan, că Ţimbriĭ, urmașii lui Gomer, din care era acest Ascanie fost-aŭ isgoniți din Asia cea mica de Alcat craiul Lidiilor, ce mai curênd de bună voie s'aŭ mutatŭ, pesemne din locurile sale, și nu numaĭ Ţimbrii si Ascaniĭ séŭ Tescanii, nemțiĭ, ce și *Sarmații*, și *Geții Dacĭ*, unde suntemŭ noĭ *Moldovenĭ* acmu, *Alanĭ*, *Gepiḑi*, stremoșiĭ Litvenilor, *Sașii* saŭ *Sacĭ* și *Hinițienĭ*, toți dintr'un nému sunt, de'ntru amêndoĭ feciorii luĭ Iafet; uniĭ din Gomor, alții din Mosoh plodiți, împreunându-se cu puterile lor, la un locu, din Asia Rĕsărituluĭ spre Média-nópte, trăgênd ântĕiu, s'aŭ așeḑatŭ d'asupra măreĭ Negre, care ce chiamă *Meotis*, în care cade apa *Donului* din părțile moschicescĭ, la *Azac* intra în marea. De a cărora așeḑare la un locu pe acele vremĭ, frumosŭ aŭ scris în stihurĭ grecescĭ vechiul Dionisie poeticul:

Τοῦ μὲν πρὸς Βορέην τετανυσμένα φῦλα νέμονται
Πολλὰ μαλ' ἐξείης, Μαιώτιδος ἐς στόμα λίμνης,
Γερμανοί, Σαρμάται τε, Γέται θ' ἅμα, Βαστάρναι τε.
Δακῶν τ ἄσπετος αἶα, καὶ ἀλκήεντες Ἀλανοί.

www.dacoromanica.ro

Care așa se înțelegu pe Romanie:
Multe némurĭ se atingŭ pe locurile ce-'sŭ pe lîngă Meotid,
Și Nemțĭ, și Geți, și Sarmați, și Bastardĭ,
Scaunul Dacilor, și puternice pepturĭ a luĭ Alan.

Aretaiu déra până aice, cu multe némurĭ de unde a eșitu și Dacii, carii aŭ descalecatu locurile țereĭ Moldovii și țereĭ Muntenescĭ: de la părțile țerilor, despre Rĕsĕrit spre Miadia-nópte. Iară vomŭ mai scrie de Dacĭ, și de alte némurĭ, ce au eșitŭ tot dintr'o seminție. Din Gomor, al treilea fecior a luĭ Gomer, nepotu luĭ Iafet, strĕnepotu luĭ Noe, Goții cei resboinicĭ, soțiĭ Cimbrilor, și megieșĭ lor: *Iatvejĭ*, *Alanĭ*, *Polovcĭ*, *Pecingĭ*; iară numĕrul lor cu *Togormu* Cnézul lor, 14, precum scrie *Filon*, și aceste în trei sute de anĭ după Potop. Dupa amestecarea limbilor la turnul Vabilonuluĭ, décă se înmulțiră semințiile, au trasu în părțile spre Miadi-nópte din Asiria, până după câtăva vreme aŭ venitu în câmpii ce se află la Marea Négra și Mórta, caria eĭ dicu istoriciĭ *Meotidis*, precum scrie în scrisorile vechĭ. *Pontum Euxenum* și *Palus Meotidis*, acest nume are *Marea-Négră*. Acolo într'acei câmpĭ, indelungate vremĭ petrecêndu, seminția și urmașiĭ luĭ Gomer, și a lui Togomer, strămturile mareĭ Negre, unde cade iezerul Meotiduluĭ în urînsa, iau dis *Gomerium Bosforon*; și pre urmă, dupe Grecie: *Chimerium*, și *Țimerium*. De pre numele seu 'ĭ-aŭ numit pre urmă aceia singurĭ *Țimerĭ*, și pre urmă cu vreme *Țimbrĭ* s'au chiamatŭ. Iară pre urmă neputênd încăpea, că se înmulțise de nu mai încăpea într'aceĭ câmpĭ, s'aŭ împrăștiatŭ cineși cu povățuitoriĭ seĭ în alte părțĭ de lume; uniĭ au trasŭ la Apus și s'au aședatŭ deasupra *Propontuluĭ*, pre malul Asieĭ, unde cade Marea-Négră, la Helespont, Marea Tracieĭ, la Țarigrad, la Galata și la Halcidon. Alțiĭ s'aŭ aședatŭ in *Tavrica*, unde sunt acum *Tatariĭ Perecopuluĭ* și *Mancop* și *Kefa* și *Crimul*, vestite orașe. Alțiĭ in Tracia aŭ trecutŭ și in Dacia, unde suntemŭ noĭ Moldoveniĭ și țéra Muntenéscă. Și de aceĭ *Cimbri*, căcĭ aŭ fostu apópe de Grecĭ și avênd indelungate resbóie cu dênșiĭ, Omir, întru *Iliadele* séle, Apolonie și alțiĭ in stihurĭ grecescĭ și latinescĭ, scriu pre largŭ. Alțiĭ pe apa *Donuluĭ*, și pe apa *Volgaĭ*, in câmpi a trai s'au alesu; alții pe apa *Buhuluĭ*, caria eĭ dicu că se chiamă apa Buhuluĭ *Hipanes*, precum dice Ptolomeŭ și Solin, și pe *Nipru*, pe *Desna*, pe *Sosa*, *iprocĭ* s'au lățitu. Iară alțiĭ aŭ remasu pre loc, unde ședuse de'ntêiu, alesu ceĭ mai bĕtrânĭ, carii nu puteau, nicĭ li se cadea se âmble, rĕtăcind din locu în locu, tot pre lânga Marea Négra, și pre lânga iezurul eĭ, și aceia toți rĕmăsese: *Goți*, *Gepidĭ*, *Privceni* și *Pecingĭ* și *Polovțĭ*, de pe vĕnatorie, de pre prada oștésca s'aŭ numitu; pre urmă alțiĭ și mai departe, spre Miadia-Nópte trăgêndu, s'aŭ aședatu unde-ĭ acmu *Bolinul*, *Podolia* și *Litva*; alțiĭ spre Marea căreia 'ĭ dicu *Mare-Balticum* și *Venedicum* și *Marea-Pruséscă* s'au lățitu pre acele locurĭ, unde's acmu *Finlandĭ*, *Svedĭ*, *Litva*, *Zmuzi*, *Cursĭ*, *Prusacĭ* vechĭ și *Danienii*, carii toți din Iafet și din Gomer feciorul seu au eșitu schimbați cu limba de la turnul Vavilonului. Așa dar vom se arĕtam némul Dacilor, carii aŭ eșitu la locul acesta a Moldoveĭ și a țereĭ Românescĭ, de unde și cum au nemeritu pre aceste locurĭ. Ne-au cautat și pentru alte némurĭ, de începutul lor a scrie, cu zabava cetitoruluĭ socotimu, că de aice ne va ajunge a scrie pe rând mai

www.dacoromanica.ro

mult pentru Daţĭ, ce ném au fost? ca ni se pare că am scris deplin, care nicĭ la un letopiseţu, a ţereĭ nóstre, nime n'au ameliţat macar cât de puţin de aceste ce am scrisu noĭ, cu multa ostenéla, din óre câte carţĭ straine.

CAP. VI.

Pentru Daciĭ depre aceste locurĭ unde'ĭ acum Moldova şi ţéra Muntenésca.

Eara la ce anŭ s'ar fi aşeḑatu Daciĭ pre aceste locuri de la zidirea lumeĭ, cu greŭ e te a se adeveri, de vreme ce nime alesu veléturile n'au scris; de au şi scris in a nu se tocmescu: când intr'un chip Greciĭ, intr'alt chip Rŏmlenĭ socotescu aniĭ de la zidirea lumeĭ; iara cât amu pututu afla nu amu lasatu se nu scriemu Pomenit am maĭ sus ca immulţindu-se némurile in câmpiĭ despre Marea-Négră, cât nu încapea in locurile acele, s'au reschiratu; iară Daciĭ-Geţii, cărora le ḑice *Curţius*, scriitorul vieţeĭ luĭ Alexandru Macedon, *Dahi*, *Sahĭ*, *Geţi*, *Masageţi*, fiind cursul anilor de la zidirea lumeĭ 5400, au nemeritŭ pe aceste locuri. Eară de unde li s'au dat acest nume *Dacĭ* acestor némurĭ, ce aŭ descalecatŭ pe aceste locuri, scrie Strabo istoricul ḑicênd: némurile despre Rĕsarit maĭ vechi decât cele despre Apus. Scriu uniĭ, precum aceste némurĭ ce aŭ nemeritŭ intr'aceste părţĭ, li s'au dis *Dacĭ* şi *Davĭ*, ce se înţelege de pre limba grecéscă δαὶς, adecă resboiu, că era acest némŭ a Dacilor forte resboinicŭ; precum şi Geţilor de pre *Gesĭ*, care se înţelege *paleţa lunga*, ca Gesĭ, precum au scris *Criton*, este bârnă lungă séŭ paleţă lungă. Şi odată cu Daciĭ s'au aşeḑatŭ spre aceste locurĭ şi Geţiĭ, insa eĭ maĭ spre Rĕsarit, unde este Crîmul acum, iară Dacii maĭ spre Dunarea şi maĭ spre ţéra Nemţéscă, precum mărturisescu cetăţile şi oraşele lor, care se hotarescu tot in slovele *Dava*, cum 'ĭ *Sergi-Dava, Deci-Dava, Marci-Dava*, adecă Dava luĭ Sergie, Dava luĭ Dacie, Dava luĭ Marco, iprocĭ. Eară Geţiĭ era maĭ cunoscuţĭ Grecilor, decât Dacĭ pre atuncea, căcĭ Geţiĭ maĭ adese trecêndŭ scursurile Dunareĭ, in Dobrogea făcea marĭ praḑĭ, şi in Tracia şi in ţéra Grecéscă. *Dion Pruseu Cufista*, prea invĕţatŭ, aŭ nemerit in părţile acele, unde erau aşeḑaţi Geţiĭ, precum mărturisesce *Filostrat*, ce aŭ scris istoria *De lucrurile Geţilor*. Némul acesta, vechiĭ Dacĭ séŭ remăşiţa Geţilor; că tot o data sunt sciuţĭ Daciĭ, Geţiĭ, şi Goţiĭ, [mărturisesce *Topeltin* din *Dion*, la viaţa luĭ *Domec*, iprocĭ. Eara hotarele Dacieĭ despre Rĕsăritu era apa Nistrul ce se chiama Tiras; despre Amĕḑa-ḑi Marea-Négră şi Dunarea; despre apusŭ *Panon'a*, unde acum *Buda*; despre Méḑă-Nópte *Morava* şi *Podolia* in craia Leşéscă, unde este şi *Cameniţa*. Sunt óre-care istoricĭ carii daŭ şi Podolia şi cîmpiĭ peste Nistru, pâna in Buh, şi peste Dunărea Misiile amĕndouĕ, unde ḑicemu acum *Dobrogea*, şi o parte de *Iliric*, se fie tot de Dacia. Pre un nému ce le ḑicu *Boiĭ*, *Tauristĭ* şi *Scordiştĭ*, ce au eşitu din seminţia Franţuzilor, şi traia pre lînga apa *Sava* şi *Drava*; improtiva acestora s'au redicatu Dacii şi 'ĭ au supusu; ce pre urma, imparţindu-se Scordestii s'au împrietenitŭ cu Daciĭ, şi prada in Dobrogea şi in parţile Panoniei, unde-ĭ acum ţéra Ungurésca; de

www.dacoromanica.ro

aceste mărturisesce Bonfin. De acestĭ Dacı pomenesce *Quint Curtius* istoricul de faptele lui Alexandru Machedon, cum am scris maĭ sus, insa nu acea *Alecsandrie* mincinósa ce-ı pre limba Românéscă pline de basne. El scrie ca sunt veniţi, Sahı, Dahı Geţĭ, Masageţi, tot un ném, când inca lumea tóta era maı rara in ómenı; şi dıntr'acestı Dahı, noı ḑicemu Dacĭ, precum ḑicu şi Grecĭĭ; iară Latinii şi Leşıı ḑıcu Daţĭ, din care nému sunt Saşii din Ardél. Şi era şi aice ın ţéră la noĭ Saşı, pâna nu de mult; éra la satele cele hanescĭ in Bugiac, şi acum sunt de le ḑicu *Testabanĭ*; se trag de acel ném, şi au marĭ istoricı marturĭ. Limba lor éra aşa veche era, de la imparţirea limbelor de la zidirea turnuluĭ Vavilon. Au price Saşiĭ cu Nemţii: cariĭ sunt maı vechĭ de dînşii? Saşiĭ ḑicu că Nemţiĭ aŭ luatŭ lımba de la dînşiĭ, iară Nemţıĭ ḑicu ca Sışıĭ de la dînşiĭ au eşıtŭ, dın *Sacsonia*; ce aceste price le lăsămu la dinşiĭ; noĭ nu maı pomenimŭ cât slujesce rândulŭı nostru la scrisórea letopiseţuluĭ nostru

Acestı Dacĭ séu Dachı, cum am arĕtat maı sus, cu 400 de anı de maĭ naınte de nascerea Domnuluı şi Mântuitoruluĭ nostru Isus Hristos, s'au aşeḑatu pre aceste locurĭ, şi avênd megiaşĭ pre Geţı, impreunându-se la un locŭ trecea Dunărea, şi multe prăḑı şi stricăciunĭ făcea ın părţile stăpânireĭ Romuluĭ, că se făcea cu toţiĭ ca la douĕ sute de miĭ de óste. Eară August Cesarul âncêiŭ impĕratŭ al Romuluĭ şi a tótă lumea, dupe ce s'aŭ stricat şi s'au mutat stăpânirea Romuluı cea de obşte, pe a căruia vreme s'au născut Domnul nostru Isus Hristos, precum cântă biserica nóstră in séra născutuluĭ: Августъ единодержавствуяшу на земли, adecă: *August insuşĭ stapânind pre pământ*; acest impĕrat August Cesarul aŭ pornit in protiva Dacilor óste 50,000 cu Hatmanii sei Curio, şi pe urmă cu Lucul, care au strebatut cu oştile Romlenescı pênă la marginele Donuluı şı la Marea-Négră, şi abia au supus pre Dacĭ subt ascultarea impĕrăţieĭ Romuluı, de aŭ cautatŭ Daciĭ a dare bir la visteria impĕrăţieı Rŏmuluĭ. Iară scrie *Ioan-cel-Mare* in istoria *De noróde*, ḑicênd: *Goţĭ la ostrovul Scandınavieĭ séu Scandia, curênd dupe potop s'au aşeḑatu.* Eară *Aman Marcel*, la cartea *XXVII*, cu secotéla tuturor scriitorilor anilor, precum: Daciĭ sunt maĭ vechı decât Ungurii veniţi la Ardél şi in locurile aceste unde suntemu noı, ca in vremea ce venise Daciĭ pre aice, nu era in ţéra Ungurésca nicı unu Ungur; iara Dacii cu câte-va sute de anĭ maĭ naınte de Hristos, cum am scris maı sus, aŭ ţınutu aceste locurĭ, pâna la Trajan imperatul Romului, precum vomu scrie la rîndul seu. Şi Filip tatal luĭ Alecsandru Macedon, precum marturisesce *Iornand*, legârd pacea cu Goţii, 'şı-au luat şi femee pre *Scodopa* fata lui *Gotil* craiul Goţilor, cum cu legatura aceea să'şĭ intărească imperaţia Machedonieı. Eară Dacia, ḑice Iornand, Dacia cea veche, care o stapânescu acum şı noródele Gepidılor, care loc stâ in vederea Mısieĭ, ce ĭ ḑicemu Dobrogea, acum peste Dunarea, ca c'un brâu impregiurată, douĕ căĭ numaĭ avênd, aceste locurı ca s'au chiamat unde-ĭ acum Moldova şi ţéra Mıntenésca, şi Ardélul, care şi *Iulie Capitol*, la *Viaţa luĭ Macsim*, şi *Elie Spartu* intru *Viata lui Anton* imperaţii Romului, şi Filip Melanchton, tot aşa marturisescŭ, de ḑicu: *Daţĭ era unde sunt acum şepte cetaţı*; cu cariı şi *Martin Izuler*, ḑicênd: *Se socotescŭ Ardelenii de resboinicĭ Evropeĭ acestia, cu Moldovenĭ şi cu Muntenĭ sunt vechĭ Dacĭ.* Marturisesce şi *Ieronim Canin* de Dacĭ

www.dacoromanica.ro

ḑicend: *Geţiĭ séu Daciĭ tot locul au stapânit, care închide astaḑĭ Ardélul, ţéra Moldoveĭ şi ţéra Muntenésca.* Eară nu multă vreme trecênd dupe mórtea luĭ August Cesarul şi altor imperăţiĭ Romlenescĭ, in anul de la Hristos 88, in ḑilele luĭ Domeţian impĕrat, s'au rocoşitŭ Daciĭ asupra impĕraţiei Rŏmuluĭ: trecênd Dunărea lovit-aŭ cu oştile in Dobrogea, unde era Ulpiu Sabinul, deregator de la imperăţia Rŏmuluĭ, de paza despre Dacĭ, şi pradara Dobrogea peste tot, şi omorîră şi pre ace t deregator, ce era de paza, cum s'au pomenit; ear Craiul Dacilor era anume Decebal. Eară înţelegênd Domeţian impĕratul Romului de rocoşirea Dacilor cu Craiul lor, socoti se nu rĕmâie in ocara numele seŭ de Dacĭ, fiind birnicĭ luĭ, şi au purces cu oştĭ asupra Dacilor, avênd Hatman oştilor séle pre *Avrlie Fuscu*, şi sosind la Iliric, indata facură pod de vase legate cu coşurĭ pline de petră peste Dunare, şi de Sirgu trecu cu oştile séle şi Fuscu şi Domeţian. Eară Daciĭ încă fiind gata cu Decebal Craiul lor, la Dunărea le-aŭ eşitŭ înainte Romlenilor, şi dând resboiŭ de ambe părţile, cu multă vĕrsare de sânge, remas-au isbânda la Dacĭ, şi luară tótă tabăra Romlenilor, şi s'au intors Domeţian impĕrat cu multa ruşine la Rom. Scriu unii de ḑicu, că Domeţian vrênd se'şĭ acopere ocara, şi se ḑică ca el au biruit pre Daci, poruncit-au se'i iase in intimpinare tot oraşul Romul, ca unui biruitor se-i facă cinste; ce maĭ mare ocara şi batjocora au adus asupra sa Domeţian imperat cu acea fală a lui mincinósa. Nu au maĭ cutezat apoĭ Domeţian a face resboiu cu Dacii, ce incă aŭ legat de le da şi birŭ Dacilor, şi au luatu birŭ in douĕ-ḑecĭ de anĭ şi maĭ bine Daciĭ de la Romlenĭ, până aŭ statut Trajan impĕrat Romuluĭ, de aŭ bătut şi aŭ spart pe Daci de pre aceste locurĭ, ca prăda Daciĭ ţerile ce era inchinate la imperăţia Romuluĭ; pentru acea au luatŭ birŭ, precum şi Leşii şi Moscalii până nu de multu, ce acum in ḑilele nóstre, da cojóce Tatarilor, se nu le prade ţerile. Eara pecetea Dacilor era doĭ leĭ cu gurile cascate unul spre altul, şi deasupra lorŭ era coróne cum se vede aice:

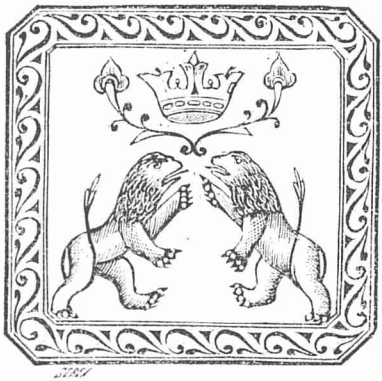

Trait au Daciĭ pre aceste locurĭ, cincĭ sute şi maĭ bine de ani; decĭ s'aŭ resipitu Daciĭ de pre aceste locuriĭ de puterea luĭ Trajan impĕratŭ, ce au venitu asupra lor.

www.dacoromanica.ro

CAP. VII.

Pentru impĕrăţia Rŏmuluĭ şi péntru hotarele eĭ.

Impĕrăţia Romuluĭ, căria in putere şi in laţime n'aŭ fost nicĭ o impĕraţie de când este lumea, — citesce istoriile Romuluĭ şi a lumeĭ şi veĭ afla de marimea eĭ, —şi alta maĭ mare împarăţie de cât aceasta n'au fost; de acéstă impĕrăţie afla-veĭ şi la prorocĭ, ales la Daniil, cu deslegarea visuluĭ luĭ Nabucodonosor impĕratul Asirieĭ. De acéstă impĕrăţie cântă şi sfânta biserica nóstră, in séra nascereĭ Domnuluĭ şi Dumneḑeul nostru Isus Hristos : Августъ єдіно начальствуіущу на зімлѣ, adecă; *August singur domma pre pămênt*, iprocĭ. Acest August impĕrat Rŏmului aŭ stătut cel ântêiŭ după stăpânia cea de obşte, de sfătuia Rŏmul cu obştie. In ḑilele acestuĭ s'au nascut *Hristos* Mântuitorul lumiĭ, din Prea-Curata Fecióra Maria. Numele seŭ se trage de pre oraşul *Roma*, noĭ ḑicem *Romul*, care oraşu este in Italia pe apa Tibrului; iara inceputul impĕraţieĭ acestia este din Troada, care o aŭ risipit-o Eliniĭ, avênd multă vreme resboiŭ cu Troadeniĭ, pentru răpirea Elenĭ soţia luĭ Menelaŭ, de Alecsandru, feciorul luĭ Priam impĕratul Troadeı, pentru care femee se o intórcă Domnul seŭ, de unde o rapise, pururea sfătuia duoĭ domnĭ din Troada, anume *Antenor* şi *Enea*; ce măzdind pre alţiĭ domnĭ sfetnicı feciorul luĭ Priam, se nu dea pre Elena, s'aŭ trăganatŭ sfada până la stingerea de tot a Troadeĭ, şi n'aŭ hălăduit nime altul, nicĭ în cetate nicĭ in olatele eĭ, fară acestĭ duoı ce s'aŭ pomenit: Antenor şi Enea cu glótele lor, orĭ că scia Grecii séŭ Elenĭ că acestĭ doĭ Domnĭ sfatuia spre bine pre Troadenĭ şi 'ĭ-aŭ lăsatŭ de nu 'ı-aŭ gonitŭ, or eĭ cunoscênd la ce trage lucrul s'aŭ păzitŭ de vreme, şi aŭ eşitŭ cu ómeniĭ seĭ, şi s'aŭ încărcatu în vase, şi s'aŭ dusŭ in lume. Decĭ Antenor aŭ descălecat la Veneţia pre pământul Italieĭ; iar Enea pogorând maĭ jos, aŭ abătut eară la marginea Italieĭ unde domnia *Latın* Craiul, o parte de Italıa. Indemnat şi de p.orocii lor păgânescı, aŭ inceput sfadă cu acel Craiu anume *Latin*, după a caruia nume se numesce *Limba latinéscă*. Nu era acele locurĭ pre atunce cu ómenĭ deşĭ aşeḑate şi singur Craiul imbĕtrânit de ḑile, numaĭ o fată din trupul seŭ avea şi era logoditä dupe un Domn de Italia, anume *Turnus*, şi'ĭ era mulţĭ Domnı de Italia neprietinĭ; pre aceia Domnĭ 'ĭ-au tras Enea in partea sa impotriva luĭ Turnus, şi a luĭ Latin Craiul, şi cu resbóie, cu multa versare de sânge aŭ biruitu pe Turnus, până aŭ şi perit Turnus in resboiŭ. Decĭ aŭ cautat luĭ Latin Craiul, a primi pre Troadenĭ in ţéra sa in Italia, şi pre Enea ginere in locul luı Turnus, că luĭ Enea îĭ murise femeea de gróză, când aŭ vĕḑut din tóte parţile arḑênd cetatea Troada. Şi s'au facut Troadeniĭ moşnenĭ Italieĭ, aşeḑaţĭ şı legaţı între sine, se traiască Troadeniĭ pre limba şi pravela de giudeţe a Italienilor, şi Italieniĭ se priméscă *boziĭ* şi rugile, şi obiceiurile de biserică a Troadenılor. Decı din Enea şi din fata luĭ Latin Craiul, sunt din seminţie in seminţie nascuţĭ duoĭ fraţĭ anume *Romul* şi

www.dacoromanica.ro

Rem. Ace tia au urzit oraşul Romul, pre jumetate Romul şi pre jumĕtate Rem; şi incă neînălţate fiind zidurile au venit intr-o ḑi Rem se vaḑa sporul lucruluĭ frăţi-ne-seu dincotro zidea Romul, şi vrênd se faca şagă, au sarit peste zidul frăţi-ne-seu; iara frate-seu, in loc luând semn şi *piezi* reĭ oraşuluĭ, apucă un fuşce şi lovi pre frate-seu Rem prin mijlocul trupului şi caḑu mort la pămênt; Iară Romul stând deasupra trupuluĭ au ḑis; *Aşa se petréca toţĭ carĭ ar vrea se sae zidurile aceste!* Şi au remas singur Romul urzitor oraşuluĭ şi Craieĭ; dupe a caruia nume este oraşul *Roma*, séu *Romul*, cum ḑicem noĭ, şi dupe oraş şi numele impĕrăţieĭ. Fost-au acésta impĕraţie d'inceputul eĭ subt Craiul Romul, Craiul cel de'ntĕiu pâna la *Tarcvinie Superbus*, adeca Mândrul. Iară un fecior aceluĭ Tarcvinie Mândrul, au facut silă uneĭ Dómne, la casa eĭ, nefiind Domnul seu a casă, şi după acea sila, acea Dómnă anume Lucreţia, din pat nu s'aŭ culat, ci de sirg au scris la bărbatul eĭ, unde era, şi la un unchiŭ al seŭ, ce era vestit sfetnic şi senator la Rom, anume Brut, se vie cum maĭ de sirgu la dînsa ca'ĭ despre mórte; şi déca veniră şi intrară in casă unchiul aceĭ femeĭ şi barbatul eĭ, ĕră ea au ḑis: *nu vĕ apropiaţĭ de patul meu spurcat de feciorul luĭ Tarcvinie, ce de este trupul silit, nevinovaţieĭ mele mórtea mea va fi martur!* Şi scóse un cuţitŭ de subt perină ce-l gătice de acea trébă, şi s'aŭ lovit in animă şi dupe câte-va césurĭ aŭ murit, ca n'au gândit de mórte ca aceea nicĭ bărbatul, nicĭ unchiul, ce până a năvăli se apuce cuţitul, ea s'aŭ înjunghiat. Facutu-s'au ozav mare in tot oraşul de fapta aceea, aretând tuturor cuţitul crunt de sângele nevinovateĭ femeĭ şi sila, şi statu tot Romul şi olatele de au jurat cu Brut, ca sa nu maĭ sufere Craiu peste înşi maĭ mare. Iară Tarcvinie impĕrat, urit şi parasit de toţĭ sfetnicĭ şi slujitorii lui, pentru spurcata faptă, au fugit la Frantuzi, şi de la aceia luând ajutor s'aŭ ispitit cu sila se apuce impĕraţia Rŏmuluĭ, ce tot in deşertu: s'au intors gonit şi risipit şi n'au maĭ dobândit ce au perdut, in viaţa luĭ, nicĭ el nici altul, şi de atunce s'au cârmuit acea impĕraţie tot cu sfatul senatorilor, pâna la *August Cesarul*, cincĭ sute şi mai bine de anĭ. De mirat lucru ca acésta impĕraţie, la statul şi laţimea eĭ cât au venit tot într'acele cinci sute de aui, din cârma sfetnicilor! Şi alegea eĭ cu sfatul, din an în an, câte-duoĭ mai marĭ, cărora le ḑicea *Consulĭ*, adeca capetele sfatului; şi mai mare era acest nume *Consuli* de cât *imperator*, că acest nume *imperator* era a Hatmanilor, carii mergeaŭ in vr'o parte cu oştile, iara daca se intorcea a casă, nu se maĭ chiama imperatorĭ, ce ĕră pre numele seu se numea. *Imperator* se ḑice poruncitor; ĕră pe urma pentru isbândi ce facea aceĭ imperatorĭ, s'au numitu imperaţii, şi aŭ eşit maĭ mare şi maĭ de cinste numele imperaţilor de cât a Crailor. Hotarele acesteĭ impĕraţii a Romului, mai necoprinse sunt, că nu cu munţi séu cu ape curgătóre, cum vedem acum că despart craiĭ de craii şi impĕrăţii de impĕrăţiĭ, ce din tóte parţile au fost hotarul mare Océnul, care incungiura pamêntul, incepând din parţile despre Miaḑia-Nópte. Océnul cela ce incungiură Englitera, şi tot acela Ocen şi despre Apus şi despre Hispania, şi Portugalia, şi despre Apus se trage tot acela Océn, incongiurând tot pamêntul despre Amiaḑa-ḑi, pe dupa Africa, noi ḑicem barbareḑii, — până vine la Marea Roşie, care este intre Egipet şi Arabia. Câte impĕraţiĭ, craiĭ, domniĭ şi ţerĭ sunt de le incungiura O-

www.dacoromanica.ro

cénul, precum s'au pomenit mai sus, tóte subt ascultarea imperației Romului au fost. Inca mai spre Resărit de la Marea-Roșie, de la Océnul de Amédă-di taind pe uscat: Arabia, Asiria, până la muntele Caucas, intre Hindiĭ și Parthii până in Marea Caspieĭ, cu Armeniile amândouĕ și câte țerĭ sunt intre Marea caspieĭ și Marea-Négra, Giurgii, Mingriliĭ, Cercheziĭ și alte țerĭ, și de acolo apa Donul și Volga, tóte subt ascultarea Romului au fost! Și de la Tartaria cea mare, ce se ḑice acum *Iozbec*, Hanii cei marĭ de la Rom luau stég de Hănie. Numaĭ cu India n'aŭ închiat lumea tóta despre Resarit; și vinea și de acolo multe țerĭ se se închine, ce de la o vreme nicĭ și'ĭ mai primea de la locurĭ așa depărtate. Și unghiul cestalalt la Océn, unde sunt acum Sveḑiĭ și Daniĭ, și unghiul maĭ spre apa Rinuluĭ, pre aceste țerĭ Nemțescĭ, (că și Sveḑiĭ și Daniĭ tot Nemțĭ sunt și un ném), nu 'ĭ-aŭ putut supune nicĭ într'un chipu Rŏmleniĭ, până la îndreptatul aceĭ impĕrațiĭ in multe părțĭ. Și câtă óste au perdut cu Nemțiĭ bătând resbóe, cu cea parte de lume, nu o ar fi perdut. Insă numaĭ o parte de Nemți supușĭ n'au fost, ĕră cât ține apa Rinuluĭ și acele ce sunt peste apa Rinuluĭ multe locurĭ aŭ fost supuse, cum și Englitera, Franțuziĭ, și tóta Hispania. Caută acmu cu cugetul intru tótă mulțimea și laṭimea de lume, câte impĕrațiĭ marĭ sunt acmu, cum este Englitera, Franțusul, Hispania, Nemțiĭ pâna la Rin, Africa, Feṭul, Afri, Livia, iprocĭ, tot Egipetul, Habeșii și Impĕrația Asirieĭ, Persul, Armeniile, Capodacia, tóta Grecia, și Macedonia, Iliria, Dacia, unde suntem noĭ acmu, și alte țerĭ și ostróve, și pre Océn, și pre Marea-Albă, și pre Marea Négră, și pre Marea Caspia, la tóte acestea eșia Pașĭ de la Rom, la nnele pe un an, la altele pe treĭ anĭ, și maĭ multĭ, care nu'ĭ maĭ pomenim anume țerile și olatele. Pașii eșia și la Ierusalim la țerile Jidovescĭ tot de la acéstă impĕrăție, cum scrie și la Sfânta Evanghelie. O sémă de țerĭ maĭ departe subt craĭ birnicĭ eĭ lăsa, ales la Africa, Eghipetul, Armenia; iara la celelalte, cum este Hispania, Franțuziĭ, Nemțiĭ pâna la apa Rinuluĭ, Italia, țerile Grecescĭ, țerile Ierusalimuluĭ, Anadolul, ostróvele tóte, cu senatoriĭ sfetnicĭ Romulu se ocârmuia, pentru ce au ḑis unŭ filosof a luĭ Pir Craiul Epiroților séŭ *Arbanașilor*, când l'aŭ trimes in solie la Rom, *Ca au vĕḑut sfatŭ de imperați adunatŭ.* Ce cât ne trebue la rîndul istorieĭ nóstre, ne ajunge atâta și de impĕrăția Romuluĭ.

CAP. VIII.

Pentru Italia, de unde aŭ eșit némul Moldovenilor, după risipa Dacilor din locurile aceste.

Tóte lucrurile când se spun de la începutul lor, se înțeleg lesne, cum și de némul Moldovenesc a pomeni ne vine rîndul aice. Țéra Italieĭ este drept spre Apus, cum se prinde de aice de la noĭ, nici așa departe de țéra nóstra, că de la Beligradul de la Dunare, mergênd 30 ḑile, cum mergu negustitorĭ, ajungu la Veneția, care este pe locul Italieĭ.

www.dacoromanica.ro

In statul seu este intre mări ca şi Grecia, că dincóce despre noĭ se inchide cu o limbă de mare, ce ese din Marea-Albă, ce se chiama acea apă *Golfo de Veneţia*, cum ḑicŭ Veneţianiĭ, şi se chiamă cu alt nume *Marea de Adria*; éră mariĭ din care ese acea limbă îi ḑic Latiniĭ: *Mare Mediteranium*, adecă marea din mijlocul pământuluĭ, iară alţiĭ şi noĭ ḑicemŭ: *Marea-Albă*. Iară despre cealata parte, despre Apus, isbucnesce érăşĭ din Tracia şi Marea-Albă un unghiu de mare, însă nu cu atâta lungime, cum este limba ceastalaltă despre noĭ: şi pre acela unghiu dintr'acolo este *Genua*, noĭ ḑicem *Genoveḑia*; însa dintre aceste douĕ limbĭ ese Italia, şi in dricul pământuluĭ spre Miaḑiă-nópte, de acolo până la hotarul Franţuzilor. Hotarele eĭ despre Resaritu, cum s'aŭ ḑis despre noi, *Limba de mare*, şi apoĭ ţerele Impĕrăţieĭ Nemţescĭ: *Stiria*, *Carintia*, *Austria*; despre Méḑiă-nópte Franţoziĭ; despre Apusŭ Hispania; iară despre Miaḑiă-ḑi se inchide cu *Marea-Alba*, şi tot aceea este care se intinde până la Ţarigrad, Marea Albă. Are Italia Domniĭ imparţite pre locurile eĭ, cum avea Greţia intr'o vreme, a căriea Domniĭ şi ţĕrĭ sunt numirile aceste: *Liguria*, *Toscana*, *Umbria*, *Sabinia*, *Laţium*, de unde este limba latinéscă şi de la Latin Craiu; Neapoli crăie subt *Hispania*, *Calabria*, *Apulia*, *Romana*, *Istria*, *Hetruria*, *Campana*, *iprocĭ*; care le trecŭ cu condeiul nostru pentru zăbavă. Este ţéra Italieĭ plina, cum se ḑice, ca o rodie de cetaţĭ şi de oraşe iscusite: mulţime şi desime de ómenĭ cu bivşug de tot felul de róde şi iscuscenĭ; pentru aceea 'ĭ-aŭ ḑis: *raiul pamêntuluĭ*, Italieĭ. A căria pamênt, oraşe, gradinele, tocmelele la case, cu mare desfătare traiuluĭ omenescu, cât nu-ĭ in tótă lumea subt ceriŭ bland, voios, şi sănătos, nicĭ căldură mare véra, nicĭ ernĭ grele. De grâŭ, de vinŭ bunŭ şi uşiorŭ, de unt-de-lemnŭ, mare bivşug: póme de tot felul; chitri, naramze, alămâĭ, zahar. Ómenĭ 'scusiţĭ peste tóte némurile; statătorĭ la cuvênt, neamăgeĭ, blândĭ, şi cu ómenĭ nemernicĭ indata se prietenescŭ, cum de ar fi de aĭ seĭ, cu mare omenie; pentru aceea le ḑicu *gentil-omĭ*, cum ḑicŭ Greciĭ *Celebiĭ*; eară şi in resbóie neinfrânţĭ, intr'o vreme, cum veĭ ceti de dînşiĭ la istoriile Rŏmuluĭ. Acea ţéra este acmu scaun şi cuibŭ a tótă dăscălia şi invĕţatura; cum era într'o vreme Atina la Grecĭ, acmu Padova in Italia, aşa de iscusită şi trufaşă in meşteşugurĭ. Este Italia maĭ veche de cât Rŏmul adeca Roma, şi de cât impĕrăţia Rŏmuluĭ, ce s'aŭ zidit in ţéra Italieĭ de aceĭ Domni din Troada, *Antenor* şi *Enea*, cum s'au pomenit maĭ sus; Antenor Veneţieĭ cu olatele eĭ, éră Enea Romuluĭ şi impĕraţieĭ luĭ incepător şi redacină 'ĭ este.

CAP. IX.

Pentru numele Moldovenilor şi a Muntenilor, după ce aŭ descălecat Trajan.

Numele Italia este vechiu la tóte istoriile cele vechĭ latinescĭ, de pe Ital Craiul lor. Nemţiĭ Italianuluĭ îi ḑic Wälſchen, şi nouĕ Moldovenilor şi Muntenilor, eară aşa ne ḑicu Wallachen; Franţuziĭ Italianuluĭ ḑicŭ *Vallon*. Leşiĭ Italianuluĭ îĭ ḑicu *Vloh*, şi nouĕ Franţuziĭ *Vallaques*, şi Leşiĭ *Voloşin* ne ḑicŭ;

www.dacoromanica.ro

eară Muntenilor, de la o vreme, au luat Leşiĭ de le ḑic *Moltan* adecă *Oltén*. Unguriĭ Italianuluĭ ḑicu *Olaşĭ*, eara Moldovénuluĭ şi Munténuluĭ ḑicu *Olah*; şi ţereĭ Italieĭ Leşiĭ ḑicŭ *Vlosca Zemlia*, adeca ţéra Wlohuluĭ, iara ţerei nóstre lĭ ḑicŭ *Volosca Zemlia*, Caută-te acmu, cetitorule, ca intr'o oglinda, şi priveşce de unde escĭ, lepadând de la tine tóte celelalte basne, câte uniĭ au insemnat de tine, din nescinţă retăciţĭ, alţiĭ din zavistie, care in lume din némurĭ n'au lipsit nicĭ o dată; alţiĭ de buiguite scorniturĭ şi deşerte. Iara nu numaĭ numele acesta, precum aĭ înţeles că este tot unul la tóte ţerile, şi al teu, şi al Italiei, precum veĭ inţelege şi maĭ prelargŭ, osebit de numele acestor ţerĭ, că şi Greciĭ, şi Turciĭ ne ḑicŭ *Vlah*, ce şi dintru altele te veĭ cunósce: obiceiurile, firea, graiul, pâna astaḑĭ, că escĭ direpţ *Vloh*, adecă Italian şi Romlén. Multe obicee sunt a Italienilor, şi trăescŭ până astăḑĭ. Aşa de óspeţĭ nemăreţĭ, voioşĭ, şi libovnicĭ; aşa la petrecănie, la intrebare uniĭ pe alţiĭ de viaţă, firea, clătirea. Cine aŭ fost la Italia se véḑă pre Italianĭ, se iea aminte; nu'ĭ va trebui maĭ bună dovédă se créḑă că un ném sunt cu Moldoveniĭ. Inţelegeveĭ şi din capul care se va scrie de graiul acestor ţerĭ, că şi limba este dovédă, că in graiul nostru până astăḑĭ sunt cuvinte, unele latinescĭ, altele italienescĭ. Se miră un istoricŭ, anume *Cavaţie*; ḑicênd: *de mirat este ca limba Moldovenilor şi a Muntenilor, maĭ multe cuvinte are intru sine Romlenescĭ de cât Italienescĭ, măcar că Italianul tot pre un loc cu Romlenii.* Ce aceea nu'ĭ diva, că Italieniĭ târḑiŭ 'şĭ-aŭ scornit limba din latinéscă, aşa de iscusită şi desmerdată, cât că este limba angeréscă, îĭ ḑicŭ, şi întru unele peste sémă îşĭ rudesce cu a nóstră. Un istoricŭ anume *Enea Silvie*, şi alţiĭ pre urmă şi cararea lui, aŭ scris in istoria sa, că Moldoveniĭ ce lacuescŭ pe pământul Daciei ceĭ de sus, şi Munteniĭ in Dacia cea de jos, acest nume *Vlah* îl trag de pe *Flac* Hatmanul Rŏmlenesc; şi acéstă părere a lui Enea, nu este de aiure, numaĭ aŭ cetit nisce stihurĭ a unui Dascal anume *Ovidius*, pre care l'aŭ trimis in urgie in cetatea Albă, *August Cesarul* Rŏmuluĭ, pentru nisce scrisorĭ in stihurĭ, ce aŭ fost scris de dragoste, de se umpluse Rómul de curvie, din scrisorile şi cărticelele luĭ. Acel *Ovidius* aŭ scris câte-va carţi in cetatea Alba, fiind inchis, urgisit, tot in stihurĭ, şi acolo ş'aŭ sfârşit şi viaţa. Pre numele lui este Balta *Vidovul*, la cetatea Albă. Una din cărţile ce are nume de *Pont*, scrie la un prieten al seŭ la Rom, anume Greţin, aceste stihurĭ, precum le scriem aice pre limba nóstră de pre latinie:

Geţiĭ ţinea într'o vreme, acum Flacus ţine
Ripa scumpă a Dunăreĭ, el singur cu sine:
El aŭ ţinut Misia in pace, cu credinţă,
Pe Geţĭ 'ĭ-aŭ scos de aice el, cu biruinţă.

Aşa însemnéză aceste stihurĭ pomenind pre acel *Flac*, căruia numele la istoriile Romului este *Fulvius Flacus Consul*, precum se numia pre atunce hatmaniile lor. Şi de aceste stihurĭ s'au legat âpţĕiu Enea Silvie, şi dupa dînsul şi alţiĭ. Intr'aceia aflu şi pre Urechie Vornicul, următor, se fie numele ţerilor acestora *Vlah*, despre numele acela a lui *Flac* Hatmanul Romuluĭ, căruĭ lucru

www.dacoromanica.ro

Carion istoricul sta împotrivă, şi cu acela şi *Topeltin* de Medias, şi anume dicu: «Că ceĭ ce au scris cum numele *Vlah*, acestu ném, Moldovenilor şi Muntenilor, e de pe *Flac* hatmanul, basne spunu.» Cu acestu duoi şi alţiĭ mulţĭ istoricĭ, cu cariĭ, şi eu ceiu partea mea, ţin pentru aceste doveḑi, care deschi uţi-am scrisu, cum tóta lumea ḑice Italianuluĭ aşa cu un nume şi nouĕ până astăḑĭ. Şi acest *Flac* de au batut resbóie cu Tatariĭ pe Dunărea, eara la descalecatul ţerilor acestora nicĭ o trébă nu are, că târḑiu după *Flac* sunt descalecate de Trajan impĕratul Romului, din ţerile *Vlohuluĭ* adeca Italieĭ. Fără cine dóra va ḑice ca Italienii acest nume *Vlah* au dobândit de la *Flac*, care lucru n'am cetit nicĭ la o istorie a Romuluĭ şi de Italia. Alte chipurĭ şi capete au avut Italia, mai vestite şi maĭ vechĭ de cât acel *Flac*; cum ar fi luat Italia nume de la acela? Ce de Italia atâta ne ajunge Istoriei nóstre, cât am aretatu cu mărturiile şi a istoriilor şi a numelui ce avemŭ de la aceste némurĭ; şi paşimu de aice la altele pe rându.

CAP. X.

Pentru Trajan impĕratul Rŏmuluĭ, şi pentru oştile luĭ ce aŭ venitŭ asupra luĭ Decebal Craiul Dacilor şi la ce vreme.

Trajan impĕralul Rŏmuluĭ, al şeptele dupe August Cesar, la inceputul impĕrăţieĭ luĭ era al doile vécŭ după Hristos, fiind Papă *Anaclit*, cum scrie *Baronie*, anĭ 103. Trajan de némul seŭ era Spaniol séu Hispan; luat-aŭ scaunul impĕrăţieĭ după *Nerva* şi Nerva dupa *Domeţian*. Şi vĕḑênd la slăbiţiune impĕraţia sosită, de'ntru rea şi desfrânată cârma impĕraţilor reĭ şi turbaţĭ, (că şi *Diocletian* şi cela a lumiĭ ocara şi tiran *Neron*, mai nainte de Trajan aŭ fost) ântĕiu au tocmit impĕraţia ce era stricată şi veniturile eĭ, apoi s'aŭ apucat de oştĭ improtiva tuturor carĭ eşise de subt ascultarea imparăţieĭ, şi ânteiu asupra Daţilor, ţiitorĭ acestor ţerĭ. Că aşa se intărise Daţiĭ asupra impĕrăţieĭ Romuluĭ, cât şi bir lua din visteria Romuluĭ, in ḑilele luĭ Domeţian şi a Nerveĭ, in doue-ḑecĭ şi maĭ bine de anĭ, precum scrie Topeltin, se nu prade ţerile ce era subt imperaţia Romului, cum s'a scris mai sus, că până şi Italia nu haladuia de cémbulurile ce sloboḑia cu calărimea lor. Cum am vĕḑut in ḑilele nóstre pre Tatariĭ Crâmului, fiind maĭ puţinĭ de cât oştile Moschicescĭ şi Leşescĭ şi de la amênduoĭ lua daruri se nu le strice ţerile cu cémbulurile lor.

Ântĕiu dar, Trajan marele impĕrat, la al doile vécŭ a luĭ Hristos, după Intrupare, plinindu-se vécul ânteiu, ani una sută, redicat-au óste improtiva Nemţilor, cum scrie *Dion* şi alţĭ istoricĭ dupa acela, şi isbândind s'au intors şi s'aŭ apucat a gati oştĭ asupra Dacilor.

www.dacoromanica.ro

RESBOIUL LUI TRAJAN IMPĔRATUL RŎMULUI

CU

DECEBAL CRAIUL DACILOR

Cum scrie istoria *De patru Monarchĭ a lumiĭ*, de clatirea acesteĭ impĕrăţiĭ de la Rom spre aceste parţi, că pe la 120 anĭ dupa Hristos, éră cum scrie *Varonie* că la 103 au fost, că la al patrule an a impĕrăţieı sale au purces Trajan asupra Daţilor. Improtiva căruia nicĭ Decebal craiul fără resboiu nu s'au lasat, ci trecênd Dunarea cu oştile séle, au statut improtiva luı Trajan cu resboiŭ, ın ţerile Misieı, ce se chiamă Dobrogea. Stătu un resboiŭ mare şi nu cu puţină vĕrsare de sânge. Insă pre acele vremĭ in tóta lumea nu era altă óste nicĭ maĭ temeinică, nicı maĭ stătătóre, şi neinfrânată ca oşteniĭ Rŏmuluĭ, cu tocméla oştilor lor, cum vedem acmu la Nemţı, tot bulucurı, şi printre bulucurı locurĭ deschise, se aibă loc deschis a da ajutor bulucurile cele odihnite celor înfrânţĭ séŭ obosiţı ce staŭ înainte de se batu. Nicı odată tóte bulucurile nu începŭ resboiul, ce numaı cele din frunte, éră alte bulucurı cu mare tocmélă staŭ de paza celor ce facŭ resboiu, şi aşa luptându-se o parte de óste éra alta parte stă gata netrudită, că óste netrudită pre lesne infrânge pre cea óste ce'şĭ varsă focul séŭ virtutea tótă odată; că óstea ce sare tóta odată, tótă se şi risipesce indată. Şi cu tocméla oştilor sale Rŏmlenıı aŭ supus tótă lumea. Mare tărie şi neînfrîntă avea şi óstea Macedonenılor, ales tocméla pedestrimiĭ ce se ţice *Falancs*; inse era prea strînsa acea *Falancs* şi la greŭ se lega pedestraş de pedestraş. Cu mare greŭ se rumpea acea óste, ca cu tocmélă eĭ aŭ călcat Alecsandru Macedon tot Resaritul. Inse pe urma, déca aŭ început Machedonenıı a bate resboiŭ cu Romleniĭ, perdea resboiul Macedoneniĭ, cum va vede cine va ceti resboiul luĭ *Perseŭ*, impĕratul Macedonilor, cu *Filip* Hatmanul Romanilor.

Auţit-am pre mulţĭ dând vină acésta, cum că şi Leşiĭ şi Moscalıı şi alte oştĭ crescinescı nu sarŭ toţı odată la resboiu; nu sciu ce ţicu uniĭ ca aceia! Oştile temeınice, cu multe césurĭ, cu multe ţile batŭ resboiu, şi sciŭ acésta, că ântêiŭ Leşıı şi Moscalıı de ar sloboţi tótă oastea odata, nicĭ un resboiŭ n'ar maı isbândi ce tóte le-ar perde. Aşa dar Decebal Craiul Dacilor luptând câte-va ţile se opréscă oştile luĭ Trajan, n'aŭ maĭ putut birui, ce aŭ purces oştile luĭ din resboiu in risipă.

Trajan impĕratul după izbânda de'nteiŭ asupra Daţilor venit-au la apa Dunăreĭ, şi stând, cu oştile, adus-au mesterı de prin olatele acele, şi au zidıt pod de pétra peste apa Dunareĭ, cu mare minune vecilor viitorĭ, care se pomenesce şi până astaţı turnul *Severin*, in ţéra *Muntenésca*. Iara marirea podului aŭ fost, cum marturisesce *Bonfin* din *Dion* istoricul, 50 stîlpĭ de pétră nalţĭ câte de 150 de coţı, fara temelia, ce era pe dênşıĭ, éra de latu podul era de 60 coţĭ. După ce l'aŭ gătit, trecut-aŭ Trajan cu tóte oştile ale peste

www.dacoromanica.ro

Dunărea, in cursul anilor de la zidirea lumeĭ 5613, éră de la Hristos 105, in acésta parte, unde este acmu ţéra Muntenéscă, unde şi Decebal Craiul Dacilor au eşit cu oştile sale, la al doile resboiŭ, stând Daţiĭ tare cu singur Craiul lor; şi Craiŭl lor aŭ perit in resboiŭ, şi tótă óstea lor s'au intorsŭ in risipă. Ḑicŭ că înfrângându-ĭ in resboiŭ Romleniĭ, aŭ dat dos Decebal Craiul Dacilor spre munte şi l'au ajuns *Longin* in gónă cu o sémă de oştĭ Romlenescĭ, — scrie *Bonfin*, — şi l'aŭ prins viŭ şi l'aŭ dus la Trajan impĕratul. Ḑicŭ uniĭ că dupa ce l'au prins viu se se fi otrăvit singur, pentru se nu cază in ocară Romlenilor, éră maĭ mulţĭ scriu ca aducêndu-l viŭ inaintea impĕratuluĭ, şi după multă mustrare pentru rocoşirea luĭ asupra impĕrăţieĭ Ròmuluĭ l'aŭ omorît. Iară eu am cetit cartea lui *Marco Aurelie*, imperatul Rŏmuluĭ, pe urma lui Trajan al patrule impĕrat, in aniĭ de la Hristos 161, şi scrie cum se'l fi dus la Rom pe Decebal Craiul impreună cu un fecior a luĭ, arĕtându-se Trajan impĕrat biruitor asupra luĭ. Alţiĭ scriŭ că in douĕ rînduriĭ aŭ avut resboiŭ Daciĭ cu Trajan impĕrat, şi remânend Decebal Craiŭ din resboiul de'ntĕiu, s'aŭ plecat cu rugăminte, şi şĭ'au facut pace, şi primindu-l Trajan l'aŭ ertat; şi pe urmă, el s'aŭ rocoşit asupra luĭ Trajan, şi viind Trajan al doile rândŭ cu oştĭ, — cum scrie *Dion* şi alţĭ istoricĭ pe urma luĭ, — se fie avut Trajan impĕrat óste şese sute de miĭ, numaĭ de resboiu, fără altă mulţime ce se trag după oştile marĭ. Şi perḑênd resboiul Daciĭ şi peirea craiuluĭ lor, s'aŭ dus tot némul lor în risipa de pre aceste locurĭ; éră câţĭ aŭ remasŭ prostime ţeranĭ, pre toţĭ 'ĭ-aŭ scos Trajan impĕratŭ de pre aceste locurĭ peste munţi la ţéra Unguréscă; şi in locul lor aice in ţĕră şi unde este ţéra Muntenéscă, din Dunăre până subt Munţĭ şi până în Marea-Négră, şi până în apa Nistruluĭ, tot locul aŭ umplut de ómenii sei Romlenĭ, casaşĭ şi maĭ mulţi oşteni precum ḑicŭ ei, *Colonia Romana*, adecă *descalecarea Romuluĭ*. Decĭ aşa se află că este descălecarea cea de'ntăiu pre aceste locurĭ cu Romlenĭ. Cine ar vrea se véḑă şi cu ochiĭ marturĭ, cetéscă pre istoricul *Dion*, carele aŭ scris viaţa luĭ Trajan impĕratul şi pre Evtropie, carele au scris viaţa luĭ Adrian imperatul Rŏmuluĭ, şi pre Bonfin istoricul Ungurŭ, şi alţi istoricĭ anume *Cavatie*, *Carion*, *Silvie*, *Cromer* Leah, *Piasınchi*, iprocĭ, şi maĭ ales de aceştĭ maĭ de curênd pe *Topeltin* de Mediaş, iscusit istoric, carele deamănuntul din Dion scrie, de némurile ţerilor acestora, şi ales de descalecatul cel ântĕiŭ, intru aceste părţĭ de lume, de Trajan impĕratul. Macar ca capiteniile Dacilor, Domnĭ cu casele lor s'aŭ dusŭ toţĭ peste munţĭ in Ardél, şi de acolo cu toţiĭ s'aŭ inchinat luĭ Trajan impĕratul, tot nu 'ĭ-au creḑut, ce şi acolo printre dênşiĭ în Ardél aŭ descălecat Rŏmlenĭ, pentru se nu maĭ pótă a'şĭ redica cap Daciĭ improtiva Rŏmlenilor. Carii se vĕḑŭ şi până astăḑi in tot Ardélul şi ţerile Ungurescĭ de sus Romănĭ maĭ în jumĕtate cu Ungurĭ de locuescŭ până astăḑi, tot din descălecarea luĭ Trajan impĕratul Rŏmuluĭ, de se chiamă Romănĭ adeca Romlenĭ. Averea Craiuluĭ luĭ Decebal incă aŭ aflat-o Trajan impĕrat, aprópe de apa ce se chiamă *Sargeţia*, intr'un ostrov, ce'ĭ ḑicŭ uniĭ din Ungurĭ *Strog*, iar maĭ nainte se numea *Sargeţia*, despre Ardel, despre Amiaḑia-ḑi. Mărturisescu de aceste *Zambuc* şi *Laţne*, cum tótă averea luĭ Decebal o au aflat intr'acel loc săpând şi abătând apa pe alte locurĭ, până au dat de avere.

www.dacoromanica.ro

Era acestu obiceiu la imperaţia Rŏmului, dĕcă se împlea Italia, dricul im perăţieĭ de locuitorĭ, de nu le mai ajungea locu de hrana, scotea, cu sorţĭ, căsaşĭ de prin oraşe şi sate şi'ĭ muta la alte ţerĭ, unde era ómenĭ maĭ puţinĭ, séu unde vedea ca se redică de subt ascultarea impĕraţieĭ vr'o ţéra; acolo cu sutele de miĭ de case muta, şi le imparţea locurĭ, şi se ţicea acea descălecătură, *Colonia Romana*, adeca descălecătura Romului. De care colonĭĭ a lor îĭ plină lumea: la *Asia*, adecă la *Anadol*, şi la *Africa*, căreia ţicem noĭ *Barbarezia*, şi la *Hispania* şi pre apa *Rinului* la *Nemţĭ*, şi la *Franţuzĭ*, şi la *Rumele*, in ţerile grecescĭ, unŭ ném ce se chiama *Coţovlahĭ*, Colonia Romuluĭ: *Litvanĭ* in Crăia Leşéscă direptĭ Romlenĭ sunt; insă acestu ném a Litvenilor nu de Romlenĭ sunt aduşĭ pre acele locurĭ unde locuescu acmu; ci de tirănia luĭ *Nero* impĕratul Rŏmuluĭ, multe case marĭ cu glótele séle, cu Dom nul lor *Libo* fugênd la Nemţĭ, şi de acolo cumpĕrându-şĭ vase de mare, au şeţutŭ in vase şi aŭ mersŭ pe marea ce lovesce la *Gdansca*, până la *Lifland*, o ţéră: şi de acolo descalecându malul s'aŭ lăţitŭ pâna unde îĭ *Litva* acmu. Séŭ maĭ de creţutú a fi, precum scrie *Stricovskie*, la carţile II a Istorieĭ séle Cap. V, De *Litva*, aducêndŭ martur istorieĭ séle pre *Dlugos* şi pe *Cromer*, la cartea III fila 61; precum in vremea ce s'aŭ intartat vrajba intre doĭ Domnĭ a Rŏmuluĭ, maĭ nainte de nascerea luĭ Hristos, anume: intre *Iulie Cesar* şi intre *Pompeŭ cel Mare*, adunându-se câte-va rudeniĭ Rŏmlenĭ de frica luĭ *Iulie Cesar* ce stătuse biruitorŭ asupra luĭ Pompeŭ, lăsând ţéra şi moşiile au intratŭ in vase pe marea, mergênd câtă-va vreme s'aŭ aşeţatŭ déasupra mareĭ *Pruşilor*, ş'acolo aŭ făcutŭ oraşŭ şi avea ocârmuitor *Livon*, unde sunt acmu *Zmuziĭ* şi *Livona* şi *Litvania* séŭ *Litva*, şi de pre numele aceluĭ cărmuitor *Livon* se chiăma *Livonia* séŭ *Litva* ţerilor acestora, şi pune dovéda şi apa ce se chiamă *Livia* séŭ *Liva*, şi târguşorul désupra ceĭ códe de mare ce cade in Marea *Balticum* séŭ Marea *Prusilor*. Aduce pentru acésta şi marturiile istoricilor a luĭ *Livie* şi a luĭ *Flor*, carĭĭ scriŭ de lucrurile Romlenilor. Şi aşa scrie şi părerea sa *Stricovskie*: «dupe ce aŭ risipitŭ *Iulie Cesarul* óstea luĭ Pompeŭ şi pre Pompeŭ ce scăpase la Craiul Egipetuluĭ, 'ĭ-aŭ taiatu capul luĭ Pompeŭ, şi cercândŭ pre Hatmanĭĭ luĭ şi tovarăşiĭ luĭ Pompeŭ, intre carĭĭ era şi acestŭ *Libo* pre carele îl numesce *Flor*: *Publius Libon*, fiind Hatman pre mare luĭ *Pompeŭ* improtiva luĭ *Iulie Cesar*; după ce inţelese de risipa şi peirea luĭ *Pompeŭ*, s'aŭ trasŭ pre mare cu vasele ce'ĭ era pre mână, spre parţĭ pustiĭ şi locurĭ maĭ fără ómenĭ; avênd grijă se se pótă aşeţa maĭ lînga Italia, aŭ nemeritŭ in părţile acele, cum s'aŭ pomenitŭ maĭ sus, unde sunt astăţĭ *Zmuziĭ*, *Pruşiĭ*, *Litva*, *Livoniĭ* şi in ţéra *Curlandia*, au făcutŭ târg, pre numele seŭ, Litva şi 'ĭ-aŭ ţisŭ şi *Romnove*, şi astaţĭ se chiamă acel târg *Remove*. Ér cu vreme s'aŭ lăţitŭ aceĭ Rŏmlenĭ până unde îĭ acmu *Litva*. Mulţĭ anĭ subt ascultarea Ruşilor aŭ fost, şi imulţindu-se din an in an, au supusu eĭ pe Ruşĭ, de le sunt vecinĭ Ruşiĭ, toţĭ dintr'acea ţéra. De ar intreba óre-cine: atâtea colonĭĭ in lume, de unde atâta mulţime de ómenĭ? numaĭ din Italia e ése atâtea ţerĭ descălecate dintr'nsa? Trebue se şcie ca intr'acea ţéră au fost pe acele vremĭ scaunul imperăţieĭ, oraşul Romul, care oraşu nu cum sunt acmu impĕrăţiile, ce au ţinutŭ tótă lumea, de la Apusu pană aprópre şi totu Re a-

www.dacoromanica.ro

rîtul, fără puține impĕrăţiĭ la Reseritu. Cum s'au ḑisŭ maĭ susŭ, izvoria din tótă lumea la Italia, pentru se fie in volnicia Italiei *Span*, adecă *Némiş* cum ḑicu Leşiĭ: *Slehtică*. Şi a doua ca in tótă lumea nu'ĭ nicairea pĕmântu ca Italia, de tóte bivşug şi dismerdaciune, şi bine 'ĭ-aŭ ḑisŭ: *Raiul pămêntuluĭ*. A treia, că Romleniĭ din tóte olatele şi ţerile lor, lua a ḑece din ómeniĭ tineri; ḑicea Romleniĭ acelor ómeniĭ *Obsides*, adecă zelog de credinţă ţereĭ lor, şi pre aceia îĭ punea de invĕţa oştenia ca in scóle. Şi cariĭ erau pre la scóle incă subt stéguri le ḑicea *Tirones*; éra déca se invĕţa bine cum va purta suliţa, cum va muta pavaza, cum va intórce sabia, îĭ scotea la resbóie, şi cu vreme din Tironi eşia de le ḑicea *Veterani*, adecă slujitorĭ vechĭ, betrâni. Pe aceĭ Veterani apoĭ îmbĕtraniţi în slujbe vestite îi scotea de sub stéguri, şi le da locurĭ pre la sate, pre la oraşe, de case, de viĭ, de grădiniĭ, de pamenturĭ, şi aşa se împlea Italia cu mulţime de ómeni, cât nu'ĭ cuprindea pământul. Multe obiceiurĭ de a Romlenilor sunt acmu la Turcĭ, ca aceste: ce şi eĭ ieu de a ḑece din ómeniĭ şi éraşĭ aşa îĭ impartu pe la gradiniĭ, apoĭ in céta Enicerilor; şi facŭ şi eĭ din slujitorĭ betrânĭ *Oturaci*, iprocĭ. Şi nu'ĭ divă că la Turcĭ vedemŭ obiceie ca acele ce au fostu şi la impĕraţia Romului; cacĭ şi Ţarigradul şi câte ţerĭ ţinu Turciĭ intr'acéstă parte de lume, care se chiamă Europa, parte de impĕrăţia Romuluĭ este.

Alecsandru Machedon in vremea impĕrăţieĭ séle incă aŭ făcut pre numele seŭ coloniĭ, şiântĕiŭ la Egipet, acel vestit oraş Alecsandria, unde se scură apa Niluluĭ in Mare; éra şi pe apa Donului şi pe apa Hinduluĭ, şi la Persĭ aŭ descalecatu oraşe şi olate pre numele seŭ. De ar fi acmu *Istratie Logofĕt* şi *Simeon Dascal* şi *Misail Calugarul*, cum s'ar apuca pentru acéstă poveste cu basmele lor ce au scrisu, ca rĕdacina acestui némŭ, care îĭ acmu pe aceste locurĭ, au fost din temniţile Romuluĭ de *Laslaŭ* craiul aduşĭ. Adeverat, că Trajan impĕratul de la Rom au adus şi casaşĭ, adecă de la Italia; şi aşa este, căsaşĭ au adus, éra nu din temniţile Romului, ce oraşeni, casaşĭ, sătenĭ şi slujitorĭ aşeḑaţĭ; şi case de Domnu au aşezat aice pre la cetăţi. Cum şi luĭ Dragoş Voda mare napaste 'ĭ facu ceĭ ce ḑicŭ ca au fost pastor, ce pre mărturia Maramoraşenilor, cum scrie Miron, ce au fost Logofĕt mare, in izvódele sale, că au audit cu urechile séle, se fie fost fecior de Domn a unuĭ Bogdan Vodă născut în Maramoras. Dupa ce au scos de pre aice mulţime de Tatarĭ nabuşind şi cu Bulgariĭ de la Volga, apoĭ şi Atila cu Ungurii, dar din temniţe cu sutele de miĭ de ómeniĭ, unde s'ar afla, şi apoĭ femeĭ iar atâte tălhăriţe? Decĭ unde este, şi cât véc este când au venit Trajan impĕratul Romuluĭ pe aceste locurĭ, — la aniĭ de la Hristos 103, séu cum scriŭ alţii 120, — şi când s'aŭ bătutu Laslau Craiul Ungurescu cu Tatariĭ? Intre Trajan şi intre Laslăŭ Craiul sunt anĭ 800. Şi au scris aceştĭ istoricĭ mincinoşĭ *Istratie Logofetul*, *Simeon Dascalul*, *Misail Calugarul*, ca acela Laslau Craiul Unguresc aŭ cerşut de la Rom omeniĭ de oste intr'ajutor; şi némul Românilor acmu traia cu Domniĭ seĭ in Maramoraş, ceştĭ dincoce, éră ceĭ dincolo deşpre Muntenĭ, pre lîngă apa Oltuluĭ.

Veḑĭ aice basnele lor, ce au scrisu, ce nu se prinde, cum ḑicŭ mano ţigănesce. Aşeḑat au Trajan impĕratul şi Domni pre la cetaţĭ, cum ḑicŭ la Leşĭ Castelanĭ, cineşĭ cu olatul seu, şi in tóte locurile şi marginele oştenĭ, cu nu-

www.dacoromanica.ro

me pre atunce ţerilor acestora, unde'ĭ ţera nostra şi ţera Muntenésca, Dac a de josu, ér Ardélul şi părţile cele de susu, cum s au pomenit, se chiama *Dacia* de sus. Şi au traitŭ totu cu acest nume ţerile aceste până la a doua descălecare cu Dragoş Vodă, şi acmu mulţĭ ne ḑicu şi nouĕ şi Munteı ilor, streiniĭ: Dacĭ. Insa norodul, némul locuitorilor, nu 'şĭ-au schimbat numele seu, ci tot *Romanĭ*, apoĭ cu vreme intru indelungaţĭ vecĭ, *Romanĭ* pană astaḑı! Şi ţerile megieşe sciindu-ne de unde am eşitu, adecă de la Italia, carıa ḑicu *Vlah Vloh, Vallon* şi *Ulah*, de pe *Vloh* adecă Italian, au ḑis *Vlah*, şi Latiniĭ *Valahiĭ* maı tărḑiu. Aşişderea şı Ispravnicıĭ şi dregĕtoriĭ acestor ţerĭ, ce am putut afla că au fost, — scrie Bonfin Istoricul, — ce au putut afla de pe stâlpiĭ de piatră ce avea obiceiu ceĭ vechĭ Romlenı ıntru vecínica pomenire a lor de rĕdica stâlpĭ de piatra, in ţéra Ardéluluĭ ce se chiama Dacia de sus cu slove latinescĭ sepate in stîlpĭ, aşa sunând: *Antonıe Frian acelui ântĕiu diregĕtoriu a Darcomanilor, Ulpianilor, a luĭ Trajan, a Sarmaţilor, Oraşan Sabinul, purtator a treĭspreḑece polculuĭ, aŭ vieţuit anĭ 30, iprocı.* Aşişderea maı incolo, lıu *Peurıe Saturnın solului imperatescu şı Ispravniculuĭ, socotitorul Descalecareĭ Dacieĭ, Sarmaţieĭ*, iprocĭ. Acest *Antonıe* şı *Peurie Saturnın* de'ntıu acea scrisóre se vĕdu că aŭ fost Domnı şi ocârmuitorĭ puşĭ de impĕraţia Romuluĭ, orĭ pe urma luĭ Trajan la aceste ţerı.

De numirile ce aŭ avutŭ apele aceste şi de patru părţĭ ale lumeĭ: Asia, Africa, Europa şi America.

După aşeḑarea cu Romlenĭ pe locurile aceste purces-aŭ Trajan impĕratul cu oştile séle in josu pe lînga Dunare, cum se pomenesce din vechĭ istoriĭ, ca şése sute miĭ de oştĭ numaĭ de resboiu au avut, şi trecênd apa Seretuluĭ, apoĭ Prutul, Nıstrul, Buhul, Nıprul şi Donul, care aceste tóte cu alt nume s'au fostu numitu: Siretul se chiăma *Halum*, şi acmu ın istoriile vechĭ se chiamă aşa: Prutul *Hierasus*, Nistrul *Tıras*, Buhul *Hipan*, Niprul *Boristene*, Donul *Tanaıs*, şi acésta apa Donul desparte Asia de Europa, cum şi la Ţarigrad Boazul mareĭ intre Ţarigrad şi intre Scudari, desparte Asia de Europa; Ţarigradul şi Galata de Europa, ĕră Scudarul dincolo de Boaz, Anadol ce'ĭ ḑicu istoriciĭ Asia. Iară părţile despre Amiaḑiă-ḑi, câte ţerĭ sunt se chiamă Africa. Părţile despre Apusu şi spre Mıaḑia-ḑi se chiama Europa. Iară a patra parte este America şi este departata şi vine subt noĭ, cum ar fi statul eĭ şi după ămbletele sóreluĭ ş'a altor luminĭ ceresc, cându-ĭ pre aice ḑi, iar la America îĭ nópte, şi când îı aice nópte acolo este ḑi. Ca fiind pamêntul rotund, aşa vinu locurile in staturile séle, după rotunḑirea pămêntuluĭ; cum ar fi împrotiva nóstră, subt noĭ este acea parte de lume. Decĭ aceste doue părţĭ de lume: Europa şi Asia, la părţile despre Méḑia-nópte de desparte Donul, cum s'au scris maı sus; éra dıntr'acóce le imparte Marea-Négra şi pâna unde cade apa Nılul in Marea-Albă; éra Nilul desparte Asia de Africa. De la Nil se incepe Africa, şi acmu Egipetul nu'ĭ de Asia ce este de Africa, cu tóte ţerile câte sunt din malul Nilului până unde se 'nchide cu Marea-Océnuluĭ, care incungiura pământul, a-

www.dacoromanica.ro

lăturea cu Marea-Albă, până unde cură și Marea-Albă in Océn, la Ispania. Dincolo Africa, dincóce Europa; Ispania de Europa, Feţul dincolo de Marea-Albă, de Africa. Aceste pomenindu-se pentru deschisul minţeĭ, se se înţelégă statul lumeĭ, ne intórcemŭ la istorie pentru Trajan impĕratul Rŏmuluĭ.

Pentru Trajan impĕrat, căte părţĭ de lume aŭ ămblat cu oştile séle, după ce aŭ descălecat locurile aceste cu ómeniĭ sĕĭ, și pentru Trojanul cel pe din sus de Galaţĭ, de cine s'aŭ făcut.

Cum nu s'aŭ îndestulat cu atâta parte de lume cât aŭ călcat cu oştile séle, de aŭ trecut tótă Europa, până la apa Donuluĭ, care apă este din anima ţerilor Moschicescĭ și dă in Marea-Négră la Crîm, — ce trecênd peste Don, Trajan impĕrat aŭ călcat și Asia, lovind pe la *Iuzbec*, marĭ ţerĭ Tatarescĭ, și de la *Iuzbec* pre la Marea-Caspică unde se desparte *Cazanul* și *Astrahanul* de ţerile Persuluĭ, pe la *Bahtri*, și de acolo prin ţerile Persuluĭ și prin Siria!

De acest vestit impĕrat avemŭ și șanţul sepatŭ de oşteniĭ luĭ in vecĭnica pomenire, incepênd din ţéra Muntenéscă peste tóte apele aceste, până la Don, tot acest șanţŭ care îl vedemŭ aice la noĭ. Scrie *Miron Logofĕtul* in izvódele séle, se fie trecut singur peste acest șanţŭ, aprópe de Nipru, pre la un tîrg anume *Vciorasnoe*, nu departe de *Chiof*, mai sus. Se află de ḑicŭ uniĭ că este sepat pentru sprijinélă despre Tatarĭ, inchiḑênd locul despre câmpĭ, — in carii era și reposatul *Panaitachi*, *Tergimanul* cel mare și vestit la Pórta Impĕrăţieĭ Turcescĭ; unde și la ce istoricŭ ar fi cetit? Scrie in isvódele séle *Miron Logofĕtul*, cum la voróva luĭ Panaitachi, pentru acest șanţŭ, ce'ĭ ḑicemŭ noĭ Troian, aŭ ḑis Panaitachi, că istoricul *Bonfin* Ungur pomenesce de șanţul acesta. Și scrie că 'ĭ-aŭ respuns: că cine atâta loc de lume ar fi putut apăra și ţine? că de aŭ fost aice ţéra descălecată cu mulţime de ómenĭ de Trajan impĕrat, cât este între aceste ape din Prut până in Nistru, și din Nistru până in Nipru și din Nipru până la apa Donuluĭ! Așa se fie respuns Miron Logofĕtul și luĭ Panaitachi, la ce nu aŭ maĭ sciutŭ ce ar respunde. Așa ḑicŭ și altora câţĭ aŭ scris, așa și luĭ Bonfin, — de aŭ scrisŭ așa, cum se fie sepatŭ șanţul acesta de vr'o sprijinélă despre Tatarĭ. Iară maĭ de credut sunt ceĭ ce ḑicŭ: că Trajan impĕrat aŭ pus de aŭ sepatŭ acest șanţŭ in vecĭnica pomenirea sa și véste, și se se scie șléhul oștiĭ de ceĭ ce vinŭ după oștĭ marĭ, și neguţiatorĭ și oșteni cum facŭ și acmu Turcii: pre la șléhul oștilor punŭ movile pentru veste și pentru indreptarea celor ce vinŭ pe urmă, oșteni séŭ olăcarĭ, séŭ neguţiatorĭ. Nicĭ se te mirĭ că ar fi pututŭ sepa un șanţ mare ca acesta; ce se socotescĭ mulţimea de șese sute de miĭ de óste numaĭ slujitorĭ, fără de altă adunătură de ómenĭ; că intr'o ḑi se se înșire o sută de miĭ de ómenĭ unul lîngă altul, se arunce lutul cine improtiva sa, cât loc potŭ cuprinde? Prea ușóră socotélă: loc de douĕ séŭ de treĭ mile marĭ; și la șese sute de miĭ de ómenĭ se vine a șesea ḑi intr'o septămână, o ḑi unuĭ om la sepatŭ rŏndul, fără altă adunătură. Scrie *Dion*, istoricul care aŭ scris viaţa și faptele acestuĭ impĕrat, și *Evtropie*, istoricul care aŭ scris de viaţa luĭ Adrian impĕrat, (acesta aŭ făcut

www.dacoromanica.ro

Odriul, pe numele seŭ, pe pământul Trachieĭ) de mulţimea oştilor luĭ Trajan, cum s'aŭ pomenitŭ maĭ sus. Cu aceste oştĭ Trajan, a căruia nume in istoriile Rŏmuluĭ: *Ulpius Trajanus*, aŭ călcat acéstă parte de lume ce'ĭ călcată şi maĭ nainte de dênsul cu oştĭ, de Pompeiŭ cel Mare şi de Iulie Cesar, şi de August Cesar impĕraţiĭ Rŏmuluĭ; insă nu pe aceste locurĭ ce pe la Persĭ; ér Trajan pre aice aŭ venit şi aŭ călcat acéstă parte de lume cum s'aŭ pomenitŭ, şi el aŭ aşeḑat némul şi seminţia care trăesce până astăḑĭ in Moldova, in ţéra Muntenéscă şi in Ardél, cu acest nume *Romanĭ*.

Scrie *Bonfin* că după ce s'aŭ intors Trajan in Rŏm cu izbândă de pre Dacĭ, aŭ poruncit de aŭ făcut un stâlpŭ de marmură in Rŏm, intru pomenirea aceĭ biruinţe asupra Dacilor. Şi aŭ fost de lat acel stâlp de 128 coţĭ, şi avea scărĭ 184 ĕră ferestri 43, după potrivirea mărireĭ stâlpuluĭ, şi in vîrful stîlpuluĭ scrise cu slove sepate tótă istoria Dacilor, atunce scrise cu clove *Calimpieriĭ*. (?) Apoĭ cu cheltuiala luĭ Filip al doilea, craiŭ a Ispânieĭ sepate slovele, şi pe urmă cu meşteşug de *Alfons Ciacon* tipograful aŭ făcut table 131, scrise acea istorie şi le-aŭ trimes printr'alte ţerĭ intru pomenirea luĭ Trajan Hispanul impĕratul Rŏmuluĭ.

Aflatus-aŭ aice la noĭ in ţéră o pétră de marmură, care aŭ adus-o in curţile Domnescĭ in Iaşĭ, in ḑilele luĭ *Constantin Duca Vodă*, cu slove sepate latinescĭ, care le-am cetit eŭ, aşa sunând: *Impĕratuluĭ, Cesaruluĭ, bunuluĭ, fiuluĭ a Nerviĭ, luĭ Trajan, fericituluĭ, a ţereĭ Nemţescĭ şi a Dacieĭ, Preutuluĭ celuĭ mare, Polcovniculuĭ al şeşe-spre-ḑecelea, impĕratuluĭ al şesele, părintcluĭ Patrieĭ.*

CAP. XI.

Aice vine rîndul se pomenimŭ şi pentru Cetăţile ce se află aice in ţéră la noĭ

Cu anevoie este de a scrie de cetăţile ţereĭ, de vreme ce câte-va sute de anĭ peste mie trecênd, nicăirea nu se află scris, fără cât reposatul *Grigorie Ureche Vornicul* scrie in istoria sa, adecă in Letopiseţul ţereĭ, de cetatea Chilia, precum că in anul 6973, că aŭ dobândit-o *Stefan Vodă* de la Turcĭ, şi apoĭ in anul 6987 Iunie 22, ḑice că aŭ inceput *Stefan Vodă* a zidi cetatea Chilia, şi o aŭ sevêrşit intr'acelaşĭ an; ce nu scim, cum póte se fie acest lucru, căântĕiŭ scrie că aŭ rescumpĕrat-o de la Turcĭ, inchinată de nevoie de Turcĭ, şi apoĭ se o zidéscă? Numaĭ inţeleseiŭ de Panaiotachi, ce era Postelnic Mare aice in ţéră, la noĭ, omŭ alesŭ la trebile ţereĭ pre atunce, cum din afară de cetatea cea mare a Chilieĭ este alta maĭ mică, care se o fi zidit *Stefan Vodă cel bunŭ* ca o strajă cetăţiĭ ceĭ marĭ.

Acéstă Cetate Chilia are numele de'ĭ ḑicŭ *Ahilia*. Cetesce Geografiele ceste maĭ de curênd şi veĭ afla in istoriile Ţarigraduluĭ, că imprumutând cu banĭ Genoveḑiĭ pre impĕratul Ţarigraduluĭ, se facă oştĭ in protiva Turcilor, le-aŭ pus zelogŭ Crîmul, se'l ţie Genovezii, care se chiăma pre atunce Grecesce *Her-*

www.dacoromanica.ro

sonesul, și la istorii tot acela nume are: *Crimul*; și acéstă parte unghiul Mărei-Negre cu scalele luĭ, unde'ĭ acmu Bugiacul, și pre atunce Genoveziĭ aŭ zidit Chilia, ce se chiama *Ahilia*, pe Dunărea, și *Chefa* pe malul mărei in Crîm, ce se chiăma *Theodosia* la istorii. Se află și de Grecĭ făcute cetățĭ, cum este *Turnul Neoptolimul*, in gura *Nistruluĭ*, făcut de *Neoptolim*, feciorul luĭ *Mitridat*, carele vara in vase pe mare, și érna pe uscat; cu călărime aŭ bătut pre Tatarĭ și pentru se împedece calea Geților, aŭ făcut acea cetate in gura Nistruluĭ, ce se chiamă *Turnul Neoptolim*. In izvódele reposatuluĭ Miron Logofĕtuluĭ aflu ḑicênd, pe părere, se fie pe *Cogălnic*, in Bugéc, acéstă cetate, care se chiăma la Tatarĭ, *Tatar-Bunar*; ce acel Turn a luĭ Neoptolim este pe Nistru, făcut de Neoptolim, feciorul luĭ Mitridat, nu pe vremea când impĕrăția Greciĭ Țarigradul, ci cu mult maĭ nainte. Dĕră pe *Cogalnic* de este altă cetățuie, póte tot de Genovezĭ se fie făcută. — Eară Cetatea Alba, este maĭ vechiă decât aceste, făcută orĭ de Dacĭ, orĭ de Romanĭ.

Scrie *Bonfin*, istoricul Ungur, in cartea X Cap. II *De lucrurile Ungurilor*, că Ludovic craiul Ungurescŭ, pentru se pótă stăpâni fără de grijă pămênteniĭ, pus-aŭ de aŭ ziditŭ cetatea *Severinul*, care era resipită; așișderea și pe apa Prutuluĭ, căria se ḑicea *Hierasis* (că așa se chiamă Prutul la istorie) se fie făcut o cetate ce se numea *Terh*; ce cetate ar fi fost aceea și in ce loc la Prut, nu putem sci; éră ajunge cât se cunósce. Pe urmă craiĭ megiașĭ, și domniĭ țereĭ aŭ făcutŭ cetățĭ aice in țéră.

CAP. XII,

Pentru numele némuluĭ acestor țerĭ și pentru portul lor și pentru graiul sĕŭ limba lor.

Mare dovédă némurilor din ce redăcină și izvorŭ sunt, numele ce aŭ și intre sine și de la străiniĭ, și măcar că nicĭ un némŭ nu este in tótă lumea se aibă numaĭ un nume; ce unele de pre capetele cele de'ntĕiŭ vre unuĭ norodŭ stepânitóre; alte nume sunt de pre locurĭ de unde sunt începute; multe de pre cetățĭ marĭ; multe de pre ape; multe cu indelungate vremĭ stremutate numirile de pre stăpânĭ, cum am aretat maĭ sus, și aretămŭ și aice. Că vedem némul Nemțescŭ subt aceste numirĭ ântĕiŭ și maĭ ales și maĭ de cinste: *Alamanĭ*, și așa le ḑicŭ istoriile cele vechĭ și maĭ pre urmă și Turcĭ. Al doile nume le ḑicŭ *Germanĭ*, adecă doĭ frațĭ, latinesce *Germanus*; o sémă de istoriĭ le ḑicŭ *Tevtonĭ*, de pre capetenia lor *Tevton*; Italienii le ḑicŭ *Tudeschi*; Leșiĭ, Moscaliĭ, noĭ le ḑicemŭ *Nemțĭ*. Maĭ apoĭ alte numirĭ, despărțite ca crengile dintr'un copaciŭ: *Sveḑiĭ*, *Daniĭ*, *Sacsoniĭ*, *Franțoziĭ*, *Belgiĭ*, *Bataviĭ* și alte țerĭ maĭ micĭ, tot din redăcina cea veche a Alamanilor sunt. Așa *Ispaniĭ*, *Iberiĭ*, *Țeltiberiĭ*, *Portugaliĭ* tot un ném sunt. Turciĭ de pre locul lor *Turhistan*, și de pe căpitenia lor cea de'ntĕiŭ: *Osmangiĭ*, *Otomanĭ*, *Osmanliĭ*. — *Moscaliĭ*, *Rușiĭ*, *Bolgariĭ*, *Serbiĭ*, *Horvațiĭ*, *Sloveniĭ*, *Bohemiĭ*, *Țațiĭ*, *Leșiĭ* tot un némŭ sunt, fără

www.dacoromanica.ro

alte numirĭ ce aŭ străinesce, adecă la strainĭ; că ântĕiu acestuĭ némŭ Greci le-aŭ ḑisŭ *Savromaţĭ*, de pe ochi *mierĕĭ-albineţĭ*, adecă de şopârla, ca grecesce *savros* se chiamă şopârla, éră *matĭ* ochĭ. *Tatarĭĭ* de pe apa *Tartara*; *Schiţĭĭ* de pre selbătăcie, *iprocĭ*. Aşa tóte némurile cu multe numirĭ, dupa vreme, tóte sunt; numaĭ unele dintr'ênsele ţi le-am insemnat pentru înţelesul numirilor maĭ lesne némuluĭ ţerilor acestora, Moldoveĭ, ţereĭ Muntenescĭ şi Românilor din Ardél. Aşa şi némul acesta, ce scriemu ţerilor acestora, nume drept şi maĭ vechiu este *Român*, adecă: *Romlén* de la *Roma*; acest nume din descălecatul lor de Trajan şi cât aŭ trait in munţĭ in Maramoras şi pe Olt, tot acest nume aŭ ţinutu şi ţinu şi până astăḑĭ; şi inca maĭ bine Munteniĭ de cât Moldoveniĭ, că eĭ şi acmu ḑicŭ şi scriŭ: *Ţéra Românésca*, şi *Româniĭ* aceĭ din Ardél, ér străiniĭ din pregiurŭ le ḑicŭ *Vlah* de la *Vloh*, cum s'au pomenit. Tot de la străinĭ sunt aceste nume de pre Italia, cărora ḑicu *Vloh*. Apoĭ maĭ tarḑiŭ Turciĭ, după numele Domnilor ce aŭ inchinatu ţéra la Turcĭ, — ḑicu Moldovenilor *Bogdan*, ér Muntenilor *Caravlah*; Greciĭ ḑicu *Bogdano-Vlahĭ*, éră Muntenilor *Vlahĭ*. Ér acest nume *Moldova* îĭ de pe apa Moldova, dupa al doile *descalecare* a ţereĭ de *Dragoş-Vodă*. Éră Muntenilor, orĭ de pre Munte, orĭ de pre Olt: *Oltenĭ*; Leşiĭ le ḑicu *Moltenĭ*. Măcar ca şi la istorie şi la graiul străinilor, şi intre sine, cu vreme, cu vécurĭ, cu priminele, iaŭ şi dobândescu şi alte numire, éră acela ce este vechiŭ nume, stâ neclintit *Român*! Éră cum se fie acest nume *Vlah*, de pe numele luĭ *Flac* Hatmanul Romuluĭ, precum scriu uniĭ in létopiseţile séle aice in ţéră, basne sunt. Şi aşa dovedind numele némuluĭ acestuia dintr'aceste ţerĭ, cum se vede din istoricĭ marĭ şi marturĭ ţerilor impregiur, ne trage rândul a pomeni de portul, care acmu portul statatoriu ca numele şi ca limba nu este, ce cu vreme iaŭ portul nému de la nému, unde şi locul aduce de le caută locuitorilor a'şĭ face haine, îmbracăminte trupuluĭ, cum este firea ceruluĭ şi pusórea vre-uneĭ parţĭ de loc. Că partea despre Méḑiă-Nópte unde trăescu Moscaliĭ, Ruşiĭ, Tatariĭ îĭ fórte rece, cu ernĭ grele, şi macar cum sunt şi pre la noĭ ernĭ marĭ, éra la ţéra Italieĭ ernĭ ca aceste nicĭ odată nu sunt, ce fórte blânde ernĭ; nicĭ vara căldura aşa mare. Le au cautat dar acestor ómenĭ mutaţĭ pre aceste locurĭ a'şĭ schimba şi portul hainelor după vremea acestuĭ loc. Cătră aceste se cauţĭ ce scrie iscusitul istoric *Laurentie Topeltin* din Mediaşĭ. Cuvintele luĭ ţi le izvodesc: «*Românĭ de Ardél aĭ nostri pórta haĭnele lungĭ, ímbrăcat tot trupul; ne facu mare invĕţatura portuluĭ din vecĭ de demult, care au ţinutŭ parţile aceste de la Septentrion,* (adecă părţile ce sunt apropiete spre Méḑia-Nópte), *care haine pomenesce un dascal anume Marţiales ca se chiama Endromida, portu vechiu nemândru, éra bunu de luna luĭ Decembrie. Şlice au de pîsla*» pe limba nóstră glugă, care spunu că şi boieriĭ aice in ţéra maĭ de mult purta chivere ca acele. Éră pentru încălţăminte, ḑice tot acest istoricu *Topeltin*, — şi nu de la sine, ce pune cuvintele altor istoricĭ maĭ vechi de cât dînsul, anume *Alfons* şi *Plaut* şi *Angel*, carĭ aŭ scrisŭ cărţĭ de portul cel vechiu a limbilor: «*Felul incalţamintelor Românilor este pelea cruda de dobitoc, invalit picĭorul bine in obiele de lană încalţaţĭ, legat cu curele peste picĭor, de la degete pâna subt glezne, şi acesta e portul Romanilor celor vechĭ stramoşilor lor, carĭ purta in oştĭ a slujito-*

www.dacoromanica.ro

rilor oşteni. Ér la Rŏmlenĭ numaĭ atata deosebire vedemŭ, precum cetimŭ la istoriile cele vechĭ, că oşteniĭ Rŏmuluĭ nu invălea in obiele, ce goĭ piciorul in-călţa cu pele şi cu legăturĭ incrucişĭ.» Aşa este *Descălecatul* acestor ţerĭ de Rŏmlenĭ, cum s'aŭ pomenit prelarg, ér nu din tâlharĭ, cum aŭ scrisŭ basne Misail Călugăru şi Istratie Logofĕtu.

După acésta am socotit a fi cu cale se scriemŭ impĕraţiĭ Rŏmuluĭ maĭ întĕiŭ, până unde şi la ce impĕrăţie aŭ năbuşitŭ pe aceste locurĭ Bolgariĭ şi maĭ pre urmă Atila, care se scrie *biciul luĭ Dumneḑeŭ*, cu Ungariĭ, Tătariĭ de aŭ pustiit aceste ţerĭ. După ce s'aŭ intorsŭ Trajan, al şeptele an a impĕrăţieĭ séle, aflat-aŭ in Rŏm sol de la India venit, şi acolo aŭ poruncit de aŭ făcut acel stîlp de minune in pomenire ce aŭ bătut pe Dacĭ. Maĭ pe urmă viind *Constantin Cel-Mare* impĕratŭ in Rŏm, cum scrie un istoricŭ anume *Amian*, s'aŭ mirat de făptura aceluĭ stîlp a luĭ Trajan. Alte făpturĭ, stîlpĭ ce era in Rŏm, unele de cutremurul pământuluĭ aŭ căḑutŭ, altele cu vremi indelungate s'aŭ risipitŭ, ér altele neprietiniĭ le-aŭ stricatŭ, ér *stîlpul* luĭ Trajan aŭ stătut multă vreme. Şi pe urmă la anul Domnuluĭ nostru Hristos 1594, precum mărturisesce *Caronie*, aŭ pus in vîrful stîlpuluĭ *Sicstus Papa Rŏmuluĭ* icóna sfântuluĭ *Apostol Petru*, făcută de aramă cu aur poleită. Supus-aŭ Trajan impĕrat in al optule an a impĕrăţieĭ séle pre *Armenĭ* şi pre *Parthĭ*, şi zăbovind Trajan impĕrat in ţerile Resărituluĭ, făcênd pace cu Iverĭĭ, cu Saromaţiĭ şi cu alte limbĭ, luându Vavilonul, aŭ făcutŭ căutare ostilorŭ séle, in care aŭ aflatŭ Crestinĭ 10,000 şi 'ĭ-a urgisitŭ, adecă 'ĭ-aŭ trimesŭ in urgie la ţerile Armenieĭ. Ér un ispravnicŭ a curţeĭ luĭ Trajan anume Romul, hulind acea faptă a luĭ Trajan şi mustrându'l pentru Creştinĭ, s'aŭ măniat Trajan, şi aŭ poruncitŭ de l'aŭ omorîtŭ.

Pe aceeaşĭ vreme zebovindu-se Trajan in Cesaria Capadocieĭ, aŭ maĭ omorîtŭ şi pre Iacentie cămăraşul seŭ, pentru legea creştinéscă. Pre acéstaşĭ vreme a impĕrăţiei séle, al unspreḑecele an, fu aruncatŭ fiarelorŭ selbatice sfântul Ignat Episcopul de Antiohia. Ér̆ă la al doĭspreḑecele an a impĕrăţieĭ séle, zebovindu-se, apucatu'l-aŭ érna in Antiohia, şi făcêndu-se cutremurŭ mare in oraşul Antiohieĭ, atăta cât abea aŭ scăpat impĕratul pre o feréstră afară. Arătatu-s'aŭ şi in Rŏm multe semne rele de mórtea luĭ Trajan impĕrat, ca biserica séŭ Capiştea cea păgânéscă ce se chiama *Pantheon*, care era cea maĭ de frunte, fu detunată şi arsă. Ér̆ă la al 15-le an a impĕrăţieĭ luĭ, fiind cu oştile séle in Siria, dupe ce dobîndise *Vavilonul* şi *Arabia*, curênd s'aŭ ruptŭ din mâna luĭ *Arapiĭ* şi *Agarenĭ*, din care abia aŭ scăpat Trajan căḑêndŭ tunete şi tresnete cu vremi rele şi mulţime de muştĭ acoperindu-ĭ óstea, şi el bolnăvindu-se, din care bólă n'aŭ maĭ ajuns se maĭ vadă Rŏmul, că înturnându-se se vie la Rŏm aŭ murit Trajan in Cilicia in oraşŭ in Salonic ce se chiamă şi *Trajano-polis*, de bóla ce'ĭ ḑicu hidropică, mestecată cu apoplecsie, ér̆ă cum scriŭ unĭĭ de vîntre. Şi aŭ adusŭ ósele luĭ in Rŏm, şi l'aŭ îngropatŭ într'acel turnŭ a luĭ. Impĕrăţit-aŭ anĭ 19, şi lunĭ 6; fost-aŭ de 61 anĭ de vrĕstă. Numĕratu-l-aŭ Rŏmlenĭĭ intre Dumneḑeĭ seĭ, că avea in poveste Rŏmlenĭĭ pre acest impĕratŭ: *maĭ fericitŭ decât August, maĭ bun de cât Trajan*, cum laudă cu îmbunătăturĭ pre alţĭ impĕraţĭ aĭ lor. Luase Trajan feciorŭ de sufletŭ şi moş-

www.dacoromanica.ro

tenitor împĕrăţiei pe *Adrian*, nepotu de sor al seu, care au stătut impĕratu pe urma luĭ, in anul de la Hristos 118, şi papa Romuluĭ era pre atunce *Iorest*, éra cum scrie *Varonie* 120 de anĭ.

Décă statu impĕratŭ *Adrian*, se areta blandu ca se-l ţie de bunu sfetniciĭ luĭ, adeverindu-se ca fara sfatul lor şi fără voia lor nimicu nu ar face, nicĭ ar certa, séu ar urgisi pe cine-va, iprocı. Eara pe urma acestŭ impĕratu multe muncĭ aŭ facutŭ creştinilor; pe *Eustatie Plachida*, sfântul şi dreptul, ce se numea al doile *Iov*, vestitŭ hatmanŭ a luĭ Trajan, impreună cu femeea sa şi cu copiĭ seĭ, 'ĭ-au pusŭ pe boŭ de aramă aprinsu de focŭ; lasămu a pomeni creştiniĭ câţĭ aŭ luatŭ muncă pe vremea luĭ Adrian.

Eară al patrule anŭ acestuĭ impĕratŭ, fiind in Britania, şi vrîndŭ se despartă, se osebéscă pe Rŏmleni de alte némurĭ barbare, au poruncit de aŭ facutŭ zidŭ, locŭ de opt-ḑecĭ de mile, pentru pază, ca se nu se rocoşéscă alte limbĭ barbare asupra Rŏmuluĭ, şi aŭ poruncit de aŭ stricatŭ podul ce făcuse Trajan impĕratŭ peste Dunărea. Eară la al cincelea anŭ a impĕrăţieĭ séle s'au intors din părţile Resărituluĭ, la Franţozĭ, apoĭ la Ispania. In al şesele anŭ a impĕrăţieĭ séle se întórse la Reseritŭ, şi rocoşirile *Parthilor* le aşeḑâ. Şi de acolo aŭ venit in ţéra Grecéscă.

In al şeptelea anŭ, de la Athina, unde aŭ petrecut peste iarnă, s'aŭ intorsŭ in Rŏm. In al optelea anŭ, care este de la Hristos 125, aŭ mers la Africa, unde aŭ aretat multă facere de bine. In al un-spre-ḑecele anŭ s'aŭ intors de la Africa pre la Athina, unde iernândŭ şi a doua óră, aŭ trecut la Asia. In al douĕ-spre-ḑecele anŭ a impĕrăţieĭ séle, de la Asia, unde aŭ fost aşeḑat pre câţĭ-va la prieteşugul şeŭ şi ales pe Cosroes Craiul Parthilor, s'aŭ intors in Siria, unde aŭ descălecat altŭ oraş pe lîngă *Ierusalim*, şi 'ĭ-aŭ pus numele *Elia-Capitolina*, şi acolo aŭ făcut Biserica luĭ *Ioves* Bozuluĭ séŭ *Iupiter*; Greciĭ ḑicŭ *Zeus*. Pe acelaşĭ locŭ era óre-când sfânta biserică a luĭ Dumneḑeŭ, şi aŭ tocmit Ierusalimul care era stricatŭ din temelie, incă de Tit impĕratŭ, şi după ce isprăvi acel oraşŭ aŭ venit in Arabia şi la Pelisia, şi aŭ pus de aŭ infrumuseţatŭ mormântul luĭ Pompeiŭ, ce l'aŭ fost omorîtŭ Iulie Cesar.

Ea ră in anul impĕrăţieĭ séle al 14-e şi al 15-le şi al 16-le s'aŭ rocoşitu jidoviĭ asupra impĕratuluĭ, pentru căcĭ le-aŭ spurcatŭ locurile sfinte; improtiva cărora aŭ trimes Adrian pre *Iulie Sever*, care vĕḑêndŭ mulţime de jidovĭ n'aŭ cutezatŭ făţişĭ a le da resboiŭ, ce pre incetŭ incungiurându-le caile, de le impedica hrana, cu meşteşug supuindu-ĭ, aşa aŭ intorsŭ pe jidovĭ, cât puţinĭ au scăpatŭ viĭ dintr'ănşiĭ, in treĭ anĭ stândŭ Sever pregiur dînşiĭ. Şi luandu-le jidovilor cetatea *Vedua* cu alte 50 de cetăţĭ maĭ micĭ, risipitu-le-aŭ pâna in temelie şi au omorîtŭ ca la 580,000 de jidovĭ. După aceea şĭ-au ales *Adrian* impĕratul şie fecioru şi moştenitorŭ impĕrăţieĭ séle pre *Comod* şi l'aŭ numitu *Elıever Cesar*, şi îndată l'aŭ pornit in ţéra Unguréscă Voevod şi ocarmuitor ţerilor Ungurescĭ. Ce într'acelaşı anŭ aŭ murit *Eliever Cesar*, fiiul de sufletu a luĭ Adrian. Vĕḑêndu-se şi *Adrian* impĕratul stabitu de bóle, au alesu la impĕrăţie in urma sa de impĕratŭ, pre *Antonin Piu*, şi curênd într'aceştĭ anĭ au murit; impĕrăţit-au Adrian anĭ 20. Pe urma luĭ au statut impĕratu *Antonin Piu* (adecă cel bunu). Acestu imperatu era blândŭ, milostivŭ şi induratŭ, pentru

www.dacoromanica.ro

aceea 'l-aŭ ḑisŭ *Piu*, adecă *bunu*, că şi góna de pre crestinĭ aŭ încetat câtăva vreme şi se 'mulţi e legea crestinésca până la Sarmaţi, la Dacĭ şi la Nemţĭ.

Eară in al cincelea an a impĕrăţieĭ séle, s'au aţiţatu éra góna asupra Crestinilor de i pravniciĭ ce era puşĭ pre la oraşe şi ţerĭ; şi vĕḑêndu impĕratul că se imulţise creştinĭ, au dat porunca tare se nu se citésca cărţile Sibilelor in care se afla mare hulă legilor pagânescĭ, şi laudă mare legiĭ Creştinescĭ. Era pe acea vreme papă in *Rom Telesfor*, In ḑilele acestuĭ impĕrat redicatu-s'aŭ mincinosul ereticu *Valentin* de la *Egipt*, fiindu filosof de a lui *Platon*. Invĕţa acestu ereticu că sunt 30 de Dumneḑeĭ, şi atâte Dumneḑeiţe; invĕţa cum *Hristos* s'au nascut din fecióra, luându trupŭ din cer cu care aŭ trecut prin fecióra, şi ca aceste basne. Aşişderea şi alt ereticu s'au izvodit tot pe vremea acestuĭ impĕratu, anume *Marchion*, din Pont, care urma invĕţătura luĭ *Cherdon*, cum ar fi doĭ Dumneḑeĭ, unul bunu altul reŭ; şi Dumneḑeu cel reu aŭ dat legea cea vechia, éră cel bunu legea cea noua. Pentru blândeţile acestuĭ *Antonin* impĕratu multe ţerĭ ce s'au fost desbatutu de subt ascultarea impĕraţieĭ Romuluĭ s'au schimbatu de buna voie ér subt stapânirea Rŏmului. Murit-aŭ *Telesfor* papa, muncitu pentru Hristos in al cinci-spre-ḑecele anu a imperaţieĭ luĭ *Antonin Piu*, şi in locul lui au stătut Papă *Igin*. Scrie *Baronie*: «éră dupa Telesfor s'au facutu cutremur mare in Rom şi aŭ arsu 340 de case, in Rom.» Puţinu au trait papa *Igin*, că au murit mucenicu, şi in locul lui aŭ stătut Papa *Piul*, in al 19-le an a impĕrăţiei luĭ Antonin. Acesta Piul Papa aŭ aşeḑat Paştile, se nu se facă de crestinĭ cu jidovĭ, a patra-spre-ḑece ḑi a luniĭ, ce după Paştile jidovescĭ in Dumineca viitóre se serbeze Creştiniĭ Paştile. Éra la 24 de anĭ a impĕraţieĭ luĭ *Antonin* Cesaruluĭ, şĭ-aŭ sfîrşit viaţa in buna bĕtrêneţe, fiind cu vrîsta de 74 de anĭ. Domnit-au aprópe de 24 de anĭ, maĭ laudatu de câtu alţĭ impĕraţi de mai nainte de dînsul. Éră pe urma luĭ *Antonin* au statutu doĭ Cesarĭ imperaţi Romului: *Marco Avrelie* şi *Lucin Veru* carii se numea *Antoniniĭ*. Éra la al cincelea anu a impĕraţieĭ acestor doi impĕraţi, s'au redicatu cu oştĭ asupra Parthilor ş'a Armenilor, şi cu isbândă s'aŭ intorsu. Apoĭ la anul şi Marcomanii s'au redicatu şi s'au rocoşitu despre impĕrăţia Romuluĭ, asupra carora au purcesŭ imperaţiĭ cu marĭ gatirĭ, că şi alte ţerĭ şi Ungurii s'aŭ fostu unitu. Vĕḑêndu aceste impĕraţii au aşeḑatu de odată ţerile Serbieĭ şi Italia despre Marcomani şi eĭ s'aŭ intorsu la Rom, şi pe cale au muritu *Lucin Veru* imperatul, de apoplecsie. Scriu unii, precum Marcomaniĭ aŭ trimesŭ solu la imperaţi cum se vor pleca fară arme subt impĕrăţia Rŏmuluĭ; ci la al ḑecele anŭ a impĕraţieĭ séle, *Marco Aurelie* pornitu-s'aŭ cu marĭ oştĭ asupra Marcomanilor ş'a altor ţerĭ, care se desbătuse de la stăpânia Romuluĭ, cum şi Ungurii. Stătut-au unu resboiu intre Romleni şi intre *Marcomanĭ*; ce 'l-au infrânt impĕratul pe Dunăre, bulzindu-l pe ghiaţa pre Marcomani şi pre Ungurĭ. Éră in 20 de anĭ a impĕraţieĭ sele *Marco Avrelie* perdut-au 20,000 de ostea sa, inchiḑêndu-l la locurĭ strimte *Marcomaniĭ* şi *Cvadiĭ*, şi alte némurĭ megieşe. In strînsóre ca aceea fiindu *Marco-Aurelie* impĕratŭ cu oştile, şi neavêndu altă nădejde in jertfele bozilor sei, au poruncit in taberă se strige de s'ar afla creştinĭ oştenĭ cu dînsul, se faca rugă la Dumneḑeul creştinilor şi se cee ajutor impĕratuluĭ. Deci acolo in óstea luĭ era 12 polcurĭ de cres-

www.dacoromanica.ro

tinĭ, carĭi indată puindu-se toţĭ cu genuchile la pămêntŭ de se rugară luĭ Dumneḑeu, indată s'au pornitu grele ploi cu fulgere şi trasnete asupra vrăşmaşilor, cât 'i-aŭ inecatu plóia, şi s'au resipitu; şi birui pe vraşmaşiĭ seĭ *Aurelie* impĕratu. Cunoscêndu impĕratul acel daru de la Dumneḑeul creştinilor, şi izbânda ce s'au facutu precum însuşĭ aŭ scrisu in carţile séle la sfatul Romuluĭ, poruncind se nu se facă gónă asupra creştinilor, nicĭ se'i parésca nime, căcĭ s'ar mărturisi a fi crestinĭ. Şi in scrisorile luĭ ce au trimisu la Rom, marturisesce *Marco Aurelie*, că fiind in mĳloculu ţerei Nemţescĭ, intre mulţĭ s'au tîmplatu aceste, măcar că unĭi scriu că s'au tînplatu in ţéra Ungurésca de j su, unde este acmu Austria. S'aŭ fostu sunat atunce de peirea impĕratuluĭ intr'acel resboiŭ, care auḑindu un *Avidie Casie* s'aŭ redicat asupra imperaţiei la Resăritu, şi pe urmă adeverindu-se că impĕratul este viu, fu ucisŭ acel *Avidie* cu feciorĭi seĭ de oşteniĭ ce era cu dînsul. Şi mergêndu imperatul *Marco-Aurelie* cu oştĭ éra asupra Nemţilor şi a Ungurilor, aŭ murit in Beciŭ, şi aŭ remas fiul seu *Comod* in locul lui impĕratu

Aşeḑênd *Comod* impĕratul locurile despre Nemţĭ şi despre ţéra Ungurésca, s'au intorsŭ la scaunul seu la Rom, ce era departe. Acestu *Comod* urcatu era in tóte, care pentru spurcata viaţa sa fu urîtu tuturor; că vrea norodul se'l numésca şi se'l aibă ca pe un Dumneḑeu şi se'l chieme fiul luĭ *Iraclie Zevs*, puindu-şi şi stîlpŭ in Rom, şi nerabdând norodul tiraniile şi spurcaciunile luĭ *Comod*, fu sugiumatŭ, dupa ce au imperaţit anĭ 12. Pre urma luĭ *Comod* a-les-au sfatul, boierĭi, impĕratu pre *Elvie Pertinacs*, ce numai 88 de ḑile au impĕrăţit, şi fu omorîtu de slujitorĭ, cu indemnarea luĭ *Iulian Masdélnicul* căaŭ datŭ mazda slujitorilor de l'au ucis. Impĕraţit-au şi *Iulian* 55 de ḑile şi fu omorîtŭ şi el. Pre urma acestu fu alesŭ de oşteni *Septimie Sever*; éră in Britania fura aleşĭ doĭ impĕraţĭ *Pisţinie cel Negru* in Siria, şi *Clodie Albin* in Britania. Éră Sever primind soţie la imperaţie pre *Albine* s'au pornit cu oştĭ asupra luĭ *Pisţinie cel Negru* şi biruindu-lu l'aŭ omorîtu; şi impĕraţindu *Sever* pornitu-s'aŭ cu oştĭ asupra Bisanţieĭ in anii de la Hristos 196 şi asupra Barbarilor, şi a luĭ *Penţin cel Negru* şi după treĭ anĭ fiind incungiurata Bizanţia o aŭ dobânditu şi 'i-au stricatu zídurile şi o aŭ facutu ca unu satu. Inturnatu-s'aŭ *Sever* cu izbânda la Rom şi din voia sfatuluĭ aŭ *coronitu* pre fiul seu *Basian*, soţie la impĕraţia Romuluĭ. In ḑilele acestui *Sever* au fost mare gónă asupră creştinilor; éră pre aice pre la Dacia au aşezat câţi-va Ispravnicĭ şi Dregătorĭ pre carĭi anume n'i scriu istoricĭi, şi aceĭ ispravnicĭ póte ca au făcutu *Turnul Severinul* in *ţéra Muntenésca* de se pomenesce pâna astaḑĭ. Murit-au *Sever* in *Britania* dupe ce au impĕraţit anĭ 17, şi l'au adusu feciorĭi luĭ de l'au ingropatu in Rom. Statu impĕratu *Antonin* şi *Geta* feciorĭi luĭ *Sever*, şi nu trecu o lună de ḑile acestoru doĭ fraţi, şi au giunghiatu *Antonin* pre fratele seu *Geta* in braţele mame-sa, şi purcésă *Antonin*, ce'i ḑicu *Caracal*, in părţile despre Dunarea şi spre Miaḑa-nópte cu oştí; şi intorcêndu-se dintr'acele parţi, deci au mersu la Antiohia apoĭ la Alecsandria, şi acolo pe mulţi oraşenĭ aŭ omorît. Purces-au cu oşti *Antonin Caracal* asupra Parthilor, trimiţêndu sol de au cerşutu pe fata Craiului Parthilor, pre care neprimindu-l se-i fie ginere, au intrat cu oşti in ţéra Parthilor de au prádatu. Vrăjitu-i-aŭ

www.dacoromanica.ro

unu matematicu anume *Sarapion* şi aŭ ḑisu ca va muri curênd *Antonin*, şi'ĭ va lua impĕraţia *Macrin*; şi eşind impĕratul la vênatu şi din porunca luĭ *Opilis Macrin* Ispravnicul Divanuluĭ fu omorîtu *Antonin* impĕratul; 6 anĭ aŭ impĕrăţitu Antonin. Ĕră *Opilie Macr* invarsandu câţi-va banı la ostaşĭ, statu impĕratŭ ş'aŭ impĕrăţitu anĭ 8 şi l'au omorîtu ostaşiı. Pre urma luĭ *Macrın* stătu impĕratŭ *Eliogabal* care s'au numitu *Sardanapal* şi viindu la Rom *Elıogabal* multe rele şi spurcate fapte au aretat in Rom, şi ş'aŭ alesu soţie la impĕrăţie pre *Alecsandru* fiul maĭ micu a veru-seu; şi l'au numit *Cesar*. Şi de aice aŭ inceputu a avea ré carma *Dacia* şi ţéra *Ungurésca*, cu alte ţerĭ câte-va supuse impĕraţieĭ Romuluĭ, din nepazı impĕraţilor. Ĕră pre *Elıogabal* pentru nespusele purcaciunĭ îl uciseră impreuna şi pre muma-sa. Statu imperatŭ însuşĭ *Alecsandru* din cărma mâne-sa, *Mamıa*, nefiınd inca la vrêstă. Acestŭ impĕratŭ au izvoditu la inceputul stapânieĭ séle acestu vrednicu cuvênt: *Ce nu'ţĭ pofteşcĭ ţie a fi altuia se nu facĭ.* Aşeḑat-au acest impĕratŭ giudeţele ce aŭ fostu maĭ nainte stricate in Rom şi pre la alte Olate; făcut-au in Rom şi Feredee de ape calde, care se chiamă terme, şi le-au numitŭ feredeile luĭ *Alecsandru*. Aşeḑat-aŭ acestu impĕratu tocmele bune in *Dacıa*, unde suntemŭ noı Moldoveniĭ şi ţéra Ungurésca; mers-au cu oştĭ acestu imperatu asupra luĭ *Artacsercs* impĕratul Persilor, şi biruindu-ĭ s'au intors cu isbânda la Rom. Éra in hronograf scrıe, că mergênd acestu impĕratu asupra Persilor, au luat cu sıne şi pre mumă-sa Mamia, şi înfrîngêndu-ĭ Perşiĭ au peritu multe oştĭ Rômlenescĭ, şi prinseră şi pre impĕratul şi pre muma-sa şi periră ca nime de dînşiĭ. Ĕră pre urmă rădicându-se asupra Nemţilor pentru rocoşiturile lor, ce pentru câte-va polcurĭ de slujitorĭ ce 'ĭ-aŭ fostŭ lipsitu din slujitorie şi-aŭ agonisitŭ ură despre toţĭ, şi l'aŭ ucisŭ, junghiatu impreună cu mumă-sa. Pe urmă stătut-au impĕratŭ *Macsımin*, fiind de némŭ *Got* de pre tată, şi pre muma-sa o chiamă *Mana*, de némŭ grosŭ şi barbaru; acestu *Macsımın* luâ izbândă de biruinţă asupra Nemţilor, şi indată, fară sfatul Domnilor, au ales pre fiul seu *Cesar*. Şi intornându-se din ţéra Nemţécă venit-aŭ in ţéra Ungurésca de au iernat in oraşul ce se chiamă *Sırmia*, unde multe rĕutaţĭ şi praḑĭ au facutŭ. Aceste făcênd *Macsimın*, nu de impĕratŭ ci de tâlhariu fapte, s'au rocoşitu óstea ce era in Africa şi au rădicatŭ impĕratu pre *Gordıan*, omu bĕtrînu de varsta, dându-ĭ soţie la impĕraţie pre fiul seŭ *Gordıan-cel-tener*; cariĭ domnind douĕ lunĭ in Africa îĭ ucisera pre amêndoĭ *Capelıan* Hatmanul luĭ *Macsımın* şi cu alţiĭ. Ales-aŭ sfetniciĭ impĕratŭ pe *Marco Clodıe Pupıan*, şi pre *Decıe Celie Balbin*, in anĭ de la Hristos 237, lîngă cariĭ au adaosŭ norodul Romuluĭ Cesar pre *Gordian*, nepot luĭ *Gordıan* celuĭ bĕtranu; éra *Pupıan* şi cu *Balbın* cariı era maı mult apărătorĭ luĭ *Gordian* copiluluĭ impĕratu, macar ca era priımiţı şi dragĭ norodului, érá urîţĭ ostaşiloru, îĭ ucisera pre amendoĭ. Remas-aŭ *Gordıan* singur la impĕraţie cu mare poftă de sfatu şi de norodu, stapânitoriu in limşte. Acestu *Gordıan* tĕneru au incetatu şi góna de pre creştinĭ; in anul de la Hristos pre atuncea 241 s'au intarîtat oştĭ maru intre Romlenĭ şi intre Perşĭ; ca persıĭ prada *Mesopotamia*. Ĕră impĕratul *Gordıan* 'şĭ-au luat imperătésa pre fata luĭ *Misitıe*, omu alesŭ şi preı invĕţatu, şi au apropiat pe socru-seu către sfaturile séle, şi au pornit *Gor-*

www.dacoromanica.ro

dian cu mare óste asupra *Perşilor*, lăsând pre socru-seu in locul seu la *Rom*; biruit-au *Gordian* pre *Persĭ*.

Murit-aŭ socru-seu *Misitie*, şi facêndu-se mare cumpete de pâne in Rŏm statu Ispravnicu şi apărătorŭ luĭ *Gordian*, *Filip Arapul*. Éra *Gordian* gătindu-se să se intórne la Rom cu veselie de izbândă, se redicară ostaşiĭ şi pusera pre *Filip* la impĕrăţie. Acestu *Filip* era dragu Ungurilor, şi cu multe darurĭ daruindu-ĭ şi o biserică ce'ı ḑicu *Lavrénĭ*, fiind seracă o aŭ imbogaţit-o. Aşeḑat-aŭ şi pace întemeétă cu Persıı; au ziditu şi cetate ın ţéra Arăpéscă pre numele seu *Filipopolis*. Éra intre tiranı imperaţind Filip, îl uciseră pre dînsul şi pre feciorul luĭ, după ce au impĕrăţitu anı 7, — pre fecior in *Rom*, éră pre bĕtrânul intr'unu oraş ce'ĭ ḑicu *Verona*. Statut-au impĕratu pre urma luĭ Filip, *Decie*, de némul sĕu Ungur, din ţéra Unguréscă din josu, din târgul *Ţebal*, om tare şi vestitŭ de vitejie şi indată 'şı-au alesu pre feciorul seu *Hestrug* soţie. Acesta *Deţie* impĕratŭ mare gónă aŭ aţîţatŭ asupra creştinilor; éră in anul de la Hristos 251, gatindu-se cu oştı asupra *Goţilor*, carii prăda *Misia*, ce se chiamă acmu *Dobrogea* şi *Tracia*, viclenindu-l *Tribunie Galba*,ântĕiu feciorul seŭ in resboiu au perit, éră *Decie* vrêndu se scape, caḑut-au intr'o mlaştină cu calul şi acolo au perıt. Statu impĕratu in locul luĭ *Decie*, *Tribunie Galba*, carele aşişderea îşı luâ soţie la impĕraţie pre fiul seu *Bolisian*. Éră in cursul anılor de la Hristos 252, mare omoru s'au aţîţatu in *Ethiopia*, din care s'au ămplut şi Romul; éră din rea cârmă a luĭ *Galie* impĕratu şi a luı *Volosian*, multe ţerı s'aŭ desbătutu de subt stăpânia Romuluĭ; intre care şi in ţéra Unguréscă se rădica *Emilian Voevodul* şi Ispravnicul polcurilor Ungurescĭ şı'l puseră ostaşiĭ impĕratŭ, şi viind cu oştĭ in Italia, şi tempinându-se cu *Galie* şi cu *Volosian* impĕraţiı 'ı-au infrântu şi fură ucişĭ de oşteniĭ; şi indată redicară impĕratu pre *Emilian*, care impĕraţind in Rom numaĭ 3 lunĭ l'aŭ omorîtu oşteniĭ. Statu impĕratu *Lucine* pre urma luĭ *Emilian*, pusu de ostaşĭ, şi de boeriĭ sfatuluĭ intăritŭ la imperăţie, care 'şĭ-au luatŭ soţie pre feciorul seu *Galian*. Éră in ḑilele luĭ s'aŭ redicatŭ Nemţiĭ, aŭ prădatŭ ţerĭ de subt stăpânia Romuluĭ. Éra in aniĭ de la Hristos 257 mare gónă se făcea asupra crestinilor. Éră la anul, *Valerian* lăsând pre fiul seŭ *Galie*, aŭ purces in părţile Resarituluĭ asupra *Persılor*, éră in urma luĭ *Valerian*, aleseră in Dobrogea impĕratŭ pre *Eugenie*, ocârmuitorul părţilor Ungurescĭ, ce curênd 'şĭ-au făcutŭ mórte însuşĭ cu mănele séle, pentru se nu încapă viŭ in mânele luĭ *Galıan*; éră *Valerian* fu biruitŭ de *Sapor* impĕratul Persılor, şi prinḑêndu-l l'au belit de viŭ, şi impĕrăţi singur *Galian*; şi inţelegênd *Galie* de mórtea tătâne-seu aŭ poruncitŭ de au părasitu góna de pre creştinĭ.

Acestŭ *Galie* aŭ lasatu o parte de ţĕră Ungurĕscă de susu *Pipeĭ* feteĭ Craiuluĭ Nemţescu, logodind-o se o dea dupe dînsul. Pe vremea stapânireĭ acestuı *Galian* in cursul anilor de la Hristos 256, éră de la zidirea lumeĭ anĭ 5773, s'au, pustiitu locurile aceste unde se chiamă *Dacia*, ce era aşeḑata cu Rŏmlenĭ de Trajan impĕratul Romuluĭ, cum s'au ḑis maĭ sus de aşeḑarea eĭ.

www.dacoromanica.ro

CAP. XIII.

Pentru risipa Dacieĭ ce era de Trajan descălecată.

Aice ne caută a trăgana condeiul istorieĭ nóstre se păşimŭ a scrie şi alte némurĭ de care s'aŭ risipitŭ ţerile aceste, ântĕiŭ de *Goţĭ* şi *Ungurĭ* cu *Atila* Craiul lor, şi pre urmă de *Bolgarĭ*. Fie dar ântĕiŭ de Goţĭ. Némul acesta a Goţilor (precum scrie in cronica Ungurésca), venise cu mulţimĕ mare din ostrovul măreĭ Scandinave, despre marea cea despre Méḑiă-Nópte, in câmpiĭ intre *Nipru* şi intre *Volga* stând; din care câmpĭ gonind pre *Ruşĭ* séŭ pre *Polovţĭ*, peste *Visla*, s'aŭ aşeḑatŭ singurĭ in câmpiĭ aceia, care câmpiĭ sunt de largĭ ca la 200 mile de locŭ. Acolo Domnul Goţilor, anume *Idantirs*, vĕḑu in oştile séle pre dinaintea corturilor multe muierĭ frumóse desfrănate in curvie; le-aŭ gonitŭ de la corturĭ peste apa *Volga*; care muierĭ amblând prin pustiile *Iohreĭ* se impreună cu Dumneḑeiĭ ceĭ de pădure, cum îsŭ *Faunĭ* şi *Satirĭ*, aşa cât s'aŭ născutŭ dintr'ănsele mulţime de ómenĭ; şi sciind acele muierĭ că le-aŭ gonitŭ pentru frumuseţe de la corturĭ, pentru aceea cine'şĭ copilul ce i se năşcea îĭ spinteca obrazul in doue, ca se pae grozlic şi straşnic, şi aşa ş'aŭ născut mulţime de ómenĭ grozavĭ şi groznicĭ de ceea parte de *Volga*. Ĕră *Goţiĭ* petrecênd câtă-va vreme pre acele locurĭ se înturnară la *Panonia*, unde-ĭ acmu ţéra Unguréscă; ĕră *Panonia* s'aŭ numitŭ şi se numesce de pre numele luĭ *Panon*, care aŭ fostŭ din seminţia luĭ *Sim*, din urmaşiĭ luĭ *Meset*, şi din feciorii *Aranţĭ*; aşa îşĭ scriŭ Ungurii inceputul seŭ.

Acel *Panon* din ceĭ maĭ nainte carii aŭ fostŭ trimişĭ de Noe in tóte părţile lumeĭ aŭ stăpânitŭ cu seminţiile séle intr'aceste părţĭ pe Dunărea; şi de pre numele luĭ, ântĕiŭ Greciĭ *Peonia*, apoĭ Latiniĭ *Panonia*. Pe acéstă Panoniă s'aŭ aşeḑatŭ Goţiĭ ca la casele lor, in aniĭ de la Hristos 380. Ĕră pre urmă s'aŭ tâmplatŭ unŭ *Uhru*, dintre aceĭ grozlivĭ ce s'aŭ născutŭ dintr'acele muierĭ (cum s'aŭ scris maĭ sus), acolo peste *Volga*, de aŭ eşitŭ la vĕnatŭ şi aflând un cerbŭ albŭ l'aŭ gonitŭ până ce aŭ trecutŭ peste apa *Volga* in câmpiĭ unde trăise maĭ nainte Goţiĭ, unde n'aŭ maĭ vĕḑut vânătoriul acela pe cerbŭ, ce s'aŭ uitatŭ loculuĭ. I-aŭ plăcut locul, şi intorcêndu-se la aĭ seĭ le-aŭ spus de locurĭ frumóse şi desfrănate, la care s'aŭ clătitŭ acea mulţime de ómenĭ straşnicĭ şi grozlivĭ de peste *Volga*, şi s'aŭ şi aşeḑatŭ intr'aceĭ câmpĭ. Acolo aşeḑêndu-se puţină vreme, neavênd hrană bună aŭ trimisŭ ómenĭ se cerce locurĭ maĭ bune de hrană, carii aŭ aflatŭ ţéra *Panonia*, pământŭ de hrană, şi aşa s'aŭ pornitŭ aceĭ de la *Iahra* cu tóte casele lor la *Panonia*, locuind atuncea în *Panonia* şi *Goţiĭ*, cum s'aŭ pomenit maĭ sus. Vĕḑêndu Goţiĭ un norodŭ groznicŭ, cumplitŭ şi multŭ, venind asupra lor, cariĭ intru nimica nu'şĭ socotea viaţa lor, aŭ fugitŭ de'naintea lor la Italia, ĕră eĭ s'aŭ aşeḑatŭ in *Panonia* cu domnu lor *Rava*, in vremea Cesaruluĭ *Gratian*, şi s'aŭ numitŭ *Humnĭ*, de pre numele apeĭ *Humna*. Deci petrecênd *Humniĭ* in *Panonia* un-

www.dacoromanica.ro

de-ĭ acmu ţéra Ungurésc㠹 in urma *Goţilor*, cum s'aŭ pomenitu, s aú redicatu Rŏmleniĭ, cu oştĭ asupra lor şi au biruitu eĭ pre Romleni cu Hatmaniĭ ce avea Romleniĭ, anume *Macrin* din *Ilıria* şı *Petrıcu*, din ţéra Nemţéscă, şi n'au pututŭ sta improtiva lor. Dupa mórtea domnuluĭ seu *Ravın*, 'şĭ-au redicatu craiu şie pre acel mare cumplitu, pre *Atıla*, in anul de la Hristos 428, craiu întĕiŭ Ungurescu, pre carele îl numia Tatariĭ *Ehelo*, bărbatu tare la minte, hatru, la inima îndrazneţu, norocosŭ; şi se scria aşa: *Atıla fecior luĭ Bendecuşĭ, nepotu mareluĭ Nemvrod, crescutu şı ţınutu in Engalda, din mıla luĭ Dumneḑeu craiu Ungurilor, a Mıdılor, a Gotılor, a Dacılor, bıcıul luĭ Dumneḑeu, spaima lumeĭ.* Adunatus-au catra Atila şi alte ţerı dimprejur, cum îsu *Marcomanii*, unde este acmu *Morava*, unde este acmu *Slonsca*; *Gepidĭ*, unde'ĭ acmu *Litva*, *Svezĭi*, *Şvabĭi*, *Gerulii*, noróde dın parţile de la Méḑia-Nópte, şi aŭ intratu cu aceştĭ ómenĭ in ţéra Nemţilor, unde multe ţerı şi oraşe au luatu şi le-aŭ pustıitu, improtiva caruia s'aŭ pornit *Jıcmont* cnézul de *Constrınţia* cu oştĭ; ce fu biruitŭ de Atila, şi atuncea au luatu Atıla cetaţĭ vestite: *Argenta* şi *Lugdunul* de le-au risipitŭ in urma.

Ĕră după ce au inţelesu Bolgarii, carii traia spre Méḑia-Nópte si spre Resăritu pre apa *Volgaĭ*, de clatirea Humnilor in părţile ce am pomenit mai sus, pomenitu-s'aŭ şi eĭ cu povăţuitorul seŭ *Derbal* şi întĕiu au lovitu *Dacia*, unde suntemu noĭ acmu, Moldoveniĭ şi ţéra Muntenéscă, — de au pustiitŭ descalecarea luĭ Trajan impĕratul; şi aŭ fugitu Românii cine incotro aŭ putut scapa, peste munţĭ, la Maramorăs, şi Munteniĭ pre Olt, şi s'aŭ aşeḑatŭ Bolgarii pre aice. Ĕră in anul de la Hriştos 454, înţelegênd Bolgarii de mórtea luĭ *Theodosie* impĕratuluĭ Grecescŭ, aŭ trecutŭ de aice peste Dunărea, ş'au luatŭ amĕndouĕ Misiile ce se chiamă acmu Dobrogea-cea-mare şi cea mică, fiindŭ intre impĕraţiĭ Grecescĭ netocmĕlă de casă; şi pre numele lor acele parţĭ le-au numit, Bolgaria, care cu acestŭ nume se chiamă până astă ḑĭ, şi singurĭ Bolgariĭ aceia spunu şi pomenescu ca stremoşiĭ lor au nemernicitŭ pre aice din ţerile *Moschicescĭ*.

Aceĭ Bolgarĭ aşeḑêndu-se in ţerile de peste Dunarea, au statutu o parte maĭ mare din *Tracia*, şi pre *Zinon* impĕratul Grecescu l'au batutu in anul de la Hristos 476, ş'aŭ aprins Ţarigradul cu focŭ de au arsŭ. Ĕra pre urmă *Anastasie* impĕratu vĕḑêndu mare nevoie despre Bolgarĭ, au făcut zidu de pétra, de la *Silivria*, din malul *Mareĭ-Albe* pâna la *Marea-Négra*, ca se aiba odihnă de Bolgarĭ de după acel zid. Ĕra *Tracia* au remasu cu *Odriul* fara aparare, care o aŭ stapanitu *Bolgariĭ*; şi pre urma oborind zidul, prăda *Bolgariĭ* olatele Ţarigraduluĭ, precum mărturısesce *Cromer* (Cap. VIII) aducêndu marturie pre *Pompone Mela*; şi până astă-ḑı se cunoscu une semne de aceluĭ zidu, făcutu de *Anastasie* impĕratul Ţarigraduluĭ, ce l'au lucrat in anĭ 26.

Acestu impĕratu *Anastasie* fu omorîtu de trasnetu; ĕră Bolgariĭ cu domnul lor *Hrum* aŭ pradatu ţerile Grecescĭ şi le-au stapanitu.

De aice ne intórcemu la rîndul istorieĭ nóstre, pentru maĭ buna deschidere minţii cetitoruluĭ, lasand la alţiĭ se scrie de némul Bolgarilor, ce se tragu tot din *Sarmaţĭ*, din *Slovaţĭ*, cum amă aretatu maĭ sus, unde scrisemu némurile, care de unde se tragu de dupa potopu, şi in lume reşchirate.

www.dacoromanica.ro

Aice vomŭ maĭ pomeni pentru Atila, care aŭ eşitŭ cu Unguriĭ in Panonia, cum amŭ scrisŭ maĭ susŭ.

După ce se rădică craiu Atila şʼau ales locŭ de scaunŭ crăieĭ séle *Sicambria*, unde era *Buda* cea veche, vrênd se aşeḑe stapănia Sciţieĭ până la Dunarea Indată puse gîndul se mérgă cu oştĭ asupra Rŏmlenilor, luând soţie la crăie pe frate-seu *Bleda*, éră uniĭ ḑicŭ ca lʼau chiămat *Buda*; şi pentru prepusurile viclenilor despre alte părţi se nu se aţiţe asupra luĭ, facu maĭ mare pre frate-seŭ pe tótă *Scţia Europeĭ* séu *ţéra Tătăréscă*, dându-ĭ mare putere. Éra după ce au mersu cu multe oştĭ, *Atila* trecênd Dunărea au prădatŭ olatele *Tracieĭ*, *Macedonieĭ*, *Ilirıcul*, de care sʼaŭ pomenitŭ maĭ susŭ. Éră trecêndu *Atila* cu oştile séle in ţéra *Francéscă*, incungiurat-aŭ cetatea *Avrelia*, in care cetate era Sfântul Anania Episcopul, carele vĕḑênd atâtea tirăniĭ, ce făcea *Atila* asupra creştinilor, se sui pe zidul cetăţeĭ şi stupind pre tıranul *Atila*, indată şi se pornirĭ nevarnice ploĭ, cât ʼĭ-au căutatŭ a lăsa cetatea, şi sʼaŭ dusŭ de acolo asupra Rŏmuluı prădând şi arḑênd. Şi dobândind Romul, făcut-aŭ mare cazne şi muncĭ pre creştinĭ; éră fiind acolo Sfântul Picazie, şeḑênd denaintea bisericiı cu soră-sa, grăia cătră *Atila*: *Pentru ce, Atılo, facĭ gónă asupra creştinilor, norodul luĭ Dumnzḑeŭ cu atâta tırănıe? de vreme că te chiamĭ Biciul luĭ Dumneḑeŭ, căcĭ nu pedepsescĭ pre ceĭ reĭ şi mândri! éră pre ceĭ plecaţĭ, cariĭ cadŭ la picióre-ţĭ, ţıe îţĭ daŭ agonisitele séle şı grumazıĭ, căcĭ nu-ĭ ierţĭ, de vreme ce Dumneḑeŭ spre ceĭ plecaţĭ îşĭ intórce mila! Adu-ţĭ aminte, Atılo, că escĭ omŭ! păzesce că nu ca un omŭ facĭ ci ca un balaurŭ cumplitu, omorĭ ómenĭ. Adu-ţĭ aminte că vreĭ se morĭ; şi cum cu mânıle crunte de sânge nevınovatu veĭ sta vnaintea scaunuluĭ luĭ Dumneḑeŭ, la judeţŭ? se ţiĭ minte că fară plată pentru nevinovatul sânge nu veĭ eşi de la Dumneḑeŭ!* Éra ḑicêndu-le aceste îĭ tăiă capul unul ce sta acolea, éră pre soră-sa *Eutropia* vrênd se o apuce, cŭ era fórte frumósă fecióră, ʼşĭ-au şi scos ochiĭ cu degetele, ḑicênd: *Nu va lăsa Dumneḑeŭ se privescŭ spre ucigaşul nevınovatuluĭ fratelui meu!* Şi acolo aŭ omorît-o şi pre ea.

Éră auḑind aceste cumplite fapte a Atileĭ, sʼaŭ strînsŭ toţĭ Rŏmleniĭ cu oştĭ, tregênd intrʼajutor şi pre *Theodoric* Craiul Goţilor asupra *Atileĭ*, şi pre oştile Romuluı; aŭ alesu Hatman pre *Aeţie*, vestitŭ omŭ de resbóie. Inţelegênd *Atila* că aŭ trasŭ Rĕmleniĭ intrʼajutor şi pre *Goţĭ* asupra luĭ, sʼaŭ sfătuitŭ cu vrăjitoriĭ seĭ. Fiind atunce *Atila* in părţile *Galieĭ* cu oştile séle, adusară-ĭ oşteniĭ luĭ un sehastru dintrʼo peştera aflatŭ. Atâta găsimŭ scrisŭ pentru *Atıla*.

www.dacoromanica.ro

CAP. XIV.

Aice arată câţĭ anĭ aŭ trăitŭ pre aceste locurĭ aşeḑarea Romanilor ce 'ĭ-aŭ aşeḑat Trajan, şi câţĭ anĭ aŭ trecut până la vremea luĭ Laslăŭ Craiul Ungurescŭ, şi pre urmă câţĭ anĭ aŭ stătut locul pustiŭ, până la descălecarea luĭ Dragoşĭ Vodă.

Scrie *Bonfin* istoricul, aducênd mărturie pre istoriciĭ maĭ vechĭ anume, *Suida* şi *Eutropie*, precum: *Aurelian* impĕratul Rŏmuluĭ vĕḑêndŭ că nu vorŭ sta descălecăturile luĭ Trajan pre aceste locurĭ, se fie redicatŭ pre ómenĭ de prin oraşe şi de prin sate locuitorĭ, şi 'ı-aŭ mutatŭ peste Dunărea in Dobrogea. Ĕră *Topeltin* scrie precum: *Gaie Cesar* aŭ statutŭ impĕratŭ după Trajan; acela se-ĭ fie mutatu in Dobrogea şi atuncea şi in 454 anĭ de la Hristos aŭ nebuşitŭ *Goţiĭ* şi alte némurĭ peste locurile aceste, cum s'aŭ scrisŭ maĭ susŭ. Făcêndŭ dar socotéla din ḑilele luĭ Trajan, ce aŭ adusŭ pe aceste locurĭ Rŏmlenı cândŭ aŭ supusŭ pre Dacĭ, in aniĭ de la Hristos 103, până la *Atila*, ce aŭ nebuşit cu Tatariĭ, din cariĭ sunt Ungurii de la *Iuhra*, cum scriŭ istoriciĭ, anĭ 401 rĕmânŭ anĭ 298 se fie traitŭ Romaniĭ pe aice descălecaţı de Trajan; cum ḑicŭ alţĭ istoricĭ, se fie descalecatŭ Trajan ţerile aceste in aniĭ de la Hristos 120; şi la aniĭ 401 aŭ nebuşitŭ *Atila*, şi pre urmă Bolgariĭ cu povăţuitoriĭ lorŭ; ĕră dupe ce s'aŭ pustiitŭ ţerile aceste, uniĭ mutaţĭ in Dobrogea, de impĕraţiĭ Rŏmuluĭ, alţiĭ peste munţĭ aşeḑêndu-se, pe Oltŭ, in ţéra Ardéluluĭ, alţiiĭ in Maramoraşŭ până in ḑilele luĭ Laslăŭ craiul Ungurescŭ, cândŭ s'aŭ descălecatŭ al doile rêndŭ ţéra Moldoveĭ de Dragoşĭ-Vodă, şi ţéra Muntenéscă, de Negrul Vodă. Acel craiu aŭ stătutŭ la crăia Ungurésca in aniĭ de la Hristos 1080; ĕră scoţêndŭ ceĭ 298 de anĭ ce au trecutŭ de la Trajan până la *Atıla* cândŭ s'aŭ pustiitŭ ţerile aceste, şi maı alesŭ de Bolgarĭ, cariĭ s'aŭ tîmplatŭ in anii de la Hristos 401, făcênd socotéla de la *Atıla* şi de la Bolgarĭ până la Laslăŭ Craiul Ungurescŭ, pe vremea căruia s'aŭ descălecatu al doile rêndŭ ţéra, 700 şi maĭ bine de anĭ aŭ fostŭ pustiĭ locurile aceste de *descalecătura* ceaântêie a luĭ Trajan impĕratul Romului. Ce Goţiĭ ântêiu, apoĭ Bolgariĭ aŭ stepanitŭ locurile aceste până ce s'aŭ mutatŭ şi eĭ in alte părţĭ de locŭ, uniĭ peste Dunărea, pe vremea lui Theodosie impĕratul Grecescŭ, cum s'aŭ scrisŭ maĭ susŭ, alţiĭ in alte părţı, şi remânêndŭ de totŭ pustie ţéra, nelocuindŭ nicĭ unŭ némŭ până la Dragoşĭ-Vodă in Moldova şi Negru Vodă in ţéra Muntenéscă

www.dacoromanica.ro

CAP. XV.

Pentru descălecarea ţereĭ Leşescĭ.

Descălecarea ţereĭ Leşescĭ pe ce vreme şi de ce némŭ s'aŭ făcutŭ. Findŭ cursul anilor de la Hristos Mantuitorul nostru 508, doĭ fraţi anume *Leh* şi *Ceh*, din némul Slovenilor séu a Sarmaţiloru, ómenĭ indrăzneţi la vitejie, petrecênd multă vreme in neodihnă şi in ostenélă, dupe ce vedura netocméla intre aĭ seĭ, ce se lucra in Iliric şi in Dalmaţia, unde s'au fostu aşedatŭ, cum s'aŭ scrisŭ maĭ susŭ, la rîndul seu, — pre ce vreme aŭ fostu eşitŭ Bolgariĭ cu *Derbal* cnézul lorŭ, de cariĭ şi pustiirea ţeriloru acestora s'aŭ facutŭ; — vedêndŭ aceĭ doĭ fraţi oştirĭ aţiţate intre némul lorŭ, vorovindu-se amendoi, s'aŭ clătitŭ din Iliric, ţéra *Arvaţilor*, şi din Dalmaţia, de la oştile Slovenescĭ, care era aşedate cu totŭ némul Bolgarilorŭ cercându-şi locu de traiu intr'alte părţi de lume. Dându-se spre Apusul sórelui, in parţile Nemţescĭ, au descălecatu şi aŭ stepânitŭ locurile intre apa *Visla*, *Alba* şi *Vesurgu*, adecă *Veserul*, care este sciutŭ in ţéra Nemţéscă. Désupra acesteĭ ape aŭ facutu cetate tare şi 'i-aŭ pusŭ nume *Bremen* séŭ *Brizemen*, insemnândŭ cu acestu nume, cum acolo aŭ descălecatŭ greutatea ostenelelorŭ şi neodihnelorŭ séle trecute. Şi Nemţii pănă in vremele de astădĭ numescŭ acel oraşu *Bremen*. Şi de acolo se pricia şi se sfadia cu Nemţiĭ pentru hotarŭ şi pentru olatele megieşe; şi de la o vreme oraşele de pe aprópe şi cetăţile de bu'a voie li s'aŭ inchinatu. É 'i unele le-aŭ descălecatŭ eĭ singurĭ, şi aşa *Cehul* s'aŭ aşedatu pre Dunărea şi pre apa *Elba*, unde se chiamă acmu *Bohemia*, că *Cehilor* le dicŭ *Bohemi*; pre urmă aŭ stăpânitŭ pre *Racuzĭ*, *Lusaţia*, *Morava*, *Mesus*, dintru unile gonindu pre locuitorĭ, intr'altele puindŭ pre de aĭ seĭ printre locuitoriĭ ceĭ vechĭ.

Éră *Léh*, frate-seŭ, au intratŭ cu orda sa maĭ in lăuntru, alegêndu-şi locŭ de traiu maĭ spre Média-Nópte, unde este acmu *ţéra Leşéscă*, şi pre apa *Visleĭ*, de unde s'au redicat *Vandaliţiĭ*, adecă némul *Sarmaţilor*, s'aŭ aşedat cu orda sa, şi pe urmă de la capul *Visleĭ* pănă la apa Odera, spre Médiă-Nópte, şi spre Reseritŭ aŭ stepânitu *Şlosca*, *Marcgrafstava*, *Pruşiĭ*, *Pomeraniĭ*, *Malburgul*, *Lusaţia*, *Sacsonia* şi alte locurĭ şi cnezii, omorîndŭ pre uniĭ din locuitoriĭ acelor locurĭ, pre alţiĭ gonindu-ĭ din moşiile séle, pre alţiĭ priimindu-ĭ la mila sa. Éră unu craişorŭ Nemţescu au chiamatu pre *Leh* la *poedinoc cu vierşun*, (?) se se lovéscă numaĭ amêndoi din arme, cine arŭ birui se remăe stăpănia pe séma luĭ. Şi au ucisu *Leh* pe acel craişoru şi 'i-aŭ stĕpânit tótă ţéra luĭ, unde se chiamă acmu *Pomorsca*. Aflat-au locu între ape unde aŭ descălecatŭ oraşe, şi aŭ ziditŭ cetate in ţéra *Leşéscă*, caria 'i-aŭ pusŭ nume *Gnézdo*, ce se dice *Cuib*; şi acolo, din sfatul vrajitorilor seĭ, aŭ aşedatŭ stema ţereĭ séle. Era acolo la acela locŭ şi multe cuiburĭ de Vulturĭ prin copacĭ, şi au făcut stema ţereĭ Vulturŭ albŭ, cu aripile séle intinse, care şi pănă astădĭ este pecetea crăieĭ Leşescĭ.

www.dacoromanica.ro

Pus-aŭ chipul vulturuluĭ şi prin stégurĭ şi prin alte semne ostenescĭ, éra numele loru de pre *Lehĭ* le ḑice *Leşĭ* şi *Boemilor* le ḑicemu *Cehĭ*, de pre numele lui *Ceh*; éră *Polétĭ* le ḑicu *Leşilor* de pre locurĭ şi de pre câmpiĭ pustiĭ in ţéra loru, unde locuescŭ eĭ pâna astaḑĭ; le ḑicu *Polétĭ* adeca câmpeni, ca *polea* se chiama *câmpu*, şi pentru ca sunt indrazneţĭ a se tîmpina in câmpĭ, cu neprietiniĭ lor. Aşa aretamu descalecarea ţereĭ *Leşescĭ* de la *Leh* şi *Boemu* de la *Ceh* den vestita vitejia loru.

CAP. XVI.

Descălecatul al doile a ţereĭ Moldoveĭ la ce velet s'aŭ tĕmplat.

Cu anevoie este a'l adeveri deplinŭ, măcarŭ că multe istoriĭ amu cercat, a ţeriloru din prejurul ţereĭ nóstre, şi Rusescĭ şi Leşescĭ, fórte de amĕnuntul; ce maĭ aprópe de adevĕrŭ amŭ aflatŭ, cum: descălecatul ţereĭ de al doile rêndu dupe pustiire de Bolgarĭ şi de Tatarĭ, in aniĭ de la zidirea lumeĭ 6860, éră de, la Hristos 1352, pe vremea ce stapânea ţéra *Leşéscă Vladislav Lochetec* craiŭ tatăl luĭ *Cazimir II*, éră in Ţarigrad impĕrăţia *Mihail Paleologul*. Şi dovadă punemŭ de acésta, că scrie şi *Ureche Vornicul*, in Létopiseţul seŭ, că doĭ feciorĭ a lui *Stefan Voda*, anume *Stefan* şi *Petru*, sfadindu-se pentru Domnie aice in ţéră, aŭ scos *Petru Voda* pre frate-seu *Stefan Voda*, cu ajutor de la ungurĭ, din scaunul ţĕreĭ, şi aŭ fugitŭ *Stefan-Vodă* la Craiul *Leşescŭ*, la *Cazimir-cel-Mare*, feciorul luĭ *Vladislau Lochetec*. Decĭ acel craiu *Cazimir*, aŭ crait anĭ 33, éră de la *Dragoşĭ Vodă* până la *Stefan Vodă* ce aŭ avut accştĭ doĭ feciorĭ, cum s'aŭ pomenit, *Petru* şi *Stefan*, cum scrie *Ureche Vornicul*, se facŭ anĭ 46; ce scoţênd treĭ-ḑecĭ şi treĭ de anĭ a luĭ *Cazimir* craiul *Leşescŭ*, unde nazuise *Petru Vodă* se-ĭ dea ajutor se vie in ţéră Domnu, remânŭ anĭ 13 trecuţĭ. Pe vremea acelui Craiŭ *Vladislav*, aice la noĭ era domnu *Roman Voda*, feciorul luĭ *Petru Voda*, nepot luĭ *Muşat Voda*; éră ce scrie *Ureche Vornicul* că aŭ fost veletul 6807 la descălecarea ţereĭ cu *Dragoşĭ Voda*, nu se tocmesce, că incă pe acea vreme era pustie ţéra *Moldovei*. Éră *Bonfin* isoricul Ungur aşa ḑice de descălecatul ţereĭ de al doile rênd: *in vremea craiuluĭ Unguresc Ludovic s'aŭ redicat un domn anume Bogdan, ce era locuitoriŭ in Maramoraşu cu Românĭ; adunat-au către sine pre Valahĭ şi au intrat in ţéră la moşia sa, de au descalecat, ce o părasise de megieşia Tatarilor. Éra pre urma veḑend Ludovic ca s'au immulţit Valahii, ce eşise din Maramuraşŭ cu Bogdan Domnul, in ţéra aice, neputend sĕ-ĭ scóţa 'i-au aşeḑat subt stĕpânirea sa, se dea bir craieĭ Ungurescĭ.* Éră *Ureche Vornicul* scrie că au descălecat ţera *Dragoşĭ Vodă*. Ce socotimu că póte sĕ fie fost *Dragoşi Voda* fecior a luĭ *Bogdan* din Maramoraşu, ce scrie *Bonfin*, istoricul Ungur, ca au descălecat ţéra a doua óră. Se se fie indemnat *Dragoşi*, ḑice, cu ore-câţĭ de aĭ seĭ din Maramoraşu şi aŭ venitŭ peste munţĭ in chip de vĕnătóre şi au găsitŭ o féră, şi gonindu-o cu dulaĭ pâna la apa Moldova, şi obosită fiind féra, aŭ

www.dacoromanica.ro

prins-o in apa Moldoveĭ, la locul unde se chiamă *Boureniĭ*. Este o poveste latinéscă de ḑicŭ; *nu se pune nume in dar*. Féra acésta ce-ĭ ḑicŭ *bour*, póte că au fost *zimbru*, şi pre numele féreĭ se numesce locul acel *Boureniĭ*; pus-aŭ şi la pecetea Domnieĭ ţereĭ *cap de bou*, ce se vede până astăḑĭ.

Eşit-au şi maĭ la câmpŭ aceĭ vĕnătoriĭ şi aŭ nemeritŭ la locul unde este acmu monastirea *Eţcaniĭ*, şi acolo era prisacă cu stupi, şi era la aceĭ stupĭ un *Rusnécŭ* anume *Eaţco*, şi intrebându-l ce om este de trăesce in locŭ pustiŭ şi cine stepânesce locurile acele, el aŭ spus că este *Rusnécŭ* din ţéra *Leşéscă* şi cum aŭ audit el din bĕtrâniĭ că ajunge locul până in *Dunărea* şi până in *Marea*, şi pe *Nistru* in susŭ până unde se incepe ţéra *Leşéscă*. Şi pre numele luĭ *Eaţco* se chiamă *Eţcaniĭ*, ĕră apeĭ Moldoveĭ, unde aŭ ucis féra, cum s'aŭ pomenit maĭ sus, pre numele uneĭ ţince ce o chiamă *Molda*, care de multă gónă ajungênd la apa unde aŭ ucis féra, aŭ crĕpat de apă, limbind multă, şi s'aŭ numit *Moldova* apa *Moldoveĭ* pre numele *Moldeĭ*.

Vĕḑênd *Dragoşĭ* cu de aĭ seĭ locurĭ bune şi desfătate cu câmpiĭ, cu păduriĭ, cu ape bune, s'aŭ sfătuit că-ĭ locŭ bunŭ de traiul lor; şi intorcêndu-se in Maramorăşĭ luatu-şĭ-aŭ casele şi au eşitŭ cu toţĭ din Maramorăşĭ ş'aŭ venitŭ de s'aŭ aşeḑatu aice in ţéră, unde se chiamă până astăḑĭ câmpiĭ luĭ *Dragoşĭ*. Şi fiind *Dragoşĭ* maĭ de cinste intre alţĭ Nemeşĭ, Domnĭ şi Capitenĭĭ, l'aŭ redicatŭ cu toţiĭ se le fie Domnŭ, şi ĭ-aŭ ḑisŭ *Dragoşĭ Vodă*. (Este in ţéra Unguréscă o boerie de se chiama *Vaida*). Şi aşa s'aŭ aşeḑatŭ, viind şi alţĭ Moroşenĭ pre unde le-aŭ plăcutŭ locul, pe subt munte: Românĭ, Saşĭ şi Ungurĭ. Sucéva tîrgul l'aŭ descălecatu nisce cojocarĭ; *Socĭ* ce chiamă Unguresce *cojocar*; ĕră *Sucéva*, *cojocărie*. Aşişderea şi tîrgul *Baia* l'aŭ descălecatŭ nisce olarĭ Saşi: *Olărie* săsesce se chiamă *Baia*.

Aşişderea şi *Eaţco* veḑênd că aŭ venitŭ de s'aŭ aşeḑatŭ *Dragoşĭ Vodă* cu ómenĭ din ţéra Unguréscă, mers-au şi el in ţéra Leşéscă de aŭ chiamat Leşĭ de aĭ seĭ, şi aŭ venitŭ de s'aŭ aşeḑatŭ pe lîngă apa Sucéveĭ in sus; şi cu vreme s'aŭ strînsu mulţime de aŭ împlutŭ locul: Romăniĭ in jos până in Dunărea şi Saşĭ; ĕră Leşiĭ in sus păna in hotarul ţereĭ Leşescĭ, din munte până in Nistru şi in jos pâna la cetatea *Alba* şi la *Chilia*, după vechĭ hotarele *Dacieĭ* şi a descălecareĭ luĭ *Trajan*, cum s'aŭ pomenit maĭ sus la rîndul seŭ. Şi aşa aretându-se Descalecarea ţĕreĭ a doua óră de *Dragoşĭ Vodă*, in aniĭ cum s'aŭ scrisŭ maĭ sus, 6860, eşitu din Maramorăşĭ, ne vine rîndul a scrie de domn'a luĭ *Dragoşu-Vodă*, ce au fost întêiŭ Domnŭ ţereĭ, apoĭ mergênd pre rînd scriind şi viaţa altor Domnĭ.

Sfĕrşitul carţiĭ de Descălecatul de'ntêiŭ a Moldoveĭ,
de
NICOLAE COSTIN.

www.dacoromanica.ro

FRAGMENTU

DINTR'O CRONICĂ PRE SCURTŬ A ROMĂNILORŬ,

ATRIBUITĂ LUI

SPĂTARULŬ MILESCU

www.dacoromanica.ro

. . . . . .

Pre alte ţĕrĭ tóte câte era împrejurul lorŭ supusese. Pre unii cu arma, pre alţi cu gróza numaĭ puterei lorŭ, că atâta slujea şi într'acele vremĭ norocul izbândeĭ lorŭ, câtŭ nicĭ o ţéră, nicĭ unŭ pământŭ aŭ pututŭ sta împrotiva lorŭ, ḑice Ioan Şleidan, in cărticeaua ce istorésce pe scurtŭ, de 4 monarhĭ ale lumeĭ ce aŭ fostŭ, că romana monarhie şi putere (carea aŭ stătutŭ maĭ mare, maĭ tare şi maĭ multŭ de câtŭ tóte al-l'alte), atâtea numaĭ n'aŭ luatŭ şi n'aŭ supusŭ ţĕrĭ câte n'aŭ vrutŭ, şi atâtea 'ĭ-aŭ scăpatŭ la câte n'aŭ vrutŭ se mérgă. Insă cuĭ este pofta, citéscă pe Titŭ-Liviŭ Padovanul, carele de 'nceputŭ al Romanilorŭ şi fórte de amĕruntulŭ scrie, şi de acolo lesne póte cunósce fiesce carele, câtă împărăţie şi până în câtă putere aŭ fostŭ ajunsŭ Romaniĭ. Şi acésta este de creḑutŭ, pentru că şi biserica nóstră de Octavie Augustŭ Cesarŭ împĕratul Romanilorŭ mărturisesce, potrivindu Monarhia luĭ pre pământŭ, cum a luĭ Hristos; cela monarhindŭ, mulţimea stăpăniriĭ ómenilorŭ s'aŭ potolitŭ; Hristos luându chipŭ omenescŭ, mulţimea dumneḑeiriĭ idolilorŭ 'aŭ sdrobitŭ, ş. c. l. Precum se vede la tropariul de la naşcerea Domnuluĭ la Slava de la vecernie.

Aceştĭ dară împĕraţĭ, vrêndŭ să supuie şi sa biruiască şi pe acestŭ pământŭ cu lŏcuitoriĭ seĭ carii era atuncea, în totu chipul silea şi de multe orĭ oştĭ marĭ şi grele aŭ trimisŭ asupra lorŭ, cariĭ maĭ de multe orĭ maĭ biruite decâtŭ biruindŭ s'aŭ întorsŭ, precum şi când Cesar Augustŭ, trămiţêndŭ asupra lorŭ o dată 80,000 de ostaşĭ, d'abia marginile Dunării le păzea; cariĭ dupre acea Daciĭ şi Getiĭ, adăogându-şĭ óstea (până la 200,000 de ómenĭ, ḑicŭ că aŭ făcutŭ), şi trecêndŭ Dunărea, biruinţele romaneĭ Impĕrăţiu fórte greŭ şi rĕŭ cu focŭ, cu ferŭ şi cu robiă le aŭ stricatŭ, atuncĭ craiu lorŭ fiindŭ Birebisca (Boerebiste). Şi Bonfinie scrie şi acésta: nicĭ cum Romaĥilorŭ nu sta bine, şi grijă încă avêndŭ de aceĭ nedomoliţĭ ómenĭ, nu se odihnea nicĭ ĭĭ uita ca în lungă odihnă şi în linĭă pace să se afle, nicĭ să se obrăznicéscă în biruinţele lorŭ în ce 'ĭ lăsa, măcarĭ de şi lega câte o dată cu eĭ pacea pentru ca şi vecinĭ le era, de vreme ce (cum s'aŭ şi maĭ ḑisŭ), tóte împrejururile lorŭ luate şi biruite de Romanĭ era, dar încă şi pentru orĭ-care pricină mică se şi scornia oştĭ uniĭ spre alţiĭ pornindŭ.

Trajanŭ Ulpie puindu-se impĕratŭ Romanilorŭ a supusŭ Dacia desĕvêrşitŭ.

Acésta dară mulţime de anĭ trăgêndu-se şi aşa lucrurile lorĭ învrĕstându-se întru dînşiĭ, până în vremile ce stătu impĕratul Romaniloru Ulpie Traianŭ, carele se trăgea de neamŭ spaniol, începêndu a impĕrăţi de vĕrstă fiind de anĭ 42, la anul de la naşcerea feciórei, cum ḑice Carion in cronica lui, 128. Omŭ înţeleptŭ de almintrelea, fiind învĕţatŭ mare, cu sfatŭ în tóte şi fórte direptŭ (câtŭ şi acésta aŭ făcutŭ, ḑicŭ istoriile, cum că puindu-l imperatŭ şi chiă-

www.dacoromanica.ro

mândŭ pre cel d'ântêiŭ al pretoriuluĭ, 'ĭ-aŭ datŭ sabiă ḑicêndu-ĭ: «pentru mine slujesce-o până dreptele facu, iară nedireptele de voiŭ face, împrotiva mea tu o întórce»; şi cu inimă mare, maĭ vîrtosu într'ale oştilorŭ lucrurĭ. Acesta dară altŭ cevaşĭ maĭ pe de supra, decâtŭ ceĭ ce făcuse maĭ 'nainte vreme, şi de acéstă ţéră gandindŭ şi socotindu într'altu chipu, şi ale sale gătirĭ de rĕsboiŭ îşĭ tocmia; şi nu prea mulţĭ anĭ de impĕraţia lui trecêndŭ, decĭ cu marĭ greimĭ de oştĭ şi cu nespusă putere s'au sculatŭ a oşti într'aceste părţĭ. Câtŭ dară va fi fostŭ puterea luĭ atuncea şi cu câtă mulţime de ómenĭ va fi ămblatŭ, câtŭ aŭ umblatŭ şi aŭ supusŭ părţĭ alelu mĭ, putemu-ne-însă cu mare mirare şi domiri câte cevaşĭ, că étă vrêndŭ pre lîngă acele oştirĭ ale luĭ şi lucrurĭ marĭ, ce apucase şi făcea ca să-ĭ rĕmâe şi in fapte slavă şi pomenire dóră şi minune la ómenĭ in vecĭ rĕmâindu-ĭ. Pe unde mergea, drumurĭ marĭ de pétră şi şanţurĭ gróznice trăgea pe unde şi ămbla, precum şi până astă-ḑĭ se vĕdŭ şi la noĭ aicĭ in ţéră, cărora încă *troianurĭ* le ḑicemŭ, rĕmâindŭ de atuncea de in omŭ in omŭ acel nume, carele se trage şi până astăḑĭ, măcarŭ că fórte puţinĭ sunt carĭĭ se şcie, dreptŭ ce le ḑicŭ troianurĭ? iar acesta este adevĕrul, că de oştirea aceluĭ mare impĕratŭ, Trajanŭ Ulpie, sunt rădicate, şi nu numaĭ aicĭ ci şi printr'alte ţere aşa aŭ făcutŭ cum s'aŭ ḑisŭ, pentru ca să rĕmâie neamuluĭ omenescŭ pomenire de marĭ şi de puternice faptele luĭ. Iar de va fi şi altŭ cineva făcutŭ ca acelea, din Romanĭĭ voivoḑĭ séŭ impĕraţĭ maĭ 'nainte vreme, cum şi póte fi făcutŭ, (că toţĭ puternicĭĭ stĕpânitorĭ ca acelea nevoiescŭ a lăsa pe urmă, de marĭ faptele lorŭ pomenire), aceea nu o şciŭ, pentru că de la acestŭ impĕratŭ încóce asemenea acelora ne maĭ făcêndu-se, nicĭ a se maĭ pomeni vedemŭ, unde rĕmâne de vorŭ fi făcutŭ şi alţiĭ; iară pe numele acestuia aŭ rĕmasu de a se numi şi a se pomeni într'acesta'şĭ chipŭ.

Aşa decĭ Trajanŭ acesta începêndŭ rĕsboiul ântêiŭ cu Dacĭĭ, 16 anĭ scrie Carion că s'aŭ trasu, într'acele vremĭ craindŭ pe aicĭ Decebal, carele era fórte omu vitézu şi meşterŭ la ale rĕsbóielorŭ (precum şi Dion îl scrie in istoria vieţeĭ luĭ Trajanŭ ce face) şi bogatŭ şi mulţime de ómenĭ avea, precum prea lesne este a socoti şi a crede neşcine că aşa va fi fostŭ, de vreme ce afară dintr'altă vreme trecută maĭ de nainte, câte rĕsbóie grele şi bătaĭ săngeróse făcuse între dînşiĭ, care Decebal şi in vremile ce impĕrăţia Domiţianŭ la Romanĭ, la anulu de la învierea Domnuluĭ 99, cu mare putere s'aŭ sculatŭ im protiva loru şi nu puţine rele şi stricăciunĭ aŭ simţitŭ ţinuturile Romanilorŭ de dînsulŭ; apoĭ decĭ 16 anĭ neprestanŭ cu o impĕrăţie mare şi puternică ca aceea a Romaniloru, cum se pomeneşce, câtă putere şi câtă avuţie aŭ trebuîtŭ sa aibă de au pututu sta atâta împrotivă şi a rabda?

Insă in cea de apoĭ, veḑêndu Trajanŭ că in lungŭ se trage acel rĕsboiŭ, şi gândindu ca multe se potu întêmpla dintr'acea zabavă (mutătorŭ fórte tuturorŭ acestora fiindŭ norocul), el însuşĭ cu tótă romana putere-ĭ s'aŭ sculatŭ de aŭ venitu, şi viindu pâna la marginea Dunarii, din josŭ de Kladova, s'aŭ apucatŭ a face podul de pétra statatorŭ peste Dunăre, căruia şi până astă-ḑĭ şi din cóce de Dunare şi din colo i se vĕdŭ marginile şi începĕturile cum aŭ fostu şi dreptu ce locu au fostu, maĭ vĕḑêndu-se, ḑicŭ, când scade apa la miḑlocŭ, şi alte colţurĭ ca nişce picióre de zidu, langă care podŭ este şi cetatea

www.dacoromanica.ro

Severinul, dincóce mai susŭ óre-şi ce, care era făcută de Severu impĕratŭ, multŭ încóce mai pe urmă decâtŭ Trajanŭ imperaţindŭ acela, cum ḑice Carion, la anulu dela Hs: 213, insa acuma sparta şi multu vechie se vede.

Acel podŭ mare minune şi mare lucru aŭ fostŭ, şi aevea semnŭ e de nespusa-i putere, ce aŭ avutŭ acea impĕraţie; de care podŭ mulţi istorescu şi mulţi între alte minuni ce se vede îl numĕra, şi de meşteşugul luĭ cum l'aŭ făcutŭ şi de altele câte de multe aŭ trebuitŭ pană a'l face; iara de cheltuială cu câtŭ s'aŭ facutŭ este necreḑutŭ de a se şi spune, ḑicu scriitorii de acestŭ minunatŭ podŭ, şi alţii mulţi scriŭ. Iara şi Ioan Ţeţu, in partea istoriilorŭ luĭ, puţinŭ mai pe largŭ şi faptura luĭ cum aŭ fostu spune, şi caḑutele laude îĭ dă; însă şi Dion care istoreşce ale luĭ Trajanŭ tóte, mai pre largu de acestŭ podŭ scrie aşa; cuvintele luĭ acestea sunt: «Dupa acestea, Trajan «podul de pétră peste Dunăre a se face aŭ grijuitŭ, care tóte al-alte ale luĭ «faceri mari departe le-aŭ întrecutŭ ale aceluĭ podŭ. Sta totŭ de patru laturi «cioplite petre picióre le, a cărora nalţimea de 150 de picióre este, fara teme- «liele lorŭ, lăţimea-le de 60 de picióre coprinde, şi de la unulu până la altul «sunt depărtate picióre 170, şi coprinse de la unul până la altul cu colaci,» Acum dară câtŭ va fi fostŭ de lungŭ şi ce podŭ va fi fostŭ, socotésca cine pofteşce şi este grijulivŭ ca la acestea a şci. Aflatu-s'aŭ in Ardeal (póte fi dusă de acolo), şi o peatră care aŭ fostŭ la capul aceluĭ podŭ pusă şi scrisă de acestŭ podŭ (adică despre acestŭ podŭ) cu aceste slove latineşcĭ:

. . . . . .
. . . . . .
. . . . . .

Care va sĕ ḑica:

«Provedinţa luĭ Augustu, adevĕratul Pontifecs.
«Puterea romană ce nu spune sub jugŭ?
«Iată se rapesce şi Dunărea.»

Acestŭ podŭ şi in baniĭ aceluĭ impĕratŭ Ulpie Trajan se punea, de o parte de monetă bătea chipul luĭ, şi de ceea-l-altă parte tiparea podul cu aceste slove şi ḑise:

. . . . . .
. . . . . .

Care aşa tilcuescŭ şi ḑice:

«Sfatul şi norodul romanu, prea bunul Domnŭ acésta au grijuitu a tipari întru pomenirea «minunatului podu iproci »

Care şi până astă-ḑi într'acea monetă (adecă-te într'aceĭ baniĭ) se vede, vrêndŭ în totŭ chipul acela se lase pomenire nemórtă de marĭ faptele luĭ.

Aşa decĭ făcêndu podul, aŭ trecutŭ şi elŭ pre dînsul in acésta parte. Se vede că nicĭ câtŭ au şeḑutŭ el acolo zabovindu pana a se face podul, că lucrurile resboiuluĭ se afla in odihna şi in lene, ce dese bătĕĭ cu vrăjmaşiĭ seĭ făcea, şi praḑi, arsurĭ şi alte rele pre in totŭ locul se vedea. Decebal înca nu într'unŭ locŭ şedea, nicĭ fară de mare grijă se afla, ce şi el cu tóte puterile câte avea, şi tare se apara şi de multe orĭ şi izbîndea; ce nicĭ o potrivire, nice o asemenare avêndŭ Crăia luĭ cătră imperaţia romana, el din ḑi in

www.dacoromanica.ro

ḑi totŭ maĭ lăbea că nicĭ cu nice una d'a tocma era (in nimicŭ nu era egal) ca pănă in sevêrşitu să se pótă bate şi se pótă sta împotriva-ĭ.

Aceste decĭ şi el cunoscêndu tocmaı atunce maĭ bine, ḑicŭ cum că aŭ trămisu de câte-va orĭ la impĕratul Trajan ca sa se împace cum şi alte daţĭ facu e, şi şi tótă biruinţa se o închine impĕraţiei lui, puindu armele lui josu, şi dare sa lege şi şi pre toţĭ robiĭ romanĭ câţı avea prinşı se-ı slobóḑă (că mulţĭ avea ci şi din ómenĭ marĭ prinşı robĭ). Iara nicı cum n'aŭ vrutŭ se-ĭ priméscă atuncea acele cererı şi fagaduinţe, ḑicêndu ca nu numaĭ atuncı ambla se înşele şi se adóıma impĕraţia, îngrozindu-se de dênsa, ce şi alte daţĭ de multe orĭ ca acelea au şi ispitit şi au şi facutŭ; iara apoĭ de nicĭ una nu s'au ţinutu. Pentru că ḑicea că şi alte daţĭ aşa facuse, biruindu-se de Romanĭ, şi caḑêndu la pace şi tarĭ legaturĭ cu eĭ legându, apoĭ numaı cum gasea câtŭ puţină vreme, atuncea numaĭ decâtu împrotiva lorŭ se scula.

Scrie Zonara in viéţa luĭ Trajanu in tomul al duoılea, că şi altă dată au oştitu Traian împrotiva luĭ, şi prea tare şi gróznicŭ rĕsboiu au avutu cu el, atata câtu macar că Romanıĭ au biruitu şi mulţime de vrăjmaşı au omorîtu, iară şi din tranşiĭ încă ataţıı aŭ fostŭ de raniţı într'acel rĕsboiu, câtu nu maĭ avêndu cârpe barbiarıı de a lega ıane, şi auḑindu impĕratul, însuşı ale luĭ haine nu 'şĭ au cruţatu, ce le au datu de-ı lega, şi cetaţile cu destula ostenélă 'ĭ le lua. Insă vĕḑêndŭ Decebal că şi de scaunul crăieı luĭ sa apropie, atuncea au trimisu solĭ de pace la Trajan cu multa rugă, fagaduindu ca şi armele şi meşteşugurile cu care batea cetaţı şi resbóe, şi pre meşterıı aceia se-'ĭ dea, şi apoı şi ce va pofti el se faca; şi aşa viindu şi el însuşı la impératul, la pamêntu plecându-se s'au închinatŭ imperatuluĭ. Aşa decĭ in Italia Trajan întorcêndu-se, soliĭ lui Decebal cu dînsulu 'ı au adusu, pre cariĭ înaintea a totu sfatuluĭ ducêndu-ĭ, armele lorŭ acolo 'şı au lepadatu, şi mânile stringêndu-şĭ in chipul robilorŭ, multu şi cu multe cuvinte s'aŭ rugatü, şi aşa pacea facêndu-şĭ, iar le au datu armele şi s'au dusu.

Insa Decebal nu prea multu trecêndu, éra de noue viclenıı se apucă, tocmelele şi legaturile silindu şi stricându; însa cunoscêndu el că n'are d'a tocma (egıle) puterĭ de faţă ca se se bata, au începutu cu ascunsu vicleşugu pe Trajan se omóre, că de el fórte se temea şi se îngrozıa, cunoscêndu-lu mare şi tare ostaşŭ. Intr'acesta chipu dară au începutu: şciindu el ca de acel imperatu lesne se apropie omul şi cine va graieşce cu dînsul, el au aflatu ómenı ca aceia cariĭ se ḑică că au fugitu, şi apropiindu-se de el, se-ĭ graéscă, şi de voru putea se'l omóre. Aşa dara mergêndu, dintr'aceia unul s'au cunoscutŭ cum ambla apropiindu-se de impĕratul cu vicleşugu. Aşa decĭ prinḑêndu-ĭ şi dându-ı strinsore au marturisitu lucrul şi cum 'ĭ au trimisu Decebal iprocĭ.

Atuncea decĭ adoară (a duoa óră) sculându-se Trajan cu maı mare multu decâtuântêiu putere ca se 'l înţérce de tóte acele nestămpararĭ şi vicleşugurı ale luĭ, au mersu asupra luĭ şi s'au jurat (ḑicu) ca pana nu va desrădacına şi pe el şi pe totu acel rodŭ de ómenĭ, nu se va lasa, cum in cea de apoı au şi făcutŭ,

Insă Romanıĭ temêndu-se şi de aceea aşa au făcutu, aşa adicate ca nu cumvaşĭ vr'o dată când arŭ începe a scădea şi a se maĭ pleca împĕraţia loru, eı

www.dacoromanica.ro

aflându vreme ca nisce nedomoliți și nedomestici vrăjmași pururea nevindecați către romani, ară fi făcută rescumparare tuturoru catora aŭ patitu de la dînșii, și ei arŭ fi silită nu numai a surpa de totŭ impĕrația romana, ci și numele romanŭ se-l stingă și se-l pérda dupre fața pămêntuluĭ, cum și alții aŭ silitŭ multŭ a face, ci n'aŭ nemeritŭ.

Acestea dară impĕrația socotindŭ și sfatuindu aceea mai timpuriŭ ei a o face decâtu alții, la cale pusese se o facă, precum aŭ făcutu și in vremile cele ce impĕrații monarhi încă la Roma nu era; ci numai ales-aŭ boerime, și capetele cele mari ocărmuia impĕrația (carii aŭ ținutŭ așa dupre uciderea craiuluĭ Secstus Tarcvinie, celuĭ ce 'i dicea și Trufașul, carele aŭ călcatŭ casa Lucreției, romanei ceĭ cinstite și înțelepte).

Multă mulțime de anĭ până la Iulie Cesarŭ, fiindŭ atunci dară voevodu oștilorŭ romane Scipion Africanul, acolo in Africa mergêndu, de unde și numele-i Africanŭ aŭ remasŭ, și biruindŭ cu mare putere domnia și taria Cartagenilorŭ (ce înflorea și ea atuncea cu multe bunătați). Insă Romanii din fața pămêntuluĭ și marea cetate aceea aŭ sfarămatu, și tótă biruința lorŭ aŭ risipitŭ. Așa Numanții, cetații mari și frumóse in Spania Scipion Emiliŭ, și minunatuluĭ pre atunci Corintul in Elada Mucie, aŭ facutŭ, din temelie sfăramându-le, și risipindu-le, pentru ca supuse fiindŭ lorŭ, ele se viclenia și ucidea pre Romani; și altora ca acelora așa aŭ făcutŭ, măcarŭ că Romanii acilea mai multŭ ca sa dea gróză și spaimă vrăjmașilorŭ și supușilorŭ loru celorŭ neascultători le facea; căci într'altŭ chipŭ acea impĕrație fórte aŭ statutu dirépta și milostiva, și era privighietóre in tóte cele cuviose și drepte, mai multŭ decâtu tóte alalte monarhii și stapâniri câtŭ au statutŭ in lume și până asta-di stau, precum tóte istoriile câte scriŭ de dînșii pre largŭ arétă. Afară dicŭ dupre ce aŭ eșitŭ Samodrații impĕrați, aŭ mai bine tiranii, cum le dicŭ, ca apoi ei apucându impĕrația și vrêndŭ fieșce carele a impĕrați cum 'i va fi voĭa, nu dupre cum legile și obiceiurile lorŭ era puse. Atuncea deci unii dintr'înșii nu domni séŭ ómeni se parŭ ca aŭ fostŭ, ci mai rĕi și mai crudi de câtŭ férele cele nedumesticite și mânióse, și decâtŭ aspidele și vasiliscii ceĭ otrăviți și veninați, cum aŭ fostŭ Caie Caligula, Domiție Neron, Domițian, Dioclitian și alții ca ei mulți, și nu numai la dînșii aŭ fostŭ ca aceia ce și la alte némuri și domnii, precum și până astă-di unde și unde nu lipsescu de a nu fi de acei crudi tigr[1] și veninați balauri, stîrpituri și terata findu din némul omenescŭ iar nu rodu omenescŭ.

Așa dară sculându-se Trajan cu tótă puterea-i și in mai înauntrul țĕrii intrându o dată și altă dată, mare și tare rĕsboiŭ cu Decebal avêndŭ, nu puțină vĕrsare de sânge dintr'amêndoue părțile s'au făcutŭ. In cea de apoi însă, Decebal biruindu-se aŭ fugitŭ, trăgêndu-se către Beligradul Ardealuluĭ, căci acolo era și scaunul crăieĭ. Ci nici acolo nu s'a pututŭ mântui, că iată óstea romană trecêndŭ munții Carpați (că așa acești munți toți carii curméză țéra acésta de către Ardeal se chiamă, dupe cum scriŭ Geografii), și acolo ardêndu și sfărămându, nici acel Decebal aŭ mai pututŭ scăpa; ci pre el prindêndu-l, dicŭ cum se-l fie omorîtŭ, alți dicŭ cum el însu-și se-și fie făcutu mórte, du-

www.dacoromanica.ro

pre atîtea nenorociri ce i se întêmplase şi vedea că totu şi cu totul se perde, şi cum ca totu va cadé in mana loru pre urma, ci viu să nu fie.

Atunci deci începêndu mai vîrtosu şi cu d'adinsul a cerca şi avuţiele luĭ, ḑicŭ cum multă suma şi mare bogaţie să se fie aflatŭ acolo in cămările palateloru luĭ; şi multe şi ascunse ḑicu ca au fostu, care le aŭ descoperitŭ şi le au ivitu unul dintr'aĭ luĭ ómenĭ, pentru ca fórte ascunse le ţiné. Acestŭ fel de meşteşugu d'a le ascunde barbarul aflândŭ, adecă-te, ḑicŭ, că acolo in apa ce trecea pre lînga palate, abatandu ânteiu apa de a cura printr'altŭ locŭ, mare fórte grópă facêndŭ, şi cu lespeḑi pardosindu-o şi pre d'asupra bine tocmindu-o, şi acolo multu fórte într'însa aurŭ, argintŭ şi alte scule ce şcia că de apă nu se strică puné, care ascunḑétóre fórte cu nevoie era să se afle, maĭ vîrtosŭ că nimenĭ nu o şcia; pentru ca când o aŭ facutŭ, robĭ aŭ dusŭ de o aŭ săpatu, şi apoĭ pre toţĭ aceia au pusŭ de 'ĭ aŭ omorîtŭ ca să nu iasă cuvêntul şi acé taină la nimenĭ afară. Ci iată ca nicĭ o taină, nicĭ o ascunḑétóre lumésca, dupre nemircinosŭ cuvêntul domnuluĭ, la Luca 8, nu e, care să nu se afle şi la iveala sĕ nu iasă. Alţiĭ ḑicŭ că le aŭ ivitu acelea şi le aŭ spusu unu boierŭ mare romanŭ ce in mulţi anĭ l'aŭ fostŭ ţiindŭ acel Decebal acolo robu. Acésta dara póte fi, că domiritŭ şi mare omŭ fiindŭ, şi ca acele multu va fi iscoditŭ, ca sĕ şcie şi se pótă cunóşce, până in câtă putere avea acea craie de se punea aşa tare improtiva romaneĭ impĕrăţii de a se lupta şi de a se apara. Decĭ şi acelea spuindu-le şi aflându-le, le aŭ luatŭ romaniĭ şi câte aŭ cunoscutu că ar fi fostu de zăticnéla lorŭ tóte aŭ stricatŭ şi le aŭ darâmatu.

Aşa decĭ Trajan supuindŭ şi deseverşitŭ domolindŭ tóta Dacia, şi socotindŭ ca s'o tocméscă într'acel chipu de la care se nu mai aiba alte turburarĭ nicĭ să le maĭ viă alte grijĭ, au poruncitŭ de prin prejururile biruinţelorŭ sale de au adusu romanĭ locuitorĭ de s'au aşeḑatu aicĭ, şi dintr'a sa óste aŭ lasatŭ câtu au trebuitu de a'ĭ lasa, ca sa se aşeḑe aicĭ rămâindu locuitorĭ acestorŭ ţĕrĭ, cariĭ şi pâna astă-ḑĭ se tragŭ, cum vomŭ arăta, dintr'aceia.

Insă nu ca dóra din Dacĭ nicĭ unul n'aŭ maĭ rĕmasŭ, câtŭ pustiindu-se de totu şi ne maĭ remâindŭ nimenĭ cine aŭ locuitŭ aceste pamênturĭ aŭ pusu Trajan şi au aşeḑatŭ romanĭ, ce numaĭ a lorŭ craie se nu maĭ fie, nicĭ capete dintr'înşiĭ poruncitorĭ se nu rĕmâie, nicĭ al lorŭ nume de stĕpânire se nu se auḑa ci numaĭ de romanu. Iar şi din eĭ alţiĭ au maĭ remasŭ, că iată şi Licinie de nému Dacŭ se trage, cum scriŭ mulţĭ, insă de proştĭ ómenĭ era; iar maĭ apoĭ la Roma mergêndu şi la marĭ ómenĭ slujindŭ, fiindŭ póte şi omŭ de slujbă, aşa au ajunsu de mare câtŭ şi pre Costanţia, sora luĭ Constandin impĕratu, cel Mare, au luatu, pre carele şi omu impĕrăţieĭ l'aŭ facutu, şi improtiva luĭ Macsimin tiranuluĭ l'a trimisu cu óste, şi la Tarsŭ l'a biruitŭ. Insă nicĭ din peptul acestuĭ Licinie au lipsitĭ tirania, că şi catre alţiĭ crudŭ era iara către creştinĭ nesaţiosu gonitoru şi muncitorŭ.

Insa Marele Constantin nu l'a lasatŭ aşa; ci împreună cu fiu-seŭ Crispu, cu mare óste împrotiva-ĭ au mersu, ca şi el cu óste eşindu-le înainte, la Odreiŭ avêndu mare rĕsboiu, l'a biruitu fórte pe Licinie. Fugindu decĭ el in Bitinia, iar începe a strînge óste; însa vĕḑêndu că nu-ĭ va merge, tramite pre soţia sa

www.dacoromanica.ro

la frate-seŭ Constandin de 'ı face pace şi 'ĭ iartă viéţa, însă cu acéstă tocméla, ca fară dregatoria se şéḑă se se odihnésca, la Soloní dându-ĭ locu. Iar el reŭ fiindŭ învĕţatŭ şi neastĕmparatŭ in rele, trecêndu câte-va vreme iar incepé a se mişca spre turburarĭ şi a 'şı strînge ómenĭ asemenea 'uĭ. Insa aĭ luĭ Constantin ostaşĭ, fiindu la Soloní pazitorı, acolo l'au ucisu şi au stinsu şi pre acel tiranŭ ca pre Dioclitianu, Macsentie şi Macsiminu, curaţindŭ lumea de împuţeciunea tiranieloru ş. c. l. Acestu dara Licinie, cum ḑisemu, au fostŭ de fel Dacŭ; se vede că fórte puţinĭ remasese (ḑicu istoriile) de atata amarŭ de anĭ, ce într'înşıı atâtea grele oştĭ şi nespusa mulţime de vrajmaşĭ au statutu şi aŭ bulucitŭ, pre carii cu sabia şi cu focu 'ı au stinsu. Şı încă din câţĭ şi remăsese, cum s'a ḑisŭ, dóră cu viéţa numaĭ ce era, că încă totŭ subtŭ nemilostiviĭ ostaşĭ se mistuise şi se topise.

Aşa dar Trajan a aşeḑatŭ locuitorĭ romanĭ in Dacia, cum toţĭ istoricii adeveréza, şi aevea şi pâna asta-ḑı in Ardeal, in multe locurı, se vĕḑu in petre scrise, epigramate şi altele in numele luĭ cum şi la Cluju, ḑice Gulielm şi Ioan Blaŭ, in noul Atlas, că de asupra uneĭ porţĭ acéstă epigrama a luı Trajan se vede scrisă (însă latineşce) . . . . . .

. . . . . .

Şi de aicı apoĭ Trajan sculându-se s'a dusŭ in parţile Resaritului cu a doa mare oştire, unde Armenia tóta aŭ luatŭ şi Asiria, păna şi din Arvile partea aŭ supusŭ.

De Dacia pe scurtŭ aicea iară voiŭ maĭ arăta, cum ḑicŭ că aŭ fostŭ de mare şi cu ce părţĭ s'aŭ hotăritŭ.

Filip Cloverie geograful şi pe Dacia scriindŭ ḑice: Dacia pe dincolo de Dunare se hotăreşce cu Mesiĭ (adeca cu Sirbii ş. c. l.) Dacii însă, ḑicea, némŭ schiticŭ este, crudŭ, vrăşmaşŭ şi barbarŭ, iar ţéra aceea Dacia, despre Méḑanópte se hotăreşce (până la unu locŭ va se ḑică) cu munţii Carpaţi şi cu apa Prutuluĭ (adecăte despre ţéra Leşéscă se coteşce); despre Rĕsaritu, iar ḑice, cu Prutul se hotăreşce şi cu Dunărea. Ce aicĭ acestu geografĭ se vedesce ca fórte greşéşce, pentru că câtu-vaşĭ scurtéză din câtŭ aŭ ţinutŭ şi eĭ atuncea, de vreme ce nu până in Prutŭ, şi până asta-ḑĭ se vĕḑu ţinuturile, ci pâna in Nistru de nu şi in Nipru, cum maĭ susu s'aŭ semnatŭ, dintru a luı Bonfinıe istorie, că între Nipru care da in Marea Négra, se coprindea Getiĭ ş. c. l. Ce maĭ bine este şi maĭ cu socotélă se se ḑică că de catre Resaritŭ se otareşce cu Niprul aŭ cu Nistrul macara, adecate despre Vozia şi despre Crîmŭ. Iara de aŭ greşitŭ Cloverie şi de acésta ca şi de altele multe, nu este a ne minuna nicĭ atâtŭ a 'l huli, căcı şi de acésta aratat-amŭ pricina maĭ susŭ din ce vine; adecâte, pentru că aceştĭ scriitorĭ, carii scriŭ maĭ tóte şi de tótă lumea câtă pâna astă-ḑĭ ca cunoscută este, n'aŭ amblatu se vaḑă eĭ însiĭ cele de care scriu, care nicĭ cu putinţa este cuivaşĭ in lume se póta ambla tóta lumea, şi tóte aşa pe aměruntul să le póta vedea şi şci, câtŭ nicĭ într'una nicĭ se gre-

www.dacoromanica.ro

şescă nicĭ se cadă. Ce dură aceştia mai multu audîndu-le de la alţiĭ ce ămblă, uniĭ într'o parte alţiĭ într'alta, uniĭ cu neguţatorii, alţiĭ ca se vadă numaĭ lumea, întrébă şi scriu ale lumeĭ locurile, oraşele, apele, munţii, némurile, obiceiurile, legile lorŭ róda aceloru pamenturi ce dau, ce lucruri se află, şi ca ace tea de tóte. Decĭ ca acelea de la uniĭ într'unu chipu, de la alţii într'altŭ chipu, dupre părerile ómeniloru cum suntu alegêndu-le, şi laudându-le lu înca ce 'ĭ este parerea ca ar fi maĭ adevĕrulu, dice şi scrie. Decĭ, care este bine şi drépta ea sta aşa nemişcată; iara carea greşita şi smintita este, trebue ceĭ ce maĭ bine vorŭ şci de acel lucru sa îndrepteze şi sĕ dirégă.

Insa de catra Méda-di, Dacia se hotareşce cu Dunarea, şi de catre apussu, dice Filipŭ, cu apa ce se chiama Patisul, întru care hotare coprinde-se astă-di dice, partea a ţĕreĭ Ungureşcĭ; mai dus-au şi Ardealul şi Valahia (adecăte ţéra acesta) şi Moldova; însa *Valahia*, acești geografĭ, şi mai toţi istoricii câţĭ scriŭ de aceste ţerĭ, diceau şi Moldoveĭ şi ceştia; apoĭ o împarte în doue, una de susu alta de josu îĭ dicu. Le dicu şi maĭ mare şi maĭ mică: cea de susŭ, adecate şi maĭ mare Moldova, cea de josu şi maĭ mica, ţéra acésta *muntenéscă* numindu, cum mai dicu mai mulţĭ aşa; ca romanésca numaĭ locuitorii eĭ o chiama, şi dora înca unii din Ardelenii românĭ, pentru ca aceia şi aceştia numaĭ când se întrébă ce este? eĭ respundu, *Românĭ*; iar Moldovenĭ se osibescu de se respundu, *Moldoveni*; se vede ca şi eĭ suntu de unu némŭ şi de unu rodŭ cu cestia, cum maĭ 'nainte mai pre largu vomu areta cu mărturiele multora.

După ce aŭ aşedatŭ Trajanŭ pre Romanĭ în Dacia, cum s'aŭ ţinutŭ şi până când totŭ aşa aŭ stătutŭ.

Trajan Ulpie aşedêndu decĭ Romanĭ locuitorĭ aicĭ şi puindu capete şi cârmuitorĭ romanĭ tótei Daciĭ (însa nu craiu ci numaĭ voevodĭ, precum şi printr-alte ţerĭ supuse ale lorŭ era, dupe craie ţinutu mai micu facêndu) s'au întorsŭ, şi iara la Dunare vindu acolo de ceea parte a facutŭ Nicopoia, precum şi alţĭ istorescu, şi Bonfinie într'a treia decada, a aduoa carţĭ a luĭ, carele scrie: Nicopoĭ doue sunt, una mare alta mica se chiama; cea mare dincolo de Dunare, cea mica dincóce: şi cea mare Trajan, cea mică Adrian au ziditŭ, in pomenirea supunerii acestoru ţere (se vede şi Bonfinie dintr'altoru scriitorĭ dise, dice şi el.) Insa şi acel Adrian, ce se dice ca a facutu şi el cea mai mica Nicopoe carea, dupre disele acestoru istoricĭ, îmi pare se fie ce 'ĭ dicŭ astadĭ, *Turnul*, carele dincóce de Dunare împrotiva Nicopoeĭ este; acela dară era nepotu luĭ Trajan de nepotŭ, căruia aşa era numele: *Publie Elie Adrian*, carele dupe Trajan el au stătutu impĕratu. Ci dara de credutu este ca vrêndŭ ale unchiu-seu fapte şi lucrurĭ se le maĭ întarésca înca şi se le pazésca, şi acea Nicopoe au făcutu, şi altele au întăritu şi au ţinutu pe multe locurĭ; şi la Roma cum se vede, omu fórte învĕţatu, înţeleptu, bunu şi ostaşŭ mare era, precum şi în viéţa acestuĭ impĕratu, câţĭ o scriu, se vede pe largu cum au fostu de vrednicu şi de mare.

www.dacoromanica.ro

De acolo apoĭ sculându-se Trajan iar cu mare putere către părțile Rĕsăritului s'aŭ dusŭ, precum puținŭ maĭ susŭ amŭ semnatŭ; unde și pre Armenĭ și și pre Parțĭ până la Arvile aŭ supusŭ. De acolo iară câtvașĭ trecêndŭ, iarășĭ gătindu-se bine de oștire, aŭ mersŭ către Asiria, împrotiva Ovreilorŭ carii ridicase capŭ împrotiva Romanilorŭ ce se afla la Egipetŭ, la Kirinĭ și la Kipru, carii ḑicŭ că aŭ fostŭ ucisŭ ovreiĭ până la 40,000 de ómenĭ, și nu numaĭ atâtŭ aŭ făcutŭ, ce și carnea ucișilorŭ aŭ mâncatŭ, și cu sângele lorŭ pre obrazŭ s'aŭ unsŭ. Acéstă dară crudă și vrăjmașă obrăzniciă și cutezare a Ovreilorŭ, a făcutŭ pre Trajan de cu mare putere aŭ mersŭ asupra lorŭ, ca să potoléscă acea răzmiriță și se 'ĭ pedepséscă.

Miră-se însă mulțĭ de acea sculare a Ovreilorŭ și grozăvie ce făcuse și Romanilorŭ și chreștinilorŭ, cătora se aflase atuncĭ într'acele părțĭ, de 'ĭ ucisese așa, ce îndrăznire și nesfială se fiă fostŭ? că iată de la Titŭ-Vespasian, dintr'al doilea anŭ al impĕrățieĭ luĭ, până la 18 anĭ aĭ luĭ Traian ce era atuncea, numaĭ ce trecuse anĭ 34, și nu se dumirea nicĭ 'șĭ aducea aminte ce pățise; că atuncea eĭ iară sculându-se și ridicându capŭ, aŭ mersŭ asupra lorŭ acel impĕratŭ Titŭ, fiindŭ dela Hs: anĭ 72, și ocolindŭ Ierusalimul, și cetatea o aŭ sfĕrîmatŭ, și băserica cea mare ce avea atuncea ovreiĭ o aŭ arsŭ și o aŭ stricatŭ, și aŭ tăiatŭ atuncea Romaniĭ maĭ mulțĭ de treĭ sute de miĭ de Ovreĭ, cum pe largŭ istoriile dovedescŭ. Ce dară Ovreiĭ cu acea nu se îndestulise, ce și in scurtă vreme aceea iară ca acelea scornise și făcuse, cum maĭ susŭ s'a ḑisŭ: ci póte fi, cum ḑice și Carion in cronica luĭ in viéța luĭ Vespasian, unde maĭ pe largŭ ceva acestea istorește: că fiindŭ de la Dumneḑeŭ se pață ceĭ ce suntŭ vrăjmașiĭ luĭ, cum era eĭ luĭ Hs: domnul și Dumneḑeul nostru, acestea spre peirea lorŭ le întărîta și le făcea, ca să se rescumpere desăvîrșitŭ sângele cel nevinovatŭ a Spăsitoriuluĭ lumiĭ, ce pe cruce 'lŭ aŭ versatŭ nelegiuițiĭ ovreĭ.

Intr'aceḑea decĭ gătindu-se Trajan și spre aceia vrêndŭ a se porni să mérgă, bóla idropieĭ viindu-ĭ, și până la Cilicia mergêndŭ, acolo aŭ muritŭ, impĕrățindŭ anĭ 19 și șése lunĭ.

Aceste treĭ maĭ marĭ oștirĭ făcêndŭ el câtŭ aŭ impĕrățitŭ, adecăte a Dacilorŭ, cum s'a ḑisŭ, a Armenilorŭ, a Parțilorŭ, și acésta a Ovreilorŭ de arŭ fi maĭ trăitŭ arŭ fi sĕvêrșitŭ, afară din altele multe ce maĭ micĭ le socotea, și afară din câte încă maĭ 'nainte de a fi impĕratŭ, nenumĕrate resbóie ce aŭ făcutŭ, trămițêndu-se încolo și încolo Hatmanŭ mare aŭ sărdariŭ, cum 'ĭ ḑicemŭ și maĭ 'nainte și impĕrățindŭ Nerva cel bunŭ, direptŭ, și milostivŭ impĕratŭ și către creștinĭ blândŭ, și făcĕtoriŭ de bine, carele pre Trajan, dupre dînsul a împĕrăți, el l' aŭ alesŭ și l'aŭ lăsatŭ in scaunŭ.

Insă mórtea luĭ Trajan aŭ zăticnitŭ atuncĭ óre-șĭ ce vremea de aŭ maĭ zăbovitŭ acea oștire până a merge la Ovreĭ, iară nu că dóră aŭ remasŭ lucrurile așa lăsate și îngăduială s'a datŭ acelorŭ vicleni Ovreĭ, ca deprinḑêndu-se cu d'acelea se rămâie in năravŭ.

Ci iată *Elĭŭ Adrian*, nepotul de nepotŭ al luĭ Trajan, cum s'aŭ ḑisŭ, stândŭ dupre dênsulŭ impĕratŭ. Și trecêndŭ óreși-ce vreme până a' șĭ tocmi altele ale impĕrățieĭ, fiindŭ próspĕtŭ impĕratŭ, că era destule turburate atuncĭ, maĭ

www.dacoromanica.ro

vîrtosu in Asiria, începute încă de Trajan, unchiu-sĕŭ fiindŭ; decĭ numaĭ decâtŭ spre acel rĕsboiŭ s'aŭ gatitu. Se vede că ḑicŭ că până a merge el încă acolo însu-şĭ, din Britania chiămândŭ pre unŭ Iulie Severŭ voevodŭ, ostaşŭ fórte şi vredniculŭ, 'l aŭ trimisŭ in Siria ca să maĭ potoléscă acea turburare şi galcévă ovreiască, ce nicĭ acela n'a cutezatŭ bătaie mare se facă cu aceĭ prea îndrasneţĭ tîlharĭ, ci aŭ lungitŭ resboiul, între care vreme puterile Ovreilorŭ se maĭ întărise.

Aşa decĭ apoĭ, Adrian mergêndŭ in Siria cu mare şi tare gătire, luândŭ multe alte coştaie şi stricându-le, apoĭ a mersŭ de a ocolitŭ cetatea care i ḑicea Vetoronŭ, treĭ anĭ şi şése lunĭ bătêndu-o, fiindŭ tare ni cu mulţime de ómenĭ păzită, cum ḑice Carion. Acolo mulţĭ decĭ in bătaie perindŭ, şi maĭ mulţı de fóme şi de ciumă murindŭ, cu sila şi cu biruinţă o aŭ luatŭ. Şi acolo a ucisŭ şi pe capul turburării şi al vicleniei, căruia era numele Vencohar; alţiĭ acestuia îĭ ḑicŭ Coteva, căruia apoĭ pe urmă Ovreiĭ îĭ ḑicea Vencomba, adecăte fiul minciuneĭ, cum îl tîlcuescŭ eĭ, căcĭ că el maĭ 'nainte se trufea şi ḑicea că este Messia mîntuitoriul Iudeilorŭ.

Insă dupre ce s'aŭ luatŭ cetatea şi cu bătăile de afară ce se făcuse, puindu de a număra morţiĭ se véḑĕ câţĭ vorŭ fi, s'aŭ aflatŭ ḑicŭ 500,000 de miĭ de Ovreĭ, afara de ceĭ ce de fóme şi de ciumă aŭ muritŭ, pre cariĭ nu 'ĭ aŭ pututŭ maĭ numera, şi atuncĭ puterea ovreéscă câtŭ maĭ fusese s'aŭ sfărîmatŭ şi s'au sdrobitŭ. Acestea Carion in viéţa luĭ Adrian ce o scrie (măcar că cam pe scurtu) le istoreşce; iar Ioan Zonara, omŭ învĕţatŭ şi vredniculŭ credinţeĭ d'intre istoriciĭ grecĭ, ḑice unde scrie şi el viéţa luĭ Adrian, că, afară din câţĭ de fóme, de ciumă, de arsurĭ aŭ muritŭ, numaĭ in bătăĭ câţĭ aŭ căḑutŭ numĕrându-ĭ, s'au aflatŭ 580,000 de ovreĭ, şi cetăţĭ le aŭ luatŭ 50 fórte tarĭ; ĕră coştaie şi sate maĭ alese care avusese, 985 le aŭ sfărîmatŭ ş. c. l.

Aşa dara Dumneḑeŭ Părintele şcie rescumpăra sângele fiuluĭ seŭ unuia-născutŭ, şi aşa şcie fieşce căruia din vrăjmaşiĭ luĭ a răsplăti şi a da, şi celorŭ ce poruncile sale calcă a aduce plătindŭ păcatul părinţilorŭ pe feciorĭ, până la al treilea şi al patrulea nemŭ, cum singurŭ Dumneḑeŭ ḑice, la *Numere*, capete 14, şi la 2-lea Zacon, cap. 5, pre cariĭ încă îngăduindu-ĭ şi lăsându-ĭ in viéţă câte o dată, şi in părere se vĕḑŭ că sunt cevaşĭ norociţĭ, care aceea o face noianul bunătăţiĭ şi adînca înţelepciune a luĭ Dumneḑeŭ, pentru că dóră s'arŭ pocăi ómeniĭ şi dela întunericul relelorŭ s'ar întórce la lumina bunelorŭ; iară eĭ neluând-o că acea îngăduială este despre partea milosîrdieĭ luĭ Dumneḑeŭ ci din destoinicia lorŭ, când se vĕḑŭ aşa, prindŭ năravŭ, şi aşa ne maĭ curmându-l de la dênşiĭ cadŭ şi ca într'acele stingerĭ, şi cu sunetŭ se pere pomenirea lorŭ, cum cântă şi impĕratul proorocŭ Davidŭ in psalmul 9, precum şi ovreilorŭ s'aŭ perdutŭ, vedemŭ, impĕrăţia, stepănirea, preoţia, şi alte bunătăţĭ multe, şi până la sfĕrşitul lumiĭ vorŭ fi perdute şi stinse iarŭ de noĭ, cariĭ credemŭ într'însul fiul luĭ Dumneḑeŭ, fiă-ĭ milă şi paza luĭ aflese pururea cu câţĭ învĕţăturile şi poruncile luĭ ţinŭ şi păzescŭ!

Acestea ce ḑicemŭ pena aicĭ, pentru alţiĭ dóră se pare că amŭ eşitŭ din vorba nóstră, însă nu gândescŭ că fără cale sunt puse, de vreme ce acestea şi multu maĭ multe decâtu acestea, măcarŭ de amŭ putea şci luminândŭ min-

www.dacoromanica.ro

tea nóstră cu cele ce 'n lume marĭ fapte de marĭ ómenĭ scrise au rĕmasu, şi acestea voia luĭ Dumneḑeu îngaduindu-le, ca iar prin ómenĭ minunile sale se sĕvêrşească şi se remâie cunoscute roduluĭ omenescu, tótă învĕţătura şi sciinţa, descoperindu-le şi in lumină puindu-le şi lăsându-le, ca se putemŭ încă cunósce şi sĕ scimŭ lucrurile buniloru şi a reiloru, a vredniciloru şi a nevredniciloru, ale legiuiţiloru impĕraţi şi ale tiranilorŭ; ca pre ceĭ buniĭ şi vredniciĭ se laudămŭ şi bine se cuvêntamŭ, şi pe ceĭ rĕi şi crudi sĕ-ĭ ocarîmu şi rĕŭ se-ĭ pomenimu; aşijderea ca relele sĕ gonimŭ şi sĕ fugimu, iar bunele sĕ 'nbrăţişiămŭ şi sĕ urmămŭ.

Aşa dară, cum s'aŭ ḑisŭ, Romaniĭ aicĭ aşeḑându-se mulţime de anĭ subtŭ acea împĕrăţie ascultatorĭ au fostu; însă într'acea cursóre de anĭ, până când iar s'aŭ maĭ descoperitŭ numele acestoru locuitorĭ de aicĭ, ce se vorŭ fi făcutŭ şi ce se voru fi întâmplatŭ nu sciŭ, ca nicĭ scrisu nicĭ pomenitu de alţiĭ nu aflu. Insă se vede cum aicea de la Roma viindŭ ocârmuitorĭ ţĕreĭ, marĭ ómenĭ şi de marĭ némurĭ veniaŭ (cum se va arăta şi de Corvinŭ, dupĕ cum scrie Bonfinie); că aceia dară viindŭ pre aicĭ, se aşeḑaŭ şi eĭ, locuitorĭ pământurilorŭ acestora făcêndu-se, cum şi păntr'alta parte aşa némurĭ marĭ, de multe orĭ mutându-le de prin moşiile lorŭ, acolo se alcătuiaŭ şi se aşeḑau; şi nu numaĭ la Romanĭ acésta se vede că aŭ fostu, ci şi la Elinĭ şi pe la alte roduriĭ omenescĭ. La Elinĭ, cum după Alecsandru Macedon Voevoziĭ luĭ ceĭ maĭ aleşĭ prin ţerile cele maĭ marĭ şi maĭ bune in Asia au remasŭ şi s'au aşeḑatu, precum Ptolomeiu Lagos la Egipetu, Antiohŭ in Asiria, Antigonu la Pamfilia, şi alţiĭ mulţĭ într'acele părţĭ, şi feciorĭĭ şi nepoţiĭ lorŭ pe urmă multe némurĭ moscenire aŭ remasŭ in acele ţerĭ. Aşa şi aicĭ dar, au rĕmasŭ de aceia, şi pâna in vremile dupre urma s'aŭ trasu; şi dóră vre o remăşiţa de a acelora şi până astă-ḑĭ, de nu aicĭ iară in Ardeal potŭ fi, cum uniĭ din Haţegu adeveréză şi se ţinu se fie.

Acum dara, acestea şi aceştia aşa viindŭ şi fiindu, iată maĭ încóce numele *Vlahĭ* le-au rĕsăritŭ, şi aşa şi pâna astă-ḑĭ se trage. Ci dar, ce de acestŭ nume se ḑice, şi de când acesta le-aŭ remasŭ maĭ osebitŭ al loru, de nu le ḑicŭ alţiĭ acum nicĭ *Dacĭ*, nicĭ Geţĭ, nicĭ Romanĭ, ci Vlahĭ maĭ alesŭ; iata istoriciĭ ce ḑicŭ de dênşiĭ şi gheografiĭ, voiŭ arăta, macar că eĭ între dênşiĭ in ḑise se vrăstéḑă.

Vlahiĭ de unde se ḑicŭ Vlahĭ, séŭ altŭ nume iar maĭ totŭ aşa, căruia scriitoriĭ cum le-aŭ plăcutŭ puindu-le nume, cum şi maĭ alesŭ de unde se tragŭ eĭ.

Ântêiŭ Antonie Bonfinie, într'a duoa decadă la a patra-ĭ carte ḑice: Aşa «din leghiónele locuitoriloru ce de Trajan şi alţĭ aĭ Romaniloru impĕraţĭ erau «duse in Dacia, Valahiĭ aŭ izvorîtŭ, carora Pius ḑice că de la *Flak*, cuvintare «Nemţéscă, vine *Vlahi*, ca aşa aŭ vrutu se le ḑica. Iar noĭ (ḑice el) in potri«vă amŭ socotitŭ a le ḑice, adecăte etimologia făcêndu-o de la cuvêntul gre-

www.dacoromanica.ro

«ce cu ce e ḑice . . . . [1]) adicăte aruncându sagéta, pentru că fórte eraŭ iscu iți in meșteșugul săgetatului. Iara uniĭ (totŭ el ḑice,) că numele se le fi «pu u acesta *Valahĭ*, dupa fata luĭ Diocletian, ce o chiama așa, care o mări«tase dupre unu Ioan, Domnul ce erea atuncea aceștiĭ Daciĭ;» acestea Bonfinie ḑice.

Carion in cronica luĭ, într'a patra carte, in viéța luĭ Isacie Angel, Împĕratul Țarigraduluĭ, ce scrie, ḑice acestea de Valahia: «Ântêiu dară, câtu eŭ 'mĭ-a«ducu aminte, întru acésta istorie in care se numescu *Vlahiĭ*, càrora scriitorii Grecescĭ *Vlahĭ* și *Blahĭ* le ḑicu, de unde numele loru in acea vreme, cu «ce prilejurĭ s'au ivitu și s'au cunoscutu acestea, séu când acestŭ némŭ între Ni tru și între Dunare au statutŭ locuitoru, eu cu adevĕratu nu sciu, dreptŭ «ca locuescu in vechea Dacie carea pe urma o aŭ ținutŭ Goțiĭ ș. c. l.»

Și mai josu iar scrie și ḑice: «De începatura acestuĭ nému mie mi se pare «ca necuviosu este a ḑice ca impĕrații rĕsaritului, adecate aĭ Țarigradului, înțelegu pe Goți, gonindu pe unii dupre acele pamênturĭ, pre alțiĭ taindŭ, lo«curile acelea dupre vechiul obiceiu le împarția ostașiloru batrînĭ, ca de acolo «plata loru sĕ'și iea. Dar eu ḑicu ca, cum Turcii dau acum Spahiiloru lorŭ «Timaruri (dela aceia dupe atuncea luându pilda), și mai vîrtosu pe acolo îĭ «așeḑa i împĕrații (ḑice,) ca se potolésca și se stinga gălcevile ce adesea faceaŭ «Sarmații (adeca Leșiĭ), între carii ostași mai mulți eraŭ Romani, precum și «limba adeverință le este, carea din latinésca stricată este. De la acești Ro«mani, dara, purcesu este numele Valahiloru; iar acum ḑicŭ, ḑice unii, ca de la «Flacs voevodul loru se trage numele, aceea ca o poveste este. Mai ḑice iar «ca necunoscuți erau Valahii până când in odihna ascultaŭ de imperații Țari«gradului; dar iarăși cunoscuți fura și la lumină veniră, daca începură a se a«mesteca și a se adaoge cu Sarmații vecinii loru, de cariĭ fura și îndemnațiĭ se se «desparța și sĕ se desbata de subt ascultarea impĕrăției, cariĭ și începură a o face ș. c. l. «Mai ḑice și acésta; «In vremile de apoi, unu némŭ al Vlahiloru era in douĕ «împartitu, și in doue domnii osebitu: ci dară, cei ce către rĕsăritŭ și către «meḑa-nópte locuiescu, Podolieĭ vecinĭ, *Moldavĭ* se chiamă; iar ceĭ ce catre «méḑa-ḑi și catre Transilvania (cum se chiamă) *Valahĭ* se numescŭ;» și ca acestea acel Karion scrie și ḑice.

Insa, acesta și alți mai toți ca acesta istoricĭ din cestĭ maĭ dincóce anĭ, istorescu lucrurile Valahiloru, de cândŭ au pogorîtŭ domnii din Ardél a locui acestea, dupre cum arata și scurte leatopisițele acestorŭ douĕ țĕrĭ, că pogorîndu eĭ pe aici și coprinḑêndu locurile și pămênturile acestea, cu ce puterĭ voru fi avutu aceia atuncea, și adaogându-se de prin multe părți ómenĭ pentru bilșugul și bunu locașul acestoru pămênturĭ, maĭ vîrtosŭ și crescêndŭ domniile, s'au facutu și elle puternice, dupre câtu și locul le-aŭ ajutatŭ; că iată ca micĭ și înguste domnii pe lînga alte crăii și impĕrății, și se vĕḑŭ și suntŭ; iar marĭ și tarĭ lucrurĭ, și Domniĭ acestora aŭ lucratu și au facutŭ óre-când, cum maĭ 'nainte se voru vedea faptele lorŭ.

[1]) Acesta ḑicere lipsindu in manuscrisu, este de creḑutu ca autorul a voitŭ să ḑică de la cuventul elinescu *βαλλω* care înțelege a *arunca*, a *asvarli*, a *attaca*, a *lovi*. Edit.

www.dacoromanica.ro

Martin Cromer, carele de ijderania şi de lucrurile Leşiloru şi viéţa crailoru loru istoresce într'a doua-spre-ḑece carte a lui, unde şi viéţa lui Cazimiru craiuluĭ cel mare scrie, vrendu se arate şi el Romaniĭ aceştia, au cum le ḑicu eĭ *Valahiĭ*, de unde se tragŭ, acestea ḑice:

«Dacia, după cum o scriu vechiĭ gheografi, Apa Turiei, careĭa noĭ ḑicemu Nis-«tru, despre acea parte a Sarmaţiĭ, carea noua Rusia şi Podolia este, o des-«parte de către apusŭ cu Iazigii Metanastiĭ; se hotărasce despre rĕsaritu cu «apa Terasului, căruia noĭ Prutul acum îĭ ḑicemŭ, şi cu Istrul, adicăte cu Du-«nărea, că aşa se chiama; de catre Mesia cea de josu, care acum Bulgaria «este, şi de catre amĕḑa-ḑi cu acea Dunare se desparte, adicate de Mesia de «susŭ, carea acum Bosna şi Sêrbia este. Aceea dară (adıcate Dacia), dupre a-«tîtea resbóie ce cu Romanii au făcutu, in cea dupe urmă de Trajan Împĕratu, «precum scrie şi Evtropie, s'aŭ supusu, şi in chipul ţinutului adusă este. Ci «dară, de vreme ce de oştile ce in maĭ suşiĭ anĭ sorbită şi stinsa au fostu, «mulţime nespusă de ómenĭ din tóte părţile romane acelaşŭ impĕratŭ, ca se «locuiască şi se sălăşluiască pamênturile acestea şi cetăţile, au adusŭ. Insă, nu «aşa multŭ despre aceea, subt Galian, şi apoĭ subt Aurelianu Împĕraţiĭ, var-«varii aceia 'şi-au rescumpăratu; dupre aceea iar Goţii, subt Graţian Împĕratu, «aceeaşĭ Dacie aŭ coprinsŭ.»

Ce dară eu, acésta ce ḑice acestŭ Kromer aicĭ, nu mĕ pociu domiri ce au vrutŭ să ḑică, şi de ce barbari ḑice? adicăte subt Galian şi subt Aurelian, varvarii ḑice 'şĭ-aŭ rĕscumparatu, adicăte, Daciĭ póte fi; şi apoĭ iar ḑice că subt Graţıan Goţiĭ o aŭ coprinsŭ, adicăte iar pre Dacia. Ci acestea ce ḑice cu rescumpăratul Dacıloru, nicı cum nu o va dovedi dın cele ce maı susŭ ḑicu: una, cacĭ iara el au ḑisu ca dın maı suşiı anĭ ce atîtea rĕsbóie între eı s'au facutŭ, eĭ s'aŭ sorbitŭ şi s'au stınsu; pentru care Trajan au adusu apoĭ nesocotită mulţime de Romanı dupretutindinea, de 'i-aŭ aşeşatŭ aicĭ locuitorĭ, cetaţilorŭ şi pamênturiloru stapânitorĭ. Dara daca aŭ fostŭ aşa stinşĭ şi topiţĭ câtu maĭ nimenĭ de aceĭ Dacĭ au fostu rĕmasu, iar de au şi fostu puţinĭ rĕmaşı, sĕracı şi becisnicĭ au fostŭ ramasŭ şi aceıa, cum de creḑutu este, precum maĭ toţĭ scriitoriĭ într'acésta se potrivescŭ de istorisescŭ, când luară dară atâta putere, şi când li se întórse taria de se 'şı póta rĕscumpara şi isbîndi pre atâta suma de Romanĭ şi atâta putere ce era a loru şi acolo de paza şi de ocarmuitura lucrurıloru? Maĭ este înca şi ceea ce ḑice că, subt Graţian, Goţiĭ o aŭ coprinsŭ şi o aŭ luatu; este dara aicĭ se întrebamŭ, iar pe acestŭ Martin, dar de la cine au luatu? Ca de va ḑice de la Romanı, iata dara că nimicu barbariĭ nu 'şĭ-au fostu rĕscumparatu pe Romanı, ci iar a Romaniloru aŭ fostu; de va ḑice dela varvarı, adecate dela Dacĭ, dara ce tréba au avutu a ḑice că, imperaţındŭ Graţian, Goţii au luatu Dacia, de nu au ḑisu maĭ bine: Dacia carea au fostu luata şi coprinsa de Romanı, şi iara 'şĭ au rĕscumparat-o varvarii, acum o au coprinsu Goţii. Şi nicı acésta o va putea ḑice, cacı, cur s'aŭ ḑisŭ din istoriile altora, şi Dacıı dintr'o fontană cu Gotii suntu, încă mulţĭ şi Goţĭ pre atuncea le ḑiceau, că totu Schiţı erau, şi totu dintr'a rĕsarituluĭ Schitie aceştia toţĭ au isvorîtu, cum şi Ungurii şi alţıı, cum se va arata; măcar că acum maĭ alesŭ *Goţĭ*, Şveţiloru şi Daniloru ḑicu; înca şi la Crîmŭ de

www.dacoromanica.ro

aceia óre-când aŭ locuitŭ, cum şi până astăḑĭ dela impĕraţiĭ Grecĭ ţinuturĭ acolo fiindu, Gotĭ le ḑiceaŭ; creştinĭ suntu acum, este şi Mitropolitŭ acolo, grecescŭ, carele ascultă de Patriarhulu Ţarigraduluĭ, de 'ĭ ḑicu încă eĭ *Gotias*.

Decĭ dară, se scimu ca Goţiĭ cându au coprinsŭ acestea subt Graţian, dela Romanĭ aŭ luatu, iar Dacĭĭ nicĭ au maĭ rescumparatŭ, nici s'au maĭ sculatŭ dintr'aceea nicĭ odata. Ci dară, de acésta ertându-ne Martin Kromer, căcĭ nu-lŭ credemu la cele ce maĭ nainte ḑice de Valahĭ, adica de Românĭ, cum le ḑicemu noĭ acum, mergu cu dînsul; iara el dar ḑice aşa: «Dintr'acea amestecatură a Romaniloru şi a varvariloru, cu dările şi lucrările ce făceaŭ între eĭ «şi cu a însurăriloru amestecaturĭ, Valahiĭ aŭ resăritu, limbă nuoă din cea vechiă a loru varvară şi Romana, ruptă şi amestecată au, şi cu aceea se slujescu; fórte multe însă ţinu cuvinte latinescĭ. Se vede că şi ruséscă şi slavonéscă limbă a o ţinea obicinuescu, aŭ dóră căcĭ le suntŭ prea vecinĭ şi aŭ «multă amestecătura cu eĭ, au dóră căci de Slovénĭ şi acea ţéră, precum celel'alte într'acea tragere, carea dela Balta Meotideı (balta Meotidiĭ se chiamă «cea care se face la Crîm despre partea cerchizésca şi căzacéscă din apa Donuluĭ şi dă in Marea Négră, careia şi Eucsinŭ îĭ ḑicu); iar marea Adriatică «se chiamă ceea ce este şi'ĭ ḑicŭ sînul Veneţieĭ, precum acesta in cartea luĭ «cea dintaiŭ maĭ pre largu au arătatŭ câtŭ aŭ coprinsŭ aceĭ Slovenĭ ce ḑice, «din carĭĭ asta-ḑi ḑicu că suntŭ Sêrbii, Bulgarĭĭ, Bosneaniĭ, Leşiĭ, Ruşiĭ, Bohemiĭ, Muscaliĭ, Horvaţiĭ şi alţĭ caţiva ca aceştia. Decĭ dară, ḑice, póte că şi «aceştia supuşĭ suntŭ; aceea fiindu, şi limba lorŭ aŭ priimitŭ, cu carea şi «până astă-ḑĭ la biserica românéscă trăiescŭ, că tóte cărţile bisericeĭ şi tóte «citaniile şi cântările pre slavonesce le suntŭ.

«Nicĭ însă tótă acea Dacie (iar Kromer ḑice) acel némŭ o ţine; pentru că «partea eĭ cea despre apusŭ este Ardealul, ţinutŭ al Ungurilorŭ, care de Un«gurĭ, de Sacsonĭ (adică de Sasĭ, că aşa se ḑice), de Săcuĭ şi de aceştĭ Valahĭ «acum se locuiesce, însă (ḑice) Valahiı suntu feliŭ grosŭ, ostaşĭ şi viclénĭ. Iar «de unde şi când Valahiı au începutŭ a se chiema aşa, nicĭ sciŭ, nicĭ aflu.» Intr'acésta dară şi el cu Karion se potrivesce ce ḑice; însa cam deobşte părerea este acesta (ḑice iar el): «se vede că de unu vechiŭ scriitorŭ este a«deverita, cum dela Flak, carele au Voevodŭ aŭ Domnŭ le era, numele acesta «sĕ 'l fi luatu; carĭĭ ântêiu *Flachĭ*, apoı stricându-se cuvîntul de varvarĭĭ ve«cinĭĭ loru, *Vulasĭ* au *Valahĭ* se chiama». Ca acestea şi maĭ multe şi Martin Cromer de pogorîrea Valahiloru acestora, adică Romanilorŭ, de unde se tragŭ şi cum au fostu, ḑice şi scrie; şi alţiĭ ca acesta, ca de acestea destule ḑicêndŭ şi scriindu, şi multu 'ntre dênşiı se osibescu, uniı unele alţiĭ altele povestindu, pe care nicĭ putinţa îmĭ este a şedea pre toţi câţĭ scriu de acéstă Dacie, şi asta-ḑĭ de aceştĭ Valahı, cum le ḑicu, aicĭ se'ĭ adunŭ; câcĭ şi vreme prelungă îmĭ va fi a chieltui, ca acelea inşirându, şi cu maı multe greşelĭ ale istoricilorŭ voiu da supĕrare, şi cunoscatoriloru turburare, neputêndu sci a cuĭ ḑisa va fi maĭ adevarata, se créḑa şi se scie. Iar care va fi din cititorı maı grijuliu şi poftitorŭ, multe decâtu acestea a sci, de acésta citésca pe istoricĭĭ, macar câţĭ amu pomenitu şi voiu pomeni că au scrisu de aceste ţĕrĭ, şi acolo maĭ multe va afla dela aceia, şı eĭ, dela uniĭ şi dela alţı adunându-le, şi părerile loru aducên-

www.dacoromanica.ro

du-le, şi pre unii mai bine că au ḑisu creḑêndu, şi pre alţi ca pre nisce băsnuitori lăsându, precum şi noi de dînşii trebuia sĕ facemŭ; căci de a 'i crede şi de nu a 'i crede, nu este mare greşélă, pentru ca acestea nu suntu dogme ale bisericeĭ, séŭ ale sfinţilorŭ parinţi ḑise, carii cu luminarea duhuluĭ sfântu şi aŭ lăsatŭ in sciinţă, ci istorii politice aŭ scrisŭ, unele de la alţiĭ, (însă cele vechi) auḑindu-le, séu scrise fiindu citindu-le, altele şi eĭ într'acele vremi ce se întâmplă făcêndu-se, le scriŭ şi istorisescu, se vede că nici acelea nu suntŭ tóte adevărate dreptŭ; că şi scriitorii, mişcaţi de osebite poftele şi voile lorŭ, unii într'unŭ chipŭ alţii într'altŭ chipŭ totŭ acea poveste o vorbescu; adică cel ce iubesce pre unul, într'unŭ chipŭ scrie de dînsulu, şi cel ce uresce, într'altŭ chipŭ; şi de al seŭ într'unŭ chipŭ şi de streinu într'altŭ chipŭ scrie; şi cel ce este mănioşŭ, într'unŭ chipŭ întinde condeiul, şi cel ce nu, într'altŭ chipŭ îl opresce; şi altele multe ca acestea suntŭ pricini, de nu totŭ unŭ fel toţi scriŭ adevĕrul. Unde şi unde ca acela sĕ se afle aşa dreptŭ şi de obşte bunŭ, ca tóte într'o cumpănă pe ce va cunósce se le mărturiséscă şi se le scrie, lumeĭ întru negreşită sciinţă şi adevĕrŭ lucrurile se le lase. Insă nu mi se păru a lăsa acum pe Lorinţŭ Topeltin din Mediaş, sasŭ de amintrelea, iar omŭ învĕţatŭ şi destul umblatŭ, carele nu de multŭ s'a pusŭ a scrie, însă pe scurtŭ, cum şi el mărturisesce că face într'o cărticea ce 'i ḑice «Răsăriturile şi apusul Ardelenilorŭ ş. c. l.» care cărticea o aŭ făcutŭ şi o au tipăritŭ la Lionul din Francia, la anul dela întruparea cuvêntuluĭ 1667. Acolea dară, într'aceea, ale Ardealuluĭ şi locuitorilorŭ cine suntŭ, şi câte némurĭ sunt, şi ce obiceie, şi ce purtărĭ, şi ce legĭ aŭ, cam pe scurtŭ iar mai tóte le atinge şi le ḑice, măcar că are şi el părerile luĭ, şi de aĭ luĭ ca de aĭ luĭ grăiesce; însă şi de Vlahi, adică de Romăni, ca o parte ce suntŭ şi eĭ locuitorĭ acolo, încă scrie, şi acestea ḑice: «Vlahiĭ, (adică Romăniĭ) ḑicŭ unii «cum de la Flacs Voevodul s'aŭ numitŭ aşa; Enia Silvul âncêiŭ acésta ḑicên«du-o, apoi după dênsul nu puţini o adeveréḑă, din stihurile luĭ Ovidie Nason «dovedindŭ, carele este fórte bătrînŭ poetŭ. Acela dară, într'o poslanie a luĭ, «într'a patra carte ce face, ḑice: fost'aŭ mai mare acestorŭ locurĭ Flacs, şi «subt acestŭ Voevodŭ ţĕrmurile Dunăreĭ fără grije eraŭ; acesta aŭ ţinutŭ «şi pre Mesiĭ, adecă pre Sêrbi, in pace credinciósă. Acesta cu arcul şi «cu sabia aŭ îngrozitŭ pre Geţi». Ca acestea dară ḑicêndŭ acel pré vechiŭ po«etŭ, iaŭ eĭ şi ḑicŭ că dela acel Voevodŭ Flaks s'aŭ numitŭ aceştia Flakĭ. A«poi cu vreme de unii mutându-se aceste slove, adecăte cea d'âncêiŭ, *F* in *V*, «şi cea de la mijlocŭ, *C* in *H*, s'aŭ chiămatŭ *Vlahi*, aşa ḑice unii; iara alţi «de la Blahĭ numele cum se le fie remasŭ adeveréză, carii in ḑilele luĭ Ale«csie Comnino, Împĕratul Ţarigradului, cu Voevodul lorŭ Ioan, carele pre a«tuncea avea, mare bîntuielĭ şi pagube făceau acei impĕraţi. Deci, pe atuncea «acel fel de ómenĭ aşa chiemându-se, aŭ rĕmasu şi numele acestorŭ locuitorĭ». Intr'acestaşŭ chipŭ, şi altele ca acestea şi mai multe, Topeltin istoresce, şi ale altora mărturiĭ aduce spre adeverinţa acestora ce ḑice.

Insă dară, orĭ câţi aŭ grăitŭ şi aŭ scrisŭ de aceste ţĕrĭ, toţi ḑicŭ cum Dacia şi Getia (pentru ca mai totŭ unŭ némŭ aŭ fostŭ aceia mai din 'nainte vreme), că o aŭ chiămatŭ şi s'aŭ numitŭ dela acele némurĭ Scitice, cum s'aŭ ḑisŭ, a-

www.dacoromanica.ro

decăte de la Dacĭ şi de la Geţĭ, carii din partea rĕsărituluĭ eraŭ veniţĭ într'ace te parţĭ, cum şi alte némurĭ multe, aŭ dóra mai tóte câte sunt in Europa, din A ia s'au pogorîtu. In a din începutŭ, ḑicŭ, cum se vĕdĭ in tóte istoriile şi maĭ vîrtosu din scriptura sfanta, adecate din Biblie, putemŭ cunóşce şi ne putemu bine adeveri, că într'acele parţi au fostŭ ântêiu mulţimile de ómenĭ, şi de acolo apoĭ a se laţi şi a coprinde lumea şi pământurile s'aŭ pornitŭ.

Ci dară, cum s'au ḑisu, acestŭ pamêntŭ Dacia chiemându-se, şi cum Daciĭ il stapânea cu craiĭ loru pana la Decebal, cel maĭ de pre urmă craiul lorŭ, şi cum că Trajan Ulpie, Impĕratu al Romanilorŭ, într'a duoa oştire-ĭ pre ea desăvarşitu o aŭ luatŭ şi o aŭ supusŭ, din craie, ţinutŭ maĭ micŭ, cu Voevoḑĭ facendu-o, acestea din cele maĭ susŭ ḑise amŭ cunoscutŭ; şi cum că apoĭ Trajan mulţime de Romani dupretutindenea din biruinţele lui aŭ adusŭ aicea de aŭ aşeḑatŭ locuitorĭ şi paznicĭ acestoru ţĕrĭ, din care şi până asta-ḑĭ se tragŭ aceştĭ Romanĭ ce le ḑicemŭ noĭ, iara Grecii şi Latinii *Vlahĭ* şi *Valahi* le ḑicŭ, înca ne amŭ adeveritŭ din istoriciĭ ceĭ mai de credinţă şi maĭ puţinĭ ce suntŭ.

Se vede ca iara nu lipsesc i unii a nu ḑice că acestŭ némŭ românŭ de acum nicĭ de aceĭ Romanĭ ce au lasatŭ Trajan locuitori aicĭ este, ci nu maĭ nisce ramaşiţe de ale aceloru Daci şi de alţĭ varvarĭ adunaţi aicea şi strînşĭ, pentru că aceĭ Romani, ḑicu, cariĭ erau aicĭ puşi locuitori de Trajan, după câtăva vreme, înca de Galian aŭ fostŭ radicaţi şi duşi in Misia şi in Tracia şi într' alte părţĭ, in Elada dreptu, ca Goţii in vremile aceluĭ impĕratŭ, calcându Grecia, Macedonia, Pontul şi alte parţi ca acelea, aŭ adusŭ pre aceştĭ Romanĭ ca sĕ gonésca pre aceia, şi 'i-aŭ pusu acolo iară, aşeḑându-ĭ de pază; şi aşa aicĭ iar departe de dînşii au rămasŭ locurile; ci dara, nu dintr'aceĭ Romanĭ, ci dintr'alţĭ ómenĭ şi némurĭ, cum maĭ susŭ ḑice.

Maĭ aduce Topeltin in poveste şi pe unŭ Ioan Zamoski, care ḑice şi tăgăduieşce, cum Valahii, adecate Romanii, nicĭ cum nu potŭ fi rămăşiţe din Romanii ce au adusu Trajan de 'i-au aşeḑatŭ in Dacia; pentru că Galian Impĕratŭ, desnădajduindu-se (ḑice acel Zamoski) d'a maĭ ţinea pre Dacia (póte fi iar de impresurarea Goţiloru, ca şi pre aicĭ şi alte parţi maĭ susŭ şi apoĭ şi Italia tótă coprinsese), 'i-aŭ luatu de 'i-au trecutŭ Dunărea de ceea parte in Misia, vecina Tracieĭ, lasându de totu pre Dacia. Şi mai ḑice înca, că Dacii, deci aceia cariĭ erau, învĕţându de la Romani limba latinéscă, printr'atîţia ani lorŭ supuşĭ fiindu, şi cu dînsa deprinḑêndu-se, o facuse apoi ca este a lorŭ de moşie, şi o au ţinutu; care dupe aceea mai pre urma stricându-o într'acestŭ feli au venitu şi au rĕmasu precum şi asta-ḑĭ este, aşa facêndŭ cum Ispanii, şi Galiĭ şi Italianiĭ, adecate Spaniolii, Franţozii şi Francii, (că aşa le ḑicu eĭ) aŭ făcutu; cariĭ némurĭ ei înca pâna asta-ḑi n'aŭ a lorŭ limba, de felul lorŭ osebita, nicĭ cea vechia ce óre-când vre o dată voru fi avutŭ nu se şcie, ci dintr'a Romaniloru ţinu, rei şi grozav i stricându-o. Deci dara, precum Ispaniĭ, Galiĭ, Italiĭ nu suntu Romani, aşa nicĭ Valahii nu suntŭ Romanĭ.

Acestea acestu Ioan Zamoski ḑicea, ale căruia ḑiceri şi basne, ḑice Topeltin şi alţiĭ, ca maĭ mult i suntu de rîsu de câtu de creḑutŭ; pentru că cele treĭ nemurĭ de ómeni ce ḑice acela, adeca Ispaniĭ, Galii şi Italiĭ, fiind fórte vecini cu Romaniĭ şi supuşĭ de ei, şi totu între dînşiĭ şeḑêndu, şi amestecaţĭ um-

www.dacoromanica.ro

blându, lesne aceĭ varvarĭ limba loru îşĭ stricaŭ, vrênd maĭ multu cu a romaniloru a o amesteca, precum şi până astă-dĭ se vede pre la marginile ţĕriloru care trăiescu cu altă limba, că lesne iau uniĭ de la alţiĭ cuvinte, şi cu d'ale lorŭ amestecându-le, îţĭ pare că altă osebită limbă loru facu; şi maĭ chiaru vedemŭ că Romăniĭ din Ardél, Moldoveniĭ, şi ceştĭ din ţéra acésta, totu unu nému, totu o limbă fiindŭ, înca între dênşiĭ multu deosibescu, care acésta cum se vede este din amestecătura vecinilorŭ loru. Aşa dara, şi aceste treĭ némurĭ, ce dicemŭ maĭ susŭ, din pré vecinătatea Romanilorŭ luându de ale acelora cuvinte, şi cu cele de moşie ale loru amestecându-le, şi stricându-şi limba, au rĕmasŭ in césta ce acum suntŭ. Iar Daciĭ prea vechia a lorŭ osebita limbă avêndŭ, cum o lăsară şi o lepădară aşa de totŭ, şi luară a Romanilorŭ, acésta nicĭ se póte socoti, nicĭ crede; pentru că şi până astă-dĭ vedemŭ şi audimŭ (dice Topeltin), că de întrebamŭ pe unŭ Valahŭ: ce eşci? el raspunde, *Romănŭ*, adecăte Romanŭ; ce numaĭ aŭ stricatŭ puţinŭ cuvêntul din *Romanŭ*, dicĭ *Românŭ*, care totŭ acelaşŭ cuvêntŭ este.

Insă acestea ce dice Lorinţŭ că şi a se respunde că este *Romănŭ*, încă adeveréză că este *Romanŭ*, dicŭ eŭ că nu este destul cu atâta de a se dovedi că este *Romanŭ*, pentru că vedemŭ şi noĭ astă-dĭ pre Grecĭ aşa răspundêndu-se, când îl întrebı ce este? el dice *Romeos*, adecă Romanŭ, şi mare osebire este între Grecĭ şi între Romanĭ; ci numaı şi eĭ fiindŭ supuşĭ maĭ pe urmă Romanilorŭ, *Romanĭ* vreaŭ şi eĭ se se chieme; aŭ dóră dacă s'aŭ mutatŭ impĕraţia de la Roma la Bizantia, aŭ ţuceputŭ şi eĭ sĕ se chieme Romanĭ, madularĭ şi parte şi eı impĕrăţieĭ facêndu-se; ci dară, aseştĭ Grecĭ, nu Romanĭ ci Elinĭ suntŭ, şi maı vîrtosŭ ceĭ ce in ţéra Grecéscă, cum îĭ dicemŭ noĭ, suntŭ, şi dintr'aceia se tragŭ; din care óre-când in vechile vremĭ şi eĭ pré marĭ ómenĭ aĭ fostŭ, şi atâta întru învеţătura a cărţilorŭ şi a sciinţelorŭ aŭ fostŭ procopsiţĭ, şi atâta întru vitejiĭ aŭ fostŭ ispitiţĭ şi aleşĭ, întru înţelepciunea luméscă de iscusiţĭ, câtŭ nicĭ unŭ némŭ, nicĭ o limba pe lume. nicĭ o dată ca eĭ n'aŭ stătutŭ, precum singurŭ Pavel apostolul de înţelepţia lorŭ mărturiseşce la Corınteni, poslania ântêiŭ, cap. I-iŭ, dicêndŭ: «Iudeiĭ semnŭ cerŭ, şi Eliniĭ înţelepciune caută;» şi de la cariĭ nu numaĭ alte roduri aŭ luatŭ învĕţaturĭ şi obiceie, ci şi aceĭ Romanĭ maı adaogându-se şi maĭ sporindu-se de 'nceputŭ domnia şi crăia lorŭ, aŭ trimisŭ la Atena de aĭ luatŭ legĭ şi orânduială, ca sĕ şcie cum se póte ocărmui politica şi domniile lorŭ.

De acolo dară, ântêiŭ, şi de la acea vrednicie a lorŭ eşise acel cnvêntŭ şi aceea ce se dice, *că totŭ cine nu este Elinŭ este varvarŭ*, care zisă ascultându-o Romanii, şi lorŭ dicea că totŭ cine nu este Elinŭ nicĭ Romanŭ, este varvaru; care aceasta se înţelege in tóte cele vechĭ carţi, cândŭ se citesce *Varvarŭ*, ca sunt toţĭ varvarı, afara de Elinĭ şi de Romanĭ. Şi aceasta era pentru că atîta eraŭ de învĕţaţĭ, de vitejı, de înţelepţi, câtŭ nu se putea dice Varvarı. Direptŭ că acela este şi se numesce *Varvaru*, carele nicĭ obiceiŭ are, nicı carte scie, nicĭ bărbăţia, nicĭ dreptate, nicĭ milosârdia are, nicĭ frica lui Dumneḑeu, nicĭ vre o bunătate séŭ vre o vrednicie pe sine se vede, ci maı multŭ silesce şi trage a trăi in voia şi in poftele séle de câtĭ in legĭ şi in dreptaţĭ supuşı, coprinşı se fiă, nu după neaoşa fire omenéscă facêndŭ, ci ca unŭ dobitocŭ va

www.dacoromanica.ro

se trăé că, şi gândesce a trăi. Aceĭa déra se chiamă şi suntŭ varvarĭ carii suntŭ aşa, măcar de ar şi fi vre unul din vre unŭ némŭ bunŭ, séŭ şi stĕpânitorŭ, şi de va fi séŭ va trăi cum maĭ susŭ se ḑise, éră nu cu fapte bune, acela varvarŭ este, şi tóte scripturile aşa îl numescŭ şi propoveduescŭ. Şi aşa şi aicĭ într'acésta istoria cându se pomenesce *varvarŭ*, aceea sĕ se înţelégă dupre obiceiul ce şi alte istoriĭ ne aréta.

Ḑis-amu déră, şi precum aŭ fostŭ aceĭ Elinĭ óre-cându, óre-ce, şi maĭ susŭ amu pomenitu, éră şi multu maĭ 'naltŭ şi maĭ de laudă şi de lucrurile şi faptele lorŭ aŭ fostŭ, ale carora şi pâna astă-ḑĭ semnele (precum tóte istoriile şi tóte scripturile câte de eĭ scriŭ, şi ale lorŭ câte sunt), de câtŭ lumina sóreluĭ maĭ avea îĭ aréta şi dovedescŭ ce aŭ fostŭ şi câtŭ aŭ fostŭ de sciuţĭ şi de marĭ; însă, éra ḑicu, aŭ fostŭ, éra acum nu sciŭ din ce, aŭ dóră căcĭ Dumneḑeu cel ce singurŭ numaĭ este vecĭnicŭ şi neschimbatŭ, aşa aŭ vrutŭ şi aŭ orînduitŭ lucrurile lumescĭ ca sĕ se mute şi sĕ se strămute, şi cele ce parŭ ómenilorŭ maĭ marĭ, maĭ înţelepte că aŭ, în maĭ stricate şi în maĭ slăbicĭune sĕ se afle; ca înţelepciunea acesteĭ lumĭ nebunie este lângă Dumneḑeŭ, fericitul Pavel la Corintenĭ 1, cap. 3, ḑice; şi Isaia cap. 29: «perde-voiŭ înţelepciunea înţelepţiloru, şi înţelesul înţelegătorilorŭ voiŭ lepăda ş. c. l.;» aŭ dóră pentru altŭ ceva al lorŭ maĭ osebitŭ păcatŭ, care noĭ nu putemŭ sci, nicĭ nu putemŭ pricepe. Ci déra şi de acésta ca de altele ce ca acestea vorŭ fi lăsatĭ a maĭ cerca, pentru că maĭ adeverată pricină din ce se fiă ca acelea, numaĭ singură şi adînca înţelepciune a luĭ Dumneḑeŭ va sci; éră numaĭ atâta se vede că asta-ḑĭ acel némŭ atâta este de scaḑutŭ, de supusŭ, de hulitŭ şi de ocărîtu, câtu mila se face tutuloru celoru ce sciindŭ gândescŭ ce aŭ fostŭ şi la ce suntu: dascalia au perdutŭ, stepânirea aŭ repusŭ, şi de tóte câte maĭ ântêiŭ aŭ avutu slave, s'aŭ desbrăcatŭ.

Éră carii dintre dînşiĭ încă poftescŭ a sci şi a învĕţa óre-ce aducêndu-sĭ aminte de ceĭ bĕtrânĭ aĭ lorŭ, şi urmele acelora de a vedea bine şi a cunósce, eĭ in ţéra frâncésca se ducŭ, şi acolo sciinţele învĕţêndŭ, uniĭ, ca se foloséscă rodul loru cevaşĭ, inapoĭ se intorcŭ şi pre alţiĭ invaţa, de la care şi până astă-ḑĭ pre icĭ pre icĭ se vede ca au câte o scolişóră de învaţă; éra alţiĭ acolo remânêndu se papistăşescu, şi aşa împotriva ortodocsieĭ cestoru-l-alţĭ a îmboldi şi a ghimpa se ascutu şi scriu, măcaru că-ĭ şi batjocorescu Francii, ḑicêndu-le că descaliile loru, adeca de la eĭ, Elinii, aŭ fugitu şi au mersŭ la dânşiĭ, la Romanĭ, carĭ odata toţĭ feciorĭĭ ómenilorŭ celorŭ marĭ şi a domnilorŭ romanĭ mergéu, trimiţêndu-ĭ parinţiĭ loru, in Elada, la Atena, de învĕţa carte grecésca şi in sciinţă acolo procopsea desĕvêrşitŭ; şi mulţĭ ómenĭ marĭ şi domnĭ, cum Pompeiu cel mare, Ciceron şi alţiĭ nenumeraţĭ, şi imperaţĭ, cum Avgustŭ Cesaru, Trajan, Adrian, şi alţiĭ mulţĭ, in grecésca, adeca in Elinésca limbă, eraŭ sciuţĭ şi învĕţaţĭ, in carea şi carţile loru tóte şi pâna asta-ḑĭ se ţinŭ; însă, nu ḑicu grecésca in céstă cum graescu acum eĭ, de o au stricatu şi o au groḑavitu forte şi eĭ, macaru ca nu sciu de unde aşa de grozavu din cea Elinéscă 'şĭ-au stricatu limba; au dóra şi eĭ perḑêndu-şĭ binele şi norocul, şi robĭ supuşĭ altora caḑêndu, 'şĭ-au amestecatu limba cu totu felul de varvarĭ, cum se vede că din totu felul de limbĭ au intr'ânsa amestecate cuvinte şi aşa stri-

www.dacoromanica.ro

cându-şĭ-o, cu dînsa trăescŭ. Alţiĭ éră din Grecĭ, vrêndŭ se stĕpânéscă şi eĭ şi sĕ se aréte poruncitorĭ, neavêndu acum maĭ alesu unde, eĭ prin mijlocul Turcilorŭ in Moldova şi in ţéra Românéscă vinŭ, ce de la uniĭ se vede şi remâne şi folosŭ in pamênturile acestea; éră alţiĭ ca sĕ jefuiască şi ca sĕ răpéscă numaĭ, vinŭ; şi amestecăturile in rodurile acestea totŭ pentru luatul lorŭ cu totŭ meşteşugul câtŭ potŭ nevoescŭ de facŭ, şi multe rele şi grozaviĭ facŭ şi aducŭ, şi la rele căĭ pe Domniĭ ţĕrilorŭ punŭ şi sfătuescu. Şi nicĭ odată nu se ţine minte, de câtă-va sumă de anĭ încóce, de cândŭ s'aŭ cunoscutŭ de aceia într'aceste părţĭ, maĭ bine cum se nu fie fostŭ lîngă Domnĭ din eĭ, cu cariĭ Domnĭ de câte orĭ aŭ vrutŭ se facă vre-o tiraniă, séŭ vre-o crudătate séŭ altă rĕutate într'acéstă ţéră, aŭ in némurile boerescĭ, aĭ altorŭ cuĭ-va, carise nu fie fostŭ şi eĭ, aŭ sfetnicĭ, aŭ lucrătorĭ; se vede că nicĭ pe aceia dreptatea luĭ Dumneḑeŭ 'ĭ-aŭ lăsatŭ séĭ 'ĭ-aŭ îngăduitŭ a procopsi séŭ a se adaoge casele şi némurile lorŭ ce aŭ pe aicĭ, séŭ pre unde s'aŭ şi dusŭ eĭ dupre faţa pămêntuluĭ 'ĭ-aŭ ştersŭ, şi din pomelnicul vieţeĭ 'ĭ-aŭ stinsŭ, a carora nicĭ case, nicĭ avuţiĭ după aicĭ rĕpite şi multe, nicĭ rodŭ dintr'ênşiĭ se maĭ pomenescŭ şi se maĭ sciŭ.

Este şi alta maĭ aevea mărturie de eĭ, cum sciŭ şi cum potŭ de frumosŭ şi de tocmitŭ a ocârmui şi a purta orĭ-ce stĕpânire arŭ avea in mână; că étă numaĭ acele, care şi acele din voia şi din politica Turcilorŭ se îngăduescŭ şi se ţinŭ, adecă cele patru Patriarhiĭ şi oareşĭ câte încă Mitropoliĭ. Decĭ déră, cum le ţinŭ, cum le pórtă, şi la ce stĕpânŭ se află, şi la ce cinste le-aŭ adusŭ, şi cu ce orînduelĭ şi canóne, câtŭ într'acele crescinescĭ le orânduescŭ, nefiindŭ a mea acéstă poveste de a lungi şi a arĕta, lasŭ la însişĭ aceĭa carĭ le pórtă se spue, şi eĭ ale lorŭ se dovedéscă, maĭ vêrtosŭ singurĭ Patriarhiĭ şi Mitropoliţiĭ se le mărturiséscă.

Insă într'acésta şi multŭ îĭ putemŭ lăuda şi ferici, că încă in câtă supunere şi robiă se află, subt păgânescul şi tirănescul jugŭ al Turcilorŭ, cum nicĭ biserica fără de multă strădaniă şi cheltuială nu potŭ face, şi prin multe locurĭ nicĭ cruce afară nu potŭ scóte, nicĭ alte slavosloviĭ ale pravoslavieĭ şi adevĕrateĭ credinţe crescinescĭ aevea nu le potŭ face; éră eĭ, prin tóte acestea şi maĭ multe şi maĭ strânse patime, credinţa ceĭ diréptă întru Hristos bine încă o cinstescŭ şi cum potŭ maĭ curatŭ o ţinŭ, orânduelele şi dogmele Bisericeĭ sfinte a rĕsăriteluĭ neclătite şi neschimbate le păzescŭ. Fia déra mila şi grija şi de eĭ a aceluĭ Hristos Dumneḑeul nostru, in carele nesmintitŭ credemŭ, şi pentru al căruia nume nespusele rele şi grele tragŭ şi patŭ eĭ şi toţĭ câţĭ suntu supuşĭ varvareĭ puteri; şi mântuesce, fiul luĭ Dumneḑeŭ, totu trupul câtŭ subtŭ tiranicŭ jugul lorŭ greŭ patimescŭ şi cu înţelepciunea şi puterea ta, Dómne, izbavesce norodul teŭ de păgâna sila lorŭ! Dupre mânie, Dómne, pentru păcatele roduluĭ crestinescŭ, întórce-ţĭ mila şi milosârdia ta către dênsul! Nu luĭ, Dómne, nu luĭ! ci numelui teŭ cel sfîntŭ dândŭ slavă!

Pănă aicĭ dară cerşindŭ istoria, şi acésta a ḑice cum curà vorba, şi părêndu-mĭ că de a le trece têmpire era, étă atâtea scriindŭ, la alţiĭ de maĭ multe a ḑice ca acestea le lasŭ, şi la a nóstră de Romănĭ istorie iar mĕ întorcŭ.

Insa dară, Valahiĭ, adecă Romăniĭ, cum suntu rĕmaşiţele Romanilorĭ celorŭ ce

www.dacoromanica.ro

l-aŭ adusŭ aicea Ulpie Trajan, şi cum că dintr'aceia se tragŭ şi pănă astă-dĭ, adevĕratŭ şi dovedităŭ este de toţi mai adevĕraţii şi de creḑutŭ istorici, măcarŭ că apoĭ le-aŭ mutatŭ şi numele, *Valahĭ* ḑicêndu-le, aŭ dupe Voevodul lorŭ Flacs, cum unora le pare, aŭ dupe numele feteĭ luĭ Dioclitian, cum maĭ susŭ s'aŭ semnatŭ. Ca scrie Bonfinie că ḑicŭ alţiĭ, aŭ din cuvîntul galicŭ, adecăte franţuzescŭ, ce ḑicŭ *Valascos* Italianilorŭ, adecăte Frăncilorŭ, aŭ măcarŭ altă pricină fie, cum le-aŭ ḑisŭ, ĕră eĭ totŭ aşa suntŭ. Iar cum Galian Împĕratŭ se'ĭ fie rĕdicatŭ pre toţi, cum uniĭ aŭ ḑisŭ, cum maĭ susŭ amŭ arătatŭ, că vrêndŭ din Misia şi din alte locurĭ multe din Elada, se gonéscă pe Goţiĭ, carii coprinsese acele ţinuturĭ, aŭ căcĭ se desnădăjduise de a putea ţinea pe Dacia, cum ḑicea cel Ioan Zamoski. Iar pentru impresurarea acelorŭ Gotĭ, ce şi pre aicĭ coprindeau, aceea încă împrotiva creḑutuluĭ şi a socoteleĭ este; pentru că cum au vrutŭ acel impĕratŭ aşa pe lesne a rădica cu totul aŭâta sumă şi noróde de ómenĭ, cu case, cu copiĭ, aşeḑaţi pre aceste loçurĭ, fiind maĭ multĭ de 200 de anĭ (că atâta de la Trajan pănă la acel Galian era, impĕrăţindŭ, cum s'aŭ ḑisŭ, Trajan la anul de la Hs: mîntuitorul lumiĭ 118, iar Galian la anul 271, dupre cum ḑice Carion). Decĭ dară ómenĭ întemeiaţi ca aceia, şi stăpânĭ marĭ şi bogaţi făcêndu-se, şi de marĭ némurĭ romane aicĭ întemeiaţi, sĕ'ĭ ia Galian se 'ĭ mute într'alte locurĭ pe toţi; şi apoĭ, aŭ dóră cu aceştĭ Romanĭ numaĭ ce era aicĭ vrea acel impĕratŭ, măcarŭ şi alţiĭ ca el de nimica şi grozavŭ Împĕratŭ (că asemenea era şi el cu Neron şi cu Domiţian in tiraniĭ şi in alte hlăpiĭ, scriĭ istoriile), se 'şĭ ţiă impĕrăţia şi se-şĭ păzéscă ţinuturile? Căcĭ, când arŭ fi rămasŭ impĕrăţia numaĭ cu ostaşiĭ ce avea in Dacia, pe cariĭ alţiĭ maĭ susŭ trecuţiĭ impĕraţiĭ îĭ lăsase şi 'ĭ aşeḑase numaĭ ca aceste ţĕrĭ se pazésca, şi eĭ cu alţiĭ oşteau, cum din maĭ susŭ ḑisele se cunóşce şi se înţelege, mică impĕraţie şi de nimica arŭ fi fostŭ atuncea.

Şi acésta însă este aŭ dóră şi acelorŭ Voevoḑĭ şi ómenĭ marĭ cariĭ, cum s'aŭ ḑisu, că moşténĭ se făcuse aicĭ, nu maĭ lesne le era a face şi lorŭ cum şi alţiĭ mulţiĭ aŭ făcutu; şi eĭ maĭ pe urmă încă aceea aŭ urmatŭ de s'aŭ despărţitŭ când aŭ începutŭ impĕrăţia romană a se pleca şi a se maĭ ingusta, unul într-o parte de subt ascultare tragêndu-se, Domniĭ lorŭ puindu-şĭ şi volnicĭ făcêndu-se; alţiĭ într'altă parte se deslipĭaŭ, până s'aŭ ruptŭ şi s'aŭ împărţitŭ tótă in crăiĭ, in domniĭ şi într'alte politiĭ, acea una şi întrégă monarhie, cum astă-dĭ aevea se vede, totŭ de tiranïa şi de hlapia unorŭ neharnicĭ, necum impĕraţĭ ce nicĭ numele impĕrătescŭ sĕ 'l aiba nu li se cuvenea. Decĭ dară, aŭ nu maĭ lesne era şi acelora atuncĭ obladuitorĭ acestorŭ locurĭ se n'asculte de câţĭ moştenirile lorŭ înţelinate de atâţea anĭ sĕ le lase, şi se mérgă de a se aşeḑa pîntr'alte locurĭ maĭ aspre şi maĭ secĭ. Şi acésta încă se maĭ socoteşce, că nicairĭ urme de ale acelora Romanĭ ce aŭ fostŭ in Dacia ca se fi fostŭ mutaţĭ cu totul într'alta parte, nu este; că de arŭ fi undevă in Elada, şi astă-dĭ orĭ limba séŭ alte semne de ale Romanilorŭ s'arŭ vedea şi s'arŭ cunóşce, cum şi in Ardel şi pe aicĭ şi pe unde au fostŭ aceia, pâna acum aevea suntŭ.

Insă, acésta nu se tĕgaduesce cum viindŭ vre unŭ greŭ de alte părţi, séŭ de alte neamurĭ calcându-se ţéra a unei impĕraţii; saŭ macarŭ acea impĕraţie vrêndŭ sĕ facă óste mare ca se mérgă asupra altora, cum dupre iŋ tóte părţile şi pre

www.dacoromanica.ro

in tóte ţinuturile eĭ nu aduce şi nu strînge oaste, cum şi atuncĭ aceluĭ Galianŭ séŭ altuĭ macarŭ impĕratŭ se va fi întâmplatŭ, de va fi trimisŭ şi aicĭ, de va fi ridicatŭ ostaşĭ ca sĕ mérga sĕ scótă pre aceĭ Goţĭ ce călca şi impresura acele ţinuturĭ ce s'aŭ ḑisŭ, in Elada şi in Misia; care de creḑutŭ este că şi de aicĭ óstea s'aŭ dusŭ, şi pre uniĭ dară ca sĕ 'ĭ şi aşeḑe acolo, insă cariĭ maĭ sprintenĭ şi de aşeḑatŭ vorŭ fi fostĭ. Căcĭ iată şi semnŭ chiarŭ avemŭ pre ceĭ Coţovlahĭ, cum le ḑicŭ Greciĭ, ce vedemŭ că şi până astăḑĭ se află şi suntŭ, insă puţinĭ acmu remaşĭ fiindŭ cu totulŭ, gândiiŭ că nu fĕră cale va fi a maĭ intinde de eĭ vorba, ca se se scie.

Suntŭ dara acestĭ Coţovlaxĭ (cum ne spunŭ veciniĭ lorŭ, şi incă şi cu dintr'inşiĭ amŭ vorbitŭ), ómenĭ nu maĭ osebiţĭ nicĭ in chipŭ, nicĭ in une obiceie, nicĭ în tăria şi in faptura trupuluĭ, de câtŭ Românĭ acestia, şi limba lorŭ românéscă ca a acestora, numaĭ maĭ stricată şi maĭ amestecată cu de ceastă próstă grecéscă şi cu turcéscă; pentru că fórte puţinĭ, cum s'aŭ ḑisŭ, aĭ remasŭ la nisce munţĭ trăgêndu-se de locuescŭ, carĭ se întindŭ in lungŭ de lângă Janina a Piruluĭ până spre Arbănaşĭ lângă Elbasan unde 'ĭ ḑicŭ, in sate numaĭ locuindŭ. Se vede şi marĭ unele sate; ḑicŭ că suntŭ şi ómeni cu putere in hrana lorŭ, de cariĭ şi mare minune este cum şi până astăḑĭ se află păḑindu-şĭ şi limba şi nisce obiceiurĭ ale lorŭ. Acestia dară şi limba 'şĭ-aŭ maĭ stricatŭ, şi eĭ s'aŭ impuţinatŭ, dreptŭ că şi ei desevêrşitŭ subtŭ jugulŭ turcescŭ cu aceĭ Grecĭ dupre acolo s'aŭ supusŭ, unde şi stăpânire şi blagorodnie şi totŭ 'şĭ aŭ perdutŭ; şi póte fi că nicĭ d'ântêiŭ aşa mulţime nu va fi fostŭ de dênşiĭ. Ca éta acmu şi câţĭ suntŭ, mojicĭ şi ţeranĭ suntŭ, şi locurile lorŭ cu greŭ de hrană fiindŭ, pentru multa pétră şi munţĭ ce suntŭ unde locuescŭ, se imprăstie şi se ducŭ maĭ mulţĭ prin acele oraşe marĭ turceştĭ de se hrănescŭ, şi pre acolo maĭ mulţĭ amestecându-se, şi limba, cum amŭ ḑisŭ, fórte 'şĭ-aŭ stricatŭ, şi eĭ puţinĭ aŭ rĕmasŭ. Ḑicŭ şi acésta, că de 'ĭ intrébă şi pre eĭ nescine, ce eştĭ? el ḑice *Vlahos*, adica Românŭ; şi locurile lorŭ unde locuescŭ le ḑicŭ *Vlahia*, érŭ ţereĭ acesteia eĭ ĭĭ ḑicŭ *Vlahia cea mare*. Pare-mi-se, ḑicŭ, că eĭ grăindŭ, maĭ multŭ ĭĭ inţelegŭ cestia Românĭ, de câtŭ acestia grăindŭ aceia sĕ înţeleagă; insa, şi uniĭ şi alţiĭ cu puţină vreme într'unŭ locŭ aflându-se, prea lesne se potŭ înţelege. De creḑutŭ dĕră este că şi aceĭ Coţovlahĭ, dintr'acestĭ Romanĭ suntŭ, şi se tragŭ; şi într'acele vremĭ ce Galian s'aŭ altŭ imperatŭ aŭ radicatŭ o sémă dintr'ânşiĭ de aicĭ şi 'ı-aŭ dusŭ de 'ı-aŭ aşeḑatŭ pre acolo, aŭ rĕmasŭ şi până acmu.

Coţovlahĭ le ḑicŭ Greciĭ, rîḑêndu-ĭ şi batjocură facêndu-şĭ de dênşiĭ, adica, şchiopĭ, orbĭ, blestemaţĭ, hoţĭ, şi că acestea le ḑicĭ că suntŭ; şi câţĭ aŭ fostŭ de acelŭ felŭ pre undevaşĭ, 'ĭ-aŭ adunatŭ de 'ĭ-aŭ dusŭ pre acolo; precum şi aceştĭ Românĭ dupre aicĭ rîdŭ, şi încă destule groḑave cuvinte le ḑicu şi de nimicŭ ĭĭ facŭ, şi că din hoţĭ se tragu, povestescŭ şi bănuescu între eĭ. Ci de acésta cacĭ Greciĭ aceştia dupre cum rîdŭ de Românĭ şi graescı aşa de reĭ aŭ socotéla mare; pentru că vĕḑêndŭ şi ei tóta altă lume rîḑêndu de dênşiĭ şi batjocorindu-ĭ, aŭ stătutu şi aŭ obositŭ şi eĭ prin gunóele lorŭ, ca cocoşiĭ, parêndu-le ca aĭ maı rĕmasŭ ceva vlagă şi de eĭ, unde vĕḑŭ zugrăviturile celorŭ vechĭ aĭ lorŭ, ei intre dânşii işĭ facı mângaerı şi bucurie, soţiĭ parêndu-le

www.dacoromanica.ro

că aŭ pre cineva batjocurĭ lorŭ. Căcĭ cu dreptul nesciindŭ cele ce óre-cândŭ şi stapânĭ loru aŭ avutŭ mare ajutóre şi folosirĭ impotriva vrăşmaşilorŭ lorŭ de aceştĭ Romănĭ, cândŭ şi Odriiulŭ 'l-aŭ isbavitŭ din mâna Francilorŭ, carĭi îlŭ ocolise şi 'lŭ lua, şi éră lorŭ Grecilorŭ 'l-aŭ datŭ, cum scrie şi Bonfinie intr'a doua decada-ĭ, cartea a şéptea; şi altele multe bune adjutóre le-aŭ făcutŭ, cum maĭ inainte voiu arata. Eĭ grăescŭ acele ce se parŭ in ochĭ şi in plăcere că suntŭ ceva, şi nu sciu ce ḑicu, au dóră că suntŭ nemulţamitorĭ şi necunoscatorĭ binelui, şi fórte aŭ fostŭ unĭ némŭ nemulţămitorŭ şi eĭ, cum şi istoriile lorŭ arată. Şi până astădĭ orĭ in ce ţerĭ mergu, cum se ḑice ḑicătórea, *arama 'şĭ arată*, faptele lorŭ cinstea-le micşorândŭ şi inplinindŭ; aŭ maĭ bine sĕ ḑicŭ se-ĭ ertămŭ şi sĕ ne fie milă de eĭ, căcĭ şi grăescŭ de acelea şi hulescŭ pre alţiĭ; căcĭ fiindŭ eĭ scăḑuţĭ din tóte şi lipsiţĭ, şi supăraţĭ suntŭ fórte. Decĭ asemenea facŭ şi eĭ ca aceia ce suntŭ au în robie, aŭ in închisorĭ, aŭ in strânsorĭ de alte nevoĭ, aŭ la serăcie, aŭ la alte nenorocirĭ şi marĭ strâmtorĭ, cum obicĭnuesce lumea de aduce, şi atâta le aduce, câtŭ nicĭ odată nu lipsescŭ de la némul omenescŭ cu acelea, când unuia cândŭ altuia descurcându-se; decĭ de marea-ĭ supĕrare îĭ pare că toţĭ ómenĭĭ îĭ strică, şi elŭ aşa pre toţĭ şi banuesce şi hulesce, pârêndu-ĭ că cu acelea 'şĭ maĭ uteşaşte şi 'şĭ răcoresce dóra patimile sufletuluĭ şi simţirile trupuluĭ. Că nimenĭ nicĭ s'aŭ maĭ aflatŭ in lume asemenea luĭ Iovŭ, carele tóte ca acelea rele şi maĭ multe sĕ-ĭ vie pre lume şi sĕ rabde, şi sĕ tacă la tóte, pre nimenĭ vinuindŭ, pre nimenĭ blestemându, până in sĕvêrşitŭ, cum Biblia sfântă in viéţa luĭ scrie şi adevĕréză. Ci dară, Grecĭĭ acelea pătimindŭ, de supĕrare părêndu-le că alţiĭ arŭ fi pricina, nu eĭ insişĭ de a fi aşa, hulescŭ şi grăescŭ pre alţiĭ de rĕu, neuitându-se sĕ vaḑă pre dênşiĭ ce şi cum suntŭ. Direptŭ acésta dară, este se-ĭ ertămŭ şi sĕ le credemŭ, pentru că ḑicŭ dascăliĭ şi inţeleptiĭ, ce crudŭ şi tiranicŭ lucru este şi fórte fără de minte nescine sĕ maĭ mustreze şi sĕ maĭ pedepséscă pre unulŭ ce in pedépsă şi in nevoe aŭ căḑutŭ; că destulu'ĭ este aceluia aceea; nu trebue peste rĕŭ a maĭ adĕoga, ci intr'aceea lasându'l, incă mângâere pe câtŭ se póte şi ocrotire sĕ 'ĭ arĕtamŭ. asemenea pătimaşi şi nenorocitĭ socotindu-ne ca putemŭ ajunge, şi putemŭ fi şi noĭ fără de zabavă şi fără veste.

Insă a se sci şi acésta trebuie, mi se pare, ca nu numaĭ unĭĭ din nesciuţiĭ Grecĭ ḑicu, cum ca Românii nu pogóra din ostaşiĭ şi bunĭĭ Romanĭ din carĭ, s'aŭ ḑisŭ de multe orĭ, ca aŭ lasatŭ Trajan aicĭ, ci din rĕĭ şi hoţĭ, pre carĭ ér Romaniĭ i-aŭ trimisŭ intr'aceste parţĭ de locŭ, ci şi alţiĭ acésta o banuescŭ. Ca éta citescu in leatopiseţulu moldovenescŭ, (carele fiindŭ eŭ înca in Moldova 'lŭ-amŭ găsitŭ la Ioniţa Racoviţa carele era comisŭ mare, omŭ de cinste şi socotinţă), care leatopiseţŭ, ḑicŭ cum este facutŭ de unŭ Ureche Vornicul, omŭ invĕţatu sĕ vede că aŭ fostŭ şi omŭ tocmitŭ de câte se parŭ ca aŭ scrisŭ el.

Acel dara leatopiseţu luandu-l (carele amŭ pusu de 'l-aŭ şi prepusŭ şi 'l-amu adusu aicĭ ca sĕ se afle şi în ţara), şi citindu'l gasescu, însa nu sciu de cine e scrisu, de Ureche, care nu creḑŭ, cum şi unul ce 'l-aŭ propusŭ acel leatopiseţŭ marturisesce, ca nu este ḑisă aceasta de Ureche Vornicul, au de cine, că ḑice ca dintr'o cronica unguréscă au aflatŭ de ijdărania Moldovenilorŭ acestea care este, că cuvintele luĭ punu aicĭ. «Scrie ḑice leatopiseţul ungurescŭ), ca

www.dacoromanica.ro

«oare-cînd pre aceste locurĭ aŭ fost locuindu Tatarĭ, maĭ apoĭ plodindu-se şi imulţin «du-se şi lăţindu-se s'aŭ tinsu de au trecutu şi peste munţĭ la Ardealu; şi împingînd «pre Ungurĭ din ocinile sale n'aŭ maĭ pututu suferi, ci singuru Laslău craiulŭ Ungu- «rescŭ, carele 'ĭ ḑicŭ că aŭ fostŭ Vlahovnicŭ, s'au sculatu de s'au dusu la Împĕratul «Rŏmuluĭ de 'şĭ-aŭ cerutŭ óste intr'adjutorŭ impotriva vrajmaşiloru sĕĭ. Ci im- «pĕratulŭ Romuluĭ altŭ adjutorŭ nu 'ĭ-aŭ fagaduitu, ci 'ĭ-au datu rĕspun ŭ «intr'acestŭ chipŭ de-'ĭ aŭ ḑisŭ: Eŭ suntu juratŭ cându amu statutu la im- «pĕrăţie, omŭ de sabia mea şi judeţulŭ meŭ sĕ nu péra; pentru aceea mulţĭ «ómenĭ rĕĭ s'au făcutŭ in ţéra mea, şi câte temniţe amu tóte suntu pline de «dênşiĭ, şi nu maĭ amŭ ce le face; ci 'ţĭ voiŭ da ţie sĕ facĭ izbânda cu dânşiĭ, «şi eŭ se 'mĭ curaţescŭ ţéra de dênşiĭ; érŭ tu in ţéra mea sĕ nu 'ĭ maĭ a- «ducĭ, cĕ 'ţi 'ĭ dăruescŭ ţie. Şi de sârgŭ inveţa de 'ĭ strânsera pre toţĭ la unu «locŭ dupretutindenĭ, şi 'ĭ-aŭ semnatŭ pre toţĭ de 'ĭ-au arsu imprejurulu ca- «puluĭ de le-aŭ pârjolitŭ părulŭ cu unŭ fierŭ aprinsŭ, ca.e semnŭ trăesce şi «astaḑĭ in ţéra Moldoveĭ şi la Maramureşŭ, de se celhuescu ómenĭĭ cu cărare «imprejurulŭ capuluĭ. Decĭ Laslaŭ craiu, daca aŭ luatŭ acel adjutoru tâlhă- «rescu de la impĕratulŭ Rŏmuluĭ, aŭ lipsitu la ţéra Unguréscă, şi de aci pre «câşlegile născutuluĭ, cu tóta puterea sa s'aŭ apucatŭ de a'ĭ bate şi a'ĭ goni «de 'ĭ-aŭ trecutŭ muntele in acéstă ţéra pre la Rodna, pre care cale şi semne «prin stâncĭ de pétra in duoĕ locurĭ se află făcute de Laslaŭ craiu; şi aşa go- «nindu-ĭ prin munţĭ, scos'aŭ şi pre acestĭ Tătarĭ carĭ aŭ fostŭ locuitorĭ la Mol- «dova, de 'ĭ-aŭ gonitŭ până 'ĭ-aŭ trecutŭ apa Siretuluĭ. Acolo Laslaŭ craiu, «ce se chĭamă leşesce Stanislav, stându in ţĕrmurile apeĭ, aŭ strigatu ungurescе: «*seretem, seretem*, ce se ḑice românesce *place-mĭ, place-mĭ*, sau cum aĭ ḑice, «*aşa 'mĭ place, aşa 'mĭ place!* Maĭ apoĭ déca s'aŭ descălecatu ţéra, dupre cu- «vêntulŭ craiuluĭ ce aŭ ḑisŭ *seretem*, aŭ pusŭ numele apeĭ *Seretu*; şi dupre «multa gónă ce aŭ gonitŭ pre Tatarĭ, 'ĭ-au trecutu preste Nistru la Krîmu, «unde şi pâna astăḑĭ trăescŭ. De acolo s'aŭ intorsŭ Laslaŭ craiu inapoĭ cu ma- «re laudă şi biruinţa, sosindŭ la scaunulu luĭ in ḑiua de lasatulu seculuĭ ş. c. l.»

Aceste basme şi ca acestea intr'acel moldovenescŭ leatopiseţŭ amu vĕḑutŭ şi amŭ cititŭ de pogorîrea şi ijdarania Românilorŭ, adicate cum aru fi fostu dintr'aceĭ tâlharĭ şi furĭ ce au fostŭ adusŭ Laslau craiu acela ce ḑice, ş. c. l. Ci nu sciŭ cu ce indrăsnélă şi cu ce neruşine acela ce au scrisŭ intêiu o va fi facutŭ: că de o va fi luatŭ din cronica ungurésca, care eu inca nu o amu vĕḑutŭ, nicĭ de la altulŭ amŭ auḑitŭ, aceea érŭ póte fi; pentru că pururea şi nevindecaţĭ şi Ungurĭĭ aŭ statutŭ vrăjmaşĭ şi pizmaşĭ Românilorŭ, şi atâta câtŭ de aru fi pututŭ arŭ fi supusu pre toţĭ subt jugul lorŭ, cum şi pre maĭ multa parte din câţĭ şe afla acmu in Ardélu, 'ĭ-aŭ supusu şi 'ĭ-au facutu obagĭ, cum le ḑicŭ eĭ; se vede ca in Ardélŭ suntŭ şi alţĭ neameşĭ Românĭ mulţĭ, şi Mara- mureşulŭ totŭ. Éră afară dintr'aceia, mare parte şi din boerimea loru inca suntŭ şi se tragŭ din Romanĭ; ci numaĭ stăpânireĭ aceĭ ţĕrĭ şi astaḑĭ fiindu *calvina* şi eĭ slujindŭ la curte, s'au calvinitu; şi aşa totŭ Ungurĭ se chiamă: chimbân- du-şĭ credinţa, 'şĭ-aŭ schimbatu şi numele de Românu!

Ci déră acel Ungurŭ, aŭ ce va fi fostu, nu sciŭ, de aŭ bă muitŭ şi au visatu ca celea a ḑice, se vede că de puţina sciinţă şi socotélă au fostu. Pentru că

www.dacoromanica.ro

de aŭ fostu şi vrajmaşu aceluĭ némŭ de a 'lŭ face totu de tâlharĭ şi de furĭ, nesimţitorĭ aŭ fostu, nimicu de ceea ce putea sosi şi veni pre urma chibzuindŭ, adicătе că voru ride toţĭ şi voru ocărî rĕutatea şi nesciinţa luĭ, babescĭ basme şi ne sărate vorbe la ceĭ dupre urmă ómenĭ lasândŭ in poveste, caruia multe suntu a se ḑice impotrivă şi a 'ĭ dovedí minciunele. Ci ca sĕ nu fiu prea lungŭ in vorba acestora balmejuitorĭ, cu atâta fie care gânditorŭ şi cu minte póte cunósce, mi se pare, şi se póte domiri, cum acelea ce aŭ ḑisŭ n'aŭ fostŭ, nicĭ aŭ pututŭ fi.

Ântêiu că acel impĕratŭ al Rŏmuluĭ la carele ḑice că aŭ mersŭ Laslăŭ craĭu de aŭ cerutŭ óste ca sĕ scóţă pre Tătarĭ, şi 'ı-aŭ datŭ acel fel de ómenĭ, cândŭ se fi fostu nu dovedesce; nicĭ Impĕratŭ ca acela carele nicĭ unŭ tâlharŭ, nicĭ unŭ furŭ, nicĭ unu omu rĕŭ in tótă impĕrăţia luĭ sĕ nu se omóre şi sĕ nu se pedepşéscă, nu se citesce nicăirĭ, nicĭ s'aŭ auḑitŭ, nicĭ se aude, nicĭ póte fi; pentru că intr'altu chipŭ nimenĭ intr'acea ţéra n'arŭ fi trăitŭ, nicĭ o lege saŭ vre unu obiceiu n'aru fi fostŭ, care este impotriva firiĭ şi a tutuloru limbilorŭ.

A doua dară, câtă sumă de anı au imperaţitŭ acel Imperatu ce au fostŭ aşa blestematu, ĕră nu bunŭ,—căcı bunii şi drepţii aŭ legĭ puse şi nemişcate le ţinŭ, ca sĕ pótă sta poliţia şi soţiirea omenéscă; ca nicĭ ceı tarı şi marĭ sĕ nu asupréscă şi să nu calce pre ceĭ maĭ slabı şi maı micĭ, nicĭ ceĭ micĭ sĕ nu năpăstuéscă şi sĕ ocarască pre ceı maĭ marı, nicĭ unulŭ de la altulŭ sĕ părăséscă şı sĕ iea fara de tocmélă şi fără de lege;—acum déră, ḑicŭ, câtă sumă de anĭ au stătutu acel impĕratŭ aşa sĕ se strângă atâta tâlhărime de multă, câtŭ sĕ se facă óste ca aceea maĭ fără numerŭ, de sĕ scóţă şi sĕ gonéscă mulţime nespusă de Tatarĭ dupre aceste locurĭ ce le coprinsese atuncı?

A treia dara, potu tâlhărĭĭ şi furiĭ şi carĭĭ asemenea lorŭ suntŭ, sĕ ţinĕ şi sĕ aşeḑe domnĭĭ şi stapâniri, care cu sutele de anĭ sĕ stea şi sĕ se păzéscă, şi maĭ vîrtosu toţĭ, ne alesu nicĭ unulŭ, totu tâlharı şi ómenĭ rĕı fiindu, a cărora minţile şi gândul totu la rapirĭ şi la câştigurĭ lı suntu, ce stapînire potu tocmi? Semnŭ dară este, dupre ḑisa aceluia, că dın reutate şi din netocméla se ţine şi sta lumea, nu dintr'acelea se strica şi se pierde, cum şi scrıpturile şi tótă fiinţa, şi singure simţırile acésta adeveréḑă şi cunósce, cum că din nerînduéla, din nedreptate şi din rĕutate se strica şi se mută imperăţiile, şi tóte; unde déră şi altele maĭ multe suntu a 'ĭ dovedi, cum ḑicŭ, şi a 'ĭ arĕta nesciinţa aceluĭ carele macar va fi fostu şi ḑisŭ aceea.

Şi din Tătarĭĭ ce el ḑice, numaĭ că din Ardélŭ şi din Moldova păuă la Crîm ĭ-aŭ gonitu, unde se află şi acum, se póte adeveri că fără de lucru aŭ grăitŭ, cum şi maĭ 'nainte vomŭ vedea de aceı Tătarĭ de unde suntŭ, şi cum aŭ venitŭ şi la Crîm, unde şi până astă-ḑĭ şedu. Ci dară sĕ 'lu lasămŭ la gindă, cum pare mie de arapĭ este; ĕrŭ cine va vrea altulŭ créḑă, căcĭ a crede adevĕrul sau minciuna, in volniciea omenéscă este.

Insă şi Moldovenĭĭ de poftescu aceea aceluia povestitorŭ sĕ scie şĭ sĕ créḑă cum dintı'aceia eĭ pogoru, volnicĭ voru fi, şi ijdaranıea şi némul loru de la aceĭ talharĭ şl furĭ de voru vrea sĕ 'l marturisésca inca in voie le va fi, dóră ḑicêndu ca au şi cevaşĭ cale de maĭ a crede şi aşa, de vreme ce începaturei pogorârei loru cam d'acolo incepu a 'ĭ da capŭ, ḑicêndu adicate ca nisce păs-

www.dacoromanica.ro

torĭ din Maramureşŭ, umblându cu dobitócele loru pre munţĭ, aŭ datu pre te o fiară ce se chiama (eĭ îĭ ḑicu) *Bouru*, pre carea gonind'o o au trecutŭ munţ'ĭ, şi aşa eşindu in Moldova au vĕḑutu ţéra frumósă şi de hrană, ş. c. l. Apoĭ s'au intorsŭ la aĭ loru, şi spuindu-le de acelu locu, s'aŭ adunatu maĭ mulţĭ pastorĭ şi de alţiĭ, şi aŭ venitu de au descalecatu acolo; şi ca acestea multe povestescŭ, care le puteţĭ vedea in leatopiseţul loru, maĭ alesu ce ḑicu eĭ de dênşiĭ; măcar că 'mĭ paru că multe nu'su adeverate. Căcĭ éta şi aicĭ impotrivă-şĭ graesce cel ce au scrisu acelu leatopiseţu (insă nu ḑicu de Ureche;) că maĭ susŭ ḑicea că Laslău craiu au scosu pre Tatarĭ dintr'însa şi apoĭ o aŭ locuitu eĭ, ş. c. l. acum ḑice ca o au găsitu pustie pastoriĭ Maramureşuluĭ, şi aşa din eĭ ântêiŭ s'aŭ descălecatu, ş. c. l.

Insă ceea ce este de acelea numaĭ cercu, ci numaĭ, daca din pastorĭ îşĭ facŭ Moldoveniĭ incepĕtura, póte le ḑice, (nu sciu macar şi glumindŭ, éru nu cu adeverŭ,) că cam dintr'aceia suntu, direptu că pastoriĭ necuvêntătóreloru dobitóce, de nu toţĭ furĭ, éră gasde de furĭ suntu, ş. c. l.

Éră noĭ intr'altu chipŭ de aĭ nostri de toţĭ câţĭ suntŭ Romănĭ, ţinemu şi credemu, adeverindu-ne din maĭ aleşiĭ şi maĭ adeveraţiĭ batrânĭ i toricĭ, şi de alţiĭ maĭ incóce, că *Valahiĭ*, cum le ḑicŭ eĭ, érŭ noĭ *Românĭ*, suntu adeveraţĭ Romanĭ in credinţa şi in barbaţia, din carĭ Ulpie Trajan 'ĭ-au aşe ḑatu aicĭ in urma luĭ Decebalu, dupre ce de totu 'l-au supusu şi 'l-au perdutu; şi apoĭ şi altul totŭ şirégul imperaţiloru aşa 'ĭ-au ţinutu şi 'ĭ-au lăsatu aşeḑaţĭ aicĭ, şi dintr'acelora remaşiţa se tragu pana asta-ḑĭ Românii acestia. In ă Românĭ inţelegu nu numaĭ cestia de aicĭ, ci şi din Ardélu, carĭĭ incă şi maĭ néoşĭ suntu, şi Moldovenii şi toţĭ câţĭ şi intr'alta parte se afla, şi cu acestă limbă măcarŭ fie şi cevaşĭ maĭ osebita in misce cuvinte, din amestecarea altoru limbĭ, cum s'aŭ ḑisŭ maĭ susu, éra totŭ unii suntu. Ci déra pre acestia, cum ḑicu, totŭ Românĭ îĭ ţinemŭ, că toţĭ acestia dintr'o fôntână au isvoritu şi cura.

Nu ḑicŭ însă că toţĭ, toţĭ câţĭ astă-ḑĭ se află locuitorĭ într'acéstă ţéra, ca suntu toţĭ Romanĭ, ca aceea nicĭ aŭ fostu nicĭ este nicĭ într'o ţéra câte putemu sci că suntŭ in emisferiul nostru, ci maĭ mulţĭ strămĭ şi veniţĭ dup'întralte ţĕrĭ; încă maĭ vîrtosu ceĭ ce se află şi până asta-ḑĭ maĭ blagorodnicĭ şi maĭ de folosu némurĭ, uniĭ suntŭ din Sĕrbĭ, alţiĭ din Grecĭ, alţiĭ din Albănaşĭ, alţiĭ dın Francĭ, alţiĭ dintr'alte limbĭ; că şi Domnĭ încă maĭ mulţĭ din streinĭ au statutu, cum şi Basărăbesciĭ se tragŭ din nému sĕrbescu, şi alţĭ Domnĭ de alte némurĭ, cum in vieţile lorŭ se va arăta, însă câţĭ vomu şci din ce rodu au fostu. Ca acestea dară némurĭ de totŭ felul, viindu eĭ aicĭ şi casatorindu-se şi ame tecându-se cu locuitoriĭ pămênturiloru şi aşeḑându-se, fiindu dintr'aceia maĭ mulţĭ vrednicĭ şi destoinicĭ, aŭ remasŭ moşténu şi numele de se chiema *Romanĭ* Aşa déra, maĭ mulţĭ şi aicĭ de aceia suntu şi de aceia se vĕḑu, ca maĭ d'a fire suntu; că nicĭ unul nu e, mi se pare, din câţĭ maĭ 'nainte suntu şi se vĕḑu astă-ḑĭ şi la curţĭ că suntŭ, al cărora au tata-seu, au moşu-seu, au stramoş - seŭ, aŭ tatăl stramoşu-seŭ, aŭ cevaşĭ maĭ in susu, carele sĕ nu fie fostu, au Sĕrbŭ, au Grecŭ, aŭ altu cevaşĭ nému strainu, au macar Arménu, din care ḑicu că se tragŭ şi Rudenii, carii şi eĭ înca de cândvaşĭ şi câtvaşĭ nému au fostu şi bogatu şi cinstitŭ încă. Ci dară, cum se ḑise, şi aicĭ ame tecaţĭ cu de

www.dacoromanica.ro

altu-fel de ómenĭ, cum şi p'în tóte ţĕrile suntu. Că éta şi la Moscu (lasă altele că maĭ mulţĭ se tragu din fel Tatarescŭ şi Leşescŭ), mulţĭ şi de alte feluri multe decâtu fireşcĭ Muscalĭ suntŭ, însa de ceĭ marĭ ḑicŭ. Tacŭ de Turcĭ, că 'mĭ pare nicĭ unul neaoşu Turcu nu e. ci din totŭ felul de limbĭ amestecaţĭ, şi cum suntu aevea tutulorŭ este; şi înca tutulorŭ acelora, Turcĭ le ḑicemu, celoru-l-alţĭ totu Muscalĭ, şi altora éar aşa, cum şi cestora totŭ Romanĭ, câţĭ locuitorĭ şi moşteni se afla pe aicea.

Că nicĭ unŭ rodŭ de ómenĭ osebitŭ in vecĭ póte remânea in lume, nicĭ felurile de limbĭ in miĭ de anĭ totŭ acelea neschimbate şi nemutate potŭ sta; că nimicŭ subt sóre este stătătorŭ, şi tóte câte suntŭ in curgere şi in mutărĭ suntŭ zidite de vecĭnica luĭ Dumneḑeŭ înţelepciune şi putere.

Acestea déră, de aceştĭ Romănĭ până aicĭ, de unde din începutŭ pogóră, cu a multora mărturiĭ s'aŭ ḑisŭ şi s'aŭ doveditŭ.

După ce aŭ rĕmasŭ Romăniĭ in Dacia moşténĭ, cum subt ascultarea împĕraţilorŭ Romanĭ aŭ stătutŭ, şi apoĭ la ce aŭ maĭ ajunsŭ.

Aşa decĭ, rĕmânêndŭ Romaniĭ in tótă Dacia păḑitorĭ şi moşténĭ prin cetăţĭ şi prin ţinuturĭ, împarţindu-şĭ pământurĭ şi locurĭ, avêndŭ Voevoḑiĭ lorŭ, câtă-va vreme s'aŭ trasŭ aşa şi aŭ stătutŭ. Însă nicĭ numele lorŭ într'altŭ felŭ se maĭ mutase şi se maĭ schimbase se le ḑicĕ *Vlahĭ* séŭ într'altŭ chipŭ, ci *Óstea Romană*, cândŭ se vorbea de dênsa, éră cândŭ nu, *Dacĭĭ* se chiămaŭ; şi totŭ *Dacĭ* încă multă vreme încóce, şi de mulţĭ se numeaŭ, pentru că şi din Dacĭ şi Geţĭ eraŭ mulţĭ rĕmaşĭ, cum şi maĭ susŭ s'aŭ ḑisŭ, că nu s'aŭ pututŭ stinge toţĭ ómenĭĭ dintr'o ţéră, cum nicĭ se póte, ci totŭ aŭ remasŭ. Numaĭ ce de odată atuncĭ, próspĕta mutarea-le fiindŭ, şi necreḑêndu-ĭ, la diregătoriĭ şi la alte ale ţĕreĭ trebĭ nu-ĭ trăgeaŭ nicĭ ĭi amestecaŭ, pentru ca nu, aducêndu-şĭ aminte de cea de curêndŭ volnicia lorŭ, şi de stĕpânirea lorŭ ce aŭ avutŭ, şi cum o aŭ perdutu, sĕ nu se hiclenéscă şi érăşĭ sĕ se scóle împotriva Romanilorŭ, cum s'aŭ maĭ şi ispititŭ de aŭ făcutŭ, numaĭ câtŭ aŭ rĕsuflatŭ óreşĭ-ce şi soçĭ de ajutorŭ 'şĭ-aŭ găsitŭ. Ca éta in urma luĭ Trajan, impĕrăţindŭ Adrian, óre-ce'şi s'au maĭ ispititu a se rĕsmiriţi; ci curêndŭ 'ĭ-aŭ potolitŭ. Éră maĭ multŭ şi in ḑilele luĭ Antonin celuĭ blândŭ şi milostivŭ, carele, cum scriŭ istoriile, nicĭ unuia el a face rĕu nu începea, nicĭ el resboiŭântêiŭ asupra cuĭ-va n'aŭ rĕdicatu (ḑicêndu pururea cuvêntul luĭ Scipion, carele ḑicea că maĭ bine multŭ va a păḑi pre unu cetaténu şi pămênténŭ de aĭ luĭ sanatosŭ, de câtŭ a ucide o mia de vrăjmaşĭ), pâna cândŭ nu alţiĭ începeaŭ a se hicleni şi a se rădica împrotiva luĭ. In ḑilele dara acestuĭ *Evsevis* Împeratŭ, érăşĭ aflândŭ Daciĭ vreme, şi soçĭ gasindu-şĭ pre unŭ nému ce-ĭ ḑicea *Alanĭ*, s'aŭ sculatŭ pre Romanĭ. Ci şi acestu Antonin, decĭ, trimiţêndu óste asupra-le, 'ĭ-au biruitu şi 'ĭ-aŭ sdrobitu.

Dupre aceea, decĭ, maĭ aşeḑêndu-se, cum s'au ḑisŭ, multă vreme tragêndu-se, subt acea impĕrăţiă s'au ţinutu şi aŭ statutu, se vede, că hotărîtŭ şi

www.dacoromanica.ro

alesŭ până cine vremĭ s'aŭ purtatŭ totŭ aşa, şi neclătiţĭ s'aŭ azatŭ ascultătorĭ, adeverătŭ nu sciu. Că nicĭ alesu aşa scrisu n'amŭ cititŭ la alţiĭ, macar şi aceĭ Romanĭ şi aceĭ Dacĭ, carii apoĭ de multă vreme printr'atâţia anĭ totŭ într'unŭ locŭ traindu şi locuindŭ, şi bine uniĭ cu alţiĭ amestecându-se prin rudenie, unul luându fata altuia, altul feciorul altuia, atâta s'au amestecatŭ şi s'aŭ unitu, câtu maĭ pre urma tutuloru împreuna *Dacĭ* le ḑiceau, până când Greciĭ, scriitorĭântêiu, ḑicu, toţĭ le-aŭ schimbatu numele de le-aŭ ḑisŭ *Vlahĭ*. Avemu şi acestŭ semnu, că atâta se unise aceĭ Romanĭ de aicĭ cu aceĭ Dacĭ, câtŭ nu s'aŭ maĭ despărţitŭ; apoĭ între dênşii nicĭ când s'au ruptu de impĕrăţia romană, şi aŭ intratŭ printre dênşiĭ alte limbı, ci totu într'una s'au ţinutu şi aŭ rĕmasŭ şi pâna astă-ḑĭ. Insă Romaniĭ cariĭ erau, totu maĭ varvarĭ îĭ ţineaŭ pre Dacĭ, cum şi eraŭ; şi se vede ca, când se mâmeau şi se certaŭ între dînşiĭ, in locu de ocară, cum s'aru ḑice, Romanul le ḑicea acelora *Dacĭ*, adecă înţelegêndu varvarĭ, care cuvêntu şi până acum se aude de câte vreunŭ Românŭ din ceĭ bĕtrênĭ, la cariĭ aŭ maĭ rĕmasu dóră câte o urmă de acelorŭ maĭ bĕtrênĭ, din omu in omŭ păḑindu-se, carii ca acestea ţinŭ, şi aŭ şi câte unŭ cuvêntŭ de acelea; că iată, cândŭ voru sĕ se certe sau sĕ ḑică in locŭ de ocară vre-unuĭ omŭ ce-l vĕḑu móle, căscândŭ, şi blestematŭ, îĭ ḑicŭ *Dacŭ*, care va sĕ semneze aceea ce-ĭ ḑiceaŭ pre atuncea.

Ĕră de unde rĕsărindu-le acestŭ nume, de la Flac, Voevodul loru, cum s'aŭ ḑisŭ maĭ susŭ, aŭ din ce ântêiŭ şi de cându aŭ începutu a le ḑice aşa, care şi până astă-ḑĭ şi la Grecĭ şi la Latinĭ şi la alte limbĭ, şi pâna tóte scrisorile şi istoriile, se trage şi se ḑice; eŭ încă cu Carıon ḑicŭ ce in cronica luĭ într'a patra carte, şi Martin Cromer ce într'a douĕ-spre-ḑecea, unde istoresce ijdărănia şi lucrurile Leşilorŭ, scrie, că nu sciu aceĭa, nicĭ de unde sĕ dea capŭ nu potŭ; póte fi că nicĭ eĭ neaflându maĭ dinainte de cine-va istorite, maĭ bine aŭ tăcutŭ, ḑicêndŭ adeverul fără ruşine, că nu sciu, de câtŭ sĕ minţă facêndu-se a sci cele ce nu sciŭ; că aceĭa de facŭ aşa, adeca de cele ce nu sciu şi cele ce nu cunoscŭ ḑicu că cunoscŭ, a trufaşilorŭ şi a deşerţilorŭ este, părêndu-le c ă maĭ cu ruşine le este a ḑice că nu sciŭ şi nu cunoscu cele ce nu sciu şi nu este adevĕrŭ, decâtŭ a minţi şi a ḑice că cunósce şi scıe cele ce nu scie; şi nu se domirescŭ că cu multu maı multă şi maı mare este ruşine a ḑice minciuna că scie, de câtu a ḑice adevĕrul ca nu scie; care apoĭ, şi una şi alta se dovedescŭ; se vede că şi cel ce scie, a ḑice ca nu scie este rĕutate. Ci de acésta dĕră şi eŭ lăsându, şi de a maĭ scurma altele nu-mĭ maĭ batu capul; ĕră cine va vrea a fi şi maı grıjuliu şi maĭ sciutu d'a afla capu, cerce, că dóră va afla citindŭ, a altora şi a multora cărţĭ foile întorcêndu.

Insă, după acestea, étă nicĭ unu lucru câte suntu subtu lună, stătatorŭ şi neschimbatŭ nu potu fi, nicĭ in nenumeraţı anĭ potu totu într'acelaşı chipu ta; ci tóte suntu in mutarı şi in stricăcĭunĭ zidite, cum s'au ḑisu şi se cunoscŭ. Drept aceea, iar ḑicŭ, tóte câte suntu aşa fiindu, au şi hotarele loru, care până nu ajungu la acelea nu-şĭ au fiesce-care cel ce este a fi de dînsa; aşa de noĭanul şi prea adânca înţelepcĭune a luĭ Dumneḑeu maĭ 'nainte de vecĭ orânduitŭ fiindŭ, care nouĕ ómenıloıu, acelea, cum suntu şi cum vinu, fórte ascun e şi întunericu ne suntu. Ci dĕră, cum ḑicu şi filosofiĭ, ca tóte câte suntu, in na e e

www.dacoromanica.ro

şi în stricăciune stau; adecă: una stricându-se şi putrediudu, alta se nasce şi se face, cum vedem la tóte semințiile; ca până nu putrédesce una nu nasce alta; şi până nu nasce alta, nu putrédesce cea-altă; nicĭ până nu se strică unŭ chipŭ, nu se face altu chipŭ Decĭ, precum vedem la aceste firescĭ, carĭ éră puterea luĭ Dumnedeŭ prin fire le lucréză, adecă le nasce, le cresce şi le pădesce; şi iar aşa înfăşurându-le de la zidirea lumeĭ până la sfîrşitul lumeĭ vorŭ fi.

Aşa déră şi in cele politice pricepemŭ şi cunóscemŭ ca nu'sŭ sĕnătóse nicĭ unele; ci şi avuțiĭ se perdu, şi domniĭ se strica, şi impĕrățiĭ se muta şi se strămută; şi tóte ca acestea uniĭ perdêndŭ, alțiĭ găsindŭ, de la uniĭ fugindŭ la alțiĭ nemerîndŭ orbul norocŭ, cum îĭ dicu şi 'lŭ zugrăvescŭ; şi iar stricându-se şi perindu, alta facêndu-se şi crescêndu, precum citimŭ şi semnele aevea, vedemŭ tóte şi cunóscemŭ, de când este lumea, câte domniĭ, câte crăiĭ, câte monarhiĭ au fostu, care din micĭ începuturĭ şi necunoscute, la câtă mărie şi putere aŭ venitŭ, şi apoĭ dintr'atâta de marĭ, la câtă micşorare şi la câtă surpare şi stingere au sositŭ, câtŭ unele nicĭ se maĭ sciŭ nicĭ se maĭ pomenescŭ. Altele iar, monarhiĭ marĭ, gróznice şi puternice, s'au perdutŭ, şi in cenuşa lorŭ ardêndŭ s'aŭ îngropatu, cum aŭ fostu aceea a Siriloru, carea 1300 de anĭ aŭ stătutu; şi aşa cu Sardanapal, cel dupĕ urmă monarhu al loru, perindu şi ardêndu, s'au stinsu, şi la Vavilonŭ au rĕmasu, dupĕ aceea, câtu-vaşĭ, până când Baltasarŭ, cel dupe urma craiu al Vavilonuluĭ, impreună cu dênsul au perĭtŭ, şi de la eĭ tótă monarhia la Persĭ aŭ venitŭ A persilorŭ iaraşĭ, in mărie crescêndŭ şi lățindu-se, maĭ multŭ de 200 de anĭ aŭ împĕrățitŭ, totu aşa monarhĭ, până când la Elinĭ au venitu Alecsandru celŭ mare, feciorul luĭ Filipŭ, carele biruindŭ desĕvêrşitu pe Darie Codomanul (cum dice Sleidan), cu carele şi monarhia-le s'aŭ prăpaditŭ la dênsul. Decĭ, au rĕmasu Alecsandru dupĕ aceea, monarhŭ stândŭ; câtŭ de mare şi de tare aŭ fostŭ şi câtŭ s'aŭ întinsu, şi alțĭ mulțĭ scriŭ; ĕră şi Quintin Curțiŭ Romanul, Plutarhŭ in viața luĭ ce istoresce, şi Diodoru Sicheliotul, intr'a şépte-spre-decea carte a istoriiloru lui ce face, destul şi pe largu arata. Decĭ, de la dênşiĭ cine-va citindu, se póte sci şi cunósce ce şi câtŭ aŭ fostŭ; se vede ca elu însuşĭ puținu au împĕrățitu, decĭ au murităŭ. Éra alțiĭ apoĭ, domnĭ şi voevodĭ aĭ luĭ, macaru ca împarțise țĕrile de le oblăduia eĭ osĕbĭ, ĕră inca şi eĭ cât-vaşĭ şi multŭ acea impĕrația a maĭ ținutŭ, până când decĭ, cea maĭ puternică şi maĭ mare de câtŭ tóte acestea Roma aŭ rĕsăritŭ şi aŭ venitu fórte din micĭ şi slabe începaturĭ, ântêiŭ, cum dise şi Ión Sleĭdan, că din nisce pastorĭ ântêiu şi necunoscuțĭ, au agiunsu apoĭ stapânĭ lumeĭ tóta, cum şi alțĭ mulțĭ scriu. Éra şi Titu-Live Padovanul d'inceputŭ şi pe largŭ istoresce de dênsa. Acésta, déra, impĕrațiă atâtŭ s'au înalțatu şi s'aŭ măritŭ, câtŭ nu numaĭ de la Grecĭ, adicate de la Elinĭ, monarhia aŭ luatŭ, ci şi pe alte maĭ multe domniĭ şi craiĭ aŭ supusu şi aŭ ținutŭ, cum şi maĭ sus s'au disŭ; şi aşa mare şi tare au stătutŭ maĭ multu de câtu 1700 de anĭ, pană când începêndŭ şi ea a se pleca, şi împeraţiĭ intre dênşiĭ a se certa, şi împĕrăția de la Roma la Vizantia a se muta, unde şi noua Roma şi Costantinopoli (numaĭ Sĕrbiĭ Țarigradu dicu), şi impĕratésa tutulorŭ cetățilorŭ se chiama, şi până astă-dĭ se dice. Dupre aceea, decĭ, şi tóte crăiile şi domniile cate erau supuse

www.dacoromanica.ro

subt acea una monarhiă ,aŭ începuto a se desbate şi a se rupe dintr'însa, fiesce-care iarăşĭ puindu-şĭ domniĭ lorŭ, craiĭ loru, cum au făcutu; afară dintr'aceea, uniĭ încă nu se destulescu cu a loru osebire numaĭ, ci şi maĭ la marĭ s'au intinsu, uniĭ de la alţiĭ luându şi eĭ, ca se fie marĭ. Apoĭ dupre aceea, decĭ, şi vrăjmaşiĭ cariĭ eraŭ maĭ pre delaturĭ, aŭ începutŭ a calca şi a vetama acea impĕrăţiă, până când o parte mare de acea monarhia subt jugul Turculuĭ supusă este, şi cea-altă parte încă aşa a ajunge primejdiasce; că étă şi astă-ḑĭ vedemŭ (din depărtarea şi urgia luĭ Dumneḑeŭ ce este pe capetele nóstre, adicăte pre noĭ pre crestinĭ, pentru nenumĕrate păcatele nóstre) că supunŭ şi iaŭ multă parte şi de aceea.

Acésta ântêiŭ întâmplându-se a o face părţile apusuluĭ, adică de a se des părţĭ de acea monarhie; că mutându-se impĕrăţia, cum s'au ḑisu, la Vizantia, unde Costandin cel mare au facutŭ catatea, după mórtea luĭ la feciorĭ treĭ impĕrăţia impărţindu-se, puţină procopséla, decĭ, a fi de dênsa aŭ începutŭ. Aşa decĭ, gâlcevile dintr'unu Imperatŭ într'altul adaogându-se, şi fiesce-carele maĭ mare vrêndu sĕ fie, unul într'o parte, altul într'alta trăgêndu şi pizmuindu-se, atuncĭ decĭ, maĭ pe urmă, aflându-şĭ vremea fiesce-carele, aĭ începutu, cum s'aŭ ḑisŭ, a se face stepâni osĕbi şi de sineşĭ poruncitorĭ. Că Italianiĭ, adicate Franciĭ, cum le ḑicemŭ noĭ acum de la o vreme, nemum de impĕraţii ce erau la Ţarigradŭ maĭ ascultaŭ, ci încă nicĭ acolo în Italia Impĕratŭ, de la Valentian al treilea încóce, carele acela cel dupre urmă imperatu *Samoderjeţŭ* apusuluĭ au fostŭ, până la Carol, ce-ĭ ḑicŭ cel mare,—feciorul luĭ Pepinie, craiuluĭ de Franţa,—carele cu direptul dupre bunătatea-ĭ, înţelepciunea-ĭ şi vrednicia-ĭ ce aŭ avutu, cum istoriile arată faptele luĭ, vrednicŭ au fostŭ mare sĕ-ĭ ḑică şi Impĕratu sĕ fie; de carele încă ḑicŭ toţĭ că de arŭ fi maĭ trăitu el, arŭ fi scosŭ tóta crestinătatea de subt jugul şi robia păgânătăţiĭ turcescĭ, şi aru fi rĕscumpăratŭ dupre dînşiĭ sângele câtu aŭ vĕrsatŭ aceĭ tiranĭ, crestinescŭ; ce póte fi pentru nespuse pĕcate şi neplătite încă ale crestiniloru, dreptatea luĭ Dumneḑeŭ, atuncea, aceea n'aŭ lăsatŭ a se face; direptŭ aceea, nicĭ pe acel Carol a maĭ trai aŭ vrutŭ. Insă şi acesta, măcarŭ că impĕratŭ a fi 'l-au priimitu, cacĭ îĭ şi supusese, ĕră in Italia n'aŭ maĭ fostŭ scaunul impĕrătescu, ci in ţéra nemţéscă, cum maĭ 'nainte se arată; nicĭ pre urmă n'aŭ maĭ priimitu sĕ aiba, adecate unŭ *Samoderjeţŭ* se fie, ci fiesce-carele, cum amu ḑisu, sĕ fie singuru mare şi stăpînŭ aŭ poftitŭ, care maĭ pe urmă au şi facutu. Ca éta şi astă-ḑĭ, in acea Italie, se află nu o stĕpânire numaĭ, ci maĭ multe de şépte optu, cu republicile, ce le ḑicŭ, adicate ocârmuirĭ de obşte, cum este Veneţia, Genova, şi Florenţa, aŭ fostŭ până într'o vreme, apoĭ o aŭ supusu unul dintre denşiĭ, nu prea de multă vreme, carele era maĭ bogatu şi maĭ cu rudenie, de-l chiăma *Cosma de Medici*, şi s'aŭ făcutu domnŭ singuru stepânitoru, dându-ĭ înca Papa şi titulusŭ, de-ĭ ḑicŭ eĭ acum *Gran Duca de Florenţa*, dintr'al caruia nému totŭ unul după altul trăgêndu-se, şi pâna asta-ḑĭ este domnu.

Insĕ peste toţĭ capu intr'acea Italie cu stapînire este Papa, carele nu numaĭ la ale Bisericeĭ şi la clericĭ este maĭ mare şi se amesteca, ci şi la cele mireneschĭ, şi la stapîniriĭ ca acelea multĭ craeşcĭ; şi maĭ virtosĭ de cand s'aŭ despicatu şi s'au desparţitu de Biserica resarituluĭ şi de pravo lav-

www.dacoromanica.ro

nicile dogme, de atuncĭ nu numaĭ ca unu patriarhu şi maĭ mare in orîndueła ţêrcovniciloru aŭ priimitu, ci şi in Biserică şi in politia mirenésca monarhu sĕ fie. Care acésta sĕ şi fie cea maĭ mare şi cea maĭ întêiŭ pricina stricaciuneĭ şi surpăreĭ monarhieĭ Romane, lasându-se şi smulgêndu-se din impĕrăţia de la Ţarigradu, care acolo scaunul Constantin cel mare mutase de la vechia Romă, chemându-lu noua Romă, şi credinţă cu înoite dogme de câtu Biserica cea bĕtrană şi adevĕrata a rĕsaritului 'sĭ-au alesu, şi impĕraţĭ osĕbi aŭ inceputu a 'şĭ numi, blagoslovindu-ĭ sfinţia sa Papa; şi le-aŭ datu şi titulușu de a se ḑice eĭ şi a se scrie Impĕraţĭ Romaniloru şi pururea augustĭ; ĕră impĕraţiĭ Ţarigraduluĭ sĕ se ḑică aĭ rĕsaritului impĕraţĭ şi aĭ Greciloru, şi aşa şi istoriile lorŭ îĭ scriu şi le ḑicŭ.

Acestĭ, dĕră, impĕraţĭ, cărora Papa, cum s'au ḑisu, le-au datu titulușul de a se chĭema Impĕraţĭ ai apusului; ĕră de la Carol cel mare aŭ inceputŭ că in ţéra nemţésca i s'aŭ aflatu locul de a fi. Că in Italia la Roma şeḑêndu, cum s'au ḑisu, este capŭ domnilorŭ, şi câtu-vaşĭ ţinutŭ ţine Papa; şi apoĭ că nicĭ arŭ fi pututu fi atâta de mare Papa, cum este, de arŭ fi fostŭ impĕratŭ acolo; si alţĭ câţi-va Ducĭ, şi felurĭ de felurĭ de stăpîniriĭ suntŭ, care a se istori tóte acum nicĭ a mea vorba nu este; nicĭ prea lungŭ intr'acésta 'mĭ trebue sĕ fiŭ. Ci numaĭ şi acésta inca o ḑicu, pentru ca pre scurtu sĕ cunóscemŭ cine aŭ fostu maĭ multu şi maĭ întêiŭ pricina micşorăreĭ şi stricareĭ monarhieĭ Romane. Dupe aceea decĭ, s'aŭ osĕbitu Spanioliĭ, Franţoziĭ, Nemţiĭ, şi in scurtu tóte ale-alte ţĕrĭ şi parţĭ ale apusuluĭ, craiĭ lorŭ puindu-'şĭ şi domnĭ, şi altele republicĭ făcându-se, adicăte maĭ de obşte lucrurile loru ocârmuindu-'şĭ, nu unul numaĭ *Samoderjeţu* sĕ poruncéscă; care acestea cuĭ este pofta maĭ pre deplinu şi maĭ pre lungu a le sci, şi alte cărţĭ véḑă, ĕră şi a luĭ Filipŭ Cloverie geografie, şi pre Gulielm Blaut in cartea ce aŭ făcutŭ, adicăte in privelistea incunjurareĭ totu pămêntuluĭ, caute.

Insa toţĭ acestia ale bisericeĭ, cum ḑicŭ eĭ, a apusuluĭ, dogme aŭ apucatŭ, şi se ḑicu că suntu *catolicĭ*, cărora aĭ noştri, luându de la Grecĭ, pentru ca sĕ se inţelégă maĭ bine ce suntŭ, le ḑicŭ *Papistaşĭ*, adicăte maĭ multŭ credŭ intr'ale Papiĭ decâtu intr'ale adevĕruluĭ; ḑicêndŭ şi acésta (cariĭ maĭ multe alte greşelĭ ale lorŭ le tacŭ) că Papa nicĭ o dată nu greşésce. Pentru care, Papa cu Luteraniĭ şi cu Calviniĭ, cariĭ s'au ruptŭ dintr'înşiĭ, aŭ marĭ prigóne şi intrebărĭ, şi nu puţine nicĭ cu aĭ noştri, vrêndu el insuşĭ sĕ se facă capŭ Bisericiĭ, şi maĭ mare decâtu toţĭ patriarhiĭ şi arhiereiĭ, şi in legare şi in deslegare; şi dóra ca unu Dumneḑeŭ şi sĕ se arate, care aceste îmĭ pare că de câtŭ tóte al-alte turbura maĭ multŭ Biserica, şi se pricinesce tóta gâlcéva şi certele intre Bisericĭ, şi intre limbele crestine mare depărtare, din neunirea loru. Ci dea séma inaintea luĭ Dumneḑeŭ carele este pricina atâtuĭ rĕŭ şi atâteĭ pierḑĕrĭ, şi va da dupre nemişcatul cuvîntŭ al Spăsitoruluĭ Hristos, carele la Mateĭ cap. 18 ḑice: «Vaĭ lumeĭ de scandale, că de nevoĭ este a veni scandalele; insa «vaĭ omuluĭ aceluĭa prin carele vinŭ scandalele!»

Aşa daĭă, despre acestea impĕraţia Ţarigraduluĭ maĭ micşorându-se şi maĭ îngustându-se, aŭ inceputu Sarachineniĭ (de unde se tragu şi Turciĭ) parţile rĕsarituluĭ a le turbura şi a le strica, şi maĭ pre urmă şi a lua, intinḑêndu-se a-

www.dacoromanica.ro

tâta, câtu şi acea parte mare cu impĕrăţie cu totu o au supusu şi o au luatŭ, cum şi astă-ḑi vedemŭ. Şi nu numai aceea, ci şi alte mai multe craiĭ şi domniĭ, care părându-le că se osĕbescu pentru vre unu folosu alu loru sau volnicie, ca şi ei stăpâni sĕ se facă singuri, au căḑutu in mai mare robie şi jugŭ, ne aducêndu-şĭ aminte şi nesocotindu alte pilde nenumĕrate şi din tóte ḑilele, ce inaintea ochilorŭ ne staŭ, cum vinŭ, şi la ce pogóră ceĭ ce uniĭ intr'o parte alţiĭ intr'alta tragu lucrurile şi puterea loru. Şi de nu de acelea sĕ înveţe, măcar se-şĭ fie adusŭ aminte şi de cuvêntul cel nesmintitu şi nedeşertŭ al Domnuluĭ Hristos, ce ḑice prin Mateĭ, cap. 11: «că tótă impĕraţia impărţindu-se intru sine, se pustiesce; şi tótă cetatea aŭ casa impărţită intre dênsa, nu va sta».

Precum chiarŭ vedemŭ că aşa facêndŭ şi acea mare monarhie Romană, au căḑutŭ şi s'aŭ perdutŭ; şi étă dintr'insa mare parte Turcii o aŭ supusu şi o stăpînescŭ, nepăzindu inca nicĭ cele dreptăţĭ şi faceri de bine care mai dinainte vreme de mai mariĭ lorŭ şi de bunii de evlavie şi de milostiviĭ impĕraţĭ puse in legi eraŭ, şi neclatitu se paḑiau. Cum ḑice şi Papa Leon in oraţia ce aŭ făcutŭ de rugăciune către Atila, cândŭ venĭa şi spre Roma cu mare putere (dupre ce stricase şi luase multe şi alte locurĭ şi Italia), eşindu-ĭ înainte departe de Roma, cu totu clirosolu Biserica şi cu toţĭ cei batrânĭ cariĭ mai erau atuncea sfatul Romeĭ, şi 'l rugau sĕ nu 'ı calce, sĕ nu 'ĭ strice şi sĕ nu 'ĭ piarḑĕ. Ḑicea déră, acel sfântŭ omŭ, Leon Papa, cum scrie şi Nicolae Olah in Atila: «Mare óre-când, nebiruite Craiule, a Romaniloru celoru biruitorĭ tótă lumeĭ, era «slava, când biruiţilorŭ daŭ ertăciune, şi când pre ceĭ ce se rugau in credinţă şi «in prieteşugŭ îĭ priimiaŭ; obicinuindŭ biruinţa cu milosîrdie sĕ o stâmpere, cu «care lucrurĭ şi fapte, impĕraţia şi avuţiile adăogia. Vestea, decĭ, şi slava numeluĭ «loru nemórtă o făcea. Şi acestea, pâna când se păzĭa şi obicĭna le purta, «ale Romanilorŭ eraŭ meşterşugurile, obiceiurile şi inţelepciunile; éra déca 'au «mutatŭ intr'altŭ felŭ chipurile lucruriloru, ceea ce de la noĭ aŭ răpitŭ, aceea «ţie, craiule Atilo! acum norocul 'ţı-aŭ datŭ, ş. c. l. »Ca aceste şi mai multe i-aŭ ḑisŭ acel Leon Papa.

Unde dară, éta cum şi altele tóte, ale-alte stăpâniriĭ, şi ce este când este se se mute, nebunindu-ĭ Dumneḑeŭ, cum şi prooroculŭ David in psalmĭ ḑice: «ne bunesce Dumneḑeŭ norodulŭ pre carele vrea sĕ-lŭ pérḑĕ ş. c. l». Póte fi dară că şi aceia ajungêndŭ vărfulu mariilorŭ, şi vrêndŭ sĕ se plece şi sĕ se piarḑĕ din cele vrednice şi bune fapte ce faceaŭ, când se urcaŭ şi se adăogiaŭ, stră mutându-le in blestemăţie şi in rele, aŭ ajunsŭ şi s'au mutatu aşa.

Insă este a se mai sci că tóte lucrurile câte suntŭ in lume au şi ace tea treĭ stĕpâne dupre ce se facŭ; adicate: urmare, stare, şi pogorire, aŭ cum le ḑicŭ alţiĭ, adăogire, stare şi plecare. Deci dară, nicĭ unu lucru nu este care le sĕ nu dea p'într'acestea; ci numaĭ unele mai in grabă, altele maĭ tărziŭ le trecu, éră tóte la unu steajerŭ se aduna şi se strîngu în cea de apoĭ, adicăte în stricaciune şi in perḑare deslegându-se.

Decĭ dară, aşa tóte fiindu, éta şi domniiloru, crăiiloru, împĕrăţii orŭ, a uţi lorŭ, mariiloru şi tutuloru celorŭ-alte câte suntu, aşa e întâmpă şi le vinu ci numaĭ celorŭ drepte, celoru blânde şi celorŭ mai cu înţelepciune, le rĕmâne

www.dacoromanica.ro

laude, fericirea de bună pomenire, şi pildă folositóre celorŭ buni şi înţelepţi dupre urmă, şi canóne cu care mai multu şi mai slăvitŭ potŭ sta şi se potŭ ocarmui. Şi de li se întîmplă şi surpare şi cădere, înţelepţiĭ nu le daŭ atîta vina şi pricina cu sudalma, căcĭ aŭ sositŭ la aceea adicăte să ḑică, că din nechibzuiala şi nebunia lorŭ aŭ venitŭ; ci numaĭ socotescŭ că aşa zidite şi făcute in lume suntŭ, ca şi ele se'şĭ ia coneţul, cum ḑice şi Virgilie poetul in cartea a patra a Eneideĭ de Troada, cândŭ de Elinĭ s'au prăpăditŭ şi s'aŭ stinsŭ, crăindŭ acolo şi alţiĭ, şi némul luĭ Priamŭ, maĭ multŭ de 2000 de anĭ, cum ḑice tîlcuitorul acestuĭ Virgilie Maulŭ Honoratulŭ. Decĭ, acela alta n'aŭ maĭ hulitu, căcĭ aşa aŭ sositŭ acea crăie, ci numaĭ că aşa aŭ fostŭ in orânduiala luĭ Dumneḑeu să fie, ḑice, şi aşa aduceaŭ vremea să se sfîrşéscă. Iar celorŭ rele stăpîniriĭ, şi crude şi tirane, şi ca de acestŭ felŭ stăpînitoriĭ, ocară, blestemŭ, sudalmă, şi rea pomenire rĕmâne; şi reiĭ de la acele rele iaŭ pilde, pentru ca maĭ curênd se se strice şi să se pérḑă, nimicŭ alta, fără aceea remăindu-le pe urma, şi se perde pomana lorŭ cu sunetŭ, ḑice David: «şi amŭ trecutŭ, şi nicĭ s'au aflatŭ locul luĭ».

Sciu, însă, că nu lipsescŭ in lume şi de aceia de cariĭ nu ḑicŭ: dar aŭ nu şi ceĭ buni şi înţelepţi, ce suntŭ, nu morŭ; aŭ nu cadŭ şi se surpă şi eĭ, ca şi celoru ce le ḑicŭ şi suntŭ şi rĕĭ şi nebuni? Ci acestora respunsulŭ şi cele ce din tóte ḑilele ce se vĕḑŭ întîmplări este, şi tóte scriiturile câte suntŭ, şi sfinte, şi de cele-alte, înainte-le strigă şi arată, câtă este osebirea traiuluĭ şi viéţa unuĭ bunu, de a unuĭ rĕŭ, şi a unuĭ înţeleptŭ, şi a unuĭ nebunŭ? Se vede că Aristotel, in cartea a şeasea, ce face către fiu-seŭ, Nikomahŭ, de obicĭne, ḑice că ce este rĕŭ este şi nebunŭ, şi ce este nebunŭ este şi rĕŭ. Insĕ, aice nu înţelege filosoful de nebuni pe ceĭ ce umblă cu óse, cu petre, şi sunt de legatŭ; că aceea, de a fi aşa, vine dintr'altă pricină, adicăte, aŭ din drăciĭ, aŭ din melancolie care firescŭ lucru este; ci de ceĭ ce suntŭ reĭ ómenĭ şi cruḑĭ, cariĭ cunoscŭ şi binele şi rĕul ce este; de aceĭa grăieşce şi ḑice: că ce este reŭ este şi nebunu; căcĭ de n'arŭ fi nebunŭ n'arŭ face rĕĭ, ş. c. l. Şi pentru că făcêndu rĕul, vine decĭ maĭ pe urmă la cele ce maĭ susŭ s'aŭ ḑisŭ, şi încă la maĭ multe rele şi nenorociriĭ, avêndŭ şi de la Dumneḑeŭ voie şi volnicie se nu fie aşa rĕŭ şi nebunŭ, cum se face. Ca adevĕratŭ este ceea ce ḑicŭ toţĭ înţelepţiĭ. că cum este sórele de întunericŭ, aşa este deosebită şi viéţa înţeleptuluĭ de a nebunuluĭ, cel in lumină de cel-altŭ in întunerecŭ trăindŭ, cum şi alţiĭ mulţi scriŭ. Ĕră şi pre Solomon vedeţĭ la pilde şi prin tóte cărţile luĭ, ce este viéţa unuĭ nebunŭ, şi ce a unuĭ înţeleptŭ; cum şi in cap. 11. Eclistiasticul ḑice: Ochiĭ înţeleptuluĭ in capul luĭ, ĕră aĭ nebunuluĭ întru întunericŭ umbla.

Până aicĭ, dĕră, şi de acestea din istoriĭ neeşindŭ, nu fără folosŭ, mi se pare, şi in zadarŭ celorŭ cunoscătoriĭ că amŭ făcutŭ.

Dupre acestea dară, cu Voevoziĭ lorŭ şi cu ot-cărmuitoriĭ ce de la Roma se trimiteau, stându şi purtându-se, multă vreme subt acea stăpînire au fostŭ şi s'au ţinutu, totu de la impĕraţiĭ Romani spănzurându, şi curênd puterea şi scóterea domniloru loru, şi de acolo tóta chiverniséla lorŭ pogora, până când iată (cum s'aŭ ḑisu, că nicĭ unu lucru in lume statătorŭ nu e, nicĭ aceia in

www.dacoromanica.ro

vecĭ aşa au pututŭ sta), aŭ inceputu despre rĕsăritŭ a pogorî limbĭ nuoĭ, ş a împresura şi cu sila a descalica parţi d'ale apusuluĭ; adicăte, cum ţicŭ, din Asia, partea cea maĭ mare a pamêntuluĭ, in Europa viindu; in patru parţĭ, dară, Geografiĭ maĭ noi, împarţindu toţi pamêntul, adicate in Asia, in Africa, in Evropa, şi in America; şi cea decâtŭ tóte maĭ mare parte, cum s'au ţi ŭ, este Asia.

De acolo, dară, pornindu-se, aŭ venitŭ mulţime de ómenĭ de au locuitu ces te-alte parţi; însă ceĭ maĭ aleşi şi ostaşĭ au fostŭ Goţiĭ, Vandaliĭ, Sloveniĭ, Hunii, şi ca aceştia; carii viindu, cum s'au ţisu, şi cuprinţêndu aceste parţĭ, şi maĭ tótă Evropa, aŭ locuitu într'însele. Se vede că nu fără multă şi nespu ă vărsare de sânge, şi omoruri necreţute, nicifără de dese, gróznice şi rele rĕ - bóie; pentru ca imperaţia romana înpotriva loru trimitea maĭ oştĭ şi aleşĭ Voe vozĭ, şi, şi însaşi impĕraţia mergea de se batea cu aceia ce învarstatu norocul ızbăntilorŭ, veniaŭ, că, când unii când alţiĭ biruiaŭ, câte odată iarăşĭ şi pace între dênşii faceau, şi maĭ pe urma le lasaŭ une locurĭ cum le-au coprinsu şi le-aĭ luatŭ, sĕ le ţiă şi se le moştenésca. A carora lucrurĭ, şi cum s'au purtatu, şi cum aŭ descălecatŭ, şi cineântêiŭ capete şi Voevozĭ le-au fostu aceloru limbĭ, şi de unde aŭ isvorîtŭ acele némuri, şi care dupĕ care au venitu, şi ci ne câtŭ aŭ biruitŭ, nefiindŭ povestea şi tréba mea acum aceea, şi pentru ca ĕ nu fie istoria acésta de mine atâta delungită, câtu dóra şi citindu, unora sĕ li e urască, étă acelea le trecu şi le lasu. Éră cuĭ este pofta şi dragu a sci, cité că pre Antonie Bonfinie, in decada deântêiu, in cartea a doa; pre Flavie Blond, in decada lui in ceĭ de'ntêiu, in cartea de'ntêiu; pre Procopiu, in istoria luĭ ce face de resboiul Goticŭ; pre Carion, in cronica lui, in cartea a treia, in viéţa luĭ Dekie Impĕratŭ; pre Martin Cromer, in cartea lui d'âtêiŭ, ce face de ijdărania Leşiloru; pre Calimah, la începatura carticelei ce'ĭ ţice: *Ecsperientis Atila*, şi pre alţi ne numeraţi istorici ce scriŭ şi pe largŭ de Goţi, şi de Vandali, şi de Slovanĭ, şi de alţiĭ, pe carii, măcaru ca in totŭ felul Impĕraţiĭ Romanĭ, şi in totu chipulu aŭ nevoitŭ a'i scóte de prin biruinţele loru, şi cu mare putere şi alţi impĕraţi, şi 'i-aŭ biruitŭ de multe orĭ. Érá şi Claudie Impĕratu, ţice Blond, cum arată dintr'o poslaniă a aceluĭ Claudie, ce scria către Nunie Brok, păţitorulu şi o cărmuitorul Ilirieĭ, cum că treĭ sute de miĭ de Goţi aĭ taiatŭ, şi două miĭ de corăbiĭ ale lorŭ au înecatu, care aşa scria: «Claudie Impĕratu, luĭ Brok, ĕ «nătate! Stins'amu 300,000 de Goţi, 2000 de corabiĭ le-amu înecatu; învelite «suntŭ garlele de paveze, de sabii şi sulițe; tóte marginile gărleloru a «coperite suntu, câmpii de trupuri pline suntu, ni'ĭ unĭ drumu curat i e te »marea cetate Cartago pustie este, şi catîri şi catîre atâta amu luatu, c t i «nicĭ unu ostaşu nu e sĕ nu duca câte doĭ şi câte treĭ; şi macar de n'aru «fi patitu republica Romana de Galian atâtea, macar de n'aru fi adu i treĭ-ţe «de tiranĭ stricatorĭ! că pazindu-se, ostaşii, carii feluri de rĕsbóie au rĕdicat i, «şi d'arŭ fi fostu leghiónele păzite, pe care Galian, rĕ i isbanditorŭ, le-au i c' i, câtŭ adaosŭ ar i fi republiceĭ? Cu a nóstra însa grijă, şi osîrdie a i f tu bă «taia de la Mesiĭ, şi multe resbóie au fostŭ la Martinopoli, mulţi de furtu «aĭ peritu, maĭ mulţi craĭ prinşi, şi prinse a multorĭ felurĭ de némurĭ bla o «rodnicele femeĭ. Plinitu-s'au biruinţele romane de robĭ varvarĭ, şi lo 'torĭ '

www.dacoromanica.ro

«Gotu; nicĭ o ţéra n'au fostu carea, robu de a 'lu ţinea ca in izbîndă sĕ nu «aibă Gotu ş. c. l.

Aşa dara, de aceĭ Goţĭ, ce atunce paţisera, Claudie Imperat scria; insa ,nicĭ cu aceea, nicĭ altele ca acelea, şi de nu aşa marĭ biruinţe, éră totu 'ĭ-aŭ maĭ biruitŭ şi alţĭ impĕraţi, nu 'ı-au pututu stîrpi, nici goni de totŭ, ci totŭ aŭ rĕmasŭ mulţĭ; şi pănă in cea de apoĭ, totu au remasu eı stapînitorı multoru ţĕrı in Evropa, cum şi pănă asta-ḑĭ câtevaşı némurĭ dintr'înşii se tragŭ, maĭ alesŭ Şveḑiĭ şi Daniĭ, cum ḑicu, şi cum mai susŭ amŭ însemnatŭ puţinŭ. Dreptŭ acésta dară, acele limbı şi némurĭ calcându, cum s'aŭ ḑisŭ, şi impresurându aceste părţi, şi cu acestu prileju uniĭ cariĭ erau maĭ de demultŭ supuşı Romanilorŭ înca găsindu vreme, se trageau şi se desbateaŭ de către Romanĭ, pre cariĭ nu 'ĭ-aŭ maĭ pututu apoĭ supune. Căcĭ, in multe părţĭ, şi totŭ cu grele şi marĭ oştĭ, nu puteau mai ajunge; şi încă, căcĭ, că şi de multe orĭ şi Voevoḑii şi Hatmanii ce trimiteaŭ cu oştĭ înaintea vrajmaşilorŭ, se vicleniau, şi ostaşiĭ in partea lorŭ trăgêndu-ĭ, aŭ eĭ impĕraţi se puneau, aŭ pre alţiĭ, cariĭ vreaŭ eĭ, impĕratŭ rĕdicaŭ; şi aşa, cătră cel ce era se pornĭaŭ, unde şi acestea între dînşiĭ certe şi vrăjbĭ maĭ multu i-au risipitŭ.

Acestea dara, şi ca acestea purtându-se şi lucrându-se, cum s'aŭ şi maĭ ḑisŭ, şi impĕraţia romana plecându-se şi micşorându-se, étă fiesce carele binele şi traiul seu osĕbĭ aŭ începutu a'şĭ căuta şı a'şĭ goni.

Aşa déră, şi aceı *Romanĭ-Dacĭ* ce erau aicı, şi al loru traiŭ şi stare 'şĭ cercau, şi câtu au pututu a le ţinea aŭ nevoitŭ, moscenĭ vechı şi întemeiaţi acestoru pamênturĭ socotindu-se că suntŭ; pentru că prin sute de anĭ trecuse şi se rădăcinase, în tótă Dacia locuindŭ şı şeḑêndŭ.

Aşa déră, aceştia Domniĭ şi Voevoḑiĭ lorŭ avêndu-şĭ, şi legĭ bune ţiindu şi păḑindu-le, şi înca şi bunı ostaşi fiindŭ, şi ţéra lorŭ osebĭ aŭ începutŭ a'şĭ paḑi, şi hotarele lorŭ maĭ tarĭ a le ţinea, nimenuĭ nicı eĭ vrêndŭ atâta a se mai supune; ci, cine asupra loru venia, şi eı împotriva acelora staŭ; şi atâta, câtu mulţĭ se îngroziau de dênşii, şi mai vîrtosŭ vecinii lorŭ, carıı venise apoĭ, după Romanĭ, de coprinsese acele locurĭ, cum s'aŭ maĭ ḑisŭ; şi necum sĕ 'ı maĭ bîntuiésca se ispitiau, ci in preteşugul lorŭ îĭ chiemaŭ, şi cu dênşii se legau ca orĭ când eĭ vrea se mérga asupra altoru cuiva, saŭ când alţii asupra lorŭ vreaŭ a veni, eĭ ajutor sĕ le dea, şi cu prieteşugŭ sĕ se afle. Aşa şi ceştia, când va vrea cere ca aceeaşı cerere de la aceia, gata sĕ se afle şi sĕ le dea, dupre buna vecinătate şi legatura ce făceau cu eı, şi într'acestŭ chipŭ încă multa séma de anĭ s'au purtatu şi s'au ţinutu; nicĭ grije lorŭ de alte domniĭ şi crau măcar era; căcı, multă şi puternica óste aveau, şi încă cu toţiĭ ostaşĭ bunĭ erau Nicĭ de Impĕraţii Ţarigraduluĭ se temeau macarĭ, ca încă până prîntr'acele vremĭ totu tarĭ şi puternicı erau; ci înca şi cu eı s'au bătutŭ, impotrivă-le stându; şi ajutóre le au datu, când au trebuitu, impotriva vrăjmaşilorŭ loru şi a Turciloru, cand aŭ începutu a trece încóce marea şi a le lua locurĭ, şi a le maĭ îngusta impĕraţia, şi din Elada, precum maĭ înainte voiu arata.

In ă, nu puţina mirare este la toţĭ câţĭ scriu de acésta, nicĭ la câţĭ bine voru socotı de aceştĭ Romanĭ cum s'aŭ ţinutı şı au stătutu până astă-ḑĭ aşa, paḑindu şĭ şi limba, şi cum au pututı şi potu şi pamenturile acestea locuescu

www.dacoromanica.ro

care acésta la puţine limbi şi némuri se vede; şi mai vîrtosŭ atatea roduri de ómeni straine şi barbare peste dînşii au datu şi au stricatu, carii peste a ţii aşa dându, nici numele nici altŭ nimicu nu se mai scie, nici se mai pomenesce de aceia, cum étă şi mai susŭ amu ţisu. Éra şi aevea se cunósce şi se crede, că împresurându Goţii, Vandalii, Slovanii, Hunii, şi alţii ca acestia, şi călcându şi descălecându mare parte a Évropei, şi pe aici au trecutu, au luatŭ, aŭ stricatŭ şi aŭ supusŭ Hunii aceste ţări, cum vom vedea mai 'nainte; éră ei totu aŭ stătutŭ, şi s'au ţinutŭ cum suntŭ. Că étă in ţéra ungurésca, unde 'i ţicemu de susŭ, in tótă ţéra sêrbésca, care înţelegŭ împreuna şi pre Bulgari, şi pre Bosneagi, şi pre toţi ca de acestŭ fel, carii se tragŭ din ceĭ Sloveani ce amu ţisŭ mai susŭ, că aŭ venitŭ de aŭ coprinsŭ şi aŭ locuitu cele ţeri in care şi până astă-ţi şedŭ, şi se vêdŭ, şi ţéra Horvăţéscă, şi Şveţia, şi Dania, şi alte prea multe încă ca acelea némuri suntŭ descălecate, unde noi ţicemu dară: aŭ pustiĭ şi fără nimeni într'însele aŭ fostŭ, când aŭ venitu acele limbi? Ci aceea nu se póte ţice; căci, că bine scimu din istorii şi de adevĕrul lucruluĭ, că încă fórte pline de ómeni şi bogate aŭ fostŭ biruinţe ale Romaniloru; ci numai vremea lungă mutându lucrurile şi strĕmutându ómenii, de la aceia d'ântêiu aŭ venitu la cei-alţi la carii până asta-ţi vedemŭ că suntu. Ţicemu déra, acum: déră ceĭ-alţi locuitori ce au fostŭ mai 'nainte, unde suntu? carii nici se mai sciŭ, nici se mai pomenescŭ, nici măcarŭ cevaşi dintr'aceia se mai numescu, séŭ ce limbă vorŭ fi avutŭ sĕ mai scia? Şi de va fi şi fostŭ rĕmasu cinevaşi, încă atâta s'aŭ amestecatŭ in ceĭ mai de pre urmă locuitorĭ, câtu îngropaţi de totŭ suntŭ, de nu se vede nimicŭ de dênşii nicăiri! Éră ceştia Romăni, orĭ cum, şi cum printr'atâtea călcări, sdrobiri, şi nespuse rele ce aŭ trecutŭ şi 'i-au călcatŭ, totŭ este până astă-ţi, cum s'aŭ ţisŭ; că totŭ încă de nu se află atâta fericiţi şi sloboţi de totŭ, încă şi domniă, şi stĕpînire, şi limba, aceea a Romanilorŭ, totŭ stă şi se ţine (se vede stricată, cum şi alte limbi, tóte ale loru cele neaoşe şi de moşiă şi le-au stricatŭ); in destul ca totŭ urme de a se cunósce şi a se sci bine de unde suntu, le-au remasŭ şi au. Care acésta bine socotindu-se aevea, este, că nu fără a luĭ Dumneţeŭ provedinţiă este, nici fara de a sa minune nu este; însă, direptŭ, ce el singurŭ scie: la acésta şi Bonfinie uĭ tându-se, într'a treia decadă a luĭ, cartea a nóa, ţice, dupre alte multe, şi acestea:

«Măcar că feluri de feluri de varvarii, năvali, şi prăţi, in Dacia, al norodului »Romanŭ ţinutŭ, şi a Geţiloru ţéră împreună şi cu Panonii făceaŭ, în ă pe locui «torii şi pe leghiónele romane, cari decurênd eraŭ adaose acolo, nu le-au pu «tutu perde; intre varvari cufundaţi eraŭ; éră limba romana încă la ei totŭ miro «sesce, şi nici cum de totŭ nu o părasescŭ. Şi aşa se vede, că luptau şi e certau «nu atâta pentru viaţă, câtŭ pentru paza şi starea limbeĭ. Ca cine dară e te «carele nu fórte sĕ se mire înca de atâtea dese intrari şi praţi ale Sarmaţi «loru, Goţilorŭ, aşţderea ale Huniloru, Vandaliloru şi ale Gepiţiloru, care fă «ceau in Dacia, şi ale Ghermaniloru (carora *Nemţi* le ţicem acum), şi ale Lon «gobarţiloru, de vomŭ socoti bine, rĕutaţi şi stricăciuni; şi încă pană acum în «tr'aceşti Daci şi Goţi urmele limbeĭ romane se păzescu, cărora acum pentru «sciinţa bine a sageta, *Valahi* le ţicemu. Aici dara, printr'atat'a timpi, ân ele

www.dacoromanica.ro

«Corvin ascunsŭ era; in cea d'apoĭ însă, in satul Corvinŭ aŭ odrăslitu, nicĭ a-«césta cu adevĕratu fară de mare a luĭ Dumneḑeŭ lucrare nu este; că din fe-«ricirile Corviniloru printr'atâţia anĭ, norodul românŭ de varvarĭ, şi acum aces-«tiaşĭ voevoḑĭ crestinésca republică şi aceste ţinuturĭ din reaua şi pagânésca «robia sĕ isbăvéscă.» Acestea suntŭ ḑisele şi laudele şi maĭ multe a luĭ Bonfinie, de aceştĭ Romanĭ.

Insa, acestu Corvinu, ce pomenesce aicĭ, este tata luĭ Mateiaşiŭ Craiŭ, carele mare omŭ au fostu şi marĭ lucrurĭ aŭ făcut, şi marĭ resbóie cu Turciĭ aŭ bătutŭ, şi el şi fiu-seu, precum înainte, unde le va veni rîndul, câtŭ se va puţea şi de dînşiĭ vomu ḑice; carele de némŭ românescŭ se trage, cum şi acestŭ Bonfinie din începutul lorŭ frumosŭ istoresce, şi alţĭ toţi istoricĭ aşa adevereză.

Intr'acestŭ chipŭ dara, cum s'aŭ ḑisŭ maĭ susŭ, multă vreme Româniĭ purtându-se şi aflându-se aŭ stătutu, însă nu nicĭ maĭ pe urmă puţine grele şi rele aŭ ajunsu şi 'ĭ-au întîmpinatŭ; că étă şi Huniĭ viindŭ şi coprinḑendŭ aceste parţi, şi alte multe, aŭ călcatŭ, maĭ vîrtosŭ ţéra Unguréscă de susŭ, cum amu ḑisu, carea o aŭ şi ţinutu, şi într'însa aŭ descălecatŭ şi o aĭ locuitŭ; din cariĭ şi pâna astaḑĭ se tragu Ungurii; şi pre acéstă Dacie o aŭ supusŭ, cum Atila şi in tituluşulu luĭ îĭ pune. Se vede că apoĭ, cu vreme, iar de subtŭ mâna lorĭ aŭ eşitu, cum vomŭ vedea.

Insă, de aceştĭ Hunĭ numaĭ (lasândŭ alte limbĭ, cum amŭ ḑisŭ, şi pe ălĭ-alţĭ varvarĭ ce 'ĭ-amŭ pomenitŭ maĭ 'nainte) mi este a ḑice şi a scrie cevaşĭ, cum aĭ pogorîtŭ şi de unde aŭ pogorîtĭ întâiĭ, şi cum s'aĭ aşeḑatŭ in ţéra Unguréscă de susu, şi câte locurĭ aĭ maĭ călcatŭ şi au coprinsŭ, şi când s'aŭ cĭestinitu întâiu, idololatri fiindŭ, ca toţi ălĭ-alţĭ, afară din ovreĭ; şi nu pentru alta, acéstă o facŭ, ci numaĭ căcĭ in vecinatate ne suntŭ, şi căcĭ cu dînşii mare amestecare Românii au avutĭ, şi in ceste maĭ dupre urmă vremĭ cu dînşiĭ s'aŭ ţinutu ceştia, şi in cea d'apoĭ ca cu ajutorul loru maĭ multŭ şi ţerile aceste, déca s'aŭ osebitŭ de Ardél, adicate ţéra Muntenéscă şi a Moldoveĭ, s'aŭ descălecatu şi s'au luptatŭ cu vrăjmaşii lorŭ, şi maĭ vîrtosŭ cu Turciĭ şi maĭ 'nainte şi maĭ încóce multu; pe urma, spate şi ajutorŭ le-au fostĭ, măcarŭ că şi acestia Ungurilorŭ ca unŭ zidŭ bunŭ şi tare înaintea turcilorŭ le-aŭ fostŭ, şi nu de stricăciune, de se va socoti bine şi cu dreptate, maĭ nicĭ o dată, ci încă de mare folosu, maĭ vîrtosŭ cestorŭ ce in Ardél aŭ rĕmasŭ şeḑĕtorĭ şi locuitorĭ.

Scrie-voiu, déră, şi de eĭ, cum amŭ ḑisŭ, cevaşi de la istoricii lor luând, cariĭ d'inceputŭ şi de a dinsul ale lorŭ lucrurĭ şi fapte aŭ scrisŭ. Insă, câtŭ voiŭ putea maĭ pre scurtu; pentru ca iaraşi, cuĭ-va placea, la aceiaşĭ istoricĭ va putea vedea maĭ multu şi maĭ pre largu, cum şi de aceea ce aŭ fostu întâiŭ, şi apoĭ la ce s'aŭ pogorîtŭ, şi in cea dupe urmă, până astă-ḑĭ ce se vĕḑu, la ce aŭ rĕmasŭ *Hunĭ*, sau cum le ḑicu alţi *Uniĭ*, din cariĭ *Ungariĭ* se tragŭ şi ceĭ ce suntŭ şi până astă-ḑĭ, de unde au pogorîtu şi cum aŭ descălecatŭ in ţéra unguréscă, şi ce voevoziĭ întâiu au venitu cu dînşiĭ.

Vede-se, déra, cum toţĭ istoriciĭ intr'acésta unindu-se adevereză că Hunii suntu Schiţĭ, adicate Tătarĭ; insa de la care parte a Schitieĭ aŭ pogorîtŭ a descăleca parţĭ intre dînşiĭ, este osĕbită parere; pentru că uniĭ ḑicu ca suntŭ

www.dacoromanica.ro

veniţĭ din Schitia cea mare a Asieĭ, alţĭ ḑicu ca suntŭ din Schitia cea ta c tre méḑă-nópte, căreia îĭ ḑicu şi acum *Iugra*, carea astă-ḑĭ supusa e te ubt imperăţia Mosculuĭ. Dintr'acela déră locu ḑicu sĕ fie şi sĕ fi pornitu intr'acoce a veni, trecêndŭ balta Meotideĭ (de carea şi maĭ susu amu pomenitu, carea ĕ face la Krîmŭ maĭ despre méḑa-nópte, din apa Donuluĭ şi din Marea-Néḑră ; şi ântêiŭ acele locurĭ dintr'acolo au coprinsu, apoĭ pre încetu totu maĭ lăţindu-se şi locŭ maĭ bunŭ şi maĭ biosŭ căutându-şĭ şi cercându-şĭ de a descaleca şi a locui, aŭ ajunsŭ şi prin aceste pamênturĭ, şi trecêndu şi munţiĭ au coprinsŭ şi tótă Panonia, carea, cum ḑice Claverie geograful, acésta este ce e coprinde astă-ḑĭ Carniola, Croaţia (adicate ţéra Horvaţésca), Marchia Vidorilorŭ, Carintia, Stiria, maĭ marea parte a Austrieĭ, jumătate de ţéra Unguréscă de susŭ, Slovenia, Bosna, şi o parte de ţéra Sêrbéscă.

Decĭ dară, Hunĭ, adicăte Schitiĭ aceia, cărora acum şi Ungurĭ le ḑicŭ, coprinḑêndŭ şi acea Panonie, şi maĭ multe ţerĭ altele maĭ pre urma luându, s'aŭ aşeḑatŭ. Insă de aŭ pogorîtŭ ântêiŭ din Asia sau de la Iugra aceĭ Schiţĭ, cum s'aŭ ḑisŭ óre-ce maĭ susŭ, noă atâta de dênşiĭ a cerca nu e; se vede că, care este şi adevĕrul, cu nevoie se va cunósce; cacĭ, ca mulţĭ scriu şi nevoïescu a dovedi că din Asia; maĭ mulţĭ iar scriŭ şi ḑicŭ că de la Iugra. Insă nicĭ este dogmă a bisericeĭ carea cum vomŭ vrea sĕ nu credemu; ci póte ne cine crede acésta unde 'ĭ va părea că i se ascultuescu maĭ bine istoriciĭ. Insă cine pof tesce şi acésta a o vêntura şi a o alege maĭ bine, citéscă pre Bonfinie, in decada-ĭ d'ântêiŭ, in partea a doua, unde face de inceputul loru, şi pre Lorinţu Topeltin, in cărticeaua luĭ ce scrie de iḑdărănia Ungurilorŭ, şi pre alţĭ maĭ mulţĭ pre cariĭ şi cestu Topeltin acole şi la incepatura capuluĭ ce scrie de Ungurĭ îĭ pomenesce şi 'ĭ semnéză locurile unde scriu aceĭ istoricĭ. Mulţĭ dovedescŭ şi cu acésta cum de la acea Iugră suntŭ; ca viindu ómenĭ de aceia şi grăindŭ, multe cuvinte ḑicŭ că se potrivescu cu ale acestoru Ungurĭ; numaĭ, maĭ stricate şi maĭ varvare li se pare acele cuvinte, macar ca nu scim care maĭ fireşĭ limba 'şĭ vorŭ ţinea, cestia ce prin ceste parţĭ locuïescu, cariĭ s'au amestecatŭ cu alte multe feluri de limbĭ, aŭ ceïa, căcĭ totŭ in locul loru acolo se află. Insă orĭ ce va fi de acésta nu sciŭ; éră cum multŭ maĭ varvarĭ suntŭ ceĭ de acolo, adevĕratŭ este, şi pentru starea şi taria locului aceluia, şi pentru că departe suntu de ómenii ceĭ maĭ politicĭ şi maĭ iscusiţi; unde dară precum suntŭ aceia, aşa şi limba maĭ vîrtósă şi maĭ varvara le va fi.

Auḑit'amŭ şi eŭ cu urechile mele de dumnealuĭ Gheorghie Brancovicĭ, din Ardél, omŭ de cinste şi cu cunoscinţă, şi iubitoru de a sci multe, pove tindu cum că, mergêndŭ la Moscu, impreuna cu frate-seu Sava Brancovicĭ, Mitropolitul Ardéluluĭ, omŭ şi acela destul invĕţatŭ, inţeleptŭ şi temĕtorŭ de Dumneḑeu, pre carele 'l trimesese Racoţi Gheorghe cel têneru la impĕratul moschice cu cu olie.

Acolo dară meïgêndu, şi la Imperaţie viindu de aceĭ Schiţĭ de la Iugra, intr'adinsŭ aŭ mersŭ la dênşiĭ ca se vaḑĕ aceea ce se auḑĭa, cu limb , că se potrivescŭ in multe cu cestĭ Ungurĭ, de este adevĕratu cevaşĭ, aŭ ba. Şi aşa cu dênşii impreunându-se şi vorbindu unguresce, ḑiceau că adeveratu este, că multe cuvinte asemenea erau cu ale cestora, numaĭ gró e şi maĭ mojicóse, cum s'au ḑisu; unde, dară, şi acel vrednicu bărbatŭ ḑicea, că de

www.dacoromanica.ro

a crede este cum de la acea Iugră aceĭ Schiţĭ sĕ fie isvorîtŭ şi sĕ fie venitŭ.

Se vede ca nu lipsescu uniĭ a ḑice ca acestea şi la uniĭ Schiţĭ ce au venitu din Asia; ĭaŭ auḑitu că s'au vĕḑutŭ când au venitŭ unŭ sol Schitu la Turcĭ, incă la unu Sultanu, Muratu, la Ţarigradŭ fiindu. Şi pre acele vremĭ intêmplându-se şi unu solu de la Rudolf, Împĕratul nemţescŭ, acolo, aŭ poftitŭ acel Schit, adicăte Tatarŭ, ca sĕ se impreune cu dênsul; şi aşa impreunându-se cu dênsul, intre vorbe, ḑicu cum sĕ fie ḑisŭ acel sol Schitŭ că Ungurĭĭ de la dênşiĭ se tragu; şi ca acelea altele multe povestescu, cum şi Topeltin, totŭ intr'acelaşu locŭ ce amu semnatŭ mai susŭ, scrie şi acésta, că Zamoschi istoricul din auḑŭ o istoresce şi o ḑice.

Insă mie, din omu de credinţă şi de cinste şi acésta şi alte ca acésta auḑindu, şi maĭ próspete incă fiindŭ, mi-este maĭ multŭ a crede de câtŭ cele ce se citescŭ prea vechĭ, şi suntŭ in părerĭ, incă că şi acelea nu ḑicŭ hotărîtŭ adevĕrul. Ci dară, şi de sciinţa acestuĭ lucru de unde pogóră, incă este destul ce s'au ḑisu.

Aceştĭ, déra, Schiţĭ, pogorîndŭ dintr'acele părţĭ, cum s'aŭ ḑisŭ, subt şése Voevoḑĭ au fostu, aŭ maĭ bine sĕ le ḑicemŭ Sultanĭ, cum ḑicemu acum Tătarilorŭ că aŭ, pentru ca sĕ se inţelégă maĭ bine povestea.

Sculându-se, dară, acele capete ale lorŭ, impĕrăţindŭ Romanilorŭ Valent, când era cursul aniloru de la nascerea Domnuluĭ Hs. 373, şi aducêndŭ óste (ḑice Bonfinie in locul ce s'au semnatŭ maĭ susŭ, in cartea a doua, in decada âmtêiŭ), intr'o sută şi opt-ḑecĭ de némurĭ, s'aŭ făcutŭ până la unŭ milionŭ şi opt-ḑecĭ de miĭ de ómenĭ. Acestĭ, decĭ, luându'şĭ şi muĭerile şi copii, şi dobitócele, şi totŭ ce aveaŭ in moşiile loru, şi sculându-se aŭ inceputŭ a 'şĭ căuta locurĭ de aşeḑĕmântŭ, maĭ bunu, maĭ largŭ, şi maĭ de hrana locŭ de câtŭ al lorŭ, şi a 'şĭ gasi şi a 'şĭ agonisi, pentru că al loru fórte cu nemară de a se hrăni era, şi strâmtŭ. Aşa, decĭ, viindŭ, cum amŭ ḑisŭ, pre alte multe némurĭ bătându, ce erau pre lângă apa Donului, şi trecêndŭ şi acea apă, şi apoĭ aŭ trecutŭ in ceste parţĭ, âmtêiŭ balta Meotideĭ, pre la Krîmŭ, şi pre acolo călcându pre cine aŭ aflatu. Şi de acolo maĭ incóce viindŭ, pâna şi la Panonia aŭ ajunsŭ, unde le-au şi maĭ plăcutu locul, şi coprinḑênd'o, pre Longobarḑiĭ cariĭ eĭ o ţineaŭ atuncea, cum ḑice Reţie, aŭ batutŭ şi aŭ gonitŭ; şi pre Goţiĭ cariĭ eraŭ vecinĭ pre acolo, şi pre alte limbĭ ce eĭ ţineaŭ imprejurŭ şi stăpînĭaŭ acele locurĭ, cu câte-va rĕsboe biruindu-ĭ, 'ĭ-au gonitŭ dupre acele pămênturi, şi nu numaĭ pre aceia, ci şi pre alţĭ mulţĭ câţĭ impotriva lorŭ se puneaŭ a le sta şi a 'ĭ zătigni. Decĭ, incătro vrea sĕ mérga, pre toţĭ 'ĭ-aŭ batutŭ cu marĭ biruinţe... unde... (lipsesce) Sultanul lorŭ, carui locu şi până asta-ḑĭ, ḑice şi Mihail Reţie, in cartea d'âmtêiŭ, unde scrie de lucrul ţĕriĭ ungurescĭ, mutându-ĭ numaĭ nisce slove, ĭĭ ḑicŭ *Kxeazo*.

Dupe aceea, decĭ, Huniĭ, şeḑêndu câte-va ḑile acolo ca sĕ se odihnésca, étă ér asupra Romaniloru, la Tulna, se gatescu sĕ mérgă; şi mergêndŭ, Macrin şi cu Dietrih de batae gatindu-se, érasi nu negroḑnicu şi micu rĕsboiu incepu, şi dóra maĭ sangerosu şi maĭ tare de câtu âmtêiŭ; cacĭ, şi insuşĭ capetele, şi a uneĭ şi a alteĭ părţĭ, in primeḑdia vieţeĭ 'şĭ-au pusu, şi eĭ inaintea altora a se bate aŭ alergatu, pentru ca desĕvêrşitŭ acel rĕsboiu coneţul sĕ 'şĭ ia, şi uniĭ şi alţiĭ

www.dacoromanica.ro

mai multu pentru slava batandu-se. Aşa dara, cade de pie romanii voevodu Macrin ânteiu; şi Dietrih, in frunte de o sagéta ranindu e, e intorce; unde déră a-l-alta óste, fără capete vĕḑêndu-se, intórce dosul, perindu ne pu ă mul ţime de Românĭ, scapându insa şi Dietrih cu caţĭ-va aĭ lui. In a, nicĭ Hunı fara de mare paguba in capete şı intr'aĭ-l-alţı aı loru nicĭ dintr'acel rĕsboiu nu rĕmânŭ, că étă au caḑutu in bataie acolo Belı-Keme şi Kadıxa, Sultanii lorŭ, şi dintr'aĭ-lalţĭ oştaşı 40,000, pre carı Sultanii apoĭ, luandu-ĭ, 'ĭ au in gropatu cu mare cinste, dupre obiceiul lorŭ, la stâlpul cel de marmură, ce ĭ ḑicea *Kaĭazo*, lângă cel-altu Sultanu, Keve, ce perise in cel-altu rĕ bonı cum amŭ ḑisŭ.

Aşa decĭ, Hunĭ acea izbînda dobîndindu, in tóta Panonia stăpanĭ s'au făcut şi a porunci şi a obladui ca pe al loru pămêntu au începutu. Acesteı a a tıă gêndu-se, dupĕ ce au intratŭ in Panonia (cum ḑice şi Bonfinie, şi Reţie, şi Bon şaĭ in cărţile loru, ce maĭ susu amu ḑisu, şi locurile amu semnatu, şi alţĭ mulţĭ), două-ḑecĭ şi optŭ de anĭ s'au trasŭ dupre aceea. Decĭ, lucrurile loıu de a locui acolo, vĕḑêndŭ ca se maĭ aşéza şi se maĭ intarescu, perindu şi alte capete ale lorŭ, şi maĭ vîrtosu că aşa capu mare dın rodulu şi din ca a lui Zomeiarum, cum maĭ susŭ amŭ ḑisu, nu remasese, dreptu aceea, şi toţĭ ăĭ-l alţi maĭ marĭ dintr'înşiĭ şi maĭ aleşı carı erau, strîngêndu-se, au alesu sĕ 'şĭ pue lorŭ craiŭ, unul-poruncitorŭ, pe Atıla, pe unul din ceĭ doĭ fraţĭ ce maĭ rĕ masese din némul şi familia luĭ Cadar, care acésta o au facutu la anul de la Hs: 401. Acestŭ Atila, carele aŭ stătutŭ ântêiŭ craiu in Panonia, adica craiı ungurescŭ, cum şi Mihail Reţie scrie de dênsulŭ, ḑice că era omŭ ascuţitu la minte, in lucrurile oştiĭ fórte paţitŭ şi sciutŭ, cu inimă mare, vîrtosu in trupu, a înşela pe vrăjmaşĭ vicleanŭ; portulŭ luĭ, şi in casa când era şi afara cand eşıa, era frumosŭ, luciu şi curatŭ; purta in capŭ şi pene de şoimu. Ca aces tea, ḑice şi Calimahŭ, in cartea-ĭ ce face de Atila, că era şi nesaţiosu in sla vă şi in oştirı, când şi maĭ tóte câte facea norocite îĭ eşiau; erı şi însuşĭ vi teazŭ. Dreptŭ aceea, nu se nicĭ stîmpara la unu locŭ, şi catre ceĭ ce maĭ tim puriu i se rugaŭ, se pleca lesne; şi pre cine lua şi ţinea in credinţa odata, de acı până la mórte păzĭa. Şi a meşterşugi şi a face lucrurĭ impotriva vrajma şilorŭ luĭ, minune era, şi in nemerélă, şi in grabă ce lucra; şi maĭ marea mi nune era starea-ĭ şi rabdarea-ĭ in primejdiile ce se supunea. Ĕră precum era milostivu celorŭ ce se dau şi i se închinau lu, aşa neplecatu şi neîmblanḑitı era celoru ce biruiaŭ (fórte acésta ca unı varvaru şi ca unu crudu facênd o haine dreptu aceea luciĭ purta, părêndu-ĭ că şi acelea la marie partine cu. La prînzare rarŭ şedea, iar la cina multu manca, şi maĭ multu carne, păne ma nimicu mânca. Vinŭ bea fara mĕsura, maı vırtosu când se odihnĭa; în a totu firea a 'şĭ-o ţinea se nevoia, şi şi altele multe ca acelea avea i ţinea. Banĭ înca, şi dupe a maĭ marilorŭ loru învĕţatura, îı ocarĭa şi nu-ĭ poftĭa, caıele adese-orı încă ḑicu ca-l auḑıau toţĭ şi ḑicêndu, ca banii maĭ multu dau intr' taciune şi voie rea când 'ĭ perde nescine şi 'ĭ rapune, deca u'ĭ îĭ dau ese e parere bună când iĭ caştiga şi 'ĭ dobîndesce.

Maĭ ḑice acestu Calimahu ca de trupu, acelu craiu Atil . înca era maĭ m u decâtu de vîrsta tocma; pepţosŭ, vırtosu, capulu cam mare, ochiĭ cam micĭ,

www.dacoromanica.ro

barba-ĭ rară amesteca căruntețe; se cunoscea și fața-ĭ că este mojicósă, cum le era felul. Graiul grozničŭ și spăimosŭ, și dupĕ varvarul lorŭ graiŭ, era și tare de urechĭ; iar nasul de treĭ degite de latŭ ș. c. l.

www.dacoromanica.ro

DOMNII ȚEREI MOLDOVEĬ

ȘI

VIAȚA LORŬ

DE

GRIGORIE URECHE
VORNICŬ MARE IN MOLDOVA.

www.dacoromanica.ro

PREDOSLOVIE

Mulţĭ scriitorĭ s'aŭ nevoitŭ de aŭ scrisu rîndulu şi povestea ţĕriloru, şi au lăsatŭ izvodŭ pre urmă, şi bune şi rele sĕ remâe fiiloru şi nepoţilorŭ, şi sĕ le hie cele bune de învеţătura, éra cele rĕle ca sĕ e pótă feri, şi sĕ se socotéscă, şi celorŭ bune sĕ urmeze. Şi alţiĭ pizmuindŭ, şi însĕmnândŭ, şi scriindŭ, cum şi eŭ Grigorie Urechi, care den mila luĭ Dumneḑeŭ şi a Domnuluĭ meŭ am fost Vornicŭ Mare, cu multă nevoinţă amŭ cetitŭ cărţile şi izvódele, şi ale nóstre, şi celorŭ streine, şi amŭ aflatŭ capŭ şi începĕtură moşilorŭ de unde aŭ izvorîtŭ în ţĕră, şi s'au îmulţitu, şi s'aŭ lăţitŭ, ca sĕ nu se înnece aniĭ ceĭ trecuţi a tóte ţĕrile; şi apoĭ ĕ nu se pótă sci ce aŭ lucratŭ, sĕ se asemine hiarelorŭ şi dobitócelorŭ celoru mute şi fără minte. Aceea urmândŭ, şi măcar că se află şi de alţiĭ însemnate lucrurile ţereĭ Moldoveĭ, apucatum'amŭ şi eŭ a scriere incepĕtura, şi ada osulŭ, maĭ apoĭ şi scăderea, care se vede că au venitŭ în ḑilele nó tre, dupe cum aŭ fostŭântêiulŭ ţĕreĭ şi pămêntuluĭ nostru a Moldoveĭ. Că cum se tîmplă de sîrgŭ şi adaoge pohoiulŭ apeĭ, şi iaraşĭ de sırgu scade şi se împuţinéza, aşia s'aŭ adaosŭ şi Moldova, care maĭ apoĭ de la alte ţerĭ s'aŭ descalecatŭ, şi s'aŭ laţitu de sîrgŭ şi fară de zĕbavă. Acele cercândŭ, le-am îndreptatŭ cu nevoinţa, ca nu numaĭ le topiseţulu nostru, ce şi carţĭ streine amu cercatŭ, ca se putemu afla adeverulŭ, ca sĕ nu me aflu scriitorŭ de cuvinte deşierte, ce de drepte; că letopiseţulŭ nostru celŭ moldovenescŭ aşia scrie de pe scurtu, că nice de viaţa Domnilorŭ, carii aŭ fostŭ tótă cîrma, nu alege, necum lu crurile din năuntru se aléga; şi pre scurtŭ scriindŭ şi însemnându, de la începutŭ până la Domnia lui Petru Voda Rareşu, şi s'au stın u; că de aice încóce n'au mai scrisŭ nimene. Nice este a se mirare, că criitoriĭ nostri n'aŭ avutŭ de unde strînge cărţĭ; că de la locuitoriĭ d'ânteiu i'aŭ aflatŭ scrisori, că n'aŭ lasatŭ, ca nisce ómenĭ neaşeḑaţĭ, şi maĭ multu prostĭ şi necarturarĭ, ce şi eĭ au scrisu maĭ multŭ din ba me şi den povestĭ, ce aŭ auḑitŭ unulŭ dela altulu. Ćra scrisorile strĕiniloru cr'u prea largŭ şi de ajunsŭ, cariĭ au fostŭ rîvnitorı şi herbinţĭ nu numaĭ ale

www.dacoromanica.ro

sale sĕ scrie, ce şi cele streine. Şi de acolo luândŭ multe, şi lipindu-le cu ale nóstre vremĭ potrivindŭ, şi amŭ scrisŭ acestŭ letopiseţŭ, carele şi de nu se va potrivi pe la multe locurĭ, celŭ ce va hi cu minte, gîndescŭ că nu 'mĭ va vinui; că de multe orĭ omul înseşĭ cele ce vede cu ochiĭ seĭ nu póte se le pue pe rîndu, şi multe smintesce, şi aŭ spune maĭ multe, aŭ maĭ puţine; dar cele de demultŭ şi rĕsuflate de atîta vreme de anĭ! Ce eŭ, cum amŭ aflatŭ aşia amŭ arĕtatŭ.

GRIGORIE URECHI
Vornicŭ mare.

www.dacoromanica.ro

Pentru descălecatul ţĕreĭ Moldoveĭ.

Vorŭ uniĭ sĕ'Ĭ ḑica Moldoveĭ că au chemat'o de maĭ 'nainte Sţitia, séŭ Skitia pre limba slovenéscă; ce Sţitia coprinde locŭ multu, nu numaĭ al nostru, ce închide şi Ardélul, şi ţéra Muntenésca, şi câmpiĭ despre Nistru, şi coprinde o parte mare şi den ţéra Leşéscă. Chemat-o-au uniĭ şi Flakia, de pre Flak Hatmanulŭ Rîmlenescŭ, ce scriŭ letopiseţele latinescĭ ca aĭ batutu rĕsbóie cu Skitiĭ pre aceste locurĭ; dece, schimbându-se şi schimosindu-se numele, din Flakia i-aŭ ḑisu Vlachia, ce noĭ acestu nume nu'l putemu dare ţĕreĭ nóstre Moldoveĭ, ce ţĕreĭ Muntenescĭ; că eĭ nu voru se desparţa se faca douĕ ţĕrĭ, ce scriŭ că au fostŭ totŭ o ţéra şi unŭ locu. Ĺră noĭ aflamu ca Moldova s'au descalecatu maĭ pre urmă, şi Muntenii maĭ d'ântêiu; macar că s'au trasu dela unu isvoru Muntenii ântêiu şi Moldovenii maĭ pre urmă.

Scriu alte istorii pentru ţéra nóstra, Moldova, cum au statutu pustie pe te 600 de anĭ, trecêndu pre aice Trajan Imperatulu Rômuluĭ a carua e cuno c semnele puterei lui, pre unde au trasu Troian, peste multe ţerĭ, trecênd cu oştile luĭ peste câmpi, şi peste ape. Atâţia anĭ s'au aflatu pustie, pâna când aŭ vrutŭ milostivul D-ḑeŭ a nu lasa acestŭ pămêntu fara de ómenĭ; care cu voia sfinţieĭ sale, îndemnându-se o samă de feciorĭ de Domnĭ, den domniele ce aĭ fostŭ pre acele vremĭ la Rômu, şi cu ómenii loru den Maramureşu venindu peste munţii ungurescĭ, şi peste munţiĭ ţereĭ Moldoveĭ, vînându here selbatice, pâna au eşitu la apa ce-i ḑicemu Moldova, gonindu unu zimbru, carele 'l-aŭ şi vînatŭ, la loculu unde se chiama acmu satulu Boureniĭ, pre acea apa a Moldovei; şi au pusŭ nume apei, de'Ĭ ḑisera Moldova, pre numele uneĭ caţiele ce'i ḑiceau Molda, care atunci, gonindu zimbrulu, s' u înecatu întru acea apa, şi de pre numele apeĭ se ḑice acmu şi ţereĭ, Moldova. Şi aceia, eşindu la locurĭ frumóse şi deschise, au socotitu cu toţiĭ ca e locu bunu de hrana, şi plăcêndu-le tuturorŭ s'au întorsu înapoĭ ĭarasĭ în Maramureşu, şi şĭ-au co u ómenii toţi intr'acéstă ţéra.

Aşijderea şi limba, sau graiul nostru, den multe limbĭ este facutu; şi ne e te amestecatŭ graiulŭ nostru cu al vecinilor de pen pregiuru, maca u ca de la Rômŭ ne tragemŭ, şi cu a loru cuvinte ne'i ame tecatu graiulu. Ce, fiindu ţéra maĭ de apoi, ca la o sloboḑie, de pen pregĭuru venin lu şi de calecându, den limbile loru s'au amestecatu a nó ra: dela Romlenĭ, ce le ḑicem Latin, adecă limba latinésca, noi ḑicemu pâne, eĭ ḑicu pani ; noĭ ḑice n carne, eĭ ḑicu caro; gaina, galina; muiere, mulier; femeia, femina; al nos ru, no ter, i t le multe den limba latiné ca. Şi de a nu socoti de amĕnun ulu t e cuvint le leamu înţelege. Aşijderea şi de la Francĭ: noĭ ḑicemu calu éra eĭ v l; de Leşĭ: noi ḑicem pragu, éra ei prog, iprocĭ; carele nu le putem i ĕmnar tote. Şi pentru acésta se cunósce că, precum nu este descălecata ţéra de óm aşeḑaţĭ, aşia nice tocmala, nice obiceiele ţĕrei bine nu ' u aşieḑate· ce

www.dacoromanica.ro

dîreptatea aŭ lăsatu pre celŭ maĭ mare sĕ o gĭudece; şi ce 'ĭ-au părutŭ luĭ, orĭ bine, orĭ rĕu, aceea au fostu lege; de unde au luatu şi voie p'asia marie şi vîrvu. Dece, cumu'ĭ voia Domnuluĭ; numaı ce 'lu caută sĕ le placa tuturoru, orĭ cu folosu orĭ cu paguba ţĕreĭ, care obiceiu şi până aḑı traĭesce.

Află-se acéstă ţéră sĕ fie locuitu şı alţiĭ într'însa, maĭ 'nainte de noĭ; de unde, ţĕreĭ acesteıa cetaţile se cunoscu a fire lucru Frâncescŭ, de aŭ lŏcuitŭ oştile Rŏmuluĭ, şi au ernatu de multe orĭ, batêndu-se uneorĭ cu Skiţiĭ, saŭ cu Tatarĭ, une orĭ cu Bosna, şi cu Rumili, şi la Persĭ trecêndu. Ce fiindŭ in calea rĕutaţiloru, şi călcând-o oştile, făcêndu-se de multe orĭ rĕsbóĭe pe aceste locurı, precum semnele arată, care vedemu preste locurı multe movile şi şanţurı, pre Nistru, pe Prutu, şi prin paduri, n'aŭ maĭ pututŭ a suferire, ci s'aŭ pustiitŭ.[1])

Dupĕ rĕsipa ţĕreĭ de'ntêiŭ de greulŭ oştilorŭ luĭ Flakŭ, Hatmanul Rŏmlenescŭ, maĭ apoĭ dupĕ multa vreme, când fecioriĭ ceĭ de Domnĭ den munţiı ungurescĭ pogorîndu dupĕ vînatu, şi au nimeritu la apa Moldoveı, vĕḑêndu locurĭ desfătate, cu câmpı deschişĭ, cu păduri dese, si cu ape curgătóre, indragindu loculu, aŭ trasu pre aı seı dela Maramurĕşiŭ, şi pre alţiĭ aŭ îndemnatŭ de aŭ venitŭ. Şi aŭ descalecatântêiŭ sub munte; apoĭ, imulţindu-se, maĭ şı crescênd înainte, nu numaı apa Moldoveĭ saŭ Siretulŭ le-aŭ fostŭ hotarŭ, ce pênĕ la Nistru, şi pênĕ la mare s'au laţitu. Maĭ apoĭ şi rĕsbóĭe faceaŭ, ca se-şĭ apere ţéra şi pamêntulŭ seu de catre Sciţĭ şi Goţı, şi de către alţĭ vecinĭ ce eraŭ prin pregıuru; ce avêndu purtatorĭ de grije pre Domniĭ loru, cari'ı redicase dintre sine, de multe orĭ in ţéra Leşéscă au intratŭ, şi multă pradă şi isbîndă aŭ facutŭ. Den câmpĭ pre Tatarĭ ĭ-aŭ scosŭ. Aşıjderea şi Muntenilorŭ, nu numaĭ nevoie şi gróză le făceaŭ, ce şi domniile le schimbaŭ, şi pre cine vreaŭ eĭ priimiaŭ[2]). Pre Ardelenĭ nu 'ĭ lasau sĕ se odihnéscă, ce pururea le făceau nevoie, şi cetaţı multe le luase, şi le lipise cătrĕ ţéra Moldoveĭ, carele tóte la rîndul sĕu se voru arata.

Maĭ apoĭ, şi cu Turcii, carĭĭ se vedeau că, ca o negura, tóta lumea acoperiaŭ, rĕsbóie minunate făceau; de multe orĭ 'ı-aŭ şi biruitŭ. Maĭ apoĭ, de 'ı-aŭ şi supusŭ sub jugul loru, de câte-va orĭ i-aŭ asudatŭ, rocoşindu-se, şi nu fără multa mórte, şı pagubă in ómenĭ, pâne a se aşeḑare.

---

[1]). Dupĕ aceste cuvinte a luı Urechi, Samuıl, Misail şi Evstratıe (ımpotriva cărora strigă atâtu de multu Mıron şi Neculaı Costın, asemenea şi Cantemiı) aŭ adaosu anecdota lorŭ, despre Trajan şı Laslau, craiul ungurescu —Veḑı tótă acésta naraţie la sfîrşıtul tomuluı Apendıcus I.

[2]) Acésta au fostu reciprocu· Mıhaiu Vıtézul, ca şi Stefan cel mare, maı de demultu, s'aŭ numıtu Domnu ţĕreı Moldoveı şi ţĕreı Romanescı; tıtlu falnıcu, ce pentru folosul in deobsce a Românıloru n'ar fi trebuitu nicı-o-data sĕ se maı desparţa (Nota edıtorulu dın 1852). — Dorinţa dın 1852 s'a realisatu în 1862. Deıe Dumneḑeu ca generaţıunea vıtóre sĕ scie pastra ceea ce generaţıunea dın 1852—1854 a creatu: *Unirea Românieĭ. N. E.*

www.dacoromanica.ro

CAP. I.

Inceputul Domnilor ţĕreĭ Moldoveĭ vomŭ sĕ arătăm, den anulŭ 6867.

Intre aceĭ feciorĭ de Domnĭ, ce aŭ nemeritŭ loculŭ acesta, aŭ fostŭ şi Dragoşŭ Vodă, feciorul luĭ Bogdan Vodă, carele era din domniĭ Rŏmuluĭ, ce venise dela Maramurĕşŭ, şi se vedea maĭ de cinste şi maĭ de folosŭ decâtŭ toţĭ; pre carele cu toţiĭ 'l-aŭ alesŭ şi 'l-aŭ pusŭ Domnŭ, maĭ mare lorŭ şi purtătorŭ de grije. Şi dacă 'l-aŭ pusŭ domnŭ, aŭ luatŭ pildă de pre capulŭ aceleĭ hierĭ nesîlnice, zimbru, ce scrie maĭ susŭ că 'l-aŭ vînatŭ, şi puseră de aŭ făcutŭ pecetea ţĕreĭ Moldoveĭ, de trăiesce pênĕ intr'acéstă vreme, in mânile celuĭ ce-l alege D-ḑeŭ a fire domnŭ ţĕreĭ, de se pune pre cărţile domnuluĭ, pentru tocmelele şi aşieḑările lŏcuitorilorŭ, şi de ascultarea şi certarea celorŭ ce facŭ strîmbătăţĭ intre lŏcuitoriĭ ţĕreĭ. Şi aŭ domnitŭ doĭ anĭ Dragoşŭ Vodă, şi s'aŭ sĕvîrşitŭ. Şi întru acéstă începĕtură aŭ fostŭ domnia ca o căpităniе. Pre acesta semnŭ, de'ntêiaşĭ-dată ce se arătă domnia fără traiŭ, se putea cunósce că nu va fi aşeḑare bună intre domniĭ Moldoveĭ; ce cum aŭ fostŭ pré scurtă viaţa domnuluĭ d'ântêiŭ, aşia şi domniĭ ce vorŭ fi pre urmă, adesea se vorŭ schimba; şi multă neaşeḑare va fi între domniĭ Moldoveĭ[1]). Dupĕ Dragoşŭ Vodă aŭ stătutŭ domnŭ fiul sĕŭ, Sasŭ Vodă, şi aŭ domnitŭ patru anĭ, şi s'aŭ sĕvîrşitŭ.

Şi aŭ rĕmasŭ domnŭ fiu-sĕŭ, Laţco Vodă, şi aŭ domnitŭ optŭ anĭ.

Ĕră după Laţco Vodă aŭ domnitŭ Bogdan Vodă şese anĭ[2].)

---

[1]). Domnia luĭ Dragoşŭ-Vodă a scrie pre largŭ, anevoĭe este, devreme că ceĭ din vecĭĭ de atunce nemică n'aŭ însemnatŭ; aşijderea şi alţĭ istoricĭ megieşĭ nemică n'aŭ ameliţatu de acéstă domnie, cum nice de alţĭ domnĭ ce aŭ fostŭ pre urma luĭ, pênă la domnia luĭ Stefan-Vodă, cu feciorĭĭ sĕĭ, Petru şi Stefan, de carĭĭ vomŭ scrie la rôndul lorŭ. Pentru aceea, şi noĭ cu anevoĭe este a scrie ce s'aŭ lucratŭ, ce aŭ aşeḑatŭ, câtŭ aŭ domnitŭ, şi unde i s'aŭ sfîrşitu viaţa. Fără câtŭ numaĭ Urechi-Vornicul scrie, in letopiseţul sĕŭ, că aŭ domnitŭ anĭ doĭ şi aŭ muritŭ; ĕră maĭ multŭ nu scrie, nice ce aŭ lucratŭ in ḑilele luĭ, intr'aceĭ doĭ anĭ, nice unde aŭ muritŭ.

Inţĕles-amŭ şi noĭ din ómenĭ bĕtrînĭ, lŏcuitorĭ de aicĭ din ţĕră, cum se trage cuvêntul din omŭ in omŭ, că o Biserică de lemnŭ, la Olovăţŭ, sĕ fie făcută de Dragoşŭ Vodă, şi acolo ḑicŭ sĕ fie ingropatŭ Dragoşŭ Vodă. Şi acea biserică de lemnŭ aŭ mutat-o Stefan Voda, de o aŭ clăditŭ la monastirea Putna, unde stă pênă acum; ĕră pe locul biserieeĭ de lemnŭ, la Olovăţŭ, Stefan Vodă aŭ ziditŭ biserică de piatră. — *Neculaĭ Costin.*

[2]). De acestu Bogdan Vodă póte sĕ fi insemnatŭ Bonfin istoricul, că aŭ eşitŭ din Maramurĕşŭ cu Valachi in ţĕră. — *Neculaĭ Costin.*

www.dacoromanica.ro

Dupĕ Bogdan Vodă au domnitŭ Petru Vodă, feciorul luĭ Mușat, 16 anĭ[1]).

Éra dupĕ Mușat au domnitu frate-sĕu, Roman Vodă, treĭ anĭ[2]). — Dupĕ Roman Vodă au statutu la domnie Stefan Voda, care aŭ avutŭ doĭ fecioru, și aŭ domnitŭ șepte anĭ.

Éra ce se va fi lucratu in ḑilele acestoru domnĭ, nu se afla scrisu nemică, câtu au domnitu eĭ 46 de anĭ; cunósce-se ca póte au fostu neașeḑațĭ, și de curîndu, și n'au avutu cine scrie; nice vecinii, carĭĭ nemica n'au lasatu ne însemnatu, n'aŭ sciutu nimicu despre dînșiĭ, se fie scrisŭ.

CAP. II.

Domnia feciorilorŭ luĭ Stefan Vodă celuĭ d'âmtêiŭ.

Acestu Stefan Voda au avutŭ doĭ fecioru, cum s'au pomenitu mai susu, pre Stefan și pre Petru; carii, dupĕ mórtea tatâne-seŭ, pricindu-se pentru domnie, au fugitŭ Stefan, fratele cel mai mare, la Cazimir, craiul Leșescu, pohtindŭ ajutoru împotriva fratine-sĕŭ, lui Petru, și se i se plece cu tótă ţéra. Éră Petru, cu ajutoru de la Ungurĭ, au apucatu ţéra. Vrêndu Cazimir, craiul Leșescŭ, ca sĕ dobîndéscă ţéra, și sè fie pre voia lui Stefan Vodă, 'ĭ-au datŭ óste, și au intratu in ţéră, in ḑiua âmtêiu a lui Iulie. Și âmtêiŭ îi mergea cu norocu; éră maĭ apoi 'ĭ-au amagitu aĭ nostri, de 'i aŭ băgatŭ la codru; și fiindŭ copacii înținațĭ pre lîngă drumu, i-au surpatu asupra lorŭ; unde, câțĭ n'aŭ peritŭ de copacĭ, 'i-aŭ prinsu vii, pre carii mai apoi 'i-au rĕscumperatu craiul Cazimir. Fost-aŭ intre acești robĭ ómeni marĭ: Zbignev, și Tîncenschi feciorul Voevodului de Cracaŭ, și treĭ stéguri a treĭ Voevoḑi: a Kracăuluĭ, a Sandomiruluĭ și a Liovului, și nóĕ stégurĭ boieresci[3]). Éră letopisețul nostru de feciorii luĭ Ste-

[1]). De miratu este intr'atiția anĭ sĕ nu se pomenéscă mai multŭ de domnia luĭ; și nu altă pricină, fara câtu toți aceștia, póte fi, n'au cutezatŭ mai la câmpu a se lăți, de grija de Tătari, ce mai pre sub munte. Pentru aceea, nice in scimța megieșiloru nu erau inca de totu dați, sĕ scrie mai pre largu de dînșii. — *Ne ulai Costin.*

[2]). Și acésta amu adeveritu, iubite cetitorule, dintr'unu uricu, acestuĭ domn, precum scrie Dosoteiu Mitropolitul, și carele se afla la monastirea Po'nata de la munte, scriindŭ titulușul așa: Великъін Самодержавнїй Бжіеіо милостніо Господин Иоп Роман Воевода обладаіа землаіоъ Молдавскоіо от Плани идоморя дас еомъ съ сими моимн Александром и Богданом и прочаіа. Care pentru acésta se cunósce, ca Alecsandru Voda cel bĕtrînu au fostu feciorŭ lui Roman acestuia. Éra la sfirșitul uriculuĭ așa ḑice. Пїсан сен листъ въградѣнашем у Романа Воевода въ щисто тисіащ но е пол. Deci, acestu domnu au descalecatu tirgul Romanul; și au avutu șese fecioru, și pre numele sĕu s'au numitu și tîrgul Roman il; și erau anii de la zidirea lumii 6900, precum se afla in uricile din ḑilele lui Roman Voda Miron Costin

Acestu Roman Voevod au descalecat tîrgul Romanului, pe apa Moldova, și pre numele seu se chiama *Roman il,* unde au facutu și cetate, ponorita in apa Moldovei, cum se vede și pâna aḑi *Ioan Ne l a.*

[3]). Pre urma lui Stefan Voda au rĕmasu domnia ţĕrei la doi fecioru ai lui, anume Petru și Stefan, carii, neputêndu-se tocmi intre sine pentru domnia ţĕrei, s'au aţiţatu mare vrajba intre dinșii. Petru Vodă, macaru ca era frate mai micu, éra pentru blandeţele și obiceiurile sale mai multu pl ca u spre inimele a mai mulți, au trasu parte'a cea mai mare la sine (blândeţile domuilorĭ patrundu inim le noi odulu), d -i poftiau domnia ţerei. Éra Stefan Voda, fi- i du sco i din ţ r , avendu și grije d inșelaciune, despre frate-sĕu Petru Voda, au mersu

www.dacoromanica.ro

fan Vodă, ce pomenimŭ mai susu, nemică nu scrie; ce ḑice că după domnia luĭ Stefan Vodă aŭ domnitŭ Iuga Vodă, apoĭ Alecsandru Vodă, carele se va

---

in ţéra Leşéscă sĕ-ĭ dea ajutorŭ craiul Leşescŭ, Cazimir, cu o samă de boĭarĭ, rugêndu-se craiuluĭ de ajutorŭ impotriva frăţine-sĕŭ, luĭ Petru Vodă, ce domnia in ţéră cu ajutorŭ de la Ungurĭ. Nu 'ĭ-aŭ apăratŭ craiul ajutorul sĕŭ, vroindu sĕ apuce ţéra sub stăpînirea sa; ce de sirgu aŭ poruncitŭ de s'aŭ strînsŭ multe ostĭ din ţéra cea mică Leşéscă şi din ţéra Ruséscă, făgăduindu-se, Stefan Vodă, că nu va lipsi in viaţa luĭ de poruncile crăiescĭ, numaĭ sĕ pună nevoinţă, craiul, sĕ-l aşeḑe domnŭ in scaunul tătâne-sĕŭ. Şi s'au pornitu cu oştu Hatmaniĭ Leşescĭ, cu Stefan Vodă, asupra luĭ Petru Voda. Şi de odată mergea cu norocŭ luĭ Stefan Vodă, care maĭ de multe orĭ deprinde a fi făţarnicŭ, precum şi aice cu Stefan Vodă. Măcaru că de câte-va orĭ, lovindu-se strĕjile Leşescĭ cu strĕjile luĭ Petru Vodă, era isbânda totu la Leşĭ. Éră pre urmă aŭ rĕmasŭ inşelaţĭ Leşiĭ, că Stefan Voda 'şĭ-aŭ venitŭ la mare perire. Că Petru-Vodă, socotindŭ că nu va puté sta impotriva oştiĭ Leşescĭ, s'au sfatuitu cu meşterşugŭ sĕ biruiéscă, precum de multe orĭ se têmplă oştilorŭ maĭ micĭ cu cele mai marĭ. Strînsu-s'aŭ cu óstea sa Petru Vodă, şi aŭ intratŭ in codru; tras-au şi Leşii după Petru Voda, nesocotindŭ Leşiĭ meşterşugul luĭ Petru Vodă. Era codrul inţinatŭ de copacĭ; şi intrându Leşiĭ in codru, ĭată cadŭ copaciĭ asupra Leşiloru, impinşĭ de ómenii luĭ Petru Vodă, şi inchise fiindŭ potecile. Îndată şi Petru Vodă cu ómeniĭ sĕĭ aŭ lovitŭ pre Leşĭ; şi incotro era sĕ mérgă Leşiĭ era drumul închisŭ de copacĭ, că sta copaciĭ tăieţĭ şi neoboriţi, ce numaĭ abia eraŭ inţinaţĭ unul de altul, şi'ĭ împingeaŭ cu mâna, şi căḑeaŭ mulţime de copacĭ asupra Leşiloru. Atâta 'ĭ-aŭ ameţitŭ pre Leşĭ copaciĭ şi 'ĭ-aŭ turburatu, că prę carĭ nu'ĭ omora de totŭ copaciĭ, éră de mânĭ şi de picióre îĭ caliceaŭ şi prăvaliaŭ, de căḑeaŭ viĭ in mânele ómenilorŭ luĭ Petru Vodă. Puţinĭ aŭ scăpatŭ sĕnătoşĭ dentr'acel codru. Căḑut-aŭ in robie la Petru Vodă treĭ stéguri a treĭ Voevoḑĭ: a Cracăuluĭ, a Sandomiruluĭ şi a Liovuluĭ, şi alte nóĕ stéguri cu deosĕbite semnele stéguriloru sale. Ómenĭ aleşĭ aŭ căḑutŭ in robie, anume: Navoitecenski, feciorul luĭ Ozdrovitŭ, Voevodul Cracăuluĭ, şi Sbignev Olesninski, moşĭul luĭ Sbignev, ce aŭ fostŭ pre urmă şi Episcopŭ Cracăuluĭ şi Cardinal. Auḑindŭ Cazimir craiul Leşescu rĕsipa osteĭ sale, şi căderea in robie a acestorŭ ómenĭ de frunte, trimis-aŭ solĭ la Petru Vodă pentru rĕscumpĕrarea robilorŭ sĕĭ cu banĭ, pre carĭĭ cu lesne 'ĭ-au scosŭ de la Petru Voda. Tîmplatu-s'aŭ după acéstă peire a Leşilorŭ in Moldova, la anul, şi maĭ mare peire in ţéra Leşéscă, ciuma, in şese lunĭ de cu tómnă; şi atâta s'aŭ fostŭ lăţitŭ, câtu abia pe jumătate de aŭ rĕmasŭ de ómenĭ in Cracăŭ; 20 miĭ de ómenĭ aŭ muritŭ, şi maĭ pre ómenii de frunte stăpînia acel omorŭ.

S'aŭ maĭ ispititŭ şi al doile rindŭ, Stefan Vodă, a cere ajutorŭ de la craiul Leşescu; ce nu insemnéză cronica Leşéscă maĭ multŭ, fără câtŭ ḑice că multă gîlcévă pre urmă aŭ fostu intre Stefan Vodă şi între Petru Vodă.

In aniĭ de la Hr. 1370, murit-aŭ craiul Leşescŭ, Cazimir; éra in urma luĭ au stătutŭ craiu Ludovik, craiul Ungurescŭ.

(Aice Neculaĭ Costin, părăsindu intîmplările Moldavieĭ, se apuca de a povesti despre unirea Litvanieĭ cu Polonia, despre regina Edviga, despre Duca Iagellon, despre Vasile, marele duca a Rusieĭ, etc. Veḑĭ tótă acéstă bucată la sfîrşitul tomului. Apendics II.)

Petru Vodă, fratele luĭ Stefan Vodă, după gâlcéva ce au avutu cu Leşii, pre urma s'aŭ aşeḑatŭ, şi singurŭ Petru Vodă, in ḑilele acestuĭ craiŭ (Vladislav Iagellon), au mersu la Liovŭ, impreună cu boĭerii ţĕreĭ. Acolo aflându pe craiul, au aşeḑatu legăturĭ de pace de ambe părţile, şi s'aŭ intorsŭ Petru Vodă la scaunul sĕŭ. Căcĭ Petru Voda vĕḑuse că craia Ungurésca, după mórtea luĭ Ludovik, aŭ statutu câta-va vreme fără craiŭ, stapânind craiasa Elisaveta) vĕḑuva, s'aŭ lipsitŭ de sub ascultarea şi apărarea Ungurilorŭ, şi s'au închinatu sub ascultarea luĭ Vladislav, craiul Leşescu, in aniĭ de la Hr. 1388. Scrie Kromer cronicarul Leşescŭ, că şi Mircea Vodă, Domnul Muntenescŭ, totŭ pre acea vreme (vĕḑêndu stapînia Ungurésca sub cîrma muerésca), când şi Petru Vodă au ajunsŭ cu prieteşugu la Vladislav Iagello, craiul Leşescŭ, precum mărturisesce de ḑice: şi pâna la acéstă vreme suntu in vistearĭul crăiescŭ uricele cu aşeḑamênturile de pace cu Mircea Voda, domnul Muntenescu, carele era bir-

www.dacoromanica.ro

pomeni mai josu. Éră noi n'amŭ lăsatu sĕ nu insemnămŭ nicĭ de feciorii luĭ Stefan Voda, pentru că póte sĕ fie adevĕratŭ, ca nu părtinesce cronicarul Bielskie aloru sĕĭ, ci scrie poticala ce aŭ petrecutŭ Stefan Vodă, cu ajutorul Leşiloru, de au peritu cu toţiĭ.

CAP. III.

Domnia lugă'ĭ Vodă, carele s'aŭ arătatŭ maĭ vrednicŭ cu tóte.

Iuga Voda intrecut-aŭ pre domniĭ ceĭ trecuţĭ, de maĭ 'nainte de dênsul; că au trimisu la patriarhia de Ohrida, şi au luatŭ blagoslovenie, şi au pusu Mitropolitŭ pre Teoctistŭ, şi au descălecatu oraşe prin ţĕră, totŭ la locurĭ bune, şi au alesu sate, şi le-aŭ facutŭ ocóle pen pregiurŭ. Şi au inceputŭ a daruire ocinĭ prin ţĕră la voĭnicĭĭ ce făceaŭ viteziĭ la oştĭ. Şi aŭ domnitŭ doĭ anĭ, şi 'l-aŭ luatu Mircea Voda, Domnul Muntenescu, la sine.

nicu craiului Ungurescu, că dupa mórtea lui Ludovik au eşitu de sub apararea craiei Unguresci, şi era scrisu, ca unul faia altul sĕ nu se oştésca asupra craiului Ungurescŭ. Scrie Anton Bonfin, cronicarul Ungurescu, ca dupa mórtea lui Ludovik, stându la craia Ungurésca Jicmond, vĕdêndu ca s'au desbatutu câte-va ţĕri de subu domnia craiei Unguresci, s'au ridicatu cu oşti asupra aceloru ţĕri, cumu'i Bosna, Horvaţii, Bulgarii, Moldovenii şi Muntenii, şi s'au pornitu asupra Muntenilorŭ, la al patrule anu a craiei sale. Ca, pe vremea stapânirei femeesci, in ţéra Ungurésca erau multe amestecaturi; ca Vlachii, carii traiescu pe locul Dakilorŭ şi al Goţiloru, oţerîndu-se de stapânirea muierésca, s'au fostu abatutu de la craia Ungurésca, carii nice birul ce erau tocmiţi sĕ'l dea, nu 'l-au datu Pentru acésta Jicmond, craiul Unguresca, s'au pornitu, ţice, asupra lui Stefan Voda, domnul Muntenescu Aice stau de mĕ miru, ce Stefan Voda au fostu acela; ca letopiseţele leşesci pomenescu de Petru Voda in Moldova, şi de Mircea Voda in ţéra Muntenésca Póte fi Stefan Voda, fratele lui Petru Vodă, dupĕ mórtea fraţine-sĕu Ca ţice Bonfin ca acel Stefan Vodă amêndoue ţerile domnia, care dupe ce au auţitu de venirea lui Jicmond craiul, au implutu ţéra Oltenésca, adeca Muntenesca, de oşti, şi au prinsu tóte strimtorile şi potecele munţiloru cu ómenii sei, sĕ închidĕ in munţi pre Jicmond craiulu, cu oştile lui. Orînduit-au oşti şi pe vîrfulu munţiloru, sĕ fie de aparare. Éra Jicmond craiul, dupe ce au intratŭ in ţéra Muntenésca cu multa o te, trecênlu preste munţi, 'i-au eşitu inainte Muntenii cu Domnul Muntenescu, in munte, şi au datu mare resboiu Ungurilorui câtu înfrînsese pe Unguri, că şi din munţi cu petre îi ucideau. Ce imbarbatându-se Ungurii cu Jicmond craiul loru, au descalecatu Ungurii de pre cai şi au infrîntu pe Muntenii, câtu au purcesu in risipa óstea loru, neputêndu suferi focul Ungurilorui, şi'i gonira preu munţi, ţice Bonfin, şi pre mulţi au prinsu vii. Éra eşindu Jicmond cu óstea sa din munţi, au ajunsu la Tirguşoru, in ţéra Muntenésca, unde era domnul inchisu sĕ se apere. Éra nu scrie ce oraşu au fostŭ; ce orĭ la Têrgovişte, orĭ la Tîrguşoru au fostu. De unde, inţelegêndu domnul Muntenescu că vine Jicmond, neasteptându sĕ-l dobîndesca, 'l-au întîmpinatu cu boiarii sei, şi 'i-au caţutu la picióre, cerşindu-şi ertaciune, şi aratandu-i pricinele abaterei sale de sub stapînirea craiei Unguresci, . iproci. Scrie Bonfin facut-au şi pace domnul Muntenescu atunceşi despre Jicmond, craiulu Ungaire cu *N. C.*

www.dacoromanica.ro

CAP. IV.

Domnia luĭ Alecsandru Vodă cel bunŭ şi bĕtrînŭ.

Letopiseţul nostru cel Moldovenescŭ scrie că aŭ fostŭ cursul anilorŭ 6907, când aŭ stătutŭ domnŭ Alecsandru Vodă cel bunŭ; ĕră letopiseţul cel lătinescŭ scrie că aŭ fostŭ velétul 6921, când aŭ stătutŭ dentre acestia la domnie Alecsandru Vodă[1]), carele ântêia-dată multe lucrurĭ bune aŭ începutŭ a face in ţĕră. Făcut-aŭ dóĕ monastirĭ marĭ in Moldova, Bistriţa şi Moldoviţa, şi le-aŭ înzestratŭ cu multe sate, şi vecinĭ, şi cu hĕlĕştae, şi cu veşminte scumpe înnăuntru, şi cu odóre. Şi déca s'aŭ vę̆dutŭ luminatŭ in cinstea domnieĭ, in doĭ anĭ a domnieĭ sale, fiindŭ maĭ întregŭ şi maĭ cu minte de câtŭ ceĭ trecuţĭ înnaintea domnieĭ luĭ, şi multe rîvnindŭ şi nevoindŭ spre cele de folosŭ sufletuluĭ sĕŭ, adus'aŭ cu mare cheltuélă. din ţéra păgână[2]), sfintele moştiĭ ale mareluĭ mucenicŭ Ioan Novi, şi le-aŭ pusŭ întru a sa vestită cetate, ce este la oraşul Suceveĭ, cu mare cinste şi pohvală, de ferirea domnieĭ sale şi de paza scamnuluĭ sĕŭ. De veĭ cerca la cărţile besericiĭ[3]) veĭ afla scrisŭ viaţa sfinţieĭ sale, Mercurĭ şi Joĭ, in sĕptĕmâna Rusalelorŭ; atunce îl slăveşce tótă ţéra nóstră, in sfînta Mitropolie in Sucéva, unde 'ĭ zacŭ sfintele moştiĭ.

Şi cu darul de înţelepciune, ce avea dela milostivul D-ḑeŭ, prĕvindŭ şi vę̆dêndŭ cinstea lumiĭ cum se cade a se purtare, craiĭ, impĕraţiĭ şi domniĭ, in podóbe şi in obiceie de cinste, socotit'aŭ şi la acéstă ţéră, măcarŭ că n'aŭ maĭ fostŭ căutat'o alţiĭ ce aŭ fostŭ Domnĭ de maĭ 'nainte; ântêia dată aŭ trimisŭ la Patriarhia de la rĕsăritŭ, de aŭ luatŭ blagoslovenie[4]), şi aŭ făcutŭ Mitropolitŭ, şi 'ĭ-aŭ datu şcaunŭ o sfîntă monastire, în oraşulŭ Suceveĭ, sĕ fie Mitropolie, lângă curtea domnéscă, dându-ĭ multe sate, şi ocinĭ, sĕ fie de poslușianie sfinteĭ Mitropoliĭ. Dat'a şi o samă de ţinuturĭ in Eparhia Mitropolituluĭ, făcêndu-l epitropŭ legeĭ.

Maĭ făcut-aŭ şi al doilea Episcopŭ, dupĕ Mitropolitŭ, la sfînta Mônastire in oraşŭ in Roman, şi 'ĭ dede eparhie o parte de ţinuturĭ, pe sub munte in gĭosŭ.

Maĭ făcut'aŭ şi al treile Episcopŭ, la monastirea Rădăuţiĭ, şi eparhie i-au datŭ ţinuturile din partea de susŭ, despre ţéra Leşéscă.

Daca aŭ aşie̯datŭ Vlădicĭ, le-aŭ făcutŭ cinste mare, că le-aŭ pusŭ scaunele de aŭ şe̯dutŭ den drépta Domnuluĭ, maĭ susŭ adecă, maĭ aprópe de Domnu de câtŭ toţĭ sfetnicĭi.

---

[1]). Dar aŭ greşitŭ, căcĭ se află că unŭ uricŭ a luĭ Alecs. Vodă, la monastire la Bîrnovski, şi scrie din veleatul 6909. — *Samuil Dascalul.*

[2]). Din ţéra Turcéscă, de la Trapezont. — *N. C.*

[3]). Şi mai alesŭ in pauceniele părintelui Varlaam Mitropolitul, ce'su tiparite in ḑilele rĕposatuluĭ Vasile Vodă. — *Miron Costin.*

[4]). După Iuga Vodă. — N. C. — Ĕră Ioan Neculce ḑice: Acestu domnu ĭar au maĭ intăritu de la Patriarchia Ohridului blagoslovenia de au aşe̯datŭ Mitropoliă in Sucéva.

www.dacoromanica.ro

Tocmit'au şi boĭeriile marĭ in sfat, de chiverniséla ţĕreĭ şi a pămêntuluĭ Moldavieĭ:

Logofĕtŭ mare, giudecatoru şi alesătoiu de ociniĭ, Ispravnicu pe o sama de óminĭ de frunte, ce suntu curtenĭ la ţéra, şi judecătorŭ tutuloru cine suntu cu strîmbataţĭ in ţéra, şi luatorŭ de sémă tutuloru Ispravniciloru, ce suntŭ la curtea domnésca.

Vornicu mare in ţéra de giosu, giudecatoru tuturoru din ţéra, şi globnicŭ de morţĭ de omu, şi de şiugubinĭ, ce se facu la partea luĭ, şi Vornicŭ Barladuluĭ.

Vornicu mare de ţéra de susu, giudecatoru tuturorŭ din ţéră, cine aŭ strîmbătăţĭ, şi globnicu de morţĭ de omu, şi de şiugubinĭ, ce sĕ facŭ in partea luĭ, şi Vornicu Dorohoiului.

Pârcalabu de Hotinŭ, la margine, despre ţéra Leşéscă şi Căzăcéscă, gĭudecătorŭ tuturoru la acel ţinutu.

Hatman, pârcalabu şi portaru de Sucéva, şi ispravnicu pre tóte oştile ţĕreĭ.

Postelnicu mare, dvorbitoru înaintea Domnuluĭ, şi pârcălabu de Iaşĭ, şi tălmaciu in limbĭ strĕine.

Spatarŭ mare, şi staroste de Cernauţĭ, şi este obiceiu sĕ se îmbrace la ḑile marĭ cu haină scumpa domnéscă, dvorbitoru, cu arme domnescĭ încinsŭ, cu spata Domnuluĭ, într'acele ḑile.

Paharnicŭ mare, şi pârcălabu la Cotnarŭ şi la Harlau, are obiceiŭ se dirégĕ Domnuluĭ la ḑile marĭ, la mese, cu păharŭ.

Visternicu mare, ispravnicŭ pre socotele ce facŭ sĕ se ia din ţéră, şi grijindu şi împarţindŭ lefe slujitorilorŭ, şi purtătoru de grijă a tótă cheltuéla curţiĭ, şi a óspeţilorŭ ce arŭ veni in ţéră, şi tóte catastişele ţĕreĭ in mâna luĭ.

Stolnicŭ mare, cu obiceiu, la ḑile marĭ şi la veseliĭ domnescĭ, îmbrăcatŭ in haină domnéscă, şi vine înaintea bucateloru domnescĭ, le tocmesce pre masă înaintea Domnuluĭ cu tipsiele, şi dvorbitoru intru acele ḑile.

Comisŭ mare, ispravnicu pre povodnicĭ, şi pre toţĭ caiĭ domnescĭ, şi merge înaintea povodnicilorŭ şi a Domnuluĭ.

Medelniceru mare, cu obiceiu îmbracatu in haină domnéscă, la ḑile marĭ, dvorbitoru la masa Domnuluĭ, şi pre fripturele ce se aducŭ in mase.

Cluceru mare, ispravnicu pre beciurile domnescĭ, pre untŭ, pre miere, şi pre colaciĭ ce viniu de la oraşe, la Nascutŭ.

Slugeru mare, ispravnicu pre tóte oborócele, ce se dau la cuhnĭa domnéscă şi la slugitoriĭ curţiĭ, de carne.

Jitnicerŭ mare, ispravnicŭ pre tóte oborócele de pâne, ce se daŭ la curtea Domnuluĭ şi la slujitoriĭ curţiĭ, şi la óspeţiĭ ce viniĭ in ţéră.

Vameşu mare, ce ţine scĕlele ţereĭ, pentru vămi, şi are obiceiŭ de duce dulceţĭ şi cofeturĭ, in ḑile marĭ, la masa Domnuluĭ, şi ispravnicŭ pre neguţătorĭ.

Şiatraru mare pre corturĭ domnescĭ, şi in oştĭ, si in alte calĭ, şi purtatoru de grije tunuriloru.

Uşieru mare, purtatoru de grijĕ tuturoru soliloru, şi tălmaciŭ streinilorŭ la gĭudeţu.

Armaşŭ mare, ispravnicu şi purtatorŭ de grijĕ pentru toţĭ ceĭ ce facŭ reŭ şi cadu la închisórea ţĕreĭ, pen temniţe, şi pedepsitorŭ tuturoru acelora, şi ceĭ gĭudecaţĭ de mórte, daţĭ in mana luĭ sĕ'ĭ omóre.

www.dacoromanica.ro

Agă, ispravnicu pre darăbanĭ, şi pre tergu pre Iaşĭ gĭudeţŭ

Logofetu al duoile, hotaritoru de ocinĭ in tóta ţéra.

Postelnicu al doile, in tóta vremea dvorbitoru înaintea domnuluĭ, feciorŭ de boieru alesŭ.

Logofetŭ al treile, cărturaru, scriitoru bunu, credinciosu la tóte tainele domnuluĭ; şi carţi, orĭ den ţéra, orĭ de la prietenĭ, de unde arŭ veni, tóte in mana lui mergu; şi cu invĕţatura domnului dela dênsul esu respunsurile; şi pecetea ţĕreĭ in mâna lui. Şi orĭ ce gĭudeţe şi îndreptarĭ se facu ómeniloru, fară pecetea domnuluĭ nu potŭ fi, care'ĭ in mana Logofetului al treile.

Postelnicĭ den al doile înainte, cati-va domnul se facă, deprinḑêndu-se la acea cinste, esu şi la alte cinstĭ maĭ marĭ.

Spătarŭ alu doile, şi alŭ treile; celu au doile dvoresce la mese, cându nu dvoresce cel mare, şi el imbracatu, şi cu spata încinsu, şi cu buzduganu la mână, la spatele domnului. Éră al treile dvoresce peste tóta vremea.

Păharnicul al doile, dupĕ vorba Paharniculuĭ celui mare, dvoresce la masa, şi direge păhare cu bĕuturĭ la domnu.

Paharniculŭ al treile, ĭarăşi când nu direge al doile, de direge şi el la masa domnuluĭ.—Iprocĭ.

CAP. V.

Soborul ce s'aŭ adunatŭ în Florentina, unde maĭ apoĭ nemică bunŭ nu s'aŭ alesŭ.

In anul 6940, in ḑilele acestuĭ Alesandru Vodă, s'aŭ facutŭ soboru mare, in Florentina, ca se pótă impreunare biserica resăritului cu a apusuluĭ, pentru multa neingăduinţă şi price pentru capetele legeĭ. La care soborŭ însuşĭ Patriarhul de Ţarigradŭ şi imperatul Ioan Paleologu, şi cu mulţi Episcopi şi Mitropoliţi au fostu. Şi den ţéra nóstră încă aŭ fostu trimisu pre Grigorie Ţamblik. Éra de la apusu, singuru Papa Hristoforu, cu Cardinalii, şi den multe locurĭ Archiepiscopi, şi soborŭ mare de calugărĭ. Şi dupe multa zarva şi galcévă, nemică bunŭ n'aŭ isprăvitŭ; ca in locu de impreunare, maĭ mare despaţire s'au făcutu; macaru că Imperatul de nevoea Turcilorŭ, ce 'ĭ sosise la capu, de rĕmasese numaĭ cu numele Imperatu, éră pre impregiuru coprinsese Turcĭĭ tóte, pristemise la tóte capetele legeĭ, pre voea Papeĭ, numaĭ sĕ dea agiutoru impotriva vrajmaşiului seŭ, ce 'ĭ şi fagaduise. Éra altora de tocmala ce facu e, le-au parutu ca-ĭ strîmbatate şi asupréla biserice resarituluĭ, ca tóte le luase pre voea loru, éra eĭ nemica de câtu au vrutu aĭ noştri, n'au priimitu. Ce atâta zavistie au aţĭtatu, că in locu de impreunare, nicĭ se aude de numele Papĭ şi a bisericeĭ apusului, socotindu-o in locu de calcătórea legeĭ. Ḑiču ca începatorŭ şi îndemnatorŭ acestuĭ lucru sĕ fie fostĭ Marco, Epi copul de Efe , carele ca unu dascal, şi, cum ḑicu unii, pentru pizma grecésca, cuno cêndu ca împresura pre aĭ noştri, de n'au priimitu, şi au datu veste la tŭţĭ ca e n primésca nime acel soboru, macar ca alţii toţi au fostu pri tanitu şi au fo t

www.dacoromanica.ro

primitŭ, ce şi acelora le da vină, că au luatu mîzdă. De care lucru, de era maĭ 'nainte de acel soborŭ neingăduinţă ceva intre aceste biserici, era nădejde că se voru tocmi şi vorŭ veni la impreunare; ériă dupĕ acel sŏborŭ, atîta uraciune statu intre amêndoĕ besericele, de nu se potŭ vedeare cu dragoste ; ce una pre alta hulesce şi defaimă, şi una pre alta va sĕ o pogóre şi sĕ o calce. Rĕsăritul este începatorŭ, apusul va sĕ se înalţe; şi aşa una alteia nu vrea sĕ dea cale, cum rĕsăritul cu apusul n'ar hi fostŭ logodna luĭ Hristosu[1]). Ce de aceste destulu'ı, sĕ ne întórcemŭ la ale nóstre.

Pentru pacea aşeḑată, ce aŭ făcutŭ Alecsandru Vodă cu Craiul Leşescŭ.

Alesandru-Vodă făcut'aŭ prieteşugŭ mare cu Leşiĭ, şi legătură tare, cı, hie la ce trébă, unul pre altul sĕ agĭutoréscă; nice smintélă n'aŭ fostŭ[2]), că întêiŭ aŭ poftitŭ Craiul pre Alecsandru Vodă, ca se 'ı triniţă agĭutorŭ impotriva Krijacilorŭ la Prusĭ. Nice 'l-aŭ amăgitŭ cu prieteşugul, că aŭ trimisŭ agıutorŭ călăreţĭ Moldoveni, caiĭ aŭ făcutŭ mare isbîndă; că bătêndu-se cu Krijacií, întêiŭ s'aŭ făcutŭ a fugi, de ı-aŭ înşiratŭ, gonindu-ĭ spre o pădure, şi îndată pedestrindu-se, le-aŭ săgetatŭ caiĭ sub Nemţĭ, de le-aŭ căutatŭ a dare dosu; şi aceişĭ aĭ nostri s'aŭ încălaratu, şi mare mórte aŭ făcutŭ într'înşiĭ. Decĭ, déca s'aŭ întorsŭ aĭ nostri cu isbîndă, mare mulţămită aŭ avutŭ Alecsandru Vodă de la Craiŭ[3]).

[1]). Trimis-au şi Alecsandru Vodă, cu voıea ţĕreĭ, solı cu Gıig. Ţamblık. N'aŭ aflatŭ solıĭ luĭ Alecsandrıı Voda nice pe Patıiarhul, nice pre ımpĕratul, la Ţarıgrad, ce ĭar se întórceaŭ neisprăvindu nemica; nu le-aŭ parutŭ a fi cu cale; ce s'au dusŭ la Ohrıda, unde, gasind pre Episcopul de Ohrıda, şı dându-şı solıa la dênsul, ca eraŭ trimişĭ pentru ınvĕţatuıa legeĭ, luat-aŭ de acolo şı preoţı, şi carţı Sĕrbescı de tótă orînduıala bısericeĭ. — *M. C*

[2]). Facut-au Alecsandıu Voda legatura cu craıul Leşescu, Vladıslav Iagello, precum maĭ 'naınte şı Roman Voda, feciorul luı Petru Voda, pre caıe l'au fostŭ prinsŭ din Moldova Svidıgeilo, fratele luı Vladıslav, craıul Leşescu, ce eıa stapânitoru Podolieĭ, şı l'aŭ scos de la Svidıgeilo, craıul Vladıslav, şı dupĕ ce l'au scosu sĕ hie juratu Roman Vodă luı Vladıslav, craıul Leşescŭ. Scrıe Stricovskı, cartea XIV, zac. 7, guramînturile luı Roman Voda, cum va fi neclatıtu de sub poruncile luı craıu, precum şı Alesandru Voda Pentıu acestu Roman Voda, la alte letopıseţe a ţĕreı scrısu nu aflu, precum nice cronicarıı Leşescı nu scrıu, nice pomenescu nemica de Iuga Voda, sĕ fie fostu domnu pe uıma luı Petru Vodă, feciorul luı Stefan Vodă De acestu Roman Voda scrıe şı Kıomer, cartea XVII, la ıstoıia sa, că maı 'naınte de ce au trımisŭ Alecsandru Voda solı de pace şı cu legaturı de aşeḑamêntu la craıul Vladıslav Iagello, pre cum se afla ca înca maı 'naınte Roman Voda facuse legatura cu craıul Vladıslav Iagello, precum se afla aşeḑamınturile amendororŭ ın camara craıésca, ḑıce Kromer, şı astaḑı. Şı totu se cunósce ca avea prıce Romın Voda cu Alecsandru Voda, pentru domnıa ţereı; ce pre urma pre Roman Voda 'l-au prınsu Svidrıgeilo Cnézul, fratele luı Vladıslav, craıul dın ţĕră, şı 'l-aŭ dusu la Podolıa in ınchısóre Ériă daca 'l-aŭ scosu den ınchısóre craıul, cum s'au pomenitu maı susu, ce are fi maı facutu acestu Roman Vodă, nu se afla scrıs ın cronica Leşésca. *N C.*

]. Ispıtındu-se craıul Vladıslav asupra Krıjacıloru, 'ı-au trımisŭ şı Alecsandru 400 de Molloveni, ómenı aleşı, carı au arĕtatu mare vıtezie şı ısbânda asupra Krıjacıloru. Ca de odata facêndu se M ld venii a da dosu, şı Krıjacıı eşindu dın cetatea Marieburg, gonınd pre Moldoveni, şî inşırındu-ı spre o d umbrava, s'au pedestrıtu Moldovenıı, şi sagetându-le caıı, au

www.dacoromanica.ro

Avêndŭ deacĭ, Craiulŭ Leşescŭ, a ridicare óste asupra luĭ Jicmont, craiul Ungurescŭ, pus'aŭ zălogŭ la Alecsandru Voda Sniatinul, şi Colomea, şi tótă Pocuţia, şi aŭ luatŭ 1000 de ruble de argintŭ. Şi intr'acelaşŭ anŭ aŭ muritŭ Alecsandru Vodă, după ce aŭ domnitŭ 32 de anĭ şi optŭ lunĭ[1]).

CAP. VI.

Domnia luĭ Iliaşiŭ Vodă şi a luĭ Stefan Vodă, fecioriĭ luĭ Alecsandru cel bunŭ.

După mórtea luĭ Alecsandru Vodă cel bunŭ aŭ stătutŭ la domnie fiul sĕŭ cel maĭ mare, Iliaşiŭ Vodă, carele aŭ priimitŭ şi pe fratele sĕŭ Stefan Vodă. la domnie, şi legândŭ prieteşugŭ cu Leşiĭ le-aŭ intorsŭ Pocuţia cu tóte tîrgurile, şi le-aŭ ĭertatŭ şi baniĭ. Ĕră după aceea aŭ intratŭ vrajbă intre fraţĭ, că Iliaş Vodă vrênd sĕ omóre pe frate-sĕŭ Stefan Vodă, aŭ fugitŭ Stefan Vodă la Muntenĭ[2]),

---

datŭ dosu Krijaciĭ; şi încălecându Moldovenĭĭ, mare mórte aŭ făcutŭ intr'nşiĭ; şi se intórseră cu isbândă la ovuzŭ, unde era craiul Vladislav, cu mare mulţămită şi lauda de la craiul. Ĕr de vreme ce am pomenitŭ de Krijacĭ, am socotitŭ a fi cu cale sĕ scriem ceném au fostŭ, şi pe ce vreme aŭ nemeritŭ în părţile Prusilorŭ şi in megieşie cu Leşiĭ.—De aice Neculaĭ Costin incepe despre Cruciaţĭ, saŭ Krijacĭ, cum îĭ numesce el: Veţĭ acésta bucată la sfîrşitul tomuluĭ, Apendics III.

[1]). După ce aŭ legatŭ pace cu Krijaciĭ, Vladislav Iagello, craiul Leşescŭ, s'au intorsŭ şi s'aŭ pogorîtŭ in părţile ţĕreĭ Rusescĭ, dându Cameniţia şi tótă Podolia pre séma frăţine-sĕŭ luĭ Vitold, unde şi Alecsandru Vodă aŭ mersŭ la craiul, fiindŭ legaţĭ de maĭ 'nainte cu prieteşugul, aŭ şi maĭ intăritŭ legătura de pace cu craiul Leşescŭ. Scrie Cromer, istoricul Leşescŭ, in cart. XX, şi Stricovskie, in cart. XVII, la anĭ de la Hristos 1438. Ĕră Svidrigel, cnézul, fratele luĭ Vladislav, avêndŭ multă price cu Leşiĭ pentru Podolia, căcĭ pre acea vreme o stăpânia Svidrigel, fiind de multe orĭ indemnatŭ craiul de Leşĭ pentru Podolia, sĕ o ia de sub stăpânia frăţine-sĕŭ; ce de la o vreme 'ĭ-au căutatŭ craiuluĭ a face pe voia lorŭ. Şi au purcesŭ cu oştĭ asupra frăţine-sĕŭ, luĭ Svidrigel. Ĕră Svidrigel nadĕjduia la ajutorul Krijaciloru şi a Litvenilorŭ; şi trăsese Svidrigelu şi pre Alecsandru Vodă in partea sa asupra lui Vladislav, craiul Leşescŭ. Ĕră Alecsandru Vodă, utându legaturile sale ce au avutu cu Vladislav craiul Leşescŭ, pe pofta luĭ Svidrigel şi a Litveniloru au prădatŭ cu ómeniĭ sĕĭ Sniatinul, Haliciul, şi olatul Cameniţeĭ. Ce intorcêndu-se Alecsandru Vodă cu pleanul din ţéra Leşéscă, aŭ agĭunsŭ o samă de Leşĭ den óstea craiului Leşescŭ pre Moldovenii lui Alecsandru Vodă, ce aduceaŭ pleanul maĭ pre urmă, că Alecsandru Voda trecuse Nistrul maĭ 'nainte; şi înfrângêndŭ Leşiĭ pre Moldovenĭ, le-aŭ luatŭ pleanul inapoĭ.

După acéstă poticală, Alecsandru Vodă vĕţêndu-se şi scapatu de prieteşugul ce aŭ avutŭ cu craiul Vladislav, cum scriŭ istoriciĭ Leşescĭ, den voïe rĕ, au muritu. Domnit-au Alecsandru Vodă anĭ 32 şi lunĭ 8, şi multe lucrurĭ bune aŭ făcutŭ aice in ţéră, pentru care 'l numescŭ toţĭ lŏcuitorii ţĕreĭ nóstre, şi'ĭ ţicŭ: *Alecsandru Vodă cel bunŭ.* Avut-au feciorĭ cu douĕ dómne Alecsandru Vodă.—*N. C.*

[2]). Alecsandru Vodă, maĭ 'nainte de mórtea sa, aŭ alesŭ sĕ fie domnŭ ţĕreĭ, in urma sa, Iliaşiŭ, fiul sĕŭ cel maĭ mare, că'ĭ remasese doĭ feciorĭ, Iliaşiŭ şi Stefan, in anĭ de la Hrist. 1433. Daca stătu domnŭ Iliaşiŭ Vodă, după mórtea tătâne-sĕu, aŭ urgisitu şi aŭ gonitu pre frate-sĕŭ, pre Stefan Vodă, si pre maştihă-sa sĕ o fi inecatu.—*N. C.*

www.dacoromanica.ro

Antêiul rĕsboiŭ ce aŭ făcutŭ Stefan Vodă cu frate-seŭ Iliaşiŭ Vodă.

Scrie letopiseţul cel Moldovenescu, că daca aŭ fugitu Stefan Vodă la Muntenĭ, de frica fraţine-sĕu, de acolo au luatu agĭutorŭ, óste, şi venindŭ spre ţéră, 'ĭ-au eşitu inainte frate-seu Iliaşiu Vodá, şi 'l-aŭ gonitŭ den ţéră, la locul ce se chiama Lolonĭ (Lonescĭ) dândŭ resboiu, aŭ biruitŭ Stefan Vodă pre Iliaşiŭ Voda, şi au apucatu Stefan Vodá scaunul ţĕreĭ).

Al doile rĕsboiŭ.

Nu dupĕ multă vreme, de isnóvă aŭ venitŭ Iliaşiŭ Vodă cu óste asupra frăţine-sĕŭ luĭ Stefan Vodă, in anii 6942, unde 'ĭ-aŭ eşitŭ Stefan Vodă la Dărmănescĭ, insĕptĕmâna albă, Lunĭ, in ḑiântêiŭ a lui Fevruarie, şi dândŭ rĕsboiŭ vitezesce, iar au biruitŭ Stefan Voda[2]).

Rĕsboiul al treĭle.

Dupĕ aceea fara zabavă s'aŭ maĭ ispititŭ Iliaşiŭ Voda de au maĭ intratŭ in ţéră cu óste Leşésca, şi 'ı-au eşitŭ inainte Stefan Vodă la Podraga, şi lovindu-se oştile au perdutu Iliaşiŭ Voda rĕsboiul.

---

1). Éra Iliaşiu au năzuitu la craiul Leşescu, Vladislav Iagello, aratându-şi strîmbatatea facuta de Stefan Voda, şi s'au rugatu se'ı dea ajutoiu improtiva fraţine-seu, şi sĕ'l aşeḑe in domnia ţĕreı, făgaduindu-se ca în viaţa sa va rĕmâne neclatit in poruncile craiescĭ şi a recipospolitiei ţereı Leşescĭ. Éra şi Stefan Voda inca nu s'au lasatu cu totul, ci au trimisu şi el solĭ cu darurĭ scumpe la craiul Leşescu Vladislav; aflat-au solii luĭ Stefan Voda pe craiul la Lăncescĭ, şi 'şi-au datu solia, arĕtându craiului cum tóta ţéra poftesce şi primesce pre Stefan Voda, şi maı bine se ţina cu Stefan Voda, craiul, pe carele 'l primesce ţéra, de câtu pe Iliaşiu Voda care'ı urîtŭ ţĕreı, ca şi Stefan Voda se fagaduiesce a fi cu prinţa craiului, şi neclatitu va rĕmâne in poruncile craiescĭ, precum au fostu şi tata-sĕu Alecsandiu Vo la, Şi atunce prin solii aceia s'au rugatŭ craiului şi pentru greşéla ce ar fi facutu tata-sĕu Alecsandru Voda, impotriva luminatului craiu, se ierte, ca unu stapânu milostivu Decı, macar ca Iliaşiu Voda ţinea pe Sofia, sora lui craiu, ce de'ntru socotéla tuturoru au alesu sĕ remâna Stefan Voda la domnia ţĕreı, şi atuncı, prin solii lui Stefan Voda, vĕḑêndu prinţa catre sine, i-au datu Craiul lui Ştefan Vodă ţinutul Şipinului cu Cecunul şi cu Hmelovul Éia lui Iliaşiu Voda 'ı-au datu unu ţiuutu sĕ şéḑa cu casa sa, şi sĕ nu se amestece la domnia ţereĭ. «De aice Neculaı Costin urméza rĕsboiul al doile cu cuvintele lui Urechi Vornicul.

2). Nazuit-au Iliaşiu Voda şi al doile rônd la Leşi sĕ maĭ surînge oştı sĕ vie in ţéra, ce vĕḑêndu-l Leşiı ca nu se aşéḑa, 'l-au luatu cu porunca craiului şi 'l-au închisu in cetatea Siregiului, ce e cu zidu împregiurŭ, pre apa ce se chiama Vaita, împreuna cu dómna-sa Sofia şi cu copiii soı, punêndu şi paza, insa cu cinste. Trimis-au craiul pre urma soliĭ sĕı la Stefan Voda de au şi giuratu inaintea soliloru craiescĭ in Sucéva · ḑis-au Stefan Voda cum şi inaintea craiului va merge unde ar fi sĕ se creḑa. Aratat-au Stefan Voda, curênd dupa acécta legatura, slujba Leş loru, ca gatindu-se Tatarii se intre in ţéra Leşésca, 'ı-au lovitu Stefan Vodă şi 'ĭ au stricat reu; şi cetatea Branlavul, care era sub ascultarea lui Svidrigeil, au luat dela ómenii lui Svidrigeil şi au închinat'o lui craiu Vladislav. (Scrie Kromer in cart XX şi Stricovski in cartea XVII. zac 4, in sfîrşitu) Acestu craiu Leşescu, Vadislav Iagello, in anii de la Hristosu 1434, fiiud la un târguşioru, anume Grodeţu, cale de patru mile de la Liovu, acolo astepta pre ómenii lui Stefan Voda sĕ sosésca den ţéra ; şi maindu sub cortu, craiul, sĕ auḑĕ cântân lu privighito-

www.dacoromanica.ro

Rĕsboiul al patrule.

De norocŭ era Stefan Vodă cu frate-sĕŭ Iliaşu, că bine nu se mintuĭa de dînsul, atuncĭ şi sosĭa de isnóvă cu óste asupră-ĭ; că ĭar aŭ venitŭ Iliaşŭ Vodă cu óste, in anul 6943, in 4 ḑile a luĭ Avgustŭ; şi s'aŭ lovitŭ cu Stefan Vodă, al patrule rôndŭ, la Pipărescĭ. Ce nŏrocul cel rĕŭ ĭar nu-ĭ sluji, că ĭar perdu Iliaşŭ Vodă rĕsbŏiul; cum se ḑice şi la scriptură: «unde nu va Dumneḑeŭ, omul nu póte.»

Rĕsboiul al cincele

Iliaşiŭ Vodă, sciindu-se căḑutŭ gĭosŭ, nu perdu nădejdea, ci ĭar strînse óste, şi aŭ intratŭ in ţéră, in anul 6945, şi s'aŭ lovitŭ al cincele rîndŭ cu Stefan Vodă, intr'o Gĭoĭ, Martie 8. Ce nemică n'aŭ folositŭ, că norocul luĭ cel prostŭ ĭar 'l-aŭ lăsatŭ in smintélă, de perdu rĕsboiul, şi 'ĭ-aŭ căutatŭ ĭarăşĭ a se intórce in ţéra Leşéscă. Éră după aceea, curîndă vreme, scrie că s'aŭ impăcatŭ Stefan Vodă cu frate-sĕŭ Iliaşŭ Vodă, şi s'aŭ împărţitŭ cu ţéra, cum s'aŭ scrisŭ maĭ gĭosŭ, şi aŭ domnitŭ împreună şepte anĭ. Éră maĭ apoĭ, luĭ Iliaşŭ Vodă i-aŭ scosŭ ochiĭ Stefanŭ Vodă.

Éră letopiseţulŭ cel lătinescŭ de aceste rĕsbóĭe a fecĭorilorŭ luĭ Alecsandru Vodă, nemică nu scrie; ce scrie că, daca aŭ venitŭ Stefan Vodă cu agĭutorŭ Muntenescŭ, şi aŭ impinsŭ pre Iliaşŭ Vodă den ţéră, s'aŭ dusŭ Iliaşŭ Vodă la craiul Leşescŭ. După aceea aŭ domnitŭ Stefan Vodă numaĭ 2 anĭ şi 9 lunĭ.

Éră noĭ n'amŭ lăsatŭ sĕ nu pomenimŭ de rĕsbóiele acestorŭ doĭ fraţĭ, că póte fire adevĕratŭ, de vreme ce aŭ fostŭ avêndŭ vrajbă intre eĭ.

Éră cronicarul Leşescŭ scrie că, daca aŭ gonitŭ Stefan Vodă pre Iliaşŭ Vodă, s'aŭ dusŭ Iliaşŭ Vodă la craiul Leşescŭ, la Vladislav Iagello, şi aŭ poftitŭ agĭutorŭ sĕ-l ducă la domnie, şi sĕ i se plece tótă ţéra. Ce fără zăbavă, de la fratesĕŭ Stefan Vodă aŭ venitŭ la craiul solĭ, cu darurĭ, poftindu-l de pace; şi 'l-aŭ aflatŭ la Lăncicĭ, făgăduindŭ şi el sĕ fie plecatŭ luĭ craiu. Pentru care lucru, măcarŭ çă Iliaşŭ aŭ fostŭ ţiindŭ o soră a crăieseĭ Sofia, şi-ĭ era craiul maĭ prietenŭ, fiindu-ĭ cumnatu, ce sfatul, cunoscêndŭ pre Stefan Vodă că-ĭ maĭ de folosŭ ţĕreĭ, poftiră pre craiu sĕ-l lase in pace, şi se le gĭure că sĕ le hie lorŭ cu credinţă; éră luĭ Iliaşŭ sĕ-ĭ dea hrană, şi sĕ aibă socotinţa, că vĕḑêndŭ Stefan Vodă că 'ĭ la cinste, sĕ se téma, şi sĕ ţină gĭurămêntul. Ce luĭ Iliaşŭ Vodă

---

rile, primăvara fiindu vreme rĕce, au recitŭ nóptea, şi aŭ caḑutu in bóla, şi a 17-a ḑi aŭ muritŭ, intr'o ḑi Luni. După mórtea luĭ Vladislav, craiul Leşescŭ, aŭ stătutu la craie fiul sĕu Vladislav III; scrie Stricovskie, la istoria sa cart. XVII, zac. 1. precum la coronaţia acestuĭ craiŭ sĕ fie fostŭ şi ómenĭĭ luĭ Stefan Vodă. Éra in anul 1435, acestu craiu s'au pogoritŭ la Siragĭ pentru săimul. Atunce o sama de boieri Leşescĭ, prietenii luĭ Iliaşŭ Voda, s'au rugatu luĭ craiu sĕ-l slobóḑă pre Iliaşŭ Vodă de la popréla. Ce craiul n'aŭ priimitu, ca agiunsese Stefan Vodă cu alii sĕĭ şi la acestu craiŭ; ce după acésta ĉurêndu, şi cum au fostu lucrul, aŭ scăpatu Iliaşŭ Vodă den cetatea aceea, şi iar aŭ intratu in ţéră, al treile rôndu, etc.—*N. C.*

www.dacoromanica.ro

nu-i sosia píta lui craiu, și gândi ĭar de domnie, și aŭ vrutu sĕ intre in țera. Ce 'l au prin u craiul și 'l-au datu la paza, in cetatea Sirégiului, cu dómna și cu tóta ca a lui. Éra Stefan Vodă in Sucéva au giuratŭ lui craiu inaintea solilorŭ; maĭ apoĭ, ca sĕ arĕte slujba, aŭ risipitu pre o sama de Tatarĭ, carii au fostu intratu la Podolia sĕ prade și la Brațlav; și o sama vĭ 'i-au trimisu la craiu, la Svidrigeil. Dupĕ aceea, cum s'au pomenitŭ maĭ susu, s'au impăcatŭ Iliașŭ Voda cu frate-seu Stefan Voda, și s'au împărțitu cu țéra. Cetatea Albă și Chilia, și tótă țéra de gĭosu, s'aŭ venitŭ luĭ Stefan Voda; éră lui Iliașŭ Vodă Sucéva și Hotinul, cu țéra de susu, țicênd cá dupĕ aceea aŭ fostŭ legătură cu craiul Leșescŭ și maĭ mare, și daruri in toți anii 'ĭ-au fostŭ trimițêndu Iliașu; éră craiul 'i-aŭ fostu datu Haliciul, ca sĕ-și țina acolo averea[1])

Pentru nisce Tătarĭ ce aŭ prădatŭ țéra in doue rînduri.

Scrie letopisețul nostru că in aniĭ 6947, Noemvre 28, intrat-aŭ in țéră óste Tatărescă, de au pradatŭ și aŭ arsu pâna la Botoșenĭ, și aŭ arsŭ și Tîrgul Botoșeniĭ. Așijderea, la anul, dupe acéstă pradă, in anul 6948, Decemvrie in 12, iarași au intratu Tatarii in țéra de giosu, de au prădatu și aŭ arsu Vasluiul și Bârladul[2]). Éra letopisețul latinescu de acesti Tatari ce scrie maĭ susŭ ca au prădatu țéra, nemică nu scrie.

[1]). Vladislav, craiul Leșescu, veçêndu atâta netocmala și rĕsboie intre acei doi frați, pentru domnia țerei, 'i-au așeçlatu prin solii sei, ca le-au imparțitŭ țéra in doe lui Stefan Vodă i s'au venitu țéra de josu cu cetatea Albă, cu Chilia și cu Tiginea, éra lui Iliașu Voda țera de susu cu Hotinul, cu Sucéva și cu alte locuri den susu, și Iassy, precum scrie Stricovskie, la cart XVII. zac. 2 Iliașu Voda, nezăbovindu vreme, au mersu la craiul in Liov, impreuna cu boiarii sĕi, cum scrie Kromer la cart XXI, de au giuratŭ, fiindu craiul de față, punendu stégul la picĭorele sale, precum va fi credincĭosu craiului și gata in poruncile craiescĭ, impotriva a fiesce-carui neprietenu al craiului. Și atunce au legatu sĕ dea Iliașu Voda pe anu câte 100 cai, 400 boi, la cuhnea craiesca, 200 camine de morunu, și 400 bărbarace sau haine roșii; macar, cum scrie Cromer, pescele și boii numai in acel anŭ au datu Iliașu Voda craiului. Și ținutul Scepinului, ce au fostu datu craiul lui Alecsandru Vodă, tatal lui Iliașu Voda, cu uricu de așeçlamêntu, 'l-au intorsu Iliașu Voda craiului, pentru pagubele ce au facutu Alecsandru Voda Leșiloru, când au pradatu Colomea și Sniatinul. Éra craiul au datu lui Iliașiu Voda cetatea Halicĭul se-și ține acolo averea. Așijderea și Stefan Voda, intru acestu chipu au trimisu solii sĕi la acestașiu craiu Vladislav, cu daruri, fagaduindu-se și el a rĕmâne sub poruncile craiului; ce la giuramêntu nu l'au mai silitu craiul, socotindŭ ca va trai Stefan Voda cu frate-seu Iliașu Voda, precum s'au fostu legatu amîndoi cu giuramêntu in cetatea Alba Éra la al patrule anu au și mai giuratŭ Domnii, cu tóta boĭerimea, lui craiu Vladislav; și atunce Stefan Voda au adaosu a da 5000 galbini de auru pe anu, și 400 de cai, când ar tr bui la crai i, scrie Cromer la cart. XXI, și Stricovskie la cart. XVII, zac. 2.

Necolai Costin

[2]). Pre acésta vreme intrat au Tatarii in ț ra Leșésca, de aŭ pradatu Podolia; și intorcêndu-se cu pleanu, Tatarii, sarit-au bieții Podolenii dupĕ Tatari; și agiungându-i, intorsu-sau Tatarii la dênșii, și mulți nemeși au periitu. Perit-au și Mihai Bucénski. Éra in anul de la zidirea lumei 6947 etc... Dupe ce Neculai Costin copiaze de la Urechi incursia Tatariloru in Moldova, in pe apoi a povesti batalia de la Varna, unde au caçlutu mortu Vladislav, Riga Ungariei. — Veçli acesta bucata la Apendics IV.

www.dacoromanica.ro

Pentru orbirea luĭ Iliaşŭ Vodă.

Domnindŭ ţéra Iliaşiŭ Vodă, impreună cu fratele sĕŭ Stefan Vodă, când aŭ fostŭ in anĭ 6952, in luna luĭ Maiŭ, inaintea Rusalilorŭ, află vreme Stefan Vodă ca sĕ se mîntuéscă de frate-sĕŭ Iliaşiŭ, şi sĕ ţie tótă ţéra insuşĭ; 'l-aŭ prinsŭ şi 'ĭ-aŭ scosŭ ochiĭ. După aceea aŭ domnitŭ Stefan Vodă, numaĭ cincĭ anĭ; éră impreună cu frate-seŭ aŭ domnitŭ şépte anĭ.

CAP. VII.

Domnia luĭ Roman Vodă, feciorul luĭ Iliaşŭ Vodă.

Roman Vodă, feciorul luĭ Iliaşŭ Vodă, in anul 6956, neputêndŭ rĕbda păgânetatea unchiuluĭ sĕŭ, Stefan Vodă, s'aŭ vorovitŭ cu o samă den curtea domnéscă, şi aŭ prinsŭ pre unchiul sĕŭ, pre Stefan Vodă, şi i-aŭ tăiatŭ capul, şi s'aŭ apucatŭ de domnie Roman Vodă. Éră neputêndŭ sĕ-şĭ ingăduéscă cu vĕru-seŭ Petru Vodă, pentru domnie, că cerca Roman sĕ omóre pre Petru, de i-au căutatŭ luĭ Petru Vodă a fugi la Ungurĭ[1]), fără zăbava.

CAP. VIII.

De domnia luĭ Petru Vodă, ce aŭ datŭ cetatea Chilia Ungurilorŭ, şi de mórtea luĭ Roman Vodă.

Acestŭ Petru Vodă, dacă aŭ pribegitŭ in ţéra Unguréscă, la létul 6957, n'aŭ făcutŭ zăbavă multă, ci a datŭ cetatea Chilia Ungurilorŭ; şi, agĭutoritŭ de Iani Huniad, ţiitorul ţĕreĭ Unguresc'ĭ, aŭ venitŭ cu óste şi aŭ impinsŭ pre Roman Vodă den ţéră, după ce aŭ domnitŭ Roman Vodă unŭ anŭ.

Éră Roman Vodă, fiindŭ sĕmînţie[2]) de pre mumă luĭ Cazimir, craiul Leşescu, aŭ năzuitŭ la dênsul, şi făcêndŭ jalobă, aŭ sfătuitŭ sĕ-ĭ impace, séŭ cu tărie sĕ-l pună la domnia ţĕreĭ. Maĭ apoĭ aŭ socotitŭ că de-ĭ şi vorŭ impăca, cu Petru Vodă, sĕ domnéscă impreună, când maĭ apoĭ vrę-unul den dênşiĭ sĕ nu paţă maĭ rĕŭ de cum aŭ păţitŭ Iliaşŭ Vodă cu frate-seŭ Stefanŭ Vodă, ce aŭ alesŭ sfatŭ sĕ-l pună cu tărie la Domnie. Şi aŭ scosŭ craiul şlahta ruséscă, şi de la Premisla, de la Liov, de la Helm, şi de la Podolia. Şi mătuşia craiuluĭ, mama luĭ Roman Vodă, âncă aŭ mersŭ acolo, căreia i-aŭ datŭ craiul Calomea sĕ ţie; şi aŭ purcesŭ şi craiul cu óste, şi aŭ venitŭ pênĕ la Liovŭ. Éră dacă aŭ inţĕlc.ŭ că Roman Vodă aŭ muritŭ, otrăvitŭ de vĕru-seŭ Petru Vodă, s'aŭ lăsatŭ de a-

[1]). In anul 6957. e. *N. C.*

[2]). Fiindŭ verĕ primare.—*N.C.*

www.dacoromanica.ro

cea cale, şi au trimi u la Petru Voda soli sĕ-ĭ facă gĭurămêntu, şi sĕ-ĭ dea pre Mihaiu, feciorul luĭ Jicmond, carele fugise de la craiul,ântêiŭ la Cnézul Mazovieĭ, apoi la Prusi, şi la Şlonsca, maĭ apoĭ prin ţéra Unguréscă au eşitu in Moldova. La acestea au rĕspunsu Petru Vodă soliloru, că gĭurămêntu sĕ facă, gata-ĭ; éră Mihaiu sĕ-lŭ dea, nu i se cade, pre cela ce aŭ caḍutu la dînsul, ca sĕ nu 'şĭ pérḍa credinţa; éra din ţéra îl va goni; şi după aceea s'aŭ dusŭ Mihaiu la Tatari, şi multă pagubă aŭ facutu Leşilorŭ[1]).

Éră Petru Voda, după ce au datu Chilia Unguriloru, aŭ domnitŭ unŭ anŭ şi au muritu.

CAP. IX.

De unŭ Stefan Vodă, şi de Ciubăr Vodă.

Scrie letopiseţul cel lătinescŭ, că dupe mórţea luĭ Petru Vodă aŭ domnitŭ unŭ Stefan Vodă, unu anŭ, şi aŭ muritu. Éră dupe acel Stefan Vodă aŭ domnitŭ Ciubar Vodă. Éră letopiseţul cel Moldovenescŭ de acestŭ Stefan Vodă nemică nu scrie; ce ḍice că dupe mórtea lui Petru Voda aŭ domnitŭ Ciubăr Vodă dóĕ lunĭ.

---

[1]). Aşijderea, la anul de la Chrıst. 1449, acelu Mihailo impreunându-se cu Tatarıĭ aŭ ıntratu in ţéra Sıbırului şi au luatu Starodubul, Novogrodul, şi alte multe cetaţi rusescı. Acestu Mihailo, feciorul lui Jıcmond, cnézului de Lıtva, după perırea lui craiu Vladıslav, la Varna, şı el nadĕjduıa ca va apuca craıa Leşésca. Éra după ce statu Cazimır craiu, el au venıtu la craiul şi s'au rugatu de cnezıa tatâne-seu, lui Jıcmond, la Lıtva. Ce vĕḍêndu Mihailo ca nemica nu ispravesce, cunoscêndu pre craiul cu ura asupra sa, au fugıtu den Lıtva la Mazovıa, la socru-seu, apoı la Prusı, apoı la Smolensca, şı neputându-se mıstui, au venıtu pen ţéra Ungurésca in Moldova, la Petru Voda. Cazımir, craiulu Leşescu, după acea solıe, grabindu-se sĕ mérga in Lıtva, pentru seımul Novogroduluĭ, luandu veste de Petru Voda că vıne la Hotın sĕ faca gıuramêntu sınguıu lui craiu Cazimir, au trımısu craiul patru boıerı de aı sĕı la Hotın la Petru Voda; era craiul au purcesu la Litva, neasteptându venırea solıloru seı. Éră Petru Voda au gıuratu inaintea soliloru Leşescı, impıeuna cu boıeıu sĕı, cum vor fi cu prınţă lui craiŭ. Iar inca fiınd craiul la Cameniţa, sĕ fie venıtu sol de la Hanul Crîmului la craiul, indemnându pre craiul asupra lui Petru Voda. Éra cu ce rĕspunsul va fi ıntorsu pre acel sol Tatarescu, nu scrıu ıstorıcıı Leşescı, numaı ınsemnéza ca pe taına 'l-au pornıtu.

Bıne inca nu ajunse craiul in Lıtva, éra Tatarıı au ıntratu ın ţéra Leşésca şı au pradatu; ce la intorcere, ḍıcu ca 'ı-au lovitu la strımtorı Teodoru Bucéţkı Staroste, şi au scosu totu pleanul. In anul de la Chrıst. 1448, Ioan Huniad, ocârmuitorul ţerei Ungurescı, după ce au peritu Vladislav craiul la Varna, au purcesu cu oştı asupra Turcıloru; ce den vıcleşugul lui George Despotul, Domnul Sĕrbescu, fiınd incungiuratu Huniad de Turcıın câmpıı Merulu, la marginea Bulgarıloru, au perdutu Huniad rĕsboıul şi au peritu crestınıı 8 mıı; şi fugindŭ Huniad 'l au prınsu George Despotul; şı au cautatu lui Huniad a pune zalogu la acel George Despotul p e V lisla fi ul se ı cel maı maıe *N. C*

www.dacoromanica.ro

CAP. X.

Domnia luĭ Alecsandru Vodă, feciorul luĭ Iliaşŭ Vodă, in anul 6969, şi rĕsbóĭele ce aŭ avutŭ cu unŭ feciorŭ al sĕŭ, anume Bogdan Vodă.

Domnindŭ Alecsandru Vodă ţéra, s'aŭ sculatŭ asupra luĭ fiu-sĕŭ (?) Bogdan Vodă, in anul 6962, Augustŭ in 22, şi s'aŭ lovitŭ cu tată-seŭ, (?) Alecsandru Vodă, la Tămăsienĭ, aprópe de târgul Romanuluĭ, şi dupĕ multă nevoinţă aŭ biruitŭ Bogdan Vodă pre Alecsandru Vodă.

Şi multă mórte s'aŭ făcutŭ in óstea luĭ Alesandru Vodă; si într'acel rĕsboiŭ aŭ peritŭ ómenĭ de frunte: Onciul Logofĕtul cel mare, şi Coste, şi Andronicŭ, şi alţiĭ. Insă, mulţĭ ḑicŭ, că n'aŭ fostŭ Bogdan Vodă feciorŭ cu cununie, ci copil luĭ Alecsandru Vodă[1]).

Cronicarul lătinescŭ acéstă poveste o scrie, şi ḑice că acéstŭ Bogdan Vodă aŭ venitŭ cu óste asupra luĭ Alecsandru Vodă, cum s'aŭ pomenitŭ maĭ sus, şi 'l-aŭ gonitŭ in ţéra Leşéscă, dupĕ ce aŭ domnitŭ patru anĭ.

Alecsandru Vodă, dacă aŭ fugitŭ in ţéra Leşéscă cu dómnă-sa şi cu coconiĭ sĕĭ, aŭ poftitŭ de la craiŭ agĭutorŭ; şi aŭ trimisŭ craiul pre Ión Sinavski cu ţéra Ruséscă, şi aŭ impinsŭ pe Bogdan Vodă, şi aŭ apucatŭ Hotínul, şi Némţul, şi Sucéva, şi aŭ aşeḑatŭ pre Alecsandru Vodă Domnŭ la scaunŭ.

Ĕră Bogdanŭ fără zăbavă adunându óste, de pe unde aŭ pututŭ, aŭ venitŭ şi aŭ scosŭ pre Alecsandru Vodă den scaunŭ, şi iar aŭ stătutŭ Bogdanŭ Vodă, Domnŭ in scaunŭ. Decĭ, Alecsandru Vodă aŭ năzuitŭ la Leşĭ, şi aŭ făcutŭ jalobă la craiŭ pre Bogdan Vodă. Ĕră craiul aŭ făcutŭ sfatŭ ce va face cu acéstă ţĕră mişcătóre şi neaşeḑată. Sfătuĭaŭ uniĭ de ḑicéŭ sĕ scóţă Domniĭ, sĕ nu-ĭ maĭ lase sĕ hie, şi sĕ pună gĭudeţele sale, şi sĕ o imparţă sĕ o facă ţinuturĭ[2]). Ĕră alţiĭ ḑiceaŭ, carĭi eraŭ impotrivă[3]), că maĭ bine este a se apăra de Turcĭ, de dupĕ păretele

[1]). Ĕră dupĕ Stefan Vodă şi Ciubăru Vodă s'aŭ ridicatŭ Domnŭ Bogdan Vodă, făcêndu-se feciorŭ luĭ Alecsandru Vodă celuĭ Bunŭ; ce precum scrie Stricovskie, cartea istoriei séle XL zac. 2, n'aŭ fostŭ feciorŭ cu cununie lui Alecsandru Vodă. Acestŭ feciorŭ s'aŭ lovitu cu Alesandru Vodă, etc. — *N. C.*

Află-se scrisŭ la unŭ letopiseţŭ sĕrbescŭ de Azarie călugărul, precum in ḑilele acestuĭ Domnŭ, Alecsandru Vodă, s'aŭ hirotonisitu prea-o-sânţitul Mitropolitŭ Chir Teoctist, de-Nicodim, den ţéra Sĕrbească, prin ḑilele bun-credinciosului Cneazuluĭ George Despota.—Evstratie Logofĕtul.

[2]). Ĕră luĭ Alecsandru Vodă se'ĭ dea vre-unŭ olatŭ in ţéra Leşéscă, se'ĭ fie pentru traiul seŭ. — *N. C.*

[3]). Ĕră altorŭ sfetnicĭ s'aŭ părutŭ acestŭ sfatu fórte cu greŭ si primejdiosŭ intr'unŭ norodŭ nesuferitorŭ de stăpînĭ strĕinĭ; şi catrĕ acestea, pentru lege, şi pentru megieşie aprópe cu Turcĭi, carĭi se lăţise până in Dunăre, că greŭ se socoteaŭ lucrurile. Şi ḑiceau, că maĭ bine este a se apăra de dupĕ păretele altora, de câtŭ de dupĕ al seŭ, de unu vrajmaşiu ca Turcul. Maĭ sĕnătosŭ sfatŭ aŭ aflatŭ cestŭ de pe urmă, că cu putere strĕina şi primejdie strĕină maĭ lesne 'ĭ a se mîntui de vrăjmaşĭ — *N. C.*

www.dacoromanica.ro

altuia, de catu de după al seu. Şi aşa aleseră pre Ozdrovotu şi pre Conieţpolki, cu óste, pentru pohta a o samă de Moldoveni, sĕ ducă pre Alecsandru Vodă la scaunu, carii au scosu Voevoţia Ruséscă, şi aŭ avutŭ şi de Moldoveni glóte mari. Şi dacă au intratu in Moldova, cu treĭ oştĭ: Moldovenii cu domnul lorŭ, cu Alecsandru Vodă, şi unu polcu de Podoleni cu Buciaţkie, şi alta parte de óste era cu Conieţpolski, óstea au trecutu Nistrul la Hotinu, sub cetate; că era cetatea Hotinul pre mâna ómeniloru luĭ Alecsandru Vodă. Éră Bogdan Vodă era atunce la Lipovaţu. Leşiĭ, déca au inţelesŭ de dênsul, au vrutŭ sĕ trécă Prutul sĕ'ĭ deă rĕsboiŭ. Éră Bogdan Vodă n'au vrutu sĕ'ĭ dea rĕsboiŭ, socotindŭ sĕ-ĭ bage la locurĭ strimte, şi zabovindu'ĭ se-ĭ flămânţésca. Aşa, ĭ-aŭ purtatu den locŭ până la apa Bîrladuluĭ; éra elu ţinea padurile, şi trimitea cu inşelăciune solĭ, ca va sĕ se plece luĭ craiu[1]), şi sĕ faca pace, giuruindu-ĭ 7000 galbeni sĕ-ĭ dea pre anu, şi încă şi alte multe darurĭ giuruia, numai craiul sĕ'l apere de Turcĭ.

Creţêndu Leşiĭ acela cuvîntu, aŭ lasatu sĕ hie pre ingăduinţa luĭ, şi s'aŭ intorsu. Éră Bogdan Vodă se ascuţia, ca sĕ-ĭ pótă vĕna unde arŭ putea. Ce simţindŭ aceste ómeniĭ lui Alecsandru Voda, au spusŭ Leşilorŭ sĕ nu se increţĕ, ci sĕ se pazésca. Éra Leşiĭ, fiindŭ de inşelăciune coprinşi, nu băgară in séma, până au fugitu unu diacŭ a lui Bogdan Voda la óstea Leşéscă de le-au spusŭ. Atunce boiariĭ lui Alecsandru Vodă sfatuiau sĕ incungiure padurea şi sĕ halăduiéscă de meşterşugurile lui Bogdan Vodă, ca in padure supusese óste. Déră Leşiĭ, fiind dîrjĭ, n'au vrutŭ sĕ asculte; ce aŭ intratŭ sĕ trécă padurea, şi aŭ trimisu inainte carele cu pîrcalabul de Hotinŭ, şi cu dênsul toţi Moldoveniĭ, şi cu Podolenii.

Pentru rĕsboiul luĭ Bogdan Vodă cu al Leşilorŭ.

Când au fostu in mijlocul pădureĭ, făcut'au navala óstea luĭ Bogdan Voda, la carele Leşiloru; şi apĕrêndu-se Leşii, abia au scapatu cu multă pagubă şi perire. Apoĭ vrêndu se intre şi cea-alta óste Leşéscă, atunce s'au ivitu tóta óstea luĭ Bogdan Voda, cu multe stéguri şi buciune, şi fără calarime, éră multa pedestrime. Vĕţêndu acésta Leşii, ei s'au tocmitu de resboiŭ, şi aŭ băgatu in miţlocu pre Alecsandru Vodă. Şi s'aŭ tâmplatu acestu resboiu a şese ţi după pacea ce se facuse la Crasna; şi s'aŭ batutŭ den'ainte de apusul sórelui până a înoptatu, perindu dentr'amêndóĕ parţile, până au năvălitŭ şi glótele de pedestrime, care au facutu la stiimtóre mare vĕrsare de sânge in Leşĭ, tăindu cu cósele vinele cailoru. Unde, Hatmaniĭ Leşescĭ, vrêndŭ se imbărbateze pre aĭ sĕĭ, şi-aŭ pusu şi eĭ capetele, alesŭ Petru Ozdrovot şi Neculaĭ Porava, şi Buciaţki. Şi biruia Bogdan Voda, de n'aru fi datu agiutoru Moldovenii luĭ Alecsandru Voda, cariĭ trecuse padurea cu Podolenii, pre carii îi trimisese cu carele. Aceia s'au vîrtezitu la rĕsboiu, de au datu inima celor-alţi, ce eraŭ peitori, şi

[1]). Şi până va veni Alecsandru Voda la vîrsta, ca era atunce de 15 anĭ, sĕ ţina Bogdan scaunul ţĕrei, fagadumdu-se, precum marturisesce Dlugoş, istoricul Leşescu, şi Mihovie, 70,000 galbenĭ de auru Turcescĭ, éra cum scrie Vapovskie 7000 galbeni Turcescĭ, sĕ dea craiului pe anu, şi alte darurĭ multe fagaduia, numai sĕ-l apere craiul de Turcĭ.—*N. C.*

www.dacoromanica.ro

aŭ împinsŭ pre óstea luĭ Bogdan Vodă, de unde aŭ prinsŭ a fugi'e, şi împluse pădurile. Şi aşa, cu vitezia iar a Moldovenilorŭ, aŭ rĕmasŭ isbînda la Leşĭ, ceĭ ce perduse rĕsboiul, dentre carĭĭ mulţĭ aleşĭ perise in rĕsboiŭ: Nievorskie, Bieskovskie, Davidovskie, şi alţĭ mulţĭ ca acestia. Decĭ, Alecsandru Vodă, cunoscêndŭ că nu se va putea aşeda la scaunŭ, că pre vrăjmaşul sĕŭ, pre Bogdan Vodă, măcar că de acea dată 'l-aĭ fostŭ infrîntŭ, éră nicĭ o pagubă nu'ĭ făcuse. Că Bogdan Vodă şi cu ómeniĭ sĕĭ, cumu'şĭ eraŭ invĕţaţĭ a ţinere pădurile, măcar că se rĕschirase din rĕsboiŭ, prin pădurĭ, iarăşĭ s'aŭ strânsŭ şi saŭ tăbărâtŭ, neperdêndŭ nădejdea, şi sĕ lovéscă pre Leşĭ, sciindu-ĭ că suntŭ slăbiţĭ de totŭ ajutorul. Inţĕlegêndŭ de acésta Leşiĭ, de'mpreună cu Alecsandru Vodă, şi vĕdêndu-se slabĭ, nu era nădejde de al doile rôndŭ sĕ se lovéscă cu Bogdan Vodă; că nemică luĭ Bogdan Vodă nu-ĭ stricase, că den óstea luĭ puţiniĭ perise; éră de la Leşĭ cu totul perise. Decĭ, vĕdêndŭ că nu le slujesce norocul, nu s'aŭ apucatŭ de scaunŭ, nicĭ aŭ asteptatŭ de al doile rôndŭ rĕsboiul, temêndu-se sĕ nu-ĭ lovéscă Bogdan Vodă fără veste cu óste tocmită, şi vorŭ petrece maĭ rĕŭ decâtŭ ântêiŭ. Ce numaĭ s'aŭ bulucitŭ, d'împreună cu Alecsandru Vodă, şi cu toţiĭ s'aŭ trasŭ maĭ degrabă spre ţéra Leşéscă.[1]) Éră Bogdan Vodă, vĕdêndu-se curăţitŭ de vrăşmaşiĭ sĕĭ, s'aŭ aşedatŭ in scaunŭ.

De aceste rĕsbóĭe a luĭ Alecsandru Vodă, cu a luĭ Bogdan Vodă la unele letopiseţe nemică nu scrie, că pre Bogdan Vodă 'l scriŭ fecĭorul luĭ Alecsandru Vodă, şi cum sĕ hie rĕmasŭ pre urma luĭ la domnie. Éră la unele isvódele nóstre scrie de rĕsbóĭele lor, ca şi cronicarul Leşescŭ, numaĭ maĭ pre scurtŭ. Ce oriĭ cum ar hi fostŭ, se tocmescŭ că isbînda totŭ aŭ fostŭ a luĭ Bogdan Vodă că aŭ rĕmasŭ Domnŭ, domnindŭ doĭ aniĭ[2]).

CAP. XI.

Domnia luĭ Petru Vodă, celuĭ poreclitŭ Aron.

Dupĕ doĭ aniĭ a domnieĭ luĭ Bogdan Vodă, scrie letopiseţul Moldovenescŭ că aŭ venitŭ fără veste Petru Vodă Aron, şi aŭ aflatŭ pre Bogdan Vodă la satŭ

---

[1]). Insă n'aŭ lăsatŭ Leşiĭ trupurile Hatmanilorŭ sei, ce pre Petru Ozdrovoz ducêndu-l la Liov, 'l-aŭ ingropat acolo· şi acolo, in Liov, frate-seŭ, Episcopul Liovuluĭ de jelea frăţine-seŭ, după ce 'l-aŭ ingropatŭ aŭ muritŭ şi el.

Scrie Kromer la cartea sa XXII. că după acésta batălie a Leşilorŭ cu Bogdan Vodă, inţelegêndŭ Tătariĭ de perirea Leşilorŭ in Moldova, curîndu au intratŭ in Podolia de aŭ prădatŭ şi ţéra Ruséscă, până la Grodeţŭ, maĭ susŭ de Liov, şi până in marginea ţĕreĭ Bîlziu. Scrie Kromer ca, după ce aŭ sositu Alecsandru Voda in ţéra Leşéscă, aŭ mersŭ la craiul impreună cu mumă-sa, Dómna Maria, la Samboru, ca acolo venise craiul, de după seimul den Litva. Rugatu-s'au craiuluĭ de agĭutoru fiu-seu, luĭ Alecsandru Voda, se-ĭ dea impotriva luĭ Bogdan Vodă. Ce pentru ca sĕ se mântuiésca craiul de acea dómnă, aŭ rĕspunsŭ că la seimul viitorŭ a socoti. *N. C.*

[2]). Scrie la unu letopiseţŭ vechiu, sĕrbescu, de Azarie calugarul isvoditŭ, precum in ţilele acestuĭ Bogdan Vodă s'au inceputŭ a da dajdie Turcilorŭ, şi pentru aceea ne-au numitu Bogdaniĭ până astaţĭ. Acestŭ Bogdan Voda este tatal luĭ Stefan Voda cel Bunu.—Evstratie Logofetul,

www.dacoromanica.ro

la Rĕuşenĭ, den gĭosu de tergul Suceveĭ, şi 'l-au lovitu Vineri in revĕrsatul ḑoriloru, Octomvrie 16, in anul 6963, şi acolo 'ı-aŭ taiatŭ capu luĭ Bogdan Vodă; deciĭ statu la domnia Petru Vodă Aron [1]).

Rĕsboiul luĭ Alecsandru Vodă cu al luĭ Petru Vodă, la Movilă.

Scrie letopiseţul cel Moldovenescŭ, ca domnindŭ Petru Voda Aron, in anul 6963, in luna lui Maiu, au venitu Alecsandru Voda[2]), tatăl luĭ Bogdan Vodă(?)

[1]). Éra cronicarul Leşescu scrie, ca unul de ceı ce era cu Alecsandru Vodă, anume Petru, feciorŭ nu cu cununie lui Alecsandru Voda celui bĕtrănu, vĕḑêndu ca craiul Leşescŭ gatéză óste, indemnatu de Alecsandru Voda, asupra luĭ Bogdan Vodă, intrat-aŭ in ţéră acelŭ Petru, fara veste, şi aflându pre Bogdan Voda bétu, 'l-aŭ omorîtŭ. Şi cu vicleşugŭ despre Alecsandru Voda au apucatu scaunul ţĕreı, şi au pusu gându cum arŭ putea sĕ omóre şi pre Alecsandru Voda. — Aşıa scrie Kromer istoricul. *N. C.*

[2]). Alecsandru Voda, vĕḑêndu-se amăgitŭ de Petru Voda Aron, ce se facea feciorŭ luĭ Alecsandru Voda, scrie Kromer, in cartea XXII, ca ıar sĕ fia luatu agıutoru de la craiul Leşescu, asupra lui Petru Voda, şı 'l-au aşeḑatu in domnıa ţĕreı; éra letopiseţul ţĕreĭ nóstre scrie, ca au venitu Alecsandru Voda, tatal lui Bogdanu Voda, etc. Numaĭ, mĕ mirŭ de acestu Alecsandru Voda, ca 'l mărturısescu letopiseţele că au fostu tata luı Bogdan Vodă. Nu sciu de unde au luatu acésta; că cronicarii Leşescı marturisescŭ că Bogdan Vodă, se nu fi fostŭ cu cununie fecioru lui Alecsandru Vodă celuĭ bĕtrănu, carele de câţı-va anĭ aŭ muritu. Éră acestu Alecsandru Vodă, carele aŭ avutu bataiă cu Bogdan Vodă nu 'ĭ-aŭ fostu tată; ca Alecsandru Voda au fostu feciorıu lui Iliaşiu Vodă; şı era de 15 anĭ de vrîsta când s'au bătutu cu Bogdan Voda, şi-l aduceaŭ Leşiĭ sĕ-l puna domnŭ in scaunul ţĕreĭ, şi Bogdan Vodă era in vrîsta. Ce nu pocıu adeveri de acestŭ Alecsandru Vodă, tatăl lui Bogdan Vodă, ca nu-l marturisescu scriitoru Moldovenescĭ, de unde aŭ venitŭ acestu Alecsandru Vodă de s'aŭ bătutu cu Petru Voda Aron; că altu Alecsandru pe acele vremĭ nu se află scrısu in cronicele Leşescı, fora de Alecsandru Vodă, feciorul lui Iliaşiŭ Vodă, ce aŭ luatu agıutorŭ de la Cazimir, craiul Leşescu, ce-ĭ era vĕru primare, şi dupĕ ce 'l-aŭ scosŭ Petru Voda den ţéra, ıar in ţéra Leşésca au nazuitu.

Éra pentru mórtea lui Alecsandru Voda, scrie Dlugoş Leahŭ, ca 'l-aŭ otravitŭ Petru Vodă, carele au statutu domnŭ ţĕreı, şı este de creḑutŭ, ca nu la cetatea Albă au muritŭ Alecsandru Voda, ce in ţéra Leşésca, otravitu de Petru Voda; că de unde avea nadejde acolo au nazuitu la nevoia sa Alecsandru Voda.

Petru Voda in câte-va rînduri aŭ tıimesu solı la craiul Leşescu, Cazimir, sĕ-l priméscă sub apararea sa, gıuruindu'ı ca va fi cu priinţă craiei, ce, de odata nu 'l-au primitu. Era Kromer, cronicarul, in cartea XXV scrie, ca aŭ cetitŭ in Cracau, in camara craıesca, aşeḑamênturile Moldovei, scrise cu slova sérbescĕ, ca in anul de la zidirea lumii, dupĕ cum numĕra biserica rĕsaritului, 6963, Petru Voda, Domnul Moldovei, au facutŭ gıurămêntu craıului pre nevoinţa lui Ozdrovot, Voevodul ţĕreı Rusescı, şi a toţı boierii sfetnıcı, in care se fagaduesce Petru Voda sĕ dea agıutoru craıului Leşescŭ, pre obıceiul vechiu a Domnıloru trecuţi de mai ântĕiu de dînsul, la oştile craıescı. Éra maicu sale Mariei lasa'ı târgul Sıretul, cu ocolul lui, pâna când va face craiul intre dênşıı altu aşeḑamêntŭ. Aice se vede ca au fostu Petru Voda, şi Alecsandru Voda, feciorı luĭ Iliaşiu Voda, pre carele precum scrie Dlugoşu, 'l-au omorîtu Petru Voda acesta; şi ḑice ca acestu Petru Vodă au fostu feciorı lui Iliaşiu Voda, frate cu Alecsandru Voda, pre carele 'l-au otravitu frate- eu Petru Ca şi pre dómna Maria o face cronicarul mumă lui Petru Voda, şi ḑice: şi acestu Petru Voda, din sfatul boeırıloru sei intr'acelasiu anu au trimisu solii sei la Sultanu Mehmet, impĕratul Turcescu, de au legatu bıru, pre anu 2000 galbenı, respunḑêndu Leşıı, ca nu potu da agıutoru domniloru dın Moldova, fiindu invaluţi cu oştı asupra Prusiloru. Intr'ac stu anu au muritu şı Ioan Humad, vestitul cârmuitorŭ ţĕreı Ungurescı; éra la al

www.dacoromanica.ro

cu óste asupra luĭ Petru Vodă Aron, şi 'şi-au datu rĕsboiŭ la Movile. Ci norocul cel prostŭ a luĭ Alecsandru Vodă, nice aice nu-l sluji sĕ isbîndéscă; că, dându rĕsboiŭ vitezesce de ambe părţile, aŭ biruitŭ Petru Vodă pre Alecsandru Vodă. Vĕdêndŭ Alecsandru Vodă că aŭ perdutŭ rĕsboiul, aŭ fugitŭ la cetatea Alba, şi acolo s'aŭ sĕvêrşitŭ. Éră Petru Vodă aŭ domnitŭ doĭ anĭ.

De acestŭ rĕsboiŭ a luĭ Alecsandru Vodă, cu a luĭ Petru Vodă Aron, cronicarul cel Leşescŭ nu scrie. — Acestŭ Petru Vodă Aron aŭ inceputŭ şi au isvoditŭ a da birŭ Turcilorŭ.

CAP. XII.

De domnia luĭ Stefan Vodă cel Mare şi cel Bunŭ, feciorul luĭ Bogdan Vodă, şi de multe şi minunate rĕsbóie în domnia luĭ, ce aŭ făcutŭ in anul 6965.

Dupĕ doĭ anĭ a domnieĭ luĭ Petru Vodă Aron, rĕdicatu-s'aŭ de la ţéra Muntenéscă Stefan Vodă, feciorul luĭ Bogdan Vodă, cu mulţime de óste Muntenéscă, şi den ţéră adunaţĭ[1]), şi aŭ intratŭ aicĭ in ţéră; şi silindŭ spre scaunul Suceveĭ, i-aŭ eşitŭ inainte Petru Vodă Aron, la satŭ la Ioldescĭ, pre Siretŭ, la Tină, şi 'şĭ-aŭ datŭ rĕsboiŭ in ţioa de Gĭoĭ-Marĭ, Aprilie 12, şi aŭ infrîntŭ Stefan Vodă pre Petru Vodă Aron. Şi nu se lăsă Petru Vodă cu atâta, ci ĭar s'aŭ bulucitŭ al doile rôndŭ, la Orbicŭ, de s'aŭ lovitŭ cu Stefan Vodă; şi ĭar aŭ isbânditŭ Stefan Vodă, că aŭ prinsŭ pre Petru Vodă Aron, şi i-aŭ tăiatŭ capul, dupĕ ce aŭ fostŭ Domnŭ doĭ anĭ,[2]) de 'şĭ rĕsplăti mórtea tătăne-sĕŭ, luĭ Bogdan Vodă.

---

doele anŭ aŭ muritu şi Vladislavŭ, craiul Ungurescŭ, in vremea nunţiĭ sale, in oraşŭ in Praga.

Éră in anul 1453, Sultan Mehmet, impĕratul Turcescu, aŭ luatŭ Ţarigradul, cu mare jale şi grijă a tótă creştinătatea, 50 de ţile bătêndu-l; şi luarea luĭ maĭ multu ó ţicŭ că s'aŭ luatŭ din vicleşugul grecescŭ, anume Ghierluk, care aŭ arĕtatŭ locul până unde era maĭ slabă cetatea; éră pre urmă nu'l lăsă D-ţeŭ pre acel grecŭ fără pedépsă; c'au poruncitŭ Sultanŭ Mehmet de 'l-aŭ muncitŭ până aŭ muritŭ. Perit-aŭ la pórta cetaţeĭ şi Impĕratul grecescŭ, Paleologu, in rĕsboiŭ.

Sadahman, Hanul de preste Volga, fugindŭ cu 9 feciorĭ aĭ seĭ, şi cu o samă de mîrzacĭ şi ispravnicĭ maĭ de frunte ai sĕĭ, aŭ năzuitŭ la Litva, ca la nisce prietenĭ aĭ sĕĭ. Ce s'aŭ amăgitŭ că 'l-aŭ prinsŭ boĭeriĭ Litveĭ, propuindŭ pre dînsul sĕ nu fie venitŭ pentru risipa Litveĭ; şi voindŭ sĕ fugă din Litva, 'l-aŭ agĭunsu Litveniĭ pre acel Hanŭ dupĕ Kiev, şi 'l-aŭ prinsŭ, punêndu-l la inchisóre in cetatea Romna, şi acolo au fostŭ inchis până la mórtea luĭ.

Sidor, Mitropolitul Kievuluĭ, care s'aŭ tîmplatŭ şi la soborul de la Florenţa, pre care 'l făcuse cardinal Papa Evgenie de la Rŏm, strîns-aŭ multă sléhtă Ruséscă şi óste, de aŭ mersŭ intr'agĭutorŭ impĕratuluĭ Grecescŭ, la Ţarigradŭ, unde mare vitezie au arĕtatŭ. Ce, precum s'aŭ scrisŭ maĭ susŭ, că aŭ rĕmasŭ isbânda la Turcĭ, luându Ţarigradul cu mare cădere a creştinilorŭ, totŭ pentru pĕcate, de-lŭ stapînescŭ Turcĭĭ până in ţioa de astădĭ.— *N. C.*

[1]). Dupĕ firea Moldovenilorŭ, gata la domniĭ noue. — *M. C.*

[2]). Măcar că scriŭ unele letopiseţe Moldovenescĭ, ca aŭ prinsŭ pre Petru Vodă Aron şi 'l-aŭ omoritŭ Stefan Vodă, ci nu-ĭ adevĕratŭ. Cronicariĭ cei Leşescĭ intr'altu chipu scriu, ca aŭ scăpatŭ Petru Vodă in ţéra Leşéscă, cum vom arĕta pre urmă, unde se va pomeni de rĕsboiul lui Stefan Voda cu Matiaşŭ, craiul Ungurescŭ, de ce pricina au statutŭ.. — *M. C.*

www.dacoromanica.ro

Când s'aŭ strînsŭ ţéra la locul ce se chiamă Direptate, şi aŭ rĕdicatŭ Domnŭ pre Stefan Vodă.

Stefan Vodă au strînsu boïarïĭ, şi marĭ şi micĭ, şi alta curte măruntă, impreună cu Teoctistŭ Mitropolitul, şi cu mulţĭ călugĕrĭ, la direptate; şi i-aŭ intrebatŭ pre toţi: este cu voia tutulorŭ sĕ le fiă Domnu? Atunce toţĭ cu unŭ glasŭ au strigatŭ: In mulţĭ anĭ de la Dumneḑeŭ sĕ domnescĭ! Şi cu voia tutulorŭ 'l-aŭ rĕdicatu domnŭ, şi 'l-au pomăzuitŭ de Domniă Teoctistŭ Mitropolitul. Şi de acolo aŭ luatu Stefan Vodă schiptrul ţĕreĭ Moldoveĭ, şi aŭ mersŭ la scaunul domnescŭ, la Sucévă.

Deciĭ Stefan Vodă, gătindu-se de maĭ marĭ lucrurĭ sĕ facă, nu cercă sĕ aşeḑe ţéra, ce de rĕsbóïe se găti, că au impărţitŭ óstei sale stéguriĭ, şi aŭ pusŭ Hotnogĭ şi Căpitanĭ, care tóte cu norocŭ i-au venitu[1]).

Când aŭ prădatŭ Stefan Vodă ţéra Sĕcuïéscă.

Scrie letopiseţul Moldovenescŭ, că fiindu Stefan Vodă omŭ rĕsboinicŭ, şi de a pururea trăgĕndu-l inima spre vĕrsare de sânge, nu se zăbovi vreme multa, după ce se aşeḑă la domniă, ca in al cincile anu al domnieĭ sale, in anul 6969, rĕdicatu-s'aŭ Stefan Vodă cu tóta puterea sa, şi s'aŭ dusŭ la Ardél de au prădatŭ ţéra Sĕcuiéscă. Nice aŭ avutŭ cine se-i ĭésă impotrivă, ce după multă pradă ce aŭ făcutu, s'aŭ intorsu cu pace inapoĭ, foră de nicĭ o smintélă. Ce de acéstă poveste Cronicarul cel Lătinescŭ nemicŭ nu scrie; incă şi alte semne multe sunt care nu le insemnéză; ĕră letopiseţul nostru, măcar că scrie maĭ pre scurtŭ, însĕ le insemnéză pre tóte.

Ĕră in al şesele anŭ a domnieĭ luĭ Stefan Voda, in anul 6970, Iulie in 22, au lovitu pre Stefan Voda cu o puşcă intr'o glezna, la cetatea Chiliei[2]).

Ĕră in al şéptele anu a domnieĭ sale, in anul 6971, Iulie in 5, şi-au luatu domnă pre Evdochia de la Chiev, sora luĭ Simeon Impĕratu; ĕră cronicarul cel Leşescu scrie că au fostu Evdochia fată luĭ Simeon Impĕratu, ĕră nu soră.

Cum aŭ luat Stefan Vodă Chilia şi cetatea Albă de la păgâni.

In anul 6973, in luna lui Genarie 23, adunândŭ Stefan Voda multă óste de ţĕră, vrendŭ se rĕscumpere cetăţile care le luase păgânïĭ de la alţi domni, pogorît-aŭ cu tótă puterea sa spre cetatea Chilieĭ, şi sosindŭ Mercurĭ spre Joĭ la méḑia-nópte, aŭ incongiuratu cetatea; insă, Joĭ nu s'au apucatŭ de harţu, ĕra Vinerĭ de diminéţă au inceputu a batere cetatea, şi aşa tóta ḑioa s'aŭ hărăţit până séra. Ĕră Sâmbata se închinara ceĭ din cetate, şi aŭ intratŭ Stefan Vodă in ce-

[1]). Cunoscutu-s'aŭ indata Stefan Voda, la inceputul domnieĭ sale, că va fi maĭ multŭ plecatu spre rĕsboïe de catu spre pace; ca indată aŭ datu oştiloru sale stéguri şi Hotnogĭ şi Căpitani. — *M. C.*

[2]). Mai multu nu scrie altu letopiseţu, ce aŭ ispravitŭ Stefan Vodă la Chilie. — *M. C*

www.dacoromanica.ro

tatea Chilieĭ; şi acolo petrecêndŭ treĭ ḑile, veselindu-se şi lăudândŭ pre Dumneḑeŭ, imblânḑîa ómeniĭ in cetate.

De acolo şi la cetatea Alba aŭ trasŭ, şi multă năvală făcêndu, aŭ dobînditŭ şi cetatea Albă. Si aşa amêndouĕ cetăţile cu multă vĕrsare de sânge le dodobîndi; carele le-aŭ intăritŭ cu bucate şi cu slujitoriĭ, aŭ lăsatu pre Isaia şi pre Buhtea Părcălabĭ ca sĕ le grijéscă; ĕră Stefan Vodă s'aŭ intorsŭ la scaunul seŭ, la Sucévă.

Ĕră in al ḑecele anŭ a domnieĭ sale, in anul 6974, Iulie 10, aŭ inceputŭ Stefan Vodă a zidire Monastirea Putna, intru lauda luĭ Dumneḑeŭ şi a Maiceĭ nóstre Născĕtóreĭ de Dumneḑeŭ.

Rĕsboiul luĭ Stefan Vodă cu Mateĭaşiŭ, Craĭul Ungurescŭ.

Mateĭaşiŭ, craiul Unguresŭ, bizuindu-se putereĭ sale şi meşterşuguluĭ seŭ, cu care pre mulţĭ den vecinĭĭ sĕĭ i-aŭ surpatŭ şi i-aŭ supusŭ, carele de multe orĭ rĕsbóĭe făcea cu Turciĭ, şi cu norocŭ izbândîa, neavêndŭ nice o pricină dirépta asupra luĭ Stefan Vodă, ce numaĭ ca sĕ-l punĕ, sĕ fiă subt ascultarea luĭ, ca se-ĭ fiă cuvêntul deplinŭ, când de multe orĭ se lăuda Mateiaşiŭ craiu, că, căte rĕsbóĭe face Stefan Vodă, tóte cu puterea luĭ le face, şi de subt ascultarea lui face isbîndă, şi vrêndŭ de ce se lăudare, ca sĕ arate că'ĭ adevĕratŭ, aŭ trimisŭ solĭ la Stefan Vodă sĕ i se închine. Ĕră Stefan n'aŭ primitŭ. Decĭ, vḑêndŭ Mateiaşiŭ craiu voluicia luĭ Stefan Vodă, că nu o póte supune, aŭ strîrsŭ multă óste a sa; şi agĭutorŭ luândŭ de la alţiĭ, aŭ purcesŭ, in anul 6975, şi aŭ eşitŭ în Moldova, şi ḑicea că cu cale merge, se ducă la scaunŭ in Moldova Domnŭ pre Petru Vodă. Şi aŭ eşitŭ la Trotuşĭ, Noemvrie 19; de acolo aŭ mersŭ la Roman, Noemvrie 29, şi acolo s'aŭ odihnitŭ până a şepte ḑi, prădândŭ şi jecuindŭ. Ĕră a opta ḑi, Decemvrie in 7, aŭ aprinsŭ târgul Romanul, şi aŭ purcesŭ spre Sucévă, sĕ apuce scaunul. Şi maĭ apoĭ, socoti sĕ nu rĕmână vre-unŭ unghiŭ nepipăitŭ de dînsul, aŭ lăsatŭ calea despre Sucévă, unde 'l astepta Stefan Vodă, şi a'ĭ luatŭ spre Bae, unde aŭ sositŭ Lunĭ, Decemvrie 14; şi acolo la Bae, cum nu vrea avea nicĭ o grijă, de nicĭ o parte, îşĭ lásă óstea fără nicĭ o pază la bĕuturĭ şi la jacurĭ. De care lucru avêndŭ Stefan Vodă scire, şi prinḑêndŭ limbă, Marţĭ, Decemvrie 15, aŭ aprinsu târgul asupra lorŭ, când eĭ eraŭ fără de nice o grijă; şi fiindŭ eĭ beţi, i-aŭ lovitŭ Stefan Vodă cu óstea tocmită, in rĕvĕrsatul zorilorŭ, de aŭ făcutŭ multă mórte şi perire in Ungurĭ; că eĭ, nefiindŭ tocmiţĭ de rĕsboiŭ, nemică de arme nu s'aŭ apucatŭ, ce de fuga. Nice urma sĕ ia, cariĭ scăpa, că fiindŭ nópte de nu sciaŭ incotro voru face, in tóte părţile rĕtăceaŭ. Decĭ, îĭ vĕna ţĕranii in zăvóĭe, şi prin munţĭ, unde vre-o 12 miĭ periţĭ s'aŭ aflatŭ. Maĭ apoĭ, şi singurŭ craiul, rănitŭ de sĕgéta fórte rĕŭ, abia aŭ hălăduitŭ prin poticĭ, de aŭ eşitŭ la Ardél. Aşa norocesce D-ḑeŭ pre ceĭ mândri şi falnicĭ, pentru sĕ arate lucrurile ominescĭ, cătĭ sunt de fragede, şi neadevĕrate; că Dumneḑeŭ nu in mulţĭ, ce in puţinĭ arată putea sa, ca neme

www.dacoromanica.ro

sĕ nu se nadajduésca in puterea sa, ce întru Dumneḑeu sĕ-ĭ hia nadejdea, nice fŏră cale rĕsbóie sĕ faca, că D-ḑeŭ celorŭ mândri se pune impotriva[1]).

Pre acea vreme, avêndŭ Stefan Voda prietenie cu Leşii, au trimisu din dobânda sa şi craiuluĭ Leşescŭ, prin solii sĕi.

Ĕră Mateiaşiŭ, craiul Ungurescŭ, daca aŭ scapatŭ, de isnóvă gatise óste, ca sĕ vină asupra luĭ Stefan Vodă; ci venindu-i alte greutaţĭ despre ţéra Ceşéscă, s'aŭ intorsŭ la Ceşi cu óstea sa. Atuncĭ şi Craiul Leşescu, inţelegêndu ca va sĕ mérgă Mateiaşiu Craiul asupra luĭ Stefan Voda, aŭ trimesu solĭ ca-ĭ va da agĭutorŭ, de-ĭ va trebui împotriva luĭ Mateĭaşiŭ Craiu; şi i-aru fi datu, de nu

---

[1]). Pricina oştireĭ luĭ Mătiaşu craiu asupra lui Stefan Voda, o scrie pre largu Mihovie, istoricul Leşescŭ, la cart. XXVI. Dupĕ ce aŭ biruiutu Stefan Vodă pre Petru Voda Aron, era atunce in rĕsboiŭ cu Petru Vodă şi unŭ Berindel, ce trăgea nadejde şi acela de domnia ţĕreĭ; aŭ năzuitŭ amêndoi cu Petru Vodă in ţéra Leşésca la Cazimir craiul Leşescu, rugandu- e de agĭutorŭ se le dea impotriva luĭ Stefan Vodă. Ci craiul Leşescu, avêndŭ de maiântêiu preteşugu legatŭ cu Stefan Vodă, nu le-aŭ datŭ nice o nădejde. Deci Aron Petru Vodă cu Berindel vĕḑêndu-se caḑuţĭ gĭosŭ de agĭutorul Leşiloru, sciindu pre Mătiéşu craiul Ungurescu nepriatenu luĭ Stefan Vodă, pentru prada ce făcuse Stefan Voda in ţéra Sĕcuésca, au trecutu in ţéra Ungurésca la Mătiaşŭ craiu, rugându-se de agĭutorŭ, şi indemnandŭ şi pre ingurŭ craiul a upra luĭ Stefan Vodă. Ĕră Mateiu craiul, şi pentru pricinele ce avea de mai-nainte a upra lui Stefan Vodă, şi fiindŭ sumeţŭ pentru cate-va rĕsbóĭe cu norocu, ce au avutu şi cu Turcii şi cu alţi megieşi aĭ sei, şi răvnindu se traga şi ţéra sub stapânia sa; ca de multe orĭ se lauda cu isbândele ce face Stefan Voda, ca cu puterea lui Matiaşu craiu le face, şi facea pre Stefan Vodă că este ispravnicŭ, pusŭ de dînsul, socoti se nu lase vreme ca aceea, avêndu domni gata, pe Petru Vodă Aron şi pe Berendel, insă mai alesu pe Petru Voda. Si indată strîngêndu ca 40 mii de Unguri, şi alta adunatură, au purcesu singuru Matiaşu craiu, şi aŭ venitŭ preste munţi asupra lui Stefan Voda. Deodata au trimisu olĭ sĕ se inchine; şi au eşitu cu oştile Mătiaşŭ craiu, pre Oituzu, şi au venitu dreptŭ la Roman, şi aŭ şeḑutu 6 ḑile de s'aŭ odihnitŭ, şi purcegêndu, aŭ aprinsŭ târgul Romanul in urma luĭ, de aŭ arsŭ; şi aŭ mersu dreptŭ spre Sucéva, arḑêndu şi pradându Éra tefan Voda neprimindŭ soha lui Matiaşŭ craiu, sta gata cu óstea sa, de-lu astepta sa-i dea resboiŭ. Avea Stefan Vodă agĭutoru şi de la Cazimir, craiul Leşescu; insă, se timpine Stefan Voda pe Matiaşŭ craiu la locŭ largŭ nu cuteza, ce'l ascepta se-l póta lovi mai la strimtóre. Éra Matia u craiu, nevrîndŭ sĕ lase nicĭ unŭ unghiŭ in ţĕră necalcatŭ de ómenii sei, şi neprădatu, s'au abatutŭ spre Moldova, şi aŭ sositu la târgŭ la Bae, Decemvre 14. Şi acolo cum nu vré avea nice o grijă de Stefan Vodă, aşa aŭ lasatŭ óstea fară de nice o paza, la bĕuturi şi in prada. Ĕră Stefan Voda, inţĕlegêndu den limbi, că s'aŭ abatutu Unguru spre Bae, socoti sĕ-ĭ lovésca acolo la locŭ strimtŭ; şi indata aŭ purcesu din Sucéva, séra, cu tóta óstea sa, pede trime şi calarime, şi aflându pre Ungurĭ adormiţi fara de grija, şi ameţiţi de beţie, nóptea, când tóte se vĕdu mai strasnice şi mai grósnice, aprins-au târgul asupra Unguriloru. Intrat-au o tenii lui Stefan Voda in Ungurii lui Matiaşu craiu, atâta câtu nu avura de ce se mai apuca Ungurii, fară câtu cine incotro putea aşa pleca de fuga, nóptea, sĕ scape cu ḑile de spaima foculuĭ şi de mórte. Şi nime nu se mai intorcea; şi prin munţi, pre potice, le ţineau calea ţeraniĭ, trimişi de acea trébă gata; îi taiau cu cóse, şi cu fuşturi, şi cu topóre pre câţi i i t m pinaŭ. Éra singuru Mătiaşu craiu cu câţi s'au aflatu lânga dinsul, atunce ranitu cu trei rane, cum scrie Kromer, lasându tóta tabera, au scapatu pre te munţi. Perit-au pre loc 10 mii de Unguri; perit-au şi Berindel ce tragea nadejde de domnie, ´ra Petru Voda Ai n au capat in ţéra Leşésca. Aşa s'au timplatu laudei lui Matiéşu craiu, dup cum a ta 'rt ra «*Domnul, celorŭ mândri le sta impotriva.* — *M.* şi *N. C.*

www.dacoromanica.ro

s'are fi para itŭ de acel gandu Mateiașu craiu[1]). Pe acea vreme, in 25 a luĭ Noemvrie, s'au sevîrșitu Evdochia, Dómna lui Stefan Vodă.

Despre prădarea Sĕcuilorŭ.

Scrie letopiseţul Moldovenescu, că intr'acelașŭ anŭ, dupĕ resboiul luĭ Stefan Voda ce aŭ avutu la Bae cu Mateiașŭ craiul, s'aŭ redicatŭ Ştefan Vodă cu tóta puterea sa, voindu sĕ-șĭ rescumpere strimbatatea ce 'ĭ făcuse Ungurii, cu Mateiașŭ craiu, când venise la Baea, s'aŭ dusŭ la Ardél, și multă pradă și robie aŭ facutŭ in ţéra Sĕcuéscă, neavêndu cine 'ĭ sta împotrivă, și cu pace s'aŭ intorsu înapoĭ fora nice o smintélă. Pentru acéstă poveste, ce spune că au prădatŭ Ștefan Vodă ţéra Secuiéscă, cronicarul cel Leșescŭ nemică nu scrie.[1])

Când s'aŭ împăcatŭ Stefan Vodă cu Mateĭașŭ craiul Ungurescŭ.

Nu peste multă vreme, au încetatŭ vrajba între craiul ungurescŭ și intre Stefan Vodă; ca vĕḑendu ei ca vrajmașul lor și a tóta crestinatatea, Turcul, le sta în spate, și asupra volnicieĭ tutulorŭ întinde mrejile sale ca sĕ-i cuprinḑă, și aretandu-se prietenu cu multe cuvinte înșelătóre, și catra unul și catre altul, ca sĕ-i zădarésca și se afle capu de price, sĕ încépa zarvă, socotindŭ ca între acele amestecături i se voru inchina luĭ, pentru sĕ le dea agĭutorŭ, și mai apoi îĭ va plecă sub gĭugul seu. Ci veḑêndu aceste înșelaciuni, Mateiașŭ craiu și cu Stefan Vodă s'au împacatu, și s'aĭ așeḑatŭ; și înca, dupĕ pacea așeḑată și legăturĭ tarĭ ce

[1]) Éra Stefan Voda, dupa isbânda și birumța asupra Ungurilorŭ, indata trimise solu seĭ cu daruri din dobînda sa la Cazimir, craiul Leșescu; și-l aflara in Litva, in oraș in Vilna, soliĭ lui Stefan Voda, multamindu craiului de agiutoru, poftindu și inainte se nu-i lipséca agiutorul.

Éra *Bonfin*, istoricul Ungurecu, nice cum nu primesce aceasta isbânda a lui Stefan Voda; ce el lauda in partea lui Matiașu, craiul Ungurescu, voindu sĕ acopere ocara Ungurilorŭ; éră ce scriea mincium scrie. Istvanfie, birumța lui Stefan Voda o scrie deplinu asupra lui Mătiașu craiul, precum s'au pomenitu mai susu.

Éra Matiașu craiu, daca au scapatu de odata la Ardél, au datu vina boieriloru seĭ și Ardeleniloru, cum se se fie agiunsu cu Stefan Voda, și le-au luatu 400,000 galbini de auru.

Matiașu craiu se mai gati de óste; ce nescindu-se inca adeveratu, au trimisu craiul Leșescu la Stefan Voda, cum îi va da agiutoru asupra lui Mătiașu craiu. Insă, acea gatire pe urma Matiașu craiu au facut-o asupra Cehiloru, ce le ḑicu Bohemi.

Insa, ântĕiu ce era sĕ se pornésca Matiașŭ craiu asupra Cehiloru, aŭ trimisu soli la Cazimir, craiul Leșescu, legandu ântĕiu pace, Matiașu, craiul Ungurescu, cu Friderich impĕratul Nemțescu, tragêndu in partea sa acea domnie a Bohemiei, avêndu Cazimir craiul Leșescu despre eminția sa treba la acea Cnezie a Bohemiei Ce n'au primitu Cazimir craiul Leșescu, pofta lui Matiașu, craiul Ungur scu; ce darumdu bine pre soli lui Matiașu s'au intorsu inapoi.—*N. C*

) Bine au ḑisu unu poeticu: *când nebunescŭ Imperații, piere norodul* » Așa și ţéra Secuiéscă, âta prada și risipa ce 'i au f cutu Stefan Voda, pentru vrajba cu Matiașu craiu! *N. C*

www.dacoromanica.ro

facura amêndoi, au dăruitu Mateiaşŭ craiul pre Ştefan Voda cu dóe cetaţi mari la Ardeali, anume Balta şi Ciceul.[1]).

Pentru nisce Tătarĭ ce aŭ intratŭ în ţéră.

Venit-aŭ mulţime de óste Tătărésc㎃, şi aŭ intratŭ in ţéră sĕ prade, in anul 6978. Éră Stefan Vodă, prinḑênd de veste, le-aŭ eşitŭ inainte la o dumbravă, ce se chiamă la Lipinţĭ, aprópe de Nistru; şi s'aŭ lovitŭ cu óstea sa, Augustŭ 20; şi dândŭ rĕsboiŭ vitezesce, i-aŭ risipitŭ, şi multă mórte şi perire aŭ făcutŭ intrînşiĭ, şi pre mulţĭ i-aŭ prinsŭ viĭ, şi le luă totŭ pleanul; de care lucru cunoscândŭ Stefan Vodă, că agiutorul nu de aiurea i-aŭ fostŭ, ci numaĭ de la Dumneḑeŭ şi de la pré curata Maica Sfinţieĭ Sale, şi cu mare laudă şi isbândă s'au intorsŭ inapoĭ la scaunul seu, la Sucéva[2]).

[1]). Éră dupĕ ce au legat pace Matiaşu craiul cu Stefan Voda, trimis-au şi Cazimir craiul Leşescu solĭ la Stefan Vodă, anume pre Dobieslav Bişovskĭ, Castelanul Belzieĭ, şi pre Stanislav Tecenskĭ, feciorul luĭ Ioan Castelanul de Cracau, mai intarind prieteşugul Craiului cu Stefan Vodă; şi adaogând şi acésta, ca sĕ nu oştésca asupra nimĕnui, Stefan Voda, fără scirea craiului Leşescu; aşijderea şi craiul, nicĭ pre unu neprietenu a luĭ Stefan Voda, se nu-l primĕscă sub aparatrea sa. Şi pornindu-şi solĭ la Stefan Vodă, in luna lui Iulie, éra însuşi s'au intorsŭ la Visliţa.

Eră la al doile anu, dupe ce au aşeḑatu intre dinşii, venindŭ craiul in Liov, astepta venirea luĭ Stefan Voda la dînsul, pentru sĕ facă singuru intaritură şi legaturĭ de pace. Ce aŭ rĕspunsu Stefan Voda soliloru craiescĭ, ca acea data nu póte se mérgă la craiul, pentru multe valurĭ ce avea despre Turcĭ şi despre Ungurĭ Póte fi că avea şi prepusu despre o sama de svetnicĭ, ca mergêndu la craiul Leşescu, se nu-l oprésca. (La ómenĭ marĭ, şi prepussurĭ mai marĭ). Éra inaintea soliloru craescĭ, Stefan Voda au facutu giurămêntu craiuluĭ, adeverindu-se pre alta-data, orĭ la Cameniţa, orĭ la Colomea, orĭ la Sniatin, va veni insuşi cu sine la craiul, numai scire se aiba de venirea craiului, cu dóe lunĭ mai nainte. Pre atunce au nimeritu solii şi de la Hanul Tatarescu, Mengli Gerei, la craiul Leşescu. *N. C.*

[2]). Scrie Stricovschie cronicarul, ca intr'acel rĕsboiu au caḑutŭ in robie la Stefan Vodă unu feciorŭ al Hanului, şi sĕ fie trimisu Hanul de preste Volga solĭ la Stefan Voda sĕ-i slobóḑa feciorul din robie. Ce, Stefan Voda, vĕḑêndu solia Hanului, cu semeţie trimisa la dînsul, aŭ poruncitu de au omorîtu pre feciorul Hanului, inaintea solilor acelora; apoi au poruncitu de au inţepatu pre solii aceia; numai pre unul au lasatu, cu nasul şi cu urechile taiete, se mérga sĕ spună Hanului ce au veḑutu (De acestea Dlugoşu, şi Kromer, şi Mihovie scriu).

Pre acea vreme Tatarii de preste apa Volgai, cu Hanul seŭ Mamac, trecêndu Niprul, inparţindu-se in douĕ parţi, au lovitu unii la Litva, alţii la Podolia, cariĭ in Litva şi in Podolia, la Volin, tóta margine pre lânga Cameniţa, pre lânga Jitomir, Ruzmir, Vladimir, au pradatu, şi au robitu 10 mii de ómeni Ca Litvenii, fiindu strinşi puţini, n'au cutezatu sĕ-lovésca pre Tatari. Precum scrie Kromer, au fostu dat scire mai 'nainte lui Cazimir craiului Leşescu, Mengli Gerei, Hanul Crômului, avêndu prieteşugu acel Han cu craiulŭ Leşescu. Éra mai inlauntru n'au pututu strica acei Tatari, că era strînsa óstea Leşésca şi Rusésca, la Trĕmbole, cu Israil Iaroslaski, starostele Liovului, şi cu Pavel Iasinski, starostele Belzului şi a Helmului. — *M. C*

www.dacoromanica.ro

Pentru sfinţirea monastireĭ Putneĭ.

Décă s'aŭ intorsŭ Stefan Vodă de la acel rĕsboiŭ cu isbânda ce aŭ făcutŭ, de aŭ bătutŭ pre aceĭ Tătarĭ, spre lauda aceea aŭ mulţămitŭ luĭ Dumneḑeŭ, şi aŭ sfinţitŭ monastirea Putna, carea era zidită de dînsul, Septemvrie in trĭĭ, spre lauda prea curateĭ fecióreĭ Marieĭ, Maiceĭ Domnuluĭ nostru Isus Christos; la care sfinţenie multă adunare de călugărĭ aŭ fostŭ, şi singurŭ Teoctistŭ Mitropolitul, şi Tarasie Episcopul, impreună cu Iosif Archimandritul şi Egumenul Putneĭ. Ḑicŭ că aŭ fostŭ la liturgie Archiepiscopĭ, preoţĭ şi diaconĭ, 64, la Jertfelnicŭ.

Pentru zavistia ce aŭ intratŭ intre Stefan Vodă şi între Radul Vodă, Domnul Muntenescŭ, şi pentru arderea Brăileĭ, in anul 6978.

Intr'acele vremĭ, aŭ intratŭ zavistie intre Stefan Vodă, şi intre Radul Vodă, Domnul Muntenescŭ. Pre obiceiul fireĭ ominescĭ, de ce are, de ce poftesce se aibă maĭ multŭ, nu sosĭa luĭ Stefan Vodă a le sale sĕ le ţină, şi sĕ le sprijinéscă, ci, de lăcomie, cele ce nu eraŭ a luĭ, incă vra sĕ le cuprinḑe[1]). Strîns'au ţéra şi slujitoriĭ seĭ, şi aŭ intratŭ in ţéra Muntenéscă, de aŭ prădatŭ marginea, Fevruarie in 27, şi aŭ arsŭ Brăila, Marţĭ, in sĕptĕmâna albă.

De tăĭerea capetelorŭ a nişce boerĭ.

In anul 6979, Genarie 16, aŭ tăiatŭ Stefan Vodă pre Negrilă Paharnicul, şi pre Alecsa Stolnicul, şi pre Isaia Vornicul, in tîrgul Vasluiuluĭ.

Rĕsboiul dela Socĭ, când s'aŭ bătutŭ Stefan Vodă cu Radul Vodă.

Radul Vodă, Domnul Muntenescŭ, vĕḑêndŭ atâta pradă in ţéra sa, ce-ĭ făcuse Stefan Vodă, n'aŭ vrutŭ sĕ lase sĕ nu-şĭ cerce strîmbătatea sa. Ci adese se tîmplă, cela ce va sĕ'şı intórcĕ bătaia, de doĕ orĭ îl batŭ; că strîngêndŭ ós-

[1]). Zavistia, muma tutulorŭ rĕutăţilorŭ in lumea aceasta este, precum şi aice vedemŭ intre Radul Vodă, Domnul Muntenescu, şi intre Stefan Vodă, in aniĭ de la Christos 1470. Dupĕ obiceiul nostru omenescŭ, că cu cătŭ ar avea nescine maĭ multŭ, cu atâtu zavistuesce la averea altuia, cum n'ar avea; aşa Stefan Vodă, nu'ĭ agĭungea al seŭ, ce zavistuia Raduluĭ Vodă. Scrie cronicarul Leşescŭ, că pe vremea ce scia Stefan Vodă că se apropiese vremea sĕ margă singurŭ la craiul Leşescŭ, precum se făgăduise, se pogorise craiul cu 3 miĭ de ómenĭ spre ţéra Rusóscă, sĕ astepte venirea luĭ Stefan Voda. Ce iarăşĭ pricea că Radul Vodă impedecă pre Stefan Vodă, de nu putu merge insuşĭ la craiul Leşescŭ; éră solĭ aŭ trimisu Stefan Vodă, cu cărţĭ iscălite şi cu pecetea sa, in care se adeveria cum la anul viitorŭ, in luna luĭ Maiŭ, va merge la craiul. Simţise craiul Leşescŭ de gătirea luĭ Stefan Voda asupra Raduluĭ Vodă, şi in mare grijă era craiul, ca sĕ nu ajungă Radul Vodă la agĭutorul Turcilorŭ, şi sĕ nu fie apoĭ risipă ţĕreĭ Moldoveĭ. Éră de venirea luĭ Stefan Vodă inţĕlegêndu craiul, s'aŭ aşeḑatŭ in şese lunĭ, dupĕ ce se va da scire lu Stefan Voda de la craiul, sĕ mérgă Stefan Vodă la craiul; ce atunce se intórse craiul la Curcin. — *N. C.*

www.dacoromanica.ro

tea sa, şi vecinéscă, aŭ venitŭ asupra luĭ Stefan Vodă; éră el, că unŭ leu gata spre vĕnatŭ, de sîrgŭ s'aŭ pornitŭ, şi la Soci le-aŭ eşitŭ inainte; şi dând rĕsboiŭ vitezesce, Martie in 7, velétŭ 6979, numaĭ puţinŭ de vitezia Moldovenilorŭ carĭĭ eraŭ gata, aŭ sĕ móră, aŭ sĕ isbândéscă, de câtŭ de meşterşiugul luĭ Stefan Vodă, Radul Vodă aŭ perdutŭ rĕsboiul cu multă pagubă de aĭ seĭ; că pre toţĭ i-aŭ tăiatŭ, şi tóte stégurile Raduluĭ Vodă le-aŭ luatŭ, şi pre mulţi i-aŭ prinsŭ viĭ, şi pre toţĭ i-aŭ tăiatŭ. Numaĭ ce aŭ lăsatŭ viĭ pre doĭ boĭerĭ de ceĭ marĭ, pre Stan Logofĕtul şi Mircea Comisul.

De unŭ cutremurŭ.

Într'acestaşĭ anŭ, Augustŭ 29, s'aŭ făcutŭ unŭ cutremurŭ mare preste tótă ţéra, in vremea ce aŭ şedutŭ Domnul la masă de prînzŭ [1]). Séra, in anul 6980, Septemvrie in 14, adus'aŭ Stefan Vodă pre Maria din Magopŭ, de o aŭ luatŭ şie Dómnă.

Al doilea rĕsbóiŭ al luĭ Stefan Vodă cu Radul Vodă, la Isvorul Apeĭ. Anul 6981.

Stefan Vodă, avêndŭ inima aprinsă spre lucrurĭ vitezescĭ, îĭ parea că unŭ anŭ ce n'aŭ avutŭ trébă de rĕsbóĭe, că are multă pagubă, socotindŭ că şi inimile voinicilorŭ, in rĕsboiŭ trăindŭ, se ascutŭ, şi truda şi ostenéla cu care se deprinsese óstea, e a doa vitezie. Strîns'aŭ de isnóvă óste, şi aŭ luatŭ pre Basarabŭ Laiotŭ, ca sĕ-l ducă in ţéra Muntenéscă sĕ-l punĕ Domnŭ.

Ean socotesce, că sub unŭ copaciŭ bunŭ câţĭ se mistuescŭ; saŭ câtă laudă îşĭ adaoge nu numaĭ purtătorul, ci şi ţéra, când năzuiaŭ la dênsul şi la ţéră şi Domniĭ ceĭ streinĭ, sĕ-ĭ ducă la Domnie; şi cu ajutorul luĭ eraŭ cu nădejde că vorŭ isbândi!

Şi intrând Stefan Vodă in ţéra Muntenéscă, se găti sĕ dee rĕsboiŭ Raduluĭ Vodă. Decĭ, vĕdêndŭ Radu Vodă că nu-ĭ va putea sta impotrivă, aŭ datŭ dosu cu óstea sa, şi s'aŭ dusŭ la scaunul sĕŭ la Dîmboviţă.

Aicĭ se socotimŭ. Letopiseţul cel lătinescŭ spune, că dacă aŭ vĕdut Radul Vodă că nu va putea sta impotriva luĭ Stefan Vodă, aŭ fugit la cetate. Éră Letopiseţul nostru scrie, că dacă aŭ sositŭ Stefan Vodă la margine, Noemvrie in 8, aŭ impărţit stégurile oştiĭ sale pre Milcovŭ, şi deaicĭĭ s'aŭ impreunatŭ cu Radul Vodă, Noem-

---

[1]). Măcar că firescŭ lucru este acesta, cutremurul când se tîmplă, éră potŭ sĕ ţicŭ, că semne şi arătare cutremurulŭ vremilorŭ viitóre este. Precum şi atunce aŭ insemnatŭ mare vĕrsare de sânge, şi gĭugul păgânilorŭ in biată Moldova, şi in alte părţĭ creştinescĭ, până aţĭ; precum vomŭ scrie la rôndul seŭ.

In anĭĭ de la Chrĭst. 1473, Mătiaşŭ, craiul Ungurescŭ, aŭ trimisŭ 16 miĭ de óste, cu Toma Tarcet, de aŭ prădatŭ pre sub munte, in ţéra Leşéscă.

Aşijderea Sultan Mehmet, Impĕratul Turcescŭ, aŭ prădatŭ ţéra Bosnieĭ, şi bătândŭ cetatea Iaiţa, cu multă ruşine s'aŭ intorsŭ, lăsându tunurile inecate in apă. — *N. C.*

www.dacoromanica.ro

vrie in 18[1]), Joĭ, la locul ce se ḑice Cursul Apeĭ, şi dându rĕsboiŭ vitezesce, de ambe-părţile, s'aŭ bătutŭ acolo până în séră, aşijderea şi Vineri şi Sâmbătă până in séră. Éră nóptea, spre Duminecă, aŭ lăsatŭ Radul Vodă tóte a le sale in taběră, şi aŭ fugitŭ cu tótă óstea la scaunul sĕŭ, la Dîmboviţă. Éră Stefan Vodă s'aŭ pornitŭ dupĕ dînsul cu tótă óstea, şi intr'acéstă-şĭ lună, in 23, aŭ incongĭuratŭ cetatea Dâmboviţa; şi intr'aceea nópte aŭ fugitŭ Radul Vodă din cetate, lăsându-şĭ pre dómna sa Maria şi pre fiĭca sa Voĭchiţa, şi totŭ ce aŭ avutŭ, şi s'aŭ dusŭ la Turcĭ. Éră Stefan Vodă, in 24 a acesteĭ lunĭ, aŭ dobânditŭ cetatea Dîmboviţa, şi aŭ intratŭ intr'însa, şi aŭ luatŭ pre Dómna Raduluĭ Vodă; şi pre fiică-sa Voichiţa o aŭ luatŭ şie Dómnă, şi tótă averea luĭ, şi vistieriele luĭ, şi hainele luĭ cele scumpe, şi tóte stégurile luĭ; şi acolo s'aŭ veselitŭ treĭ ḑile, şi de aciĭ s'aŭ intorsŭ la Sucévă, dându laudă luĭ Dumneḑe. Éră preŭ Basarabŭ Laiotŭ, 'l-aŭ lăsatŭ Domnŭ in ţéra Muntenéscă, şi aŭ domnitŭ o lună. Éră Radul Vodă aŭ năzuitŭ la Turcĭ, ca sĕ-şĭ scótă agĭutorŭ de la Impĕratul Turcescŭ, şi sĕ-şĭ rĕscumpere domnia cu puterea lorŭ.

Eră Stefan Vodă, dacă aŭ sositŭ la scaunul sĕŭ, la Sucévă, aŭ trimisŭ la craiul Leşescŭ solĭ, dându-ĭ veste de rĕsboiŭ cu norocŭ, ce aŭ făcutŭ împotriva Raduluĭ Vodă, fălindu-se că şi cetatea şi scaunul Dîmboviţa cu tótă averea i-aŭ luatŭ, d'impreună cu Dómna şi fiĭcă-sa; şi aŭ trimisŭ şi luĭ craiŭ din dobînda sa, nu pentru că dóră aŭ fostŭ datorŭ sĕ-ĭ trimiţă, cum ḑicŭ unii că aŭ fostŭ supusŭ Leşilorŭ, ci pentru sĕ-lŭ aibă prietenŭ la nevoie şi la trébă ca aceea, de 'ĭ va veni asupră-ĭ, cum s'aŭ şi tîmplatŭ, că atunceşĭ i-aŭ venitŭ veste cum Radul Vodă aŭ intratŭ in ţéra Muntenéscă cu óste Turcéscă; şi aceiaşĭ aŭ trimisŭ alţĭ solĭ la craiul, de aŭ poftitŭ agĭutorŭ împotriva Raduluĭ Vodă[2]).

Rĕsboiul Raduluĭ Vodă cu Băsărabŭ Vodă.

Radul Vodă, dacă aŭ luatŭ agĭutorŭ de la Turcĭ, aŭ intratŭ în ţéra Românéscă cu 15 miĭ de Turcĭ, fără alţĭ leficiĭ ce-ĭ adunase, şi aŭ datŭ rĕsboiŭ luĭ Băsă-

[1]). De acéstă de pre urmă socotinţă este şi Neculaĭ Costin, carele incepe povestirea acestuĭ rĕsboiŭ cu aceste cuvinte: «Stefan Vodă, fiindŭ aprinsŭ pururea spre lucrurĭ de vitezie, strînsu-şĭ-aŭ óstea şi aŭ luatŭ cu sine pre Basarabŭ, sĕ-l ducă sĕ-l pună Domnŭ ţĕreĭ Muntenescĭ. Inimele marĭ, marĭ lucrurĭ rîvnescŭ, de multe orĭ a face şi a se lăţi peste hotarele sale. Stefan Vodă, gătindu-se de rĕsboiŭ asupra Raduluĭ Vodă, cu óste, Noemvrie in 8, aŭ sositŭ la margine, şi aŭ impărţitŭ tóte stégurile ósteĭ séle pre Milcov. Éră in 18 Noemvrie, Gĭoĭ, s'aŭ lovitŭ cu Radul Vodă, etc... — Şi de aicĭ urméză pre Urechi.

[2]). Dupĕ isbânda sa, Stefan Vodă aŭ trămisŭ soliĭ seĭ la Cazimir, craiul Leşescŭ, făcêndu'ĭ scire de isbânda asupra Raduluĭ Vodă, trimiţêndu-ĭ şi 28 stégurĭ, luate de la Radul Vodă. Éră incă abia soliĭ a luĭ Stefan Vodă aflându-se nepurcesĭ de la craiul, étă şi alţĭ solĭ sosescŭ de la Stefan Vodă, la Cazimir craiul, cerşindŭ agĭutorŭ Stefan Vodă impotriva Raduluĭ Vodă, făcêndu-ĭ scire cum Radul Vodă, luândŭ agĭutorŭ de la Turcĭ, aŭ intratŭ in ţĕră de prada cu focŭ şi cu sabie. Pornit-aŭ îndată Cazimir, craiul Leşescŭ, pre Dobieslav Castelanul şi pre Egideĭ Sohodolschi, la Radul Vodă, pentru sĕ-l impace cu Stefan Vodă. Éră luĭ Mihaiŭ Bucianschi, staroste, 'ĭ-aŭ poruncitŭ de sirgŭ sĕ pornéscă şleahta din Podolia intr'agĭutorŭ luĭ Stefan Vodă. — *N. C.*

www.dacoromanica.ro

rabu Vodă, Gîoĭ, în 23 Decemvrie[1]), şi 'l-la rĕsbitŭ cu tótă óstea luĭ; carele, veḑêndu-se împresuratu de toţĭ vrăjşmaşiĭ sĕĭ, au năzuitu iarăşĭ la Moldova, la stăpînul sĕŭ, Ştefan Voda.

Atunce Turcíĭ s'aŭ pornitŭ pe urma lui Basărab Vodă, şi aŭ venitŭ pênĕ la Bêrladu, şi au statutŭ ca unŭ zidŭ, Vinerĭ, Decembrie 24, şi aşa aŭ sloboḑitŭ navrapiĭ sĕi[2]), de au pradatu tóta ţéra; şi de acia s'aŭ intorsŭ prin ţéra Muntenéscă.

Ĕră craiul Leşescŭ aŭ trimisŭ pre Dombeţki, Castelanul de Belz, şi pre Sohodolski, ca se-ĭ póta impăca, măcar până la o vreme, până într'altŭ anŭ, şi 'ı-au învĕţatŭ craiul, de are trebuinţă de óste de grabă, sĕ rĕdice Bucéţchi tótă Podolia, sĕ mérga într'agiutorŭ luĭ Stefan Vodă.

Când aŭ luatŭ Stefan Vodă cetatea Teléjneĭ, şi când s'aŭ bătutŭ cu Ungurií, cu Ţĕpĕluşŭ Vodă, maĭ apoĭ şi cu Băsărab Vodă.

In anul 6982, Octomvrie întêiŭ, aĭ luatŭ Stefan Vodă cetatea Teléjneĭ, şi aŭ tăiétŭ capetele Părcălabilorŭ, şi pre muierile lorŭ le-aŭ robitŭ, şi mulţĭ ţiganí aŭ luatŭ, şi cetatea aŭ ars'o.

Intr'acéstaşĭ luna, in 5 ḑile, au fostŭ rĕsboiŭ in ţéra Muntenéscă cu Ungurii, şi cu Ţepeluşŭ Vodă, şi cu agiutoru de la Dumneḑeŭ, aŭ isbânditu Stefan Vodă, şi aŭ bătutŭ pe Ungurĭ şi pe Ţĕpĕluşŭ cu resboiŭ.

Intr'aceeaşĭ lună, in 20, a rĕsbitŭ şi pe Băsărab[3]).

De vestita isbândă a luĭ Stefan Vodă, cu Turcií, la podul Înaltŭ, la Vasluiŭ.

In anul 6983, Sultan Mehmet, Impĕratul Turcescŭ, intr'armândŭ óste, 120,000, de ómenĭ, şi óste Tatarésca, şi Muntenésca, sĕ mérgă cu Radul Voda, aŭ trimisu asupra luĭ Stefan Vodă. Ĕră Stefan Voda, avêndŭ óste gata 40,000, şi Leşiĭ ce-ĭ venise intr'agiutoru cu Bucetki 2,000, dela Cazimirŭ Craiul, şi Ungurií, ce'ĭ dobêndise de la Matiaşŭ, craiul Ungurescŭ 5,000, le-aŭ eşitŭ inainte, din susŭ de Vasluiu, la Podul Înaltŭ. Pre carii i-aŭ biruitŭ Stefan Vodă, nu aşa cu vitezia, cum cu meşterşugul; că întêiu a fostŭ invĕţatŭ de aŭ fost pârjolit ierba preste totŭ locul, de au slabitŭ caiĭ Turcilorŭ ceĭ gingaşĭ, şi apoi, agiutându şi puterea cea Dumneḑeéscă, cum se vra tocmi voia luĭ Dumneḑeŭ cu a ómeniloru, aşa i-aŭ cuprinsu pe Turcĭ o negură, câtŭ nu se vedeau unul cu altul. Şi Stefan Voda tocmise puţineĭ ómenĭ despre lunca Bârladuluĭ, ca se-ĭ amăgéscă cu buciune şi cu trâmbiţe, dându semnu de rĕsboiu. Atunce óstea Turcésca, intorcêndu-se la glasul buciunelorŭ, şi impedecându-ĭ şi apa, şi lunca, şi acoperindu-ı şi negura, taiaŭ şi sfârîmaŭ lunca se trécă la glasul buciuneloru. Ĕră din dosu ĭ-au lovitŭ Stefan Vodă cu óste tocmită, in 10 ḑile a luĭ

[1]). In anul de la Christos. 1473. — *N. C.*
[2]). Ceambulurile. — *N. C.*
[3]). N. Costin nu pomenesce nimic de resboiul acesta al lui Stefan Voda cu Basarab. -Red.

www.dacoromanica.ro

Genarie, unde nice era locŭ de a 'şi tocmire óstea; nice de a se indereptare; ci aşa eĭ in desine tăindu-se mulţi aŭ peritŭ; şi mulţi prinsĕră viĭ pedestrime; ci şi pre aceia pre toţi ĭ-aŭ tătiatŭ, unde pe urmă movile de ceĭ morţi aŭ strînsŭ, şi mulţi Paşi şi Săngéţi aŭ peritŭ; şi pe feciorul luĭ Isan Paşa, dupĕ ce 'l-aŭ prinsŭ viŭ, 'l-aŭ sloboḑitŭ, şi puşcele le-aŭ dobănditŭ, şi stéguri maĭ multe de una sută aŭ luatŭ.[1])

Dacă ĭ-aŭ bătutŭ pe Turcĭ, aŭ luatŭ in gîosŭ de la Podul inaltŭ pin pădure, şi aŭ eşitŭ unde purcede apa Smileĭ, in ţinutul Tutoveĭ; acolo in legea lorŭ aŭ datŭ laudă luĭ Dumneḑeŭ, că s'aŭ vĕḑutŭ eşiţi la lume.

Ĕră Stefan Vodă pornitu-s'aŭ dupĕ dĕnşiĭ cu Moldoveniĭ seĭ, şi aceĭ 2,000 de Leşĭ, şi aŭ gonitŭ pe Turcĭ pănă ĭ-aŭ trecutŭ Siretul la Ionăşescĭ, unde se chĭamă vadul Turcilorŭ şi pănă astăḑĭ. Şi acolo deasupra Siretuluĭ, la movila cea mare a Tecuciuluĭ, aŭ odihnitŭ treĭ ḑile. Şi ĭ-aŭ venitŭ veste de la Starostiĭ de Crăciuna, ce-ĭ ḑicŭ acmu Putna, că Radul Vodă vine cu oştĭ asupra luĭ Stefan Vodă, fără veste. Si întristându-se Ştefan Vodă, cu cine avea cu aĭ seĭ, aŭ răpeḑitŭ la óstenĭ de-ĭ strîngea de sîrgŭ. Atunce aŭ sositŭ şi Şendrea Hatmanul, cumnatul luĭ Stefan Vodă, cu o samă de óştĭ ce aŭ fostŭ rĕmasŭ înapoĭ; şi îndată şi Costea Paharnicul cu alte oştĭ, ce gonise pre Turcĭ de-ĭ trecuse Siretul, aŭ sositŭ. Şi avêndŭ bucurie Stefan Vodă de aĭ seĭ, cum se aflară toţi pregĭurŭ elŭ, la locŭ de nevoĭe şi de grijă, îndată aŭ rĕpeḑitŭ pre Şendrea Hatmanul înaintea oştiĭ Muntenescĭ, cu puţinteĭ slujitorĭ, ca în chipŭ de strajă. Şi

---

[1]). In anul 6983, iar de la Hristos. 1475, Sultan Mehmet, Impĕratul Turcescŭ, nevrêndŭ se lase pre Radul Vodă, fiindŭ supusŭ Împĕrăţieĭ Turcescĭ, intr' atâte pagube ce-ĭ făcuse de multe orĭ Stefan Vodă, gătindŭ o sută şi douĕ-ḑecĭ de miĭ óste Turcéscă cu Tătarĭĭ, Genarie in 10, 'ĭ-aŭ pornitŭ cu Radul Vodă asupra luĭ Stefan Vodă, vrêndŭ sĕ supuïe şi pre Stefan Vodă, nu că-ĭ era milă de Radul Vodă. Ĕră Stefan Vodă luându agĭutorŭ 2000 óste călăreţi Leşĭ, şi avêndŭ şi óstea sa 40 de miĭ, şi maĭ avea 5000 Sĕcuĭ, cu acéstă óste Stefan Vodă nu aşa că va putea sta făţişĭ improtiva atâta mulţime de Turcĭ şi Munteni, cu Radul Vodă ce cu meşterşugŭ aŭ socotitŭ sĕ incépă cum arŭ putea. Că ânteiŭ aŭ trimesŭ de aŭ pîrjolitŭ érba preste totŭ locul in calea Turcilorŭ, de le-aŭ slăbitŭ caiĭ. Ĕră dupĕ ce aŭ intratŭ Turcĭĭ in locurĭ strimte, de asupra Racovăţuluĭ, la apa Bărladuluĭ, acolo aŭ datŭ rĕsboiŭ Turcilorŭ, supuindŭ o samă de óste in luncă, de unde aŭ inceputŭ semne de rĕsboiŭ, in trimbiţe, in buciume şi in dobe. Şi intorcêndu-se Turcii asupra glasuluĭ buciumelorŭ şi altorŭ semne de rĕsboiŭ, că şi negura nu lăsa pre Turcĭ sĕ pricépă de unde le caută a da rĕsboiŭ luĭ Stefan Vodă, atunce Stefan Vodă aŭ lovitŭ pre Turcĭ din dosŭ; şi de mulţimea Turcilorŭ se ameţise oşteniĭ luĭ Stefan Vodă, biruitorĭ vĕḑêndu-se, şi singurŭ Stefan Vodă inbărbătându-ĭ pre aĭ seĭ, cu agĭutorul luĭ D-ḑeŭ rĕmaserĕ biruiţĭ Turciĭ, câtŭ eĭ in desine s'aŭ fostŭ tăindŭ.

Scrie Ioan Stricovskie, cart. 20, zac. 3, la o sută de miĭ de trupurĭ se fie căḑutŭ in tr'acel rĕsboiŭ, precum ḑice Stricovschi, că aŭ vĕḑutŭ cu ochiĭ seĭ grămĕḑile de óse, unde aŭ fostŭ acelŭ rĕsboiŭ, la acelŭ locŭ, viindŭ elŭ din ţéra Turcéscă, in anul de la Hristos 1575; şi eraŭ şi treĭ crucĭ de pétră, puse in semnele aceĭ vestite biruinţĭ a luĭ Stefan Vodă. Perit-aŭ mulţi Paşi intr'acelŭ rĕsboiŭ, aleşi, şi maĭ multe de o sută de stéguri. Pre câţi 'ĭ-aŭ prinsŭ viĭ, 'ĭ-aŭ inţĕpatŭ. Ĕră pe patru robĭ Turcĭ, maĭ aleşi, ómenĭ de frunte, şi 36 de stéguri şi o parte de dobândă aŭ trimesŭ Craiuluĭ Leşescŭ in Litva, mulţămindu-ĭ de agĭutorŭ. Scrie cronica Leşéscă: patru Paşi aleşi aŭ căḑutŭ intr'acestŭ rĕsboiŭ. Arĕtatu-s-aŭ Stefan Vodă, dupĕ acelŭ resboiŭ, plecatŭ cu biruinţa; de la singurŭ D-ḑeŭ aŭ numĕratŭ că este isbânda. Patru ḑile nicĭ o mâncare n'aŭ mâncatŭ, fără numaĭ pâne cu apă. — *N. C.*

www.dacoromanica.ro

dandu de o tea Raduluĭ Voda, fura biruiţĭ de Muntenĭ; şi acolo aŭ peritu şi Şendrea Hatmanul, maĭ gio u de Rômnicu, unde multu s'au pomenitu Movila Şendriĭ; şi 'l-au dusu de 'l-au îngropatu in biserica din Dolhescĭ, lînga tată-seu.

Inţĕlegêndu Stefan Voda, ca adevĕratu Radul Voda cu óstea sa îĭ vine asupra, Genarie in 13 ḑile, au trecutu Siretul, şi maĭ susu de Rômnicŭ şĭ-au datu resboiŭ vitezesce, şi de ambe parţile multă versare de sânge s'aŭ făcutŭ. Şi cu vrerea luĭ Dumneḑeu rĕmas'au isbânda la Stefan Voda; era Muntenii perdură rĕsboiul. Dat'au Stefan Voda voie oştiĭ sale se prade în trei ḑile câtŭ vorŭ putea în ţéra Romanésca; şi pradându oşteniĭ, adus'aŭ multa dobănda. Şi zabovindu Stefan Voda acolo pâna a se strîngere oştile tóte, aducêndŭ şi pre mulţĭ din boieriĭ ţereĭ Romanescĭ, şi alţĭ ómenĭ de frunte, acolo aŭ pusŭ pre aĭ seĭ boĭerĭ şi ómenĭ de cinste de au vorovitŭ şi au tocmitŭ, de au despărţitu din Milcovul cel mare o parte de pîrîu, ce vine pre lânga Odobescĭ şi trece de da in apa Putneĭ, şi acela pâna astaḑĭ este hotarŭ ţĕreĭ Moldoveĭ şi ţereĭ Romanescĭ. Ĺră maĭ înainte era price intre amêndouĕ ţerile: ca ţéra Muntenésca vra sĕ fie hotarul seu pana in apa Trotuşuluĭ; éra Moldovenii nu-ĭ lăsaŭ, pînă aŭ vrutŭ Dumneḑeu de s'au tocmitu aşa. Şi au luatu Stefan Vodă cetatea Craciuna cu ţinutŭ cu fotu, ce se chiamă ţinutul Putneĭ, şi 'l-aŭ lipitu de Moldova, şi aŭ pusu Parcalabiĭ sĕĭ, pre Vâlcea şi pre Ivan.

Atunce întorcêndu-se Stefan Voda, şi mergêndŭ pre apa Bârladuluĭ in susu, şi placêndu-ĭ locul între Bârladu şi între Vasluiu, întru acea laudă şi bucurie de i bînda cu norocu ce au biruitŭ pre Turcĭ şi pre Muntenĭ, aŭ începutu a zidire Biserica sfintuluĭ Ioan Preditecĭ, in târgŭ in Vasluiu, dândŭ laudă luĭ Dumneḑeu. Pre urma au facutu şi case Domnescĭ, cum se cunnoscŭ şi pâna astaḑĭ. Şi odihnindu Stefan Voda acolo cu oştile sale, şi rîvnindŭ cu nevoinţa a se zidire biserica, şi alte lucruri ce arata ca aĭ facutŭ maĭ pre urma, şi intorcêndu-se agiutorul Craiuluĭ Leşescu cu multa dobanda, au trimisŭ Stefan Vodă solĭ seĭ, de i-au dusu 36 stéguri, aratându vitezia ce au făcutŭ, şi i-aŭ mulţamitŭ de agiutorŭ.

Pentru nisce Căzacĭ ce aŭ venitŭ in ţéră sĕ prăde.

Odihnindu Stefan Voda la Vasluiŭ, i-au venitŭ de sîrgŭ ôlăcarĭ de la Soroca, cum Loboda şi Nalivaico, Hatmanii Cazacescĭ, au intratu in ţéra şi prada. Éra Stefan Voda neputêndu suferi pre neprietenĭ a'ĭ lasare sĕ strice ţéra, îndata cu aĭ seĭ, cu câţi erau, i-au cautatu a mergere; unde s'au şi tîmpinatu cu acea oste Cazacésca, pre Rautu, la Giumazescĭ, fiindu Cazacii in prada rĕschiraţi, şi lovindu ĭ nóptea fora veste, remasera biruiţi Cazacii; şi Loboda, Hatmanul Cazacescu, fu prinsu de ostaşii luĭ Stefan Voda. Şi gonindu-ĭ spre Nistru, Nalivaico Hatmanul şi cu o sama de Cazacĭ au datu se tréca Nistrul şi mulţi s'aŭ innecatu, unde şi unu Polcovnicu vestitu a luĭ, anume Jura, s'au înnecat, şi alţiĭ mulţi; şi asta ḑĭ este de pomenitu acel locu, de-ĭ ḑicu Vadul Jurai. Şi de acolo s'au întorsŭ Stefan Voda, şi au descalecatu târgul Iaşii, şi in lauda luĭ Dumneḑeu au începutŭ

www.dacoromanica.ro

a zidire Biserica luĭ Sf. Necolaĭ; şi de acolo aŭ mersŭ la scaunul sĕŭ, la Sucévă, cu mare pofală şi biruinţă de la singurŭ Dumneḑeŭ de susŭ, eşindu'ĭ înainte Mitropolitul cu toţĭ preuţiĭ, aducêndŭ sfânta Evangelie şi cinstita Cruce in mânile sale, ca inaintea unuĭ Impĕratŭ şi biruitorŭ de limbĭ păgâne, de 'l-aŭ blagoslovitŭ.

Atunce mare bucurie aŭ fostŭ tuturorŭ Domnilorŭ şi Crailorŭ de pin pregĭurŭ, pentru biruinţa ce aŭ făcutŭ Stefan Vodă. Şi dacă s'aŭ aşeḑatŭ la scaunul sĕŭ, la Sucévă, in lauda luĭ Dumneḑeŭ aŭ începutŭ a zidire o înfrumuseţată monastire, sfântul Dimitrie, ce este înaintea curţiĭ Domnescĭ. Şi s'aŭ cununatŭ cu Dómna Voĭchiţa, fata Raduluĭ Vodă. Ĕră pre maĭcă-sa, Dómna Raduluĭ Vodă, cu mare cinste o aŭ trimisŭ la Domnul seŭ, Radul Vodă, in ţéra Muntenéscă[1]).

---

[1]). Rugatu-s'aŭ Stefan Vodă, prin soliĭ Craiuluĭ Leşescŭ, ca sĕ se apropie Craiul cu oştile sale spre ţéra Ruséscă, sĕ fie maĭ aprópe de Stefan Vodă, şi audindŭ Turciĭ apropierea luĭ, sĕ aibă grijă.

Rĕdicat-aŭ Stefan Vodă atunce prę multĭ din prostime la statul de Némeşĭ, pentru rĕsbóĭele ce aŭ avutŭ, şi arĕtândŭ eĭ vitezie la acele rĕsbóĭe.

Trimis-aŭ Stefan Vodă şi la Sultan Mehmet solĭ cu daruriĭ, sĕ facă jalobă că nisce ómenĭ rĕĭ din ţéra Turcéscă aŭ venitŭ de aŭ prădatŭ ţéra, şi 'ĭ-aŭ căutatŭ a'şĭ apăra ţéra de aceĭ ómenĭ rĕĭ cum aŭ pututŭ, socotindŭ că ce aŭ făcutŭ, fără scirea şi fără porunca Impĕrăţieĭ sale aŭ făcutŭ; sciindŭ Stefan Vodă că nu se va lăsa cu atâta Sultan Mehmet, Impĕratulŭ Turcescŭ, nicĭ va uita perirea oştiĭ sale de Stefan Vodă.

Aşijderea şi Papiĭ de Rômŭ şi luĭ Mătiaşŭ, Craiul Ungurescŭ, aŭ trimisŭ Stefan Vodă daruriĭ, poftindu-ĭ şi pre dênşiĭ de ağĭutorŭ improtiva a unuĭ aşa puternicŭ de obşte vrăjmaşiŭ atótă creştinătatea.

Ĕră Mătiaşŭ Craiul îndată aŭ luatŭ asupra sa acea isbândă a luĭ Stefan Vodă; lăudându-se aŭ răpeḑitŭ cărţĭ pre la megieşĭ, dându scire că Ispravnicul seŭ Stefan Vodă aŭ bătutŭ pre Turcĭ, iprocĭ; măcarŭ că nu de multŭ maĭ inainte petrecuse rușine mare de Ispravnicul seŭ Stefan Vodă, când aŭ fostŭ trimisŭ 6000 de Unguriĭ, cu Sĕrdarul seŭ, Maer Balas, sĕ prade in Moldova.

Intr'acestaşŭ anŭ venit-aŭ solĭ la Cazimir, Craiul Leşescŭ, trimişĭ de Ión Trapezinénul, Ahusan Cazanilor, indemnândŭ pre Craiul Leşescŭ asupra Turcilorŭ; şi de la Craiul Leşescŭ acestiaşĭ solĭ aŭ trecutŭ la alţĭ Domnĭ creştinescĭ, totŭ cu indemnarea asupra Turcilorŭ.—

Ĕră Stefan Vodă nu-părăsea a trimite solĭ la Craiul Leşescŭ, rugându-se de ağĭutorŭ improtiva Turcilorŭ; că inţĕlesĕse Stefan Vodă de iscódele séle, precum Sultan Mehmet strîngea mulţime de oştĭ la Udriŭ.

Sfătuia Litva pre Craiul Cazimir sĕ apere pre Stefan Vodă in Moldova de Turcĭ cu tótă puterea sa, sĕ-ĭ fie ca unŭ părete Moldova, de câtŭ perḑênd-o sĕ-ĭ fie a se lupta cu Turciĭ pentru ţéra Leşéscă; ci nimică n'aŭ folositŭ, nicĭ aŭ clătitŭ aceste sfaturĭ pre Cazimir Craiul, nicĭ indemnarea şi poftele alorŭ seĭ; că se strînsese toţĭ sfetniciĭ la Craiul, in Liublin, in luna luĭ Iulie. «Fost-aŭ 15 ḑile voróva pentru Turcĭ şi pentru Stefan Vodă; şi acolo cu mânie s'aŭ sculatŭ, cu sfatul Domnilor tuturorŭ, asupra Craiuluĭ Dieslav Rizvanski Voevodul Cracăuluĭ, Iani Rizvanski Castelanul Sandomiruluĭ, şi Marşalul Crăieĭ, ḑicêndŭ Craiuluĭ că cu nepăsarea de samă a luĭ, precum şi a taţă-seŭ şi a frate-seŭ, ca nisce blastĕmaţĭ aŭ adusŭ Crăia Leşéscă in slăbiciune; Crăia Leşéscă care o aŭ luatŭ in flóre, acum nu numaĭ neprietenĭĭ, ce şi tovarĕşiĭ nu o bagă in samă. Despre Litva iar rĕŭ. Care Crăie din puterea şi statul eĭ s'aŭ risipitŭ, şi s'aŭ scurtatŭ, şi-ĭ impuţinată.» —

Ĕră cu aceste voróve a lorŭ altă n'aŭ isprăvitŭ, fără câtŭ aŭ trimisŭ Cazimir Craiul solĭ la Sultan Mehmet, pre Martin Vrocemovski, Stolnicul Cracăuluĭ, poftindŭ pre Impĕ-

www.dacoromanica.ro

Rĕsboiul luĭ Stefan Vodă, când s'aŭ bătutŭ cu sultan Mehmet, Impĕratul Turcescŭ şi cu Munteniĭ, la Valea Albă.

In anul 6984, vĕḑêndŭ Sultan Mehmet câtă pagubă aŭ avutŭ in óstea sa de Stefan Vodă, aŭ socotitŭ singurŭ sĕ mérgĕ sĕ stropşéscă ţéra Moldoveĭ, şi sĕ'şĭ ia cetăţile înapoĭ, Kilia şi cetatea Albă, carele fusĕse maĭ'naínte pre mânile lor. Şi aşa aŭ purcesŭ cu mulţime de Turcĭ, unde Stefan Vodă multŭ s'aŭ nevoitŭ sĕ nu'ĭ lase sĕ trécă Dunărea; ci n'aŭ pututŭ; că Tătariĭ deoparte, Turciĭ de altă parte năvălindŭ, ĭ-aŭ căutatŭ numaĭ a dare cale Turcilorŭ. S'aŭ apucatŭ de Tătarĭ, şi pre lesne biruindu-ĭ, ĭ-aŭ gonitŭ până la Nistru. Vrea da rĕsboiŭ şi Turcilorŭ; ci vĕḑêndŭ atâta Turcime cu Impĕratul, şi mulţime de óste cu pedestrime şi cu puşcĭ; şi încă îlŭ sfătuiaŭ boĭeriĭ sĕ se dee la locŭ

---

ratul, aducêndu-ĭ aminte prieteşugul vechiŭ, care era intre Impĕraţiĭ Turcescĭ cu Craiĭ Leşescĭ, sĕ-sĭ părăséscă oştile de asupra Moldoveĭ, care este subt apărarea Crăieĭ Leşescĭ; că într'altu chipŭ tótă puterea sa, Craiul Cazimir, împrotiva celorŭ ce s'arŭ rĕdica asupra alorŭ seĭ, 'ĭ-a căuta a opune. Măcar că maĭ 'nainte fiindŭ de toţĭ Monarchiĭ crestinescĭ indemnatŭ Cazimir Craiu asupra Turcilorŭ, nicĭ-odată n'aŭ priimitŭ sĕ se rĕdice asupra Turcilorŭ. De aŭ greşitu ceva Stefan Voda Sultanuluĭ, acea greşélă cu statul tuturorŭ sfetnicilorŭ trebuĭe sĕ o deslege gĭudeţul.

Éră Turciĭ aŭ pornitŭ 70 de galióne la Crîm, şi aŭ poruncitŭ Tătarilorŭ de pre uscatŭ, şi aŭ dobânditŭ Kefea, cetatea vestită a Genovezilorŭ, care neputêndu-o Tătariĭ maĭ multŭ apĕra, a şese ḑi o aŭ luat-o Turcul subt ascultarea sa cu vicleşugŭ. Şi dobândindŭ cetatea, indată pre nemìşĭ, cu femeile şi cu copiĭ seĭ, şi impreună cu singurĭ viclenitoriĭ, şi cu hanul Crîmului Mengli-Gereĭ, cu doĭ fraţi a luĭ, carĭi, orĭ din tîmlare veniţĭ acolo, orĭ de frică aŭ venitŭ de la câmpŭ, ca sĕ scape in cetate, pre toţĭ 'ĭ-aŭ trimisŭ la Ţarigradŭ. Éră pre prostime, lăsându-ĭ pe locŭ până la o vreme, apoĭ 'ĭ-aŭ mutatŭ pre aiurea. Pre neguţătorĭ, pre solĭ şi alţĭ cercatorĭ, pre toţĭ 'ĭ-aŭ omoritŭ.

Numaĭ unŭ galion ce avea înlăuntru 150 de copiĭ tinerĭ, luaţĭ din Kefea, pentru spurcata sodomie a prea-curvaruluĭ Turcŭ, şi ce era dobândă maĭ bună aŭ dusŭ la Sultan Mehmet, fiindu ispravnicu pre acel galion unŭ grecŭ; (étă şi pezevenki Grecĭ!) şi acestŭ galionŭ era despărţitu de alte galióne, şi erau 24 de Turcĭ in galionŭ pentru aperare. —

Aceste le scrie cronicarul Leşescŭ dintr'unŭ pisarŭ Crăiescŭ, carele pe acea vreme s'aŭ tîmplatŭ la Crîm, trimisŭ de Cazimir, Craiul Leşescŭ, la Mengli-Gereĭ Hanul. Atunce aŭ luatŭ Sultan Mehemt cetăţile în lungŭ, pe împregĭurul Crîmuluĭ stândŭ, luat'aŭ şi cetatea Albă.

Éră când s'au întorsŭ solul Leşescŭ, Martin Vracemovski, dela Împĕratul Turcescŭ, aŭspusŭ Craiuluĭ cum aŭ aflatu pre Sultan Mehmet in Bulgaria, la Varna, cu neunumărate oştĭ, viindŭ spre Moldova asupra luĭ Stefan Vodă.

Acestŭ rĕspunsŭ aŭ adusŭ Craiuluĭ dela Sultan Mehmet, Împĕratulŭ Turcescŭ: precum bucurosu ar fi fostŭ sĕ facă îndestul poftiĭ Craiuluĭ, de nu 'l-arŭ fi aflatŭ purcesŭ din Odriŭ cu oştĭ asupra Moldovanuluĭ; ḑicêndu că acea oştire pe rugămintea Muntenilorŭ şi a Tătarilorŭ, birnicilorŭ seĭ, face pre carĭi nu-i póte se-i părăséscă. Arŭ fi datŭ pace Moldovenilorŭ, de nu arŭ fi opritŭ birul cel legatŭ pre anu, şi de aru fi sloboḑitu robiĭ, şi de arŭ fi întorsŭ cetatea Chilieĭ.

Scrie cronicariulu Leşescu, că repeḑia Stefan Vod ă soli dupĕ soli la Craiul Leşescŭ pentru agĭutoru, aratându-ĭ precum toţĭ Moldovenii, vĕḑêndu-se acoperiţĭ de atâta mulţime de Turcĭ, cineşĭ de sine se socotesce, şi pre însŭ singurŭ îlŭ lasă; éră de arŭ vede agĭutorul craescŭ, toţĭ vorŭ sta pre lânga dênsulu. Şi alte ca acestea arăta Stefan Vodă luĭ Craiŭ. Înţĕlegêndu Craiulŭ aceste, poroncit'aŭ sĕ mérga tótă ţéra Rusésca, Podolia şi ţéra Belziĭ, sĕ stee de straja la margine. Éra agiutorŭ luĭ Stefan Voda n'au vrĭtŭ sĕ 'ĭ dea. — *N. C.*

www.dacoromanica.ro

strîmtŭ, de nu-ĭ vorŭ putea birui, încaĭ sĕ se apere, şi sĕ nu aibă smintélă. Intorsu-s'aŭ de aŭ intratŭ spre munţi, unde 'şĭ-aŭ alesŭ locŭ de rĕsboiŭ la strîmtóre, la Valea-Albă, unde se chiamă acmu *Rĕsboieniĭ*, de pre acelŭ rĕsboiŭ ce aŭ avutŭ Moldoveniĭ cu Turcii. Şi pedestrindu-se óstea ca sĕ nu nădĕjduéscă de fugă, ci numaĭ la arme, 'şĭ-aŭ datŭ rĕsboiŭ Lunĭ, Iulie in 26, şi multă vreme trăindŭ rĕsboiul nealesŭ, de ambe părţile ostenitĭ; şi Turcii totŭ adăogându-se cu óste próspĕtă, ĕră Moldoveniĭ obositĭ, şi neviindu-le agĭutorŭ nice de o parte, aŭ picatŭ, nu fiesce cum, ci până la mórte se apĕraŭ, nice biruiţĭ de arme, ci stropşiţĭ de mulţimea Turcilorŭ. Aŭ rĕmasŭ isbănda la Turcĭ; şi atâta de mulţĭ aŭ peritŭ, câtŭ aŭ nălbitŭ poeana de trupurile celorŭ periţĭ unde aŭ fostŭ rĕsboiul; şi mulţĭ din boĭeriĭ ceĭ marĭ aŭ picatŭ, şi viteziĭ ceĭ bunĭ aŭ peritŭ cu totul, atunce. Şi fu scîrbă mare in tótă ţéra, şi tuturorŭ Domnilorŭ şi Crailorŭ de pin pregĭurŭ, dacă aŭ audítŭ că aŭ căḑutŭ Moldoveniĭ subt mâna păgânilorŭ.

Intr'acel rĕsboiŭ, aŭ căḑutŭ Stefan Vodă de pe cal gĭosŭ; ci Dumneḑeŭ 'l-aŭ feritŭ de nu s'aŭ vătămatŭ.

Ĕră Turcii s'aŭ întorsŭ spre Sucévă, şi aŭ arsŭ tîrgul, şi apoĭ s'aŭ învîrtejitŭ înapoĭ, prădându şi arḑendŭ ţéra.

Ĕră dacă aŭ eşitŭ neprieteniĭ din ţéră, aŭ strinsŭ Stefan Vodă trupurile celorŭ morţĭ, movilă, şi aŭ ziditŭ deasupra óselorŭ o biserică, care trăiesce până astăḑĭ la Rĕsboĭeni, întru pomenirea acelorŭ suflete.

Dupĕ poticala luĭ Stefan Vodă ce aŭ perdutŭ rĕsboiul, de sîrgŭ aŭ strinsŭ óste ce aŭ pututŭ degrabă, şi s'aŭ dusŭ dupĕ Turcĭ, şi ĭ-aŭ agĭunsŭ trecêndŭ Dunărea, in vreme de méḑă-ḑi, şi lovindu-ĭ fără veste, ĭ-aŭ stricatŭ de aŭ plecatŭ a fugire, lăsându pleanul şi totŭ ce aŭ fostŭ prădatŭ. Ĕră Stefan Vodă le-aŭ luatŭ pleanul totŭ, şi s'aŭ întorsŭ înapoĭ cu isbândă[1]).

La acelŭ rĕsboiŭ ce aŭ fostŭ la Valea-Albă, aŭ fostŭ şi Bĕsărab Vodă cu Munteniĭ într'agĭutorŭ Turcilorŭ, pre carele toţĭ Domniĭ de pin pregĭur îlŭ cuvêntaŭ de rĕŭ, ḑicêndŭ că n'aŭ fostŭ într'agĭutorŭ Crucii şi Creştinilorŭ, ci păgânilorŭ şi duşmanilorŭ[2]).

In anul 6985, Noemvrie 8, pristăvitu-s'aŭ Teoctist Mitropolitul Suceveĭ. In-

[1]) Ĕră Letopiseţele stréine nu pomenescŭ de acea gónă, cum sĕ fie mersŭ Stefanŭ Vodă până la Dunărea. Ĕră este şi de creḑutŭ, căcĭ cine era Stefan Vodă, orĭ cu ce meḑilocŭ se va fi nevoitŭ, spre rĕscumpărare despre Turcĭ. — *N. C.*

[2]) Scrie cronicarulŭ Leşescŭ, că a trimisŭ Sultan Mehmet, dupĕ rĕsboiulŭ ce aŭ avutŭ cu Stefan Vodă, solŭ la Cazimirŭ Craiulŭ Leşescŭ cu daruri; aşijderea si de la Hanulŭ Tătărescŭ, totŭ pe acea vreme, pentru prieteşugul amêndororŭ cu Craiulŭ Leşescŭ. Şi ḑice cronicarul Leşescŭ, ce pricină arŭ fi fostŭ pofta luĭ Sultan Mehmet dela Craiulŭ, nu află, fără câtŭ grija luĭ sĕ nu se unéscă creştiniĭ asupra lorŭ; şi pentru scăderea ce aŭ făcutŭ luĭ Stefan Vodă şi ţĕreĭ, sĕ nu tragă Cazimir Craiulŭ şi pre alţĭ domnĭ creştinĭ sĕ se rĕdice asupra Turcilorŭ, rĕscumpărându paguba. Rĕspuns'aŭ Craiulŭ Leşescŭ solilorŭ, că priimesce pacea, şi pentru întărirea păcĭĭ va trimite şi elŭ soliĭ seĭ.

Într'acestŭ anŭ, Ión Împĕratulŭ Mosculuĭ aŭ luatŭ Novogorodul celŭ mare, şi mare parte din ţéra Ruséscă cea Albă, adecă Bielorosia, ce maĭ nainte vreme asculta de marele Cnézu a Litveĭ.

Într'acestŭ anŭ aŭ muritŭ Sultan Mehmet, aprópe de oraşul Nicomideĭ, şi aŭ rĕmasŭ in locu-ĭ Sultan Baiazid. — *N. C.*

www.dacoromanica.ro

tr'acelaşŭ annŭ, Decemvrie 19, pristăvitu-s'aŭ Dómna Maria ce era de la Magop.

In anul 6986, Iunie 22, aŭ începutŭ Stefan Vodă a zidire cetatea Kilieĭ, şi o aŭ sĕvîrşitŭ într'acelaşŭ anŭ, Iulie in 17[1]).

Într'acelaşŭ anŭ, şi într'acéstaşŭ lună, Iulie 25, pristăvitu-s'aŭ Bogdan Vodă, feciorul luĭ Stefan Vodă.

Intr'acestaşŭ anŭ, Avgustŭ 8, pristăvitu-s'aŭ Kneajna[2]).

In anul 6988, Noemvrie 15, pristăvitu-s'aŭ Petru Vodă, feciorul luĭ Stefan Vodă.

Rĕsboiul de la Rŏmnicŭ, când s'aŭ bătutŭ Stefan Vodă cu Ţĕpĕluşŭ Vodă, in anul 6989, Iulie in 8.

Fost'aŭ rĕsboiŭ in ţéra Muntenéscă de s'aŭ bătutŭ Stefan Vodă cu Ţĕpĕluşŭ Vodă la Romnicŭ; şi cu mila luĭ Dumneđeŭ, şi cu ruga Preacistiĭ, şi a tuturorŭ sfinţilorŭ, şi cu ruga mareluĭ mucenicŭ Procopie, aŭ biruitŭ Stefan Vodă, şi mulţĭ Munteni aŭ peritŭ, şi tóte stégurile le-aŭ luatŭ, şi mulţĭ boĭerĭ aŭ picatŭ; şi pre Ţĕpĕluşŭ încă 'l-aŭ prinsŭ viŭ, şi ĭ-aŭ tăiatŭ capul. De la Stefan Vodă încă aŭ picatŭ ómenĭ de frunte boĭerĭ. Şi aŭ pusŭ Stefan Vodă Domnŭ ţĕreĭ Muntenescĭ pre Vlad Vodă Călugĕrul, carele maĭ apoĭ aŭ făcutŭ vicleşugŭ asupra luĭ Stefan Vodă, pentru că didese agĭutorŭ Turcilorŭ, când aŭ mersŭ de aŭ luatŭ cetăţile şi aŭ prădatŭ ţéra. Ĕră Stefan Vodă, după rĕsboiul cu norocŭ ce aŭ făcutŭ, cu mare laudă s'aŭ întorsŭ la scaunulŭ seŭ, la Sucéva.

Ţicŭ uniĭ, sĕ se fie arĕtatŭ luĭ Stefan Vodă sfântul mucenicŭ Procopie, îmblândŭ deasupra rĕsboiuluĭ călare şi într'armatŭ, ca unŭ vitèzŭ, fiindŭ într' agĭutoru luĭ Stefan Vodă, şi dându vălhvă oştiĭ sele. Este de cređutŭ acestŭ cuvîntŭ, că, dacă s'aŭ întorsŭ Stefan Vodă cu tótă óstea sa, cu mare laudă, ca unŭ biruitorŭ la scaunul seŭ, la Sucéva, aŭ ziditŭ biserică întru numele sfântuluĭ mucenicŭ Procopie, la satŭ la Badeuţĭ, care trăĭesce şi până astăđĭ.

Pentru Ţĕpĕluşŭ Vodă nu scriŭ toţĭ într'unŭ chipŭ; uniĭ zicŭ că aŭ prinsŭ Stefan Voda pre Radul Vodă, carele aŭ fostŭ aţiţătorŭ de păgănĭ asupra creştinilorŭ. Şi i-aŭ agĭutatŭ şi Braşovenii tăindŭ pe Turcĭ; şi luându ţéra Muntenéscă aŭ lăsatŭ pre Ţĕpeluşŭ in locul seŭ. Ce, orĭ cum aŭ fostŭ, totŭ se tocmescŭ că aŭ fostŭ isbănda la Stefan Vodă.

---

[1]). Ce nu potŭ sci de acésta ziditura la cetatea Chilieĭ, că nu aru fi pututŭ într'unu anu se o ispravésca; ce au adaosu Stefan Voda vr'o cetăţue maĭ mica, către cetatea cea mare, sau aŭ diresu şi aŭ intaritu la cetate ce aŭ socotitŭ, simţindu Stefan Voda cu cugetele păgâniloru asupra cet ţiloru, tragêndu-i şi alte pandi, ca acmu luase cetatea Albă Sultan Mehmet, cum s'au pomenitu. — *N. C.*

[2]). Dómna lui Stefan Voda. Aicĭ mĕ mirŭ cum póte sĕ fie cu cale, de scrie pentru aceste Dómne Letopiseţulu ţĕreĭ; că Stefan Voda acmu luase dómna pre Voichiţa, fata Raduluĭ Vodă; ce póte fi, aşa cum aŭ scrisŭ Urechi Vornicul; care au murit întêiŭ şi care pre urmă. — *N. C.*

www.dacoromanica.ro

Minunatŭ lucru! Dupĕ poticnla luĭ de'ntêiŭ, cela ce nu avea voĭnicĭ de óste, ci strîngea pastorii din munți, și argați, de-i într'arma, amu éra se rĕdica deasupra biruitoriloru! Celu ce ântêiu se vedea ca au perdutu țéra, acmu da domnii altora, și țéra 'și lățesce!!

In anul 6991 Stefan Voda aŭ începutu a zidire cetatea de la têrgul Romanului, ce se chiama Smeredova[1]).

Când aŭ luatŭ Baiazit, Sultanul Turcescŭ, Kilia și cetatea Albă.

In anulŭ 6992, Sultan Baiazit, Impĕratul Turcescŭ, cu mare ostĭ aŭ intratŭ in țĕră, și aŭ bătutŭ Kilia și cetatea Albă, înca și cu Vlad Voda Calugĕrul, Domnul Muntenescŭ, cu Munteni ce aĭ mersŭ într'agiutoru Turciloru, cum s'au disŭ maĭ susŭ, că aŭ făcutŭ vicleșugĭ asupra luĭ Stefan Vodă, a stepanu-seu, de aŭ datŭ agĭutorŭ Turcilorŭ; și Mercuri, in 14 a luĭ Iulie, aĭ luatu cetatea Kilia, in dilele luĭ Ivașcu și a lui Macsim, Pîrcălabii.

Așijderea, într'acestașŭ anŭ, Avgustu 5, au luatŭ și cetatea Albă, in dilele lui German și Ión Pîrcălabu, și aru fi apucatŭ și alte cetați, că Stefan Vodă la gol nu îndrĕsnea sĕ iasă; ci numaĭ la strimtóre nevoĭa, de le făcea smintéla[2]). Ci vedêndŭ Turcii agiutorul luĭ Stefan Vodă de la țéra Leșéscă ce-

---

[1]). Care au cadutu și s'au rĕsipitu de apa Moldovei cu vreme. *N. C,*

[2]). Și mai cu deadinsul au intratu în grija Casimir, Craiul Leșescu, și toți Leșn, vedêndu slabul ta țéra Moldovei de Turci, sĕ nu se închine Stefan V la la Turci, și se se lase de prieteșugu-Leșiloru Ca vestitu Domnu era Stefan Voda intre toți Domnii creștini, pentru multe rĕsbó e cu norocu, ce au avutu in tóte parțile cu Tatarii, cu Turcii, cu Cazacii și cu Ungurii. Ce au ocotitu de au trimisu agiutoru lui Stefan Voda, mai multu apĕrandu otarul țĕrei Leseșci, navalindu ostile țerei Turcesci și Tataresci. Macar ca Craiul silia nic o pricina se nu aiba de pre Turci, ce socotindu ca avêndu inca parete pe țéra Moldovei, tot își are pe voie de Tatari, Podolia, țéra Rusésca și Lutva; cu câtu mai multu lipsindu paretele, adeca Moldova, s'aru resipi de totu Pololia, și altele Și așa la începutul tómnei, in anul Domnului nostru 1485, s'au pogoritu Cazimir, Craiul Leșescu, la margínea țerei Leșesci, la Colomea, cu tóta șléhta Rusésca și a Podoliei gata de óste, pentru se se aude la Turci pogorirea sa la margine, despre țéia Moldovei; ca și Turcii pre atunce aru avé grije de Leși Nu dupĕ multe dile, acolo la Craiul, in câmpii Colomeei, venit-au Stefan Voda cu boierii sei și cu curte impodobita, și bine grijiți slujitorii sei, și Stefan Voda vîndu pre unu cal fórte aratosu și mare. Stau Polcovnicii, și alte capetenii craesci impregiurul cortului, și descalecându aprópe Stefan Voda, indata i-au eșitu inainte Domnii craiesci, de 'l-au dusu la Craiul subt cortu. Și anume facuse intr'acel locu patu maltu, pre care sedea Craiul la adunare cu Stefan Voda, in podóbe Craiesci, impregiuru stându sfetnicii craiesci, țindu a mana Stefan Voda stégul țĕrei, cu pecétea ei, inchinandu-se Craiului dupĕ obiceiul Moldovenescu, plecandu stégul țĕrei la picidrele Craiului. Atunce sloboțira și ațele cortului, dandu-se in laturi cei ce stau, impregiurul cortului de departe privindu.

Atunce agiuratu Stefan Voda craiului Leșescu, și ce au fostu de treba au vorovitu, cum ca tota țéia va fi cu prința Craiului, și'l va avea stapanu, sĕ dea agiutoru Craiului improtiva a toți neprieteniloru sei, și cu nime nu va âmbla, nice cu o tocmala improtiva Craiului, și nu e va aret nici o data neprietenu, s'au pruitoru neprietenilor craiesci, iproci Afla-se in aședamînturele craie ci ai lui Stefan Voda de densul pecetluitu, și de 14 boieri. Și așia r dicandu'lu Craiul, i ĕrutandu mâna Craiului, 'l-au ospatatu, ședendu Stefan Voda la ma a cu boierii ei. Și i au cinstitu, și i-au darutu bine Craiul. Și purcedêndu Stefan Voda de la Craiul, dat' u 30 0 de Leși calareți, totu intr'alesu, despre tóte polcurile, éra Craiul s'au dusu la Cracau. V. *C.*

www.dacoromanica.ro

venise, saŭ însuşĭ Craiul, cum scriŭ uniĭ, că au trasŭ de la Rusia şi de la Litfa ţéra tótă, de se strînsĕse ómenĭ de trébă maĭ multŭ de 20,000, şi trecêndŭ Craiul cu dênşiĭ Nistru, subt Halicĭ, aŭ venitŭ la Colomeea de 'şĭ-aŭ pusŭ tabĕra, unde şi Stefan Vodă aŭ mersŭ de s'aŭ împreunatŭ cu Craiul, in anul 6993, Septemvrie 1. Şi tóte ce aŭ avutŭ maĭ de trébă aŭ hotăritŭ; maĭ apoĭ şi ospĕtat'aŭ pre Stefan Vodă, şi 3000 ómenĭ i-aŭ datŭ de óste, cu carii s'aŭ intorsŭ Stefan Vodă la Moldova; şi împreunândŭ óstea cea strĕină cu a sa, pre multe locurĭ aŭ smintitŭ pre Turcĭ, de le-aŭ căutatŭ a eşire din ţéră.

Aşa, Stefan Vodă aŭ curăţitŭ ţéra de vrăjmaşĭ; éră cetăţile care le-aŭ luatŭ Turciĭ, Kilia şi cetatea Albă, nu aŭ pututŭ sĕ le maĭ scótă de la Turcĭ; că eĭ maĭ înainte de ce aŭ eşitŭ din ţéră, le-aŭ grijitŭ cu ómenĭ, cu pusce şi cu bucate deagĭunsŭ; şi aşa aŭ rĕmasŭ pre mâna Turcilor până astădĭ.

Ci până a se sfatuire Stefan Vodă cu Craiul Leşescŭ, unde se adunase la Colomeea, éră din gĭosŭ venise Hroet cu Turciĭ pânĕ la Sucéva, şi aŭ arsŭ târgul, Septemvrie 19, Lunĭ şi Marţĭ; şi de acolo s'aŭ întorsŭ prădândŭ şi ardêndŭ ţéra. Şi dupĕ aceea, Octomvrie 19, s'aŭ pristăvitŭ Arhimandritul ce aŭ fostŭântêiŭ Egumenŭ in monastirea Putniĭ.

Rĕsboiul luĭ Stefan Vodă cu Malcocĭŭ şi cu Turciĭ la Catlabuga.

Stefan Vodă într'acestaşŭ anŭ, dacă aŭ scosŭ vrăjmaşiĭ din ţéră, şi dacă aŭ rĕcitŭ vremea, şi caiĭ Turcilorŭ aŭ slăbitŭ, aŭ lovitŭ pre Malcociŭ la Catlabuga in 16 ḑile a luĭ Noemvrie, de aŭ topitŭ tótă óstea Turcilorŭ. Intr'acéstă bucurie, dacă s'aŭ întorsŭ la scaunul sĕŭ la Sucéva, pus-aŭ al doile Arhimandritŭ in monastirea Putniĭ[1]).

[1]) In anul de la Hristos 1492, aŭ muritŭ Cazimir raĭul Leşescŭ, lăsândŭ in locul luĭ Craiu; cu testamentŭ, pre fiul sĕu Vladislav. Crăit'aŭ Cazimir Craiu anĭ 45; éră de vrĕstă era de 64 anĭ, Dupĕ ce au îngropatŭ pre Cazimir Craiu in Cracău, s'aŭ strinsŭ domniĭ Leşescĭ din Litva la Petricov, in luna luĭ Augustŭ, pentru alesul Craiuluĭ noŭ. Acolo indoite voĭ a Leşilorŭ: uniĭ poftiaŭ sĕ fie Craiŭ feciorul luĭ Cazimir, alţiĭ vreaŭ pre Olbreht. Şi pe urmă, intărindu-se partea ce ţinea cu Olbreht, aŭ rĕmasŭ Craiŭ Leşescŭ Olbreht, pomăzuitŭ, pe obiceiul lorŭ, la Craie, de Zbignev Archiepiscop.

Scrie cronicarul Leşescŭ: indată dupĕ coronaţia luĭ Olbreht Craiu, aŭ nemeritŭ soli de la Veneţienĭ, şi soli de la Sultan Baĭazet Împĕratul Turcescŭ, menindŭ de bine luĭ Olbrecht stăpânie. Solia Veneţianilorŭ era cu poftă, sĕ rĕdice şi elŭ óste asupra Turcilorŭ, că luase Turciĭ nişce cetăţĭ de la Veneţienĭ. Éră solii Turcescĭ aducêndŭ daruri Craiuluĭ, aŭ arĕtatŭ prieteşugul vechiŭ şi pacea stĕpâne-sĕu cu Craia Leşéscă. Stătut'a in gŏnduri Craiul cum arŭ face; că de o parte pacea cu Turcii îi arata folosul sĕŭ; de altă parte agonisita numeluĭ, şi lăţimea stĕpânireĭ sale, apoĭ şi rĕscumpararea unchiŭ-sĕŭ despre Turcĭ de la Varna. Era indemnatŭ tare şi de Unguri, Olbrecht, sĕ se oştéscă asupra Turcilorŭ. Timplându-se atunce şi mórtea luĭ Friderich Impĕratul Nemţescŭ, 'i-aŭ căutatu a zăbovi cu rĕspunsul solilorŭ, pĕnă la anul, legând pace treĭ anĭ cu Turcul, care s'a intăritŭ cu jurămêntu de ămbe părţile. — *N. C.*

www.dacoromanica.ro

Rĕsboiul când s'aŭ bătutŭ Stefan Vodă cu Hroiot, pe Siretŭ la Schee.

In anul 6994 venit'aŭ Hroiot cu óste de la Ungurĭ asupra luĭ Stefan Vodă, caruia ĭ-aŭ eşitu Stefan Voda cu óste inainte la Schee, pre Siretŭ; şi dându rĕsboiŭ vitezesce de âmbe parţile, într'o Lunĭ, Martie in 6, aĭ perdutŭ Hroiot rĕsboiul şi óstea, maĭ apoĭ şi capul; însĕ cu mare primejdie luĭ Stefan Voda, că i s'aŭ pornitu calul de aŭ căḑutŭ gĭosu, câtu puţinu au fostu sĕ incapĕ in mâni-le vrăjmaşilorŭ seĭ. Maĭ apoĭ, Hroiot fiind prinsŭ viŭ de Stefan Voda, ĭ-aŭ tăiatu capul.

In anul 6998 aŭ muritŭ şi Craiul Ungurescu, carele mare nume de vitezie şĭ-aŭ lăsatŭ pe urmă; că nu numaĭ cu Nemţiĭ şi cu vecinĭĭ seĭ rĕsbóĭe cu noroc fece, ci şi cu Turcĭĭ multe trebĭ au avutu, şi de multe orĭ ĭ-au biruitĭ. Éră pe urma luĭ stătu Craiu Vladislav.

Intr'acestaşŭ anŭ, aŭ muritŭ Ión, feciorul Împĕratuluĭ de Mosc, nepotul luĭ Stefan Vodă.

Éră in anul 7004, Iulie in 25, rĕposat-au Alecsandru Vodă, feciorul luĭ Stefan Vodă, şi 'l-aŭ îngropatŭ in monastirea Bistriţiĭ, lîngĕ strĕmoşul seŭ Alecsandru Vodă[1]).

Rĕsboiul luĭ Stefan Vodă, când s'aŭ bătutŭ cu Albert Craiul, la codrul Cosminuluĭ, in anul 7005.

Albert, Craiul Leşescŭ, fiindŭ alesu de ţĕră Craiu, după Cazimĭr tată-seŭ, au uĭtatu prieteşugul tatâne-seu ce avea cu Stefan Voda. Nu facea óste impotriva păgânilorŭ, carii in tóte părţile fulgeraŭ şi trăsnĭau cu armele lorŭ. ca tunetul, vĕrsându sângele creştiniloru, şi stropşindu volnicia toturoru, immulţindu legea luĭ Mehmet cea spurcata; ce gandi ca se'şĭ arate vetezia asupra Moldoveĭ, socotindŭ că prea lesne o va supune, sciindu că de multe orĭ se agiutară Moldova de la Craiĭ Leşescĭ. Şi stringêndu óste acel Craiu, aŭ scosŭ cuvîntu că va sĕ mérgĕ la Turcĭ, sĕ ia şi se desbate cetatea Alba şi Chilia, care cetaţĭ le luase de la Stefan Voda Sultan Baiazet; şi încă adăoge de spĕria pre aĭ seĭ, ḑicêndu că Turcii mestecaţĭ cu Moldovenii voru cĕ tréca la Podolia. Şi le-aŭ datŭ scire ca toţĭ se incalice, şi se se impreune cu dênsul la Liov, şi au trimisu solĭ la Stefan Voda de ĭ-aŭ datŭ scire sĕ se gateze se mérga cu dênsul se bata Chilia şi cetatea Alba, şi sĕ'ĭ gateze staţiu şi hrana de óste. De care lucru aŭ părutu bine luĭ Stefan Vodă, şi cu bucurie mare aŭ primitu pre solĭ, cacĭ aŭ facutŭ óste asupra vrajmaşuluĭ seu. Numaĭ ce au ḑisŭ ca va veni acolo la locŭ cu óstea sa, subt Chilie.

1) In anul 6695, au descalecatu Stefan Voda târgul Harlaul, şĭ au ziditu şi bĭ erica cea Domnésca de pétra, şĭ curţile cele domnescĭ, cu ziduri cu totu, care stau pana a t ḑi.

Intru acestu anu, 6999, sĕ scrie cetitoriule ca au ziditu Stefan Voda biserica luĭ Sf. Nicolae, din târgu din Iaşi De nu crieḑi, caută la velétul ce scrie deasupra uşe bisericeĭ, éĭa nu cum crie înapoi.

La anul 7003, Stefan Voda au ziditu sfanta Episcopie, in tergu in Hu ĭ, hramul Sanţ loru Apostoli Petru şĭ Pavel, şi curţĭ domn ĕ ĭ, carile sunt ĭ surpate. Numaĭ b cu r le ta pâĭ astaḑi. — *Simion Dascalŭl*

www.dacoromanica.ro

Cunoscêndŭ sfetnicĭi luĭ Craiŭ, alesŭ Episcopiĭ, gândul luĭ, că va sĕ facĕ óste asupra luĭ Stefan Vodă, multŭ ĭ-aŭ adusŭ aminte, şi'ĭ ḑicé sĕ nu facă óste improtiva dreptăţiĭ, sĕ intórcă mânia luĭ Dumneḑeŭ spre insul. Éră el de gândul seŭ nu s'aŭ lăsatĭ, ce încă ḑicea acelorŭ Episcopĭ aĭ seĭ: «Vouĕ vĕ este lucrul biserica sĕ păziţĭ, éră nu de rêsbóĭe sĕ grijiţĭ; că gândul meŭ voĭ nu'l sciţĭ, ce numaĭ eŭ singurŭ; că de aşŭ pricepe că haĭna de pre mine scie gândul meŭ, in focŭ o aşŭ băga!» Dece, mulţĭ din boĭerĭĭ Leşescĭ socotĭaŭ că face indeadinsŭ sĕ pérḑă óstea tótă, cum aŭ şi eşitŭ maĭ apoĭ la dênsul şi ḑicêtórea: *in ḑilele luĭ Olbreht, Şleahta aŭ peritŭ.*

De acésta Stefan Vodă prinḑêndŭ veste de la Ungurĭ, cum Olbreht va sĕ'ĭ vie asupră'ĭ cu óste, că nicĭ Unguriĭ nu eraŭ bucuroşĭ sĕ caḑĕ domnia Moldoveĭ pre mâna Leşilor, măcar că Laslăŭ, Craiul Ungurescŭ, ce-ĭ ḑicé leşesce Vladislav, era frate luĭ Olbreht Craiuluĭ Leşescŭ, ce se numĭa Unguresce Albert. Trimis'aŭ Stefan Vodă solĭ la Craiul Leşescŭ pre credincĭoşiĭ boĭerĭĭ seĭ, pre Tăutul Logofĕtul şi pre Isan Visternicul, ca sĕ pótĕ cunósce ceva de la Craiŭ, ce ĭĭ voĭa sĕ facĕ, carĭĭ nimică n'aŭ cunoscutŭ. Căce, Craiul, cumu'şĭ îmbla cu inşelăciune, ascunḑêndŭ cuvêntul, pre solĭ cu bucurie ĭ-aŭ primitŭ, şi darurile ce'ĭ trimisĕse Stefan Vodă, cu mulţămită le-aŭ luatŭ; şi solilorŭ iarăşĭ acelaşŭ rĕspunsŭ aŭ datŭ, cum este mergĕtorŭ la Turcĭ. Maĭ apoĭ şi soliĭ seĭ aŭ trimisŭ ĭar la Stefan Vodă, sĕ'ĭ intăréscă cuvêntul; éră el aŭ intorsŭ óstea spre Pocuţia.

Inţĕlegêndŭ Stefan Vodă cum Craiul se apropie cu óste la margine, iar aŭ trimisŭ solĭ inaintea luĭ Craiŭ, pre Tăutul Logofĕtul şi pre Isan Visternicul, cu multe darurĭ; şi 'l-aŭ têmpinatŭ peste Nistru, şi ĭ-aŭ inchinatŭ darurile, şi iarăşĭ cu dragoste le-aŭ primitŭ. Şi deacĭĭ aŭ trecutŭ Nistru pe la Mihălcenĭ in césta parte cu tótă óstea sa, şi aŭ venitŭ la Coţmanĭ. Ácolo 'şĭ-aŭ descoperitŭ tótă viclenia cea ascunsă; că aŭ prinsŭ pre Tăutul Logofĕtul şi pre Isan Visternicul, de'ĭ băgă in obeze, şi ĭ-aŭ trimisŭ de ĭ-aŭ inchisŭ in Liov.

Éră Stefan Vodă, dacă aŭ înţĕlesŭ de acésta (dentru iscódele ce avea între óstea Leşéscă, sĕ scie de Craiul încotro merge cu óstea Leşéscă), cum Craiul 'l-aŭ viclenitŭ şi vine asupra luĭ, şi aŭ trecutŭ şi Nistru cu 80,000 de óste pre scrisóre, foră altă adunĕtură, de sîrgŭ aŭ trimisŭ în tóte părţile, în ţéră, sĕ'ĭ strîngă la tîrgul Romanuluĭ. Éră Albert aŭ şeḑutŭ cu óstea şepte ḑile la Coţmanĭ. Ci până a se stringe óste luĭ Stefan Vodă, şi până 'ĭ-a veni agĭutorŭ, că şi Craiul Ungurescŭ 'ĭ-aĭ trimisŭ 12,000 de óste, cu Birtoc, Boevodul Ardéluluĭ, ce era cuscru luĭ Stefan Vodă, şi de la Radul Vodă încă 'ĭ-aŭ venitŭ agĭutorŭ óste Muntenéscă; şi până a se strîngere óstea tótă la unŭ locŭ, éră Albertŭ aŭ purcesŭ cu óstea de la Coţmanĭ, şi aŭ lovitŭ la Şipinţĭ. Decĭ, vĕḑêndŭ Stefan Vodă că'l impresóră vrĕjmaşiĭ sĕĭ, aŭ tocmitŭ strĕjĭ, şi aŭ trimisŭ improtiva Leşilorŭ ca sĕ ţie vadul la Prutŭ, la Cernăuţĭ. Éră Stefan Vodă, în 27 de ḑile a luĭ Avgustŭ, Duminică, aŭ eşitŭ din Sucéva spre tîrgulŭ Romanuluĭ, cu tótă óstea luĭ; şi într'acea ḑi ĭ-aŭ adusŭ limbă stréja luĭ, şese Leşĭ; dintr'aceia pre treĭ aŭ trimisŭ la Impĕratulŭ Turculuĭ, éră pre treĭ 'ĭ-aŭ spînzuratŭ. Decĭ, Craiul Leşescŭ aŭ venitŭ cu tótă puterea sa la cetatea Suceveĭ, Duminică, Septembrie 24, éră Marţĭ in 26, de către séră, aŭ

www.dacoromanica.ro

începutŭ a bătere cetatea. Şi aşa au batut'o treĭ săptemanĭ, şi ḑioa şi nóptea, şi nemică n'aŭ folositŭ, nadejduindu ca i se va închina ţéra, pentru ca li se superase cu Stefan Voda întru atâte rĕsbóie fara odihna şi fara mĕsura ce face, de cu toţiĭ se batea. Éra ţéra socotia, ca de nu li'ĭ îndemana cu al sĕu, déră cu strĕinul maĭ multă neîngăduinţa le va fi! Şi inca veḑêndu atâta prada şi resipă ce făcea óstea Leşéscă in ţéra, de îmbla prin paduriĭ de cauta praḑi şi jacuriĭ, sihaŭ toţi de se strîngeau la Romanu, unde le era viliagul. Aşa ţéra strîngêndu-se, éră din cetate câtu putea se apera; şi ce rĕsipiau Leşiĭ cu puscele ḑioa, éră nóptea tocmia şi întăria, de era munca lorŭ înzădarŭ. Éră pre afară unde şi afla Leşi resipiţi dreptŭ hrană, îi lega, îi taia, de nu eraŭ volnicĭ se ésă nice într'o parte; maĭ multŭ strica şie de câtă celoru închişĭ, ca in tóte ḑilele li se adăogia lipsa, şi flămângiunea. Decĭ, fiindu Leşii cuprinşi de atâte nevoĭ, prinseră a grăire rĕŭ de Craiul lorŭ,ântêiŭ cu taină, éra apoi in gura mare îlu vinuĭaŭ, că aŭ venitŭ fără cale, de 'i-au adusŭ ca sĕ'i pérdă pre toţi, şi scotiaŭ tóte semnele câte se facură rele, că aŭ fostŭ lorŭ de arĕtare sĕ fie concenia lorŭ. Căântêiŭ, in ţéra lorŭ, într'unŭ pîrăŭ de nimică s'au înecatu unu povodnicu a lui Craiu; şi când aŭ fostu eşitu din Liov, boii cariĭ purtau erbaria, de vêntŭ mare s'aŭ risipitu, de nu puteaŭ se'ĭ strîngă. Asijderea unu ţĕranŭ ce nebunise de capŭ, aŭ fostu strigându în gura mare, şi ḑicea: «Duceţi-vĕ spre peirea vóstră, că nu veţi maĭ veni!» Şi pre unŭ şlehticiu 'l-au detunatu subt cortu, şi 12 caĭ a luĭ. Mai apoi, şi unu popa de a loru, slujind la Liturgie, au scăpatu Cuminicatura lorŭ giosu. Şi alte semne rele s'au arĕtatŭ, de prooroceaŭ toţi că va fi sfîrşitul lorĭ cu rĕu şi cu amarŭ, cum s'au şi împlatu. Ca vĕḑêndu Craiul atâte cuvinte rele de dênsul, de la óstea sa, se temu ca sĕ nu'lŭ paraséscă şi sĕ fuga, şi el se caḑă în mâni-le vrajmaşiloru sĕi. S'aŭ agiunsu cu solii fraţine-seŭ lui Vladislav, Craiul Ungurescu, ca sĕ'i împace; caci sosise şi agiutorul Ungurescŭ la Stefan Voda. Şi aşa Birtos, Voevodul Ardéluluĭ, ce venise cu agiutorul Ungurescŭ, au trimisu soliĭ sĕĭ la Albert Craiu se'ĭ spue ca va veni singuru pentru pace; şi pre Stefan Voda cu multe cuvinte 'l-au rugatŭ se facă pace cu Craiul Leşescŭ. Şi aşa au intratu la mḑlocul loru, şi s'au dusu la Craiul Leşescu, de 'i-au împacatu într'acestu chipu, ca se se întórca pre urma pe unde au venitu, sĕ nu maĭ strice ţéra pre altu locu. Şi aŭ daruitu Stefan Vodă cu multe daruri pre Birtos, Voevodul Ardélului; şi s'au întorsu de au trecutu iarĕşi la ţéra lui.

Intorsul luĭ Craiŭ de la Sucévă.

Atunce Olbreht, Craiul Leşescu, fiind de inima rea bolnavu, au datu semnu de întorsu înapoi, de care semnu toţi erau bucuroşi sĕ'lu auḑĕ, se se întórca de la atâta flamangiune la casele loru. Şi în 19 ḑile a lui Octomvrie, G oi, 'au întors i Craiul de la Sucéva; şi n'au mersu pe calea ce veni e, ci pe al a cale, pe unde era ţéra întréga, spre codrul Cozminului. Simţindu Stefan Voda că Leşii n'aŭ mersu pe unde venise, ci spre codrul Cozminului mergu, îndata

www.dacoromanica.ro

aŭ trimisu dupĕ Craiu, de 'l-au pohtitŭ sĕ nu ia spre codru, ci pre urma pre unde aŭ venitŭ· că apoĭ vĕḑêndŭ ţéra paguba ce se va face de óstea Leşéscă, nu va putea rĕbda, ce vorŭ vrea sĕ'şĭ apere a le séle; de unde póte sĕ se aţiţe de iznóvă vre unu lucru rĕu, carele va strica şi pacea. Ci Craiul maĭ bucurosŭ era deadreptul sĕ mérgă sĕ ıasĕ in ţéra sa; n'aŭ băgatŭ sémă, ci 'şĭ-au păzitŭ calea spre codrul Cozminuluĭ. Decĭ, Stefan Voda, fiindŭ înherbîntatŭ de rĕsboiŭ, socotindu că are vreme de a'şĭ rĕscumpărare strîmbătatea de pre cela ce n'au călcatu nu numaĭ pacea cea vechĭe, ce aŭ avutŭ Domniĭ Moldoveĭ cu Craiĭ Leşescĭ, ci şi giurămêntul şi pacea ce legase atunce de curênd, tocmindŭ sĕ se întórcă pre unde venise; decĭ, îlŭ aţîţa şi agĭutorul ce'ĭ venise de tutınderea (pretutinderea,) şi óstea sa tótă, gata, strînsă şi odihnită, vĕḑêndŭ dobănda de pre ceĭ flămănḑĭ şi slăbiţĭ. Aŭ trimisŭ înainte ca sĕ apuce calea la codrul Cozminuluĭ, sĕ taĭe pădurea, sĕ o înţineze, ca sĕ o pótă porni sĕ caḑĕ asupra oştiĭ, dacă vorŭ intra Leşiĭ in pădure. Ĕră singurŭ Stefan Vodă cu tótă óstea aŭ trasu dupĕ dênşiĭ, şi cu duoĕ miĭ de Turcĭ. Şi a patra ḑi i-aŭ agıunsu intrândŭ in pădure, Gĭoĭ, 26 Octomvire, şi luândŭ agĭutorŭ de la Dumneḑeŭ, şi cu ruga sânţieĭ sale Precisteĭ, şi a sfântuluĭ mareluĭ mucenicŭ Dimitrie, 'ĭ-aŭ lovitu din tóte părţile, şi năruindŭ copaciĭ ceĭ înţinaţĭ, asupra lorŭ, multă óste Leşéscă aŭ peritŭ, uniĭ de oşteni, alţiı de ţeráni, ce le cuprinsese calea ca cu o mreja, şi alţiĭ de copaciĭ înţinaţĭ. Aşa perḑênd puşcele, şi lăsândŭ stégurile, carele tóte le-aŭ adunatŭ Stefan Vodă, ĕră Leşiĭ cine încotro au pututŭ, aşa s'aŭ risipitŭ prin pădure, unde puţiniĭ aŭ scăpatŭ afară. Şi singurŭ Craiul, cu puţineĭ ce remăsĕse, strîngêndu-se, s'aŭ adunatŭ într'unŭ ocolŭ, la satŭ la Cosmin, şi de acolo bulucindu-se aŭ eşitŭ la Cernăuţĭ. Ĕră óstea luĭ Stefan Voda, cu dânşiı de asemenea mergea, bătându-se şi tăindu-se, câtŭ nice aceĭ puţinei Leşı ce eşise din codru nu vrea fi scăpatŭ, de nu s'are fi încurcatŭ aĭ nostri in carele Crăĭescĭ şı boĭerescı, de le-aŭ îndelungatŭ vremea de fugitŭ. Şi acolo aŭ venitu veste luĭ Stefan Vodă, cum vine şi alta óste Leşéscă într'agĭutoru luı Craiŭ; şi atunce aŭ chiamatŭ pre Boldur Vornicul, şi 'ı-au datŭ óste, şi 'l-au trimisŭ împrotıva aceı ostĭ, şi aŭ ḑisŭ sĕ le dea rĕsboiu. Şi aşa Boldur Vornicul, luându óste de agĭunsŭ, aŭ trecutŭ Prutul împrotiva aceĭ oştĭ, Sâmbată séra; şi Duminică dimınéţa, Octomvrie 29, le-aŭ datu rĕsboiu, şi îndata 'ı-au rısipitŭ cu agĭutorul luĭ Dumneḑeŭ şi cu nĕrocul luĭ Stefan Vodă; şi multă versare de sânge s'aŭ făcutŭ atunce in óstea Leşésca, la satŭ la Lenţescĭ, unde se cunoscu ocopurile Leşilorŭ, făcute de atunce, şi pâna astaḑĭ. Şi nemică n'au sciutŭ Craiŭ de venirea oştiı aceea, nice de perirea eı.

Şi într'aceeaşĭ Duminică trecêndu Craiul Prutul la Cernăuţĭ, ĭ-au lovitu o sama de óste a luı Stefan Vodă, de i-au resipitŭ şi i-aŭ tăĭatŭ, câtŭ abıa au scapatu însuşĭ Craiul cu puţinea óste de a sa. Şi de acolo trecêndu Craiul spre ţéra sa, prin multe locurı au lovitŭ Moldoveniĭ, alesŭ pre Craiul, şi pre ceĭ scapaţĭ dintr'acel pojar, de au peritu maı toţĭ. Ca Mazurĭĭ întorcêndu-se sĕ dea resboiu şi sĕ apere pre Craiu şi pre ceı scapaţı, dat-aŭ asupra luĭ Boldur Vornicul, de care s'au pomenitu maı susŭ, ca era trimisŭ cu óste împrotiva o,tıĭ Leşe cĭ ce veniа agĭutoru luĭ Craiu; şi mare perire au făcutŭ în-

www.dacoromanica.ro

tr'ênșii, la satŭ la Șipinți, catu puținí au scapatu in óstea ce era strînsă lângă Craiŭ. Și așa Craiul cu multa nevoie strecurandu-se au trecutu la Sniatin, și de acolo aŭ sloboḑitu óstea pe acasa câta remasese; éra elu s'au dusu la Liov.

Certarea celorŭ marí.

Dumneḑeŭ celŭ direptŭ, celŭ ce cértă nedireptatea și înalță direptatea, cu câtă certare pedepsesce pre cei ce calcă giuramêntul! Că acestu Olbreht nu asupra pagâniloru, ci asupra Crestinilorŭ aŭ rĕdicatŭ resboiu. Nu da agiutoru celuí ce nu avea odihna de Turcí, ci vra se slabéscă pre celu ce se lupta cu vrjăjmașul creștinilorŭ, căruia trebuía sĕ-í deie toți agĭutoru. Ce Dumneḑeŭ la tótă lipsa și nevoía 'l-aŭ adusŭ pre acelŭ ce mergea cu atâtă fală sĕ stropșésca și sĕ calce țéra, cela ce ântêiu nice taina sa nu o vrea se o spuíe nimeruí, ce făcuse cuvêntŭ că merge sĕ ia Kilia și cetatea Alba; și ânca adaogĭa de ḑicea, ca de ar sci haina de pre dênsul gândul luí, o arŭ baga in focu, éră mai apoí nice ai seí nu-lŭ băgaŭ in samă; ce era in zavistia celorŭ de casă, și in batjocurea tuturorŭ. Așa și cinstea den ḑi in ḑi micșurându-i-se, de inima rea puținŭ de n'au muritŭ.

De capetele cele de frunte a Leșilorŭ ce s'aŭ aflatŭ periți.

Aflatu-s'aŭ la acestŭ rĕsboiu periți ómenĭ de frunte de la Leșĭ: doí frați Tincenski, și Nicolaĭ Voevoda Ruski, și Gavriil den Muraviț, și Hervor; așijderea doí frați Grotov Humițki și Murdelio, și alțiĭ mulți; cine-í póte scrie deamăruntul pre toți? Alții aŭ căḑutú la robie, cumu'í Tucinski, Zbignev Pod-Comorŭ de Cracaŭ, Brohoțki, Gargoviți, și alții. Pre uniĭ i-au fostu spânzuratŭ aí nostri pe câte doí de pĕru; că au fostŭ ămblândŭ pre acea vreme pĕroși, ca și Nemțiĭ; și alte batgĭocurí multe le-aŭ facutŭ, de se pomenesce și până astăḑí rĕutatea ce le-aŭ fostŭ făcêndŭ.

Éră Stefan Vodă, dupĕ isbănda cu norocŭ ce aŭ făcutŭ la acelŭ rĕsboiu, s'au întorsŭ înapoi la scaunul seŭ, la Sucévă, cu mare lauda, ca unŭ biruitorŭ, mulțămindu luí Dumneḑeŭ și Maicií Precistií. Și au sanțitu și au înfrumusețatu biserica ce aŭ fostŭ zidita de dênsul pre numele sfîntuluí mareluí mucenicu Dimimitrie, dândŭ laudă sanțieí séle, in tîrgu in Sucéva, ce este înaintea curțiloru Domnescí, care traiesce și până astăḑí.

Ḑicŭ uniĭ sĕ se hie aretatu lui Stefan Vodă, la acelu rĕsboiu sfântul mucenicu Dimitrie, calare și într armatu, ca unu vitézu, dându agĭutoru și vîlfă luí Stefan Vodă și oștiĭ luí. Ce este de a și credere, de vreme ce i-au ziditu biserică înfrumusețată.

Dupĕ aceea, dat-au Ștefan Vodă cuvêntŭ la tóta țéra, oștenií sĕ se strînga la Hârlăŭ, la ḑiua sfantuluí Nicolaí. Și adunandu e într'acea ḑi cu toțiĭ la Hâr-

www.dacoromanica.ro

lau, facutu le-au o]eţu tuturorŭ boïe'iloru şi tuturorŭ viteziloru sei; şi cu daıurĭ scumpe i-au daruitu pre denşiı. Şi de acolo i-au sloboḑitu de au mersu cineşĭ pre acasăşĭ, înveţându-ı pre toţi se dea lauda luĭ Dumneḑeŭ pentru că tóte puterile sunt de la Dumneḑeu, de susu.

Când aŭ prădatŭ Malcocĭ ţéra Leşéscă.

In anul 7006, Martie in 11, au intratŭ Malcocı in ţéra Leşésca cu multă mulţime de Turcĭ; şi n'au fostu cine le sta împrotiva. Ce multă pradă şi robie au făcutu, şi au agıunsu pâna maı susu de Liov 25 de popriştı; şi de acolo s'au ıntorsu pradându ţéra şi arḑêndu; ca se vedeı ca după acelu resboıu fara norocu ce facuse Leşiı cu Stefan Vodă, va fi perirea loru.

Când aŭ prădatŭ Stefan Vodă ţéra Leşéscă.

Intr'acelaşı anu 7006, Iunie 22, Stefın Vodă, vrêndu sĕ-şĭ întórca despre Leşı strîmbatatea sı, strîns-au ţéra, şi aı intratŭ la Podolia şi lı Rusĭ. Trecut-aŭ şi de Liov, pâne la Lanţutu oraşul, la apı Vısloca, tóte satele arḑendı şi prădându. Ars-au oraşul Premısla, Radumnea, Prevolscı, Lanţutul, şi o cetate Terebul, şi multe averı au luatu dıntr'ânsa, şi mulţı jomirı au scosŭ şi pre toţĭ i-au taıatŭ, şi maĭ mulţı aŭ arsŭ in cetate. Şi cetatea Bucecıul multa nevoıe au avutu; şĭ Podhaeţul au arsu

Si mulţı ómenı, barbaţı şi muerĭ, şi copiı, i-aŭ luatŭ robı, maĭ multŭ de o suta de miĭ, ce i-au aşeḑatu Stefan Vodă in ţéra sa, de şi până astaḑı trăıesce limbı Rusésca in Moldova, alesu pre unde i-aŭ descalecatŭ. Éră Stefan Voda, prădându şi arḑêndı ţéra, s'aŭ întorsŭ înapoĭ cu mare dobîndă, şi fara nice o smintélă au trecutu Nistrul in césta parte, la Halicĭ, şi aŭ prădatŭ şi pe decésta parte; şi aı venitu la scaunul seu, la Sucévă, cu mare bucurie şi biruinţa.

Pentru venirea Leşilorŭ de al doele rôndŭ in ţéră.

In anul 7008, in luna luı Martie in 11 ḑile, Olbreht, Craiul Leşescu, vĕḑendu prada şi stricaciunea ce 'ı facuse Stefan Vodă in ţéra luĭ, nu vru se lase, ci au strinsu óste şi au intratu in ţéră, şi au prinsu a pradare şi a stricare ţéra pâna la Botoşenı. Éra Stefan Voda, dacă au înţelesŭ, strins'au de sırcu oştile séle, şi au eşitu înainte acei oştı Leşescı, de ĭ-au datŭ resboiŭ lı tırgʻı la Botoşenĭ. Şi cu voıa luı Dumneḑeı au perdutu Leşiı resboiul, şi rĕmase isbanda la Stefın Voda, cu multa vĕrsare de sânge din óstea Leşéscă.

www.dacoromanica.ro

Mulţĭ au perítu, şi mulţí au luatu viĭ in robie[1]). Insa, de acesta batalie nu scrie Letopisetul Leşescŭ; éră cel Moldovenescu scrie de acestu resboiu a luĭ Stefan Voda, ce au avutu cu Leşii la Botoşenĭ, precum pomenesce maĭ susu).

Impăcăciunea luĭ Stefan Vodă cu Craiul Leşescŭ.

In anul 7009 Stefan Vodă lasândŭ inima cea neprietinéscă, s'aŭ împecatu cu Craiul Leşescu, şi mare tocmala au legatu, nu ca dóra s'au temutu de puterea loru; care se ispitise, şi resboiŭ facuse şi cu Leşii, şi cu Turcii, şi de multe orĭ îĭ biruise, că şi cu altĭ megieşĭ de pin pregiurŭ avêndu sfada, nicĭ odata nu s'au plecatu; ce pentru se cunósca tóta creştinatatea că n'au fostu pentru dênsul începĕtura, ca n'aŭ redicatu elŭântêiu asupra lui Craiu, ce Craiul fară cale şi fără scire au venitŭ asupra lui, de unde s'au întorsu cu ruşine. Mai apoi ca se arate ca mai multu póte sĕ strice el lui Craiu, au intratu de i-aŭ arsŭ tîrgurile, şi ĭ-au lovitu podanii; nice au avutu cine sĕ-ĭ stea înainte, ce cu mare dobînda s'aŭ învîrtejitŭ in ţéra sa in Moldova. Şi de aŭ venitu Craiul cu óste in Moldova, dobănda au adusu luĭ Stefan Voda, ca s'aŭ ămplutu de jacurile Leşesci. Aşijderea de au mersu Stefan Vodă in ţéra Leşéscă, cu plinŭ s'aŭ întorsu in ţéra sa. Éră la pace pré lesne se priimi, ca sĕ 'lu conósca ca fie la ce îlu voru cerca, este gata, şi la pace şi la gîlcévi. Dece, pacea o au legatu într'acesta chipu, ca sĕ 'ĭ fie de agiutoru împrotiva fie-căruĭ neprietenŭ. Éră priibegii de âmbe parţile se nu'i priiméscă. Éra de s'are întîmpla vre unui Domnu a Moldoveĭ se ésĕ de nevoia Turciloru in ţéia Leşésca, sĕ 'l priiméscă, şi in totu chipul se nevoiéscă sĕ 'lŭ aşeţe la Domnie. Aşijderea Domnii Moldovei deapururea sĕ aibă urechĭ deschise despre Turcu se dea scire luĭ Craiu de gîndurile loru. Éră giudecata celorŭ cu strîmbatate de la margine, sĕ se faca de âmbe parţile la margine[3]).

De unŭ Petru Vodă ce i'aŭ tăiatŭ capul Craiul Leşescŭ.

In anul 7009 aŭ trimisu Stefan Vodă solii seĭ la Craiul Leşescu la Seimu, poftindu pre tocmala şi legatura ce aŭ avutu ca sĕ 'ĭ dea pre Petrul Vodă, fecĭorul lui Ilieş Vodă, că aŭ simţitŭ că pre mulţi Domni şi boieri Leşescĭ îĭ întorsese spre sine, şi îi îndemna se faca óste asupra lui Stefan Voda, ca sĕ

[1]). Cararu multa cazna le făcea Moldovenii, ca au pusu Stefan Voda de au aratŭ pre o culme de deal la Botoşeni, şi au semanatu ghinda, şi s'au facutu dumbrava care tr esce i in ţiua de astaţi, de se vĕdu copacii marĭ şi groşi. — *Evstratie Logofe ul.*

[2]). Intr'acestaşu anŭ, Martie, s'au pristavitu Dómna Despina a Radului Voda ce era robita de Stefan Voda, când luase cetatea Dambovita, şi cu cinste o au îngropatu in monastirea Putna. — *Sim ion Dascalul.*

[3]). Neculai Costin, descriindu împregiurarile campaniei Rigai Polonieĭ asupra lui Stef n cel mare, cu totul altu felu de câtu Ureche, tota acesta bucata, din pricina lungimei ei, amu pus'o la sfirşitul tomului, vedi Apendics V.

www.dacoromanica.ro

ia Domnia de la den ul, şi e gîuruia sé .e plece cu tótă ţera subt ascult ı rea Leşiloru. De care lucru multŭ sfatuiră in Seimu, că mulţi eraŭ lui Petru Voda aperătorĭ. Mai apoĭ, socotira sĕ nu cumva zederésca pre Stefan Vodă sĕ le fie a stricare pacea, pentru ce şi eĭ se gateau sĕ mérgă la Prusĭ. Atunce au tăiatu capul luĭ Petru Vodă, la tîrgŭ la Cihov, înaintea solilorŭ luĭ Stefan Voda[1]).

Acesta era Petru Vodă ce s'au pomenitu maĭ susu, ca 'l-aŭ gonitŭ Stefan Voda den ţeră, şi s'au dusu in ţéra Unguréscă, şi 'ı-aŭ luatŭ Stefan Voda Domnia. Éra elu fiindu in ţéra Unguréscă, au îndemnıtŭ pre Mătieşŭ, Craiul Ungurescu, de s'au redicatu cu óste asupra lui Stefan Voda, la Baia, şi tótă óstea ĭ-au topitu, cum s'au pomenitu, că abĭa aŭ scapatŭ Craiul Matieşŭ. Éră daca au muritŭ Matieşŭ Craiul Ungurescu, perdu Petru Vodă nădejdea de a se maĭ agĭutorire de la Craiul Ungurescu. Veḑêndu şi vrajba ce intrase între Leşĭ i între Moldovenĭ, aŭ socotitu ca între acele amestecaturĭ va putea sĕ'şĭ faca şi el locu la Moldova, şi sĕ dobăndésca ţéra; s'aŭ lasatŭ de Unguri, şi aŭ trecutu in ţéra Leşésca unde şi capul şi-au pusŭ, cum s'aŭ pomenitu mai sus. De mórtea acestuĭ Patru Vodă nu scriu toţi într'unŭ chipŭ; că letopiseţul Moldovenescu scrie, ca daca aŭ venitŭ Stefan Voda cu óste Muntenéscă, s'aŭ lovitu cu Petru Voda pe Siretu la Doljesci, şi al doile róndu la Orbicu, unde totŭ aŭ isbanditu Stefan Voda, şĭ aŭ prinsŭ pre Petru Vodă, şi 'ĭ-aŭ tăiatŭ capul. Éra Cronicarul celu Latinescŭ scrie, ca daca au biruitŭ Stefan Voda pre Petru Voda, aŭ năzuit ı Petru Vodă şı aŭ trecutŭ la Unguri; şi de aci tóte pre rándŭ, cum scrie mai susŭ. Ci orĭ cum aŭ fostŭ, se tocmescŭ, ca isbănda au fostu la Stefan Voda; era luĭ Petru Voda ĭ-aŭ taiatu capul.

De mortea lui Albert, Craiul Leşescŭ.

In anul 7009, Albert, Craiul Leşescŭ, gatindu-se cu mare óste sĕ mérgĕ asupra Prusiloru, n'au sĕvîrşitu, ce au muritu. Éra pe urmă facêndŭ ţéra sfatŭ pre tocmala loru, au rĕdicatŭ pre Alecsandru, fratele lui Olbreht, la craie, cu carele pacea ce facuse Stefan Voda cu frate-seŭ Olbreht, de nu'l vrea fi apucatu mórtea, cum se va arăta maĭ jos, multa risipă ţerilorŭ sĕ vrea hi făcutu[2].)

---

[1]). In anul 1501 s'au strinsu Seim in ţera Leşéscă la Petricov. Venit'aŭ sol la acel Seim de la Stefan Voda de au cerutu pe Petru Voda... Socotit-au Craiul ce aru face? se dea pe unu omu nevinovatu, şı care s'au plecatu la Craie, se parea lucru tıranescu; ee ţie ıaraşı neprieteniloru lui Stefan Voda, era împrotiva aşeḑamenturiloru legate între sine Şi înţelesese Craiul că de nu-l va da, óste se va face pentru dînsul. Craiul era gata sĕ purcéda la Prusı. N'au cutezatŭ a lasa cerirea lui Stefan Voda, sĕ'şı lase in urma sa neprietını; ci dın sfatul tuturor au aflatu sĕ nı dea pe Petru Voda, ci înaintea solıloru lui Stefan Voda au porunci u de ĭ au taiatu capul. Şı pentru se ḑica norodul ca 'l-au omoritŭ pe dreptate, au poronci u Craiul de au sunatu, precum Petru Boda au facutu carţi vıclene. Şı deci, aŭ pornitŭ înapoĭ pre şolĭ lui Stefan Voda. *Neculaĭ Costin.*

[2]) După ce se obarşi Seimul de la Petricovu, s'aŭ pornitŭ Craiul la Prusĭ; şı sosindŭ la Torun, au trimisŭ sol la mai maıele Prusilorŭ, sfatuindu-lĭ sĕ vie de bună voia sa, sĕ i se pl ce lui, de câtu sĕ vaḑa armele Leşesci asupra şı

www.dacoromanica.ro

In anul 7010, prestăvitu-s'aŭ Paisie Arhimandritul, şi Egumenul monastirei Putnei. Intr'acestaşĭ anŭ, Avgustŭ 4, prestăvitu-s'aŭ Atanasie Bolsun, amêndoĭ lăudaţĭ de viaţă bună şi curată; cariĭ, in viaţa lorŭ, nu le-aŭ lipsitŭ cele ce se cade vieţeĭ păstorescĭ a facere.

Cum aŭ luatŭ Stefan Vodă Pocuţia de la Leşĭ.

Stefan Vodă, fiindŭ ca unŭ leŭ gata de apucatŭ, ce nu'lŭ póte nime îmblânzi, şi luĭ odihna altuĭa îĭ părea cu pagubă, aŭ întratŭ cu óste in ţéra Leşéscă, şi aŭ prădatŭ Pocuţia, şi o aŭ luatu, şi ţicea că acelŭ olatŭ 'l-aŭ luatŭ Leşiĭ de la Moldoveni fără cale. Atuncĭ Craiul, după ce aŭ făcutŭ sfatŭ pentru Pocuţia, ce o luase Stefan Vodă, aŭ strînsŭ óste pe banĭ, şi o aŭ trimisŭ de aŭ intratŭ in ţéră, şi multă pagubă aŭ făcutŭ; şi atăta s'aŭ fostŭ supĕratŭ la aĭ nostri, până s'aŭ rugatŭ cu toţiĭ luĭ Stefan Vodă de aŭ eşitŭ de la Pocuţia; insĕ, maĭ multŭ de bólă ce aŭ avutŭ, de podagrie; şi cetăţile ce luase le-aŭ întorsŭ.

Éră Olbrecht, Craiul Leşescŭ, asteptândŭ rĕspunsul sĕ-ĭ vie de la Prusĭ, când Prusiĭ eraŭ indemnaţĭ de Nemţĭ sĕ se rocoşéscă asupra Leşilorŭ, ce aŭ rĕspunsŭ Prusiĭ, că eĭ suntŭ plecaţĭ Leşilorŭ, urmindŭ până le-a veni agiutorŭ de la Nemţĭ; ce într'aceste amestecăturĭ ce eraŭ între Leşĭ şi între Prusĭ, aŭ muritŭ Albrecht, Craiul Leşescŭ, de ciumă, şi 'l-aŭ dusŭ in Cracăŭ de 'l-aŭ ingropatŭ. Acestŭ Craiŭ n'aŭ fostŭ insuratŭ.

Éră tómna, precum scriŭ Letopiseţele Leşescĭ şi Mihovie, venit-aŭ Sahman Gireĭ Sultan Hanul órdelorŭ de peste Volga, feciorul luĭ Ahman, intr'agiutorul Litveĭ asupra Moscalilorŭ. Scrie Cromer, ca la o sută de miĭ de Turcĭ sĕ fie fostŭ cu acelŭ Han. Şi aŭ mersŭ Hanul cu óstea sa la ţéra Sibiruluĭ, şi aŭ stătutŭ subt Novogorodŭ, şi aŭ prădatŭ ţéra Mosculuĭ până la Bransco, şi aŭ dobânditŭ Novogorodul, şi alte cetăţĭ s'aŭ inchinatŭ.

Dacă aŭ muritŭ Olbrecht, Craiul Leşescŭ, s'aŭ strinsŭ ţéra la Seimŭ la Petricov, fiindŭ capŭ Seimuluĭ Friderich, Arhiepiscopul Gneznii, care deodată şi Episcopŭ Cracăului şi Cardinal. Stătut-aŭ multŭ pentru alesul Craiuluĭ noŭ, fiindŭ multe şi nepotrivite socotelile Leşilorŭ, pre care dintre fecĭoriĭ luĭ Cazimir Craiŭ 'şĭ-ar alege şie Craiŭ; că mulţĭ poftiaŭ sĕ rĕdice Craiŭ pre Vladislav, Craiul Ungurescŭ, ţicêndŭ că Vladislav cu averea sa va laţĭ şi va intemeia Crăia, şi 'ĭ va apĕra de Turcĭ şi de Tătarĭ. Alţiĭ poftiaŭ pre Jigmond. Ce aŭ biruitŭ socotéla celora ce poftiaŭ pre Alecsandru, Cnézul Litveĭ; căcĭ eraŭ şi maĭ mulţi, şi aŭ avutŭ dovadă maĭ bună pre alesul Crăieĭ Leşescĭ — *N. C.*

Neculaĭ Costin, după aceste, incepe descrierea ceremoniilorŭ urmate la coronaţia Rigilorŭ Poloni. — Veţĭ acéstă bucată la sfârşitul tomuluĭ, Apendics VI.—. Şi apoĭ ĭaraşĭ urméză: «După ce aŭ stătutŭ Alecsandru, Cnézul Litveĭ, la Crăia Leşéscă, indată se grăbi a mergĕ cu óste asupra Tătarilorŭ de la Volga, cariĭ se rocoşisĕ pe Hanul lorŭ, şi cerea Hanul agiutorŭ de la Craiul Leşescŭ. Rocoşindu-se Tătarĭ aceĭ de peste Volga pe Hanul lorŭ, neputêndŭ sta Hanul, aŭ fostŭ fugitŭ la cetatea Albă cu treĭ-ţecĭ de miĭ de tătarĭ, că se agiunsĕse Tătarĭĭ ce se rocoşise cu Mengli-Gereĭ, Hanul Crimuluĭ. Decĭ, Hanul acesta aŭ datŭ scire la Turcĭ; şi vrêndŭ Turciĭ sĕ'lŭ prinţă de la cetatea Albă, elŭ aŭ fugitŭ şi de acolo pin pustie, şi aŭ mersŭ la Kiov. Ce şi acolo n'aŭ pututŭ sta fără grije, că prinţêndu-lŭ Voevodul Kievuluĭ 'l-aŭ trimisŭ la Vilna in Litva, şi acolo i s'aŭ poroncitŭ sĕ astepte venirea Craiuluĭ. Ce pre urmă, vĕţêndu-lŭ că ămblă sĕ scape şi de acolo, 'l-aŭ inchisŭ cu pază tare.—*N. C.*

www.dacoromanica.ro

DE MÒRTEA LUI STEFAN VODĂ

In anul 7012, nu multa vreme dacă s aŭ intorsu Stefan Voda de la Pocuția, la scaunul seŭ, la Sucéva, fiindu bolnavu și slab de anĭ, ca unu omu ce era într'atâția anĭ, in *patruḍecĭ și ṣepte* totu în rĕsbóie și ostenele, și neodihna, in tóte parțile, de se batea cu toțĭ, și dupe multe resbói cu norocu ce au facutŭ cu mare jĕle au reposatu Marți, Iulie in 2.

Era acest Stefan Voda omu nu mare la statu, maniosu, și degraba vĕr a ange nevinovatu; de multe orĭ la o pețe omora fora județu. Éra întreg la minte, nelenevosu, și lucrul seu scia se-lu acopere, și unde nu cugetaĭ, acolo îlu aflaĭ. La lucrurĭ de rĕsbóie meșteru; unde era nevoie, însuși se vira ca vĕḍendu-l aĭ sei se nu îndĕrepteze. Și pentru aceea, rarŭ resboiu de nu biruia. Așijderea și unde-lu birnau alțiĭ, nu perdea nadejdea; ca sciindu-se caḍutŭ josu se redica deasupra biruitoriloru.

Éra dupĕ mortea lui, și fiul seu Bogdan Voda urma lui luase de lucrurile vitezesci; cum se templa din pomul bunu și róda buna se face. Ingropat-au pre Stefan Voda în monastirea Putna, cu multa jele și plîngere tuturoru locuitoriloru țereĭ, câtu plîngeau toți ca dupe unu parinte a loru; ca cunoscea toți ca s'a scapatŭ de multŭ bine și apĕrare. Ce dupĕ mórtea luĭ, îi ḍicea *sfântu l Stefan Voda,* nu pentru sufletu, ca este in mana luĭ Dumneḍeu ca elu ânca au fostu omu cu pecate, ci pentru lucrurile sele cele vitezesci, carele nimene din Domni nice mai nainte, nice dupĕ acela, nu 'l-au agiunsu.

Fost-au mai 'nainte de mórtea lui Stefan Voda, într același anu, ĭérna grea și gerósa, catu n'au mai fostu ierna ca aceea nice o data. Èra peste vara au fost ploĭ grele și povóe de ape, catu s'au facutŭ multa înnecare.

Domnit-au Stefan Voda 47 de anĭ 2 lunĭ și 3 sĕptemâni; și au zidit 44 de monastirĭ și biserici; *și era însuși țitoru peste tóta țéra*

Éra înaintea sĕvărșirei sele, chemat-au Vladicii, și toți sfetnicii sei, boierĭ marĭ, și alțiĭ toțĭ câți s'au prilejitu, aretându-le cum nu voru putea ține țera, precum o au ținutu elu; ci, socotindu de câtŭ toțĭ maĭ puternicu pre Turci și maĭ înțeleptu, au datu învĕțatura sĕ se închine Turculuĭ.

www.dacoromanica.ro

CAP. XIII.

De domnia luĭ Bogdan Vodă celŭ orbŭ şi grozavŭ, fecĭorul luĭ Stefan Vodă celuĭ bunŭ, in anul 7012, Iulie[1]).

Dupĕ mórtea luĭ Stefan Vŏdă, *cu voĭa tuturorŭ lŏcuitorilorŭ ţĕreĭ*, aŭ rĕdicatŭ Domnŭ pre Bogdan Vodă, fecĭorul luĭ Stefan Vodă, puţinŭ despărţitŭ de firea tătâne-seŭ: că de nu i-aŭ agĭunsŭ anĭĭ, ĕră lucrurĭ marĭ aŭ apucatŭ.

Bogdan Vodă, dacă aŭ stătutŭ Domnŭ, aŭ socotitŭântêiŭ sĕ-şĭ întăréscă lucrurile cu megieşiĭ, şi sĕ-şĭ arate nume bunŭ[2]). Pre învĕţătura tătâne-seŭ, luĭ Stefan Vodă, trimis-aŭ la Impĕrăţia Turcilorŭ pre Tăutul Logofĕtul celŭ mare cu slujitorĭ, pedestrime dărăbanĭ, de aŭ dusŭ birul, ţece pungĭ de banĭ, şi s'aŭ închinatŭ cu tótă ţéra la Sultan Suleĭman[3]), Impĕratul Turcescŭ. Ĕră Impĕrăţia, de bucurie mare, cu dragoste i-aŭ primitŭ, şi aŭ dăruitŭ toţĭ banĭĭ Tăutuluĭ Logofĕtuluĭ celuĭ mare; şi i-aŭ adusŭ in ţéră, şi s'aŭ apucatŭ cu aceĭ banĭ de aŭ ziditŭ o iscusită beserică, in satŭ in Bălinescĭ, pe Siretŭ, în ţinutulŭ Suceveĭ, care trăesce şi până astă-dĭ.

Intr'aceeaşĭ vreme, trimis-aŭ solĭĭ seĭ şi la Craĭul Leşescŭ, intr'alte trebĭ, ca sĕ poftéscă pe sora luĭ Craĭŭ, pre Elisafta, şi sĕ-ĭ întórcă Tesmenița şi Cişives, care le oprise tătâne-sĕŭ şi nu le întorsĕse[4]). Ci muma luĭ Craĭu n'aŭ primitŭ sĕ se facă acestŭ lucru, căce nu era de legea Papiĭ. Numaĭ ce aŭ mul-

---

[1]). Inaintea Domnieĭ luĭ Bogdan Vodă, compilatorii Evstrati, Simion şi Misail, cuprindŭ unŭ tractatŭ geograficŭ şi politicŭ asupra ţĕrilorŭ megieşe cu Moldova, adecă: Polonia, Tagaria, Turcia, Ungaria şi Transilvania. Veţi acestŭ tractatŭ la sfirşitul tomuluĭ. Apendics VII.

[2]). Mórtea, hotarul vieţeĭ omuluĭ. hotărésce lucrurile, şi aţiţă orĭ bine de celŭ bunŭ, orĭ rĕŭ de celŭ rĕŭ Domnŭ a grăi norodul; precum şi luĭ Stefan Vodă, creţŭ, după mórtea luĭ, maĭ multŭ şi maĭ tare i-aŭ ţisŭ celŭ bunŭ. Nemuritorŭ nume este acestŭ Epitetŭ: *bunŭ*. Uĭtaţi-vĕ, Domnĭ, la acestŭ nestricatŭ şi nemâncatŭ de vermĭ nume bunŭ, căutându-vĕ sĕ-lŭ urmaţĭ, şi urmându sĕ-lŭ agonisiţĭ. Fericitŭ Domnul după a căruĭa viaţă jĕlesce norodul şi-lŭ numesce bunŭ, blându şi milostivŭ. — *N. C.*

[3]) *Amurat*, ţice Neculaĭ Costin. Ĕră Simion Dascalul, de şi in tecstul luĭ Urechi păstrézĕ numele Impĕratuluĭ Soleĭman, adaoge a ţice pe margine: «Póte sĕ o fi închinatŭ la Sultan Baĭazet, că elŭ era pe acea vreme Impĕratŭ.»—Red.

[4]). Şi le-aŭ fostŭ stĕpînindŭ încă Bogdan Vodă, precum scrie Mehovie; şi nu le întorsĕse Leşilorŭ, orĭ că macar nu le avea aceste Bogdan Vodă, ĕră gândea sĕ le ia de la Leşi; intr'altŭ chipŭ nu póte afla cronicarul Leşescŭ. Vrêndŭ Bogdan Vodă sĕ se arăte Leşilorŭ şi blându, şi simeţŭ. N'aŭ primitŭ nicĭ fata, nicĭ muma feteĭ pre Bogdan Voda..... Insă, nevrêndŭ Leşiĭ sĕ întărîte pre Bogdan Vodă, şi din priéten sĕ-lu facă nepriétenŭ, aŭ aruncatŭ asupra feteĭ, cum nu va fata; şi mulţămindŭ Craiul de darurĭ luĭ Bogdan Voda prin solĭ, ĕră pentru logodnă aŭ arătatŭ lucru îndoitŭ. Alecsandru, Craiul Leşescŭ, după ce aŭ pornitŭ solĭĭ luĭ Bogdan Vodă, n'aŭ fostŭ fĕră grije de Podolia şi de ţéra Ruséscă; ce sfătuĭa cum arŭ putea sĕ depărteze pre Bogdan Vodă de la Pocuţia; şi orânduise lefe slujitorilorŭ, pentru apĕrarea ţĕreĭ Leşescĭ la margine. — *N. C.*

www.dacoromanica.ro

ţămitŭ către soli pentru ce aŭ întorsŭ acele târguri; éră pentru logodnă aŭ ndelungatŭ într'altă dată.

Când aŭ prădatŭ Bogdan Vodă Pocuţia.

Dupĕ solia d'întêiŭ ce aŭ trimisŭ Bogdan Vodă la Craiul Leşescŭ pentru soră-sa, n'aŭ perdutŭ nădejdea; că înţĕl gêndŭ că muma feteĭ şi a luĭ Craiŭ aŭ muritŭ, îndată aŭ poftoritŭ solia, socotindŭ că dupĕ mórtea bĕtrâneĭ nu va fi cine sĕ 'ĭ stea împrotivă; ci C aiul ĭar aŭ îndelungatŭ pe altă dată, că vedea pre soră-sa că nu vrea sĕ mérgă dupĕ Bogdan Vodă, căce era prea grozavŭ la faţă, şi orbŭ de unŭ ochiŭ. Decĭ, vĕdêndŭ Bogdan Vodă, că cu bine nu 'şĭ va folosi, ci socoti sĕ 'şĭ rĕscumpere ruşinea sa cu sânge nevinovatŭ; şi lăsându inima cea prietenéscă, de arme s'aŭ apucatŭ; şi strîngêndu-şĭ tótă ţéra aŭ intratŭ in ţéra Leşéscă, şi aŭ lovitŭ Pocuţia, şi aŭ pusŭ ómeniĭ seĭ in ea; éră elŭ, prădându, s'aŭ întorsŭ înapoĭ.

Vĕdêndŭ Leşiĭ pagubа ce le făcuse Bogdan Vodă, nu suferiră, ci strinseră óste cu léfă, şi pre ómeniĭ luĭ Bogdan Vodă ce 'ĭ lăsase in Pocuţia ĭ-aŭ împinsŭ înapoĭ[1]). Şi într'acelŭ rĕsboiŭ aŭ peritŭ doĭ fraţ, fecĭorĭ de boĭerĭ Leşeşcĭ, fecĭoriĭ luĭ Trusŭ; şi deaciĭ aŭ intratŭ óstea Leşéscă in ţéra Moldoveĭ, de aŭ

[1]). Leşiĭ, vĕdêndŭ paguba de Bogdan Vodă făcută, trimis'aŭ patru miĭ pe oşteni, cu banĭ făcuţĭ, şi prea lesne aŭ împinsŭ pe ómenii luĭ Bogdan Vodă din Pocuţia. Si pre urmă aŭ intratŭ Leşiĭ in ţéră de aŭ pradatŭ până la Botoşeni, unde aŭ peritu doĭ fraţĭ Şlehticĭ, ce le ţicĕaŭ Strus, ómeni aleşĭ şi vitezi, tineri, amêndoĭ pódóba Şlehtiu Rusescĭ. Alergêndŭ maĭ în lăuntru cu 80 de oşteni pentru pradă, dat'aŭ peste câtĭ-va Moldoveni de a luĭ Bogdan Vodă, şi acolo aŭ căţutŭ amândoĭ fraţiĭ. Era numele acelorŭ doi fraţĭ Cişeşni şi Georgie şi ducêndu-ĭ la Bogdan Vodă, împreuna cu alţĭ robiţi, le-aŭ tăiétŭ capetele îndata înaintea sa. Ce şi acéstă perire acelorŭ puţintĕi Leşĭ, mare perire aŭ adusŭ ţerei; că îndată agiungêndŭ pre ómeniĭ luĭ Bogdan Vodă, şi dându resboiŭ tare, aŭ rĕmasŭ biruiţĭ Moldoveniĭ. Perit'aŭ într'acelŭ rĕsboiŭ Părcălabul de Hotinŭ; éră Corpaciŭ Hatmanul abia aŭ scapatŭ, ilu scrie cronicarul Leşescŭ. Prins'aŭ pre mulţĭ boĭ rĭ de ţéră, şi pre toţi, in mânia acelorŭ doĭ fraţi, i-aŭ omorîtŭ în Cameniţa. Éră cum s'aŭ obărşitŭ acéstă oştire cu Bogdan Vodă, nu scrie Leavul Mehoveta nice Vapouski.

Ţice Cromer, cronicarul Leşescŭ, că aŭ aflatŭ că cu tocmala între Bogdan Vodă şi intre Alecsandru, Cnézul Leşescŭ, s'au hotăritŭ între dênşiĭ armele; şi dovadă pune cronicarulŭ din scrisórea Craiuluĭ ce s'aŭ aflatŭ in visteriile Cracauluĭ, carĭ scrisorĭ de plin dovedescŭ; precum şi a treia óră, dupĕ rĕsboiul şi prada Leşilorŭ ce aŭ făcutŭ in ţéră, aŭ maĭ trimisŭ Bogdan Vodă treĭ soli la Craiul Leşescŭ, şi aŭ aşeţatu între dênşiĭ aceste legăturĭ: Sĕ dea Craiul pre soră-sa Elisafta dupĕ Bogdan Vodă; numaĭ, sĕ priiméscă Bogdan Voda obiceiele bisericeĭ Apusuluĭ cu tótă curtea sa· sĕ urmeze rônduelile Rômleneşcĭ, şi sĕ facă bisericĭ in ţéră, in care preuţiĭ papistaşĭ pe orônduéla Papiĭ de rôndŭ sĕ slujéscă, şi singuru Papa sĕ întaréscă cununia luĭ Bogdan Voda cu sora luĭ Craiu Alecsandru. Şi sĕ se plece Bogdan Vodă, cu tótă ţéra, Crailorŭ Leşeşcĭ; şi aşa, împreună cu alţĭ Domnĭ creştinĭ, Bogdan Vodă sĕ rĕdice óste asupra Turculuĭ. Ce aceste nu s'aŭ pututŭ hotărî între Bogdan Voda şi între Craiul Alecsandru, pentru mórtea Craiului Alesandru ce s'aŭ tĕmplatu; şi aŭ rĕmasŭ neisprăvite nicĭ de o parte. Ca stândŭ Jigmond Craiŭ, pe urma fraţine-seu luĭ Alecsandru, tóte acele s'aŭ uitatŭ. Şi scrie cronicarul Leşescŭ, cum sĕ le fie trimisŭ tóte acele scrisorĭ Bogdan Vodă la Jigmond, Craiul Leşescŭ.—*N. C.*

www.dacoromanica.ro

făcutŭ multă pagubă şi peire, şi aŭ prădatŭ până la Botoşenĭ; prinḑêndŭ pre o sémă de boĭerĭ de ţéră, şi in mânia pentru ceĭ doĭ fraţĭ ce aŭ peritŭ in rĕsboiŭ, pre toţi i-aŭ tăiétŭ in Cameniţa. Bogdan Vodă s'aŭ ispititŭ şi a treia óra de aŭ trimisŭ solĭ la Craiul Leşescŭ, dóră orŭ putea sĕ facă într'unŭ chipŭ sĕ 'ı dea Craiul pre soră-sa. Ĕră Craiul aŭ fagăduitŭ, însă intr'acestŭ chipŭ, că Bogdan Vodă sĕ ţie legea luĭ Craiŭ, şi sĕ fie plecatŭ Crailorŭ Leşeşcĭ. Şi curănd atunceşĭ têmplându-se mórtea luĭ Craiŭ, Jigmond n'aŭ plinitŭ făgăduinţa.

Rĕsboiul luĭ Radul Vodă cu Bogdan Vodă.

Pre acea vreme, Radul Vodă, Domnul Muntenescŭ, neavêndŭ nice o pricină asupra luĭ Bogdan Vodă, s'aŭ sculatŭ cu tótă puterea sa, şi cu Roman Pribagul, de aŭ intratŭ in ţéră; şi aŭ prădatŭ şi aŭ arsŭ ţinutul Putneĭ, şi pe de ceea parte de Siretŭ, de, multă pradă şi peire aŭ făcutŭ, şi s'aŭ întorsŭ fŏră de nice o smintélă.

In anul 7015, vĕḑêndŭ Bogdan Vodă[1]), câtă pagubă 'ĭ-aŭ făcutŭ Radul Vodă in ţéră, n'aŭ suferitŭ; ci aŭ socotitŭ sĕ 'şĭ rescumpere strâmbătatea maĭ cu asupră: una, pentru scârba şi paguba ce 'ĭ făcuse Radul Vodă; alta, şi pentru vitezia ce avea; că socotindŭ ca sĕ nu péră numele celŭ de vitezie, ca sĕ ḑică megieşiĭ că aŭ muritŭ şi elŭ ca tată-seŭ. Sculatu-s'aŭ cu tótă puterea sa, şi aŭ trasŭ într'agĭutorŭ şi Sĕcuĭ, şi aŭ intratŭ in ţéra Muntenéscă până la Rĕtezaţĭ, la movila Căeatiĭ, de ceĭa parte de Rômnicŭ, 28 Octomvrie; şi aŭ stătutŭ acolo ḑece ḑile de aŭ prădatŭ şi aŭ arsŭ din Milcov până in Rômnicŭ, şi in gĭosŭ pe ambe părţile, până la Siretŭ. Şi acolo de la Radul Vodă 'l-aŭ tĕmpinatŭ solŭ, unŭ călugĕrŭ anume Macsimian, fecĭorul luĭ Despotŭ, Domnul Sĕrbescŭ[2]), şi s'aŭ rugatŭ luĭ Bogdan Vodă sĕ facă pace cu Radul Vodă, pentru că suntŭ creştinĭ, şi de o sĕminţie. Decĭ, Bogdan Vodă, vĕḑêndŭ rugămintea de la acelŭ călugĕrŭ, aŭ făcutŭ pace pentru voĭa luĭ; şi aŭ trimisŭ solĭ la Radul Vodă; şi atunce Radul Vodă cu boĭerĭĭ seĭ aŭ gĭuratŭ pe sfânta Evangelie ca sĕ fie pace neclintită; şĭ hotarul celŭ bĕtrânŭ, pe unde aŭ fostŭ aŭ lăsatŭ; şi sĕ întórcă Radul Vodă tótă prada şi arderea câtă făcuse in ţéra Moldoveĭ, la ţinutul Putneĭ; şi s'aŭ întorsŭ Bogdan Vodă cu pace.

Cronicile cele Leşescĭ, de aceste doĕ povestĭ, ce aŭ mersŭ Radul Vodă cu Roman Pribagul de aŭ prădatŭ ţinutul Putneĭ, şi cum aŭ mersŭ Bogdan Vodă in ţéra Muntenéscă asupra Raduluĭ Vodă, nemică nu însémnă, nice se află scrisŭ.

In anul 7016, dupĕ Pascĭ, aŭ rĕposatŭ Radul Vodă, Domnul Muntenescŭ, şi aŭ stătutŭ la Domnie Mihnea Vodă, carele aŭ tăiatŭ boĭerĭĭ.[3])

---

[1]). Vĕḑêndŭ Bogdan Vodă paguba ţĕreĭ sale, n'aŭ pututŭ suferĭ atâta risipă. La ómenĭ marĭ cu greŭ se póte răbda cele ce aducŭ micşurare şi uĭtare cinsteĭ numeluĭ lorŭ. Socotindŭ hărnicia şi numele tătâne-seŭ, luĭ Stefan Vodă, sĕ nu péră, fiindŭ şi elŭ ispititŭ in câteva rônduri cu lucrurile rĕsbóĭelorŭ, spre care maĭ multŭ îĭ era firea plecată.—*N. C.*

[2]). De némul Despoţilorŭ Grecescĭ.—*N. C.*

[3]). Aŭ deprinsu lumea a ḑice, că de nu ar fi mórte în lume maĭ bine arŭ fi. Ce mare greşélă facŭ într'acésta, că nu numaĭ fireĭ omenescĭ, ce şi politieĭ lumescĭ este trebuitóre în lume mórtea. Cum

www.dacoromanica.ro

După aceea, la anul 7017, Aprilie întâiu, s'aŭ prestĕvitŭ David Mitropolitul.

Când aŭ prădatŭ Bogdan Vodă ţéra Leşéscă, şi aŭ aglunsŭ pên la Liov, in anul 7017.

După multe soliĭ ce trimisĕse Bogdan Voda la Craiul Leşescŭ pentru soră-sa Elisafta, pre care o aŭ cerşutŭ, şi vĕdêndŭ că nu va sĕ 'ĭ-o dea, aŭ socotitŭ că are vreme sĕ'şĭ rĕscumpere ruşinea sa despre Craiul Leşescŭ cu sânge nevinovatŭ, şi aŭ inceputŭ a stringere óste. Ce, vĕdêndŭ Craiul Ungurescŭ vrajba ce intrase íntre dênşiĭ, şi simţindŭ că Bogdan Vodă face óste asupra Leşilorŭ, aŭ trimisŭ solŭ pre Stefan Teleţni, ca sĕ'ĭ pótĕ impăca; ci nimicŭ n'aŭ folositŭ, că Bogdan Vodă aŭ pripitŭ cu óstea, şi aŭ trecutŭ apa Nistruluĭ, Vineri, Iunie 29, şi aŭ intratŭ la Rusĭ in Podolia, şi Sâmbătă aŭ sositŭ la Cameniţa; şi de acolo aŭ sloboḑitŭ óstea sĕ prade ţéra, dându-le vină că n'aŭ lege, pentru strimbătăţi ce facŭ; alta, pentru că va sĕ'şĭ pĕscumpere Pocuţia; a treĭa, şi pentru sora luĭ Craiŭ, Elisafta, ce 'ĭ-o gĭuruise Alecsandru Craiu. Decĭ, arḑêndŭ şi prădându ţéra, s'aŭ trasŭ la Liov, şi aŭ bătutŭ târgul, şi puţin de nu 'l-aŭ dobânditŭ; şi ḑicŭ că singurŭ Bogdan Vodă aŭ lovitŭ cu suliţa in pórta Liovuluĭ, care semnŭ se cunósce şi astăḑĭ, şi nice Leşiĭ nu tăgăduiescŭ; şi aŭ prădatŭ impregiurŭ, şi aŭ arsŭ pretutinderea; şi aŭ arsŭ Rohatinul oraşul, şi multă avere aŭ luatŭ. Atunce aŭ luatŭ şi clopotul celŭ mare de la Rohatin, şi 'l-aŭ pusŭ la Mitropolie in Sucévă; şi mulţi ţeranĭ şi boĭerĭ aŭ robitŭ, şi Domniĭ lorŭ âncă i-aŭ prinsŭ, şi cu mare isbândă s'aŭ intorsŭ la scaunulŭ seŭ, la Sucévă, fără de nicĭ o smintélă; şi robilorŭ ce'ĭ adusĕse din ţéra Leşéscă le-aŭ impărţitŭ hotarŭ in ţéra sa [1]).

După aceea 'şĭ-aŭ luatŭ Dómnă din ţéră, şi aŭ făcutŭ pre Stefan Vodă celŭ tênĕrŭ.

După isbânda cu norocŭ ce aŭ făcutŭ Bogdan Vodă in ţéra Leşéscă, iată'ĭ veni de la Dumneḑeŭ osândă asupră, cum grăiesce şi Prorocul David: «Lacŭ aŭ

şi aice sĕ se uite la Radu Vodă, de nu 'l-ar fi hotărâtŭ mórtea, ĭarăşĭ s'ar fi aţiţatŭ peire şi risipă ţĕreĭ Muntenescĭ. Că cine era Bogdan Vodă pre acea vreme, n'ar fi trecutŭ sĕ nu fie rĕscumpĕratŭ despre Radu Vodă stricăciunea ţĕrĕĭ sele, ĭrăşĭ cu risipa sĕracilorŭ lŏcuitorĭ a ţĕreĭ Muntenescĭ. Decĭ, trebuitóre este in lume mórtea, care nu altă, ce hotarŭ face lucrurilorŭ omenescĭ. Murit'aŭ Radul Vodă, in anul 7016, după Pascĭ, şi aŭ stătutŭ in locul luĭ Domnŭ ţĕreĭ Muntenescĭ, Mihnea Vodă celŭ rĕŭ şi cumplitŭ, ce aŭ omoritŭ pre boĭarĭĭ Muntenescĭ. Rĕŭ aŭ deprins a părea a o sémă de Domnĭa acestorŭ ţĕrĭ; căcĭ pre ceĭ rĕĭ şi cumpliţĭ Domnĭ ĭĭ hulesce lumĭea. Ar vrea de toţĭ intr'unŭ chipŭ sĕ scrie istoriile lumiĭ, ce acésta in zădar o facŭ. Căcĭ, de s'ar lăuda numele Domnilorŭ celorŭ rĕĭ şi cumpliţĭ, într'unŭ chipŭ cu numele celorŭ buni şi milostivĭ Domnĭ, nemica altă nu ar fi, fără numaĭ hulă celorŭ buni şi laudă celorŭ rĕĭ. Ce, căcĭ muritoriĭ maĭ multŭ alérgă după laudă de câtŭ după hulă, arŭ alerga toţĭ domniĭ după rĕutaţĭ şi tiraniĭ.—*N. C.*

[1]). Eraŭ bucuroşĭ şi Caminiţenĭĭ luĭ Bogdan Vodă, fiindŭ de lege pravoslavnicĭ toţĭ Podolenĭĭ, şi pesemne avêndŭ dodăéla de Leşiĭ pentru lege, sĕ fie toţĭ uniaţĭ, cum maĭ apoĭ in ḑilele luĭ Ión alu treile Sobieţki, Craiul, tótă ţéra Leşéscă, Ruséscă, şi Podolia făcuse unie. Auḑit-amŭ spuindŭ tată-meŭ, Miron Logofĕtul, cum ţinea minte că era scrisŭ in pórta Liovuluĭ chipul luĭ Bogdan Vodă, şi după multă vreme stândŭ, 'l-aŭ sterspt Leşiĭ. —*N. C.*

www.dacoromanica.ro

scurmatŭ şi aŭ săpatŭ, şi va cădea in grópa ce aŭ făcutŭ.» Că nu era Bogdan bine eţitu din ţéra Leşéscă, iata Craiul stringendu óste degrabă, au silitŭ sĕ apuce pre Bogdan Voda âncă in ţéra sa, şi n'aŭ pututu de bóla ce avea; ci aŭ trimisŭ pre Hatmanul seu, pre Kamineţki, Voevodul de Cracău. Ce până a sosire Hatmanul, iar Bogdan Voda aŭ trecutŭ Nistrul in césta parte, s'aŭ aşeḑatŭ la scaunul sĕŭ la Sucévă, şi au sloboḑitŭ oştile pe acasa, neavêndu scire de óstea Leşésca. Deci, Kamineţki Hatmanul, vĕḑêndu că n'au apucatŭ pre Bogdan Vodă la margine, aŭ intratu foră de veste in ţéra, 7017, Iulie, şi aŭ prădatŭ Cernauţiĭ, Dorohoiul, Botoşeniĭ şi Stefănesciĭ, neavêndu cine le sta improtivă [1]). Şi aşa, cum le-aŭ fostu voĭa, aŭ pradatŭ. Şi unu Vaşco, óre-cine de aĭ nostri, avêndŭ mânie pre altŭ Vaşco, ce i-aŭ fostŭ luatu muĭerea, s'aŭ inchinatŭ la Leşĭ, şi i-au purtatu pretutinderea, sciindŭ că nu 'ĭ cine le sta improtivă, de au prădatŭ şi aŭ arsŭ; şi vraşmaşul seŭ, curvarul, âncă 'l-au prinsŭ viŭ şi 'l-aŭ inţepatu. Éra Craiul, luĭ Vaşco, pentru acea slujba i-aŭ datu unŭ satŭ, anume Hotniţa, subt Iaroslav, de 'l-au ţinutŭ până la mórtea luĭ.

Dacă s'aŭ intorsŭ óstea Leşésca inapoĭ, trimis'au Craiul Leşescŭ, Jigmond, la Craiul Ungurescu, Vladislav, sĕ nevoéscă sĕ 'ĭ faca pace cu Bogdan Vodă, sciindŭ că Bogdan Vodă va vrea sĕ 'şĭ intórca maĭ cu asupră de pre dênşiĭ; cum s'aŭ şi têmplatu; că Leşii âncă bine din ţéra nu eşise, éră Bogdan Vodă cu o sémă de óste, ce putuse stringe degrabă, aŭ agiunsŭ pre óstea Leşésca la trecĕtórea Nistruluĭ, şi dându pĕsboiŭ de ambe părţile, multă mórte s'aŭ făcutŭ; şi pre o sémă de boĭerĭ, viĭ, nevătămaţi, i-aŭ prinsŭ, ântrându nesocotiţĭ de óstea Leşéscă, adeca Logofetul şi un Homelnic, cărora nume nu le putemŭ afla, fŏră numaĭ a Cârstiĭ, Petrică, şafĕrul Dobrustâmp. Maĭ apoĭ s'au dusŭ Leşiĭ întregĭ catre Craiul lorŭ, şi acieşĭ incepură a ămblare sĕ facă pace; şi aŭ legatŭ pace intr'acestŭ chipŭ: ca, de ambe părţile sĕ intórcă pagubele, nice sĕ maĭ hie zarve intre dênşiĭ.

Când aŭ prădatŭ Tătariĭ in maĭ multe rôndurĭ ţéra Moldoveĭ.

In anul 7018, Bet Gereĭ-Sultan, feciorul Hanuluĭ, fŏră de veste, cu mulţime de Tătarĭ, pe treĭ locurĭ aŭ intratŭ in ţéră, şi aŭ prădatŭ de la Orheiu până

---

[1]) Şi au agiunsu până subt Suceva. Éră neputêndu nimica strica cetaţeĭ, au prădatŭ in 20 Iulie impregiurul Sucevei, şi s'au intorsu in ţéra sa cu multu duiumu şi robĭ, câtŭ nu puteaŭ birui Leşii sĕ ducă duiumul, şi 'l-au totu ucisu şi 'l-au taiatu. Agiuns-au pre Leşi la trecatórea Nistrului o samă de Moldoveni; ce fiindu Leşii maĭ mulţi, aŭ infrântu Leşii pe Moldoveni; şi dându dosŭ a fugi i-aŭ luatu in gónă Leşiĭ; şi mulţi aŭ căḑutu in prinsóre, anume: Mateĭ-Logofetul, Kîrjeşi Homelnicul, amêndoĭ orĭ Stolnicĭ, orĭ Medelniceri, ca Cronicarii Leşescĭ îi numescu şafarĭ, Patrikie şi Doroteiu, şi alţi boierenaşi de ţéră, ca la opt-ḑecĭ; carora, din poronca luĭ Cameniţki Hatmanul, le-au taiatŭ capetele, ḑicêndŭ cum şi Stefan Voda, tatal lui Bogdan Voda, pre ómenii Leşescĭ ce 'ĭ prinsese la Trimbovlea, i-au taiatu cu toporul in Podhaeţă. — *N. C*

www.dacoromanica.ro

la Dorohoiŭ, şi pe Prutŭ in sus, de aŭ făcutŭ multă robie şi plean; mai apoi, Sultanul, fiindŭ sĕgetatŭ fórte rĕŭ, aŭ muritŭ[1]).

Ĕră in anul 7019, Fevruarie, Mercurĭ, in sĕptĕmâna Albă, aŭ muritŭ Maria, Dómna luĭ Stefan Vodă,[2]) şi cu cinste o aŭ îngropatŭ în monastirea Putneĭ.

Intr'acelaşĭ anu, aŭ muritu şi Tăutul Logofĕtul[3]).

In anul 7021, aŭ intratŭ Tatarii cu Mendli Gereĭ Hanul in ţéra Leşésca, şi aŭ prădatŭ până la Vilna, de, multă pagubă aŭ făcutŭ, şi mulţĭ robĭ aŭ luatŭ.

Aşijderea, pre acea vreme, Bet-Gereĭ, feciorul Hanuluĭ, aŭ intratŭ in Moldova de aŭ prădatŭ ţéra până la Iaşĭ, şi aŭ arsŭ târgul şi ţinutul Cărligătureĭ, şi aŭ agĭunsŭ şi până la Dorohoiŭ, şi până la Stefănescĭ; ĕră alţiĭ aŭ prădatŭ in gĭosŭ la Lăpuşna şi la Kigeciŭ; şi de sîrgu, vrêndŭ sĕ ĭésĕ cu robiĭ, multe suflete in Nistru aŭ innecatŭ, şi robĭ, şi de aĭ seĭ. Ĕră Bogdan Vodă trimis'aŭ pre Corpaciŭ Hatmanul seŭ cu o mie de slujitorĭ, şi nesmintindu-se aŭ datŭ rĕsboiŭ, şi aŭ căḑutŭ de aĭ nostri 700, ĕră 300 aŭ scăpatŭ; anulŭ 7021, Augustŭ 25. Ĕră Tătarii, cu pagubă mai multă de apă de câtŭ de óste avêndŭ, s'aŭ intorsŭ la Perecopŭ.

Ĕră Bogdan Vodă, ingrozindu-se de acea pagubă, ĭar aŭ trimisŭ la Craiul Leşescŭ solĭ de aŭ cerşutŭ agĭutorŭ improtiva Tătarilorŭ, de vorŭ vrea sĕ vie de iznóvă sĕ se apere; alta, pentru sĕ'ĭ slobóḑĕ soliĭ sĕ trécă la Mosk; şi pentru tóte'ĭ făcu pre voïe.

Aşijderea, intr'acelaşĭ anŭ, aŭ maĭ intratŭ Tătariĭ cu óste mare in ţéră, de

---

[1]) Intr'acestŭ anŭ de la Hristos 1509, Vasilie Ivanovicĭ, Impĕratul Moskicescŭ, in luna luĭ Octomvrie, a luatŭ unŭ oraşŭ mare in Litva, anume Psco, care stă deasupra unuĭ ezĕr mare, şi din ezĕr cură apă pin miḑilocul oraşuluĭ, şi in şese mile de locŭ acea apă cade intr'unŭ ezer ce se chiamă Ciucno, spre ţéra Liflandia, de la Riga 60 de mile. — *N. C.*

[2]). Muma luĭ Bogdan Vodă, fata Raduluĭ Vodă. — Zice Simion Dascălul şi *N. Costin.*

[3]) In anul de la Hristos 1511, venit'aŭ la Jigmond Craiul Leşescŭ, solŭ, de la Iulie Papa Rômuluĭ, indemnându pre Craiul impreună cu alţĭ Domnĭ creştinĭ asupra Turcilorŭ, sfătuindu-lŭ sĕ aibă pace cu domnii din Moldova, şi sĕ aşeze ţéra Leşéscă despre Moldova, şi ţéra Litveĭ despre Mosk, şi sĕ impreune oştile sale cu oştile luĭ Vladislavŭ, Craiul Ungurescŭ, şi sĕ purcégă la Turcĭ.

Martie in 12, dupĕ călindarul Leşescŭ, agĭuns-aŭ soliĭ la Craiul Leşescŭ şi de la Bogdan Vodă, fiindŭ şi solul Turcescŭ nepurcesŭ de la Craiul. Ĕră a patra ḑi dupĕ ce aŭ purcesŭ solul Turcescŭ, s'aŭ adunatŭ soliĭ luĭ Bogdan Vodă cu Jigmond Craiŭ, aducêndŭ odórele bisericilorŭ ce luase Moldoveniĭ luĭ Bogdan Vodă, când prădase ţéra Ruséscă, de argintŭ şi de aurŭ; şi robiea de ambe părţi'le atuncé s'aŭ intorsŭ. Şi făcêndŭ legăturĭ de pace, s'aŭ intorsŭ soliĭ luĭ Bogdan Vodă inapoĭ.

Aşijderea, in luna luĭ Maiŭ, aŭ maĭ agĭunsŭ solĭ de la Bogdan Vodă la Jigmond Craiŭ; pentru oştirea Turcilorŭ atunce aŭ făcutŭ voróvă.

Venise şi de la Ispravnicul cetăţiĭ Albe unŭ trimisu la Jigmond Craiŭ, indemnându-lŭ asupra Turcilorŭ. Veḑi uritâ stăpânirea Turcilorŭ âncă de pe acea vreme, când âncă nu supusĕse de totŭ aceste ţĕrĭ. Sokóte, dĕră, ce arŭ ḑice creştiniĭ de gĭugulŭ cestŭ de acum!

Nemerit-aŭ pe urmă solĭ şi de la Impĕratulŭ Mosculuĭ, aşeḑêndŭ Litva despre ţéra Mosculuĭ.

Scriŭ cronicariĭ Leşescĭ că la Noemvrie in 7, pe călindarul lorŭ, aŭ maĭ trimisŭ Bogdan Vodă solŭ la Craiul Leşescŭ, sĕ 'ĭ dea agĭutorŭ improtiva Tătarilorŭ Krimenĭ; şi aŭ maĭ poftitŭ sĕ 'ĭ slobódă solul seŭ sĕ trécă pin Litva la Vasilie Impĕratul Mosculuĭ Sloboḑitu-ĭ-aŭ Craĭul solul de aŭ trecutŭ la Mosk cu pace. — *M. C.*

www.dacoromanica.ro

aŭ făcutŭ multă pagubă şi pradă; şi intorcêndu-se inapoĭ, i-aŭ lovitŭ Bogdan Vodă cu óste próspětă, şi aŭ scosŭ totŭ pleanul de la dênşiĭ.[1])

Când aŭ venitŭ Trifóilă cu óste Unguréscă asupra luĭ Bogdan Vodă.

In anul 7022, Fevruarie 27, in alŭ ḑecele anŭ a domnieĭ luĭ Bogdan Vodă, fără-veste aŭ venitŭ unŭ Trifóilă, ce se făcea fecĭorŭ de Domnŭ, cu óste din ţéra Unguréscă, ĭérna, când era'ĭ toţĭ oşteniĭ pre la casele lorŭ. Ce simţindu aĭ nostri, s'aŭ strînsŭ degrabă din câţĭ aŭ pututŭ, şi 'şĭ-aŭ datŭ rĕsboiŭ la podŭ, din gĭosŭ de Vasluiŭ; şi infrîngêndu'ĭ aĭ nostri, i-aŭ topitŭ pre toţĭ; şi prinḑêndŭ viŭ pre acelŭ Trifóilă 'l-aŭ dusŭ inaintea luĭ Bogdan Vodă, şi i-aŭ tălatŭ capul.[2])

Ĕră in anul 7024, Martie in 10, aŭ muritŭ Laslă ŭ, Craiul Ungurescŭ.[3])

---

[1]). Aşijderea, in anul 1511, aŭ intratŭ Tătariĭ Krîmuluĭ in ţéră; ce avêndŭ Bogdan Vodă óste Leşéscă 4000, cu Hatmaniĭ leşeşcĭ, Stanislav Lascoronski şi Tvorovski, şi Unguri vr'o 800; şi gătindu-se Bogdan Vodă sĕ 'ĭ lovéscă, ĕră Nohaiĭ inţelegêndŭ de venirea Krîmenilorŭ in ţéra nóstră, i-aŭ lovitŭ eĭ maĭ ântĕiŭ in Krîm. Ce aŭ căutatŭ Krîmenilorŭ a lasa dobanda din Moldova, şi s'aŭ intorsŭ sĕ se apere de Nohai; insĕ pênĕ a sosi la Krîm, ĕra Nohaiĭ cu ce aŭ pututŭ apuca, prădându in Krîm, s'aŭ dusŭ peste Volga, şi aŭ rĕmasŭ ţéra nóstră neprădată.

Pre acea vreme s'aŭ aţiţatŭ fapta luĭ Martin Luter, fiindŭ omŭ invĕţatŭ in teologie, in oraşulŭ Vürtemberg, in ţéra Sacsonia, pre unde a bisericeĭ Apusuluĭ s'aŭ iscatŭ invĕţătura luĭ.

Pre acele vremĭ, marĭ rocoşirĭ in părţile Turceşcĭ eraŭ cu Selim-Beg, feciorulu luĭ Sultan Baiazet, vrêndŭ sĕ omóre pre tată-seŭ şi sĕ apuce elŭ impĕrăţia. Aŭ supusŭ ântĕiŭ subt stăpânirea sa cetatea Kefea, ce este in Krîm, care maĭ înainte o aŭ fostŭ doběnditu moşu seŭ, Sultan Mehmet, de la Genovezi; şi aŭ maĭ luatu şi cetatea Albă şi Chilia de subt ascultarea tătăne-seŭ luĭ Sultan Baiazet, şi le-aŭ intăritŭ elŭ cu Enicerii seĭ. Şi fiindŭ la unŭ cuvêntŭ cu Hanul Krîmuluĭ, s'aŭ rŏcoşitŭ asupra tătăne-seŭ, care pe acea vreme, avêndŭ nevoĭ de Impĕratul Persilorŭ, şi bĕtrânŭ fiindu, perḑêndŭ multă óste a sa cu Persiĭ, aŭ dositŭ din Ţarigrad la Odriŭ. Ĕră Selim-Beg auḑindŭ că tată-seŭ s'aŭ dusŭ la Odriŭ, avêndŭ Krîmenĭ, Sêrbi, Bulgarĭ şi Turcĭ cu sine, aŭ purcesŭ asupra tătăne-seŭ spre Odriŭ. Ĕră auḑindŭ, bietul tata, purces'aŭ şi elŭ cu óste improtiva fecĭoruluĭ seŭ celuĭ rĕŭ; şi tĕmpinându-se oştile, au infrîntŭ bĕtrânul pe fecĭorŭ, câtŭ abia aŭ scă patŭ cu unŭ fecĭorŭ a Hanuluĭ. Ĕra curând după acéstă rocoşire, in anul de la Hristosŭ 1512, Sultan Baiazet, de bună voĭa sa, fiindu bĕtrênŭ, aŭ lăsatŭ impĕrăţia aceluĭ fecĭorŭ alŭ seŭ Selim-Beg, saŭ Sultan Selim; ĕra elu insuşĭ şi-au alesŭ locŭ de odihnă bĕtrâneţelorŭ séle la Amasia, in ţéra Siriei; şi câtŭ aŭ sositu acolo, a doua ḑi aŭ muritŭ. — *N. C.*

[2]). Ĕră in anul de la Hristos 1514, aŭ dobănditŭ Vasilie Împĕratul Mosculuĭ, cetatea Smolenska, bătênd-o in 12 sĕptĕmânĭ, cu multă vĕrsare de sânge; şi multă avere aŭ luatŭ Moscaliĭ din Smolensca. Şi maĭ nainte pentru acéstă Smolenskă, in ḑilele Crăieĭ luĭ Kazimirŭ, şi luĭ Olbrecht, şi a luĭ Alecsandru, ispitindu-se in multe rônduriĭ Moscaliĭ cu oştile séle au mersŭ in Litva sĕ dobăndéscă Smolensca, şi n'aŭ pututŭ, fiindŭ ispravnicŭ cetăţiĭ Smolenski, Solohul, in ḑilele luĭ Jigmond, s'aŭ apĕratŭ bărbătesce. Ĕră cronicariĭ Litveĭ scriŭ că cu vicleşugŭ o aŭ dobănditŭ Moscaliĭ. — *N. C.*

[3]). In anul de la Hristosŭ 1516, ĕră de la ḑidirea lumiĭ 7024, aŭ muritŭ Vladislav, Craiul Ungurescŭ şi Ceşescŭ, şi aŭ rĕmasŭ Craiŭ in locul luĭ fiu-seŭ Ludovic, cocoŭ de ḑece anĭ fiindŭ. — *N. C.*

www.dacoromanica.ro

In anul 7025, Noemvrie in 8, s'aŭ arĕtatŭ semnŭ mare pre cerŭ, că aŭ strĕlucitŭ despre mĕdĄnópte ca unŭ chipŭ de omŭ, de aŭ stătutŭ multă vreme, şi iar s'aŭ ascunsŭ.

Aşijderea, curănd dupĕ acelŭ semnŭ, intr'aceeaşĭ lună, s'aŭ făcutŭ cutremurŭ mare de pămêntŭ, intr'o Lunĭ.

De mórtea luĭ Bogdan Vodă.

Ĕră in anul 7025, April in 18, rĕposat'aŭ Bogdan Vodă celŭ orbŭ şi grozavŭ, fiul luĭ Stefan Vodă, la unu césŭ de nópte, in têrgŭ in Huşĭ, nu cu puţină laudă pentru lucrurile vitezescĭ ce aŭ făcutŭ. Că nu in beţiĭ şi in ospeţe petrecea, ci ca unŭ strejeru in tóte părţile priveghĭa, ca sĕ nu se ştirbéscă ţéra ce-ĭ rĕmăsĕse de la tată-sĕŭ. Şi domnindŭ 12 anĭ, şi 9 lunĭ, şi 3 sĕptĕmânĭ, multe lucrurĭ bune aŭ făcutŭ, şi cu mare cinste 'l-aŭ îngropatŭ in monăstirea Putna.

Ĕră ce se va fi lucratu in lontru, saŭ in ţéră la noĭ, despre partea gĭudeţelorŭ şi a dreptăţiĭ, nu aflămŭ; ce cunóscemŭ, că unde nu'sŭ pravile, din voĭa Domnilorŭ multe strimbătăţĭ se facŭ.

CAP. XIV.

De Domnia luĭ Stefan Vodă celŭ tênĕrŭ, fecĭorul luĭ Bogdan Vodă, nepotul luĭ Stefan Vodă celŭ bunŭ, in anul 7025, Aprilie.

Dupĕ mórtea lui Bogdan Vodă aŭ rĕmasŭ la Domnie fiul seŭ Stefan Vodă, ce-ĭ ḑicŭ celŭ tênĕrŭ, şi 'l-aŭ miruitŭ Teoctistŭ Mitropolitul in têrgul Sucevei[1]).

Ĕră in alŭ doile anŭ, 7026, Avgustŭ 18[2]), aŭ întratŭ Albu-Sultan cu Tătarĭĭ de la Perecop, şi aŭ trecutŭ Nistrul fără veste, şi aŭ trasŭ spre Prutŭ, de s'aŭ suitŭ pên la Şerbanca, den susŭ de Stefănescı, şi s'aŭ apucatŭ a prădare ţéra. Ce, norocul celu bunŭ a luĭ Stefan Vodă, s'aŭ prilejitŭ cu óste gata in gura Coroveĭ, din gĭosŭ de Stefănescı, şi aŭ datŭ veste şi ţĕreĭ de sîrgŭ sĕ se stringă; şi dacă s'aŭ bulucitu s'aŭ suitŭ in susŭ; şi aŭ trimisŭ Stefan Vodă pre Petre Cărăbĕţŭ Vornicul, şi cu toţĭ Joseniĭ. Şi dacă aŭ trecutŭ Prutul, cu agĭutorul luĭ Dumneḑeu, Lunĭ diminéţa, in rĕvărsatul zorilorŭ, fără-veste aŭ lovitŭ pre Tătarĭ, neavêndŭ eĭ grijă de una ca aceea; şi cu norocul luĭ Stefan Voda i-aŭ rĕsbitŭ, şi mulţĭ Tatarĭ aŭ peritŭ, şi mulţĭ in Prutŭ s'aŭ înnecatŭ, şi in Cĭuhru s'aŭ fostŭ inglodândŭ; şi pre mulţĭ aŭ prinsŭ viĭ, aşijderea şi pre doĭ Mârzacĭ marĭ, anume Tamiş şi Bicaz. Şi pre câţı au rĕmasŭ i-aŭ gonitŭ peste

[1]). Pentru acestŭ Stefan Voda cronicele Leşescĭ nu pomenescu, ce scriŭ că dupĕ Bogdan Voda au stătutu Domnŭ ţerei Petru Voda Rareşŭ. — *N. C.*

[2]). April. in 2. — *N. C.*

www.dacoromanica.ro

câmpŭ, tăindu-ĭ şi săgetându-ĭ pên la Nistru, unde, fiindŭ obosiţĭ caiĭ loru, mulţĭ in Nistru s'aŭ înecatŭ. Numaĭ Sultanul cu puţinteĭ aŭ scăpatu, însĕ şi elŭ, rănitŭ in capŭ. Aşa s'aŭ întorsŭ cu multă pagubă şi peire, şi ruşine; şi câţĭ au scăpatŭ, şi aceĭ, pedestri şi fără arme. Éră Stefan Vodă s'aŭ întorsŭ cu mare laudă; şi aŭ poroncitŭ tuturorŭ boĭerilorŭ sĕ se stringă in Hîrlăŭ, la ḑioa sfântuluĭ mucenicŭ Dimitrie; şi acolo, dacă s'aŭ adunatŭ, ospeţe şi bucurie mare aŭ fostŭ, şi pre toţĭ viteziĭ i-aŭ dăruitŭ Stefan Vodă; şi după aceea şi-au luatŭ şie Dómnă[1]).

De mórtea luĭ Băsărab Vodă.

In anul 7030, Septemv. 15, prestăvitus-aŭ Băsărab Voda, Domnul Muntenescŭ, şi s'aŭ apucatŭ sĕ domnéscă unŭ Turcŭ, anume Mehmet, ce se tragea din seminţia luĭ Băsărab Vodă. Ce, pentru legea luĭ cea intunecată, ómenii s'aŭ scărbitŭ de dênsul, şi mulţĭ dintre dênşiĭ se ispitĭaŭ sĕ apuce domnia, alesŭ pribegiĭ, carii de multŭ asteptaŭ una ca acésta; şi, între multe amestecăturĭ, aŭ aşeḑatŭ Domnŭ pre Radul Vodă Calugĕrul.

In anul 7031, Mart. 20, aŭ pribigitŭ Şerpe Postelnicul[2]), de frica luĭ Stefan Vodă.

Cum aŭ peritŭ Arbure Hatmanul şi cu fecioriĭ luĭ.

Intr'acestaşŭ anŭ, in luna luĭ April, in cetatea Hărlăuluĭ, aŭ tăiatŭ Stefan Vodă pre Arbure Hatmanul, pre care ḑicŭ sĕ-lŭ fie aflatŭ in viclenie. Éră lucru adevĕratŭ nu se scie; numaĭ atâta putemŭ cunósce, că norocul fie unde are zavistie, alesŭ unŭ omŭ ca acela ce crescuse Stefan Vodă pe lumele luĭ, avêndŭ atâta credinţă, şi in tinereţile luĭ Stefan Vodă tótă ţéra ocârmuĭa, unde mulţĭ vrĕjmaşĭ i s'aŭ aflatŭ, de cu multe cuvinte rele 'l-aŭ ămbucatŭ in urechile Domnu-seŭ. Ce pururea tinerii se plécă, şi credŭ cuvintele cele rele a pohlibuitorilorŭ (îmbunătorilorŭ). Şi acea plată aŭ luatŭ de la dênsul; in locu de dulcéţă, amarŭ, pentru nevoinţa luĭ cea mare; ca nice gĭudecatŭ, nice doveditŭ, aŭ peritŭ. De care lucru mulţĭ dintre boierii ţĕreĭ spăimantându-se, aŭ începutŭ a socotire cum vorŭ lua şi eĭ plată de la Stefan Vodă, ca şi Arbure Hatmanul; că nu multa vreme, într'acelaşŭ anŭ, aŭ tăĭatŭ Stefan Voda şi pre feciorii luĭ Arbure, pre Tóder şi pre Nichita[3]).

[1]). Anume nu scrie pe cine sĕ fie luatŭ. — *N. C.*

[2]). In ţéra Leşéscă. — *N. C.*

[3]). Scrie Letopisetul ţĕreĭ, cum se-ı fie aflatŭ Stefan Voda in viclenie. Déra daca au aflatŭ in viclenie pre Arbure, feciorii ce-ı facuse de i-aŭ omoritŭ ca şi pre tată-seu. Pentru acésta se cunósce tirănia lui Stefan Vodă. Ḑice Seneca Filosoful, ca tiranii numaı pricina au pedepsitŭ, éră miḑlocŭ nu aŭ. Crescut-aŭ acestŭ Stefan Voda pe mânele lui Arbure Hatmanul · şi ce plată aŭ luatŭ de la Domnu-seu! cum şi Seneca filosoful, de la cumplitulŭ Nero, Impĕ-

www.dacoromanica.ro

Rĕdicatus'aŭ boĭeriĭ Moldoveĭ pre Domnu-seŭ Stefan Vodă.

In anul 7032, Septemvrie 7, vĕdêndŭ boĭeriĭ Moldoveĭ și lŏcuitoriĭ țereĭ mórtea luĭ Arbure Hatmanul, apoĭ și a feciorilorŭ luĭ, sciindŭ câtŭ bine aŭ avutŭ Stefan Vodă de la dênșiĭ, și maĭ apoĭ cu ce vlată l'-aŭ platitŭ, cu toțiĭ s'aŭ întristatŭ de vrăjmășia luĭ Stefan Vodă, socotindŭ că și eĭ vorŭ lua acea plată ce aŭ luatŭ și Arbure Hatmanul, cu toțiĭ s'aŭ rĕdicatŭ asupră'ĭ; ce nimică n'aŭ isprăvitu; că celuĭ fricosŭ și spălmîntatŭ, sciindu-și perirea deapururea înnaintea ochilorŭ, nice unŭ locŭ de odihnă nu 'ĭ, nice inima de rĕsboiŭ; și vĕdêndŭ că luĭ Stefan Vodă i-aŭ venitŭ țéra într'agiutorŭ, s'aŭ rĕsipitŭ pintr'alte țĕrĭ, lăsându-sĭ ocinile și casele. Éră pre Coste Parcalabul, și pre Ivașco Logofĕtul, și pre Sima Visternicul, și pre alțiĭ mulțĭ, i-aŭ prinsŭ viĭ, și le-aŭ tăĭétu capetele in têrgŭ in Roman[1]).

Int 'acesta'șŭ anŭ, întorcêndu-se o sémă de óste Turcéscă den țéra Leșéscă, ce ămbla la pradă, le-aŭ eșitŭ Stefan Vodă înainte pre apa Prutuluĭ, la Taraseucŭ; și din 4000 de ómenĭ, puținiĭ aŭ hălăduitŭ la țéra lorŭ[2]).

Pentru pacea cum aŭ făcutŭ Stefan Vodă cu Craiul Leșessŭ.

Pre acele vremĭ, Jigmond, Craiul Leșescŭ, aŭ trimisŭ solĭ la Stefan Vodă poftindŭ ca sĕ pótă avea negoțitoriĭ cale deschisă din țéra luĭ sĕ trécă la țéra

---

ratul Romului, care aŭ crescutŭ pre mânele Senecăĭ, și ca unŭ bĕtrânŭ sfetnicŭ 'l-aŭ sfătuitŭ, cârmuindu-l pentru binele celŭ de obște; éră apoĭ Seneca fu omoritŭ de Nero. Ḑice Salustie: «celorŭ cumpliți Domnĭ, a face strîmbĕtățĭ este a stĕpêni.» Éră precum nicĭ de la o curte a Domnilorŭ nicĭ odată nu lipsesce zavistia, așa nicĭ la Domnia luĭ Stefan Vodă; și cu câtŭ era maĭ tĕnĕrŭ, cu atâta maĭ lesne cale aŭ aflatŭ zavistniciĭ și îmbunătoriĭ asupra luĭ Arbure Hatmanul. Ḑice Clavdie: «O rava zavistieĭ cumplite nĭcĭ o ḑi nu o póte împăca:» Și adevĕratŭ, precum ḑice unŭ Valerie celŭ mare, «nicĭ o fericire așa de isbândă nu-ĭ care s'are putea feri de dințiĭ zavistieĭ.» Așa și norocirea luĭ Arbure, de-odată cu zavistia se hotărî din tirănia luĭ Stefan Vodă tĕnĕruluĭ. Vĕdêndŭ, dĕră, ceĭ-alțiĭ boieriĭ fapta luĭ Stefan Vodă, toțiĭ s'aŭ îngrijatŭ, căcĭ și Șerpe Postelnicul simțise tinere și grósnice lucrurĭ a luĭ Stefan Vodă, plecate spre vĕrsărĭ de sânge, și aŭ pribegitŭ maĭ nainte; că toțiĭ se temeaŭ de plata luĭ Arbure, că vorŭ lua fieșcare de dênșiĭ de la Stefan Vodă. — *N. C.*

[1]). Ḑice Plutarch Filosoful: că Domniĭ ceĭ bunĭ din ceĭ rĕĭ cu acésta se despartŭ, că celuĭ rĕŭ Domnŭ numaĭ ascultare, éră celuĭ bunŭ și ascultare și dragoste i se arată. Părăsise boieriĭ a avea dragoste spre Domnul lorŭ, pentru gróza și tirănia ce facuse cu Arbure și cu fecioriĭ luĭ de'ĭ omorîse. Ce cu toțiĭ s'aŭ rĕdicatŭ asupra luĭ; însĕ, cu greŭ este a afla pre tiranul adormitŭ, că din fire este fricosŭ; și dupĕ ce'și împreună fapta cu firea, și maĭ fricosŭ este. Căcĭ fapta cea cumplită a Domnilorŭ turbațĭ le arata deapururea înaintea ochilorŭ grijĭ și primejdiĭ. Așa și Stefan Vodă, dupĕ ce 'și arătă fapta sa cu mórtea luĭ Arbure, se cunoscu împrotivitorŭ boierilorŭ seĭ, și avea grijĭ pururea, in care grije era trézŭ pregiurŭ sine. — *N. C.*

[2]). Aceștĭ Turcĭ aŭ prădatŭ țéra Leșéscă, olatul Liovuluĭ, și a Sanosculuĭ, și a Belskii, și țéra Podolieĭ, și nicĭ o smintélă de Leșĭ n'aŭ avutŭ. Ce cu multŭ pleanŭ s'aŭ întorsŭ, că n aŭ cutezatŭ Leșiĭ sĕ'ĭ lovéscă undeva, precum scrie cronica Leșéscă de acéstă óste Turcéscă, in aniĭ de la Hristos 1524; éră de Stefan Vodă nu pomenescŭ cronicele Leșescĭ.—*N. C.*

www.dacoromanica.ro

Turcéscă, şi sĕ fie într'una asupra Tătarilorŭ. Éră Stefan Vodă aşijderea aŭ trimisŭ solii seĭ întru întărirea prieteşuguluĭ, şi sĕ trimiţă la margine sĕ facă lege celorŭ cu strîmbătăţi, şi sĕĭ slobóḑă solii seĭ sĕ trécă la Mosk. Decĭ, de a facere lege la margine aŭ făgăduitŭ, éră la Mosk sĕ trécă solii priĭ ţéra luĭ, n'aŭ lăsatŭ, pentru neaşeḑarea ce avea cu Moscul[1]).

Când aŭ prădatŭ Stefan Vodă celŭ tênĕrŭ ţéra Muntenéscă.

In anul 7034, Fevruarie 5, Stefan Vodă, simţindu-se pentru vîlfa cu norocŭ ce avea la rĕsbóie, strins'aŭ ţéra, şi cu mare urgie aŭ intratŭ in ţéra Muntenéscă asupra Raduluĭ Vodă, şi aŭ prădatŭ ţéra până la Tĕrguşorŭ; şi nime n'aŭ cutezatŭ sĕĭ stea împrotivă. Ce cu pace aŭ nevoitŭ Radul Vodă de i-aŭ potolitŭ simeţia. Decĭ s'aŭ întorsŭ Stefan Vodă înapoĭ fŏră de nice o smintélă.

Intr'acéstaşĭ vreme, Septemvrie 20, in anul 7035, prestăvitus'aŭ Petru Vodă, fecĭorul luĭ Bogdan Vodă, fratele luĭ Stefan Vodă celuĭ tênĕrŭ.

Pentru mórtea luĭ Stefan Vodă celuĭ tênĕrŭ

Intr'acestaşŭ anŭ, 7035, Genarie 14, rĕposat'aŭ Stefan Vodă celŭ tênĕrŭ, fecĭorul luĭ Bogdan Vodă, in cetatea Hotinuluĭ, şi cu cinste 'l-aŭ îngropatŭ in monăstire in Putna, care este zidită de moşul seŭ Stefan Vodă celŭ bunŭ. Şi aŭ domnitŭ 9 anĭ şi 9 lunĭ. Scrie la unŭ letopiseţŭ Moldovenescŭ, de ḑice, că pre acestŭ Stefan Vodă 'l-aŭ otrăvitŭ Dómna sa.

Acestŭ Stefan Vodă întru totŭ semăna cu firea moşu-seŭ, luĭ Stefan Vodă celuĭ bunŭ; că la resbóie îĭ mergea cu norocŭ, că totŭ isbândía, şi lucrul seŭ îlŭ scia a'lŭ purta, măcar că era tênĕrŭ de ḑile, şi era omŭ mănioşŭ, şi prea lesne vĕrsătorŭ de sânge.

[1]). In anul 1526 aŭ rĕmasŭ biruitŭ Lodovic, Craiul Ungurescŭ, de Sultan Selim, Impĕra tul Turcescŭ, la cetatea Mohacĭ, cu mare paguba, şi cea de pre urma peire şi rĕ ipă Ungurilorŭ; că fugindu Lodovic Craiu, s'au noruitŭ într'o mlaştina, calcatŭ de calul seu, şi acolo s'aŭ naduşitu. Éră Sultan Selim într'acelaşŭ anŭ au luatu Buda, şi alte cetaţi şi tirg urĭ

Dupĕ ce au peritu Ludovic Craiul Ungurescŭ, au redicatu Craiu, o sémă de Unguri, pre Ioan Zapoli; şi îndată aŭ mersu de aŭ luatŭ cetatea Budii înapoi de la Turcĭ. Éra al ul crăieĭ lui Ión Zapolii n'au fostŭ acea dată de temeiu. Ce dacă se strinseră la Pojonu mul ţime de Unguri, fiindu şi Crăiésa cea vĕduvă a luĭ Ludovic acolo, aŭ alesŭ pre Ferdinand Craiu Ungurescŭ, şi îndată au mersŭ cu oştĭ de aŭ luatu cetatea de subt ascultarea luĭ Zapoli. Éra lui Ión Zapolii i-aŭ căutatŭ a fugire în ţéra Leşésca.

In anul de la Hristos 1530, Jigmond Craiul Leşescŭ, fiind betrânŭ, aŭ coronitŭ pre fiu-seŭ Avgustŭ, copil fiindŭ, de 10 anĭ, cu voĭa tuturorŭ Leşilorŭ.—*C. M.*

www.dacoromanica.ro

CAP. XV.

Domnia luĭ Petru Vodă Rareşŭ, fecĭorul luĭ Stefan Vodă celuĭ bunŭ, in anul 7035, Genarie 20.

Boĭerĭĭ şi ţéra, dupĕ mórtea luĭ Stefan Vodă celŭ tênĕrŭ, s'aŭ strinsŭ şi s'aŭ fatuitu pre cine'şĭ voru alege se le hie Domnu; că, pre obiceiul ţereĭ, nu se cadea altuia se dea Domnia, fora de căruia nu vrea fi semînţă de Domnu. Şi i codindu unul de altul, s au aflatu unul de aŭ marturisitŭ că aŭ înţĕlesŭ dintru Mitropolitul[1]), ce s'au sevîrşitŭ maĭ înainte de Stefan Voda; şi fiindu bolnavŭ Stefan Voda la Hotinu, aŭ lasatŭ cuvêntŭ, de se va sĕvîrşi elŭ, se nu puĭe pre altul la domnie, ci pre Petru Majearul, ce l'au porecliu Rareşu, dupre numele muĭereĭ ce au fostu dupĕ altu barbatu, tĕrgoveţŭ din Harlau, şi 'l-au chiamatu Rareşŭ. Şi aşa, pre Petru aflându-lu, şi adeverindŭ că'l de osul luĭ Stefan Vodă, cu toţiĭ 'l-aŭ rĕdicatu Domnŭ. Şi apucându-se de domnie, nime n'au perdutu nadejdea; ca pace şi odihnă era tuturora, şi ca unu pastoru bunŭ ce strejuesce turma sa, aşa in tóte parţile sele strejuia, şi priveghĭa, şi se nevoĭa se lăţéscă ce aŭ apucatŭ; ca nemica dupĕ ce s'au aşedatu la domnie n'au zabovitŭ, ce de rĕsbóie s'aŭ apucatu, şi la tóte'ĭ mergea cu norocu,

Când aŭ prădatŭ Petru Vodă ţéra Sĕcuéscă.

In anul 7036, in alu doile anu a domnieĭ sele, Petru Voda aŭ rĕdicatŭ óste mare asupra Secuilorŭ la ţéra Ungurésca; şi 'şĭ-au impărţitu óstea in doue pôlcurĭ[2]), şi pre doue poticĭ; şi daca au intratŭ la Secuĭ, in tóte părţile i-au spartŭ, şi i-au risipitu, şi oraşele le-aŭ jăcuitŭ, şi pre toţĭ i-aŭ supusu, şi i-aŭ plecatu şie; şi cu pace s'au intorsu la scaunul seu, la Sucéva.

Pre acea vreme au urditu Petru Voda monastirea Pobrota, numaĭ pâna in jumatate.

Al doile rĕsboiŭ ce aŭ făcutŭ Petru Vodă cu Sĕcuiĭ, den sus de Braşoŭ.

Intr'acestaşu anu, dupĕ ce au pradatu Petru Vodă ţéra Sĕcuiască, trimis'aŭ Ianoş, Craiul Ungurescu, solĭ, la Petru Vodă, de 'l-aŭ pohtitŭ sĕ'ĭ hie intr'agiutoru improtiva o séma de Domnĭ Ungurescĭ, carĭĭ nu vreaŭ sĕ i se plece, şi 'ĭ

www.dacoromanica.ro

gîurui orașul Bistrița cu totŭ ținutul dintr'acea țéră; și altele îĭ făgăduĭa că'ĭ va da, numaĭ de 'ĭ va supune subt ascultarea luĭ. Vĕdêndŭ Petru Vodă pohta luĭ Ianoș Craiŭ, una pentru gîuruință, alta pentru prietesugul ce'lŭ aveaŭ impreună, indată aŭ gătitŭ óste, și aŭ trimisŭ pre Grozea, Vornicul celŭ mare, și pre Barbovski Hatmanul, carĭĭ eraŭ maĭ credincĭoșĭ din boĭerĭĭ seĭ [1]); și aŭ invĕțatŭ o sémă de óste sĕ trécĕ pre drumul Brașoulu, éră o sémă de óste pre drumul Suceveĭ, sĕ între maĭ susŭ in țéra Ungurésca. Éră Ungurĭĭ, degrabă deșteptându-se ca din somnŭ, simțindŭ că'ĭ impresóră vrăjmașiĭ, de sîrgŭ s'aŭ gătitŭ de rĕsboiŭ; și nu așa de óstea den sus se grijĭaŭ, ca de cea den josŭ, audindŭ că vinŭ asupra lorŭ. Și sculându-se mulțĭ Domnĭ din Ardeal, și alțiĭ carĭĭ eraŭ gata sĕ móră pentru moșiile sele, și multe puscĭ și arme luându cu sine, s'aŭ apropiatŭ den sus de Brașoŭ óste de óste; și înherbîntațĭ, ascutindŭ unul spre altul armele, și se arătaŭ vrăjmașilorŭ seĭ, bulucindu-se cineșĭ la aĭ seĭ; și gătindu-se Sĕcuiĭ de rĕsboiŭ, éră Moldoveniĭ sciindŭ agiutorŭ numaĭ de la Dumnedeŭ, așa s'aŭ lovitŭ cu dênșiĭ; și dându rĕsboiŭ vitezesce multă mórte s'aŭ făcutŭ de âmbe părțile. Maĭ apoĭ, vĕdêndŭ Ungurĭĭ atâta peire, aŭ perdutŭ rĕsboiul, lăsat'aŭ tóte armele și puscele; cu ceea ce aveaŭ nădejde sĕ'și mistuéscă capetele aŭ datŭ dosŭ a fugire, și mulțĭ den Domnĭ aŭ picatŭ la apa Bârsiĭ. Éră după rĕsboiŭ, multă pradă făcêndŭ, s'aŭ intorsŭ cu isbîndă la domnul lor, Petru Vodă.

Éră ceĭ den susŭ, ce aŭ intratŭ pe drumul Sucevĭĭ, nu maĭ puțină isbîndă aŭ făcutŭ, prădându, și arzêndŭ; și cu pace s'aŭ intorsŭ.

Audindŭ Ianoș Craiŭ ce s'aŭ lucratŭ, multŭ s'aŭ bucuratŭ; și pre lângă gîuruința de'ntêiŭ, ce'ĭ gîuruise Bistrița, și alte orașe aŭ maĭ datŭ luĭ Petru Vodă. Atunce Petru Vodă trimis'aŭ sĕ ia acele cetățĭ ce'ĭ făgăduise. Éră Bistrițenĭĭ nu suferirĕ nice cum sĕ aĭbă eĭ strĕinĭ maĭ marĭĭ lorŭ, și âncĕ indemnarĕ și alte cetățĭ, adecă Brașoul și altele d'impregiur, lepădându-se de Ianoș Craiŭ.

[1]). După ce perdu rĕsboiul Ión Zapolie Craiul, ce au avutŭ maĭ pre urmă la Tokaĭ cu Ferdinand, i-aŭ căutatŭ a 'și lăsa crăia, și aŭ năzuitŭ in țéra Leșéscă la Jigmond, Craiul Leșescŭ, și aŭ intratŭ in țéra Leșéscă, și aŭ descălecatŭ la Ión Tarnovsci, cu mare nume și cunoscutŭ intre toțĭ Leșiĭ. Acesta Tarnovski cu bucurie 'l-aŭ priimitŭ in casa sa óspe, și 'ĭ lăsă cetatea cu totul sĕ 'ĭ fie de hrană și de slujbă, adăogêndu'ĭ tóte argintariĭ ce ar fi trebuitŭ la masa unuĭ Craiŭ.

Éră aice in țéră, intĕlegêndu Petru Vodă Rareș de atâte amestecăturĭ intre Craiul Ferdinand și intre Ión Zapoliĭ in Ardél, și avêndŭ grijĕ ca sĕ nu se atițe dintru aceea tulburare in țéra luĭ, ca și in Ardél, aŭ trecutŭ óste și aŭ lovitŭ fŏră de veste pre ómeniĭ luĭ Ferdinand de i-aŭ tăiatŭ și i-aŭ risipitŭ, luându-le taběra, și s'aŭ intorsŭ inapoĭ in țéra sa cu multŭ pleanŭ. Éră Ión Zapolii, audindŭ in țéra Leșéscă de risipă a ómenilorŭ luĭ Ferdinandŭ, de Petru Vodă, mare bucurie avu; și indata trimise solu la Petru Vodă, de 'ĭ mulțămi, și 'lŭ rugă sĕ 'ĭ fie intr'agiutorŭ, sĕ 'și pótă dobândi Craia sa. Petru Vodă iar aŭ intratŭ in țéra Ungurésca, fiindŭ aprigŭ la pradĭ; și au dobânditŭ de la Sĕcuĭ cetatea Bistrița. Ce nu o putu ține indelungŭ, avêndŭ grije de Sultan Selim sĕ nu 'ĭ vie bănat. Ce au prădatŭ și o aŭ lăsatŭ pustie Sĕcuilorŭ.

Éră Letopisețul țereĭ scrie: că după solia și pohta luĭ Ión Zapolii, au pornitu Petru Voda cu óstea sa pe Groza Vornicul celŭ mare, și pre Barbovcki Hatmanul, și aŭ invĕțatŭ, etc. *N. C.*

www.dacoromanica.ro

Petru Vodă al triile rôndŭ aŭ prădatŭ ţéra Unguréscă.

Vĕdêndŭ Petru Vodă că Bistriţenii nu vorŭ sĕ 'lŭ priméscă pre dênsul, nice gîudeţe de la dênsul, âncă şi de Craiul lorŭ se lépădă, chiar cu sine s'aŭ pornitŭ cu tótă óstea sa, cu mare urgie, asupra lorŭ; şi, stringêndu'i cu nevoïe den tóte părţile, şi cu focŭ ingrozindu'i, vĕdêndŭ nevoïa ce le-aŭ venitŭ asupră, éră eï s'aŭ inchinattŭ, şi aŭ primitŭ maï mare de la dênsul. Maï apoï cu multe daruri fu daruitŭ Petru Vodă; şi cu mare dobândă, cu tótă óstea luï s'aŭ intorsŭ la scaunul seŭ, la Sucévă.

Petru Vodă aŭ prădatŭ Pocuţia in ţéra Leşéscă.

În anul 7037, Avgustŭ, intr'aceste rĕsbóïe cu norocŭ simeţindu-se Petru Vodă [1]), gândit'aŭ sĕ facĕ rĕsboiŭ şi cu Leşiï; şi puindŭ pricină ca sĕ nu dică că 'ï fóră cale, trimis'aŭ solï de pofti ca sĕ'ï intórcă moşia sa Pocuţia, care o aŭ fostŭ vêndutŭ domnilorŭ, moşilorŭ seï. Ce Leşiï nu socotïaŭ că cere cu cale, ce zădăresce locŭ de price; nice 'ï dederă ce aŭ poftitŭ; ce s'aŭ intorsŭ soliï fóră ispravă. Dece, Petru Vodă vĕdêndŭ că cu rugămintea nu póte scóte moşia sa, gândi cu sabia sĕ o ia; de care lucru aprinzêndu-se de mânie inima luï Petru Vodă, de sirgŭ aŭ strinsŭ óste de rĕsboiŭ, şi aŭ intratŭ in ţéra Leşéscă, de aŭ prădatŭ Pocuţia; şi arse satele şi târgurile impregiurŭ: Colomeï, Sniatinul, Tismeniţa, pên la Halicï, pretutinderea; şi cu mare isbândă s'aŭ intorsŭ inapoï fóră de nice o smintélă.

Intr'aceea, audindu-se la Craiŭ [2]) acéstă pradă ce aŭ făcutŭ Petru Vodă, aŭ trimisŭ Craiul pre Tarnovski [3]) Hatmanul cu óste. Atunce semnŭ mare s'aŭ arĕtatŭ pre cerŭ [4]), şi aŭ stătutŭ multă vreme; şi atuncea aŭ trecutŭ [5]) Leşiï Nistrul spre Pocuţia ca sĕ scóţă pre Moldoveni, pre cariï îï lăsase Petru Vodă sĕ ţie orăşele sĕ fie de apĕrare; şi in 12 locurï aŭ avutŭ rĕsboiŭ. Ce vĕdêndŭ aï nostri mulţimea de a lorŭ, aŭ trimisŭ la Domnul sĕŭ, Petru Vodă, sĕ le vie intr'agiutorŭ, că aŭ nevoïe de óstea Leşéscă [6]). Şi fiindŭ subt Obĕr

[1]). Simeţia maï de multe orï orbesce pre ómeniï ceï marï, precum aice pre Petru Voda Rareşŭ; că simeţindu-se de atâtea rĕsbóïe cu norocŭ ce făcuse in Ardél, socoti că şi cu Leşiï îï va sluji norocul. — *N. C.*

[2]). Avgustŭ Jigmond. — *N. C.*

[3]). Ión Hrabiï Tarnovski. id.

[4]). In ţi ântêiŭ a luï Avgustŭ. id.

[5]). 1200 Leşï. id.

[6]). Şi trimiţêndŭ Petru Vodă 6000 de oşteni, i-aŭ lovitŭ Tarnovski Hatmanul cu Leşiï, şi i-aŭ rĕsipitŭ aprópe de târguşorul Gvosdeţul. Éră dupĕ acea isbândă se inturnară Leşiï inapoï, neavêndŭ grije de Moldoveni, că de odată, arŭ veni cu óste. Ce, iată şi Petru Vodă precum scriŭ cronicarii Leşescï, cu 20,000 de óste cu tunurï, sosesce. Luândŭ veste Tarnovski Hatmanul, aŭ fostŭ intratu in grije Leşiï; lasându-şi tunurile şi taberа sfătuiaŭ sĕ se ducă innapoï la cetatea Halicïuluï. Ce neprimindŭ acésta Tarnovski aŭ mersŭ la Obĕrtin, şi acolo aşedându taberа, aŭ făcutŭ şanţurï impregiurŭ; şi sosindŭ Petru Vodă cu óste, cu tunurï,

www.dacoromanica.ro

tin óstea Leşéscă, aŭ sositŭ şi Petru Vodă cu óstea sa cea odihnită. Atunce, inţĕlegêndŭ Tarnovski Hatmanul pentru Petru Voda, multu au statutu in ganduri ca sĕ lase taběra cu puşce cu totu, şi elu sĕ fuga; maĭ apoĭ legându taběra, de ruşine, s'aŭ apucatu de rĕsboiŭ (că de multe orĭ unde perde omul nădejdea, şi de frica maĭ apoi ce intórse in vitezie), şi multă vreme batendu-se cu mare vĕrsare de sânge de ambe parţile, insĕ maĭ multŭ Moldovenĭĭ, cu multe rane incruntaţi, n'aŭ maĭ pututŭ suferi, ce au datu cale Leşiloru, şi s'au datŭ inapoĭ.

Tarnovski, Hatmanul Leşescu, dupe isbănda ce făcuse, au lasatŭ óstea la Pokuţia, şi elŭ s'aŭ dusu la Craiul. Temêndu-se sĕ nu maĭ vie Moldovenĭĭ sĕ prade, aŭ fostŭ socotitŭ Leşii sĕ intre ei mai'nainte sĕ prade in Moldova; şi aşa aŭ intratŭ o sama de Leşĭ se prade, de carii puţinĭ au haladuitu; că prinţêndu-le de veste Moldovenii, aŭ datŭ asupra loru, de ĭ-au taĭatŭ şi ĭ-au risipitu.

Intr'aceea, Ianoşŭ, Craiul Ungurescŭ, veţêndu aceste amestecăturĭ intre Leşĭ şi intre Moldovenĭ, ambla la miţilocŭ cum va se'ı impace; ce nemica n'aŭ folositŭ, că nu i-aŭ pututŭ impăca, pên n'aŭ maı intratŭ óstea Leşéscă sĕ prade, pre carii i-aŭ acoperitŭ óstea Moldovenéscă la Tarasăuţi, de n'aŭ scapatŭ nime den eĭ. Atunce, de isnóvă, Ianoşŭ Craiŭ ămblândŭ la miţilocul lorŭ,i -au împăcatu până in cincĭ luni; éră maĭ apoĭ aŭ maĭ delungatŭ pacea până la unŭ anu [1]).

Indelungându-se pacea din ţi in ţi intre Leşĭ şi intre Moldovenĭ, nu răbdaı ĕ Leşiĭ, cariĭ eraŭ cu óste la margine de pază, ce aŭ intratŭ in ţéră, la Moldova, de aŭ prădatŭ şi aŭ arsŭ la Cernăuţĭ, şi alte sate, pâna la Botoşenĭ, neavêndŭ Moldovenĭĭ nice o grijă, fiindŭ pace legată. Vĕţêndŭ Moldovenii acéstă călcare de lege şi ameţitură, nu suferirĕ, ce cu toţiĭ se gătiră sĕ intre la Podolia sĕ prade, şi 'şĭ-aŭ datŭ cuvêntŭ se 'şĭ potcovéscă caiĭ, c'aŭ fostŭ érna gólă şi gheţósă. Şi dacă aŭ mersŭ [2]) aŭ arsŭ Cervona, şi Iagelniţa, şi s'aŭ apucatŭ de Cĭarnokojinţĭ.

ı-au incogıuratŭ pre Leşĭ, câtŭ nu avea grije Petru Voda ca elu perde rĕsboiul cu Leşiĭ, cum avea grijĕ sĕ nu 'ı scape din taběra. (Lunecóse suntu lucrurile omenescı in lumea acésta.) Âmblau Moldovenii impregıurulŭ taberei Leşescı sĕ ameţésca pre Leşı sĕ ésa din taběră la harţŭ, ce avêndu Leşıı loıtre se suıau pe şanţurı şi ramau pre mulţı Moldovenı de a lui Petru Vodă. Şı incepură Moldovenıı a bate in taběra Leşésca din pusce; ce puţină scadere faceaŭ, că era grıjıta bine taběra Leşéscă. Dat-au şi Leşıı din pusce, câtu departara pre Moldovenii ce năvalıau pe aprópe, şi le cauta a se da inapoi Eşıt-au o sema de óste Leşé că afară dın taběra, şı se facu unu resboiŭ mare, cu multa vĕrsare de sânge de ambe parţile. Şi infrângêndu pre Moldovenı, n'au maı pututŭ sta, ce au datu dosu şı 'şı lasara taběra cu totul in mâna Leşıloru. Éra pre urmă, Leşıı ce au rĕmasu de paza margınei la Pocuţıa, nu se rĕbdau, ce adese intrau in ţéră de prădau. Éra şi ómenii lui Petru Voda unde tĕmpına pre Leşı ĭĭ omorıau, câtu puţinĭ sĕ intorceaŭ, cu mare scadere, inapoi. Aşijderea gatındu-se 1000 de Leşı, venıse sĕ prade ţéra; éra lovındu'ı Moldovenıı lui Petru Voda, pe Prutu la Tarasauţĭ, puţinĭ aŭ hăladuıtŭ la ţéra lorŭ. — *N. C.*

[1]). Aceste inţĕlegêndŭ Ión, Craiul Ungurescu, de atâte amestecaturı intre Leşı şı intre Moldovenı, trimıs-au solŭ la August Jıgmond, Craiul Leşescu; ce n'au i pravitu maı multu, foră câtŭ intr'unu anu s'aŭ aşeţatu. Scrie cronicarul Leşescu ca şı unu Ibraim Paşa sĕ fie trimısŭ la Craiul Leşescŭ, cu pohta sĕ intórca lui Petru Vodă puscele care le-au fostu luatŭ Tarnovski Hatmanul de la Petru Vodă. Indılungându-se etc. *N. C.*

[2]). In luna lui Fevruarie. — *N. C.*

www.dacoromanica.ro

Prinḑêndŭ de veste leşiĭ, că Moldoveniĭ aŭ intratu la dênşiĭ de pradă, de sîrgŭ s'aŭ gătitŭ de rĕsboiŭ, şi s'aŭ bulucitŭ [1]), şi aŭ eşitŭ inaintea Moldovenilorŭ la apa Siretuluĭ; şi dândŭ rĕsboiŭ vitezesce, aşa aŭ strinsŭ pre Leşĭ, că nemică de arme nu gândĭaŭ, ce de fugă, sĕ scape. Şi dândŭ in Siretŭ, mulţĭ s'aŭ innecatŭ; pre mulţĭ aŭ tăĭatŭ şi aŭ impunsŭ, de aŭ peritŭ [2]) maĭ mulţĭ de 2000 in rĕsboiŭ, fără robiţĭ şi răniţĭ. Perit'aŭ boĭerĭ aleşĭ dentre dênşiĭ: Venglinski, Pileţki, ĕră pre Vlideş 'l-aŭ prinsŭ viŭ, fără alţĭ mulţĭ necunoscuţĭ; şi aşa, iar fu isbânda la Moldoveni.

Când aŭ venitŭ Sultan Suleĭman, Impĕratulŭ Turcescŭ, asupra luĭ Petru Vodă, cu tótă puterea sa, şi Munteniĭ cu Domnul seŭ, şi Hanul cu Tătariĭ, şi Tarnovski Hatmanul cu óste Leşéscă, in anul 7046, Septemvrie 20.

Vĕḑêndŭ Leşiĭ multa neîngăduinţă şi marea zavistie ce este intre Domniĭ Moldoveĭ şi intre Crăia lorŭ, şi sciindŭ că ţéra Moldoveĭ este subt mâna Turculuĭ, strinsu-s'aŭ cu toţiĭ de s'aŭ sfătuitŭ sĕ trimiţă sol la Impĕratul cu jalobă, sĕ'şĭ cee lege cu Petru Vodă; şi aleseră de trimis eră sol mare pre Crescovski, Castelanul de Brescŭ, ca sĕ spuie Impĕratuluĭ că de nu 'lŭ va rĕdica din ţéră şi din Domnie îlŭ vorŭ scóte eĭ cu óste; că nu maĭ potŭ suferi rĕutăţile ce aŭ iscatŭ între dênşiĭ. Turcul, după puţină vreme, înţelegêndŭ că Leşiĭ se rĕdică cu tărie mare asupra luĭ Petru Vodă, şi temêndu-se ca sĕ nu ia ţéra, şi sĕ aĭbă maĭ multă gălcévă şi pagubă cu dênşiĭ, de câtŭ cu Petru Vodă, de óste aŭ poroncitŭ sĕ se geijéscă; şi la Tătarĭ aŭ trimisŭ ca, pre o vreme, sĕ intre in ţéra Moldoveĭ. Aşijdere şi la Muntenĭ aŭ trimisŭ sĕ se gătéscă de óste. Ḑicŭ, că şi den ţéră aŭ mersŭ pre taĭnă jalobă la Impĕrăţie; de care lucru, Impĕratul maĭ vărtosŭ aŭ socotitŭ sĕ'lŭ scóţă, ca sĕ nu se lipéscă la alte părţi, sĕ 'ĭ închine ţéra. Şi tóte aceste pe o vreme s'aŭ têmplatŭ. Când Tarnovschi, Hatmanul Leşescŭ, cu mare óste trecuse Nistrul la Hotinŭ, şi cetatea începuse a batere, in anul 7047, aşteptândŭ şi preḑ Avgustŭ Craiŭ, carele aŭ venitŭ până la Liov, nu cu puţină putere; Tătarĭi de altă parte, ămpluse ţéra de robie, şi prădaŭ; Turcĭi treceaŭ Dunărea [3]). Maĭ dinlăuntru, cunoscêndŭ

[1]). Cu Sinavski Hatmanul Poloniĭ şi cu alţĭ Rohmistri. id.

[2]). Şi mulţĭ aŭ peritŭ, mulţi s'au innecatŭ in Siretŭ; pe mulţĭ aŭ luatŭ viĭ în robie. Prins-aŭ şése-ḑecĭ de şleahticĭ, aleşĭ, precum scriŭ cronicarii Leşescĭ; ĕră periţi aŭ fostŭ optŭ sute de ceĭ maĭ de josŭ — *N. C.*

[3]). Sultan Suleĭman, înţelegêndu de atâtea rĕsbóĭe ce făcea Petru Vodă, întêiŭ prădândŭ in ţéra Unguréscă, apoĭ in ţéra Leşéscă; că şi Craiul Ungurescŭ şi Craiul Leşescŭ făcuse jalobă la Sultanul Suleiman de prăḑile luĭ Petru Vodă. Aşijderea era pîră asupra luĭ Petru Vodă din neguţitoriĭ turcĭ ce treceaŭ cu negoţŭ de la Crîm prin Moldova in susu, că 'ĭ jăcuesce Petru Vodă, şi 'ĭ omóră cu ómeniĭ seĭ. Şi acele puşcĭ ce le-aŭ luatŭ Jicmond, Craiul Leşescŭ, de la Petru Voda, le-aŭ fostu luatŭ Petru Vodă de la Pereniĕ şi de la Mailat, Hatmaniĭ luĭ Ferdinand, a Impĕratului Nemţescŭ de la Ardél. De aceste jalobe a doĭ Craĭ, fiindŭ aţiţatŭ cu mânie Sultan Suleiman, că şi de la ţéră mersĕse jaloba asupra luĭ Petru Vodă, îndata au poroncitŭ oştilorŭ sele sĕ se grijéscă; deodată aŭ trimisŭ poroncă şi la

www.dacoromanica.ro

boïeriĭ şi ţéra la ce vine lucrul, se sfătuïau, şi unul cu altul cercaŭ sfatu ce voru pute face, ca sĕ pótă haladui de atate nevoĭ ce s'aŭ aţiţatu in ţéră, şi risipă asupra loru. Aceste tóte, daca au intratu la urechile luĭ Petru Voda, şi maĭ vârtosu Hîrea chelarul 'ĭ-au spusŭ, cum şi ţéra ce voroveşce ca sĕ'lu părăséscă, multa scarbă au intratŭ la inima luĭ, că încotro vrea întórce óstea maĭ ântêiu, nu putea cunósce; că Leşii venise cu tărie, puterea Turculuĭ mare mulţime, şi ĭuţimea Tatarilorŭ neoprită; ceştĭ den lontru slabĭ şi plinĭ de vicleşugu. Ce, den tote 'şĭ-au alesu cu aĭ séĭ de s'aŭ sfătuitu sĕ agĭunga la Ianoşu, Craiul Ungurescu, sĕ'lu împace cu Leşii, şi sĕ întórcă óstea asupra Tătarıloru; ca, de-ĭ va putea birui, ĕră pre Turcu prea lesne 'lu va împăca. Ce sfatul, măcar câtu'ĭ de bunu, unŭ lucru ce'ĭ den voïa luĭ Dumneḑeu nu se póte schimba; macar ca pre Avgustu, Craiul Leşescŭ, 'l-aŭ împăcatŭ Ianoşŭ, Craiul Ungurescŭ, şi remasese fora grijĕ dentr'acolo. Ĕră óstea Tatărésca şi puterea Impĕraţieĭ Turcescĭ, ca unŭ pohoiu degrabă ce vine, 'l-au acoperitu, de 'ĭ-aŭ cautatu a lăsare totu, şi s'aŭ datu spre munte, părăsitu de tótă slujba ce avea[1]).

Vĕḑêndŭ Petru Vodă că 'l-au împresuratŭ vrajmaşiĭ de tóte părţile, şi aĭ seĭ 'l-aŭ părăsitu toţi, lăsat'aŭ scaunul, şi s'aŭ datu spre munţĭ; unde, cunoscêndŭ că nice acolo nu se va pute mistui, aŭ socotitu sĕ trécă la ţéra Ungurésca. Şi aşa, aflându-şĭ cale deschisă pren tîrgu pren Pétra, aŭ trecutŭ pre lângă monastirea Bistriţeĭ; şi, lasându-se ca sĕ pótă cevaşĭ odihni in munte, deasupra monastireĭ, veḑut'au, unde ca unu roiu den tóte părţile, încungiurată monastirea, ca se'lu póta prinde. Dece, cunoscêndu elŭ aceste, aŭ încălecatŭ pre calu, şi singurŭ aŭ fugitŭ sĕ hălăduésca, in 18 ḑile Septemvrie, intrându in munte într'adîncŭ [2]). Foră drumu, foră povaţă, au datu la strimturĭ ca acele, de nu era nice de calŭ nice de pedestru; ce 'ı-aŭ cautatu a lasare calul. Şi aşa in şese ḑile învăluindu-se pren munte, flămîndu şi trudităŭ, au nemeritu la unŭ parîŭ in giosŭ[3]), au datu peste nisce pescarĭ, carii, daca ĭ-au luatu séma, cu dragoste 'l-aŭ primitŭ. Éra Petru Voda, înfricoşându-se de eĭ, s'aŭ spaimântatu, éra eĭ cu gĭuramêntu s'au giuratu înainte-ĭ cum îĭ voru hi cu direptate, şi nemica se se témă. Ĕră elu le-aŭ datu loru 70 de galbenĭ, banĭ de aurŭ; şi vĕḑêndu eı galbenii, cu bucurie 'ĭ-au luatu, şi 'l-aŭ dusu la otacul loru, de 'l-au ospĕtatŭ cu pâne şi cu peşce friptŭ, ospeţŭ pĕscărescu, de ce mănca şi eĭ. Şi

Tatarı, ca avea şı grije Sultan Suleıman despre Leşı, sĕ nu aıbă maı mare gâlcéva pentru ţera Şı aşa, totu pe o vreme, când mcă Tarnovskı Hatmanul Leşescu era subt Hotinu cu óstea Leşésca, sĕ dobîndéscă cetatea Hotinu[1], învrajbiţı fiindu Leşii cu Petru Vodă, cum s'au scrisu maı susu, pornitus-au Sultan Suleıman cu óste însuşı cu sine, şı Tatarii pe de alta parte au intıatu in ţéra, arḑêndu şı robindu. Éra bieţı boieri, înţĕlegêndu de prada Tatarıloru, şı de Imieraţie ca au sositu la Dunarea, se sfatuiau, şı unıl cu altul cercau, etc. etc. etc. *N. C.*

[1]) Éra maı tare se temea sĕ nu 'lu prinḑe boierıı sĕ 'lu dea pre mâna luĭ Sultan Sıleıman pornitu'şı-au Dómna spre munţı înainte, parasitu de toţı. *M. C.*

[2]). Au nimeritu la unu sihastru duhovnicu, unde este acmu monastirea Bisericaniĭ, şi ı-au aratatu cale spre ţera Ungurésca. — Adaos de M. C.

[3]). Ce cuıa spre ţéıa Ungurésca, spre Sĕcuı, şı eşindu pe parîul acela, au nimer't ı de nişce pascarı. idem

www.dacoromanica.ro

daca aŭ în eratu, 'l-au îmbracatu cu haine próste de a lorŭ, şi i-aŭ datu comanacŭ in capu, şi l-au scosu la Ardél. Şi fiindu óste Ungurésca de straja la margine, 'i-au întrebat pre dênşii ce ómeni suntŭ; ei au ḑisŭ: suntemu pĕscarĭ. Şi aşa au trecutu pren straja Unguréscă, şi nimene nu 'la-u cunoscutŭ. Dece, pĕscarii 'l-aŭ dusu la casa unui boierinu Ungurescŭ, carele au fostŭ avêndŭ prieteşugu mare cu Petru Voda; ce pre Domnul nu 'l-aŭ aflatŭ acasă, numaĭ pre gĭupanésa luĭ; şi pre taĭna spuseră ei de Petru Vodă; carea, înţĕlegendu de Petru Voda, cu dragoste 'l-au primitu la casa ei, şi 'i-au făcutu ospĕţu. Ĕră unu voinicu óre cine, ce fusese aprodu la Petru Vodă, prilejindu-se într'acelu satŭ, fiindŭ scapatŭ şi elŭ dintr'acele rĕutăţi, îĭ spusera lui de pĕscarii aciia ce venise den munte, şi sciindŭ elŭ că Petru Vodă au intratu in munţi, şi nimica de dênsul nu se scie, şi cugetându întru inima sa, cum aru putea înţĕlege ceva de Domnul seŭ, au mersu la pĕscarĭ sĕ 'i întrebe; şi daca i-au vĕḑutu, indată aŭ cunoscutu pre Domnul seu, Petru Vodă; şi au caḑutŭ de i-au sĕrutatu picĭórele. Atunce vĕḑêndŭ Petru Vodă pre credincĭósa sluga sa, multu s'au bucuratu şi s'au mângaetu, şi multe cuvinte de taĭnă i-au vorovitŭ, şi imblânḑindu-i-se inima, au adormitŭ puţintel. Nice zăbavă multa facêndŭ, pana a odihnire Petru Vodă, ĕră acea gĭupânésă aŭ gătitŭ légănŭ cu caĭ, şi 12 voinicĭ intr'armaţi; şi dacă 'l-aŭ deşteptatŭ, aŭ şeḑutŭ in légănŭ numaĭ cu acelŭ aprodu, şi au mersŭ pe locurĭ foră de drumu, pâna aŭ sositŭ la casa unuĭ boiarin Ungurescu, care şi acela era prietenu lui Petru Vodă; şi acela, dacă 'l-au vĕḑutu, cu dragoste 'l aŭ primitŭ şi 'l-aŭ ospĕtatŭ, şi indată i-aŭ gătitŭ légănu cu şese caĭ, ca locŭ de zăbava nu era, ca den urmă prinsĕse de veste óstea ce era la straja Ungurésca, cum Petru Voda aŭ trecutŭ pentre dênşii, şi nu 'l-au cunoscutu, şi s'au pornitu dupe dênsul a'lu cerca, ca sĕ 'lu póta agĭunge. Ce, Dumneḑeu, cela ce 'i ocarmuitoru tuturorŭ celoru ce i se róga cu credinţă, au acoperitu pe Petru Vodă, şi i-aŭ datŭ cale deschisă; şi mergêndŭ cu nevoinţă aŭ sositu la Ciceŭ; şi Sambată, in resarita sórelui, Septemvrie 28, au intratu Petru Voda in cetatea Ciceului, şi au inchisŭ porţile. Ĕră ceĭ ce 'lŭ goniau den urma, vĕḑêndu ca au haladuitŭ Petru Voda dinaintea lorŭ s'aŭ intorsŭ inapoi. Acolo plângere şi tânguire era de Dómna sa, Elena, şi de fiiĭ seĭ, de Iliaşu şi Stefaniţa, şi de fiică-sa Rucsanda, şi de alţĭ casaşi, pentru multa scarba ce le venise asupra-le, sciindu-se den câta mărire aŭ caḑutŭ la atâta pedepsa. Deciĭ Petru Voda au intratu in biserică de s'au inchinatŭ, mulţamindu luĭ Dumneḑeu ca 'l-au isbăvitu de mânele vrăjmaşilorŭ seĭ [1]).

Ĕra Sultan Suleiman, Impĕratul turcescŭ, cu óstea sa, in urma luĭ Petru Voda, la Moldova, multa prada şi scadere facêndu ţereĭ, şi călcând-o, aŭ agĭunsu pana la Suceva, cu mare urgie şi pedépsa tuturoru locuitoriloru.

www.dacoromanica.ro

CAP. XVI.

Domnia luĭ Stefan Vodă, poreclitŭ Lŏcustă.

Prădându şi stropşindŭ ţéra Sultan Suleĭman, Impĕratul Turcescŭ, şi fiindŭ ţéra bejenită spre munţĭ, s'aŭ strinsŭ Vlădicĭĭ şi boĭerĭĭ ţĕreĭ, la satŭ la Badeuţĭ, den sus de Sucévă, de s'aŭ sfătuitŭ cu toţiĭ, ce vorŭ face de acea nevoĭe ce le venise asupră. Maĭ apoĭ de tóte 'şĭ-aŭ alesŭ sfatŭ ca sĕ trimiţă solĭ la Impĕratul, cu mare rugăminte şi plângere, sĕ-'ĭ erte; şi aşa aŭ alesŭ dintre dênşiĭ pre Trifan Cĭolpan, de 'l-aŭ trimisŭ solŭ la Sucévă la Impĕratul, de s'aŭ rugatŭ de pace, şi 'şĭ-aŭ cerşutŭ Domnŭ. De care lucru, vĕdêndŭ Impĕratul rugăminteа lorŭ, s'aŭ milostivitŭ, şi i-aŭ ĭertatŭ; şi aŭ trimisŭ la dênşiĭ cu Cĭolpan pre unŭ céuşŭ mare cu credinţă, de i-aŭ chiematŭ pre toţĭ la Impĕratul, in Sucévă, carĭĭ cu mare fricĭ aŭ mersŭ şi aŭ căḑutŭ la picĭórele Impĕratuluĭ; pre carĭĭ i-aŭ ĭertatŭ Impĕratul, şi cu dragoste i-aŭ primitŭ, ca pre nisce robĭ aĭ seĭ. Şi le-aŭ pusŭ Domnŭ pre Stefău Vodă, fecĭorul luĭ Alecsandru Vodă[1]), şi elŭ s'aŭ invârţejitŭ inapoĭ cu multă dobândă, d'impreună cu tótă óstea luĭ. Şi decĭĭ Stefan Vodă, cu Vlădicĭĭ, şi cu boĭerĭĭ, aŭ petrecutŭ pre Impĕratul până la Dunăre; şi acolo aŭ intorsŭ Impĕratul pre toţĭ robiĭ şi pleanul câtŭ s'aŭ aflatŭ de faţă; şi birul âncă 'l-aŭ ĭertatŭ; şi decĭĭ aŭ trecutŭ Dunărea; ĕră Stefan Vodă s'aŭ intorsŭ la scaunu'şĭ in Sucévă[2]).

Pentru multe nevoĭ ce aŭ petrecutŭ Petru Vodă de Ungurĭ, in cetatea Ciceul, şi purcederea sa la Ţarigrad, in anul 7041, Genarie.

Fiindŭ Petru Vodă in cetatea Ciceuluĭ, multe pedepsĭ şi nevoĭ îĭ venĭaŭ asupră de la neprietenĭĭ seĭ, că nu numaĭ de la ceĭ strĕinĭ, ce şi de la aĭ seĭ avea

---

Ĕră Ión Zapolĭĭ, Craiul Ungurescŭ, inţĕlegêndŭ de clătirea luĭ Sultan Suleĭman spre Moldova, asupra luĭ Petru Vodă, avêndŭ grijĕ de vicleşugurile păgânescĭ, că dacă va supune de totŭ ţéra Moldoveĭ, sĕ nu intre păgânul şi la Ardél sĕ supuĭe ţéra Unguréscă, fiindŭ megieşe, măcar că eraŭ legaţĭ cu mare prieteşugŭ Ión Zapolĭĭ cu Sultan Suleĭman; ce nice odată crestinilorŭ dragŭ n'aŭ fostŭ păgânul. Cerşut'aŭ agĭutorŭ Craiul Ungurescŭ de la Ferdinand, Impĕratul Nemţescŭ, după aşeḑată pacea ce era intre dênşiĭ, sĕ se agĭutoréscă unul pre altul la vreme de trébă, sĕ trimiţă, oştĭ maĭ de grabă. Ĕră şi elŭ, stringêndu'şĭ oştile Ungurescĭ, va privighia ca la locŭ bunŭ sĕ 'şĭ ispitéscă norocul cu oştile, şi cu singurŭ Sultan Suleĭman. Şi trimiţêndŭ Impĕratul Nemţescŭ óstea sa, ca la optŭ mii, pre la Varadin, la inceputul sĕcerişuluĭ, şi de acolo aŭ mersŭ la Ardél. Ĕră cum putea Ión Zapolĭĭ, silĭa sĕ fie prentaĭnă acea pornire de óste, sĕ nu oblicéscă Sultanul, avêndŭ mare prieteşugŭ cu dênsul.-*N.C.*

[1]). Ce era mainainte isgonitŭ de Petru Vodă, şi acolo la Sucévă Impĕratul aŭ legatŭ birŭ pre anŭ sĕ'ĭ dea ţéra câte «*ḑece miĭ galbenĭ ḑe aurŭ;*» ĕră alte vistere ce n'aŭ fostŭ apucatŭ sĕ le rĕdice Petru Vodă cu sine, tóte le-aŭ luatŭ atuncea Impĕrăţia. — *M. C.*

[2]). Inţĕlegêndŭ Sultan Suleĭman, după ce aŭ trecutŭ Dunărea, că Ian Zapolĭĭ, Craiul Ar-

www.dacoromanica.ro

pedép ă, de la ceĭ ce 'ĭ miluise şi 'ĭ boĭerise ın domnia luĭ, de la ceĭ ce au nădĕjduitu sĕ 'ĭ fie cu bine şi cu priinţă la vreme ca aceea. Ca ântêiŭ Simeon Pârcălabul, carele era pusu de Petru Vodă socotitorŭ şi tocmitorŭ, de maĭnainte vreme, cetăţiĭ aceıa, impreună cu Vladica Anastasie, gândindŭ rĕu la inima loru asupra Domnuluı seu, Petru Voda, s'au sfatuitu ca sĕ prinḑĕ pre Petru Vodă şi sĕ 'lŭ omóre, şi sĕ 'ĭ ĭa capul sĕ 'lu trimiţă la Stefan Vôda, ce era Domnŭ in Moldova. Socotiau că voru dobândi cinste le la Stefan Vodă; ce, Dumneḑeŭ celu direptu, celu ce scie inimile şi gândurile tuturoru, sciut'au şi sfatul acestora, şi fora voıa sânţieĭ séle nice unu lucru nu se ispravesce. De care lucru prinḑêndu de veste Petru Voda, şi sciindu ca voru sĕ 'lu omóre, silit-au cu meşterşugŭ de i-aŭ scosu den cetate şi i-au gonitŭ Petru Vodă pentru acésta fapta.

De norocu era Petru Vodă a tragere nevoĭ de neprieteniĭ seĭ, ca bine de una nu se mîntuĭa, alta i se gatıa; ca, scapându de la vraȷmaşiı seĭ de la Moldova, pre straja Ungurésca dede, şi de acolo strecurându-se pre tamă, şi intrându n cetatea Ciceuluĭ, spre vrăjmaşiı seĭ nemerı; şi bine de acestiı nu s'au mântuitŭ, iată sosi de la Ianoş Craiu óste Ungurésca, cariĭ au incungĭuratŭ cetatea de tóte parţile. Veḑêndu Petru Voda vicleşugul lor, şi nevoĭa ce 'ĭ venise asupră-ĭ, s'au inchinatu lorŭ, şi aŭ datu cetatea Ungurıloru; cariı, daca au dobîndit-o pre séma loru, multă pacoste si pedépsa făceaŭ luı Petru Voda; ca a luĭ Petru Vodă ce au fostŭ, au luatu totu Ungurıĭ, şi cu nemică volnicu nu era; alesu de Mailat, Domnul Ardéluluĭ, multa nevoĭe au avutŭ de dênsul.

Petrecêndŭ Petru Vodă in cetatea Ciceuluĭ, cu multă scărbă şi nevoĭe, într'unŭ anŭ şi şese lunĭ, nu maı putu suferi rĕutăţile şi pedépsa ce 'ĭ făceau Ungurıı; s'au socotitu ca sĕ se desbata de subt stĕpanirea lorŭ; şi s'au sfătuitu cu Dómna-sa Elena sĕ trimiţĕ carte cu mare jaloba şi plângere la Sultan Suleıman, Imperatul Turcescŭ, ca sĕ ı se facă milà sè-lu erte, plecându-şĭ capul subt sabia Imperatuluĭ, şi că sĕ trimiţă cărţi la Ianoş, Craiul Ungurescu, ca sè 'lu slobóḑă den ţéră sĕ mérgă la Impĕraţie, şi sĕ slujéscă Porţiĭ Impèratuluı. Şi sciindu scrisóre serbéscă Dómna Elena, aŭ scrisu la Impĕratul cu mare jalobă şi plângere, şi o au pecetluitŭ, şi o aŭ datŭ la Petru Vodă. Éră Petru Voda o au sloboḑitŭ den cetate pre o feréstra afară, lângă zidul cetăţeĭ, şi aŭ chematu pre o sluga a sa credincĭósa ce era sĕrbŭ, şi i-aŭ ară-

---

déluluĭ, cu oştile sale şi cu oştile luı Ferdinand, Impĕratuluı Nemţescŭ, au apucatŭ poticile munţilorŭ, ca, de aru vrea elu cu Turcıı sĕ ıntre in Ardél, sĕ nu-lŭ lase, şi cum că este gata sĕ se bată cu dênsul, de acea veste pagânul gemêndu, şı scârşnindu ın dınţı, aprinsŭ de manie, au trımisu Céuşu la Ian Craiul, ḑicêndu'ı ca au uĭtatu de bine facerea luı, şi făcêndu-l nemulţamitoru, sĕ 'ı spuıe că curând va fa e de 'şı va perde Craıa, şı se va căı. Rĕspuns-au Ian Craiul Turculuı, cu multa plecare, cum elu acea gatıre de oştı, nu improtiva Impĕraţiei au facutu, pre carele 'l-au cuuoscutu apĕratoru vieţei sele şı cınstei sele, ce ımprotıva vrĕjmaşuluı seu, luı Petru Voda, carele fiındu subt poronca Crailoru Ungurescı, au facutu de multe orĭ prădı in Ardel, pe carele acum îlu are ınchısu in cetatea Ciceul, şı ın scurta vreme 'lŭ va avea ın mâmle sele. Éı a Impĕratul nice unŭ banatu sĕ nu aıba şı nice o ındoire de prietuşugul ce 'l-au legatŭ cu dênsul. — *N. C.*

www.dacoromanica.ro

tatŭ cartea, şi 'l-aŭ învĕţatu, in taĭnă, sĕ ia cartea şi sĕ o ducă la mâna Impĕratuluĭ Turcescŭ. Carele, invĕţătura luându, au mersŭ şi aŭ luatŭ cartea, şi s'aŭ dusŭ la Ţarigrad, şi aŭ tinsŭ cartea la mâna Impĕratuluĭ. Ĕră Impĕratul, cetindŭ cartea, şi vĕdându atâta jalobă şi plângere a lui Petru Vodă, saŭ, cum dicŭ unĭĭ, pentru lăcomiea Turcéscă (ca Turcul bucurosu'ĭ fie cuĭ sĕ-lŭ priméscă, numaĭ sĕ i se plece, şi sĕ-ĭ dea banĭ), s'aŭ milostivitŭ Impĕratul şi 'l-aŭ ertatŭ cu bucurie, şi 'l-au primitŭ, vĕdându că i se plécă. Şi indată aŭ poruncitŭ de aŭ scrisŭ carte la Ianoş, Craiul Ungurescŭ, sĕ slobódă pre Petru Vodă sĕ mérgă la Impĕrăţie, şi aŭ trimisŭ solŭ de olacŭ la Craiŭ. Ĕră Craiul n'aŭ băgatŭ in sémă cuvêntul Impĕratuluĭ, nice aŭ slobodităŭ pre Petru Vodă. Intorcêndu-se solul cu acea solie de la Craiŭ la Impĕratul, aŭ şi maĭ trimisŭ până de şese orĭ Impĕratul la Craiŭ, pohtindŭ sĕ lase pre Petru Vodă, sĕ mérgă la Impĕrăţie. Ĕră Ungurii nice intr'unŭ chipŭ nu vreaŭ sĕ 'lŭ lase, dându'ĭ vină, că, fiindŭ Domnŭ in Moldova, Petru Vodă, multă asuprélă aŭ avutŭ Ungurii despre dênsul, şi âncă adaogeaŭ de 'lŭ făceaŭ *notcĭagoş*, dicêndŭ că are moşiĭ şi ocine impreună cu dênşiĭ. Ĕră maĭ pre urmă, a şepte óră, aŭ trimisŭ Impĕratul solĭ la Craiŭ, cu hochimurĭ, aducêndu-ĭ aminte şi de une şi de alte; şi abĭa 'l-aŭ slobodităŭ pre disa Impĕratuluĭ, ca sĕ fie deplinŭ. Decia au trimisŭ Impĕratul hochim la Petru Vodă, ca sĕ mérgĕ cu credinţă şi sĕ nu se témă. Vĕdându Petru Vodă atâta adeverinţă de la Impĕratul, s'aŭ bucuratŭ fórte, şi inima i s'aŭ veselitŭ; cunoscêndŭ că cum se rĕdică şi se risipesce o negură intunecată, aşa şi elu se curăţesce de scărba ce-ĭ zăcea la inimă. Şi gătindu-se de cale, aŭ eşitŭ den cetatea Ciceuluĭ, in luna luĭ Genarie, intr'o Duminică, lăsându-şĭ Dómna şi coconiĭ, şi aŭ purcesŭ la Ţarigrad. Atunce, multă jale şi plîngere la impărţitul lorŭ. Ĕră Petru Vodă, dacă aŭ trecutŭ Dunărea, atunce aŭ mulţămitŭ luĭ Dumnedeŭ, că 'l-aŭ isbăvitŭ den mâna Ungurilorŭ; şi mergêndŭ la Ţarigradŭ 'şĭ-aŭ plecatŭ capul la picĭórele Impĕratuluĭ, pre carele cu mare bucurie 'l-aŭ primitŭ Impĕratul [1]).

[1]). Totŭ acestu paragrafŭ «despre nevoile luĭ Petru Vodă in Cetatea Ciceuluĭ, şi purcederea luĭ la Ţarigrad» nu se afla nicĭ la Miron, nicĭ la Neculaĭ Costin; amêndoĭ suntŭ multŭ maĭ scurţĭ despre nenorocirile luĭ Petru Rareş; marginindu-se Neculaĭ Costin a dice: «Ĕră Petru Vodă fiindu silitŭ in cetate in Ciceŭ in mare inchisóre, se temea şi de ómeniĭ seĭ ce'ĭ avea de apĕratŭ cetate, ca sĕ nu-lŭ dea in mânele Ungurilorŭ. Ĕră nice se indoĭa de totŭ cu mila luĭ Ión Zapolie, Craiul Ungurescŭ; ce de bună voĭe eşindŭ din cetate, aŭ căutatŭ cu rugăminte la Craiul sĕ-ĭ lasĕ cetatea Ciceul pentru traiul seŭ cu casa sa, rugându-se sĕ-ĭ erte greşelele cele de maĭ nainte greşite de dênsul, arĕtându Craiuluĭ cum şi elŭ, măcarŭ că este Craiŭ, ĕră fiindŭ omŭ, este supusŭ primejdiilorŭ şi vremilorŭ inprotivnice acesteĭ lumĭ. Făcutu-şĭ-aŭ pace Petru Vodă de la Craiulŭ Ungurescŭ, şi 'l-aŭ rugatŭ de i-aŭ datŭ voie sĕ se cerce la Pórtă sĕ-'şĭ pótĕ tocmi lucrurile despre Impĕrăţie. Şi dându'ĭ voie şi slobodenie, agiuns-aŭ Petru Vodă pre la prieteniĭ seĭ la Pórtă, trimiţêndŭ Petru Vodă daruri Veziruluĭ şi altorŭ Agĭ impĕrătescĭ».

«Ĕră Stefan Vodă, aice in ţĕră, inţelegêndŭ că aŭ căduţŭ Petru Vodă pe mânele Craiuluĭ Ungurescŭ, nezăbăvindŭ vreme, aŭ repedităŭ la Pórtă făcêndŭ scire, şi rugându-se pen prietenii Veziruluĭ, sĕ poroncéscă Impĕrăţia la Craiul Ungurescŭ, sĕ-ĭ trimiţă legatŭ pre Petru Voda. Ce Petru Vodă işĭ aşedase lucrul de către Impĕrăţie, de-lŭ chiema sĕ mérgă la Pórta,»

www.dacoromanica.ro

Pentru mórtea luĭ Stefan Vodă Lŏcustă.

Stefan Vodă, domnindŭ la Moldova, nu puţină grijă avea, sciindŭ pre vrăjmaşul sĕŭ, Petru Vodă, viŭ, carele maĭ de demultŭ avea scósă averea sa şi Dómna cu copiiĭ la Ciceŭ, in ţéra Unguréscă, cum s'aŭ pomenitŭ maĭ susŭ. Maĭ apoĭ oblicindŭ, că şi dacă aŭ mersŭ la Impĕrăţie, este la cinste mare; aceste tóte eraŭ ca o ghiaţă la inima luĭ Stefan Vodă.

In ḑilele acestuĭ Domnŭ, Stefan Vodă, aŭ fostŭ fómete mare, şi in ţéra Moldoveĭ şi la ţéra Unguréscă, că aŭ venitŭ lŏcuste multe de aŭ mâncatŭ tótă róda; şi pentru aceea 'l-aŭ poreclitŭ şi i-aŭ ḑisŭ *Lŏcustă Vodă*. Ĕră maĭ apoĭ, urându-l tótă curtea şi boĭeriĭ, s'aŭ vorovitŭ o sémă de boĭerĭ den curtea luĭ, anume Gănescĭ şi Arburescĭ, şi la aşternutul luĭ, unde odhnia, 'l-aŭ omoritŭ in cetatea Suceveĭ.

Ĕră începĕtura acestuĭ lucru urâtŭ şi necuviosŭ s'aŭ făcutŭ de la Mihul Hatmanul, şi de la Trotuşan Logofĕtul, cariĭ s'aŭ vorovitŭ într'o séră, ca nisce tiranĭ şi lupĭ turbaţĭ, sĕ vĕneze óĭa cea neslobivă, adecă pre Stefan Vodă; şi dându învĕţătură slugilorŭ séle, ca toţĭ sĕ se într'armeze, şi puindu-le şi gĭurământŭ sĕ le fie cu dreptate, s'aŭ pornitŭ cu toţiĭ, şi într'unŭ foişorŭ susŭ în cetate, unde odihnĭa, aŭ rĕsipitŭ uşa, şi nesciindŭ Stefan Vodă nemică de acésta, s'aŭ sculatŭ fiindŭ numaĭ cu căméşa; ĕră eĭ cu toţiĭ, ca nisce leĭ sĕlbaticĭ, aŭ năvălitŭ asupră-ĭ, şi multe rane făcêndu-ĭ, 'l-aŭ omorîtŭ[1]), şi 'l-aĭ scosŭ afară. Acéstă plată aŭ luatŭ Stefan Vodă de la ceĭ ce-ĭ muluise, cărora maĭ apoĭ de la Dumneḑeŭ, curîndă vreme, le-aŭ venitŭ osândă, şi aŭ luatŭ plată şi eĭ pentru mórtea luĭ Stefan Vodă Lŏcustă.

Acestŭ Stefan Vodă aŭ domnitŭ doĭ anĭ şĭ treĭ lunĭ.

«Mergêndŭ Petru Voda la Ţarigrad, s'aŭ aşeḑatŭ la Galata, care cetate este facută de Italĭ, şi de unŭ némŭ ce se ḑicŭ Liguri, şi se numesce la istorii Pera; acolo cură Boazul intre Pera, adecă Galata, şi intre Ţarigrad».

«Stefan Vodă, aice intru nenorocita ţéră, multe şi grele dabile strângea de la bieţiĭ lŏcuitorĭ; şi de la o vreme s'aŭ arătatŭ mare vĕrsătorŭ de sânge; că fie pentru ce mică greşélă poroncĭa de omorĭa, şi âncă de multe orĭ la masă chĭemândŭ pre mulţĭ cu mâna sá îĭ omorĭa.»

«Ian Zapolie, când aŭ trimisŭ jalobă la Impĕratul Turcescŭ pentru Petru Vodă Rareş, cum s'aŭ pomenitŭ maĭ susŭ, jeluitus-aŭ şi pentru mórtea luĭ Grit, de carele ne trage rôndul sĕ pomenimŭ aice». Dupĕ acésta, Neculaĭ Costin dă o largă relaţie despre mórtea luĭ Grit şi despre luarea Ungarieĭ de cătrĕ Suleĭman celŭ mare. Veḑi acéstă bucată la Apendics VIII.

[1]). Câtu şi astăḑi se cunósce sângele pe zidul părepilorŭ caseĭ aceea, in cetatea Suceveĭ, p' trelatŭ din Stefan Vodă, şi tăindu-ĭ capul 'l-aŭ scosŭ afară. — *M. C.*

www.dacoromanica.ro

CAP. XVII.

Domnia lui Alecsandru Vodă Cornea.

Acei lei sălbatici și lupi încruntați, Mihul Hatman și Trotușan, d'impreună cu alții carii eraŭ protivnicii lorŭ, dacă omorîra pre Stefan Vodă, cu toții aŭ rădicatŭ Domnu pe unŭ Alecsandru Vodă, ce-i ziceaŭ Cornea, carele fusése atuncea portarŭ la cetatea Suceveĭ, ĭar maĭ nainte aŭ fostŭ slugă la Mihul Hatmanul; și dacă 'l-aŭ rădicatŭ Domnŭ, i-aŭ pusu nume Alecsandru Vodă[1]).

Intr'acea vreme, Sultan Suleĭman, Impĕratul Turcecsŭ, gătindu-se să mérgă la Odriŭ, aŭ purcesŭ cu tótă puterea sa; și dacă aŭ agiunsŭ la Odriu, înțelegêndu de atâte amestecăturĭ ce se facŭ in țéra Moldoveĭ, și nu se póte aședa țéra, aŭ socotitŭ ce va face să pótă tocmi acéstă țĕră. Atuncea avu vreme și Petru Vodă de cerșu Domnia la moșia sa, in Moldova, care i-o giuruise Impĕratul de maĭnainte vreme, încă când venise den țéra Unguréscă la Țarigrad. Și de acésta pre voïe i-aŭ fostŭ; și îndată i-aŭ datŭ stégŭ de Domnie la Moldova; și aŭ trimisŭ pre credinciosul sĕu, Imbrea Aga, cu Iniceri și cu multă óste Turcéscă, ca să ducă pre Petru Vodă la scaunul țĕrĕĭ Moldoveĭ. Și luândŭ agiutorŭ de la Dumnedeŭ, Petru Vodă, aŭ purcesŭ spre Dristovŭ, in 7 zile a luĭ Genarie; și dacă aŭ trecutŭ Dunărea, aŭ sositŭ la Brăila. Și acolo tocmindu-și óstea ca să mérgă asupra luĭ Alecsandru Vodă, ĭată și boïeriĭ țĕreĭ Moldoveĭ prinseră de veste, că domnia este datĕ luĭ Petru Voda, și aŭ sositŭ in Brăila. Intĕlegêndŭ de acésta, cu toții aŭ părăsitu pre Alecsandru Voda, și 'l-aŭ lasatu in Cetateă nóa[2]), împreună cu Mihul Hatmanul, și cu Trotușan Logofĕtul, și cu Petrașco, și Crasneș, și Cosma. Ĕră alții toți s'aŭ dusŭ de s'aŭ închinatu la Domnul sĕŭ Petru Voda, și s'aŭ rugatŭ să-i ierte de greșéla lorŭ. Vĕzêndŭ Petru Vodă atâta rugăminte de la țéră, i-au ĭertatŭ pre toți și cu dragoste i-aŭ primitŭ, și le-aŭ zisŭ să fie in pace și iertați de tóte greșélele loru, câte i-aŭ facutŭ óre-cându. Ĕră ei cu toții strigară zicêndu: «*In mulți aní să domnescĭ cu pace!*» și éra ziseră: «*Bine aĭ venitu la scaunul tĕŭ, Domnul nostru celu d'ântêiŭ!*» Și multă bucurie și veselie era tutu-orŭ;

---

[1]). In anii de la Hristosŭ 1538, Alecsandru Voda Cornea și cu Mihul Hatmanul, iprocii, luându veste de Petru Vodă Rareș că este in cinste la Impĕrație, au rĕpedĭtu de sîrgu la Ferdinand, Craiul Ungurescu, pe unul ce-i ziceaŭ Petru Robeiu, Ispravnicul Sibiului, cu rugăminte de agiutorŭ, să-i trimița împrotiva lui Petru Vodă, giurându-se cu tóta țéra ca se va închina subt ascultarea Craiei Ungurescĭ. Acésta pofta de agiutoru întârzîmdu-se despre Ferdinand, maĭ multu agiutoru au facutŭ lui Petru Voda la Pórta, ca au luatu prea lesne Domnia, și cu maĭ puțina cheltuéla, oblicndu-se la Porta ămblețele lui Alecsandru Voda cu a sfetnicilorŭ sĕi. — *N. C.*

[2]). La Roman. — *Simion Dascalul.*

www.dacoromanica.ro

că toţi îlŭ ĭubĭaŭ ca pre unu părinte a lorŭ, şi toţi erau bucuroşĭ de venirea luĭ, căce li se supărase den mestecăturile ce se aţiţase in ţéră, şĭ de rĕutatea acelorŭ leĭ cumpliţi şi foră de suflete.

Petru Vodă, dacă şĭ-aŭ tocmitŭ óstea bine la Brăila, aŭ purcesŭ împreună cu toţi boĭerĭi seĭ; şi dacă aŭ sositŭ la Galaţi, s'aŭ tăbĕritŭ pe ţermurile apeĭ. Ĕră Alecsandru Vodă, prinḑêndŭ de veste, s'aŭ gătítŭ de grabă cu óste de câtă avea, şi aŭ eşitŭ înaintea luĭ Pĕtru Vodă la Galaţi; ce nemică n'aŭ folositŭ, că părăsindu-lĭ aĭ seĭ, aŭ căḑutŭ in mânele vrăjmaşuluĭ seŭ, luĭ Petru Vodă, şi îndată aŭ poroncitŭ Petru Vodă de i-aŭ tăĭatŭ capul, de'mpreună cu Petraşco ce se ţinea de dênsul, într'o Mercurĭ, in luna luĭ Fevruarie, 7049[1]).

Acestŭ Alecsandru Vodă Cornea aŭ domnitŭ douĕ lunĭ şi treĭ sĕptĕmânĭ.

CAP XVIII.

Domnia a doua a luĭ Petru Vodă Rareşŭ, în anul 7049, Fevr. 19.

Petru Voda, daca aŭ tăĭatu capul luĭ Alecsandru Vodă, aŭ purcesŭ cu tóta puterea sa spre scaunulŭ seŭ, spre Sucévă; şi sosindŭ la Bêrladŭ, i-aŭ făcutŭ mare ospĕţŭ şi cinste credincĭosŭ şi cinstitŭ boĭerinulŭ seŭ, Hura Vorniculŭ. Şi de acolo aŭ venitŭ pren têrgulŭ Romanuluĭ, şi cu multă bucurie aŭ năzuitŭ de aŭ mersŭ la Sucévă, Fevruarie in 19, Lunĭ dupĕ sfântul Teodor, in a doua sĕptĕmână de postul celŭ mare, împreună cu Imbre Aga, şi aŭ şeḑutŭ in scaunŭ.

Dacă s'aŭ aşeḑatu Petru Vodă la scaunŭ la Sucévă, aflat'aŭ în vicleşugŭ pre Mihul Hatmanul, şi pre Trotuşan Logofĕtul, şi pre Krasneşŭ, şi pre Kosma, cărora, dacă i-aŭ aflatu vicleni, le-aŭ tăĭatŭ capetele. De carĭĭ multă nevoĭe şi pedépsă aŭ fostŭ avutŭ Petru Vodă in domnia d'ântêiŭ; pre carĭĭ, când aŭ pribegitŭ Petru Vodă den ţéră, i-aŭ fostŭ închisŭ in cetatea Romanuluĭ, avêndŭ prepusŭ de viclenie, cum s'aŭ şi arătatŭ maĭ apoĭ, că adevĕratŭ aŭ fostŭ viclenĭ; şi îndată prinḑêndu'ĭ, cu grele muncĭ i-aŭ muncitŭ, şi le-aŭ tăĭatŭ capetele.

---

[1]). 7048, ḑice Neculaĭ Costin, carele arată într'altŭ chipŭ mórtea luĭ Alecsandru Vodă Cornea. Dupĕ ce povestesce întocma ca Urechi împăcarea boĭarilorŭ cu vechiul lorŭ Domnŭ Petru Vodă, elŭ urmézĕ aşa: «Ĕră pre Alecsandru Vodă, precum scrie Istvanfie istoricul Ungurŭ, 'l-aŭ omoritŭ boĭarii ce eraŭ cu dênsul, nădĕjduindŭ că dintru acea faptă vorŭ avea cinste la Petru Vodă. Şi eşindŭ şi aceĭ boĭarĭ in têmpinarea luĭ Petru Vodă, cu multă glótă de ţéră, aŭ înţĕlesu Petru Vodă fapta lorŭ, şi Dumneḑeŭ nu i-au lăsatŭ fără osândă pentru mórtea ce făcuse eĭ, ântêiŭ luĭ Stefan Vodă Locustă, apoĭ luĭ Alecsandru Vodă Cornil. Aŭ poruncitu Petru Vodă de le-aŭ tăĭatŭ capetele, şi ântêiŭ i-aŭ muncitŭ cu muncĭ grele şi grósnice. Aşa este sfârşitul rĕiloru şi cumpliţiloru vĕrsatoriloru de sânge nevinovatŭ. Ĕra viindŭ Petru Vodă in Galaţi, aŭ pusŭ Hatman pre Petrea, feciorul luĭ Vartic».—*N. C.*

www.dacoromanica.ro

Eaní socotiţi Dumnĭavóstră, cum plătesce Dumneḑeŭ celora cé facŭ réŭ. Acestiĭ fiindŭ leĭ sĕlbaticĭ şi lupĭ încruntaţi, multă pedépsă aŭ făcutŭ luĭ Petru Vodă în domnia d'ântêiŭ. Maĭ apoĭ, stămpĕrându-şĭ inimile asupra luĭ Stefan Vodă, neavêndŭ nice o vină, cu rea mórte 'l-aŭ omorîtŭ, cum s'aŭ pomenitŭ maĭ susŭ, la Domnia luĭ Stefan Vodă. Iată dér, după fapta lorŭ cea rea, curândă vreme le trimise Dumneḑeŭ osândă asupră, de luaré şi eĭ plată cu sabie, ca şi Stefan Vodă. Intr'acéstaşĭ ḑi, Petru Vodă aŭ pusŭ pre Petrea, fecĭorul luĭ Varticŭ, Hatman şi Părcălabŭ de Sucévă. Intr'acestaşŭ anŭ, dacă s'aŭ aşeḑatŭ Petru Vodă la domnie, aŭ trimisŭ de 'şĭ-aŭ adusŭ pre Dómna sa Elena şi pre fiiĭ seĭ, pre Iliaşŭ şi pre Stefan, şi pre fiică-sa Rucsanda, de la cetatea Ciceuluĭ, din ţéra Unguréscă; şi sosindŭ la Sucévă, Maiŭ 25, eşitu-le-aŭ Petru Vodă înainte treĭ mile de locŭ. Acolo multă bucurie era la adunarea lorŭ; că pre câtă jale era când se despărţise de la Ciceŭ de se dusĕse la Ţarigrad, maĭ multă bucurie şi veselie éra acum la împreunarea lorŭ. Deacĭ, dacă se aşeḑară cu toţiĭ la scaunŭ, nu uĭtă Petru Vodă datoria sa, cu care maĭnainte pre toţĭ îngrădĭa; ce, ca unŭ păstorŭ bunŭ, grijĭa de oile sele cele perite, ca sĕ le afle. Trimis'aŭ solĭ la Craiul Leşescŭ de 'şĭ cerea robiĭ seĭ, ce'ĭ luase Tarnovski Hatmanul, când venise cu óstea la Hotin; ce, nemică n'aŭ isprăvitŭ, că s'aŭ întorsŭ soliĭ fără de nice o ispravă.

Petru Vodă, dacă s'aŭ aşeḑatŭ in domnie, de nemică altă nu grijĭa, ce numaĭ cu tótă casa sa petrecea in ocpeţe şi in desmerdăciune.

Aceste povestĭ ce scriŭ de Petru Vodă Rareşŭ, că aŭ lăsatŭ scaunul şi aŭ pribegitŭ în ţéra Unguréscă, şi de multe nevoĭ ce aŭ petrecutŭ acolo, şi cum aŭ mersŭ la Ţarigradŭ, şi cum aŭ eşitŭ cu a doua domnie in Moldova, cronicarulŭ Leşescŭ de aceste fórte pre scurtŭ scrie; póte fi că n'aŭ sciutŭ de tóte. Ĕră Letopiseţul celŭ Moldovenescŭ deagĭunsŭ şi deschisŭ tóte pre-rônd însemnéḑă; pre carele tóte dacă le-amŭ luatŭ séma, le-amŭ socotitŭ a fi adevere, şi pe care le-amŭ tocmitŭ careşĭ la locurile sele [1]).

Când s'aŭ bătutŭ Petru Vodă cu Maĭlat, Voevodul Ardéluluĭ, în anulŭ 7049.

Călcândŭ Ungurĭĭ prieteşugul ce'lŭ avea cu Petru Vodă, după ce s'aŭ aşeḑatŭ la domnie al doile, venit'aŭ hokim Impĕrătescŭ de la Sultan Suleĭman la Petru Vodă, ca să mérgă asupra Ungurilorŭ, şi sĕ prinză pre Maĭlat, Voevodul Ardéluluĭ. Şi i-aŭ trimisŭ intr'agĭutorŭ pre Ciubali Beiŭ, cu óstre Turcéscă, şi

[1]). Negreşitŭ că acestŭ Letopiseţŭ Moldovenescŭ de care vorbesce Vornicul Urechi, şi care tratéză atâtŭ de largŭ despre intêmplările luĭ Petru Vodă Rareş, este acelaşŭ Letopiseţŭ vechiŭ de care Urechi ne pomenesce in predoslovia sa, şi care ne asiguréză că se sfârşĭa cu Domnia luĭ Petru Vodă Rareşŭ. — Veḑĭ tomúl I a Letopiseţelorŭ, pagina 95. — Simion Dascălul şi cu ceĭ-alţĭ doĭ compilatorĭ aŭ urmatŭ întocmaĭ tecstuluĭ luĭ Urechi in totŭ ce se atinge de Petru Vodă Rareşŭ; ĕră Miron şi cu Neculaĭ Costin, asemine şi Ión Neculce, suntŭ multŭ maĭ scurţi. Deosebirile ce suntŭ între ceĭ d'ântêiŭ Cronicarĭ, şi între acestĭ treĭ de pe urmă, s'aŭ însemnatŭ prin note in tótă Domnia luĭ Rareşŭ. — Red.

www.dacoromanica.ro

pre Radul Vodă cu Muntenii. Şi vrêndŭ Petru Vodă sĕ plinéscă poronca împĕrăţiei, aŭ purcesŭ cu tótă óstea sa, împreună cu Radul Vodă cu Muntenii, şi cu Ciubali Beiŭ cu Turcii, şi aŭ trecutŭ pre Oituz la Ardél. Şi mergêndŭ cu toţii asupra luĭ Maĭlat, Voevodul Ardéluluĭ, şi âncă n'aŭ ajunsŭ la Făgăraş, acolo i-aŭ tĕmpinatŭ Maĭlat Voevodul cu óste Unguréscă; şi dândŭ rĕsboiŭ vitezesce de âmbe părţile, Iunie 20, perdut'aŭ rĕsboĭul Ungurii, şi pre Maĭlat 'l-aŭ prinsŭ viŭ Petru Vodă, şi 'l-aŭ băgatŭ in obeţe, şi 'l-aŭ trimisŭ la Impĕrăţie; şi aşa Petru Vodă, prădândŭ şi arţêndŭ in ţéra Unguréscă, s'aŭ intorsŭ înapoĭ fôră de nice o smintélă[1]). Dupĕ ce aŭ prinsŭ Petru Vodă pre Maĭlat, Voevodul de Ardél, şi 'l-aŭ trimisŭ în obeţe la Sultan Suleĭman, la alŭ doile anŭ, in 7050, Septemvrie 12, iar aŭ venitŭ hokim de la Impĕratul Turcescŭ la Petru Vodă, sĕ mérgă sĕ prade in ţéra Unguréscă, pentru multe neîngăduinţe şi amestecăturĭ ce se aţiţaŭ[2] şi plinindŭ poronca Impĕrăţieĭ, avea şi Petru Vodă mare scărbă pre Ungurĭ, pentru mulfe nevoĭ ce 'ĭ făcuse, âncă de când era inchisŭ in cetatea Ciceuluĭ, de nu 'şĭ era volnicŭ cu nemică; maĭ apoĭ şi prieteşugul ce 'lŭ aveaŭ impreună îlŭ călcase. Rĕdicatu-s'aŭ cu tótă puterea sa, şi aŭ intratŭ in ţéra Unguréscă de aŭ prădatŭ şi aŭ arsŭ pên la cetatea de Balt[3]. Acolo aŭ şedutŭ şese ţile; şi multă pagubă făcêndŭ ţĕreĭ Ungurescĭ s'aŭ intorsŭ pe la Bistriţa fôră de nice o smintélă, şi trecêndŭ muntele aŭ eşitŭ pren Câmpul-lungŭ, şi s'aŭ dusŭ la scaunul seŭ, la Sucévă.

Cronicarul Leşescŭ, de acéstă pradă ce aŭ făcutŭ Petru Vodă maĭ pre urmă, nemică nu scrie; că póte sĕ hie, cum, dacă aŭ mersŭ Petru Vodă in ţéra Unguréscă, şi nice unŭ rĕsboiŭ neavêndŭ cu nime, pentru că n'aŭ fostŭ cu cine 'ĭ sta improtivă, ce aŭ prădatŭ şi s'aŭ intorsŭ inapoĭ cu pace, pentru aceea n'aŭ

[1]). Sultan Suleĭman inţĕlegêndŭ pentru Maĭlat, Domnul de Ardélŭ, că âmblă cu vicleşugŭ asupra Crăieĭ Isabelliĭ şi a feciorului eĭ, ajungêndu-se cu Ferdinand, trimis-aŭ poruncă la Ahmet Paşa de la Nicopol, şi la Petru Vodă, şi la Radul Vodă, Domnul ţĕreĭ Muntenescĭ, de aŭ mersŭ cu oştĭ in Ardélŭ. Intrat-aŭ Petru Vodă pre Oituz, şi s'aŭ adunatŭ cu Paşa şi cu Radul Vodă la Dunăre. Nice o scădere ţereĭ Ungurescĭ, pre unde aŭ mersŭ cu oştile, n'aŭ făcutŭ, pentru sĕ nu aibă grijĕ şi prepusŭ Maĭlat. Ĕră fiindŭ fôră grijĕ Maĭlat la casele sele, facură sfatŭ Domniĭ acestia cu Paşa, neputêndŭ sĕ 'lŭ prinḑă făţişŭ, cu vicleşugŭ; şi trimiseră de chĭemară pre Maĭlatŭ sĕ vie la Paşa, pentru intemeerea legăturilorŭ de pace intre dênsul şi intre Impĕrăţie, făcêndu-ĭ scire că şi Sultan Suleĭman aŭ purcesŭ de vine sĕ mântuéscă Buda de incongĭurarea Nemţilorŭ, socotindŭ că maĭ bine cu pace sĕ se aşeḑe de câtŭ cu vĕrsare de sânge. Rĕspuns-aŭ Maĭlat că nu are cum merge la Paşa; çe, de 'ĭ va trimite Paşa zălogŭ pre unŭ feciorŭ alŭ seŭ, elŭ va veni la Paşa. Rĕspuns-aŭ Paşa că pre fiul seŭ nu 'lŭ póte trimite la dênsulŭ, căcĭ este in slujbă Impĕrătéscă, şi este cu primejdie de viaţă la dênşiĭ a trimite zălogŭ fôră scirea Impĕrăţieĭ; ce 'ĭ va trimite doĭ Agĭ marĭ, de Vidin şi de Silistra, cărora le-aŭ datŭ Impĕratul stéguri de Isprăvnicie. Şi imbrăcândŭ Paşa pe doĭ Comişeĭ de a grajdiuluĭ luĭ in haĭne scumpe, şi cu arme forecate, şi pre caĭ impodobiţi, i-aŭ trimisŭ. Şi incredinţêndu-se Maĭlat, 'i-aŭ primitŭ cu cinste, nesocotindŭ a hi vicleşugŭ. Vĕḑêndŭ zălóge aceĭ Turcĭ de cinste, aŭ venitŭ Maĭlat in taĭbăra luĭ Paşa, şi deodată aŭ mersŭ la corturile lui Petru Vodă; şi primindu-lŭ Petru Vodă cu cinste, 'l-aŭ ţinutŭ cu voróvă, până aŭ venitŭ mulţime de Turcĭ, amestecaţi cu Muntenĭ, de 'l-aŭ luatŭ şi 'l-aŭ băgatŭ in obeţe; şi ducêndu-lu la Paşa, 'l-aŭ trimisŭ indată la Impĕrăţie, la Ţarigrad, şi acolo puindu-lŭ la inchisóre, 'l-aŭ ţinutŭ până i s'aŭ sĕvĕrşitŭ viaţa. Ĕră Petru Vodă s'aŭ intorsŭ inapoĭ; şi era atunce aniĭ 7049. — *N. C.*

[2]). Ce se aţiţaŭ pentru Crăia Unguréscă, după mórtea luĭ Ian Zapolie. — *N. C.*

www.dacoromanica.ro

insemnatŭ cronicarulu Leşescu. Éra Letopiseţul Moldovenescŭ arata adevĕratŭ că aŭ mersŭ Petru Vodă la Ungurĭ, cum scrie maĭ susu, de au pradatu şi au arsŭ, şi cu nimene unu rĕsboiu n'au avutu. Dece, şi noĭ n'amu trecutu nice acésta foră pomenire[1]).

Dacă s'aŭ intorsŭ Petru Voda den ţéra Unguréscă, intru acea lauda au sĕvêrşitŭ monastirea Pobrata, care era zidita de dênsul, şi o au sfinţitu. Aşijderea şi monastirea de Râşca s'aŭ apucatŭ a o zidire; şi Dobrovĕţul aŭ istovitu; şi la monastirea Chipriana aŭ lucratu. Inca şi alte multe lucruruĭ bune se afla facute de dênsul, cumu'ı la Mitropolia de Roman, şi la Mitropolia de Sucéva [2]), şi la monastirea Bistriţeĭ, şi bisericĭ de pétră in Harlaŭ, şi in Baĭe; şi altele multe aŭ făcutu.

Şi cu adevĕratŭ era fecĭorŭ luĭ Stefan Vodă celuĭ bunu[3]), că intru totŭ semĕna tătâne-seu; că la rĕsbóĭe îĭ mergea cu norocŭ, că totŭ au ısbânditu; şi multe lucrurĭ bune şi Dumneḑeescĭ apucase de facea. Ţéra şi moşia ca unu părinte o socotıa. Judecata cu direptate o făcea. Éră la sfatŭ era omŭ cuviosŭ, şi la tóte lucrurile indresneţŭ, şi la cuvêntŭ gata a dare rĕspunsu, de 'lu cunosceaŭ toţĭ că 'ĭ harnicŭ se domnéscă ţéra.

In anul 7052, in 15 Maiŭ, purces'aŭ Iliaşŭ Vodă, fecĭorul luĭ Petru Vodă, la Ţarigrad

De mórtea luĭ Petru Vodă Rareşŭ.

Petru Vodă, fiindŭ bĕtrânŭ de ḑile, şi caḑêndu in bóla grea, aŭ platitu datoria sa ce aŭ fostŭ datorŭ lumeĭ, şi s'aŭ severşitŭ la anul 7055, Septemvrie in 4, Vineră la méḑa-nópte ; şi cu cinste 'l-aŭ ingropatŭ in monastirea Pobrata, ce este zidită de dênsul, cu multă jale şi plângere despre toţĭ, ca duı ĕ unŭ părinte a lorŭ, carele n'aŭ fostŭ maĭ josú de câtŭ alţiĭ, ce aŭ lăţitŭ hotarul ţĕreĭ; că pre Sĕcuĭ de multe orĭ i-aŭ arsŭ şi i-aŭ prădatŭ, şi luându-le cetaţile şi oraşele, subt puterea sa i-aŭ supusŭ. Şi atâta gróză le-aŭ datu, câtu la vreme de primejdie ce era şi pribagŭ la dênşiĭ, şi 'şĭ perduse Domnia, şi dupĕ ce s'aŭ dusu la Turcĭ, lăsându-şı Dómna şi cuconiĭ in Ciceu, cu tóta averea, atunce Ungurii, necum se se bage sĕ'ĭ jĕcuĭască, ce inca i-aŭ păzitŭ, şi i-au socotitu pâna la venirea luĭ, alŭ doile rôndŭ, la Domnia ţĕreı Moldoveĭ. Aşijderea şi cu Leşii de multe orĭ s'aŭ bătutŭ, şi Pocuţia le-aŭ fostŭ luatu suptu ţinerea luı. Éra maĭ

[1]). Insĕ, Letopiseţele străine, Leşeşcı şi Ungurescı, de acesta oştire a luĭ Petru Voda nu pomenescu; ce, de Ilıaşu Vodă, fecıorul luĭ Petru Voda, scriu ca aŭ făcutu acele pradĭ la Ardélŭ, precum vomŭ aı ĕta la rôndul seŭ — *N. C.*

[2]) Sevĕrşıt-aŭ şi Epıscopia dın Roman, şı Mitropolia din Sucéva aŭ innoitu şi au impodobitŭ. — *M. C.*

[3]). Semana bine a fire ficĭoru lui Stefan celuĭ bunu: aşa ısteţu la fire spre rĕsbóĭe, cum şi a zidire bisericĭ şi alte lucrurı bune. idem

www.dacoromanica.ro

apoĭ, după multă trudă, a sa, creştinesce, in cinste, şi in ţéra sa s'aŭ sĕvĕrşitŭ, după ce aŭ plinitŭ Domnieĭ sele ceĭ d'ântêiŭ şi ceĭ de a doua, 38 de anĭ[1]).

CAP. XIX.

Domnia luĭ Iliaşŭ Vodă, fecĭorul luĭ Petru Vodă, carele maĭ apoĭ s'aŭ turcitŭ. 7055, Septemvrie 5..

Intr'acestaşŭ anŭ, după mórtea luĭ Petru Vodă Rareşŭ, tótă ţéra aŭ rĕdicatŭ Domnŭ pre Iliaşŭ Vodă, fecĭorul celŭ maĭ mare a luĭ Petru Vodă, într'o Sâmbătă, Septemvrie 5; că şi firea şi faţa îlŭ lăuda a fire blândŭ, miloştivŭ şi aşedătorŭ, nădĕjduindŭ boĭeriĭ şi ţéra că va urma tătâne-seŭ, care nădejde pre toţĭ aŭ amĕgitŭ. Că Iliaşŭ Vodă, denafară se vedea pomŭ înfloritŭ, éră denlăuntru, lacŭ împuţitŭ; că avêndŭ lângă sine sfetnicĭ tinerĭ, Turcĭ, cu carĭĭ ḑiua petrecea şi se desmerda, éră nóptea cu turcóĭe curvindŭ, den obicéĭele creştinescĭ s'aŭ depărtatŭ. In vedere se arăta creştinŭ, éră nóptea în sloboḑie mahmetéscă se dedese; şi atâta se călcase legea creştinéscă, câtŭ de 'lŭ vrea cruţa Dumneḑeŭ multŭ într'acea desfrânare, pre toţĭ îĭ vrea aduce-den lumină la întunerecŭ. Ce Dumneḑeŭ n'aŭ lăsatŭ norodul seŭ întru peirea nesciinţeĭ şi necunoscinţeĭ Dumneḑeescĭ[2]). Şi într'acelŭ anŭ a domnieĭ luĭ, făcutu-s'aŭ ierne grele şi gerurĭ marĭ, câtŭ şi viile şi pomiĭ aŭ sĕcatŭ de gerurĭ. Éră la alŭ doile anŭ a domnieĭ sele, April 7, in anul 7056, Sâmbătă după Pascĭ, Iliaşŭ Vodă aŭ tăĭatŭ capul luĭ Vartic Hatmanul, in târgŭ in Huşĭ, şi 'l-aŭ dusŭ de 'l-aŭ îngropatŭ in monastirea Pobrata.

Şi între multe fără de legĭ ce făcea Iliaşŭ Vodă, ămplêndu'lŭ Satana de învĕţătura sa, lăsat'aŭ domnia şi ţéra pe séma frăţine-seŭ, luĭ Stefan Vodă, şi a mâne-sa, in anĭĭ 7059, Maiŭ 1; éră elŭ s'aŭ dusŭ la Sultan Suleĭman de aŭ primitŭ legea luĭ Mehmeŭ, lepădându-se de Hristos, socotindŭ că va dobândi cinste mare de la Turcŭ[3]). Éră maĭ apoĭ, rĕŭ s'aŭ înşelatŭ; că dacă s'aŭ Turcitŭ, a-

[1]) Acestŭ portretŭ atâtŭ de caracteristicŭ, a luĭ Petru Vodă Rareş, nu se află nicĭ la Miron nicĭ la Neculaĭ Costin, carĭĭ se mărginescŭ a ḑice că: «Imbĕtrânitŭ, şi cu bólă grea adaosŭ cătrĕ bĕtrâneţele sele, şĭ-aŭ datŭ datoria cea de obşte, cu mare jele tuturorŭ, şi 'l-aŭ astrucatŭ in monastirea Pobrota, in anĭĭ 7054.»

[2]). De acestŭ Iliaşŭ Vodă, scrie Istvanfi istoricul, că pe vremea ce eraŭ multe amestecăturĭ in Ardél, 'ĭ-aŭ venitŭ şi luĭ poroncă Impĕrătéscă de la Sultan Suleĭman, de aŭ intratŭ in Ardél, avêndŭ şi óste turcéscă cu sine; şi trecêndŭ peste munţĭ s'aŭ tăbĕritŭ la Torian, şi de acolo aŭ sloboḑitŭ călărimea cĭamburŭ, şi aŭ prădatŭ oraşele Sĕcuilorŭ, şi aŭ arsŭ oraşele Sasilorŭ, anume Herman şi Prejmerul, până in pământŭ, şi mulţĭ ómenĭ aŭ robitŭ. Şi prinḑêndŭ veste Ungurĭĭ, aŭ săritŭ şi aŭ scosŭ totŭ duiumul ce luaşe Moldoveniĭ şi Turcĭĭ; şi pre mulţĭ oşteni de a luĭ Iliaşŭ Vodă aŭ luatŭ Ungurĭĭ şi Nemţiĭ. Éră de arŭ fi sositŭ pedestrimea Nemţéscă sĕ le fie apucatŭ potĭcile, nice singurŭ Iliaşŭ Vodă n'are fi scăpatŭ; şĭ aşa, cu deşertŭ s'aŭ întorsŭ înapoĭ, Iliaşŭ Vodă, la scaunul seŭ, la Sucévă.—N. C.

[3]). Scrie Gvagnin şi Cromer, că după ce s'aŭ turcitŭ, 'l-aŭ pusŭ la Isprăvnicie Sultan Suleiman; decĭ, vĕḑêndu-se in cinste Iliaşŭ Vodă, pentru sĕ'şĭ arate credinţa şi slujba la Im-

www.dacoromanica.ro

pucându-lŭ şi îndulcindu-lu cu bine, 'l-aŭ pusu Paşĕ la Dristoru; şi numele 'l-aŭ pusŭ Mehmet. Dece, nice întru acea cinste ce'ĭ dedese Impĕratul n'aŭ trăitŭ multă vreme; ce dupĕ doĭ anĭ, clevetindu-lŭ mulţĭ neprietenĭ a luĭ, cu multe cuvinte rele, către Impĕratul, aŭ căḑutŭ la închisóre; că aŭ trimisŭ Impĕratul de 'l-aŭ legatŭ şi i-aŭ luatŭ tótă averea; şi decia 'l-aŭ trimisŭ peste mare, la Brusa, de 'l-aŭ închisŭ; unde, de inimă rea, curêndă vreme aŭ muritu, şi 'şĭ-aŭ datŭ sufletul in mâna diavoluluĭ, in legea Turcéscă. Acestŭ Iliaşŭ Vodă aŭ ḑomnitŭ in Moldova 4 anĭ şi 8 lunĭ; şi deacĭ s'aŭ turcitŭ, cum s'aŭ pomenitŭ maĭ susŭ.

CAP. XX.

Domnia luĭ Stefan Vodă, feciorŭ luĭ Petru Vodă Rareşŭ, In anul 7059, Iunie 15.

Dacă aŭ părăsitŭ Iliaşŭ Vodă ţéra şi domnia, împreună şi legea cea parinţéscă, atunce într'acelaşĭ anŭ, 7059, Iunie în 15, boĭerĭĭ şi lŏcuitorĭĭ ţĕreĭ se sfătuiseră, şi 'şĭ-aŭ rĕḑicatŭ domnŭ pre Stefan Vodă, feciorul luĭ Petru Vodă; nădĕjduindu-se că de n'aŭ semănatŭ luĭ Petru Vodă feciorul celŭ maĭ mare, dóră va face datorie şi obiceiul părinţescŭ feciorul celŭ maĭ micŭ. Unde şi elŭ cu ośĕrdie s'aŭ apucatŭ, către toţĭ plecatŭ, milostivŭ, blândŭ şĭ nevoitorŭ spre lucruri bune. Bisericilorŭ s'aŭ arĕtatŭ cu dumneḑeire mare; ca sĕ pótă stinge numele celŭ rĕŭ a frăţine-seŭ, şi ca sĕ nu se arăte ceva abătutŭ de la pravoslavie, pre toţĭ ereticĭĭ den ţéra sa vrea sĕ'ĭ întórcă orĭ sĕ hie la legea pravoslavnică, şéŭ den ţéră sĕ ésă. Pre Armenĭ, pre unĭĭ de bună voĭe, cu gĭuruinţe şi daruri ămplêndu'ĭ, pre alţiĭ cu şila i-aŭ botezatŭ şi i-aŭ întorsŭ la pravoslavie; mulţĭ den ţéră aŭ eşitŭ la Turcĭ, şi la Leşĭ, şi pentr'alte ţĕrĭ, vrêndŭ sĕ'şĭ ţie legea lorŭ[1]). Cu aceste vrea Stefan Vodă sĕ acopere faptele frăţine-seŭ, luĭ Iliaşŭ Vodă, de lucrurile spurcate ce făcuse; la aceste cu nevoinţă se silĭa. Éră de cele ce se cade pravoslavieĭ, adecă Legeĭ Creştinescĭ, depărtatŭ era, că s'aŭ arătatŭ maĭ apoĭ cu lăcomie şi asuprele, şi curvie nestêmpărată era întru elŭ. Nu se răbda de femeĭ cu bărbaţĭ, nu rĕmânea fete fecióre nerusinate, nice gĭugănesele boĭerilorŭ nebatgĭocorite; şi-

---

părăţie, vorbindu-se cu o sémă de oşteni turceşcĭ, cu scirea Porţiĭ, avêndŭ povaţă pre unu Turcŭ (de nu va fi fostŭ Grecŭ) anume Marmara, aŭ mersŭ la Braţlav, şi aŭ încongiuraţŭ cetatea, şi aŭ aprinsŭ târgul de aŭ arsŭ până în pământŭ, şi aŭ luatŭ pe toţĭ ómeniĭ în robie. Éră pre urmă, şĭ pentru acéstă faptă asupra nevinovaţilorŭ creştinĭ ce aŭ peritŭ şĭ 'ı-aŭ robitŭ la Braţlav, întorcêndu-se cu isbândă, prepus'aŭ şi pre dênsul Sultan Suleiman pentru legea lorŭ că nu o ţinuse deplinŭ, şi aŭ poroncitŭ de 'l-aŭ omorîtŭ; şi nu se şcie cu ce mórte 'l-aŭ omoritŭ, nice s'aŭ maĭ sciutŭ ce s'aŭ făcutŭ. Aşa 'ı-aŭ plătitĭ Dumneḑeŭ.—N. C.

[1]) Pe próstă cale purcesĕse Stefan Vodă cu aceste (isgonirea şi silirea Armenilorŭ); socotindŭ că va stinge ocărita viaţă a frăţine-seŭ, şi va înnoi bunul nume a tatăne-seŭ; adevĕratŭ, fecioriu bunu adaogŭ şi crescŭ numĕle părinţilorŭ seĭ, şi'lŭ facŭ fără de mórte; éră cei rĕĭ fecioriĭ ocărescŭ şi stingŭ numele părinţilorŭ bunĭ.—*N. C.*

www.dacoromanica.ro

mai apoi, de vrea domni multu, nu vrea hi ca sĕ nu ĭee urma frăţine-seŭ, luĭ Iliaşu Vodă [1]).

Petrecêndŭ aceste nevoĭ multe boĭeriĭ şi lŏcuitoriĭ ţĕreĭ, despre Domnul lorŭ, n'au maĭ pututŭ suferi fora-omenirea şi rĕutăţile luĭ; ceântêiŭ s'aŭ sfătuitŭ cu taĭnă, ce vorŭ face ca sĕ se póta curaţi de dênsul; şi, sfătuindu-se, aŭ alesŭ ca sĕ agĭunga de sîrgu la boieriĭ ceĭ pribagĭ, cariĭ eraŭ in ţéra Leşéscă, eşiţi de multe nevoĭ. Deaciĭ, dacă aŭ avutŭ scire şi respunsŭ de la dênşiĭ, cum eĭ voru veni forĕ zabavă (cu cine arŭ alege sĕ le hie Domnŭ de'ntre dênşiĭ), îndată acestiĭ, nóptea, cu toţiĭ s'au rĕdicatŭ la podŭ la Ţuţora, şi aŭ tăĭatŭ aţele cortuluĭ asupra luĭ Stefan Vodă, şi acolo cu multe rane petrunḑêndu'lŭ 'l-aŭ omorîtu, in anulu 7060, Septemvrie, după ce aŭ domnitŭ doĭ anĭ şi patru lunĭ.

Mulţi voru sĕ ḑică, cum la acéstă faptă ce însemnamŭ sĕ fie fostŭ boĭeriĭ vicleni, de aŭ omorîtŭ pre celŭ maĭ mare a lorŭ. Éră eŭ rĕspunḑŭ la acésta: ca Dumneḑeu pre celŭ maĭ mare 'l-aŭ lăsatŭ, şi giudeţulŭ celŭ cerescŭ alu seu pre pamêntŭ i 'l-aŭ datu; şi precum iubesce elŭ sĕ vaḑă pre Dumneḑeŭ in ceru gĭudecatoru blându faptelorŭ luĭ, aşa sĕ se arate şi elŭ celorŭ ce suntŭ subt stăpêniea sa; şi cum nu sufere Dumnezeŭ strimbătate, aşa şi elŭ sĕ nu faca altuĭa. Dece, care póte fi omu ca acela, sĕ'şĭ vaḑĕ muierea silită şi batjocurită, şi sĕ sufere? Carele nu va suspina, vĕḑêndŭ fiĭcă-sa, fecĭóră den sênul seŭ, ce o au cruţatŭ, sĕ o ia óre cine şi sĕ 'şĭ riḑĕ de dênsa? Şi care slujitorŭ, s'au boĭarin, va primi sĕ'ĭ ia muĭerea spre pohta sa cea neastêmpĕrată, şi nu'ĭ va gândi rĕu? Ce vina, déră, vomu putea da celuĭ ce nu póte suferi amarulu inimiĭ sele? Că nu elŭ, ce Dumneḑeŭ simeţeşce pre unulŭ ca acela, sĕ fie plinitorŭ şi certătoru de pĕcate ca acele; şi pentru acésta le trimite sfĕrşitŭ ca sĕ nu maĭ adaoge pĕcatulŭ [2]). Precum pre ceĭ buni vedemŭ că aŭ sfĕrşitŭ bunu şi lăudatŭ; éră ceĭ rĕĭ, rĕŭ s'aŭ sferşitŭ după cuvêntulŭ Proroculuĭ, in psalm XXXIII: «*mórtea pĕcătoşilorŭ cumplită este*» [3]).

---

[1]). Ḑice sfanta scriptura, Levit XX· «cela ce va pi ecurvi cu muĭerea altuĭa, şi va face curvíe cu muierea vecinuluĭ seu, cu mórte se móra curvarul şi precurvarul.» Şi la adoua lege ḑice sfânta Scriptura: «blastematu, carele dórme cu muierea vecinului seŭ, şi sĕ ḑică norodŭ aminu! aşa sĕ fie!» La Esdra, Cap III ḑice: «Depărtaţi-vĕ de muĭerile pămêntului şi de muĭerile strĕine.» Pavel Apostol, la Copint. I. ḑice: «Feriţi-vĕ de curvie, că pe curvari şi precurvari gĭudeca'i-va Dumneḑeu.» — Pentru aceea cu cale s'aŭ sfătuitŭ boĭarii şi cu dreptate asupra luĭ Stefan Voda, etc. — *N. C.*

[2]). Şi aceste ânca sĕ se scie, că prin sloboḑirea luĭ Dumneḑeu, nerăbdândŭ spurcata faptă, se pedepsescŭ de ómeni Domni rĕi şi turbaţi, precum şi de acestŭ Stefan Vodă s'aŭ arĕtatu, ca 'l-au omoritu boiern. — Adaosu de *N. C.*

[3]). In anul 7065, éra de la Hristosŭ 1557, Sultan Suleiman aŭ trimisŭ óste Turcéscă in ţéra Unguresca, sĕ bata Segedinul. Éra Toma Nadajdie, Ispravnicul ţĕreĭ Ungurescĭ, inţĕlegêndu ca aŭ venitu Turcii la Segedinu, s'aŭ pornitŭ şi elŭ cu oştĭ Ungurescĭ de aŭ inceputŭ

www.dacoromanica.ro

CAP XXI.

Domnia Ioldiĭ Vodă, carele aŭ domnitŭ treĭ ţile.

Indată ce aĭ omorîtŭ boĭeriĭ aceĭ pre Stefăniţa Voda la Ţuţora, cu toţiĭ s'aŭ sfătuitŭ şi au rĕdicat'ĭ Domnŭ pre Ioldea, şi i-au datŭ sĕ'ĭ fie Dómnă pre Rucsanda, fata luĭ Petru Vodă, sora luĭ Stefăniţa Vodă. Şi au purces ı pre Iijia in susŭ sĕ mérga la Sucévă sĕ facă nuntă; şi au mersŭ pana la Şipote, nesciindŭ nimene de venirea acestuı Domn'ı. Primind ı de veste pribegiı boĭerĭ, den ţéra Leşéscă, de mórtea luĭ Stefan Vodă, au rĕdicatŭ Domn ı pre Petrea Stolniculu, şı'ĭ schimbara numele de'ĭ ţiceau Alecsandru Voda, pre carele 'l-aŭ poreclitŭ Lăpuşneanul. Intr'acesta chip'ĭ, aflândŭ vreme îndĕmâna pribegiĭ sĕ vie la moşie in ţéră, îndată s'aŭ sfătuit'ĭ şi au caḍut'ı după Siniavski, Voevodul Rusieĭ, şi Hatmanul Koroniĭ, se le dea agıutor'ĭ, sĕ vie in ţéra. Dece, Voevodul, înţĕlegêndu-se cu Kraiul, nemică n'aŭ zăbovitŭ, ce au strinsu óste degrabă, şi aŭ purcesu spre ţéră; unde, au socotitŭ ca se nu vie ora capı, şi au rĕdicatu Domnŭ, cum s'aŭ pomenitŭ maĭ susŭ, pre Petru Stolnicul, in târgu in Trebulea. Şi aŭ întratŭ in ţéra cu óste Leşéscă, pre cuvêntul boĭeriloru celoıu den ţéra, ce trimisese maĭ denainte vreme la pribegi, ca sĕ vie fora zabava cu capŭ, ca eĭ vorŭ sili se se curăţéscă de Stefan Vodă, cum s'aŭ şi têmplatu. că gătindu-se pribegiı cu óstea Leşésca se între in ţéră, boĭerıĭ ceĭ de ţéra şi aflară vreme se se curaţéscă de Stefan Voda. Deacia n'aĭ aşteptatu pre cuvêntul ce trimisĕse la pribegĭ, ca sĕ vie cu capŭ; ce, îndată aŭ rĕdicatu la Dom ıie pre Ioldea, şi au venitu pâna la Şipote, pe Miletin.

Intru acea vreme, întrându şi pribegiı cu Alecsandru Voda in ţéra, şi de sîrgu oblicindŭ că ţéra au rĕdicatŭ capŭ pre Ioldea, la domnie, carele mergea spre Sucévă sĕ facă nuntă cu Rucsanda, de sîrg ı au trimisu Alecsandru Vodă pre Moţoc Vornicul cu o sémă de óste înainte, ca sĕ prinḍĕ pre Ioldea Vodă; şi prinḍêndu'ĭ calea la Şipote, neavêndu elu nice o scire de nicăire, 'l-aı împresuratŭ óstea Leşéscă şi 'l-aŭ prinsŭ viŭ; pre carele mai apoĭ, daca au sositŭ Alecsandru Vodă, 'l-au semnatŭ la nasu şi 'l-aŭ datŭ la calugărie, in anul acestaşŭ, 706[1]) Septemvrie.

---

a bate cetatea Baboţie, ce era luata de maĭ nainte de Turcı Éra înţelegêndu Turciĭ de una ca acésta, aŭ lasatŭ Segedinul şı au mersu sĕ dea agıutoru cetaţıı Baboţıı; şı dandŭ rĕsboiu, aŭ înfrîntŭ Uugurii pre Turcı şı ı-au bıuiţu. Atunce s'au întorsu Craıasa Isabella cu fiiulu eı, Ian Jıgmond, la cnezıa Ardélulu, den poronca luı Sultan Suleıman, ga ınd'o pe însa solul Turcescŭ la Petricovu in ţéra Leşésca ; şı de acolo, împreuna cu solul Turcescŭ, au venitu in Ardél, cum amu pomenitu unde amu scrisu de Craia Ungurésca. Èră ın anulŭ de la Hrıstos 1554, Ivan Vasılievicĭ, marele Cnéz a Mosculuĭ, aŭ dobandıtŭ subt ascultarea sa oraşul Astrahanul, şi órdele ce suntu la marea Caspia, cărei marı ıı ţicu *Hvalensca more.* De atunce se scrıu Impĕraţıĭ Mosculuĭ, *stepânĭ Astrahanuluĭ.* — *N. C.*

,) 7065 Zıce Neculaı Costin.

www.dacoromanica.ro

CAP. XXII.

Domnia lui Alecsandru Vodă Lăpușnénul.

Alecsandru Vodă Lăpușnénul, dacă aŭ venitu in ţéră, aŭ luatu, sĕ'ĭ fie Domna, pre Rucsanda, fĭica luĭ Petru Voda, care era sĕ o ia Joldea; şi cu dragoste ĭlŭ primirĕ boleriĭ; şi mergendu pre la Harlăŭ, aŭ trasu la Sucéva, şi au şeḑutŭ in scaunu. Deciĭ, s'aŭ cununatu cu Dómna Rucsanda, şi au făcutu nunta.

Intr'acestaşŭ anu au fostu omorŭ mare şi ĭérnă grea. Dece, dacă s'aŭ aşeḑatŭ Alecsandru Voda la domnie, nu grijia de alta, ce numaĭ de pace, in tóte părţile, şi de aşeḑarea ţereĭ. Éra cu Dómnă-sa Rucsanda aŭ avutu doĭ fecĭorĭ, pre Bogdan şi pre Petru.

Domnindu Alecsadru Vodă ţéra, intru lauda luĭ Dumneḑeu au ziditŭ monăstirea Slatina, cu multa cheltuéla şi osêrdie, şi o au sfinţitu Grigorie Mitropolitul. Éră la sfinţenie, ḑicu sĕ hi fostŭ preoţi cu diaconĭ 117, in anul 7066, Octomvrie in 14. Dupĕ acésta şi Pangaraţiĭ au ziditu, maĭ multu de frică de câtŭ de buna voĭe, ca de multe orĭ i s'au arĕtatŭ in visu sfântul mucenicu Dimitrie, ingrozindu'lu ca sĕ 'ĭ faca beserica pre acelu locu; dece, cu osêrdie şi cu nevoinţa s'aŭ apucatu de o aŭ ziditu.

In alu patrule anŭ a domnieĭ luĭ Alecsandru Voda, trimis'au Sultan Suleĭman hochimŭ la Alecsandru Voda şi la Petru Vodă, Domnul Muntenescu, sĕ mérgă cu oste la ţéra Unguréscă, pre pohta Unguriloru se le puíe Craiŭ pre Stefan, fecĭorul luĭ Ianoş Craiu, la scaunul celu de moşie a tătane-seu. Şi indată, dupĕ poronca Impĕrăţieĭ, aŭ mersŭ şi 'l aŭ dusu de 'l-aŭ aşeḑatŭ la Craie; şi de atunce s'au plecatu Ungurii a dare biru Turculuĭ. Éră Domnii se intórserĕ cu tótă óstea loru cineşĭ la ţéra lorŭ, aducêndŭ multu jacŭ şi dobândă de la Ungurĭ.

Pre acea vreme fost'aŭ ĭérnă mare şi gerósă, de aŭ ingĭeţatŭ dobitóce şi here pen pădurĭ.

Éră intr'acestaşŭ anŭ, 7066, Septemvrie [1]), prestĕvitu-s'aŭ Macarie, Episcopul de Roman, ziditorul şi incepĕtorul monastireĭ Rîşcăĭ, carele aŭ fostu la scaunul Romanuluĭ 27 de anĭ, şi cu cinste 'l-au ingropatŭ in monastirea sa, in Rîşca; şi in locul luĭ s'au sfinţitu pre Anastasie, omu destoĭnicŭ a primire slujba păstorieĭ sale, carele, 14 anĭ maĭ apoi, aŭ fostu şi Mitropolitŭ [2]).

1). Genarie 1 — *Simeon Das alul*

2). Pre acéstă vreme, in anii de la Hristos 1562, éră de la zidirea lumĭ 7071, Ivan Vasili vi ĭ, marel Cnéz a Mosculuĭ avêndŭ cu sine 300,000 de óste, s'au pornitŭ asupra ceăţii Poloţcul, ce este pe apa Zvina; şi cu multă vĕrsare de sange o aŭ dobânditu Aflat'aŭ marĭvi terii intr'acéstă cetate; ḑece miĭ de ómeni au robitŭ, scriu cronicarii Lĕşescĭ, éră pe jidovĭ, carii n aŭ vrutu sĕ se bo eḑe, au poroncitŭ de i-au inecatu in apa Zvina — *C N.*

www.dacoromanica.ro

De ivirea lui Despot Ereticul[1]) 7069.

Dupè alŭ noële anŭ a domniei lui Alec andru Vodă, s'aŭ ivitŭ Despot, pre poreclă, ĕră numele i-au fostŭ Heraclu Vasilic, ce aŭ fostu de nascerea sa den ostrovul Samos, carele aŭ fostŭ sciindu multe limbĭ: Frăncesce, Nemţesce, Grecesce şi Lătinesce. Acesta fiindu nemeritŭ la ţéra Leşésca, şi intre slujitorĭ la rĕsbóie âmblăndŭ, avĕndŭ şi viaţă intre Soţinĭ, s'au incleştatŭ intre nisce Evangelistĭ (că şi elŭ nu era pravoslavnicŭ), şi s'au facutu ca este fecĭoru de Domn; şi nu putea a eve sĕ vie spre ţĕră, că Alecsandru Vodă avea prietenie bună cu Leşiĭ, cum şi Leşiĭ aveaŭ legătură tare cu Turciĭ, pentru amestecaturĭ ca aceste. Ĕră Despot, pre ascuns, cu protivniciĭ seĭ se gatĭaŭ, şi'ntre Cazacĭ şĭ-aŭ făcutŭ prietenie. Aceste inţelegêndu Starostiĭ de la marginea ţereĭ Leşescĭ, aŭ datu scire la Craiŭ. Ĕra Craiul indata aŭ trimisŭ cărţile sele pretutinderea, de capŭ ingrozindŭ, carele se va baga sĕ trécă peste invĕţetura, si pre Despot sĕ 'lŭ opréscă la Pomoran. Unde, macar că deodata s'aŭ alinatŭ lucrul, ĕră maĭ apoĭ Despot maĭ bine s'aŭ gatitŭ, luândŭ intr'ajutorŭ pre Albrecht Laski, şi aŭ intratŭ in ţĕră cu Nemţĭ, cu Şveḑi, cu Spanioli şi cu Căzacĭ.

Rĕsboiul luĭ Alecsandru Vodă, cu Despot, la Verbia, 7069, Noemvrie in 18.

Alecsandru Vodă, dacă aŭ inţĕlesŭ că Despotŭ fŏră de veste de unde aŭ intratŭ in ţĕră cu óste strĕină de 'lŭ impresóră, neavêndŭ la ce se apuca la unŭ lucru aşa degrabă, ca den somnŭ desteptatŭ, de sîrgŭ şi cu puţinĭ, negata, i-aŭ esitŭ inainte la Jujia, la locul ce se chĭamă Verbia; că ţéra, pismuindŭ luĭ Alecsandru Vodă, n'aŭ vrutŭ sĕ incalece in óste; şi cu cine aŭ pututu, aŭ eşitŭ; şi têmpinându-se 'şĭ-aŭ datŭ rĕsboiŭ, unde ceĭ puţinĭ de ceĭ multĭ, şi ceĭ negata de ceĭ gătiţĭ, n'aŭ pututŭ suferi, ce au datŭ dosu; şi au fugitŭ Alec andru Vodă in josŭ.

Ḑicŭ uniĭ, că şi acolo sĕ hie fostŭ rĕsboiul cu vicleşugu; insĕ, cela ce perde. fie când nu va sĕ afle vina ca, ce o mută la altul. Ĕră aceste de la Dumneḑeŭ suntŭ tóte tocmite, ca nemică sĕ nu hie stătătorŭ in lume, ce tóte de risipă şi trecĕtóre. Pre ceĭ de gios suĭe, pre ceĭ suiţĭ pogóră, ca sĕ hie de pilda şi de invĕţătură nóá, sĕ cunóscemŭ că nemică in lume nu avemŭ, fŏră numaĭ fapte bune.

[1]). Despre origina, intêmplările şi intrarea in Moldova a luĭ Despot Heraclidul, Semion Dascalul cuprinde o naraţie fórte interesanta, care din pricina lungimei s'aŭ pusŭ la sfîrşitul tomuluĭ, Apendics IX. Asemine şi cu Domnia lui Despot Eraclidul, Neculaĭ Costin părăsesce cu totul Letopiseţul lui Urechi; şi până la mórtea luĭ Ieremia Movilă Voda, ne dă o hronică deosĕbită, cea maĭ importantă pentru noĭ, pentru sfîrşitul vĕculuĭ al XVI şi incepu tul vĕculuĭ XVII. Veḑĭ acésta la Apendics X. — Red

www.dacoromanica.ro

Alecsandru Vodă fuge la Țarigrad.

Alecsandru Vodă, dupĕ ce perdu résboiul, fugi spre Iași, și de acolo își luă Dómna și fugi la Huși. Acolo se grijîa ca sĕ stringa țéra, și sĕ ia ajutorŭ de la Turcĭ, sĕ se întorcă asupra luĭ Despot; ce nemică n'aŭ folositŭ. Că Despot, dacă au batutu pre Alecsandru Vodă la Verbia, nu s'au pornitŭ dupĕ elu, ce s'au întorsu spre Sucévă, și au apucatu scaunulu și cetatea Sucevei cu tótă averea luĭ Alecsandru Vodă; de unde pre slujitorĭ i-aŭ umplutŭ cu banĭ, și pre boĭerĭ cu cuvinte bune și dulcĭ i-au îmblânzitŭ, și le juruîa sĕ le facă bine maĭ multu de câtu aru pohti ei. Așa âmplêndu pe toțĭ de nadejde, i s'au închinatu țéra de sus tóta, și s'au gatitu de isnóva asupra luĭ Alecsandru Vodă; și au pogoritŭ la Iași, apoi la Huși, sĕ pótă apuca pre Alecsandru Vodă acolea. Ce Alecsandru Voda, veḑêndŭ și auḑindu că este golitu de totŭ agĭutorul, s'au pogoritu la Chilia, și de acolo s'au dusu la Impĕrație, ca sĕ se agĭutoréscă de acolo.

KAP. XXIII.

Domnia luĭ Despot Vodă.

Despot, dupĕ ce au gonitu pre Alecsandru Voda pênă la Huși, s'au întorsu înapoĭ, și au venitu la Iași, unde au poftitu Vladicii, pre Grigorie Mitropolitul. și pre Anastasie Episcopul de Roman, și pre Eftimie Episcopulu de Rădăuțĭ, și toțĭ boĭerĭĭ țereĭ, de i-au cetitu molitfa de Domnie, și'ĭ pusera numele de *Ion Voda Despot.* Dupĕ aceea, au trimisu boieri de țéra la Imperație pentru stégu; și cu banĭ âmplêndu gurile vrajmașiḭoru seĭ, 'și-au așeḑatu domnia, și i-au datu stégu; și daca i-au sositu stégul la Iași, decii s'au dusu la Sucéva cu mare bucurie.

Éră Alecsandru Vodă, dacă au mersu la Împĕrație, fu trimisu la Iconia

Despot Vodă, dacă s'au așeḑatu la domnie, se arata blândŭ și tuturoru cuviosŭ, și aeve creștinu dereḭ tu, éră la taina ereticŭ; și avea sfetnicĭ de aĭ seĭ, de o lege cu dênsul; maĭ apoĭ 'și-au ivitu și necredința sa.

Trimis'aŭ dupĕ aceea solii la Craiul Leșecu și la Impĕratul Nemțescu, dandu-le scire că s'au așeḑatu la domnie; unde pre solĭ bine i-au primitu, și aŭ fostu bucuroșĭ unuîa ca acestuîa ce slujise și la curtea Impĕratuluĭ, și la Coróna Leșéscă.

Maĭ apoĭ, pus'au pre țeră nevoĭ și greutățĭ marĭ. Bisericile desbrăca argintăriile lua și făcea banĭ, și alte multe lucrurĭ foră de cale făcea, care nice auḑise că le va vedea. Făcêndu aceste Despot Voda, éră Laski, carele venise cu dênsul, cunoscêndu că va veni asupra lorŭ rĕu, s'au dusu înapoĭ.

www.dacoromanica.ro

Pentru isvodul amêndororŭ Cronicarilorŭ Leşescĭ, şi de toomala lorŭ despre Despot Vodă.

Pentru acestu De pot Vodă Letopiseţul Moldovinescu forte prea scurtŭ scrie. Ĕră cronicarii ceĭ Leşescĭ spunu mai deschisu şi maĭ de agĭunsŭ; ce mácar că d'inceputul luĭ Despot nu spunŭ amêndoĭ într'unu chipu, éra maĭ apoĭ totu se tocmescŭ, că cu acéstă dată aĭ fostŭ isbînda totu la despotŭ Voda, că au batutŭ pre Alecsantru Vodă, şi au apucatu scaunul; unde daca s'au aşeḑatu la domnie, multe rĕutăţĭ facea, peste voia ţĕreĭ. Pre carele pêna maĭ pre urmă nu 'l-aŭ pututŭ suferi boĭeriĭ şi ţéra, veḑêndu de la dênsul atata pedépsă şi strimbatate asupra lorŭ. Şi de'lŭ vra cruţa Dumneḑeu indelung la domnie, nu vrea putea fi într'altŭ chipu. sĕ nu primenéscă şi legea, şi se nu resipéscă şi ţéra.

Când s'aŭ sfătuitŭ Laski sĕ scótă pre Despot Vodă den Domnie.

De acéstă poveste scrie cronicarulu Marţin Paşcovski, cum că Albreht Laski, Voevoda Siraski, dacă au aşeḑatu pre Despot la Domnie, cu multa cheltuélă a sa, s'aŭ întorsŭ la ţéra Leşéscă, dându cuvêntu luĭ Despotŭ Voda, ca sĕ'ĭ trimiţĕ totŭ ce aŭ cheltuitŭ pentru dênsul, sĕ 'şĭ rescumpere moşiile care le-aŭ zalogitu pentru Despot. Ce Despot dacă s'a văḑutu aşeḑatu la domnie, nemica de aceea nu grijia, ce numaĭ ce prăda şi facea rĕutăţĭ în ţĕră. Aşa, întrând scârbă între dênşii, înţelegêndu Laski de atate asuprele şi reutaţĭ ce facea ţĕreĭ, şi luĭ nu'ĭ platesce cheltuiala, gândi ca se'lŭ scóţa den Domnie. De care lucru, daca s'aŭ adunatu la Seim la Petricov, cu Dumitraşco Vişnoveţki, şi acela era omŭ cu putere mare, şi sfatuindu-se amêndoĭ, au tocmitu Laski ca sĕ'lŭ ducă la domnie, şi sĕ scóţa pre Despot. De care lucru încredinţându-se amêndoĭ, nu dupĕ multă vreme s'au rĕdicatu Vişnoveţki cu óste Cazacéscă, şi aŭ venitu la Nistru, aşteptând acolo pre Laski sĕ mérga asupra lui Dospotu Vodă.

Când s'aŭ sfătuitŭ şi Boĭeriĭ ţereĭ Moldoveĭ sĕ scóţă pre Despot Vodă den Domnie, Augustŭ, 7071.

La aceea dată sfătuindu-se şi boieriĭ ţĕreĭ, d'impreună cu Epi copiĭ, ce vorŭ face cu acel rĕsipitorŭ de lege, că nu numaĭ calca obiceele ţĕreĭ, şi jécurĭ făcea, ce şi legea cu totulu rĕmĕsese de batjocura; decĭ, cu toţiĭ sfătuindu-se, maĭ cu deadinsul Tomşa Hatmanul, ca se scóţĕ pre Dospot Vodă den domnie; şi aşa jurara pre Tomşa, ca era omu cu inimă mare, ca se hie elu începatoru la acestu lucru. Inse, atunceşĭ înţelegendu boĭeriĭ că Dumitraşco Vişnoveţki au venitu la Nistru cu óste Căzacéscă si aştéptă pre Laski, cariĭ s'au gatitĭ sĕ vie cu óste asupra luĭ Despotu Voda; şi a socotitu cu toţ'l, şi au aflatu ca sĕ trimiţa la Dumitraşco Vişnoveţki se vie la domnie, şi sĕ nu zabovéscă, nice sĕ

www.dacoromanica.ro

vie cu óste multă, că potŭ eĭ cu ţéra, forá óste, sĕ'ĭ dea domnia; nice sĕ maĭ aştepte pre Laski, ḑicendŭ: că daca va veni Laski, va fi slava luĭ, érá nu a luĭ Vişnoveţki. Éiá Vişnoveţki, vĕḑendu aceste cuvinte şi adeverinţa de la boĭerĭĭ de ţérá. aŭ întrebatu sfatu de Pisacenski Porunicul seu, cum va face, aştepta-va pre La ki, au ba; ca boĭerĭĭ ţĕreĭ îlu poftescu. Ce Pisacenski, nesocotindu de vicleugu, vĕḑêndu atata adeverinţă de la boĭerĭĭ de ţéra, i-au ḑisŭ sĕ nu aştepte pre Laski, ce sĕ mérgă la domnie, daca'lŭ poftescŭ, sĕ nu hie lauda a luĭ Laski, ce a lorŭ. Ascultându acestŭ sfatŭ Vişnoveţki, s'aŭ gătitŭ cu vr'o 500 de ómenĭ sĕ vie spre ţérá.

Când aŭ prinsŭ de veste Despot Vodă că vine Vişnoveţki asupra luĭ.

Scrie Belskie, cronicarul Leşescŭ, că Tomşa Hatmanul, vrêndŭ sĕ înşele pre Despot Vodă, sĕ'i rĕşchire óstea, ca sĕ n'aibă cu ce se sprijini despre vrăjmaşiĭ seĭ, arĕtandu-se prietenu luĭ Despot, 'ĭ-aŭ spusŭ că Vişnoveţki se gătézĕ şi vine asupra luĭ, şi au sositŭ la Nistru, si a ı chĭematu într'agĭutorŭ şi pre Tătarĭ; şi ăncă adăogea de ḑicea ca Tatarĭĭ staŭ gata la margine, şi vorŭ sĕ intre in ţérá.

Scrie Marţinu Paşcovski, că dacă aŭ înţĕlesŭ Despot Vodă de venirea luĭ Vişnoveţki, sciindŭ ca despre Laski, de unde'ĭ era tótă nădejdea, are scârbă mare, pentru ce nu'ĭ întorsĕse cheltuiala, au socotitŭ că de acolo nu se va putea agĭutori; înţĕlegêndŭ că şi Laşki va sĕ vie cu Vişnoveţki asupra luĭ, s'a ı sfătuitu se faca pace cu Vişnoveţki. Nesciindu nemică de vicleşugul boĭerilor ı seĭ, aŭ trimisŭ solĭ la Dumitraşco Vişnoveţki pentru pace, giuruindu'ĭ o mie de caĭ şi câte-va miĭ de boĭ, numaĭ sĕ facă pace, şi sĕ se întórcă înapoĭ. De care lucru aŭ întrebatu sfatu de Pisacenski Porunicul seu, de a căruia sfatu 'i-au venitŭ maĭ apoĭ tóta rĕutatea asupra capuluĭ seŭ; că vrêndu Vişnoveţki sĕ faca pace pre cuvênt ıl lui Despot Vodă, şi sĕ se întórne înapoĭ. érá Pisacenski totu 'l-au îndemnatu sĕ mérga, vedêndŭ că daca'lŭ poftescŭ boĭerĭĭ şı ţéra, maĭ bine sĕ fie elu stapênŭ de câtŭ altul. Şi aşa Vişnoveţki aŭ ascultatŭ sfatul luĭ Pisacenschi, n'aŭ priimitŭ sĕ facă pace cu Despot Vodă. ce s'au pornitŭ spre ţéra, unde maĭ apoĭ 'şĭ-aŭ pusŭ capul.

Vĕḑêndu Despot Voda ca despre Vişnoveţki nemicŭ n'aŭ folositŭ, aŭ trimisŭ iar la prietinul seŭ, la Laski, cu multa rugăminte, sĕ'şĭ întórcă scărba despre dênsul, şi sĕ nu'lu lase la nevoia luĭ, ce sĕ'ĭ vie într'agĭutorŭ, sĕ'lu sprijinéşcă de vrajmaşiĭ seĭ, şi ce'ĭ va hi pofta, şi cheltuiala luĭ şi de'ântêiu şi deapoĭ sĕ'ĭ-o întórcă pâna la unŭ banŭ; încă şi alte daruri multe 'i-aŭ adeveritŭ. Dece, audindŭ Laski rugamin ea luĭ Despot, fiindŭ atunce şi elŭ sositŭ la Nistru la marginea ţĕreĭ, aŭ chiamatŭ pre toţĭ Porunicii seĭ, şi aŭ cetitu cartea luĭ Despot înaintea tuturoru, şĭ aŭ întrebatŭ sfatŭ de dênşiĭ, scóte-va pre Despot den Domnie, aŭ sprijini'l-va despre vrăşmaşiĭ luĭ? Înţelegêndŭ Porunicĭĭ aceste cuvinte, şi vĕḑêndŭ ca Vişnoveţki nu 'i-aŭ aşteptatŭ, precum le era tocméla, ce aŭ intratŭ in ţéra, eĭ a ı sfătuitŭ pre Laskĭ sĕ nu lase pre Des-

www.dacoromanica.ro

potŭ la nevole, de vreme ce maĭ 'nainte cu agĭutorul luĭ 'l-aŭ pusŭ la ḑomnie; ḑicêndŭ, că de va lipsi Despot den domnie, şi cheltuĭala luĭ Laski va .hi perită; éră de va hi Despot la domnie, totŭ este cu nădejde că se va întórce cheltuiala luĭ Laski. De care lucru luândŭ Laski acestŭ sfatŭ, aŭ purcesŭ ca sĕ apere pre Despotŭ Vodă, şĭ aŭ venitŭ pên la ţĕrmurile Siretuluĭ cu 14,000 de ostaşĭ.

Când aŭ viclenítŭ Tomşa Hatmanul pre Domnul seŭ Despot Vodă.

Scrie Belskie cronicarul, că, dacă aŭ înţĕlesŭ Tomşa Hatmanul că Vişnoveski aŭ intratŭ in ţĕră, aflat'aŭ vreme ca sĕ viclenéscă pre Domnul seŭ, Despotŭ Vodă; şi aŭ mersŭ de 'i-aŭ spusŭ de venirea luĭ Vişnoveţki, ḑicêndŭ că aŭ chĭematŭ şi pre Tătarĭ într'agĭutorŭ, şi aŭ intratŭ in ţĕră. Aşa, spălmântându'lŭ cu aceste cuvinte, aŭ poftitŭ Tomşa Hatmanul sĕ'ĭ dea leficii luĭ ce avea, ómenĭ strĕinĭ: Nemţĭ, Ungurĭ, Leşĭ, şi alţiĭ, ca şĕ ese cu aceĭa împrotiva Tătarilorŭ; ḑicêndŭ că, de va putea opri pre Tătarĭ, se va întórce de sîrgŭ înapoĭ, şi pre Vişnoveţki prea lesne îlŭ va sprijíni; că până la acea vreme se va stringe şi ţéra, şi prea lesne se vorŭ măntui de vrăjmaşiĭ seĭ. Creḑêndŭ Despot Vodă aceste cuvinte sĕ hie de la inimă, 'i-aŭ datŭ slujitoriĭ seĭ, leficiiĭ Nemţi (fără pedestrime ce o aŭ opritŭ lângă sine), pre carĭĭ avea nădejde.

De aice nu se tocmescŭ la poveste Cronicariĭ Leşeşcĭ.

Că Marţin Paşcovski scrie, că atunce s'aŭ fostŭ rĕdicatŭ Ianoş Craiul Ungurescŭ, cu multă óste, şi s'aŭ apropiatŭ la margine, subt munţĭ. Éră înţĕlegêndŭ de acésta boĭerii luĭ Despot Vodă, fiindŭ viclenĭ Domnu-seŭ, avură prilejŭ ca sĕ împuţineze óstea luĭ Despot Vodă. Aŭ sfătuitŭ pre Despot Vodă ca sĕ trimiţă óste despre graniţa Unguréscă, sĕ fie de strajĕ; şi atunce sĕ fie trimisŭ Despot Vodă Nemţiĭ seĭ, carĭĭ erauŭ slujitorĭ la dênsul, şi cu o sémă de Moldoveni, şi cu dênşiĭ pre Tomşa Hatmanul şi pre Moţocŭ Vornicul, şi alţiĭ cu dênşiĭ, carĭĭ aveauŭ vicleşugŭ ascunsŭ la inima lorŭ asupra Domnuluĭ lorŭ, luĭ Despot Vodă. Aceia aŭ învĕţatŭ in taĭnă pre Moldoveni sĕ uciḑĕ pre Nemţĭ. Dece, nóptea, dacă aŭ adormitŭ Nemţiĭ, 'i-aŭ împresuratŭ Moldoveniĭ, şi pre toţĭ 'i-aŭ tăĭatŭ, fiindŭ Nemţiĭ fără de grijĕ despre soţiile séle. Atuncea Despot Vodă, fiindŭ închisŭ in cetatea Suceveĭ, dĕ frica luĭ Vişnoveţki, că nice acela nu era departe, îndată s'aŭ vîrtigitŭ Tomşa Hatmanul, şi cu Moţocŭ Vornicul, şi cu Moldovénĭĭ, şi aŭ încungĭuratŭ cetatea. Că Ungurĭĭ luĭ Despot Vodă încă îĭ plecase Tomşa spre sine; éră Despot Vodă numaĭ ce rĕmăsĕse cu pedestraşiĭ; şi puindŭ Tomşa strajĕ pregĭurŭ cetatea, aŭ eşitŭ înaintea luĭ Vişnoveţki, la Siretŭ, cum se va pomeni maĭ gĭosŭ.

Éră Belskie, acéstă poveste ce scrie maĭ susŭ, pentru perirea acestorŭ Nemţĭ, nu scrie aşa precum scrie Marţinŭ Paşcovski; ce scrie într'altŭ chipŭ de se tocmesce cu Letopiseţul celŭ Moldovinescŭ, precum veĭ vedea înainte. Tomşa Hatmanul, ḑice Belski, dacă 'şĭ-aŭ tocmitŭ lucrucile cele de vicleşugĭĭ despre

www.dacoromanica.ro

Domnu eŭ De pot Vodă, înțelegêndŭ de venirea lui Vișnoveţki, că va sĕ intre in ţéră, dat'au cire de venirea lu Vișnoveţkiluĭ Despot Voda, ḑicêndŭ că aŭ chiematu și pre Tătarĭ într'agĭutoru; carii aŭ intratŭ în ţéra, și aŭ poftitŭ sĕ'ĭ dea lefeciiĭ seĭ nemţĭ, sĕ ésă împrotiva Tătariloru, și apoĭ se va întóice împrotiva luĭ Vișnoveţki. De care sfatu ascultandŭ Despot Voda, dat-aŭ leficii seĭ nemţĭ; pre cariĭ, daca i-aŭ apucatŭ Tomșa la mânele séle, aŭ purcesŭ cu óstea in gĭosŭ, și au trecutŭ Prutul pre la Fraţilenĭ, și au taběritu la satŭ la Săpotenĭ. Și daca 'aĭ așeḑatu acolo de masu, Tomșa, cu alţĭ protivnicĭ aĭ seĭ, aŭ sfătuitŭ in ce chipu voru putea pleca pre Nemţĭ se hie una cu dênșiĭ asupra luĭ Despot Voda Ce sciindŭ că Nemţiĭ pre unde slujescŭ suntŭ cu direptate Domniloru seĭ, și nu'ĭ vorŭ putea pleca așa pre lesne, ce socotirĕ ca sĕ trimiţă iscódă pre ascunsu, sĕ nu scie Nemţiĭ, sĕ se facă a se ducere inaintea Tătarilorŭ, și maĭ apoĭ, intorcêndu-se, sĕ aducă veste bună, cum Tătariĭ s'aŭ intorsŭ inapoĭ. Și așa făcêndŭ, pre urma ḑiseră boĭeriĭ sĕ se veseléscă toţĭ, că s'aŭ intorsŭ Tătariĭ; și cinstiră pe Nemţi până în îmbătară, și peste nópte îĭ uciseră pre toţĭ. Boĭeriĭ Moldovinescĭ, a doua ḑi, după ce aŭ ucisŭ pre Nemţiĭ luĭ Despot Vodă, cu toţiĭ rĕdicara Domn pre Tomșa Hatmanul, și îĭ puseră nume de Stefan Vodă, și indată purcésĕră spre Sucévă sĕ încongĭure cetatea, pâna a nu prindere de veste Despot Voda. Și dacă sosirĕ la cetate, avêndŭ scire cum sosesce și Vișnoveţki, aŭ pusŭ strajĕ pregĭur cetate, și âncă de aceste Despot Vodă nemică nu scia. Tomșa a'ĭ eșitŭ înaintea luĭ Vișnoveţki la podŭ la Vercicanĭ, pre Siretŭ.

Marţin Paşkovski scrie, ca acolo Ţomșa, tocmindu-și óstea sa in douĕ pôlcurĭ, ca sĕ înșele pre Căzacĭ, aŭ pusŭ unŭ pôlcŭ de o parte de podŭ, altŭ pôlcŭ de altă parte de podŭ, dându-le învĕţătură într'acesta chipŭ: dacă se vorŭ înșira Cazaciĭ la podŭ, atunce sĕ-ĭ lovéscă forĕ veste de doĕ parţĭ, cum s'aŭ și têmplatu. Insĕ cu o ḑi maĭ înainte, aŭ trimisŭ Tomșa olăcarĭ înaintea luĭ Vișnoveţki, dându'ĭ veste cu înșelăciune, cum mâne diminéţă vorŭ eși boĭeriĭ toţĭ înainte'ĭ, de i se vorŭ închina, și vorŭ merge cu toţiĭ asupra luĭ Despot. De care lucru înţĕlegêndu Vișnoveţki acéstă veste, cu mare bucurie aŭ purcesŭ a doua ḑi, așteptândŭ sĕ'ĭ ésĕ boĭerii înainte sĕ i se închine, unde maĭ apoĭ cu mare înșelaciune s'au înșelatŭ.

Belskie și Paşcovski, amêndoĭ scriŭ, că așteptândŭ Tomșa pre Vișnoveţki, cu óste tocmita, la podŭ la Vercicanĭ, venit'aŭ și Vișnoveţki cu Cazaciĭ seĭ. Insĕ nu venĭa ca la unŭ rĕsboiu, ce ca la o domnie deșértă de stĕpênŭ, cu puţinĭ; și âncă elŭ fiindu bolnavŭ. Și acoperindu'ĭ negura, atunce deodată Tomșa cu óstea sa cea tocmită, fŏ'ă-veste i-au lovitu de i-aŭ spartu, și i-au resipitu, și pre mulţĭ aŭ prinsŭ viĭ. Unora le-aŭ taiatu urechile și i-aŭ slobodĭtŭ; pre alţiĭ, împreună cu Vișnoveţki, stĕpênul lorŭ, i-au trimisŭ la Imperăţie. Că Vișnoveţki, neavêndŭ grijĕ de poticală ca aceea, și nefiindu gata, lovindu'lŭ Tomșa fora-veste, de nemică nu s'aĭ pututu apuca, ce numaĭ de fuga; și vĕḑêndu că nu va putea scăpa, că era și slabŭ de bólĭ, s'aŭ virutu într'o copiţa de fînu, la unŭ satu lânga Botoșenĭ; și viindu unu popa la fînŭ sĕ încarce, 'l-aŭ aflatu în copiţă ascunsŭ, și luându'l de grumazĭ 'l-aŭ dusu la Tomșa de 'l-aŭ încninatu. Apoĭ Tomșa 'l-aŭ trimisŭ la Impĕraţie, de'mpreună cu cumnatu-seu Pisaciński, de ĭ-au închinatŭ

www.dacoromanica.ro

Pentru mórtea luĭ Vișnoveţki și a luĭ Pisacencki.

Ducêndŭ ómeniĭ Tomșiĭ pre Dumitrașco Vișnoveţki și pre cumnatu-seŭ Pisacenski la Impĕrăţie, i-au tĕmpinatu ómeniĭ luĭ Alecsandru Lapușnénu, cării veniaŭ cu fermanŭ Impĕrătescŭ la scaunul ţĕreĭ; ca dedese domniea ĭar luĭ Alecsandru Vodă, pentru multe neașeḑarĭ și amestecaturĭ ce se făceaŭ aice in ţĕră. Așa, daca s'aŭ tĕmpinatŭ, aŭ luatŭ pre Dumitrașco Vișnoveţki și pre cumnatuseŭ Pisacenski de la mânule ómeniloru Tomșiĭ, și 'ı trimiseră de 'ı închinare eĭ la Impĕrăţie, de la Alecsandru Voda, ḑicêndu ca pre acesta îlu poftesce ţéra, și in nădejdea luĭ aŭ făcutŭ slujbă Impĕrăţieı. Dece Impĕratul au poroncitu de au pusŭ in cârlige, despre Galata, pre Vișnoveţki și pre Pisacenskı; și acolo a'ı trăitŭ până a treĭa ḑi cu multe sudalmĭ și ocărĭ spre Mehmetŭ. Maĭ apoĭ, Turciĭ, ca'ntr'o próșcă sagetaŭ întrênșiĭ, de'ĭ implură de sageţĭ. Și așa 'și-ı sĕvêrșitŭ viaţa.

Tomșa aŭ mersŭ asupra Domnuluĭ seŭ, Despot Vodă.

Tomșa, dupĕ isbănda cu norocŭ ce aŭ înșelatu pre Vișnoveţski, s'aŭ intorsı spre Sucévă, și stringêndŭ ţéra, aŭ incungĭuratu cetatea unde era închisu Despot Vodă, și aŭ abătutŭ puscele de o băteaŭ. Intr'aceea, multă gâlcévă și hrémĕtŭ se auḑĭa den lontru; că Despot, prepuindŭ de viclenie pre Capitanul pedestrimeı, Dervicĭ Petru[1]), că s'aŭ agĭunsŭ cu Tomșa, și ca sĕ'ı dea cetatea, au scosŭ sabia și 'l-aŭ omoritŭ. Atunce slujitoriı, vĕḑendŭ napastea Capitanuluĭ lorŭ și mórtea, mare zarvă feceră; șiântĕiu se ispitise sĕ omóre pre Despot Vodă; apoĭ socotiră că vorŭ ḑice că nu pentru Capitanul lorŭ 'l-au omoritu, ce aŭ viclenitu pre Domnu-sĕu, și s'aŭ lacomitŭ de aŭ luatŭ banĭ de la Tomșa. Și așa rupseră sfatŭ ca sĕ trimiţĕ sĕ le gĭure Tomșa sĕ hie eĭ sloboḑĭ, și eĭ sĕ'ĭ deschiḑă cetatea, și de nume de viclenie sĕ se curaţésca. Și așa, luândŭ adeverinţă de la Tomșa, aŭ deschisŭ cetatea.

De mórtea luĭ Despot Vodă Ereticul.

Atunce Despot Vodă, dacă aŭ vĕḑutŭ că 'l-aŭ viclenitŭ toţĭ boĭerĭ, și 'l-a'ı părĕsitŭ toţĭ slujitorĭ, și ţéra s'aŭ rĕḑicatŭ asupra luĭ, și nădejdea de agĭutorŭ de undeva, de la prietenul seŭ Laski, nu'ĭ vine; așa vĕḑêndŭ perirea sosită asupra capuluĭ seu, îmbracatŭ Domnesce aŭ eșitu afară den cetate, maĭ sus de Sucévă, la Arenĭ, unde era ţéra adunată, sĕ se închine Tomșiĭ. Atunce Tomșa cu multe cuvinte 'l-aŭ mustratu, aducêndu'ĭ aminte de multe lucrurĭ foră de lege ce făcea, că nu numaĭ ţéra pustiesce, ce și bisericile desbracă și de lege îșĭ ride. Cu aceste cuvinte mustrându-lu Tomșa, 'l-au lovitu cu

[1]). Petru de Veverici. — *N C*

www.dacoromanica.ro

bu duganul, și îndată ostea tótă s'aŭ lăsatŭ asupra luĭ, unde, acoperindu'lŭ mulțimea, cu multe rane i-aŭ pětrunsu trupul; deaciĭ in pedestrime s'aŭ lăsatu de i-aĭ tăĭatŭ, și i-aŭ snopitu; unora le-au tăĭatŭ nasurile și urekile. Și așa aŭ fostŭ sfĕrșitul luĭ Despotu Voda. Și au domnitŭ 3 anĭ și jumĕtate.[1])

CAP XXIV.

Domnia luĭ Stefan Vodă Tomșa, in anul 7072.

Scrie Marțin Pașcovski. că, dacă aŭ peritŭ Despotŭ Vodă la Sucévă, étă sosi Albrecht Laski, Voevoda Siraski, la țermurile Siretuluĭ, carele venia într'agĭutorŭ luĭ Despot Vodă cu 14,000 de ómenĭ ce nice de unŭ folosŭ nu i-aŭ fostŭ. Că, cumu 'șĭ suntu Leșiĭ de ce gătézĕ prea încetu, pana a venire Laski sĕ apere pre Despot, ĕră Tomșa 'l-au fostu înșelatu pre Despot de i-aŭ împărțitŭ óstea și i-au ucisu Nemțiĭ, și au batutŭ și pre Vișnovețki. Mai apoĭ aŭ omorîtŭ și pre Despot Voda; și deaciĭ înțelegêndŭ de venirea luĭ Laski, aŭ prinsŭ pre Capitanul Nemțiloru celoru pedestri de i-aŭ tăĭatŭ nasul și urekile, și 'l-aŭ desbracatu de haĭne, și 'l-au trimisŭ la Laski sĕ'ĭ spuie ca aŭ peritŭ Despot Voda; ĕră elu de va veni, cum au patitŭ Vișnovețki, așa va păți și elŭ, și cum aŭ peritu ómenii luĭ Despotu Voda, așa voru peri și omenii luĭ; ca țéra nu este forĕ de capu cum îi pare lui; ĕră de'ĭ voĭa sĕ'ĭ fie ómenii fora nasŭ și forĕ urechĭ, cumu'ĭ acelu Némțŭ, elu sĕ vie. Aceste tóte, dacă au spusu Nemțul luĭ Laski, aŭ întrebatu de Porușnicii seĭ cum va face. Ce Porușnicii i-au ḑisŭ: «Dacă au peritŭ Despot, pentru carele mergeaĭ sĕ'lŭ aperĭ, și cheltuéla ta au peritu. Nice avemu ce âmbla au ce cauta la Sucévă; ce sĕ ne întorcemu înapoi.» Insĕ, neputêndu'și afla cale deschisa ca sĕ se întórca pre urma pre unde venise, se temea de vicleșugŭ sĕ nu le ésĕ înainte ómenii Tomșiĭ, și se patĕ maĭ rĕu de câtu Vișnovețki. Pre la codrul Cosminului sĕ tréca, se temeau de țeranĭ, înțelegêndu de dênșiĭ sĕ nu seciuésca pădurea asupra loru, și sĕ patĕ mai reu de câtŭ Albert Craiŭ. Mai apoĭ, 'șĭ-au aflatu cale sĕ se întórcă pre unde au venitu; socotindu ca, de vorŭ și eși vrajmașiĭ loru înainte, se voru apera de sĕnețe, și se vorŭ sprijini den arme, și vorŭ hălădui. Cariĭ, daca s'au întorsu înapoĭ, pre multe locurĭ le facea navala țeranĭ cu îmbăcie și cu cóse; ce nemica nu le-au stricatu, ce întregĭ au haladuitŭ în țéra sa; numaĭ unulu de'ntre dênșiĭ au peritu. Acéstă dobandă aŭ făcutŭ Laski de la Despot, pentru multŭ bine ce'ĭ făcuse și'lu aședase la Domnie.

---

[1]) Ca la trei anĭ, Noembrie, 7072 — *Simeon Dascalul*

www.dacoromanica.ro

Când s'aŭ bătutŭ Stefan Vodă Tomşa cu Mircea Vodă, Domnul Muntenesoŭ.

Mircea Vodă, Domnul Muntenescŭ, înţelegendŭ de atate amestecăturĭ ce se făceaŭ intre Domnia Moldoveĭ, aŭ socotitŭ sĕ se ispitéscă sĕ apuce ţéra sĕ fie subt ascultarea luĭ; gândindŭ că prea lesne o va dobândi, pentru împĕrechĭerea ce era între călaraşĭ şi între pedestraşĭ, şi pentru supĕrarea ţĕreĭ ce se făcuse cu Despot Vodă; gândi că, fiindŭ slăbiţĭ de rĕutăţĭ, nu va avea cine sĕĭ stea împrotivă; alta, că şi domnia Tomşiĭ era neaşedată; că de la Impĕrăţie nu'ĭ venise stégŭ de Domnie. Aşa, Mircea Vodă, cu tótă óstea sa, s'aŭ pornitŭ asupra Tomşiĭ; ce Tomşa, prinţêndŭ de veste, de sîrgŭ s'aŭ gătatŭ, şi ĭ-aŭ eşitŭ înainte la Milcovŭ; şi dândŭ rĕsboiŭ, aŭ bătutŭ pre Mircea Vodă, şi deciĭ s'aŭ întorsŭ la Iaşĭ[1]).

De acéstă poveste, ce aŭ bătutŭ Tomşa pre Mircea Vodă, cronicariĭ Leşescĭ nemică nu scriŭ; ce numaĭ la Letopiseţulŭ Moldovinescu se afla acéstă poveste, precum s'aŭ scrisŭ maĭ susŭ.

Stefan Vodă Tomşa fuge în ţéra Leşéscă, de frica luĭ Alecsandru Vodă Lăpuşnénul.

Intr'acea vreme, înţelegêndŭ Impĕratul Turcescŭ, de atâte amestecăturĭ ce se facŭ in ţéră, şi se scólă unĭĭ pre alţiĭ, nu suferi· ce aŭ datŭ Domnia iaràşĭ luĭ Alecsandru Lăpusnénul.

Éră Stefan Vodă Tomşa, dacă aŭ omoritu pre Despot Vodă in Sucévă, şi bătu pre Mircea Vodă la Milcovŭ, întorcêndu-se la Iaşi, s'au gatitu sĕ trimiţa boĭerĭ şi ómenĭ de ţéră la Impĕrăţie, sĕ ceĭe stégŭ. Venerĕ'ĭ olăcarĭ de'ĭ dedera de veste cà domnia este data luĭ Alecsandru Vodă, şi aŭ sositu la Brăila, şi se gatézĕ sĕ între in ţéră. Inţelegêndu Tomşa de acésta, s'au sfatuitŭ cu boĭerĭĭ seĭ, ce vorŭ face; şi aflară, ca sĕ trimiţĕ la Alecsandru Voda ómenĭ giuraţĭ de la ţéră, şi sĕ'ĭ spuie că ţéra nu'lu va, nice îlŭ iubescu, şi de acolo sĕ trécĕ la Impĕraţie; şi pâna nu le va veni rĕspunsu, sĕ nu lase pre Alecsandru Vodă sĕ intre in ţéră. Dacă aŭ mersu soliĭ acii de la Tomşa, şi au spusŭ luĭ Alecsandru Vodă, atunce sĕ fie dissu Alecsandru Voda: «De nu mĕ iubescŭ eĭ, eŭ îĭ iubescŭ pre înşiĭ; şi de nu mĕ va ţéra, eĭ voiŭ pre dênsa; si voi i totŭ merge, orĭ cu voïe, orĭ fŏra voie!» Şi au opritu pre soli, şi au trimisu hokimurile Impĕratuluĭ la Tătarĭ, carĭĭ îndata s'aŭ pornitu, de au acoperit i ţéra cà unŭ roĭ i pên in Prutu, prădandu şi arzêndu. De alta parte, elu aŭ intratu cu Turciĭ şi cu óstea ce au avutŭ lângă sine. Decĭ, Tom a Voda, vĕzêndu că împrotiva aceĭ puterĭ nu va putea sta, aŭ trecutŭ la ţéra Leşésca cu sfetniciĭ seĭ, cu Moţocŭ Vornicul, şi cu Spanciocŭ Spĕtar, şi cu Veverita Postelnicul, şi s'aŭ aşedatŭ in Liov, dupĕ ce aŭ domnitŭ 5 sĕptĕmânĭ[2]).

---

[1]). Pre acéstă vreme aŭ fostŭ Domnŭ in ţéra Muntenéscă Petru Voda, fecĭoru luĭ Mircea Voda. — *Simeon Dascalul*

[2]). Éră la unŭ Letopiseţŭ Sĕrbescŭ scrie că aŭ fostă domnia lui până la 4 luni —*Simeon Dascalul.*

www.dacoromanica.ro

CAP. XXV.

A doua Domnie a luĭ Alecsandru Vodă Lăpuşneanul.

Alecsandru Voda Lăpuşneanul, dacă s'aŭ aşedat a alŭ doile rôndu la domnie, co 'aŭ céuşu Impĕratescu pre un Turcŭ mare, de 'l-aŭ trimisŭ cu pîră la Craiul Leşescŭ, poftindu pre vicleniĭ seĭ, pre Tomşa şi pre soţiile sale. Ĕră Craiul, pentru pacea ce avea cu Turcul, şi pentru pîra ce'lu pîrîaŭ Leşiĭ pentru mórtea luĭ Vişnoveţki, şi pentru sluţia a mulţĭ ce făcuse Tomşa Vodă, aŭ trimisu Craiul pre sluga sa, pre Crasinski, la Liov, de i-aŭ tăiatŭ capul Tomşiĭ, a luĭ Moţocŭ Vornicul, şi a lui Veverîţa Postelnicul, şi a lui Spancĭocŭ Spătarul, şi i-aŭ ingropatŭ afara den târgŭ, la monastirea sfeteĭ Onofrie. Aşa aŭ fostu sfîrşitul luĭ Tomşa Vodă, cum scrie in sfânta Evangelie: «Cu ce mĕsura veţĭ mĕsura, se va mĕsura voă».

Alecsandru Vodă aŭ omorîtŭ 47 de boĭerĭ.

Alecsandru Voda, daca s'au curăţitŭ de tótă grija denafară, şi 'şĭ-au adusŭ pre Dómnă-sa Rucsanda şi coconiĭ den ţéra Muntenéscă, aŭ vrutŭ sĕ se curĕţéscă şi de vrăşmaşiĭ ceĭ den casă, pre cariĭ îşĭ prepusĕse elu ca pentru vicleşugurile lorŭ fu scosŭ den domnia de'ntêiu. Şi aŭ inveţatŭ in taină pre lefeciiĭ ce aŭ avutu strĕinĭ, de s'aŭ supusŭ in curtea Domnéscă, la Iaşi, intr'o ḑi, şi aŭ chĭematŭ pre obiceiu boĭerii la curte. Carii fără nice o grijĕ de primejdie ca aeea erau. Şi daca au intratu in curte slujitoriĭ, dupĕ invĕţatura ce aŭ avutŭ, aŭ inchisu porţile, şi, ca nisce lupĭ intr'o turmă fora de nice unŭ apĕrĕtorŭ, aĭ intratŭ intr'ênşiĭ de 'ĭ snopĭaŭ, şi 'ĭ junghĭaŭ, nu numaĭ boĭerĭ, ce şi slujitorĭ; nice îĭ alegea pre ceĭ vinovaţĭ, ce unul ca altul îĭ punea subt sabie. Mulţĭ se vîrîaŭ pre ferestrĭ de cădeau afară de'şĭ frîngeaŭ picĭórele. Şi aŭ peritu atunce 47 de boĭerĭ, fără altă curte ce nu s'au băgatŭ in sémă. Şi aşa, dupĕ atâta nedumneḑeire, îĭ parea că 'şĭ-au isbânditŭ de la inima.

Invĕţătură şi mustrare celorŭ maĭ marĭ.

In Moldova, aŭ ceĭ maĭ micĭ despre ceĭ maĭ marĭ acestŭ obiceiŭ, de pier a fără gĭudeţu, fără vină şi fără samă. Singu 'ĭ, ceĭ maĭ marĭ, giudecătorĭ; singurĭ pîrîşĭ; şi singurĭ plinitorĭ legiĭ! Şi de acestu obiceiŭ Moldova nu scapa, ca maĭ mulţĭ dentre capete sunt a iubitorĭ a vĕrsare sânge nevinovatu. Apoĭ daŭ vina

www.dacoromanica.ro

lŏcuitoriloru că suntu violenţi. Déra cine arŭ iubi pé móră? cine nu doresce sĕ viéţuiască? Cu dragŭ este celoru mai m să aîbă viaţă; ceĭ maĭ micĭ âncă nu o arŭ lepĕda. Creḑu, mai bine aru hi den dragoste, de câtu den fricĕ sĕĭ slujéscă. Şi de s'aru invĕţa ceĭ maĭ marĭ de pre nisce musce forĕ minte, cum se ţine domnia! că tóta albina îşĭ apĕră casclóra şi hrana loru cu acele şi cu veninul sĕŭ; érĕ Domnul, adecă Matca, pre nime nu vatĕmă; ce tóte de invĕţătura eĭ ascultă. Cum, déra, ar fi mai bine pentru blăndeţe sĕ asculte pre celŭ maĭ mare, şi se'lŭ iubéscă, şi cu dragoste sĕĭ slujéscă, de câtŭ de gróză şi de fricĕ sĕ i se plece. Pentru ca cela ce poftesce se se téma de el atâta norodu de omŭ, trebuesce şi acela sĕ se téme de toţĭ. Că totu versĕtorul de sânge, de fricĕ face, ca sĕĭ ia spaima şi sĕ se téma toţĭ de elu, ce aru putea face cu blandeţe.

Pentru risipirea cetăţilorŭ Moldoveĭ.

Alecsandru Vodă, vrêndŭ sĕ intre in voîa Turcilorŭ, precum se fagăduise inaintea Impĕratuluĭ, ca va resipi cetaţile den ţéra Moldoveĭ, numaĭ sĕĭ dea domnia; pentru ca, inţelegêndu Impĕraţia atâte amestecaturĭ ce se făceau in ţéră, aŭ socotitŭ ca se slabéscă ţéra den temelie, sĕ nu se afle apĕraturĭ; şi aŭ poroncitu, cine va risipi cetaţile den Moldova, aceluĭ va da domnia.— Dece, Alecsandru Vodă. făcêndŭ pre cuvêntul imperatuluĭ, aŭ âmplutŭ cetăţile de lemne, şi le-au aprinsu de au arsu, şi s'au risipitu. Numaĭ Hotinul au lasatu, sĕ hie de apĕrare despre ţ´ra Leşésca.

Pentru acesta lucru cunóscemu că nice unu bine ţereĭ n'aŭ făcutu; că vasul celu fora de fundu, macar câtă apa aĭ turna intrênsul, nu'lu maĭ poţi ămplea. Aşa şi Turcul, de ce'ĭ daĭ maĭ multŭ, de aceea îţi cere, şi'ţĭ face maĭ multă nevoie, că elu darul scrie obiceiu; mai apoi, de n'aĭ vrea sĕĭ daĭ, ânca 'ţĭ cauta numaĭ sĕĭ daĭ.

In anul 7073, Septemvrie 22, pre Teofan, ucenicul luĭ Macarie, ce era den tinerepe Episcopu, 'l-aŭ pusŭ Alecsandru Voda Mitropolitu Suceveĭ.

Pentru venirea unuĭ Domnişorŭ den ţéra Unguréscă.

In anul 7074, Iunie, rĕdicatu-s'aŭ de la ţéra Ungurésca unu Stefan, óre cine, carele se făcea osŭ de Domnŭ; şi era pe porecla Mîzgă; şi cu mulţĭ haiducĭ, strîngêndu păstorĭ şi alta adunatură de ómeni, au intratu in ţéra, smomindŭ ómeniĭ ca sĕ i se inchine, şi sĕ 'lŭ ducă la Domnie. Ce Alecsandu Vodă, daca aŭ inţelesŭ, aŭ trimisu improtiva luĭ slujitoriĭ seĭ, cariĭ 'l-au têmpinatu maĭ susu de cetatea Némţuluĭ; şi dândŭ rĕsboiu, l-au batutu, şi ómeniĭ i-au risipitŭ. Érĕ elŭ aŭ scapatŭ inapoĭ pren munte, pedestru; pre uniĭ i-au prinsu viĭ şi i-aŭ dusŭ la Alecsandru Voda

www.dacoromanica.ro

In anul 7075, Septemvrie 26, Sultan Suleĭman s'aŭ rĕdicatŭ cu oştĭ şi aŭ mersŭ a upra Nemţiloru, unde multă pradă şi rĕsipa au facutu. Maĭ apoĭ, fiindu cuprinşŭ de bóla acolo, au muritu, dupĕ ce au impĕrăţitŭ 44 de anĭ: şi a u lăsatŭ Impĕrăţia fiiu-seŭ, luĭ Sultan Selim.

De mórtea luĭ Aleosandru Vodă Lăpuşnénu

In anul 7076, Alecsandru Vodă aŭ căḑutu în bóla grea, şi s'aŭ priceputŭ că va muri. Dece, înaintea morţiĭ séle, chemă Episcopiĭ, boieriĭ şi tóta curtea, de i-au învĕţatu şi le-aŭ arĕtatu moştenitoru pre fiiu-seŭ Bogdan Vodă sĕ'lu puie la domnie pre urma luĭ. Éră elu, dacă aŭ plinitu 13 anĭ şi jumĕtate a domnieĭ séle, şi ceĭ d'întêiu şi a doua, primindŭ întêiŭ calugĕria, au rĕposatŭ, şi cu cinste 'l-au îngropatu in monastirea Slatina, care este de dênsul zidita.

Ḑicu uniĭ, că şi mórtea luĭ Alecsandru Vodă aŭ fostŭ cu înşelăciune; că elŭ maĭ 'nainte de mórte, vĕḑêndu-se în bólă grea, şi neavêndŭ nădejde de viaţă, aŭ poroncitŭ Episcopiloru, de 'lu voru vedea că'ĭ despre mórte, sĕ'lŭ călugĕréscă. Dece, vĕḑêndu'lu eĭ că aŭ leşinatŭ, şi maĭ multŭ mortŭ de câtŭ viŭ, dupĕ cuvêntul luĭ 'l-au calugĕritu, şi i-au pusŭ nume de calugĕrie Pahomie. Maĭ apoĭ, ḑicu că, dacă s'au trezitŭ şi s'aŭ vĕḑutŭ călugĕrŭ, sĕ hie ḑisŭ că, de e va scula, va popi şi elu pre uniĭ. Care cuvêntŭ înţelegêndŭ Episcopiĭ şi boieriĭ, şi maĭ cu deadinsulŭ Dómna Rucsanda, temêndu-se de acela cuvêntŭ, ce era de a se temere, sciindu câtă gróza şi mórte făcuse maĭ 'nainte în boieriĭ seĭ, temêndu-se şi Dómna sĕ nu petréca maĭ reŭ de câtŭ alţiĭ, 'l-aŭ otravitŭ şi aŭ muritu.

Acestŭ Alecsandru Vodă, ḑicŭ că aŭ fostŭ scoţindŭ ochiĭ ómenilorŭ, şi pre mulţĭ aŭ sluţitu în domnia luĭ.

CAP XXVI.

De Domnia luĭ Bogdan, feciorul luĭ Lăpuşnénu, la anul 7076, Martie.

Dupĕ mórtea luĭ Alecsandru Vodă, fiindŭ coconul Bogdan Voda de 15 anĭ, cu toţiĭ 'l-au rĕdicatu la Domnie; însĕ, fiindu brudiŭ, purta muma-sa, Dómna Rucsanda, trebile ţĕreĭ, că era o femeiă creştină, înţeléptă, destoĭnică şi Dumneḑeéscă, şi la tóte bunătăţile plecată şi milostivă. Şi aŭ domnitŭ împreună cu fiiŭ-seŭ doĭ anĭ şi nouĕ lunĭ; şi bolnăvindu-se, au eşitŭ şi ea den lume, pre u ma părinţiloru seĭ, în anii 7078 Noemvrie în 12[1]), şi au astrucat-o în mo- astirea Slatina, langă Domnu-seŭ Alecsandru Vodă.

Éră dupĕ mórtea Dómneĭ Rucsandeĭ, rĕmas'aŭ domnia în grija luĭ Bogdan

. Octomvrie 11. Si *icon Dascalul*

www.dacoromanica.ro

Vodă; și cumu 'și era blându și cucernicu, așa tuturoru arăta direptate, câtu se cunoscea că nemică nu s'au arătatu în elu den obiceiul tătâne-seu. Nice de carte era prostu, la călărie sprintenu, cu sulița la halca nu prea lesne avea potrivnicu, a săgetare den arcu tare nu putea fi mai bine. Numai ce era mai de trébă domnieĭ îi lipsia: că nu cerca bătrânii la sfatu, ce de la ceĭ tinerĭ den casă lua sfatu și învățătură. Iubia sĕ audă glume și măscăriĭ, și jocurĭ copilărescĭ. Mai apoi, lipi de sine Leși, de'i erau și de sfatu și de a batere halca cu sulița, risipindu averea cea Domnéscă. Deprinzêndu-se așa, den di în di, au lăsatu în năpustu trebile țereĭ; că pre câtu îlu iubiauântâiu, pre atâta îlu urise apoi. Aceste lucrurĭ de hulă trăgêndu-se până la urechile vrăjmașilorŭ la Impĕrăție, nu cum erau, ce mai pre susu le adăogeau; întrându aceste în urechile sfetniciloru Impĕrăției, au aflatu și eĭ vreme sĕ'și âmple pungile, și dat'au scire Impĕratului. Dece, înțelegêndu Impĕratul, au socotitu sĕ scóță pre Bogdan Vodă; și au trimisu la Rodos de a'l adusu pre Ion Vodă, care era la minte ascuțitu, și la cuvêntu gata, și se vedea a hire harnicu nu numai de domnia acesteĭ țĕrĭ, ce și altoru țĕrĭ sĕ hie capu și mai mare.

CAP XXVII.

De domnia lui Ion Vodă, ce'i ḑicu Armanul, carele 'l-au ruptu Turcii de cóḑele a douĕ cămile, anul 7078.

Acestu Ion Vodă, unii ḑicu că au fostu feciorŭ de Arman, alții dicu că au fostu feciorŭ unui Stefan Vodă [1]). Éră Marțin Pașcovski, cronicarul Leșescu, scrie că au fostu Ion Vodă de la Mazovia, den țéra Leșéscă; éră cu adevĕratu nu se scie, nice îlu arată a cuĭ feciorŭ este.

Sultan Selim, Impĕratul Turcescu, înțelegêndu de Bogdan Vodă că s'au prietenitu cu Leșii, și 'și-au măritatu surorile după Leși, și elu âncă va sĕ ia fată de Leavu, au socotitu sĕ nu se cumva lepede despre dênsul, și sĕ se lipéscă la Leși, și sĕ închine țéra mai apoi; sĕ nu aibă mai multă gâlcévă cu Leșii de câtu cu dênsul, au socotitu sĕ'lu maziléscă, și au trimisu de au adusu pre Ion Vodă de la Rodos, și i-au datu domnia la Moldova. Și dacă acesta au luatu stégu de la Impĕrăție, au purcesu spre țéră cu óste Turcéscă.

Éră Bogdan Vodă, dacă au înțelesu de venirea luĭ Ion Vodă, îndată au trimisu, la boieriĭ Leșescĭ, în țéra Leșéscă, la cariĭ și-i făcuse prieteniĭ, sĕ'i trimită óste, sĕ nu lase pre Ion Vodă sĕ între în țéră. Și de nu vrea fi pripit Ion Vodă cu óste Turcéscă și Tătăréscă, nu prea lesne se vrea hi aședatu la Domnie; că până a venire ajutorulu Leșescu, Ion Vodă au fostu intratu cu óste în țéră. Dece, Bogdan Vodă vĕḑêndu că'lu impresóră vrăjmașul seu, 'i-au datu cale, și s'au dusu la Hotin. Éră Ion Vodă, pre postul mare, au venitu în Iași, și au ședutu în scaunu; și arătându-se groznicu sĕ'i ia spaima toți, nu

[1]). Așa se află elu scrisu la uricile luĭ.—*Simeon Dascalul.*

www.dacoromanica.ro

de alta e apuca, ce de casne groznice şi de vĕrsare de sânge; şi atuncea, în ḑiua de Pa cĭ, aŭ tăĭat'ĭ pre Ionaşco Sbierea, şi multe cazne făcea.

Rĕsboiul luĭ Ion Vodă cu Bogdan Vodă.

Ion Voda, sciindu pre Bogan Vodă la Hotin, că nu dórme, ce stringe óste împrotiva luĭ, stins'au şi elu ţéra, şi óste Turcésca âncĕ avea. Éră Bogdan Vodă a ı trasu agĭutoru din ţéra Leşéscă: ca mulţi prietenĭ avea, că şi cumnaţi îşĭ făcuse, că o soră o dedese dupĕ Poniatovski, alta o logodise dupĕ Sborovski, şi elu ânca tocmise sĕ ia fata lui Tarlo. Şi dacă aŭ trimisŭ vr'o 2000 de Leşĭ, şi Milenski Hatmanul venise de era óstea pre mâna luĭ, şi Siniavski, Voevodul Rusescu, şi alţiĭ, au intratŭ în ţéră, şi s'aŭ lăsatŭ pe Prutŭ în gĭosŭ, şi aŭ trimis ı de aŭ adusu puscile de la Hotin, şi s'au pogoritu la Stefanescĭ. Acolo au prinsu de veste ca şi straja lui Ion Bodă nu'ĭ departe, şi a'ĭ trimisŭ o sémă de eĭ înainte sĕ vadă, carii aŭ datu la Prutŭ de Moldovenĭ. Eĭ, dupe invĕţătura ce au avutu, n'au datu rĕsboiu, ce au trecutŭ Prutul pe de ceea parte, şi s'au lăsatu în gĭosu, de mergeau Moldovenĭĭ pe de céstă parte, Leşiĭ pe de ceea parte de Prutŭ. A doua ḑi, s'au ispititŭ se dea harţŭ; ce Moldovenii totŭ s'aĭ datu înapoĭ, spre temeiul unde era ţéra cu Turcii, la unŭ locŭ strinşĭ. Şi apropiându-se spre Iaşĭ, s'au aşetatu óstea tóta a luĭ Ion Voda; şi era Gioĭ dupe Rusaliĭ. Vĕḑêndu Milenski Hatmanul atata mulţime de óste, căreia socoti ca nu'ĭ va putea sta înainte, se fece întĭ'o ḑi a cercare vadul la Prutu sĕ tréca spre ostea luĭ Ion Voda; şi daca aŭ inseratŭ, s'au pornit'ĭ înapoĭ, şi tótă nóptea s'au dusŭ. A doua ḑi, dacă a ı vĕḑutu Moldovenĭĭ ca Leşiĭ s'aŭ dusŭ înapoĭ, s'a'ĭ slobodĭtu dupĕ denşiĭ in gónă, şi dacă 'ĭ-au agĭunsu, in multe locurĭ s'a'ĭ batut ı, şi mulţi de âmbe părţile au peritu; éra a'ĭ risipire n'aŭ pututŭ. Mai apoĭ, au silitu sĕ'ĭ sparga la trecĕtóre, la Nistru, subt cetatea Hotinuluĭ; ce nice acolo n'aŭ pututu, ca cetatea era pre mâna lorŭ, ce'ĭ apĕra pre dênşii, éră pre Moldovenĭ reschira. Acolo mai venise Leşiloru intr'agĭutoru Iazlovetki Hatmanul, cu 800 de Leşĭ. şi s'aŭ têmpinatŭ la trecĕtóre; ce, vĕḑêndŭ ca nu le-aŭ slujitu norocul, s'au dusŭ inapoĭ, ca sĕ se găteze mai bine pre alta-datĕ.

Ce Bogdan Vodă, bolnăvindu-se de ochĭ, de nu gândĭa de domnie, ce de nevoĭa sa, s'au lăsatŭ, şi s'aŭ dusu la Moscŭ, unde şi mórtea i s'aŭ têmplatŭ acolo. Şi aŭ domnitu Bogdan Vodă unu anu şi treĭ lunĭ, forĕ câtŭ aŭ mai domnitu şi cu mumă-sa Dómna Rucsanda. Acéstă poveste ce scrie mai sus, că aŭ venitu Leşiĭ cu oste asupra luĭ Ion Vodă, scrie mai deschisu Marţin Paskovski, cronicarul Leşecu; ansĕ, noĭ n'amu vrutu sĕ insĕmnămu aice; éră cuĭ va trebui sĕ scie mai cu adevĕratu acela sĕ caute acolo, şi va afla.

Ion Vodă, dupĕ is ândă cu norocu ce au gonitu pre vrĕjmaşiĭ seĭ den ţéră, se aşeḑă la domnie. Şi de'ntêiu la tóte era pre voĭa ţĕreĭ; éră mai apoĭ, pre toţĭ i aŭ covârşitŭ cu vrăjmăşia luĭ, şi cu morţĭ groznice ce făcea; că vra sĕ ia agonisita tuturorŭ, nu cu altŭ meşterşugŭ, ce cu vĕrsare de sânge. Şi den ḑ' în ḑi i.vodĭa feluri de muncĭ noue; bagat'au in focu, de viŭ, pre Vlădica

www.dacoromanica.ro

Georgie, de aŭ arsu, dându'ĭ vina de sodomie, audindu ca are avuție. Aşi derea şi Mitropolitul Teofan, n'au vrutu hi eşitu intregu, de n'aru fi fugitu pren munți, de gróda luĭ. Temnițile pline de calugĕrı; şi in grópa, de viĭ, au bagatu pre Veveriță şi pre popa Cosma, şi pre Molodeț calugĕrul. Éra de pre boierıı cei de cinste şi ceĭ maĭ de gıos, sabia lui nu lipsia, şi cu multe felurĭ de morți îĭ omoria, socotindu ca maĭ vrednicu şi maĭ destoınicu de catu densul, nime n'au maĭ fostu. De lege îşı ridea, ca in postul celu mare s'au insuratŭ, şi alte calcaturı de lege multe ca aceste facea.

Pentru mădilia luĭ Ion Vodă, şi când s'aŭ sfătuitŭ Ion Vodă cu țéra sĕ se rĕdice asupra Turcilorŭ, in anul 7081.

Intre acele belituri şi morți groznice, foră dumnedeire, ce facea Ion Vodă in domnia sa, şi nice de cum ıu 'şı aducea aminte cum va veni la celu de apoĭ, iată i-au venitu veste ca 'l-aŭ mazilitu Impĕratul, şi este dată domnia luĭ Petru Voda, ce 'l-aŭ poreclitu maı apoı Schĭopul. Acestŭ Petru Vodă era den țéra Muntenéscă, fecıoru Mircii Voda.

Ion Voda, daca se vĕdu strainatŭ de mila Imperatului Turcescŭ, socoti ca sĕ ție țéra cu sabia; şi indată trimisĕ la Căzacĭ de i-au poftitu cu léfă, sĕ'ĭ vie intr'agıutorŭ. Şi aŭ strinsŭ țéra; catre care, cu multe cuvinte blande se ruga ca se le póte intórce inimile spre dênsul, şi areta nesațiul Turcilor şi lacomia lorŭ (éra nesațiul şi lacomia lui nu vedea), țicêndu ca Turcii tóte schimbarile facu pentru mesda (mita), de'ı ingreuéza ca sĕ 'ı sĕracécca, şi se'ĭ slăbéscă; şi le areta cum póte de lesne sĕ departede mâna Turculuı de dênşii, de voru vrea şi eı. Că pre Leşı îı are spre sine plecați; Cazacii s'au adeveritŭ, câtu le va da scire, câtŭ vorĭ veni, la carii au şi trimisu, şi carora nu le potu sta inainte nice odată Turcıı. Numaĭ țéra ce 'ı lipsesce; ca de se voru pleca şi eĭ sĕ fie intr'una, nice óste nu voru trimite Turcii, ce voru face țereĭ pre voie. Éră despre sine sĕ nu 'lu ție ca pre unu vrajmaşŭ, ci ca pre unu prietenu şi parinte; éră de aŭ făcutu cuıvaşı inalgĭosul, totŭ pentru Turcı au facutu sĕ le intre in voıe, şi sĕ 'ĭ âmple, şi nu i-au pututu sătura; decı, pre câtu 'l-au cunoscutu cu reŭ, sĕ'lŭ cunóscă maĭ multu spre folosul lor ı. Aşa Ion Voda amplend ı pre toțĭ cu nadejde, cu glasurĭ marı strigara, că lânga dênsul voru peri toți, cum s'aŭ şi têmplatŭ.

Resboiul d'ântêiŭ a luĭ Ion Voda cu Petru Vodă Schiopul

Ion Vodă, dacă aŭ luatŭ credința țerei, se gati de rĕsboiu, şi in tótă ț´ra trimis'aŭ de sîrgu sĕ ésă la óstę. Trimis'au şi la Hendric, Craiul Leşe cŭ, poftindŭ ajutorŭ de óste se'ı dea; ce, de acolo nu s'au fol itu; că Craiul s'a ı mântuitu, ca are legatura cu Turcul, țéra loru, maı multu de o su a de anĭ,

www.dacoromanica.ro

neclintită. Eră Căzacii cumu. untu gata de a e ame tecare la tote, neintrebandu de nime, s'au adunatu 1200 de ómeni, şi au venitu la Ion Voda; pre cari vèdendu'i Ion Voda, nu într'altu chipu, ce cum ar hi vědutu îngeri din ceru, cu ve te de i bânda pogoriţi, şi cu multe daruri capetele ce erau le-au daruitu. Ion Vodă, daca au strinsu óstea tóta, şi s'au buluccitu la unu locu toţi, 'i-au venitu veste că Petru Voda şi cu Alecsandru Voda au întratu în ţéră, cu mulţi ómeni, şi Munteni, şi Unguri, şi Turci. Au alesu Ion Vodă capu dintre Căzaci pre Sfirski, cu o sama de Cazaci şi cu óste de ţéră, şi 'i-au trimisu înainte de straje, sě vadě cu ochii; éra elu cu altă óste au purcesu dupe dênşii. Éră Sfirski cu Cazacii, şi cu cine mai erau cu dênsul, aŭ nemeritu asupra 400 de ómeni ce erau straja lui Petru Vodă, şi fora-veste încungiurându'i, pre toţi 'i-au prinsu.

Sfirski, dacă au biruitu pre acea strajă, şi au prinsu veste că Petru Vodă nu scie nemica de óstea lui Ion Vodă, indata au răpedit ómeni de ţéră de au datu scire lui Ion Vodă sě sîrguiască se vie sě'i lovéscă forá-veste, că are vreme acum, de'i voiea se'i batě; şi 'i-aŭ spusu că este óste multă fórte. Inţelegêndu aceste Ion Voda, cum au pututu mai tare aŭ sirguitu; şi daca s'au împreunatu toţi, împărţindu-se în trei pôlcuri, 'i-aŭ lovitu când ei dormiaŭ fora grijě, desbracaţi, câtu nime de nemică nu s'aŭ apucatu. Caii lorŭ eraŭ slobodi la păşune, in nadejdea strějii. Aşa, împresurându'i forá-veste, şi multă mórte facêndu într'ênşii, 'i-au biruitu Ion Vodă. Éră Domnii, Petru Voda şi Alecsandru Vodă, amêndoi au scăpatu, lăsându totu in taběră, şi aŭ nazuitu amêndoi la Brăila, numai cu trupurile

Ion Vodă aŭ prădatu ţéra Muntenéscă, şi aŭ pusu acolo Domnu pre Vintilă Vodă.

Dacă au batutu Ion Vodă pre Petru Vodă, şi pre Alecsandru Vodă, s'au lăsatu in góna dupě dênşii, şi au slobodit óstea in pradă, de au jecuitu ţéra Muntenéscă mai multu de jumatate, şi aŭ pusu Domnu în ţéra Muntenésca pre Vintilă Vodă.

Daca s'au întorsu den pradă óstea lui Ion Voda, den ţéra Muntenesca, apucatu-s'au de Braila, de au arsu tĕrgul cu totul; numai cetatea ce au rĕmasu. Şi gatindu-se se bata şi ceta ea sě o dobăndéscă, că nu era multu a o luare, i au venitu veste den urmă, ca Tatarii au intratu in ţéra Lasat'au, dara, cele strĕine, şi s'au întorsu la ale sale se le apere.

Al doile rĕsboiu ce aŭ bătutu Ion Vodă pre Turci şi pre Tătari, şi aŭ arsu Tighinea şi Cetatea Albă.

Inţelegêndu Ion Vodă că Turcii de prin cetăţi şi Tătarii den Bugégu s'aŭ dicatu asupra lui, îndată au trimisu cum mai de sîrgu sě se buluccéscă óstea ce pre unde au fostu rĕşchirata, dându-le scire pentru Turci şi Tatari, ce

www.dacoromanica.ro

aŭ încălecatŭ asupra luí. Pre carií dacă i au lovitŭ Ion Voda cu o tea a pr lesne i-au bătutu şi pre acia. Insĕ, vĕdêndu atata supĕrare ce avea de Turc împlêndu-se de mânie, cu focu au arsu Tighinea şi cetatea Alba, şi multă pradă aŭ făcutŭ, şi multŭ pleanu şi robí au scosu. Decií, Ion Voda, curaţîndu-se de vrajmaşií luí, aŭ datŭ puţinel ţereí odihnă, sĕ se rĕsufle; eră Ca acií nu se lenĭaŭ, ce câmpií Bugéguluí pururea cercau şi multă prada făceaŭ.

Al treile rĕsboíŭ ce aŭ bătutŭ Ion Vodă pre o sémă de óste Turcéscà.

Călcândŭ Căzacií câmpií Bugéguluí, au datŭ pre o sémă de óste Turcé că, ce se strinsese şi mergea sĕ lovésca pre Ion Vodă fora veste; şi de sîrgu aŭ trimisŭ Căzacií la Ion Vodă de aŭ cerşutu sĕ le trimiţă agiutoru ca sĕ de rĕsboiŭ acelorŭ Turcí. Şi dacă le-au trimisu, prea lesne i-aŭ biruitŭ, şi i-aŭ risipitŭ, cu agĭutorŭ próspĕtŭ; că până a venire agĭutorul de la Ion Vodă, era sĕ pérdĕ Căzacií rĕsboiul, de mulţimea Turciloru; unde, maí apoí, Moldovenií odihniţí, dândŭ rĕsboiŭ vitezesce, prea lesne i-aŭ spartŭ.

Al patrule rĕsboiŭ, când s'aŭ bătutŭ Ion Vodă ou Turcií la Cahul.

Impĕratul Turcescŭ, audindŭ de simeţia luí Ion Vodă, şi cată pagubă i-aŭ făcutŭ, aŭ socotitŭ ca sĕ stropşéscă ţéra Moldoveí cu totul, şi pre hainul seŭ, pre Ion Vodă, sĕ'lŭ prinde. Şi îndată trimise în tóte parţile, la toţí Sângécií sĕ se găteze de óste, şi sĕ trécă Dunarea asupra luí Ion Vodă. Éra Ion V dă, dacă aŭ înţĕlesŭ, cu tótă óstea sa s'au pornitu, şi au supusu óstea subt Tighinea, şi aŭ trimisŭ o séma de óste a sa cu Ieremia Parcalabul de Hotinu ca sĕ apere trecatórea Turcilorŭ sĕ nu tréca Dunărea. Ce cu greu este celorŭ puţinĭ a oprire pre ceí mulţí, şi celorŭ slabí pre ceí tarí; că, trecêndu întêiu puscele cu Ianiceriĭ şi cu pedestrimea sĕ apere vasele, aceíaşí tóta a-l-al ă óste Turcéscă au sositŭ. Unde, vĕdêndŭ Ieremia Părcalabul că nu'í póte opri, s'aŭ întorsŭ, şi aŭ datŭ scire luí Ion Voda; şi nice Ion Vodă alta zăbavă n'a i facutu, ce îndata aŭ purcesu spre óstea Turcéscă, înse, întêiu au trimisu pre Sfirski cu o sémă de Căzacı şi cu 6000 oştení de ţéra, sĕ prinde limba; i fora zabava au datŭ pre óstea Turcésca, unde, nu erau maí puţinĭ de óstea Mol dovenésca. Şi dându rĕsboiŭ, au fugitu Turcií, şi nice alta limba au pututu lua, foră de unŭ Turcŭ ranitŭ rĕu, câtu n'au pututŭ de la dênsul nemica în ţ le e

Apoí, singurŭ Ion Vodă cu vr'o 600 de ómenĭ, s'au lipitu la balta la Cahu l unde era óstea Turcésca; şi s'aŭ suitu într'unu piscu de dél ĕ pótă cuno e câtă samă de óste va hi la Turcí. Ce, nemica n'au pututu cunósce: ó te era pre vaí, de nu se vedea; numaí strĕjile s'aŭ vĕdutu în patru locurí. Şi 'au întorsŭ Ion Vodă înapoí la taberă; şi atunce o sémă den boíeriĭ ceí m rí, lu raul vel Vornicŭ, Bilaí vel Vornicu, şi Slavilă Hatmanul, vĕdêndu atate pu er

www.dacoromanica.ro

de óste Turcéscă ce venise cu Petru Vodă, temêndu-se ca sĕ nu cadă în primejdie, aŭ părăsitŭ pre Ion Vodă, şi aŭ fugitŭ la Turcĭ, de s'aŭ închinatŭ la Petru Vodă.

Ion Vodă 'şĭ-aŭ împărţitŭ óstea în 30 de pôlcurĭ, şi la totŭ pôlcul aŭ pusŭ câte o puşcă; şi avea şi 80 de puşce huşniţe (haubiţe). Ĕră tótă óstea luĭ Ion Vodă era 30,000, fŏră proştĭ şi adunătură ce eraŭ pre lângă Ion Vodă. Decĭ, la inceputul rĕsboiuluĭ, ḑicŭ că o sémă de Moldovenĭ sĕ se fie închinatŭ la Turcĭ, şi Turcii sĕ'ĭ fie pusŭ în fruntea rĕsboiuluĭ, de s'aŭ opritŭ focul într'ênşiĭ, şi aŭ peritŭ cu totul. Decĭ, Căzacii cu focul, Moldovenii cu fuşturile, aruncaŭ câtŭ nu se scia Turcii ce vorŭ face. Şi vĕḑêndŭ Turcii pre Moloveni că vorŭ sĕ móră, de câtŭ sĕ nu biruéscă, cu multe meşterşuguri aŭ nevoitŭ sĕ amăgéscă pre Moldoveni sĕ'ĭ ducă asupra puşcilorŭ. Ce vĕḑêndŭ Moldovenii meşterşugurile lorŭ, nu'ĭ goniaŭ multŭ, ce numaĭ până daŭ dosŭ; că vedeaŭ că fuga lorŭ era cu înşelăciune; că de mulţimea lorŭ era totŭ locul acoperitŭ. Deacii, lăsândŭ Turcii partea despre Căzacĭ, cu tótă puterea s'aŭ întorsŭ spre Moldovenĭ, şi tóte puşcele sloboḑiaŭ asupra lorŭ. Ĕră Moldovenii staŭ aşa cum ar hi gătiţi de mórte, ĕră nu sĕ isbăndéscă; şi multă mórte s'aŭ făcutŭ de âmbe părţile, că nu era o călcare pe pământŭ, ce totŭ pre trupurĭ de omŭ; şi maĭ apoĭ, aşa aprópe se băteaŭ, că şi mănule le obosise, şi armele îşĭ scăpaŭ. Ca acela prah se făcuse, câtŭ nu se cunosceaŭ cine de a cuĭ este; nice de sineţe se auḑĭa, de trăsnetul puşcelorŭ, de âmbe părţile; cătŭ nice puşcariĭ nu maĭ sciaŭ unde maĭ da. Decĭ, Ion Vodă aŭ îndireptatŭ pre aĭ seĭ de'napoia puşcelor, sĕ se maĭ odihnéscă puţinel; şi Turcii, aşijderea. Şi aşa stândŭ şi privindŭ unii la alţii, aŭ datŭ o plóie mare, de aŭ muiatŭ pravul celŭ de puşce. Deacii, n'aŭ fostŭ Moldovenilorŭ nice de unŭ folosŭ, că li s'aŭ muĭatŭ puşcele; de unde aveaŭ nădejde de agĭutorŭ s'aŭ scăpatŭ; ce numaĭ de a măna aŭ căutatŭ a se batere, şi nu se puteaŭ sprijini de mulţimea Turcilorŭ. Maĭ apoĭ óste Tătăréscă próspĕtă, i-aŭ lovitŭ, de le-aŭ căutatŭ a dare dosŭ ca sĕ scape, şi Tătariĭ a'ĭ gonire şi a'ĭ aruncare jos. Numaĭ pedestrimea şi óstea cea de strinsură aŭ rĕmasŭ, şi 300 de Căzacĭ. Ce, fiindŭ şi Turcii obosiţi, nu năvăliaŭ aşa. Ion Vodă scăpându-se de óstea cea călăréţă, 'şĭ-aŭ datŭ glasŭ cu Căzacii sĕ se pedestréscă toţi. Că pedestrimea Moldovenéscă, ce eraŭ adunaţi maĭ mulţi în dobândă de cătŭ în léfă, era aprópe de 20,000. Şi năvălindŭ cu dênşiĭ singurŭ Ion Vodă, aŭ luatŭ pusce, cu iurĕş, de la Turcĭ; şi legândŭ taběra s'aŭ datŭ înapoĭ, şi s'aŭ trasŭ lângă satŭ lângă Roşcanĭ, de s'aŭ îngropatŭ, unde mare nevoie avéŭ de apă. Ĕră Turcii, dacă s'aŭ strinsŭ toţi cu ceĭ de la gónă, i-aŭ încongiuratŭ maĭ 'nainte de apusul sóreluĭ, şi tótă nóptea i-aŭ strĕjuitŭ, sĕ nu ésă de'ntr'acela locŭ. Ĕră dacă s'aŭ făcutŭ ḑiuă, cu tóte puscele aŭ începutŭ a batere într'ênşiĭ; ce nemică nu le stricaŭ, că se şenţuise bine; unde, treĭ ḑile s'aŭ apĕratŭ. Dece, vĕḑêndŭ Ion Vodă că flămênzescŭ şi morŭ de sete, şi pravul celŭ de pusce se impuţinéză, sĕ fugă sĕ scape, locŭ nu era; numaĭ cu aripĭ sĕ sbóre, iar într'altŭ chipŭ nu se putea, că totŭ locul era ocolitŭ de Turcĭ. Ce aŭ socotitŭ dóră cu blândeţe şi cu jurămênturĭ sĕ facă cu Turcii, ca sĕ scape de mórte; şi aŭ începutŭ a trimitere la dênşiĭ că se va închina; de voiŭ trimite unu omŭ ca acela sĕ'ĭ jure luĭ, că, de ce va pofti, sĕ'ĭ facă pe

www.dacoromanica.ro

voie. Turcii bucuroşi se primiră la una ca acésta: de câtŭ cu arme şi cu vĕrsare de sânge, maĭ bine cu înşelăciune sĕ'lŭ dobândéscă. Aşa, trimiseră Turcii la Ion Vodă de'ĭ jurară, pre pofta luĭ, ca sĕ'lŭ ducă viŭ la împĕratul; pre Căzacĭ sĕ'ĭ lase neatinşĭ, sĕ mérgă de unde aĭ venitŭ, éră altă adunătură sĕ'ĭ slobódă sĕ se ducă volnicĭ pe la casele lorŭ, çă nu va hi paguba luĭ, ce a Impĕratuluĭ, că robiĭ Impĕrăţieĭ suntŭ.

De mórtea luĭ Ion Vodă 7082, Iunie.

Avêndŭ Ion Vodă tocmélă şi făgăduinţă mare şi jurămêntŭ de la Turcĭ, că'ĭ vorŭ face pre voie de tóte de ce scriŭ maĭ sus că aŭ pohtitŭ elŭ, s'aŭ gătitŭ sĕ mérgă la Paşa, în taběra Turcéscă, şi aŭ împărţitŭ alŭ seŭ maĭ bunŭ, totŭ ce aŭ avutŭ, între Căzacĭ, şi de către toţĭ 'şĭ-aŭ luatŭ ertăciune; şi însuşĭ, alŭ triile aŭ mersŭ la taběra Turcéscă. Acolo, dacă 'l-aŭ dobânditŭ, cu multă mânie de cătră Paşa, 'l-aŭ datŭ de viŭ de 'l-aŭ legatŭ de códele a doue cămile, şi le-aŭ sloboditŭ pren taběră de 'l-aĭ sfărmatŭ. Atunce, çicŭ uniĭ, cum sĕ hie çisŭ Ion Vodă: «Ah! Caută că eŭ multe feluri de morţĭ groznice amŭ făcutŭ, éră casnă ca acésta n'amŭ sciutŭ sĕ facŭ!»

Maĭ apoĭ Turcii s'aŭ lăsatŭ la ceea-altă spuză de 'i-aŭ snopitŭ, şi 'i-aŭ sdrobitŭ. Éră Căzacii, vĕdêndŭ la ce le stă lucrul şi viaţa lorŭ cea sfârşită, aŭ silitŭ ca sĕ între iar în şanţŭ; ce n'aŭ pututŭ, că şanţul îlŭ cuprinsĕse Turcii; şi vĕdêndŭ aşa, numaĭ ce aŭ întratŭ în grămada Turcéscă, sĕ péră până la unulŭ. Şi acolo, tăindŭ şi oborindŭ, aŭ peritŭ toţĭ până la unul. Aşa, aŭ nemeritŭ ţenchiul seŭ Ion Vodă, după ce aŭ domnitŭ treĭ anĭ.

Dacă aŭ peritŭ Ion Vodă, s'aŭ pornitŭ Tătariĭ în pradă, peste tótă ţéra, câtŭ n'aŭ fostŭ nice odată maĭ mare pusteitate în ţéră de câtŭ atunce; că pre toţ i-aŭ cuprinsŭ pre la casele lorŭ fără grijă; unde, până astădĭ, între Prutŭ şi între Nistru, de atunce aŭ rĕmasŭ pustietate, de nu s'aŭ maĭ umplutŭ de ómenĭ.

CAP. XXVIII.

Domnia luĭ Petru Vodă Skiopul, în anĭ 7082, Iunie 25.

Turcii, dacă aĭ omorîtŭ pre Ion Vodă, pus'aŭ Domnŭ pre Petru Vodă; éră eĭ s'aŭ întorsŭ înapoĭ. Decĭ, Petru Vodă îndată aŭ trimisŭ pre Bilĕĭ Vornicul de aŭ prinsŭ scaunul domnieĭ den Sucéva; şi dede scire de pace şi de Domnŭ noŭ, şi scóse bejeniile pre acasă. Éră Petru Vodă, în luna luĭ Iunie 25, aŭ şedutŭ în scaunŭ, şĭ pre toţĭ i-aŭ trasŭ către sine.

In anul 7083, Decemvrie, aŭ muritŭ Sultan Selim, Impĕratul Turcescŭ, şi aŭ rĕmasŭ fiul seŭ, Sultan Murat.

In anul 7085, April 15, rĕposat'aŭ Alexandru Vodă, Domnul Muntenescŭ, carele aŭ domnitŭ 9 anĭ şi o lună; şi aŭ rĕmasŭ fiul seŭ, Mihnea Vodă.

www.dacoromanica.ro

Într'acesta anŭ s'aŭ arĕtatŭ pre cerŭ stea cu códă, comitŭ.

Pentru Ivan Potcóvă, ce 'l-aŭ poreclitŭ Creţul, ce 'şĭ-aŭ pusŭ nume de domnie, Ión Vodă.

În alŭ patrule anŭ alŭ domnieĭ luĭ Petru Vodă, în anul 7085, unŭ Ivan, ce'ĭ ḑiceaŭ şi Potcóvă, pentru că aŭ fostŭ rumpĕndŭ potcóvele, ĕră unĭĭ i-aŭ ḑisŭ Creţul, ce s'aŭ fostŭ făcêndŭ frate luĭ Ión Vodă, rĕspunḑêndu-se de moşie şi de nascere de la Mazovia, de unde şi Ión Vodă era; acesta Potcóvă, 'şĭ-aŭ scosŭ nume de domnie; şi între Kăzacĭ avêndŭ cnnoscinţe, pre mulţĭ aŭ amĕgitŭ lângă sine; şi vrêndŭ sĕ vie spre ţéră, aŭ vrutŭ cu meşterşugŭ sĕ aĭbă slobozenie şi de la ceĭ maĭ marĭ; şi făcêndŭ scrisorĭ cu multe peceţĭ de la boierĭ şi curtenĭ de ţéra Moldoveĭ, aŭ póte sĕ fie fostŭ şi cu voia unora de ţéră, cum ḑicŭ unĭĭ, şĭ s'aŭ dusŭ Kreţul cu cărţile la Voevoda Kievski, ce era pre atunce Knézul Constantin, şi la Starostele de Bar, de le-aŭ arătatŭ că'lŭ poftescŭ boĭerĭĭ şi ţéra, sĕ'şĭ mérgă la moşia sa, la Moldova; şi făgăduindu-le multŭ sĕ le dea, numaĭ sĕ'ĭ fie într'ag'ĭutorŭ. Ce starostea de Bar aŭ ḑisŭ că nu i se cade sĕ'ĭ dea óste fóră scirea luĭ Craiŭ, şi maĭ cu deadinsul pentru aşedarea păcilorŭ; ĕră luĭ Craiŭ aŭ ḑisŭ că'ĭ va da scire, ca sĕ ĭa învĕţătură.

Atunce, sfătuindu-se Potcóvă Creţul cu Starostea de Bar, étă şi unŭ Kopinski óre carele fiindŭ atuncĭ nemeritŭ la Bar, carele de curênd venise de la câmpŭ, înţelegêndŭ de Potcóvă, s'aŭ adunatŭ, şi yorovindŭ cu dênsul, cu multă g'ĭuruinţă 'l-aŭ âmplutŭ Creţul, de'lŭ va duce la domnie, la scaunul Moldoveĭ. Decĭĭ, Kopinski, avêndŭ mare cunoscinţe între Căzacĭ, aŭ mersŭ la dênşiĭ; pre unĭĭ cu g'ĭuruinţă âmplêndu'ĭ, pre alţiĭ cu banĭ ungêndu-le ochiĭ, de ce aŭ avutŭ şi elŭ den agonisita sa, ĭ-aŭ plecatŭ; şi aŭ maĭ lipitŭ către sine pre unŭ Moldovanŭ, anume Cepla, ce se însurase între Căzacĭ; şi aŭ pusŭ Hatman pre Şah, pe 330 de Căzacĭ, carĭĭ s'aŭ strînsŭ cu nevoinţa lorŭ. Aŭ intratŭ in ţéră. Ĕră Petru Vodă aŭ strinsŭ ţéra şi s'aŭ gătitŭ de dênşiĭ; şi luându puscile, aŭ eşitŭ sĕ mérgă înaintea lorŭ. Auḑindŭ Căzacĭĭ de acésta, aŭ apucatŭ ce aŭ pututŭ de la margine, şi s'aŭ întorsŭ înapoĭ, cruţându-se pe altă dată, sĕ se gătéḑĕ maĭ bine.

Avêndŭ Petru Vodă grije de Creţul şi de aceĭ Căzacĭ ce eraŭ cu dênsulŭ, ca sĕ nu între iarăşĭ de isnóvă in ţéră sĕ prade, trimis'aŭ cărţĭ la Castelanul de Halicĭ, carele era sĕ mérgă solŭ la Impĕrăţie, sĕ lege păcile, de i-aŭ datŭ scire cum s'aŭ rĕdicatŭ Căzacĭĭ, şi vorŭ sĕ aducă pre Creţul la scaunul ţĕreĭ Moldoveĭ; de care lucru, de nu'lŭ vorŭ prinde, şi de nu vorŭ face pace cu dênsul, şi de nu se vorŭ certa ceĭ ce suntŭ cu dênsul, pacea cu Impĕratul nu va putea sta. Aceste tóte aŭ scrisŭ Castelanul la Craiŭ.

Înţelegêndŭ Craiul Ţeşescŭ de Potcóvă Creţul, că s'aŭ ridicatŭ cu Căzacĭ, şi face zarvă, şi va sĕ scóţĕ pre Petru Vodă din domnie, îndată aŭ scrisŭ la Hatmanul şi la o sémă de boĭerĭ de la margine, sĕ puĭe nevoinţă, ca sĕ'lŭ dobêndéscă, şi pe dânsul şi pe Căzacĭ. Ĕră Hatmanul, dacă i-aŭ venitŭ cărţile

www.dacoromanica.ro

Craescĭ, au trimisu treĭ róte cu Boboleţki, sĕ mérg sĕ prinḑĕ pe Creţul, şi aŭ mersŭ la Nemirov sĕ'lŭ afle, sciindu că acolo se ţinea maĭ ântêiu. Şi a flându'lŭ acolo, éră Creţul au prinsŭ de veste, şi au eşitu din târgu cu 50 de Căzacĭ pedestri cu sĕneţe; şi aŭ mersŭ la unŭ vadu în têmpinarea luĭ Boboleţki, unde aŭ întratu până în pântecele cailorŭ, şi aŭ pusu Căzacĭĭ înainte. Éră Boboleţki, daca au sositŭ la vadu, şi vĕḑêndu'lu că este gata de a se batere, şi la locu strimtŭ, nu s'au apucatu de rĕsboiŭ, ce s'au întorsu şi aŭ mersŭ in târgŭ, şi acieaşĭ, şi Creţul in târgŭ dupĕ dênsulu: Boboleţki la curte, éră Creţul in târgŭ la gazda. Decĭ, au chĭematu Boboleţki pre maĭ marĭĭ târguluĭ, şi le-aĭ ḑisu sĕ prinḑĕ pe Creţul. şi sĕ'lu dea; éră maĭ marĭĭ târgulu; s'aŭ lepĕdatŭ de dênsul, şi i-au ḑisu că eĭ nu'lu voru prinde, nice îlu apĕră; ce, de'ĭ trebuie, elŭ sĕ şi'lu prinḑa. Vĕḑêndu omul Hatmanuluĭ ca nu póte face nimica, s'aĭ dusu şi au spusu Hatmanuluĭ; şi înţĕlegêndu aceste tóte Hatmanul, le-aŭ trimisŭ la urechile luĭ Craiĭ, cum n'au vrutu sĕ i'lŭ dea ómenĭĭ Voevoduluĭ de Braţlav. Éra Craĭul aĭ trimisu cu ponoslu la Voevodulu ca sĕ'lŭ prinḑĕ, şi sĕ i'lu trimiţa. Ce, până a mergere komornicul craescu cu cărţile. éra Creţul cu maĭ mulţĭ ómenĭ mai bine s'aŭ gatitu, şi au întratu in ţéră pe la Soroka. Decĭ, cum şi'ĭ rôndul ómenilorŭ, acolo mulţĭ i s'aŭ închinatu, dacă au auḑitŭ veste de *Domnŭ tênĕru*

Rĕsboiuĭ luĭ Petru Vodă cu Potcóvă.

Auḑindŭ Petru Voda Schiopul că Ivan Potcóvă aŭ întratŭ în ţéră pre la Soroca, cu óste Căzăcéscă, de sîrgŭ s'aĭ gătitu, şi i-au eşitu cu óste împrotiva luĭ; luat'aŭ şi puscile cu sine, şi s'au gatitŭ de rĕsboĭu, şi au pusu beşliĭ dupĕ puşcĭ, învĕţandu'ĭ dacă vorŭ sloboḑi focul sĕ se repaḑĕ in cazacime. Ce, Cazacii, cum şi-sŭ învĕţaţĭ la rĕsboiu, când au sloboḑitŭ beşliiĭ puscile, eĭ toţĭ s'a tinsu pre pamêntu, de i-aŭ covêrşitŭ focul; éră beşliiĭ, gândindu-se că suntŭ ucişĭ, s'aŭ lăsatŭ la dênşiĭ. Atunce Cazacĭĭ aŭ sloboḑitu într'ênşiĭ focul, şi multa pagubă aŭ făcutŭ in óstea lui Petru Vodă; şi acieşu óstea luĭ Petru Vodă aŭ datŭ dosul, şi isbânda aŭ rĕmasŭ la Cazacĭ. Decĭ, aŭ mersŭ Cazacĭĭ la Iaşĭ, de aĭ apucatŭ scaunul Potcóva, Noemvrie 23; éră Petru Vodă s'aŭ dusŭ in ţéra Muntenéscă.

Alŭ doile rĕsboiŭ ce s'aŭ lovitŭ Petru Vodă cu Potcóvă Creţul, la Docolina

Petru Voda, dacă 'l-au batutu Creţul cu Cazacĭĭ, s'aŭ dusu in ţéra Muntenesca; şi au datu scire la Impĕraţie, cum s'au rĕdicatu Cazacii asupra-ĭ, şi 'l-aŭ scosu din domnie. Atunce Imperatul de sîrgu au trimisu hochimurĭ la Dobogenĭ, la Bugegenĭ, şi la Muntenĭ, se mérgă cu Petru Vodă asupra Creţ ului. Dec Pet u Voda îndată grijindu-se de óste, venitu-i-aĭ într'ağıutoru şi Moldovenĭĭ gio enĭ

www.dacoromanica.ro

i-au pornitu Petru Voda spre Iaşi asupra Creţuluĭ, cu agĭutorŭ de la Impĕrăţie şi cu ó tea sa.

Audindŭ Creţul Potcóvă de venirea luĭ Petru Vodă, s'aŭ gatitŭ şi elŭ cu óste Ca ăcé ca, şi au eşitu înaintea lui Petru Voda, la Docolina; era şi óste de ţĕră cu Căzaciĭ, ca mulţĭ i s'au fostu închinatu. Şi tocmindu-se de rĕsboiu aŭ pusŭ Cazacii pre Moldovenĭ in frunte; maĭ apoĭ, Şah, Hatmanul Cazăcescŭ, nu i-aŭ lăsatu; temêndu se să nu-i viclenéscă Moldovenii, au pusŭ pre Căzaciĭ seĭ in frunte, şi n'aŭ lasatŭ pre nime să ésa la harţă. Şi apropiindu-se óstea luĭ Petru Voda, vĕdura Căzacii pre Turcĭ aducêndŭ înainte cereţĭ de vacĭ, ca să stempere armele in dobitóce; n'aŭ vrutŭ Cazacii să segete de departe, ce odată ai loboditu focul, şi in ómenĭ, şi in dobitóce, unde mai multă zăhăială era Turciloru de dobit´ce de câtu Cazacilorŭ, că de trăsnete fugĭaŭ înapoiŭ. Şi dându rĕsboiu vitezesce, dupĕ multa nevoinţa a Cazaciloru, iată şi alŭ doile rôndu perdu Petru Voda resboiul, şi iar rĕmase isbânda la Cazacĭ.

Cum s'aŭ întorsŭ Creţul in ţéra Leşéscă, şi aŭ părăsitŭ scaunul, şi pentru mórtea luĭ.

Potcóvă Creţul, ce-şĭ pusĕse nume de domnie Ion Vodă, dupĕ rĕrboiul cu norocŭ şi cu isbânda ce au facutu la Docolina, s'aŭ întorsŭ la Iaşĭ. Şi veţêndŭ că nu se va putea aşeţa la domnie, ca şi den ţéra Unguréscă se pogorise luĭ Petru Voda óstea într'agiutorŭ, au parasitŭ scaunul şi ţéra, şi cu toţĭ cu aĭ sĕĭ s'aŭ întorsŭ înapoĭ, pre la Soroca, spre ţéra Leşéscă. De acolo nu-şi putea afla cale pre voia sa, că pre câmpi eraŭ ómenĭ marĭ; pre la Nemirov se temea de Hatmanul şi de Voevoda Bretlavski, că-lŭ cercaŭ sĕ-lŭ prinţă. Maĭ apoĭ, daca au intratu in ţéra Leşésca, au chiematŭ Voevoda pre Şah, şi i-aŭ ţisŭ: «Voĭ aţi facut i unu lucru mare împrotiva lui Craiŭ şi a ţerei, se rĕsipiţi pacea cu Turcul; deci, numaĭ se aduceţĭ pre Creţul, şi se mergeţi cu dênsul la Hatmanul. Elu vĕ va trimite la Craiu. Deci, şi voĭ veţi haladui de acea vină, şi Creţul încă va haladui, veţêndu-lu Craiŭ unŭ omŭ aşa de folosŭ».

Aceste cuvinte daca au spusu Cazaciĭ Creţuluĭ, elŭ fu bucurosŭ, socotindŭ că dacă va merge la Craiu îlu va agiutori spre domnie. Deci, s'aŭ dusŭ cu dênşiĭ la Hatmanul, éra Hatmanul 'l-au trimisu la Craiu; şi Craiul 'l-au datu la închisore, şi peste puţină vreme i-ai taiatu capul.

Când s'aŭ aşeţatŭ. ïarăşĭ in scaunŭ Petru Vodă Schiopul, anul 7086, Genarie I.

Inţĕleţendu Petru Voda ca Creţul au parasitu domnia şi ţéra, şi au trecutŭ in ţera Leşé că, ai venitu la Iaşĭ şi s'au aseţatu la scaunu, alŭ doile rôndu.

Atunce Petru Voda au datu Mitropolia luĭ Teofan, carele o lasase la ţilele luĭ Ion Vodă şi de fiica luĭ pen munţĭ au fugitu.

www.dacoromanica.ro

Pentru unŭ Alecsandru Vodă ce se făcea frate Creţuluĭ.

Intr'acestaşŭ anĭ, 7086, Fevruarie 9, iarăşĭ aŭ venitŭ unŭ Alecsandru Voda, fratele Creţului, cu óste Cazăcésca, asupra luĭ Petru Vodă. Ĕră Petru Voda, sciindŭ poticala de mainainte ce aŭ avutu cu Căzacĭĭ, nu s'aŭ apucatu de rĕsboiŭ, ce i-aŭ datu calea de'ântêiŭ. Ĕră Alecsandru Vodă au întratu in Iaşĭ şi aŭ şedutŭ in scaunŭ. Petru Voda, îndata dupĕ aceea, au strinsŭ óste Turcéscă, şi Muntenéscă, şi Unguréscà, şi aŭ încungiuratŭ pre Alecsandru Voda in curte in Iaşĭ, şi aŭ bătutŭ pregĭurŭ curtea, din câşlegi pĕn la méda păresime. Ĕră când aŭ fostu nóptea spre méda paresi, Mart. 12, Alecsandru Voda şi cu Căzacĭĭ aŭ eşitŭ din curte, că n'aŭ maĭ pututu suferi; ca şi érba, şi bucatele li se împuţinase; şi vrêndŭ sĕ scape, aŭ fugitŭ spre codru. Ĕră prindêndŭ de veste óstea luĭ Petru Vodă, s'aŭ pornitŭ dupĕ dênşiĭ, şi la ézerul Cĭorbescilorŭ i-aŭ agiunsŭ, şi pre toţi acolo i-au topitŭ; şi pre Alecsandru înca 'l-aŭ prinsŭ viŭ, de'mpreună cu boieri luĭ.— Acestŭ Alecsandru aŭ ţiuutu scaunul o lună.

Ĕră Petru Vodă s'aŭ aşedatŭ la scaunul seŭ al triele rôndŭ, şi s'aŭ apucatŭ de aŭ făcutŭ monastirea Galata, den vale, şi nu dupĕ multă vreme s'aŭ risipitŭ.

Pentru nisce Domnişorĭ ce veniaŭ in ţĕră cu óste Căzăcéscă.

De norocŭ era Petru Vodă cu Căzacĭĭ, că bine de uniĭ nu se mântuĭa, altiĭ veniaŭ asupră-i. Ca într'acelaşŭ anŭ dupê ce s'aŭ aşedatu la domnie şi alu triile rôndŭ la scaunŭ, in anul 7086, Iulie 26, nisce Căzacĭ cu unŭ Domnişorŭ au venitŭ la Nistru, şi aciia toţĭ 'şĭ-aŭ pusŭ capetele. Aşijderea, dupe acestĭ Căzacĭ, curêndu, in anul 7087, Octomvrie 12, unŭ Domnişorŭ Constantin iar cu Cazacĭ aŭ intratŭ in ţéra, şi s'aŭ topitŭ toţi in Nistru şi aciia.

Intr'acestaşŭ anŭ şi într'acéstaşi lună, când Constantin cu Căzacĭĭ treceaŭ Nistrul, ĕră Sborovski cu óste Căzăcéscă aŭ lovitŭ Daşovul de 'l-aŭ arsŭ şi 'l-aŭ pradatu, şi multe Turcóĭe au robitu, şi multu pleanu au luatu, şi s'au întorsŭ cu pradĭ.

De mazilia luĭ Petru Vodă Schĭopulŭ, în anulŭ 7088, Decemvrie 2.

Acestŭ Petru Voda, ce i-au disŭ Schĭopul, dupĕ ce au domnitu cincĭ anĭ, i-au venitu mazilie; şi au venitŭ unu Turcu mare de 'l-au luatu den scaunu; şi 'l-au trimisu Imperatul la Halepu, la paza; şi domnia au dat'o Ianculuĭ Vodă, ce i-au disŭ Sasul.

www.dacoromanica.ro

CAP. XXIX.

Domnia Ianculuĭ Vodă, ce'ĭ ţiceaŭ Sasulŭ, în anul 7088, Fevr. 17.

Dacă aŭ mazilitŭ Impĕratul pre Petru Vodă Schĭopul, dat-aŭ domnia Ianculuĭ Vodă, carele de nascere era Sasŭ, de lege Luteranŭ; creştinătatea cea drĕptă nu iubia. Şi daca aŭ venitŭ în ţĕră şi s'aŭ aşeţlatŭ în scaunŭ, tótă nedumneţleirea şi ereticia 'şĭ-aŭ arătatŭ; că lăcomie la avere nespusă avea, pentru care pre mulţĭ aŭ omoritŭ. Ĕră maĭ apoĭ, de lăcomie ce avea, trimis'aŭ sĕ ĭa a ţece din boĭ în tótă ţĕra.

Pentrn unŭ Domnişorŭ, ce'ĭ ţiceaŭ Ion Vodă Lungul, în anul 7089.

Iancul Vodă, fiindŭ plin de lăcomie, aŭ isvoditŭ obicĭnă care n'aŭ maĭ fostŭ nice odiniară in ţĕră, sĕ ĭa boĭ de a ţece; care obiceiŭ nu 'l-aŭ pututŭ suferi ţĕra. Ce s'aŭ rĕdicatŭ Lăpuşneniĭ de s'aŭ sfătuitŭ sĕ se desbată de subt mâna luĭ; şi bulucindu-se, aŭ rĕdicatŭ dintre eĭ pre Lungul, Domnŭ, şi i-aŭ pusŭ nume Ion Vodă, şi aŭ purcesŭ pe Prutŭ in susŭ.

Iancul Vodă, prinţendŭ de veste că Lăpuşneniĭ s'aŭ rĕdicatŭ asupra luĭ, îndată aŭ trimisŭ pre Bucium, Vornicul celŭ mare, şi pre Brut Postelnicul, cu óste improtiva acelora; şi tĕmpinându-se oştile la Balota, s'aŭ lovitŭ de faţă; şi dându rĕsboiŭ vitezesce de âmbe părţile, aŭ perdutŭ Lăpuşneniĭ rĕsboiul, şi Domnişorul acela âncă s'aŭ înnecatŭ in Prutŭ.

Pentru boĭeriĭ Moldoveĭ cum aŭ pribigitŭ prin ţĕrĭ strĕine, pentru multe nevoĭ ce le făcea Iancu Vodă.

Multe lucrurĭ spurcate făcea Iancu Vodă in domnia sa; câtŭ, de rĕul luĭ tótă ţĕra şi boĭeriĭ luĭ se oţerĭaŭ; că legea creştinéscă nu o iubĭa; la avere lacom şi prădătorŭ; ţĕra cu dările o îngreuĭa, şi alte lucrurĭ spurcate şi nesuferite făcea; că era curvarŭ peste sémă, că nu numaĭ afară ce nice den curtea sa nu se ferĭa, că pre gĭupânesele boĭerilorŭ seĭ, de la masa Dómneĭ sele, le scotea şi le ruşina. Aceste tóte neputêndŭ suferi boĭeriĭ, maĭ vărtosŭ Movilesciĭ, Vlădica Georgie, Ieremia Vornicul, carele maĭ tărţiŭ aŭ fostŭ şi Domnŭ, şi frateseŭ Simeou Paharnicul, şi Balica Hatmanul, s'aŭ sfătuitŭ in taĭnă ca sĕ pribegiască; cariĭ,ântêiŭ 'şĭ-aŭ facutŭ prilejŭ cu voĭa luĭ ca sĕ mérgă sĕ sfinţéscă monastirea Suceviţa, de unde, maĭ apoĭ, cu toţiĭ aŭ trecutŭ in ţĕra Leşéscă.

www.dacoromanica.ro

alţiĭ la Turcĭ, alţiĭ la Muntenĭ, alţiĭ pintr'alte ţerĭ. Pentru aceea, mergêndŭ jalobă la Impĕrăţie de risipa ţereĭ, 'l-aŭ mazilitŭ, şi aŭ datŭ domnia ĭar luĭ Petru Vodă Schiopul.

Pentru Iancu Vodă, cum aŭ pribegitŭ şi cum i s'aŭ întêmplatŭ mórtea, in anul 7092.

Inţĕlegêndŭ Iancu Vodă că 'l-aŭ mazilitŭ Impĕratulĭ, şi aŭ datŭ domnia luĭ Petru Vodă Schĭopul, cunoscêndŭ la ce va veni lucrul maĭ apoĭ, s'aŭ temutŭ că, de va merge la Turcĭ, va avea pîră multă, şi póte sĕ şi peĭe; ce, aŭ socotitŭ sĕ trécă in ţéra Unguréscă, pren ţéra Leşéscă, că pren ţéră peste munţĭ nu era putinţă, că se temea de ţĕranĭ. Şi aşa, aŭ eşitŭ din ţéră pre la Pocuţia, unde i-aŭ ţinutŭ calea Iazloveţki şi 'l-aŭ dusŭ la Liov cu tótă averea luĭ, şi indată aŭ trimisŭ la Craiŭ de i-aŭ datŭ scire. Craiulŭ aŭ scrisŭ la Siniavski Hatmanul, şi la Herbort, staroste de Liov, sĕ 'ĭ ĭa totŭ Crăĭescŭ ce ar avea, şi luĭ sĕ'ĭ taie capul. Şi aŭ trimisŭ Craiŭ pre Podscarbul seŭ sĕ'ĭ ĭa averea Ianculuĭ Vodă; numaĭ fecĭorilorŭ şi dómneĭ sĕ lase o parte sĕ lĕ fie de hrană; şi dupĕ poronca luĭ Craiŭ aşa aŭ făcutŭ, şi aŭ tăĭatŭ capul Ianculuĭ Vodă.

Se ţice, că mórtea luĭ Iancu Vodă sĕ fie fostŭ cu învĕţĕtura Impĕratuluĭ Turcescŭ de i-aŭ tăĭatŭ capul. — Aŭ domnitŭ Iancu Vodă 3 anĭ şi 7 lunĭ. De acestŭ Domnŭ ţicŭ că ămbla vara cu sanie de osŭ.

CAP. XXX.

Domnia a doua a luĭ Petru Vodă Schĭopul, in anul 7092, Oct. 17.

Dupĕ ce aŭ mazîlitŭ Impĕratul pre Iancul Vodă, dat'aŭ domnia ĭarăşĭ luĭ Petru Vodă Schĭopul, pre carele cu dragoste asteptându'lŭ toţĭ, aŭ venitŭ in ţéră şi aŭ şeţutŭ in scaunŭ, Octomvrie 17 [1]). Auţindŭ pribegiĭ, cariĭ eraŭ fugiţĭ pintr'alte ţĕrĭ, de nevoĭa Ianculuĭ Vodă, cu dragoste s'aŭ intorsŭ la Domnul seŭ Petru Vodă, pre cariĭ iar cu boĭeriile lorŭ i-aŭ miluitŭ.

Pentru nisce Căzacĭ ce veniaŭ sĕ apuce scaunul Moldoveĭ.

De norocŭ era Petru Vodă cu Căzacĭĭ, că in domnia d'ântêiŭ nu maĭ avea odihnă de dênşiĭ; acum, la a doua domnie, bine nu s'aŭ aşeţatŭ la scaunŭ,

[1]). Ĕră Leatopiseţul Sĕrbescŭ scrie că la veletŭ 7090, tocma, aŭ fostŭ când aŭ venitŭ Petru Vodă in scaunŭ cu a doua domnie. — *Simeon Dascalul.*

www.dacoromanica.ro

Iată Căzacii veniau să apuce scaunulu într'aceastaşĭ lună, Octomvrie 27. Ce, Petru Vodă, prinḑêndu de ve te, le-au eşitŭ înainte la Prutŭ, la satŭ la Bogdănescĭ, cu caţĭ ómenĭ au pututu într'acea data, şi acolo i-aŭ încungiuratŭ. Fiindu Cazacii la strîmtóre mare, cautatu-le-au a se închinare; dentre carii ai ale u Petru Voda o séma de ómeni carii i-au parutu mai de trébă, de i-au opritu sĕ'ĭ slujésca, pre alţiĭ cu giuramêntu i-au sloboḑitŭ.

Pentru nisce Căzacĭ ce aŭ prădatŭ nisce sate, din susŭ de Tighinea.

Nu multă vreme dupĕ aceea, au mai lovitŭ Cazacii nisce sate din susŭ de Tighinea, pe decindea (de ceea parte) de Nistru, care sate eraŭ descălecate pe hotarul Leşescu, Turcĭ ciutacĭ, şi Moldovenĭ fórte mulţi, cariĭ eşise din ţĕră, de nevoile ce eraŭ in ḑilele Ianculuĭ Vodă; şi multă mórte au făcutŭ intr'ênşiĭ, şi prada, şi robie, şi cu dobândă s'aŭ întorsŭ pre la casele lorŭ.

Când aŭ ziditŭ Petru Vodă Galata din dél.

Intr'acelaşŭ anŭ, daca s aŭ aşeḑatŭ Petru Voda la Domnie, n'aŭ lasatŭ in deşertu pomana sa, Monastirea Galata, care o zidisĕ ântêiu in vale şi se risipise; ce cu tótă nevoinţa au silitŭ de aŭ ziditŭ Galata den délŭ, care trăesce şi pâna astaḑĭ.

Pentru nisce Căzacĭ ce aŭ prădatŭ Tighinea.

Intr'acestaşŭ anŭ, 7092, Avgust 7, s'aŭ strînsŭ Căzacii, şi fără-veste aŭ lovitu la Tighinea de o au arsu, şi o au pradatu; şi aŭ robitŭ pre ceĭ tinerĭ, fete, copiĭ. Éra pre alţiĭ pâna la unul i-aŭ taiatu; şi multă dobandă au luatu cu sine, neavêndu cine sĕ'i oprésca, sau sĕ'ĭ gonéscă; ce cu pace s'aŭ întorsŭ înapoĭ.

Pentru o sĕcetă.

Iar in anul 7093, în ḑilele luĭ Petru Vodă, mare sĕcetă s'aŭ făcutŭ in ţĕră, catŭ au sĕcatu tóte isvórele, vaile, balţile; şi unde prindea mai nainte pesce, acolo ara cu plugul; şi pre multe locurĭ au caḑut i smida (pétra). Copacii au sĕcatu de sĕcaciune; dobitócele nu aveau ce pasce vara, ce le-au fostŭ dĕrîmându frunză; şi atâta pravŭ au fostu, câtu se stringea troiene la garduri, când batea ventu: ca de omĕtŭ erau troiene de pulbere. Éra despre tómnă, s'au pornitu

www.dacoromanica.ro

ploĭ, şi au crescutu mohorŭ, şi dintr'acela'şu au fostu prinţêndu fómea sĕrăcimea, ca era pretutindereá fómete mare.

Petru Vodă cu Mihnea Vodă s'aŭ adunatŭ.

In anul 7094, Avgust 15, împreunatu-s'aŭ Petru Voda cu nepotul seŭ Mihnea Vodă, domnul Muntenescu, la satŭ la Munteníĭ, pe Prutu, amêndoĭ cu curte multa şi glóte marĭ, de s'aŭ ospĕtatŭ împreună.

Rĕsboĭul Părvuluĭ Părcălabuluĭ, ce s'aŭ bătutŭ cu Căzacíĭ la Periaslav.

In anulŭ 7095, Genarie 8, rĕdicatu-s'aŭ o samă de Căzacĭ ca nisce lupĭ învĕţaţı de pururea la pradă, şi aŭ întratŭ în ţéră, şi multe bucate din ţĕnutul Sorocíĭ aŭ luatŭ. Éră Părvul, Părcălabul de Soroca, s'au îndemnatŭ cu Hansarĭĭ, şi cu alţiĭ câţĭ aŭ vrutŭ de bună voĭe, de aŭ mersŭ după Căzacĭ, şi i-au agĭunsŭ la Periaslav. Acolo, Căzacíĭ, vrêndŭ sĕ nu dea dobănda, éră Moldovenií sĕ scóţă alŭ seŭ, tare rĕsboiŭ s'aŭ făcutŭ; şi in doĕ ţile batêndu-se, abĭa aĭ spartŭ pre Căzacĭ. Şi dacă i-aŭ biruitŭ. pre toţĭ i-aŭ tăĭatŭ, numaı unul ţicu sĕ fie scăpatŭ; éră pre câţĭ aŭ luatŭ viĭ, i-aŭ trimisŭ la Petru Vodă, pre carií Petru Vodă i-aŭ trimisŭ la împĕrăţie.

Nunta ce aŭ făcutŭ Petru Vodă, nepotu-seŭ Vlad Vodă.

Intr'acestaşŭ anŭ, 7095, Iunie 20, Petru Vodă aŭ făcutu nuntă nepotuluĭ seŭ, luĭ Vlad Voda, feciorul luĭ Mıloş Vodă, de aŭ luatŭ pe fata Mircıĭ Vodă; şi aĭ chĭematŭ la nuntă pre Mihnea Voda, Domnul Muntenescŭ. Nunta domnéscă aŭ facutu, cu multa cheltuială şi jocurı; şi mulţĭ megieşĭ de prin pregiurŭ aŭ venitŭ de i-aŭ îmfrumuseţatŭ masa, cu multe veseliĭ şi gıocurĭ, in târgu in Tecuciu.

Éra într'acesta anŭ, Cazacıı foră-veste au lovitŭ Daşovul de 'l-au arsu, şi 'l-au prădatŭ; taĭat-aŭ ómenı; multă avere şi dobitóce au luatu, şi robĭ câtu aŭ vrutŭ; şi s'au întorsu înapoı fora nice o smintélă

Rĕsboiul luĭ Petru Vodă, la Ţuţora, cu nisce Căzacĭ, ce venise cu unŭ Domnişorŭ, ceĭ ţiceaŭ Ivan Vodă, in anul 7096, Noemvrie 23.

Pre acea vreme venit'au nisce Cazacĭ cu unu Ivan ce se rĕdicase sĕ ia Domnia; carora le-au eşitu Petru Voda înainte cu óste, den susu de Ţuţora, Noembrie 23; şi dându resboiŭ vitezesce, de âmbe parţile, mulţĭ au picatu;

www.dacoromanica.ro

şi n 26 de ḑile au bruitu Petru Voda pre Cazaci, şi i-au sélitu de i-aĭ datu pre celu maĭ mare alu loru, carele 'şĭ-au luatu plata dupĕ vina luĭ. Éră ceĭ-alţí e a cundeau prin paduri, şi cine unde putea. Éra Moldovenii îi goniaŭ; maĭ apoĭ Cazaciĭ, fugindu prin pădurĭ şi apĕrându-se pânĕ la apa Cerimuşuluĭ, s'aŭ trasu in ţéra loru, puţinĭ întregi, maĭ toţĭ raniţi şi sagetaţi, şi pedestri, şi fórĕ nicĭ o dobanda.

Petru Vodă aŭ părăsitŭ ţéra şi domnia de bună voíe, şi s'aŭ dusŭ in ţéra Nemţéscă.

Domnindu Petru Voda in ţéra Moldoveĭ, ca unu domnŭ cum se cade, cu de tóte podóbele câte trebue unuĭ omu de cinste; că boĭerilorŭ le era ca unŭ părinte, şi la mare cinste îi ţinea, şi din sfatul lorŭ nu eşia; ţereĭ era apĕrare; pre sĕracĭ milostivu; Monastirile miluia şi întariia; cu vecinii de pin pregiurŭ bine vieţuia, câtŭ avea la toţĭ nume bunu şi dragoste, de nu era a ḑicere că nu'i harnicŭ de domnie; gĭudecata cu blándeţe şi fŏr faţărie o făcea. Maĭ apoĭ, vĕḑêndŭ nevoia ţĕreĭ, că Turciĭ, pre obiceiul loru celu neastĕmparatu de lăcomie, trimiseră de cereaŭ banĭ sĕ le deíe maĭ multŭ decâtŭ era adetiul ţĕreĭ; decĭ, s'aŭ sfătuitŭ cu boĭeriĭ ţĕreĭ, ce voru face, cum voru putea rĕdica şi alte darĭ carele n'aŭ maĭ fostŭ. Că nu le era pentru că n'arŭ putea birui sĕ dea acéstă dare ţéra; ce pentru că se făcea obiceiŭ, carele nu'lu vorŭ părăsi Turciĭ, că şi acela vorŭ lua, şi altele vorŭ isvodi, cum s'aŭ şi têmplatŭ. Şi 'şĭ-aŭ alesu sfatŭ acesteĭ nevoĭ, ca ĕ se isvodéscă de la altul, éra nu de la dênsul; ci s'aŭ gătitŭ sĕ se ducă den ţéra. Éra boĭeriĭ îlu apĕrau şi'lŭ sfatuiau sĕ nu'şĭ lase scaunul şi ţéra, ce sĕ dea acea dare, ca alţiĭ voru da, şi ţéra totŭ nu va halădui. Ce Petru Voda nice intr'unu chipu n'au vrutu sĕ se apuce sĕ dea acea dare, şi sĕ ĭa blastemul ţereĭ asupra sa. Ce 'şi-au tocmitu lucrurile inainte, şi lasă boĭeriĭ sĕ păzescă scaunul ţĕreĭ. Éra elu s'au redicatŭ cu fruntea boierilorŭ, ca boĭerii se temura a rĕmânere sĕ nu paţa ca maĭ 'nainte de Iancul Vodă; intre cariĭ erau: Stroiciu Logofĕtul celu mare, cu frate-seu Simion Stroiciŭ, Ieremia Movilă Vornicul, cu frate-seu Simion Paharnicul, ce au eşitŭ la domnie amêndoĭ, maĭ târḑiŭ, şi Andreĭ Hatmanulu, şi alţiĭ mulţĭ cariĭ nu se induraŭ de dênsul. Şi au trecutu pren ţera Leşésca in ţéra Nemţéscă, după ce au domnitŭ 7 anĭ şi gĭumetate; şi acolo s'au aşeḑatu. Şi spunu de acestu Petru Voda cum ca, dându banĭ de cheltuiala la cuhne, aŭ fostŭ lacrĕmându, şi aŭ fostŭ ḑicêndŭ «Aceste suntŭ lacrimele săraciloru!» De acolo boĭeriĭ s'au intorsŭ in ţéra Lesésca toţĭ, şi s'au aşeḑatu la tĕrgu la Podhaeţ şi aiurea.

Decĭ, luĭ Petru Voda putemu sĕ-'ĭ ḑicemu *celu Milostivŭ*, ca binele au lepĕdatŭ pentru ţera, şi altu nime ca dénsulu aşa nu s'au maĭ aflatŭ. Era domnu blandu, ca o matcă fora acŭ; la gĭuḑeţŭ direptu; nice beţivu, nice curvarŭ, nice lacomu; şi putemu sĕ ḑicemu, că tóte pre isvodu le-au ţinutu ca sĕ nu se mintéscă. Acestŭ Petru Vodă au Domnitu 12 anĭ şi gĭumătate, intru amêndouĕ domniile.

www.dacoromanica.ro

CAP. XXXI.

Domnia luĭ Aron Vodă celŭ rĕŭ şi cumplitŭ, care multă greutate aŭ adusŭ ţĕreĭ, in anulŭ 7099.

Petru Vodă, dacă aŭ părasitŭ ţéra şi domnia, şi aŭ inţĕlesu Turciĭ că ţéra au remasŭ fora Domnŭ, cautară pre cine voru trimite Domnŭ ţĕreĭ in lo ulu lui Petru Vodă. Ce norocul ţĕreĭ celŭ bunŭ s'aŭ schimbatu, că dupĕ norocu bunŭ i-aŭ venitŭ şi reŭ; cum ar fi insemnatu de Dumneḑeu, dupĕ vreme buna şi sĕnină, sĕ vie vreme rea şi tulburata; dupĕ domnie lina şi blanda, ĕ vie cumplită şi amară. Aflat'aŭ Turciĭ pre Aron Voda, mănia luĭ Dumneḑeu, pentru pacatele nóstre, carua 'i-aŭ datu domnia cu multă datorie; ca, fiindu omŭ fòră sufletŭ, cacı ănıbla şi alţiĭ pentru domnia ţĕreĭ, elŭ pre toţĭ 'i-a ı amplutu cu banĭ, luandŭ banĭ cu camăta de la Turcĭ. Şi aşa facêndu'lu domnu, au venitŭ în Moldova, şi au şeḑutu in scaunŭ, in anul 7099.

Éră dacă s'au aşeḑatŭ Aron Voda la domnie, nu se apuca de alte, ce numaı pe afară se prade; eră in launtru nu se sătura de curvăritu, de giucatu, de cimpoiaşĭ, pre carĭĭ îı ţenea de mascărĭĭ. Aşijdere şi dabilele cu carĭ ingreuĭa ţéra, nu ămbla numaı dabılarĭĭ singurı, ce şi Turcĭ trimitea de amblau cu dabilarĭĭ împreuna, de nu'şĭ erau ţeranii volnicĭ cu nemica. Muierile nu erau a loru, fetele le ruşina, şi ce vrea sĕ facă, făcea. Pre dabilaru, de vrea pîra pentru unŭ potronicu de'lŭ pîra la dênsul, trimitea de'lu perdea negiudecatu; pre boĭerĭ pentru avere îı omora; gĭupanesele lorı le silea. Ciude şi posne facea in domnia lui. Deci, ca aceste făcêndu elŭ, au cunoscutŭ ca tuturoru este urîtu şi neveḑutu. Şi socoti se nu se încréḑă ţĕreı şi lefeciiloru de ţéra; ce aŭ chematu in léfă Ungurĭ calaıı şi pedestri; şi celoru pedestri aı facutu odaı in curte, se fie pururе lănga elu. Maĭ apoı, vĕḑêndu că de datornicĭ nu se va putea plati, au isvoditu sĕ ia de totu omulu, câţı şi suntu in tóta ţéra, câte unu bou; şi au trimisŭ în tóta ţéra Turcĭ de strîngeau şi luau acuı aflau in satu; de la altulu îĭ luau totu, pentru alţiĭ, pentru aceĭ ce nu aveau boĭ. Şi au rĕmasu mulţı, pentru rĕutaţĭ şi dabile ce erau, de nu aveau cu ce se hrani.

Rĕsboiulŭ luĭ Aron Voda, cănd s'aŭ bătutŭ la Rĕutŭ cu unu Domnişoru ce ı ţiceaŭ Bogdan Vodă, şi pentru perirea luĭ Bucĭum Vornicul, şi Trotuşan Logofĕtul, şı Paos Vornicul.

In anul 7100, Aron Voda domuindu, şi atat reutatı şı belıturĭ făcêndu, n ı maĭ pututu suferı ţéra, ce s'aŭ rĕdicatu Orheĭenıĭ şi Sorocenıĭ cu unu Do ını

www.dacoromanica.ro

şiorŭ ce'ĭ ḑiceau Ionaşco, pre carele 'l-au fostŭ alesu dintre eĭ capu, şi'ĭ puseră nume Bogdan Vodă. Éra Aron Voda, daca au înţĕlesu acésta, aŭ datŭ scire ţĕreĭ sĕ se strîngă, şi elu foră zabava au eşitu cu curtea şi cu lefecii seĭ; şi maĭ 'naite de ce au eşitu din curte, au taiatu pe Buciumŭ, Vornicul celŭ mare, şi pre Trotuşanu Logofĕtul, şi pre Paos Vornicul, ḑicêndŭ că'ĭ cu scirea loru; apoĭ, au purcesu improtiva vraȷmaşiloru seĭ; şi mergêndŭ au pusŭ pre Urechi Logofĕtu mare. Deacĭĭ s'au têmpinatŭ oştile la Reut; şi dândŭ rĕsboiŭ vitezesce de âmbe parţile, au isbândıtu Aron Voda, şi pre Domnişorŭ încă 'l-aŭ prinsu viŭ, ce nu 'l-au omorîtu; numaı i-au tàıatŭ nasul, şi 'l-aŭ călugĕritŭ. Deacĭĭ, dacă au spartŭ Aron Vodă pre vıcleniĭ seĭ, nicĭ unŭ locŭ n'aŭ lăsatu sĕ nu'lu ămple de vraȷmaşia luı; că nu numaĭ pre ceĭ ce aŭ fostŭ in rĕsboiŭ perdea, ce şi semînţiile lorŭ, şi vınovaţĭ şi nevinovaţĭ.

Pentru Mazîlia luĭ Aron Vodă.

Gătindu-se Aron Voda se facă maĭ marı vrăjmăşiĭ dupĕ aceste, 'ĭ-aŭ sositŭ unŭ călăraşu de la Ţarigrad cu carţĭ, de 'ĭ-aŭ datu scire că 'l-aŭ mazîlıtŭ; că înţĕlegêndu Impĕraţia de atâteı morţĭ, şi rĕutaţı, şi jacurĭ ce făcea Aron Vodă, 'l-au mazîlitu. Decĭ, se mira Aron Vodă cum va face sĕ nu prinḑă de veste óstea şi ţéra de mazîlie, că se temea sĕ nu'lŭ omóre. Că mulţĭ eraŭ acolo carĭĭ vreau hi bucuroşı sĕ auḑă veste ca aceea de mazîlie, că le perise părinţĭĭ, altora ficĭorĭĭ, altora fraţĭĭ, alţıı remasĕse sĕracĭ de nevoĭ şi dărĭ multe ce erau. Ce pre taınă au învĕţatŭ pre călăraşı sĕ nu scóţă cuvêntŭ afară; şi îndată au trimisu la Iaşĭ, la dómna-sa, cĕ se încarce, şi sĕ purcéḑă in giosŭ. Éră pre boĭerı 'ĭ-au învĕţıtu de au chıematŭ glótele şi le-aŭ mulţămitu de slujbă ce i-au facutu, şi le-aŭ ḑisu sĕ margă cineşĭ pe acasă, gandindu că dór se vorŭ duce, şi elu sĕ ĭee drumul spre Ţarigrad. Adoa-ḑi, părându-ĭ că sĕ vrea fi dusu curtenıı şi alta glóta, elu au încălecatŭ şi aŭ purcesu spre Iaşĭ; şi ce'ı păruse ca se voru fi dusu, ca se silésca şi elu maĭ tare, sĕ nu oblicéscă cıneva. Éră glóte, mulţĭ pe de tóte parţile mergeaŭ. Atuncea aŭ chĭematŭ pre boĭerı şi le-au ḑisu; «Crezu, eu amŭ sloboḑitŭ óstea sĕ se duca cineşı pre acasă; déra cine'ĭ opresce?» Datu-i-au a înţelegere că o sémă s'aŭ dusŭ, éra cărora suntu casele spre Iaşĭ şi spre munte, acésta cale aŭ. Şi aşa împreună aŭ mersŭ pâna aŭ înseratŭ; apoĭ tóta nóptea aŭ silitŭ pên la Iaşĭ, unde nimică zăbavă n'au facutu, ce aŭ silitu in cale spre Ţarigrad; şi mergêndu, 'l-aŭ şi têmpinatŭ Capigiĭ Impĕrătescĭ, carıı veniaŭ sĕ'lŭ ĭa den scaunŭ sĕ'lŭ ducă la Imperaţie.

Dacă înţelesĕra toţĭ de mazîlía luĭ Aron Vodă, aşa le parêa, cum dupĕ multă furtuna şi viforu, daca vêdu ómenıı vreme bună şi lină, eı sĕ bucură. Aşa tota ţéra s'au bucuratu.

www.dacoromanica.ro

CAP XXXII.

Domnia a doua a luĭ Aron Vodă celŭ cumplitŭ.

Dupĕ ce aŭ mazilitŭ Impĕratul pre Aron Voda, Dumneḑeŭ nu'şĭ plinisĕ ceartarea Moldoveĭ deplinŭ; că Aron Vodă âncă in Ţarigrad n'au fostŭ agiunsŭ, iar i-aŭ datŭ domnia Moldoveĭ. Pentru că datorniciĭ Turcĭ, cu toţiĭ au mersu la Vizirul de aŭ strigatŭ pentru Aron Vodă, şi de nevoia datornicilorŭ i-aŭ datŭ iar domnia.

Atuncĭ Aron Vodă aŭ trimisŭ înainte pre Oprea Armaşul sĕ prinḑĕ pre o sémă de boĭerĭ, şi sĕ apuce scaunul ţereĭ. Că, dupĕ obiceĭul luĭ celu cumplitŭ cumu'şĭ era învĕţatu, nu se apuca de altă, ce socoti câte rĕutăţĭ n'aŭ plinitŭ in domnia d'ântêiu, sĕ le plinéscă la adoa domnie. Indată aŭ rĕpeḑitŭ pre credinciosulu seŭ Oprea, vel Armaşŭ, cu cărţĭ şi cu izvodŭ, anume, de boĭerĭi câţi vrea sĕ'ĭ omóre, sĕ'ĭ prinḑĕ, sĕ'ĭ ţie la închisóre până va veni şi elu la scaunŭ. Dacă aŭ venitŭ de olacĭ Oprea, vel Armaşŭ, dupĕ învĕţătura domnu-seŭ, au întratŭ sara in Iaşĭ, şi nice la gazdă nu marse, ce la odaile dărabanilorŭ celoru Ungurescĭ in curte aŭ mersŭ, şi nóptea aŭ venitŭ la gazda luĭ Urechiă Logofĕtul, carele ilŭ lăsase Aron Vodă sĕ paḑésca Scaunul, şi i-au aretatŭ poronca domnu-seŭ. Éră Urechiă Logofetul, unde auḑi de numele lui Aron, cum aŭ dobânditŭ aşa degrabă domnia, s'au spăimântatu, şi se mira cum a face sĕ hălăduiască, sĕ nu'ĭ maĭ fie a se vedere cu Aron Voda. Aŭ datu rĕspunsu Oprii Armaşuluĭ, ḑicêndŭ: «Acestŭ lucru cu bucurie priimescŭ, şi suntŭ gata sĕ slujescu Domnuluĭ nostru; numaĭ sĕ fie cu taĭnă, sĕ nu scie nime ca aĭ venitŭ, până vomu oblici pre toţĭ, pre câţĭ suntu scrişĭ in isvodŭ, şi'ĭ vomŭ prinde, carĭ de pre unde vorŭ fi. Sĕ nu cumva smintimŭ sĕ oblicéscă sĕ fuga.» Şi cu aceste cuvinte s'aŭ înşĕlatŭ Oprea, şi s'au aşĕḑatu iar la odaile darabanilorŭ Ungurescĭ, într'acea nópte şi adoa ḑi până in sara.

Când aŭ pribegitŭ Urechiă Logofĕtul.

Înţĕlegêndŭ Urechiă Logofĕtul de venirea luĭ Aron Vodă, şi de poronca ce trimisĕse pren Oprea Armaşul, nu cuteḑă se'lu astepte in ţéra, sciindu câtă gróză şi rĕutăţĭ făcusĕ maĭ naintea în domnia d'ântêiu, şi acum a doa-óra maĭ de marĭ casne ce va apuca. Ce, dacă s'au aşeḑatu Oprea la odaile darabanilorŭ, aflândŭ Urechia vreme şi cale deschisă de a se depărtare şi de a eşire din ţéră, aŭ învĕţatŭ pre gazda sa, cine va întreba adoa-ḑi de dânsulu, sĕ spue că s'aŭ dusŭ acasă la Cărligatură. Atunce, şi nóptea tótă noptea, şi ḑioa adoa ḑi tótă ḑioa, fugîndŭ, aŭ trecutŭ pre la Soroca in ţéra Leşéscă. Éră a

www.dacoromanica.ro

doa-ḑi sara, Oprea Armaşul aŭ mersŭ iar la gazda luĭ Urechiă Logofĕtul sĕ se sfătuiască, şi nu 'l-aŭ aflatŭ; decĭ, aŭ vĕḑutŭ că 'l-aŭ înşelatŭ. Indată aŭ chĭematŭ pre alţiĭ carii s'aŭ têmplatŭ acole, şi aŭ rĕpeḑitŭ cu cărţi in tóte părţile, sĕ prinḑĕ marginile. Eră dacă aŭ înţĕlesŭ că Urechiă aŭ trecutŭ Nistrul şi s'aŭ depărtatŭ, n'aŭ maĭ avutŭ ce'ĭ face, ce s'aŭ aşeḑatŭ de aŭ ţinutŭ scaunul pên la venirea luĭ Aron Vodă.

Ĕră Urechiă, dacă aŭ trecutŭ Nistrul, îndată aŭ mersŭ unde eraŭ alţiĭ boĭerĭ pribegĭ, de aŭ aşteptatŭ sfârşitul lucruluĭ.

Pentru venirea luĭ Petru Căzacul, în anul 7101.

Până a venire Aron Vodă la scaunŭ, ĕră Petru Căzacul s'aŭ rĕdicatŭ din ţéra Căzăcéscă cu puţinteĭ Căzacĭ, şi cu o samă de pribegĭ, înţĕlegêndŭ că scaunul este deşĕrtŭ; şi, sîrguindŭ sĕ apuce scaunulŭ, aŭ întratŭ in ţéră, şi aŭ apucatŭ scaunul la Iaşĭ, şi aŭ domnitŭ doĕ lunĭ. Deaciĭ aŭ sositŭ şi Aron Vodă, şi aŭ prinsŭ pre Petru Căzacul, şi 'l-aŭ trimisŭ la împĕrăţie.

Ĕră Cronicarul celŭ Leşescŭ, de acestŭ Petru Căzacul, că aŭ venitŭ de aŭ apucatŭ scaunul, nimicŭ nu scrie.

Aşeḑarea luĭ Aron Vodă la scaunŭ, în a doua domnie.

Aron Vodă, dacă s'aŭ aşĕḑatŭ alŭ doile rŏndŭ la scaunŭ, aŭ pusŭ pe Oprea Armaşul Logofĕtŭ mare, şi pre Vartic Vornicŭ mare de ţéra de gĭosŭ, şi pre Georgie Vornicŭ mare de ţéra de susŭ, pre Zota Postelnicŭ mare, şi pre Alecsi Stolnicŭ mare, şi pre Iani Clucerul Visternicŭ mare, şi pre Coci Comisŭ mare. Şi, cumŭ'şĭ era nemilostivŭ, nu de altă s'aŭ apucatŭ, ce iar de asuprele a face ţĕreĭ, cu dabile marĭ; şi întêiŭ cu voĭa luĭ ămblaŭ Turcii pin ţéră, cu dăbilariĭ, de strângeaŭ dabile, ĕră maĭ apoĭ nu'ĭ putea opri, şi silă mare în tótă ţéra făceaŭ; luaŭ slujitorĭ de ţéră cu sila de'ĭ rănĭaŭ subt caĭ; bucatele fără preţŭ şi fără banĭ le lua.

Deaciĭ, cunoscêndŭ Aron Vodă că nu va fi bine până in sfĕrşitŭ, şi ţéra scârşca, pribegiĭ staŭ înţinaţĭ, aŭ socotitŭ, după atâta rĕutate ce făcuse, sĕ se curăţéscă, şi sĕ arăte ţereĭ că nu'ĭ din voĭa luĭ ce s'aŭ lucratŭ in ţéră, ce de sila Turcilorŭ; şi aŭ socotitŭ sĕ se agiungă cu Mihaĭ Vodă, Domnul ţĕreĭ Românescĭ, ca sĕ se desbată de subt mâna Turculuĭ. Insĕ, întêiŭ aŭ socotitŭ, după atâte rĕutăţĭ ce făcuse, sĕ se apuce sĕ facă vre unŭ lucru bunŭ, sĕ nu'ĭ fie cu osândă detot; şi s'aŭ apucatŭ, in aniĭ 7102, de aŭ ziditŭ monăstirea in ţérina Iaşilorŭ, carea se chĭamă Aron Vodă, pre numele Domnuluĭ ce aŭ zidit'o, unde este hramulŭ sfete Neculaĭ[1]).

Sfârşitul Letopiseţuluĭ luĭ Grigorie Urechi Vornicul.

[1]). In aniĭ 7103 aŭ venitŭ Lobodă cu óste Căzăcéscă, şi aŭ gonitŭ pre Aron Vodă den scaunŭ, şi aŭ arsŭ târgul Iaşiĭ. — *Simeon Dascalul.*

www.dacoromanica.ro

LETOPISEȚUL
ȚEREI MOLDOVEI

De la Aaron Vodă, de unde este părăsitŭ de Ureki, Vornicul de țéra de gĭosŭ.

ISVODITŬ DE

MIRON COSTIN

BIV VEL VORNIC ȚĔREI DE GIOSŬ,

In anĭ de la zidirea lumiĭ 7185, in oraşŭ in Iaşĭ.

(1594—1662).

www.dacoromanica.ro

I. ISTORICIĬ.

Adecă scriitoriĭ de cursul anilorŭ acestorŭ cărțĭ, cariĭ pomenescŭ de descălecatul celŭ d'âmtêiŭ a țerilorŭ nóstre.

BONFIN, marele Istoricŭ de Dachia saŭ Dația.
DION, la viața luĭ Trajanŭ Impĕratul.
TOPELTIN, Ungurŭ, iarăşĭ pre aceştĭ doĭ aŭ urmatŭ.

Aceştiĭ aŭ scrisŭ de Dachia, cum o aŭ descălecatŭ cu Rômlenĭ, Traĭan Impĕratulŭ Rômuluĭ, in anĭ de la Hristosŭ 120, pre socotéla vremilorŭ.

II. ISTORICIĬ LEȘESCĬ.

Cariĭ aŭ scrisŭ lucrurile Domnilorŭ Moldoveĭ.

CROMFR, aŭ scrisŭ Lătinesce.
ȘTRICOVSKI LITVAN aŭ scrisŭ Leșesce.
PIASINSKI, Vlădicul de Premisla, Lătinesce.

III. ISTORICIĬ LEȘESCĬ.

Pre cariĭ i'aŭ urmatŭ rĕposatul Ureki Vornicul.

BILSKIE.
MARȚIN PAȘCOVSKI.

Şi aceştiĭ âncă ḑicŭ că Moldovenĭ suntŭ toțĭ din Rômlenĭ. Ĕră de descălecatul celŭ d'âmtêiŭ n'aŭ sciutŭ; că Leşiĭ mai apoĭ de Impĕrăția luĭ Trajan suntŭ venițŭ într'aceste părți. Aceştĭ doĭ Istoricĭ aŭ scrisŭ Leșesce.

www.dacoromanica.ro

VOROAVA

Cătrĕ Cetitoriĭ.

Fost'aŭ in gândul meŭ, iubite cetitoriule, sĕ facŭ Leatopiseţul ţĕreĭ nóstre Moldoveĭ den descălecatul eĭ celŭ d'ântêiŭ, carele aŭ fostŭ de Trajan Impĕratul, şi urzisemŭ şi începĕtura Leatopiseţuluĭ. Ce, sosiră asupra nóstra cumplite aceste vremĭ de acmu, de nu stămŭ de scrisori, ce de grije şi suspinurĭ. Şi la acestŭ felŭ de scrisóre, gândŭ slobodŭ şi fŏră valurĭ trebuesce; éră noĭ prĕvimŭ cumplite vremĭ, şi cumpĕnă mare păměntuluĭ nostru şi noă. Decĭ, priimesce acéstă dată atâta den truda nóstră, ca sĕ nu se uite lucrurile şi cursul ţĕreĭ, de unde aŭ părăsitŭ a scriere rĕpăsatul Urechi Vornicul. Afla-veĭ de la Dragoşŭ Vodă den descălecatul ţĕreĭ celŭ alŭ doile, la Leatopiseţul luĭ, pre rôndul seŭ scrise Domniile ţĕreĭ, până la Aron Vodă a doa Domnie. Éră de la Aron Vodă încóce, începe acestŭ Leatopiseţŭ, care ţi-l'amŭ scrisŭ noĭ, nu cum s'are cădea de amĕruntul tóte, că Leatopiseţele cele streinĭ, lucrurile numaĭ cele mai însemnate, cum suntŭ rĕsbóĭele şi schimbările, scriŭ, a ţerilorŭ megiaşi; éră cele ce se lucrézŭ in casa altuia, deamĕruntul lucrurĭ de casă n'aŭ scrisŭ, şi de a luĭ Leatopiseţŭ, de Moldovanŭ scrisă nu se află. Éră totŭ veĭ afla pre rôndŭ scrisĕ tóte. Şi priimesce acéstă dată acéstă puţină trudă a nóstră, care amŭ făcutŭ, se nu se trécă cumva cu uĭtarea, de unde este părăsitŭ; cu acéstă făgăduinţă, că şi Leatopiseţul întregŭ se aştepţĭ de la noĭ, de vomŭ avea ţile, şi nu va hi pusŭ pré vecĭnicul sfatŭ a puterniculuĭ Dumneţeŭ ţĕreĭ aceştia ţeanchiu şi sorocŭ de sĕvĕrşire.

MIRON COSTIN.
Biv-vel Vornicŭ Ţĕreĭ de josŭ.

STIHURI

De descălecatul ţĕreĭ Moldoveĭ.

Némul ţereĭ Moldoveı de unde se tragĕneză,
Den ţĕrele Rômuluĭ totŭ omul sĕ créţe.
Trajan, ântêiŭ, Impĕratul, supuindŭ pre Dahĭ,
Dragoş, apoĭ, in Moldoveni primindu pre Vlahi,
Marturŭ este Troıanul şanţŭ in ţéra nóstră,
Şi Turnul Severınul, Munténı, in ţéra vóstră

www.dacoromanica.ro

CAP. I

Domnia luĭ Stefan Radul Vodă, şi a luĭ Stefan Rĕsvan Vodă.

Până la cumplita a doua domnie a luĭ Aron Vodă (aşa ḑice aceĭ domnie rĕposatul Urechi Vornicul), este scrisŭ Letopiseţul ţĕreĭ Moldoveĭ de Urechi Vornicul, inceputŭ de la Dragoş Vodă, carele au descălecatu din Maramorĕşu, alŭ doile rôndŭ, dupĕ ce se pustiise de Tatari, şi fugise toţĭ locuitoriĭ, şi a ţĕreĭ Moldoveĭ şi a ţĕreĭ Românescĭ, in Ardélu. Ĕră ântêiu descalecată de Traĭan, Impĕratul Rômuluĭ, a căruĭ Impĕratu numele trăiesce intre noĭ până astădi, cu şanţul cela ce se ḑice *Troianul*. Ĕră de la Aron Voda scrisŭ nu se află, nice de alţiĭ, nice de Urechi Vornicul; orĭ că 'l-aŭ impĭedecatu datoria omenéscă, mórtea, care multe lucruri taie, şi sĕ se obărşéscă nu lasă, orĭ că isvódele luĭ, ce va fi mai scrisŭ de la Aron Vodă incóce, s'aŭ risipitu. Decĭ, de unde aŭ părăsitŭ Urechi, incepemu noĭ, cu agĭutorul luĭ Dumneḑeŭ.

Domnieĭ luĭ Aron Vodă cu cale i-aŭ ḑisu *cumplită*, ca aşa aŭ fostu desfrânată domnia şi nedirĕptă, câtŭ, de rĕul luĭ, ce eraŭ boĭerĭ de frunte fugisĕ maĭ toţĭ in ţéra Leşéscă.

Se sfădĭaŭ pe acele vremĭ şi domniĭ de Ardél cu Crăia Leşéscă, care de care sĕ cuprinḑĕ ţéra (Moldovei), sĕ fie subt ascultarea sa.

Domnilorŭ de Ardél le ḑicemu Craĭ Ungurescĭ; eŭ sĕ le dau acestu nume nu pociu, căcĭ Craĭ nu suntŭ, ce direpţi Domnĭ séŭ Cnezĭ. Ĕra şi Ardélul totŭ de Craia Unguréscă aŭ fostu, şi totu o ţĕră. Ĕră dupĕ ce Impĕraţia Turculuĭ aŭ ruptŭ o parte, cu Buda, şi altă parte de Craie au cuprinsu Némţul, cu Pojunul, unde sta şi cununa Craieĭ Ungurescĭ, s'aŭ osĕbitŭ acestu unghiŭ şi s'aŭ aşĕḑatŭ subt Cnezĭ. Decĭ, Craiu direptu Craiei Ungurescĭ este Némţul, că la dênsul este cununa Craieĭ Ungurescĭ, cu Pojunul.

Ţinea Domnia pre atunce la Ardél Bator Jigmond; şi aflându vreme pre voĭe a supunere ţéra Moldoveĭ cătrĕ sine, s'au agiunsu cu boĭerii luĭ Aron Vodă, cariĭ eraŭ de casa luĭ, că li se urise şi loru cu faptele luĭ Aron Vodă, anume Stefan Radul Vornicul, şi Rĕsvan Hatmanul, şi cu scirea loru au trimisu oştĭ Bator Jigmond, şi au luatu pre Aron Vodă cu tótă casa luĭ şi 'l-au dusŭ la sine in Belgrad, unde 'şi-aŭ sfêrşitu şi viaţa. Ĕră in locul luĭ pusĕ e pre Stefan Radul Vornicul, in Sucéva.

La Leşi, crăĭa Jigmond pe atunci, fecĭorul Craiuluĭ Şveḑescŭ, ĕră Hatman mare era Zamoiskiĭ.

Veḑêndŭ Leşiĭ ca aŭ pusu Bator de la dênsul Domn in Moldova, şi o scrieaŭ Leşiĭ pe atunce, Moldova, că este Craiei Leşescĭ soţie, dupĕ nisce legaturĭ ce făcuse Leşiĭ cu Stefan Voda celu bunu, la Colomea, şi maĭ pe urmă cu Bogdan Voda, dupĕ ce se impacasĕ cu dênsul, n'au suferitu pre Stefan Radul Voda; ce in lată au trimisŭ oştĭ cu boĭerii carii eraŭ eşiţ in ţ´ra Le éscă

www.dacoromanica.ro

unii de rĕutăţile lui Aron Vodă (éra Movilescii, precum scrie Urechi Vornicul, incă cu Petru Vodă Şchiopul eşisĕ in ţéra Leşésca), asupra lui Stefan Vodă Radul, şi 'l-au scosu din ţéră, şi au pusŭ Domnŭ din partea sa pre Ieremia Movilă Vodă, cu alesul boïerilorŭ de ţéra; puindŭ de odată şi prin tóte cetăţile ţĕreï slujitorï de aï seï, Leşï. Fost'au aceste in anul 7103.

CAP. II.

Domnia luï Ieremia Movilă Vodă.

Impĕrăţia Turculuï lupta pre acele vremï pentru Crăia Ungurésca, cu Nemţiï, pentru Buda, pentru Ostrogonul şi Enicul. Éră vĕḑêndŭ că cuprindŭ Leşiï ţéra Moldoveï, au ọrônduitu pre Cazigereï Sultan, Hanul Tătărescŭ, şi ţrimiţêndu'l şi 2000 de Enicerï catre 60,000 de óste ce avea Tătăréscă (vestitŭ era acestu Han de rĕsbóie, care aŭ avutŭ rĕsboiŭ şi cu Persiï, cu isbândă, in câteva rônduri), iï trimisĕ Impĕrăţia şi stéguri, cu tuiurï de Moldova, sĕ aşeḑe pre cine va socoti elŭ la Domnie, sĕ fie din partea Impĕrăţieï.

Prinḑêndŭ veste Leşiï de clatirea luï Cazigereï Sultan spre Moldova, cu ruşine socotindŭ a fire sĕ lase pre Domnŭ la smintélă, pusŭ de dênşiï, şi era pre atunce şi Crăia Leşéscă in vârtute, aŭ orônduitŭ şi eï pre Zamoïskiï Hatmanul. Cum spune Cronica Leşéscă, maï multŭ de 7000 de călărï şi 3000 de pedestri n'aŭ avutŭ (de nu se laudă), foră slugile lorŭ ce aŭ eï pururea, peste ceï ce suntŭ slujitorï in catastijï. Octomvrie in 9 ḑile, in anul 7104, aŭ sositŭ Zamoïskiï la Ţuţora, cu oştile luï, şi a doua ḑi Octomvrie 10, dupĕ sositul luï Zamoïskiï, s'aŭ vĕḑutŭ şi strĕjile Tătărescï. Éră Octomvrie 11 aŭ sositŭ şi singuru Hanul cu tóta óstea.

N'aŭ pututu rĕbda Leşiï foră şanţurï, câtŭ au vĕḑutŭ atâta putere; ce 'şï-aŭ intaritŭ taběra cu şanţurï pin pregiur, şi aŭ făcutŭ, cu socotéla luï Zamoïskiï Hatmanul, şi dinafară de şanţurï, bascï de pămêntŭ, de la şanţul tabereï aşa de departe, câtŭ ajungea glonţul pusceï, şi intre acele băscï aŭ scosŭ Zamoïskiï óste Leşéscă improtiva grosimeï Tătărescï. Năvălıaŭ Tătariï cu tótă óstea asupra Leşilorŭ; ce Leşiï staŭ neclatiţï, şi din băscï daŭ din tunurï. Dosul iar sĕ le ïa, nu puteaŭ Tătariï, de taběră; şi aşa aŭ stătutŭ rĕsboiul intr'acea ḑi tótă ḑioa.

Adoua ḑi, socotindŭ Hanul cu meşterşugu se depărteze pre Leşï de la şanţurï, aŭ orônduitu o sémă de oştï sĕ dea năvală la Leşï, şi sĕ se facă a fugire; ce Leşiï cunoscêndu meşterşugulu, staŭ intre bascï neclătiţï, şi aşa aŭ stătutŭ pânĕ la vreme de chindie. Atuncï, şi deprinḑêndu pre Tătarï, şi vĕḑêndŭ că se temu şi de focu Tatariı, i-au luatu Leşiı in gónă pânĕ la óstea cea supusă, şi cu aceea daca s'au tĕmpinatu, in locu aŭ stătutu, şi au ţinutu rĕsboiul, câtŭ s'au miratu şi Hanul, maï puţina óste fiindu Leşiı; şi de acole, ar incetŭ spriginindu-se de navala Tatariloru, au venitu iar la locŭ intre băscï, că trimisĕse Zamoïskiï totdeauna trâmbiţe sĕ ḑica de intorsu.

www.dacoromanica.ro

Nu dormîa Ieremia Vodă; cĕ, de şi avea nădejde în Leşi, ĕră îndată aŭ agiunsŭ la Hanul, şi de atunci cele şepte sate de ţĕră, ce se ţicŭ *Hănesci*, le-aŭ datŭ Ieremia Vodă Hanuluĭ, şi aŭ legatŭ şi mĭere sĕ dea Hanilorŭ in toţi aniĭ, şi alte darurĭ. Şi aşa, cu nevoinţa luĭ Ieremia Vodă, aŭ stătutŭ între Hanul şi între Zamoĭskiĭ tractate, adecă legăturĭ de pace; dându şi Hanul zălogŭ la Leşi, şi Leşiĭ la Hanul, până se va închide tocméla.

Capetele de pace aŭ fostŭ aceste: Ieremia Vodă sĕ hie Domnŭ in ţĕră, birnicŭ Impĕrăţiei din anŭ in anŭ, după obiceiŭ; ĕră Hanuluĭ sĕ 'ĭ dea din anŭ in anŭ darurĭ şi mĭere, şi şepte sate sĕ hie de căşlele Hanuluĭ, in Bugégŭ. Oştiĭ Leşescĭ in ţĕra Moldoveĭ sĕ nu maĭ între; solŭ de la Leşi sĕ mérgă la Impĕrăţia Turculuĭ pentru întărirea păciĭ. Ĕră despre partea Hanuluĭ eraŭ aceste ponturĭ: stégul şi tuĭurile sĕ le dea pre mâna Ieremieĭ Vodă, şi de la Impĕrăţia Turculuĭ sĕ'ĭ scótĕ uricŭ de Domnie neschimbată in ţilele luĭ, care uricŭ in limba lorŭ se chĭamă *beratŭ*; şi sĕ iasă Hanul din pămêntul Moldoveĭ pên a patra ţi, cu tóte oştile luĭ. Şi aşa obĕrşindu-se pacea, Hanul, întâiŭ, aŭ purcesŭ cătrĕ Crîmŭ, şi Zamoĭskiĭ spre ţĕra sa, lăsându lângă Ieremia Vodă pre Albert Tanski şi pre Ión Potoţki cu 3000 de Leşi oşteni, că se temea Ieremia Vodă de Ungurĭ. Şi aşa aŭ purcesŭ Ieremia Vodă şi s'aŭ aşeţatŭ la Sucévă.

Rĕsboiul acesta, la Ţuţora, este maĭ'nainte de acela când aŭ peritŭ Iolkovski, Hatmanul Leşescŭ, precum veĭ afla şi acela la rôndul sĕŭ.

Bine n'aŭ eşitŭ Zamoĭskiĭ din Moldova, ĕră Bator Jigmond alege pre Răsvan Domnŭ in Moldova, şi'ĭ orônduesce 12,000 de óste Unguréscă, sĕ mérgă asupra Ieremieĭ Vodă, dându vină luĭ Stefan Radul Vodă că de blăstemăţia sa aŭ lăsatŭ scaunul sĕ'lŭ cuprindă Leşiĭ.

Luându veste Ieremia Vodă de pogorirea Ungurilorŭ, precum aŭ pututŭ aŭ strînsŭ óstea ţĕreĭ, şi s'aŭ gătitŭ a stare cu rĕsboiŭ improtiva luĭ Răsvan. Era într'o Duminecă, când s'aŭ apropiatŭ oştile Ungurescĭ de Sucévă; şi aŭ tocmitŭ oştile Ieremia Vodă, asupra têrguluĭ, la satŭ la Arenĭ. Ĕră óstea Leşéscă ce avea lângă sine o aŭ tocmitŭ maĭ la câmpŭ, despre Scheea, pe subt unŭ malŭ ce este alăturea cu drumul Băiĭ. Singurŭ, Ieremia Vodă, fiindŭ in biserică la sfânta Liturgie, i-aŭ datŭ scire, cum oştile luĭ Răsvan se vĕdŭ, şi se apropie de oştile ţĕreĭ. Ce n'aŭ vrutŭ sĕ ésĕ din biserică pânĕ nu s'aŭ sĕvîrşitŭ sfânta Liturgie; şi se agiungéŭ hărițiĭ luĭ Răsvan cu oştile ţĕreĭ. Când Ieremia Vodă din biserică aŭ eşitŭ la oştĭ, tĕmpinatu-saŭ oştile de âmbe părţile, şi, după câtă-va luptă între oştĭ, aŭ lovitŭ Leşiĭ pre óstea Unguréscă din aripa despre Scheea. Indată îmbărbătându-se şi fruntea oştilorŭ unde era Ieremia Vodă, aŭ frîntŭ pe Ungurĭ. Subt Răsvan Vodă aŭ căḑutŭ calul atunce in rĕsboiŭ; ce, încălecându pe altŭ calŭ, îndată aŭ silitŭ sĕ opréscă óstea Unguréscă, şi aŭ oprit'o; şi pusĕse rĕsboiul ĭar la locŭ. Ce, îmbărbătându-se ĭar óstea luĭ Ieremia Vodă, unde şi Leşiĭ in frunte, aŭ datŭ dosŭ óstea luĭ Răsvan Vodă; la care fugă, oşteniĭ luĭ Ieremia Vodă aŭ prinsŭ şi pre Răsvan Vodă, şi 'l-aŭ dusŭ la Ieremia Vodă. Stă movila şi acmu pe drumul Băiĭ de la Sucévă, care se pomenesce *Movila luĭ Răsvan* până astăḑĭ.

Când aŭ dusŭ pre Răsvan la Ieremia Vodă, după câtăva mustrare, indată,

www.dacoromanica.ro

i-aŭ tăĭatŭ capulŭ, şi 'l-au pusŭ într'unŭ parŭ împrotiva cetăţiĭ; ĕră pre Unguri i-aŭ gonitŭ oştile până la munţi, cu mare vĕrsare de sânge.

Fost'aŭ aceste rĕsbóĭe in anul 7104, Decemvrie 5. Aşa s'aŭ plătitŭ şi luĭ Răsvan rĕul ce făcuse şi şi elŭ luĭ Aron Vodă.

După acestŭ rĕsboiŭ şi perire a luĭ Rásvan Vodă, s'aŭ aşedatŭ Domnia luĭ Ieremia Vodă fără grije; nice Bator Jigmond nu s'aŭ maĭ ispititŭ sĕ maĭ trimiţă oştĭ in Moldova; ce, avêndŭ bănatŭ pre Leşĭ, de paguba ómenilorŭ seĭ cu Răsvan, aŭ trimisŭ solĭ cu jalobă la Rodolf, Impĕratul Nemţescŭ, cumnatul seŭ, şi la Papa de Rôm, jăluindŭ mare pagubă ce i-aŭ făcutŭ Leşiĭ in óstea luĭ, luptându elŭ sĕ desbată ţéra Moldoveĭ de subt mâna Turculuĭ, sĕ cuprindă şi pre Moldovenĭ cu sine impotriva Turcilorŭ; ĕră Leşiĭ aŭ impiedecatŭ acestŭ lucru, spre scăderea creştinătăţeĭ, ce aŭ aşedatŭ Moldova subt birul Turcilorŭ, de subt care birŭ acmu era eşită ţéra Moldoveĭ cu nevoinţa luĭ.

Aceste inţĕlegêndŭ Papa şi Impĕratul Nemţescŭ, marĕ ponoslu aŭ trimisŭ Leşilorŭ, şi osebire de biserica lorŭ Craiuluĭ Leşescŭ, ca unuĭ impedecătorŭ de bine creştinescŭ.

Trimis'aŭ şi Craiul Leşescŭ solŭ la Papa, făcêndu'ĭ scire cum că are elŭ de grija Moldoveĭ sĕ nu fie cu Turciĭ, şi maĭ dinainte vreme, fiindŭ subt grija sa, cum şi decurând pre Cazigereĭ Sultan 'l-aŭ scosŭ cu puterea sa din ţéra Moldoveĭ. Ĕră Domnul Ardéluluĭ, neavêndŭ putere sĕ se apere pre sine, nu póte sĕ apere pre Moldova de Turcĭ şi de Tătarĭ, maĭ avêndŭ prilegiŭ de oştĭ fiesce când Crăia Leşéscă.

Aceste pricinĭ aveaŭ eĭ într'e sine pentru Moldova. Ĕră Ieremia Vodă domnĭa cu pace, şi cu lucrurĭ aşedate pre acele vremĭ a ţĕreĭ, că ţinea şi oştĭ strĕine şi pădia şi datoria sa ce avea spre Impĕrăţie.

Pentru Mihaiŭ Vodă, Domnul ţereĭ Muntenescĭ, cum s'aŭ rĕdicatŭ de aŭ făcutŭ multe rĕşbóĭe asupra Turcilorŭ.

Ţéra Muntenéscă, într'acestaşŭ anŭ, vara, la marĭ rĕutăţĭ era de Turcĭ; că, din doue părţĭ avêndŭ oştĭ Impĕrăţia Turculuĭ asupra Crăieĭ Ungurescĭ, o sémă de oştĭ spre Buda, ĕră altă sémă de óste asupra Ardéluluĭ avea; că şi Impĕratul Nemţescŭ împrotiva Turcilorŭ oştile luĭ într'acolea eraŭ orŏnduite; ĕră aice despre Ardélŭ, Bator Jigmond, fiindŭ cumnatŭ Impĕratuluĭ Nemţescŭ, alte oştĭ avea împrotiva Turcilorŭ, şi luase de la Turcĭ câteva oraşe de Crăia Unguréscă, iar către Ardélŭ.

Era despre acéstă aripă Sinan Paşa, Vizirul de Silistra; şi pentru sĕ'ĭ fie maĭ lesne a supunere Ardélul, luase tótă ţéra Muntenéscă; şi tóte oraşele, Bucurescĭi, Tĕrgovistea şi alte oraşe, aşedase cu Turcĭ. Domnŭ era la Muntenĭ atuncĭ decurînd Mihaĭ Vodă, acelŭ vestitŭ între Domnĭ, încă bine neaşedatŭ după mórtea Mihneĭ Vodă. Vĕdêndu'ĭ ţéra cuprinsă de Turcĭ, singurŭ aŭ năzuitŭ la Bator Jigmond, Domnul Ardéluluĭ, şi aŭ trimisŭ solĭ şi la Impĕratulŭ Nemţescŭ, dându'ĭ scire, că, cuprinzêndŭ Sinan Paşa ţéra Muntenéscă, prea lesne

www.dacoromanica.ro

va putea supune și Ardélul. Dat'aŭ Bator îndată oști într'a gîutorŭ lui Miha Vodă. Vĕdêndŭ că se apropie de elŭ focul și durêndu'i inima și pre Muntenĭ pentru moșiile séle, în puținĕ vreme s'aŭ strînsŭ; și întêiŭ aŭ împinsŭ pre oștile lui Sinan Pașa de prin orașe; apoĭ și pe la Gîurgĭu aŭ stătutŭ și la rĕsboiŭ de față, cu Sinan Pașa, Mihaiŭ Vodă. Și aŭ fostŭ rĕsboiulŭ cu mare vĕrsare de sânge; și dupĕ câtăva luptă, aŭ înfrîntŭ Mihaĭ Vodă pre óstea lui Sinan Pașa, câtŭ și singurŭ Pașa, sĕ nu fie aflatŭ îndĕmână e luntre mică, cu care aŭ scăpatŭ peste Dunăre, ar fi căḑutŭ la prinsóre. Și așa s'aŭ curățitŭ țéra de Turcĭ întru acea dată, cu osêrdia lui Mihaĭŭ Vodă; însĕ, avea și ŏste Nemțéscă de la Bator Jigmond.

Dupĕ acestŭ rĕsboiŭ, multe pagubĕ aŭ făcutŭ Mihaiŭ Vodă Turcilorŭ peste Dunăre, arḑêndŭ și prădându satele până aprópe pe Pravadia. Fost'aŭ aceste tóte într'acestașŭ anŭ, 7104, și apoĭ și la anul, 7105.

Ĕră precum isbândele d'întêiŭ a mulțĭ aŭ fostŭ pre urmă spre scădere, așa și acestuĭ Domnŭ, luĭ Mihaĭŭ Vodă; veĭ vedea povestea maĭ apoĭ, la rŏndul seŭ.

Nesciutóre firea omenéscă de lucrurĭ ce vorŭ sĕ fie pre urmă, că pentru unŭ lucru séŭ doĕ ce i se prilejescŭ pre voĭe, bĭetul omŭ purcede desfrînatŭ, și începe lucrurĭ peste puterea sa, și apoĭ acolo găsesce perire.

Alŭ treîle anŭ dupĕ aceste, vĕḑêndu-se Bator Jigmond, Domnul de Ardél, sositŭ la bĕtrânețe și fără coconĭ, și vĕḑêndŭ că Turcĭĭ din anŭ in anŭ se întărescŭ, și cască asupra Ardéluluĭ sĕ'lŭ cuprindă, și elŭ bĕtrânitŭ și obositŭ de vârtute, alegêndu'șĭ viață bĕtrânețelorŭ cu odihnă, aŭ socotitŭ că și din frațiĭ luĭ nu vorŭ putea nicĭ unul sĕ ție Ardélul, de rĕul Turcilorŭ, aŭ făcutŭ tocmală cu cumnatul seŭ, Impĕratul Nemțescŭ, sĕ fie Ardélul în séma împĕrățieĭ Nemțescĭ. Ĕră luĭ i-aŭ datŭ cumnatul seŭ, Impĕratul Nemțescŭ, doĕ olate, Ratisbor și Opelia, la țéra Silezieĭ, căreĭ țĕrĭ îĭ ḑicŭ Leșiĭ Slonsca; se hotărésce cu dênșiĭ acea țéră.

Peste voĭa Ardelenilorŭ era acéstă tocmală, temêndu-se maĭ apoĭ de supunerea Némțuluĭ; ce, îndată dupĕ purcesul luĭ Bator Jigmond, s'aŭ strînsŭ toțĭ boĭerĭĭ Ardéluluĭ și aŭ alesŭ sĕ le fie Cnézŭ, adecă Domnŭ, pre Andrieș Bator, carele pre acele vremĭ era în țéra Belgieĭ, cu acesta gândŭ sĕ se călugăréscă. Ce, chĭematŭ de boĭerĭĭ și de căpiteniile Ardéluluĭ, cu glasurile tuturorŭ, aŭ lăsatŭ călugăria, și aŭ venitŭ la Domnĭa Ardéluluĭ de moșie.

Împrotivă era acestŭ lucru tocmeleĭ ce făcuse Impĕratul Nemțescŭ cu Jigmond pentru Ardél, precum s'aŭ pomenitŭ maĭ susŭ. Ce, nelăsându în voĭa căpităniilorŭ de Ardeal, Impĕratul Nemțescŭ aŭ sositŭ și cu sabia sĕ'ĭ supue avêndŭ tocmală cu Bator Jigmond; și aŭ orŏnduitŭ cu oștile pre unŭ Generalŭ alŭ seŭ, anume Baștea Gîorgĭ, și aŭ trimisŭ și la Mihaĭ Vodă unŭ Vlădică alŭ seŭ, îndemnându'lŭ asupra luĭ Bator Andrieș, pentru supunerea maĭ lesne Ardéluluĭ din doĕ părțĭ, că avea și maĭ'nainte Mihaĭ Vodă pururea cu Impĕratul Nemțescŭ rĕspunsurĭ.

Prea lesne aŭ primitŭ Mihaiŭ Vodă acestŭ lucru, ca unŭ omŭ de oștĭ pururе poftitorŭ; și fără zăbavă aŭ strînsŭ óstea țĕreĭ Muntenescĭ, ca 30,000 de oștenĭ, și aŭ întratŭ la Ardél până la Săbiŭ, și acolo 'șĭ-aŭ pusŭ taběra, așteptându pe Baștea Gîorgĭ cu oștile Nemțescĭ.

www.dacoromanica.ro

Trimisĕse Bator Andrieș la Impĕratul Nemțescŭ solĭ, cu rugăminte sĕ nu'ĭ facă acéstă asupréla, sĕ'lŭ scóță din domnia ce'ĭ era de moșie de atâte vécurĭ, a Batorescilorŭ. Și acele oștĭ gătite asupra luĭ, maĭ bine, d'impreună cu dânsulŭ, sĕ se orŏnduiască împrotiva Turcilorŭ. Ce, vĕdêndŭ că nimicŭ nu póte face cu rugămintea, aŭ socotitŭ sĕ lovéscă pre Mihaĭ Vodă maĭ'nainte de ce se ya împreuna cu Baștea Gĭorgĭ.

Avea Mihaĭ Vodă oștĭ deprinse la isbîndă, alesŭ o sémă de slujitorĭ, ce se chĭemaŭ pre numele Căpitanilorŭ seĭ, anume Buzescĭĭ, alțiĭ Rățescĭĭ, fórte stătétóre óste. Ĕră Ardelenĭĭ, și îndoițĭ unĭĭ, și încă bine nestrînșĭ la Bator Andrieș cu toțiĭ; ce cu câtă óste aŭ pututŭ stringe, aŭ datŭ rĕsboiŭ luĭ Mihaiŭ Vodă la Săbiŭ. Ĕră fórte puțină vreme aŭ ținutŭ rĕsboiul; că îndată óstea luĭ Mihaĭ Vodă aŭ frântŭ pre Ungurĭ. Singurŭ Bator Andrieșŭ la fugă, părăsitŭ de toțĭ Ardelenĭĭ, numaĭ cu puținteĭ Leșĭ, nesciutorŭ rôndul locurilorŭ, și rĕtăcitŭ într'o pădure, aŭ căḑutŭ pre mânule oștenilorŭ luĭ Mihaĭ Vodă, și dacă 'l-aŭ dusŭ la Mihaĭ Vodă aŭ pusŭ de-ĭ tăĭĕ capul. (?)

Nesciutóre firea omenéscă și de primejdiile sele, că apoĭ, nu peste îndelungată vreme, așa aŭ pățitŭ și Mihaĭ Vodă de Baștea Gĭorgĭ, cum aŭ făcutŭ și elŭ luĭ Bator Andrieș. Bine ḑice sfânta Evangelie: «*Cu ce mĕsură mĕsurĭ, mĕsura-ți-se-va.*»

Veselŭ și tare Mihaĭ Vodă, după isbândă, prea lesne cuprinsĕ orașele pre séma sa, și i se închină orașele și cetățile, dându-ĭ nume de Domnul lorŭ, priimindŭ prin cetățĭ și oștenĭ de aĭ luĭ. De pe acele vremĭ, are nume de-ĭ ḑicŭ *Mihaĭ Craiŭ*; și aŭ făcutŭ și Episcopia la scaunul Domnilorŭ de Ardél, in Belgrad. Ĕră capul luĭ Bator Andrieșŭ 'l-aŭ trimisŭ pre soliĭ sĕĭ la Impĕratul Nemțescŭ, pentru care slujbă aŭ trimisŭ Impĕratul Nemțescŭ daruri luĭ Mihaĭ Vodă, și 'l-aŭ făcutŭ *Prințipŭ*, adecă din Domniĭ Impĕrățieĭ unulŭ. Ĕra nu îndelungŭ aŭ ținutŭ Mihaĭ Vodă domnia țĕreĭ aceea, că nicĭ Impĕratul Nemțescŭ aŭ pututŭ așeḑa Ardélul in partea sa nicĭ într'unŭ chipŭ; numaĭ ce aŭ fostŭ pricină a multă vĕrsare de sânge între creștinĭ, și aŭ făcutŭ îndĕmână Turcilorŭ sĕ pótă cuprinde locurile cele maĭ bune din Ardél. Fost-aŭ aceste in anul 7107.

Stândŭ Mihaĭ Vodă după așeḑarea Ardéluluĭ, ĕră de aice din țĕră Ieremia Vodă, îndemnatŭ fiindŭ de Turcĭ, aŭ strinsŭ óste; și câtă óste avea și strinsă aŭ purcesŭ asupra țĕreĭ Muntenescĭ; și, neavêndŭ cu nime nicĭ unŭ rĕsboiŭ nicăĭurĭ, in țéra Muntenéscă, aŭ mersŭ la Bucurescĭ și aŭ așeḑatŭ Domnŭ pre frate-sĕŭ Simeon Vodă, lăsândŭ óste de a sa lângă dênsul; ĕră Ieremia Vodă s'aŭ întorsŭ la Sucévă.

N'aŭ fostŭ îndelungată domnia aceea a luĭ Simeon Vodă; că, înțĕlegêndŭ Mihaĭ Vodă de cuprinsul țĕreĭ Muntenescĭ de Ieremia Vodă, indată aŭ purcesŭ împrotiva luĭ Simeon Vodă, lăsândŭ prin cetățile Ardéluluĭ slujitorĭ din oștile sale.

N'aŭ stătutŭ Simeon Vodă împrotiva luĭ Mihaĭ Vodă dindată, ce s'aŭ datŭ spre marginea țĕreĭ, spre Focșenĭ, pentru agĭutorul de la frate-sĕŭ Ieremia Vodă, ḑe la care-ĭ venise slujitorĭ din țéra de gĭosŭ la Simeon Vodă. Și dacă s'aŭ strinsŭ câtă-va somă de oștĭ și la Simeon Vodă, aŭ stătutŭ și aŭ asteptatŭ pre Mihaĭ Vodă cu rĕsboiul la o vale ce se chiamă Milcovul celŭ Mare,

www.dacoromanica.ro

in țéra Muntenéscă (Are și altŭ nume grozavŭ acelŭ pîrâŭ, și spunŭ, de atunce). Și aŭ stătutŭ rĕsboiul câte-va césurĭ; apoĭ aŭ perdutŭ Simeon Vodă rĕsboiul.

După rĕsboiŭ, óstea, căre încotro i-aŭ fostŭ calea s'aŭ risipitŭ; ĕră Simeon Vodă aŭ năzuitŭ la Sucévă la frate-sĕŭ Ieremia Vodă. Ce nu s'aŭ destulitŭ Mihaĭ Vodă cu atâta; ce îndată, fĕră nimicŭ zăbavă, aŭ trasŭ oștile sale asupra Ieremieĭ Vodă, spre Sucévă, cu mare sîrguĭală.

La o grabă ca aceea, neavêndŭ nimică pasŭ nicĭ vreme de gătire Ieremia Vodă, numaĭ ce i-aŭ căutatŭ a lăsare Sucéva, și a năzuire spre Hotin. Așa îl'ĭ pripise Mihaĭ Vodă de aprópe pre Ieremia Vodă, câtŭ nisce haĭducĭ pedestri, cu câte-va carĕ pre urma Ieremieĭ Vodă, i-aŭ agĭunsŭ fruntea oștiĭ luĭ Mihaĭ Vodă; și aŭ stătutŭ haĭducĭĭ la rĕsboiŭ, apĕrându-se câte-va césurĭ. Ce, dacă s'aŭ înglotitŭ óstea luĭ Mihaĭ Vodă, i-aŭ spartŭ pre haĭducĭ, pre Jijia, la unŭ satŭ anume Verbia; unde stă o movilă mare preste trupurĭ, de Ieremia Vodă apoĭ făcută. Și era așa de groznicŭ Mihaĭ Vodă și vestitŭ de rĕsbóie in tóte aceste părțĭ, câtŭ îndată ce aŭ sositŭ la Sucévă, i s'aŭ închinatŭ cetatea Suceveĭ și a Némțuluĭ. La cetățĭ puindŭ oștenĭ de aĭ sĕĭ pedestrașĭ, singurŭ nice cu atâta n'aŭ vrutŭ sĕ fie; ce de la Sucévă aŭ purcesŭ gonindŭ pre Ieremia Vodă și pre Simeon Vodă, până la Hotin.

Cetatea Hotinuluĭ o grijise bine Ieremia Vodă cu slujitorĭ de aĭ sĕĭ Nemțĭ, ce avea; ĕră elŭ aŭ trecutŭ la Leșĭ pentru agĭutorŭ. Pus-aŭ Mihaĭ Vodă și unŭ Domnișorŭ, anume Marcul Vodă, căruĭa numele nicĭ se povestesce, pentru scurtă vreme ce aŭ avutŭ acelŭ Domnișorŭ; și nu se află numele aceĭ Domniĭ nice la Letopisițele strĕine.

Eraŭ Leșiĭ pre acele vremĭ strinșĭ la Sĕimŭ la Varșav, sfătuindŭ óstea împrotiva Șveduluĭ. Că Craĭul Leșescŭ, Jigmond, fiindŭ direptŭ moșan aceĭ Crăiĭ ce încă viŭ fiindŭ tată-sĕŭ Ión Craiu, 'l-aŭ alesŭ Leșiĭ pre Jigmond la Crăia lorŭ; și după mórtea tătâne-sĕŭ, neavêndŭ altŭ fecĭorŭ fĕră Jigmond, cuprinsĕse Crăia Șvedéscă unŭ frate a Craiuluĭ Șvedescŭ, unchiul luĭ Jigmond, anume Gustav. Decĭ, fiindŭ maĭ aprópe Jigmond fecĭorŭ Craĭuluĭ Șvedescŭ de acea Crăie, de câtŭ Gustav fratele tătâne-sĕŭ, silĭa pre Leșĭ numaĭ sĕ pozvoléscă la acela Sĕimŭ, sĕ se facă oștĭ împrotiva luĭ Gustav.

Ĕră socotindŭ Leșiĭ că nice într'unŭ chipŭ acele doĕ Crăiĭ sĕ se facă una, nu vorŭ putea, fiindŭ una dincóce, alta dincolo de mare, care mare se chĭamă Balticum, o códă din ochénŭ, și nice din lege suntŭ una; și têmplându-se așa cu Mihaĭ Vodă, Ieremia Vodă aŭ datŭ Craiuluĭ nădejde de oștĭ asupra Șvedilorŭ pre altă dată, arĕtându-ĭ mare trébă acésta și cu grije Crăieĭ Leșescĭ, sĕ lase cuprinse țĕrile acestea de Mihaĭ Vodă, Ardélul, Moldova și țéra Muntenéscă. Ce aŭ stătutŭ Sĕimul după acéstă trébă, sĕ se facă oștĭ împrotiva luĭ Mihaĭ Vodă, avêndŭ Ieremia Vodă câțĭ-va Domnĭ la Leșĭ ginerĭ, totŭ ómenĭ marĭ.

Mihaĭ Vodă cu tótă osêrdia bătea cetatea Hotinuluĭ. Glonțurile luĭ se cunosceaŭ in zidurile cetățeĭ până la surparea cetățeĭ, avêndŭ nădejde că dacă va lua și acea cetate, va putea stăpîni prea lesne țéra Moldoveĭ.

Scrie Hronograful Leșescŭ, că așa era de vestitŭ Mihaĭ Vodă și la Leșĭ, câtŭ țéra Podolieĭ, fiindŭ de lege de subt ascultarea Patriarhuluĭ de Țarigrad, ca și

www.dacoromanica.ro

noĭ, pre acele vremĭ avêndŭ mare zérvă şi price cu Papistaşiĭ pentru lege, aşteptaŭ cu bucurie pe Mihaĭ Vodă sĕ vie, sciindu-se de o lege cu dênsul, sĕ i se închine toţĭ Podoleniĭ.

Dupĕ ruptul Sĕimuluĭ Leşilorŭ îndată aŭ purcesŭ Hatmanul şi canţelierul Zamoĭskiĭ la taberĕ, şi apoĭ fĕră zăbavă s'aŭ pornitŭ cu oştile împotriva luĭ Mihaĭ Vodă. Vestitŭ era acelŭ Hatman la Leşĭ, a cărui fapte nicĭ Coneţpolskiĭ Hatmanul acmu din vécul nostru n'aŭ agĭunsŭ.

Prinḑêndŭ veste Mihaĭ Vodă că aŭ purcesŭ oştile Leşescĭ asupra luĭ, aŭ lăsatŭ Hotinul şi aŭ purcesŭ spre Sucévă. Ieremia Vodă cu Zamoĭskiĭ âncă dacă aŭ oblicitŭ de purcesul luĭ Mihaĭ Vodă, aŭ lăsatŭ drumul Hotinuluĭ şi aŭ trecutŭ Nistrul, la unŭ satŭ anume Colodrubca, la ţinutul Cernăuţilorŭ, şi apoĭ Prutul, la târgul Cernăuţilorŭ, şi aŭ mersŭ pre la codriĭ Cosminuluĭ la Sucévă, unde Mihaĭ Vodă întărise cetatea cu ómeniĭ sĕĭ; ĕră singurŭ aŭ trasŭ spre ţéra sa, pentru sĕ'şĭ maĭ înglotéscă óstea şi sĕ maĭ oboséscă pre Leşĭ. Aflândŭ Zamoĭskiĭ cu Ieremia Vodă cetatea Sucevei grijită bine de ómeniĭ luĭ Mihaĭ Vodă, aŭ alesŭ cu sfatul sĕ nu facă zăbavă cu cetatea, ce sĕ mérgă întinsŭ dupĕ Mihaĭ Vodă; şi aşa aŭ făcutŭ, că fără zăbavă aŭ purcesŭ spre ţéra Muntenéscă.

Impĕrăţia Turculuĭ avêndŭ trébă totŭ cu Nemţiĭ pentru Crăia Unguréscă, bucurósă era că se sfădesce Ieremia Vodă cu Mihaĭ Vodă. Aşa s'aŭ trasŭ cuvêntul până astădĭ, cum sĕ hie trimisŭ cu taĭnă 40,000 de galbenĭ de aurŭ la Ieremia Vodă, sĕ facă oştĭ asupra luĭ Mihaĭ Vodă, şi diresŭ, ce'ĭ ḑicŭ eĭ Atişerifŭ, de Domnie neschimbată, luĭ şi seminţieĭ luĭ.

Simţindŭ Mihaĭ Vodă că'ĭ totŭ vinŭ asupră'ĭ Leşiĭ cu Ieremia Vodă, 'şĭ-aŭ maĭ înglotitŭ óstea, şi 'şĭ-aŭ alesŭ locŭ de a dare rĕsboiŭ Leşilorŭ pre apa Telejinuluĭ. Avea la acelŭ rĕsboiŭ Mihaĭ Vodă 60,000 de óste Unguréscă, Muntenéscă, Sĕrbĭ, şi Nemţĭ încă avea puţinĭ; şi aŭ tocmitŭ óstea pe malul celŭ de dincolo. Călăreţiĭ aŭ pusŭ de ămbe părţile la aripĭ, ĕră pedestrimea o aŭ tocmitŭ cu puscile tocmaĭ asupra Vaduluĭ, unde era vadul de trecutŭ, şi aşa aŭ aşteptatŭ pre Leşĭ, puindŭ apa ca o pedecă între oştĭ, până vorŭ deprinde oşteniĭ luĭ acelŭ felŭ de óste, ca sĕ vaḑă până încâtŭ suntŭ Leşiĭ de simeţĭ la rĕsboiŭ

Óstea luĭ Zamoĭskiĭ era la numĕrŭ, aleşĭ, 30,000 de Leşĭ, şi 10,000 la Ieremia Vodă, óste de ţĕră. Insĕ, óstea Leşéscă era alésă totŭ in léfă, că şi lefeciiĭ vechĭ, ce le ḑicŭ eĭ Cvarţana, eraŭ toţĭ cu Zamoĭskiĭ, şi lefeciiĭ noĭ, cari-ĭ făcuse Craiul sĕ hie împrotiva Şveduluĭ, toţĭ eraŭ cu Zamoĭskiĭ, fără altă glótă, ómenĭ de pre la Domniĭ gineriĭ luĭ Ieremia Vodă. De tótă óstea eraŭ cu Zamoĭskiĭ şi cu Ieremia Vodă 40,000, între carĭĭ eraŭ 4000 de Husarĭ. Acelŭ felŭ de óste este totŭ in herŭ, temeĭnică óste fórte şi nefrîntă, alesŭ de oştile cum suntŭ a le nóstre şi Muntenescĭ.

Dacă aŭ sositŭ la Telejinŭ şi Leşiĭ, precum era oştile luĭ Mihaĭ Vodă tocmite, aşa aŭ tocmitŭ şi Zamoĭskiĭ. Aripile ţineaŭ deadrépta Petru Laski cu óstea călare; dintr'acole eraŭ şi Husariĭ. Dinastînga, Ieremia Vodă cu óstea sa şi cu o sémă de Leşĭ. Ĕră Zamoĭskiĭ singurŭ cu pedestrimea şi cu armata,

www.dacoromanica.ro

adecă cu puscele, aŭ ţinutŭ midilocul, şi direptŭ împotriva pedestrimeĭ luĭ Mihaĭ Vodă, aŭ stătutŭ cu óstea.

Cu atâta era maĭ meşterŭ Zamoĭskiĭ de câtŭ Mihaiŭ Vodă, căcĭ câtŭ aŭ sositŭ, îndată aŭ făcutŭ cu pedestrimea sa băştĭ de pămêntŭ înalte, şi acolo aŭ suitŭ puscele. Tótă ḑioa aceea aŭ stătutŭ rĕsboiul; numaĭ den tunurĭ şi den seneţe unĭĭ la alţiĭ daŭ peste apă.

A doua ḑi, maĭ sumeţŭ Zamoĭskiĭ de câtŭ Mihaĭ Vodă, aŭ trimisŭ de aŭ cercatŭ maĭ sus pre apă, despre munte, şi aŭ aflatŭ vadŭ; şi îndată tótă aripa ceea ce sta ḑin drépta, stoluri dupĕ stoluri, aŭ pornitŭ la vadŭ; stătut'aŭ singurŭ cu focul asupra vaduluĭ maĭ tare de câtŭ în ḑioa d'âmtêiŭ.

Mihaiŭ Vodă, vĕḑêndŭ că trece óstea călăréţă a Leşilorŭ prin altŭ vadŭ, aŭ întăritŭ pedestrimea şi elŭ cu şanţurĭ; ĕră elŭ cu tótă óstea călărime aŭ mersŭ împrotiva oştiĭ ceiĭ Leşescĭ. Vĕḑêndŭ Zamoĭskiĭ că lipsesce tótă óstea ceă călare a luĭ Mihaĭ Vodă, aŭ pornitŭ şi elŭ tótă óstea sa şi cu Husariĭ într'acolo cu Petru Lasci.

Miratus'aŭ Mihaiŭ Vodă de sumeţia Leşilorŭ, cu ce sirguélă aŭ apucatŭ vadul; şi aŭ stătatŭ acolo unŭ rĕsboiŭ mare atuncĭ, pentru vadŭ. Singurŭ Mihaiŭ Vodă, ca unŭ leŭ, în fruntea rĕsboiuluĭ; şi aŭ ţinutŭ rĕsboiul câtevă césurĭ până aŭ şositŭ şi Husariĭ. Nedeprinsă óstea luĭ Mihaiŭ Vodă cu acelŭ felŭ de óste ce s'aŭ pomenitŭ, Husariĭ. Acelŭ felŭ de óste este totŭ în herŭ, numaĭ ochiĭ şi buzele se vĕḑŭ; mulţĭ punŭ şi aripĭ, tocmite de pene de vulturŭ, saŭ ḑe alte paserĭ marĭ; şi ceĭ maĭ de fire, cu pardoşĭ peste platoşe; ĕră slugile carĭĭ n'aŭ pardoşĭ punŭ scórţe de ceste Turcescĭ; ĕră în fruntea cailor punŭ o tablă de herŭ, şi mulţĭ şi pe la peptulŭ cailorŭ, pentru ferélă de glonţurĭ. Nice fie ce călŭ încalecă Husariĭ, ci totŭ caĭ marĭ groşĭ sĕ pótă birui a purtare tarul, şi totŭ frijĭ ḑe ceĭ Nemţescĭ, saŭ caĭ Turcescĭ, la ceĭ maĭ de fire. La rĕsbóĭe nicĭ-odată nu alérgă maĭ multŭ din trépădul caluluĭ, séŭ numaĭ când sarŭ asupra pedestrimeĭ, orĭ tabereĭ; că asupra oştiĭ sprintene, cum este Tătarul, nicĭ-odată nu slobóde, că se rĕschiră Tătariĭ, şi nu face cu sulita nicĭ o trébă. Suliţele lorŭ suntŭ câte de optŭ coţĭ de lungĭ, cu prapure până în pămêntŭ. Ca unŭ zidŭ staŭ la rĕsboiŭ.

Dacă aŭ sositŭ tótă óstea Leşilorŭ peste vadŭ, şi Husariĭ s'aŭ stolitŭ şi aŭ purcesŭ asupra oştiĭ luĭ Mihaĭ Vodă, şi de la cel-altŭ vadŭ aŭ biruitŭ focul luĭ Zamoĭskiĭ pre pedestrimea luĭ Mihaiŭ Vodă. Şi cum aŭ împins'o de la malŭ, din şanţurile luĭ Mihaĭ Vodă, aŭ şi cuprins'o călărimea ce maĭ era lângă Zamoĭskiĭ; şi aŭ căḑutŭ tótă pedestrimea luĭ Mihaĭ Vodă, cu tótă armata, pre mâna luĭ Zamoĭskiĭ.

Aŭ datŭ scire luĭ Mihaiŭ Vodă de pedestrimea luĭ că s'aŭ spartŭ de la vadŭ; şi acolo ĭarăşĭ nu era putinţă să se înfrîngă óstea Leşéscă. Numaĭ ce aŭ căutatŭ a dare dosŭ oştile luĭ Mihaiŭ Vodă, însă, nu de totŭ în rĕsipă, ce cu tocmélă, întorcêndu-se singurŭ Mihaiŭ Vodă unde era greul; şi totŭ aşa aŭ mersŭ apărăndu-se până la unŭ oraşŭ, anume Ţêrguşorul.

Sciindŭ Zamoĭskiĭ de Mihaiŭ Vodă cine este la rĕsbóĭe, sĕ nu se maĭ depărteze óstea luĭ ceă călăréţă, temêndu-se cumva în gónă de smintélă, aŭ trimisŭ trîmbiţile de aŭ ḑisŭ sĕ se întórcă óstea, şi cu poroncă la capete nu-

www.dacoromanica.ro

mai, de întorsŭ; şi s'aŭ întorsŭ óstea Leşéscă. Cădut'aŭ la acéla rĕsboiŭ 1000 de trupurĭ, de âmbe părţile; éră vĭĭ mulţĭ prinşĭ din óstea luĭ Mihaĭ Vodă. Fost'aŭ acestŭ rĕsboiŭ în anul 7108.

Se urise Muntenilorŭ cu domnia luĭ Mihaĭ Vodă, totŭ cu oştĭ şi cu rĕsbóie. Cĕ, după fuga luĭ Mihaĭ Vodă, treĭ ḑile aŭ şeḑutŭ Domniĭ, Ieremia Vodă, şi Simeon Vodă, şi Zamoĭskiĭ, pre locŭ, până aŭ începutŭ a venire toţĭ boĭerĭĭ ţĕreĭ Muntenéscĭ şi slujitorĭĭ, priimindŭ pre Simeon Vodă Domnŭ, cu gĭurămêntŭ; şi aŭ mersŭ şi Ieremia Vodă până în Bucurescĭ, şi aŭ aşeḑatŭ la scaunŭ pe frate-seŭ Simeon Vodă, lăsândŭ şi Zamoĭskiĭ treĭ miĭ de óste Leşéscă cu Iani Potoţki, Starostele de Caminiţă. Ieremia Vodă şi cu Zamoĭskiĭ s'aŭ întorsŭ la Sucévă.

Éră Mihaĭ Vodă, după rĕsboiul ce aŭ perdutŭ la Telejin, strînse ĭar óste, prin munţĭ, de aĭ seĭ şi din ţéra Unguréscă, cunoscuţĭ, şi făcuse aprópe de şépte miĭ de ómenĭ, cum scrie Hronograful, şi pornise pre Udrea cu 4000 de óste sĕ hie de strajă. Éră singurŭ totŭ se gătĭa in munţĭ sĕ ĭasă odată cu puşcĭ, şi gătitŭ mai bine. Ce, 'l-aŭ pripitŭ Simeon Vodă, de n'aŭ mai avutŭ vreme sĕ se mai întăréscă; că, de sîrgŭ stringêndŭ óste de locŭ, şi cu Leşiĭ ce avea, pre sfatul boĭerilorŭ ĭar celorŭ de locŭ, aŭ purcesŭ din Bucurescĭ, şi aŭ mersŭ ḑioa şi nóptea prin locurĭ ascunse, până la târgul Argeşuluĭ. Acolo era Udrea cu óstea luĭ Mihaiŭ Vodă, acea de strajă. Desdiminéţă, într'o ḑi, aŭ ajunsă óstea luĭ Simeon Vodă subt acelŭ târguşorŭ; şi prinsĕse şi Udrea de veste, şi i-aŭ căutatŭ şi luĭ a sótere ostea sa la câmpŭ, că locŭ de fugă nu era, că se apropiese oştile luĭ Simeon Vodă. Decĭ, până în de treĭ orĭ aŭ datŭ rĕsboiŭ Leşilorŭ, éră a patra óră aŭ purcesŭ in rĕsipă óstea Udriĭ.

Mihaĭ Vodă de acolea nu eră departe in munţĭ, viindŭ sĕ se împreune cu ceea óste. Ci, dacă i-aŭ datŭ scire Udrea de rĕsipa sa, aŭ începutŭ şi ceĭ-alţĭ a'lŭ părăsire cu toţiĭ, şi numaĭ ce i-aŭ căutatŭ a părăsire ţéra Muntenéscă, şi a trecere munţiĭ la Ardél.

Udrea, după aceea, curîndŭ aŭ venitŭ şi elŭ, şi s'aŭ închinatŭ la Simeon Vodă. Şi aşa, Mihaĭ Vodă, vrêndŭ sĕ dobândéscă Ardélul, aŭ perdutŭ şi ţéra Muntenéscă.

Sosit'aŭ in Ardél Mihaĭ Vodă, şi aŭ aflatŭ ómeniĭ seĭ, cariĭ pusĕse prin cetăţĭ, scoşĭ de Basta Giorgĭ, şi puşĭ oşteni de Impĕratul Nemţescŭ. Şi vĕḑêndŭ că nu are locŭ nice in Ardél, s'aŭ rĕdicatŭ cu tótă casa luĭ, şi o samă de căpiteniĭ, alesŭ Căpitaniĭ luĭ ceĭ creḑuţĭ, Mârza, Geşta şi Race, şi aŭ mersŭ in Beciŭ la Impĕratul Nemţescŭ, in nădejdea slujbeĭ ce făcusĕ împrótiva Batorescilorŭ; şi 'l-aŭ priimitŭ Impĕratul cu bine. Éră Ardélul că n'aŭ fostŭ pentru dênsul, ce pentru sine aşeḑatŭ, atunci s'aŭ arătatŭ.

Nu peste multă vreme, vĕḑêndŭ Bator Jimond perirea frăţine-seŭ, luĭ Bator Andrieş, pogoritŭ de cumatu-sĕŭ, Impĕratul Nemţescŭ, şi Ardélul nicĭ într'unŭ chipŭ nu vrea sĕ se supue subt Nemţĭ, s'aŭ căitŭ de tocméla ce făcuse cu cumnatu-seŭ Rodolf, Impĕratul Nemţescŭ cum s'aŭ pomenitŭ mai susŭ; şi lăsândŭ olatele, carile eraŭ luĭ date de cumnatu-seŭ, aŭ trecutŭ în ţéra Leşéscă, că'ĭ era Zamoĭskiĭ ginere, fiindŭ dómna luĭ Zamoĭskiĭ fată luĭ Bator Andrieş; şi apoĭ, din ţéra Leşéscă aŭ venitŭ în Ardél; şi îndată cuprinḑêndŭ ţé-

www.dacoromanica.ro

ra Ardéluluĭ ĭar cătrĕ sine, aŭ începutŭ a strîngere oştĭ împotriva luĭ Başta Giorgĭ, generaluluĭ Impĕratuluĭ Nemţescŭ.

Vĕdêndŭ Impĕratul Nemţescŭ sculatŭ Ardélul şi rocoşitŭ împrotiva sa, de alŭ doile rôndŭ aŭ gătitŭ pre Mihaĭ Vodă, şi 'l-aŭ pornitŭ sĕ mérgă ĭar sĕ strîngă oştĭ, împreună cu Başta Giorgĭ, sĕ steĭe împrotiva Batorescilorŭ, luĭ Jigmond cumnatu-seŭ, şi luĭ Bator Iştfan, fratele luĭ Jigmond; că aceştĭ doĭ maĭ rĕmăsĕse din Batorescĭ.

Purces-aŭ Mihaĭ Vodă din Beciŭ asupra Ardéluluĭ, dăruitŭ bine de Impĕratul, stringêndŭ ĭar oştĭ şi de aĭ seĭ Munteni, cariĭ se aşedase în Ardél, şi Sĕrbĭ, şi Ungurĭ, şi s'aŭ împreunatŭ cu Başta Giorgĭ, la Clujvárŭ.

Batorescĭĭ încă aŭ strînsŭ óste, şi maĭ sumeţĭ fiindŭ pre locurile seĭe, aŭ datŭ resboiŭ luĭ Başta Giorgĭ şi luĭ Mihaĭ Vodă, aprópe de Clujvárŭ, la unŭ satŭ anume Mojina, şi aŭ fostŭ rĕsboiul câte-va céurĭ. Ce, stândŭ Nemţiĭ în frunte cu focul, şi Mihaĭ Vodă lovindŭ din dosŭ pre ósteá Batorescilorŭ, aŭ frîntŭ pre Batorescĭ, câtŭ abĭa aŭ scăpatŭ eĭ cu capetele. Éră din oştile lorŭ, partea maĭ mare ce aŭ fostŭ pedestrimé cu armata, cu taběra, aŭ căḑutŭ tótă pre mâna luĭ Başta Giorgĭ.

Făcutus-aŭ veste de biruinţă la acelŭ rĕsboiŭ maĭ mare a luĭ Mihaĭ Vodă, de câtŭ a luĭ Başta Giorgĭ; care zavistie aŭ şi făcutŭ perire luĭ Mihaĭ Vodă.

Spunŭ ómenĭ bĕtrânĭ de pre acele vremĭ, cum sĕ hie agĭunsŭ cu darurĭ Ieremia Vodă la Raşta Giorgĭ, pentru sĕ omóre pre Mihaĭ Vodă; care lucru póte sĕ hie? că, ce nu lucréḑă in lume avuţia! Banĭĭ rĕscolescŭ în lume impĕrăţiile, şi marĭ cetăţĭ surpă, cum ḑice unŭ cuvêntŭ Leşescŭ: *sula de aurŭ, zidul pĕtrunde.*

In anul 7109, Avgust 8, dinsădenópte, intr'aşternutŭ âncă fiindŭ Mihaĭ Vodă, aŭ venitŭ doĭ Căpitanĭ Nemţescĭ, cu ómenĭĭ lorŭ, trimişĭ de Başta Giorgĭ sĕ omóre pre Mihaĭ Voda; şi cum aŭ sositŭ la taběra luĭ, că era de o parte, aŭ lovitŭ la cortul unde odihnĭa; şi acoló pre locŭ i-aŭ tăĭatŭ capul şi 'l-aŭ dusŭ la Başta Giorgĭ, éră trupul până atreĭa ḑi aŭ stătutŭ la vederea tuturorŭ neîngropatŭ. Oştile luĭ ce avea nu eraŭ cu dênsul în taběră: pre toţĭ ĭi şloboḑise în pradă, până copiiĭ luĭ âncă aŭ fostŭ mersŭ in pradă. Şi aşa s'aŭ plătitŭ luĭ Mihaĭ Vodă, pentru slujbele ce aŭ făcutŭ Nemţilor!

După mórtea luĭ Mihaĭ Vodă n'aŭ maĭ avutŭ Ieremia Vodă nice o dodăélă de nime. Ce, plinindŭ domniile seĭe cu pace, 12 anĭ, cu ţéră aşeḑată, în totŭ bişugul, aŭ plătitŭ şi elŭ datoria omenéscă. Aŭ rĕposatŭ Ieremie Vodă in anul 7116. Rĕmasu'ĭ-aŭ pomană in ţéră, monastirea Sucevița, zidită de dênsul.

www.dacoromanica.ro

CAP. III.

Domnia luĭ Simeon Movilă Vodă.

Éră la domnia ţĕreĭ, dupĕ mórtea luĭ, aŭ stătutŭ frate-sĕŭ Simeon Vodă, nefiindŭ fecioriĭ Ieremieĭ Vodă âncă la vêrstă deplină. Era Simeon Vodă omŭ mare de ḑile, sositŭ la bĕtrăneţe. Éră mórtea luĭ Semeon Vodă, precum aŭ rĕmasŭ din omŭ în omŭ in ţéră poveste, aŭ muritŭ otrăvitŭ de cumnată-sa, dómna luĭ Ieremia Vodă, trăgêndŭ domnia maĭ curînd la fecioriĭ seĭ, temêndu-se că se vorŭ întemeĭa fecioriĭ luĭ Simeon Vodă la domnia ţĕreĭ; care faptă aceĭ dómne, apoĭ, aŭ ar̆ătatŭ Dumneḑeŭ cu patimile eĭ.

CAP. IV.

Pentru rĕsboiul ce s'aŭ făcutŭ intre verĭ, fecioriĭ luĭ Simeon Vodă, cu fecioriĭ Ieremieĭ Vodă, pentru Domnia ţĕreĭ.

Stătut aŭ la marę amestecătură şi zarvă scaunul ţĕreĭ, dupĕ mórtea luĭ Simeon Vodă; că eraŭ fecioriĭ Ieremieĭ Vodă treĭ: Constantin, Alecsandru şi Bogdan; éră a luĭ Simeon Vodă eraŭ fecioriĭ cinci: Mihăilaş, Gavriil, Moĭseĭ, Ión şi Pĕtraşcu. Deci, se impĕrechiară boĭeriĭ, şi cu dênşiĭ şi ţéra, în doĕ părţi: o parte ţinea cu casa Ieremieĭ Vodă; éră altă parte, cu casa luĭ Simeon Vodă. Şi d'âintĕiŭ era maĭ tare partea luĭ Mihăilaş Vodă, fecioruluĭ celuĭ maĭ marę a luĭ Simeon Vodă, câtŭ aŭ căutatŭ luĭ Constantin Vodă, fecioruluĭ celuĭ maĭ mare a luĭ Ieremia Vodă, şi cu boĭeriĭ din partea luĭ, a eşire cu fuga din Iaşi; dupĕ cariĭ aŭ trimisŭ Mihăilaş Vodă in gónă, şi aŭ ajunsŭ carele boĭerilorŭ de le-aŭ jăcuitŭ la Mălăescĭ.

Marginele ţĕreĭ Leşescĭ maĭ tóte eraŭ totŭ de ómeniĭ luĭ Constantin Vodă, avêndŭ cumnaţi Domnĭ Leşescĭ, cum eraŭ Potoţcescĭĭ, Visnovicescĭĭ, Coreţenĭĭ, toţĭ cu cuscrie legaţi; că aŭ avutŭ Ieremia Vodă treĭ feţe măritate in ţéra Leşéscă, totŭ dupĕ ómenĭ marĭ. Ce, îndată ce aŭ auḑitŭ că aŭ scosŭ fecioriĭ luĭ Simeon Vodă pre fecioriĭ luĭ Ieremia Vodă din scaunul ţĕreĭ, aŭ purcesŭ singurŭ Vişnoveţki, şi cu câţi-va de ~~Potoţcescĭ~~, cu oştĭ asupra luĭ Mihăilaş Vodă, Avea şi Mihăilaş Vodă óşte de ţéră lûngă sine, şi puţinteĭ Turcĭ şi Tătarĭ. Ce Turciĭ la rĕsboiŭ n'aŭ vrutŭ sĕ mérgă, ce aŭ privitŭ de departe. Fóst'aŭ acestŭ rĕsboiŭ între verĭ la Stefănescĭ, şi aŭ înfrîntŭ partea luĭ Constantin Vodă pre partea luĭ Mihăilaş Vodă; şi numaĭ ce le-aŭ căutatŭ a părăsire ţéra fecioriloruĭ luĭ Simeon Vodă, şi unĭĭ in ţéra Uuguréscă alţiĭ la Turcĭ aŭ mersŭ. Unul dintre dênşiĭ, Pĕtraşcu Vodă, aŭ ajunsŭ de aŭ fostŭ Mitropolitŭ la Kievŭ, cu

www.dacoromanica.ro

vestită Mitropolie, și Arhimandritu de Monastirea mare, ce este pre limba Rusésca Pecersca, unde staŭ trupurĭ a multĭ sfinți, intregĭ, in peștere, și până astădĭ, cu multe minunĭ.

Și așa s'aŭ aședatŭ Constantin Vodă, fecĭorul luĭ Ieremia Vodă celŭ maĭ mare, la domnie, cu bucuria țĕreĭ, avêndŭ țéra nădejde că va urma tătâne-seŭ. Ce departe aŭ fostŭ Constantin Vodă de acea fericie; și precum dice **Isus Sirah**: *«Vaĭ de acea cetate unde este Domnul tênĕrŭ!»* că luându-se și Constantin Vodă dupĕ socotéla tinereților, n'aŭ păzitŭ datoria sa deplin spre Impĕrăție Ce, precum scrie Leatopisețul celŭ Leșescŭ, d'âncêiasĭ dată birul anuluĭ d'âncêiŭ nu 'l-aŭ plinitŭ; și așa, scârbindu-se Impĕrăția, aŭ mazilitŭ pre Constantin Vodă, și aŭ datŭ Domnia luĭ Stefan Vodă Tomșa. N'aŭ folositŭ luĭ Constantin Vodă uricile ce avea de la Impĕrăție, date tată-sĕŭ Ieremia Vodă, de domnie vecĭnică luĭ, și fecĭorilorŭ luĭ; că Turcul cu vreme dă, cu vreme ia; precum este vremea, așa lasă: blândŭ, când este vreme de blândețĕ, sumețŭ și agerŭ, cându'ĭ vreme de sumeție. Creștinuluĭ nicĭ odată cuvêntul nu ține, nice a'lŭ amĕgire ĭĭ éste rușine; tóte, precum este vreme face.

CAP V.

Domnia luĭ Stefan Vodă Tomșea.

Pre Stefan Vodă Tomșea nu 'l-aŭ sciutŭ Leatopisețulŭ celŭ Leșescŭ de ce némŭ aŭ fostŭ. Ĕră direptŭ, Moldovanŭ aŭ fostŭ, din satŭ din Otescĭ, de pre valea Rĕcătăuluĭ, din ținutul Putneĭ. Era pre acele vremĭ Tomșea la Pórta Impĕrățieĭ, pentru trebuința țĕreĭ, pe lângă Capikihăĭ; și vĕdêndu'lŭ omŭ dę țĕră, cunoscutŭ la căpiteniile Porțiĭ, 'ĭ-aŭ scosŭ domnia, și 'ĭ-aŭ datŭ Impĕrăția și pre Cantemir Beĭ cu órdele luĭ, carele pre acele vremĭ lŏcuia in Bugégŭ, sĕ ducă pre Stefan Vodă la scaunŭ.

Apropiindu-se Stefan Vodă Tomșea de țĕră, Constantin Vodă cu mumă-saĭ și cu frațiĭ seĭ aŭ purcesŭ la Leșĭ, și cu câțĭva din boĭerĭ, între carĭĭ eraŭ și Nistorŭ Urechiă, tatăl luĭ Grigorie Urechiă, care s'aŭ pomenitŭ că aŭ scrisŭ Leatopisețul țĕreĭ până la Aron Vodă.

Leșiĭ aveaŭ atuncĭ marĭ amestecăturĭ cu Moskul, și nu era vreme sĕ facă oștĭ și in Moldova. Ce Stefan Potoțkiĭ, cumnatul luĭ Constantin Vodă, carele ținea pre dómna Maria, fata Ieremieĭ Vodă, cu puterea sa și peste voĭa și poronka luĭ Craiŭ (căcĭ trimisĕse singurŭ Craiul unŭ copilŭ den casă sĕ nu cumva sĕ se ispitéscă sĕ între în Moldova, sĕ întărîte Turciĭ), aŭ strinsŭ óste de pren cetățĭ și de pre la rudeniile sale, ca la șese miĭ de ómenĭ strînsură lăsându pre sócră-sa, pre dómna Ieremieĭ Vodă, în țéra Leșéscă. Ĕră însușĭ Constantin Vodă și cu Alecsandru Vodă, frate-seŭ, aŭ purcesŭ asupra luĭ Stefan Vodă Tomșeĭ.

www.dacoromanica.ro

Rĕsboiul luĭ Stefan Vodă Ţomşea cu Constantin Vodă, fecĭorul Ieremieĭ Vodă, şi pentru perirea luĭ Constantin Vodă.

Stefan Vodă aŭ prinsŭ de veste îndată de venirea Leşilorŭ, şi aŭ strinsŭ şi elŭ óstea ţĕreĭ tótă; şi se prilejisĕ atuncea şi nisce slujitorĭ de a luĭ Mihaĭ Vodă, căpitaniĭ luĭ ceĭ vestiţĭ, neputêndŭ trăi, dupĕ mórtea luĭ Mihaĭ Vodă, în ţéra Unguréscă, chemaţĭ prin cărţĭ de Stefan Vodă, anume Mârzea, şi Geţia, şi Racĭa, cu câţĭva ómenĭ; şi aŭ pusŭ Stefan Vodă taběra deasupra Popricanilorŭ, dându scire şi la Cantemir, la carele pre acea vreme eraŭ mulţime de Nohaĭ; şi aŭ venitŭ şi Cantemir cu oştĭ într'agĭutorŭ luĭ Stefan Vodă.

Venĭa Potoţki simeţŭ, cu isbândele ce făcusĕră fraţiĭ luĭ într'acestę ţĕrĭ, împrotiva luĭ Răsvan Vodă, şi apoĭ împrotiva luĭ Mihăilaş Vodă. Ce, cum ḑice Moldovanul: *„Nu suntŭ în tóte ḑilele Pascile“:* mergeaŭ fără de nice o toçmală, fără strajă de a putere hi, fără limbĭ sĕ scie ce felŭ séŭ ce samă de neprietenŭ, orĭ unde merge; şi avêndŭ şi óste strînsură, nu 'i-aŭ dodăitŭ nimică Cantemir, nice Moldovenĭĭ, până aŭ sositŭ Leşiĭ cu taběra lorŭ la unŭ locŭ pe Prutŭ, unde se chĭamă Cornul luĭ Sas; atunce aŭ vĕḑutŭ Potoţki unde aŭ venitŭ.

La acelŭ locŭ, Cornul luĭ Sas, este cotitŭ Prutul; însĕ, cotul se prinde in partea despre rĕsăritŭ; ĕră de acéstă parte, unde era taběra Leşéscă, este eşită apa Prutuluĭ peptŭ la câmpŭ. Intr'acela locŭ aŭ făcutŭ oştile luĭ Stefan Vodă, şi Tătarĭĭ, năvală asupra Leşilorŭ; şi n'aŭ ţinutŭ rĕsboiulŭ nimică Leşiĭ, câtŭ într'acela rĕsboiŭ aşa desirgŭ s'aŭ spăimêntatŭ, şi s'aŭ amestecatŭ Leşiĭ, de nice tunurile n'aŭ apucatŭ odată sĕ slobódă. Singurŭ Potoţki, pentru sĕ i se tăĭnuiască numele, aŭ datŭ între carele Haĭducilorŭ; ce, apoĭ, 'l-aŭ vĕditŭ Haĭduciĭ. Pre Alecsandru Vodă încă 'l-aŭ prinsŭ Moldovenĭĭ. Ĕră Constantin Vodă aŭ căḑutŭ pre mănile unuĭ Tătarŭ, carele, înţĕlegêndŭ cine este, vrêndŭ sĕ'şĭ facă cinste la Hanul, ferindu-se de Cantemir, d'impreună cu nisce cetaşĭ ce avea Tătarul, aŭ fugitŭ cu Constantin Vodă, şi cu unŭ Comisŭ anume Mihăilescul; şi dacă aŭ sositŭ la Daşĕĭ, ferindu-se Tătarĭĭ şi acolo de Turcĭ sĕ nu ĭae pre Constantin Vodă de la mâna lorŭ, aŭ găsitŭ o luntre mică şi s'aŭ băgatŭ sĕ trécă singurĭ Tătarĭĭ preste apa Nipruluĭ; s'aŭ scornitŭ vêntulŭ, şi s'aŭ umplutŭ luntrea de apă, şi acolo s'aŭ înecatŭ Constantin Vodă, in Nipru. Ĕră pre Potoţki şi pre Alecsandru Vodă i-aŭ dusŭ oşteniĭ de ţĕră la Stefan Vodă, şi pre amêndoĭ i-aŭ trimisŭ Stefan Vodă la Impĕrăţie. Potoţki, apoĭ, aŭ eşitŭ cu rĕscumpărare prin solĭ, ĕră Alecsandru Vodă aŭ căḑutŭ la legea Turcéscă, in care aŭ şi muritŭ. Spunŭ sĕ hie agĭunsŭ la Turcĭ şi la boĭerie la Impĕrăţie.

Cea-altă óste Leşéscă, tótă au căḑutŭ in robie la Tătarĭ; şi maĭ mulţĭ s'aŭ înnecatŭ în Prutŭ, câtŭ abĭa de aŭ scăpatŭ cineva de poveste; că cine aŭ şi înnotatŭ Prutul, pline eraŭ luncile de ţĕranĭ, şi coşurile Tătarilor eraŭ peste Prutŭ, totŭ i-aŭ prinsŭ şi i-aŭ dusŭ la Stefan Vodă Tomşea; pre mulţĭ i-aŭ şi ucisŭ ţĕraniĭ. Perit'aŭ şi boĭerĭĭ toţĭ câţĭ s'aŭ prilejitŭ de venisă cu óstea totŭ ómenĭ de casa Ieremieĭ Vodă, anume: Vasilie Stroicĭ Logofĕtul, Balica Hatmanul, Kiriţă Postelnicul, Miron Stolnicul. Numaĭ Nistor Urechĭă n'aŭ vrutŭ

www.dacoromanica.ro

sĕ vie den Kaminiţă, şi aşa'i sfătuia şi pre dênşii sĕ nu mérgă in Moldova, ḑicêndŭ sĕ leşe sĕ se mai vechiască domnia luĭ Stefan Vodă, că acmu, fiindŭ domnie nouă, Moldovenii, suntŭ din hire pururea la domnie lacomi; ce nu s'aŭ ascultatŭ sfatul luĭ Urechiă Vornicul, cum mai multe in lume sfaturĭ bune la domnĭ nu se ascultă, ce apoĭ vinŭ la primejdie şi eĭ şi casele lorŭ.

Éră pre Vasilie Stroicĭ îlŭ ertase Stefan Vodă; numaĭ, învĕţasĕ pre Nicoriţă Armaşul sĕ'lŭ ducă sĕ vadă perirea celor-alţĭ, ca sĕ'ĭ hie grijă mai pre urmă de mórte. Că era omŭ tênĕrŭ Stroicĭ, şi din casă mai vechiŭ, şi cinsteţŭ de câtŭ tóte casele in ţéră. Ce, ḑilele luĭ cele sfĕrşite, cum ḑice cuvêntulŭ, vĕḑêndŭ că merge la perire, şi nu'ĭ spusese Armaşul povestea, s'aŭ apucatŭ de sabia unuĭ dărăbanŭ sĕ móră cu rescumpĕrare, că era omŭ de firea luĭ inimosŭ. Ce îndată 'l-aŭ împresuratŭ dărăbanii, şi n'aŭ apucatŭ sĕ scótă sabia care lucru dacă aŭ spusŭ Armaşul luĭ Stefan Vodă, îndată aŭ pusŭ de 'l-aŭ omoritŭ şi pre dênsul, rĕchnindŭ Stefan Vodă: «*Aĭ, câĭnele!* aŭ vrutŭ sĕ móră cu soţiĭ;» Şi pre câţĭ îĭ aducea, pre toţĭ îĭ omoria, până şi slugĭ, şi prostime. Acela vĕrsătorŭ de sânge era d'ântêĭaş-dată, Tomşea Vodă. Pentru unŭ Diécŭ, ce era fórte de trébă de scrisóre, s'aŭ rugatŭ boĭeriĭ sĕ'lŭ erte, că este cărturarŭ bunŭ, Aŭ rĕspunsŭ Stefan Vodă: «Ha, ha, ha! maĭ cărturarŭ de câtŭ dracul nu este altul!» Şi totŭ 'l-aŭ omoritŭ şi pre acela.

Aşa aŭ fostŭ stingerea caseĭ luĭ Ieremia Vodă. Fost'aŭ acestŭ rĕsboiŭ, la Cornul luĭ Sas, in anul 7120. Tătariĭ, dupĕ aceea, îndată aŭ mersŭ in pradă la ţéra Leşéscă; şi, lovindŭ fóră-veste, şi desirgŭ, multŭ plean aŭ luatŭ, şi mare robie in ómenĭ aŭ făcutŭ.

Rĕdicatu-s'aŭ boĭeriĭ ţĕreĭ asupra Tomşeĭ Vodă.

Domnia luĭ Stefan Vodă Tomşea precum s'aŭ începutŭ, in vĕrsărĭ de sânge, totŭ aşa aŭ ţinutŭ. Avea unŭ ţiganŭ calâŭ, adecă perḑĕtorŭ de ómenĭ, grosŭ şi mare de trupŭ; acela striga de multe orĭ înaintea luĭ, arătându la boĭerĭ «*Dómne! s'aŭ îngrăşétŭ berbecĭĭ, bunĭ suntŭ de junghĭat?*» Stefan Vodă la aceste vuvinte ridea şi dăruia banĭ ţiganuluĭ.

Ce cum a tuturorŭ tiranilorŭ, la tóte ţĕrile in lume, urită este stĕpânia, aşa şi a Tomşeĭ Vodă. Ilŭ urise şi boĭeriĭ, măcarŭ că eraŭ de casa luĭ maĭ toţĭ, anume: Beldiman Logofĕtul, Bărboiŭ Vornicul, Sturza Hatmanul şi Boul Visternical; că nice eĭ fără gróza morţiĭ nu eraŭ, ce âmblaŭ in totŭ césul, cum se ḑice, cu ḑilele amână; şi hie când, unde este frică nu încape dragoste. Pentru ce, întrebându unŭ Impĕratŭ pre unŭ dascalŭ, cum arŭ hi Impĕratŭ sĕ hie dreptŭ tuturorŭ, aŭ rĕspunsŭ: «*de nu veĭ fi Impĕratŭ gróznicŭ nimĕruĭ.*» Fericiţĭ aceĭ Domnĭ cărora ţĕrile lorŭ le slujescŭ din dragoste, nu de frică! că frica face urîciune; şi urîciunea, câtŭ de târḑiŭ, totŭ isbucnesce.

Aşa s'aŭ prilejitŭ şi la Tomşea Vodă, in tóte ḑilele petrecêndŭ boĭeriĭ totŭ cu prepusurĭ, totŭ subt grije, s'aŭ vorovitŭ cu toţiĭ, şi aŭ trasŭ slujitoriĭ toţĭ in partea sa, şi pre Mărzesciĭ ceĭ de la Mihaĭ Vodă; şi într'o nópte aŭ eşitŭ

www.dacoromanica.ro

cu toţii la satu la Cucuteni, şi de acolo aŭ poroncitu lui Stefan Vodă cu bine sĕ ésă din scaunu, că nu póte nime suferi domnia lui cu atâte vĕrsări de sânge.

Sĕ spĕriese Stefan Vodă de o tulburare cá aceea; cĕ, îmbărbătându'lu cine erau pre lângă dênsul, aŭ strînsu dărăbanii, carii totu pre unu cuvêntu erau cu cei-alţi slujitori. Cĕ, dacă aŭ vĕdutu banii vĕrsându-le Stefan Vodă, aŭ stătutu ei cu domnia, şi aŭ strigatu şi târgul in léfă; şi s'aŭ strînsu din târgoveţi şi den slugile neguţitorilorŭ, şi ómeni nemernici, câtăva glótă şi la Stefan Vodă; şi s'aŭ prilejitu atunce de venise şi den ţinuturile den josu nisce stéguri de călăraşi la căutare, şi erau descălecaţi la Tomesci. Aŭ trĕpedítu Stefan Vodă şî la aceî, cu léfă, şi i-aŭ trasu in partea sa.

Slujitorii ce erau cu boierii, audindu că strigă Stefan Vodă in léfă, măcar că giurase boierilorŭ, ce, pre obicéiul némuluî nostru, aŭ începutu mulţi a se smulgere din glóta boierilorŭ, şi a venire la Stefan Vodă, şi in locu aŭ inceputu a slăbire partea boierilorŭ.

Dacă aŭ auditu boierii că nu va sĕ lasĕ Stefan Vodă de bună voie din scaunu, aŭ venitu cu rĕsboe; cărora aŭ eşitu Stefan Vodă înainte cu glótele sale, de laturea târguluî, deasupra fôntêneî luî Pĕcurarŭ, şi scóse şi târgul totu Stefan Vodă, cu arme, cine cu ce avea; şi, despre vii, aŭ lovitu călărimea ce avea pe glóta boierilorŭ, den dosu.

Eóră zăbavă aŭ începutu a se rĕsipire glóta boierilorŭ; dĕci, şi boierii carii in cotro aŭ pututu aŭ plecatu fuga, din carii îndată aŭ prinsu pre Bărboiu Vorniculu, apoi şi pre fecíorul luî. Dece, pre Bărboiu celu bĕtrânu in locu 'l-aŭ înţĕpatu, delaturea târguluî; éră pre fecíorul luî Bărboiu 'l-aŭ trimisu de 'l-aŭ spînzuratu in pórta caseî tătênĕ-seu. Éră Beldiman, şi Sturza, şi Boul, nĕzuiră in ţéra Muntenéscă, unde şi aceîa totu n'aŭ hălăduitu, precum veî vedea povestea lorŭ mai josu.

Pre câţi şi aducea prinşi, pre toţi îi omoria cu mustrarea ce avea elu in obiceiu: «*Sĕ nu te erte Dumneḑeu cu acelu capu mare alu tĕu!*» Tuturorŭ acéstă mustrare făcea.

Veniť'aŭ dómna Ieremieî Vodă cu óste Leşéscă asupra luî Ştefan Vodă şi 'l-aŭ scosu den Domnie şi den ţéră.

Aceste neaşeḑĕrî a luî Stefan Vodă audindu dómna Ieremieî Vodă, avêndu încă unu copilu micu, anume Bogdan Vo lă, aŭ îndemnatu pre ginerii sĕi, pre Vişnovetki şi pre Knézul Koreţki, den ţéra Leşéscă; şi atunce erá şi cu sfatul luî Nistor Urechiă. Veniť'aŭ singură Dómna cu ginerii sĕi cu oştî asupra luî Ştefan Vodă; şi aŭ eşitu şi Stefan Vodă cu oştî înainte'i, la satu la Tătărenî. Cĕ aŭ ţinutu fórte puţină vreme rĕsboiul; îndată aŭ plecatu fuga călărimea, éră bieţii dărăbanî, părăsiţi de călăreţi, s'aŭ bulzitu la o ripă deasupra Tăutesciloru, şi se apĕrau. Ce aŭ venitu Leşii de le-aŭ făgăduitu viaţă, numai sĕ-şi dea armele; şi aŭ credutu dărăbanii, şi 'şi-aŭ datu armele de la sine. Şi dacă le-aŭ luatu Leşii armele, aŭ intratu cu sabiile in eî şî aŭ peritu toţi acole. Le staŭ movilele şi până astăḑi deasupra satuluî Tăutesciloru.

www.dacoromanica.ro

Erau la Stefan Vodă dărăbanii fórte îmbrăcați bine, după credința ce-i făcuse, de stătuse cu dênsul când se rădicase boierii asupra lui, cum n'au fostu nice la o domnie grijită bine pedestrimea: cu haine totu de felendreș, cu nasturi și cu ceprage de argintu, in pilda Haiducilorŭ de țéra Leșéscă, cu pene de argintu la comănace, și cu table de argintu la șolduri pre lăduncĭ.

Fost-au acestu rĕsboiu a lui Stefan Vodă cu Leșii la Tătărenĭ, in anul 7123.

Când au peritu Beldiman Logofĕtul, Sturza Hatmanul și Boul Visternicul.

După rĕsipa oștii lui Stefan Vodă, au fugitu Stefan Vodă in țéra Muntenéscă pre la Focșenĭ, și mergêndu aprópe de Focșenĭ 'l-au têmpinatu céușiĭ Impĕrătescĭ, cu Beldiman Logofĕtulu, și cu Sturza Hatmanul, și cu Boul Visternicul, in obezĭ, că-i pornisĕ Radul Vodă, Domnul Muntenescu pre atuncĭ, de mersĕse cu pîră la Pórtă asupra Tomșii Vodă; că era Radul Vodă mare neprietenu lui Stefan Vodă. Ĕră cine era Vezir la Impĕrăție. era prietenu Tomșii Vodă; și au disu Vezirul, pricepêndu lucrul: «Ce se acolisesce Radul Vodă de acelu sĕracu?» Și îndată au trimisu céușiĭ de au têmpinatu pre boierii carii mai susu suntu pomeniți, și i-au pusu in obedĭ, și i-au dusu la Stefan Vodă. Decĭ, câtu i-au dusu céușiĭ, îndată le-au tăiatu capetele, și le-au aruncatu trupurile in Siretu.

Pentru mazîlia lui Stefan Vodă Tomșea.

Ședea Stefan Vodă in țéra Muntenéscă, in bejenii, la Radul Vodă, și lovlau ómenii lui până la Bărlad, și până la Vasluiu; ce totu-i împingeau Leșii. Ĕră Dómna lui Ieremia Vodă era in Iași cu fiul sĕu Bogdan Vodă. Insĕ divanurile tóte erau prin Nistoru Urechiă Vornicul; și s'au trăgănatu acea Domnie mai până la unu anu.

Se urise Turcilorŭ de aceste dodeiale despre Leși asupra țĕrei Moldovei. Și mai vârtosu că totu atunce luase căzacii Trapezuntul, cetate Turcéscă peste marea Négră, și multe corăbii Turcescĭ cu negoțu, și pre unu Cécaa Pașa cu câte-va corăbii de óste 'l-au luatu viu, și ținea tótă marea Négră închisă. Decĭ, au orônduitu pre Skindir, Pașa de Silistra, cu oștĭ asupra Leșilorŭ ce erau in Moldova cu Dómna Ieremiei Vodă. Și vĕdêndu și pre Stefan Vodă in tulburare totu-d'auna, și despre aĭ sĕĭ și despre strĕinĭ, 'l-au mazîlitu, luându-lu in obedĭ din țéra Muntenéscă. Ĕră Domnia, in locul lui o au dat-o lui Radul Vodă, carele are nume in țéră de-i dicu *Radul Vodă celu Mare*. Și cu adevĕratu, cade-i-se acestu nume in vecĭ sĕ-lu aibă, precum veĭ afla hirea acestui Domnu scrisă la rôndul sĕu. Fost-au acestu Radul Vodă fecĭorŭ lui Mihnea Vodă den țéra Romănéscă, carele au domnitu pe o vreme cu Petru Vodă Schiopul, ce au fostu aice in țéră.

www.dacoromanica.ro

CAP. VI.

Domnia Radului Vodă celŭ mare, şi pentru Dómna luĭ Ieremia Vodă cum aŭ încăputŭ la mâna luĭ Skindir Paşa.

Aŭ purcesŭ Skindir Paşa şi cu Radul Vodă asupra Leşilorŭ ce eraŭ in Iaşĭ cŭ dómna luĭ Ieremia Vodă Vişnoveţki, unul den gineriĭ Ieremieĭ Vodă, muriseră in Iaşĭ. Deci, ómeniĭ cariĭ aŭ fostŭ a luĭ se duseră in ţéra lorŭ, şi den óstea luĭ Coreţki. Scriseră Jolcovskiĭ Hatmanul cărţi la slujitoriĭ, care nu va eşi din Moldova locŭ in óstea lorŭ sĕ nu aibă; că intrase eĭ fără voia luĭ Craiŭ in Moldova. Deci, numaĭ cu 600 de ómeni rĕmăseră Coreţki.

Luasĕ veste Dómna şi boieriĭ că le vine Skindir Paşa asupră, şi le porunceá Radul Vodă, ca unŭ creştinŭ, sĕ fugă den Iaşĭ maĭ de vreme. Ce Leavul, sumeţŭ şi fără crieriĭ, n'aŭ vrutŭ sĕ purcédĕ maĭ de vreme, ce atunce dacă se apropiesĕ oştile. Bine ţicŭ Căzaciĭ Leşilorŭ: «Dupĕ pagubă, Leavul înţeleptŭ.» Indată ce aŭ înţelesŭ Skindir Paşa de purcesul Leşilorŭ den Iaşĭ, aŭ rĕpedituŭ o sémă de óste sprintenă şi i-aŭ agiunsŭ la Drăcşanĭ, in ţinutul Hîrlăului. Apĕratu-s'aŭ Leşiĭ óre-ce de'ntêiŭ; éră dacă s'aŭ maĭ înglotitŭ óstea, s'aŭ rĕsipitŭ cine încotro aŭ pututŭ. Singurŭ Coreţki aŭ căduţŭ pre mâna luĭ Skindir Paşa, şi bĭata Dómnă cu coconul, Bogdan Vodă, şi o sémă de boieriĭ. Deci, pre boieriĭ pre toţĭ i-aŭ scosŭ Radu Vodă de la Skindir Paşa, câţĭ eraŭ prinşĭ. Éră Dómna la mare ocară aŭ sositŭ; de care singură aŭ mărturisitŭ cătrĕ boieriĭ: trecêndŭ cŭ carul aŭ vĕdutŭ pre boieriĭ, şi lĕcrămândŭ aŭ ţisŭ: «Boieriĭ, boieriĭ! ruşinatŭ-m'aŭ păgânul!» La acéstă ocară aŭ sositŭ casa luĭ Ieremia Vodă; şi póte hi pentru rĕutăţile eĭ, că era o femeĭ rĕpitóre, precum spunŭ, şi de vremé ce şi pre cumnatu-sĕŭ, pre Simeon Vodă, ea 'l-aŭ otrăvitŭ (de va fi aşa), şi de frica luĭ Dumneţeŭ depărtată.

Nu era într'acea fire singurŭ Ieremia Vodă; ce era omŭ întregŭ la minte, nerăpitorŭ, nemândru, nevĕrsătorŭ de sânge, blândŭ, Dumneţeescŭ, precum mărturisesce rĕsboiul cu Răsvan Vodă ce aŭ avutŭ, cum n'aŭ vrutŭ sĕ ésă den beserică până n'aŭ sfîrşitŭ sfânta slujbă măcar că-i spuneaŭ că se agiungŭ oştile. In ţilele domnieĭ luĭ, marĭ bişuguriĭ, şi plină ţéra de tóte. Ce de este de vr'o osândă stingerea caseĭ luĭ Ieremia Vodă, totŭ den faptele Dómneĭ séle.

Pre Dómna şi pre Coreţki i-aŭ trimisŭ Skindir Paşa la Impĕrăţie. Deci, Coreţki Cnézul, apoĭ, aŭ eşitŭ den robiĕ cu multă cheltuélă; éră Dómna aŭ căduţŭ dupĕ unŭ Agă Turcŭ până la mórtea eĭ. Bogdan Vodă, cocoĭul Ieremieĭ Vodă, iar in legea Turcéscă s'aŭ sĕvêrşitŭ; agiunsese la Impĕrăţie de era Capigi-başe. Fost-aŭ aceste in anul 7124.

Trimis'aŭ Skindir Paşa, după rĕsipa luĭ Coreţki, den porónca Impĕrăţieĭ, unŭ céuşŭ la Craiul Leşescŭ, sĕ opréscă Căzaciĭ de pre mare, cariĭ atunce şi nisce

www.dacoromanica.ro

cetăți ce făcuse Turcii pre Nipru, anume Aslan Gorod, și altă cetate luase, și omorise și pre oștenii Turci ce erau in cetățile acele (și aceste tóte aŭ făcutŭ apoi de aŭ venitŭ Sultan Osman la Hotin), și sĕ se părăséscă de a mai călcare Moldova cu oștile lorŭ.

Aŭ trimisŭ și Craiul Leșescŭ la Impĕrăție solŭ, anume pre Chohanski, dându pricina tótă pre Tătarĭ, carii, dodeindŭ casele Căzacilorŭ, eĭ âncă 'șĭ întorcŭ den pagubile ce le facŭ Tătarii. Este și acéstă laudă în Leatopisețul lorŭ, cum acela Cohanski, cu solia luĭ aŭ făcutŭ de aŭ mazîlitŭ pre Stefan Vodă Tomșia; ce nu sciŭ cum s'are prinde acestŭ lucru. Că acmu stătuse Radul Vodă in locul Tomșii Vodă, cându aŭ trecutŭ Cohanski la Impĕrăție. Éră pîră adevĕrŭ că aŭ avutŭ Stefan Vodă Tomșea totdeauna despre Leși la Impĕrăție.

La anul, Skindir Pașa, den poronca Impĕrăției, aŭ strînsŭ câtŭ óste aŭ avutŭ a luĭ, și cu Radul Vodă, Domnul Moldovinescŭ, și cu oștile Muntenescĭ, și cu oștĭ Ungurescĭ, de la Betlem Gabor Domnul Ardéluluĭ (că éra Betlem Gabor mare neprietenŭ Leșilorŭ), și cu Tătarii, aŭ purcesŭ asupra țĕreĭ Căzăcescĭ sĕ le strice păläncile și sĕĭ prade.

Oblicise și Leșii gândul luĭ Skindir Pașa, și i-aŭ eșitŭ Hatmanul Jolcovskĭ înainte cu oștĭ Leșescĭ, la margine, la unŭ locŭ anume Busa, mai susŭ de Soroca, peste Nistru ceea parte.

Incepuse Skindir Pașa a bate Rașcovul; ce, dacă aŭ înțĕlesŭ de oștile Leșescĭ că suntŭ aprópe, aŭ lăsatŭ Rașcovul și aŭ purcesŭ pe dincóce de Nistru pen țéră, împrotiva locului unde era Jolcovski, însĕĭ despărția Nistrulŭ. Mai puțină óste era la Jolcovski de câtŭ la Skindir Pașa, éră mai alésă, totŭ lefeciĭ, și se stringeaŭ și Căzacii den tóte păläncile la dênsul. Numai, fiindŭ Craiul Leșescŭ la Mosk cu oștile, s'aŭ feritŭ Jalcovski a întĕrîtare puterea Turcéscă, avêndŭ trébă într'altă parte Crăia Leșéscă. Aŭ stătutŭ cu Skindir Pașa la tocmală de pace, nădĕjduindŭ că vorŭ ține Turcii pacea.

Capetele de pace eraŭ aceste: sĕ opréscă pre Căzacĭ sĕ nu âmble pre mare, și in Moldova sĕ nu mai intre oștĭ Leșescĭ. Éră despre Skindir Pașa, eraŭ: sĕ opréscă pre Tătarĭ sĕ nu mai âmble stricându țéra Leșéscă; și in Moldova Domnŭ strĕinŭ sĕ nu hie, fără numai cine va hi fecĭorŭ de Domnŭ. Ce tóte aceste in vêntŭ aŭ fostŭ; că bine n'aŭ așteptatŭ pacea, aŭ și purcesŭ oștile, și aceste și acele, înapoi; éră Tătarii, pe de altă parte, aŭ lovitŭ in Podolia, și aŭ făcut multă robie. Apoi, la anul, fără-veste, mulțime de Tătarĭ aŭ lovitŭ Volinia, o țéră mai susŭ de Podolia; și până a stringere Jalcovskĭ oștile, aŭ eșitŭ Tătarii cu mare pleanŭ den țéra Leșéscă, fără de nicĭ o smintélă.

Mare bĕnatŭ pentru tóte aceste aŭ avutŭ Jolcovskĭ de la Craiulŭ și de la tótă Crăia Leșéscă, pentru slabe lucrările sele. Ce, la creștinĭ nu sunțŭ certărĭ pentru unele ca aceste, ca la Turcĭ.

www.dacoromanica.ro

Pentru mazîlia Raduluĭ Vodă.

Radul Vodă spre acestŭ ălŭ treilea anŭ a domnieĭ sele celeĭ d'ântêiŭ s'aŭ rĕsbolitŭ la ochĭ. Şi póte hi, vĕdêndŭ că nu va putea trece şĕ nu se îngróşe între Turcĭ şi între Leşĭ lucru de sfadă, singurŭ aŭ pohtitŭ la Impĕrăţie şĕ'ĭ vie mazilie, sĕ pótă merge la Ţarigrad pentru lécul ochilor; decĭ Impĕrăţia i-aŭ făcutŭ pre voie. Pre dênsul l-aŭ chĭămatŭ la Pórtă, ĕră domnia în locul luĭ, în ţéră, o aŭ datŭ luĭ Gaspar Vodă.

CAP. VII.

Domnia luĭ Gaspar Vodă.

Gaspar Vodă era Italian, adecă Francŭ, omŭ nesciuitorŭ rôndulŭĭ şi obicĕĭelor ţĕreĭ, fără limbă de ţéră, care lucru maĭ greŭ nu póte hi, când nu scie Domnul limba ţĕreĭ unde domnesce..

O, Moldovă! de arŭ hi domniĭ tĕĭ cariĭ stĕpênescŭ în tine, toţi înţĕlepţi, încă n'aĭ peri aşa lesne. Ce, domniile nesciuitóre rôndul tĕŭ, şi lacomi, suntŭ priciná peireĭ tale; că nu caută sĕ agoniséscă şie nume bunŭ la ţéră, ce caută, desfrînaţi, numaĭ în avere sĕ stringă; care apoĭ totuşĭ sĕ rĕsipesce, şi încă şi cu primejdia caselorŭ lorŭ; că blestemulŭ sĕracilorŭ, cum se dice, nu cade pe copacĭ câtŭ de târdiŭ.

Era acestŭ Gaspar Vodă multă vreme Terzimanŭ la Impĕrăţie, adecă tâlmaciŭ ţuturorŭ solilorŭ creştinescĭ ce veniaŭ la Impĕrăţie; şi fiindŭ şi la midlocul păceĭ ce se făcuse între Impĕrăţia Némţuluĭ şi între Impĕrăţia Turculuĭ, pentru slujba aceea i-aŭ datŭ aice in Moldova domnia, in locul Raduluĭ Vodă. Ĕră câtŭ s'aŭ ajedatŭ la Domnie, măcar că era la mare credinţă la Impĕrăţie, îndată s'aŭ ajedatŭ cu gândulŭ spre părţile creştinescĭ.

De lăudatŭ este fiecare Domnŭ, sĕ hie spre partea creştinéscă; că acéstă ţéră, căcĭ trăĭesce in satulŭ seŭ aşa până acmu, pentru ţĕrĭ creştinescĭ stă până aştădĭ în rôndurile sele; însĕ, cu înţĕlepciune, nu fără socotélă şi fără temeiŭ, ca în locŭ de folosŭ ţĕreĭ, sĕ aducă peire, cum s'aŭ prilejitŭ şĭ în vremile nóstre in câteva rônduri, de adusĕse a mulţi nesocotélă şi nebunia marĕ cumpĕnă acestuĭ pământŭ. Dumneḑeŭ maĭ bine scie, că de nu s'are hi prilegitŭ o sémă d'intre capete, sĕ cerce mijlóce şi sĕ nu alerge la Impĕrăţie, are hi fostŭ la peire ţéra acésta in câte-va rônduri, de istovŭ. Aşa adusĕse la marĕ primejdie téra şi domnia luĭ Gaspar Vodă,.

www.dacoromanica.ro

Pentru unŭ Domnişorŭ de la Orheiŭ, ce se rădicase.

In dilele acesteĭ domniĭ, se rădicasĕ şi unŭ Domnişorŭ de la Orheiŭ. Ce îndată Gaspar Vodă aŭ trimisŭ óste, şi aŭ eşitŭ şi elŭ împrotiva luĭ, şi singurŭ Gaspar Vodă; şi 'l-aŭ prinsŭ viŭ pre acelŭ Domnişorŭ, şi pre căţi-va din capetè de la Orheiŭ, pre carii i-aŭ şi omoritŭ îndată. Scia limbă Sĕrbéscă Gaspar Vodă; şi când i-aŭ prinsŭ, i-aŭ mustratŭ pre aceĭ căpitanĭ de la Orheiŭ, şi le-aŭ dişŭ sĕrbesce: «Da imaete serdţe cisto că Gospodario.» Tâlmăcea Bucioc Vornicul de ţéra de gîosŭ aceste cuvinte, adecă: «Sĕ aveţĭ inimă curată spre Domnul!»

Aicè scrie pentru Gaspar Vodă, cum s'aŭ agiunsŭ cu Leşiĭ sĕ se desbată de subt ţinerea Turculuĭ, unde î s'aŭ têmplatŭ şi mórtea.

Stĕpânia atunce Ardélul Betlem Gabor, după stingerea Batorescilor, şi avea marĭ rĕsbóie împrotiva Nemţilorŭ pentru Crăia Unguréscă, şi îndemna pre Turcĭ asupra Leşilorŭ, că Leşiĭ dedesĕ agiutorŭ Impĕratuluĭ Nemţescŭ împrotiva luĭ Gabor, şi atuncĭ şi de curêndŭ îĭ bătusĕ óstea fórte rĕŭ la Casa. Decĭ, într'acéa pismă îndemna pre Turcĭ asupra Leşilorŭ, făgăduindu-se, că, de vorŭ merge asupra Leşilorŭ, sĕ nu pótă da Leavul ajutorŭ Nemţilorŭ, vorŭ pute luá fără zăbavă Beciul de la Nemţi. Şi cu acele îndemnărĭ şi giuruinţĭ de marĭ daruri scrisĕse şi la Hanul, la Crîm, care cărţĭ aŭ căduto la mânule luĭ Gaspar Vodă; şi îndată le-aŭ trimisŭ Gaspar Vodă la Craiul Leşescŭ. Craiul, dacă aŭ vĕdutŭ cărţile, singurŭ n'aŭ vrutŭ sĕ ponosluéscă luĭ Betlem Gabor; ce, avêndŭ Betlem Gabor ómenĭ de aĭ sĕĭ între sfetniciĭ Leşescĭ, cuscrie, aŭ învĕţatŭ Craiul pre acia sĕ'ĭ poroncéscă, căcĭ nu se părăsesce de aceste fapte cu vrăjmăşiĭ împrotiva creştinilorŭ; şi i-aŭ trimisŭ şi isvóde scóse de pre cărţile luĭ. Şi aŭ mersŭ solul de la boïeriĭ Leşescĭ cu multă mustrare şi bănatŭ, arătându'ĭ şi isvódele cele scóse de pre scrisorile luĭ, ce scrisĕse la Hanul. Dacă 'şĭ-aŭ vĕdutŭ Betlem Gabor cuvintele sele de faţă, aŭ dişŭ către solŭ: «Muriva Gaspar pentru acele cărţi!» Şi îndată, de tóte îmbletele luĭ Gaspar aŭ datŭ scire la Impĕrăţie.

Curând aŭ simţitŭ Gaspar Vodă că 'şĭ-aŭ perdutŭ de la Turcĭ credinţa. Decĭ, s'aŭ aşedatŭ cu gândul şi mai tare spre Leşĭ, îndemnându'ĭ asupra Turcilorŭ; şi in cetatea Hotinuluĭ îndată aŭ băgatŭ oştĭ Leşescĭ, dându-se aevea subt apĕrarea lorŭ cu ţéra. Nu putea de totŭ slobodŭ sĕ hiè in gândul seŭ de boïerĭ, carii, socotindŭ cea de apoĭ, sĕ nu vie vre ó peire ţĕreĭ, nu'ĭ pristănia boïerii, dintre carii maĭ capŭ eraŭ ţĕreĭ pre atunce Bucioc, Vornicul ţĕreĭ de gîosŭ; Vasilie Vodă éra Vistérnicŭ marè la acea domnie. Ce in multe feliurĭ se ispitea sĕ omóre o sémă de boïerĭ, ca sĕ hiè singurŭ slobodŭ in faptele sele. Ce aşa aevea nu se cutéza sĕ'ĭ omóre, pentru ţéră, că era Bucioc la ţéră alesŭ din toţĭ; éră luĭ Vasilie Vodă i-aŭ datŭ pricină că nu dă sémă de o somă de banĭ a Vistérieĭ, măcar că era hin de cununie, 'l-aŭ băgatŭ in temniţă, şi 'l-aŭ pusŭ şi

www.dacoromanica.ro

la muncă; éră pre Bucioc aŭ socotitŭ sĕ'lŭ otrăvéscă. Şi într'o di oprindu'lŭ la masă, 'şi-aŭ scornitŭ voiă bună, închinându la Bucioc cu veselie, aŭ pusŭ de ĭ-aŭ datŭ otravă. In locŭ s'aŭ simţitŭ Bucioc otrăvitŭ, şi s'aŭ şi sculatŭ de la masă, şi s'aŭ dusŭ la gazdă, avêndŭ erbĭ împrotiva otrăvei, date de la unŭ doftorŭ prietenŭ, că astepta elŭ una ca aceea de la Gaspar Vodă. Îndată câtŭ aŭ luatŭ erbĭ, aŭ şi începutŭ a vĕrsare otrava, cu mare cumpănă de viaţă. A doua di s'aŭ făcutŭ rĕsbolitŭ şi Gaspar Vodă, dându vina stolnicilorŭ, că aŭ făcutŭ bucatele cotlite.

Vĕdêndŭ grijă de viaţă, Bucioc Vornicul, numaĭ ce'ĭ căută a pristănire către sfatul luĭ Gaspar Vodă ce avea aşedatŭ cu Leşiĭ; şi era aevea şi la Impĕrăţie îmbletele luĭ. Decĭ, trimisĕse Impĕrăţia la Skindir Paşa poroncă sĕ nevoiéscă sĕ'lŭ prindă; ce, oblicisă Gaspar Vodă, şi de tóte da sciră la Leşi. Decĭ, vĕdêndŭ Impĕrăţia că nu'lŭ póte prinde cu meşterşugŭ, aŭ trimisŭ unŭ Agă, pre obiceiŭ, Skimni Aga, sĕ cuprindĕ scaunul şi sĕ maziléscă pre Gaspar Vodă. Éră câtŭ aŭ prinsŭ de veste Gaspar Vodă că vine Skimni Aga, aŭ şi scornitŭ că'ĭ vinŭ Leşiĭ asupră, şi aŭ eşitŭ din Iaşi, şi aŭ pusŭ taĭbera la capulŭ Stânceĭ împrotiva Ţuţoreĭ.

Cum aŭ şositŭ Skimni Aga, dupĕ obiceiŭ, era gătitŭ lucrul; îndată aŭ pusŭ de aŭ abătutŭ slujitoriĭ, şi aŭ tălatŭ pre Turcĭ şi pre Aga, şi pre câţĭ aŭ fostŭ cu elŭ, şi îndată aŭ rĕpedităŭ în târgŭ în Iaşi de aŭ turburatŭ ţêrgulŭ, şi cu slujitoriĭ amestecaţi, asupra Turcilorŭ; şi unde pre cariĭ i-aŭ apucatŭ vremea, acolo i-aŭ omoritŭ. Mulţi din Turcĭ cu arme se închideaŭ preŋ pivniţĭ de se apĕraŭ. Gaspar Vodă, dupĕ acéstă faptă, îndată aŭ purcesŭ in têmpinarea luĭ Jolcovski, Hatmanuluĭ Leşescŭ, ce era aprópe la margine cu oştĭ.

Era gata Skindir Paşa, şi de maĭ 'nainte de aceste fapte a luĭ Gaspar Vodă, sĕ margă cu oştĭ asupra Leşilorŭ, den poronca Impĕrăţieĭ; şi cra orônduitŭ şi Hanul, şi Cantemir Beiŭ, vestitŭ rĕsboinicŭ pre acele vremĭ, şi oştile Muntenescĭ, şi o sémă de Ungurĭ, de la Betlemŭ, de tótă óstea aprópe de şesedecĭ de miĭ, şi Enicerĭ o mie orônduiţĭ din odăile Enicerescĭ; şi cu aceste oştĭ aŭ intratŭ in ţéră Skindir Paşa.

Leşiĭ âncă sĕ nu lesĕ înşĕlatŭ pre Gaspar Vodă cu prieteşugulŭ lorŭ, şi sĕş'ĭ tocmescă Jolcovski smintelele cele d'âncêiŭ, aŭ purcesŭ şi elŭ cu óste, şi aŭ trecutŭ Nistrulŭ la Hotin, Avgust 22. Óstea luĭ Jolcovski Hatmanulŭ era 1600 de Husarĭ, totŭ în her, 4000 de călăreţĭ, ce le dicŭ Panţirĭ înzăóţĭ, 200 Răitarĭ Nemţĭ călărĭ, 400 Căzacĭ Lisovţĭ, 2000 de Nemţĭ pedestri. Acéstă óste era leficiĭ. Era şi a Domnilorŭ deosebĭ, vr'o 2000 de ómenĭ, şi câţiva de ceĭ ce mergŭ de bună voie in dobândă, cariĭ apoĭ aŭ mâncatŭ capul luĭ Jolcovski. Venisĕ şi unŭ copilŭ din casa luĭ Craiŭ, ce 'lŭ trimisĕse Craiul numaĭ sĕ intre Jolcovski cu oştĭ in Moldova, intru ajutorul luĭ Gaspar Vodă. Alŭ doile Hatman, cum dicŭ la dênşiĭ, de câmpŭ, era Koneţ-Polskiĭ.

Dacă aŭ trecutŭ Jolcovski Hatmanul cu oştile Leşescĭ Nistrul la Hotin, aŭ făcutŭ Leşiĭ sfatŭ; şi sfătuia Koneţ-Polskiĭ sĕ aştepte acolo la Hotin, pre Skindir Paşa cu oştile, sĕ nu se depărteze aşa in câmpie împrotiva mulţimeĭ de oştĭ Tătărescĭ şi Turcescĭ, şi elŭ sĕ mergă pe Nistru, pe deceea parte, sĕ stringă Căzacĭ de prin pălăncĭ, sĕ lovéscă in urma oştilorŭ pre la Tighinea. Ce, acesta sfatŭ n'aŭ

www.dacoromanica.ro

primitŭ Jolcovski Hatmanul; ce sĕ hie ḑisŭ, maĭ bine sĕ vaḑă vestile cum suntŭ, de cătŭ sĕ le auḑĕ de la alţiĭ.

In 23 de ḑile a luĭ Avgustŭ, aŭ sositŭ şi Gaspar Vodă in taběra Leşéscă, sprinten, numaĭ cu şese sute de ómenĭ, la adunare cu Jolcovski; şi dupĕ sfatŭ ce aŭ avutŭ cu capetele Leşescĭ, aŭ purcesŭ cu tótă óstea Leşéscă pe Prutŭ în gíosŭ, la Ţuţora, şi acolo aŭ pus Leşiĭ taběra. Scrie Leatopiseţul Leşescŭ, că aŭ avutŭ şi Gaspar Vodă 12,000 óste de ţéră. Aŭ sositŭ la Ţuţora Jolovski, Septemvrie 2. Nu scia Jolovski de Skindir Paşa la ce locŭ este şi cu câtă somă de óste, lăsându-se de tóte în nădejdea lu Gaspar Vodă. Éră Gaspar Vodă, de şi scia den iscódele sele de mulţimea oştilorŭ Turcescĭ, nu spunea tóte Leşilorŭ, sĕ nu le strice inimile.

In 7 ḑile a luĭ Septemvrie, a cince ḑi dupĕ sosírea Leşilorŭ la Ţuţora, aŭ sositŭ strĕjile Tătărescĭ de-odată, ca 300 de ómenĭ; cu carii hărăţindu-se Căzaciĭ, ce le ḑiceaŭ Lisovţĭ, aŭ înfrântŭ Lisovţiĭ pre Tătarĭ; éră viĭ n'aŭ pututŭ prinde nicĭ pre unul; numaĭ capete de Tătarĭ, câte-va, aŭ adusŭ la Jalcovski. Ce n'aŭ pututŭ sci Leşiĭ nice atuncĭ de puterea luĭ Skindir Paşa. Éră Tătariĭ in tóte ḑilele prindeaŭ limbă din holota Leşilorŭ, cariĭ îmblaŭ dreptŭ hrană. Şi scia Skindir Paşa de tóte de la Leşĭ, şi cum este puţină óste Leşéscă.

In 8 ḑile a luĭ Septemvrie, întĕiĭ Cantemir Beiŭ, apoĭ Skindir Paşa, aŭ sositŭ la Ţuţora, şi aŭ întinsŭ corturile Skindir Paşa deasupra tabereĭ Leşescĭ, maĭ d'ingíos; Leşiĭ eraŭ in şanţurile cele ce eraŭ încă de Zamoĭski făcute, cum s'aŭ pomenitŭ la domnia Ieremieĭ Vodă. N'aŭ vrutŭ sĕ scótă óstea Jolcovski, într'acea ḑi, maĭ multŭ de nisce stéguriĭ sprintene, cu Lisovţiĭ amestecate; maĭ multŭ, dóră arŭ putea prinde vr'o Limbă, ca sĕ scie pentru óste câtă şosise, aŭ maĭ este pe urmă. Ce tótă ḑioa hărăţindu-se cu Turciĭ, şi cu Tătarĭ, eşindŭ şi de aĭ nostriĭ Moldovenĭ la harţŭ; şi nice atuncĭ n'aŭ pututŭ sĕ ía limbă, că maĭ multŭ de unŭ stegarŭ Turcŭ n'aŭ prinsŭ, şi pên a'lŭ ducere la Jolcovski aŭ muritŭ de rană.

Átâta óste de tótă câtă sosisĕ de descălecatŭ socotía că este, Jolcovski, nesciindŭ că intr'aceeaşĭ nópte aŭ fostŭ sositŭ şi órdele Hanuluĭ, cu Kalga Sultan, fratele Hanuluĭ; că Hanul rĕmăsĕse in Bugégŭ, éră oştile le pornise cu Kalga Sultan. A doua ḑi diminéţa, aŭ scosŭ Jolcovski tótă óstea Leşéscă pe pílda luĭ Zamoĭski, când cu Kazi-Gereĭ Sultan; şi aŭ tocmitŭ óstea câtŭ agíungea glonţulŭ puscíĭ, făcêndŭ şi două băştĭ de pământŭ: una la unŭ cornŭ de óste, alta la altŭ cornŭ, câte cu patru puscĭ, şĭ câte cu treĭ sute de pedestraşĭ cu focŭ. Éră Skindir Paşa, óstea sa Turcéscă, şi pre Unguriĭ, şi pre Muntenĭ, tocmise la aripa de gíos; éră aripa de sus aŭ dat'o luĭ Cantemir Beiŭ cu órdele luĭ; éră cele-alte órde ce eraŭ cu Kalga Sultan nu s'aŭ arătatŭ de dupĕ délŭ pânĕ s'aŭ inceputŭ rĕsboiul.

Dacă s'aŭ apropietŭ oştile, aŭ datŭ Leşiĭ cu Moldovenĭ întĕiŭ rĕsboiŭ, şi in locŭ impingêndŭ pre órdele luĭ Kantemir Beiŭ, şi Turciĭ incepuse a se dare inapoĭ. Eşiţĭ Leşiĭ la câmpŭ maĭ multŭ de cătŭ le era poronca cu şiragul celŭ den frunte, aŭ isbucnitŭ şi órdele luĭ Kalga Sultan, şi aŭ datŭ cu tóte oştile năvală la şiragul celŭ den frunte Leşescŭ, şi 'l-aŭ infrîntŭ. Éră Moldovenĭ nostri indată aŭ plecatŭ de fugă, şi holota Leşilorŭ ce era in gónă, a-

www.dacoromanica.ro

şiid rea. Ér'ă Tătarii, neîncapêndu toţi in frunte, aŭ lovitu şi den dosu pre Leşi; şi aşa cu mare vĕrsare de sânge au infrîntŭ rôndul celu d'âmtêiŭ, şi până la al doile rôndŭ aŭ agiun u, ce era tocmitŭ in frunte, unde eraŭ şi Hatmanii singurĭ; şi erau tóte acele rônduri maĭ incungiurate de Tătarĭ, de catrĕ taběra loru. Ce au mersŭ totŭ bulucu Leşiĭ, apĕrându-se de Tătarĭ până subt şanţurĭ.

Skindir Paşa, totŭ cu acea năvală, au lovitu la başca cea den giosŭ, şi indată aŭ intratu Eniceriĭ in başcă. Sărit'au Leşiĭ de lângă şanţurĭ, şi aŭ apucatŭ de au şcosu o sémă de pedestrime ce era in başcá, ér'ă maĭ mulţi au peritŭ, şi puscele tuspatru au luatŭ Turciĭ. Dupĕ aceea au stătutŭ in tocmală neclătită ó tea, numaĭ cătu se apĕrau Leşiĭ de năvala Tătarilor; şi başca cea den sus aŭ rĕmasŭ intrégă

Aprópe de apusul sóreluĭ, Skindir Paşa aŭ descalecatŭ óstea sa tóta la odihnă; ér'a Leşii au căḑutŭ la mare spaimă şi turburare; şi lăsându şi eĭ strĕjĭ, au intratŭ in şanţurĭ pre la otace, şi indata aŭ mersŭ cu tóte capetele la cortul luĭ Jolkovski, la sfatu, mîhniţi toţi, vĕḑêndu-se inchişi de atâta mulţime de oştĭ, depărtaţi de ţĕră şi de cetăţile sele, fĕră de nice unŭ ajutorŭ. Ţineaŭ Hatmaniĭ amêndoĭ inimĭ tarĭ, rĕspunḑêndŭ tuturorŭ că a doua ḑi vorŭ sĕ tocméscă cu rĕsboiul; şi apoĭ, dacă nu voru putea a infrîngere puterea neprietenuluĭ, sĕ lege taběră şi sĕ mérgă cu taběră legată spre ţéra lorŭ, cătrĕ Nistru. Au pĕtrunsu tuturorŭ inimile acesta sfatu, dacă au auḑitŭ cu taběră legată mersul, fiindu den locu inchişi de hrană, de ómenĭ şi de păşunea de caĭ; şi dupĕ aceea s'aŭ rĕşchiratu sfatul indată.

Unŭ Domnŭ, anume Kalinovski, Staroste de Cameniţa, şi Samuil Koreţki s'aŭ gătitŭ de fugă cu ómeniĭ seĭ, şi aŭ purcesŭ nóptea, năzuindŭ îndată sĕ trécă Prutulŭ; şi acolo la trecĕtórea Prutuluĭ, dându in Prutŭ, ca oile înspăimaţi, s'aŭ înecatu Kalinovski, Starostele de Cameniţă; şi mulţi den Leşi, uniĭ rĕtăcindu nóptea, au caḑutŭ a doua ḑi in manule Tătarilorŭ; pre alţiĭ i-aŭ dusŭ rĕpejunea apeĭ şi 'l-au abătutŭ iar înapoĭ la malu, de le-aŭ căutatŭ a întrare iar in taběra. Ér'ă Hmilinski şi Caţanovski, capetele Căzăcescĭ, aŭ lovitŭ âmtêiŭ alâturea cu Prutul, apoĭ au luatŭ câmpiĭ, şi aŭ mersŭ întregi forĕ nice o dodeiala la Nistru; cea-altă óste din leficiĭ se turburase toţi şi eĭ de fugă, scornindu-se cuvêntŭ prin taběră că au fugitu Hatmaniĭ, câtu şi ceĭ ce eraŭ la strajĕ, părasise străjile. Ce, înţelegêndu Jolcovshi spaima aceĭa in óste aŭ îmblatŭ pe la otace cu făcliĭ de vêntu aretându-se oştenilorŭ cum este de faţă, şi are grija de óste, şi aŭ maĭ întăritu şi străjile; şi aşa abĭe aŭ aşeḑatŭ óstea din spaimă, într'aceeaşi nópte aŭ scrisŭ cărţi la Craiul, cu pâră pre ceĭ ce aŭ fugitŭ din taběră.

www.dacoromanica.ro

Pentru mórtea luĭ Gaspar Vodă, şi a luĭ Bucĭok Vornicul.

Gaspar Vodă, vĕḑêndu-se in mare turburare, şi fugă in óstea Leşéscă, părăsitŭ de oşteniĭ seĭ şi de boĭerĭ, aŭ purcesŭ şi elŭ nóptea, şi aŭ trecutŭ Prutul bine; numaĭ, in Branişte, fiindŭ cu puţinĭ de aĭ seĭ, şi din boĭerĭ Şeptelicĭ Hatmanul şi Goĭa Postelnicul, pe lângă dênsul, 'l-aŭ omoritŭ aceĭ ce eraŭ cu dênsul.

Spurcată şi gróznică faptă, şi neauḑită in tóte ţĕrile chrestinescĭ! Domnul, orĭ bunŭ, orĭ rĕŭ, la tóte primejdiile luĭ feritŭ trebuĭesce; că orĭ cum este, de la Dumneḑeŭ este, precum ḑice sfânta Scriptură: «Nu este nicĭ o putere, fără numaĭ de la Dumneḑeŭ.»

Plătit'aŭ apoĭ cu capetele sele acéstă faptă, şi Şeptelicĭ şi Goĭa, de la Alecsandru Vodă, pre lege diréptă; că le-aŭ tăĭatŭ capetele, éră trupurile le-aŭ aruncatŭ în eşitóre. Şi cu cale aŭ făcutŭ; că, după spurcată faptă, scârnavă mórte vine.

Éră bĭetul Bucĭok Vornicul, in Braniste, aŭ căḑutŭ la unŭ hinŭ alŭ seŭ, anume Tóder Brănişteriul, unde lŏcuĭa acelŭ Tóder, singurŭ nemeritŭ den rĕsipă, fără slugĭ pre lângă sine, precum vremea aceea in rĕsipa oştiĭ aşa aduce, şi cu multă rugăminte şi giuruiţă către hinu-seŭ, s'aŭ oploşitŭ in viclénă făgăduinţa luĭ. Éră a doua ḑi 'l-aŭ legatŭ hinu-seŭ, şi 'l-aŭ dusŭ legatŭ la Skindir Paşa. — Ò! sĕ'lŭ bată Dumneḑeŭ hinŭ ca acela! — Şi dacă 'l-aŭ dusŭ la Skindir Paşa, îndată aŭ apucatŭ de 'l-aŭ înţĕpatŭ pre Bucĭok, sĕracul, cela ce pururea sfătuĭa pre Gaspar Vodă spre bine; şi de mare nevoĭe, 'ĭ-aŭ căutatŭ a'ĭ pristănire la sfatul luĭ Gaspar Vodă. Acestŭ Gaspar Vodă nicĭ-odată postŭ nu aŭ avutŭ; ce, pre ascunsŭ, in tóte posturile mânca carne.

Éră Hatmanĭĭ Leşescĭ, vĕḑêndu-se închişĭ şi părăsiţĭ de tovărĕşia Moldovenilorŭ, în ţéră strĕină, încungĭuraţĭ de atâte oştĭ, aŭ scosŭ a doua ḑi tótă óstea câtă le rĕmăsĕse, stolurĭ, însĕ aprópe de şanţurĭ, câtŭ sĕ se apere de năvala Turcilorŭ şi a Tătarilorŭ. Tótă ḑioa aceea aŭ stătutŭ călărĭ in tocmală; nice Skindir Paşa, şi Tătarĭĭ, aşa nu le-aŭ stătutŭ asupră, alegêndŭ cu sfatul sĕ'ĭ ţie aşa închişĭ până 'ĭ-arŭ stringe fómea şi hrana de caĭ, sĕ se închine de bună voĭe. Leşiĭ âncă sĕ facă rĕsboiŭ nu era putere, că şi óste li se împuţinase, cu Domniĭ ceĭ fugiţĭ, şi răniţĭ mulţĭ din rĕsboiul celŭ d'ântêiŭ, între carĭĭ eraŭ răniţĭ fecĭorul luĭ Jolcovski şi unŭ nepotŭ de frate a luĭ. Ce şi a treĭa ḑi după rĕsboĭul d'ântêiŭ, ĭar aşa aŭ scosŭ óstea, cu tocmală, aprópe de şanţurĭ. Şi într'aceea ḑi s'aŭ apropietŭ şi Kalga Sultan cu puţinteĭ pre lângă sine, şi aŭ pohtitŭ pre singurŭ Jolcovski la voróvă. Scosĕse şi Skindir Paşa, a treĭa ḑi, tóte oştile sele, şi le-aŭ tocmitŭ röndŭ înaintea Leşilorŭ, sĕ vadă mulţimea; şi aşa aŭ făcutŭ în treĭ ḑile, pentru spaĭma Leşilorŭ, sĕ se închine, vĕḑêndŭ óste mulţime. Éră la voróva cu Kalga Sultan, Jolcovski n'aŭ vrutŭ sĕ ésă, ce aŭ trimisŭ pre Cnézul Coreţki, fratele celuĭa Coreţki ce fugisĕ. Deci, şi Kalga Sultan aŭ trimisŭ pre Veli-şah Mărza, şi aŭ cerşutŭ o sumă mare de banĭ sĕ le dee Leşiĭ şi sĕ mérgă cu pace. Éră Coreţki, arătândŭ alte legăturĭ de pace, Mârzacul s'aŭ apucatŭ de sabie, şi aŭ ḑisŭ sĕ aştepte Leşiĭ toţĭ sabia. Şi vĕḑêndŭ Leşiĭ că cu altŭ miḑlocŭ de acolo n'aŭ cum sĕ ĭesĕ, de unde eraŭ că-

www.dacoromanica.ro

ḑuți, aŭ alesŭ sfatŭ sĕ ĭésĕ cu tabĕră legată pren miḑlocul oștilorŭ; și așa aŭ făcutŭ, in 19 ḑile a luĭ Septemvrie, in deséră, că era de treĭ ḑile tocmită tabĕra la rŏndŭ; și aŭ făcutŭ porți in șanțurĭ, cine'și la rŏndŭ, și aŭ purcesŭ den locŭ cu tabĕra legată de care, și orŏnduite oștĭ pe de tóte părțile, și pedestri și călărĭ. Socotĭaŭ Turcĭi și Tătarĭi d'ântêiŭ sĕ deĭe rĕsboiŭ; apoĭ vĕḑêndŭ purcesul, și într'aceea ḑi aŭ mersŭ până in séră și tótă nóptea Leșiĭ, cu puțină dodeĭală numaĭ de Tătarĭ.

A doua ḑi, Septemvrie 20, aŭ sositŭ și Skindir Paș'a cu tóte oștile asupra tabereĭ Leșescĭ. Ce Leșiĭ cum s'aŭ făcutŭ ḑi aŭ așteptatŭ unde i-aŭ apucatŭ ḑioa, și într'acea di aŭ datŭ rĕsboiŭ fórte tare pên la vreme de chîndie; și deschiḑêndŭ Turcii cu ĉorturĭ de masă, Leșiĭ, maĭ îndeséră, ĭar aŭ purcesŭ cu tabĕra, și ĭarăș tótă nóptea aŭ mersŭ, numaĭ cu dodeĭală de Tătarĭ.

A treĭa ḑi, Septemvrie 21, aŭ stătutŭ tabĕra Leșéscă la unŭ pârîŭ, carele nu-lŭ pomenesce Leatopiseț'ul celŭ Leșescŭ la ce vale aŭ fostŭ, ĕră direptŭ pre la Scumpia aŭ lovitŭ; ce orĭ la o vale ce se ḑice Rĕchita, orĭ la vre-unŭ Cĭulucŭ. Incă nu trecuse tótă tabĕra Leșéscă valea, numaĭ ce aŭ sositŭ Skindir Paș'a, și acolo aŭ ruptŭ Turcĭi o bucată mare din tabĕra Leșéscă, și aŭ luatŭ și câte-va stégurĭ și puscĭ de la Leșĭ; și ĭar s'aŭ închisŭ Leșiĭ acolo la acea vale, de s'aŭ apĕratŭ tótă ḑioa aceea.

A patra ḑi, Septemvrie 22, aŭ socotitŭ Skindir Paș'a sĕ le ție calea den frunte, și aŭ purcesŭ înainte. Și aprópe de Rĕut, deasupra Rĕutuluĭ, aŭ tocmitŭ tótă óstea in frunte. Leșiĭ ânĉă ce aŭ avutŭ óste maĭ alésă o aŭ trasŭ de prin aripĭ in frunte; și la o vreme ca aceea, la care și de nevoĭe de căuta a hire toțĭ vitezĭ, că nu era altă nădejde de viață; și aŭ mersŭ cu tótă tabĕra direptŭ asupra temeĭuluĭ oștiĭ Turcescĭ; și stându tare, și cu focul, aŭ căutatŭ Turcilorŭ a le dare cale; și într'acelŭ rĕsboiŭ aŭ luatŭ Leșiĭ de la Turcĭ doĭ stégurĭ, și Tătarĭ prinșĭ câțĭva. Și dupĕ ce s'aŭ așeḑatŭ tabĕra la Rĕut, aŭ maĭ ĕșitŭ stégurile Leșescĭ și aŭ maĭ lovitŭ pre o drâmbă (buluk) de Tătarĭ ce trecuse Rĕutul.

Dupĕ acea petrecanie, se îmbătase Leșiĭ, și perduse tótă grija; ĕră ce este sĕ nu se trécă, și orŏnduéla de la Dumneḑeŭ nu se póte a se mistuire. Acmu, fĕră de nice o grijă, tarĭ și sumeți Leșiĭ, și agiunsĕse in valea Cobolta, unde era de o parte pârîul, de altă parte óstea, locŭ deschisŭ, fĕră trecĕtóre, unde și Skindir Paș'a perduse nădejdea deḑ aĭ dobândire; și trimisĕse Skindir Paș'a la Jolkovski, pohtindŭ sĕ'ĭ trimițĕ unŭ omŭ sĕ scie Turcesce. Aŭ trimisŭ Jolcovski; și apoĭ nu 'l-aŭ maĭ sloboḑitŭ Skindir Paș'a pre tâlmaciul acela. Ĕră când era aprópe de Nistru, ca o milă de locŭ de Movilăŭ, in ținutul Sorocĭĭ, unde se ḑice *Sloboḑia Saucăĭ*, aŭ descălecatŭ acolo óstea Leșéscă, conacul celŭ de apoĭ. Holota, ce era strînsură, temêndu-se de Hatman pentru sĕ nu le ĭa dobânda, că jăcuise multe case in țĕră, aŭ năvălitŭ sĕ apuce eĭ sĕ trécă Nistrul. La trecĕtóre, aŭ datŭ nóptea spaĭmă, și tótă óstea așa greŭ s'aŭ tulburatŭ câtŭ care cum aŭ pututŭ, sluga a stĕpânuluĭ calŭ aŭ apucatŭ, și pedestri, și călărĭ, toțĭ amestecați, unĭĭ de alțiĭ fugindŭ, s'aŭ spărcuitŭ tótă tabĕra; Hatmaniĭ rĕmași singurĭ, unul într'oparte, altul într'altă.

Ḑicŭ unĭĭ sĕ se hie făcutŭ acea spaĭmă din slugile oștenilorŭ, carĭĭ mersĕse

www.dacoromanica.ro

la o arie de finŭ, departe de taberă, şi sĕ'ĭ hie lovitŭ Tătarii; şi orĭ cum aŭ fostŭ spaĭma, că aceea aŭ fostŭ in carea nu s'aŭ maĭ pututŭ îndrepta óstea sĕ se aşeḑe. Póte hi de grija trecĕtóreĭ la Nistru, care de care sĕ apuce sĕ trécă maĭ curênd.

Pentru mórtea luĭ Jolcovski, Hatmanul Leşescŭ.

Tătariĭ aŭ priceputŭ încă de-cu-nópte rĕsipa oştiĭ Leşescĭ, şi încălecase toţi a doua ḑi diminéţă; aŭ căḑutŭ maĭ tóte capetele Leşescĭ pre mâna Tătarilorŭ, părăsiţi uniĭ de slugile lorŭ, alţiĭ rĕtăciţi. Pre feciorul luĭ Jolkovski, şi cu unŭ nepotŭ a luĭ, 'ĭ-aŭ găsitŭ între care, răniţi încă de la Ţuţora. Pre Coneţ-Polski, cu puţinteĭ ómenĭ bulucŭ, asteptândŭ ḑioa, dóră arŭ puté aduna ceva óste. Şi se scie şi de Jolcovski ce s'aŭ făcutŭ: 'l-aŭ încungĭuratŭ Tătariĭ, şi aŭ căḑutŭ in mănile Tătarilorŭ. Ĕră pre Jolkovski, rĕtăcitŭ numaĭ cu o slugă a luĭ, şi pedestru, 'l-aŭ găsitŭ o drâmbă de Tătarĭ; şi până a înţelegere cine este, vĕḑêndu'lŭ omŭ bĕtrânŭ, 'l-aŭ tăĭatŭ; şi apoĭ, den sluga luĭ înţĕlegêndŭ că este Jolcovski, 'ĭ-aŭ datŭ capul la Skindir Paşa; şi aŭ stătutŭ tótă ḑioa, într'o suliţă, înaintea cortuluĭ luĭ Skindir Paşa, capul luĭ Jolcovski. Şi într'acela locŭ este stîlpŭ de pétră, făcutŭ apoĭ de ómenii luĭ Jolcovski, care este şi până astăḑĭ, in ţinutul Soroceĭ, la Sloboḑia Saŭcăĭ, aprópe de Movilăŭ ca jumĕtate de milă.

Skindir Paşa, dupĕ acéstă isbândă, capetele Leşescĭ ce aŭ fostŭ, şi pre Coneţ-Polski, 'ĭ-aŭ trimisŭ la Impĕrăţie. Ĕră elŭ s'aŭ întorsŭ la Cetatea Albă, şi acolo, peste puţine ḑile, 'şĭ-aŭ sfîrşitŭ viaţa. Ḑicŭ uniĭ sĕ fie muritŭ otrăvitŭ de unŭ Vizirŭ ce era atuncĭ la Impĕrăţie, temêndu-'şĭ viziria de elŭ. Ĕră Tătariĭ aŭ lovitŭ tótă Podolia, şi Rusia, de aŭ prădatŭ; şi, fără de nicĭ o smintélă despre nime, s'aŭ întorsŭ cu multŭ pleanŭ in părţile sele.

Fost'aŭ acéstă rĕsipă oştilorŭ Leşescĭ şi perirea luĭ Gaspar Vodă, in anul 7129.

CAP VIII.

Domnia luĭ Alecsandru Vodă, feciorul luĭ Ilieş Vodă.

Dupĕ domnia luĭ Gaspar Vodă, aŭ venitŭ Domnŭ ţĕreĭ Alecsandru Vodă, feciorul luĭ Iliéş Vodă, care Iliéş Vodă aŭ fostŭ feciorŭ luĭ Petru Vodă Rareşŭ; dupĕ mórtea tătîne-seŭ, a luĭ Petru Vodă, căḑuse elŭ la domnie, precum scrie Urechiă Vornicul; ce, de bună voĭa sa aŭ lăsatŭ domnia, şi aŭ mersŭ la Sultanul de s'aŭ turcitŭ, la care întunecare a minţeĭ aŭ venitŭ den desfrînata faptă a curvieĭ.

Apoĭ Iliéş Vodă aŭ căḑutŭ la Rodos la oprélă, şi acolo la Rodos aŭ născutŭ acestŭ Alecsandru Vodă. Spunŭ de acelŭ Iliéş Vodă că la mórtea sa aŭ mărturisitŭ legea Creştinéscă.

www.dacoromanica.ro

La începutul domnieĭ sele, oblicindŭ de mórtea luĭ Gaspar Vodă că aŭ fosŭ pricina Şeptelicĭ Hatmanul şi Goĭa Postelnicul, îndată 'i-aŭ omoritŭ, şi trupurile lorŭ le-aŭ aruncatŭ într'ó eşitóre, precum şi maĭ sus s'aŭ pomenitŭ; şi cu lege diréptă le-aŭ făcutŭ acea pedépsă; numaĭ, munca ce aŭ făcutŭ femeelorŭ lorŭ şi mumeĭ luĭ Şeptelicĭ, pentru avuţie, aceea aŭ fostŭ peste pravilă; că pre lege diréptă nice feciorŭ pentru fapta tătâne-seŭ, nice tatăl pentru fapta feciorului de vêrstă, nu'ĭ platnicŭ.

Domnia acésta aŭ fostŭ fórte slabă şi cu purtatul trebilorŭ peste obiceĭurile ţăreĭ. Şi în ḑilele luĭ aŭ venitŭ şi Impĕrăţia Turculuĭ, singurŭ Sultan Osman, la Hotin, asupra Leşilorŭ; că, înţelegêndŭ Impĕrăţia de perirea oştiĭ Leşescĭ de Skindir Paşa, avea nădejde că prea lesne va putea cuprinde din Crăia Leşéscă o parte, socotindŭ că ce aŭ fostŭ fruntea oştilorŭ Leşeştĭ şi slujitoriĭ vechĭ, aŭ peritŭ in Moldova, şi nu vorŭ avè Leşiĭ nice o putere sĕ'ĭ steie împrotivă. Şi măcar că'ĭ venisĕ vestĭ, cum se gătescŭ Persiĭ asupra Vavilonuluĭ sĕ'lŭ ĭa de la Turcĭ, totŭ aŭ lăsatŭ grija Vavilonuluĭ, şi aŭ stătutŭ după gătire asupra Leşilorŭ peste tótă ĭérna, trimiţêndŭ céuşĭ la Craiul Leşescŭ dându'ĭ scire că vine asupra Crăieĭ luĭ cu tótă puterea sa.

Mergerea Impĕrăţieĭ la Hotin şi mazîlia luĭ Alecsandru Vodă.

Aŭ obiceiŭ Impĕraţiĭ de'şĭ daŭ scire unul altuie când vorŭ sĕ facă rĕsboiŭ unul împrotiva altuĭa; de care lucru s'aŭ cutremuratŭ Leşiĭ, de vreme. ce, vĕḑêndu-şĭ şi rĕsîpa oştilorŭ cu amêndoĭ Hatmaniĭ, şi a vedere venirea puţereĭ ca aceea asupra lorŭ. Ce aŭ trimisŭ şi Craiul unŭ solŭ de la sine la Turcĭ, maĭ multŭ sĕ vaḑĕ şi cu ochiĭ, este adevĕratŭ gătirea Turcilorŭ sĕ vie, aŭ numaĭ cĕ se facŭ cuvinte? Ce pre solul lorŭ nice cu Vizirul nu 'l-aŭ adunatŭ, ce numaĭ i-aŭ rĕspunsŭ cu scârbă, şi 'l-aŭ pornitŭ înapoĭ. Ĕră şi Craiul Leşescŭ încă n'aŭ şeḑutŭ fără gătire; ce îndată ĭérna aŭ strînsŭ Seimu; şi la începutul Seimuluĭ aŭ trimisŭ solĭ pre la tóte ţĕrile creştinescĭ, dându-le scire de venirea Turculuĭ asupra lorŭ. Şi aŭ stătutŭ la sfatŭ sĕ facă oştĭ, ca sĕ pótă sta împrotiva puterеĭ Turcescĭ. Şi aŭ alesŭ Seimul sĕ facă 30,000 de leficiĭ, între cariĭ sĕ hie husarĭ 4,000, şi pedestrime 8,000 óste maĭ sprintenă deosebĭ; şi la Căzacĭ sĕ trimită léfă pre 15,000; şi singurŭ Craiul cu tótă Pospolita sĕ încalece; şi aŭ stătutŭ şi eĭ tótă ĭérna de gătire. Ĕră de la Craiĭ străinĭ de la nime nice unŭ agĭutorŭ nu i-aŭ venitŭ; maĭ multŭ de la Holandezĭ, câteva corăbiĭ cu platoşe, şi cu alte măestriĭ de óste. Ĕră de la celealte Crăiĭ creştinescĭ fără de nice o nădejde s'aŭ agĭutoratŭ, s'aŭ întorsŭ soliĭ lorŭ; şi încă de la Nemţĭ oprise şi marginea ţĕreĭ lorŭ, ca nice pre baniĭ lorŭ Leşiĭ sĕ nu pótă face leficiĭ, avêndŭ impĕrăţia Némţuluĭ pre acele vremĭ marĭ zarve şi amestecăturĭ cu Crăia Bohemuluĭ, care Crăie cu altŭ nume se ḑice Cehul. Aşa, lăsase toţĭ pre Leşĭ numaĭ singurĭ sĕ rĕspunḑĕ Impĕrăţieĭ Turceşcĭ. Husarĭ încă atâţia n'aŭ pututŭ face Leşiĭ; că acelŭ felŭ de óste se face cu greŭ şi cu multă cheltuĭală.

www.dacoromanica.ro

Câtŭ s'aŭ desvĕratŭ, aŭ şi purcesŭ Sultan Osman cu mare gătire, cu oştĭ strînse din tóte unghiurile ţĕrilorŭ Turcescĭ. Aşa scrie Hronografulŭ Leşescŭ, că şi din limbĭ, apoĭ şi din iscóde ce aveaŭ Leşiĭ la Turcĭ, cum sĕ hie avutu Sultan Osman 300,000 de călărĭ, şi 12,000 de Enicerĭ, 80,000 de Tătarĭ, cu Zaim Gereĭ Han, fără óstea Muntenéscă ce era cu Radul Vodă.

Aprópe de Dunăre fiindŭ Sultan Osman, i-aŭ venitŭ veste, cum aŭ luatŭ Persiĭ Vavilonul; ce totŭ 'şĭ-aŭ păzitŭ calea asupra Leşilorŭ.

La Leşĭ lipsĭaŭ Hatmaniĭ amêndoĭ; că Jolcovski, Hatmanul celŭ mare, perise, éră Conetpolski, alŭ doile Hatman, era robŭ la Ţarigrad, şi era zarvă între Leşĭ pentru Hătmănie. Decĭ, Craiul Jigmond, ferindu-se pentru ca sĕ nu cadĕ la maĭ mare întêmplare între capete, lucrul, aŭ rĕspunsŭ Domnilorŭ că aştéptă pre Konetpolski sĕ ésă din robie; şi este pravila lorŭ, alesŭ la capetele oştilorŭ, aşa, sĕ mérgă pe rôndŭ, adecă din stepenă maĭ mică la maĭ mare. Decĭ, tóte oştile le-aŭ datŭ pre mâna luĭ Hotkievicĭ, Hatmanul de Litva, omŭ vestitŭ den tinereţile sele la rĕsbóĭe, şi atuncĭ era bĕtrânŭ, de 80 de anĭ.

Cu 14,000 de óste de-odată aŭ purcesŭ Hotkievicĭ Hatmanul; şi înaintea sa aŭ trimisŭ pre Libomirski cu 4000 de ómenĭ sĕ trécă Nistrul la Hotin, fiindŭ cetatea Hotinuluĭ, din dilele luĭ Gaspar Vodă, pre séma Leşilorŭ. Decĭ, intrândŭ Libomirovski in ţéră, pên a sĕ apropiere oştile Turcescĭ, aŭ prădatŭ ţéra pên in Iaşĭ; lăsândŭ şi Alecsandru Vodă scaunul, aŭ eşitŭ cu fuga la Roman, şi atunce aŭ arsŭ Leşiĭ şi târgul Iaşiĭ; şi din prada ţĕreĭ 'şĭ-aŭ strînsŭ Leşiĭ hrană, care aŭ fostŭ Leşilorŭ tótă vremea câtŭ aŭ fostŭ la Hotinŭ. Şi apoĭ aŭ sositŭ şi Hotkievicĭ la Hotinŭ, şi dupĕ Hotkievicĭ, şi Vladislav, fecĭorul Craiuluĭ Leşescŭ, cu 16,000 de óste. Nu sciŭ ce vină aŭ datŭ bĭeţilorŭ târgoveţĭ de Hotinŭ, a o sémă ce aŭ fostŭ maĭ de frunte, de i-aŭ împinsŭ din cetatea Hotinuluĭ de pre zidŭ, Leşiĭ, fără de nice o milă.

Impĕrăţia era la Ţutora sosită, éră Căzacĭ totŭ nu sosise la Hotinŭ, cu mare mâhnicĭune Leşilorŭ, şi începuse a agĭungere Tătariĭ in taběra Leşéscă, câtŭ perduse Leşiĭ nădejde de Căzacĭ.

Avgustŭ in 20, aŭ lovitŭ unŭ Sultan cu urdiile sele, şi cu mulţĭ şi din óstea Turcéscă, sub Hotin, la taběra Leşéscă, câtŭ s'aŭ spĕriatŭ Hotkievicĭ Hatmanul, şi alte capete Leşescĭ, cum că şi singură Impĕrăţia aŭ sositŭ; şi-au fostŭ scosŭ şi Leşiĭ tótă óstea la câmpŭ. Ce Tătariĭ, dupĕ puţină năvală, aŭ datŭ înapoĭ. Şi atuncĭ, într'acea di, aŭ sositŭ şi o mie de Căzacĭ înaintea Hatmanuluĭ lorŭ, anume Sahaĭdaţki, dându'ĭ scire că sosesce şi óstea Căzăcéscă, viindŭ cu taběră legată de treĭ dile, totŭ cu rĕsboiŭ prin Tătarĭ; că trecuse Căzaciĭ pre la Soroca, şi zăbăvindu-se cu prada, dupĕ firea lorŭ, îĭ apucasc Tătariĭ pre cale.

A doua di, in 21 de dile Avgust, aŭ sositŭ şi Sahaĭdaţki cu 20,000 de Căzacĭ; şi într'aceeaşĭ di orônduindŭ Hotkievicĭ şanţurile pre lûngă taběră, şi făcêndŭ căutare Căzacilorŭ, aŭ datŭ scire strejile, cum sosesce şi Impĕrăţia cu tóte oştile in tocmală, cum dicŭ la Turcĭ *alaiŭ*. Şi îndată aŭ părăsitŭ Hotkievicĭ căutarea Căzacilorŭ, şi aŭ scosŭ şi elŭ tótă óstea la câmpŭ cu tocmală, puindŭ óstea prin văĭ şi prin cereteĭ supuse; éră elŭ singurŭ aŭ stătutŭ cu partea maĭ alésă a oştiĭ, frunte, socotindŭ că vorŭ da Turciĭ rĕsboiŭ. Ce óstea

www.dacoromanica.ro

Turcéscă n'aŭ stătutŭ de rĕsboiŭ; ce numaĭ aŭ sositŭ, aŭ începutŭ a descălecare, întinḑêndŭ corturile. Cantemîr Paşa numaĭ cu oştile sele aŭ făcutŭ năvală odată, la aripa Leşéscă. Ce, vĕḑêndŭ óstea Leşéscă supusă prin tóte văile, aŭ purcesŭ şi elĭ spre descălecatul oştiĭ sele. Ĕră Turciĭ scosĕse o sémă de puscĭ, şi daŭ in óstea Leşéscă, şi s'aŭ făcutŭ harţurĭ intre oştĭ până in séră.

In 22 a luĭ Avgustŭ, de diminéţă, aŭ cuprinsŭ Turciĭ totŭ locul acela cu corturĭ, unde stătuse Leşiĭ in ḑiua de'ntêiŭ. Leşiĭ âncă aŭ scosŭ óstea impregiurul tabereĭ, aprópe; şi intr'aceea ḑi, tótă năvala Turcilorŭ aŭ fostŭ asupra tabereĭ Căzăcescĭ, vĕḑêndu'ĭ âncă fără şanţurĭ, şi osebiţĭ de taběra Leşéscă.

In 23 a luĭ Avgust, de diminéţă, gătiţĭ Turciĭ de rĕsboiŭ, Căzaciĭ eraŭ descălecaţĭ cu taběra lorŭ maĭ josŭ, pe Nistru, osĕbĭ de taběra Leşilorŭ, âncă fără şanţurĭ, numaĭ încheĭetă cu căruţele. Acolo, la Căzacĭ, aŭ făcutŭ mare năvală Turciĭ cu Tătariĭ cu tóte oştile, câtŭ se vedea luată taběra Căzăcéscă. Ce aŭ stătutŭ Căzaciĭ fórte tarĭ, şi cu nevoinţa Hatmanuluĭ lorŭ, care era oşténŭ direptŭ; şi le-aŭ datŭ şi Hotkievicĭ Hatmanulŭ ajutorŭ cu treĭ róte de Nemţĭ, şi cu 1000 de Haiducĭ cu bardişe (este unŭ felŭ de arme, topóre cu códe lungĭ). Decĭ, cum aŭ vĕḑutŭ Căzaciĭ ajutorŭ, aŭ săritŭ direptŭ asupra Enicerilorŭ, că de la o vreme se bătéŭ deschişĭ cu sineţele, de aŭ căutatŭ Enicerilorŭ a se dare înapoĭ; şi aşa, gonindŭ Căzaciĭ şi Haiducĭ pre Enicerĭ, s'aŭ întărîtatŭ şi oştile călăreţe, şi s'aŭ făcutŭ o glogozală mare între oştĭ, adăogîndu-se şi ḑin ostile Turcescĭ cu Tătariĭ, şi din bulucurile Leşilorŭ, la acea aripă unde era sfada cu mare vĕrsare de sânge. Şi într'aceeaşĭ dată, la acelŭ rĕsboiŭ, aŭ peritŭ câte-va capete din Enicerĭ, şi Paşa de Silistra, vestitŭ vetézŭ. Den partea Leşilorŭ, den capete aŭ peritŭ Zavişa şi Andriĭovski, amêndoĭ Rotmistriĭ; şi din capetele Tătarilorŭ de Litva aŭ peritŭ Bogdan Mărza şi Ţarovicĭ Mărza. Lucru mare, cumu'ĭ laudă cronica Leşéscă, cum aŭ stătutŭ de bine atuncĭ împrotiva Turcilorŭ; măcar că suntŭ şi eĭ Turcĭ de lege.

Intr'aceea ḑi spunŭ se hie chĭămatŭ Sultan Osman pre Enicerĭ, şi le-aŭ ḑisŭ că nu va mânca până nu vorŭ lua taběra Căzăcéscă.

In 24 a luĭ Avgustŭ, Leşiĭ la câmpŭ n'aŭ eşitŭ, ce aŭ stătutŭ tótă óstea la întărirea şanţurilorŭ, că până atuncĭ pre maĭ multe locurĭ era taběra Leşéscă numaĭ cu care îngrădită. Ĕră Turciĭ, într'acea ḑi, vĕḑêndŭ că Leşiĭ nu staŭ de rĕsboiŭ, ce de lucru şanţurilorŭ, şi călărîĭ împreună cu Enicerĭ pedestri întêiŭ aŭ datŭ năvală unde era fruntea şanţurilorŭ; şi acolo dându-le Nemţiĭ tare rĕspunsŭ, s'aŭ mutatŭ maĭ susŭ, cercându locŭ maĭ slabŭ. Ce şi acolo la năvală aŭ căḑutĭ mulţĭ den Turcĭ; apoĭ şi la alŭ treile locŭ aŭ mersŭ, maĭ despre Zvancea, ce şi acolo s'aŭ apĕratŭ Leşiĭ tare, şi până amĕḑădi aŭ dodeitŭ pre Leşĭ. Apoĭ ĭar cu tótă năvala aŭ lovitŭ la taběra Căzăcéscă, care era grijită peste nópte cu doĕ rôndurĭ de şanţurĭ: unŭ şanţŭ tocma pre lângă care, ĕră altŭ rôndŭ de şanţurĭ maĭ pe departe de taběră, şi lipiţĭ de şanţurile Leşilorŭ. Multă óste Turcéscă aŭ peritŭ de Căzacĭ într'acea năvală; şi aŭ gonitŭ Leşiĭ pre Turcĭ, înfrînţĭ de focul Căzacilorŭ, până în corturĭ.

In 25 Avgustŭ, nemicŭ n'aŭ gânditŭ Turciĭ da paguba oştiĭ sele ce aĭ avutŭ. Ce a doua ḑi aŭ scosŭ puşcele cele marĭ, şi s'aŭ apropietŭ de şanţurile Căzacilorŭ, şi aŭ datŭ nepărăsitŭ câte-va césurĭ în Căzacĭ. In locŭ de minunĭ,

www.dacoromanica.ro

scrie Hronograful Leşescŭ: că dândŭ aşa desŭ, şi maĭ multŭ de unŭ Căzacŭ, anume Vasile Sotnicul, n'aŭ peritŭ, éră caĭ mulţĭ aŭ ucisŭ în taberă.

Dupĕ patru césurĭ ce începuse puşcile a batere în Căzacĭ, aŭ eşitŭ Căzacĭĭ şi aŭ făcutŭ năvală la puşcĭ, de unde băteaŭ, şi den aripa despre Leşĭ aŭ lovitŭ unŭ stolŭ de Leşĭ ĭar într'acole; şi aŭ împinsŭ pre tótă óstea aceea de pre lângă puşcĭ, şi aŭ apucatŭ tóte puşcele acele apropiete; şi aŭ mersŭ Căzacĭĭ într'acea ḑi pên în corturile Turcescĭ, cu mare spaimă în tótă taberă Turcéscă. Ce cum şi'ĭ hireaţ Căzacilorŭ la dobândă lacomă, aŭ prinsŭ a jefuire, şi cu acea zăbavă avêndŭ vreme Turcii, aŭ împinsŭ ĭar pre Căzacĭ şi den corturĭ, şi de la puşcĭ. La puşcĭ aŭ apucatŭ Căzacĭĭ de aŭ stricatŭ rótele şi straturile.

Dentr'acea ḑi aŭ maĭ rĕsuflatŭ Căzacĭĭ, şi s'aŭ ocolitŭ Turcii despre partea Leşilorŭ cu năvală, că se deprinsĕse Leşiĭ de staŭ bulucurĭ călărĭ şi câtŭ împingeaŭ Căzacĭĭ din focŭ pre Turcĭ, éră Leşiĭ ĭĭ lovĭaŭ din aripă. Decĭ, den 26 a luĭ Avgustŭ aŭ căḑutŭ greul asupra Leşilorŭ, că atunce, în 27 a luĭ Avgustŭ, mare năvală aŭ făcutŭ Turcii la óstea Leşéscă, care era scósă denafară de şanţurĭ, şi aŭ înfrântŭ pe Leşĭ, şi doĕ bulucurĭ de Nemţĭ cŭ doĭ Polcovnicĭ aŭ peritŭ cu totulŭ. Mare bucurie şi simeţie în Turcĭ, de atâtea capete de Nemţĭ, de carii o grămadă mare de capete eraŭ înaintea corturilorŭ Impĕrătescĭ; şi sĕ nu hie întorsŭ pre Turcĭ înapoĭ nisce stéguri de Husarĭ, la grijă era tótă taberă Leşéscă: aşa se amestecase de rĕŭ Leşiĭ. Aŭ luatŭ într'acea ḑi Turcii stégul luĭ Hotkievicĭ Hatmanulŭ: rumpêndu-se zăbala caluluĭ de subt stegarul carele purta stégul de Husarĭ la Hotkievicĭ, 'l-aŭ băgatŭ pre stegariŭ, fără voia luĭ, în desimea Turcilorŭ. La acea grijĕ, scrie Hronograful, că singurŭ moşnégul Hotkievicĭ aŭ eşitŭ den şanţurĭ afară, şi prin tóte celealte porţĭ eşia orônduită óste, şi aşa s'aŭ desbăratŭ într'acea ḑi de órba năvală a Turcilorŭ; éră multă óste Leşéscă aŭ peritŭ într'acea ḑi, şi stegarul acela cu stégul.

Avgustŭ 29 şi 30, Turcii aŭ şeḑutŭ pre odihnă. Éră Hotkievicĭ Hatmanul, mîhnitŭ pentru stégulŭ seŭ, care lucru, la oşteniĭ acesteĭ părţĭ, şi în locŭ de necinste şi în locŭ de piezĭ rĕĭ (semnŭ rĕŭ) se socotesce.

In ḑiântêiŭ a luĭ Septemvrie, aŭ socotitŭ Leşii sĕ lovéscă nóptea pe Turcĭ cu tótă óstea sa, numaĭ pedestrimea se lasĕ în şanţurĭ. Şi aşa aŭ făcutŭ: tótă óstea scosĕse dinafară; ce aŭ împedecatŭ lucrulŭ lorŭ plóea. A doua ḑi aŭ oblicitŭ Turcii gândul Leşilorŭ, din Haiducii Unguresci, cariĭ totdéuna fugeaŭ de la Leşĭ la Turcĭ, şi de la Turcĭ Rusiĭ totdeauna. Éră Căzacĭĭ nu s'aŭ rĕbdatŭ nice pe plóĭe; la o aripă de corturĭ aŭ îndrăsnitŭ de aŭ lovitŭ totŭ într'aceea nópte.

A treĭa ḑi a luĭ Septemvrie, aŭ venitŭ in taberă Leşéscă de la Radul Vodă, Domnul Muntenescŭ, Batişte Viteli, omŭ de némul sĕŭ Criténŭ; ḑicŭ sĕ hie fostŭ cu scirea Vizirului, îndemnândŭ pre Leşĭ sĕ trimiţă solŭ de pace la Turcĭ. Şi nu s'aŭ apĕratŭ Leşiĭ, şi aŭ trimisŭ omŭ fórte cu ispravă de la sine, anume Zeliski, sĕ întrebe, puté-vorŭ sĕ se priiméscă soliile la Impĕrăţie, aŭ ba? Şi de atunce umblaŭ şi soliile; éra şi sângele bĭeţilorŭ oşteni maĭ multŭ se vĕrsa de âmbe părţile in tóte ḑilele şi in totŭ césul,

www.dacoromanica.ro

A cincea ḑi a luĭ Septemvrie, aŭ istovitŭ Turcii şi podul peste Nistru, şi aŭ trecutŭ şi in'ceea parte Nistrul, óstea. Aveaŭ hrană până atunci sloboḑă de caĭ, Leşiĭ, peste Nistru; éră dintr'acea ḑi i-aŭ închisŭ şi de peste Nistru; şi totŭ într'acea ḑi aŭ venitŭ şi Caracaş, Paşa de Buda, carele, temêndu-se de Impĕrăţie, scârbită pe dênsul pentru zăbavă, trimisĕse rĕspunsŭ Viziruluĭ că nu va merge la adunare până nu va hiântêiŭ in taběra Leşéscă.

Tótă óstea Turcéscă era sĕ pornéscă dupĕ Caracaş Paşa; şi den tóte părţile aŭ făcutŭ Turcu năvală asupra Leşilorŭ, éră cu multŭ maĭ mare năvală unde era însuşĭ Caracaş Paşa. Era acelŭ locŭ de pre Zvancea, unde era maĭ slabă taběra Leşéscă. 'L-aŭ dusŭ pre Caracaş, Paşa anume la acela locŭ nisce Ungurĭ ce fugisĕ de la Leşi la Turcĭ, şi aceea năvală aŭ făcuţŭ la şanţurile Leşescĭ, câtŭ sĕ nu hie apucatŭ a eşire unŭ bulucŭ de Nemţĭ cu căpitanul lorŭ, anume Beer Némţu, şi s'aŭ prilejitŭ şi vr'o 2,000 de Căzacĭ cariĭ păsceaŭ caiĭ, ţiindu-i deamână pin ceriteĭ, maĭ luându Caracaş Paşa şanţul Leşilorŭ; ce Nemţiĭ se prilejise cam den dosul oştiĭ Turcescĭ, şi alţiĭ de prin şanţurĭ aŭ vĕrsatŭ focul in Turcĭ, cum daŭ Nemţiĭ odată toţi; şi dintr'acelŭ focŭ aŭ nimeritŭ glonţul din sineţă pre Caracaş Paşa direptŭ prin capŭ. Decĭ, Turcii, cum aŭ vĕḑutŭ că aŭ căḑutŭ Paşa, s'aŭ datŭ înapoĭ. Eşit'aŭ şi Leşiĭ călărĭ din şanţurĭ; éră n'aŭ gonitŭ pre Turcĭ, stându dupĕ alte locurĭ de sprijinitŭ pe unde maĭ năvăleaŭ Turcii.

Slăbise Leşiĭ de hrană; şi de desime mare de trupurĭ, se făcuse mare putóre in taběra lorŭ, că nu maĭ biruiaŭ a cărare trupurile in Nistru. Decĭ, se scornise bólă in oşteni, şi maĭ vârtos muriaŭ caiĭ de bólă ce era in caĭ. Vladislav, feciorul Craiuluĭ, zăcea bolnavŭ, şi Hotkievicĭ Hatmanul ĭar aşa; de care bólă aŭ şi muritŭ Hotkievicĭ Hatmanul acolo la Hotin, Septemvrie 14, omŭ între Leşĭ vestitŭ de lucrările rĕsbóĭelorŭ. Spunŭ de dânsul că pênă aŭ fostŭ viŭ, când aŭ venitŭ pomenire de pace de la Radul Vodă, sĕ hie ḑisŭ: «Aştepte sĕ vie Şimedrul: se va căi Sultan Osman, căcĭ aŭ venitŭ asupra Leşilorŭ.»

Treĭ ḑile dupĕ perirea luĭ Caracaş Paşa, Turcii aŭ stătutŭ fără rĕsboiŭ; éră Tătariĭ ardéŭ şi prădaŭ ţéra Leşéscă pe lângă Cameniţă şi maĭ in susŭ, şi fumaŭ ţéra Leşéscă la vederea ochilorŭ Leşilorŭ; şi eĭ închişĭ de tótă hrana, maĭ multŭ ce rĕsbĭaŭ Căzacii pen păḑurĭ, pe la cetăţi aprópe, şi aduceaŭ câte óre-ce hrană, ce ĭar nu de agiunsŭ. Şi aŭ alesŭ şi Leşii într'unŭ rôndŭ ca la o mie de Haĭducĭ, cu nisce care de aŭ adusŭ puţină hrană den Cameniţă, şi érbă de sineţe, că împuţinase Leşiĭ şi érba şi plumbul; şi bóle se scornise multe in Leşĭ, şi in Nemţĭ, maĭ multŭ bólă de vintre, învĕţaţi cu bere şi cu horilcă, éră acolo numaĭ apa Nistruluĭ era bĕutura, care este fórte grea la bĕutŭ.

Sfătuĭaŭ uniĭ dentre Leşĭ sĕ lase pedestrimea sĕ apere şanţurile, éră eĭ sĕ easĕ călărĭ; alţiĭ sfătuĭaŭ sĕ pornéscă pre feciorul luĭ Craiŭ, sĕ mergă elŭ singur sĕ sirguĭască pre tată-seŭ, pre Craiul, sĕ vie maĭ curînd cu agiutorŭ; şi se răcoşise şi óstea Litveĭ, numaĭ sĕ o plece den taběră. Ce apoĭ tóte acele sfaturĭ le-aŭ aşeḑatŭ Liubomirski, pre carele 'l-aŭ şi alesŭ óstea in locul luĭ Hotkievicĭ, şi 'l-aŭ pusŭ feciorul Craĭuluĭ Hatman.

In 15 a luĭ Septemvrie, se întórse şi solul Zelinski, trimisŭ la Vizirul. Şi totŭ într'aceea ḑi Turcii ĭar aŭ lovitŭ taběra Leşéscă, la pórta Litveĭ; ce fă-

www.dacoromanica.ro

cuse Leşiĭ in cele treĭ ḑile o tabie, adecă o baştă den afară de şanţurĭ, de care nu luase Turciĭ aminte. Ci şi den şanţurĭ şi den tabie dându tare Leşiĭ focu, aŭ căutatŭ Turcilorŭ a se dare înderĕptŭ.

A doua ḑi, Septemvrie 16, aŭ trecutŭ Turciĭ puscele in ceea parte de Nistru, şi aŭ bătutŭ tótă ḑioa in taběra Leşéscă; şi numaĭ unŭ Némţŭ aŭ ucisŭ la corturile fecĭoruluĭ luĭ Craiŭ; şi totŭ într'aceea ḑi aŭ trecutŭ Nistrul şi singur Sultan Osman, şi aŭ mersŭ de aŭ vĕḑutŭ Cameniţa. Pusése sĕ bată o cetăţue, anume Panóvski, lângă Cameniţă. Ce, eraŭ acolo nisce Haĭducĭ, puşĭ de pază, şi aŭ peritŭ câţiva Turcĭ de Haĭducĭ, şi aŭ lăsatŭ cetăţuea aceea nedobândită. Ĕră pre lângă Zvancea numaĭ căcĭ aŭ trecutŭ pre lângă cetate.

Scrie Leatopiseţul Leşescŭ, sĕ hie ḑisŭ Sultan Osman pentru Cameniţă; «Dumneḑeŭ aŭ făcutŭ cetatea aceasta, şi Dumneḑeŭ o va lua.» (Ĕră acmu, in ḑilele nóstre, o aŭ luatŭ Sultan Mehmet, Impĕratul Turcescŭ, numaĭ in noĕ ḑile, in anul 7180 Avgust 16, pentru pĕcatele Leşilorŭ şi netocmala între eĭ.)

Făgăduită era plata Tătarilorŭ la Hotin de la Sultan Osman, care va aduce capŭ de Căzacŭ sĕ ee câte 50 galbenĭ de aurŭ bacşişŭ. Decĭ, alergaŭ Tătariĭ lovindŭ pren ţéra Leşéscă ţĕrĕnimea, şi le aduceaŭ capetele şi luaŭ banĭ; decĭ, cărase nisce grămeḑĭ de capete de ţeranĭ înaintea corturilorŭ Impĕrătescĭ, cu numele de Căzacĭ. Ĕră óstea Turcéscă neputându strica Leşilorŭ den frunte, aŭ trecutŭ peste Nistru puscile cele marĭ, şi băteaŭ fórte tare de ceea parte pre Căzacĭ; şi o parte de taběră Leşéscă, numaĭ ce aŭ căutatŭ a se mutare şi Căzacii şi Leşiĭ de la malŭ de pre unde ajungeaŭ puscele. Şi in 17 a luĭ Septemvrie, acela rĕsboiŭ şi năvală s'aŭ făcutŭ, câtŭ dedese Tătariĭ înnotŭ sĕ trécă sĕ intre in taběră. Care grijĕ vĕḑându Liubomirski Hatmanul, ce era in locul luĭ Hotkievicĭ, aŭ pogoritŭ Nemţiĭ pedestri cu focŭ, şi s'aŭ înbărbătatŭ şi Căzacii, şi aŭ începutŭ a dare focŭ fórte desŭ, câtŭ aŭ căutatŭ Turcilorŭ deodată a părăsire puscile şi a se maĭ depărtare de la malŭ.

Aceste lucrându-se la Hotin, Jigmond Craiul Leşescŭ venĭa încetŭ, cum se ḑice Leşesce, într'agĭutorŭ fecĭoruluĭ sĕŭ. Şi se împuţinase de totŭ in taběra Leşéscă érba de puşcă; şi de hrană eraŭ fórte strinşĭ; care nevoie nice de la Turcĭ nu lipsĭa, că flămândise fórte rĕŭ şi Turcii, şi in tóte ḑilele venĭaŭ veştĭ de marĭ prăḑĭ ce făceaŭ Căzacii pe Marea Négră. Decĭ, ĭar aŭ venitŭ Batişte Veveli dela Radul Vodă, Domnul Muntenescŭ, cu făgăduinţă tare că vorŭ hi priimite soliile, numaĭ zălóge pohtescŭ Leşiĭ de la Turcĭ. Aŭ dusŭ rĕspunsŭ că este cu ruşine Impĕrăţieĭ sĕ dea zălóge. Decĭ, şi Leşiĭ aŭ alesŭ pre Iacob Sobieţki, tatăl acestuĭ Sobieţki ce aŭ fostŭ acmu Craiŭ, şi pre Joraveţki, Castelanul de Bălza, şi aŭ mersŭ soliĭ in taběra Turcéscă.

Schimbase Impĕratul pre Vizirul, in scârbă că n'aŭ fostŭ harnicŭ a luare taběra Căzăcéscă, şi pusése altŭ Vizirŭ; carele, vrându sĕ-şĭ arĕte lucrurile maĭ tarĭ, aŭ ḑisŭ solilorŭ Leşescĭ sĕ lege haraclŭ sĕ dee pre anŭ la Impĕrăţie; căre lucru nice într'unŭ chipŭ neprimindŭ soliĭ Leşescĭ, pre dênşiĭ i-aŭ popritŭ. Ĕră óstea, cu tótă marea gătire, şi cu tóte puscele, şi măestriele, aŭ pornitŭ asupra taberei Leşescĭ; şi o sémă de oştĭ aŭ pusŭ dincóce de Nistru sĕ bată; ĕră altă sémă de óste, cu sine, aŭ trecutŭ Nistrul, şi aŭ bătutŭ într'acea ḑi tótă ḑioa, Septemvrie 24 şi 25. Ĕră Leşiĭ făcuse şanţurĭ pre malŭ

www.dacoromanica.ro

dincóce. Ce totŭ îĭ stricaŭ den puscĭ Turcii şi maĭ rĕŭ, de ceea parte de Nistru; şi aşa se luptaŭ in tóte ḑilele aceste, pânĕ-in 27 a luĭ Septemvrie.

Aŭ acestŭ obiceĭŭ Căzacii, precum s'aŭ ḑisŭ maĭ sus, dacă-ĭ dodăĭesce rĕul şi perdŭ puscĭ, esŭ de facŭ năvală tocma acolo de unde batŭ puscile. Care hire a lorŭ fie cine o va hi înţĕlesŭ de la Sucévă, când închisĕse Stefan Vodă Georgie pre fecĭorul luĭ Hmil; aşa aŭ făcutŭ şi la Hotin. Se părea Turcilorŭ că suntŭ părtaşĭ de morţĭ ce făcéŭ puscile intr'ânşiĭ, că-ĭ băteaŭ in cele 5, 6 ḑile, 60 de puscĭ, cum scrie Hronograful Leşescŭ, totŭ de cele marĭ, ce se ḑicŭ Baliemezurĭ, şi-ĭ socoteaŭ spăimântaţĭ a hire. Atunce, in 27 Septemvrie, aŭ făcutŭ cu Hatmanul lorŭ sfatŭ. şi s'aŭ orônduitŭ in doĕ bulucurĭ: unii, in ceea parte de Nistru; alţiĭ, de astă parte; şi aşa aŭ purcesŭ nóptea, şi aŭ trecutŭ pre podŭ la Zvancea, că aveaŭ şi Leşiĭ podŭ peste Nistru, maĭ sus, împrotiva Zvanciĭ; şi aŭ lovitŭ tocma şanţurile Vizirului de ceea parte, câtŭ aŭ căutatŭ şi Vizirului într'acea nópte a nu mânere subt cortŭ. Ĕră dencóce, aceĭ spaĭmă şi glogozălă făcêndu-se in óstea Turcéscă, câtŭ jumĕtate de óste fugise de subt corturĭ la altă parte de taberă de părăsise şi puscile, şi se făcuse o amestecătură mare. Împlutu-s'aŭ Căzacii de borfe, de sabiĭ, de rafturĭ şi de corturĭ; ĕră maĭ multe le-aŭ tăĭatŭ şi le-aŭ oboritŭ; şi cu multă dobândă Căzacii s'aŭ întorsŭ la taberă lorŭ.

De miratŭ era şi la Impĕrăţie, şi la tóte capetele Impĕrăţieĭ, nefrântă şi nespăĭmată firea Căzacilorŭ, la ce strinsóre eraŭ.

Aduceaŭ Tătariĭ limbĭ, cariĭ spuneaŭ de singurŭ Craĭul Leşescŭ, că aŭ sositŭ la Liov. Ce a doua ḑi, dupĕ aceea petrecanie dintr'aceeaşĭ nópte, aŭ chiematŭ Impĕratul de la sine pre Vizirul; ĕră puscele deceea parte totŭ aŭ bătutŭ pânĕ in sĕră. Ĕră singurŭ Vizirul aŭ stătutŭ cu soliĭ Leşescĭ la legăturĭ de pace, avêndŭ veste de sosirea Craĭuluĭ la Liov.

Multŭ aŭ stătutŭ Turcii sĕ priiméscă Leşiĭ cevaşĭ birŭ. Ce Leşiĭ nice sĕ pomenéscă acestŭ lucru n'aŭ priimitŭ. Decĭ, dupĕ multă frământare, aŭ stătutŭ şi s'aŭ alesŭ pace, Septemvrie in 29, pe calendarul nostru, ĕră pe a Papistaşilorŭ este Octombrie 9.

Legăturile despre Impĕrăţie aŭ fostŭ aceste: «Pace vecĭnică de la Turcĭ sĕ aĭbă Crăia Leşéscă; nicĭ-odată asupra eĭ oştĭ sĕ nu facă; pre Tătarĭ sĕ-ĭ opréscă sĕ nu âmble stricêndŭ ţéra Leşéscă; in Moldova Paşă sĕ nu puĭe; şi alte mĕnunţuşurĭ pentru somnele hotarelorŭ la câmpiĭ Ozieĭ, despre Tighinea.»

Ĕră la Leşĭ eraŭ aceste legăturĭ: «In Moldova cu oştĭ sĕ nu intre; pre Căzacĭ de la mare sĕ-ĭ opréscă; cetatea Hotinuluĭ sĕ o dee pre mâna Domnuluĭ de Moldova; solŭ de la Leşĭ cu marĭ darurĭ şi cu întăritura legăturilorŭ sĕ trimiţă la Impĕrăţie.» Şi numaĭ ce le-aŭ căutatŭ Leşilorŭ, maĭ apoĭ, maĭ in silă, a priimire şi a legare şi treĭ-ḑecĭ de miĭ de cojóce den anŭ in anŭ sĕ deĭe Tătarilorŭ. Şi aşa, aceste istovindu-se, îndată in taberă Leşilorŭ şi a Turcilorŭ aŭ strigatŭ strigătoriĭ: *pace!* şi in locŭ aŭ părăsitŭ armele dĕ âmbe părţile.

In treĭ-ḑecĭ de ḑile a luĭ Septemvrie, făcutu-s'aŭ târgŭ între Leşi şi între Turcĭ; cumpărat-aŭ Leşiĭ mulţĭ caĭ Turcescĭ eftinĭ, şi corturĭ; şi Turcii de la

www.dacoromanica.ro

Leşĭ, postavŭ, pistóle. Şi a doua-ḑi şi a treĭa-ḑi totŭ s'aŭ făcutŭ tîrgŭ între oştĭ.

A treĭa-ḑi dupĕ pacea legată, aŭ purcesŭ Impĕrăţia în gios la Hotin. Eşise tótă óstea Leşéscă in tocmală la câmpŭ, şi trecêndŭ bulucurile Turcescĭ îşĭ luaŭ ḑioa bună, cu clătirea capuluĭ de la Leşĭ.

A patra-ḑi şi Leşiĭ, dupĕ purcesul Impĕrăţieĭ, Octomvrie 6, eşit-aŭ şi eĭ din şanţurile sele cu Căzacĭ, lăsândŭ cetatea Hotinuluĭ pe sémą Radulŭĭ Vodă, Domnul Muntenescŭ. Că Alecsandru Vodă, Domnul ţĕreĭ nóstre, precum s'aŭ pomenitŭ maĭ susŭ, viindŭ la Hotiń, Impĕrăţia n'aŭ aflatŭ nimicŭ grijitŭ, nice poduri, nice conace, şi ţéra aflându-o fugită şi stricată de Leşĭ, s'aŭ scârbitŭ pre Alecsandru Vodă fórte rĕŭ, aşa, câtŭ era numaĭ sĕ-lŭ omóre. Ce 'l-aŭ scosŭ Vizirul din mórte; éră de urgíe mare n'aŭ hălăduitŭ, că pên la Hotin mergêndŭ Impĕrăţia, 'l-aŭ dusŭ in obeḑĭ şi legatŭ la puscĭ; şi in tótă vremea aceea câtŭ aŭ zăbăvitŭ Impĕrăţia la Hotin, totŭ la închisóre aŭ fostŭ, până s'aŭ întorsŭ Impĕrăţia spre Ţarigrad.

Pre cale mergêndŭ atunce de la Hotin Impĕrăţia, mare scădere aŭ avutŭ in ómenĭ, hămisită óstea şi caĭĭ, că lovise nisce rĕcele cu ploĭ şi cu ninsorĭ; şi de atunce suntŭ luaţĭ Reniĭ, cu câteva sate, de Sultan Osman, satŭ de ţéră pre Dunăre, ascultătorŭ cătrĕ ocolul Galaţilorŭ; şi de atunce suntŭ date cătrĕ Smil; a căruĭ olatŭ venitul este închinatŭ la mormêntul luĭ Mehmet, ce este in ţéra Arăpéscă, aprópe de marea Roşie.

Éră Jigmond, Craiul Leşescŭ, înţĕlegêndŭ de pacea ce s'aŭ făcutŭ între Turcĭ cu feciorul seŭ, s'aŭ făcutŭ mâniosŭ de-odată. Ce era zugrăvită acea mănie (veḑĭ-dómne s'aŭ măniatŭ), că Pospolita venĭa fórte încetŭ. Vel-copoleniĭ atuncĭ treceaŭ Visla. Éră Litva atunce îĭ venĭa asupră'ĭ Gustav, Craiul Şveḑescŭ, la Riga, cetate vestită fórte între cetăţile lumiĭ, şi atunce o aŭ luatŭ Şvedul.

Şi aşa aŭ fostŭ lucrul Impĕrăţieĭ ceĭ d'âmtêiŭ cu venirea luĭ Sultan Osman la Hotin, in anul 7130.

CAP. IX.

Pentru a doua domnie a luĭ Stefan Vodă Tomşea.

Dupĕ grea scârbă Impĕrătéscă, mazilia luĭ Alexandru Vodă, feciorul luĭ Ilieş Vodă, âncă de pre cale mergêndŭ Impĕrăţia la Hotin, aŭ trimisŭ la Stefan Vodă Tomşa, şi ĭar i-aŭ datŭ Domnia ţĕreĭ.

Maĭ blândŭ era Stefan Vodă la a doua domnie a sa. Precum aŭ pututŭ âmtêiŭ îmblândŭ pre la bejeniĭ, stringêndŭ conace Impĕrăţieĭ, şi aflându-se in slujbă. Şi câtŭ s'aŭ mântuitŭ de Impĕrăţie, s'aŭ apucatŭ cu tóţă osêrdia de gătirea Monăstireĭ Solcăĭ, care o urzise in domnia d'âmtêiŭ, şi nu o sĕvêrşisĕ, şi o aŭ gătitŭ şi o aŭ sfinţitŭ in anul 7138.

In locŭ, peste voĭa Leşilorŭ, era domnia luĭ Stefan Vodă Tomşea, că era in

www.dacoromanica.ro

mare vrajbă cu dânșiĭ, și pre Radul Vodă încă îlŭ avea Stefan Vodă mare neprietenŭ. Insĕ, Stefan Vodă silĭa sĕ nu deĭe ceva pricină Leșilorŭ, hiindŭ atuncĭ legațĭ cu prieteșugŭ noŭ Impĕrățieĭ. Și dupĕ Impĕrăție, într'acelașĭ anŭ, unuĭ solŭ care venĭa de la Leșĭ la Impĕrăție, pentru întărirea păceĭ ce făcușĕ la Hotin, mare cinste și vălhvă aŭ silitŭ sĕ'ĭ facă. Ce totŭ pre Leșĭ prietenĭ sĕ'ĭ facă n'aŭ pututŭ.

Era solul acela de la Craiul Leșescŭ, omŭ mare, anume Cnézul Desbaraj, din Vișnovicescĭ, cu mulțime de ómenĭ, cu podóbe desfrînate de totŭ, câtŭ abĭa de se află în vre o istorie, pre aceste vacurĭ, solie ca aceea la vr'o Impĕrăție prilejită, cu 300 de ómenĭ călărĭ, fĕră pedestrașĭ, pre lângă carĕte și care ce avea; și până vezeteiĭ îmbrăcațĭ cu urșinice. Ciuberele cu care adăpaŭ caiĭ, eraŭ de argintŭ; și cofe, și barilce, și ținte la Hamurĭ, și la Haĭducĭ ceprage, totŭ de argintŭ. Intrându în Țarigrad, aŭ pusŭ potcóve de argintŭ la o sémă de caĭ, numaĭ cu câte unŭ cuiŭ bătutŭ, pentru sĕ cadă pe uliță.

Eșindŭ Stefan Vodă o milă de locŭ înainte'ĭ, cu câteva glóte, în carĕtă cu sine solul nu 'l-aŭ pohtitŭ, nice aŭ priimitŭ sĕ vie la ospĕțŭ la masa luĭ Stefan Vodă. Ĕră Stefan Vodă și la purcesul luĭ din Iașĭ spre Țarigrad 'l-aŭ petrecutŭ cu cinste până la locul unde, apoĭ, Barnovski Vodă aŭ făcutŭ unŭ heleșteŭ, ce se chĭamă *Eazul luĭ Barnovski* (Bârnovĭĭ) până astădĭ.

Acolo 'l-aŭ têmpinatŭ călărașiĭ de Țarigrad, cu veste că s'aŭ schimbatŭ Vizirul, și aŭ stătutŭ Vizirŭ unul ce era prietenŭ luĭ Stefan Vodă. Decĭ, cum aŭ înțĕlesŭ veste de călărași de viziria aceluĭ Vizirŭ, îndată aŭ dișŭ glótelorŭ sĕ se întórcă, și în locŭ s'aŭ întorsŭ și singurŭ pohtorindŭ cu glasŭ: «Lasă, lasă, câne Leșe, că te voiŭ purta eŭ.» Și neluându'și dioa bună de la solŭ, s'aŭ întorsŭ la scaunŭ, și aŭ trimisŭ și înaintea soluluĭ pen țĕră pre la tóte conacele de i-aŭ tăĭatŭ obrócele.

Sosindŭ solul acela la Țarigrad, aŭ aflatŭ Impĕrăția luĭ Sultan Osman la mare turburare, și închisŭ Țarigradul de rĕdicatul Enicerilorŭ asupra Impĕrățieĭ; și aŭ ținutŭ aceea turburare 9 dile, închișĭ toțĭ cineșĭ la casele sele cu mare grijĕ și spaimă. Decĭ, solilorŭ și ómenilorŭ celorŭ strĕinĭ, eșise poroncă de la Caĭmacamul ce era subt acea vreme, nime dinafară de casa luĭ sĕ nu easĕ. Așa și soluluĭ Leșescŭ i-aŭ eșitŭ rĕspunsŭ sĕ ste dinafară de Țarigrad. Și aŭ ședutŭ solulŭ tóte dilele acele dinafară, la unŭ satŭ, ce se chĭamă Halcali, până la aședarea luĭ Sultan Mustafa, ce aŭ stătutŭ Impĕratŭ în locul luĭ Sultan Osmanŭ.

Ĕră pricina rĕdicăreĭ Enicerilorŭ asupra Impĕrățieĭ era acésta: întorcêndu-se Sultan Osman de la Hotin fĕră isbândă, da tótă vina Enicerilorŭ, cum că n'aŭ vrutŭ ca sĕ stea la rĕsboiŭ cum se cade slujitorilorŭ celorŭ buni, mustrându'ĭ pururea că suntŭ buni numaĭ de beție, sĕ hie călcătorĭ legiĭ luĭ Mehmet. Ce'și aședase gândul pre toțĭ sĕ'ĭ stingă, și sĕ facă slujitorĭ Arapĭ, carĭĭ stătuse la Hotin maĭ tare la rĕsboiŭ. Și așa în tóte noptile îĭ zugruma pre Enicerĭ. Ce, neputêndŭ a'și plinire gândul așa pre voĭe în Țarigrad, 'și-aŭ alesŭ cale spre Anadol, la mormêntul prorocului seŭ, la închinăciune, și aŭ pusŭ de aŭ strigatŭ pre obiceiŭ strigătoriĭ, dându scire de gătirea purcesului Impĕrățieĭ.

Vedêndŭ Enicerĭĭ gândul Imperatului lorŭ, aședatŭ spre stingerea lorŭ, întâiŭ

www.dacoromanica.ro

la Muftiul și la Vizirul, în glótă adunați, aŭ mersŭ, și aŭ strigatŭ sĕ grăéscă Impĕratuluĭ, ca sĕ se lese de acea cale, hiindŭ de curând descălecați din óste, lipsiți de tóte. Ce dacă n'aŭ pututŭ face nimică cu graĭul Vizirului și a Muftiului sĕ întórcă pre Impĕratul din cale, a doua ḑi s'aŭ strinsŭ cu toțiĭ, plecândŭ spre sine pre Spahiĭ, și aŭ mersŭ la curtea Impĕrătéscă, și aŭ strigatŭ sĕ se lase Impĕratul de cale ; însĕ, atunce venise fără arme. Ce rĕspunḑêndu-le Sultan Osman că așa va sĕ facă, și va face, a treia ḑi aŭ venitŭ cu arme iar la curțile Impĕrătescĭ, mulțime din tóte unghiurile Țarigraduluĭ, mulțĭ cariĭ nice Enicerĭ nu eraŭ, și aŭ lovitŭ casele Impĕrătescĭ. Și îndată hadîmbiĭ ce eraŭ frunte în curtea Impĕrătéscă 'i-aŭ făcutŭ fărime. Singuru Sultan Osman deodată aŭ scăpatŭ la grajdurĭ; ce 'l-aŭ găsitŭ Enicerii.

Era în casele cele de la grădină, Sultan Mustafa, unŭ unchiŭ a luĭ Sultan Osman, ascuns, care fusĕse ântêiŭ Impĕratŭ puțină vreme : hiindŭ la hire fórte prostan, 'l-aŭ fostŭ scosŭ din Impĕrăție, și'lŭ ținea ascunsŭ între grădinĭ. Acolo oblicindu'lŭ Enicerii, aŭ năvălitŭ și 'l-aŭ apucatŭ de acole înspăimântatŭ de mórte, și 'l-aŭ pusŭ în scaunŭ, strigândŭ cu toțiĭ: «Acesta ni'ĭ Impĕratŭ!»

Dacă aŭ stătutŭ Sultan Mustafa Impĕratŭ, cu învĕțătura luĭ aŭ luatŭ Enicerii pre Sultan Osman, și 'l-aŭ pusŭ prę unŭ calŭ prostŭ, acoperitŭ pe capŭ, sĕ nu'lŭ cunóscă nime, și îlŭ duceaŭ îndată la Edecule. Apoĭ, temêndu-se Sultan Mustafa sĕ nu easĕ cumva ĭar la Impĕrăție, aŭ trimisŭ poroncă sĕ'lŭ omóre; și omorindu'lŭ Enicerii pe cale la Edecula, 'l-aŭ îngropatŭ la unŭ mecetŭ Impĕrătescŭ fără de nice o cinste.

Decĭ solul Leșescŭ 'șĭ-aŭ datŭ solia la Sultan Mustafa, întrândŭ în Țarigrad cu acea podóbă și vălhvă, câtŭ este în voróva Țărigrădenilor solia aceea până astădĭ. Potcóve de argintŭ la o sémă de caĭ bătute câte cu unŭ cuĭŭ, anume sĕ cadă pe ulițe, și alte sburdate cheltuele, carele tóte acele pre acelŭ solŭ 'l-aŭ adusŭ la mare nevoĭe și cheltuĭală, și pre Leși la mare căință. Câtŭ, este legatŭ cu Seim, ómenĭ marĭ ca aceĭa de atuncĭ sĕ nu maĭ trimiță la Turcĭ. Sĕ nu hie fostŭ nevoința Raduluĭ Vodă, Domnuluĭ Muntenescŭ, că dupĕ ce sloboḑise Turcii pre solŭ, s'aŭ têmplatŭ de lovise atuncĭ nisce Căzacĭ pre marea Négră, și repeḑise Impĕrăția de olacŭ céușŭ sĕ întórcă pre solŭ; ĕră Radul Vodă, de maĭ 'nainte simțindŭ povestea, 'i-aŭ datŭ de sîrgŭ cale prin țéra Unguréscă.

Spunŭ pentru solul acela, dacă 'l-aŭ dusŭ la Impĕrăție, dupĕ adunare nimică n'aŭ vrutŭ sĕ ḑică, căutândŭ pre dupe sine vre-unŭ scaunŭ sĕ șadĕ, și șeḑêndŭ sĕ'șĭ dea solia. Și așteptândŭ câtva, vĕḑêndŭ că nu'ĭ daŭ scaunŭ, cabaniță ce era pe dênsulŭ învĕlindu-o o aŭ pusŭ gios și aŭ ședutŭ pre dênsa în locŭ de scaunŭ; și dupĕ solie n'aŭ vrutŭ sĕ maĭ priimască haina aceea, rĕspunḑêndŭ sĕ hie prețul eĭ la visteria Impĕrătéscă de unŭ scaunŭ, ca sĕ hie de solii Leșescĭ. Și acéstă poveste aŭ rĕmasŭ de acea solie, și alte cheltuelĭ desfrânate peste mĕsură.

Nimică așa de însemnatŭ ca în ceĭ-alțĭ anĭ domnieĭ acesteĭ a luĭ Stefan Vodă Tomșea nu s'aŭ têmplatŭ. Ce era țéra în pace și în totŭ bișugulŭ, câtŭ părea hie cuĭ că nu este domnia celuĭ d'âmtâĭŭ, totŭ în zarve, și până la dom-

www.dacoromanica.ro

nia luĭ acésta. La tóte birurile din anŭ în anŭ se ţinea la visteria Impĕrătéscă câte 5,000 de galbinĭ, lefile dărăbanilorŭ.

Numaĭ nice într'unŭ chipŭ nu'lŭ lăsa Radul Vodă, Domnul Muntenescŭ. Ce săpându'l totdeauna, şi astădĭ şi mâne, i-aŭ venitŭ mazilia luĭ Stefan Vodă, care i s'aŭ prilejitŭ şi mórte în Ţârigrad, unde tótă averea i-aŭ luatŭ Impĕrăţia.

Domnul Stefan Vodă Tomşea, mare vĕrsătorŭ de sânge, grosŭ la hire, prostaticŭ, câtŭ îĭ părea că aşa este bine, âncă în domnia d'âmtêiŭ. Ĕră la a doua domnie cu multŭ schimbatŭ într'altŭ chipŭ, după patimĭ ce'ĭ venise şi luĭ la capŭ.

Acestŭ Domnŭ aŭ făcutŭ şi Biserica Domnéscă de pe Pórtă. [1])

CAP. XIX.

A doua Domnie a Raduluĭ Vodă celŭ Mare.

Domnia Raduluĭ Vodă celuĭ Mare, Impĕrăţie, nu domnie semănătóre, şi pentru lucrurile şi tocmelile caseĭ luĭ, i-aŭ dĭsŭ Radu Vodă cel Mare.

Scrie Plutarch, vestitŭ Istoricŭ, la viaţa luĭ Alecsandru Macedon, carele aŭ scrisŭ Alecsăndria cea adevĕrată, nu basne cum scrie o Alecsăndrie din Grecie, orĭ dintr'alte limbĭ scósă pe limba Românéscă, plină de basne şi scornidurĭ. Elŭ dice că hărnicia Impĕraţilorŭ şi a Domnilorŭ maĭ multŭ se înţĕlege din cuvintele lorŭ şi din sfaturĭ grăite de dênşiĭ, şi care, cum şi până încâtŭ aŭ fostŭ, de câtŭ din rĕsbóĭe făcute de dênşiĭ; că rĕsbóĭele, averea şi prilegiul vremiĭ face maĭ de multe orĭ; ĕră cuvêntul şi sfatul înţĕleptŭ din singură hirea isvoresce pên încâtŭ este, precum dice şi înţĕleptul Solomon: «Din rostul direptuluĭ isvoresce înţĕlepcĭune.»

Fost-aŭ acestŭ Domnŭ, Radul Vodă, deplinŭ la tóte, şi întregŭ la hire; cuvêntul ce grăĭa, ca o privală era tuturorŭ, judecăţile cu mare direptate, şi socotélă fără făţărie, cu cinste, ĕră nimĕruĭ cu voĭe veghĭată. Avea acestŭ cuvêntŭ Domnul: «hie carele când judecă pre unŭ boĭerŭ cu unŭ curténŭ, ochiĭ Domnuluĭ să hie spre boĭer, ĕră judeţul pre calea sa să mérgă. Şi aşa, când se pîresce unŭ curténŭ cu unŭ ţĕranŭ, maĭ de cinste să hie curténul, şi la cuvêntŭ şi la căutătura Domnuluĭ; ĕră neabătându-se gĭudeţul din calea sa cea diréptă.» Şi la multe divanurĭ dicea càtre Vorniciĭ de glótă (de Pórtă): «Vornice, di celuĭ omŭ, mâne să maĭ easă la divanŭ;» ferindŭ să nu hie greşitŭ cumva gĭudecata. Şi de se têmpla greşitŭ gĭudeţul la unŭ Divanŭ, să îndirepte la altul. Dicea de multe orĭ: «Nimicŭ aşa nu ocăresce pre Domnŭ, ca cuvêntul nestătătorŭ». Pentru boĭerĭ dicea: «De mare folosŭ şi cinste este Domnieĭ şi ţĕreĭ boĭerinuĭ înţĕleptŭ şi avutŭ, că dacă are Domnul cincĭ-şese boĭerĭ avuţĭ, nice de o nevoie a ţĕreĭ nu se teme». Cu boĭerinul ca cu unŭ boĭerinŭ, cu slujitorul ca cu unŭ sluitorŭ, cu ţĕranul ca cu unŭ ţĕranŭ vorovĭa, şi totŭ cu blândeţĕ, şi cu mare înţĕlepciune; că de şĭ era răpitŭ la vremea sa, ĕră nu îndelungŭ.

Pre boĭerĭ la mare cinste îĭ avea, şi dicea: «Pre unŭ omŭ dacă'lŭ boĭeresce

[1]). Care Beserică o aŭ măritŭ şi o aŭ înfrumuşatŭ, de unde este scaunul Domnescŭ spre uşe, Măria sa Mihaĭ Racoviţă Voevod, la domnia sa cea d'âmtêiŭ, în anul 7213.

www.dacoromanica.ro

Domnul, nu încape sĕ'lŭ suduéscă. Ce, de nu se pórtă cum se cade unuĭ boĭerŭ, sĕ'lŭ ştcótĕ, şi ştĕ pŭe altul în locul luĭ; éră a'lŭ suduire séŭ sĕ nu i se tréca cuvêntul grăitŭ, cu cale nu i se cade».

Avea o slugă Radul Vodă, încă din copilăria sa, căruĭa, socotindŭ că nu'ĭ este de boĭerie, îlŭ socotea deamână, éră boĭerie nu'ĭ da. Ce elŭ, vĕḑêndu-se afară din rôndul altora, pe hirea omenéscă ce este pururea silitóre in viaţă sĕ hie între ceĭ de cinste şi de frunte, s'aŭ rugatŭ Mitropolituluĭ şi boĭerilorŭ, sĕ grăéscă Raduluĭ Vodă pentru dênsul, sĕ nu hie uĭtatŭ, hiindu'ĭ slugă de atâta vreme, şi aşteptândŭ in norocul stăpînu-seŭ sĕ hie şi elŭ între ómenĭ. Grăit'aŭ boĭeriĭ cu toţiĭ pentru elŭ, sĕ nu hie uĭtatŭ, ca o slugă vechiă ce era, că şi slugile in nădejdea stĕpînilorŭ sĕĭ sĕ agĭungă şi eĭ a hire între ómenĭ, maĭ multŭ slujescŭ.

Răspuns'aŭ Radul Vodă boĭerilorŭ: «Mie sĕ nu vi se tréca cuvêntul vostru, nu mi se cade; éră eŭ sciŭ hirea omuluĭ că nu'ĭ de boĭerie; éră, iacă'lŭ voiŭ boĭeri, pentru voĭa Domniilorŭ vóstre». Şi a doua ḑi 'l-aŭ chĭematŭ şi i-aŭ datŭ Vătăjiă de Divanŭ, care era de cinste in ḑilele Raduluĭ Vodă; şi Aproḑiĭ de Divanŭ, câtŭ maĭ de cinste nice la o domnie n'aŭ fostŭ. Cu urşinice mulţĭ, şi cu cabaniţă cu jderŭ, şi cu hulpĭ îmbrăcaţĭ; şi orĭ la cine, şi la ce boĭerinŭ mergea cu carte Domnéscă, in picióre sta boĭerinul, până ce četea cartea.

N'aŭ trecutŭ sĕptĕmăna, aŭ şi venitŭ jalobă din târgŭ la Divanŭ de la nisce femeĭ, pre acelŭ Vătavŭ de Aprozĭ noŭ, pentru silă ce le făcuse şi le bătuse in târgŭ. Aŭ căutatŭ Radul Vodă la boĭerĭ şi le-aŭ ḑisŭ: Aŭ nu v'amŭ spusŭ că acestŭ omŭ de boĭerie nu este? Éră cătră dênsul aŭ ḑisŭ: eŭ, măre, încă pe boĭerie n'amŭ apucatŭ a'ţĭ ḑice. Şi aŭ şi ḑisŭ Armaşuluĭ: «ĭeĭ gărbaciul;» şi aŭ pusŭ de i-aŭ datŭ 300 de toĭege.

Numaĭ, cu nime in lume fără vină; aşa şi Radul Vodă, cu mare pustietate ţĕreĭ, care nu se va uĭta din pomenirea ómenilorŭ in vecĭ. Şi de miratŭ este cum aŭ încăputŭ înfr'o înţĕlepciune ca aceea, o vină ca acésta. Aşa era de greŭ ţĕreĭ, câtŭ se pustiise curtea şi ţéra. Ce pricină are hi fostŭ, nu sciŭ, fără de totŭ sburdată podóba curţiĭ. Nime din boĭerĭ pên in ceĭ alŭ treĭa, cu haĭne cevaşĭ próste sĕ nu hie, că era de scârbă. Postelniceiĭ, copiiĭ din case cu marĭ podóbe şi cu foţaze la caĭ. Mare'ĭ înţĕlepciunĭ acestuĭ Domnŭ, mare întunecare, că Domnul este sĕ se pórte cum biruesce venitul ţĕreĭ.

Birul ţĕreĭ era legatŭ la Tighina şi la cetatea Albă, pre acele vremĭ. Ce veniaŭ Eniceriĭ la birŭ, şi până cu hamgĭerile sărĭaŭ la boĭerĭ. Acésta vĕḑêndŭ Radul Vodă, aŭ mutatŭ birul sâ se ducă in Ţarigrad la Impĕrăţie, că credinţă ca aceea avea Radul Vodă la Impĕrăţie, care n'aŭ maĭ avutŭ nice maĭ nainte de dênsul, nice pre urmă altŭ Domnŭ, câţĭ aŭ fostŭ in ţéra. Şi Crăiile creştinescĭ, ales Leşiĭ, Ungurĭĭ şi alte ţĕrĭ creştinescĭ, multŭ folosŭ aveaŭ de elŭ; că de multe primejdiĭ fiĭ ferea, ca unŭ creştinŭ păḑindŭ slujba diréptă cătră Impĕrăţie, şi datoria creştinéscă păzĭa, precum s'aŭ arătatŭ şi la Hotin cu miḑilócele luĭ la pacea ce s'aŭ făcutŭ între Turcĭ şi între Leşĭ, şi apoĭ cu solul Leşescŭ, Cnézul Dezbaraj, căruĭ i-aŭ datŭ cale prin ţéra Unguréscă, gătitŭ acelŭ solŭ de oprélă la Impĕrăţie. Decĭ, şi la Turcĭ credinţă, şi la Creştinĭ laudă aveá, că tóte eraŭ cu întĕlepciune legate.

www.dacoromanica.ro

Radul Vodă domnia aice în ţéră la noi. Éră fiul seŭ, Alecsandru Vodă, in ţéra Muntenéscă; şi la acéstă domnie aŭ făcutŭ şi nunta, la Tecuciŭ, fecĭorulŭi seŭ cu fata luĭ Scărlatŭ, omŭ vestitŭ între Ţărigrădenĭ, la care veselie eraŭ adunate doĕ ţerĭ, ţéra nóstră şi ţéra Muntenéscă. Scaunele boĭerilorŭ de Moldova dinadrépta Domnuluĭ de Moldova; éră dinastânga, boĭerĭĭ Muntenescĭ ţineaŭ dvorba, şi aşa şi căpiţeniile de slujitorĭ. Divanurĭ, case, cerdace, făcute anume de aceea trébă, cu lucrătorĭ de âmbe părţile la satŭ la Movilenĭ, in malul Siretuluĭ, dincóce, unde şi solĭ strĕinĭ cu darurĭ eraŭ veniţĭ de la Ungurĭ, şi de la câţĭ-va Domnĭ din ţéra Leşéscă. Şi aŭ trăgănatŭ acea nuntă până a doua septemănă, cu mare petrecăniĭ şi bişugurĭ.

Pacea era temeĭnică pre acea vreme din tóte părţile, fără numaĭ ce dodeĭaŭ Tătarĭĭ, Cantemirescĭĭ, cu trecătorile sele in ţéra Leşéscă, că se desbătuse Cantemirescĭĭ de subt ascultarea Hanilorŭ, şi şedeaŭ cu órdele sele dincóce de Nistru, in câmpiĭ Cetăţiĭ Albe, şi a Chilieĭ, ce se ţice Bugeagul, şi'ĭ dedese Impĕrăţia Păşia luĭ Cantimir, de se scria Paşă, şi in toţĭ aniĭ lovĭa in ţéra Leşéscă, precum şi atunce in ţilele Raduluĭ Vodă. Nu aşa cu zăbavă, după pacea legată între împerăţia Turculuĭ şi între crăia Leşéscă, aŭ lovitŭ órdele luĭ pre la Sniatin tótă Pocuţia fără-veste, şi aŭ făcutŭ mare robie şi plean; şi după aceea pradă a Leşilorŭ curînd aŭ lovitŭ şi in ţéra Muntenéscă până in Buzĕŭ, de aŭ făcutŭ multă pradă la Muntenĭ. Şi aŭ săritŭ Fălcenĭĭ, şi Cuurlueniĭ şi Tecuceniĭ cu porunca Raduluĭ Vodă, de aŭ lovitŭ pre Tătarĭ la întorsŭ, şi le-aŭ luatŭ tótă dobânda, şi robiĭ; şi aŭ făcutŭ Radul Vodă mare jalobă la Impĕrăţie, din care se apropiase luĭ Cantemir Paşa scârbă mare de la Impĕrăţie, şi nu s'aŭ scăpatŭ maĭ pre urmă de dênsa pentru aceste fapte.

Curînd după ce aŭ arsŭ curţile Domnescĭ aicea in Iaşĭ, s'aŭ mutatŭ Radul Vodă la Hîrlăŭ cu şederea; şi aşa îndrăgisĕ locul la Hîrlăŭ, câtŭ in tóte verĭ acolo şedea cu tótă casa luĭ; că tocmise şi curţile cele Domnescĭ, şi bisericĭ aŭ fĕcutŭ noue in Hîrlăŭ câte-va.

Omŭ bolécŭ fiindŭ Radul Vodă, şi de mânĭ şi de picĭóre, care bólă podagră şi heragra se ţice, n'aŭ trăgănatŭ viaţa îndelungatŭ, şi acolo la Hîrlăŭ i s'aŭ sfârşitŭ viaţa.

Den mare primejdie s'aŭ prilejitŭ de aŭ scutitŭ ţéra atuncea mórtea Raduluĭ Vodă, că se suise Tătarĭĭ cu singur Calga. Sultan den Krîm, şi cu Cantemir Paşa den Bugécĭ, cu patruţecĭ miĭ de Tătarĭ, cu pradă in ţéra Leşéscă, pentru oprite cojócele lorŭ de Leşĭ, ce le legase la Hotinŭ, cum s'aŭ pomenitŭ maĭ sus; şi le-aŭ ţinutŭ calea oştile Leşescĭ cu Coneţpolski, Hatmanul Leşescŭ, de curîndŭ eşitu den Edicula, de închisóre de la Ţarigrad, ĭarăşĭ cu nevoinţa Raduluĭ Vodă; şi aşa aŭ bătutŭ pre Tătarĭ câtŭ şi Sultanu şi Cantemir aŭ scăpatŭ cu fuga. Ce vrêndŭ sĕ-şĭ acopere ruşinea, verĭ ne verĭ sĕ prade ţéra, dându vină Raduluĭ Vodă cum elŭ sĕ hie datŭ scire Leşilorŭ, de s'aŭ gătitŭ asupra lorŭ. Ce, décă aŭ sciutŭ de mórtea Raduluĭ Vodă, n'aŭ stricatŭ in ţéră nimică, fără ce aŭ fostŭ de hrana cailorŭ, că era Cantemir fĕrtatŭ luĭ Barnovski Hatmanul, şi satele luĭ nice-odată den calea lorŭ nu se bejeneaŭ, când treceaŭ pre la Cernăuţĭ ordele in ţéra Leşéscă; ce petrecea Cantemir la Toporăuţĭ cu ţilele, in casele luĭ Barnovski Hatmanul.

www.dacoromanica.ro

Ósele Raduluĭ Vodă cu cinste le-aŭ pornitŭ den Hârlăŭ la ţéra Muntenéscă, in Monastirea făcută de dênsul la Bucurescĭ, cu Hrizea Visternicul, şi cu Trufanda Postelnicul, şi cu Costin, Postelnicul alŭ doile pre atuncĭ. Éră in scaunul ţĕreĭ aŭ stătutŭ Domn Barnovski Hatmanul.

CAP XI.

Domnia luĭ Barnovski Vodă.

După mórtea Raduluĭ Vodă celuĭ Mare, boïerĭĭ şi ţéra vĕdêndŭ pre Barnovski, ce era Hatman pre aceea vreme, omŭ de ţĕră şi fŏră ficĭorĭ, cunoscutŭ şi la Pórta Impĕrăţieĭ pentru slujbele ce făcusĕ la Hotin in vremea luĭ Sultan Osman, şi sciutŭ şi căpiteniilorŭ Tătărescĭ, ales a luĭ Cantemir, cu carele legase prieteşugŭ încă den mârzăcia luĭ la Toporĕuţĭ, la o trecĕtóre a luĭ spre ţéra Leşéscă, aŭ alesŭ cu glasurile tuturorŭ pre Barnovski Hatmanul la Domnie.

Indată aŭ trimisŭ o sémă de boïerĭ la Impĕrăţie de i-aŭ adusŭ stégu de Domnie; éră Barnovski Vodă, dacă aŭ stătutŭ la Domnie, ântêiŭ aŭ stătutŭ după grija ţĕreĭ, ceĭ venise asupră de la Tătarĭ, cum s'aŭ scrisŭ maĭ sus, şi aŭ trimisŭ la Calga Sultan şi la Cantemir Paşa daruriĭ, şi aŭ întorsŭ vrăjmăşia Tătarilorŭ ce gătise asupra ţĕreĭ, carea era stricată fórte rĕŭ de la Radul Vodă.

Éră rĕsboiul Tătarilorŭ atuncĭ cu Leşiĭ aŭ fostŭ aşa: Neţiindu-se Leşiĭ de cuvêntul ce legasĕ la Hotin, sĕ deïe Tătarilorŭ den anŭ in anŭ cojóce trĭĭdecĭ de miĭ, s'aŭ sculatŭ Calga Sultanul, fratele Hanuluĭ, şi Cantemir Paşa, cu 40,000 de Tătarĭ, şi aŭ lovitŭ ţéra Leşéscă in trĭĭ părţĭ: pe o parte Calga Sultan, pre altă parte Salmaşa Mârza, pe a triea parte Cantemir Paşa, şi aŭ prădatŭ până la Sokal şi până maĭ sus de Liov. Ce i-aŭ lovitŭ Leşiĭ, şi ântêiŭ pre Calga Sultan, Coneţ-Polski Hatmanul şi cu Hmileţkiĭ, şi aŭ peritŭ acolo mulţime de Tătarĭ, şi unŭ fecĭorŭ a luĭ Cantemir aŭ căḑutu la robie, şi unŭ frate a Hanuluĭ maĭ micŭ de Calga, la Leşĭ, care maĭ pre urmă aŭ eşitŭ şi aŭ fostŭ Han la Crîmŭ, de âmbla cu Hmil in ţéra Leşéscă; éră partea luĭ Salmaşa Mârza, şi a luĭ Cantemir nu eraŭ de totŭ rĕsipite, măcar că şi pre Cantemir Paşa lovise ĭar Leşiĭ cu Lĭuḑomirskiĭ. Ce de totŭ rĕsipĕ a facere acestorŭ órde n'aŭ pututŭ. Şi, strîngêndu-se órdele ĭar la Nistru, câţĭ scăpaseră, şi Calga Sultan, numaĭ ce eraŭ sĕ prade ţéra Moldoveĭ, dându vină Raduluĭ Vodă că aŭ datŭ scire Leşilorŭ pentru dênşiĭ; şi sĕ nu se hie prilejitŭ mórte Raduluĭ Vodă, şi cu nevoinţa luĭ Barnovski Vodă, n'are hi hălăduitŭ ţéra atuncea de mare primejdie.

Ce precum florile, şi pomiĭ, şi tótă verdéţa pământuluĭ staŭ ovelite şi împedecate de rĕcéla brumeĭ, căḑută fŏră vreme, şi apoĭ după lină căldură a sóreluĭ vinŭ ĭar la hire şi la frumuseţile sele cele dântêiŭ, aşa şi ţéra, după greutăţile ce eraŭ la Radul Vodă (carea vécurilorŭ de miratŭ aŭ rĕmasŭ, cum aŭ pututŭ încăpea întru înţelepcĭunea aceluĭ Domnŭ, acea nemilă de ţĕră), aŭ venitŭ fŏră zăbavă ţéra la hirea sa, şi până la anul s'aŭ âmplutŭ de ómenĭ şi de totŭ bişugul.

www.dacoromanica.ro

Milele Domnilorŭ potŭ aşeda ţĕrile; nemila şi lăcomia facŭ rĕsipă ţĕrilorŭ. Făcusĕ Barnovski Vodă mare volnicie,ântêiŭ curţiĭ, sĕ deĭe la birŭ numaĭ odată. in anŭ; şi óre cine den curtemi, de nevoĭe, are hi rĕsĕritŭ den ocinile sele la satŭ boĭerescŭ, la satŭ Domnescŭ pre toţi 'i-aŭ adusŭ la breslele sele, şi la locurile sele; şi sĕliştilorŭ unde se pustiisĕ aŭ datŭ sloboḑenie, chemândŭ ómenĭ den ţéra Leşéscă; şi aşa, in puţină vreme s'aŭ âmplutŭ ţéra de ómenĭ,

La alŭ doile anŭ alŭ Domnieĭ sele 'i-aŭ venitŭ poruncă de la Impĕrăţie sĕ margă cu oştile ţĕreĭ la Daşov pentru intărirea Daşovuluĭ; că, măcar că legasĕ pacea acésta la Hotin între Turcĭ şi între Leşĭ, sĕ nu ămble Tătarĭĭ in ţéra Leşéscă stricândŭ, nice căzacĭĭ pre mare la Turcĭ; ĕră nu puteaŭ opri âmbe părţile pre aceste némurĭ, nice pre Tătarĭ Turcĭĭ, nice pré Căzacĭ Leşiĭ; ce ţovĭaŭ totŭ-déuna şi Căzacĭĭ pre marea Négră locurile Turcescĭ, şi maĭ multŭ Daşovul avea nevoĭe in tótă vremea de dênşiĭ. Decĭ, aŭ mersŭ şi Barnovskiĭ Vodă într'acela anŭ de aŭ lucratŭ tótă vara pen pregĭurul cetăţeĭ, tocmindŭ zidurile şi şanţurile, şĭ cu Muntenĭĭ şi cu nesce Paşĭ orônduiţĭ de la Impĕrăţie pre acea trébă.

Dupĕ slujba ce aŭ făcutŭ Barnovski Vodă Impĕrăţieĭ la Daşov, domnea cu mare fericire ţĕreĭ, stândŭ totŭ de a tocmire ţéra şi de a facere lucrurĭ Dumneḑeescĭ; şi aŭ sĕvêrşitŭ monastirea Mare în dricul oraşuluĭ Iaşilorŭ, unde este hramul Sfânta Maria, apoĭ monastirea Hangul, la munte, den pajişte o aŭ ziditŭ; monastirea Dragomirna o aŭ sĕvêrşitŭ, fiindŭ urzită de Crimca Mitropolitul, aprópe de târgul Suceveĭ, şi monastirea Bărnova din codrul Iaşilorŭ, carea apoĭ o aŭ sĕvêrşitŭ Dabija Vodă, fĕră biserică în multe locurĭ, şi biserica luĭ Sveti Ión, în oraşŭ în Iaşĭ, de maĭcă-sa zidită. Elŭ aŭ lăsatŭ moşia sa, satul Toporeuţiĭ, de la Cernăuţĭ, şi satul Şipotile de la Hârlăŭ, a patru Patriarşi cu blăstemŭ, âmtêiŭ cu ţéra sĕ nu fie amestecaţi la alte dărĭ, fĕră numaĭ la birŭ. Ce binele pururea este gingaşŭ, şĭ pentru pĕcatele ómenilorŭ nu în multă vreme stătătorŭ. Pentru 40 de pungĭ de banĭ ce 'i-aŭ cerşutŭ Vizirul luĭ Barnovski Vodă, ferindŭ ţéra de obiceiŭ, i-aŭ venitŭ mazilia, neplinindŭ âncă 4 anĭ la Domnie; şi mulţĭ cariĭ eraŭ priétenĭ ilŭ sfătuiaŭ sĕ nu se pue împrotiva unuĭ Vizirŭ, ce sĕ dea aceĭ banĭ sĕ nuĭ vie vre o primejdie. N'aŭ vrutŭ nice intr'unŭ chipŭ sĕ priméscă, sĕ nu se facă asupra ţĕreĭ obiceiŭ; urmândŭ pre Petru Vodă care aŭ făcutŭ monastirea Galata, carele, avêndŭ dodeĭală tot-déuna de la Turcĭ cu dările, aŭ strînsŭ boĭerĭĭ şi ţéra, şi le-aŭ ḑisŭ că nu maĭ póte sătura pântecele Turcilorŭ celŭ fĕră fundŭ, şi luându'şĭ ḑioa bună de la toţi, aŭ lăsatŭ Domnia, şi s'aŭ dusŭ pren ţéra Leşéscă la Veneţia, unde 'şĭ-aŭ sfêrşitŭ şi viaţa, cu vecĭnică pomenire în ţéră. Decĭ, se cunósce că acestĭ Domnĭ aŭ fostŭ maice direpte ţĕreĭ, ĕră nu maştehe, când pentru obiceiŭ sĕ nu se facă în ḑilele lorŭ cu greulŭ ţĕreĭ, Domniile 'şĭ-aŭ lăsatŭ, şi asuprelele ţĕreĭ n'aŭ primitŭ sĕ fie de la dênşiĭ.

Aşa aŭ făcutŭ şi Barnovskiĭ Vodă, măcar că cu fórte prostŭ sfatŭ. Decĭ, dupĕ mazilie n'aŭ mersŭ la pórtă, ce'şĭ cumpĕrase unŭ târgŭ în ţéra Leşéscă, anume Ustia, cu câte-va ocinĭ, nu departe de Nistru; şi dupĕ mazilia ce 'i-aŭ venitŭ, aŭ mersŭ cu casa luĭ în ţéra Leşéscă, la Ustia; ĕră Domn în locul luĭ aŭ venitŭ Alecsandru Vodă, feciorul Raduluĭ Vodă celuĭ Mare.

www.dacoromanica.ro

CAP. XII.

Domnia luĭ Alecsandru Vodă, fecĭorul Radulu Vodă, şi a luĭ Moĭseĭ Vodă, şi a luĭ Alecsandru Vodă Ilieş.

Aceste treĭ domniĭ, a luĭ Alecsandru Vodă, fecĭorul Radulu Vodă, şi a luĭ Moĭseĭ Vodă domnia de'ntêiŭ, şi a luĭ Alecsandru Vodă Ilieş, subt unŭ capŭ închidemŭ, pentru că tóte aceste domniĭ, şi scurte, câte gĭumĕtate de anŭ unele, altele peste anŭ óre-ce cu puţin trăitóre aŭ fostŭ, şi nice lucrurĭ aşa însemnate nu s'aŭ têmplatŭ.

Maĭ cu greŭ 'mĭ-aŭ fostŭ a scriere, ĭubite cetitorĭule, de aceste domniĭ, de câtŭ de cele maĭ de-demultŭ trecute; că de aceste Domniĭ, ce maĭ sus scriemŭ, nicăĭrĭ nice într'unŭ Leatopiseţŭ străinŭ nu se află pomenitŭ, orĭ căcĭ aŭ fostŭ scurte, orĭ că nimică aşa alesŭ nu s'aŭ prilejitŭ în ḑilele lorŭ. Ce câtŭ amŭ pututŭ înţĕlege den boĭerĭ bĕtrânĭ den ḑilele lorŭ, pre rôndul seŭ mergêndŭ, cursulŭ anilor 'ţĭ-amŭ însemnatŭ. Dupĕ eşitul luĭ Barnovschi Vodă în ţéra Leşéscă, aŭ venitŭ Domnŭ ţereĭ Alecsandru Vodă, fecĭorul Radulu Vodă celuĭ Mare. In vestea tătâne-seŭ ce avea la Impĕrăţie i se dedesĕ Domnia. Ce cu câtŭ cerul de pămêntŭ, cu atâta de hirea tătâne-seŭ departe: omŭ şi de trupŭ şi de hire slabŭ, bolécŭ, care lucru înţĕlegêndŭ şi Impĕrăţia că nu este de domnia ţĕreĭ de margine ca acésta, neplinindŭ bine gĭumĕtate de anŭ i-aŭ venitŭ mazilia.

Se ispitise Barnovski Vodă óre ce la margine cu trimisul luĭ, Nicoriţă Hatmanul, la Toporeuţĭ, în ḑilele aceştiĭ domniĭ a luĭ Alecsandru Vodă. Ce i-aŭ eşitŭ oştĭ împrotivă cu Lupul Vornicul şi cu Grama Stolnicul, şi aŭ împinsŭ pre Nicoriţă de la marginea ţĕreĭ.

Dupĕ mazilia luĭ Alecsandru Vodă, fecĭorul Radulu Vodă, aŭ venitŭ Domn ţĕreĭ Moĭseĭ Mogila Vodă, fecĭorul luĭ Simeon Vodă, omŭ blândŭ la hire, ca unŭ mielŭ, nice lacomŭ, nice cu rĕŭ nimĕruĭ. Multe case de gĭos lipsite a lŏcuitorilorŭ ţĕreĭ aŭ rĕdicatŭ, ales pre Cĭogolescĭ. Pace de tóte părţile; numaĭ de datornicĭĭ Turcĭ mare strînsóre şi silă era; şi de ómenĭ rĕĭ aşa se ămpluse ţéra, câtŭ aĭeve bulucurĭ ămblaŭ de prădaŭ, şi jăcuiaŭ ómeniĭ şi pre lângă oraşe.

Éră cum tóte domniile nu suntŭ fŏră nepriétenĭ, şi maĭ ales Domniĭ, maĭ mulţĭ neprietenĭ aŭ. Precum copacĭĭ ceĭ maĭ 'nalţĭ, maĭ multe vifore, şi maĭ marĭ vênturĭ sprijinescŭ, aşa şi Moĭseĭ Vodă, avêndŭ nepriétenĭ la Impĕrăţie, i-aŭ scornitŭ că va sĕ fugă în ţéra Leşéscă, pre urma luĭ Barnovski Vodă; care lucru înţĕlegêndŭ împĕrăţia, în taĭnă aŭ trimisŭ poruncă la Cantemir Paşa sĕ margă sĕ'lŭ pornéscă den scaunŭ spre Impĕrăţie, sĕ margă la pórtă; éră de ar vrea sĕ eĭe într'altă parte, sĕ'lŭ prindă, şi sĕ'lŭ trimiţă la pórta Impĕrăţieĭ.

www.dacoromanica.ro

Şi aşa, nesciindŭ nimică Moïseï Vodă, stătu Cantemir Paşa la Ţuţora, sprintenŭ cu o samă de oşteni aï seï, şi aŭ trimisŭ luï Moïseï Vodă pren céuşŭ cărţi de mazilie. Decï, numaï ce i-aŭ căutatŭ a purcedere spre Ţarigrad, şi în locul luï s'aŭ datŭ domnia ïar luï Ilieş Alecsandru Vodă, a doa domnie.

Cum aŭ venitŭ veste de domnia luï Alecsandru Vodă, la boïerï, mare mâhniciune în tótă curtea, maï alesŭ la boïerï, sciindu'ï hirea cu toţiï aceluï Domnŭ. Ce aŭ făcutŭ sfatŭ cu toţiï, şi îndată aŭ purcesŭ fruntea tótă den boïerï la Ţarigrad, cu jalbă la Impĕrăţie, pentru greul ce petrecea ţéra de domniï nesciuţorï rônduelelï: Lupul Vasilie Vornicul, ce aŭ fostŭ maï pre urmă şi Domnŭ, Cehan Vornicul, Savin Hatmanul, Costin Postelnicul, Urechiă Spătariul, Buhuş Visternicul, Furtuna Comisul, Başotă Logofĕtul şi alţï boïerï, cu numĕrul până la 80 de capete numaï den boïerï, fără alte căpitenïï de ţéră, şi aŭ purcesŭ cu toţiï la Ţarigrad. Gengeaï Logofĕtul şi Enachi Postelnicul aŭ rĕmasŭ Caïmacamï la scaunŭ.

Nepurcesŭ den Ţarigrad aŭ apucatŭ boïerïï pre Alecsandru Vodă, cu Domnia, că oblicisĕ elŭ de boïerï că vinŭ cu pârâ, cum nice într'unŭ chipŭ nu'lŭ primesce ţéra; şi aŭ trimisŭ înaintea boïerilor Alecsandru Vodă pre Batişte Veveli şi cu céuşï; Batişte sĕ le grăéscă bine, ĕră céuşiï sĕ'ï tragă pre boïerï ca sĕ se sparie, fără scirea Viziruluï fiindŭ acésta. Şi vĕdêndŭ céuşiï atătea capete, nu s'aŭ cutezatŭ a facere silă, şi âncă pre Batişte 'l-aŭ suduitŭ fórte tare, ales Cehan Vornicul.

Ĕră la curţile Impĕraţilorŭ multe rĕutăţï potŭ sĕ se facă peste scirea celorŭ maï marï. Aşa s'aŭ prilejitŭ şi boïerilorŭ celorŭ ce mersĕse, tuturorŭ. Până a agiungere eï la Vizirul, aŭ venitŭ într'o nópte, póte hi cu scirea Kihaeï Viziruluï, carïï multŭ potŭ fără scire, şi aŭ legatŭ pre câţïva den boïerï, ce eraŭ maï capite, şi i-aŭ ţinutŭ pren eşitorï închişï, peste scirea Viziruluï, şi numaï ce aŭ căutatŭ boïerilorŭ a facere tocmală cu Alecsandru Vodă şi legăturï. Se maï ispitiseră boïerïï, după ce aŭ eşitŭ den oprélă, sĕ mérgă la Vizirul, şi era gata lucrul acela; numaï s'aŭ têmplatŭ perirea Viziruluï. Pre uliţă mergêndŭ de la sĕraïurile Impĕrătescï la sĕraïurile sele, 'l-aŭ ucisŭ Eniceriï cu petre. Ce numaï aŭ căutatŭ boïerïï a primire pre Alecsandru Vodă; şi aŭ mersŭ la Patriarşie şi aŭ făcutŭ gïurămênturï Boïerïï, luï Alecsandru Vodă, şi Alecsandru Vodă boïerilorŭ, şi aşa aŭ purcesŭ den Ţarigrad spre ţéră.

Dacă s'aŭ aşedatŭ Alecsandru Vodă la scaunŭ (lupul pĕrul schimbă, nu hirea), totŭ pre acea cale, ca şi la Domnia d'întêïŭ, aŭ purcesŭ lucrurile. Ce cărpïau boïerïï cum puteaŭ trebile ţĕreï; ĕră Domnia maï multŭ îşï petrecea cu Batişte Veveli.

In ţéra Muntenéscă pre atuncï se rădicase Muntenïï pre Domnul lorŭ, Leon Vodă, pentru marï desfătăcïunï ce eraŭ într'acela Domnŭ; şi de'ntru tóte capetele ţĕreï Muntenescï era Mateï Vodă; şi de atunceşï aŭ stătutŭ elŭ la Domnia ţĕreï Muntenescï. Pre acele vremï, acelorŭ amestecăturï, scosĕse Alecsandru Vodă domnia fecïoruluï seŭ Raduluï Vodă în ţĕra Muntenéscă, totŭ în anuï d'întêïŭ a Domnieï sele. După ce aŭ venitŭ stégul de la Impĕrăţie a fecïoruluï seŭ de Domnie, 'l-aŭ pornitŭ sĕ mérgă în ţéra Muntenéscă, şi cu câteva glóte den ţéră. Ce i-aŭ eşitŭ Mateï Vodă, Domnul Muntenescŭ, înainte,

www.dacoromanica.ro

şi abĭe aŭ scăpatŭ, şi sîngurŭ Radul Vodă, cu sprijinéla unora den Moldovenĭ ce ş'aŭ alesŭ pre lîngă dênsul.

Cum s'aŭ rĕdicatŭ boĭerĭĭ şi ţéra pre Alecsandru Vodă.

Nice într'unŭ chipŭ sĕ amistuéscă Alecsandru Vodă fapta boĭerilorŭ, n'aŭ pututŭ, ce făcuse cu venirea împrotiva luĭ la Ţarigrad; şi nice boĭerilorŭ, nice într'unŭ chipŭ, lucrurile ce eraŭ fórte próste la tóte trebile nu le plăceaŭ. Şi dentru acestea adăogându-se necredinţa şi prepusul den ḑi in ḑi, aşedase în gândul seŭ, Alecsandru Vodă, numaĭ sĕ omóre pre o sémă de boĭerĭ, ales pre Vasilie Lupul Vornicul, şi pre Cehan Vornicul, şi pre Savin Hatmanul, şi pre Buhuş Vistiernicul, şi pre Urechiă Spătarĭul. Costin era mazilŭ la ţéră; ce orĭ sĕ'lŭ tragă în partea sa, Alecsandru Vodă, orĭ altŭ gândŭ avea, îlŭ chemaseră la curte şi'ĭ dare Hătmănia. Ce vĕḑêndŭ Costin lucrul îngroşetŭ între domnie şi între sfatŭ, de gândurĭ spurcate şi fórte rele, 'şĭ-aŭ luatŭ ḑioa bună pre câteva ḑile şi aŭ eşitŭ la ţéră. Éră celorŭ-alţĭ boĭerĭ tóte gândurile luĭ Alecsandru Vodă aŭ descoperitŭ Constantin Aseni, omŭ de casa luĭ Alecsandru Vodă, cum că în ḑioa de Pasce era sĕ'ĭ omóre, cu sfatul luĭ Batişte. Decĭ, şi boĭerĭĭ âmblaŭ toţĭ cu paza vieţeĭ.

Vĕḑêndŭ boĭerĭĭ cu adevĕratŭ urzită peirea lorŭ de Alecsandru Vodă, ca celŭ ce se înnécă se apucă de sabie cu mâna góla, s'aŭ vorovitŭ cu toţiĭ, şi aŭ datŭ scire ţereĭ; care, herbêndŭ în greutăţĭ şi în netocmele, pre lesne s'aŭ pornitŭ, şi nu numaĭ curtea, ce şi ţĕrănimea; şi atâta mulţime s'aŭ strînsŭ den tóte părţile, câtŭ nu încăpeaŭ în târgŭ, ce ămpluse locŭlŭ pe subt Miroslava pretutinderea, strigându pre Grecĭ de pren tóte ulicele.

Vasilie Lupul Vornicul era capŭ tuturorŭ lucrurilorŭ acestora. Dacă aŭ năbuşitŭ ţéra, aŭ mersŭ de aŭ spusŭ Domnieĭ aeve, cum s'aŭ rădicatŭ ţéra şi strigă pre Grecĭ; aŭ răspunsŭ Alecsandru Vodă: «dacă se rădică pre Grecĭ, pre mine se rădică;» şi vĕḑêndŭ atâta mulţime, nu s'aŭ apucatŭ de nimică, numaĭ de grijă sĕ hălăduéscă cu casa de glóte.

Aŭ mersŭ boĭerĭĭ cu toţiĭ la curte; şi la purcesulŭ Domnieĭ, sĕ nu sĕ hie pusŭ cu toţiĭ sĕ opréscă desfrânata prostime, pozna mare, şi abĭe în vr'o ţéră de s'arŭ hi întêmplatŭ. Ce totŭ pre lîngă Domnie aŭ mersŭ boĭerĭĭ, oprindŭ şi domolindŭ ţĕrănimea; éră maĭ nu era putere nice la boĭerĭ a oprire grosimea ţĕrănimeĭ pornită. Ce şi pre Vasilie Vornicul, anume că este şi elŭ unul den Grecĭ, aŭ svîrlitŭ unul cu unŭ osŭ, şi 'l-aŭ lovitŭ in capŭ, de care lovitură aŭ fostŭ rănitŭ multă vreme Vasilie Vornicul.

O, nestătătóre şi nice-odată incredinţate lucrurile lumeĭ! cum vrăstéză tóte, şi turburĕ, şi face lucrurĭ improtivĕ! când cu cale este a hire fricĕ celorŭ maĭ micĭ de ceĭ maĭ marĭ; éră cursul lumiĭ aduce de multe orĭ de este grijă celuĭ maĭ mare de ceĭ maĭ micĭ. Fericiţĭ suntŭ Craiĭ, Impĕraţiĭ şi Domniĭ, cariĭ domnescŭ aşa sĕ nu le hie de ceĭ maĭ micĭ nice-odată silă!

Unŭ Craiŭ de Englitéra de câte orĭ se imbrăca dimineţele, de atâtea orĭ îşĭ

www.dacoromanica.ro

dicea singurŭ ṣie: «Aduţĭ aminte că a multe glóte de ómenĭ escĭ Stăpînŭ». Domniĭ ceĭ bunĭ ṣi direpţĭ fŏră grijă ṣi desfătatŭ domnescŭ; éră ceĭ rĕĭ, totŭ cu sieală.

Décă aŭ ajunsŭ Domnia in ṣesul Bahluĭuluĭ, aprópe de monăstirea Balicăĭ, totŭ locŭlŭ era plinŭ de ómenĭ; nu se vedea nicăĭurea ṣesul deṣertŭ. Strigaŭ: *«Dă-ne Dómne pre Greci!* uniĭ hăĭcăĭaŭ, alţiĭ jăcuĭaŭ; ṣi acolo aŭ strigatŭ pre Batiṣte sĕ-lŭ dea, care era totŭ aprópe de Alecsandru Vodă, vĕḑêndŭ strigare pe sine. Ce nu stară Domnia de grija luĭ Batiṣte, ce stară de grija sea; ṣi numaĭ ce 'i-aŭ ḑisŭ, sĕ se depărteze de lûngă dânsul, ṣi aṣa 'l-aŭ apucatŭ ṣi datŭ pre mâna ţĕranilorŭ. Nespusa vrăjmăṣie a prostimeĭ! ṣi aṣa fŏră de nice-o milă, de viŭ, cu topóre 'l-aŭ făcutŭ fărîme; ṣi până intr'atâta s'aŭ amestecatŭ uniĭ, anume Bosie Lăpuṣnénul, câtŭ nice mantaĭa den spinarea luĭ Vodă n'aŭ hălăduitŭ, că era burĕ de plóĭe.

De grija ţĕrănimeĭ, ce era peste totŭ locul, sĕ nu intre Alecsandru Vodă in dată in pădure, ṣi boĭerĭĭ âncă aṣa socotise, sĕ se maĭ depărteḑe de glóte, la locŭ deschisŭ fŏră pădure, 'l-aŭ pornitŭ pe drumul Braniṣteĭ in gĭos, pre lûngă Bahluiŭ, puindŭ ṣi Siĭmenĭ cu sĕneţe gata pre lûngă dênsul. Éră dacă s'aŭ intorsŭ boĭerĭĭ, aŭ intratŭ ingrijire ca sĕ nu se indirepteze Alecsandru Vodă den Braniṣte spre Bugécŭ; ṣi indată aŭ alesŭ o sémă de boĭerĭ, cu Buhuṣ Visternicul, ṣi aŭ trimisŭ dupĕ Alecsandru Vodă sĕ 'ĭ indirepteḑe calea de la Huṣĭ spre Bărladŭ,

Maĭ mare spaĭmă de câtŭ ântêĭŭ aŭ avutŭ Alecsandru Vodă, dacă aŭ vĕḑutŭ glótă ĭar viindŭ dupĕ sine, ṣi in braniṣte, ṣi 'lŭ lăsase ṣi Siĭmenĭĭ, ṣi Copiĭĭ den casă toţĭ; ṣi dacă s'aŭ apropietŭ boĭerĭĭ, le-aŭ ḑisŭ Alecsandru Vodă: «mĕ rogŭ pentru fiĭul meŭ, Radul Vodă, sĕ 'lŭ lăsaţĭ viŭ». Aŭ ḑisŭ Buhuṣ Visternicul, sĕ n'aĭbă nice-o grijă; sĕ nu gândéscă Măria Sa că aŭ venitŭ cu rĕŭ.; numaĭ, ţéra poftesce pre Măria Sa sĕ mérgă pren Bărladŭ spre Galaţĭ, sĕ nu aducă vr'unŭ rĕŭ asupra ţĕreĭ cu Tătarĭĭ. Ṣi 'i-aŭ gĭuratŭ sĕ n'aĭbă nice-o grijă. Ṣi aṣa aŭ primitŭ Alecsandru Vodă, pre unde va hi voĭa ţĕreĭ, pre acolo va merge; ṣi aŭ purcesŭ spre calea Bărladuluĭ; ṣi aŭ aṣeḑatŭ Siĭmenĭĭ ṣi pre Copiĭĭ ceĭ den casă, carĭĭ îlŭ părăsise, ĭar pre lûngă Alecsandru Vodă, dându'ĭ ṣi de boĭerĭ petrecĕtorĭ până la margine, la Galaţĭ.

La Tecucĭ, aŭ eṣitŭ Costin Postelnicul de la Putna inainte'ĭ ṣi 'l-aŭ petrecutŭ cu cinste ṣi cu conace până in Galaţĭ, plecându-se, ca sĕ vie la impăcăciune cu boĭerĭĭ, ṣi ĭar sĕ ṣi hie Domn in scaunŭ, luându Costin Postelnicul asupra sa acea grijă. Ce n'aŭ vrutŭ sĕ primască nice cum Alecsandru Vodă; deaciĭ aŭ trecutŭ Dunărea pre la Gălaţĭ, ṣi aŭ mersŭ cu pace spre Impĕrăţie.

www.dacoromanica.ro

CAP. XIII.

Pentru Barnovski Vodă, când 'l-aŭ poftitŭ boierii şi ţéra sĕ vie den ţéra Leşéscă la Domnie, şi cum aŭ peritŭ in Ţarigrad.

Mântuindu-se boïerii şi ţéra de Alecsandru Vodă, aŭ stătutŭ cu toţiĭ dupĕ alesul Domnuluĭ noŭ. Strigaŭ cu toţiĭ sĕ ne hie Domnŭ Lupul Vasilie Vornicul; insĕ, îĭ daŭ şi legăturĭ cu tocmala, ce va lua den ţéră; ce s'are lega pentru dărĭ atuncĭ la acelŭ alesŭ, éră maĭ multŭ sĕ nu ĭa den ţéră, Ce acele legăturĭ vĕḑêndŭ Lupul Vasilie Vornicul, orĭ că vedea pre óre câţi den capete că tragŭ spre Barnovscki Vodă, n'aŭ primitŭ Domnia intr'acea dată, şi aŭ stătutŭ şi elŭ la sfatul acela, sĕ se trimiţă in ţéra Leşéscă la Barnovski Vodă sĕ vie ĭar la scaunul ţĕreĭ.

Ce nu era sĕ trécă pre Barnovski Vodă, şi sfêrşirea ḑilelorŭ trage cu deasila pre omŭ. Câtŭ aŭ sositŭ boïerii la Ustia, in ţéra Leşéscă, unde era Barnovski Vodă, cu veste că ţéra îlŭ poftesce ĭar la Domnie, cu mare bucurie aŭ primitŭ vestea aceea.

Nesciutorŭ gândul omenescŭ sîngurŭ de sine la ce merge şi la ce têmplărĭ apoĭ sosesce. Indată aŭ datŭ scire şi la Craiŭ şi la Domniĭ de ţéra Leşésca, poftindŭ voïe sĕ mérgă la scaunul ţĕreĭ ceĭ de moşie; şi indată s'aŭ gătitŭ den Ustia, şi aŭ purcesŭ spre ţéră; şi la margine îlŭ aşteptaŭ boïerii şi slujitoriĭ cu mare bucurie.

Maĭ 'nainte de purcesul luĭ Barnovski Vodă den Ustia, unŭ Leav, megieşu de aĭ luĭ, totŭ-deauna îlŭ sfătuïa sĕ nu mérgă, sĕ nu 'şĭ deţe viaţă fŏră grija pe viaţă cu grijă şi cu cumpĕnă, arătându'ĭ lunecóse lucrurile Domnieĭ den Moldova subt Impĕrăţie păgână; şi ce i-ar lipsi, fiindŭ ca şi unŭ Domnŭ in ţéra lorŭ, fŏră grijĭ, cu têrgurĭ şi cu sate. Éră Barnovski Vodă sĕ hie ḑisu Leavuluĭ: «*Dulce este Domnia den Moldova*». Éră Leavul cătrĕ dênsul: «*Eră şi obeḑile Turcescĭ âncă suntŭ grele*». Apoĭ aşa aŭ eşitŭ cuvintele Leavului, cum aŭ ḑisŭ.

Cum aŭ sositŭ Barnovski Vodă den ţéra Leşéscă in Iaşĭ, cu bucuria tuturorŭ, aŭ stătutŭ dupĕ gătirea de calea Ţarigraduluĭ; că nu era altŭ miḑilocu, ce numaĭ sĕ mérgă la Impĕrăţie, sĕ ĭa de acolo Domnia dupĕ sĕrutatul póleĭ Impĕrătescĭ. Sfătuïaŭ mulţĭ in multe chipurĭ; şi s'aŭ cercatŭ şi la Abaza Paşa de Silistra, ce n'aŭ aflatŭ altŭ miḑilocŭ, numaĭ de mersŭ în Ţarigrad. Şi atunceaşĭ s'aŭ têmplatŭ de aŭ chïematŭ Impĕrăţia şi pre Mateĭ Vodă den ţéra Muntenéscă la sĕrutatul póleĭ Impĕrăţieĭ, şi dupĕ câte-va fapte şi a luĭ Mateĭ Vodă împrotiva Impĕrăţieĭ, cu scosul luĭ Leon Vodă, şi apoĭ a Raduluĭ Vodă, feciorul luĭ Alecsandru Vodă. Éră totŭ maĭ uşóre lucrurile luĭ Mateĭ Vodă, că nu eşisĕ într'altă ţéră, cum aŭ eşitŭ Barnovski Vodă subt ascultarea altuĭ stăpânŭ, Craĭuluĭ Leşescŭ,

www.dacoromanica.ro

Decĭ, pentru sĕ aducă Turcii mai lesne pre Barnovski Vodă la mâna lorŭ, pre Mateĭ Vodă 'l-aŭ pornitŭ fără zăbavă cu stégŭ de Domnie în ţéra Muntenéscă; ér Barnovski Vodă n'aŭ hălăduitŭ de peire, precum veĭ afla scrisŭ la rôndul seŭ.

Purces-aŭ Barnovski Vodă cu mulţime de boĭerĭ şi fruntea Curţiĭ, preuţĭ, şi călugĕrĭ, cu unŭ gândŭ şi cu unŭ glasŭ cu toţiĭ, sĕ se róge Impĕrăţieĭ sĕ le deĭe Domnŭ pre Barnovski Vodă, între carii era şi Lupul Vasile Vornicu. Ce, vĕḑêndŭ că mulţĭ sfătuĭaŭ pre Barnovrki Vodă sĕ omóre pre Lupul, sciindŭ amestecăturile luĭ, şi mergêndŭ Barnovski Vodă pre la Mateĭ Vodă pren Bucurescĭ, aŭ stătutŭ Lupul Vasile Vornicul, vĕḑêndŭ că'ĭ este a mergere pre la Mateĭ Vodă, care sciindŭ den Ţarigrad tóte ămbletele luĭ, aŭ nevoitŭ cu tote miḑĭlócele sĕ se întórcă inapoĭ în ţéră, ḑicêndŭ către Barnovski Vodă că'lŭ vorŭ gălcevi Grecii pentru morţĭ ce aŭ făcutŭ Grecilorŭ, la scosul luĭ Alexandru Vodă den scaunŭ. Decĭ, Barnovski Vodă, ca unŭ Creştin ce era la hire, 'l-aŭ sloboḑitŭ. Ér dacă s'aŭ adunatŭ cu Mateĭ Vodă, şi aŭ oblicitŭ Mateĭ Vodă că s'aŭ întorsŭ Lupul, îndată aŭ rĕpeḑitŭ dupĕ dênsul sĕ'lŭ întórcă. Ce se păzise bine cu mersul, Lupul Vasile, şi nu 'l-aŭ agĭunsŭ în cale; şi nice Barnovski Vodă avea putere sĕ trimiţă sĕ'ĭ facă vr'unŭ rĕŭ Lupuluĭ Vorniculuĭ, nefiindu'ĭ încă Domnia dată de la Impĕrăţie, şi stândŭ de grija lucrurilorŭ sele.

De la Mateĭ Vodă aŭ mersŭ Barnovski Vodă pre la Abaza Paşa, pen Silistra. Câtŭ aŭ pututŭ Mateĭ Vodă aŭ luptatŭ pentru dênsul şi la Abaza Paşa, şi la Pórtă; şi se arăta Abaza Paşa fórte blândŭ, şi cu cuvinte mângâĭóse; însĕ, Turcii cu săgeţĭ de bumbacŭ ucidŭ pre ómenĭ; şi lorŭ le potŭ sluji aceste cuvinte den Sfânta scriptură: «Muetu-s'aŭ cuvintele lorŭ maĭ multŭ de câtŭ untulŭ de lemnŭ, şi acele suntŭ săgeţĭ.»

Dacă aŭ sositŭ în Ţarigrad, vĕḑêndŭ Vizirul atâte glóte de ţéră cu Barnovski Vodă, 'ĭ-aŭ învĕţatŭ sĕ nu strige pentru Barnovski Vodă, ce sĕ tacă, şi sĕ se lase pre mila Impĕrăţieĭ, că'ĭ vorŭ face perire. Ce gândindŭ boĭerĭĭ cum că este agĭunsŭ Vizirul de la cine-va cu darurĭ, totŭ-deauna strigaŭ, şi daŭ rĕvaşe la Vizirul, cum nu primescŭ pre altul; şi se puneaŭ toţĭ cu glótele la locurĭ ca acele sĕ se vaḑă şi de singurŭ Impĕratul. Şi aceea apoĭ aŭ mâncatŭ capul luĭ Barnovski Vodă, că pîra de la neprietenĭ nu lipsĭa, maĭ alesŭ de la Lupul Vasile Vornicul, pre la prieteniĭ luĭ cu cărţĭ de aice den ţéră, cum de'lŭ vorŭ sloboḑi viŭ pre Barnovski Vodă, ţéra Moldoveĭ va hi cu Leşiĭ una, că elŭ este ca o iscódă a Leşilorŭ. O, îndrăcite a voitoruluĭ de rĕŭ veninurĭ, ce nu scornesce limba amară a neprietenuluĭ!

Acele adăogându-se la Impĕrăţie asupra luĭ Barnovski Vodă, dupĕ fapta ce i se prilejisĕ de eşisĕ în ţéra Leşéscă, şi Abaza Paşa încă era pîrâşŭ, şi maĭ ales ḑilele luĭ cele sfĕrşite; la acea vreme şi Căzacii lovise pre marea Négră; numaĭ ce s'aŭ alesŭ cu Sfatulŭ Impĕrăţieĭ sĕ péră Barnovski Vodă.

Stătusĕ voĭa împĕrăţieĭ, pre toţĭ câţĭ venisĕ cu Barnovski Vodă, orĭ sĕ'ĭ puie subt sabie, orĭ sĕ'ĭ deĭe la catargă. Ér cine era capŭ legeĭ Turcescĭ, Muftiul, n'au vrutŭ, ce aŭ ḑisŭ: *«Ce'ĭ vinovată glóta? Capul sĕ se pérḑă, se vorŭ poţoli glótele.»*

www.dacoromanica.ro

Aŭ priceputŭ Barnovski Vodă peirea sa cu câte-va ḑile maĭ 'nainte a cădere în închisóre (că'lŭ închisĕse Vizirul cu poronca Impĕrăţieĭ): scrisĕse o carte la maĭcă-sa aice în ţéră, care carte pren cuvintele luĭ s'aŭ cunoscutŭ că era asupra morţiĭ acea scrisóre. Şi aşa, într'o ḑi 'l-aŭ luatŭ de la Impĕrăţie, şi la vederea Divanuluĭ, privindŭ şi singurŭ Impĕratulŭ perirea luĭ pren feréstră, 'i-aŭ tăĭatŭ capulŭ. Éră boĭeriĭ, o sémă eraŭ închişĭ, şi aşteptaŭ şi eĭ perireaşĭ den césŭ în césŭ; éră alţĭ boĭerĭ maĭ de gĭos şi glótele ce eraŭ, toţĭ spăĭmaţĭ de grija morţiĭ, pren tóte unghĭurile ascunşĭ, aŭ petrecutŭ câte-va ḑile cu mare grijă.

Nu putemŭ trece cu pomenirea nesce têmplărĭ ce s'aŭ prilejitŭ în Ţarigrad, dupĕ perirea acestuĭ Domnŭ, care nu numaĭ în ţéră aice, ce plinŭ până astădĭ este Ţarigradul pentru unŭ cal a luĭ Barnovski Vodă: ducêndu'lŭ la grajdurile Impĕrătescĭ, dupĕ perirea luĭ, într'aceeaşĭ ḑi s'aŭ trântitŭ calul la pămêntŭ, şi în locŭ aŭ muritŭ. Şi a doa ḑi aŭ arsŭ şi Ţarigradul nóptea, câteva miĭ de case. Aceste cum s'aŭ têmplatŭ atuncĭ, cum şi altă-dată se póte têmpla, orĭ că s'aŭ maĭ têmplatŭ, orĭ că aŭ arătatŭ Dumneḑeŭ sânge nevinovatŭ; că era Barnovschi Vodă omŭ cu fricа luĭ Dumneḑeŭ, de carele mărturisĭa Toma Vornicul, fiindŭ Postelnicŭ alŭ doile la dênsul, că în multe noptĭ 'l-aŭ zăritŭ pren mĭeḑul nopţeĭ îngenunchĭatŭ înaintea icóneĭ la rugă cu mare oserdie.

Era la hirea sa Barnovski Vodă fórte trufaşŭ, şi la portul haĭnelorŭ mândru; éră la inimă, fórte direptŭ, blândŭ şi nelacomŭ. Monastirĭ şi biserică câte aŭ făcutŭ în aşa scurtă vreme, nicĭ-unŭ Domnŭ n'aŭ făcutŭ. Făcut-aŭ alţĭ Domnĭ şi maĭ multe, éră cu maĭ delungate vremĭ, unĭĭ în 40 de anĭ, alţiĭ în 20 de anĭ, érŭ elŭ în treĭ anĭ. Monastirea în oraşŭ în Iaşĭ, ce se ḑice Sfânta Maria, şi Hangul la munte, şi Dragomirna la Sucévă o aŭ sevêrşitŭ, şi aŭ urzitŭ şi Bărnova, pre numele sĕŭ, în codru lângă Iaşĭ, şi aŭ istovitŭ şi biserica cea mare, în Liov, în târgul unde şi chipul luĭ este scrisŭ. Cu tóte bunătăţile era spre ţéră; éră de sine cu purtatul trebilorŭ Impĕrăţieĭ, pre mărturia a mulţĭ boĭerĭ bĕtrânĭ, fórte slabŭ. Se pomenesce den ḑilele luĭ şi o ĭérnă ce căḑuse în luna luĭ Mart, căreĭ ĭernĭ ĭĭ ḑicŭ: *Iérna luĭ Barnovski Vodă*, până astă-ḑĭ. Fost-aŭ perirea luĭ Barnovski Vodă în anul 7141, Iunie.

Trupul luĭ, dupĕ perire, aŭ stătutŭ înaintea curţiĭ Impĕrăţieĭ până in-deséră, apoĭ aŭ poroncitŭ Vizirul sĕ slobóḑă pe unŭ boĭerŭ ce are fi fostŭ Kihaéua luĭ. Decĭ, aŭ sloboḑitŭ pre Costin, Postelnicul celŭ mare ce era pre atuncĭ la Barnovski Vodă; aŭ mersŭ şi aŭ luatŭ trupul d'inaintea curţiĭ Impĕrătescĭ, şi 'l-aŭ dusŭ la Patriarşie, şi acolo pre scurtŭ, precum aŭ lăsatŭ vremea de atuncĭ, 'l-aŭ astrucatŭ in Patriarşie întru aceeaşĭ nópte; apoĭ de acolo spunŭ sĕ-ĭ fie adusŭ ósele in ţéră Vasilie Vodă.

La sloboḑitul luĭ Costin Postelnicul den închisóre, ḑicŭ sĕ hie întrebatŭ céuşiĭ: «cu pază aŭ fŏră pază 'l-orŭ sloboḑi». Aŭ ḑisŭ Kihaia Vizirului: «unde sĕ fugă sĕracul?» Ce de atuncĭ ceĭ-alţĭ boĭerĭ ce eraŭ închişĭ, şi ceĭ ascunşĭ, maĭ aŭ apucatŭ la suflete cu nădeḑde de viaţă, dacă aŭ vĕḑutŭ pre Costin că 'l-aŭ lăsatŭ fŏră pază sĕ astruce ósele. Apoĭ a doua ḑi, dacă aŭ vĕḑutŭ Kihaia Veziruluĭ pre Costin Postelnicul, aŭ disŭ: *«elŭ, sĕracul, aŭ venitŭ ca óea singurŭ*

www.dacoromanica.ro

la închisóre; *pasă la ceĭ-alţĭ; veĭ eşi şi tu şi eĭ.*» Inchişĭ din boĭerĭ eraŭ: Genge Logofĕtul, Başotă Hatmanul, Cehan Vornicul, Roşca Visternicul şi Costin Postelnicul.

A treĭa-ḑi dupĕ astrucatul luĭ Barnovskĭ Vodă, într'o séră, trecuse Impĕratul, Sultan Murat pe acea vreme, peste Boaz in ceea parte la Sçudar, la primblare, şi aŭ întrebatŭ pre Vizirul: «*Aşeḑat-aŭ Domnŭ la Moldova in locul ghĭauruluĭ ce aŭ peritŭ?*» rĕspuns-aŭ Vizirul că încă n'aŭ pusŭ Domnŭ, ce pre cine va hĭ voea Impĕrăţieĭ tale se va pune. «*Sĕ nu steĭe acea ţĕră fĕră Domnŭ,*» i-aŭ rĕspunsŭ Impĕratul: «*Chĭamă pre ghĭaurĭĭ ce sunţŭ boĭerĭ aceĭ ţĕrĭ, şi pre cine arŭ vreą eĭ sĕ-şĭ alégă Domnŭ, sĕ le hie datŭ.*» Decĭ, îndată, totŭ într'aceeaşĭ nópte, aŭ trimisŭ Vizirul cu caicul la boĭerĭ unde eraŭ închişĭ, şi aŭ luatŭ pe Costin Postelnicul ĭar, înspăĭmatŭ că-lŭ ducŭ nóptea sĕ-lŭ înnece, orĭ sĕ-lŭ muncéscă pentru averea luĭ Barnovskĭ Vodă. Dacă 'l-aŭ dusŭ înaintea Viziruluĭ, i-aŭ ḑisŭ: «*Étă că Impĕratul vĕ ĭértă capetele*, şi *sunteţĭ de acum sloboḑĭ, şi sĕ mergeţĭ sĕ vĕ alegeţĭ Domnŭ pre cine veţĭ pohti.*»

Intorsu-s'aŭ Costin Postelnicul den spaĭmă, cu bucurie, de la Vizirul, la ceĭ-alţĭ boĭerĭ ce eraŭ închişĭ, şi le-aŭ spusŭ vestea, şi aŭ sloboḑitŭ şi pre ceĭ-alţĭ boĭerĭ de aŭ mersŭ cu toţiĭ la unŭ locŭ, şi îndată aŭ stătutŭ la sfatŭ cu toţiĭ şi aŭ alesŭ pre Moĭseĭ Vodă in locul luĭ Barnovskĭ Vodă, cu a doa Domnie.

CAP. XIV.

Domnia a doa a luĭ Moĭseĭ Movilă Vodă.

Aŭ mersŭ a doa ḑi toţĭ boĭerĭĭ şi glóteĭe la gazda luĭ Moĭseĭ Vodă, şi de acolo la saraĭurile Viziruluĭ de aŭ luatŭ caftan de Domnie, şi fĕră zăbavă aŭ purcesŭ spre ţĕră, ĕră cu multe datorĭĭ făcute pentru chieltuéla ce s'aŭ făcutŭ de asuprelele Turcilorŭ.

Nu eşĭa despre toţĭ suspinul pentru mórtea luĭ Barnovskĭ Vodă; ce toţĭ bănuĭaŭ pre Lupul Vasilie Vornicul, a căruĭa tóte pîrele se oblicise. Decĭ, încă de pre cale aŭ alesŭ Moĭseĭ Vodă pre Cehan Vornicul, şi pre Roşca Visteuicul, şi pre Banul sĕ vie înainte sĕ prinḑă pre Vasilie Lupul Vornicul. Ce, precum era paza acestora ce mergeaŭ sĕ-lŭ prinḑă, cu multŭ maĭ mare pază avea elŭ, şi maĭ meşterŭ şi maĭ cu pază, avêndŭ scire de tóte căte i se gătise. Aŭ fugitŭ den Iaşĭ, şi in câte-va ḑile aŭ fostŭ tupilatŭ pen păḑurĭ, aice in ţĕră; apoĭ, pren ţéra Muntenéscă aŭ trecutŭ la Ţarigrad in chipŭ de neguţitorŭ. Ĕră caseĭ luĭ, şi mumeĭ luĭ, şi sororilorŭ luĭ ce aŭ avutŭ, dacă aŭ venitŭ Moĭseĭ Vodă in scaunŭ, nice o nevoĭe nu le-aŭ făcutŭ; ce încă socotinţă aŭ avutŭ gĭupânésa şi Coconiĭ luĭ de Moĭseĭ Vodă; de care lucru se cunósce hirea creştinéscă a luĭ Moĭseĭ Vodă, măcar că scia că îndată ce aŭ mersŭ Lupul Vasilie Vornicul la Ţarigrad, âmblă pentru Domnie.

In cale încă hiindŭ Moĭseĭ Vodă, ĕră luĭ Abaza Paşa venise poroncă ca sĕ se gătéscă asupra Leşilorŭ, carĭĭ aşa supusĕse pre Muscalĭ, câtŭ Craiul Le-

www.dacoromanica.ro

şescŭ, Vladislav, nu maĭ eşĭa den ţĕrile Mosculuĭ cu oştĭ; şi perdusĕ tótă puterea Moscaliĭ, de a stare împrotiva Leşilorŭ cu oştĭ; şi până in Stoliţa Mosculuĭ ţineaŭ cetăţile Leşiĭ, şi mulţĭ den capitele Moscalilorŭ primise sĕ hie Craiul Leşescŭ şi la dênşiĭ Impĕratŭ.

Decĭ, trimisĕse Moscaliĭ solŭ la Turcĭ, gĭuruindu-le Cazanul şi Azderhanul, doĕ ţĕrĭ Tătărescĭ, carĭ şi acmu le ţinŭ subt mâna lorŭ Moscaliĭ, numaĭ sĕ le dea agĭutorŭ împrotiva Leşilorŭ; şi le-aŭ datŭ agĭutorŭ atuncĕşĭ, orônduindŭ pre Abaza Paşa cu tóte oştile Turcescĭ, câte suntŭ den Buda până in Nistru şi ţĕrile amêndoĕ, ţéra nóstră şi ţéra Muntenéscă, şi pre Tătarĭ. Şiântêiŭ ordele luĭ Cantemir aŭ lovitŭ cu trecĕtórea Nistruluĭ la Hrinc'ucŭ, maĭ gĭosŭ de Hotin, in ţéra Leşéscă, şi robisĕ Podolia; şi cu multŭ plean întorcôndu-se, i-aŭ gonitŭ Coneţ-Polski Hatmanul, carele era lăsatŭ aice pre margîne de Craiul pentru paza despre aceste părţĭ; şi aŭ agĭunsŭ pre Tătarĭ aice in ţéră, pre lângă Prutŭ, direptŭ Cornul luĭ Sasŭ; şi lovindu'ĭ, aŭ scosŭ toţĭ robiĭ ce luase, şi mulţĭ Tătarĭ aŭ peritŭ.

In anul 7141, in luna luĭ August, aŭ întratŭ Moĭseĭ Vodă in Iaşĭ, la scaunŭ; şi bine încă neaşedatŭ, la alŭ doile anŭ, 7142, aŭ întratŭ Abaza Paşa cu oştĭ in ţéră, cu care şi Moĭseĭ Vodă d'impreună cu oştile ţĕreĭ aŭ purcesŭ spre ţéra Leşéscă; şi aŭ pusŭ taběra Abaza Paşa pre Nistru, unde cade apa Cameniţeĭ in Nistru.

Puterea Leşilorŭ tótă era cu Craĭul asupra Mosculuĭ; ce câtŭ aŭ pututŭ strînge óste, Coneţ-Polski Hatmanul, Leşéscă şi Căzăcéscă, ca 11,000 de ómenĭ, aŭ pusŭ şi elŭ taběra despre capiştea Armenéscă. Éră Abaza Paşa, lăsândŭ taběra pre Nistru dencóce, precum s'aŭ pomenitŭ, singur cu tóte oştile gata de rĕsboiŭ, aŭ trecutŭ Nistrul, şi aŭ mersŭ direptŭ asupra tabereĭ Leşescĭ, avêndŭ cu sine de tóte oştile, cu Turcĭ, cu Tătarĭ, cu Moldovenĭ şi cu Muntenĭ, cu Mateĭ Vodă, ca la 30,000 de ómenĭ de rĕsboiŭ.

Leşiĭ grijise şanţurile bine cu puscĭ şi cu pedestrime, şi aŭ eşitŭ şi eĭ călărime den-afară de şanţurĭ. Aŭ datŭ năvală Turcĭĭ cu midilocul oştiĭ fórte tare, şi aripa den dirépta a Tătarilorŭ, până s'aŭ amestecatŭ cu călărimea Leşilorŭ; éră aripa den a stînga a Domnilorŭ, orĭ nedeprinsĕ hirea ţĕrilorŭ acestora la focŭ, orĭ nu'ĭ trăgea inima pre Muntenĭ şi pre aĭ nostri sĕ mérgă creştinŭ asupra de creştinŭ, aŭ stătutŭ maĭ slabŭ. Éră şi Turcĭĭ cu Tătarĭĭ n'aŭ zăbăvitŭ multŭ apropieţĭ de şanţurile Leşilorŭ, pentru focul care da fórte desŭ cu mórte in Turcĭ şi Tătarĭ; ce s'aŭ datŭ şi eĭ înapoĭ; şi s'aŭ mutatŭ Abaza Paşa cu tótă óstea despre o vale, ce este aprópe de Cameniţă, anume Mucşa; şi ĭar aŭ tocmitŭ óstea. Şi îndată Turcĭĭ cu sabiile smulte asupra Moldovenilorŭ şi a Muntenilorŭ sĕ mérgă de frica lorŭ la năvală; şi aşa aŭ datŭ Abaza Paşa alŭ doile rôndŭ cu tóte oştile năvală asupra Leşilorŭ, şi înfrînsĕse o rótă de Leşĭ. Ce, le-aŭ eşitŭ alte róte in sprijinélă, şi nimicŭ n'aŭ isprăvitŭ nice cu a doa năvală, ca sĕ pótă sparge taběra Leşéscă.

Stătut-aŭ rĕsboiul peste vreme de chindie; şi se miraŭ Domniĭ cu ce midilocŭ arŭ face spaĭmă de la Cameniţă luĭ Abaza Paşa, care vrea elŭ sĕ ĭa taběra Leşéscă, pusă la unŭ locŭ ca acela şi subt o cetate ca aceea, ce nice nu era putinţă. Ce aŭ făcutŭ veste pen nesce călăraşĭ .cum că aŭ datŭ călăraşiĭ

www.dacoromanica.ro

de nesce oștĭ Căzăcescĭ, viindŭ cu taběra legată despre Năduborŭ, viitóre într'agiutoru Leșilorŭ; și den cuvêntŭ in cuvêntŭ aŭ înțelesŭ Abaza Pașa vestea aceea; și vrêndŭ sĕ scie cu adevěratŭ, și întrebândŭ pre Moĭseĭ Vodă, aŭ adusŭ pre călărași înaintea luĭ Abaza Pașa, însĕ invĕțațĭ sĕ adeverésc̆ă lucrul cum este așa, și cum aŭ vĕd̨utŭ cu ochiĭ lorŭ, peste pădurea Năduboruluĭ, óste. Aŭ stătutŭ in gândurĭ îndată Abaza Pașa, de purcesŭ spre taběra sa, spre Nistru, vĕd̨êndŭ c̆ă nu are ce face și oștiĭ Leșescĭ, și socotindŭ și rĕcéla acestorŭ doĕ țerĭ la bătae, și aŭ purcesŭ într'aceeași d̨i cu nóptea înapoĭ.

Leșiĭ cu bucurie c̆ă s'aŭ mântuitŭ de neprietenĭ, n'aŭ gonitŭ, ce aŭ stătutŭ pre locŭ, pădindu'și taběra lorŭ. Ĕră Abaza Pașa, sĕ nu se întórc̆ă de totŭ fără veste, înțĕlegêndŭ de unŭ têrgușorŭ Leșescŭ lângă Nistru, de gĭosŭ de Cameniț̆ă, anume Studeniț̆a, aŭ purcesŭ asupra aceluĭ têrgușorŭ, la care puținĭ haĭducĭ erauŭ de paza cetățeĭ; cea-altă glótă, totŭ țĕrănime, bejeniț̆ĭ de pen pregĭurŭ. Apăratu-s'aŭ in doĕ d̨ile têrgul, ĕră spre a triea d̨i haĭduciĭ aŭ fugitŭ cu nópte spre Cameniț̆ă; apoĭ tótă țĕrănimea câtă era strînsă acolea aŭ căd̨utŭ in robie la Turcĭ și la Tătarĭ. Acolo, la năvală, aŭ căutatŭ și a lorŭ nostri a mergere; ĕră totușĭ aŭ datŭ scire haĭducilorŭ sĕ fugă sĕ nu pĕră.

Mare veste silĭa Abaza Pașa sĕ facă Studeniț̆eĭ: și ce aŭ fostŭ ómeniĭ maĭ frunte, i-aŭ alesŭ și i-aŭ trimisŭ la Impĕrăț̆ie, scornindu-le nume de ómenĭ marĭ den țéra Leșéscă; și o fată ce se prilejisĕ între róbe, fórte iscusită de trupŭ, aŭ trimis-o la Impĕrăț̆ie, făcêndŭ veste c̆ă este fata Hatmanuluĭ Leșescŭ.

S'aŭ întorsŭ dupĕ acea isbândă Abaza Pașa spre Dunăre, cu gândŭ fórte rĕŭ și pre Domnĭ și pre boĭerĭ, pentru înșelăcĭunea ce s'aŭ aflatŭ maĭ apoĭ; că ce aŭ scornitŭ pentru Căzacĭ la Năduboru n'aŭ fostŭ nimică. Și dacă aŭ sositŭ aice in Iași, aŭ descălecatŭ cu corturile in șesŭ, despre monastirea Balicăĭ, și a doa d̨i era așed̨atŭ cu gândul luĭ sĕ prind̨ă pre toț̆ĭ boĭerĭĭ, sĕ'ĭ ĭa cu sine, sĕ se plătéscă la Impĕrăț̆ie de ponoslu, că i-aŭ fostŭ țerile aceste de smintélă. Ce unŭ turcŭ orbŭ de unŭ ochiŭ, prietenul luĭ Costin Hatmanul, aŭ descoperitŭ gândul luĭ Abaza Pașa, și aŭ fugitŭ in nóptea aceea boĭerĭĭ, câtŭ până in d̨iuă aŭ agĭunsŭ la monastirea Pobrota.

A doa d̨i Abaza Pașa aŭ strinsŭ pre Moĭseĭ Vodă pentru boĭerĭ; ĕră Mateĭ Vodă hiindu'ĭ c̆irécŭ, prea lesne 'și-aŭ tocmitŭ lucrurile la dênsul. Dat-aŭ sémă Moĭseĭ Vodă pentru boĭerĭ că s'aŭ dusŭ pentru graba biruluĭ, întârd̨ietŭ hiindŭ birul. Ĕră alț̆ĭ șoptĭaŭ luĭ Abaza Pașa că s'aŭ dusŭ boĭerĭĭ la Leși, sĕ'ĭ pornéscă sĕ vie in urma luĭ. Și așa s'aŭ sfîrșitŭ venirea luĭ Abaza Pașa asupra Leșilorŭ; in anul ce scrie maĭ sus, 7142, tómna, la Noemvrie, aŭ trecutŭ Dunărea înapoĭ la scaunul sĕŭ.

Și câtŭ s'aŭ așed̨atŭ, nu părăsĭa a pîrire pre Domnĭ, ales pre Moĭseĭ Vodă, pentru boĭerĭ. Și pentru pîra luĭ n'aŭ pututŭ in-delungŭ domni Moĭseĭ Vodă, ales fiindŭ acolo și Lupul Vasile Vornicul, cunoscutŭ de maĭ nainte luĭ Abaza Pașa. Domnit-aŭ Moĭseĭ Vodă, dupĕ Abaza Pașa, numaĭ peste ĭérnă, ĕră primăvara i-aŭ venitŭ mazilia, și s'aŭ datŭ Domnia Lupuluĭ Vasilie Vornicul, de Sultan Murat. Ĕră Moĭseĭ Vodă, dupĕ mazilia sa, sătul de binele Turcilorŭ, aŭ trecutŭ in țéra Leșéscă, petrecutŭ de câț̆ĭ-va boĭerĭ până la margine; unde'și

www.dacoromanica.ro

apoĭ, dupĕ câţĭ-va anĭ petrecêndŭ în odihnă cu ocinĭ in ţéra Leşéscă, şi cinste de la Leşĭ, 'şĭ-aŭ sĕvârşitŭ viaţa pe vreme Domnieĭ Dabijăĭ Vodă.

CAP. XV.

Domnia luĭ Vasilie Vodă.

Fericită Domnia luĭ Vasilie Vodă, in care, de aŭ fostŭ cândva acéstă ţéră in totŭ binele, cu bişugŭ, şi plină de tótă averea, cu mare fericie, şi trăgănată până la 19 anĭ, in ḑilele acesteĭ Domniĭ. Aŭ fostŭ in aniĭ de'ntêiŭ cu prepusurĭ pentru nepace, ĭar între Leşĭ şi între Turcĭ; ĕră apoĭ, dupĕ treĭ anĭ, deşchiḑêndu 'şĭ calea Impĕrăţia Turculuĭ, cu Sultan Murat, asupra Persuluĭ, pentru Vavilon (Bagdad), aice aceste părţĭ la mare pace şi linişte eraŭ.

Domnia cum s'aŭ prilejitŭ de aŭ luat'o Vasilie Vodă, s'aŭ pomenitŭ la Domnia luĭ Moĭseĭ Vodă, in Capul XIV, cum aŭ fugitŭ Vasilie Vodă de frica luĭ Moĭseĭ Vodă, de aicea din ţéră la Ţarigrad; şi acolo, cunoscutŭ hiindŭ la câţĭva den Capete, şi maĭ vârtosŭ la Abaza Paşa, care era părâşŭ luĭ Moĭseĭ Vodă, şi maĭ multŭ cu nevoinţa aceluĭa i-aŭ datŭ Sultan Murat Domnia

Dacă aŭ luatŭ Domnia, n'aŭ vrutŭ sĕ hie nemulţămitorŭ luĭ Moĭseĭ Vodă, pentru binele cĕ făcusĕ caseĭ luĭ; aŭ scrisŭ carte la Moĭseĭ Vodă cu mare mulţămită pentru ómeniĭ seĭ, că eĭ n'aŭ avutŭ nice o nevoie; şi lăsându'lŭ in voie, unde are vrea sĕ mérgă, orĭ spre ce parte, volnicŭ fără de nice o grijă sĕ hie; şi sfătuindu'lŭ sĕ nu vie la Ţarigrad, pentru multe datoriĭ ce avea Moĭseĭ Vodă in Ţarigrad; şi sĕ nu bănuéscă căcĭ s'aŭ prilegitŭ, aşa hiindŭ aceste lucrurĭ, ales a Domnilorŭ, subt orânduĭala luĭ Dumneḑeŭ, fără care nu este Domnie.

Dupĕ acéstă ţeremonie, aŭ purcesŭ Vasilie Vodă den Ţarigrad cu Domnie in ţéră, in anul 7142; ĕră Moĭseĭ Vodă strênsŭ cu casa luĭ şi cu Costin Hatmanul din boĭerĭ, aŭ trecutŭ in ţéra Leşéscă.

Abaza Paşa ĭar se gătĭa cu mare putere asupra Leşilorŭ, sĕ'şĭ tocméscă lucrurile a rĕsboĭuluĭ celuĭ de'ntêiŭ care făcuse asupra luĭ Coneţ-Polski, la Cameniţă, până n'are oblici Impĕrăţia că in rôndul d'âmtêiŭ n'aŭ lucratŭ atâta câtŭ da sémă la Impĕrăţie; şi îndemna pe Impĕrăţie ĭar asupra Leşilorŭ; şi stare de faţă şi Soliĭ Moskicescĭ la Ţarigrad, nevoindŭ cu mare făgăduinţă Impĕrăţieĭ, de Cazan şi de Azderhan, sĕ hie a Turcilorŭ; şi numaĭ ce aştepta şi Vasilie Vodă, neaşeḑatŭ bine la Domnie sĕ'ĭ vie poroncă de gătire de óste, ĭar ca şi luĭ Moĭseĭ Vodă.

Era şi solŭ Leşescŭ den ţéra Moskicéscă, pornitŭ de Craiul Leşescŭ la Impĕrăţie, anume Trăbinski, pre carele (dândŭ veste Craiuluĭ Coneţ-Polski Hatmanul că vine Abaza Paşa asupra luĭ cu oştĭ Turcescĭ) 'l-aŭ trimisŭ Craiul la Impĕrăţie întrebându ce pricină are hi stricăcĭuneĭ de pace ce era legată cu Sultan Osman la Hotin; şi aŭ trecutŭ solul acela pren ţéră, curând in urma luĭ Abaza Paşa, in ḑilele luĭ Moĭseĭ Vodă. Ce oblicindŭ Abaza Paşa, aŭ tri-

www.dacoromanica.ro

misŭ de 'l-aŭ opritŭ la Pravadia, silindu-lŭ sĕ'şĭ dea solia la dênsul, temêndu-se sĕ nu se oblicéscă de'ntru elŭ acea cale a luĭ cum aŭ fostŭ. Ce, nevrêndŭ solul sĕ'şĭ dea solia, şi rĕspunḑêndu'ĭ cum că este trimisŭ la singură Impĕrăţia, nu la unul den Paşĭ, 'l-aŭ opritŭ câtăva vreme. Ce solul aŭ silitŭ de sine de aŭ datŭ scire la Pórtă că este opritŭ; şi aŭ venitŭ poroncă la Abaza Paşa sĕ'lŭ slobóḑĕ; şi numaĭ ce i-aŭ căutatŭ a'lŭ sloboḑire. Éră aşa'ĭ stricasĕ lucrurile soluluĭ la Impĕrăţie, câtŭ nice o cinste n'aŭ avutŭ care se cade solilorŭ; şi 'l-aŭ pornitŭ cu rĕspunsŭ de scârbă înapoĭ fóră zăbavă, şi anume sĕ hie gata Crăia Leşéscă ĭar de sfadă.

Acelŭ rĕspunsŭ alŭ Turcilorŭ dacă aŭ agĭunsŭ la Craiul, in ţéra Moskicéscă, că totŭ in ţéra Mosculuĭ era cu oştĭ, şi dându'ĭ scire de la margine ĭar de gătirea Turcilorŭ, decĭ, numaĭ ce aŭ căutatŭ luĭ Craiul a stare la tocmală cu Moscul, şi îndată lăsându tóte într'o parte, aŭ legatŭ cu Moscalĭĭ pace, cu câte-va oraşe luate de la Moscalĭ in partea Leşilorŭ; s'aŭ întorsŭ Craiul la Varşav, şi îndată aŭ stătutŭ la Seim de gătire asupra Turcilorŭ.

Inţĕlegêndŭ Turcĭĭ că aŭ făcutŭ pace Leşiĭ cu Moscul, şi maĭ adevĕratŭ den Soliĭ Moskicescĭ, şi era şi de la Turcĭ solŭ la Mosk, întărindu'ĭ împrotiva Leşilorŭ, şi de aice den ţéră de la Vasilie Vodă, avêndŭ scire, aŭ pornitŭ pre soliĭ Moskicescĭ cu scârbă, pentru ne starea lorŭ la cuvêntŭ; şi aŭ trimisŭ solŭ şi la Craiul Leşescŭ pentru înoirea păceĭ, anume pre Şahăn Aga, unulŭ den Agiĭ Divanuluĭ, avêndŭ şi cu Cazălbaşiĭ amestecare începută pentru Bagdad, s'aŭ Vavilonul, Impĕrăţia Turculuĭ.

Pornite oştile Leşescĭ aŭ aflatŭ Şahăn Aga spre Cameniţă, şi pre singurŭ Craiul, aprópe de Varşav, in taberă; rĕspunḑêndŭ luĭ Şahăn Aga soluluĭ Turcescŭ, Craiul, cu scărbă, pentru stricarea şi călcarea păceĭ, carea cu atâte gĭurămênturĭ s'aŭ făcutŭ la Hotin, cu Sultan Osman; şi între acelŭ solŭ câteva conace aŭ mersŭ spre Cameniţă cu oştile; şi cu acestŭ rĕspunsŭ aŭ pornitŭ pre solul Turcescŭ, carele da tótă vina pre Abaza Paşa, şi cum că este gata de perire pentru acele fapte.

Fost'aŭ acéstă clătire a Leşilorŭ in anul 7143, care oştĭ maĭ marĭ şi maĭ bine grijite nu se pomenescŭ in tótă cronica Leşéscă. Ţinŭ minte ómenĭĭ bĕtrânĭ, carĭĭ spunŭ că agĭungea taberа de subt têrgul Cameniţeĭ până la unŭ copaciŭ la câmpŭ, maĭ multŭ de o milă mare de locŭ; că oştile eraŭ gata cele ce aŭ fostŭ asupra Mosculuĭ, şi plină ţéra Leşéscă pre acele vremĭ de mulţime de ómenĭ. Éră până a sosire Craiul Leşescŭ la Cameniţă, Coneţ-Polski Hatmanul sosisĕ cu o sémă de oştĭ subt Cameniţă; şi venĭaŭ cărţĭ pren Vasilie Vodă de la Vizirul Murtaza Paşa pentru pace, adeverindŭ luĭ Koneţ-Polski că acea călcare de pace ce aŭ făcutŭ Abaza Paşa va plăti-o cu capul, ca unŭ călcătorŭ de pace, câte fóră scirea Impĕrăţieĭ aŭ făcutŭ aşa. Şi aşa omorindŭ Impĕrăţia pre Abaza Paşa, zugrumatŭ, s'aŭ rĕschiratŭ şi gătirea Leşilorŭ in vêntŭ, hiindŭ supĕraţĭ şi slujitorĭĭ lorŭ de atâta vreme cu oştile la Moscŭ; şi aŭ stătutŭ pace ĭar între Leşĭ şi între Turcĭ, cu înnoirea legăturilorŭ de la Sultan Osman, adăogându şi acéstă legătură între sine, pentru Tătarĭ, sĕ nu lŏcuĭéscă în Bugégŭ. Omŭ, Abaza Paşa, vestitŭ cu rĕsbóĭe asupra Persuluĭ, şi oşténŭ direptŭ.

www.dacoromanica.ro

La anul după acésta, aŭ purcesŭ Sultan Murat cu mare gătire asupra Persuluĭ, şi într'acelŭ anŭ aŭ luatŭ de la Perşĭ cetatea anume Răvanul; care apoĭ, când s'aŭ întorsŭ înapoĭ Sultan Murat la Ţarigrad, ĭar o aŭ luatŭ Căzălbaşiĭ înapoĭ.

Ĕră Vasilie Vodă domnĭa cu mare linişte şi cu pace, fără grijă ţéra de tóte părţile; staŭ toţĭ de neguţitorĭ şi de agonisite; însĕ, lăcomia nice atuncea nu lipsĭa cu dărĭ grele; ce avêndŭ lŏcuitorĭ ţereĭ vreme de agonisită, biruĭaŭ tóte acele greutăţĭ despre Dompie.

In ţéra Unguréscă eraŭ marĭ amestecăturĭ între Racoţi şi între Betlem Istfan, fecĭorul luĭ Betlem Gabăr, pentru Domnia Ardéluluĭ. Ce aŭ căutatŭ a dare locŭ Domnieĭ aceea Betlem Istfan, luĭ Racoţi, neputêndŭ a luare agĭutorŭ de la Impĕrăţia Turculuĭ, pentru gătirea luĭ Sultan Murat ĭar asupra Persuluĭ.

In anul 7145, se rădicase Căzacĭĭ cu Pavilĭuk, Hatmanul lorŭ, asupra Leşilorŭ, pentru oprire de pre marea Négră; pre carĭĭ Potoţki, Hatmanul Leşescŭ celŭ de câmpŭ, i-aŭ lovitŭ; şi închidêndu-le taběra, aŭ datŭ Căzacĭĭ viŭ pre Pavilĭuk, Hatmanul lorŭ; şi în anul acesta aŭ făcutŭ Leşiĭ o cetate, anume Kodacul, pre Nipru, la pragul celŭ d'ântêĭŭ a Nipruluĭ, oprindŭ pre Căzacĭ să nu âmble pre marea Négră, stricândŭ pacea cu Turcĭĭ, care oprélă a lorŭ aŭ resuflatŭ spre marea pustietate Crăieĭ Leşescĭ, cu Hmil, Hatmanul Căzăcescŭ.

Totŭ în acelaşŭ anŭ Cantemir Paşa cu ordele sele, peste voĭa Hatmanuluĭ, aŭ eşitŭ den Crîmŭ, şi s'aŭ aşezatŭ ĭar în Bugégŭ; care lucru nesuferindŭ Hanul, şi mergêndŭ dodeĭală şi de la Leşĭ, carĭĭ legase a doa legătură, pren Coneţ-Polski cu Mustafa Paşa Vizirul, să nu hie sloboḑĭ Tătarĭĭ a lŏcuire în Bugégŭ, făcêndŭ dodeĭală Crăieĭ lorŭ. Aŭ eşitŭ poroncă la Hanul şi la Vasilie Vodă, Domnul ţĕreĭ nóstre, şi la Mateĭ Vodă, Domnul Muntenescŭ, să mérgă cu Hanul asupra luĭ Cantemir. Decĭ, aŭ venitŭ Hanul cu oştĭ, şi aŭ purcesŭ şi Domnĭĭ cu âmbe ţĕrile asupra luĭ Cantemir; care, temêndu-se de Hanul, aŭ fugitŭ în Ţarigrad; ĕră ordele luĭ le-aŭ luatŭ Hanul cu sine la Crîmŭ; şi de pîra Hanuluĭ aŭ peritŭ şi Cantemir, zugrumatŭ, în Ţarigrad.

După ce aŭ pornitŭ den Bugégŭ, Hanul, pre Tătarĭ aŭ lăsatŭ pre doĭ Sultanĭ, fraţĭ aĭ seĭ, să vie cu dênşiĭ; ĕră elŭ aŭ purcesŭ spre Crîmŭ înainte. Ĕră când aŭ fostŭ la trecĕtórea Nipruluĭ, s'aŭ rădicatŭ Nohaiĭ, şi aŭ lovitŭ fără-veste pre Sultanĭ, şi i-aŭ omoritŭ pre amêndoĭ; şi după acéstă faptă, aŭ purcesŭ cu coşurile sele spre ţéra Leşéscă, pohtindŭ de la Leşĭ locŭ să se aşeḑe subt ascultarea lor. Âmblaŭ pre la târgurĭ şi pren sate, toţĭ câte cu o cruce de lemnŭ la peptŭ, semnŭ de închinăcĭune. Ce Leşiĭ aşa locŭ deşertŭ fără ómenĭ, maĭ in lăuntrul ţĕreĭ sele, neavêndŭ, le-aŭ datŭ cămpiĭ pre Nipru, între Crilav şi între Codin; şi eraŭ aprópe de 20,000 de Nohaĭ, órda aceea.

Care lucru înţĕlegêndŭ Impĕrăţia Turculuĭ, ĭar, cu a doa óră, aŭ pornitŭ căţĭva Paşĭ in prejma lorŭ, la anul după scosul luĭ Cantemir Paşa den Bugégŭ; şi i-aŭ venitŭ poroncă şi luĭ Vasilie Vodă şi luĭ Mateĭ Vodă să margă să se împreune cu Paşiĭ asupra Nohailorŭ. Decĭ, de isnóvă aŭ purcesŭ Vasilie Vodă cu oştĭ, alŭ doile rôndŭ, la cetatea Albă, la adunarea Paşilorŭ; ĕră Mateĭ Vodă aŭ venitŭ până la marginea ţereĭ sele; şi de acolo aŭ pornitŭ unŭ Sardarŭ alŭ seŭ cu oştĭ, ĕră elŭ s'a făcutŭ bolnavŭ şi s'aŭ întorsŭ îna-

www.dacoromanica.ro

poĭ. Ĕră şi Vasilie Vodă şi Paşiĭ fără zăbavă s'aŭ întorsŭ de la cetatea Albă înapoĭ; că pre Tătarĭ îĭ trăsĕse Hanul cu blăndeţĕ şi cu făgăduinţă de ertare pentru mórtea Şultanilorŭ; şi'ĭ trecusĕ Niprul, pre uniĭ in Crîmŭ, ĕră pre alţiĭ i-aŭ aşedatŭ in câmpiĭ Donuluĭ. Ĕră mórtea Sultanilorŭ, maĭ pre urmă, totŭ n'aŭ lăsatŭ Hanul nerĕscumpĕrată. Ce câţĭ eraŭ den sângele luĭ Cantemir, maĭ capete, întru una de ḑile, cu meşterşugŭ i-aŭ împărţitŭ: pre uniĭ, la o sémă den Agiiĭ curţiĭ sele, la ospĕţŭ; pre alţiĭ, la masa sa oprindu'ĭ; şi la acela ospĕţŭ pre toţĭ i-aŭ omoritŭ câţĭ eraŭ Cantemirescĭ maĭ de frunte; şi de atuncĭ s'aŭ stinsŭ acelŭ némŭ la dênşiĭ, cariĭ eraŭ maĭ de frunte de cât tóte órdele, precum pre aceste vremĭ suntŭ Şirenescĭĭ. Unul den Cantemirescĭ, anume Azamet Mărzea, pre care şi eŭ 'l-am apucatŭ Dvorén la Craiul Leşescŭ, Vladislav, neprilejindu-se la acelŭ ospĕţŭ ce făcuse Hanul, aŭ scăpatŭ den Crîmŭ în ţéra Leşéscă, şi slujĭa la Craiul Leşescŭ între Dvorenĭ, şi avea la Craiŭ léfă.

Intr'acestŭ anŭ, aŭ luatŭ Căzaciĭ Donuluĭ Azacul, cetate Tătăréscă, pre apa Donuluĭ, care apoĭ o aŭ dat-o de bună voĭe Moscul Turcilorŭ înapoĭ. Isariŭ aŭ âmblatŭ la acestŭ miḑlocŭ pentru acea cetate la Mosk; omŭ, pre acele vremĭ aicea în ţéră vestitŭ cu neguţătorie în ţéră Moskicéscă.

Ĕră întorsul luĭ Mateĭ Vodă de la margine, mergêndŭ alŭ doile rôndŭ la Cetatea Albă, n'aŭ fostŭ fără pricină. Ce avêndŭ mare neprietenie Mateĭ Vodă cu Vasilie Vodă, de'ndată ce aŭ stătutŭ Vasilie Vodă la Domnie, făcuse multe amestecăturĭ pre acele vremĭ la Paşa de Silistra. Decĭ, s'aŭ temutŭ Mateĭ Vodă a mergere, pentru acele amestecăturĭ, ce'lŭ amestecasĕ Vasilie Vodă la Paşa; ce, precum s'aŭ pomenitŭ maĭ sus, aŭ trimisŭ óste, şi s'aŭ întorsŭ la scaunulŭ seŭ.

Era la Impĕrăţia luĭ Sultan Murat, pre acele vremĭ, tóte trebile şi lucrurile Impĕrăţieĭ pre doĭ ómenĭ, cariĭ eraŭ Musaipĭ luĭ Sultan Murat: unul, Silihtar, ce era in lăuntru, care slujbă este de Impĕrăţie fórte aprópe, adecă Spatar, ce pórtă spata saŭ buzduganul dupĕ Impĕratul; alŭ doile, Căzlar Aga, care este peste tótă casa Impĕrătéscă, şi pre fete maĭ mare. Ácestĭ doĭ purtaŭ tóte trebile Impĕrăţieĭ. Viziria înaintea lorŭ era fórte slabă; când se aduna Vizirul cu unul de aceĭa, spunŭ că le săruta póla hainelorŭ.

Decĭ, pre unul den acele capete la Impĕrăţie, pre Silihtar Paşa, îlŭ cuprinsĕse Mateĭ Vodă cu dările, ĕră pre Căzlar Aga, Vasilie Vodă; şi eşĭaŭ isprăvĭ de la Impĕrăţie şi luĭ Mateĭ Vodă şi luĭ Vasilie Vodă, pren chipurile maĭ sus pomenite. Covêrşia cu atâta Mateĭ Vodă pre Vasilie Vodă, că Mateĭ Vodă avea şi cu megieşiĭ marĭ prietenie, ales cu Unguriĭ; ĕră Vasilie Vodă nice cu unŭ megieşŭ, precum amŭ apucatŭ şi noĭ acea Domnie, viaţă bună n'aŭ avutŭ, den nebăgare de sémă cu nime den megieşĭ.

O, nesăţiósă hirea Domnilor spre lăţire şi avuţie órbă! pre câtŭ se maĭ adaoge, pre atâta râvnesce! Pohtele Domnilorŭ şi Impĕraţilorŭ n'aŭ hotarŭ; avêndŭ multŭ, cum n'are avea nimică le pare; pre câtŭ le dă Dumneḑeŭ nu se satură; avêndŭ Domnie, cinste şi maĭ mare şi maĭ late ţerĭ pohtescŭ. *Deh Derviş, derchilimi auhuzbecdă, vedu patişah derichilimi, nechin uccecdă:* adecă, ḑece Dervişĭ pe unŭ covorŭ potŭ încăpe, ĕră doĭ Impĕraţĭ într'o ţéră nu încapŭ.

www.dacoromanica.ro

Avêndŭ ţéră, şi ţéra altuïa a ó cuprinde, cască; şi aşa, lacomindŭ la a altuïa, sosescŭ de perdŭ şi alu seŭ. Multe Imperăţii in lume, vrêndu sĕ ĕie alte ţerĭ, s'aŭ stînsŭ pre sine. Aşa s'aŭ stînsŭ Impĕraţia luĭ Darie Impĕratu de Alecsandru Macedon: vrêndŭ sĕ supuie ţerile Grecescĭ şi tótă Macedonia, Darie aŭ stînsŭ Impĕrăţia sa, de aŭ căḑutŭ pre mânele luĭ Alexandru Macedon. Aşe şi Impĕrăţia Cartageniĭ, vrêndu sĕ supuïe Rômuḷ, au căḑutŭ in robia Rômlenilorŭ. Aşa Pir Impĕratŭ, vrêndu sĕ ïa Italia, aŭ perḑutu ţerile sele. Aşa şi Mihaĭ Vodă, vrêndu sĕ hie Craiŭ la Unguri, aŭ perḑutŭ şi Domnia ţereĭ Muntenescĭ.

Aşa şi Vasilie Vodă, avêndŭ fericită vreme, în pace de tóte părţile, că şi ţéra nu era nice cu o datorie îngreuïetă, fără nice o doḑeïală despre Turcĭ, carii aveaŭ începută sfadă cu Perşiĭ şi într'acele părţi staŭ cu ṿaluri, aŭ începutŭ sfadă cu Mateĭ Vodă, Domnul Muntenescŭ, pentru Domnia aceĭ ţerĭ: orĭ că nu'lŭ încăpea Moldova, ca pre unŭ omŭ cu hirea înalţă, şi Impĕrătéscă maĭ multŭ, de câtŭ Domnéscă; orĭ că silia sĕ véḑă pre fiiul seŭ, Ión Vodă, eşitŭ la Domnie. care hire aŭ părinţiĭ spre feciorii lorŭ, se'ĭ véḑă in viaţa lorŭ eşiţi la cinste: Domniĭ, la Domnie pre feciorii lorŭ se'ĭ véḑă pohtescŭ; boïeriĭ, la boïeriĭ; slujitorul se bucură sĕ'şĭ véḑă de slujitorie pre fecĭorul seŭ harnicŭ; păméntenul, de hrana păméntuluĭ pre fecĭorul seŭ desţoinicŭ pohtesce sĕ'lŭ véḑă; orĭ că 'l-aŭ îndemnatŭ pre Vasilie Vodă marea netocmală şi neprietenie ce avea maĭ de-demultŭ, âncă den boïeria sa: scosĕse Domnia de la Impĕrăţie prin miḑilocul luĭ Căzlar Aga şi a Paşiĭ de Silistra, fiiuluĭ seŭ, luĭ Ión Vodă, in ţéra Muntenéscă.

Prostatecŭ ţinea Vasilie Vodă pre Mateĭ Vodă. Decĭ, avêndŭ şi pre Vizirul în partea sa, aŭ făcutŭ oştĭ de ţéră, şi aŭ purcesŭ in ţéra Muntenéscă asupra luĭ Mateĭ Vodă, lăsândŭ aicea in şcaunŭ pre fiiul seŭ Ión Vodă; éră singurŭ Vasilie Vodă aŭ întratŭ cu oştĭ in ţéra Muntenéscă, cu scirea Viziruluĭ şi a Paşeĭ de Silistra; oştĭ avea câte-va, éră totŭ de ţéră, şi lefeciĭ, şi acea-altă óste, fără puţiniĭ sĕrbĭ ce avea in léfă călărĭ.

Éra şi Mateĭ Vodă, Domnul ţĕreĭ Muntenescĭ, nu dormïa; ce, apĕrândŭ alŭ seŭ, avea oştĭ şi streine şi de ţéra sa, alesŭ pedestrime; fie când avea câte 1000 in léfă, fără dărăbaniĭ de ţéră, şi calarĭ de aĭ noştri Moldoveni, acolo merşĭ in léfă, cărora era numele Levinţĭ; şi Leşi călărĭ ţinea pururea câte 200; şi deosĕbĭ, Unguri călărĭ; şi dedesĕ scire şi la arcalele sele, ce avea la Impĕrăţie, de sila ce'ĭ făcea Vasilie Vodă. Decĭ, cu miḑilócele luĭ Silihtar Paşa bine n'aŭ intratŭ Vasilie Vodă in ţéra Muntenéscă, la o apa ce se chïamă Rômna, 'l-aŭ întimpinatŭ unŭ céuşŭ de la Impĕraţie, cu poroncă numaĭ sĕ se întórcă Vasilie Vodă înapoĭ; şi in urma céuşuluĭ au sositŭ şi o sémă de oştĭ de a luĭ Mateĭ Vodă.

Numaĭ ce aŭ căutatŭ luĭ Vasilie Vodă a se întórcere înapoĭ, vĕḑêndu cartea Impĕratéscă; şi cine era Sultan Murat, nu era de a şuguire cu elu. Decĭ, purceḑêndu înapoĭ Vasilie Vodă, se simeţisĕ Muntenii, şi in chipul góneĭ sĕ gonïască pre oştile luĭ Vasilie Vodă, lovise in códa oştiĭ; ce apoĭ s'au întorsu înapoĭ oştile de ţéră, şi singurŭ Vasilie Voda. şi au înfrîntu pre Muntenĭ, şi aŭ prinsŭ câţïva vii, şi au şi peritŭ câţiva den Muntenĭ.

www.dacoromanica.ro

Va ilie Vodă, după aceea, îndată aŭ e ităŭ din ţéra Muntenescă, plinindŭ poroncı Impĕrătéi că; şi şedĕndu câteva dile la Ploscuţeni, de acolo au pornitŭ pre céuşul celu Impĕrătescŭ, ĕră elu au venitŭ în scaunu.

Éra pré acele vremi Vizir anume Tabani Buĭuk, carele ţinea cu Vasilie Voda, şi Paşa de Silistra iar aşı; şi numaĭ sĕ scóţă pre Matei Vodă, se pusĕse cu tótă voĭa; şi fóiă scirea Impĕratéscă eşiau ispravi de la Vizirul de domnia ţĕreĭ Muntene ci luĭ Ión Voda, fecĭorul luĭ Vasilie Voda; cum şi atunci, daca au vedutu Vizirul împiedecate ispravile d'antêiu de Silihtrarul, au făcutŭ altele la singuru Paşa de Silistra, sĕ duca elu singurŭ pre fecĭorul luĭ Vasilie Vodă in scaunul ţereĭ Muntenescĭ; care lucru, apoi, aŭ mâncatu capulu Vizirului, oblicindŭ Impĕrĕţia, preu Silihtrarul, rĕsbóiele şi vĕrsările de sânge între Domnĭ, de unde se pogora. Nice te mira cum de nu pututu Domnii âmbla in zarve forĕ scirea Impĕrăţieĭ, şi ales la unu Impĕratu leu ca acela; deci, sĕ sciĭ că ţĕrile aceste pre atunci nu erau aşa supuse, ce într'alta voiĕ vegheta; şi se temeaŭ Turcii sĕ nu se deie ţéra Moldoveĭ în partea Leşilorŭ, ca ĭi erau pre acele vremi fórte tari, câtŭ sĕ siea Impĕraţia de ŝfada Leşilorŭ; şi ales atunce, avêndu începutŭ şi rĕsboiŭ cu Perşiĭ, precum ţi s'au pomenitu. Ce erau bucuroşi că se sfădĭau aceste ţĕrĭ între sine, şi poţi pricepe şi pre Domniile aceste aşa de îndelungate! 19 ani Vasilie Vodă Domnŭ, éra Matei Voda până la mórte, aprópe de 30 de anĭ, la Domnie. Alte vacurĭ socotesce ţĕriloru acestora pre atunci.

Când aŭ trimisŭ Vasile Vodă pre fiĭulŭ seŭ, Ión Vodă, la Paşa de Silistra, sĕ'lŭ ducă la Domnia ţĕreĭ Muntenescĭ.

Cu a doa ispravă de Domnia ţĕreĭ Muntenescĭ, aŭ socotitŭ Vasilie Vodă cu altă cale; avêndu aice şi de la Vizirul scire, aŭ pornitu pre Ión Voda la Paşa de Silistra, cu câţi-va boierĭ, sĕ'lu duca Paşa la scaunul ţereĭ Muntenescĭ; şi trimisĕse înainte la Paşa pre Enachĭ Catargiul, Vel Postelnicŭ, sĕ mai întarescă lucrurile până va veni Ión Voda. Şedêndu acolo Paşa, Catargiul aşteptându pre Ion Voda, au simţitu lucrurile într'altu chipu, ca'lu agiunsĕse pre Paşa alte poroncĭ Imperatescĭ, prin Silihtarul, şi unsĕse osia la Paşa şi Matei Vodă. Deci, vĕdendu Catargiul lucrurile într'altu chipŭ, şi aŭ mirositu cum câtu are sosi Ion Voda la Paşa va sĕ'lu oprésca şi se'lu trimiţă la Impĕrăţie, dat-aŭ Catargiul scire la boierii ce erau pre lûngă Ión Vodă, aprópe de Dristor, la unu satu; şi îndată s'au întorsu Ión Vodă, cam cu fuga, de grija Paşeĭ; şi aşa aŭ eşitŭ şi a doua ispită pentru Domnia ţĕreĭ Muntenescĭ.

www.dacoromanica.ro

Alŭ doile rŏndŭ aŭ mersŭ Vasilie Vodă cu oştĭ asupra luĭ Mateĭ Vodă in ţĕra Muntenéscă până la Praova.

Ĕră nice cu atâta nu s'aŭ lăsatŭ Vasilie Vodă; ce, îndemnatŭ şi de Vizirul, şi ca o nimică socotindŭ a călcare pre Mateĭ Vodă, ĭar aŭ strânsŭ oştĭ, cu maĭ bună gătire, pedestrime şĭ cu puscĭ, şi ĭar aŭ purcesŭ in ţĕra Muntenéscă asupra luĭ Mateĭ Vodă; şi cu aceea nebăgare de sémă de Mateĭ Vodă, câtŭ dice in locul seŭ pusesĕ Domnŭ pre fiĭul seŭ, Iŏn Vodă, in scaunul ţĕreĭ, cu boĭerĭ, cu Ispravnicĭ, cu Domnie deplină, ţiindŭ ca in palmă domnia ţĕreĭ Muntenescĭ. Ĕră lunecóse lucrările rĕsbóĭelorŭ, şi in puterea luĭ Dumneđeŭ maĭ multŭ staŭ. Nicĭ-unŭ neprietenŭ, câtŭ de slabŭ fie, cum sĕ nu'lŭ ţie nime, nice'lŭ ţinŭ oşteniĭ ceĭ direpţĭ; şi bine aŭ đisŭ unul: rĕsbóĭele in clipala ochĭuluĭ staŭ; că atâta era numaĭ, sĕ eĭe acela rĕsboiŭ Vasilie Vodă, şi sĕ se aşeđe in Domnia ţĕreĭ Românescĭ. Ĕră róta lumeĭ nu'ĭ aşa cum gândesce omul; ce, in cursul seŭ se întórce.

De care silă n'aŭ maĭ pututŭ Silihtarul a trimitere alte isprăvĭ luĭ Mateĭ Vodă, sĕ nu se descopere de totŭ cu âmbletele împrotiva Vizirului, sĕ se rĕsaĕ ceva Împĕrăţieĭ cu scârbă in partea sa; că alesŭ la Turcĭ, fórte cu sieală suntŭ tóte; şi cu mare meşterşugŭ, şi taĭnă, strică unul altuĭa, când va unul pre altul sĕ'lŭ surpe; că sĕ pîréscă la vederea, şie'şĭ strică, cine începe pîra. De multe orĭ cu lauda pre neprietenul seŭ maĭ curĕnd pogóră; şi ales subt Împĕrăţia luĭ Sultan Murat, cu mare sieală eraŭ toţĭ. Ĕră tot-deauna trimitea Silihtarul pren taĭnă la Mateĭ Vodă, îmbărbătându'lŭ sĕ stea împrotiva luĭ Vasilie Vodă sĕ'lŭ bată; éră pentru scârbă Împĕrătéscă sĕ nu pórte grijĕ, că este grija luĭ. Decĭ, şi Mateĭ Vodă 'şĭ-aŭ strânsŭ óstea tótă; şi vĕđêndŭ pre Vasilie Vodă că trage oştĭ spre Bucurescĭ, nu spre Târgovişte, aŭ pogoritŭ şi elŭ cu oştĭ spre Bucurescĭ.

Vasilie Vodă, dacă aŭ sositŭ la Praova, la satŭ la Ojogenĭ, sciindŭ den limbĭ de gătirea luĭ Mateĭ Vodă împrotiva sa, şi cu oştĭ câteva, şi străine şi de ţĕră, aŭ făcutŭ sfatŭ acolo la Ojogenĭ, socotindŭ şi trecĕtorile apelorŭ, şi locurĭ închise cu păđurĭ den tóte părţile, şi băhnişurĭ; înţĕlegêndŭ pre Mateĭ Vodă că anume la locurile acele pohtesce sĕ'ĭ dea rĕsboiŭ, fiecând oştile maĭ tarĭ hindŭ la locul sĕŭ şi la strîmtorĭ împrotiva oştilorŭ celorŭ străine, aŭ alesŭ cu sfatul sĕ nu trécă Praova, ce sĕ stea acolo la câmpŭ, sĕ tragă pre Mateĭ Vodă cu oştile sele la câmpŭ; şi aşa alegêndu-se sfatul, aŭ purcesŭ tóte oştile luĭ Vasilie Vodă in jacurĭ la Podgorie, pre subt munţĭ, încătro era bejenită tótă ţĕra Muntenéscă, de pren tóte acele olate, până in Praova. Şi aşa, cu acelŭ sfatŭ (ce sfetnicĭ ar hi fostŭ aşa bunĭ de rĕsbóĭe pre atuncĭ), rĕşchirată óstea pre la jacurĭ, in locŭ aŭ priceputŭ Mateĭ Vodă lucrul, şi îndată aŭ purcesŭ spre Praova, direptŭ in prejma Ojogenilorŭ, unde era Vasilie Vodă cu corturile; aŭ stătutŭ la trecătóre, dândŭ scire den câteva puscĭ ce avea cu sine. Şi îndată aŭ începutŭ a trecere óstea in vadŭ; şi totŭ călăreţul aŭ trecutŭ câte unŭ pedestraşŭ dupĕ sine; şi aŭ stătutŭ in tocmală cu oştile dencóce de Praova, tocmindŭ óstea pedestră, cu focul şi cu puscile, între óstea călăréţă; şi aŭ purcesŭ cu tótă óstea stolită asupra tabereĭ luĭ Vasilie Vodă.

www.dacoromanica.ro

Nu avea de ce se apuca Vasilie Vodă, cu óstea rĕşchirată in tóte părţile; şi aşa de grabă venirĕ'ĭ asupră'ĭ a luĭ Mateĭ Vodă, şi temeĭnică, că oşteniĭ luĭ Vasilie Vodă uniĭ veniaŭ cu plean îngreuiaţĭ, nesciindŭ lucrul ce este, alţiĭ spăimaţĭ de sosirea oştilorŭ aşa degrabă, maĭ multŭ de gătirea la fugă îndată aŭ stătutŭ, de câtŭ la rĕsboiŭ; şi aşa spărcuită óstea, câtă nu era dusă in pradă, fără de nice o tocmală aŭ plecatŭ şi Vasilie Vodă fuga, şi tótă óstea, lăsândŭ şi corturile şi puscile cu tótă pedestrimea pe mâna luĭ Mateĭ Vodă; şi, de grija gonaşilorŭ, Vasilie Vodă aŭ lăsatŭ calea pre care venisĕ, şi direptŭ la Brăila aŭ năzuitŭ.

La Brăila zăbăvindu-se Vasilie Vodă câte-va ḑile, ĕră Mateĭ Vodă dedese scire de olacŭ la Paşa, îndată, de isbândă asupra luĭ Vasilie Vodă, aşa de sîrg lucrul. Orĭ cu scirea Paşiĭ, orĭ dentre sine, Agiĭ den Brăila şi den Mecin sfătuiaŭ sĕ'lŭ prindă pre Vasile Vodă, sĕ'lŭ trimiţă la Paşa; şi sĕ nu'ĭ hie datŭ scire Stamatie, carele maĭ apoĭ aŭ fostŭ Stolnicŭ la Vasile Vodă, iar maĭ pe urmă şi Postelnicŭ mare, are hi încăputŭ Vasile Vodă la prinsóre. Ce, şedêndŭ séra la masă, 'ĭ-aŭ datŭ scire, şi de la masă s'aŭ sculatŭ şi într'o grădină peste gardŭ aŭ săritŭ, apucându-se de pre spatele a unuĭa din slujitorĭ; şi acolo 'ĭ-aŭ scosŭ calul şi aŭ eşitŭ cu fuga den Brăila la Galaţĭ, lăsândŭ tóte în Brăila, câte nu rĕmăsĕse în Ojogenĭ.

Inţĕlegêndŭ Ión Vodă, ficiorulŭ luĭ Vasile Vodă, de poticala tătâne-seŭ în ţĕra Muntenéscă, strins'aŭ boĭeriĭ ce eraŭ puşĭ la boĭerie pre lângă elŭ, şi le-aŭ ḑisŭ că elŭ de domnie nu este, pentru slabă sĕnătatea sa ce avea (că era Ión Vodă slabŭ, şi desnodatŭ şi de mânĭ şi de picióre, cum nu arŭ hi fostŭ feciorul luĭ Vasile Vodă care era ca unŭ leŭ şi la hire şi la trupŭ), iar tătâne-seŭ, aŭ lăsatŭ scaunul domnieĭ; şi aŭ venitŭ Vasile Vodă iar în scaunŭ.

Ĕră Mateĭ Vodă, jeluindu-se şi la Impĕrăţie de prada ce'ĭ făcuse oştile luĭ Vasilie Vodă, şi la megieşĭ, sĕ'şĭ întórcă strîmbătatea ce'ĭ făcusĕ Vasilie Vodă ţĕreĭ Muntenescĭ, legasĕ cu Racoţi, Cnézul Ardéluluĭ, tatăl luĭ Georgie Racoţi, lucrul; hiindŭ şi Racoţi rănitŭ cu nebăgare de sémă megieşieĭ luĭ de Vasilie Vodă, aŭ pornitŭ nesce oştĭ asupra luĭ Vasilie Vodă, cu Ión Movilă, feciorul luĭ Simeon Vodă, carele era în Ardél aşedatŭ de după rĕsboiul de la Stefănescĭ, cum s'a pomenitŭ după mórtea luĭ Simeon Vodă, că aŭ făcutŭ rĕsboiŭ feciorilĭ luĭ Simeon Vodă, şi cu feciorilĭ luĭ Irimia Vodă, pentru domnia ţĕreĭ. Şi s'aŭ pogorîtŭ până în Trotuşĭ Ungurilĭ, şi oştile Munteneştĭ până la Milcovŭ sosiţĭ; aŭ schimbatŭ sfatul Racoţi cu Mateĭ Vodă: orĭ temêndu-se de Impĕrăţie, inţĕlegêndŭ de patima Viziruluĭ, orĭ altă socotélă le-aŭ venitŭ: aŭ întorsŭ pre Ión Movilă cu oştile înapoĭ, şi s'aŭ întorsŭ şi Muntenilĭ. Eşisĕ casa luĭ Vasilie Vodă spre Huşĭ, de spaima aceea; şi pre vremea pogorîrĕĭ acestorŭ oştĭ aŭ peritŭ Gorgan şi Sămăchişe, căpitanilĭ, şi Cărstea Visternicul, pentru prepusŭ de vicleşugŭ Domnieĭ.

După aceste zarve, numaĭ ce 'ĭ-aŭ căutatŭ luĭ Vasilie Vodă a stare la pace, vedêndŭ şi patima Viziruluĭ curêndŭ după aceea, sĕ nu se maĭ aţîţe lucrurile asupra sa; cum n'are hi fostŭ fără primejdie Vasilie Vodă atuncesĭ, de n'are hi stătutŭ Impĕrăţia după lucrărĭ ce avea cu Perşiĭ, unde, după aceea, curênd aŭ purcesŭ cu tótă puterea asupra Bagdatuluĭ; Orĭ de la ceĭ-alţĭ doĭ

www.dacoromanica.ro

megieşĭ n'are hi fostŭ fără rĕscólă, de nu s'ar hi spăĭmatŭ Racoţi şi Mateĭ Vodă cu mórtea Viziruluĭ. Şi sta in cumpănă Sultan Murat, asuprá Azaculuĭ va merge, că încă nu'lŭ dedesĕ Muscăliĭ; aŭ purcesŭ asupra Bagdátuluĭ. Ér̆ă până á se înţélege purcesŭlŭ, aceste ţĕrĭ eraŭ subt grijĕ că va veni Imperăţia spre aceste părţĭ cu oştĭ. Fost-aŭ aceste zarve între Mateĭ Vodă şi între Vasilie Vodă in anul 7144, şi 7145.

Ér̆ă patima Viziruluĭ Tabani Buĭuk, cumĭ aŭ fostŭ de aŭ peritŭ de Sultan Murat, este aşa: dupĕ rĕsipa de la Ojogeni a luĭ Vasilie Vodă, aŭ făcutŭ Mateĭ Vodă arzahal, saŭ rĕvaşŭ de jalbă, la singurŭ Impĕratul; şi aflándŭ omŭ de acea trébă sĕ dea acea jalbă la singurŭ Impĕratul, aŭ purcesŭ omul acela cu cărţile; şi sciindŭ rândul, aŭ păditŭ când aŭ eşitŭ Impĕratul la primblare cu vênătórea la câmpŭ; atunce s'aŭ făcutŭ omulŭ acela a mergere de-olacŭ pe dinaintea Impĕratuluĭ, anume sĕ'lŭ véḑă. Şi aşa vĕḑêndu'lŭ Impĕratul mergêndŭ tare, aŭ trimisŭ de 'l-aŭ opritŭ, şi 'l-aŭ întrebatŭ de unde vine. Elŭ aŭ rĕspunsŭ că vine den ţéra Muntenéscă cu cărţĭ la Impĕrăţie de mare pradă şi vĕrsărĭ de sânge ce aŭ făcutŭ Vasilie Vodă în ţéra Muntenéscă, care aŭ venitŭ cu oştĭ asupra luĭ Mateĭ Vodă. In locŭ aŭ trimisŭ Impĕratul de 'i-aŭ luatŭ cărţile, şi aŭ cetitŭ arzul celŭ de jalbă asupra luĭ Vasilie Vodă, pomenindŭ că se laudă Vasilie Vodă că are isprăvĭ de la Vizirul sĕ hie Domnŭ şi în ţéra Muntenéscă şi în ţéra Moldoveĭ. Atunce aŭ avutŭ vreme Silihtarul asupra Viziruluĭ, căindŭ ţĕrile cum se strică ele între sine şi se pradă. De care jalbă focŭ s'aŭ făcutŭ Sultan Murat pre Vizirul, înţelegêndŭ că de la Vizirul se pórtă acele amestecăturĭ. Ce, întêiŭ aŭ trimisŭ pre omul acela cu tóte scrisorile acele sĕ le vaḑă Vizirul; ér̆ă Silihtarul aŭ ḑisŭ cătrĕ Impĕratul că omul acela îndată va peri de Vizirul. Ce 'i-aŭ datŭ Hasikiĭ, şi le-aŭ ḑisŭ singurŭ Impĕratul: «pre acestŭ omŭ ĭar sĕ'lŭ aduceţĭ la mine.» Şi aşa aŭ fostŭ; că dacă 'l-aŭ dusŭ la Vizirul, şi aŭ înţélesŭ, aŭ vĕḑutŭ că este rĕŭ de dênsul, aŭ vrutŭ sĕ opréscă pre omŭ; ce Hasikiĭ 'i-aŭ spusŭ poronca Impĕratuluĭ, că este sĕ ducă pre omŭ ĭar la Impĕratul. Scosese Vizirul daruri Hasikilorŭ sĕ lase pre omŭ la dênsul; ce nu s'aŭ cutezatŭ Hasikiĭ, pentru Silihtarul, a face preste poroncă. Ér̆ă sĕ nu hie fostŭ omul de faţă, putea ḑice Viḑirul, sĕ'şĭ tocmască lucrurile sele cum că aŭ fostŭ omul acela unŭ marghiolŭ den Ţarigrad, şi 'i-aŭ spusŭ menciuni; că de aceste multe se facŭ la Turcĭ; saŭ s'are hie uĭtatŭ la Impĕrăţiei care de lucrurile a tótă lumea gândesce, celemaĭ menunte le trece cu gândul. Ce păzía acestŭ lucru Silihtarul, sĕ nu scape vremé ca aceea asupra Viziruluĭ; şi înoindŭ scârba Impĕrăţieĭ, Silihtarulŭ, aŭ chematŭ Impĕratul pre Vizirul; şi dupĕ mustrarea ce 'i-aŭ datŭ, căcĭ strică ţĕrile fără scirea luĭ, 'l-aŭ omorîtŭ. Decĭ, aşa s'aŭ scosŭ Viziruluĭ aceluĭa cu zarvele acele între Domniĭ. Aceste amŭ înţélesŭ dentr'unŭ Boĭerŭ bĕtrânŭ de sfatŭ ce era pre acele vremĭ.

Curênd dupĕ aceste zarve cu Mateĭ Vodă, pentru sĕ potoléscă Vasilie Vodă vrajbele sunate, pre fiĭul seŭ Ión Vodă îl-aŭ trimisŭ în Ţarigrad, undĕ 'şĭ-aŭ svĕrşitŭ şi viaţa. Nu apoĭ peste alţĭ anĭ, ce într'acestaşŭ anŭ, 'şĭ-aŭ sfêrşitŭ viaţa şi Dómna luĭ Vasilie Vodă cea de'ntêiŭ, fata luĭ Bucĭoc. Dupĕ mórtea Dómneĭ aŭ trimisŭ Vasilie Vodă pre Catargiul in ţéra Cerchezéscă, şi de acolo

www.dacoromanica.ro

i-aŭ adusŭ Dómnă, pre fata unuĭ Mărzacŭ de aĭ lorŭ, cu care aŭ trăitŭ până la sfêrşitul seŭ.

In anul 7146, aŭ luatŭ Sultan Murat Bagdatul, cu mare vĕrsare de sânge de la Perşi, dupĕ patru luni den ce ĝi începuse a bate orasul. Spune istoria sĕ hie fostŭ acolo in Vavilon saŭ in Bagdad oşteni 30,000. Ce acĕa gătire făcuse şi Sultan Murat improtiva Persilorŭ, câtŭ sângurŭ Bagdatul. Ĕră totŭ Misirul, şi Paşiĭ câţi suntŭ peste Arapi, i-aŭ pornitŭ despre marea roşie de aŭ lovitŭ şi dentr'acole ţéra Persuluĭ; şi le-aŭ luatŭ Turcii şi dentr'altă parte o scală fórte mare; şi aşa îndoitŭ Persul n'aŭ pututŭ sĕ deie nice unŭ ajutorŭ Vavilonuluĭ.

Sultan Murat într'acolo zăbovindu-se cu oştile, ĕră in părţile aceste staŭ fericite vécurĭ, liniste şi pace întemeĭată din tóte părţile, fiindŭ in pace Vasilie Vodă cu megieşiĭ. Intr'acestĭ anĭ aŭ ziditŭ Vasilie Vodă şi lăudată monastirea in orasul Iaşilorŭ, întêiŭ subt nume a treĭ învĕţătorĭ bisericeĭ, ce se dice: *Trii Sveatiteliĭ;* mai pre urmă, a doa monastire, ce se chiamă *Golia*, cu făptură cum sĕ vĕdŭ peste tóte monastirile aice in ţéră mai iscusite. Golia se dice pre numele unuĭ boĭerin anume Golăea, carele pre acelŭ locŭ ziditse o bisericuţă mică de pétră. Şi întru acestĭ anĭ aŭ adusŭ Vasilie Vodă şi móstele Sfinteĭ Precuvióseĭ Paraschiveĭ, in anul 7148, a căreĭ Sfinte viata şi den ce locurĭ aŭ fostŭ, şi cum aŭ petrecutŭ cu mare Dumnedeire, veĭ ceti la Octomvrie in 14 dile.

Acestŭ Domnŭ aŭ făcutŭ ca de isnóvă curţile cele Domnescĭ in Iaşi, casele cele Cuciniĭ, grădiniĭ, grajdiurĭ de pétră, tóte de dênsul făcute, şi multe locurĭ aŭ aşedatŭ care multă vreme aŭ stătutŭ aşedate; că de aŭ fostŭ când-va vremĭ fericite acestorŭ părţi de lume, atunce aŭ fostŭ. Plină ţéra Leşéscă, voiŭ dice, de aurŭ, la care pre acele vremĭ isvorîa din Moldova, cu boĭ de negoţŭ, cu căĭ, cu miere, şi aducea den acea ţéră totŭ aurŭ şi argintŭ. Putea-voiŭ dice că sĕracŭ nu se afla pre acele vremĭ, dór care nu-şĭ vra sĕ aibă. Ţéra Leşéscă la acea scară de fericire se înălţasĕ, precum şi Leşiĭ dicŭ, şi scrisorile lorŭ, care nice o Crăie de pre acele vremĭ nu-ĭ era de'mprotivă, aşa in bine şi in desmerdăciune cu ţéra Leşéscă şi ţéra nóstră.

Ĕră de pre acele vremĭ se cunósce păharul mânieĭ luĭ Dumnedeŭ aprópe de schimbare, şi curênd spre alte mai cumplite vremĭ; că la mare sburdăciune eraŭ ţĕrile aceste. Şi care ţĕrĭ se suie pre la marĭ bisuguri, sburdéză hirea oménéscă, şi sburdăciunea nasce pĕcatul, şi pre pĕcatŭ îlŭ urmézĕ mânia luĭ Dumnedeŭ. Aşa ţéra Leşéscă era la mare sburdăciune, aşa şi ţéra Moldoveĭ. Şi însuşĭ Domnul Vasilie Voevodŭ, cu silă a câte-va case de boĭerĭ luându-le fetele, peste voia părîntilorŭ, la ţiitorie; ĕră ómenii de casa luĭ, nepoţiĭ luĭ Vasilie Vodă, mai mare silă făceaŭ, luându băeţiĭ ómenilorŭ in silă la curvie; care tóte faptele mai pre urmă s'aŭ arăratŭ cu mare osândă asupra caseĭ luĭ Vasilie Vodă.

Intr'acestĭ anĭ, dupĕ ce aŭ aşedatŭ Sultan Murat Vavilonul spre Impĕrăţia Turcéscă, s'aŭ întorsŭ in Ţarigrad, şi se gătia tare asupra Leşilorŭ, sĕ-şĭ rĕscumpere ruşinea luĭ Sultan Osman, deschidendu-şĭ calea prin Ardél sĕ lovéscă direptŭ peste munţĭ spre Liov. Ce atunci curînd puternica mână a luĭ Dumnedeŭ i-aŭ tăĭatŭ dilele; şi in locul luĭ Sultan Murat aŭ stătutŭ Sultan Ibraim,

www.dacoromanica.ro

fratele sĕŭ, omŭ plecatŭ cu tótă firea spre sburdăcĭune; şi cu Impĕrăţia luĭ ĭar au hâladuitu ţĕrile aceste de rĕscóle.

Incepuse in cestĭ anĭ Racoţi celu bĕtrânu sfadă cu Nemţiĭ, căruĭa era orônduită óste şi de aicea den ţéră şi den ţéra Muntenéscă. Ce n aŭ ţinutu multŭ acea sfada; curênd au venitŭ la tocmală cu Impĕratul Nemţescŭ; ĕră prădasĕ câtvA locŭ cu aĭ nostri in Ungurimea de sus. Apostol de Orheĭŭ aŭ fostŭ Sĕrdariŭ cu Racoţi într'acea óste.

In anul 7153, au făcutŭ nunta Vasilie Voda fiĭceĭ sele ceiĭ maĭ marĭ, Dómneĭ Marieĭ, după Cnézul Ragivil, omŭ de casa mare din Cnezia Litveĭ. Numaĭ cu ce inima şi sfatu aŭ facutu acea casă dupe omŭ de lege Calvinéscă, care lege este scornită de unŭ Popă de Flandria, de subt ascultarea Papeĭ Romuluĭ, peste legatura sobórelorŭ cu multe minunĭ Dumnedeescĭ legate. Ĕră Calvinul numaĭ prin singure poftele sele trupescĭ, osĕbite de sfânta sobornicéscă biserică, au scornitŭ acea lege, la care, ca la o lege sloboda, in puţină vreme aŭ cursŭ tótă Flandra şi Englitera. De miratŭ au rĕmasŭ vacurilorŭ acéstă casă, cum aŭ pututŭ suferi inima luĭ Vasilie Vodă sĕ se facă; şi multă vreme s'aŭ frământatŭ acestŭ lucru in sfatŭ, şi câţi-va pre atunce apĕrau acestŭ lucru sĕ nu fie, ales Toma Vornicul şi Iorgaki Visternicul· care capite ca acele abĭa de aŭ avutŭ ţéra când-va, séŭ de va maĭ avea. Eĭ ḑiceaŭ luĭ Vasilie Voda şi pentru legea rĕtăcită, şi unŭ lucru nu foră de grijă, despre Impĕrăţia Turculuĭ. Ĕră Todirasco Logofĕtul şi Urechiă Vornicul staŭ asupra acesteĭ nunte sĕ se facă.

Avea Vasilie Vodă pozvolenie de la Turcĭ; însĕ era acea pozvolenie din banĭ, nu din inima Turcilorŭ. Şi aşa s'au facutŭ nunta aice in Iaşĭ, la care câţi-va Domnĭ din ţéra Leşésca singurĭ cu chipurile sele, cu curţile lorŭ au fostŭ, şi Petraşco Moghila Mitropolitul Kievuluĭ, feciorul luĭ Simeon Vodă. Ĕră soliĭ trimişĭ eraŭ: de la Racoţi, Cnézul Ardéluluĭ, Kemenĭ Elnăş, cu daruri; şi de la Mateĭ Vodă, Domnul Muntenescu, singuru Stefan Mitropolitul ţĕreĭ Muntenescĭ, şi Radul Logofĕtul, şi Dinul Spatariul, că se împacase Domniĭ între sine.

N'au lipsitŭ nimică den tóte podóbele câte trebuĭau la o veselie ca aceea, cu atâţia Domnĭ şi ómenĭ marĭ, din ţĕrĭ streine: meşterĭ de bucate aduşĭ din alte ţĕrĭ, ḑicaturĭ, gĭocurĭ şi de ţéră şi streine, curtea împodobită tótă, şi stranşĭ boieriĭ şi capiteniile ţĕreĭ, fec orĭ de boĭerĭ, ómenĭ tineri, la alaĭurĭ pre caĭ Turcescĭ, cu podóbe, şi cu peţiene la şlice. Şi aşa cu petrecăniĭ trăganându s'aŭ veselitŭ cateva sĕptĕmânĭ; şi au purcesu Cnéz Ragivil cu Dómna sa in ţéra Leşéscă cu zestre fórte bogată.

La anul, simţindu-se Crăiu Leşéscă in vărtute, îndemnată de Papa de Rom şi de Veneţianĭ, cariĭ aveau dodeĭală de Turcĭ la Ostrovul Crituluĭ, aŭ făcutŭ sfatu senatoriĭ, Craiul Vladislav numaĭ sĕ încépă sfada cu Impĕrăţia Turculuĭ; de care gătire a luĭ, şi la ce au eşitŭ maĭ apoi acela sfatŭ, veĭ ceti povestea maĭ gĭos la rôndul seu. Ĕră solĭ trimiţêndu la toţĭ Craiĭ creştinescĭ, Craiul Leşescŭ, aice la Vasilie Vodă pre Cnézul Ragivil au lasatu solia cu acéstă tré bă. fiindu viitoru Ragivil, la anul dupĕ nunta, la socrul seŭ aicea in ţéră; care Cnezie aŭ credutu Vasilie Voda îndată, şi au primitŭ sĕ fie una cu Leşiĭ; câtu şi birul oprisĕ a anuluĭ aceluĭa, şi pornisĕ pre Aga biruluĭ fĕră birŭ, rĕspun-

www.dacoromanica.ro

ţêndu'i că nu s'aŭ pututŭ strînge birul, pentru sĕrăcia ómenilorŭ. Ce, dacă aŭ stătutŭ la voróvă cu boleriĭ pentru opritul birului, şi într'unŭ rîndŭ şi într' altul, spunŭ sĕ fie disŭ Petriceico, Vornicul de ţéră de sus, pre care'lŭ ţineaŭ eĭ mai prostaticŭ dintre alţiĭ de sfatŭ: «Eŭ aşŭ ţîce sĕ nu oprimŭ noĭ birul, până nu vomŭ vedea că trecŭ Leşiĭ Dunărea.» Şi acela cuvêntŭ aŭ întratŭ îndată în gândul lui Vasilie Vodă, şi aŭ repedítŭ după Aga birului şi 'l-aŭ opritŭ in Galaţi până aŭ gătitŭ birul, şi 'l-aŭ încărcatŭ, şi 'l-aŭ pornitŭ. Aşa fereścŭ pre Domnĭ şi ţĕrile voróva cu sfatul de primejdiĭ; că pentru adeea aŭ datŭ Dumneḑeŭ Împĕraţiĭ, Craiĭ şi Domniĭ, cărmuitorĭ ţĕrilorŭ, sĕ aibă sfetnicĭ pre lîngă sine, cu cariĭ vorovindŭ o trébă, sĕ frământe cu voróva lucrul; şi unul una, altul alta răspunḑêndŭ, se lămurescé lucrul cari'ĭ mai spre îndemână. Ĕră ce facŭ Domniĭ singurĭ din gândurilĕ sele saŭ din şopte, rarŭ lucru este de folosŭ; că încă in lumę n'aŭ născutŭ omŭ până astăḑĭ ca acela, sĕ nu'ĭ trebuéscă voróva cu sfatŭ. Că de şi gîcesce cărmuitoriul câte o trébă, încă totŭ sĕ nu sé încrédĕ că aŭ gîcitŭ, până nu sé întăresce părereá lui cu voróva şi altorŭ părerĭ. Decĭ, ce aĭ socotitŭ că este bine, dacă se maĭ tocmescŭ cu gândul tĕŭ ce aĭ gânditŭ că este cu cale, încă cu a doĭ séŭ a treĭ socotélă, fără greşŭ pre acęla lucru sĕ staĭ, că nu te va înşela. Ĕră ce'ţĭ pare numaĭ a singurŭ că este bine, şi alţiĭ toţĭ ḑicŭ că este într'altŭ chipŭ, sĕ nu credĭ acea socotélă, că te amăgesce. Multe lucrurĭ ne parŭ că suntŭ gîcite; iar apoĭ, dacă maĭ laşĭ vremea socoteleĭ, afli departe maĭ pre urmă într'altŭ chipŭ. La mulţĭ Domnĭ marĭ smintelele aŭ căḑutŭ din şopte, séŭ ne sfătuitŭ acum din vacul nostru; fără sfatŭ aŭ făcutŭ Vasilie Vodă de aŭ lovitŭ pre Tătarĭ la Brătulenĭ; apoĭ prada de Tătarĭ a tótă ţéra ne spuse cu câtă robie şi plean dintr'acea faptă aŭ venitŭ asupra ţĕreĭ. Aşa şi Duca Vodă, sfătuindŭ numaĭ cu unul pentru carte la Hanul, 'şĭ-aŭ stricatŭ Domnia, din care mazilie mare risipă şi greutăţĭ asupra ţĕreĭ aŭ venitŭ, carea era in statŭ bunŭ pre atuncĭ, şi gata lucruriie sĕ rĕḑice numaĭ cu orônḑulală datóriile ţĕreĭ tóte. Ĕră dintru acea mazîlie de'ntêiŭ a Ducăĭ Vodă, s'aŭ têmplatŭ treĭ înoiturĭ de Domniĭ: una, la Beligrad, a Dabijiĭ Vodă, după care neplinindŭ anul aŭ muritŭ Dabija Vodă; altă Domnie, totŭ într'acelŭ anŭ, Domnia d'âmtêiŭ a Ducăĭ Vodă; atreĭa Domnie, a luĭ Ilieş Vodă, cu mare răsipă. Decĭ, treĭ Domniĭ câte 500 saŭ 600 de pungĭ la înoiturĭ, totŭ într'unŭ anŭ, cum aŭ pututŭ fi bine? Aşa, cu şoptele cu uniĭ, nu cu sfatŭ, aŭ făcutŭ Petreceico Vodă de aŭ lepădatŭ fără de nicĭ o nevoie Domnia ţĕreĭ, şi s'aŭ dusŭ in ţéra Leşéscă; din care faptă se stinge ţéra Moldoveĭ astăḑĭ.

Cnézul Ragivil, după zăbava sa peste câteva săptĕmănĭ in Sucéva, la socrul seŭ Vasilie Vodă, pre Dómnă-sa o aŭ pornitŭ pre la Sniatin spre ţéra sa, ĕră elŭ aŭ lovitŭ prin Ardél pre la Racoţi, Cnézul de Ardél, totŭ cu acele trebĭ pentru rĕḑicarea asupra Împĕrăţieĭ Turcescĭ.

Inţĕlesĕmŭ din boleriĭ bêtrânĭ, cum sĕ fie vrêndŭ Vasilie Vodă in Sucéva, atuncişĭ, sĕ'şĭ despartă fata de Domnu-seŭ Ragivil; ĕră ea n'aŭ priimitŭ, ḑicêndŭ tătêne-seŭ: «sĕ fi socotitŭ âmtêiŭ lucrul, nu maĭ pre urmă.»

Şi cu vremile până aice amŭ istovitŭ o parte de Domnie a luĭ Vasilie Vo-

www.dacoromanica.ro

dă; că până aicea, pre câtŭ aŭ fostu fericita Domnia acésta, cu atâta mai cumplite vremi s'aŭ începutŭ de atunci; din care au purcesŭ din scădere in scădere acéstă ţéră, până astădi.

Pentru Căzaci, ce némŭ suntŭ, şi pentru Hmil Hatmanul lorŭ câte prădi aŭ făcutŭ.

De vreme ce scriitorii ceĭ strěini, pre lângă poveştile sele n'aŭ trecutu cu pomenirea şi de lucrurile ţěreĭ nóstre, Moldova, şi câtu scimŭ de lucruri trecute a ţěreĭ nóstre, mai multŭ dintru dênşiĭ scimu, cu cale este şi noă de vremile lorŭ a povestire, ales pentru Hmil, Hatmanul Cazacescu; de care vremi, ah! s'aŭ începutŭ şi rĕul nostru, in care păna astadi ne aflâmu cu acestŭ pământŭ la cumplite vremi, şi Dumnedeŭ scie de nu'sŭ şi peste vacul nostru trecătóre!..... isvorul tuturorŭ rĕutăţilorŭ şi pustiireĭ acestoru părţi, începutul căderei şi împuţinăreĭ Crăieĭ Leşescĭ, rĕsipa şi pustiirea şi Cazacilorŭ, stingere şi ţěreĭ nóstre.

Éră mai 'nainte de vomŭ începe de rĕdicarea Căzacilorŭ cu Hmil Hatmanul lorŭ asupra Leşilorŭ, stăpânilorŭ seĭ, a pomenire de Cazaci ce nému suntŭ, şi de când subt acestŭ nume *Cozacŭ*, cu cale că va fi amŭ socotitu, aŭdindŭ pre mulţi întrebândŭ acestŭ nume a lorŭ, de unde şi de când arŭ fi? Decĭ, mulţi aŭ dişŭ că numele lorŭ arŭ fi de la unŭ némŭ ce este prelângă apa Volgăi, anume *Casak;* ce acele deşerte povestĭ suntŭ.

Suntŭ Căzaciĭ de némul lorŭ *Rusĭ* rĕmăşiţă din oşteniĭ a Cnezilorŭ Rusescĭ, pre cariĭ cu îndelungate vremi supuindu'ĭ Craiĭ Lesescĭ, şi căděndu şi Chiovul, scaunul Rusiei, pre mâna Leşilorŭ, ei pre Nipru in giosŭ şi pre de ceea parte şi de césta parte traĭau subt ascultarea Crailor Leşescĭ, slobodi de vecinatate, in chipul oşteniloru, cu hrana slobodă pre Nipru, ori cu vênătoria, orĭ cu pescăria, pâna la Pragurile Nipruluĭ, unde are Niprul in treĭ locurĭ Praguri, aşa din firea loculuĭ facute, şi cade apa de pre stâncĭ, ce suntu in fundul apeĭ, la locŭ mai gios; care locurĭ nice unŭ feliu de vase a trecere nu potŭ, foră vasele loru; şi acele, incă, cu mare grijă trecu; şi de multe ori pre uscatu tragŭ vasele pên trecŭ acele Praguri; şi aşa traiau până in dilele luĭ Avgust Craiŭ.

Acelŭ Craiŭ Leşescŭ, vědêndu'ĭ ómenĭ cu viaţa diréptă de oşteni, 'i-aŭ trasu şi la lege, şi le-aŭ făcutŭ şi căpiteniĭ cu tocmala, şi in rôndul sĕu sĕ fie volnicĭ a sĕ bulucire şi a se oştire improtiva Tatariloru, ca o păză sĕ fie Crăieĭ Leşescĭ; că dodeiaŭ Tatariĭ la marginea ţĕriloru şi pre atunci. Şi pentru că eraŭ sprintenĭ şi sĕlbatecĭ, le-aŭ dis *Cozacĭ*, adeca *capraşĭ* (care nume şi la Leşi), adecă *capră sĕlbatică*; séŭ că âmblândŭ eĭ la câmpu pentru capre sĕlbatece şi'n luncele Nipruluĭ, le-aŭ venitŭ acestu nume de atunci, de le-au dişŭ Cozacĭ, adecă capraşĭ; care nume, şi la Leşi la o samă de óste, ales stéguriloru ce suntu mai sprintene, le dicŭ stéguri Cazăcescĭ şi până astadi.

Apoĭ, Stefan Bator, Craiul Leşescŭ, şi mai marĭ aşedărĭ au făcutu Cazacilorŭ,

www.dacoromanica.ro

dându-le și Hatman să aibă, cu stégu, cu dobe, cu trîmbiță, și după voia lorŭ să 'și aléga Hatman; și 'i-aŭ pozvolitŭ și 'i-aŭ întăritŭ să facă și vase de marea Négră, și să facă Căzaci régistrovi, adecă de Catastijé, până la 40,000 de ómeni; și locŭ să aibă scaunul lorŭ intr'unŭ ostrovŭ la Nipru, în care este o monastire mare cu câte-va alte biserici mai mici, anume Trăhtmirov. Și acésta este incepĕtura oștilorŭ lorŭ, după căderea Cnejilorŭ Rusesci, de 150 ani.

De pre acele vremi multă nevoie făceaŭ Căzacii Crîmului și țerilorŭ Turcesci; până și Anadolul nu hălăduia: Sĕnopol și Trapezundul, cetăți mari, le-aŭ luatŭ in câte-va pônduri, și alte orașe mai mici, dincolo de mare Négră; și dincóce, Varna, Misivria, Ahilo, până la Aitos și la Pravadia, pururea prădaŭ; și aŭ lovitŭ și pĕn aprópe de Țarigrad, la Enikiuĭ, pe Boaz, unde cură marea Négră in marea Albă, subt cetatea Țarigraduluĭ. Și așa dodeindŭ Impĕrăției Turcesci, venia de la Turci ponoslu, pentru prădi ce făceaŭ Căzacii in țerile lorŭ. Acele socotindŭ de la o vreme Leșii, pentru să nu strice pacea cu Impĕrăția Turculuĭ, făceaŭ Căzacilorŭ mare strânsóre, oprindu'i de pre mare; care hrană o deprinsese ei cu mare dobândă; și averea ce scoteaŭ de acolo, și cu acele avuții, zidiaŭ biserici, mănastiri de pétră; câtŭ, o monastire in Kiev, căreia îi dicŭ Arhangél, stă și până astădi cu o boltă în mijlocŭ fórte mare, și tótă bolta acoperită cu table galbine de aramă și poleite cu aurŭ. Și pentru să 'i oprésca de totŭ să nu âmble pre mare, aŭ făcutŭ Leșii o cetate, anume Kodacul, la Pragul celŭ d'âintêiŭ a Nipruluĭ, și țineaŭ acolo câte 2000 de Nemți pedestrime, cu pusce, pentru opréla lorŭ, care era fórte cu mare silă Căzacilorŭ, ca unorŭ ómeni carii altă hrană nu sciaŭ, fără oștenia; și d'intr'aceea oprélă s'aŭ rĕdicatŭ in câteva rônduri împrotiva Leșilorŭ, cu Palevaico Hatmanul, apoi cu Sulima, mai apoi cu Cuzima, Hatmanii lorŭ. Ce totŭ îi rĕsipiaŭ Hatmanii Leșesci; până, vĕdendŭ neticnéla cu dênșii, le rĕdicasĕ Hătmănia, să nu fie, și le trimiteaŭ câte doi Domni Comisari să le fie mai mari; și aceĭ Comisari le făceaŭ giudețe, și 'i cârmuiaŭ; și cu vreme și alte volnicii le-aŭ stricatŭ tóte, câtŭ nu era Căzacul cu nimic volnicŭ.

Așa s'aŭ trasŭ asuprelele lorŭ până la Craiŭ Vladislav. In anulŭ acela, Vladeslav, vĕdendu-se Crăia in vârtute, după atâtea isbânde asupra Moskuluĭ, cumușĭ era așa, că mai fericită Crăia Leșéscă, și in tărie, și in totŭ binele și bișugurĭ, nice la unŭ Craiŭ n'aŭ fostŭ cum aŭ fostŭ atuncĭ. Pentru aceea, bine dicea unŭ dascal: «Ceĭ ce suntŭ in scara virtuții cea mai de sus, ne putendŭ sta totŭ intru acea stepenă, cadŭ fórte la mare slăbăciune». Așa și tóte Impĕrățiile, când prea ce suie la mare tărie, ne avendŭ locŭ să se mai suie sus, cadŭ și purcedŭ indĕrĕptŭ, cum vedemŭ și Crăia Leșéscă.

Avendŭ acela Craiŭ, Vladislav, și pracsimŭ, adică sciință, ce suntŭ Turcii cu rĕsboiul de la Hotin, cu Sultan Osman, la care rĕsboiŭ era singurŭ elŭ trimisŭ de tată-sĕŭ Jigmond, Craiul Leșescŭ, indemnatŭ de Papa de Rôm și de Venețiani, cu mare făgăduință și cu bani gata de Papa, din anŭ in anŭ, pe 12,000 de óste léfă de la sine, și Venețianii avendŭ cu Turcii incepute rĕsbóie la Crit, aŭ pusŭ gândŭ Craiul Leșescŭ numaĭ să incépă sfadă cu Turcii. Pentru care trébă și singurŭ Impĕratul Nemțescŭ aŭ mersŭ de s'aŭ aduna'tŭ la Vratislav, în țéra Silezieĭ, care țéră a Impĕratuluĭ Nemțescŭ se hotărésce cu

www.dacoromanica.ro

Leşiĭ. Şi acolo, după aşĕdată voróvă cu Impĕratul, 'i-aŭ orônduitŭ Némţul óste Nemţéscă 12,000, făcêndŭ scire şi Papa şi Impĕratul pre la toţi Craiĭ creştinescĭ, cum este alesŭ Craiul Leşescŭ sĕ fie General peste tótă creştinătatea, adecă purtătorŭ de oştĭ improtiva Turculuĭ.

Decĭ, ântêĭŭ Hişpanul o samă de banĭ 'i-aŭ orônduitŭ la Crăia sa de la Neapol, că se rudĭa Vladislav cu Impĕratul Nemţescŭ, şi cu Craiul Hişpanieĭ, fiindŭ feciorĭ dintr'o nepótă a Impĕratuluĭ Nemţescŭ.

Şvedul ĭarăşĭ, făgăduise 6000 de óste, şi Impĕratul Moskicescŭ 20,000. Acele tóte vĕdêndŭ gata Vladislav, aŭ trimisŭ şi la Căzacĭ şi aŭ chematŭ la sine pre unŭ căzacŭ bĕtrânŭ, anume Barabaş, şi pre Hmil, care era atuncĭ pisarŭ oştilorŭ. Dacă aŭ venitŭ Barabaş şi cu Hmil la Craiul, cu dênşiĭ aŭ tăĭnuiţŭ multe voróve Craiul pentru gătirea lorŭ de marea Négră, pentru locurĭ pre-lûngă mare, şi aĭ aşedatŭ cu acela amêndoĭ şi dintr'acolo tótă gătirea; dându cu Uricĭ, luĭ Barabaş, hătmănia cu stégŭ, pre obiceĭul vechiŭ, şi luĭ Hmil pisăria de óste; dându-le şi câtêva somă de banĭ gata sĕ facă vase şi ce arŭ trebui de aceea cale. Şi aşa, gătindŭ tóte Craiul, insĕlatŭ de Domniĭ carĭ toţi îĭ făgăduĭaŭ că vorŭ priimi acela sfatŭ: şi óstea Nemţéscă era sositä până spre Liov; ĕră ascunsŭ gîudeţuluĭ luĭ Dumneđeŭ tóte gândurile omenescĭ le strĕmută. Lipsĭa numaĭ Sĕimul, pre obiceiul Krăieĭ, sĕ fie cu sfatul tuturorŭ, şi pentru cheltuele, şi pentru încălecatul Leşilorŭ. Decĭ, la Sĕim aŭ stătutŭ Leşiĭ, improtiva luĭ Craiŭ, întrebându pre Craiŭ: ce pricină are avea începăturеĭ de sfadă cu Turcĭ, aducêndu'ĭ aminte de primejdia strĕmoşu-seŭ la Varna; şi bănuindŭ pre Craiŭ că aŭ băgatŭ oştĭ strĕine in ţĕră fără scirea lorŭ, şi cum că acele ţĕrĭ strĕine numaĭ de-odată îĭ vorŭ da agiutorŭ, apoĭ va cădea sfada numaĭ pre dênşiĭ. Şi se prilejise de murise şi Hatmanul lorŭ celŭ vestitŭ Coneţ-Polski. Şi aşa, împiedecatŭ Craiul, cu lucrurile gata, s'aŭ poftitŭ la Leşĭ sĕ 'ĭ posvoléscă cu cheltueala luĭ cu óste strĕină sĕ mérgă asupra Turculuĭ. Aŭ strigatŭ cu toţiĭ în gura mare: că, câtŭ va trece hotarul, orŭ rădica altŭ Craiŭ. Decĭ, numaĭ ce aŭ căutatŭ a se surpare tóte nevoinţele luĭ Craiŭ şi a mergere in vêntŭ.

S'aŭ trasŭ cuvêntul in ţĕra Leşéscă până astădĭ, cum Craiul, dacă aŭ vĕdutŭ că'ĭ staŭ Leşiĭ împrotivă la acela gândŭ a luĭ, în pisma lorŭ sĕ fie îndemnatŭ pre Căzacĭ sĕ se rădice asupra Leşilorŭ, cum 'şĭ-arŭ pute aşĭ cercare lucrul. De faţă amŭ fostŭ la Bar, âmblamŭ la scólă, când aŭ trecutŭ pre la Bar Canţeliarul celŭ mare, anume Osolinski, omŭ fórte de la inima luĭ Craiŭ, şi mare capŭ, întorcêndu-se de la Kiev, unde s'aŭ făcutŭ a mergere la móştele sfinţilorŭ ce suntŭ la Kiev, pentru bóla luĭ de picióre; şi de la Kiev aŭ âmblatŭ la câte-va oraşe Căzăcescĭ; şi la întorsŭ aŭ venitŭ pre la Bar, unde era scaunul hătmănieĭ. Era Hatman mare, pe urma luĭ Coneţ-Polski, Nicolaĭ Potoţki. Aŭ şedutŭ vr'o treĭ dile acolo la ospĕţŭ la Hatmanul; şi se miraŭ ómeniĭ ce eraŭ maĭ căpetenĭĭ, cum nu ţinŭ minte sĕ vie unŭ Canţelarŭ sĕ âmble prin Ocrainä. De este aşa, că aŭ âmblatŭ cu acea trébă nu sciŭ, ĕră de acele ce am fostŭ de faţă scriŭ.

Căzacĭĭ, măcar că altę oştĭ strĕine, după ce s'aŭ rĕsipitŭ lucrul, s'aŭ întorsŭ cineşĭ în ţĕra sa, totŭ păzĭaŭ trébą lorŭ, şi făceaŭ vase bărbătesce cu banĭĭ

www.dacoromanica.ro

crăiescĭ, şi se gătĭaŭ de marea Négră; până oblicindŭ Hatmanul Potoţkí că totŭ se gătescŭ Căzacíĭ, şi subt mâna Hatmanílorŭ şuntŭ tóte părţile acelé, aŭ scrisŭ la Barabaş sĕ părăséscă acestŭ lucru, şi sĕ'şĭ aducă aminte de patima luĭ Pavliuc şi a luĭ Sulima. Decĭ, Barabaş, ca unŭ omŭ bĕtrânŭ, vĕdêndŭ cartea Hatmanuluĭ, aŭ lăsatŭ lucrul maĭ în slabŭ, socotindŭ cea de apoĭ; éră Hmil îndemna bărbătesce şi pre Barabaş şi pre alţĭ Polcovnicĭ, până aŭ trimisŭ Hatmaníĭ Leşescĭ, Potoţki şi Calinovski, de le-aŭ ársŭ tóte vaselé; multĕ eraŭ gata de apă. Ş'aŭ începutŭ a venire de la starostiĭ Leşescĭ, de la margíne, pîră la Hatmanĭ pre Hmil pisariulŭ.

Avea Hmil pisariul danie de la Craiul, lângă Cehrin, unŭ locŭ dĕ odae; acolo făcêndu'şĭ şi beserică lângă odae, şi adăogându-se ómenĭ den dí în dí, s'aŭ făcutŭ slobodíe, anume Sobotoŭ, locŭ de o milă de la Cehrin, în cămpŭ, pre apa Tismănuluĭ, şi Stărostia fiindŭ a Cehrinuluĭ pre sama luĭ Coneţ-Polski Horunjiĭ, feciorulŭĭ luĭ Coneţ-Polski Hatmanul. Ispravnicul luĭ, anume Ceplinski, totdeauna pîrîa pre Hmil pisariul la stĕpânul seŭ pentru sloboda aceea Sobotoŭ, dicêndŭ pentru ce sĕ ţie unŭ mujicŭ têrgurĭ? Şi aşa prilejindu-se luĭ Horunjiĭ, stĕpânuluĭ luĭ Ceplinski, a trecere cu oştĭ asupra Oruluĭ, undé multŭ pleanŭ aŭ luatŭ de la Tătarĭ; şi aŭ prădatŭ atuncĭ pre Hohaĭ, ce eraŭ lângă Orŭ, şi la întorsul luĭ aŭ venitŭ pre la stărostia sa în Cehrin. Şi acolo şedêndŭ, péste câteva dile, pre gura Ispravnicúluĭ, luĭ Ceplinski, aŭ închisŭ pre Hmil şi i-aŭ luatŭ şi Slobodia luĭ, care maĭ sus s'aŭ pomenitŭ şi Sobotoŭ, şi o aŭ datŭ in sama luĭ Ceplinski. Şi de nu 'l-are hi scosŭ unŭ Leav den slugile luĭ Coneţ-Polski, slugă bĕtrână, anume Zah-Fiţilovski, îlŭ pusesé în próscă sĕ'l omóre. Ce hălăduindŭ Hmil, prin rugămintea luĭ Zah-Fiţilovski, de mórte, dacă aŭ purcesŭ Horunjiĭ, feciorul luĭ Coneţ-Polski, din Cehrin în sus, n'aŭ răbdatŭ Hmil, ce aŭ dísŭ: Luatu-mi-aŭ Ceplinski Sobotovul şi totŭ ce amŭ avutŭ; éră sabia de a mâna nu 'mĭ-aŭ luatŭ. — Şi peste puţine dile aŭ lăsatŭ Cehrinul şi s'aŭ dusŭ peste Nipru, în olatul Perieaslavuluĭ. Acolo oblicindu'lŭ Hatmaníĭ Leşescĭ, aŭ scrisŭ la Polcovnicul de Perieaslav sĕ'lŭ prindă. Ce Polcovnicul, fiindu'ĭ prietenŭ, i-aŭ datŭ cale. Şi aşa, neavêndŭ locŭ nice péste Nipru, aŭ scăpatŭ la Căzacíĭ de la Praguri, şi deacolo fără nice o zăbavă s'aŭ dusŭ în Crîm la Hanul; şi la adunarea sa aŭ dísŭ Hanuluĭ aceste cuvinte:

«Crăia Leşéscă, câte şi ce slujbé are de la noĭ, bine ca Crîmul nu este martorŭ. Cu noĭ, Leşiĭ 'şĭ-aŭ lăţitŭ Crăia; cu noĭ, nu bagă în samă nicĭ o Împĕrăţie; în nădejdea nóstră maĭ multŭ se rĕdică asupra Împĕrăţieĭ Turcescĭ; şi Crîmul sĕ'lŭ ía de la Turcĭ către crăia lorŭ, acum suntŭ gata. Éră ce bine aŭ Căzacíĭ şi volnicie de la dênşiĭ? Robiĭ în Crîm aŭ maĭ bună viaţă. Ce'ţĭ adă aminte, luminate Hane, de slujba nóstră, care amŭ făcutŭ moşu-tĕŭ, luĭ Şaaranghireĭ Sultan. Nu lepăda de la tine marĭ isbânde şi în tótă lumea vestite. Nu te lipsí de multe averĭ şi dobândĭ, carele în puţină vreme, prin noĭ, veniţi-vorŭ la mână. Nu lăsa sĕ se maĭ întăréscă neprietenul tĕŭ şi călcătoriul de volniciele nóstre, Leavul. Aŭ nu vedeţĭ că aŭ începutŭ a vĕ călcare şi pre voĭ Leávul? Câmpiĭ între Nipru şi între Nistru, eĭ cu cetele lorŭ stĕpânescŭ. Bugeagul, oamenií lorŭ în tóte dilele pradă. Coneţ-Polski Horunjiĭ v'aŭ

www.dacoromanica.ro

prădatŭ până în Or în ceste ḑile. Aceste tóte începĕturĭ suntŭ. Étă cărţile Crăiuluĭ, cetiţile, ce scriŭ sĕ lovimŭ Crîmul, sĕ cuprindemŭ marea. Éră de te veĭ îndoi, Hane, şi nu voiŭ ave la tine credinţă, feciorul meŭ la curtea ta zălogŭ voiŭ pune.»

Multŭ aŭ stătutŭ Hanul îndoitŭ dupĕ aceste cuvinte a luĭ Hmil, şi'ĭ căuta la ce are eşi şolia aceea. La Hmil eraŭ cărţile Crăiescĭ cele ce le dedese Căzacilorŭ prin Barabaş şi printr'ênsul, la Varşav, subt vremea gătireĭ Leşilorŭ asupra Turcilorŭ, precum s'aŭ pomenitŭ maĭ sus, şi le furase Hmil de la Barabaş. Éră totŭ nu'lŭ priimĭa Hanul. Ce Tobaĭ Beĭ, carele era pre atunce Beiŭ la Or, aŭ luatŭ asupra sa lucrulŭ, ḑicêndŭ Hanuluĭ: ḑi că fără scirea ta aŭ fugitŭ nisce Nohaĭ. Şi aşa aşeḑêndŭ Hanul cu Hmil tóte legăturile, aŭ purcesŭ împreună cu Tobaĭ Beĭ de-odată cu 7000 de Tătarĭ, totŭ într'alesŭ oşteni.

Potoţki, Hatmanul Leşescŭ, înţelegêndŭ de scularea luĭ Hmil la Praguri, şi de ţurburărĭ carĭ aŭ începutŭ a facere între Căzacĭ, până nu s'are îngloti Căzaciĭ, sĕ se lăţéscă in amestecăturĭ, aŭ purcesŭ den Bar şi cu alŭ doile Hatman, Colinovski, ḑicêndŭ acestŭ cuvêntŭ: «Pre şarpe, până nu rĕḑică capul den earbă, sĕ'lŭ lovescĭ,» spre Cerchejĭ, pre Nipru. Ce acea ĭérnă 'ĭ-aŭ apucatŭ acolo, câtŭ n'aŭ pututŭ a tragere oştile nice într'o parte. Ce aŭ căutatŭ a ĭernare pre Nipru, prin olatele Cerchejuluĭ şi Canovuluĭ, până în primăvéră; şi câtŭ s'aŭ desvĕratŭ, îndată den 8000 de ómenĭ ce aveaŭ Hatmaniĭ Leşescĭ într'alesŭ, aŭ orŏnduitŭ 3000 cu feciorul seŭ, cu Stefan Potoţki, pe uscatŭ, şi cu 1000 de Nemţĭ, şi 3000 de Căzacĭ de prin oraşele Nipruluĭ, cu Barabaş, pre apa Nipruluĭ în vase, asupra Pragurilorŭ, sĕ strângă pre Căzaciĭ de la Praguri sĕ dea pre Hmil. Care atunce Hmil era bulucitŭ cu 8000 de Căzacĭ de prin ostróve şi cu 7000 de Tătarĭ cu Togaĭ Beĭ.

Vĕḑêndŭ Hmil cu Togaĭ Beĭ că vine Stefan Potoţki in puţină óste asupra lorŭ, aŭ sfătuitŭ întêiŭ pre ceĭ de pre uscatŭ sĕ'ĭ lovéscă. Şi aşa aŭ făcutŭ: la unŭ locŭ, ce se chĭamă Jolta Voda, aŭ datŭ rĕsboiŭ Leşilorŭ; carĭi, fiindŭ in numĕrŭ cu multŭ maĭ puţinĭ şi în locurĭ depărtate in câmpĭ de la temeiul seŭ, şi Tătariĭ cu călărimea, éră Căzaciĭ cu pedestrimea den sineţe împresurându'ĭ, aŭ slăbitŭ in locŭ Leşiĭ; şi sĕ se apere de năvala lorŭ, s'aŭ pedestritŭ tótă óstea. Éră puţin locŭ aŭ ţinutŭ de mulţimea ce era, cu cincĭ părţĭ maĭ multŭ de câtŭ dênşiĭ.

Tótă acea óste Leşéscă, şi singurŭ Stefan Potoţki, Sapieha şi Bălăban, carĭi eraŭ capete, toţi acolo in câmpŭ s'aŭ topitŭ. Stefan Potoţki rănitŭ aŭ muritŭ in rĕsboiŭ, Sapieha şi Balaban aŭ căḑutŭ robĭ la Tătarĭ.

Hatmaniĭ Leşescĭ, auḑindŭ de nevoĭa celorŭ 3000 de óste a lorŭ, ales Potoţki avêndŭ de feciorŭ grijă, aŭ purcesŭ într'ageutorŭ cu cele 5000 de óste ce maĭ rĕmăsĕse. Ce, a doua ḑi dupĕ ce aŭ eşitŭ la câmpŭ, 'ĭ-aŭ têmpinatŭ veste de ómeniĭ den rĕsboiŭ scăpaţi, de risipa oştiĭ séle şi de perirea în rĕsboiŭ a luĭ Stefan Potoţki. Şi înţelegêndŭ şi de puterea luĭ Hmil, la carele cureaŭ de prin tóte ostróvele Căzaciĭ, ca la Mesia Jidovĭĭ, şi se adăogeaŭ şi Tătariĭ, aŭ sfătuitŭ sĕ se întórcă înapoĭ. Ce sciindŭ Hmil de putera Hatmanilorŭ slabă, şi îndrăsneţŭ dupĕ isbânda d'întêiŭ, in locŭ aŭ purcesŭ in urma oştiĭ Leşescĭ; şi la unŭ oraşŭ, anume Corsun, agiungêndŭ pre Hatmanĭ, aŭ

www.dacoromanica.ro

ărîtu tóte satele Căzăce cî, unîi adăogêndu-se la Hmil, alţîi ţiindŭ trecătorîle şi ăpândŭ drumurile pre la strâmtorî, aŭ venitŭ şi ceea óste a Hatmanîlorŭ in primejdie, de care puţinî Leşi au scăpatŭ. Hatmanîi amêndoî aŭ căḑutŭ la robie, Siniav ki, şi alte capete tóte. Glóta, câtă n'au căḑutŭ pre mâna Tatarîlorŭ, au peritu de ţĕrănime.

Ĕră o tea ce era trimisă pre apa Nîpruluî, dacă au înţĕlesŭ de perirea oştiî ceî de pre uscatu, cu Stefan Potoţki, s'au burzuluitŭ pre bĭetul Barabaş, capul lorŭ, vrêndu sĕ ţie credinţa ă că era Căzacu bĕtrânŭ şi vestitŭ Barabaş; şi de miratu, ,i Nemţîi cu Cazacîi au viclenitu, ca erau Nemţîi aceîa numaî cu numele de Nemţî, ĕră toţî den Căzacî eraŭ facuţî. Aŭ legatŭ o pétră de grumazîi luî Barabaş, şi 'l-aŭ aruncat ă in Nipru şi pre câteva capite Nemţescî ce maî erau cu dênsul; şi dupĕ acea fapta, s'aŭ dusŭ toţî şi s'aŭ închinatŭ la Hmil.

Sĕ scriu de acum: Leşiî ce pojaru au pus esu d'entr'acésta scăntee? in multe părţî de lume ce varsare de sânge, ce pustietate ţĕrilorŭ? ce surpare şi slabicĭune puterei Craieî Leşescî? ce risipa amară şi nedobêndite cetăţî? ce robie şi plean de creştinŭ in mânele păganescî?

Noî sĕ ne întórcemŭ la a le nóstre: şi de aşu avea la cineva pentru acestŭ lucru vre o hulă, ca acestŭ Leatopiseţŭ maî multu de lucrurî strĕine pomenesce de câtu de locŭ şi de ţĕră, rĕspundu că amŭ facutŭ acestŭ cursŭ pentru sĕ se deslege maî bine lucrurile ţĕreî nóstre, care la acea vreme s'aŭ prilejitu. Şi aceea sĕ se scie, ca ţéra acésta, fiindŭ maî mica, nice unŭ lucru singură de sine fără adunare şi amestecare cu alte ţerî n'aŭ facutŭ.

S'aŭ cutremuratu tóte ţĕrile pen pregiuru de năprasnică tulburare Crăieî Leşescî. Ce ţéra nóstră, cu norocul, cu cârma şi valhva vestiteî Domnîî a luî Vasilie Vodă, câţîva anî, şi dupĕ ce se rădicasĕ Hmil, aŭ stătutu neclătită de nime, până la anul 7157. Intr'acestŭ anŭ începătorŭ spre marea scadere ţĕreî, intorcêndu-se Tătarîî den ţéra Leşésca cu robî şi cu plean, Bugegenîî şi o sémă de Crîmenî aŭ lovitŭ la întorsul prin ţéră, şi ca o óste ce trece nu póte fi sĕ nu'şî strice ceva. Aŭ venitŭ Prutenîî, şi de pre alte văî de pre lîngă Prutu, cu jalobă la Vasilie Vodă, ḑicêndŭ că'î pradă Tătarîî şi le strică pânile. Şi întru una de ile, prelejindu-se Vasilie Vodă la masă veselŭ, şi viindŭ ĭar jalobă pentru Tatarî ca strică ţéra, cum era la masă veselŭ, îndată aŭ chĭematu Căpitanîî, dându-le poroncă sĕ purcéḑă, într'acea dată, cu slujitorîî, şi den slugî boierescî, şi den têrgu, cine va vrea sĕ mérgă în dobândă sĕ lovésca pre Tătarî. Au făcutu îndată poronca Capitanîî; şi némulu moldovenilorŭ den firea loru la dobândă lacomî, care cum au pututŭ şi den oraşu a dobândire caî, fiindŭ oraşulu plinu de tótă sama de ómenî pre atuncî, şi den slugî boierescî mulţime, şi au mersŭ împreună cu slujitorîî de aŭ lovitu pre Tătarî fără-veste, nice'n gândŭ avêndŭ Tătarîî de una ca aceea.

Era descălecată orda cu temeîul la unŭ satŭ anume Brătulenîî, la Răzina, încărcaţî Tătarîî de robî şi de plean den ţéra Leşéscă. Nefiindu gata Tătarîî, aŭ intratŭ aî nostri indată cu sabiile intr'ênşiî. Perit-aŭ mulţî Tătarî, şi le-aŭ luatŭ aî nostri şi robiî şi pleanul, carîî numaî cu fuga au scăpatŭ dintr'acelŭ

www.dacoromanica.ro

feredeŭ, spre Bugécŭ. Ce şi pre cale in multe locurĭ, pe la Lăpuşna, le-aŭ ţinutŭ calea aĭ nostri.

Multu au stătutŭ boĭeriĭ cariĭ se prilejisĕ la acea masă, maĭ multu Catargiul, sĕ nu se facă cu grabă acelu lucru, şi den nesocotéla de la masă; éră ce este sĕ nu trécă, cu anevoie se mută cu sfatul. Tatariĭ, dacă au scăpatu la Bugécu, indată pren câteva capete au facutŭ scire la Hanul cu mare jaloba, cum 'i-au lovitu Moldovenii foră-veste, trecêndu eĭ pre locurile loru, foră de nice o stricăcĭune ţĕreĭ, şi le-au luatu atâta plean şi ataţia robĭ. S'au âmplutŭ indată şi Hanul şi tóte capetele Crîmuluĭ de mare vrajmaşie, fiindu şi simeţĭ pre acele vremi de isbândele asupra Leşiloru. Indata au datu scire la Impĕraţie, pre Vasile Vodă şi pre tóta ţéra, cu pîră ca este haina; şi Turcilor la mare socotéla eraŭ Domniile acestorŭ ţerĭ aşa de tarĭ şi de temeĭnice. Çe îndată aŭ pozvolitŭ Hanuluĭ se fie volnicu a prădare ţéra Moldoveĭ pentru acea faptă.

Vasile Vodă, dupĕ acea faptă, ce padĭa fórte cu grije şi la Impĕrăţie şi la curtea Hanuluĭ. Ce de âmbe părţĭ i-aŭ venitŭ cu inşelaciune, ales de la Sefir Gazi Aga, Vizirulu Hanului. Aşa 'lu aşedase pre Vasilie Vodă prin carţĭ cu cuvinte blânde, câtŭ s'are pare ca nice in gându nu are Hanul, nice alte capete a lorŭ pentru acea patimă a Tatarilorŭ ce petrecusĕ in ţéră. Éra vrĕjmăşia acoperita mai multŭ rĕŭ aduce.

In anul 7158, sfatuindŭ Crîmul sĕ rĕscumpere paguba făcuta de Vasilie Vodă ordelorŭ loru la Brătuleni, şi sĕ curmeză şi simeţia până in câtă era in Vasilie Vodă, aŭ povnitŭ pre Calga Sultan cu oştĭ, cu acela glasu çă merge sĕ lovéscă ţéra Moskicéscă; şi Hanul dedese scire şi la Hmil, singur sĕ fie gata sĕ purcéda asupra luĭ Vasilie Voda. Şi câtu au sositŭ Sultanul, éra Hmil maĭ nainte cu oştile gata era, anume spre parţile Moskuluĭ. Au purcesu âmbe oştile cu mare taĭnă spre Nistru; sosindŭ, îndata au împărţitu óstea: o parte de la Soroca direptŭ spre Sucévă; éră altă parte spre Orheiu şi Lăpuşna, pâna în Prut, óste Tătăréscă cu Căzăcéscă amestecată. Nespusă pradă ca acésta este ţĕreĭ, şi de prada de la Ion Voda nu puţinŭ maĭ mică, alegêndŭ de aceste cumplite vremĭ de acmu cu care tóte primejdiile acestuĭ pamêntu covĕrşite suntu.

Nu scia nimicu Vasilie Vodă, sedêndŭ la Divan. Una dupĕ altă veste viindŭ cum pradă Tatarii ţéra, aŭ vĕdutŭ atunce la ce aŭ eşitŭ sfatul de la masă şi indeşertŭ procitindŭ căţile luĭ Sefer Gazi Aga, in nădejdea carora cărţi se lasasĕ Vasilie Voda.

Drâmba cea de oştĭ care era orônduită spre Sucévă au cuprinsu câtu ţine Soroca şi ţinutul Iaşilorŭ până in têrgŭ in Iaşi, Hotinul, Dorohoiul, Harlăul şi Cernăuţiĭ până in cetatea Sucevei, temeiul; éia aripile pâna in munte agiungeaŭ. In cetatea Suceveĭ apucase Gavrilaş Logofĕtul şi câţĭ-va boĭerĭ de la ţéră de se inchisese acolo; aŭ datŭ Căzacilorŭ şi Tatariloru o somă de banĭ. Éră din afară la ţéră, au aflatŭ tótă ţéra pre acasă, cu dobitóce, çu hergeliĭ, de care era pre atuncea plină ţéra. Robĭ, plean, au luatŭ fora samă mulţĭ, şi case de boĭerĭ aŭ robitŭ; atuncĭ aŭ luatu pre giupânésa luĭ Miron Ciogole Stolnicul cu o cucónă a luĭ, care n'au maĭ eşitu den robie in vecĭ. Şi au peritu şi Stefan

www.dacoromanica.ro

Murguleţu, la Cernauţi, pămêntén vestitu intre curte. Satele, oraşele, tóte ardêndu şi pradându; cu acea vrajmaşie erau Tatarii ţĕrei. Ĕră cea-altă drămbă de ó te au lovitu Orheiul, şi Lapuşna, şi Falciul pâna in Prutŭ; atuncĭ aŭ robitu casa Sturziĭ Jitniceriuluĭ, carele apoĭ aŭ fostŭ şi Visternicŭ mare; şi multe ca e intemeĭete le-au dusu in robie. Ĕră codruluĭ Chigecĭuluĭ, la Fălciŭ, fórte puţină pagubă i-au făcutu Tatariĭ atuncĭ, că indată aŭ năzuiţŭ la codrişorul lorŭ, anume Chigecĭul, pădure nu aşa inaltă in copacĭ, că puţinĭ copacĭ suntu, cum e te désă şi râpósă, şi spinĭ maĭ mulţĭ de câtŭ altŭ lemnŭ in pădurea aceea; şi de acolo Chigeceniĭ s'au apĕratŭ de nu le-aŭ pututŭ strica nimica.

Calga Sultanul singurŭ cu coşurile, şi Hmil Hatmanul cu tabĕra de la Soroca, direptu aŭ trasŭ la Ţuţora, unde Sultanul cu coşurile Tătărĕscĭ aŭ descalicatu; ĕră Hmil cu tabera Cazăcéscă au stătutŭ pre Vlamnic.

Vasilie Voda vĕdêndu-se la grijă şi spaimă ca aceĭa, că luasĕ Tătariĭ până subt târgu hĕrghehile, şi a slujitorilorŭ caĭ aŭ apucatŭ, aŭ pornitŭ pre Dómna-şĭ împreuna cu casele boierilorŭ prin frînturile codrilorŭ, pre la Căpotescĭ spre cetatea Némţuluĭ; apoĭ şi singurŭ Vasilie Vodă n'aŭ ţinutŭ multe dile scaunul, ce s'aŭ mutatĭ den Iaşi in nesce poenĭ, in codrul Căpotescilorŭ; şi s'au aşedatŭ acolo in codru cu curtea, lăsândŭ in Iaşĭ puţinteĭ dărăbanĭ de apararea curţiĭ; carii, daca au vĕdutu mulţimea de Tătarĭ den césŭ in césŭ adăugându-se, şi cu Căzacĭĭ amestecaţĭ, aŭ lasatŭ cu nóptę curtea pustie, şi aŭ eşitu şi aceĭa. Şi aŭ arsŭ atuncĭ totu orasul; unde şi unde aŭ rĕmasŭ câte o dugheniţa; curtea domnéscă, casele boiereşcĭ, totŭ orasul, într'o micĭă de césŭ cenuşĕ s'au făcutŭ; ĕră monastirile au hălăduitŭ, că n'aŭ vrutŭ căzacĭĭ să dodeĭască den poronca luĭ Hmil Hatmanul, şi Tătariĭ n'aŭ pututŭ, că eraŭ şi ómenĭ cu sinęte închişĭ pren monastirĭ. Numaĭ la mŏnăstirea Treĭsfetiţeleĭ, ómemeniĭ ce aŭ fostŭ acolo închişi, acolo le-aŭ venitŭ primejdie; că ardêndŭ târgul, den para foculuĭ s'aŭ aprinsŭ şi mŏnăstirea. Dece, aŭ căutatŭ o samă de omenĭ, de arşiţă şi de gróza foculuĭ, a eşire pe o portiţă ce este pen zidŭ pe despre Bahluiu, şi acolo au luatu pre mulţi ómenĭ in robie, Tătariĭ, şi mulţĭ şi in heleşteul Bahluiuluĭ s'au înecatu de gróza robieĭ.

Au oblicitŭ Sultanul şi Hmil Hatmanul de fuga luĭ Vasilie Vodă, şi aŭ trimisu unu Mârzagu la Vasilie Voda întrebându'lu, că ce aŭ fugitŭ den scaunŭ? De şagă este întrebare ca acésta la vreme ca aceea. Decĭ, şi Vasilie Vodă, darŭindu bine pre Mârzacul acela, aŭ trimisŭ de la sine boierĭ la Sultanul, pe Ghica, Vornicul de ţéra de gîosŭ, ĕrá la Hmil pre Ciogolea Yel Spătarŭ; şi au tocmitu lucrul cu Sultanul cu daruri, şi nu cu puţină cheltuială. Şi de atuncĭ au legatu Vasilie Vodă hanii ce se dau Sultanilorŭ den anŭ in anŭ, şi cabaniţă. Ĕră luĭ Hmil Hatmanul, de maĭ naintę de acęste vremĭ intrasă in gîndŭ cuscria cu Vasilie Voda, pomenindŭ şi maĭ nainte, prin Ciogolenĭ, cu solie, pentru fata luĭ Vasilie Voda, dómna Rucsanda. Numaĭ ce i-aŭ căutatŭ luĭ Vasilie Voda a aşedare atuncĭ şi logodna feteĭ sele Rucsanda dupĕ Timuş, fecĭorul luĭ Hmil Hatmanuluĭ, cu câte-va daruri şi luĭ.

Atunce aĭ purcesŭ şi Sultanul şi Hmil de la Ţuţora, spre locurile sele; ĕră tara au rĕmasu pradată şi pre multe locurĭ pustie, schimbată den fericirea eĭ cea

www.dacoromanica.ro

de'ntêiu. Aŭ eşitu şi Vasilie Vodă den codru in scaunu. S'aŭ prilejitu atunce ın bejeniile acele şi mórtea luĭ Toderaş Logofĕtul. Făcut-aŭ Vasilie Vodă mul tă jalobă la Impĕraţie, ce nice unŭ folosu n'au pututu face pentru stricăcĭu nea ţĕreĭ.

Dărabanĭĭ, la acea fugă a luĭ Vasilie Voda de scaunŭ, erau gata sĕ jecuĭască carele cele Domnescĭ; ĕră dupĕ ce s'au aşeḑatu Vasilie Vodă, s'au făcutu a le facere căutare, incinsŭ cu sabie, şi Nemţiĭ ce aveau gata cu smeţele pline Ântêiu aŭ luatŭ Dărăbanilorŭ armele, apoĭ pe toţĭ 'ĭ-au închisu în temniţă; pre unĭĭ 'ı-au trimisu in ocna, şi pre unĭĭ cu alte pedepse 'ı-aŭ pedepsitŭ. Şi de atuncĭ aŭ purcesŭ ţéra totŭ spre rĕu, den anu în anu, pâna astădĭ.

Nu numaĭ cu o certare cértă dirépta mănie a luĭ Dumneḑeu, dacă se pornesce spre vre o ţéra; că dupĕ eşitul Tatariloru au lovitu mare omoru în ómenĭ, şi acia în Iaşĭ şi în tótă ţéra.

La anul, Hmil Hatmanul cu mare mulţime de oştĭ căzacescĭ, şi singuru Hanul cu 70,000 de Tatarĭ, strînse óste şi de pre la Cerchezĭ şi den tóta Dobrogea, aŭ purcesŭ asupra Craĭului Leşescŭ, căroru oştĭ Craĭul Leşescŭ, Cazimir, le-au eşitu înainte la unŭ târguşorŭ, anume Beresticico, cale de treĭ ḑile den-sus de Camenţă, cu 40,000 de óste Leşésca, în care óste m'amu têmplatŭ şi eŭ.

Nu eraŭ tóte Voevoḑiile sosite, nice Litfa, pentru că Litfa avea de Cazacĭĭ de peste Nistru mare doděĭală; şi aŭ eşitŭ Craĭul, cu acela rĕsboiu, biruitoriŭ şi asupra Tatariloru şi asupra Cazacĭloru, câtu au cautatŭ Cazacilorŭ, cu Hmil Hatmanul, şi Hanuluĭ, a luare fuga şi a'şĭ lăsare tóta tabera cu totulu. De care isbândă a Leşilorŭ dacă aŭ înţĕlesu Vasilie Vodă de la Ionaşcuţă, Parcalabul de Hotin, 'l-aŭ îmbrăcatŭ cu haĭnă cu sobolĭ, avêndu nadejde că cu acea isbânda a Leşilorŭ va hălădui de cuscria luĭ Hmil. Ĕră nu s'au curmatŭ cu atâta rĕutăţile ţĕreĭ Leşescĭ, că ĭar, la anul dupĕ isbânda de la Berestricico, aşa rĕu au peritŭ óstea Leşésca de Căzacĭ şi de Tatarĭ, lasaţĭ Leşiĭ în nedejdea pacĭĭ ce se făcuse la Beserica albă (Bela-Ţercov), câtu nice Hatmanul, nice unu capŭ, nice unu sufletu voiu ḑice, den 8000 de óste ce pedestră ce era, n'au hălăduitu; şi den óste călăréţă, ce erau pên la 12,000 de ómenĭ, fórte puţinĭ. Âncă, de ceı de gıosu de vorŭ fi scapatŭ cineva, încungĭuraţĭ de Tătarĭ de tóte părţile; ĕră ce era frunte, totŭ subt sabie aŭ mersu. Ca aşa au ḑisu Hmil cu Sultanĭĭ, şi aşeḑasĕ, că la acela rĕsboiu unŭ robŭ sĕ nu ĭa Tătarĭĭ, ce totŭ subt sabie sĕ puĭe, se se împuţineze ómenıı de óste den ţéra Leşésca. Şi acolo au peritŭ şi singuru Hatmanul Calinovski, şi cu unu fecĭoru a luĭ ce numaĭ pre acela avea. — Şi într'acesta anŭ aŭ cautatu a facere Vasilie Vodă şi veselia fiĭceĭ sele Rucsandeĭ dupĕ Timuş, fecĭorul luĭ Hmil Hatmanul Căzacescŭ. Mare netocmélă în de potriva caselorŭ şi firiloru. Acéstă parte era o domnie de 18 anĭ, şi Impĕraţieĭ cu bişıugŭ şi cu cinste sĕmanatóre; ĕră cea-alta parte de doĭ anĭ eşită den ţĕranie. Ruşcile cu Lado, Lado pren tóte unghıurile. Ginerele numaĭ singuru chipu de omŭ, ĕră tótă firea de héră.

Insĕ, câte trebuıau la o nuntă domnéscă, nimică n'au lipsitu; şĭ dupĕ cateva sĕptĕmâni ce-aŭ şeḑutŭ Timuş aicea în Iaşĭ cu asaulĭĭ, polcovnicĭĭ şi atamanĭĭ seĭ, şi nepoţĭĭ luı Vasilie Vodă, fecĭorĭĭ luĭ Gavril Hatmanul, şi a luĭ Georgi

www.dacoromanica.ro

Hat. şi den fecioriĭ de boĭerĭ de ţéră, Neculaĭ Buhuş şi Ion Prějescul, toţĭ acolo în Cehrin pentru Timuş eraŭ zalogu; purces'au cu Dómna'şĭ la Cehrin; éră Va ilie Voda au rĕmasu îndată la prepusurĭ la Turcĭ pentru urîtŭ numele Căzaciloru la dênşiĭ; şi la megieşĭ îndată la zarve, ales la Mateĭ Vodă neprietenul vechiu, care siindu-se de unirea luĭ Vasilie Voda cu Căzacii, şi la Turcĭ amesteca Domnia luĭ Vasilie Voda; şi cu Racoţi au stătutu îndată în sfaturĭ, că amêndororu era învrajbitu Vasilie Voda, şi amêndoĭ se siaŭ de acea unire, ales când auḑia soliĭ ca acele, Racoţĭ, de la Vasilie Vodă; că 'i-au trimisŭ pre Georgie Stefan Logofĕtul, într'unŭ rôndu, poroncindu'ĭ sĕ şeḑă molcomu Racoţi, că'lu va face de va vĕrsa nesce galbinĭ Tătarilorŭ, şi la ce va veni lucrul elu va vedè. Şi prilejise şi solulu unul ca acela, care, neavêndu coconĭ, de atuncĭ luase gându spre Domnie; şi maĭ multe adaogea spre vrajbă; şi în locul trebiloru stepânu-seŭ, în solie, au aşeḑatu trebile sele spre Domnie şi la Racoţi şi la Mateĭ Voda.

Precum munţiĭ ceĭ înalţĭ şi malurile cele înalte, când se năruescŭ de vr'o parte, pre câtu suntu maĭ nalţĭ, pre atâta şi duratŭ facu maĭ mare când se pornescu, şi copaciĭ ceĭ maĭ nalţi maĭ mare sunet ĭ facu când se obóră, aşa şi casele cele nalte şi întemeĭete cu îndelungate vremĭ, cu mare risipă purcedu la cadere, când cadu. Intr'acela chipu şi casa luĭ Vasilie Voda, de atâţa anĭ întemeĭetă, cu mare cădere şi risipa, şi apoĭ la deplină stîngere au purcesŭ de atunci.

Stefan Georgie Logofĕtul, ce era la Vasilie Voda Logofetu mare, după mórtea luĭ Toderaşco Logofetul, sciindu pre tatu-seŭ, Dumitraşco Logofetul, la atate Domniĭ boĭeru vestitu, cu ocine întemeĭate, care nice o casa în ţéra moşiĭ ca acele, ocinĭ, sate, curţĭ, n'au avutŭ, după ce 'şĭ-au gătitŭ lucrul spre Domnie, precum s'aŭ pomenitu maĭ sus la Racoţi şi la Mateĭ Voda, aŭ legatŭ voróve şi cu o sémă de boĭerĭ de ţéră, anume cu Cĭogolescĭi şi cu Stefan Sĕrdariul, cuprinḑêndu'ĭ cu jurămênturĭ sĕ ţie taĭna. Aŭ alesu cu sfatul loru numaĭ sĕ aducă oştĭ Ungurescĭ şi Muntenescĭ asupra luĭ Vasilie Voda. Sunasĕ câţĭva la urechile luĭ Vasilie Vodă aceste, şi antêiu de la unu Turcŭ den Focşenĭ; şi de la Muntenĭ âncă 'i-aŭ scrisu; ce n'aŭ creḑutŭ Vasilie Vodă.

Spunu istoriile de Pir, Impĕratul Epiroţilorŭ, că fiindu într'unu rĕsboiu la ţéra Italieĭ înprotiva Romleniloru, ămblându Pir Impĕratul in fruntea oştiloru sele, tocmindŭ óstea, şi mutandu-se şi într'o parte şi într'alta, unu copilu de ceĭ ce păḑĭa pre Impĕratul s'au apropietu şi 'i-aŭ ḑisu: «Sĕ ĭeĭ aminte, Impĕrate, pre celu Rŏmlénu pre unu calu negru, den toţĭ oşteniĭ; alta nimică nu păḑesce, numaĭ 'şĭ-aŭ pusŭ ochiĭ pre Impĕrăţia ta: orĭ încătro te întorcĭ, elŭ totŭ aceea păḑesce, şi cércă, când-de-când sĕ vie asupră'ţĭ cu sulţa gata.» Aŭ rĕspunsu Pir copiluluĭ: «Cu anevoe este fie-cuĭ a se ferire de ce este sĕ fie!» Aşa se pote ḑice şi luĭ Vasilie Vodă: fiindu Domnu cu paza pre la tóte porţile şi in tóte părţile, nu s'aŭ pututu feri de ce era se'ĭ vie asupră; şi maĭ alesu de primeḑdia den casă, foĭte cu anevoe a se ferire fie-cuĭ. Macar că intrasĕ la unu sfatŭ ca acela şi Cĭogolescĭi, şi Stefan Sĕrdarul, éră şagă le părea a sfatuire nesce lucrurĭ ca acelea; ce şedeaŭ uĭtaţĭ, gândindŭ că nu va nasce nimică dentr'acele sfaturĭ. Éră Stefan Georgie Logofĕtul, vĕḑêndŭ ce soţĭĭ aŭ dobânditŭ la acelŭ sfatŭ, aş eĭta den ḑi in ḑi sĕ se vădesca sfatul loru despre Cĭogolea

www.dacoromanica.ro

Spătarĭul, la beție; că la câteva mese batŭ maĭ vĕdea lucrul; ce nime nu lua aminte unŭ lucru ce nice in gândŭ nu încăpea. Decĭ, aŭ păḑitŭ singur Stefan Georgie Logofĕtul tréba care o luase, și însĕmnase ḑioa oștilorŭ Ungurescĭ și Muntenescĭ, sĕ ésă in țéră tocma in sĕrbătorile Pascilorŭ.

Când 'șĭ-aŭ luatŭ ḑioa bună Stefan Georgie Logofĕtul de la Vasilie Vodă, și apoĭ aŭ venitŭ cu oștĭ asupră'ĭ.

Iși trimisĕse Stefan Logofĕtul gĭupânésa la țéră, in pildă că o trimite pentru trebile caseĭ; éră elŭ, tocma in ḑioa când se cântă in beserică canonul Sfântuluĭ Andreiŭ de la Critŭ, la 8 césurĭ de nópte, gătindu-se Vasilie Vodă de beserică, încă nime den boĭerĭ nu venise la curte, aŭ mânecatŭ sĕ'șĭ ĭa ḑioa bună, dându'ĭ scire de acasă că'ĭ este gĭupânésa despre mórte, cu hârtie scornită. Și întrebându Vasilie Vodă de Postelniceĭ cine den boĭerĭ este afară, i-aŭ spusŭ Postelniceiĭ că este Logofĕtul celŭ mare, ḑvoresce sĕ ĭa ḑioa bună, că 'i-aŭ venitŭ veste de bólă fórte grea a gĭupâneseĭ. Sĕ fie ḑisŭ Vasilie Vodă: «ce omŭ fără cale Logofĕtul: sciindu'șĭ gĭupânésa bolécă și a nu o ținere aice cu sine.» Și aŭ ḑisŭ sĕ între sĕ 'șĭ ĭa ḑioa bună. Intrat'aŭ Stefan Georgie Logofĕtul cu fața scornită de mare mâhnicĭune, și 'șĭ-aŭ luatŭ voĭă sĕ mérgă spre casă'șĭ. Spunŭ, sĕ fie ḑisŭ Vasilie Vodă, sĕ afle lucrul pre voĭa sa. Nesciutoriŭ gândul omuluĭ spre ce minesce. Indată, fără nimică zăbavă, eșĭaŭ cele cu grijĕ, și nu cu fie-ce grijĕ aŭ purcesŭ îndată de olacŭ; și într'aceeașĭ ḑi aŭ sositŭ la Bogdana, la satul sĕŭ, subt munte; și atuncĭ era și óste Unguréscă, tótă cu Kemini Ianóșĭ, pren potice, și óste Muntenéscă la Rômna, cu Dĭicul Spătarĭul.

Spunŭ de Vasile Vodă că den Beserică 'l-aŭ lovitŭ gânduri de purcesul Logofĕtuluĭ așa fără nădejde. Și așa'șĭ, a doua ḑi după purcesul luĭ, aŭ începutŭ a sunare aeve de Ungurĭ și de Muntenĭ; la care sunetŭ, vĕḑêndu-se Cĭogolescĭĭ cuprinșĭ și lăsațĭ de Logofĕtul cu care'șĭ sciaŭ voróva, aŭ stătutŭ la grijă ca aceea câtŭ pre pășitul lorŭ și pre căutătură, cine le-arŭ fi luatŭ sama, le-arŭ fi cunoscutŭ îndată vina. Ce, mirându-se cum vorŭ face sĕ fugă sĕ'șĭ lasĕ casele carĭ eraŭ cu totul aice in Iași, cu greŭ, și adoua mórte este, și ḑilele lorŭ sfĕrșite póte hi, cum ḑice: s'aŭ apucatŭ de altă îndreptătură, scriindŭ unŭ răvașŭ Cĭogolea Spatariul, la Vasilie Vodă, într'acesta chipŭ:

Milostive Dómne!

«Eŭ, unul den slujitorĭĭ Mărieĭ tale ceĭ strĕinĭ, mâncândŭ pânea și sarea Mărieĭ tale de atâțĭa anĭ, ferindu-mĕ de osândă sĕ nu'mĭ vie asupră pentru pânea și sarea Mărieĭ tale care o mănâncŭ dentr'atâțĭa anĭ, ĭțĭ facŭ scire Mărieĭ tale pentru Stefan Georgie, Logofĕtul celŭ mare, că'țĭ este adevĕratŭ veclénŭ, și s'aŭ agĭunsŭ cu Racoți și cu Domnul Muntenescŭ, și suntŭ gata oștile și a luĭ Racoți și a luĭ Mateĭ Vodă sĕ vie asupra Mărieĭ tale; de care lucru adevĕratŭ, adevĕratŭ sĕ credĭ Măria ta că nu este într'altŭ chipŭ.»

Și ḑacă aŭ scrisŭ răvașul Cĭogolea Spătariul, aŭ chematŭ la sine pre Iosaf,

www.dacoromanica.ro

Egumenul de la Aron Vodă, care era pre acele vremi dohovnicŭ tuturorŭ boïerilorŭ, şi cu ispovedanie gĭurându pre Egumenul sĕ nu'lŭ ȳĕdéscă cine este, şi întêiŭ sĕ arate rĕvaşul la Iordaki vel Visternicŭ, apoĭ la Domnie, l'aŭ legatŭ cu mare gĭurămêntŭ aşa sĕ facă. Mirându-se călugĕrul de unŭ lucru ca acela, aŭ mersŭ cu răvaşul acela la Iordaki Visternicul; care, dacă aŭ înţelesŭ, şi sciindŭ cum s'aŭ sunatŭ aceste şi den alte părţi, îndată aŭ stătutŭ la mare voïe rea, ca unŭ omŭ întregŭ la tótă firea. S'aŭ lepădatŭ îndată de răvaşŭ, şi aŭ ₫isŭ Egumenuluĭ numaĭ sĕ mérgă sĕ dea răvaşul la Domnie; şi aŭ mersŭ şi l'aŭ datŭ la Vasilie Vodă. Şi îndată ce 'l-aŭ înţelesŭ, s'aŭ simţitŭ cuprinsŭ de primejdie, şi aŭ stătutŭ cu mare strînsóre asupra Egumenuluĭ sĕ-ĭ spuie de la cine aŭ eşitŭ acelŭ răvaşŭ. Aŭ stătutŭ d'întêiŭ călugĕrul fórte tare, primindŭ şi mórte, éră a vĕdire nu póte, că era datŭ cu taĭnă de ispovedanie răvaşul. Éră dacă s'aŭ strînsŭ boïeriĭ la sfatŭ, şi arĕtându călugĕruluĭ şi munca, Vasilie Vodă, ca pentru unŭ lucru ca acela ce se atinge de domnie şi de atâte case, decĭ, luându-şĭ Egumenul şi de la Vlădica Varlaam, ce era pre atuncĭ Mitropolitŭ, deslegare, aŭ spusŭ călugĕrul anume cine aŭ datŭ răvaşul. Şi îndată chiemându Vasilie Vodă pre Cĭogolea Spătarĭul, i-aŭ spusŭ tóte deamĕnuntul, şi cum este şi Stefan Sĕrdarĭul totŭ într'acela gândŭ şi la acela sfatŭ.

Cu puţine cuvinte i-aŭ mustratŭ Vasilie Vodă pre amêndoĭ Cĭogolescĭi. Ce amêndoĭ se apăraŭ că n'aŭ primitŭ aceste, ce i-aŭ foştŭ totŭ cu credinţă, şi de arŭ trimite măcar pre unul dintre dênşiĭ sĕ aducă de grumazĭ pre Stefan Georgie Logofĕtul; cĕ fie ₫isŭ Vasilie Vodă: în zădar acéstă slujbă acum; sĕ-mĭ fiţĭ spusŭ aceste până era in Iaşĭ Logofĕtul. Decĭ, pre Cĭogolescĭ i-aŭ pusŭ la închisóre; éră in urma Logofĕtuluĭ aŭ rĕpeₔitŭ pre Sculi, apoĭ pre Iacomi ce era vătav de Aproₔĭ, şi pre Alecsandru Costin, cu carte la Stefan Georgie Logofĕtul, numaĭ sĕ vie cum maĭ curêndŭ la Curte, pentru marĭ trebĭ ce aŭ nemeritŭ de la Impĕrăţie. Incă la maĭ marĭ grijĭ era Vasilie Vodă pentru Stefan Sĕrdarĭul, fiindŭ atâte oştĭ pre acele vremĭ, şi marginea tótă pre sama luĭ. Şi îndată aŭ scrisŭ cărţĭ şi la Stefan Sĕrdarĭul cĕ vie câtŭ maĭ de sîrgŭ la curte. Se prilejise maĭ nainte de aceste începuturĭ o trébă de care învĕţasĕ Vasilie Vodă pre Stefan Sĕrdarĭul sĕ găteze nesce stéguri de slujitorĭ, şi când i-ar da scire sĕ purcéₔă cu o samă de ómenĭ la câmpŭ peste Nistru, că-şĭ deschisese calea neguţitoriĭ Grecĭ carĭĭ âmblaŭ la Mosk pentru sobolĭ, pre la Tighinea, pentru greul vămeĭ, şi se făcea scădere vămeĭ aicĭ in ţĕră. Şi socotise Vasilie Vodă sĕ-ĭ sparie de pre acele drumurĭ de peste câmpĭ; cu prilegĭul aceĭ trebĭ, scriindŭ Valilie Vodă la Sĕrdarĭul sĕ vie cum maĭ de sîrgŭ la curte. Şi pornindŭ cărţile, dederă scire că ĭată şi Şĕrdarĭul la curte sosesce. Spunŭ, că décă s'aŭ apropietŭ de oraşŭ Stefan Sĕrdarĭul, sĕ-lŭ fi têmpinatŭ o slugă a luĭ de i-aŭ spusŭ de tóte ce se sunase in târgŭ şi la curte, şi cum aŭ purcesŭ Logofĕtul celŭ mare den Iaşĭ, şi multe amestecăturĭ şi cuvinte suntŭ de Ungurĭ. Sĕ fie stătutŭ multŭ in gândurĭ Sĕrdarĭul, intra-va in târgŭ aŭ întórce-se-va înapoĭ; şi-ĭ ₫icea o slugă a luĭ: întórce-te gĭupâne, că nice la unŭ bine nu mergĭ. Éră osânda trage la platĕ; aŭ biruitŭ gândul, sĕ intre in târgŭ; şi îndată cum aŭ sositŭ la gazdă, nimică zăbăvindŭ, aŭ mersŭ la curte.

Vasilie Vodă, cum aŭ înţelesŭ de venirea Sĕrdarĭuluĭ, nu s'aŭ încreₔutŭ

www.dacoromanica.ro

de-odată, ce în doĕ treĭ rânduriĭ aŭ trimisŭ sĕ véḑă sosit-aŭ adevĕratŭ. Ce dacă aŭ sciutŭ că esté in divanŭ, îndată aŭ eşitŭ Vasilie Vodă in Spătărie şi 'l-aŭ chematŭ la adunare, unde i-aŭ spusŭ Vasilie Vodă că şi cărţi i-aŭ scrisŭ sĕ vie pentru tréba aceea care s'aŭ pomenitŭ maĭ sus. Ce bine este că aĭ venitŭ singurŭ. 'L-aŭ întrebatŭ dupĕ aceste de lucrurile ce se vĕdescŭ despre Ungurĭ, cu amestecăturile luĭ Stefan Logofĕtul, scie ceva aŭ ba? Tare s'aŭ apucatŭ Sĕrdarĭul că nu scie nimică, cu mare gĭurămênturĭ; şi cum sĕ fie elŭ amestecatŭ la unele ca acele spre rĕul stĕpânuluĭ seŭ, ḑicêndŭ cu glasŭ: «Dómne, cine aŭ fostŭ maĭ creḑutŭ la Măria ta şi cinstitŭ ca mine, şi m'aĭ scosŭ den obĭale, şi den sĕracŭ m'aĭ îmbogăţitŭ?» Şi i-aŭ ḑisŭ Vasilie Vodă: «Aşa sciŭ şi eŭ.» Dupĕ aceea i-aŭ ḑisŭ sĕ mérgă sĕ grăéscă cu Cĭogolea, sĕ auḑă ce spune Cĭogolea Spătarĭul.

Cum aŭ intratŭ Sĕrdarĭul in Visterie, şi aŭ vĕḑutŭ pază de Sĭimenĭ, s'aŭ spăĭmatŭ sciutórea de vină a sa fire, şi îndată aŭ începutŭ a'ĭ spunere de tóte de faţă Cĭogolea Spătarĭul. Se apăra Sĕrdarĭul de tóte acele. Ce, ca unŭ vinovatŭ într'acele sfaturĭ, se apăra slabŭ. Decĭ, aŭ cunoscutŭ Vasilie Vodă totŭ lucrul; ĕră n'aŭ vrutŭ sĕ-ĭ omóre îndată, aşteptândŭ ce s'ar maĭ înoi despre Trotuş, unde aŭ mersŭ Logofĕtul. Ce, neapestită vreme, sosi den fugă şi Alecsandru Costin, dândŭ scire de perirea luĭ Iacomi, vătavul de Aproḑĭ, de străjile Ungurescĭ eşite in ţĕră; atunce aŭ vĕḑutŭ Vasilie Vodă tótă cumpăna ce 'ĭ venĭa asupră, nefiindŭ gata de o primejdie ca aceea aşa degrabă.

Iacomi vătavul de Aproḑĭ, dacă aŭ sositŭ la Roman n'aŭ mersŭ pre caiĭ luĭ, cariĭ avea şi bunĭ şi de agĭunsŭ; ce'şĭ-aŭ lăsatŭ caiĭ luĭ in Roman la hrană, şi aŭ luatŭ caĭ de olacŭ, ca unŭ omŭ deşteptatŭ totŭ in bine, şi de tótă primejdia nesciutorŭ. Şi i-aŭ ḑisŭ Alecsandru Costin sĕ nu-şĭ lase caiĭ de lângă sine. Ce n'aŭ vrutŭ sĕ asculte prietenescŭ sfatŭ, şi aŭ purcesŭ pre caĭ proştĭ; şi la Bacăŭ îndată s'aŭ têmpinatŭ cu străjile Ungurescĭ, care străjĭ câtŭ 'l-aŭ zăritŭ 'l-aŭ luatŭ in gónă, şi îndată 'l-aŭ agĭunsŭ; şi aşeşĭ gonindu-lŭ 'l-aŭ omoritŭ den pistóle. Ĕră Alecsandru Costinŭ, şi cine aŭ fostŭ pre caĭ bunĭ, aŭ scăpatŭ de perire.

Agĭungea fruntea oştilorŭ Ungurescĭ la Roman; şi de la Focşenĭ aŭ datŭ scire pentru oştile Muntenescĭ că aŭ trecutŭ Focşenĭĭ cu Dĭicul Spătarĭul. Atuncĭ aŭ datŭ pre amêndoĭ Cĭogolescĭĭ şi pre Stefan Sĕrdarĭul pre mâna Sĭimenilorŭ, de i-aŭ omoritŭ nóptea denaintea jitnĭţeĭ ce era in lontru in curte. Adusese şi pre Mogălde, fiindŭ unchĭŭ luĭ Stefan Georgĭe Logofĕtul; ce nu 'l-aŭ omoritŭ, numaĭ 'l-aŭ legatŭ la puscĭ până la Hotin, cu sine.

Multŭ aŭ stătutŭ boĭerĭĭ, maĭ vârtos Iorgaki Visternicul celŭ mare, se nu pĭeie Cĭogolescĭĭ şi Sefan Sĕrdarĭul. Ce, temêndu-se Vasilie Vodă că dupĕ apropietul oştilorŭ Ungurescĭ sĕ nu facă şi eĭ vre-o zarvă in curte, i-aŭ omoritŭ. Eram eŭ pururе in casă la Iorgaki Visternicul, şi adormisĕ fórte tare de mare scârbă ce avea; când aŭ fostŭ pre la méḑă-nópte s'aŭ deşteptatŭ, dându'ĭ scire de la curte de perirea Cĭogolescilorŭ şi a Sĕrdarĭuluĭ. Şi dacă i-aŭ spusŭ, aŭ suspinatŭ de greŭ, ḑicêndŭ: «Aŭ peritŭ boĭerĭĭ?» Şi dacă aŭ sciutŭ de perirea boĭerilorŭ, aŭ ḑisŭ: «oh, ce s'aŭ făcutŭ!»

Se mira Vasilie Vodă unde va năzui; la Turcĭ se temea de pîra ţĕreĭ şĭ

www.dacoromanica.ro

de lunicósa fire a Turcilorŭ, şi cu grijĕ; la Căzacĭ, se feria sĕ nu'şĭ maĭ strice numele de la Turcĭ; éră a stare împrotiva oştilorŭ c'eĭ veniaŭ asupră, nu era cum, neavêndŭ nice ósţe gata, şi ţéra tótă cu ură, şi gata la lucru noŭ; că Orheĭul, ce eraŭ capete eraŭ toţĭ de a luĭ Stefan Vodă. Ce aŭ alĕsŭ cu sfatul sĕ năzuiască la cetatea Hotinuluĭ, răpedêndŭ îndată la cuscrul seŭ, la Hmil Hatmanul Căzăcescŭ, dându'ĭ scire de tóte aceste începuturĭ pre Stamatie Hadâmul, vel Postelnicŭ.

La cetatea Némţuluĭ era tótă inima avuţieĭ luĭ Vasilie Vodă; decĭ, acole aŭ răpeditŭ Vasilie Vodă pre Stefăniţă Păharnicul, nepotu-seŭ, sĕ apuce averea; şi, orĭ că n'aŭ sciutŭ Stefan Georgie Logofĕtul de averea aceea in cetatea Némţuluĭ, orĭ aŭ stătutŭ dupĕ lucrurile ce începuse, şi n'aŭ socotitŭ acea avere; éră era maĭ aprópe de elŭ acea avere decâtŭ de Vasilie Vodă.

Eraŭ oştiĭe Ungurescĭ cu Kemini Ianŏş, Hatmanul luĭ Racoţi, şi cu Stefan Georgie Logofĕtul, la Roman, când şi Vasilie Vodă s'aŭ sculatŭ cu tótă casa luĭ, şi curtea, şi cu boĭeriĭ de curte, şi aŭ purcesŭ den Iaşĭ spre Hotin. Atuncĭ ce slujbă amŭ făcutŭ luĭ Iorgachi Visternicul, prin multe cuvinte nu lungescŭ; éră inima agonisiteĭ luĭ amŭ trecut'o la Cameniţă şi o amŭ datŭ la unŭ prietenŭ a tătâne-meŭ, anume Mihaĭ Stegarĭul. Şi deplin acea avere, maĭ apoĭ, la mâna luĭ Iordachi aŭ venitŭ.

Solul carele trimisese Vasilie Vodă la Hmil Hatmanul, precum s'aŭ pomenitŭ, Hadâmul Postelnicul, orĭ că 'l-aŭ împedecatŭ Stefan, Pârcălabul de Soroca pre acele vremĭ, orĭ de blăstemată şi lipsită hire de hadâmŭ, s'aŭ întorsŭ înapoĭ; şi aflându pre Vasilie Vodă in calea Hotinuluĭ, aŭ pâritŭ la Vasilie Vodă pre Stefan Părcălabul de Soroca, de viclénŭ. Decĭ, aŭ căutatŭ a trimitere pre alţiĭ de la Hotin ĭar la Hmil Hatmanul, pre Grigorie Comisul, şi pre Stefăniţă Păharnicul, nepotu-seŭ, şi pre Neculaĭ Buhuş Jitnicerĭul, şi lorŭ le aŭ datŭ poroncă pentru Stefan, Pârcălabul de Soroca, sĕ'lŭ prindĕ şi sĕ'lŭ trimiţĕ legatŭ de la Soroca la Hotinŭ; şi aşa aŭ făcutŭ. Eĭ singurĭ aŭ trecutŭ la Hmil Hatmanul; éră pre Stefan, Părcălabul de Soroca, 'l-aŭ datŭ in séma unora de Hăncescĭ, cariĭ se ţineaŭ pre-lângă Stefăniţă Paharnicul sĕ'lŭ ducă la Vasilie Vodă. Ce, pentru lăcomia sa, aducĕtoriĭ sĕ fie a lorŭ ce luase şi ce maĭ era pre-lângă dênsul, 'l-aŭ omoritŭ pe cale.

Omŭ de miratŭ la întregimea luĭ de sfaturĭ şi de înţĕlepcĭune, câtŭ pre acele vremĭ abĭe de era pământénŭ de potriva luĭ, cu carele şi Vasilie Vodă singurŭ, osĕbĭ de boĭerĭ, făceaŭ sfaturĭ şi multe césurĭ voróvă; aşa era de întregŭ la fire. Éră la statul trupuluĭ seŭ era gârbovŭ, ghebosŭ, şi la capŭ cucuiatŭ, câtŭ puteaĭ sĕ dicĭ că este adevĕratŭ Isop, la capŭ.

Dacă aŭ sositŭ Vasilie Vodă la Hotinŭ, s'aŭ aşedatŭ cu taběra aprópe de cetate, deasupra.

Éra Stefan Georgie Logofĕtul, cu Kemini Ianŏş şi cu Diĭcul, Spătarĭul luĭ Mateĭ Vodă, cuprindêndŭ scaunul ţĕreĭ la Iaşĭ, îndată aŭ alergatŭ mulţĭ de tóte părţile de la ţéră la Iaşĭ, şi glotindu-se aŭ mersŭ la Kemini Ianŏş strigândŭ: «Sĕ ne fie Domnŭ Stefan Georgie Logofĕtul!» Le-aŭ rĕspunsŭ Kemini Ianŏş: «Pre voĭă sĕ vĕ fie, precum poftiţĭ!» Spunŭ pentru Diĭcul, Spătarĭul Muntenescŭ, că se ispitĭia, şi cu acea nădejde era, sĕ fie elŭ Domnŭ.

www.dacoromanica.ro

Deci, după obiceiu, aŭ mersŭ Stefan Georgie Logofĕtul in beserica Sfete Nicolae cu câtăva glótă, şi i-aŭ cetitŭ molitva de Domnie Ģedeon, Vlădica de Huşĭ, fiindŭ Varlaam Mitropolitul eşitŭ la munte. Şi aşa, stătut'aŭ Domnŭ Georgie Stefan Vodă.

CAP. XVI.

Domnía luĭ Georgii Stefan Vodă.

Den cincĭ simţirĭ ce are omul, anume: vederea, auḑirea, mirosirea, gustul şi pipăitul, maĭ adevĕratŭ de tóte simţirile este vederea: că prin auḑŭ, câte aude omul nu se póte aşeḑa deplin cu gândul, este aşa ce se aude, aŭ nu este; căcĭ, nu tóte suntŭ adevĕrate câte vinŭ pren auḑul nostru. Aşa şi mirosul, de multe orĭ înşală, fiindŭ multe mirodeniĭ de'ntêiŭ grele, ĕră apoĭ mare şi iscusitŭ mirosŭ facŭ. Gustul încĕ este aşa, că multe ne parŭ că suntŭ dulcĭ, apoĭ simţimŭ amarŭ, şi împrotivă multe amare că suntŭ ne parŭ, şi suntŭ dulcĭ. Pipăitul, ĭarăşĭ, multe pipăimŭ in chipŭ de unele, şi suntŭ altele, şi nu le putemŭ cunósce pre singurŭ pipăitul, fĕră vedere. Ĕră vederea însăşĭ dă tóte aşeḑate in adevĕru gândului nostru, şi ce se vede cu ochiĭ nu încape sĕ fie îndoĭală in cunoscinţă. Aşa şi noă, ĭubite cetitorĭule, cu multŭ maĭ lesne a scriere de aceste vremĭ, in carĭ maĭ la tóte ne-amŭ prilejitŭ singurĭ. Şi pentru lungimea capitelorŭ ce s'aŭ scrisŭ pentru îndelungată domnia luĭ Vasilie Vodă maĭ sus, den eşitul celŭ de'ntêiŭ den scaunul ţĕreĭ a luĭ Vasilie Vodă. Incepemŭ a scriere de domnia luĭ Stefan Vodă Georgie, care orĭ cu diréptă cale, orĭ cu nedirepte miḑlóce, rădicându-se asupra domnu-seu, i-aŭ luatŭ domnia, tóte unele ca aceste den orânduirea luĭ Dumneḑeŭ a fire se credŭ.

Indată ce s'aŭ aşeḑatŭ Stefan Vodă Georgie in scaunul domnieĭ, cu sfatul luĭ Kemini Ianŏş, Hatmanul luĭ Racoţi, şi a Dĭiculuĭ, Spătarĭul Muntenescŭ, aŭ alesŭ şi den óste Unguréscă şi den Muntenĭ, şi aŭ alesŭ şi o samă de ómenĭ de ţĕră, cu Pĕtraşco Morénul Hatmanul, şi aŭ trimisŭ spre Hotin în urma luĭ Vasilie Vodă.

Scia şi Vasilie Vodă de tóte ce se lucréză în Iaşĭ în urma luĭ; şi aŭ trimisŭ şi alŭ-doile róndŭ de la Hotin solĭ la cuscru-seŭ, la Hmil Hatmanul Căzăcescŭ, şi la ginere-seŭ Timuş, cerşindŭ agĭutorŭ cum maĭ de sîrgŭ. La Leşĭ âncă pre mine m'aŭ trimisŭ la Starostele de Cameniţă, la Petru Potoţki, la că căruĭa eşire den robĭa Crîmuluĭ mare agĭutorŭ îĭ dedese Vasilie Vodă cu banĭi sĕĭ. Aceste aducêndu'ĭ aminte, îlŭ poftĭa sĕ se afle de agĭutorŭ la primejdia luĭ. Şi cu acea solie aflândŭ pre Starostele, cale de treĭ ḑile maĭ sus de Cameniţă, la nesce ocine a luĭ, îndată aŭ lăsatŭ tóte trebile sele, şi aŭ purcesŭ de sîrgŭ spre Cameniţă. Ĕră până a sosire Starostele la Cameniţă, daŭ scire la Hotin luĭ Vasilie Vodă, că étă sosescŭ oştile luĭ Stefan Vodă asuprăĭ; aŭ stătutŭ în gândurĭ de'ntêiŭ, sĕ stea sĕ dea rĕsboiŭ cu câţĭ ómenĭ avea pre lîngă sine, că âncă eraŭ toţĭ boĭerĭĭ ceĭ de scaunŭ cu glótele sele cu Vasilie

www.dacoromanica.ro

Vodă şi cu Boj, Căpitanul de Lefecii, şi Cara, Căpitanul de Dărăbani, şi avea şi Siimeni vr'o 60, şi Nemţi vr'o 100 fórte buni. Èră dacă aŭ vĕḑutŭ rĕcéla tuturorŭ, şi a căpitanilorŭ şi a slujitorilorŭ, pre carii aveа mare nădejde pentru mila ce le făcusĕ cu multe vremi mai nainte, s'aŭ apucatŭ de trecĕtórea Nístruluĭ, suspinândŭ pre Boj Căpitanul, şi pre Cara Căpitanul.

Aice s'aŭ căḑutŭ a pomenire pentru averea luĭ Vasilie Vodă ce era în cetatea Némţuluĭ, la care trimisese pre nepotu-seŭ, Stefăniţă Păharnicul, Vasilie Vodă. Acolo la Hotin, până a se clătire Vasilie Vodă, aŭ sositŭ şi Stefăniţă Păharnicul cu tóte deplinŭ la Vasilie Vodă; de care, dacă aŭ datŭ scire că sosesce şi Stefăniţă Păharnicul cu tóte deplinŭ, s'aŭ bucuratŭ Vasilie Vodă, ḑicêndŭ: «*De acum înainte până la cămeşă 'mĭ voĭŭ da, şi nu vorŭ ride neprietenĭĭ.*» Şi aşa Vasilie Vodă, trecêndŭ Nistrul cu o samă de boĭerĭ, anume Toma Cantacuzino Vornicul, Georgie Hatmanul, Iorgachi Visternicul, şi cu câţi boĭerĭ ce mai eraŭ strânşi, de casa luĭ, boĭeriĭ ceĭ-alţi toţi, şi cu slujitoriĭ cu puscile, s'aŭ intorsŭ spre Iaşi la Domn tênĕrŭ. Şi têmpinându-se cu oştile luĭ Stefan Vodă in Dumbravă, aprópe de Hotin, până a se incredere uniĭ cu alţiĭ, aŭ trecutŭ câteva césurĭ, in care zăbavă aŭ trecutŭ Vasilie Vodă Nistrul cu tóte casele boĭerescĭ; insĕ, nu fĕră mare pagubă in carele boĭerilorŭ, la trecĕtóre, şi mai multŭ de tĕrgoveţiĭ de Hotin, cariĭ, vĕḑêndŭ spaĭma şi graba la trecĕtóre, precum face vreme ca aceea, aŭ datŭ jacŭ in rĕmăşiţa carelorŭ, şi multe haĭne scumpe şi arginturĭ aŭ apucatŭ, câtŭ de atunci sciam imbogăţiţĭ câţiva Hotineni.

Apucase oştile luĭ Stefan Vodă pre o samă de Nemţi netrecuţi; şi dându şi den cetatea Mogălde, Păharnicul de care s'aŭ pomenitŭ mai sus că 'l-aŭ legatŭ la puscĭ, den sacaluşe, şi năvălindŭ şi slujitoriĭ luĭ Stefan Vodă, aŭ peritŭ puţinteĭ Nemţi la trecătóre cu podul. Éră daŭ şi Siimeniĭ luĭ Vasilie Vodă de peste Nistru, câtŭ nu se apropia nime la vadŭ.

Nu amŭ fostŭ intr'acea dată la trecătóre, că trecusĕm Nistru mai nainte, precum amŭ pomenitŭ. Éră amŭ inţĕlesŭ den ceĭ ce aŭ fostŭ acole de faţă, cum singurŭ Vasilie Vodă aŭ fostŭ şeḑêndŭ in acea parte de Nistru pre unŭ scăueş. Aŭ sloboḑitŭ tĕrgoveţiĭ, şi spunŭ cu invĕţătura Mogăldeĭ Păharnicul, unŭ sacaluş, den care sacaluş glonţul fórte pe apópe de Vasilie Vodă aŭ lovitŭ. Spurcată şi nebunéscă faptă, şi nu fĕră osândă câtŭ de târḑiŭ.

Nu pociŭ tăce aice pentru cetatea Hotinuluĭ, ce nesocotélă a o lăsare indată pre mâna altuĭa: de nu de altă nădejde, pentru trecĕtóre, sĕ hie fĕră de grije, s'aŭ căḑutŭ sĕ puĭe ómeni sineţaşĭ; şi ce ómeni? treĭ-ḑecĭ de Nemţi sĕ fie pusŭ sĕ o ţie despre óstea Moldoveĭ, şi despre Unguri cu aniĭ. Aŭ n'aŭ fostŭ hrană? Pănea unuĭ satŭ de la Hotin o ar fi pututŭ ţine unŭ anŭ, saŭ câtă era numaĭ in târgŭ; şi acea cetate orĭ cine va vre sĕ socotéscă, va afla că aŭ fostŭ a risipeĭ caseĭ luĭ Vasilie Vodă pricină; şi de mĕ veĭ intreba cum, ĭţĭ rĕspunḑŭ: că de ar hi fostŭ dómna luĭ Vasilie Vodă in cetatea Hotinuluĭ, nu la Sucévă, n'aŭ fostŭ in puterea luĭ Stefan Vodă, a bate cetatea Hotinuluĭ, cum aŭ bătutŭ fĕră grijĕ cetatea Suceveĭ. Că aşa venisĕ Vasilie Vodă cu Sulţaniĭ până in Prutŭ cu oştĭ Tătăresci; ce 'i-aŭ intorsŭ Hanul, că sosĭa Craĭuluĭ Leşescŭ. Saŭ cum are hi bătutŭ Stefan Vodă cetatea Hotinuluĭ, şi Hmil era la Husetin,

www.dacoromanica.ro

cale de o ḑi de la Hotin. Ce, multe ar hi pututŭ luare Vasilie Vodă, şi domnia totŭ neclătită'ĭ sta la Pórtă, până târḑiŭ dupĕ luatulĭ cetăţeĭ Suceveĭ de Stefan Vodă.

Nime, déră, sĕ nu vinuéscă sfaturile de acum. Veḑĭ greşélă ce s'aŭ făcutŭ. la acestĭ vestiţĭ sfetnicĭ, şi acela lucru era in putere a facere; éră vremile de acum nu suntŭ in putere, şi nice unŭ sfatŭ nu incape la greŭ ca acesta; fără de mărturie ḑicŭ că este sosită perirea. Ḑicemŭ, că de ar hi cutare, şi cutare ar hi intr'altŭ chipŭ; éră nu suntŭ vremile subt cârma omuluĭ, ce bĭetul omŭ subt vremĭ. Multe şi marĭ smintele amŭ apucatŭ den ḑilele celorŭ maĭ bĕtrânĭ. Éră îţĭ agiungă şi acéstă una cu lăsare fără oştenĭ a cetăţiĭ Hotinuluĭ, den care lăsare este rĕsipa a tótă averea luĭ Vasilie Vodă cu casa.

Pentru cetatea Hotinul tĕmpinându-mĕ in cale cu Cotnarski, credincĭosŭ pisarŭ a luĭ Vasilie Vodă, m'aŭ intrebatŭ, că elŭ venĭa de la Craĭul trimisŭ până la rĕscóle de Vasilie Vodă, şi eŭ mergémŭ in susŭ la Staroste de Kameniţă ca unŭ omŭ deplinŭ ce era: grijit'aŭ bine cetatea Hotinuluĭ Vasilie Vodă? Pus'aŭ ómenĭ şi puscĭ, aŭ ba? Am rĕspunsŭ: că nice unŭ sĕmnŭ la purcesulŭ meŭ sĕ se grijéscă cetatea n'amŭ vĕḑutŭ. Aŭ suspinatŭ Cotnarski cum are hi sciutŭ, că se va lăsa ne cotită cetatea aceea. Éră póte hi, cu gĭuḑeţul luĭ Dumneḑeŭ spre ce trage, cu anevoĭe se mută cu sfatul omenescŭ.

Intra Vasilie Vodă in Cameniţă, când amŭ sositŭ şi eŭ cu vestea că ĭată sosesce şi Starostele de Cameniţă, cu mare făgăduinţă şi cu căldură sĕ se afle la acea vreme, cum ş'aŭ fostŭ.

Pentru venirea Căzacilorŭ cu Timuş asupra luĭ Stefan Vodă Georgie, şi l-aŭ scosŭ den ţéră

N'aŭ plinitŭ Vasilie Vodă o lună de ḑile cu pribegia sa in Cameniţă, aŭ şi venitŭ scire cum Timuş, fecĭorul luĭ Hmil Hatmanul, cu 8000 de Căzacĭ într'alesŭ, trece pe la Soroca Nistrul. Acum sĕ cauţĭ, déră, firea de prietenŭ Lévŭ; măcar că Căzacĭĭ până la inima Leşilorŭ intrase cu sabia, şi Vasilie Vodă fiindŭ o casă cu capul lorŭ, şi in nădeḑjdea lorŭ de a'şĭ rĕscumpărare Domnia, nice o oprélă saŭ vr'unŭ bănatŭ despre cineva n'aŭ avutŭ; ce cum aŭ venitŭ fără grije, aşa când i-aŭ fostŭ voĭa aŭ eşitŭ, fără numaĭ de unŭ Polcovnicŭ, anume Condraţki, ce era cu o mie de Leşĭ de paza margineĭ, avea siealăŭ Vasilie Vodă. Ce prepunea ca nisce ómenĭ strĕinĭ, de se siea aĭ noştrĭ; éră nice acela nice unŭ gândŭ rĕŭ, nice acea putere sĕ strice luĭ Vasilie Vodă ce va n'aŭ avutŭ. Timuş cu óstea, cum aŭ trecutŭ Nistrul, n'aŭ maĭ aşteptatŭ sĕ se adune cu socru-seŭ, Vasilie Vodă; ce de la Soroca întins la Caĭcenĭ aŭ trasŭ cu óstea, şi acole aŭ trecutŭ Prutul.

Luândŭ veste Stefan Vodă de Timuş că vine întins asupra Leşilorŭ, Dĭĭcul, Spatarĭul Muntenescŭ, pre poronca Domnu-seŭ sĕ nu se sune de totŭ lucrul că aŭ întratŭ cu oştile sele in raeaŭa Impĕratuluĭ, se întorsese cu câteva ḑile maĭ 'nainte. Aşijdere şi Kemini Ianŏş, orĭ temêndu-se de vr'o smintélă saŭ de

www.dacoromanica.ro

vr'unŭ vicleşugŭ de ţéră, orĭ sciindŭ soliile stĕpănu-seŭ, luĭ Rakoţi, la Hmil, pentru crăia Leşéscă, că se agĭungea Rakoţi cu Hmil pentru crăia la Leşĭ de atuncĭ; şi aŭ pornitŭ şi elŭ tótă pedestrimea de Nemţĭ ce avea, şi cu puşcile, preţ la codrul Căpotescilorŭ pren Cobăle, direptŭ la potica Oĭtuzuluĭ. Numaĭ elŭ singurŭ cu călărimea rĕmăsĕse, pre rugămintea luĭ Stefan Vodă, in Iaşĭ; şi aŭ strinsŭ şi Stefan Vodă óste de ţéră câtĕva, ca la 12000 de ómenĭ, şi aŭ eşitŭ deasupra Popricanilorŭ.

Timuş, dacă aŭ trecutŭ Prutul, aŭ purcesŭ la Jijie spre Popricanĭ, cu taběra legată. Eşisĕ o sémă de oşteni de a luĭ Stefan Vodă peste Jijia, in chipŭ de harţă, şi aĭ pogoritŭ Stefan Vodă cu Dărăbaniĭ la Jijia la vadŭ; éră puţinŭ lucru aŭ ţinutŭ harţulĭ oştiĭ luĭ Stefan Vodă: i-aŭ împinsŭ îndată călăreţiĭ luĭ Timuş; şi eraŭ şi de aĭ noştri carĭ ţineaŭ cu Vasilie Vodă; pre lângă Stefăniţă Păharnicul den Hăncescĭ, şi den Hăncescĭ o sémă, şi căţi-va Cerkezĭ eraŭ de a luĭ Vasilie Vodă; carĭ toţĭ mersese cu boĭerĭĭ ceĭ trimişĭ de Vasilie Vodă la Hmil Hatmanul

Căzacĭĭ, cum aŭ împinsŭ pre călăreţiĭ ce le eşise înainte den óstea luĭ Stefan Vodă, aŭ purcesŭ orbŭ la vadŭ cu tótă taběra; şi unĭĭ pre podŭ, maĭ mulţĭ preţ lângă podŭ, că era Jijia mică, aŭ datŭ cu taběra; care năvală vĕdéndŭ Dărăbaniĭ, aŭ plecatŭ fuga de la vadŭ la délŭ, spre Rediŭ; şi óstea cea-altă ce sta pe culmea déluluĭ deasupra, nedându-le nice-unŭ agĭutorŭ, i-aŭ agĭunsŭ pre cósta Popricanilorŭ călăreţiĭ luĭ Timuş, şi elŭ singurŭ; şi acole aŭ căduţŭ multe trupurĭ den bieţiĭ Dărăbanĭ; alţiĭ, carĭ aŭ hălăduitŭ până in Rediŭ, 'şĭ-aŭ scutitŭ viaţa cu pădurea.

Vĕdéndŭ acea primejdie a Dărăbanilorŭ, Stefan Vodă şi Kemini Ianŏşĭ, aŭ trasŭ óstea maĭ spre Iaşĭ, şi aŭ tocmitŭ de âmbe părţile de drumŭ călărimea; şi era acea óste şi de ţéră şi de la Kemini Ianŏşĭ, câtŭ se putea ca la 24000 fără greş sĕ se socotéscă. De are hi fostŭ la unŭ gândŭ, ce era? Nedându rĕsboiŭ Căzacilorŭ, numaĭ sĕ le închidĕ calea şi hrana den tóte părţile, ce are hi făcutŭ cu taběra Timuş?

La suitul tabereĭ Căzăceşcĭ pe cóstă la délŭ, sărisĕ o sémă de oşteni de ţéră şi înfrânsese pre călăreţiĭ luĭ Timuş de i-aŭ băgatŭ până in taběră. Şi acolo in délŭ, dacă aŭ sositŭ tótă taběra, s'aŭ aşedatŭ pre mas, că era in deséră, şi acolo aŭ mas peste nópte. Éră den óstea luĭ Stefan Vodă, într'acea nópte mulţĭ lăsându oştenia aŭ mersŭ pre la casele lorŭ.

A doua dĭ Timuş, cu taběra legată, aŭ purcesŭ direptŭ asupra oştilorŭ luĭ Stefau Vodă spre oraşŭ, fără de nice o sieală, dodeindu'ĭ Moldovenĭĭ câte órece pre-de-laturĭ. Ce, vĕdéndŭ Stefan Vodă şi Kemini Ianŏşĭ că se împuţinéză óstea, şi într'acea nópte s'aŭ scursŭ gĭumătate óstea, pĕnă între viĭ aŭ ţinutŭ drumul oraşuluĭ; éra de'ntre viĭ aŭ luatŭ Bahluĭul in sus, şi câţiva boĭerĭ de casa luĭ Stefan Vodă, cu totul.

Timuş într'acea dĭ, după ce aŭ împinsŭ pre oştile luĭ Stefan Vodă, aŭ intratŭ in târgŭ, şi aŭ descălecatŭ in curţile Domnescĭ, şi taběra ezită tótă înnaintea curţiĭ şi pren pregĭurŭ; şi au stătutŭ aşa cu taběra ezită până la venirea socruluĭ seŭ, luĭ Vasilie Vodă, in Iaşĭ, de la Cameniţă. Şi până a sosire Vasilie Vodă, aŭ prădatŭ Căzacĭĭ pren Codriĭ Inşilorŭ, de la drumul Căpotes-

www.dacoromanica.ro

cilorŭ până aprópe de Huşĭ; şi scosese forĕ numĕru vite; carĭ apoĭ, dacă aŭ sositu Vasilie Vodă, pre cate au aflatu nemancate totŭ câte unŭ zlotu de vită aŭ datŭ Căzaciloru; şi au datu scire ómenilorŭ de aŭ venitŭ de 'şĭ-aŭ luatŭ vita cine o au cunoscutu.

Mulţĭ aŭ peritŭ aice de Cazacĭ, ómenĭ nesciutorĭ cine suntŭ Cazacĭĭ, oploşiţĭ in târgŭ; alţii mergeau sĕ se închine la Stefăniţă Paharnicul, carele era cu Timuş. Ce nu agiungeau pên la Stefaniţă, cacĭ ţĕmpinau Căzacĭĭ, şi'ĭ omorĭau; între carĭĭ şi Tăutul Arnaşul, şi alţii mulţĭ au Peritŭ de Căzacĭ

Pre Vasilie Voda, vestea de isbânda lui Timuş 'l-au têmpinatu la Zvancea; cu care veste, Grigorie Comisul însuşĭ mersese, şi 'l-au îmbracatu cu haină cu soboliĭ; şi îndata aŭ trecutu Nistrul la Zvancea, ca cetatea Hotinuluĭ nice într'unŭ chipŭ n'aŭ vrutŭ sĕ o dea târgoveţiĭ, cu Hăjdeŭ Pârcalabul lorŭ; orĭ ca aŭ vrutŭ aşa de credincioşi sĕ hie luĭ Stefan Voda; care lucru n'aşu da sĕ hie între aĭ nostri până într'atâta nevoinţă pentru singura credinţa; orĭ că s'au siitu pentru jacurĭ ce făcuse târgoveţiĭ la carele boiarilorŭ, precum s'aŭ pomenitŭ, şi slobodişĕ câte-va sacaluşe in singuru Vasilie Vodă. Şi acésta este pricina, nu alta; şi in câte-va rânduri aŭ trimisu Vasilie Vodă la Hajdeŭ, carele era pusu de Stefan Vodă, şi la tergoveţi, cu marĭ giurămênturĭ. Ce nice într'unu chipŭ n'aŭ vrutŭ sĕ dea cetatea; şi aŭ ţinutŭ câte-va luni, până la adoua venire a luĭ Stefan Vodă den ţéra Muntenéscă. I-aŭ fostŭ incungiuratu Vasilie Vodă şi cu nesce Nemţĭ. Ce totŭ aŭ ţinutŭ cetatea tótă vara închisă. Aşa cu anevoie se agonisesce, ce se perde odată.

Vasilie Vodă, dacă aŭ sositŭ la Iaşĭ, dupĕ sfatu ce aŭ facutŭ cu ginere-sĕu Timuş, s'aŭ mutatŭ Timuş cu taberа sa la Galata; ér̆ă Vasilie Voda aŭ rĕmasŭ in curte, gătindu-se asupra lui Matei Vodă cu mare gatire, dândŭ scire ţĕreĭ sĕ incalece totŭ omul, ertându pre toţi de tóte greşelele, macar şi improtiva Domnieĭ de are hi greşitŭ cine-va.

Aice cauta cum nu se póte trece ceea ce este sĕ hie; ca dupĕ isbanda aceea a lui Vasilie Voda, sĕ hie intorsŭ pre ginere-sĕu inapoĭ, şi sĕ se fi aşedatŭ cu paza t·ebiloru la Impĕraţie, întarindu-se cu slujitoriĭ strĕinĭ, cum avea avuţie, nime nu are hi mai venitu asupra-ĭ. Şi aşa sfatuaŭ pre Vasilie Voda şi o séma de boĭerĭ. Ce, in nădejde neindoită ce avea Vasilie Vodă pre oşti căzăcescĭ, sĕ-şĭ rĕscumpere strîmbătatea despre Mateĭ Vodăântêiu, şi despre Racoţi maĭ pre urma, cumu'şĭ ḑicea Timuş: că den ţéra Muntenéscă pren Ardél se va întórce. Au biruitu sfatul, numaĭ sĕ mérga asupra luĭ Mateĭ Voda in ţéra Muntenéscă. Éra nu omul, ce Dumneḑeu sfărîma rĕsbóĭele, precum ḑice scriptura: Господь сѣкѵ҃ши й бр ни.

Nu se cade sĕ trecemu poticala Nemţilorŭ de Şaugăiĭ ţĕreĭ nostre la munţĭ pre Oituz, de care Nemţi s'au pomenitu că-ĭ pornisĕ Kemini Ianŏşĭ den Iaşĭ înainte pren strimtorĭ deadireptul, şi apoĭ in munţĭ la Nemţĭ; s'au îndemnatu Şaŭgăiĭ dela Ocnă, şi au ţinutu calea pedestrimeĭ aceea a luĭ Racoţi · şi, cu sfatul unuĭa den Şaŭgăĭ, dacă se vorŭ apropie de Nemţĭ, sĕ caḑa toţĭ la pămêntŭ până va trece focul sineţeloru cum dau Nemţiĭ toţĭ odată. Aşa au făcutŭ; căḑêndŭ toţĭ la pĕmêntu, dupĕ ce s'au ,stêmpĕratu sineţele; până a se gătire alu-doile rându Nemţiĭ, aŭ intratu Şaugăiĭ într'ênşiĭ cu cóse şi cu topóre

www.dacoromanica.ro

lungĭ in códă ce aŭ eĭ, şi aŭ peritŭ câţi-va Nemţĭ acolo de aceĭ Şaŭgăĭ, câtŭ aŭ căutatŭ acea pedestrime a lăsare şi puscile in munţĭ; şi abĭe s'aŭ desbăratŭ de Şaŭgăĭ cele-alte bulucurĭ de Nemţĭ. Pentru care faptă a Şaŭgăilorŭ, apoĭ, Alecsandru Costin, fiindŭ povaţă dată den Iaşĭ acelorŭ Nemţĭ, aŭ şedutŭ unŭ anŭ închieĭetŭ in obeḑĭ, şi in temniţă, in Fŏgăraşĭ.

Stefan Vodă până in Trotuşĭ aŭ mersŭ cu Kemini Ianŏşĭ; ér̆ă de acolo, avêndŭ nădejde pre Mateĭ Vodă de agĭutorŭ maĭ de sirgŭ, şi trăgeaŭ şi boĭerĭĭ in ţéra Muntenéscă, şi póte hi că şi perirea Morenuluĭ, Hatmanuluĭ luĭ Stefan Vodă, ce 'l-aŭ ucisŭ ţĕraniĭ ce se strînsese la Stefăniţă Păharnicul, nepotul luĭ Vasilie Vodă, şi patima Nemţilorŭ de Şaŭgăĭ, făcea óre-ce sieală luĭ Stefan Vodă. S'aŭ despărţitŭ de Kemini Ianŏşĭ, şi aŭ luatŭ in gĭos pre Trotuşŭ, de aŭ trecutŭ prin Focşenĭ in ţéra Muntenéscă.

CAP. XVII.

Pentru a doa venire a luĭ Vasilie Vodă in Moldova.

Aice in Iaşĭ, până la purcesul luĭ Vasilie Vodă in ţéra Muntenéscă, aŭ peritŭ Cotnarovski, Pisarul Leşescŭ, de credinţă a luĭ Vasilie Vodă, omŭ deplinŭ la tóte trebile, de Timuş, ginerile luĭ Vasilie Vodă, den firea luĭ acea de tiranŭ ce era, şi de omŭ sĕlbaticŭ, şi fŏră nice o frică de Dumnezeŭ, scornindŭ pricină că este Leav, şi cum că elŭ opria pre Vasilie Vodă sĕ nu-şĭ dea fata dupĕ elŭ. Decĭ, intr'o ḑi aŭ trimisŭ la Vasilie Vodă, poftindŭ sĕ-lŭ trimiţă că-ĭ este de trébă. Negândindŭ Vasilie Vodă de una ca aceea, 'l-aŭ trimisŭ la dênsul in Mônăstire la Galata, şi acolo, dacă aŭ mersŭ Cotnarovski Pisarul, Timuş aŭ învĕţatŭ pre Căzacĭ de aĭ sĕĭ cu sabiile gata sĕ stea; şi dupĕ voróva ce aŭ avutŭ scornită cu dênsul, la eşitul luĭ de la voróvă, aŭ datŭ Căzacilĭ, ce eraŭ gata de acea faptă, cu sabiile intr'ênsul şi 'l-aŭ omoritŭ cu mare tirănie, fŏră de nice o vină; de care faptă a luĭ Timuş, dacă aŭ auḑitŭ Vasilie Vodă, numaĭ nu se otrăvĭa de voĭe rea; şi âmbla Timuş cu acela gândŭ şi asupra Tomeĭ Vornicul, şi a luĭ Iorgaki Visternicul, totŭ dintru acea pricină, ḑicêndŭ că acestĭ doĭ cu Cotnarovski opriaŭ pre Vasilie Vodă sĕ nu dea pre dómna Rucsanda dupĕ dênsul. Ce âmblaŭ şi eĭ cu ḑilele amână, şi s'aŭ cerşutŭ la Vasilie Vodă sĕ-ĭ lasĕ sĕ mérgă la ţĕră. Ce Vasilie Vodă nu-ĭ lăsa; şi aŭ poroncitŭ la ginere-sĕŭ, că maĭ bine mortŭ sĕ hie, de câtŭ sĕ hie boĭerĭĭ cariĭ are elŭ la inima sa cu tótă credinţa, la atâta grije; saŭ cu ce inimă vorŭ vĕni ceĭ altĭ boĭerĭ de la ţĕră la dênsul. Decĭ, 'l-aŭ maĭ mutatŭ de la gândul luĭ; insĕ, acestĭ doĭ boĭerĭ totŭ cu ferélă âmblaŭ, şi totŭ pre-ascunsŭ, nóptea. Pre pórta despre casele Dómneĭ veniaŭ la curte la Vasilie Vodă, de care Vasilie Vodă cu greŭ suspina, şi'şĭ frîngea mânele de ginere ca acesta.

Aŭ purcesŭ Vasile Vodă den Iaşĭ spre ţéra Muntenéscă cu alŭ-treile rôndŭ asupra luĭ Mateĭ Vodă; şiântêiŭ Timuş cu taběra Căzăcéscă, cu alŭ-doile conacŭ, aŭ stătutŭ la podul inaltŭ, pre Bărladŭ, şi acolo aŭ făcutŭ Timuş oştilorŭ

www.dacoromanica.ro

sele căutare; şi le-aŭ impărţitŭ de la Vasile Vodă lefe, şi căpeteniilorŭ şi oştilorŭ tuturorŭ. Eraŭ den capetele Căzăcescĭ cu acea óste Bohul, şi altul Nosacĭ, anume Polcovnicĭ vestiţĭ, şi vechĭ căzacĭ; şi totŭ acolo, fără de nice o vină, Timuş, pentru unŭ cuvêntŭ ce aŭ ḑisŭ in sfatŭ Bohul, aŭ scosŭ sabia şi aŭ lovitŭ pre Bohul intr'unŭ umerŭ, den care rană in tótă calea aceea aŭ âmblatŭ Bohul cu mâna legată. Acela omŭ cu firea de héră sĕlbatecă era Timuş; nime dentre Polcovnicĭ nu cutezaŭ unŭ cuvêntŭ sĕ ḑică sĕ indirepteze lucrurile oştilorŭ. Ce de'ndată pre purtatul trebilorŭ ce era Timuş, omŭ tênĕrŭ şi fără de nice o socotélă, se cunoscea că nice la unŭ folosŭ nu'ĭ vorŭ eşi lucrurile. De acole aŭ purcesŭ oştile in gĭosŭ; şi Vasile Vodă era in frunte cu óste de ţéră; şi i se adăogea den ḑi in ḑi óstea de ţéră de pretutindere, şi până la marginea ţĕreĭ s'aŭ strinsŭ ln 8000 óste de ţéră.

Mateĭ Vodă, domnul Muntenescŭ, luândŭ veste de scosul luĭ Stefan Vodă den Moldova de oştĭ căzăcescĭ, trimisese pre Dĭĭcul, Spătarul sĕŭ, sĕ stringă tótă óstea de pre marginea ţĕreĭ sele, sĕ stea la hoţarŭ intre ţerĭ; şi cu Dĭĭcul Spătarul de strajĕ, şi Stefan Vodă cirécul luĭ. Avea şi Stefan Vodă 300 de ómenĭ aleşĭ călăreţĭ, şi câţĭ-va fecĭorĭ de boĭerĭ tinerĭ cu sine. Şi ântêiŭ straja lorŭ pentru limba ce trimisese s'aŭ ivitŭ in gura Berhecĭuluĭ, maĭ sus de Tecuciŭ, pre carĭĭ 'i-aŭ gonitŭ ómenĭĭ luĭ Vasilie Vodă câtva locŭ. Ce sărindŭ târḑiŭ le-aŭ pĭerdutŭ urma. Venise marĭ apele Siretuluĭ, pentru care aŭ căutatŭ oştilorŭ câteva ḑile a facere zăbavă, până aŭ făcutŭ podŭ peste vase. Şi aşa, trecêndŭ óstea a doua-ḑi de la Siretŭ, aŭ intratŭ pre la Focşenĭ in ţéra Muntenéscă. Şi indată, fără de nice o milă, aŭ datŭ focŭ şi oraşuluĭ; şi orĭ pre unde'şĭ agĭungeaŭ Căzacĭĭ fumaŭ a bĭeţilorŭ locuitorĭ nevinovaţĭ locaşurile, odăile şi hrana.

Sta in tocmală cu oştile şĭ Dĭĭcul, Spătarul luĭ Mateĭ Vodă, nu departe de oraşul Focşenilorŭ, la Milcovul celŭ mare. Ripile aceluĭ părâŭ pusese ḑespre oştile luĭ Vasilie Vodă, şi óstea sa tocmise de ceea parte stolŭ, tótă óstea intr'unŭ şiragŭ tocmită, ca 9000 de ómenĭ; că şi den lefeciĭ luĭ Mateĭ Vodă eraŭ oséma cu dênsul, şi óstea de ţéră, câtă era in ţéra Muntenéscă den Bucurescĭ in cóce până la margine, tótă era acolo adunată; şi acole era şi Stefan Vodă cu vr'o 300 de Moldovenĭ. Şi aşa in róndŭ tocmită óstea Muntenéscă, aştepta pre Vasilie Vodă şi pre Timuş. Ântêiŭ li s'aŭ arătatŭ Vasilie Vodă cu oştile sele, şi aŭ stătutŭ frunte şi Moldovenĭĭ; ĕră Căzacĭĭ îşĭ tocmĭaŭ taběra maĭ pre urmă; şi atâta aŭ stătutŭ Muntenĭĭ la rĕsboiŭ, câtŭ aŭ făcutŭ óre ce harţurĭ cu Moldovenĭĭ peste părâŭ, trecêndŭ Moldovenĭĭ, apoĭ trecêndu'ĭ Muntenĭĭ ĭar înapoĭ; aşa, in doĕ treĭ róndurĭ, până aŭ trimisŭ Vasile Vodă Nemţĭĭ ce avea, şi s'aŭ supusŭ pre subt maluri. Decĭ, aŭ luatŭ călărimea Moldovenilorŭ şi malul dincolo. Ĕră câtŭ aŭ vĕḑutŭ Muntenĭĭ taběra căzăcéscă apropiată de părâŭ, aŭ purcesŭ in risipă cine incotro 'i-aŭ părutŭ. Gonit-aŭ Moldovenĭĭ şi o sémă de Căzacĭ călărĭ până la Rômnicŭ; ĕră mulţĭ n'aŭ peritŭ Muntenĭ, că aŭ luatŭ de yreme la fugă, dupĕ acea risipă a oştilorŭ Muntenescĭ, care s'aŭ făcutŭ maĭ multŭ den prostia Dĭĭculuĭ Spătariuluĭ, că nice trebuĭa sĕ aştepte elŭ până intr'atâta pe óste ce era cu focŭ, şi elŭ numaĭ cu călărimea.

Aŭ purcesŭ Vasile Vodă cu Timuş spre Târgovişte, stricândŭ şi arḑêndŭ ce

www.dacoromanica.ro

şi le sta inainte. Ĕră Mateĭ Vodă, Domnul Muntenescŭ, luândŭ veste şi de risipa oştilorŭ luĭ la margine, şi cum că vine asupra luĭ intinsŭ Vasilie Vodă cu Ţimuş, nimică cu acea smintélă a oştilorŭ de la margine nu s'aŭ spăĭmatŭ. Ce, stringêndu'şĭ óstea de ţĕră şi lefeciiĭ ce aveă, aŭ purcesŭ şi elŭ den Tîrgovişte, şi 'şĭ-aŭ alesŭ locŭ fórte bunŭ de elŭ, la o poénă intre Ialomiţă, apă curgătóre, şi 'ntre unŭ părâŭ fórte tinosŭ, şi de trecĕtóre rĕŭ, la unŭ satŭ anume Hinta; şi acolo aŭ stătutŭ cu mare inimă, nu aşa oştile sele cum elŭ singurŭ, aşteptândŭ pre Vasilie Vodă. Trimise Mateĭ Vodă şi altă sémă de óste, Siĭmenĭ, şi Lefeciĭ o sémă, intr'agiutorŭ Diĭculuĭ Spătaruluĭ la margine. Ce, dacă s'aŭ têmpinatuŭ cu veste că s'aŭ risipitŭ óstea aceea cu Diĭcul Spătarul, s'aŭ intorsŭ óstea aceea inapoĭ, şi 'i-aŭ agiunsŭ la Telejina fruntea oştiĭ luĭ Vasilie Vodă. Aŭ stătutŭ Muntenii călărĭ la vadŭ, pentru sĕ se maĭ depărteze pedestrimea.

Părutu-s'aŭ şi luĭ Vasilie Vodă şi luĭ Timuş că va fi acole Mateĭ Vodă singur, cu tótă óstea, la Telejina; apoĭ, dacă s'aŭ vĕdutŭ că este óste puţină, aŭ datŭ oşteniĭ luĭ Vasilie Vodă pe treĭ locurĭ peste apă, şi n'aŭ stătutŭ Muntenii, ce s'aŭ datŭ inapoĭ; ĕră gonaşiĭ indată aŭ agiunsŭ şi pre Siĭmenĭ, şi aciea, dându-se inapoĭ, s'aŭ apĕratŭ pen nesce dumbrăvĭ ce suntŭ acolo. Deciĭ dându scire luĭ Vasilie Vodă de Siĭmeniĭ aceĭa, aŭ purcesŭ şi singurŭ Timuş cu o sémă de óste căzăcéscă călărĭ, lăsându taběra pre urmă cu Vasilie Vodă. Şi dacă aŭ agiunsŭ Timuş, aŭ pedestritŭ pe Căzacĭ gĭosŭ la năvala asupra Siĭmenilorŭ. Ce totŭ aŭ mersŭ apĕrându-se fórte tare den focŭ Siĭmeniĭ, până aŭ intratŭ intr'altă pădure, ce era lunca Praoveĭ, şi nu le-aŭ stricatŭ nimică Căzaciĭ, până in nópte bătându-se den focŭ, fĕră ce aĭ picatŭ den Siĭmenĭ şi den Căzacĭ. Den Căzacĭ aŭ peritŭ doĭ sotnicĭ atuncĭ. Vesel Mateĭ Vodă că i-aŭ hălăduitŭ Siĭmeniĭ, şi că aŭ pututŭ da rĕspunsŭ focului căzăcescŭ, luându mare inimă şi nădejde dentru acea intimpinare a Siĭmenilorŭ cu Căzaciĭ. Ĕră Timuş, dupĕ acea gónă, n'aŭ vrutŭ sĕ se intórcă la taběră, pre care o aŭ apucatŭ nóptea câtŭ aŭ trecutŭ apa Telejineĭ, ce aŭ rĕmasŭ cu masul la unŭ satŭ, anume Cucorescii, la nesce case boĭerescĭ, aflându casele pline de tóte bucatele. Singurŭ aŭ pusŭ de aŭ datŭ focŭ caselorŭ, dacă s'aŭ sculatŭ de la masă ameţitŭ de vinŭ.

A doua-ḑi, óstea trudită de cale şi obosită taběra, necercându ce locŭ este inainte, unde şi in ce locŭ este neprietenul, şi cum de-departe, abĭa de aĭ îngăduitŭ doĕ treĭ césurĭ, aŭ şi ḑisŭ trîmbiţile de purcesul oştiĭ. Multŭ aŭ stătutŭ Vasilie Vodă sfătuindu'lŭ sĕ rĕmêĭe acea ḑi ca sĕ se rĕsufle óstea, sĕ se stringă bine tótă, şi sĕ se cerce locurile, şi pre altŭ locŭ nu pre acole, pre unde alesese Mateĭ Vodă, sĕĭ hie îndămână a stare împrotivă. Ce cuĭ sĕ ḑicĭ aceste? saŭ cu cine sĕ sfătuescĭ? Cu unŭ omŭ in hirea hĭarelorŭ sĕlbatice? Polcovniciĭ ce eraŭ, unul unŭ cuvêntŭ nu cuteḑa sĕ ḑică; că numaĭ pentru unŭ cuvêntŭ, cu sabia smultă da ca într'unŭ câne într'ênsul. Şi Bohul Polcovnicul cu mâna legată de rană de sabie, făcută de Timuş, âmbla ca fĕră sine.

Aice caută acéstă isbândă, den ce, şi cum s'aŭ prilejitŭ luĭ Mateĭ Vodă, şi ca acea isbândă, care nu se va fi prilejitŭ alta ca aceea in tótă viaţa luĭ, câte rĕsbóie va fi avutŭ in ḑilele sele; că cine arŭ putea sĕ créḑă in socotélă, sĕ se înfrângă óste căḑăcéscă cu taběră, de óste cum este óstea Muntenéscă

www.dacoromanica.ro

Nu sĕ defaimŭ; ce orĭ pedestraşul, orĭ călăreţul veĭ socoti, şi nu veĭ afla sĕ hie de potriva sineţaşuluĭ căzăcescŭ. Ce, veĭ ḑice: fost'aŭ acolo Sêrbĭ, Ungurĭ şi Leşĭ, nu numaĭ Muntenĭ. Aşa este: Leşĭ aŭ fostŭ puţinĭ, ce are hi făcutŭ eĭ numaĭ, de are hi fostŭ tocmală in óstea căzăcéscă pre obiceĭul lorŭ? Siĭmeniĭ Sêrbĭ, saŭ Ungurĭ, nu'ĭ alegŭ den Muntenĭ, nicĭ suntŭ Siĭmeniĭ Sêrbĭ saŭ Ungurĭ atoçma cu focul Căzacilorŭ, cum nice dărobanţul Muntenescŭ. Eŭ, ce este partea me, tótă isbânda acésta a luĭ Mateĭ Vodă de la Hinta, alegêndŭ dĕosĕbĭ voĭa şi orŏnduéla luĭ Dumneḑeŭ, numaĭ pre socotéla omenéscă grăescŭ, este den nebunia luĭ Timuş, ântêiŭ, şi den bărbăţia luĭ Mateĭ Vodă, a doua. Insĕ, den nebunia luĭ Timuş ântêiŭ, cu câtva maĭ multŭ; că socotindŭ vitezia luĭ Mateĭ Vodă de atunce, cum ămbla pre denaintea oştiĭ sele îmbărbătându in frunte, sĕ se hie apropiatŭ óstea căzăcéscă cu taběra legată, nu ruptă cum o aŭ rupt'o Timuş in treĭ părţĭ, sĕ se hie lipitŭ a dare la ţintă, nice are hi scăpatŭ Mateĭ Vodă fŏră primejdie, saŭ morţiĭ, saŭ raniĭ, maĭ grea de cum i s'aŭ prilejitŭ totŭ atuncĭ, nice Siĭmeniĭ are hi ţinutŭ multŭ împrotivă foculuĭ lorŭ. Ce tótă pricina isbândeĭ aceĭa, nebunia luĭ Timuş, care nice vorovĭa cu nime, nice întreba de Polcovniciĭ seĭ saŭ de cinevaşĭ. Óstea obosită de atâta cale, totŭ într'acea ḑi, cu taběra ruptă in treĭ părţĭ, precum este mersul şi tocmala in rĕsboiŭ socotesce. Ce dacă aŭ vĕḑutŭ Vasilie Vodă că cu sfatul nu 'face nimică, aŭ suspinatŭ, şi lăsându tóte in voea luĭ Timuş aŭ purcesŭ cu óstea sa ĭar in frunte; şi pre urmă Timuş cu taběra, scârşnindŭ in dinţĭ, cum că se laudă Moldovenĭĭ că eĭ aŭ făcutŭ isbânda de la Focşenĭ şi de la Telejina. Mergea taběra, ales Căzăcéscă, cu greŭ pren locurĭ strimte şi tinóse, şi pre părâul Hinteĭ numaĭ unŭ podeţŭ. Şi ântêiŭ, dacă aŭ trecutŭ óstea luĭ Vasilie Vodă podeţul in poénă, aŭ luatŭ aripa in a stînga, şi s'aŭ pusŭ şiragŭ in rôndŭ împrotiva aripeĭ oştiĭ luĭ Mateĭ Vodă ceĭ direptе; ĕră direptа, şi singurŭ midĭlocul, aŭ lăsatŭ Vasilie Vodă tabereĭ căzăcescĭ împrotiva midĭlocului şi aripeĭ ceĭ den a stînga a luĭ Mateĭ Vodă. Ce taběra căzăcéscă, dacă aŭ venitŭ până la unŭ locŭ, aŭ stătutŭ, şi n'aŭ vrutŭ Timuş sĕ o aducă aprópe in rôndŭ, alături cu óstea Moldovenéscă, ḑicêndŭ: lasă, viteziĭ Moldovenĭ vorŭ bate eĭ pre Muntenĭ şi singurĭ fŏră de noĭ. Aice caută, că agĭungea acéstă singură nebunie la întréga smintélă. Ĕră Mateĭ Vodă in tocmală sta într'acesta chipŭ: aruncase şanţul pren pregĭurul tabereĭ sele, den apa Ialomiţeĭ den sus de o parte până den gĭos, şi aŭ scosŭ óstea den afară de acelŭ şanţŭ. Den dirépta aŭ pusŭ curtea, ce se ḑice la dênşiĭ *Rŏşiĭ*, şi altă óste de ţéră; şi aŭ pusŭ o sémă de pedestrime Siĭmenĭ, şi acea aripă era împrotiva Moldovenilorŭ. Ĕră elŭ singurŭ aŭ stătutŭ in midĭlocŭ cu Leventiĭ, şi cu Dărăbaniĭ, şi cu o sémă de Siĭmenĭ cu puşce tocmite pentru pedestrime. Ĕră den astânga, ce se prindea in protiva Căzacilorŭ, aŭ pusŭ Leşĭ, Lefeciĭ, şi Ungurĭ; şi aşa, cu óste scósă den şanţurĭ, nu departe aŭ stătutŭ şi aŭ aşteptatŭ pre Căzacĭ şi pre óstea Moldovenilorŭ.

Çâteva césurĭ aŭ stătutŭ oştile Moldovinescĭ, aşteptându sĕ se apropie Căzaciĭ cu taběra; şi trimiţêndŭ rôndŭ dupĕ rôndŭ Vasilie Vodă la Timuş sĕ apropie taběra, n'aŭ vrutŭ sĕ vie, ce aŭ rĕspunsŭ: *Incépă Dumnĭalorŭ rĕsboĭul, şi voiŭ veni şi eŭ.* N'aŭ avutŭ ce face Vasilie Vodă, aŭ maĭ clătitŭ cu tótă

www.dacoromanica.ro

o tea, şi au începutu Moldovenii harţul cu Muntenii; dau Sîmenii lui Matei Vodă in Moldoveni cu focu. Ce şi Vasilie Voda, o suta de Nemţi ce avea fórte buni i-au trimisu sĕ sprijiné că călarimea Moldovei; au statutu Nemţii împrotiva foculuĭ Sîmeniloru şi, pre obiceĭul loru, cum slobodu odata focul, s'aŭ îndemnatu maĭ multu de gĭumĕtate óstea Moldoveĭ, şi au facutu acea năvală cu stéguri a upra Muntenilorŭ, câtŭ tótă curtea ce sĕ chĭamă Roşiĭ aŭ datŭ dosŭ, şi unii şi pe te Ialomiţă dedese, nesocotindu vadul; până in corturile Muntenilorŭ aŭ mersŭ Moldovenii cu acea năvală; şi nime nu putea ḑice că nu era acei năvală a mări vitezi. Şi sĕ hie fostu şi taběra Căzaciloru odata alature cu focul asupra mi̯ḑlocului şi aripei ceĭ deastînga luĭ Mateĭ Vodă, s'are hi alesu lucrul. Ce, neavêndŭ Mateĭ Vodă nice o trébă la mi̯ḑlocul unde era elu şi aripa luĭ cea-altă, s'aŭ mutatŭ singuru cu capul luĭ in aripa den drépta, unde era înfrânta de Moldoveni óstea luĭ, şi au datu înděrăpt pre calarimea Moldoveĭ, întorcêndu tóte puscile in Moldoveni, şi tótă pedestrimea. Şi viindu maĭ desŭ focul, s'au datŭ Moldovenii pre încetu ĭar înapoĭ; şi într'acea desime a foculuĭ picândŭ câţi-va Moldoveni, aŭ peritu şi Capitanul celu de Nemţi a luĭ Vasilie Vodă, omŭ oşténŭ direptŭ, de némul sĕu Lévu. Puşcile neparasitŭ daŭ in Moldoveni. Şi aşa, puindŭ Mateĭ Vodă rĕ boĭul la locŭ, la aripa sa din drépta, Timuş, cu nebunia sa, aŭ ruptŭ numaĭ o séma de pedestrime Cazacésca cu o sémă de puşcĭ, fĕrĕ tabera, forĕ alta tărie, şi i-aŭ apropietu de mi̯ḑlocul oştiĭ Muntenescĭ, unde venise ĭar la locŭ Mateĭ Voda şi sta îndemnându óstea sa asupra Cazaciloru. Insĕ, era atâta locu, câtŭ abĭa se agĭungeau cu glonţurile unii pre alţii; şi lucrau puşcile de âmbe parţile. Cazacii prencetu totu se apropiau de óstea Muntenésca pre furişĭ, că este locul acela fórte spinosu, şi când dau puşcile luĭ Mateĭ Vodă întrênşiĭ, toţi cădeau la pamêntŭ. Éra aripa deastânga. unde erau Leşiĭ luĭ Matei Vodă, staŭ plecaţi Leşii pre caĭ neclătiţi, depi̯nşi şi sciutorĭ fireĭ Căzăcescĭ, vĕḑêndu'ĭ fora taběrĕ pedestrime góla singurĭ în câmpŭ, aşteptaŭ cu inima sĕ se maĭ apropie Căzacii. Timuş sta înapoĭ cu taběra, despărţi̯nd'o în dóĕ părţi, forĕ de nice o socotela, pâna s'au scornitu chiotul între Cazacii ceĭ den frunte, şi au sloboḑitu focul; den care focu au nemĕritŭ unu glonţu den sineţă pre Mateĭ Voda, aprope de încheetura genunchĭuluĭ; şi 'l-au priceputu îndată unŭ Peicŭ, şi au navalitu la scara luĭ Matei Vodă se nu cumva caḑă. 'L-aŭ gonitu pre Peicul acela de lûnga sine cu sudalma Mateĭ Vodă, şi nearătându-se nimică de ranĕ, au îndemnatu óstea sa ca unu deplinu oşténu. Şi atuncĭ aŭ saritŭ Leşiĭ direptu asupra pedestrimeĭ Cazacescĭ, şi îndata aŭ întratŭ într'ênşiĭ cu sabiile, şi aŭ caḑutŭ câte-va trupurĭ de Căzacĭ, şi răniţi fórte mulţi, că i-aŭ călcatŭ călăreţiĭ până aprópe de taberă. Şi dupĕ acésta a doua îndreptătura a oştilorŭ luĭ Vasilie Voda, ales a Cazaciloru, în cariĭ erau ochiĭ tuturorŭ, căḑut'aŭ inimile tuturoru gĭos, câtu nime nu avea nadejde de isbândă; ce toţi mahniţi şi spăimaţi.

Nebunul Timuş, ce sĕ facă nu scia; fora de nici-o tocmală şi orônduélă, strigaŭ Căzacii: *‹ Dĭceţi-ne in vr'o parte orĭ sĕ mergemu, orĭ se ne aruncămŭ şanţu-ĭ, dupre obiceĭul nostru.›* Nu era nice sfatŭ nice orônduéla; şi tot-odată cu aceste, se scornisĕ den sus unu viforu cu plóie direptŭ în faţa oştiĭ luĭ Vasilie Vodă; şi cu acea furtună, cu sunetul copaciloru şi cu plóĭe rĕpeḑe, câtŭ

www.dacoromanica.ro

se părea că este anume urgia lui Dumnedeŭ sosită asupra acelŭ oştĭ câtă era despre Vasilie Vodă; şi Mateĭ Vodă cu tunurĭ adăogea gróza oştiĭ, şi simeţi oşteniĭ luĭ. Decĭ, întêiŭ aripa oştiĭ nóstre, a Moldoveĭ, aŭ purcesŭ în risipă. Vasilie Vodă, vĕdêndŭ aĭeve risipa oştiĭ sele, s'aŭ mutatŭ de cătrĕ óstĕa luĭ Timuş lângă taberа Căzăcéscă, unde muncea Timuş cu taberа ce o rupsĕse întêiŭ sĕ o împreuue la locŭ, pe o plóĭe şi furtună ca aceea ce nicĭ de unŭ sporŭ nu era; ce câţĭ aŭ pututŭ a se încălărare dintre Căzacĭ s'aŭ încălăratŭ, şi aŭ plecatŭ şi Timuş cu Vasilie Vodă fuga, lăsândŭ tótă taberа şi bĭeţiĭ pedestraşĭ în perire.

Perit'aŭ în acestŭ rĕsboĭŭ ómenĭ însemnaţĭ den boĭerĭĭ Moldoveĭ, Bucĭum Stolnicul, lovitŭ den tunŭ, şi Hristodul Căminarul, şi den slujitorĭ puţinĭ, den pedestrimea Căzăcéscă câţĭva den ceĭ ce aŭ fostŭ în frunte, precum s'aŭ scrisŭ, den Nemţiĭ luĭ Vasilie Vodă pre gĭumĕtate viĭ mulţĭ, şi din oşteniĭ de ţĕră şi den Căzacĭ aŭ căduţŭ pre mâna luĭ Mateĭ Vodă. Ĕră şi den Muntenĭ, nu fără scădere în ómenĭ aŭ fostŭ, şi maĭ vêrtosŭ primejdia luĭ Mateĭ Vodă cu rana ce i s'aŭ prilejitŭ, den care cu adevĕratŭ şi brântŭ aŭ fostŭ; ĕră câtŭ are hi maĭ pututŭ trăi, rana aceea 'i-aŭ scurtatŭ rĕmăşiţa ḑilelorŭ; că până la anul, netămăduitŭ de acea rană, aŭ muritŭ; că, sĕ nu se hie rănitŭ, abĭa cineva de are hi pututŭ hălădui den Moldovenĭ, şi Căzacĭ, unde intrasĕ şi cu ce tocmală.

Aşa sfêrşindŭ şi acestŭ rĕsboiŭ Vasilie Vodă cu Mateĭ Vodă, pe urma şi norocul celor-alte rĕsbóĭe ce-aŭ avutŭ maĭ nainte, aŭ luatŭ cu Timuş câmpiĭ pre la Grădişte, trecêndŭ Siretul la Vădenĭ, aŭ venitŭ în Iaşĭ la scaunul sĕŭ cu mare măhnicĭune tuturorŭ lucrurilorŭ sele.

Nime n'aŭ gânditŭ pentru pedestrimea Căzacilorŭ sĕ ésă viĭ cineva, den câţĭ rĕmăsĕse, după fuga oştiĭ ceĭ călărĭ: De miratŭ firea Căzacilorŭ la nevoĭe. după ce le-aŭ fugitŭ tóte capitele, şi Hatmanul lorŭ, eĭ dentre sine aŭ rĕdicatŭ capŭ, şi aŭ tocmitŭ taberа legată, şi s'aŭ apĕratŭ până in nópte; şi apoĭ nóptea aŭ făcutŭ focurĭ den carele lorŭ şi den spinĭ. Ĕră singurĭ a purcesŭ cu tocmală, fără taberă, numaĭ pedestri, şi aŭ eşitŭ toţĭ până la unul fără de nice o dodeĭală, până aice in ţĕră.

Pentru Stefan Vodă cum aŭ venitŭ alŭ-doĭle rôndŭ cu oştĭ Muntenescĭ şi Ungurescĭ asupra luĭ Vasilie Vodă, şi s'aŭ lovitŭ cu oştile la Sirca, şi aŭ perdutŭ Vasilie Vodă rĕsboĭul.

Aice în Iaşĭ, Timuş odihnindŭ, după ospĕţul de la Mateĭ Vodă, ḑece ḑile, aŭ purcesŭ spre ţĕra sa; ĕră Vasilie Vodă s'aŭ aşeḑatŭ în scaunŭ, că la Pórtă îĭ sta domnia nestricată, însĕ nu îndelungŭ cu pace. Că cerşindŭ Stefan Vodă de la Mateĭ Vodă agĭutorŭ sĕ mérgă în Moldova, 'i-aŭ datŭ 400 de Siĭmenĭ, şi den Dărăbanĭĭ seĭ cine aŭ vrutŭ den bună voĭe, în léfa luĭ Stefan Vodă, şi den Liventĭ o sémă. Şi aŭ întratŭ Stefan Vodă ĭar în ţĕră cu acelŭ agĭutorŭ de la Mateĭ Vodă pren Focşenĭ, şi s'aŭ aşeḑatŭ in Răcăcĭunĭ, la satul luĭ, de-odată aşteptândŭ şi altŭ agĭutorŭ de la Racoţi, Knézul den Ardélŭ.

www.dacoromanica.ro

Cu anevoie se tocmescŭ doĭ Domnĭ într'o ţéră; aşa şi Vasilie Vodă, până a nu se maĭ înglotire şi a se întărire partea luĭ Stefan Vodă, aŭ alesŭ 800 de oşteni, într'alesŭ, Orhieni şi Lăpuşneni, şi 'i-aŭ trimisŭ asupra luĭ Stefan Vodă cu nepotu-seŭ Stefăniţă Păharnicul, şi de prin sate boĭerescĭ câtă-va samă de ómenĭ, carii ţinusĕ calea luĭ Stefan Vodă la fuga de la Popricani, carii aŭ fostŭ omoritŭ şi pre Morénul, Hatmanul luĭ Stefan Vodă.

Strajea luĭ Stefan Vodă era la Bacăŭ, 400 de ómenĭ Călăraşi şi Siimeni câţiva; era şi o samă de feciorĭ de boĭerĭ adunaţi la Stefan Vodă: Andronic Sĕrdarul, Darie Spătarul, Antiohie Aga, şi alţi boĭerĭ de maĭ 'nainte cu dênsul, şi cu strajea luĭ Stefan Vodă. Den boĭerĭ aŭ fostŭ Mogălde Păharnicul şi Sturza Visternicul. Dacă aŭ înţelesŭ pentru venirea luĭ Stefăniţă Păharnicul asupra lorŭ cu oştile luĭ Vasilie Vodă, s'aŭ datŭ la o rîpă, ce este aprópe de satŭ de Faraóni, anume Valea-Sacă, şi s'aŭ tocmitŭ acolo stolŭ pre unŭ piscŭ, alăturându lîngă sine şi Dărăbaniĭ ceĭ de la Muntenĭ. Şi cum veniaŭ întins Orheeniĭ la dênşiĭ, împedecaţi cu trecĕtórea rîpeĭ, ce s'aŭ pomenitŭ, nu trecuţi toţi, aŭ săritŭ Călăreţiĭ luĭ Stefan Vodă, şi in locŭ aŭ înfrîntŭ pre Orheeni; aŭ plecatŭ fuga şi Sĕrdarul lorŭ, Stefăniţă Păharnicul, şi Hăncesciĭ, şi i-aŭ gonitŭ strajea aceea a luĭ Stefan Vodă până i-aŭ trecutŭ fără vadŭ apa Bistriţeĭ; pre alţiĭ, cariĭ aŭ luatŭ spre Roman, 'i-aŭ gonitŭ până in Roman, şi aŭ cuprinsŭ şi pre ţerănimea aceea, pre cariĭ Stefan Vodă apoĭ 'i-aŭ omoritŭ pre uniĭ, éră altora le-aŭ tăĭatŭ urechile.

Dupĕ acea isbândă, strajea luĭ Stefan Vodă s'aŭ mutatŭ la Săboani, maĭ sus de Roman; éră Stefan vodă den Răcăciuni s'aŭ mutatŭ la Bacăŭ, adăogându-i-se den ţi in ţi ómenĭ de ţéra de sus tótă, şi den gĭoseni mulţi; acolo şi i-aŭ venitŭ agĭutorŭ şi de la Racoţi, Cnézul de Ardélŭ, de ómenĭ, cu Boroş Ianóşi.

Vasilie Vodă, vĕţêndu-se ĭar la cumpĕnă grea, şi ţéra îndoită cu urâciune spre dênsul, şi Dómna'i in Sucévă cu tótă averea, cetatea Hotinuluĭ eşită de subt ascultarea luĭ, că era închisă, şi tóte se ţineaŭ pre numele luĭ Stefan Vodă, unde era sĕ maĭ năzuéscă, nu avea: Căzaciĭ înfruntaţi şi ruşinaţi cu Timuş in ţéra Muntenéscă, şi doĭ neprieteni mariĭ şi tariĭ pre acele vremi, şi Racoţi şi Mateĭ Vodă, se mira ce va face. Éră totŭ nelăsându-se, scria slujitoriĭ; şi aŭ trasŭ şi pre Orheeni şi pre Lăpuşneni la sine, şi aŭ răpeditŭ şi la Căzaci, şi'i lăsase şi Timuş vr'o 200 de Căzaci, cu Hluh Polcovnicul. S'aŭ făcutŭ de tótă óstea vr'o 4000 de ómenĭ; şi aŭ eşitŭ d'ântêiŭ la Movile, pre Bahluiŭ; apoĭ, dacă aŭ lovitŭ şi alŭ-doile rând strajea luĭ, ce era cu Grigori Păharnicul, éră strajea luĭ Stefan Vodă aŭ purcesŭ spre Tîrgul-Frumosŭ la Sirca, s'aŭ têmpinatŭ cu Stefan Vodă.

Acestŭ rĕsboiŭ, cum aŭ fostŭ şi cum s'aŭ têmplatŭ, nice uniĭ părţi nefăţărindŭ; că nimică nu strică credinţa aşa celorŭ ce scriŭ Leatopiseţele, ca făţăria, când veghe voea unuia, şi pogóră lucrul cu hulă altuia. Noi, măcar că amŭ fi datorĭ cu pomenire lăudată maĭ multŭ luĭ Stefan Vodă, de la carele multă milă amŭ avutŭ, decâtŭ luĭ Vasilie Vodă, de la carele multă urgie părinţiĭ nostri aŭ petrecutŭ; éră direptatea socotindŭ, nu pociŭ scrie intr'altŭ chipŭ. Decĭ, den hărnicia Domnilorŭ, de parte, maĭ in frunte Vasilie Vodă; că s'aŭ aflatŭ pururea in fruntea oştiĭ sele, învĕţându singurŭ, mutându stégurile şi îndem-

www.dacoromanica.ro

nândŭ; éră Stefan Vodă in óstea sa n'aŭ fostŭ, ce aŭ stătutŭ de-parte de óste inapoĭ. Éră numĕrul oţiĭ şi firea, şi cu acele totŭ era Vasilie Vodă maĭ tare: că şi maĭ bunĭ oştenĭ, şi maĭ mulţĭ călăreţi la Vasilie Vodă, insĕ toţi îndoiţi, şi firea némuluĭ lacomă la înnoiturĭ. La Stefan Vodă éraŭ 1000 de Ungurĭ călărĭ, pre atăţia éraŭ şi Moldovenĭ, şi éraŭ 500 de Pedectraşi Muntenĭ, şi alte strânsurĭ. Éră la Vasilie Vodă eraŭ 3000 de Călărĭ, 400 de Căzăcĭ, 200 Siĭmenĭ cu Dărăbanĭ. Ce acestea aŭ fostŭ voĭa luĭ Dumnezeŭ spre stingerea caseĭ luĭ.

Tocmise óstea sa Vasilie Vodă, cuprinḑêndŭ drumul care vine de la Têrgul-Frumoş peste Sărca; însĕ, Boroş Ianóşi, oblicindŭ că pre la podŭ este locŭ râposŭ, aŭ lăsatŭ drumul, şi aŭ luatŭ în sus pre costişe, în prejma lorŭ, alături cu părâul. Vasilie Vodă încă aŭ purcesŭ în sus pre costişe, şi aŭ stătutŭ aşteptândŭ rĕsboĭul. Den óstea luĭ Vasilie Vodă aŭ eşitŭ harţul; éră Boroş Ianóşi den óstea sa n'aŭ lăsatŭ, ce s'aŭ arĕtatŭ maĭ îndrăsneţŭ cu óstea luĭ Stefan Vodă, de câtŭ Vasilie Vodă, că aŭ trecutŭ părâul; şi luĭ Vasilie Vodă s'aŭ căḑutŭ, nu harţul, ce cu tótă óstea se mérgă împrotiva lorŭ, încetŭ, cu tocmală, alături cu pedestrimea. Ce, aşteptândŭ Vasilie Vodă den locŭ neclătitŭ, ceĭ-alţĭ încă stătuse; şi deprinşi cu isbânde în căteva rônduri, eĭ aŭ săritŭântêiŭ, Moldovenii în frunte şi Ungurii dupĕ dênşiĭ. De acea săritură a oştenilorŭ luĭ Stefan Vodă, cum s'aŭ şi datŭ harţul luĭ Vasilie Vodă înapoĭ, cum este dedina harţuluĭ, cum aŭ şi plecatŭ stégurile luĭ Vasilie Vodă înapoĭ fuga, fără de nice o nevoĭe, cariĭ încotro aŭ pututŭ: oilorŭ nu oştenilor semănătóre óste. Bĭeţiĭ pedestraşi n'aŭ apucatŭ nice focul sĕ slobóḑă deplin, ce îndată într'o clipală, cum s'ar ḑice ochiuluĭ, s'aŭ înşiratŭ stégurile luĭ Vasilie Vodă pre Bahluiŭ în gĭos cu fuga; éră pedestrimea aŭ luatŭ peste Bahlueţŭ la Cărligătură, şi Căzacĭĭ, cu puţinâ scăderea sa, ĭar aŭ hălăduitŭ pre la Branişte, şi aŭ năzuitŭ la Nistru. Éră Vasilie Vodă, vĕḑêndŭ risipa oştiĭ sele, aŭ purcesŭ şi elŭ deodată fórte cu puţinĭ pre-lângă sine den capitele slujitorilorŭ, şi den Hâncescĭ uniĭ, şi 'l-aŭ luatŭ între sine, apărându'lŭ cu mare lauda sa şi veste şi pomenire cinsteĭ. La vreme ca aceea sĕ stee la nevoĭa Domnuluĭ, cu cinste vecĭnică hie căruĭa este.

Gonit-aŭ gonaşiĭ pre Vasilie Vodă până aprópe de Prutŭ, şi 'l-aŭ totŭ apĕratŭ cariĭ éraŭ pre-lângă dênsul, precum s'aŭ pomenitŭ, şi trupurĭ aşa multe n'aŭ căḑutŭ; den ómenĭ maĭ însemnaţĭ, Nichita Vameşul şi Isar Clucerul, şi viŭ aŭ prinsŭ pre George Hatmanul, fratele luĭ Vasilie Vodă, căḑutŭ cu calul la pogorîşŭ.

Vasilie Vodă, dupĕ acestŭ rĕsboiŭ, aŭ trecutŭ Nistrul la Raşcovŭ, şi acolo petrecêndŭ căteva ḑile, s'aŭ mutatŭ la Volodijin, unŭ oraşŭ Căzăcescŭ, şi de acolo aŭ trimisŭ pre Iorgachi Visternicul solŭ la Hmil Hatmanul, cuscru-sĕŭ. Éră Stefan Vodă, lăsândŭ Iaşiĭ, aŭ venitŭ numaĭ până la podŭ; şi de acolo, orânduindŭ la scaunul Iaşilorŭ Caĭmacamĭ, aŭ purcesŭ cu oştile sele la Sucéva, unde era casa luĭ Vasilie Vodă, cu tótă averea luĭ, închisă în cetatea Suceveĭ, cu Toma Vornicul den boĭerĭ, avêndŭ 80 de Siĭmenĭ, şi cu puşcaşi de locŭ, şi Nemţi 60 lefeciĭ în cetate.

Stefan Vodă, dacă aŭ sositŭ la Sucévă, aŭ descălecatŭ la unŭ satŭ aprópe de

www.dacoromanica.ro

Sucévă, anume Şcheĭa, în casele luĭ Toderaşco Logofĕtul; ĕră împregĭurul cetăţiĭ s'aŭ îngropatŭ Sîrmeniĭ seĭ şi o sémă de Ungurĭ, şi aŭ adusŭ şi puşcile, şi de la Hotin şi den Iaşĭ, şi aŭ începutŭ a batere cetatea; ce nimică nu'ĭ strica. Se adăogea ţéra de-pretutinderea la Domnŭ noŭ; ĕră şi Vasilie Vodă, unde era nu dormĭa; ce măcar câtă nevoinţă pune omul, sorocul luĭ Dumneḑeŭ cum este orînduitŭ, a'lŭ clătire nime nu'lŭ póte.

Peste scurte ḑile sosit-aŭ veste că Timuş cu 9000 de Căzacĭ întră pre la Soroca în ţéră; şi lovise ómeniĭ luĭ Vasilie Vodă şi pre Gruméza Căpitanul, carele era în câmpiĭ Soroceĭ cu strajea, şi scia Stefan Vodă că nu se va lăsa cu atăta Vasilie Vodă asupra luĭ. Ce agĭunsese şi elŭ la Racoţi, Cnézul Ardéluluĭ, şi la Cazimir, Craĭul Leşescŭ, că amîndororŭ era urîtŭ Vasilie Vodă, pentru legătura cu Căzacĭĭ. Decĭĭ, de la Racoţi îndată 'i-aŭ orînduitŭ pre Petkĭ Istfan cu toţĭ Sĕcuiĭ, ca 4000 de ómenĭ; ĕră Craĭul Leşescŭ, unŭ Polcovnicŭ ce avea la Cameniţă, anume Codraţki, cu 1000 de Leşĭ călărĭ. 'I-aŭ trimisŭ poronca acésta: de are veni vr'o óste Căzăcéscă asupra Moldoveĭ, sĕ nevoéscă cu tótă osêrdia, adunându-se cu Moldovenĭĭ sĕ'ĭ smintéscă, care lucru aşĭa aŭ şi fostŭ.

Dacă aŭ simţitŭ Stefan Vodă de óstea Căzăcéscă apropietă către Prutŭ, şi aŭ oblicitŭ că Tătarĭ nu suntŭ, nu spre Poman, ce spre Cotnarĭ aŭ purcesŭ, sciindŭ că sosesce Petki Istfan cu óste Unguréscă; vrea sĕ ţie calea Căzacilorŭ la locŭ largŭ undeva pre Jijia; şi la Cotnarĭ s'aŭ împreunatŭ cu Ungurĭĭ, şi aŭ purcesŭ spre Stefănescĭ, aşeptîndŭ şi pre Leşi. Ĕră maĭ zăbăvindŭ Leşiĭ, n'aŭ îndrăsnitŭ Ungurĭĭ a se têmpina cu Căzacĭĭ; şi aşa Ungurĭĭ aŭ trecutŭ codrul pre la Cucorenĭ, spre Sucévă; ĕră Stefan Vodă aŭ rĕmasŭ pre şleavul lorŭ despre Prut, şi a treĭa-ḑi aŭ sositŭ Condraţki cu 1000 de Leşĭ.

Timuş, cum aŭ sositŭ la cetate, de a doua-ḑi s'aŭ desfrênatŭ la jacurile Mônăstirilorŭ; şi întêiŭ asupra Dragumirneĭ cu puşcĭ aŭ mersŭ şi aŭ bătut'o; şi dacă i s'aŭ închinatŭ, tóte odórele şi veşmintele în jécŭ aŭ datŭ; şi câţĭ negutĭtorĭ eraŭ închişĭ acolo, şi mulţĭ den boĭerĭ, ruşinîndŭ Căzăcĭĭ femeĭ şi fete; şi nu ca Creştinĭ, ce maĭ rĕŭ ca păgânĭĭ s'aŭ purtatŭ la acea Mônăstire; şi sĕ fie maĭ avutŭ cevaşĭ vreme Timuş, nice o Mônăstire n'are fi rĕmasŭ neprădată.

Oştile ce venise într'agĭutorŭ luĭ Stefan Vodă, şi Leşescĭ şi Ungurescĭ, după ce s'aŭ adunatŭ la unŭ locŭ, aŭ mersŭ îndată Leşiĭ în frunte; şi dacă aŭ trecutŭ tóte oştile codrul, aŭ stătutŭ pre Siret, la satŭ la Grigorescĭ, şi aŭ făcutŭ sfatŭ împreună Stefan Vodă cu Petki Istfan, Sĕrdarul luĭ Racoţi, şi cu Condraţki, Polcovnicul Craĭuluĭ Leşescŭ. Sfatul alegea câtă osebire este între omŭ şi omŭ; Stefan Vodă aŭ poftitŭ pre Condraţki sĕ priméscă acéstă cinste de către dênşiĭ, cum i-arŭ părè, cu ce tocmélă, şi cu ce socotélă, şi cu ce rôndŭ s'ar cădè, sĕ mérgă cu toţiĭ asupra aceluĭ neprietenŭ, sĕ hie tóte pre sfatul luĭ, ca unuĭ vestitŭ slujitorŭ, şi sciutorŭ obiceĭuluĭ şi hireĭ Căzăcescĭ. Aŭ mulţămitŭ Condraţki de acea cinste ce'lŭ întêmpina de la Stefan Vodă; şi întêiŭ aceste cuvinte aŭ ḑisŭ către Stefan Vodă şi către Petki Istfan. — Eŭ, carele scriŭ aceste, m'amŭ prilejitŭ la acestŭ tâlmăcitŭ şi la altele maĭ pre urmă.

„Împĕraţiĭ între împĕraţĭ, Craĭĭ între Craĭ, Domniĭ între Domnĭ, boĭeriĭ între

www.dacoromanica.ro

boïerï, slugile între slugï, aŭ osĕbire uniï de cătrĕ alţiï, cu scaunele maï sus; şi slugile între sine uniï decătŭ alţiï cu cinste se osĕbescŭ. Craïul, stepănu-meŭ, cu scaunul seŭ măcar că este maï sus de cătŭ luminatul Cnézul de Ardélŭ, ĕră Dumnïaluï Petki Istfan este maï mare de cinste la stĕpânul seŭ; eŭ la stĕpânul meŭ suntŭ maï de gïosŭ. Dumisale se va cădè sĕ ïa cârma asupra nóstră, şi noï dupĕ poronca Dumisale vomŭ face.»

Aceste dacă aŭ spusŭ cătrĕ Stefan Vodă şi cătrĕ Petki Istfan, aŭ rĕspunsŭ Petki Istfan: măcar că este la stĕpânu-seŭ Sĕrdarŭ, va, şi pohtesce se hie tóte pre sfatul luï Condraţki, ca unuïa carele până acum atâte rĕsbóïe aŭ avutŭ cu Căzaciï, şi scie rôndul şi hirea lorŭ. Dacă aŭ înţĕlesŭ rĕspunsul (cum are hi sciutŭ că nu vorŭ face aşa amêndoï cum va sfătui elŭ) aŭ ḑisŭ: «de vreme ce mĕ alegŭ Măriele sele, sĕ se facă pre sfatul şi socotéla mea. Pohtescŭ, dĕră, pre Măriele sele sĕ înţelégă hirea aceluï feliŭ de óste, cum este? şi ce suntŭ Căzaciï? în ce locŭ suntŭ? unde suntŭ acmu?»

»Óstea Căzăcéscă, dacă apucă a se îngropa sĕ arunce şanţurï pregïurŭ sine, nu la locŭ subt cetate, ca acesta, ce hie la ce părâŭ, nedobândită este. Acmu, vedemŭ că âncă şanţurï n'aŭ, nice bine credŭ de numele nostru că suntŭ şi Leşï aice; până mâïne de vorŭ şi oblici, totŭ nu vorŭ crede. Capŭ cine le este? este tênĕrŭ şi nebunŭ; trebuesce, de vomŭ sĕ ne mântuimŭ într'unŭ césŭ de acestŭ neprietenŭ, pre lângă voia luï Dumneḑeŭ, însĕ sĕ făcemŭ aşa.»

«Óstea den locŭ de aice, câtŭ va trece părâul, îndată sĕ se tocméscă stoluï, sĕ'şï scie cine'şï rôndul care dupĕ care va merge, şi'şï va ţine locul. Noï, Leşiï, vomŭ ţine fruntea; dupĕ noï, oştile Mărieï sele Cnézuluï de Ardél; dupĕ oştile Ungurescï, Măria sa Stefan Vodă cu óstea sa; că hie când, capetele şi maï pre urmă a hire se cade. Este, cum înţĕlegŭ, de aice o dumbravă de ţine catŭ-va locŭ. Decï, până vomŭ trece dumbrava, va merge încetŭ óstea; ĕră cum vomŭ trece şi vomŭ eşi la vedere cu oştile, nimică neoprindu-ne, sĕ purcedemŭ, rôndŭ după rôndŭ, în trépădul cailorŭ celŭ mare; că sĕ ne hie grije de vre o óste în câmpŭ sĕ ne stè înainte, acea grije nu este; ce cum ne vorŭ vedè, de altă nu se vorŭ apuca, ce îndată de şanţurï sĕ facă. Sĕ facemŭ, dĕră, cu toţiï năvală până n'aŭ şanţurï; şi la grabă aşa de sîrgŭ nice sineţele nu se slobodŭ tóte; ĕră cetatea, căcï va da den puşcï şi den sacaluşe, acele puţină pagubă facŭ în óste, ales care mişcă şi la unŭ locŭ nu stă. Nu tóte câte se slobodŭ glonţurile nemerescŭ: maï largŭ este pre delaturï decâtŭ omul. La noï este o poveste, că cine este de glonţŭ de tunŭ sĕ pïară, totŭ era de tunŭ de fulgerŭ sĕ móră. Mică ţintă este omul cu sabia smultă; şi maï lesne'ï sineţaşuluï a nemerire o vrabie, decătŭ pre unŭ omŭ călare cu arme. Graba perde, adevĕratŭ, de-multe-orï; ĕră de-multe-orï şi isbândesce. Aice anume graba trebuesce; cu dênsa sĕ ne mântuimŭ de acestŭ felŭ de neprietenŭ; că într'altŭ chipŭ, de nu vomŭ nevoi sĕ'ï spargemŭ până nu se întărescŭ cu şanţurile, nice noï câţi suntemŭ, nice de arŭ veni singurŭ Craïul, stĕpânul meŭ, şi Măria sa Cnézul de Ardélŭ, nimică nu le vomŭ face. La ce zăbavă va veni apoï lucrul, sĕ se socotéscă; şi noï aice fĕră hrană, fĕră care ţĕreï aceste va aduce zăbava nóstră cu acestŭ neprietenŭ pagubă şi mare scădere.»

www.dacoromanica.ro

Aceste sfătuĭa Condraţki, carele tóte priimindŭ şi Stefan Vodă şi Petki Istfan, s'aŭ sloboḑitŭ sfatul; şi a doua-ḑi denópte, cum aŭ trecutŭ Siretul în vadŭ, aşa aŭ purcesŭ óstea de-odată, precum se alesese la sfatŭ de-cu-séră. Éră numaĭ de-odată s'aŭ ţinutŭ Unguriĭ de acea socotélă, până aŭ trecutŭ dumbrava. Éră câtŭ aŭ trecutŭ ḑumbrava, Leşiĭ îndată aŭ purcesŭ în bicĭŭ spre cetate, pre la Ioşcanĭ; éră Ungurii, câtŭ aŭ eşitŭ den dumbravă la vedere, şi aŭ zăritŭ harţul Căzacilorŭ tĕmpinatŭ cu fruntea Leşilorŭ, că avea Timuş cu sine şi 200 de Tătarĭ, în locŭ aŭ stătutŭ Petki Istfan şi Stefan Vodă. Leşiĭ, cum s'aŭ têmpinatŭ cu Tătariĭ şi cu Căzaciĭ, călărĭ, îndată 'i-aŭ împinsŭ, şi aŭ stătutŭ în tocmélă pre délŭ, asupra tabereĭ Căzăcescĭ, aşteptândŭ pre óstea Unguréscă şi pre Stefan Vodă cu óste de ţéră, tot-deana trimiţêndŭ, rônduri dupĕ rônduri, sĕ vie maĭ curând; ce nu avea cuĭ ḑice. Aŭ aşteptatŭ Condraţki doĕ césurĭ aprópe, sĕ vie Ungurii. Ce, dacă aŭ vĕḑutŭ că nu folosesce, aŭ suduitŭ în gura mare pre Petki Istfan, pre Sĕrdarul luĭ Racoţi, şi pre Stefan Vodă, şi aŭ poroncitŭ sĕ ḑică trâmbiţa de rĕsboiŭ. Se rupsese den óstea luĭ Petki Istfan vr'o 200 de capite fórte ómenĭ deurébă, şi den Moldovenĭ pre atâţĭa, şi aŭ purcesŭ asupra Căzacilorŭ direptŭ la cetate.

Căzaciĭ, cum aŭ simţitŭ de Leşĭ că suntŭ, cum aŭ începutŭ a săpare şanţurĭ împregĭurul tabereĭ sele; unii se apĕraŭ de Leşi, alţiĭ săpaŭ bărbătesce de aruncaŭ pămêntŭ pre căruţe; şi într'o mică de césŭ aŭ rădicatŭ şanţŭ, de-odată micŭ, câtŭ era pĭedică cailorŭ.

Leşiĭ cu năvala de'ntêiŭ aŭ mersŭ în taberă. Ce, dacă aŭ vĕḑutŭ că nu vinŭ cele-alte oştĭ, s'aŭ datŭ înapoĭ cu stégurile pre dupĕ casele Tătăraşilorŭ, şi pre dupĕ beserica ce era acolo, şi pen nesce pometĭ ce eraŭ, şi aŭ stătutŭ pên în-deséră; şi deacolo apoĭ s'aŭ mutatŭ în prejma cetăţiĭ, despre Ipotescĭ, peste unŭ dâmbŭ, aprópe de cetate câtŭ covârşeaŭ glonţurile den cetate. Aŭ venitŭ în-de-séră şi Petki Istfan cu óstea sa, şi aŭ descălecatŭ pre dâmbŭ, despre Ioşcanĭ; éră Stefan Vodă aŭ venitŭ de aŭ descălecatŭ aprópe de Leşĭ. Şi aceste tóte nu'ţĭ scriŭ lăudândŭ vre o parte, ce tocma cum aŭ fostŭ, nu sĕ facŭ laudă oştiĭ Leşescĭ, amŭ pre mulţĭ marturĭ de ţéră.

Peste nópte aŭ făcutŭ Căzaciĭ şanţurĭ, şi'şĭ-aŭ întăritŭ taberă, câtŭ nu era a gândire sĕ'ĭ maĭ dobândéscă; şi aşa, s'aŭ plinitŭ tóte cuvintele luĭ Condraţki, grăite de-maĭnainte; nice maĭ năvălĭaŭ nime la taberă lorŭ, ce âmblaŭ numaĭ cu harţurĭ, şi den Tătarĭ şi den slugile luĭ Timuş eşĭaŭ denafară. Însĕ, Tătariĭ aŭ stătutŭ până a treĭa-ḑi; şi fiindŭ peste hirea lorŭ a fire închişĭ, s'aŭ cerşutŭ Mârzacul ce era cu dênşiĭ la Timuş sĕ'ĭ hie cu voĭe, sĕ'ĭ slobóḑă până nu'şĭ perdŭ caiĭ. Ce, trăgându-se Mârzacul sĕ mérgă, éră Timuş de mănie dobitocéscă aŭ taĭatŭ capul Mârzaculuĭ; éră Tătariĭ totŭ într'acea nópte aŭ plecatŭ den taberă, şi aŭ luatŭ d'âmtêiŭ în sus pre la Cernăuţĭ, apoĭ pre la Hotin spre Movilău; acolo la ţinutul Hotinuluĭ le-aŭ eşitŭ Părcălabul Jora, de Hotin, sĕ le ţie calea cu o sémă de ómenĭ. Ci s'aŭ supusŭ Tătariĭ într'o vale, şi s'aŭ întorsŭ cu toţiĭ asupra Părcălabuluĭ; şi 'ndată aŭ plecatŭ fuga Părcălabul cu ómeniĭ sĕĭ şi la gónă, că aŭ gonitŭ câtva locŭ Tătariĭ; aŭ peritŭ mulţĭ de aĭ nostri la acelŭ rĕsboiŭ, fără ispravă.

S'aŭ pomenitŭ de sosirea luĭ Timuş la Sucévă; cum aŭ sositŭ, elŭ singurŭ

www.dacoromanica.ro

aŭ şi mersŭ la mônăstirea Dragomirna; ĕră alte cete pre la alte mônăstirĭ aŭ purcesŭ în jacŭ. Ce Timuş aŭ apucatŭ cu o ḑi maĭ 'nainte de aŭ întratŭ în taběră; ĕră celorŭ-alte cete de Căzacĭ de şirgŭ le-aŭ plătitŭ Dumneḑeŭ plata pentru jacurile caselorŭ sele: că aŭ mersŭ óstea luĭ Stefan Vodă de le-aŭ ţinutŭ calea, şi s'aŭ topitŭ multe cete cu totul.

Stefan Vodă, dupĕ ce s'aŭ aşeḑatŭ cu oştile pregĭurŭ cetate, şi Tabereĭ Căzăcescĭ aŭ pusŭ pusce căte avea; şi bătea în taběra Căzăcéscă, cu puţină stricăĭune Căzacilorŭ, că'şĭ făcuse eĭ îndată găurĭ în pămêntŭ; apoĭ şi pentru spaĭma cetăţiĭ aŭ mutatŭ puscele în têrgŭ, şi den têrgŭ băteaŭ alături cu cetatea şi în taběră. Eşlaŭ ântêiŭ Căzacĭĭ Călărĭ cu harţurĭ, însĕ puţine ḑile; şi, pre obiceĭul seŭ, într'o ḑi aŭ datŭ năvală în têrgŭ la puscĭ, şi venisĕ aprópe de puscĭ, câtŭ una ce era maĭ aprópe o apucase. Ce şi atuncĭ îndĕrĕptându'ĭ Leşiĭ, s'aŭ întorsŭ Căzacĭĭ în taběra lorŭ, şi de atuncĭ numaĭ ce ţineaŭ şanţurile sele, şi furaŭ hrană de caĭ şi apă despre apa Suceveĭ, den vale, până ce-aŭ mutatŭ Condraţki şi dentr'acole 4 stéguri de Leşĭ, şi i-aŭ închisŭ şi dentr'acolo cu acea straje; apoĭ aŭ mutatŭ şi Ungurĭĭ o sémă, şi aşa aŭ rĕmasŭ Căzacĭĭ închişĭ şi strânşĭ den tóte părţile.

Când se lucraŭ aceste la Sucévă, Cazimir, Craĭul Leşescŭ, cu 40,000 de ómenĭ, pogorĭa asupra Căzacilorŭ; de care pogorire a Craĭuluĭ sciindŭ Stefan Vodă, aŭ trimisŭ la craĭul cerêndŭ agĭutorŭ den óstea sa, sĕ pótă sparge pre Căzacĭ de subt cetate; şi totŭ într'acea dată aŭ trimisŭ şi la Racoţi, Cnézul Ardéluluĭ; de la amêndoĭ, förä-zăbavă i-aŭ venitŭ agĭutorŭ; că pre Craĭul têmpinându'lŭ solia la Halicĭ, pe Nistru, îndată aŭ pornitŭ pre Dinof Polcovnicul cu 600 de Nemţĭ, cu 4 puşcĭ, şi o pivă; ĕră de la Racoţi singurŭ Hatmanul luĭ Kemini Ianóşĭ aŭ pogoritŭ cu vr'o 6000 de Unguri. Ântêiŭ de la Craĭul Leşescŭ sosindŭ Nemţiĭ, s'aŭ pusŭ in délŭ désupra cetăţeĭ, preste drumul ce vine den têrgŭ pe subt cetate, şi aŭ tocmitŭ puscile şi pioa direptŭ deasupra tabereĭ; şi'ĭ băteaŭ fórte tare, câtŭ şi pren găurĭ îĭ nemerĭa den puşcile şi pivă; şi acele puşcĭ curând aŭ scurtatŭ şi ḑilele luĭ Timuş, cu direptŭ judeţul luĭ Dumneḑeŭ, pentru prada ce aŭ făcutŭ besericilorŭ. Dupĕ aceea, dacă aŭ şositŭ Kemini Ianóşĭ cu óstea Unguréscă, aŭ trecutŭ spre locul unde stătuse şi Petki Istfan, aşeḑându tótă taběra Unguréscă încă maĭ aprópe de şanţurile Căzăcescĭ.

Căzacĭĭ, fiindŭ in mare strânsóre de hrană, închişĭ den tóte părţile, peile de pre caĭ morţĭ frigeaŭ şi mâncaŭ, şi opincile şi rĕdăcinele mâncaŭ, obosiţĭ de straje totd'auna şi strĕbătuţĭ den puşcĭ. Timuş peritŭ de glonţŭ de tunŭ, cum dormĭa subt cortul seŭ: măcar că era in pămêntŭ intinsŭ, 'l-aŭ nimerĭtu într'unŭ picĭorŭ glonţul, dupĕ care lovitură până a treĭa-ḑi aŭ stătutŭ mortŭ. Rădicase Hatman pre unul anume Fedorovicĭ, dupĕ mórtea luĭ Timuş, ce nu aveaŭ nice o putere Căzacĭĭ, numaĭ ce eraŭ de perire spăĭmaţĭ; şi intr'o nópte făcêndu-se spaĭmă in taběra lorŭ, aŭ datŭ toţĭ ca oile la podul cetăţiĭ, şi acolo îmbulzindŭ ceĭ de-pre-urmă pre ceĭ denainte, aŭ căḑutŭ de pre podŭ in şanţurĭ; şi aŭ peritŭ mulţĭ den Căzacĭ, într'acea nópte, de spaĭma aceea; şi sĕ se fie sciutŭ la ceĭ denafară spaĭma ce se făcuse la Căzacĭ, luată era taběra atuncĭ.

Făcusĕ o năvală, Nemţiĭ, Craĭuluĭ Leşescŭ, asupra şanţuluĭ Căzăcescŭ, cu

www.dacoromanica.ro

treĭ ḑile maĭ naĭnte de ce se rănisĕ Timuș. Pre amĕḑă-ḑi era, când Dinof, Polcovnicul de Nemți, socotindŭ fŏră grije pre Căzacĭ, aŭ datŭ scirę și la Leșĭ și la Ungurĭ, la vremea ce vorŭ auḑi doba luĭ sĕ dea den tóte părțile năvală, făcêndŭ elŭ cu ómenĭĭ seĭ la șanțurĭ năvală. Și așa aŭ fostŭ: că aŭ mersŭ Nemțiĭ, și cu năvala d'ântêiŭ luase de la Căzacĭ o bucată bună de șanțŭ; ĕră nesărindŭ Unguriĭ și aĭ nostri de pe alte locurĭ sĕ facă Cazacilorŭ spaĭmă, s'aŭ pornitŭ tótă Căzăcimea, cu singurŭ Timuș, la locul undę cuprinsese Nemțiĭ, și nu den sinețe, ce cu drugĭ, cu hlube, și cu sinețe de țiișĭ aŭ împinsŭ pre Nemțĭ de la șanțurĭ; și sărindŭ dupĕ Nemțĭ asupra uneĭ râpĭ, unde se suĭe drumul de la târgŭ pre subt cetate, aŭ peritŭ Nemțĭ la acea râpă câțĭ-va, câtŭ zăceaŭ ticsite trupurile Nemțilorŭ dentr'acea năvală la râpă.

Craĭul Leșescŭ sosise la Cameniță, împrotiva căruța și Hmil Hatmanul, adunatŭ cu Hanul, purcesese; însĕ, nesciindŭ încă de venirea saŭ de sosirea Craĭuluĭ la Cameniță, aŭ pohtitŭ Hmil pre Hanul sĕ alégă o sémă de óste Tătărescă, sĕ răpéḑă cu Vasilie Vodă sĕ'ĭ scóță pre Dómna luĭ, și averea, și pre fecĭorul luĭ de'nchisóre. Aŭ datŭ Hanul in séma luĭ Șerim-Beĭ pre Vasilie Vodă, și 'l-aŭ pornitŭ pre la Soroca. Ce într'acele ḑile neputêndŭ a maĭ trăire Căzaciĭ de subt cetate, flămênḑițĭ și strĕbătuțĭ, aŭ legatŭ tocmală cu Stefan Vodă și Kemini Ianŏșĭ, că Condrațki purcesese bolnavŭ la Cameniță, den care bólă aŭ și muritŭ; și aŭ datŭ Căzacĭĭ cetatea Sucevеĭ pre séma luĭ Stefan Vodă cu Dómna și cu tótă averea luĭ Vasilie Vodă, și pre fiŭ-seŭ Stefăniță; și eĭ, câțĭ rĕmăsese, aŭ purcesŭ cu taběră puțină, cine'șĭ cumpĕrase caĭ de la Ungurĭ, de la aĭ nostri, și de la Leșĭ; de subt cetate dendată s'aŭ trasŭ pren târgŭ, apoĭ pre apa Sucevеĭ in gĭos spre Siretŭ, cu ómenĭ de zălogŭ de la Stefan Vodă sĕ mérgă cu pace. Și așa s'aŭ sfârșitŭ rĕsboĭul Căzacilorŭ de subt cetatea Sucevеĭ.

CAP XVIII.

Domia luĭ Ștefan Vodă Georgie, când s'aŭ așeḑatŭ alŭ-doile rôndŭ la domnie.

In mică clipală staŭ lucrurile omenescĭ și risipele a marĭ case și domniĭ; și bine aŭ ḑisŭ unŭ dascal, că lucrurile rĕsbóĭelorŭ in clipala ochĭuluĭ staŭ. Vasilie Vodă era sositŭ cu órdele Tătărescĭ la Prut, la Stefănescĭ, când 'l-aŭ têmpinatŭ vestea că cetatea Sucevеĭ aŭ căḑutŭ pre séma luĭ Stefan Vodă; și cum aŭ peritŭ și Timuș, și Căzacĭĭ, și câțĭ aŭ rĕmasŭ puținiĭ, in gĭumătate morțĭ, și hămnisițĭ; și oblicise și Șerim Beiŭ, ce era cu Vasilie Vodă; aŭ stătutŭ o ḑi pre sfatŭ ce arŭ face cu unŭ lucru ca acesta, sciindŭ că acolo subt cetate eraŭ oștĭ câteva, și Leșescĭ și Ungurescĭ. Aŭ alesŭ, cu sfatul Mârzacilorŭ, o sémă de Tătarĭ sĕ lovéscă direptŭ la Roman; ĕră altă drâmbă sĕ lovéscă direptŭ subt cetate; că âmbla Vasilie Vodă cu lacrimĭ, căḑêndŭ la picĭórele luĭ Șerim Beiŭ, și cu multe darurĭ. Ce câtŭ sta lucrul gata, și sfatul, numaĭ sĕ purcéḑă in cémbuluri Tătarĭĭ, sosescŭ de la Hanul olăcarĭ la Șerim Beiŭ, orĭ unde 'l-arŭ agĭunge într'acelŭ locŭ sĕ lase tóte, măcar de ar hi și asupra

www.dacoromanica.ro

vre unei trebi, și îndată se purcéde înapoi, dându'i scire că étă Hanul are rĕsboiŭ cu Craiul Leșescŭ.

Dacă aŭ înțelesŭ Șerim Beiŭ poronca Hanului de întorsŭ, și cum era de aprópe Hanul de Craiul Leșescŭ, aŭ lăsatŭ tréba lui Vasilie Vodă, și s'aŭ întorsŭ într'aceeași di cu oștile spre Hanul. Éră Ștefan Vodă luându pre dómna lui Vasilie Vodă cu tótă averea, cu Stefăniță Vodă, fecĭorul lui Vasilie Vodă, aŭ purcesŭ de la Sucévă spre Roman, și cu alŭ-doile conacŭ aŭ stătutŭ in Roman, in mare grije de Tătari, de carii scia den strĕjile sele că aŭ agiunsŭ Șerim-Beiŭ cu Vasilie Vodă la Prut. Éră luându veste de întorsul órdelorŭ Tătărecĭ, s'aŭ aședatŭ la Roman in Episcopie; éră pre dómna lui Vasilie Vodă cu Stefăniță Vodă o aŭ trimisŭ la unŭ satŭ alŭ sĕŭ cu pază, anume la Bucĭulescĭ, pe Bistrița. Kemini Ianŏș, den conacul de'ântêiŭ de la Sucévă, pe Moldova, de la Răcĭulenĭ, aŭ alesŭ 800 de catane, și Stefan Vodă 300 de Moldovenĭ, și aŭ trimisŭ într'agiutorŭ Craiului, in locŭ de mulțămită pentru agiutotorul lui carele trimisĕse și elŭ asupra Căzacilorŭ. Éră cu cele-alte oștĭ, Kemini Ianŏș aŭ mersŭ la Ardél cu isbândă la stăpânu-seŭ Racoți; éră Ștefan Vodă s'aŭ aședatŭ la Roman, precum s'aŭ pomenitŭ.

Aice pre scurtŭ ni sĕ cade a pomenire de Condrațki Lévul, Polcovnicul Craiului Leșescŭ, carele s'aŭ pomenitŭ că aŭ fostŭ venitŭ într'âgiutorŭ lui Stefan Vodă asupra lui Timuș; că măcar că aŭ fostŭ omŭ strĕinŭ, cade-se sĕ nu tăcemŭ hărnicia lui și hirea cea deplin ce avea, omŭ alesŭ la lucrurile rĕsbóielorŭ; că cine sĕ va îndemna la bunătățĭ de nu se vorŭ lăuda ómenĭi harnicĭ in lume, den carii era ales acestŭ omŭ. Tăcutŭ, îțĭ părea că nu scie nimică. Éră unde trebuia sĕ sfătuéscă, isvorŭ, și tóte cu mare ínimă; și pre cale trézŭ, neînspăimatŭ la rĕsboiŭ; capŭ oștenilorŭ deplinŭ, singurŭ unde trebuia in frunte, cu plină tocmală învĕțătorŭ; de-multe-orĭ cu o mie de ómenĭ ce avea subt mâna sa, pre treĭ miĭ de Tătarĭ aŭ bătutŭ, și pre Căzacĭ cu miile, orĭ unde'ĭ și tĕmpina îĭ înfrângea.

Nu s'aŭ pomenitŭ pentru semnele cerĭului carele s'aŭ têmplatŭ maĭ nainte de aceste tóte rĕutățĭ și crăieĭ Leșescĭ și țereĭ nóstre, și stingerea caseĭ și domnieĭ lui Vasilie Vodă la rôndul seŭ, că era sĕ se pomenéscă la domnia lui Vasilie Vodă pentru cometa, adecă stea cu códă, care s'aŭ prilejitŭ cu cătĭva anĭ maĭ nainte de acésta. Așa de grea priminélă a acesteĭ domniĭ, și intunecarea sórelui in anul acela in care s'aŭ rădicatŭ Hmil Hatmanul cu Căzacĭi asupra Leșilorŭ, fórte groznică intunecare, in postul celŭ mare, intr'o Vineri; și totŭ intr'același anŭ lŏcustele, neaudite vécurilorŭ; care tóte semnele, bĕtrânĭi și astronomiĭ in țéra Leșéscă, a marĭ rĕutățĭ că suntŭ acestorŭ țerĭ, menĭaŭ.

Mĕ veĭ erta, iubite cetitorĭule, căcĭ nu'țĭ-am scrisŭ aceste semne la locul lorŭ; crede neputinței omenescĭ, crede valurilorŭ și cumplitelorŭ vremĭ; întrébă pre ce vreme am scrisŭ și câtŭ amŭ scrisŭ? Așŭ fi lipitŭ aceste semne la rôndul seŭ; ce, era trecutŭ rôndul la isvodul celŭ curatŭ; și scriitorĭi carĭi isvodescŭ, puținĭ se află, *éră tipariŭ nu este.* Decĭ, aice de aceste semne îțĭ daŭ scire, și alesŭ povestea lŏcustelorŭ, carĭ cu ochiĭ cum veniaŭ am privitŭ.

Cu unŭ anŭ maĭ 'nainte de ce s'aŭ rădicatŭ Hmil, Hatmanul Căzăcescŭ, asupra Leșilorŭ, aprópe de vremea sĕcereĭ, eram pre atuncĭ la scólă in Bar, in Po-

www.dacoromanica.ro

dolia; pre cale fiindŭ, de la satŭ sprĕ oraşŭ, numaĭ ce vĕduiŭ despre amĕdădi unŭ norŭ unde se rĕdică ca o negură; ne-aŭ părutŭ că vine o furtună cu plóie de-odată, pênă ne-amŭ têmpinatŭ cu norŭ de lŏcuste, cum vine o óste stolŭ. In locŭ ni s'aŭ luatŭ sórele de desimea lŏcustelorŭ cele ce sburaŭ maĭ sus: ca de treĭ s'aŭ patru suliţĭ nu eraŭ maĭ sus; ĕră care eraŭ maĭ gîos de unŭ statŭ de omŭ, şi maĭ gîosŭ sburaŭ de la pămêntŭ. Urletŭ, întunecare, asupra omuluĭ sosindŭ se rĕdicaŭ óre-ce maĭ sus, ĕră multe treceaŭ alături cu omul, fără sieală de sunetŭ, de ceva; se rĕdicaŭ in sus de la omŭ o bucată mare, acea poeadă, şi aşa mergeaŭ pre deasupra pămêntuluĭ ca de doĭ coţĭ până in treĭ suliţe in sus, totŭ într'o desime, şi într'unŭ chipŭ. Unŭ stolŭ ţinea unŭ césŭ bunŭ, şi dacă trecea acestŭ stolŭ, la alŭ-doile césŭ sosîa altul; şi aşa, stolŭ dupĕ stolŭ ţineaŭ, câtŭ ţineaŭ din prânzŭ până îndeséră. Unde căzeaŭ la masŭ, ca albinele zăceaŭ; nice căzeaŭ stolŭ peste stolŭ, ce treceaŭ stolŭ de stolŭ, şĭ nu se porniaŭ până nu se încălzîa sórele bine spre prânzŭ; şi călătorîaŭ până in deséră, şi până la cădere de masŭ căzeaŭ şi la popasurĭ. Insĕ, unde mâneaŭ rĕmanea numaĭ pământul negru, împuţitŭ; nice frunze, nice pae, orĭ earbă, orĭ semănătură, nu rĕmâneaŭ; şi se cunoscea şi unde poposîaŭ, că era locul nu aşa negru la poposŭ, cum era unde mânea acea mânie a luĭ Dumnezeŭ. Câte-va zile aŭ fostŭ acea urgie; den părţile den gîos mergeaŭ in sus. Şi totŭ atunce aŭ fostŭ lŏcuste şi aice in ţĕră; şi apoĭ după aceea şi alŭ-doile anŭ aŭ fostŭ lŏcuste, însĕ maĭ puţine. Maĭ apoĭ, şi in zilele luĭ Stefan Vodă aŭ fostŭ lŏcuste, însĕ prę nne-loluri, şi nu ca acea desime ca in acela anŭ, de care s'aŭ scrisŭ; şi ĭérna se găsîaŭ in pământŭ îngropate pe multe locurĭ.

Ne întórcemŭ acmu ĭar la povestea de unde amŭ părăsitŭ; şi fiindŭ aceste tóte totŭ pre acea vreme cu lucrurĭ strĕine, ales cu lucrurile crăieĭ Leşescĭ, şi impreunate, cum aŭ inţĕlesŭ la rĕsbóĭele de la Sucévă, nu ni se cade sĕ trecemŭ ce s'aŭ lucratŭ intre Craĭul Leşescŭ, Cazimir, şi intre Hanul Crîmuluĭ, şi Hatmanul Căzăcescŭ, Hmil, atingêndu-se tóte aceste şi de ţĕră. Sta Craĭul Leşescŭ cu oştile sele subt Cameniţă; şi dacă i-aŭ venitŭ acelŭ ageutorŭ de la Ungurĭ şi de la Stefan, precum s'aŭ pomenitŭ, luase sfatŭ sĕ purcédă de la Cameniţă improtiva Hanuluĭ şi luĭ Hmil, unde se va têmpina sĕ le dea rĕsboiŭ. Ce luându veste den limbĭ că aŭ trasŭ Hanul tóte ordele la sine, şi pre Şerim-Beiŭ, carele îlŭ trimisese in Moldova, precum s'aŭ pomenitŭ, sĕ nu flămânzéscă undeva in gîos óstea, aŭ socotitŭ sĕ se lipéscă de Moldova, pentru hrana oştiĭ, la Nistru, şi acolo sĕ aştepte pre Tătarĭ şi pre Căzacĭ. Şi aşa aŭ făcutŭ; s'aŭ mutatŭ de subt Cameniţă, şi 'şĭ-aŭ pusŭ taberă la Zvancea; şi îndată aŭ făcutŭ podŭ mereŭ pre coşurĭ peste Nistru, peste carele trecea óstea Leşéscă pênă peste Prutŭ la pâne şi la fânaţe; stricaŭ şi prisĕcile ómenilorŭ. Şi era la Hotin pâne in stogurĭ cu mare bişugŭ într'acelą anŭ; ĕră mulţĭ den Leşĭ aŭ plătitŭ şi cu capetele hrana aceea, de ómenĭ de ţĕră, durêndu'ĭ inima pentru munca sa.

Hanul cu Hmil, dacă aŭ vĕdutŭ că'ĭ tragŭ Leşiĭ la locŭ tare sĕ le hie a dare rĕsboiŭ numaĭ den frunte, s'aŭ siitŭ a mergere asupra Leşilorŭ, aducêndu'şĭ aminte de rĕsboĭul de la Beresticiea. Ce Hmil s'aŭ suitŭ in sus, şi aŭ stătutŭ cu taberă la Husetin, ĕră Hanul aŭ cuprinsŭ câmpiĭ Cameniţeĭ in sus cu ordele sele; însĕ, nu avea cum sĕ'ĭ flămânzéscă pre Leşĭ, că'ĭ hrănea Moldova. A mergere

www.dacoromanica.ro

ĭarăşĭ asupra lorŭ la strimtóre, nu vrea; nice Leşiĭ la largŭ de totŭ nu vreaŭ sĕ ésă. Ce, ĭar Hanul aŭ trimisŭ pre Sefer Gazi, Vizirul seŭ, şi Crăĭul pre Canţeleriul seŭ, subt cetatea Cameniţeĭ, şi acole s'aŭ legatŭ pace, şi s'aŭ întorsŭ oştile careşĭ la locul seŭ. Şi de atunce Hmil aŭ începutŭ a stricare legătura ce avea cu Tătariĭ, şi se cerca la Mosk.

Vasilie Vodă, in ţéra Căzăcéscă, vĕdêndu-se căduţŭ de domnie, despărtitŭ de Dómna sa şi de coconĭ, şi de avere (caută la ce aduce róta lumeĭ marĭ case; că ce póte hi maĭ greŭ de câtŭ aceste? ḑicŭ, că nice mórtea), şi nice o nădejde nu i-aŭ maĭ rĕmasŭ in prieteşugul Căzacilorŭ, singurŭ s'aŭ trasŭ cu Hanul sĕ mérgă la Crîm, şi acolo şeḑêndŭ pre mĭerticŭ de la Hanul iu cetatea Gĭozlăul câteva lunĭ, apoĭ de acolo, cu poronca impĕrăţieĭ, 'l-aŭ trimisŭ Hanul in Ţarigrad.

Ĕră Stefan Vodă, cu aşeḑată domnie in Roman, totŭ acolo aŭ şeḑutŭ, până i-aŭ venitŭ şi stégul de domnie de la Impĕrăţie, cu care trébă trimisĕse boĭerĭ încă den Sucévă, pre Stamatie Postelnicul; şi aŭ venitŭ şi unŭ Agă mare cu caftanŭ de domnie şi cu stégul de la Impĕrăţie, in Roman. Caută aice la ce voĭe aŭ fostŭ domniile ţĕreĭ până nu demultŭ, şi la ce suntŭ acmu.

La Roman petrecêndŭ Stefan Vodă, cerca in tóte părţile avere de a luĭ Vasilie Vodă; şi acmu unele, apoĭ altele tupilate, orĭ odóre, orĭ banĭ, den ḑi in ḑi se vĕḑĭaŭ, unele la unŭ locŭ, altele la altŭ locŭ. S'aŭ oblicitŭ şi la o slugă a sa, creḑută den boĭeria luĭ, anume Gătoe, unŭ surgucĭ de a luĭ Vasilie Vodă la dênsul închisŭ, de cât-va preţŭ, trimiţêndu-lŭ pre dênsul la tóte câte se luaŭ den casa luĭ Vasilie Vodă, pentru credinţă, şi pre sama luĭ eraŭ odórele câte se luaŭ. Multŭ aŭ stătutŭ in gândŭ Stefan Vodă, cu ce gândŭ aŭ făcutŭ acelŭ furtuşagŭ acea slugă a luĭ. Nu sciŭ ce i-aŭ părutŭ pre dênsul, şi dentr'alte semne de maĭ nainte, şi den fapta acésta cu surgucĭul, i-aŭ tăĭatŭ capul in Roman, ḑicêndŭ că: «de arŭ hi opritŭ unŭ lucru ce i s'arŭ hi cuvenitŭ luĭ. 'l-aşŭ fi ertatŭ eŭ; elŭ aŭ furatŭ unŭ lucru ce se cuvine unuĭ Domnŭ».

A privire era aeve pedépsa şi stingerea caseĭ luĭ Vasilie Vodă, şi póte osândă osândĭa pre ómenĭĭ de casa luĭ, ales pre nepoţiĭ luĭ Vasilie Vodă, pentru multe, dóră, câte aŭ făcutŭ şi eĭ in vremile sele, sile şi scârnăvĭĭ. Şi întêiŭ pre Stefăniţă Păharnicul, fecĭorul luĭ Georgie Hatmanul, încă la Sucévă, i-aŭ tăĭatŭ capul; apoĭ pre Alecsandru Păharnicul, şi pre Ianachi Comisul, fecĭorĭĭ luĭ Gavril Hatmanul, nepoţiĭ luĭ Vasilie Vodă, cu marĭ muncĭ i-aŭ omoritŭ in Bucĭulescĭ.

Dupĕ ce aŭ luatŭ stégŭ şi caftanŭ de domnie Stefan Vodă in Roman, şi cu acelaşŭ Agă carele i-aŭ adusŭ stégŭ aŭ pornitŭ birul şi poclónele Impĕrătescĭ. Aŭ venitŭ in Iaşĭ la scaunŭ, şi s'aŭ aşeḑatŭ de atuncĭ cu întemeĭétă domnie, fĕră de grije; că Impĕrăţia era tênĕră, copil încă, Viziriĭ eraŭ bucuroşĭ sĕ hie lucrurile cu pace de tóte părţile. Ce domnĭa Stefan Vodă fĕră de grije; numaĭ o sémă de Lăpuşnenĭ, ales Hâncescĭĭ, nu eraŭ de-odată aşeḑaţĭ, şi fugisĕ Mihalcea Hâncul la Turcĭ. Ce agĭungêndŭ Stefan Vodă cu banĭ la Paşa de Silistra, 'l-aŭ prinsŭ Paşa şi 'l-aŭ trimisŭ in obeḑĭ la Stefan Vodă; şi 'l-aŭ ertatŭ, şi 'l-aŭ pusŭ Armaşŭ alŭ-doile.

In scurtă vreme dupĕ aşeḑarea domnieĭ luĭ Stefan Vodă, 'şĭ-aŭ sfêrşitŭ ḑi-

www.dacoromanica.ro

lele vieţeĭ sele şi Mateĭ Vodă, Domnul Muntenescŭ, omŭ fericitŭ peste tóte domniile aceĭ ţĕrĭ, nemândru, blăndŭ, direptŭ omŭ de ţéră, harnicŭ la rĕsbóie, aşa neînfrântŭ şi nespăĭmatŭ câtŭ poţi sĕ'lŭ asemenĭ cu marĭ şi vestiţi oşteni a lumeĭ.

Dupĕ mórtea luĭ aŭ alesŭ ţéra Muntenéscă la domnie pre Constantin Vodă, fecĭorul luĭ Şerban Vodă; şi măcar că era fecĭorŭ de Domnŭ, sciutŭ şi luĭ Mateiŭ Vodă şi altorŭ Domnĭ de-maĭ-nainte, totŭ aŭ fostŭ feritŭ, numaĭ la nasŭ puţinel lucru era însemnatŭ.

Incă nu eşise deplin sufletul luĭ Mateĭ Vodă, când Siĭmeniĭ şi Dărăbaniĭ, cariĭ la acea simeţie se suise den isbânde cu Mateĭ Vodă, câtŭ nice pre domnie, nice pre boĭerĭ întru nimică nu'ĭ băga in sémă, precum s'aŭ arătatŭ maĭ-pre-urmă fapta lorŭ, aŭ rĕdicatŭ pre Constantin Vodă Domnŭ, şi aŭ datŭ cu puşcile şi cu sineţele de veselie; şi acea domnie a luĭ Constantin Vodă aŭ datŭ ḑile Tomiĭ Vorniculuĭ şi luĭ Iorgachi Visternicul. Toma Vornicul căḑuse pre mâna luĭ Stefan Vodă la cetatea Sucevеĭ, ĕră Iorgachi Visternicul venise den ţéra Căzăcéscă, singurŭ de bună voĭe, ca unŭ mĭel spre gĭunghiere, că fusese cu Vasilie Vodă scăpatŭ acolo. Eraŭ numaĭ de perire amêndoĭ fraţiĭ in Bucĭulescĭ, la închisóre amêndoĭ, şi pòroncĭ mergeaŭ una dupĕ alta sĕ'ĭ omóre. Ĕră cum aŭ auḑitŭ Stefan Vodă că aŭ stătutŭ Constantin Vodă la domnia ţĕreĭ Muntenescĭ, îndată aŭ trimisŭ sĕ nu'ĭ omóre: că fratele lorŭ, Constantin Postelnicul, era in ţéra Muntenéscă cumnatŭ luĭ Constantin Vodă; şi aşa aŭ hălăduitŭ Toma Vornicul şi cu frate-seŭ Iorgachi Visternicul atuncĭ de primejdia morţiĭ. Singurŭ Dumneḑeŭ peste nĕdejdea omenéscă feresce pre ceĭ direpţi de primejdie; că ce ómenĭ eraŭ aceĭ doĭ fraţi aice in ţéra acésta, ales Iorgachi Visternicul, fĕră scrisórea mea creḑŭ că va trăi numele lorŭ in vecĭ in ţéra acésta de pomenirea ómenilorŭ den omŭ in omŭ.

Constantin Vodă, Domnul Muntenescŭ, cu Stefan Vodă nu era in viaţa aceea cum era Mateĭ Vodă; însĕ, eraŭ amêndoĭ bucuroşi de aşeḑarea sa, ca nisce domniĭ noue. Aice in ţéră la noĭ s'aŭ aşeḑatŭ pace; numaĭ pre-margine ămblaŭ oştiĭ Căzăcescĭ şi Tătărescĭ, dodeinău-sĕ cu Leşiĭ; însĕ maĭ slabe rĕsbóie de câtŭ cele de'ntêiŭ; şi curând dupĕ aceea s'aŭ lăsatŭ Căzaciĭ de Tătarĭ, şi s'aŭ legatŭ cu Impĕrăţia Moskuluĭ. Şi era aice in ţéră maĭ greŭ de dărĭ, pentru mulţimea lefeciilorŭ ce ţinea Stefan Vodă, pre pilda luĭ Mateĭ Vodă, den cariĭ nu fu multŭ până făcură o zérvă mare aice in Iaşĭ între sine slujitoriĭ.

Eraŭ Siĭmenĭ, de toţĭ, cu ceĭ den ţéra Muntenéscă şi cu ceĭ de locŭ, cariĭ aŭ fostŭ in slujbă şi la Vasilie Vodă, 1000; şi Nemţĭ, cu Loncenski Polcovnicul, 400; şi Leşĭ călărĭ 200, cu Voĭcekovski Căpitanul de Lefeciĭ; şi Moldoveniĭ cu Leşĭ amestecaţi 300, cu Ruşicĭ Căpitanul; şi Lefeciĭ de ţéră, cu Grumeḑea Căpitanul, 400. Atâta sémă de óste slujitorĭ ţiindŭ Stefan Vodă, nice de la uniĭ zarva n'aŭ începutŭ, numaĭ de la Munteniĭ Siĭmenĭ şi capetele lorŭ; şi luaseră in voróvă cu sine şi pre Siĭmeniĭ cestĭ de locŭ asupra Nemţilorŭ; că Nemţiĭ eraŭ pe gĭumĕtate in Iaşĭ, ĕră 200 de Nemţĭ, cu Polcovnicul lorŭ, îĭ ţinea Stefan Vodă la Şucévă. In postulŭ celŭ mare era, când Siĭmeniĭ, de nebunia căpitanilorŭ seĭ, şi den simeţia ce se ămpluse încă den ţéra Muntenéscă, 'şĭ-aŭ datŭ cuvêntŭ, in de sine, şi aŭ purcesŭ bulucurĭ pre târgŭ; şi

www.dacoromanica.ro

pre câți Nemți aŭ aflatŭ la uliță 'i-aŭ omorîtŭ. Făcutu-s'aŭ îndată spaimă și zarvă in tîrgŭ; și Nemții, unii răniți, scăpați la curte, Căpitanul lorŭ abie hălăduitŭ de la gazdă, câți aŭ pututŭ strînge den ómenii sei, și cu cei ce erau de paza curții într'acea di, aŭ apucatŭ in curte cerdacul celŭ de pétră și s'aŭ orînduitŭ de apĕrare acolo. Aŭ stătutŭ in mare zarvă și spaimă tótă curtea; și singurŭ Stefan Vodă la mare spaimă; altorŭ slujitorĭ caĭĭ maĭ mulți pre la odăĭ. Unŭ norocŭ aŭ fostŭ, că bulucbașii și Căpitanul Siimenilorŭ celorŭ Muntenescĭ s'aŭ înșelatŭ și aŭ venitŭ la Stefan Vodă, chiemându'i cu blândețe. Ce cum aŭ venitŭ înaintea luĭ Stefan Vodă, și Siimenii se bulucĭaŭ atuncĭ toți la unŭ locŭ in prejma curții, îndată aŭ învĕțatŭ de le-aŭ tăĭatŭ capetele și Căpitanuluĭ și a treĭ bulucbași; și acésta aŭ fostŭ potolitul zarveĭ Siimenilorŭ acelora, că îndată ce aŭ înțĕlesŭ că le-aŭ peritŭ capetele, aŭ și purcesŭ la fugă. Acoperisĕ eazul de Siimenĭ; apoĭ aŭ luatŭ spre Socola, in șesŭ la ceirŭ, la pârâul ce vine pre acole. Stătuse, și eșise și óstea asupra lorŭ, tótă curtea, și slujitoriĭ, și Nemții, peste poronca luĭ Stefan Vodă, cu stégurĭ, cu dobe, câtŭ ce puteaŭ mergeaŭ sĕ'ĭ agiungă, sĕ'și rĕscumpere sângele lorŭ, ce le făcusĕ lorŭ Siimenii. Ce aŭ trimisŭ poroncă tare Stefan Vodă pre la Căpitanĭ, cine arŭ cuteza a facere vre-unŭ rĕsboiŭ, cu capul va plati; numaĭ sĕ se rĕspundă Siimenilorŭ celorŭ Muntenescĭ sĕ'și mérgă la țéra lorŭ, éră ceĭ de locŭ sĕ rĕmâie ertați de acea faptă. Decĭ, aŭ purcesŭ Muntenii spre codru, cam cu fuga, și de cestĭ de locŭ o sémă; éră câți aŭ rĕmasŭ, 'i-aŭ ertatŭ Stefan Vodă.

Nimică era zarva acésta de aice împrotiva fapteĭ care s'aŭ făcutŭ curând, apoĭ, dupĕ acésta de ice, in țéra Muntenéscă, de Siimenĭ și de Dărăbanĭ; faptă ca aceea, care abie de se va afla in vr'o țéră.

S'aŭ rădicatŭ Siimenii cu Dărăbanii, și toți peste tótă țéra lorŭ, și aŭ abătutŭ la casele boĭerescĭ, cu arme, fĕrămându'ĭ înaintea ochilorŭ giupâneselorŭ lorŭ și a coconilorŭ lorŭ, făcêndŭ rîsŭ pre multe locurĭ de giupânesele lorŭ, jăcuindŭ casele și averea; și nu numaĭ in Bucurescĭ, ci și la țéră la multe locurĭ și case. Perit'aŭ mulți boĭerĭ și neguțitorĭ de dênșiĭ jăcuiți. Ce Dumneḑeŭ n'aŭ răbdatŭ acea faptă îndelung; și la ce certare aŭ sositŭ și eĭ, veĭ ceti la rîndul seŭ.

De simeția aceea a acelorŭ slujitorĭ, și faptă așa spurcată, abia auḑită într'alte țĕrĭ, subt mare grijă, și ca într'o robie fiindŭ Constantin Vodă la slujitoriĭ seĭ, nu cele ce poroncĭa elŭ, ce cum vreaŭ eĭ a facere făceaŭ. Aŭ agiunsŭ pre taină la Racoți, Cnézulŭ de Ardél, și aice la Stefan Vodă, pohtindŭ agiutorŭ la mare nevoie a sa de slujitorĭ. Racoți, omŭ tĕnĕrŭ, in bine și in multă avere, sbura cu gândul in tóte părțile a'și facere ceva veste. Bucurosŭ acestuĭ prilejŭ, îndată s'aŭ gătitŭ cu oștĭ a venire in țéra Muntenéscă, dându scire și la Stefan Vodă aice numaĭ sĕ purcéḑă sĕ se adune cu elŭ la apa Telejinuluĭ. Dece, numaĭ ce i-aŭ căutatŭ și luĭ Stefan Vodă de ice a purcedere cu oștile sele, și aŭ intratŭ Stefan Vodă in țéra Muntenéscă pe den-sus de Focșenĭ, și Racoți s'aŭ pogorîtŭ den țéra sa pre apa Telejinuluĭ.

Dacă s'aŭ oblicitŭ aevea la curtea luĭ Constantin Vodă că se pogóră și Racoți și Stefan Vodă cu oștĭ, aŭ strinsŭ căpeteniile slujitorilorŭ și le-aŭ datŭ scire de neprieteșugul luĭ Racoți, cum vine asupra scaunuluĭ. «Ce, sĕ fiți gata

www.dacoromanica.ro

și ne înspăimați, precum ați fostu la atâte rĕsbóie totu cu isbânde, ales aceĭ slujitorĭ fiindŭ, carĭĭ vestite oștĭ Căzacescĭ ați înfrântu.» Acele audindu, strigaŭ toți până'ntru unul: «*la ĭĭ! la ĭĭ! numaĭ sĕ ni'ĭ arați.*» Și așa gătindu-se Constantin Vodă, au purcesŭ den Bucurescĭ; și den alu-doile conacu aŭ fugitŭ de la dênșiĭ spre Dristov, cătră Pașa de Silistra, ca se agĭunsese și cu Pașa, dându'ĭ scire de tóte de aceste.

Vĕdêndu-se Siĭmeniĭ și Dărabaniĭ înșelați de Constantin Vodă, nimică den nebunia lorŭ nu s'au scadutu, ce îndata au rădicatu Domn pre unul anume Hrizica, și 'i-au pusu surgucĭu in capu. Indata Hrizica Voda au răpeditŭ cărți in tóta țéra Muntenéscă, dându scire, ca den mila luĭ Dumnedeŭ aŭ stătutŭ Domn țĕreĭ Romanescĭ, de sîrgu sĕ se strînga țéra la dênsul la Telejin. Unŭ aprodu de aceluĭ domnișoru cu carți au cadutu pre mâna luĭ Stefan Vodă, că nesciindu nemică de oștĭ, mergea la slujitorii de giudetul Buzĕŭ, sĕ încalece cu toțiĭ, aŭ datu in strejile nóstre; și dentr'acele cărți, și den gura Aproduluĭ aŭ înțĕlesŭ Stefan Vodă tóta povestea, și de fuga luĭ Costantin Vodă și de rădicarea Hrizicăĭ la domnie.

Stefan Vodă cu oștile sele era la Sărata; ĕră Racoți încă den munțĭ nu se pogorise. Ce nu era forĕ grije și la noĭ, sĕ nu vieântĕiu la noĭ sĕ-ne lovéscă acelu domnișoru până va pogorî Racoți cu oștile sele. Deciĭ, nesciindŭ nimică de Racoți la ce locu este, nu s'au suitu maĭ sus Stefan Vodă, ce aŭ stătutŭ pre câmpiĭ Buzeuluĭ treĭ dile, și într'aceleșĭ dile s'au pogoritu și Racoți cu oștile sele in șesu la Telejinu; și nedescalecatu bine âncă cu tótă taběra, 'i-aŭ și datŭ scire strĕjile luĭ cum sosescu Siĭmeniĭ la vadu, pedestrime și puscile. La mare tulburare și spaĭmă căduse Racoți, așa de grabă óstea sĕméța apropiată, și cu Stefan Vodă ânca neîmpreunatu; că acolo eraŭ sĕ se impreune oștile. Sĕ nu hie fostu unŭ capitanu de Nemțĭ a luĭ Racoțĭ, anume Gaudi, la cumpĕnă era sĕ hie facutu Siĭmeniĭ o poznă oștiloru Ungurescĭ. Ca, cum au auditŭ de la Ghergheță unde rădicasĕ pre acelu domnișoru capetele Siĭmeniloru și a Dărăbanilorŭ, de Racoți, cum este maĭ aprópe cu oștile luĭ, și âncă cu Moldoveniĭ nu s'aŭ impreunatu, au sfatuitu sĕ mérga sĕ lovésca ântĕiu pre Racoți. Cum le-aŭ spusŭ capetile sfatul, aŭ și inceputu a strigare toțĭ in tote părțile: «*haida, haida! la eĭ, la eĭ!*» neașteptându nice porunca, nice vreme, nice tocmală, și nice pre lûnga sine vre-o taběră, cum se cade uneĭ pedestrimĭ sĕ mérga; ce care cum putea maĭ nainte, cum ar hi la lucru gata; mânau bivoliĭ carĭĭ trageaŭ puștile totu in biciu; nice la unu locu âncă strânsă óstea; ce carĭĭ cum puteaŭ, bulucŭ dupĕ bulucu maĭ tare. Deciĭ, cum au sositŭ la vadul Telejinuluĭ, cum au inceputŭ a dare den sinețe, și de-o-data se stolĭau, până aru agĭunge și cele-alte bulucurĭ. Ĕră ce tocmală sĕ hie la o óste ce era ca unu roiu forĕ matcă; puscile cum aŭ sositŭ la apă, bivoliĭ, pre hirea sa, nadușițĭ și de căldură, ca era vară, și de ostenéla căiĭ pripițĭ, cum aŭ vĕdutŭ apa cum au năvălitu in apă preste ómenĭ, și au bagatŭ cu sine și puscile in apa.

Tote aceste socotindŭ Némțul Gaudi, Capitanul luĭ Racoți, aŭ imbarbătatŭ pe Racoți sĕ'și tocméscă óstea; ĕră elu singuru cu pedestrimea tótă Nemțéscă și cu puscile aŭ purcesŭ și aŭ statutu improtiva loru la vadŭ, și aŭ tocmitŭ pusc'le spre Siĭmenĭ, și aŭ inceputŭ a dare den puscĭ in Siĭmenĭ. Daŭ și Siĭmeniĭ

www.dacoromanica.ro

den puscĭ, câte maĭ rĕmăsese neintrate in apa, şi den sineţe. Ĕră nu fu zăbava, ce câtu s'aŭ apropietu óstea luĭ Racoţi, şi Gaudi capitanul le-au datŭ focu, cum dau Nemţii odata, au şi inceputĭ Sirmenĭĭ a se amestecare, şi Dărabaniĭ cu domnişorulu loru. Deciĭ, vĕḑêndŭ Racoţi tulburarea loru şi lucrurĭ fora temeiu, au şi inceputu şi pe den sus şi den gĭos a trecere óstea pen vaduri, şi indata au purcesu tóta pedestrimea Muntenéscă şi domnişorul lorŭ, cu calarimea de câta avea cu sine, in risipă. La fugă ce sporu sĕ hie pedestraşuluĭ inaintea calareţului; indată au agĭunsu Ungurĭĭ, calarimea. Nu era altă, fora dirépta osânda pentru faptele lorŭ, şi nu rĕsboiu sau vr'o apĕrare, ce dirépta meserniţă. Trupurile pe şleav zăceau pologŭ, şi spiniĭ pre de laturĭ plinĭ de trupurile loru, şi multe bulucurĭ âncă nesosite, pre carĭĭ cum îĭ agĭungeau, şi 'ĭ têmpinau; aşa zaceau pâna in Ploĭescĭ. Avut'au in acésta zarva Racoţi óste cu sine ca 12,000.

Luĭ Stefan Vodă, Racoţi, indată cum aŭ sositu la Telejin, dedese scire sĕ vie cum maĭ curând; şi au mersu intr'acea nópte cu óstea câteva césurĭ; ĕră totu n'au apucatu resboĭul; ce desdiminéţa ne-au timpinatŭ veste de risipa Sirmenilorŭ. Ce totu au maĭ mersŭ in urma luĭ Racoţi, carele cu tótă taběra sa purcesese indata dupĕ Muntenĭ; aprópe de Ploĭescĭ au stătutu Racoţi cu óste tocmită in doe părţĭ, şi Stefan Voda cu óstea sa pren miḑilocŭ trecêndu, au mersu de s'au adunatu cu Racoţi. La adunarea lorŭ au sloboḑitu tótă pedestrimea focul şi tunurile, şi apoĭ aŭ purcesŭ oştile spre otace. Ştefan Voda au avutu cu sine pânĕ la 5,000 de ómenĭ, şi fórte intr'alesŭ óste.

Totŭ intr'aceeaşĭ ḑi, dupĕ descălecatul luĭ Racoţi, aŭ pohtitu Racoţi pre Stefan Vodă la masă, veselu şi voiosu de isbânda ce aŭ făcutŭ. Cimpoĭeşul, cu cimpoile imbrăcate de urşinicŭ, la dvorbă cu ḑicaturĭ; şi apoĭ, dacă s'au maĭ veselitu, au pohtitu pre Stefan Voda pentru surlarĭ sĕ ḑică, şi au ḑisŭ şi surlariĭ.

Era lûnga Stefan Vodă unu Mârḑacu, anume Rusten Mârza, pre acela aŭ pohtitu Racoţi sĕ 'lu vaḑa; şi dacă 'l-au veḑutu omu sprintenu, cu zea imbracatu, şi cu cojocu de sobolĭ preste zea, că 'lu purta Stefan Voda bine, cum şi pre alţĭ slujitorĭ, abie de aŭ avutu la vre-o domnie in ţéra mila, cum au avutu la acela Domn. Pus'au pre Mârḑacu la masa Racoţi, şi au petrecutu in ḑioa aceea cu masa pâna aprópe de séra. A doua-ḑi au purcesu oştile pre Praova in gios pâna aprópe de Gergiţa. A treia-ḑi, luându veste Costantin Voda de risipa Sirmenilorŭ, au eşitu inaintea luĭ Racoţi cu 300 de ómenĭ; şi dupĕ adunare şi cu Constantin Voda, Racoţi au trecutu Praova pe podu, şi s'au aşeḑatu cu taběra, şi a sa, şi cu amêndoĭ domnĭĭ, la Gergiţă.

A doua-ḑi dupĕ descalecatul oştiloru, au facutu Racoţi masă mare, şi aŭ cinstitu pre amêndoĭ Domnĭĭ, elu singuru in capul meseĭ, den dirépta Stefan Vodă, ĭar dea-stinga Constantin Voda; boierĭĭ luĭ cu boierĭĭ amêndororu ţeriloru, vărstaţi; in fruntea tuturoru, Kemini Ianoşĭ, Hatmanul luĭ. Veĭ vedea cum inghite Racoţi marĭ şi inalte gânduri, cum s'ar vedea Craiu preste Craĭ, şi Domnu preste Domnĭ. Orbu noroculu la suişu, şi lunecosu de a stare pe locu, grabnicŭ şi de sîngu pornitoru la pogorişu. Tóte aceste privĭaŭ Turcĭĭ cu códa ochĭuluĭ aceste tovaroşĭĭ a ţeriloru acestora.

www.dacoromanica.ro

După acé tă petrecanie, Racoţi orônduindŭ pre Boroş Ianŏş cu 2000 de Unguri, şi Stefan Vodă lefecii seĭ, Leşi şi Moldoveni, sĕ mérgă in urma unde arŭ inţelege vre-o strinsóre de Sîmeni, orĭ de Darabanĭ, sĕ 'ĭ cerce. S'aŭ intorsŭ Racoţi la Ardél, şi Stefan Voda in ţéra, éră Constantin Voda la Bucurescĭ; şi atunce sĕ veḑĭ şi plata Sîmeniloru şi a Darabanilorŭ in tótă ţéra Muntenéscă de Constantin Vodă.

Câţi Sîmenĭ au rĕmasu de la resboĭul luĭ Racoţi, de la Telejinŭ, şi capetele lorŭ, n'au răbdatu multu in ţéra Muntenésca sé remâie; ce, unii aŭ trecutŭ Dunărea, ĭar alţiĭ câţi au rĕmasu n'au haladuitŭ de mórte nice unul; şi nu până la o vreme i-au certatu Constantin Voda, ce până la doĭ anĭ, unde şi se oblicea Sîman, sau Dăraban, îndata 'lu înţepa. Plinu era câmpul, şi pre lângă Bucurescĭ şi pre lânga alte orașe, de trupurile lorŭ înţĕpate; şi cum aducea pre cineva la divanu, saŭ forĕ divanu, şi striga: «*Dómne! ĭa, şi acesta aŭ fostŭ Sîmanu,*» în locŭ îlŭ înţĕpa: şi cine-lŭ aducea lua *plaşcă*, cum ḑicŭ Munteniĭ. Pâna într'atâta se suisĕ certarea lorŭ, câtŭ de pizmă unul pre altul gĭura că au fostu dărabanţŭ, şi in locŭ perĭa; se făceaŭ unora şi năpeşti, de pizmă, care den ómenĭ nu lipsesce nice-o-data; ce gĭuraŭ pentru dênsul alţĭ ómenĭ, de hăladuĭa; sau de striga: «*n'amŭ fostŭ, n'amŭ fostŭ dărăban,*» gĭuraŭ ceĭ ce-lŭ prindeau, şi in locu îlŭ înţĕpa.

Facut-au bogată dobândă ţereĭ Muntenescĭ Boroş Ianŏş, şi aĭ nostri; până şi la olatele cele Turcescĭ n'au haladuitŭ. Fost-aŭ in ceambuluri şi Resten Marza, de carele s'au pomenitu. Ce acolo aŭ rĕmasŭ, aprópe de Dunăre, têmpinându-se cu nesce slujitorĭ Muntenescĭ; lovise şi pre Ungurĭ Munteniĭ, la satŭ la Calugărenĭ, pre singurŭ Boroş Ianŏşĭ; ce apoĭ s'aŭ purtatŭ rĕŭ slujitoriĭ cu Stefan Voda.

După aceste tóte ce s'aŭ lucratŭ in ţéra Muntenéscă, aice domnia luĭ Stefan Vodă aŭ fostu in pace, de se póte ḑice că are casa aceea pace lângă care alta lipită de perete arde; aşa şi ţéra nóstră, nu se póte ḑice că aŭ fostŭ cu pace temeĭnică, când rĕutaţile den ţéra Leşésca şi den ţéra Căzăcéscă nu lipsĭaŭ.

Se radicase pre acele vremĭ unŭ tâlhariu, anume Detinca; carele aeve âmbla fŏră sieală in ţinutul Hotinuluĭ şi a Cernăuţilorŭ, şi poroncea satelorŭ. Decĭ, aŭ trimisu Stefan Vodă pre Bucĭocŭ Stolnicul cu o sémă de slujitorĭ, şi 'l-aŭ spartŭ, şi toţĭ ómenĭ i-au risipitu.

Şi totŭ într'acela anu au purcesŭ Hatmaniĭ Leşescĭ asupra Căzacilorŭ ĭérna, şi au pohtitu şi de la Stefan Vodă 700 de slujitorĭ, într'alesŭ, cu Voĭcehovski Căpitanul; şi n'au mersŭ Leşiĭ asupra luĭ Hmil Hatmanul; carele, perḑêndŭ nĕdejdea in Tătarĭ se-şĭ scóţa lucrurile la capŭ asupra Leşilorŭ, se lepădase de Tătarĭ şi se legase cu Moskul. Şi au făcutŭ Leşiĭ într'acea ĭérnă marĭ rĕutaţĭ, împreunaţĭ cu Tatariĭ şi cu aĭ nostriĭ, in ţéra Căzacéscă; şi închisese pre Hmil cu Moscaliĭ la unu locŭ, fórte forĕ-veste, şi puţin lucru de n'aŭ luatŭ taběra Moscaliloru şi a Căzaciloru. Éra o sémă de carĕ cu 24 de tunurĭ aŭ ruptŭ; şi acela geru şi vicol aŭ lovitu, câtŭ multă óste de âmbe părţile aŭ peritŭ de frigŭ; şi se pomenesce acelu rĕsboiu de-ĭ ḑicŭ *Drijipolia* până astăḑĭ.

La anul după aceste, âmplutu Georgie Racoţi, Cnézul de Ardél, de duhurĭ spre marĭ lucrurĭ, îndemnatu şi de Şveḑi, cariĭ se rĕdicase şi eĭ cu Carol Gus-

www.dacoromanica.ro

tav, Craĭul lorŭ, asupra Leşilorŭ cu óste, au începutu a se agĭungere cu Hmil, Hatmanul Cazacescu, sĕ hie in ţéra Leşésca Craiu Racoţi; şi de atuncĭ amblau solii, şi a luĭ Racoţi la Hmil, şi a luĭ Hmil la Racoţi.

S'au întunecatu sórele într'acelu anu, in luna luĭ Iunie, cu mare grózŭ, câtŭ perisĕ sórele nu puţinu, cu tóta lumina, tocma amĭaḑaḑi; şi mulţĭ ómenĭ, nesciindŭ a se ferire de întunecare ca aceea, şi privindu la sóre multu, au perdutŭ vederea in tótă viaţa lorŭ.

La anul dupĕ acésta, împreunatŭ Craĭul Şveḑescŭ cu Cnézul de Prusĭ, domnul de Brandeburg, cuprinsĕse tótă craiea Leşéscă, scaunele amêndoĕ, şi Varşavul şi Cracăul, înfrângêndŭ cu rĕsboĭul de faţa pre Craĭul Leşescu cu tótă óstea luĭ; dupĕ care isbândă Şvedul, cum s'au ḑisu, cuprinsĕse maĭ tóta ţéra Leşéscă; şi i se închinasĕ şi Hatmanii Leşescĭ, neavêndu încotro maĭ lua; că dentr'acolea Şvedul, dencóce Hmil Hatmanul cu oştile Cazăcescĭ, şi cu câţi-va Voevoḑĭ Moskicescĭ. Craiul Leşescŭ, Cazimir, eşisĕ den ţéra sa in ţéra Nemţéscă; n'ar hi gânditŭ nime sĕ ésă crăia Leşéscă de subt cumpĕna ca aceea. Éră aceste lucrurĭ, cine va vrea sĕ scie maĭ deamăruntul, sĕ le cerce la Hronograful lorŭ. Noĭ ne întórcemŭ la ale nóstre.

Dacă aŭ vĕḑutŭ Craĭul Şveḑescŭ că elŭ sĕ stăpânésca o craie preste mare, cum este Şveḑéscă, şi alta dencóce de mare, cum este craiea Leşésca, nu este in putinţă, şi némurile osebite şi den lege, şi den obiceiurĭ, şi Hatmaniĭ Leşescĭ âncă îndată 'l-aŭ parăsitŭ şi s'aŭ datŭ spre Nemţĭ, au îndemnatu pre Racoţi, Cnézul Ardéluluĭ, numaĭ sĕ vie asupra Craieĭ Leşescĭ; şi cu acea solie aŭ trimisŭ Şvedul şi la Hmil Hatmanul. Decĭ, Racoţi au statutu spre gătire cu oştĭ, trimiţêndŭ şi la Domnĭ in ţéra Muntenéscă şi aice la Moldova. Decĭ, Hmil Hatmanul aŭ pornitu 20,000 de Căzacĭ cu Anton Polcovnicul într'agiutoru, şi Costantin Vodă, Domnul Muntenescŭ, pre Odivoeanul, Capitanul seu, cu 2000 de ómenĭ; éra Stefan Vodă, Domnul Moldoveĭ, pre Grigorie Habaşescul, Sardariul seŭ, şi cu Frătiţa, Căpitanul de Falciŭ, ĭar cu 2000 de ómenĭ; şi s'au adunatŭ aceste oştĭ, şi a nóstre, şi Muntenĭ cu Căzacĭ, la Cernăuţĭ, şi aŭ intratu in ţéra Leşéscă pre la Sniatin.

Racoţi, trăgêndŭ óstea preste munţĭ, aŭ pogorîtŭ in ţéra Leşéscă pre la Strêĭ unde şi aceste oştĭ, Căzacescĭ, Moldovenescĭ şi Muntenescĭ, i-au eşitu înainte; şi de la Strêĭ aŭ luatŭ pre subt munţĭ cu tóte aceste oştĭ, mergêndu îndată la Cracăŭ, la scaunul craieĭ Leşescĭ, care oraşu era cuprinsu de Şveḑĭ; şi luându Cracăul oraşul, Racoţi, pre séma sa, au purcesu spre Varşav; şi acolo s'au împreunatŭ cu Craiul Şveḑescu. Spunu de Craĭul Şveḑescu sĕ hie ḑisu, dupĕ ce aŭ vĕḑutŭ óstea Unguréscă: «Nu veĭ stăpâni pre Leşĭ cu acésta óste.»

Impĕratul Nemţescŭ, vĕḑêndŭ nevoĭa Leşiloru de Şveḑĭ, şi Craiul de Danie aşijderea temêndu-se de puterea Şveḑilorŭ sĕ nu créscă pâua într'atâta, au statutŭ la unŭ sfatŭ amêndoĭ sĕ nu lesă craiea Leşésca sĕ o cuprinḑa Şvedul; şi îndată Craĭul de Dania aŭ întratu cu oştile séle în ţéra Şvedului; şi Imperatul Nemţescu aŭ datu Craiuluĭ Leşescu agiutoru. Decĭ, numaĭ ce i-au cautatu Craĭuluĭ Şveḑescŭ a lasare pe Racoţi în ţéra Leşéscă, şi elu a mergere a'şĭ apĕrare ţéra sa; apoĭ şi Racoţi ce au paţitu în ţéra Leşésca, nu vomu lungi maĭ multu, numaĭ, scrie unu historicu a loru, anume Topeltin, de ḑice pre

www.dacoromanica.ro

scurtu aşa: «Ce au petrecutŭ Leşiĭ de Racoţi, sĕ scrie Leşiĭ; ĕră la ce au so itu Ardélul den ceste âmblete a luĭ, noĭ o mie de anĭ sĕ plângemŭ cu lacrimĭ.»

Leşiĭ, cum aŭ lipsitŭ Craĭul Şveḑescŭ de lângă Racoţi, îndată s'aŭ îmbărbătatŭ şi Hatmaniĭ loru, şi Cernevski Voevodul, şi âncă puţină óste avêndŭ la unŭ locŭ o aŭ lăsatŭ cu carele; şi numaĭ cu călarimea, sprintenŭ, s'aŭ făcutŭ a fugire de Racoţi, până 'l-au trasu cu oştile luĭ aprópe de Litfa. Decĭ, aŭ ăritu, şi 'i-aŭ luatŭ dosulŭ; şi aşea Racoţi, vĕḑêndu-se înşelatŭ, aŭ lăsatŭ pre Gaudi, Căpitanul seu cu o sémă de pedestrime, şi la unŭ oraşŭ anume Briscea-Litovsca, ĕra elŭ s'aŭ întorsu înapoĭ, cu Leşiĭ în spinare la tóte conacele; dedese Leşiĭ scire şi la Hanul, şi purcesĕse şi Hanul cu tótă óstea luĭ asupra luĭ Racoţi. Aŭ perdutu Racoţi sarita curênd; însĕ, nădĕjduĭa Căzacilorŭ, cariĭ, dacă 'l-au adusŭ până la Meji-Boj în Podolia, la unŭ Târguşorŭ, aŭ stricatŭ tóte podurile pre urma sa; şi de acolo aŭ plecatŭ şi aĭ nostri, şi Munteniĭ, fuga la Nistru; şi aşa aŭ căḑutu Racoţi pre mânele Leşilorŭ, cerşîndu'şĭ de la dênşiĭ viaţă cu rĕscumpĕrare, de douĕ milióne sĕ dea Leşiloru banĭ; pentru care banĭ lăsândŭ Leşiloru zălogu pre Apafi, fratele Cnézuluĭ, ce aŭ fostŭ acmu Cnéz în Ardélŭ, acmu apropiindu-se Hanul cu oştile aŭ făcutŭ creştinesce luĭ Racoţi Leşiĭ: 'l-aŭ luatu şi 'l-au sloboḑitŭ în ţéra luĭ; ĕra óstea luĭ, rĕmasĕ cu Kemini Ianŏş, tótá au mersu în robia Crîmuluĭ. Spunŭ de nesce stéguri de catane, că cu năvală prin Tătarĭ 'şĭ-aŭ făcutŭ cale şi aŭ hălăduitŭ. Ĕră maĭ 'nainte de aceste têmplărĭ, Nemişiĭ de Ardélŭ se rupsese de la Racoţi, foră voĭa luĭ, năzuindŭ la ţéra lorŭ pre aice pren ţĕră, pre la Câmpul-Lungu, de cariĭ dându scire Racoţi la Stefan Vodă, aŭ trimisŭ Stefan Vodă în Câmpul Lungu de le-aŭ ţinutu calea. Mare osândă pre ómenĭ! câţĭ s'aŭ topitu atuncĭ Ungurĭ în ţĕră la noĭ în munţĭ! Zalogul care s'aŭ pomenitŭ maĭ sus, datŭ Leşiloru de la Racoţi, aŭ şeḑutŭ până aŭ muritŭ în Liov, şi baniĭ n'aŭ maĭ luatu Leşiĭ.

Nu s'au pomenitŭ de prada Leşiloru în ţéra Unguréscă. Când Racoţi âmbla pren ţéra Leşéscă, spre Litfa, ĕră Lĭubomirski, cu 4000 de Leşĭ, aŭ întratŭ în ţera luĭ Racoţi, şi multe târgurĭ şi sate au arsu.

Intr'acestu anŭ 'şĭ-aŭ sfĕrşitu şi Hmil, Hatmanul Căzăcescŭ, ḑilele séle; începĕtura şi isvorul a tóte rĕutaţiloru acestoru părţĭ de lume, a multe ţĕrĭ, cetăţĭ, stingere şi risipă. Purcesese cu óstea sa în întimpinarea luĭ Racoţi, înţĕlegêndŭ la ce slabiciune au sositu, biruitu fiindu de Leşĭ, şi de Hanul cum aŭ mersŭ asupra luĭ. Ce nu se scie cu ce gândŭ mergea şi elŭ, că spunŭ că scărşca în dinţĭ bolnavu Hmil, în taběră, şi ḑicea: «Oh! de mĭ-ar da Dumneḑeu pre mâna me pre acelu câne scurtu!» Aşa suntŭ Căzacii la tovaroşie de nădejde; ce curênd într'acele ḑile au muritu Hmil Hatmanul, în taběră, precum s'au pomenitu.

Peste voĭe era Turciloru acésta mălţare a luĭ Racoţi, câtŭ acmu poftĭa sĕ ă la Craia Leşéscă, şi împreunarea luĭ cu aceste douĕ domnĭ, de Moldova şi de ţéra Muntenescă; şi era la Turcĭ lucrurĭ slabe; Impĕratul încă tênĕrŭ; 'l-aŭ sfătuitŭ capetele, o sémă, şi au alesu pre Kĭuprilăul, omu cu fire tare şi vrăjaşĭ, şi au grăitu mumeĭ Impĕratuluĭ, de nu se va pune unŭ omŭ ca acela

www.dacoromanica.ro

Ispravnicŭ Impĕrăţieĭ, Ardélul, Moldova şi ţéra Muntenéscă suntŭ eşite de subt mâna Impĕraţieĭ. Decĭ, cum au statutu Kĭuprilăul Viziru, cum au luatŭ pre sine tóte, şi ântêiu au stătutu dupĕ lucrurĭ den casă a aşeḑare, şi a lamurire lefele cine câtu ĭa foră ısprava de la Impĕrăţie, pre mulţĭ din capete omorîndŭ; şi apoĭ aşeḑându aceste tóte, au pusu gândŭ rĕu pre Racoţi şi pre aceste douĕ Domnĭĭ.

Stefan Vodă, vĕḑêndŭ patima şi risipa luĭ Racoţi, şi temêndu-se de Hanul că era în sus, aŭ purcesu den Iaşĭ la Sucévă: şi de atuncĭ, den césŭ în césŭ astepta şi asupra sa primejdıe. Şı Hanul, dupĕ ce aŭ luatŭ tótă óstea luĭ Racoţi în robie, şi tóte capetele Ardéluluĭ, şi pre Kemeni Ianŏş, Hatmanul luĭ Racoţi, între carĭĭ den boĭerĭĭ Ardéluluĭ aŭ fostŭ şi Apafi Mihaĭ, carele acmu pre urmă aŭ fostu Cnéz Ardéluluĭ; trimisese Hanul doĭ Agı marĭ aĭ seĭ, unul la Impĕrăţie, ca sĕ scie Impĕrăţia de isbânda luĭ, şi altul la Stefan Vodă, cu poroncă sĕ ésă înaintea Hanuluĭ la Ţuţora; şi aŭ luatŭ, cu acea spaĭmă, de la Stefan Vodă câte-va pungĭ de banĭ Hanul, şi aŭ trecutŭ spre Krîm pre la Orheiŭ şi pre la Lăpuşna. Stefan Vodă, dupĕ ce aŭ trecutŭ Hanul, aŭ venitŭ în Iaşĭ.

Tótă povestea de Stefan Vodă şi de Constantin Vodă se scia la Impĕrăţie, cum suntŭ la sfatŭ cu Racoţi una, şi cum i-aŭ datŭ asupra Leşilorŭ óste; Éră Leşiĭ cu laudà mare asupra ţĕreĭ, şi Căzacĭĭ aşijderea pentru mórtea luĭ Timuş. Vizirul singur se gătĭa asupra luĭ Racoţi, şi la Domnĭĭ dentr'aceste doĕ ţĕrĭ trimisese poroncă pre unŭ Agă mare de la Impĕrăţie, anume Uzun Ali Beiŭ (ḑicŭ de acestŭ Turcŭ că era capŭ mare la Turcĭ, şi cu sfatul luĭ s'aŭ alesŭ la Vizirie Kıuprıiăul, şi apoĭ de Kĭuprilăul aŭ peritŭ), întrebândŭ pre Domnĭ, apucase-vorŭ eĭ sĕ mérgă amêndoĭ asupra luĭ Racoţi cu oştĭ, sĕ facă slujba acésta Impĕrăţieĭ, sĕ se curaţéscă de faptele séle şi de amestecaturĭ ce avuse cu Racoţi? Şi atuncĭ spunŭ că socotise Kıuprilăul sĕ scóţa pre Vasilie Vodă den Edicula, sĕ'lŭ puĭe Craiŭ în Ardél, în locul luĭ Racoţi; care lucru nu scimŭ cum ar hi fostŭ pentru lege; éră puterea ce nu lucréză? Care poroncă, dacă aŭ venitŭ la Stefan Vodă aice, şi pre atuncĭ purcesese Stefan Vodă la munte, sĕ alégă locŭ de mônăstire, care se chĭamă Caşinul; den Răcacĭunĭ m'aŭ trimisŭ pre mine în ţéra Muntenéscă, sfatuindu-se cu Constantin Vodă ce rĕspunsŭ vorŭ da, viindu-le amêndurorŭ o poronca, şi la unu prepusŭ fiindu amêndoĭ la Impʸraţie, şi amêndoĭ Domnĭĭ tocma într'unu chipu de primejdie aprópe. Éră nestatătóre şi lunecóse firile ominescĭ, la greŭ şi la nevoıe cineşĭ de sine sĕ stea, şi apoĭ şi unul şi altul maĭ lesne peru, şi nice şi era altă putere; silıa sĕ ésă care de care maĭ bunŭ, cu primejdia altuĭa, la Impĕraţie.

Nu s'aŭ apucatŭ de acela sfatŭ Constantin Voda cu Stefan Voda; ce âncă se temea sĕ nu ésă ceva de la dênsul, sĕ vĕdéscă la Impĕraţie Stefan Voda. Ce aŭ rĕspunsŭ: «cum arŭ socoti Dumnéluĭ, fratele nostru, maĭ bine, aşa sĕ rĕspunḑă luĭ Uzum Ali Beiŭ, şi sĕ ne facă ıscire pre acea cale se rĕspundemu şi noĭ. «Au priceputŭ Stefan Voda îndată îndoita inima a luĭ Constantin Vodă şi meşterşugul, şi au scrisŭ la Uzum Ali Beiu cum elu este gata pe tótă po-

www.dacoromanica.ro

ronca Impĕrătéscă; unde va hi voïea Viziruluĭ, acolo va merge cu tótă óstea sa. Insĕ, nu era acestŭ respunsŭ den tótă inima.

Constantin Vodă s'aŭ apucatŭ îndată de pungĭ, sĕ'şĭ tocméscă domnia cu baniĭ, că era averea luĭ Mateĭ Vodă neclătită încă cu multe pricinĭ la Impĕrĕţie, ţicêndŭ: că elŭ n'aŭ sciutŭ viclenie, nicĭ n'aŭ luatŭ Domnia cu sabia saŭ cu oştĭ strĕine, ce 'l-aŭ alesŭ ţéra dupĕ mórtea luĭ Mateĭ Vodă, şi elŭ de marĕ silă a luĭ Racoţi şi a luĭ Stefan Vodă, temêndu-se de dênşiĭ, aŭ datŭ puţiná óste, carii nice'şĭ eraŭ Munteniĭ, ce mărgineniĭ de Moldova; şuvăia sĕ hălăduéscă de scârba lorŭ; şi cu de aceste silĭa sĕ'şĭ tocméscă domnia.

Viziĭrul, dacă aŭ vĕţutŭ că nu se apucă eĭ sĕ se sfădéscă cu Racoţi, şi nu va face nimică cu acésta, aŭ stătutŭ asupra Domniloru, numaĭ sĕ vie sĕ sĕrute póla Impĕrăţieĭ, de Domnie, şi sĕ'şĭ mérgă ĭar la Domnie. Atunce s'aŭ apucatŭ Stefan Vodă la Uzum Ali Beiŭ că va merge de-odată, pe de altă parte gĭuruia tótă averea sa, numaĭ sĕ'lŭ erte Vizirul de venitŭ la Ţarigrad; şi aceea apoĭ aŭ mâncatŭ capul luĭ Uzum Ali Beiŭ. Că Domniloru aşa aŭ răspunsŭ Vizirul: că de arŭ âmple unul câte o casă plină de galbiniĭ de aurŭ, nu se póte acestŭ lucru ca sĕ nu vie aice; şi de vorŭ veni, ĭar Domniĭ vorŭ hi. Éră de nu va veni, Stefan Vodă, într'unŭ césŭ voiŭ pune în locul luĭ pre acesta, arătândŭ pre Ghica Vornicul, care era Kapikihae luĭ Stefan Vodă la Pórtă. Spunŭ de Ghica Vornicul cum ar hi ţisŭ Vizirul acestĭ cuvêntŭ, elŭ aŭ şĭ alergatŭ de aŭ sĕrutatŭ póla Viziruluĭ.

Éră câtŭ putemŭ înţelege den mulţĭ şi den multe lucruri pre urmă adevĕrîle, de ar hi mersŭ Stefan Vodă la Pórtă, Domn ar hi eşitŭ ĭar, că era Kĭuprilăuluĭ cu maĭ mare veste sĕ aducă pre Domniĭ la póla Impĕrăţieĭ, pre carĕ'ĭ ţinea Impĕrăţia la prepusŭ de hainie. Spunŭ de Vasilie Vodă că avea marĕ grije că va veni Stefan Vodă la Pórtă; şi în taĭnă: «*Sĕ nu'lŭ maĭ aducă dracul aice.*» Insĕ, cu anevoïe este a mergere de bunĕ voïe la grije, şi cumpăna vieţeĭ, sciindu-se la atâte amestecăturĭ, şi avêndŭ acolo la Pórtă atâţia părişĭ Grecĭ, cărora se luasĕ totŭ ce aŭ avutŭ la începutul domnieĭ luĭ, şi mulţĭ aŭ şi peritŭ; că s'aŭ ţăcutŭ la începutul domnieĭ acesteĭa marĭ jacurĭ la ómenĭ strĕinĭ de ómeniĭ luĭ, ales la Grecĭ.

Incepusĕ Stefan Vodă, şi se lucra tare mŏnăstirea Caşinul; ĭar la anul dupĕ urditul eĭ, 'i-aŭ venitŭ mazilie, viindŭ Ghica Vodă Domnŭ în scaunul ţĕreĭ, şi luĭ Stefan Vodă mazilia; însĕ, maĭ nainte cu câte-va lunĭ luĭ Constantin Vodă 'i-aŭ venitŭ mazilia, cu Mihnea Vodă în ţéra Muntenéscă.

Domnia luĭ Stefan Vodă fost-aŭ cu mare bişugŭ ţĕreĭ; în toţĭ aniĭ domnieĭ séle, care aŭ trăgănatŭ tocma şepte anĭ, în pâne, în vinŭ, în stupĭ şi în tóte mare ródă. Omŭ deplinŭ, capŭ întregŭ, fire adâncă, câtŭ poţĭ ţice că nascŭ şi în Moldova ómenĭ. La învĕţăturile soliilorŭ, a cărţilorŭ la rĕspunsurĭ, am auţitŭ pre mulţĭ mărturisindŭ sĕ hie covêrşindŭ pre Vasilie Vodă. Mesele şi petrecăniile acesteĭ Domniĭ abĭe la vre o domnie sĕ se hie prilejitŭ, nu fără marĭ desfrânăciuni la lucrurĭ preste mĕsură a curvieĭ. Slujitoriĭ mila şi cinstea care aŭ avutŭ la acéstă domnie n'aŭ avutŭ nice la o domnie; éră cum 'i-aŭ mulţămitŭ luĭ slujitoriĭ la mazilie, ceti-veĭ maĭ gĭos la întratul Ghicăĭ Vodă în ţĕră, şi la eşitul luĭ Stefan Vodă den ţéră, spre ţéra Unguréscă.

www.dacoromanica.ro

Eşirea luĭ Stefan Vodă den ţéră aŭ fostŭ în anul 7165; tocmaĭ pre vremea aceea 'i-aŭ venitŭ mazilia, pre ce vreme aŭ scosŭ şi elŭ pre Vasilie Vodă den scaunŭ.

CAP. XIX.

Domnia Ghicăĭ Vodă.

Domnia Ghicăĭ Vodă cum s'aŭ prilejitŭ, s'aŭ pomenitŭ la domnia trecuta: că fiindŭ Kapikihae la Pórtă, aŭ eşitŭ la domnie; éră aice în ţéră, den ḑilele alt̆orŭ Domnĭ, neguţitoria ţiindŭ până la Vasilie Vodă, şi fiindŭ de unŭ némŭ cu dânsul, Arbanaş, 'l-aŭ trasŭ Vasilie Vodă la curte, şi de-odată la boĭerĭĭ maĭ de gĭos, apoĭ la Vornicia cea mare de ţéra de gĭos aŭ agĭunsŭ; şi ţiindu'lŭ Vasilie Vodă de credinţă, 'l-aŭ trimisŭ la Pórtă Kapikihae, vĕḑĕndu'lŭ omŭ contenitŭ la tóte, şi scumpŭ, cum se cade fie când Kapikihaeĭ sĕ hie. Şi aşa au stătutŭ de tare cu Vasilie Vodă, cum până la vremea ce s'aŭ luatŭ cetatea Suceveĭ cu dómna luĭ Vasilie Vodă, la tóte rescólele acele, la pribegiĭ câte se prilejise luĭ Vasilie Vodă, de aŭ eşitŭ în doŭĕ rônd̆urĭ den scaunŭ, şi dupĕ smintéla şi în ţéra Muntenéscă cu Căzacĭĭ, totŭ aŭ ţinutŭ domnia luĭ Vasilie Vodă nestricată la împĕrăţie, până ce aŭ sositŭ Stefan Vodă la Roman, dupĕ isbânda de la cetatea Suceveĭ.

Atunce, trimiţêndŭ Stefan Vodă pre Stamati Postelnicul cu câţĭva boĭerĭ de ţéră sĕ'ĭ isprăvéscă stégŭ de domnie; şi de aice pre Grigoraşco, fecĭorul Ghicăĭ Vodă, îlŭ trimisĕse la inchisóre in ţéra Ungurésca. Decĭ, elŭ n'aŭ maĭ avutŭ ce face împrotiva uneĭ ţerĭ; şi audindŭ de fecĭoru'şĭ căĭ la închisóre, aŭ stătutŭ şi elŭ cu boĭerĭĭ luĭ Stefan Vodă, şi aŭ venitŭ şi elŭ cu alţĭ boĭerĭ în ţéră, şi cu Aga celŭ ce aŭ adusŭ stégŭ de Domnie luĭ Stefan Vodă.

Stefan Vodă, socotindŭ ĭar acea socotélă ce socotise şi Vasilie Vodă, in Ghica Vornicul, cum este omŭ de Kapikihaĭe, neavêndŭ gândŭ sĕ pótă eşi unul ca dênsul la Domnie, 'l-aŭ făcutŭ de casa sa, cu o nepótă a sa, fata Sturziĭ Vorniculuĭ. dupĕ fecĭorul luĭ, Grigoraşcu Postelnicul; şi dupĕ ce s'aŭ încuscritŭ cu Ghica Vornicul, pre fecĭorul luĭ 'l-aŭ boĭeritŭ cu Agia, éră pre Ghika bĕtrânul 'l-aŭ trimisŭ la Pórtă ĭar Kapikihae. Şi aŭ fostŭ pre trebile luĭ Stefan Vodă până ce i-aŭ venitŭ mazilia, chemându'lŭ Vizirul Kĭuprilăul la sĕrutarea pólei Impĕrătescĭ, cum s'aŭ pomenitŭ maĭ sus; şi necutezându Stefan Vodă a mergere la Pórtă, aŭ datŭ Ghicăĭ Vorniculuĭ Domnia.

Purces'aŭ Ghica Vodă spre ţéră cu doĭ Agĭ marĭ, den carĭĭ era unul Musaipŭ la împĕrăţie; şiântêiŭ pre Ismail Aga 'l-aŭ trimisŭ, carele apoĭ au căḑutu Agă Spahiilorŭ Skimnicéuşŭ. Stefan Vodă âmbla legănându-se încotro va lua, că eraŭ unĭĭ de îlŭ sfătuĭaŭ sĕ mérgă la Căzaci. Ce acela sfatŭ era fără temeiu, că nu socotĭa că de acolo Vasilie Vodă, cuscru fiindŭ luĭ Hmil, nu s'aŭ pututu pune in picĭóre cu agĭutorŭ de la Hmil, până au stătutŭ cu gândul numaĭ sĕ purcéḑă spre Racoţi, de la care avea cărţi cu gĭurămêntŭ sĕ nu lase unul pre altul până vorŭ ave o pâne sĕ o împartă.

www.dacoromanica.ro

Aice caută ce mulţămită aŭ avutŭ Stefan Voda de la slujitoriĭ seĭ ceĭ mi-luiţĭ. La Podul Ilóeĭ când era Stefan Vodă, toţĭ s'aŭ rădicatŭ sĕ jăcuéscă carele domnescĭ; şi sĕ nu se hie prilejitŭ Grigoraşko Aga, fecĭorul Ghicăĭ Vodă, arătandu-le marĭ certărĭ, n'aru hi hăladuitu de aicea, că strigaŭ: «*lefe, lefe sĕ ne dea!*» Acea mulţămită aŭ făcutu atuncĭ luĭ Stefan Voda slujitoriĭ, pentru mila, care nice la o domnie aşa n'aŭ avutŭ, cum aŭ avutŭ de la Stefan Vodă.

De la Tĕrgul-Frumosu Stefan Voda dăruindŭ cu unu surguciŭ domnescŭ pre Grigoraşco Aga, 'l-au întorsŭ cu slujitoriĭ la Iaşĭ; ĕră elu, mergêndŭ pre la Bucĭulescĭ, la Comanescĭ aŭ intratu prĭn munţĭ in ţéra Unguréscă. Ĕră Ghica Vodă, peste puţine ḑile, aŭ intratŭ in Iaşĭ, totŭ într'acel anŭ 7165, marĭ 'naainte de Paşce cu o septĕmână.

Intr'acelaşĭ anu, Kĭuprilaul Vizirul, purceḑêndŭ asupra Ardéluluĭ, aŭ trimisŭ poroncă şi la Hanul sĕ încalece. Era in Bugégŭ Hanul; şi încă bine neaşeḑatŭ Ghica Voda, stândŭ îndată dupĕ gatire de óste, că'ĭ venise şi luĭ poroncă sĕ încalece cu tótă ţéra, venit'au veste cum Stefan Vodă trece munţiĭ cu óste in ţeră. Şi viindu întinsu, au statutu cu tabera den-sus de Roman, la Şaboanĭ; eră ore Tâlmaciu Paharnicul îlu trimisese cu strĕjĭ spre Tĕrgul-Frumosu. Cu puţine ḑile mai-nainte de acésta veste cu Stefan Voda, au peritŭ Grumeza Capitanul, de Ghica Voda.

Precum era Ghica V dă plecatu spre sânge cu mare contenire, 'l-amŭ cunoscutu aicĭ; că era câteva carţĭ a o séma de boierĭ prinse la mânu lui, cu care carţĭ chemau pre Stefan Voda sĕ vie; că avêndu Stefan Vodă mare prietenie cu Sefer-Gazi, Vizirul Hanuluĭ, carele de multe orĭ îi scria, ḑicêndŭ: «Ce porţĭ grije de mazilie, au aşa de neputernicĭ ţĭi tu pre Hanii Crîmului, că de aru vrea sĕ ţie pre vre-unu Domnu subt aripa sa, au nu 'l-aru pute ţine şi peste voĭa altora?» Şi aşa, atunce pre Stamati Postelnicul au poroncitŭ la Stefan Voda, îndata cum va trece Hanul pren ţéra Muntenéscă, elŭ sĕ vie in scaunŭ. Ĕra ce le este loru a batere jocurĭ pre creştinĭ! Şi aşa viindŭ Stefan Vodă, in nadejdea lui Sefer-Gazi Aga, şi Racoţi vĕḑêndu asupra sa greul ce'ĭ venia, era bucurosu sĕ se turbure ţĕrile aceste in vr'unu chipŭ.

Ghica Voda îndată aŭ răpeḑitu pre Stamati Postelnicul la Hanul, măcar ca era o carte a lui la Stefan Voda scrisă, prinsa de Ghica Vodă, că venisĕ Stamati deḑ-curênd de la Crîm, i-au giuratu ca nu are nice unu bănatŭ; ce ĭar pre dênsul nădejdea lasă sĕ tocméscă aceste lucrurĭ. Au mersŭ Stamati Postelnicul, şi au statutu la Sefer-Gazi Aga, Vizirul Hanului, şi aŭ scosŭ pre ungiu Şerim-Beiŭ cu óste aice împrotiva luĭ Stefan Voda. Nu vrea Sefer-Gaḑi A a; ce i-au rĕspunsu Stamati Postelnicul, şi i-au aratatu mare stricăcĭune ţĕreĭ de se va face într'altu chipu. Ce şi agiutorul era ciudatu, ca venise Şerim-Beiu cu vr'o 300 de Tatarĭ, şi nice la puţin rĕsboiŭ ce au fostu la Strunga, n'au fostu, nice s'au apropiatu.

Ghica Vodă, dupĕ ce au răpeḑitŭ pre Stamati Postelnicul la Hanul in Buegu, şi vĕḑêndu apropierea luĭ Stefan Voda, au purcesu spre Ţuţora; şi peste puţine ḑile s'au împreunatu cu Şerim-Beiu la Ţuţora, făgăduindu şi Hanuluĭ şi luĭ, pentru ostenéla luĭ, darurĭ. Au purcesu Şerim-Beiŭ in frunte, şi Grigoraşco V à, fecĭorul Ghicăĭ Voda, şi mergêndŭ tótă nóptea aceea aŭ sositu pre a-

www.dacoromanica.ro

médadi, a doua ḑi, spre Târgul-Frumosŭ. De la Podul-Ilóeĭ strejile ce trimisése înainte Grigoraşko Vodă aŭ datŭ de straja luĭ Stefan Vodă in Crivescĭ, cu care era Tâlmaciu Paharnicul.

Aŭ simţitu Talmaciu că vine óstea, şi au silitu sĕ nu se arăte elu cu óstea sa, ce de dupĕ nesce piscurĭ au purcesu spre Strunga; éră ce au fostŭ ómenĭ maĭ sprintenĭ aŭ venitu la podeţu, pre drumul carele vine de la Târgul-Frumosŭ la Roman; şi acolo, până a sosire şi aĭ nostri cu óstea, de'ântêiu voróva, apoĭ aŭ începutŭ aĭ nostri sfada. Éră dentr'acea voróvă d'ântêiu, venise la urechile luĭ Şerim-Beĭŭ, că este vicleşugŭ; pentru aceea nece'şĭ s'aŭ apropietŭ de óste. Se îngroşase lucrul şi şéga când au stătutŭ a sosire stégurile oştiĭ nóstre, şi pe vr'o 100 de Tatarĭ, ca pre maĭ mulţĭ nu'ĭ lăsa Şerim-Beĭŭ; şi la harţul acela, de aĭ nostri aŭ caḑutŭ cu calul Gavrilţa, Agă pre atuncĭ de Dărabanĭ, şi-lŭ apucasĕ harţul luĭ Stefan Vodă Ce aŭ săritu nesce Tatarĭ, şi de aĭ nostri o sémă, şi 'l-aŭ scosŭ, éră cu greĭ rană in capŭ şi la o mână cu scădere la degite. De aĭ lorŭ încă s'aŭ rănitŭ câţi-va, den carĭ rane aŭ şi muritŭ uniĭ. Éră dacă s'aŭ apropiatŭ stégurile Ghicaĭ Vodă şi Tătarĭi, n'aŭ maĭ stătutŭ nice harţul lorŭ, nice Tâlmaciŭ Păharnicul cu stégurile, ce au plecatŭ fuga spre Şkeie; şi acolo, aprópe de Şkeie, s'aŭ întorsu o sémă de oştenĭ de a luĭ Stefan Vodă, şi nesce Ungurĭ ce fusese cu Tălmaciu Paharnicul; şi la acelŭ întorsŭ a loru aŭ peritu vr'o 30 de ómenĭ de aĭ nostri, gonaşĭ, ce eraŭ maĭ in frunte, şi aŭ apucatŭ şi viĭ, şi i-aŭ dusu la Stefan Vodă unde era cu taběra, la Sabaóni.

Cum aĭ oblicitu Stefan Vodă den limbi ca este adevěratu Şerim-Beĭu singuru cu capul sĕu, n'au statutu; ce nesce Nemţi ce avea, vr'o 80 pedestrime, i-au trimisu la vadu la Siretu sĕ apere vadul; éră elu singurŭ cu óstea călare au plecatu fuga; şi de atuncĭ n'au mai vĕḑutu Stefan Vodă, in tótă viaţa sa, Moldova.

Aŭ sositŭ la Siretu şi Grigoraşco Vodă cu tótă óstea Ce nu avea cum trece îndată Siretul, că era mare; şi se vedea in ceea parte şi pedestrimea; carĭi, dacă au auḑitu că aŭ fugitu Stefan Vodă, ei s'au apropietŭ de Siretu şi s'au închinatu la Grigoraşco Vodă; pre carii apoĭ Ghica Vodă bĕtrânul pre toţi i-au datŭ in robia Tatariloru, luĭ Şerim-Beĭu; care fapta necreştinésca nime nu o laudă; şi multŭ aŭ stătutu fiul sĕu, Grigoraşco Voda, sĕ nu se facă unu lucru ca acela, cu nesce ómeni închinaţĭ foia rĕsboiu, şi creştinĭ; ci n'au avutŭ ce face; şi daca au venitu in Iaşi, Ghica Vodă, au maĭ omoritu pre nesce Vornicei a luĭ Stefan Vodă, forĕ de nice o vina, numaĭ cacĭ i-au fostu slugĭ.

Şi cu aceste fapte au eşitu Ghica Vodă vĕrsatoru de sânge, la vêrsta bĕtrâneţeloru ce era; şi aşa, mântuitu de Stefan Voda, aŭ statutu dupĕ gatîre de óste, şi împreună cu Hanul au purcesu cu óstea, ca 7000 de ómenĭ, pen ţéra Muntenéscă; şi de acolo, împreună cu Hanul avea şi Hanul 2000 de Căzacĭ, cu Hanenco Polcovnicul, au intratu in ţéra Braşeuluĭ. Acole au eşitu şi straja den Braşeŭ, şi i-au lovitu Tătariĭ fora-veste, câtu pâna in Braşeu abĭa de au scapatu cine-va dentr'acea straja [1]

Pre unde amu intratu in ţéra Ardéluluĭ, prin mḑlocul munţiloru, era o palancă de zidŭ, şi trasu zidul den ripa unuĭ munte până in ripa altui munte;

www.dacoromanica.ro

acolo sĕ hie pusŭ niscaĭ pedestrime Ungurĭĭ, fĕră vĕrsare de sânge n'arŭ hi fostŭ intratul nostru. Ce, când amŭ sositŭ noĭ, amŭ aflatŭ pălanca şi locul acela pustiiŭ de ómenĭ. Aŭ ḑisŭ Hanenco Polcovnicul: «O, Dómne, cum n'aĭ datŭ tóte unorŭ némurĭ! la noĭ, la Căzacĭ, de ne-aĭ fi datŭ aceste locurĭ, cine are putea sĕ intre in ţéra nóstră!»

Dencolo, pre la Timişvar, intrase Vizirul Kĭuprilăul, şi pre dencóce Hanul cu Moldovenĭĭ, şi cu Mihnea-Vodă cu Muntenĭĭ. Cine póte sĕ scrie deplin prada, stricăcĭunea şi robia Ardéluluĭ depre acele vremĭ, şi părţilorŭ apropiete de Ardél? Óstea Ghicăĭ Vodă aŭ luatŭ atuncĭ in ţéra Braşeuluĭ, ce se chĭamă Bârsia, trĭĭ pălăncĭ, den care pălăncĭ bĭeţiĭ ómenĭ, închişĭ toţĭ, in robia tarilorŭ aŭ mersŭ.

Întru una den acele pălăncĭ, socotindŭ Ghica Vodă că va hi multă avere in cetăţue, când era ticsită óstea in pălancă, plină de Tătarĭ şi de aĭ nostri, aŭ întratŭ şi Ghica Voḑă cu mare nevoinţă in lontru, unde nu era locul unuĭ Domnŭ sĕ intre. Puţinŭ aŭ lipsitŭ de nu s'aŭ năduşitŭ acolo de desimea aceea, şi cu puţinŭ sufletŭ abĭa aŭ eşitŭ, şi s'aŭ lovitŭ de unŭ tătarŭ in capŭ. Nime sĕ nu bănuéscă căcĭ se pomenescŭ aceste; că Letopiseţele nu suntŭ sĕle cetéscă omul sĕ scie numaĭ ce-aŭ foctŭ in vremile trecute, ce maĭ multŭ sĕ hie de învĕţătură, ce este bine şi ce este rĕŭ, şi de ce sĕ se ferésca şi ce va urma fie-ciñe. Domnul, den faptele Domnilorŭ care cum aŭ fostŭ, şi cu ce veste, şi pomană, sĕ eĭe urmă de viaţă; boĭerĭĭ, urmândŭ pre boĭerĭĭ ceĭ cinsteşĭ şi înţĕlepţĭ; slujitoriul, a slujitorĭuluĭ; că cineşĭ dupĕ brésla sa: de urméză pre celŭ cinsteşĭ, cinsteşĭ este; şi cine urméză pre celŭ rĕŭ, rĕŭ este, şi rĕŭ se va sfârşĭ.

Den ţéra Bârseĭ aŭ purcesŭ oştile pren midĭlocul Ardéluluĭ spre scaunul aceĭ ţĕrĭ, unde eraŭ de paza curţiĭ Crăescĭ, cum ḑicŭ eĭ, nesce haĭducĭ. Decĭ, şi curtea şi oraşul Belgradul într'o mică de césŭ aŭ stătutŭ cenuşe. De acole s'aŭ despărţitŭ Şerim-Beĭŭ de Hanul, cu carele s'aŭ poftitŭ şi Grigoraşco Vodă, şi aŭ agĭunsŭ cu prada până in olatele Ungurimeĭ de sus. Şi la Sibiĭŭ ĭar adunându-se oştile, aŭ lovitŭ pre la Oradia şi aŭ trecutŭ la Inău, care oraşŭ Vizirul îlŭ dobândise; şi vĕḑendŭ că nice o óste nicăĭure nu este, aŭ lăsatŭ pre Sinam Paşa de Buda sĕ tocméscă cetatea şi sĕ o aşeḑe cu óste, şi i-aŭ orânduitŭ şi pre Domnul nostru Ghica Vodă cu Moldovenĭĭ, şi pre Mihnea Vodă cu Muntenĭĭ. Éră Vizirul Kĭuprilăul, înţĕlegêndŭ de nesce amestecăturĭ ce se făceaŭ la Impĕrăţie, pre cum eratênĕră Impĕrăţia, s'aŭ întorsŭ cu mare sirguĭală la Ţarigrad; éră noĭ, cu acelŭ Paşă, amŭ şeḑutŭ până la Simedru de amŭ tocmitŭ cetatea Inăul; şi aŭ maĭ luatŭ Paşa de Buda nesce pălăncĭ maĭ pre aprópe. Şi cu Şerim-Beĭŭ despărţitŭ, Grigorasco Vodă aŭ luătŭ o cetăţue, anume Almaşul; şi de la acelŭ Paşă aŭ luatŭ Borcea Ianuş domnia de Ardélŭ.

Den luna luĭ Iulie purcesese Ghica Vodă, şi aŭ venitŭ la Decemvrie, pre la Sfeti Necolae, in Sucévă; şi pentru mare omorŭ ce era in Iaşĭ, aŭ ĭernatŭ in Sucévă.

Hanul, dentr'acea cale dacă s'aŭ întorsŭ la Crîm, pe poronca Kĭuprilăuluĭ Vizirului aŭ omoritŭ pre Vizirul seŭ, pre Sefir-Gazi Aga, că oblicise Vizirul de âmbletele luĭ într'aceste părţĭ, şi ḑicea elŭ tot-déuna Hanuluĭ: «nu te lăsa

www.dacoromanica.ro

de tóte sĕ âmbli pre voia Turcilorŭ, nu de tóte sĕ'ĭ asculţĭ: că ei, precâtŭ l'ĭĭ âmbla pre voiĕ, pre atâta se suĭe in capu.»

Borcea Ianuş, unul den slugile lui Rakoţi, au luatu domnia de la Paşa, cum s'aŭ pomenitŭ mai sus; câtŭ sĕ se potóle Turcii ca este adevĕratu împrotiva luĭ Rakoţi, câtu au purcesu oştile s'au facutŭ a cere de la Turcĭ agiutoru; şi îndata aŭ venitu poronca şi la Mihnea Vodă in ţéra Muntenéscă, şi la Ghica Vodă aice, sĕ dee luĭ Borcea Ianuş agĭutorŭ. Decĭ, îndata aŭ trimisu şi Ghika Voda agiutoru 1000 de ómeni cu Neculai Cârnul; ce, n'au făcutu zabava multă acolo.

La anul, Rakoţi, ca celu ce se înécă şi de sabie góla se prinde, Fogarăşiul Oradia şi Sibiĭul, ânca fiindu cu ómenĭ luĭ, ĭar au pogoritu cu oştĭ in Ardélu. Éră Borcea Ianuş cu Turcii s'au închisu in Clujvar, spre partea Turcésca; şi avêndŭ şi Constantin Vodă prilejŭ bunu, ca 4000 de ómeni lefecii, şi Stefan Vodă maĭ slabŭ, ca 500 de ómeni, aŭ pusŭ gândŭ ĭar se faca amestecaturĭ in âmbe ţerile aceste. Si aşa, aŭ orônduitŭ pre Constantin Voda iar in ţéra Muntenésca, şi pre Stefan Voda aice in ţéră; şi stându aşa sfatul, trimisese Stefan Vodă cu banĭ pre Tâlmacĭŭ Paharnicul in parţile Cazăcescĭ, sĕ faca oştĭ poftindu pre Hatmaniĭ Leşescĭ sĕ nu apere acestu lucru; şi începuse Tâlmacĭu a strîngere ómeni in Movilau; éră acolo, la Racoţi, s'au schimbatu sfatul într'altu chipŭ.

Mihnea Voda, Domnul Muntenescŭ, omu fora de nice o frica de Dumneḑeu, fora de nice unŭ temeiu, tiranu, direptŭ fantasticu, adeca buĭguitoru in gânduri, aĭ pusu gându sĕ se hainéssă pre Turcĭ; şi mirându-se cum va face, sĕ n'aibă sierlă de boieriĭ ce eraŭ capete ţerei Muntenescĭ, cu mare şi nespusă tiranie aŭ omoritu 30 de boieri, totu de frunte aceeĭ ţĕri, şi aŭ pusu boĭeri pre voĭa sa; şi dupĕ acésta fapta au şi răpeḑitu la Racoţi, dându'ĭ scire ca ori la ce'lŭ va scóte norocul şi vremea, este tovarĕşŭ cu dênsul împrotiva Turciloru; care lucru înţĕlegêndŭ Racoţi, de'ntêiu n'au creḑutu pre Mihnea Voda; éră maĭ apoĭ, daca aŭ trimisŭ giurămênturĭ, au vĕḑutŭ adevĕratu voia luĭ că este împrotiva Turciloru. Aŭ schimbatŭ sfatul, şi aŭ lasatu ţéra Muntenésca sĕ o cărmuésca Mihnea Voda despre acea aripa, fiindu pre locu domnia şi cu prileju de óste; éră pre Constantin Voda 'l-au orônduitu asupra Moldoveĭ, a vêndu ĭarăşĭ şi Constantin Vodă óste maĭ glótă, şi prileju a ţine óste. Pre Stefan Voda 'l-aŭ opritŭ, fagăduindu'i ca de va da Dumneḑeu lucrurile spre folosul luĭ, iar elu va hi la domnie; şi aşa au rĕmasŭ Stefan Voda înapoi. Neculaĭ Cârnul încă vĕḑêndŭ pogorirea lui Racoţi, şi amestecate lucruri, au venitu cu óstea ce se trimisese.

Aceste amestecaturĭ auḑindŭ Ghica Voda ca se lucrăza la Ardélu, cum iarăşi se gatéza amestecate lucruri asupra ţerei, aŭ trimisu la Hatmanii Leşescĭ pre Grigorie Paharnicul se nu priimésca lucruri ca acele carele suntu împrotiva Impĕrăţieĭ, de face Stefan Vodă lefecii in ţéra loru asupra ţĕreĭ. Ce Hatmaniĭ Leşescĭ prea lesne s'au apĕratu, ḑicêndu ca in partea Cazaciloru se facu acele, nu la dênşiĭ; şi era Ghica Vodă cu tabera într'acea vara la Carniceni. Ce, dacă aŭ vĕḑutu de sfatul lui Racoţi ca'i într'altu chipu schimbatu, şi au oblicitu ca şi Mihnea Voda este adeveratu împrotiva Impĕraţieĭ hainu, şi Cons

www.dacoromanica.ro

tantin Vodă gata să vie asupra ţărei, direptŭ peste munţi se pogóră, s'aŭ mutatŭ cu taberа la capul Stanceĭ, despre Ţuţora, in prejma Bugéguluĭ.

Impĕraţia, înţelegêndu de aceste tulburarĭ la Ardélu, stândŭ Vizirul dupĕ paza măreĭ despre oştile Veneţieĭ, cu galióne, trimiţêndŭ la Hanul numaĭ sĕ încalece, orĭ elu singuru, orĭ pre unu Sultan cu oştile Crîmuluĭ sĕ trimiţă in aceste ţĕrĭ împrotiva Ardéluluĭ. Ce încă nu sosise in Bugégu Sultanul, când dencóce Constantin Vodă au intratu in ţéră cu oştĭ pre Oítuz. Şi in ţéra Muntenéscă Mihnea Vodă aŭ intratu in Turcĭ; pre uniĭ i-au omoritu, pre alţiĭ mulţĭ aŭ şi botezatu, caţişĭ s'au aflatŭ Turcĭ in ţéra luĭ, orĭ slujitorĭ de aĭ luĭ, orĭ Agĭ, orĭ neguţitorĭ; şi aşa s'au începutu ca de isnóva amestecăturile in ace te ţĕrĭ. Mihnea Vodă, după acéstă faptă, singurŭ sprintenŭ aŭ mersŭ de s'au adunatu cu Racoţi de faţă in munţi, la straja unguréscă, unde venise şi Racoţi; şi'şĭ-aŭ datu credinţa unul spre altul; şi s'aŭ întorsŭ Mihnea Vodă in Tê·govişte, unde erau tóte oştile strinse; şi Racoţi i-aŭ datŭ o sémă de Nemţi aĭ seĭ, şi Catane; şi aŭ purcesŭ Mihnea Vodă in olatele Turcescĭ asupra Gĭurgĭovuluĭ sînguru, éra o séma de óste asupra Brăileĭ. Ĕră Racoţi, despre Mehedinţi şi peste Dunare arḑêndu şi prădândŭ, elŭ singurŭ aŭ luatŭ Gĭurgĭovul şi 'l-au arsu; şi oşteniĭ luĭ ĭar au arsŭ Brăila, şi au arsŭ şi Galaţiĭ atuncĭ totu acele Catane a luĭ; şi in Dobrogea asupra Hirsoveĭ aŭ trecutŭ óstea; ce, aceea den locŭ n'au âmblatu bine, ce abie au scapatu de Turcŭ.

Aceste s'au începutu den ţéra Muntenésca; iar aice, Constantin Vodă cu 5000 de ómenĭ au venitu asupra Ghicaĭ Vodă; avea limbĭ Ghica Vodă şi de la Roman, apucate de aĭ nostri, şi de la Podul-Ilóeĭ maĭ pre urmă. Şi vĕḑêndŭ apropiată óstea, au scosu Ghica Vodă tótă călărimea împrotiva luĭ, cu Hăbăşescul Hatmanul şi cu Grigorie Paharnicul; ĕră singur Ghica Vodă cu tótă pedestrimea şi cu puşcile aŭ trecutu la Ţuţora, in ceea parte de Prutŭ. Grigoraşco Vodă, tecĭorul Ghicăĭ Vodă, era purcesu la Ţarigrad la dvorbă.

Óstea călăréţă a Ghicăi Voda, de care s'au spusu, dacă aŭ trecutŭ in sus de la Iaşĭ, nóptea, au masu in valea Tautesciloru; şi acolo au făcutŭ sfatŭ capetele, cum sĕ deie rĕsboiu cu singurĭ călareţiĭ foră focu, foră pedestrime; şi cu Constantin Vodă se scia den limbĭ ca eraŭ şi Nemţi călarĭ cu focŭ, şi Simenĭ pedestri, şi óstea Ungurésca, nu este cu cale şi foră smintélă. Ce aŭ alesŭ cu sfatul sĕ se intórca tóta óstea la cea-altă óste, şi numaĭ 200 de ómenĭ, ca in chipu de strajă, sĕ se arate oştiĭ luĭ Constantin Voda. Şi aşa, s'aŭ intorsŭ tota óstea inapoĭ; ĕră Voĭcecovski Capitanul cu 200 de ómenĭ aŭ purcesŭ in sus pre Bahluiu; şi maĭ sus de Movile indata s'au têmpinatŭ cu óstea luĭ Constantin Voda in tocmala.

Óstea nóstra, care se intorsese cu Habaşescu Hatmanul, n'au păḑitŭ calea spre Ţuţora; ce Hatmanul singurŭ au descălecatŭ la monastirea luĭ Aron Voda, şi cu alţĭ boĭerĭ; ĕră óstea de pre subt stéguri au âmplutu târgul prin pivniţe slobode cu vinurĭ, pren case, pren poduri, morţi beţĭ pre uliţe; pren tóte pivniţele îĭ bateau Capitaniĭ sĕ'şĭ mérga subt stéguri (ce care bétĭ asculta la trébă ca aceea?). Voĭcecovski Căpitanul, daca au vĕḑutu in târgu maĭ tótă óstea bétă, s'aŭ opritŭ de laturea târguluĭ, cu ómeniĭ ce erau cu elu. Ĕră Constantin Vodă, dacă aŭ sositŭ la valea Copouluĭ, aŭ statutu in gânduri, ca este

www.dacoromanica.ro

óstea supusă in târgŭ; éră dacă au vĕdutŭ că nu'ĭ oste, ce este o glogoţală deşértă, aĭ luatŭ cu óstea pre deasupra Copouluĭ şi pentre viĭ; şi acolo, la capŭl viilorŭ, 'şĭ-aŭ tocmitŭ in tocmală óstea şi aŭ statutŭ.

Éra Leşiĭ luĭ Stefan Vodă, carii fusese lefeciĭ la dênsul, in frunte cu Constantin Vodă; şi o sémă de catane cu aĭ nostriĭ beţĭ, fora poronca niměruĭ, fŏră de nice o tocmală, au inceputu harţul, intrându beţĭ cu sabiile smulte, până in şiragurile Ungurescĭ. Au căutatŭ şi nóă a stare cu Voĭcecovski Capitanul, sĕ nu pieie atâţia ómenĭ; şi aŭ stătutŭ harţul acela maĭ bine de unŭ césu, neputêndŭ a'ĭ desbăra nice intr'unŭ chipŭ pre ómenii beţi dentr'acela locu; şi perise vr'o 3, 4 ómenĭ de aceĭa, şi se apropia incetŭ tóta óstea. Amu purcesŭ dreptŭ in târgŭ; gonaşiĭ au datŭ dupĕ noi, insĕ, numaĭ până la marginea târguluĭ; şi aŭ stătutŭ Constantin Vodă pre locŭ, până aŭ cercatŭ bine târgul şi curtea; şi oblicindŭ pre Ghica Vodă la Ţuţora, n'aŭ mai bagatu óstea pen târgu, cum au facutŭ aĭ nostri; ce, alature cu târgul, peste valea Căcăniĭ, trecêndŭ cu óstea, au purcesu intins in urma nóstră cu óste tocmită, apucându pre mulţĭ de aĭ nostri in târgŭ, cariĭ aŭ platitu scumpu acela vinŭ ce bĕuse eftinŭ indată cu capetele sale.

Óstea nóstră, cum era risipita den purtatul prostŭ, aşa şi cu maĭ próstă poroncă au venitŭ, numai sĕ li sĕ dee rĕsboiŭ acmu aprópe de capul Stânceĭ; direptŭ pre délu au statutu tóte stégurile nóstre in tocmala şi aŭ aşteptatu pre óstea luĭ Constantin Vodă.

Acolo nu Leşii, ce drăganimeĭ Nemţéscă era in frunte, tocmita, la Constantin Vodă, cu focŭ; şi unŭ stolŭ tóta cea-altă óste, căreia nu era a nóstra de potrivă, că şi maĭ puţină cu multŭ, şi foră focŭ, numaĭ óste calaréţă. Éra peste poroncă, neavêndŭ cum hire intr'altu chipŭ, aŭ saritŭ stégurile nóstre ântêiu la dênşii, şi maĭ alesu Căpitanul Voicecovski, ca unu mare vitézŭ şi aice şi la tóte trebile câte au fostu, fie când slujitorŭ deplin, in locŭ aŭ luatu in sabiĭ pre catanele ce eraŭ in frunte la harţŭ, şi pâna la Nemţĭ au căţutŭ aceĭa maĭ toţĭ, fiindŭ la aceştĭ aĭ nostri şi caii maĭ próspeţi. Şi au datu stégurile luĭ Voĭcecovski direptŭ in focul Nemţilorŭ, den care focŭ in locu aŭ picatu câţiva den slujitorii noştri, şi unu stegarŭ de a luĭ Voĭcecovski. Éră neînspăĭmântându-se nimic aĭ nostri de acea cădere acelorŭ slujitorĭ, intrase cu sabiile in Nemţĭ, câtŭ n'aru hi pututu dare focu alu-doile rôndu, aşa se amestecase. Insĕ, indată au năvălitŭ tótă óstea, şi aripile oştiĭ luĭ Constantin Vodă. Decĭ, numaĭ ce au căutatu a se dare inapoi stégurile nóste. S'aŭ prilejitu la întorsul oştii nóstre peste trupurile de Unguri, cariĭ căduse la têmpinarea den-têiŭ, unŭ Unguru căţutu de rană, lasatu in locu de mortu, au apucatu o suliţă ce căduse lângă dênsul, şi vĕţêndu că fugŭ aĭ nostri, au sărităŭ cu suliţa şi au têmpinatu pre unu slujitorŭ de aĭ nostri direptu pen vintre, şi in locu bietul slujitoru au căţutu de pre calu gĭosu.

Incotro era a nazuire oştiĭ nóstre, era locŭ fórte rĕu, şi indată pogorişi la Jijia; şi de trecutŭ rea Jijia şi tinósă, nice de(vadu, nice de innotatu; pe podu nu incăpeaŭ, şi imbulţindu-se cadeau de âmbe parţile de pre podu; cuprinsă era Jijia de caĭ şi de ómenĭ; şi acolo multa óste de a nóstră au peritu, şi maĭ mulţĭ de apă; au caţutŭ şi vii câţiva, pre mâna luĭ Constantin Voda, şi maĭ ales

www.dacoromanica.ro

den boïerĭ, Bucĭoc, Buhuș Slugerul celŭ mare, și Gavriliță Costachi, vel Jignicerĭŭ pre atuncĭ, pre carĭĭ dacă 'i-aŭ dusŭ la Constantin Vodă, indată 'i-aŭ boïeritŭ și 'i-aŭ sloboditŭ fără de nice o padă ĭar la boïeriile lorŭ. Peste podul Jijiei n'aŭ maĭ gonitŭ óstea luĭ Constantin Vodă, ce aŭ stătutŭ pre délŭ tótă óstea, la masŭ. Ĕră Ghica Vodă, cu óstea spăimată, s'aŭ sfătuitŭ, și cu nópte aŭ purcesŭ spre Lăpușna, cu pedestrime și cu pușce, răpedindŭ indată de olacŭ la El Agasi, den Bugécŭ, dându'ĭ scire de aceste de tóte. Mers'aŭ Dărăbaniĭ bine până in Lăpușna, acolo pre locŭ o ți resuflându óstea. A doa-ți, agiunși Dărăbaniĭ de Constantin Vodă cu gĭuruită de milă și de lefe, diminéță s'aŭ sculatŭ și aŭ apucatŭ pușcile câte eraŭ, de'mpreună și cu Siĭmeniĭ aŭ purcesŭ inapoĭ, făcêndŭ mare gâlcévă căpeteniilorŭ, și nice ar rĕmânea, cu mórte laudându-se; care gâlcévă a lorŭ vĕdêndŭ boïeriĭ de câți eraŭ, sĕ nu'ĭ apuce cu sila, s'aŭ datŭ in laturĭ; ĕră singurŭ Ghica Vodă aŭ eșitŭ la dênșiĭ cu șlicul a mână, rugându-se sĕ hie ingăduitorĭ nu maĭ multŭ de cincĭ șese țile, spuindu-le adevĕratŭ de venirea Sultanuluĭ; ce, n'aŭ avutŭ cuĭ țice. Nebunite și turbate gândurile prostimeĭ aceĭa; și s'aŭ aflatŭ ca ceĭ ce nu s'aŭ rușinatŭ de chipŭ de Domnŭ. Ce aŭ împinsŭ de la puscĭ pre Ghica Vodă, și aŭ purcesŭ cu pușcile spre Iași; ĕră curênd aŭ luatŭ plată deplin pentru faptele sele, precum veĭ ceti maĭ gios.

Rĕmâindŭ Ghica Vodă numaĭ cu boïeriĭ, n'aŭ cutezatŭ sĕ maĭ zăbăvéscă la Lăpușna, ce aŭ purcesŭ pre Bicŭ spre Tighinea până la Luțenĭ, și acolo aŭ așteptatŭ pre El Agasi. Ĕră Darăbaniĭ și Siĭmeniĭ aŭ venitŭ în Iași și s'aŭ închinatŭ la Constantin Vodă cu toțiĭ; și de la Movilăŭ într'acesteși țile 'i-aŭ venitŭ și Tălmaciŭ Paharnicul cu câți-va de aĭ luĭ Stefan Vodă. S'aŭ miratŭ Constantin Vodă de Siĭmenĭ și de Dărăbanĭ, carĭĭ de toți eraŭ pên la 700 de ómenĭ, cu focŭ și cu tunurĭ.

Și așa, Constantin Vodă, aședêndu-se în scaunul țĕreĭ, aŭ trimisŭ și la Țarigrad, cercându cu făgăduință sĕ'și tocméscă domnia. Ce n'aŭ apucatŭ sĕ'ĭ vie răspunsul, nice era cum, ce omŭ era Kĭuprilăul Vizirul pre atuncĭ; că într'aceléși țile aŭ sositŭ pre Botna și El Agasi cu o somă de oștĭ, și s'aŭ mutatŭ și Ghica Vodă de pre Bicŭ spre Botna, și s'aŭ împreunatŭ cu El Agasi, și aŭ stătutŭ la Căsutenĭ până aŭ sositŭ și Sultanul.

Turburarea luĭ Racoți acum era la scirea Impĕrăției și haĭnia luĭ Mihnea Vodă. Decĭ, asupra luĭ Racoți era orônduitŭ Ali Pașa, Vizirul de Buda, ĕră asupra Mihniĭ Vodă, Calga Sultan de Crîmŭ. Și atuncești aŭ venitŭ veste și de schimbarea luĭ Ghica Voda den domnia Moldoveĭ în țéra Muntenéscă, Domnŭ, în locul Mihneĭ Vodă; ĕră aice în țĕră aŭ datŭ domnia luĭ Stefăniță Vodă, fecĭorul luĭ Vasilie Vodă. Decĭ, pentru sĕ nu se rĕșchire boïeriĭ de pre lângă Ghica Vodă asupra vremiĭ aceea, s'aŭ tăĭnuitŭ multe țile acestŭ lucru. Apucându-se Ghica Vodă că va primeni aceste într'altŭ chipŭ, și totŭ cum ar hi pentru trebile sele, aŭ stătutŭ împrotiva luĭ Constantin Vodă cu Sultanul.

Calga Sultan, măcar că avea poroncă de la Impĕrăție sĕ rădice pre Ghica Vodă den Moldova și sĕ'lŭ puie Domnŭ în țéra Muntenéscă, aflându lucrurile în Moldova ĭar așa amestecate, sĕ nu lasĕ pre Constantin Vodă hainul Impĕrăției în scaunul țĕreĭ, aŭ purcesŭ în sus pe Prutŭ, și aŭ stătutŭ cu coșurile

www.dacoromanica.ro

la Bolota, mai gîosu de Ţuţora; şi acolo facêndu sfatu angaiu au rĕma u cu coşurile, şi au opritu pre Ghica Voda lûnga sine; éra óstea tóta, sprintina de rĕsboiu, Tatarésca, şi pre toţi boieriĭ cu câta glóta aveau, o au datu sub mâna lui Ahmet El Agasi de Bugécu; şi au purcesu El Serdariu asupra luĭ Constantin Voda la Iaşi.

Luandu veste Constantin Voda de Sultanul ca este aprópe, 'şi-au radicatu óstea den têrgu şi s'au mutatu la Galata de sus; şi acole au pusu Darabaniĭ nostri şi Sîmeniĭ, şi câţi pedestraşi au venitu cu dênsul, de au sapatu unu şanţu pe deasupra parâuluĭ, ce se desparte den parâul Barnoveı şi vine pre sub Galata; şi acolo dupĕ şanţŭ au tabeiîtu tóta pedestrimea, éră calarimea în délu, şi aŭ statutu acolo cu tótă tabera.

Óstea Tataréscă, cum au purcesu stoluri dupĕ stoluri, şi daca s'au strânsŭ tótă la Ciricu, au începutu a dodeiântêiu harţuri, mergêndu Tatariĭ pânĕ la părâu; versaŭ focul Darăbanii forĕ de ispravĕ în harţŭ, cum aru vedea mare năvala; aşa stricaŭ érba fora nici o tréba, şi pre nime nu raniau, care lucru era îndatĕ sĕmnu de mare frica a loru; tóte aceste le socotia El Agasi, omŭ abîe în tóte ordele Crîmuluĭ, altul alu doîle la sprinteme şi la lucrurile rĕsbóeloru; éra în-de-séră, o séma de Sîmeni de aceia ai nostri ce se închinase la Constantin Voda, s'aŭ îndemnatu de au eşitu den şénţuri; viindu pre eazŭ pre lúngă parâu, au venitu pâna la podul Bahluiului, şi trecêndu preste podul Bahluiuluĭ, ce era pre atunci mai gîosŭ de eazu. Şi aşa se simeţisĕ câtă pedestrime era, şi în şesu dencóce de po lu eşise câte cinci-şese la unu locu, şi apucase şi case câte-va în Broşteni, şi daŭ den sineţe în Tatarĭ. Éră şi atunce era de miratu, ca pre nime nu raniau, fora doĭ cai ce au ranitŭ subt Tătarĭ la acelu eşitu a loru.

Acea simeţie a loru veḑêndu El Agasi, au încalecatu singuru, şi au pogorîtu în şesu la Bahluiŭ, şi fiindu şi doĕ stéguri de Ungurĭ. Éra elu singuru aŭ îndemnatu pre nesce Tatarĭ sprinteni asupra Sîmeniloru, ce eraŭ în şesu; şi aŭ saritu Tatarii direptu asupra Sîmeniloru, cu sineţile la obrazŭ Sîmenii fiindŭ; şi cum n'arŭ crede nime se mérga Tătarul la focŭ, aşa îndrăsneţŭ aŭ mersu, ales cum amu veḑutu pre unu Tatarŭ Bugegénu direptŭ asupra a doĭ Sîmeni cu seneţele în pravila, şi de aprópe au sloboḑitu amêndoĭ sineţile în Tatar, şi nicĭ unul nu 'l-au nemeritu; cu sabia smulta Tatarul, pre unul 'l-au ranitu. éra pre alŭ-doile maĭ 'l-aŭ adusu viŭ la El Agasi. Aşa, se cunoscea de pre atunce pedépsa oştii luĭ Constantin Voda. Éra în ceea parte de Bahluiu, pren ceiu, fugiaŭ cele doĕ stéguri de catane, de la o vreme, numaĭ de unŭ Tatar, cu mare ocara şi rîsu între toţĭ, ca fugeaŭ atâţia ómenĭ de unul; şi fugindu daŭ inapoi den pistóle în sus, nevĕḑêndu unde dau.

In-de-séra era acestu harţŭ; peste nópte au eşitu den têrgu Tătariĭ la masŭ peste ceiru, éra Darabanii şi Sîmenii unu césu n'au statutu: tóta nóptea au datu den sineţe, şi nu câte unul ce toţi odata, ca în chipu nemţesce; stricaŭ érba forĕ tréba, în vêntu; amu socotitŭântêiul ca'ĭ voru hi dodeindu Tatariĭ; ce nu avea nice o dodeĭală de nime, numaĭ se cunoscea u bine lucrurile blăstĕmate şi spaĭmate.

A doua-ḑi, Vineri se prilejisĕ; decĭ, Tătariĭ resboiu sĕ faca n'au vrutŭ, fe-

www.dacoromanica.ro

rindŭ Vinerea, care ḑi la dênşiĭ se ţine cum ţinemu noĭ Duminica den ḑilele sĕptĕmâneĭ. Ce au stătutu gata cu caiiĭ a mâna pên spre amĕḑadi (nicĭ slobóde legea lorŭ sĕ mérgă asupra niměruĭ). Aŭ chĭemat El Agasi pre boĭerĭ la sine şi leaŭ spusu cum într'acea ḑi nu'ĭ slobóde legea lorŭ sĕ mérgă asupra niměruĭ; ĕră de aru veni alţiĭ asupra lorŭ, atunce eĭ vorŭ face rĕsboiŭ; şi au întrebatu de boĭerĭ ce le-arŭ păre şi loru, in ce chipŭ adoua-ḑi aru merge asupra lorŭ, şi den ce parte i arŭ lovi, şi ce locu este unde stă óstea luĭ Constantin Vodă? Aceste vorovindŭ cu boĭeriĭ, că era omu in faptele sele den-afară de hirea Tătăréscă, aşa de blându, linu, şi la tréba oştiĭ deplinŭ. Şi vorovindŭ, numaĭ ce se auḑiră dobele şi trêmbiţile in óstea luĭ Constantin Vodă; şi s'aŭ vĕḑutŭ fără zĕbavă şi clătirea oştiloru la vale, spre Bahluĭu. Şi aşa, aŭ eşitŭ tótă óstea cu pedestrime la şesu, cu puscile, cuprinḑênlu óstea lorŭ de la părâul ce vine alături cu eazul până la Galata de gĭos; şi aşa, cu acea tocmală aŭ purcesŭ spre podŭ Constantin Vodă cu óstea.

Aŭ încălecatŭ şi Tătariĭ; şi eraŭ de toţĭ ca 3000 de ómenĭ, şi de aĭ nostri Moldovenĭ vr'o 300 de ómenĭ; şi aŭ tocmitŭ El Agasi pre Tătarĭ şi pre aĭ nostri dencóce de Ciricu, pre podişu, asupra Tătăraşilorŭ, aşteptândŭ pre Constantin Vodă in tocmală.

La Constantin Vodă de tótă óstea arŭ hi fostŭ la 8000 de ómenĭ; in şesŭ la eşitul Harţuluĭ Tătarescu înainte, peste Bahluĭŭ, n'au eşitŭ de la dênşiĭ nime la harţu; sloboḑiau puscile câte-odată; şi eraŭ puscile bune şi marĭ, de cele puscĭ ce facusĕ Stefan Vodă Georgie in Liov; déră aşa daŭ de bine dentr'ênsele, câtŭ nu sĕ lovéscă pre cine-va, ce sunetul glonţuluĭ nu se auḑĭa pre nicăĭurĭ. Aceea tocmală era, şi se gândiaŭ că vorŭ inspaima pe Tătarĭ numaĭ cu sunetu; ce nu se sparie neprietenul numaĭ cu sunetul, in daru, fără mórte.

Dacă au sositŭ óstea luĭ Constantin Vodă la Bahluĭu in şesŭ, s'au apucatŭ de trecătórea Bahluĭuluĭ; şi dacă aŭ vedutŭ El Agasi că are gândŭ óstea sĕ trécă Bahluĭulu, aŭ pusu unu Tataru bĕtrânŭ la o movilă, care este maĭ dencolo de unde sta óstea Tătărésca, despre Aron Voda, asupra Ciriculuĭ, învĕţîndu-lŭ câtŭ va vede de acolo ca va începe a se sui óstea luĭ Constantin Vodă la délŭ, pre lângă Tătaraşĭ, elŭ sĕ se învêrtésca pre movilă de treĭ orĭ; şi aşa aŭ facutŭ Tătarul. Decĭ, cum au vĕḑutŭ semnul la movilă unde era Tătarul, atuncĭ El Agasi ântêiu, ca unŭ leu, singuru, şi dupĕ dênsul tótă óstea cu glasŭ: Hala! Hala! Hala! au purcesu. Au sloboḑitu Dârăbaniĭ şi Siimeniĭ toţĭ focul şi puscile, de care durătu a sineţelorŭ se oprisĕ Tătariĭ câtva. Ĕră dacă vĕḑură că nu cade nime den Tatarĭ de sineţele loru, aŭ răbdatŭ până aŭ începutŭ a se maĭ rări focul. O samă de Darabanĭ, cum au vĕḑutŭ că se stêmpără focul, şi Tătariĭ totŭ stau, unii den códă aŭ plecatu fuga înnapoĭ; pre cariĭ, cum i-au zăritŭ Tatariĭ că fugu, cum orbu aŭ năvălitŭ şi aŭ intratŭ in pedestrime cu sabiile smulte. Sĕ privescĭ mórte, sĕ veḑĭ osândă! Şi aşa, de singŭ sĕ veḑĭ vĕrsare de sânge de ómenĭ! Eraŭ treĭ eazurĭ de trupurĭ, cum aŭ stătutŭ treĭ rânḑurĭ de pedestrime, unul peste altul, de subt mal pâna in Bahluĭu.

Constantin Vodă au luatu drumul celu mare spre Scântee; calarimea care incotro aŭ pututu, uniĭ pre Bahluĭŭ, alţiĭ pren Cărligatura; şi s'aŭ topitŭ mulţi Ungurĭ, şi den călarime, şi mulţĭ aŭ datu şi de pre eazŭ in heleşteŭ, mulţi

www.dacoromanica.ro

'şĭ-aŭ pusŭ capetele şi pren codri; éră carele luĭ Constantin Vodă tóte aŭ rĕmasŭ la mŏnăstirea Galata den dél. Şi aşa multu Tatarĭĭ n'au gonitŭ, ferindu-se de pădurĭ. Atuncĭ aŭ căḑutŭ la robie Banul de Craĭova, Bălénul.

Aice in oraşŭ eraŭ pline monástirile de bĭeţiĭ ómenĭ târgoveţĭ şi sĕrăcime; aŭ datŭ toţĭ bani de s'au rĕscumpĕratu ca den robie.

Sultanul, dupĕ acéstă isbânda, luându pre Ghica Voda cu sine, dupĕ poronca Impĕrăţieĭ, aŭ purcesŭ pre la Huşĭ in ţéra Muntenéscă, şi acolo, foră de nice unŭ rĕsboĭŭ cu Mihnea Vodă 'l-aŭ aşeḑatu in scaunu, fugindu den Târgovişte Mihnea Voda, şi simţindu-se in faptele sele cele maĭ multu decât pagânescĭ, pre furiş, la Racoţi in Ardél, unde'şĭ-au boritu şi sufletul curênd in prăpaştile Iaduluĭ; şi cum ḑice sfânta Scriptură: «Aŭ peritŭ pomenirea luĭ cu sunetŭ.» Aşa spunŭ ca 'l-aŭ otravitu Racoţi. Făcusĕ elu o zarvă pre la Dristov şi la Giurgĭoŭ cu Turcĭĭ, pânĕ a venire veste de risipa luĭ Constantin Vodă de aice, care de aŭ făcutŭ vr'o vitejie acolo, sĕ scrie Muntenii; éră aice au venitŭ Domnŭ Stefăniţă Vodă, fecĭorul lu Vasilie Vodă.

CAP XX.

Domnia luĭ Stefăniţă Vodă, fecĭorul luĭ Vasilie Vodă.

Stefaniţă Vodă, fecĭorul luĭ Vasilie Vodă, in tótă domnia luĭ Stefan Vodă Georgie fiindŭ aice cu maĭcă-sa la opréla, de care lucru siindu-se boĭerii ce erau de casa luĭ Stefan Voda, sĕ nu ésă la domnie in viaţa loru, îndemnaŭ pre Stefan Vodă sĕ-lŭ însemneze la nasŭ. Ce n'aŭ primitŭ Stefan Vodă, ḑicêndŭ: «Omŭ muri noĭ pânĕ atuncĭ, pânĕ va eşi unul ca acesta la domnie;» că era copilaş micu âncă pre atuncĭ Stefăniţa Vodă. Éră dacă s'au mazîlitŭ Stefan Georgie şi aŭ venitŭ in scaunŭ Ghica Vodă, aducêndu-şĭ aminte binele, mila, şi cinstea care ŭ avutŭ de la Vasilie Vodă, pre Dómnă-sa şi pre cuconul Stefăniţă Voda i-aŭ trimisŭ in Tarigrad cu cinste. Era încă Vasilie Vodă viŭ, închisu la Edicula. Şi dacă aŭ mersŭ in Ţarigrad dómna luĭ Vasilie Vodă, era slobodă a mergere la Domnu-sĕŭ; éra pre Stefăniţă Vodă 'l-au datu tată-sĕu Vasilie Vodă la carte la prietenĭ; şi făcêndu-se voinicelŭ mergea câte cu unu răvaşŭ la Vizirul Kĭuprilaul celŭ bĕtrênŭ de la tată-sĕu Vasilie Vodă, pentru nevoile sele. Spunŭ, că daca 'l-au vĕḑutu Vizirul sĕ hie ḑisu: «*fecĭoru voĭnicŭ are Vasilie Beĭŭ*». Şi aşa fŏra zăbava au eşitu la domnie Stefăniţă Vodă, mutându Vizirul pre Ghica Vodă in ţéra Muntenéscă, ca pre unu omu bĕtrânŭ, pentru aşeḑarea aceeĭ ţĕrĭ, dupĕ marĭ rĕscóle ce făcuse Mihnea Vodă acolo in ţéra Muntenéscă.

Bine nu se aşeḑase in scaunu Stefaniţă Voda, aice in ţéră, şi Ghica Vodă acolo in ţéra Muntenéscă, in anul d'âmtêiu a domnieĭ loru, Constantin Vodă ĭarŭ au lovitŭ foră-veste pre Ghica Vodă; şi aşa de-degraba, câtŭ de cu nópte aŭ plecatŭ fuga Ghica Vodă den Bucurescĭ, şi ĭar aŭ apucatŭ Constantin Vodă scaunul ţĕreĭ Muntenescĭ.

www.dacoromanica.ro

Sultanul era in Bugégŭ; îndată aŭ mersŭ poroncă de la Impĕrăţie sĕ mérgă asupra luĭ Constántin Vodă, şi aŭ purcesŭ Sultanul. Éră Constantin Vodă aŭ strînsŭ óste fórte bună, că şi ţéra tótă venise la dênsul, şi s'aŭ tăbĕrîtŭ in munţĭ, aşa la locŭ tare, câtŭ Sultanul, dacă aŭ înţĕlesŭ ce óste are, şi in ce locŭ este, nice se gândĭa că aşa lesne va dobândi; că avea şi Leşĭ, şi Nemţĭ, şi Ungurĭ, şi Sêrbĭ lefecĭĭ, că âncă nu sfêrşise banĭĭ luĭ Mateĭ Vodă. Ce într'o ḑi aŭ alesŭ Sultanul 300 de Tătarĭ, şi i-aŭ trimisŭ, dându-le poroncă orĭ cum numaĭ sĕ strĕbată la locul acela unde era taběra luĭ Constantin Vodă. Aŭ purcesŭ Tătarĭĭ, şi s'aŭ têmpinatŭ cu o strajă a luĭ Constantin Vodă; care strajă, dacă aŭ vĕḑutŭ că vinŭ Tătarĭĭ, s'aŭ datŭ înapoĭ, şi luându'ĭ Tătarĭĭ în gónă, taběra cea-altă nu sĕ se apuce de rĕsboiŭ, in ce locŭ era, ce aceea spaĭmă le-aŭ căḑutŭ asupră, cum, care încotro aŭ pututŭ aŭ plecatŭ fuga, şi aŭ lăsatŭ tótă taběra pustie. Numaĭ Constantin Vodă, vĕḑêndŭ spaĭmă ca aceea, 'şĭ-aŭ strânsŭ lefecĭĭ ce avea şi aŭ trasŭ preste munţĭ la Ardélŭ. Vicleşugŭ aŭ făcutŭ Munteniĭ, aŭ că n'aŭ vrutŭ sĕ se puĭe împrotiva Impĕrăţieĭ, aŭ ce urgie a luĭ Dumneḑeŭ aŭ fostŭ la acea spaĭmă, că spunŭ, că numaĭ şepte Tătarĭ sĕ hie fostŭ ceĭ ce i-aŭ gonitŭ, şi aŭ rĕsbitŭ până la taběră, câtŭ s'aŭ miratŭ şi singurŭ Sultanul. Decĭ, după acéstă isbândă, aŭ aşeḑatŭ Sultanul ĭarŭ pre Ghica Vodă, care fugise la Paşa de Dristov.

Constantin Vodă, după fuga sa den ţéra Muntenéscă, n'aŭ mersŭ la Racoţi; ce, cu 800 de ómenĭ într'alesŭ, lefecĭĭ, s'aŭ suitŭ in sus alături cu munţiĭ, aprópe de Maramorĕşŭ, pe la Bistriţa, aŭ luatŭ potica pre la Dorna, şi aŭ eşitŭ pren Câmpul-Lungŭ a ţĕreĭ nóstre; şi trecêndŭ maĭ pre den-sus de Sucévă, aŭ lovitŭ pre la Hotin, şi aŭ trecutŭ Nistrul pre la Movilăŭ, ispitindu-se şi despre acea parte.

Stefăniţă Vodă aice, ca unŭ omŭ tênĕrŭ, nevrêndŭ soră-sa Rucsanda sĕ vie pre scrisorile tătâne-sĕŭ şi aluĭ in ţéră den Raşcov, carĕ târgŭ i-aŭ fostŭ datŭ Hmilĭ după mórtea luĭ Timuş fecĭoruluĭ sĕŭ, trimis'aŭ óste asupra Raşcovuluĭ sĕ 'lŭ batĕ, şi sĕ ĭee pre soră-sa, pre dómna Rucsanda, cu de-asila. Ce nimică aĭ nostrĭ n'aŭ pututŭ face Raşcovuluĭ, numaĭ ce aŭ făcutŭ zarvă cu Căzacĭĭ. Când-de-când aşteptaŭ prilejŭ ca acela Căzacĭĭ sĕ lovéscă în ţéră aice; şi têmplându-se a nemerire luĭ Constantin Vodă la dênşiĭ atuncĭ, in locŭ 'i-aŭ gĭuruitŭ óste.

In ţéra Muntenéscă, după fuga ce făcuse Ghica Vodă de Constantin Vodă, Viḑirul era scârbitŭ pre dênsul; nu peste multă vreme aŭ trimisŭ Paşa de Dristov de 'l-aŭ luatŭ den scaunŭ, şi aŭ datŭ domnia, in locul luĭ, fecĭoruluĭ seŭ, luĭ Grigoraşco Vodă.

Şi aşa, totŭ într'acelaşŭ anŭ, in anul d'âintêiŭ a domnieĭ luĭ Stefăniţă Vodă, tómna, aŭ venitŭ Constantin Vodă cu óste Căzăcéscă asupra luĭ Stefăniţă Vodă, ispitindŭ cum arŭ pute sĕ încapă la domnie; nu fĕră agĭutorŭ şi îndemnarea luĭ Racoţi; că şi Racoţi aşeḑatŭ âncă nu era; şi in Ardélŭ o cetate, anume Oradia, cu ómenĭĭ luĭ Racoţi aşeḑată pre atuncĭ, o bătea Ali-Paşa, care o aŭ şi luatŭ: eşindŭ o femee din cetate, şi arătându Turcilorŭ apa de unde venĭa de încungĭura cetatea, acésta abătând'o Turcĭĭ de la cetate in laturĭ, aŭ luatŭ cetatea, vestită între cetăţile Ardéluluĭ.

www.dacoromanica.ro

Inţĕlegêndu Stefaniţa Voda că trece Constantin Vodă Nistrul la Soroca, au eşitŭ cu óstea sa la Coicenĭ peste P ut, şi au pusu tabera acolo. Insĕ, óstea era prea puţínă, că ţéra, într'acea fómete era într'acelu anu, câtu mancau ómenĭi papură care o uscaŭ şi o macinau de făceau pâne; şi pre acea fómete, porecla ţéra pre Stefăniţă Vodă de 'i ţicea *Papura-Vodă*; însĕ, vremile şi voïea luĭ Dumneţeŭ nu suntŭ in voïea domnilorŭ.

Éră şi câtă óste era, o trimisĕse Stefăniţa Vodă tóta in frunte înainte, pre Răutŭ, cu Catargiul, şi cu Grigori Paharnicul şi cu Mihalce Hancul Sĕrdariul; şi călăraşiĭ de ţéră, şi toţĭ mazilii cei maĭ sprintenĭ, ca 200 de ómenĭ; şi aşa, óstea aceea, fórte cu próstă tocmală, cu orânduéla acelorŭ Sĕrdari ce erau foră crierĭ, 'i-aŭ lovitŭ Kelşca Căzacul numaĭ cu 300 de Cazacĭ, şi aŭ risipitŭ tótă óstea aceea, cu mare ocară; óste numaĭ den sunetŭ risipită, nice gonită de cineva. Éră totŭ adunându-se la locŭ, pre giumătate den câta era d'întêiu, au stătutŭ de strajă până aŭ venitŭ şi Constantin Voda cu taběra la dênşiĭ; carele, dacă aŭ luatŭ veste den limbĭ ca este la Coïcenĭ Stefaniţa Voda, au luatŭ in gios, trăgêndŭ óstea pe Prutŭ la Zagarancea; şi sĕ nu hie datŭ acéstă veste unŭ Căpitanŭ, anume Voïcekovski, cum că Constantin Vodă este maĭ gios de noĭ cu óstea, ĭar de străjeriĭ nostri amŭ hi sciutŭ atuncĭ câud ar hi trecutu Prutul. Decĭ, şi Stefăniţă Vodă aŭ purcesu in giosŭ pre la Pasadnicĭ; şi trecêndŭ de Iaşĭ, pre deasupra mônastireĭ luĭ Aron Voda, aŭ trecutu la Tomescĭ pre Bahluiŭ, şi acolo aŭ statutu cu óstea; éra Constantin Vodă într'acea nópte aŭ masŭ peste Prutŭ.

A doŭa-ţi Constantin Vodă s'aŭ apucatŭ cu Căzaciĭ de trecĕtóre la Prutŭ; éră Stefăniţă Vodă aŭ luatŭ in gios in prejma Bugéculuĭ; că îndată au răpeţitŭ la El Agasi in Bugécŭ; şi era cu Stefaniţă Voda şi Balgi Başa de la Hanul, cu vre o sută de Tătarĭ; dentre carĭ Tătarĭ şi de aĭ nostri au alesu Stefaniţă Voda şi i-aŭ trimisŭ subt tabera Căzacéscă, când erau trecuţĭ Prutul óstea luĭ Constantin Vodă, de aŭ luatŭ limbă.

Aŭ spusŭ limba că suntŭ cu Constantin Vodă 5000 de Căzacĭ, den tóte polcurile aleşĭ, şi 1000 de lefeciĭ de a luĭ Constantin Vodă; şi mergea Constantin Vodă intinsŭ la Iaşĭ. Aceste inţelegêndŭ Stefaniţa Vodă, cu sfatul Balgi Başiĭ, aŭ luatŭ pe Prutŭ in gios in intimpinarea luĭ El Agasi; şi la codrul Chigheciuluĭ s'aŭ timpinatŭ cu El Agasi.

Trimisese Constantin Vodă in urma luĭ Stefăniţă Vodă 500 de ómenĭ, cu Durac, inaintea cărora şi Stefaniţă Vodă trimiţêndŭ pre Hăbăşescu şi pre Voïcecovski Căpitanul sĕ cerce, numaĭ cu o suta de ómenĭ de la Obilenĭ, s'au supusŭ ómeniĭ luĭ Constantin Voda; şi unii s'aŭ arătatu şi s'au făcutu a fugire, şi a nostri a'ĭ gonire; aŭ eşitŭ tótă straja loru. Decĭ, numaĭ ce au căutatu cestora aĭ nosti a plecare fuga. Erau cu aĭ nostri şi puţinteĭ Tatarĭ, intre carĭ era şi unu Comisŭ a Sultanuluĭ, ce venisĕ pentru poclonul Sultanuluĭ la Stefaniţa Voda. Acolo aŭ peritu acelŭ comisŭ a Sultanuluĭ, şi alţĭ doi Ţatarĭ cu dênsul: navălindu peste Jijia inapoĭ, li s'aŭ inglodatu caiĭ. 'L-au fostu apucatu unu Tataru pre acelŭ Comisŭ a Sultanuluĭ pe calŭ, după sine; ce apoĭ amêndoĭ 'şĭ-au pusu capetele.

După ce s'aŭ timpinatu Stefăniţă Voda cu Şah Bolat Aga, El Agasi den

www.dacoromanica.ro

Bugécu, cu 2000 de Tatarĭ cu dênsul, şi cu Stefaniţă Vodă cu 1000 de ómenĭ, aŭ purce u direptŭ asupra luĭ Constantin Voda la Iaşĭ. Adunase Constantin Vodă pre Vladicĭ la sine, şi câţĭva boĭerĭ Susenĭ. El Agasi indata au alesu o éma de Tatarĭ sprintenĭ, şi i-aŭ trimisu sĕ lovésca Iaşiı fora-veste; şi aşa degrabă au lovitu, câtu au luatu têrgul in lungu de au apucatu mulţĭ ómenı den têrgu in robie. Constantin Voda, veḑêndu că 'ĭ vinu Tatarii asupra'ĭ, aŭ eşitu cu tabăra, şi au statutu de laturea têrguluĭ, pre parâul Căcainiĭ, maĭ giosu de podul luĭ Stefan Voda; cu El Agasi au cuprinsu Tataraşiĭ.

Mergeıu o sémă de aĭ nostri maı bine de câtu Tatarĭ la rĕsboiu asupra tabereĭ Căzacescı, şi Simenĭĭ îı bateıu den seneţe de dupĕ case. Intr'acea ḑi au venitŭ o séma de capete Cazacescı la El Agasi, şi cereau de la dênşiĭ El Agasi, sĕ'ĭ dea pre Constantin Voda, şi eĭ sĕ se intórcă sloboḑı. Pre unŭ capu de pêru au statutu atuncĭ viaţa luı Constantin Vodă; că solĭĭ pozvolĭaŭ, ale u Stamatenco, carele era maĭ mare pre Căzacĭ. Numaĭ Căzacĭĭ, singurĭ de sine, den fagaduinţa luı Constantin Vodă, că de totu omul va da câte 20 de leĭ la Movilau, şi dându o séma de banı sotnicilorŭ, şi maĭ multu la Klaşca sotnicul, au strigatu Cazacii toţĭ până intr'unul chiuind: «Нехай слава наша нез хінет», adeca: sĕ nu péră cinstea nóstră; vom sta cu toţiĭ, şi acestŭ lucru nu'lu vom face. Spun, se hie luatu şi El Agasi banĭ de la Constantın Vodă atuncĭ.

Adoua-ḑi, pre la amédă-ḑi, au purcesŭ Căzacĭĭ cu tabăra legată den locŭ inapoĭ; şi la suitul déluluĭ, pre lûnga Tataraşĭ, sĕ hie fostŭ o tocmélă, şi nevoinţa luĭ El Agasi, era de a se rumpere tabăra la acelŭ locŭ de aĭ nostri. A doŭa năvală au făcutŭ aĭ nostri pre délŭ spre mônăstirea luĭ Aron Vodă; şi infrânsese pre pedestrimea căzacéscă până in care; şi aŭ picatŭ acolo Căzacĭĭ ĭarăşĭ subt aĭ nostri. Éră subt aĭ nostri s'aŭ aflatŭ mulţĭ caĭ răniţĭ.

Şi aşa, aŭ hălăduitŭ Constantin Vodă şi intr'acea-dată, de subt cumpănă mare a vieţeĭ; n'aŭ maĭ cercatu zarve dentr'aceeaşĭ-dată, ce s'aŭ aşeḑatŭ subt Crăia Leşéscă. Mers'aŭ Stefaniţa Vodă in urma Căzacilorŭ cu El Agasi pên preste Prut; éră petrecatorilor, nu oştenilorŭ şi gonaşilorŭ sĕmănătorŭ; şi s'aŭ intorsu Stefăniţă Voda in Iaşĭ, éra El Agasi la Bugécŭ. Căzacĭĭ cu Constantin Vodă au trecutu Nistrul pre la Movilaŭr, şi acolo marĭ nevoĭ aŭ avutŭ de Căzacĭ pentru lefe.

Bine nu s'au mântuitu Stefăniţă Vodă de El Agasi den Bugécŭ, aŭ sositŭ şi Mustafa Paşa de Silistra; şi cum au sositu aŭ descălecatŭ direptŭ la curtea cea domnéscă in Iaşĭ, şi au strinsu pre toţĭ boierĭĭ la sine; şi intrebându'ĭ de aceste oştĭ, cum de aŭ venitu asupra ţĕreĭ Impĕratuluĭ, făcêndŭ pre boĭerĭ hainĭ; şi pre toţĭ câţĭ boĭerĭ au fostu i-au luatu de i-aŭ inchisŭ, ţiindŭ de rĕŭ şi pre Ştefăniţă Vodă, făcêndu'lu omu de nimica. Aŭ şeḑutŭ in Iaşĭ treĭ ḑile, cu mare cheltuélă şi sile in oraşu de oştenii luĭ; şi la purcesu aŭ alesŭ dentre toţĭ boĭerĭĭ pre Toma Vornicul, şi pre Şeptilicĭ Hatmanul, şi pre Prajescul Vornicul, şi i-au luatu in paḑă; şi pâna n'au datu câteva pungĭ de banĭ nu i-aŭ sloboḑitŭ pre aceştĭ boĭerı, ce se pomenescu maĭ sus, insĕ de la marginea ţĕreĭ.

Stefăniţă Voda, de tóte faptele aceluĭ Paşă au facutŭ jalobă la Vizirul Klu-

www.dacoromanica.ro

prilaul, şi la Vasilie Voda, că eşise şi Vasilie Voda den Edicula slobodu; indată aŭ rapeditŭ la Paşa de 'l-aŭ dusu la Ţarigrad, şi puţin de n'au peritu singur Paşa; iar Kihaea luĭ aŭ plătitu acea faptă cu capul.

Intr'acestu anu 'şĭ-au sfêrşitu ḑilele vieţeĭ sele şi Vasilie Vodă, Domnu vestitu intre domniĭ ţereĭ, cu fericită domnie. Ĕră luĭ Stefaniţa Voda, câtu s'au desvăratŭ 'i-au venitu poroncă sĕ trimiţa óste in ţéra Ungurésca, şi de la Muntenĭ ĭar aşa, asupra lui Racoţi; şi au trimisŭ Stefaniţa Voda pre Mihalce Hâncul Sĕrdarul, şi pre Voĭcecovki Capitanul de lefecii, cu o mie de ómenĭ.

De la Imperaţie era orôndŭitŭ Seĭdi Paşa cu óste asupra luĭ Racoţi. Nu'lŭ potu uita Turciĭ pâna astaḑi pre acelu Paşă; şi acela omu aşa era de rĕsboĭnicŭ şi tare, cum spuneau şi aĭ nostri de dênsul, câtu cu Hatmaniĭ ceĭ vestiţĭ in lume póte sĕ se asemine firea luĭ. Cu acela impreunându-se óstea nóstră şi cea Muntenésca, aŭ purcesu asupra luĭ Racoţi; şi la oraşŭ la Clujvar le-au eşitŭ Racoţi inainte cu oştile sele.

Paşa nu avea mai multu de 6000 de ómenĭ, fŏră óstea acestorŭ douĕ ţerĭ; insĕ, cum spunŭ, neînfrântu omu la rĕsboiu; ĕră Racoţi avea 8000 de ómeni, pentru mare scumpete ce avea acela omŭ; că de ar hi avutŭ óste maĭ multă, cum era óstea Turcéscă puţină asupra luĭ, la dênsulu era acea-dată rĕsboiul cu isbândă; şi cum aŭ fostu acelŭ rĕsboiŭ n'am vrutŭ sĕ trecemŭ cu pomenirea.

Tocmise Racoţi tótă pedestrimea şi puşcile den-a-dirépta in protiva Moldovenilorŭ şi a Muntenilorŭ, sciindŭ că acestę némurĭ împrotiva foculuĭ nu staŭ. Ĕră elŭ cu capul seu, cu tótă călărimea aŭ stătutŭ improtiva oştiĭ Turceşcĭ, că avea călarime alésă.

Ĕră Seĭdi Paşa tocmisĕ 2000 de Muntenĭ şi 1000 de Moldovenĭ den stânga; ĕră calărimea Turcéscă, o sémă in frunte înaintea sa, şi o sémă o au tocmitŭ odată cu pedestrimea ce avea, şi cu puşcile, de aŭ stătutŭ dupĕ calarimea cea de'ntêiŭ. Şi dacă aŭ tocmitŭ óstea, aŭ chiămatŭ capetele, şi ale nóstre şi Muntenescı, şi le-aŭ datŭ poronca aşa: *«Câĭnilorŭ!* ĭacă, eŭ voiŭ merge direptŭ asupra ghiauruluĭ, şi nu cu altă armă, ce numaĭ cu sabia; de'ntre voĭ care se va apuca, orı de arcŭ, orĭ de altă armă, acelua capul îi voĭu tăĭa, şi âmtêiŭ vouă căpeteniiloru. Decĭ, eu cum voiŭ purcede şi voiŭ începe rĕsboĭul, voĭ sĕ treceţi peste pedestrime, şi se loviţi óstea neprietenuluĭ den dos; dacă voiu înfrînge, că sciu eu că'ĭ voiu înfringe, unul den voĭ sĕ nu cumva sĕ se apuce de jacŭ, descălecândŭ la borfe, saŭ sĕ alerge sĕ prinḑĕ caĭ sloboḑĭ; ce sĕ goniţĭ strinşĭ pe neprietenul; că de góna maĭ bunı sunteţĭ voĭ decâtu óstea mea céstă-alta; şi acéstă învetetură sĕ ţineţĭ, precum vĕ dau poroncă; éra că nu'lu voiu bate pe neprietenul meu, nime den voĭ sĕ nu gândésca, ca sciu eu că'lu voiŭ bate.»

Şi dupĕ acéstă poroncă, cum aŭ sositŭ capetele oştiĭ nóstre la bulucurile loru, aŭ şi purcesu Paşa âmtêiŭ cu óstea tocmita, aşa cum s'au ḑisu, şi aĭ noştri alăturea. Daca s'aŭ apropiatŭ Turciĭ de óstea luĭ Rakoţi, au săritu R-a coţi cu tótă óstea odata, singuru in frunte, cu alese catane ce avea, şi indată aŭ înfrîntŭ pre tótă călărimea Turcéscă câtă era in frunte; şi aşa au îmbulzit'o, câtŭ începuse a dare peste Paşa, care venia cu temeĭul pre urmă. Ce au stătutŭ singurŭ Paşa cu sabia smultă, oprindŭ óstea care o înfrînsse den

www.dacoromanica.ro

frunte Ungurii; şi paşindu singurŭ Paşa cu bulucul seu înainte, s aŭ amestecatu oştile Turcescĭ in sabiĭ cu Ungurii. Ce, Turcii cariĭ ĭi îmbulzïaŭ, singurŭ Paşa cu capul seu aŭ lovitu, şi aripa cea de Munteni şi de Moldoveni, asupra pedestrimeĭ luĭ Racoţi den dos; că trecusĕ Racoţi înainte şi remăsĕse şi Munteniĭ şi Moldoveniĭ cam napoïa luĭ. Au sloboditŭ Nemţiĭ focul şi puşcile luĭ Racoţi într'aĭ nóstri, care focŭ nesuferindu aĭ nostri, in locŭ s'aŭ datŭ înapoĭ ca in chipu de fuga. Acolo mare grieşéla au facutŭ Racoţi, de n'aŭ pusŭ lûngă pedestrime şi ceva călărime. Sĕ hie încălecatu pre Munteni şi pre Moldoveni atuncĭ cand i-au înfrîntu focul nu s'arŭ hi îndreptatŭ aĭ nostri in vecĭ. Éra dacă au vĕdutu aĭ nostri că altă grijă nu aŭ, foră numaĭ focul, cum s'aŭ deşertatu sineţele, s'au şi întorsu o séma de căpeteniĭ, ales Voïcecovskiĭ Căpitanul şi Cantemir, ce era la Munteni céuşŭ Spatărescu pre atuncĭ, şi carele apoĭ aice in Moldova au fostu Sĕrdar, şi alţiĭ, şi îndată dupĕ dênşiĭ tótă óstea. Şi pên a âmple Nemţiĭ sineţele de alŭ-doïle rôndŭ, aŭ intratŭ ceştĭ-alţĭ cu sabiile smulte in pedestrime; şi aŭ pornit'o într'o risipă, rĕmâindŭ şi puşcile şi armele pedestrimeĭ in deşestu. Şi aşa, Ungurii, vĕdêndŭ perirea pedestrimeĭ sele, şi ânca den-dosul seŭ, au începutu a slăbire, şi maĭ vârtosŭ luptandu Racoţi singur in rĕsboiu 'l-au ranitu unŭ Turcŭ direptŭ in capŭ, fórte cu grea rană, den care rana i s'aŭ prilejitu şi mórte.

Vĕdêndu Ungurii pre Racoţi rănitŭ, 'l-aŭ şi apucatŭ catanele între dênşii şi s'aŭ abătutu in laturĭ; îndata au purcesŭ tótă óstea in risipă. Gónă aşa grea Turciĭ n'au facutu, ca Turcii pre obiceiul lorŭ n'aŭ gonitŭ, şi aĭ nostri âncă fiindu aprópe de padure nu s'aŭ laţitŭ cu góna. Şi aşa aŭ fostŭ sfîrşitul luĭ Racoţi, Domnu in mare fericire; născutu între ceĭ fericiţi Cneji, mare fericitŭ. Déra la ce nu aduce nesăţiósa hirea omenéscă la mărire! Dupĕ acéstă isbânda asupra luĭ Rakoţi, Seïdi Paşa au aşedatu totu Ardélul in partea Impĕrăţieĭ, şi oştile nóstre le-aŭ lasatŭ pre acasă.

Aice in ţéră, într'acestŭ anu, domnïa cu pace Ştefăniţă Vodă peste tótă vara; éră âncă bine nu sosise óstea ce era la Ardél trimisă, i-aŭ şi venitŭ altă poroncă de la Impĕrăţie sĕ purcédă Ştefăniţă Vodă la Nipru, sĕ hie de agiutoru acolo Paşiĭ de Silistra, şi Hanuluĭ, la lucru unorŭ cetăţi, care aŭ făcutŭ Impĕrăţia de padăşte pe Nipru, pentru aperarea despre Căzaci, sĕ nu pótă âmbla pe mare. Numaĭ ce aŭ căutatŭ luĭ Ştefaniţă Vodă a purcedere, şi in cale mergêndu, aprópe de Tighinea, pre Bâcu, la unŭ satŭ anume Luţenii, aŭ căduţŭ in bólă fórte grea, lungóre, care bólă îndată aŭ priceputŭ doftorul că trebue sĕ'ĭ ïa sânge. Ce, n'au ascultatu, şi adăogându-se bóla, şi ales tómna fiindu, aşa de greu 'l-au cuprinsu herbinţéla, câtu până la Tighinea aŭ stătutŭ frăniticu, adecă buïguitŭ de hire. Cu chipul ciumeĭ era bóla, că i-aŭ eşitŭ bolfa la o mână. Ce nu era ciuma, ce dirépta lungóre, careĭ bóle îi ţicŭ doftoriĭ Maligna; şi câtŭ aŭ trecutu Nistrul la Tighinea, atreïa-ţi aŭ stătutŭ mortŭ. De acea bola, totŭ acolo, au muritu şi Dumitraşco Draguţĕscul, de la Sucéva, omu cunoscutŭ şi alesu la tótă curtea

Firea acesteĭ domniĭ a giudecare nu putemu, ca înca nu era coptŭ in vêrsta sa; multŭ se cunoscea intr'énsul den firea tatâne-seŭ; ïar la mânie răpitŭ.

T rciĭ agalariĭ de Tighinea cum au auditu de mórtea luĭ Ştefăniţă Vodă

www.dacoromanica.ro

încă bine nu'i era eșitu sufletul, s'aŭ înglotitu și au venitu sĕ ĭa ce vorŭ afla domnescu, in séma Impĕrațieĭ. Puțin lucru aŭ lipsitu de nu s'aŭ făcutu mare zarvă între noĭ și între dênșiĭ; că intrase ca in chipŭ de jacŭ in taběra nóstră uniĭ de dênșiĭ; ce, dacă aŭ stătutu la vorovă cu boĭeriĭ, nu le aŭ opritu boĭariĭ, ce le-aŭ rĕspunsu: «*luațĭ, numaĭ sĕ nu vĕ fie a dare semă de maĭ multŭ câtŭ vețĭ lua.*» Decĭ, luându 'șĭ séma Agiĭ, sĕ nu cumva dea maĭ multe de câtŭ vorŭ lua, s'aŭ lăsatŭ. Boĭeriĭ, dupĕ mórtea luĭ Stefăniță Vodă, îndatŭ aŭ alesŭ pre Chiriță Dracon Ruset carele au căḑutŭ și Domnŭ aice in țéră, și cu dênsul și pre Alecsandru Costin Postelnicul, și i-aŭ răpeḑitu îndată la Impĕrăție, dându scire de mórtea luĭ Stefaniță Vodă, și sĕ arăte mare rugăminte țĕreĭ, pentru Domnŭ de țéră, și sĕ pomenéscă îndată de Dabija Vornicul. Insĕ, nu era cu scirea tuturorŭ pentru Dabija Vornicul; alțiĭ trageaŭ cu alte chipurĭ, pre carĭĭ sĕ'ı tréca condeiul nostru, pentru urîta pomenire.

Ĕră ósele luĭ Stefăniță Vodă le-aŭ luatŭ boĭeriĭ cu sine, aŭ purcesu deodată pre Nistru in sus, pe de ceea parte, și aŭ trecutŭ Nistrul pre la Bilacăŭ, și 'l-aŭ adusŭ in Iași, și 'l-aŭ îngropatŭ in mônăstirea care se pomenesce Triĭ-Sfetitele.

Sfîrșitul Letopisețuluĭ luĭ Miron Costin.

www.dacoromanica.ro

APENDICSE

APENDICS I.

A. Pentru ijderenia Moldovenilorŭ, şi cum aŭ bătutŭ şi aŭ isgonitŭ pre Tătarĭ de pe aceste locurĭ.

Scrie Leatopiseţul celŭ Ungurescŭ, că órecând pre aceste locurĭ aŭ fostŭ lŏcuindŭ Tătarĭ; şi îmmulţindu-se acestĭ Tătarĭ s'aŭ tinsŭ de aŭ trecutŭ şi peste munţĭ la Ardél. Şi împingêndŭ pre Ungurĭ den ocinele lorŭ, n'aŭ maĭ pututŭ a suferire; ce singurŭ Laslăŭ, Craĭul Ungurescŭ, căruĭa ḑicŭ că aŭ fostŭ vĕrhovnicŭ, s'aŭ sculatŭ de s'aŭ dusŭ la Impĕratul Rômuluĭ, de 'şĭ-aŭ cerşutŭ óste într'agĭutorŭ împrŏtiva vrĕjmaşilorŭ seĭ. Dece, Impĕratul Rômuluĭ altŭ agĭutorŭ nu 'i-aŭ făgăduitŭ, ce 'i-aŭ datŭ rĕspunsŭ şi aŭ ḑisŭ: «Eŭ suntŭ juratŭ, când amŭ stătutŭ la Impĕrăţie, omŭ de judeţul meŭ sĕ nu pĭae; pentru aceea, mulţĭ ómenĭ reĭ s'aŭ făcutŭ în ţéra mea, şi câte temniţe, tóte suntŭ pline de dênşiĭ. Şi nu maĭ amŭ ce le face; ce ţi'ĭ voiŭ da ţie sĕ facĭ isbândă cu dênşiĭ. Ĕră tu în ţéra mea sĕ nu'ĭ maĭ aducĭ, că ţi'ĭ dăruescŭ ţie.» Şi de strgŭ învĕţă de'ĭ strînseră pre toţĭ, de i-aŭ arsŭ împregĭurul capuluĭ, de le-aŭ pîrjolitŭ pĕrul cu unŭ herŭ înherbîntatŭ; care semnŭ trăĭesce şi până astăḑĭ în ţéra Moldoveĭ şi la Maramoruş, de se cehluescŭ pregĭur capŭ. Dece, Laslăŭ Craĭŭ, dacă aŭ luatŭ acelŭ agĭutorŭ tâlhărescŭ de la Impĕratul Rômumuluĭ, aŭ silitŭ la ţéra Ungurĕscă; şi ḑe aci, pre căşlegile Crăciunuluĭ, cu tótă puterea sa s'aŭ apucatŭ ḑe Tătarĭ a'ĭ batere şi a'ĭ gonire, de aŭ trecutŭ muntele în céstă ţĕră pre la Rodna, pre care cale şi semne prin stânceĭ de pétră în ḑoĕ locurĭ se află făcute de Laslăŭ Craĭŭ. Şi aşa gonindu'ĭ pren munţĭ, scos-aŭ şi pre acestĭ Tătarĭ, carĭĭ aŭ fostŭ lŏcuitorĭ în Moldova, de 'i-aŭ gonitŭ până i-aŭ trecutŭ apa Siretuluĭ. Acolo Laslăŭ Craĭŭ, ce se chĭamă Leşesce Stanislav, stându în ţĕrmurile apeĭ, aŭ strigatŭ Ungurescе: *Siretem, siretem!* adecă: *place'mĭ, place'mĭ*, saŭ cum ḑicemŭ noĭ: *aşa 'mĭ place.* Maĭ apoĭ, dacă s'aŭ descălecatŭ ţéra, ḑe pre cuvêntul luĭ Craĭŭ ce aŭ ḑisŭ *Siretem*, aŭ pusŭ numele apeĭ: *Siretul.* Dupĕ multă gónă, ce aŭ gonitŭ pre Tătarĭ din tóte locurile de unde eraŭ aşeḑaţĭ, staŭ în multe locurĭ împrotiva oştilorŭ luĭ Laslăŭ Craĭŭ; dece, ceĭa ce staŭ bătuţĭ eraŭ că nu se puteaŭ sprijini; ĕră ceĭa ce fugeaŭ li se da lunga înainte şi scăpaŭ. Pre acelе vremĭ era meşterşugul Tătarilorŭ de se făceaŭ a dare dosu, şi apoĭ îndată se 'ntor-

www.dacoromanica.ro

ceaŭ asupra celorŭ ce'ĭ goniaŭ. Ce, nece unŭ unŭ sporŭ nu aveaŭ; că cădeaŭ în primejdiĭ de perĭaŭ, şi orĭ ce felurĭ de meşterşugurĭ vreaŭ face, totŭ lorŭ eraŭ de smințélă, pên 'i-aŭ scosŭ den totŭ locul, şi 'i-aŭ depărtatŭ peste Nistru la Crîm, unde şi până astădĭ trăescŭ.

De acolo s'aŭ întorsŭ Laslăŭ Craiŭ cu laudă şi biruire; şi sosindŭ a casă în ḑioa lăsateĭ sĕculuĭ, aŭ cerşutŭ la Episcopiĭ lorŭ blagoslovenie sĕ'lŭ lasĕ treĭ ḑile sĕ se veseléscă cu dómna'şĭ şi cu boĭariĭ sĕĭ. L'aŭ blagoslovitŭ de aŭ lăsatŭ sĕcŭ Marţĭ cu tótă curtea sa; care obiceĭŭ se ţine la legea lorŭ şi până astădĭ, de lasă sĕcŭ Marţĭ, în sĕptĕmâna postuluĭ celŭ mare.

B. Pentru descălecarea Maramoruşuluĭ.

Laslăŭ, Craĭul Ungurescŭ, după isbândă cu norocŭ ce aŭ făcutŭ asupra Tătarilorŭ, şi s'aŭ aşeḑatŭ la scaunul seŭ, s'aŭ sfătuitŭ cu boĭariĭ seĭ ce vorŭ face cu aceĭ tâlharĭ ce'ĭ luase într'ag'utorŭ de la Impĕratul Rômuluĭ, cu carĭĭ mare isbândă aŭ făcutŭ, de aŭ risipitŭ puterea acelorŭ Tătarĭ; că, sĕ le dea locŭ şi moşie în ţéră, nu suferĭaŭ Ungurĭĭ ceĭ de moşie, vĕḑêndŭ că suntŭ ómenĭ rĕĭ şi ucigaşĭ, socotindŭ că de se vorŭ îmulţi, eĭ se vorŭ întări, şi sĕ nu li se têmple vr'o price cu eĭ şi sĕ petrécă maĭ rĕŭ de câtŭ cu Tătarĭĭ; maĭ apoĭ, sĕ nu le hie a'şĭ perdere şi Crăia. Ce le-aŭ alesŭ unŭ locŭ osĕbitŭ şi pustiiŭ, îngrăditŭ cu munţĭ pe'npregĭurŭ, între ţéra Leşéscă şi 'ntre ţéra Unguréscă, unde este acmu ţéra ce se chĭamă Maramorusul; acolo le-aŭ împărţitŭ moşiĭ de târgurĭ şi de sate, unde trăescŭ şi până astădĭ.

C Pentru descălecarea ţĕreĭ Moldoveĭ de alŭ-doile rândŭ, în ce chipŭ şi cum s'aŭ aşeḑatŭ.

După risipa ţĕreĭ de'ntêiŭ, cum scrie că s'aŭ pustiitŭ de greul oştilorŭ luĭ Flah, Hatmanul Rômlenescŭ, saŭ cum scrie la Leatopiseţul celŭ Ungurescŭ pentru Laslăŭ, Craĭul Ungurescŭ, că aŭ risipitŭ mulţimea Tătarilorŭ de pre aceste locurĭ, de aŭ rĕmasŭ locul pustiiŭ; maĭ apoĭ, după multă vreme, când fiiĭ ceĭ de Domnĭ, din munţiĭ Ungurescĭ pogorîndŭ după vênatŭ, şi aŭ nemeritŭ la apa Moldoveĭ, vĕḑêndŭ locurĭ desfătate, cu câmpĭ deschişĭ, cu păḑurĭ dese, şi cu ape curgĕtóre, îndrăgindŭ locul, aŭ trasŭ pre aĭ seĭ de la Maramoruş, şi pre alţiĭ aŭ îndemnatŭ de aŭ venitŭ, şi aŭ descălecatŭ întêiŭ subt munte; maĭ apoĭ, îmulţindu-se şi crescêndŭ înainte, nu numaĭ apa Moldoveĭ saŭ Siretul le-aŭ fostŭ hotarŭ, ce până la Nistru şi până la Mare s'aŭ lăţitŭ. Căce şi rĕsbóĭe maĭ apoĭ făceaŭ ca sĕ'şĭ apere ţéra şi pămêntul seĭ de cătrĕ Schiţĭ şi Goţĭ, şi de cătrĕ alţĭ vecinĭ ce eraŭ pe'npregĭurŭ. Ce avêndŭ purtătorĭ de grijĕ pre Domniĭ lorŭ, careĭ 'rădicase dintre sine, de-multe-orĭ in ţéra Leşéscă aŭ întratŭ, şi multă pradă şi isbândă aŭ făcutŭ. Den câmpĭ pre Tătarĭ 'i-aŭ scosŭ, că după risipa Tătarilorŭ ce-ĭ gonise óre-când Laslăŭ, Craĭul Ungurescŭ, de pre aceste locurĭ, ţarăşĭ aŭ fostŭ începutŭ a se tindere la câmpĭ...Ĕră dacă aŭ ucisŭ aceĭ fecĭorĭ de

www.dacoromanica.ro

Domnĭ zimbrul, saŭ bourul ce aŭ fostŭ, cum scrie Letopiseţul celŭ Moldovenescŭ, şi înturnându-se înapoĭ, aŭ nemeritŭ la locul unde este acmu Tîrgul Sucevei; acolo mirosindu-le fumŭ de focŭ, şi fiindŭ locul despre apă, cu pădure mărunţă, s'aŭ pogoritŭ pre merodenia fumuluĭ, unde este acmu Mônăstirea Eţcaniĭ. Acolo, pre acelaşĭ locŭ, aŭ găsitŭ o prisacă cu stupĭ, şi unŭ moşnégŭ bĕtrânŭ prisacariŭ; de siminţie aŭ fostŭ *Rusĭ*[1]) şi 'l-aŭ chĭematŭ *Eaţco*. Şi întrebându-lŭ aceĭ fecĭorĭ de Domnĭ, ce felŭ de omu'ĭ şi den ce ţéră'ĭ, elŭ aŭ spusŭ că este den ţéra Leşéscă, Rusŭ. Aşijderea şi pentru locŭ 'l-aŭ întrebatŭ, ce locŭ este acesta, şi de ce stăpânŭ ascultă. Eaţco aŭ ḑisŭ că este unŭ locŭ pustiiŭ şi fără de stăpânŭ, de'lŭ domnescŭ fĭerele şi paserile; şi se tinde locul in gĭos 'până in Dunăre, ĭar in sus până in Nistru, de se hotăresce cu ţéra Leşéscă; şi este locul fórte bunŭ de hrană. Inţĕlegêndŭ aceĭ fecĭorĭ de Domnĭ aceste cuvinte, aŭ sirguitŭ la Maramoruş de şĭ-aŭ trasŭ ómeniĭ seĭ, şi pre alţiĭ aŭ îndemnatŭ; şi aŭ descălecatŭ întêiŭ subt munte, şi s'aŭ lăţitŭ pre Moldova in jos. Ĕră Eaţco prisacarĭul, dacă aŭ înţĕlesŭ de descălecarea Maramorişenilorŭ, indată s'aŭ dusŭ in ţéra Leşéscă şi aŭ adusŭ Leşĭ, şi aŭ descălecatŭ pre apa Sucevei in sus, şi pre Siretŭ, despre Botoşenĭ. Şi aşa de sîrgŭ s'aŭ lăţitŭ Româniĭ in jos, şi Leşiĭ in sus, şi s'aŭ plinitŭ tóte locurile cu ómenĭ într'acéstă ţéră den munte până in Nistru, şi in jos până unde dă Dunărea in Vidov, şi până in Cetatea Albă, şi la Chilia, şi la Renĭ, şi pe Nistru in sus până unde se împreună cu hotarul ţĕreĭ Leşescĭ, şi pe Prut până maĭ sus de Cernăuţĭ şi pre Cerimuş.

Aşijderea şi Tîrgul Baĭa, scrie că 'l-aŭ descălecatŭ nesce olarĭ. Ĕră Sucéva o aŭ descălecatŭ nesce cojocarĭ Ungurescĭ, ce se chĭamă pre limba lorŭ *Socĭ*; ĕră *Socéva* pre limba lorŭ se chĭamă *Cojocărie*. Intr'acesta chipŭ s'aŭ făcutŭ aceste. Aflatu-s'aŭ într'acéstă ţéră şi cetăţĭ făcute maĭ de-de-multŭ de Ianovezĭ (Genovezĭ): Cetatea la Tîrgul Sucevei, şi Cetatea la Hotin, şi Cetatea Albă, şi Cetatea Chilieĭ, şi Cetatea Némţul, şi Cetatea nóă Romanul, ce i s'aŭ surpatŭ pămêntul şi aŭ căḑutŭ.

Evstratie Logofĕtul, şi dupĕ dĕnsul Simion Dascalul şi Misail Călugĕrul.

---

[1]). Cronicariĭ Moldoveĭ subt nume de *Ruşĭ* înţelegŭ pre *Ruteni* saŭ *Rusneci*, cum le ḑicemŭ in limba populară; fiindŭ că Rosienilorŭ le ḑicŭ pururea *Moskalĭ*, de pe numele vecheĭ Capitale *Moska*. *Ed*.

www.dacoromanica.ro

APENDICS II.

A. Despre Ludovik, Craiul Ungurescŭ şi Lesescŭ.

In anii de la Hristos 1360 murit-aŭ Craiul Leşescŭ Cazimir: eşindŭ la vênatŭ aŭ alergatŭ dupĕ unŭ cerbŭ, aŭ căḑutŭ cu calul, şi şi-aŭ frîntŭ unŭ picĭorŭ, şi i s'aŭ ţêmplatŭ mórtea! Ĕră in urma luĭ aŭ stătutŭ Craiŭ Ludovik, Craiul Ungurescŭ, nepotŭ luĭ Cazimir mortuluĭ, îndemnatŭ fiindŭ de o sémă de Boĭerĭ Leşescĭ, neavêndŭ fecĭorĭ Craiul Cazimir parte bărbătéscă, fără numaĭ două fete. Aŭ părăsitŭ vița Crăéscă. Mare mâhnicĭune aŭ rĕmasŭ Leşilorŭ dupĕ mórtea Craiuluĭ Cazimir: că Ludovicŭ Craiul, fiindŭ strĕinŭ la Crăia Leşéscă, pe nime nu suferĭa la sine; ce tóte lucrurile pen ţâlmacĭ se isprăvĭaŭ, şi multe locurĭ ce eraŭ sĕ le împreune cătrĕ Crăia Leşéscă, le da unuĭ Domnŭ Ungurescŭ, anume luĭ Cnézŭ Vladislav a Opolieĭ, şi altora. Nezăbovindŭ Ludovik Craiŭ in ţéra Leşéscă, s'aŭ întorsŭ in ţéra Unguréscă, lăsândŭ cârma Crăieĭ Leşescĭ mumeĭ séle Elisaveteĭ, surorĕĭ luĭ Cazimir Craiŭ, ce aŭ muritŭ. Çe, ea, fiindŭ femeĭă bĕtrână, depărta ómenii vrednicĭ cu sfatul, şi aduna ómenĭ de nimică şi îmbunătorĭ. Două fete a luĭ Craiŭ Cazimir, cu totŭ ce le-aŭ rĕmasŭ de la tatăl lorŭ, le-aŭ trimisŭ acéstă bĕtrână Crăéscă, Elisaveta, in ţéra Unguréscă, la nepotul sĕŭ Ludovic, Craiul Ungurescŭ; şi acolo aŭ pusŭ de s'aŭ sunatŭ cum fetele luĭ Cazimir Craiuluĭ nu'ĭ suntŭ adevĕrate fete luĭ Cazimir. Şi pentru ca sĕ nu agĭungă fetele luĭ Cazimir dupĕ ómenĭ marĭ, le-aŭ măritatŭ: pre cea maĭ mare, Ana, dupĕ Dvihelm, Cnézul Stilieĭ; pe Iodviga, cea maĭ mică, dupĕ Romer, Cnézul Stirieĭ; amêndoĭ acestia eraŭ legaţĭ subt Crăia Leşéscă pre acele vremĭ. Iar in anul 1367, Sultan Murat, Impĕratul Turcescŭ, ficĭorŭ luĭ Orhan, nepotul luĭ Otoman, tare aŭ inspăimântatŭ ţéra Veneţieĭ şi a Genueĭ dintru îndemnarea luĭ Ión Cantacuzino, Impĕratul Grecescŭ, scriŭ cronicarĭĭ Leşescĭ. Ĕră Hronograful Grecescŭ scrie că acestŭ Sultan Murat, in ḑilele luĭ Ión Paleologu, Impĕratul Grecescŭ, aŭ mersŭ de aŭ luatŭ Solonul de la Frâncĭ, in anul de la zidirea Lumeĭ 6810; că Solonul 'l-aŭ cumpĕrâtŭ Veneţianiĭ de la Manoil, ficĭorul luĭ Mihail Paleologu, Impĕratul Grecescŭ;' ĭar maĭ înainte aŭ fostŭ a Genovezilorŭ, şi apoĭ 'l-aŭ luatŭ Grecii de la Genovezĭ; ce atuncea aŭ înspăimântatŭ Sultan Murat pre Veneţianĭ. Şi pre urmă aŭ luatŭ Sultan Murat de subt ascultarea Impĕraţilorŭ Grecescĭ, Bulgariĭ, Sĕr-

www.dacoromanica.ro

biĭ, Bosna ş. a. t. Éra in anĭ de la Hristos 1369 au murîtu Ludovik, Craĭul Ungurescŭ şi Leşescŭ, forâ de siminţie bărbătéscă, rĕmâindu'ĭ douĕ fete, anume Maria şi Edviga; ce, precum in viaţa luĭ, aşa şi dupĕ mórte, multa amestecare era in ţéra Leşéscă.

B. Pentru Cnezia Litveĭ cum s'aŭ unitŭ cătrĕ Crăia Leşéscă.

Dupĕ mórtea luĭ Ludovik, Craĭul Ungurescŭ şi Leşescŭ, mare amestecătură era in ţéra Leşéscă pentru alesul Craĭuluĭ noŭ; că nicĭ acestuĭ Craiu semenţie parte bărbătéscă nu i-aŭ rĕmasŭ, ce numaĭ douĕ fete. Maria aŭ fostŭ mărităta dupĕ Jigmont, Markgraful Brandeburgului; éară Edviga era fată acolo. Uniĭ trăgeaŭ pre Jigmont la Crăia Leşésca; ĭar alţiĭ, pre Edviga, dupĕ cine arŭ socoti Sfatul Crăieĭ Leşescĭ sĕ o marite, acela sĕ fie Craiu; şi au rĕmasŭ toţĭ pre acéstă socotélă. Éră Jigmont venise acum in Cracaŭ; ce, ne lăsându-lu Leşiĭ ce s'aŭ întêmplatŭ la Cracăŭ, i-aŭ cautatŭ a se întórcere înapoĭ, în ţéra Unguréscă, petrecutŭ de Leşĭ. Şi aşteptându Leşiĭ câtăva vreme venirea Edvigeĭ, feteĭ luĭ Ludovicŭ, la Cracăŭ, şi fiindŭ Seimu in Seragĭ, alesĕse pre Samovit, Cnézul Mazovieĭ, sĕ fie Craiu Leşescŭ. Ce, înţelegêndu de acésta Crăésa cea betrână a ţĕreĭ Ungurescĭ, îndată aŭ trimsu 12,000 de Ungurĭ, cu ginere-sĕŭ Jigmont, pre la Sandezu, de aŭ pradatu ţéra Mazovieĭ. Trimis'aŭ Leşiĭ solŭ la Crăésa Elisaveta sĕ nu'ĭ maĭ ţie cu cuvinte, ce sĕ le trimiţă pre Edviga, ḑicêndŭ că apoĭ îşĭ vorŭ alege altŭ stăpânŭ. N'aŭ pututŭ face într'altŭ chipŭ Craésa; ce aŭ trimisŭ pre Edviga, împreună cu ginere-sĕŭ Jigmont, ca sĕ păḑéscă elŭ şi sĕ cărmuiască până va veni maĭ la vêrsta fata Crăeseĭ. Vĕḑêndu Leşiĭ că'ĭ are in nebăgare de sémă Crăésa cea betrâna, şi le trimite ocarmuitorŭ cu fata, s'au strânsu mulţĭ şi aŭ trimisu înaintea luĭ Jigmont sĕ nu vie in ţéra Leşéscă, că nu'lu voru priimi nice Craiu nice ocarmuitorŭ; că apoĭ se voru lupta cu dênsul ca cu unŭ vrajmaşŭ. Aŭ căutatŭ luĭ Jigmont a se întórcere înapoĭ de la Lubov. Éră Crăésa aŭ trimisŭ pre fata'şĭ, Edviga, cu alţĭ boĭerĭ la ţéra Leşéscă, cu multă avere. Eşitu-i-aŭ înainte mulţĭ Boĭerĭ şi ostaşĭ, cu bucurie; şi viindŭ Crăésa in Cracăŭ, îndată aŭ pomăzuit'o Crăésă ţĕreĭ Leşescĭ, Bodgent Archiepiscopul Gnézuluĭ. Éră in anul de la Hristos 1375, înţelegêndu Iagelo, Marele Cnéz a Litveĭ, de venirea şi corunaţia Edvigeĭ, trimis'aŭ la dênsa pre fraţiĭ seĭ, pre Schirgel şi pre Boris şi pre Hovnul starostele Vilneĭ, cu darurĭ marĭ şi prea frumóse, întrebând-o de va vre se'lŭ ĭa bărbatŭ şi se'lŭ primésca la scáunul Craĭeĭ, cu ácéste tocmele: întêiŭ, că se va boteza cu tótă ţéra Litveĭ, şi va împreuna tóte ţinuturile carĭ le-aŭ luatu Litva din ţéra Leşésca ĭar catre ţéra Leşésca, aşa cetaţĭ cum şi oraşe, ales părţile rusescĭ şi tóta ţéra Podolieĭ, şi toţĭ ómenii din robie îĭ va slobodi, carĭĭ erau robiţĭ înca de alţĭ Cnezĭ de maĭântêiu. Catre acésta, şi Cnézia Litveĭ cea mare sĕ o împreune cătrĕ ţéra Leşésca in vecĭ; şi că va dobândi Cneziile şi ţĕrile a Slonscăĭ, a Prusilorŭ, a Pomeranilorŭ, şi le va împreuna către Craia Leşéscă, cu avuţia câtŭ are şi câtu va avea, tótă o va da Recipospolitiĭ la ţéra Leşéscă. Era acéstŭ lucru tuturorŭ Leşilorŭ plăcut ı, nadĕjduindŭ că aşa vorŭ ave pace

www.dacoromanica.ro

despre dênşiĭ. Ér'ă Crăeseĭ nu'ĭ plăcea, căcĭ ţată-seŭ o logodise dupĕ Gvihelm, Cnézul Racuzilorŭ, şi la logodnă aŭ fostŭ pusŭ la mi̯dĭlocŭ galbinĭ 12,000, cine arŭ strica logodna acela sĕ pérdă acea somă de banĭ; ce socotïa Crăĭasa că şi acea somă de banĭ o va perde din partea eĭ. Ce şi pentru acésta încă se apucase soliĭ Litveĭ că'ĭ va plăti Cnézul Iagelo. Socotit-aŭ Leşiĭ sĕ dea scire Crăeseĭ ceĭ bĕtrâne din mi̯dĭlocul sfetnicilorŭ, şi aŭ mersŭ solĭ Leşescĭ la ţéra Unguréscă, împreună cu soliĭ Litveĭ, şi'ĭ priimi bĕtrâna Crăésă cu dragoste; şi le-aŭ răspunsŭ cum pre socotéla Domnilorŭ Leşescĭ lasă sĕ fie tóte ce orŭ socoti eĭ, spre folosul recĭpospolitiĭ sĕ facă. Ér'ă întorcêndu-se solĭĭ din ţéra Unguréscă, aŭ mersŭ solĭ şi la Litva, la Iagelo Cnézul, sĕ'lŭ aducă la crăie, dupĕ tocmelele făgăduite. Ér'ă dacă aŭ înţelesŭ logodnicul ce s'aŭ pomenitŭ Gvihelm Cnézul Racuzeĭ, sciindŭ şi voïa Crăeseĭ spre dênsul, orĭ cu îndemânarea eĭ, precum socotescŭ unĭĭ, orĭ din sfatul luĭ Gnevoşŭ Dalevecĭ, Podcomori a Craçăuluĭ, căcĭ acestuïa maĭ multŭ credea. Crăésa, aŭ venitŭ la Cracăŭ cu frumósă curte asa nemţéscă, cu multă avere, şi acolo in Cracăŭ aŭ şeţutŭ câtăva vreme. Ér'ă in cetate nu 'l-aŭ lăsatŭ sĕ intre, din sfatul luĭ Domislav, Castelanuluĭ de Cracăŭ, şi a altorŭ sfetnicĭ. Iar Crăésa Edviga adese se vedea cu dênsul la Mônăstirea luĭ Francişcŭ. Venïa cu şaraguri de dvorélnicĭ, şi acolo in ospéţĕ şi in gïocurĭ petrecea cu dênsul; şi spunŭ că aşa rîvnïa Crăésa sĕ se cunune maĭ înainte cu Gvihelm până a nu veni Iagelo; că nelăsându sfetniciĭ pe Gvihelm in cetate, singură cu mânile eĭ vrea sĕ deschi̯dĕ cetatea, şi sĕ'lŭ lase înlăuntru, de nu arŭ fi abătut'o de la acelŭ gândŭ Dumitru Garonski, Visternicul Crăieĭ. Şi aşa, Gvihelm pricepêndŭ voïa Leşilorŭ, şi audindŭ că se apropie Iagelo Cnézul, aŭ eşitŭ pre taïnă din oraşŭ şi s'aŭ dusŭ la Racuzi. Iar odórele, şi multe lucrurĭ scumpe, le-aŭ lăsatŭ Gnevoşŭ Dalevecĭ, Podcomori a Cracăuluĭ, perdute in vecĭ de Gvihelm, Cnézul Racuzeĭ. Dupĕ ce aŭ venitŭ Iagelo la Cracăŭ, in anul de la Hristosŭ 1376, in luna luĭ Fevruari 12, dupĕ calendarul Rômuluĭ, s'aŭ botezatŭ elŭ, puindu'ĭ nume Vladislav; şi acolo cu dênsul s'aŭ botezatŭ şi fraţiĭ luĭ, şi le-aŭ datŭ nume de botedŭ: luĭ Vigul, Cnézul Kervonuluĭ, i-aŭ pusŭ nume Alecsandru; luĭ Schirgaĭlo şi luĭ Caricel le-aŭ di̯sŭ Cazimir; şi luĭ Sfidrigaĭlo, Boleslav. Acesta Iagelo, cum s'aŭ di̯sŭ maĭ sus, luându pe Crăésa Edviga, fata luĭ Ludovik, aŭ împreunatŭ Cnézia Litveĭ cătrĕ Crăia Leşéscă de s'aŭ făcutŭ unŭ trupŭ. Şi de la Iagelo, căruïa s'aŭ di̯sŭ Vladislav, s'aŭ scrisŭ *Craiŭ* şi se scriŭ Craiĭ Leşescĭ şi *marĭ Cnezĭ* a Litveĭ, cătrĕ Crăia Leşéscă. Şi pre ace vreme şi până aice ne agïunge sĕ scimŭ de Cnezia Litveĭ cum s'aŭ împreunatŭ cu Crăia Leşéscă; altele, lăsămŭ la Leşĭ sĕ le scrie lucrurile lorŭ şi a Litveĭ.

C. Despre Vasilie, Cnézul Mosculuĭ, şi de alte lucrurĭ de pe'mpregïurŭ.

In anĭĭ de la Hristos 1387, Vasile, Cnézul şi Impĕratul Moskuluĭ, mers'aŭ singurŭ la Vitold, marele Cnéz a Litveĭ, la Smolensc; legându prieteşugŭ amêndoĭ, s'aŭ vorbitŭ sĕ rădice oştĭ amêndoĭ asupra luĭ Tamerlan, marele Han Tătărescŭ. Pre acea vreme era Smolenscul subt stăpânia Cnezieĭ Litveĭ. Ér'ă

www.dacoromanica.ro

în anul 1414 l'aŭ luatŭ Vasilie Impĕratul Moskuluĭ de la Cnezia Litveĭ, şi'lŭ stăpânescŭ Moskaliĭ până in ḑioa de astăḑĭ. Intr'acestaşŭ anŭ, Jigmont, Craĭul Ungurescŭ, vrêndŭ sĕ scóţă pe Turcĭ din Dobrogĭa, saŭ din Bulgaria, strins'aŭ multă óste de Creştinĭ, şi s'aŭ lovitŭ cu Sultan Baiazit; ce rĕmăsesĕ biruitŭ Jigmont de Turcĭ, câtŭ abĭe aŭ scăpatŭ peste Dunărea. Fost'aŭ cu Jigmont Craĭŭ multă şléhtă Leşéscă. Dupĕ ce aŭ perdutŭ Jigmont rĕsboĭul. cu Turcíĭ, fiindŭ uritŭ Ungurilorŭ, aŭ trecutŭ in ţéra Leşéscă la Craĭul Vladislav Iagelo, in Cracăŭ, şi acolo aŭ făcutŭ legătură cu Vladislav, in anul 1417. Ĕră Witold, Cnézul Litveĭ, s'aŭ pornitŭ cu óste singurŭ asupra Tatarilorŭ; trecêndŭ apa Donuluĭ, aflat-aŭ multă tătărime strânşĭ, cu muĭerĭ, cu copiĭ, in câmpĭ; şi lovindu'ĭ, 'i-aŭ biruitŭ, şi mulţĭ robĭ aŭ adusŭ in Litva. O sémă de Tătarĭ 'i-aŭ trimisŭ frăţêne-seŭ, luĭ Vladislav Iagelo, Craĭuluĭ Leşescŭ, şi 'i-aŭ botezatŭ; ĕră o sémă 'i-aŭ aşeḑatŭ in Litva pre lûngă apa ce se chĭamă Voca, şi in alte locurĭ. Şi până astăḑĭ trăescŭ in legea luĭ Mehmetŭ Lipcaniĭ ce suntŭ in Litva. Scrie şi Mihovie, la decada Cap XLI lista 261, că pe urmă Tamerlan aŭ prădatŭ ţéra Ruséscă, şi Litva. Chievul s'aŭ rĕscumpăratŭ de la Tamerlan cu 10,000 de ruble. Acestŭ Tamerlan maĭ inainte vreme avêndŭ rĕsboĭŭ cu Sultan Baĭazit, Impĕratul Turcescŭ, şi prinḑêndŭ viŭ pre Sultan Baĭazit 'l-aŭ băgatŭ in cuşcă de ferŭ de 'lŭ purta cu sine; şi când era sĕ incalece Tamerlan pe calŭ, incăleca despre cuşca aceea. Şi 'l-aŭ ţinutŭ inchisŭ in cuşcă până aŭ muritŭ de scârbă, privindŭ cumu'ĭ prădaŭ şi 'ĭ ardeaŭ ţerile luĭ óstea luĭ Tamerlan.

Neculaĭ Costin.

www.dacoromanica.ro

APENDICS III.

Pentru Crijacĭ (Crucĭerĭ), ce némŭ aŭ fostŭ, şi de unde s'aŭ isvoditŭ in ţéra Leşéscă.

In anĭ de la nascerea luĭ Hristos 1188, stĕpânindŭ Baldovin, Craiŭ creştinescŭ, in Ierusalimŭ, când acea strînsóre aveaŭ Creştinĭi despre păgânĭi Sarachinenĭ câtŭ nu se póte a spunere, nicĭ cu condeĭul a se scriere; ce dupĕ aceea aŭ luatŭ păgânĭi de la Creştinĭ Cetatea Ptolomiada, Latinesce Acona, ĭar Nemţesce Acris, marĭ prăd̨ĭ şi scădere făceaŭ păgânĭi creştinilorŭ. Care luându-le aminte Baldovin Craiŭ, scris-aŭ la alţĭ Creştinĭ cu rugăminte pentru agĭutorŭ; care rugăminte aŭ pornitŭ oştĭ din ţĕrile Rômuluĭ asupra Sarachinenilorŭ, adecă de la Italia, din Longobardia, de la Veneţianĭ, şese-d̨ecĭ de galióne, in carĭ eraŭ cinci-d̨ecĭ de miĭ de oştenĭ, ómenĭ aleşĭ de rĕsboiŭ.

Aşijderea de la Franţujĭ, de la Nemţĭ, de la Sasĭ, de la Renŭ, şi de la Lubec, den Colna şi den alte oraşe, mulţime de ómenĭ aprinşĭ cu dragoste cătrĕ Dumned̨eŭ, aşa pentru sĕ véd̨ă acele locurĭ, cum pentru agĭutorŭ sĕ dea alorŭ sĕĭ creştinĭ. Dintr'acestŭ oraşŭ, Lubec, Nemţiĭ, ómeniĭ carĭĭ eraŭ oştenĭ, grijindu'şĭ o corabie căreĭa i-aŭ pusŭ nume Crache, in care eraŭ ómenĭ ca la 700, carĭĭ dreptŭ subt cetatea şi oraşul Acona aŭ mersŭ. Incungĭurat-aŭ pre urmă Creştiniĭ Acona cu mare putere, unŭ anŭ intregŭ stândŭ subt cetate, o băteaŭ cu multe feluri de meşterşugurĭ, éră cu mare scădere in Creştinĭ: că mulţĭ de săgeţele neprietenilorŭ răniţĭ şi bolnavĭ zăceaŭ, şi de necăĭurĭ ne-avêndŭ nicĭ o căutare. Uniĭ de fóme şi de rane grele, şi de bólă, zăceaŭ şi murĭaŭ. Aflatu-s'aŭ intr'aceĭ ostaşĭ d̨ece bărbaţĭ, carĭĭ, avêndŭ frica luĭ Dumned̨eŭ, dintre aceĭ nimeriţĭ acolo din ţĕrile Nemţescĭ, s'aŭ aprinsŭ de mila creştinéscă şi s'aŭ apucatŭ a păd̨ire şi a grijire pe aceĭ bolnavĭ; dintre cari unŭ oraşanŭ din Lubecŭ, luându pând̨ile Corăbieĭ aceeĭ ceĭ d̨iceaŭ Crache, aŭ dat'o de aŭ făcut'o cortŭ, precum aŭ pututŭ la aceea vreme; subt acelŭ cortŭ aŭ strinsŭ pre ceĭ răniţĭ şi bolnavĭ, şi'ĭ grijĭaŭ; şi cu agĭutorul luĭ Dumned̨eŭ, şi cu nevoinţa acelorŭ păd̨itorĭ, cu hrană, şi cu unsorĭ la rane, mulţĭ s'aŭ insănătoşitŭ. Éră dupĕ ce dobândiră Creştiniĭ Acona, in anĭ 1190, dat-aŭ Creştiniĭ Biserica Sfântuluĭ Ión acelorŭ bolnavĭ, care Biserică aŭ făcut'o oşteniĭ creştinĭ de la Rodoşŭ de maĭ 'nainte vreme. Decĭ, aŭ pusŭ ispravnicĭ pe acea Biserică pre

www.dacoromanica.ro

acei deci bărbați, să aibă grijă de acei bolnavi. Erau pregiurŭ acea biserică pometi frumoși, și i-au cumpăratŭ acei bărbați temători de Dumnedeŭ să fie pentru bolnavi; că dintr'acelŭ pometŭ aveau cei bolnavi multe feluri de roduri, și multe feluri de buruene de lécuri pentru spălatul ranelorŭ. Și întâiŭ acolo in Acona s'au făcutŭ bolniță, întru pomenirea Precurateĭ Fecióreĭ Maria, și întâiŭ întru lauda luĭ Dumnedeŭ celŭ slăvitŭ in Troiță. Cu acésta pildă, acea din Acona, Baldovin Craiŭ fiindŭ povățuitŭ, făcut'au și elŭ bolniță in Ierusalimŭ, și au numit'o bolnița preà Sv. stăpâneĭ Marieĭ, precum și in Acona, puindŭ păditori să grijéscă pre acei bolnavi și răniți. Ispravnicŭ pre acele bolnițe era Henrik din Vopoltă, carele cu frații sei fu însănătoșatŭ, și cu alți ostași a mormêntuluĭ luĭ Dumnedeŭ; că cu norocŭ era, și tare sta împrotiva păgânilorŭ. La acestŭ zaconŭ pre-urmă fórte mulți den Cnezi, den Domni, și Némiși nemțesci se adăogiau. Erau la numĕrŭ întâiŭ, in anul d'întâiŭ, numai 35, carii petreceau viață cu frică Dumnedeéscă, și mari neprieteni eraŭ tuturorŭ neprietenilorŭ sfinteĭ crucĭ; și așa, cu pilda a preà buneĭ vieței séle, mulți de'ntre cei necredincioși veniau, petrecerea vieței lorŭ vĕdêndŭ, cum acei bărbați sănătoși staŭ întru tóte faptele séle, petrecŭ mai multe de câtŭ alții, cum dintru alorŭ pildă s'au făcutŭ creștini mulți și s'au botezatŭ.

Dau multă avere la acele bolnițe; și de ce mergea, de ceea se îmmulțiau bolnițele și acestŭ zaconŭ sau lege a Crijécilorŭ; și când muria vre-unŭ Domnŭ in țéra aceea sfântă, lăsa lucruri scumpe la bolniță; de nimeria acolo vre-unŭ óspe cu nume sciutŭ, lăsa daruri la bolniță, poftindŭ să aibă grijĕ de săraci; precum și Ragivel, Preuților Ierusalimuluĭ ce păziau Mormântul Domnuluĭ de facŭ laudă luĭ Dumnedeŭ, le-au împărțitŭ milostenie, precum scrie elŭ întru ămbletele séle prin țĕri străine. Și așa, acelŭ Mistru sau Ispravnicŭ bolniței agonisit'au multe cărți pricinătóre de la creștiniĭ Domni la Calestin, alŭ-treile Papă de Rômŭ, și la Henrik Chesarul, alŭ-șesele cu acestŭ nume; cu care cărți au trimisŭ pe Patriarhul Ierusalimuluĭ la Rômŭ de au aședatŭ și au scosŭ zaconuluĭ, sau legeĭ nemțescĭ, întărire de Crijacŭ, adecă Crucișarŭ, in anulŭ 1191, adăogândŭ titĭuluș̆ŭ ca să scrie: *«Frățimea a caseĭ nemțescĭ a bolniței stĕpâneĭ Marieĭ in Ierusalim.»* Așejdirea le-au datŭ pecete crucea Négră, subt legea praveleĭ Sv. Avgustin, poroncindu-le să se pórte cu tóte aședămênturile, cu faptele, cu bolnițele, iprocĭ. — Acéstă întărire și pecete aduseră Mistruluĭ, sau Ocărmuitoruluĭ Crijacilorŭ (sau să dicemŭ românesce, Crucișarŭ) in Ierusalimŭ; și acelŭ uricŭ cu mare cinste și țerimonie fu cetitŭ. Acolo Patriarhul Ierusalimuluĭ au îmbrăcatŭ pre frațiĭ acei lege sau pravilă in haine albe scumpe, pe care era din-față și dendosŭ crucea Négră. Intr'acesta chipŭ, pe-urmă, de acestŭ felŭ de haine și alțiĭ purtau; și den acei frați eraŭ pe acea vreme șepte preuți, carii acestŭ felŭ de haine purtau, preutéscă; și eraŭ némiși lumescĭ; acestora era slobodŭ încinși cu sabie să facă Liturgia; nime nu'și rădea barba; și pe sacŭ umplutŭ cu paie, dupĕ zaconul lorŭ, dormiau. Ce acésta curênd o au schimbatŭ (precum este in poveste): bișugul aduce desfrânare. Fost'au aședatŭ și altă orŏnduélă zaconuluĭ, acestŭ Mistru a bolniței prea curateĭ stĕpâneĭ Marieĭ, Henrik de Vapoltă; adecă întâiŭ greșindŭ vre-unŭ frate dintre acei împrotiva Legeĭ sau zaconuluĭ seŭ, să nu fie de nime certatŭ, fără

www.dacoromanica.ro

numaĭ de singurŭ Mistrul zaconuluĭ, saŭ de cela ce'lŭ va orândui elŭ spre a ceea, şi certare nime de strĕinĭ sĕ nu scie. — Adoa, pe fraţiĭ ostaşĭ pe-lângă dênsul aŭ pusŭ gĭudecătorĭ, şi 'i-aŭ datŭ luĭ putere între dênşiĭ, pre ceĭ împrotivnicĭ se'ĭ tocméscă, şi pe aceĭ neascultătorĭ cĕ'ĭ certe. — Atriĭa, aŭ aşedatŭ numere sciute de rugăcĭune (ocenaş) peste tótă ḑioa mirenilorŭ sĕ cetéscă. Intr'acéstă dregătorie aŭ vĭeţuitŭ anĭ ḑeci, şi aŭ muritŭ in Acona, şi acolo l'aŭ îngropatŭ. Alŭ-doile Mistru a Crijacilorŭ aŭ stătutŭ Oto Cargen, némişŭ nemţescŭ, la acéstă dregătorie, in ḑilele luĭ Filip Chesarul alŭ-doile, şi a luĭ Inocentie Papa Rômuluĭ; şi in ţéra Leşéscă era Craiŭ Mecislav celŭ bĕtrânŭ, in anĭĭ de la Hs. 1200. Acestŭ Mistru in prostie aŭ slujitŭ luĭ Dumneḑeŭ; şi in viaţa sa aŭ făcutŭ pecete zaconuluĭ cu chipŭ de măgarŭ, pre carea şedea Maĭca precurata cu Fiĭul in braţe, şi Iosif bĕtrânul pre-lângă dênşiĭ cu toégŭ, şi scrisóre pe gĭurŭ pecete cu aceste cuvinte: «*Pecetea orânduelei Mistruluĭ a frăţimeĭ caseĭ Nemţescĭ in Ierusalim.*» In acestŭ felŭ de pecete ţineaŭ Crijacĭĭ până in ḑilele luĭ Fridirik celuĭântêiŭ a Mistruluĭ. De acestŭ zaconŭ acestŭ Fridirik pe urmă o aŭ schimbatŭ in ţéra Liflandeĭ. Pe vremea acestuĭ Cargen, Frăţimea, ce se chĭema latinesce *Ensiferi*, purtătorĭ de sabic, s'aŭ isvoditŭ: carĭĭ, pe-urmă, s'aŭ unitŭ cu Crijacĭĭ Prusilorŭ. Şepte anĭ fiindŭ îndregătoria sa, aŭ muritŭ in Acona. Alŭ-trĭile Mistru a ostaşilorŭ morméntuluĭ luĭ Dumneḑeŭ fu alesŭ Herman din Alsaţia, in anul de la Hristosŭ 1218; éră pe vremea stĕpânireĭ luĭ aŭ luatŭ Saracinĭĭ Ierusalimul de subt cârma creştinilorŭ. Éră Crijacĭĭ fuiă isgoniţĭ afară de Siria; şi acésta totŭ pentru păcate! că gĭudecăţile luĭ Dumneḑeŭ ascunse suntŭ. Éră pre-urmă aceştĭ Crijacĭ s'aŭ închinatŭ la Chesarul Fridirik, rugându-lŭ sĕ le dea locŭ sĕ'şĭ facă biserică dupĕ pravila sa, sĕ petrécă până la sfîrşitul seŭ, dupĕ cum era obicĭnuinţa luĭ Dumneḑeŭ. Datu-le-aŭ Chesarul locŭ sciutŭ, de traĭul lorŭ. Éră in anul 1222, Conrad, Cnézul Mazovieĭ, avêndŭ adese nevoĭ de Prusacĭ, vecinilĭ seĭ mărginenĭ şi neprietenĭ aĭ seĭ, aŭ năzuitŭ Conrad, Cnézul Mazovieĭ, la Fridirik Chesarul, sĕ'ĭ dea agĭutorŭ pre aceĭ Crijacĭ împrotiva Prusacilorŭ, ce eraŭ pe atuncea păgânĭ. Aşejdirea şi de la singurĭ Crijacĭĭ de la Rômŭ aŭ poftitŭ agĭutorŭ. Decĭ, Fridirik Chesarul aŭ sloboḑitŭ pre Crijacĭ, că eraŭ 20000. Indată câtŭ aŭ sositŭ Crijacĭĭ la Conrad, le-aŭ datŭ ţéra Helmuluĭ şi câtŭ locŭ cuprinde între Vila, Mocra şi Dervinţa; că acelŭ locŭ 'l-aŭ avutŭ Conrad osĕbitŭ de la Leşĭ, care 'l-aŭ luatŭ Leşiĭ de subt Crijacĭ. Cu acéstă tocmélă aŭ lăsatŭ acelŭ locŭ Crijacilorŭ, că cu nevoinţă pururea sĕ oştéscă Crijacĭĭ asupra păgânilorŭ, pentru legea creştinéscă; şi dupĕ ce îĭ vorŭ aşeḑa pre păgânĭ, şi'ĭ vorŭ subpune, sĕ întórcă ţéra Helmuluĭ înapoĭ luĭ Conrad, saŭ celuĭ ce va fi pe urma luĭ. Éră eĭ ţĕrile ce arŭ dobândi de la Prusacĭ sĕ le împarţă cu socotélă, ómenĭ vrednicĭ, cu Cnézul Mazovieĭ şi cu urmaşiĭ luĭ. Leşilorŭ, ca nisce creştinĭ, sĕ nu le facă pacoste, nicĭ-o strimbătate, nicĭ scădere; pre vrăjmaşiĭ lorŭ sĕ nu'ĭ ascundĕ, nicĭ sĕ le agĭute cu sfatŭ saŭ cu altŭ agĭutorŭ a lorŭ ce împrotiva păgânilorŭ, vrăjmaşilorŭ Sf. crucĭ, câtŭ arŭ trebui luĭ şi Leşilorŭ sĕ le fie într'agĭutorŭ. Éră de n'arŭ asculta, şi arŭ călca vre-unul dintre acestea gĭurămênturĭ, atuncea, ca unorŭ vinovaţĭ, sĕ le ĭa averea şi locurile pentru nemulţămire.

www.dacoromanica.ro

Acéstă tocmélă şi aşeḑământu între Conrad, Cnézul Mazovieĭ, şi între fraţiĭ Crijacĭ aŭ fostŭ; care tocmélă şi aşeḑământu 'l-aŭ întăritŭ Grigorie alŭ-noĕlea, Papă a Rômuluĭ: le-aŭ maĭ adaosŭ pre-lângă aceste Conrad Crijacilorŭ ţéra Dobrinuluĭ şi cetatea Nesova, în ţéra Cuĭavuluĭ; aşejdirea şi Ghedeon, Episcopul Pelomculuĭ, le-aŭ datŭ den Eparhia sa une-locurĭ sĕ'şĭ ĭa de a ḑecea, şi sate cu ostrovŭ. — Acestŭ aşeḑământu 'l-aŭ tăĭnuitŭ Crijacĭĭ; numaĭ Uricul cu pecetea de aurŭ a luĭ Fridirik alŭ-doĭle, Chesaruluĭ, cu mare nevoinţă îlŭ ţineaŭ; care le-aŭ întăritŭ lorŭ ţéra Helmuluĭ cu a Dobrinuluĭ date, măcar că Conrad Cnézul nu le-aŭ datŭ în vecĭ. Decĭ, pentru acea întăritură a luĭ Fridirik Chesaruluĭ, pre-urmă marĭ sfeḑĭ aŭ fostŭ între Crijacĭ şi între Leşĭ, până ce s'aŭ spartŭ şi s'aŭ stricatŭ cele neadevĕrate a lorŭ Urice. Aşejdirea avêndŭ 6000 Căpiteniĭ maĭ alese aceĭ doĕḑecĭ de miĭ de Crijacĭ ostaşĭ, luând asupra sa, împrotiva păgânilorŭ Prusacĭ, apĕrarea Leşilorŭ şi a Mazovilorŭ, întêĭŭ in ţéra Dobrinuluĭ s'aŭ aşĕḑatŭ; aŭ pusŭ întêiŭ în partea despre Visla o başcă făcută de strajĕ dreptŭ in prîjma Toruneĭ, care se chĭémă astăḑĭ Dâmbov, ce era sĕ'ĭ ḑică Dubov; dintr'acolo păḑĭaŭ pe păgân'ĭ Prusacĭ preste Visla, cu dese şi multe pusce îĭ stricaŭ; şi pre-urmă, cu agĭutorul Leşilorŭ şi a Mazurilorŭ, aŭ începutŭ a se plecare păgânĭĭ Prusacĭ, pustiindu-le şi stricându-le ţéra; câtŭ aŭ căutatŭ Prusacilorŭ dintru acelea locurĭ a se părăsire şi alăsare lorŭ ţéra Helmuluĭ, iprocĭ. Murit-aŭ Herman din Salce, şi l-aŭ îngropatŭ in Berlum.

Pe ce vreme s'aŭ arătatŭ aceştĭ Crijacĭ neprietenĭ Leşilorŭ, şi când le-aŭ trimisŭ agĭutorŭ Alecsandru Vodă.

Alŭ-trĭispreḑecile Mistru, saŭ Ocârmuitorul Crijacilorŭ ş'alŭ Pruşilorŭ, anume Carolo den Trever, in ḑilele luĭ Henrik Chesar, şi a luĭ Climent, Papa Rômuluĭ, şi a luĭ Vladislav, Craĭul Leşescŭ, Locheten, in anĭĭ de la Hr. 1409, aŭ rădicatŭ sabia asupra Leşilorŭ, in locŭ de bine şi de mulţămită (caută ce facŭ streiniĭ când îĭ primescŭ tovarăşĭ locuitorĭĭ ţĕrelorŭ, precum şi la noĭ in ţĕră pe-urmă veĭ afla de Grecĭ la ce statŭ aŭ adusŭ ţéra nóstră şi boĭerimea eĭ); că întêĭŭ, Crijacĭĭ, ţéra Pomerania o aŭ luatŭ de la Levŭ, şi altele carĭ până in ḑilele alŭ-trii-luĭ Cazimir Craiŭ aŭ fostŭ aceste ţĕrĭ in mânele strĕinilorŭ, cum s'aŭ pomenitŭ maĭ sus, pustiindŭ satele Slehticilorŭ şi omorindŭ pre Şlehticĭ. Pre acésta vreme, vĕḑêndŭ şi alţĭ megieşĭ că se îmmulţescŭ şi se întărescŭ Crijacĭĭ asupra Leşilorŭ, s'aŭ rădicatŭ şi Liflandiĭ de aŭ luatŭ de la Leşĭ Vestitul oraşŭ şi cetatea Riga cu totŭ ţinutul eĭ. Şi pre-rândŭ ce aŭ lucratŭ aceĭ Crijacĭ şi asupra Litveĭ, cetesce pre Alecsandru Gvagen, istoricul ţĕreĭ şi lucrurilorŭ Litveĭ, veĭ afla. Ĕră noĭ câtŭ amŭ socotitŭ sĕ fie pentru deschisul voróveĭ şi sciinţeĭ nóstre, amŭ scrisŭ.

După ce aŭ perdutŭ rĕsboĭul Crijacĭĭ, cum s'aŭ scrisŭ maĭ sus, cu Vladislav Iagelo, Craĭul Leşescŭ, căruĭa i-aŭ trimisŭ in agĭutorŭ Alecsandru Vodă improtiva Crijacilorŭ 500 de Moldoveni, căḑut-aŭ la pace Crijacĭĭ, care aŭ primit'o craĭul Vladislav Iagelo, din sfatul şi socotéla frăţăne-seŭ luĭ Vitold, Cnézul Litveĭ, măcar că acea pace cu Crijacĭĭ era peste voĭa sfetnicilorŭ leşescĭ. Legă-

www.dacoromanica.ro

tura între eĭ lăsămŭ la Leşĭ sĕ scrie. Ĕră in anul de la Hs. 1439, venit-aŭ solĭ de la Ungurĭ la Craĭul Leşescŭ, poftindu'lŭ la crăiea Unguréscă, aflându-se pre-atunce in mare grijĕ Ungurĭĭ de Turcĭ; şi poftĭaŭ solĭĭ Ungurescĭ pre Vladislav, Craĭul Leşescŭ, sĕ'şĭ ĭa muĭere pre o vară a sa, Elisaveta, Crăĭasa lorŭ, ce rĕmĕsese vĕduvă. Decĭ, dupĕ multe sfaturĭ a Sfetnicilorŭ Leşescĭ, măcarŭ că Vladislav, Craĭul Leşescŭ, era omŭ tênĕrŭ, nepriimindŭ sĕ'şĭ ĭa femeĭă vĕduvă şi in vêrstă, mai multŭ bĕtrână şi grea, ce, pe sfatul tuturorŭ aŭ priimitŭ şi crăiea Unguréscă; şi intre alte tocmele, aşedat-aŭ şi acésta: că, de va nasce Elisaveta Crăĭasa fiĭŭ, şi de ya trăi, sĕ siléscă Craĭul Vladislav cu agĭutorul sĕŭ sĕ'lŭ pue Craĭŭ Bohemieĭ; ĕră crăiea Ungurĕscă şĕ fie asupra luĭ Vladislav şi a sĕminţieĭ luĭ; şi pentru acésta tare se nevoĭaŭ Ungurĭĭ, maĭ multĭ pentru grija ce aveaŭ despre Turcĭ; că încă fiindŭ viŭ Voĭceh Albert, Craĭul Ungurescŭ, aŭ fostŭ trimisŭ Sultan Murat solŭ la Craĭul Leşecŭ, Vladislav, făgăduindu'ĭ banĭ şi 100,000 de óste sĕ'ĭ dea, numaĭ sĕ se rădice asupra luĭ Voĭceh Craĭuluĭ Ungurescŭ; şi aŭ zăbovitŭ solĭĭ turcescĭ la Cracăŭ până ce aŭ luatŭ răspunsŭ că Ungurĭĭ de bună voĭa lorŭ aŭ datŭ crăiea Unguréscă luĭ Vladislav, Craĭuluĭ Leşescŭ. Stătut-aĭ, dĕră, Vladislav Craiŭ Leşescŭ şi Craiŭ Ungurescŭ; şi încă fiindŭ solĭĭ Ungurescĭ in Cracăŭ la Vladislav Craĭŭ, ĭată de-olacŭ vine veste că aŭ născutŭ fiĭŭ Crăĭasa Elisaveta.

Neculaĭ Costin.

www.dacoromanica.ro

APENDICS IV.

Rĕsboĭul luĭ Vladislav, Craĭul Leşescŭ şi Ungurescŭ, ce aŭ avutŭ cu Sultan Murat la Varna, şi aŭ peritŭ Vladislav Craiŭ in rĕsboĭŭ.

Acestŭ Craiŭ, Vladislav, era, cum s'aŭ pomenitŭ maĭ sus, Craiŭ Leşescŭ şi Ungurescŭ, pe vremea ce împĕrăţîa Ión Paleologu, Impĕratul Grecescŭ, in Ţarigrad, fiindŭ in mare grijĕ de Turcĭ, că din ḑi in ḑi âmblaŭ sĕ'ĭ ía Ţarigradul, cum luase şi alte ţĕrĭ de subt stĕpânia Grecilorŭ. Decĭ, Impĕratul Grecescŭ purure scria la Vladislav Craĭul şi la Iancul, Domnul ţereĭ Ungurescĭ ceĭ din miḑilocŭ, Ortomagĭarŭ, sĕ nevoĭască sĕ vie sĕ'ĭ dea agĭutorŭ improtiva Turcilorŭ, ca sĕ se isbăvéscă creştiniĭ de incungĭurarea păgânilorŭ; şi făcêndŭ acea isbândă, îlŭ va incununa cu stimă Impĕrătéscă, şi nu se va maĭ chĭema Craiŭ, ce Impĕratŭ. Éră Craĭul Vladislav cu Iancul Domnul, inţĕlegêndŭ pofta Impĕratuluĭ, le era aminte şi cercaŭ vreme sĕ se rădice asupra Turcilorŭ, pentru volnicia creştinilorŭ; şi oblicindŭ că Sultan Murat s'aŭ dusŭ la Magnesia sĕ odihnéscă, ca unŭ bĕtrânŭ, şi lăsasĕ in locul seŭ Impĕratŭ pre fiĭul sĕŭ Sultan Mehmet, omŭ tênĕrŭ, nesciutorŭ rândul oştilorŭ, s'aŭ gătitŭ cu tărie mare, şi aŭ trecutŭ Dunărea, şi prădară şi arsĕră satele bulgărescĭ, şi agĭunsĕră până la Varna, de o luară. Déră Turcĭĭ nimic de acésta nu grigĭaŭ: că fiindŭ tênĕrŭ Sultan Mehmet, âmbla la vênatŭ maĭ multŭ, şi la alte dismerdăcĭunĭ. Éră Veziriĭ ce eraŭ pregĭurŭ dênsu aŭ scrisŭ la Sultan Murat, numaĭ sĕ vie cum maĭ curênd, că este in cumpĕnă sĕ péră impĕrăţia lorŭ; că Sultan Mehmet nu'ĭ ascultă de ce'lŭ sfătuescŭ eĭ. Atuncea, Sultan Murat indată aŭ venitŭ până in potriva Ţarigraduluĭ, la Scudari, preste Boazŭ; Éră in césta parte eşisĕ'ĭ oştile in timpinare cu Halim Paşa. Aŭ poroncitŭ Sultan Murat Impĕratuluĭ Grecescŭ, luĭ Ión Paleologu, sĕ 'lŭ trécă cu vase in césta parte de preste Boazŭ, sĕ nu facă zăbavă cu trecătóre pe la Galipoli, pe unde era a trecere, că apoĭ vorŭ strica pacea ce aveaŭ intre sine.

Éră Impĕratul Grecescŭ, Ión Paleologu, de frică, aŭ trimisŭ de aŭ trecutŭ pe Sultan Murat cu tótă óstea ce aŭ avutŭ, dreptŭ pre la Beşictaşĭ, pe-lângă Ţarigrad. Atâta minte avu Ión Paleologu, Impĕratul Grecescŭ, cu sfetniciĭ luĭ, şi cu socotirea becisniciĭ, că Vladislav Craiŭ pentru dênşiĭ venisĕ asupra Turcilorŭ; că de s'arŭ fi zăbovitŭ Sultan Murat cu trecutul pre la Galipoli, sĕ

www.dacoromanica.ro

nu'lŭ fi trecutŭ dreptŭ pe la Ţarigrad, s'ar fi zăbovitŭ şi ar fi lovitŭ Ungurĭi pre Sultan Mehmet singurŭ, şi ar fi isbânditŭ Vladislav Craiŭ, şi ar fi prinsŭ şi pre Sultan Murat. Atuncea Sultan Murat aŭ şi mersŭ la Ungurĭ la Varna, şi s'aŭ impreunatŭ cu Sultan Mehmet, şi s'aŭ lovitŭ tare cu Ungurii; şi infrânsĕră Ungurĭi pre Turcĭ, şi'ĭ tăĭară fórte tare, câtŭ se impuţinasĕ călărimea Turcilorŭ; numaĭ cu pedestrimea rĕmăsĕse Sultan Murat. Se sfătuiră Turcii sĕ fugă, că perdusĕ nădejdea; ce, Enicerii n'aŭ lăsatŭ, măcar sĕ péră până la unul n'arŭ fugi, ce cu toţiĭ sĕ ésă. Decĭ, Ungurii, simeţindu-se, s'aŭ sfătuitŭ sĕ maĭ dea resboiŭ Turcilorŭ, şi sĕ facă năvală tocmaĭ la corturile Impĕraţilorŭ. Ĕră Iancul, Domnul Ungurescŭ, aŭ ḑisŭ cătrĕ Craĭul, şi toţi Boĭerii, sĕ mérgă elŭ ântêiŭ cu o sémă de oştĭ sĕ facă năvală la Turcĭ şi la cortul Impĕratuluĭ, că'ĭ părea că'ĭ va isbândi; ĭar căpătêndŭ isbândă atuncea lesne va fi sĕ vie şi craiul pe-urmă cu tótă óstea-sĕ facă năvală; şi plăcu tuturorŭ acestŭ sfatŭ, că toţi cunosceaŭ că va face Iancul isbândă, fiindŭ omŭ inţeleptŭ şi vitézŭ bunŭ. Ce Craiul, fiindŭ tĕnĕrŭ, n'aŭ ascultatŭ, ce s'aŭ potrivitŭ celorŭ ce eraŭ pre lângă dênsul şi'ĭ ḑiceaŭ că dacă va isbândi Iancul se va vesti numele luĭ. Decĭ, aşa s'aŭ inşelatŭ Craiul; şi indată poronci de aŭ datŭ in trâmbiţe, şi incălecară, beţi, ameţiţi, şi fără de nicĭ-unŭ cumpĕtŭ. Dederă năvală asupra porţiĭ Impĕratuluĭ, unde eraŭ Enicerii, şi se făcu unŭ resboiŭ ĭute şi tare; şi năvălĭaŭ la cortul Impĕratuluĭ, şi se făcu mórte mare şi cumplită, câtŭ era numaĭ sĕ dea doşŭ Impĕratul. Ce Enicerii nu 'l-aŭ lăsatŭ, ḑicêndu'ĭ că numaĭ ce caută a murire aicea cu toţiĭ, că apoĭ intr'altŭ chipŭ nu póte fi; şi dândŭ năvală Craĭul tocmaĭ in cortul Impĕratuluĭ, fără siĭală şi fără cumpĕtŭ, ĕră unŭ enicerŭ dede de'ĭ tăĭă amĕndoĕ picĭórele de 'nainte a caluluĭ de subt Craiŭ, tocma dinaintea Impĕratuluĭ, şi indată 'lŭ sfĕrâmară pre Craĭul in micĭ bucăţĭ, şi'ĭ luară capul de 'lŭ pusĕră intr'o suliţă şi 'lŭ purtară prin taběră. Ĕră oşteniĭ luĭ Craĭŭ inţepură a fugire, şi Turcii a'ĭ gonire, tăindu'ĭ şi luându'ĭ in robie; şi maĭ mulţĭ s'aŭ innecatŭ intr'o baltă mare de lângă Varna. Aceste tóte le-aŭ făcutŭ sfatul celŭ rĕŭ şi turburatŭ de vinŭ. Ĕră Iancul incă până a nu dare Craĭul resboĭŭ Turcilorŭ, aŭ cunoscutŭ că va petrece Craĭul aşa; ce de acolea 'şĭ-aŭ luatŭ óstea şi s'aŭ indelungatŭ şi s'aŭ dusŭ in ţéra sa, de nimene nedositŭ. Atâta avurĕmŭ a pomenire resboĭul luĭ Craiŭ Vladislav la Varna, şi lăsămŭ sĕ scrie Ungurĭi de aice 'nainte.

Dupĕ peirea luĭ Craĭu Vladislav la Varna, mare jale s'aŭ făcutŭ in tótă crăiea Leşéscă de peirea Craĭuluĭ lorŭ; şi inţĕlegêndŭ că Ungurĭi 'şĭ-aŭ alesŭ Craiŭ pre Ladislav, ficĭorŭ luĭ Arbert Voiceh, ce aŭ fostŭ Craiŭ maĭ inainte de Vladislav ce aŭ peritŭ la Varna, fiindŭ Ladislav copilŭ numaĭ de 5 anĭ, strânsus'aŭ şi Leşiĭ alŭ-doĭle anŭ dupĕ peirea Craĭuluĭ lorŭ; căcĭ, nu credusĕ indată pentru perirea Craĭuluĭ, viindu-le veştĭ intr'altŭ chipŭ. Ĕră pe-urmă, inţĕlegêndŭ Leşiĭ că Ungurĭi şĭ-aŭ pusŭ Craiŭ, cum s'aŭ pomenitŭ maĭ sus, pre Ladislav, atuncea şi Leşiĭ s'aŭ strânsŭ la cetate la Siraţĭ, in anul de la Hs. 1445. Acolo aŭ socotitŭ, din sfatul luĭ Zbignev Cardinaluluĭ, aŭ alesŭ Craiŭ pre Cazimir alŭ-doĭle, ficĭorŭ a luĭ Vladislav Iagelo, Craĭul Leşescŭ, şi 'l-aŭ coronitŭ in Cracăŭ. *Neculaĭ Costin*

www.dacoromanica.ro

APENDICS V.

Rĕsboĭul luĭ Stefan Vodă cu Albreht, Craĭul Leşescŭ.

Venit-aŭ pre-urmă Vladislav, Craĭul Ungurilorŭ, şi cu Alecsandru, Cnézul Litveĭ, fraţiĭ luĭ Olbreht, Craĭuluĭ Leşescŭ, la Livocĭ, şi aŭ vorbitŭ pe-taĭnă fraţiĭ între sine, sfătuindŭ de óste împrotiva Turcilorŭ ce mĭdlocŭ arŭ afla maĭ bunŭ; şi acole aŭ pomenitŭ şi pentru Stefan Vodă sĕ-lŭ scóţă dĭn domnie, şi sĕ puĭe pre fratele lorŭ, pre Jigmond, spre acĕstă oştire. Olbreht Craĭul aŭ trasŭ pe-taĭnă pre frate-seŭ Alecsandru, Cnézul Litveĭ, şi pre Ión Tefienie, Mistrul Prusĭilorŭ, şi pre Condra, Cnézul Mazovieĭ, şi pre frate-seŭ Jigmond. Şi aŭ poroncitŭ la tótă şléhta Leşéscă, şi Prusĭilorŭ, şi Pomeranilorŭ, şi Slonscăĭ, la luna luĭ Maĭ 1497, sĕ se afle toţĭ purceşĭ, şi strinşĭ la Liov; şi cătrĕ acestĭa multă óste pe banĭ aŭ făcutŭ. Aşijderea aŭ rĕpedĭtŭ solŭ la Stefan Vodă, făcêndu'ĭ scire de gătirea sa asupra Turcilorŭ, şi îndemnându-lŭ şi pre dênsul, dupĕ datorĭa creştinéscă, dupĕ vechile aşedĕminturĭ ce are de-maĭ-innainte legate cu Craĭĭ Leşescĭ, şi cum sĕ-ĭ rescumpere Cetatea Albă şi Chĭlia care le luase Turcĭĭ de la Stefan Vodă. Şi îndată dupĕ ce aŭ pornitŭ solulŭ seŭ la Stefan Vodă, s'aŭ şi pornitŭ cu frate-seŭ Jigmond, şi cu óstea ce avea in léfă; şi sosindŭ la Premisla aŭ aşteptatŭ câte-va dĭle cea-altă sĕ nemeréscă. Acolo, la Premisla, 'l-aŭ agĭunsŭ Creslav Decurestvak, cantelariul, şi Episcopul Kievuluĭ, trimişĭ de Friderik Cardinalul la Olbreht Craiŭ, că se descoperise vicleşugul luĭ asupra luĭ Stefan Vodă, şi aŭ dĭsŭ Craĭuluĭ cu frumóse cuvinte, şi cu pricină, ca acele, abătêndu-lŭ de la socotéla şi fără-cale oştire asupra luĭ Stefan Vodă; ce nimică nu aŭ isprăvitŭ, că cu sudalmă ĭ-aŭ gonitŭ Craĭul, dĭcêndŭ Episcopuluĭ sĕ-şĭ păzéscă slujba bisericeĭ, cum se cade unuĭ preotŭ, éră nu óstea; că de i-arŭ sci cămĕşa sfaturile luĭ, o arŭ arunca in focŭ. Aşijderea Alecsandru, Cnézul Litveĭ, la Seĭmŭ, la Parclov, pre-taĭnă aşedase cu frate-seŭ, cum elŭ cu óstea Litveĭ va merge in Moldova pre la Braslav şi pre la Soroca. Şi aşa aŭ purcesŭ pre altă parte: Litva, Smuzĭĭ, Rusiĭ, Volinia şi Pelleaşĭĭ; şi dupĕ ce aŭ sositŭ la apa Buhuluĭ, 'l-aŭ întrebatŭ marĭĭ Litveĭ unde mergŭ, nesciindŭ eĭ nemic de acelŭ sfatŭ alŭ luĭ. Ĕră Alecsandru, Cnézul, i-aŭ poftitŭ sĕ nu bănuĭască, căcĭ nu le póte descoperi taĭna: de vreme ce Craĭul aŭ respunsŭ Leşilorŭ că de i-ar sci cămĕşa de pre dênsul sfatul luĭ, o arŭ arunca in focŭ,

www.dacoromanica.ro

i se cade şi luĭ a ţinere in taĭnă sfatul crăescŭ. Respuns-aŭ boĭariĭ luĭ Cnéz Alecsandru: «De vreme ce tu despre noĭ aĭ tăgăduitŭ sfatul socotelelorŭ tale, noĭ maĭ departe cu tine de aice nu vomŭ merge, nicĭ vomŭ oşti nicăĭurea. Şi aşa, neputêndŭ Cnézul Alecsandru sĕ facă îndestul sfatuluĭ celuĭ de taĭnă a frăţineseŭ Olbreht Craĭul, asupra luĭ Stefan Vodă, căcĭ boĭariĭ, sfatul, şi tótă óstea Litveĭ nu aŭ vrutŭ sĕ maĭ mérgă cu dênsul, atunce aŭ pornitŭ întru agĭutorul luĭ Olbreht pre marşalâcul sĕŭ, Namesnicul Stanislav Petrovicĭ Kişka, şi pre Cnézul Simeon Ivanovicĭ, cu câte-va miĭ de dvoréniĭ, ómeniĭ aleşiĭ. Ĕră singurŭ Alecsandru, Cnézul Litveĭ, aŭ poroncitŭ sĕ facă cetatea Braslavul, carea maĭ nainte era arsă de Moldoveni.

Ĕră Stefan Vodă aŭ pornitŭ cu mare părere de bine şi bucurie pre soliĭ Craĭuluĭ Leşescŭ; cariĭ, dupĕ ce aŭ sositŭ la Craĭul, i-aŭ spusŭ precum Stefan Vodă cu bucurie aŭ primitŭ acéstă oştire a luĭ împrotiva Turcilorŭ, vrăjmaşiĭ a tótă creştinătatea, făgăduindŭ hrană că a griji de óstea crăéscă, şi însuşĭ cu oştile sele că se va uni, numaĭ sĕ pornéscăântêiŭ Craĭul in gĭos, spre Cetatea Albă şi spre Chilia.

Ĕră boĭeriĭ Ungurescĭ, cunoscêndŭ că Leşiĭ umblă sĕ ia ţéra Moldoveĭ detotŭ subt stăpînirea sa, îndată prin soliĭ seĭ daŭ scire luĭ Stefan Vodă sĕ fiĕ trézŭ pregĭurŭ sine, că Olbreht, Craĭul Leşescŭ, nu asupra Turcilorŭ, ci asupra luĭ face óste, sĕ puíe Domnŭ in locul luĭ in Moldova pre Jigmond, frateseŭ, care eĭ 'l-aŭ gonitŭ den ţéra lorŭ. Şi cunoscêndŭ Stefan Vodă vicleşugul Craĭuluĭ Leşescŭ asupra sa, început-aŭ a se păĝire tare, şi a cercare prin iscóde adevĕrul. Ĕră Olbreht Craĭu, făcêndŭ căutare oştiĭ séle in Liov, la sfîrşitul luĭ Iunie, pre calendarĭul lorŭ, aŭ pornit'o dreptŭ spre Moldova. Şi atuncéşĭ s'aŭ şi arătatŭ semne rele şi de primejdie Leşilorŭ: că unŭ têrgovĕţŭ, anume Eroba, nebunitŭ, striga prin Liov că mergŭ Leşiĭ la peĭrea sa. Aşijderea subt Craĭul, unŭ podvodnicŭ, ce era maĭ alesŭ, într'unŭ părâŭ micŭ aŭ căĝutŭ şi s'aŭ înnecatŭ. Pre unŭ şléhticĭŭ subt cortŭ 'l-aŭ detunatŭ, şi 12 caĭ. Preotul făcêndŭ slujbă aŭ scăpatŭ taĭnele de pe Pristol, precum scrie Vapovski şi Mehovie, şi Belski, privindŭ singurŭ Craĭul, aŭ arĕtatŭ.

Ĕră cunoscêndŭ Stefan Vodă deplin vicleşugul luĭ Olbreht, Craĭul Leşescŭ, şi vĕĝêndŭ că nu merge prè cale direptŭ spre Cetatea Albă şi spre Chilia, ce trage la Pocuţia, şi maĭ trézŭ s'aŭ făcutŭ Stefan Vodă lucrurilorŭ luĭ Olbreht. Şi îndată şi trimisŭ solĭ aĭ seĭ, boĭarĭ de ţéră, pre Tăutul Logofĕtul şi pre Isac visternicul, la Craĭul, întrebându-lĭ: cu miĭlocŭ prietenescŭ aŭ cu vrĕjmăşescŭ vine spre ţéra Moldoveĭ? că, de merge asupra Turcilorŭ, maĭ diréptă cale aŭ avutŭ pe aĭurea; şi cum se adeverise solilorŭ crăĭescĭ, că la marginea ţĕreĭ de gĭos arŭ fi adusŭ hrană de agĭuns oştiĭ crăescĭ şi a Litveĭ; şi singurŭ Stefan Vodă acolo întru agĭutorŭ gata era sĕ vie, numaĭ câtŭ arŭ fi fostŭ Craĭul la hotarul ţĕreĭ Turcescĭ. Ce, nemică soliĭ aceĭa n'aŭ cunoscutŭ pe Craĭul că âmblă cu înşĕlăcĭune; ascunĝêndŭ cuvêntul, pre soliĭ cu bucurie i-aŭ primitŭ şi darurile ce-ĭ trimisese Stefan Vodă. Ĕră rĕspunsŭ le-aŭ datŭ, totŭ că merge la Turcĭ. Trimis-aŭ Craĭul şi soliĭ seĭ la Stefan Vodă, sĕ întăréscă cuvêntul; ĕră elŭ venĭa cu óste spre Pocuţia.

Inţĕlegêndŭ Stefan Vodă că se apropia Craĭul cu óste de margine, aŭ maĭ

www.dacoromanica.ro

poftoritŭ solia; trimis-aŭ la Craĭul ĭarăşĭ pre Tăutul Logofĕtul, şi pre Isac Visternicul, cu multe daruri; şi aŭ têmpinatŭ pre Craĭul peste Nistru; şi trecêndŭ Nistrul s'aŭ descoperitŭ totŭ vicleşugul Craĭuluĭ. Atunce soliĭ aŭ avutŭ poroncă de la Stefan Vodă de aŭ ḑisŭ Craĭuluĭ: «De veĭ sĕ facĭ óstea acésta asupra luĭ Stefan Vodă, fără de nicĭ o pricină de vătămare, pune-va Stefan Vodă nevoinţă, că te veĭ căi, căcĭ aĭ rădicatŭ sabia asupra luĭ Stefan Vodă.» Decĭ, cu acéstă solie sĕméţă a luĭ Stefan Vodă s'aŭ măniatŭ Craĭul, peste obiceĭul a stĕpânilorŭ lumeĭ, şi puindŭ pre solĭ la închisóre i-aŭ trimisŭ în Liov, puşĭ în obeḑĭ; şi îndată, neasteptându oştile Litveĭ, nicĭ a Prusilorŭ, nice pre Mazurĭ, s'aŭ pornitŭ de aŭ întratŭ în ţéră cu vrăjmăşie mare; şi aŭ mersŭ de aŭ încungĭuratŭ Cetatea Suceveĭ, şi începu de a o bătere de patru părţĭ; nădĕjduindŭ că Moldovenilorŭ li s'are fi urîtŭ cu Stefan Vodă pentru atâte rĕsbóĭe cu vĕrsărĭ de sânge ce făcuse Stefan Vodă, maĭ întêiŭ cu Turcĭĭ, cu Tătarĭĭ şi cu Ungurĭĭ, iprocĭ, şi se vorŭ închina luĭ, părăsindŭ pre Stefan Vodă. Ce rĕŭ s'aŭ greşitŭ Craĭul în socotelele séle (precum aŭ deprinsŭ pre ceĭ mândri şĭ sumeţĭ a'ĭ amăgire norocul orbŭ); că măcar că aŭ avutŭ Craĭul optŭ ḑecĭ de miĭ de óste, fără altă adunătură ce se tragŭ dupĕ óste, care se numĕră la patru-ḑecĭ de miĭ, şi altă pihotă şi cu cărucióre trĭĭ-ḑecĭ de miĭ în taberă; ĕră cetăţenĭĭ tare se apĕraŭ: că unde glonţurile ḑioa spărgeaŭ, ĕră eĭ nóptea tocmĭaŭ cu pământŭ, cu scânduri şi cu pétră; că grijisĕ bine Cetatea Suceveĭ Stefan Vodă. Ĕră Stefan Vodă, dupĕ ce eşise din Sucévă, s'aŭ trasŭ spre Roman cu óstea sa; şi acolo la Roman s'aŭ strînsŭ toţĭ oşteniĭ sĕĭ, avêndŭ ajutorŭ de la Turcĭ, şi de la Munteni, şi de la Unguri doĕ miĭ de Sĕcuĭ.

Ĕră Ştefan Vodă, măcar că lăsase strajĕ sĕ ţie vadurile Prutuluĭ la Cernăuţĭ împrotiva Leşilorŭ, aŭ purcesŭ den Roman, Avgust 27. Eşindŭ de-o-dată nu le da Leşilorŭ câmpŭ; ĕră pe unde se rĕşchiraŭ Leşiĭ pentru pradă şi jacŭ, pre unde şi'ĭ găsĭaŭ ómeniĭ luĭ Stefan Vodă, acole ĭĭ omorĭaŭ. Şi atâta ĭĭ strîmtorise pre Leşĭ, câtŭ nice den taberă nu cutezaŭ sĕ ésĕ; şi vĕḑêndu-se Leşiĭ închişĭ de tóte părţile, aŭ începutŭ, de-o-dată pe-taĭnă, ĭar apoĭ strigaŭ prin taberă şi grăĭaŭ rĕŭ de Craĭul lorŭ, şi ḑiceaŭ: «Sĕ ne lase Craĭul sĕ ne ducemŭ la casele nóstre.» Că nu le venĭa nicĭ de o parte hrană, nicĭ agĭutorŭ: nice de la Litva, nice de la Prusĭ, că Mistrul Prusilorŭ rĕmăsĕse în Liov unde i se têmplă şi mórtea. Ĕră Stefan Vodă trimisĕse de ţineaŭ tóte drumurile, de nu lăsaŭ sĕ vie în taberă Leşéscă nice hrană, nice óste întru agĭutorŭ. Nice socotise Leşiĭ, cu Craĭul lorŭ, că vorŭ cădea într'atâta lipsă şi strînsóre de ómeniĭ luĭ Stefan Vodă; şi stândŭ pregĭur cetatea treĭ sĕptĕmâni, bătênd'o den puscĭ ḑioa şi nóptea, şi nemic folosindŭ, étă veniră solĭ de la Vladislav, Craĭul Ungurescŭ, la Albreht, Craĭul Leşescŭ, în taberă, întrândŭ la miḑlocŭ pentru pacea între Stefan Vodă şi între Craĭul Albreht. Primit-aŭ bucurosŭ Albreht pacea, fiindŭ şi bolnavŭ de frigurĭ Craĭul. Ĕră neputêndu-se tocmi âmbe părţile în punturĭ, căcĭ silĭa Vladislav, Craĭul Ungurescŭ, sĕ facă pace întemeĭată între Stefan Vodă şi între Albreht, Craĭul Leşescŭ, avêndŭ grijĕ de Stefan Vodă sĕ nu se închine la Turcŭ, şi sĕ le facă mare perire ţĕreĭ şi crăieĭ Leşescĭ; ce aŭ legatŭ pace între dênşiĭ până la o vreme, şi aŭ

www.dacoromanica.ro

aşĕdatŭ sĕ se întórcă Craĭul cu óstea sa de la Sucévă pe şlévul pe unde aŭ venitŭ, şi pe unde aŭ întratŭ în ţéră. Şi îndată se clătiră Leşiĭ de la cetatea Suceveĭ; şi aŭ trimisŭ Craĭul la frate-seŭ Alecsandru, Cnézul Litveĭ, ce era totŭ la Braslav de tocmĭa Cetatea, dându'ĭ scire sĕ nu se maĭ trudéscă óstea Litveĭ. Strigat-aŭ şi pren taběră sĕ se întórcă la casele séle, căcĭ aŭ făcutŭ pace cu Stefan Vodă. Şi aŭ purcesŭ Craĭul de la Sucévă, Octomvrie în 19, însĕ, nu pe şlévŭ pre unde venisĕ, ce pe altă cale, orĭ pe unde le-arŭ fi maĭ aprópe de ţéra lorŭ, orĭ prin locurĭ întregĭ, pentru hrană. Ér Stefan Vodă vĕdêndŭ că Leşiĭ nu mergŭ pre unde aŭ venitŭ, trimis-aŭ solŭ la Craĭul, ḑicêndu'ĭ sĕ se întórcă pre calea ce aŭ venitŭ, că pre unde aŭ purcesŭ nu va avea cale deschisă: că suntŭ păduri dese, şi déluri marĭ, şi stâncĭ, şi închise drumurile cu lemne, şi este cu grijĕ ca sĕ nu'ĭ facă ţĕraniĭ vr'o smintélă, fiindu-le grijĕ de Leşĭ, fiindŭ némŭ grosŭ şi neplecatŭ, sĕ nu ţie calea Leşilorŭ la strimtorĭ; arătându soliĭ luĭ Stefan Vodă şi miḑlocirea păceĭ Craĭuluĭ ce legasĕ: *«sĕ se întórcă pre unde aŭ venitŭ;»* că Stefan Vodă era bucurosŭ sĕ se mântuĭe de Leşĭ, sĕ ésă maĭ curênd din ţéră fără de nicĭ o primejdie. Ce n'aŭ înţĕlesŭ Leşiĭ aceste, nice aŭ creḑutŭ pre solul luĭ Stefan Vodă, ḑicêndŭ că cu vicleşugŭ âmblă Stefan Vodă, sĕ-şĭ apere locurile acele, sĕ nu'ĭ prade ţéra. Decĭ, mergeaŭ Leşiĭ cine cum puteaŭ şi pre unde vreaŭ. Şi alŭ-patrule conacŭ aŭ ajunsŭ taběra la codrul Cosminul; pen codru drumurile năruite, închise; déluri marĭ, păduri fórte dese şi stâncĭ marĭ întru acelŭ codru. Nenorocitul Craĭŭ aŭ pornitŭ de aŭ băgatŭ taběra cu carele, cu căruţele, şi aŭ trecutŭ fără de nice o scădere. — Ér Mehovie şi Belski scriŭ că îndată Craĭul âmtêiŭ aŭ întratŭ în codru cu Velcopoleniĭ. Ce, cum scrie Cromer cronicarul, adoua-ḑi aŭ întratŭ în codru (trimiţêndŭ înaintea luĭ puşcele şi carele) numaĭ cu curtea sa, şi pre urma sa şléhta, aceĭ micĭ şi aceĭ marĭ ţĕreĭ Leşescĭ, şi Rusimea fără orônduélă, fără tocmélă, fără arme, golĭ ca la casele séle; fără grijĕ ămblaŭ prin păduriĭ. Maĭ pe urmă veniaŭ Lefeciiĭ. — Ér Belski scrie, că puscele eraŭ în miḑlocŭ puse peste obiceiŭ, spre maĭ mare perirea Leşilorŭ. Venise acum la miḑlocul codruluĭ carele crăescĭ şi altele cu greime, când ĭată pedestrimea de ţĕranĭ den tóte părţile prin păduriĭ daŭ glasŭ şi năvală asupra taberei crăescĭ, taĭe, împungŭ şi omorŭ pre Leşĭ, strigându: *ucide, ucide!* resipescŭ carele, jĕcuescŭ, desbracă, şi oborŭ copaciĭ asupra lorŭ, că eraŭ abĭa înţinaţĭ, şi numaĭ câtŭ îĭ clătĭaŭ îndată căḑeaŭ cu sunetŭ mare preste drumurĭ, de nu maĭ puteaŭ Leşiĭ sĕ maĭ mérgă. Unde şi Stefan Vodă, fără nădejdea Leşilorŭ, aŭ nimeritŭ, Octomvrie 27, cu multă óste călĕréţă şi pedestri, şi avea şi Turcĭ 2000; măcar că scriŭ unĭĭ că era Stefan Vodă în sanie, bolnavŭ de podalgie, acole cu mare năvală aŭ lovitŭ den dosŭ pre Leşĭ. Ér pre urmă se îndreptară Leşiĭ, şi se apĕraŭ bărbătesce; ce fiindŭ fără orônduélă, fără Hatmanĭ, nice Rotmistri, nice stegarĭ, nice alte semne de ostaşĭ, nice se maĭ audŭ de sunetŭ, de huetŭ, de trăsnetŭ, căḑêndŭ copaciĭ, de loviturile armelorŭ, de nechezăturile cailorŭ, iprocĭ; care tóte in codri maĭ straşnice şi maĭ cu spaĭmă resunându, se pare. Vĕḑêndu-se Leşiĭ periţĭ de óstea luĭ Stefan Vodă, s'aŭ întorsŭ la taběra sa; ce şi acolo i-aŭ încungĭuratŭ óstea luĭ Stefan Vodă, câtŭ perduse Leşiĭ tótă nădejdea de viaţă; numaĭ spre cerŭ căutaŭ; unĭĭ stri-

www.dacoromanica.ro

gaŭ de agĭutorŭ icóna prea Sfinteĭ Născătóreĭ de Dumneḑeŭ, ce'ĭ la Cestihov; alțiĭ strigaŭ pre sfânta Cruce; alțiĭ se făgăduĭaŭ la mormêntul luĭ St. Iacov. Ce nu i-aŭ îngăduitŭ Moldoveniĭ până acolo. Ce de tóte părțile îĭ omoraŭ, până le-aŭ trimisŭ Craĭul agĭutorŭ din slujitoriĭ curțiĭ séle într'alesŭ; cariĭ, eșindŭ din pădure cu dobe, cu trimbițe, cu armele góle, aŭ aținatŭ ĭarăși résboĭul cu ómeniĭ luĭ Stefan Vodă. Se întorsese asupra acelora și Stefan Vodă, și dându résboiŭ îndoitŭ aŭ datŭ dosŭ Leșiĭ, de fugeaŭ cine încotro aŭ pututŭ; și aŭ scăpatŭ pin pădurĭ de aŭ năzuitŭ unde era Craĭul, abĭa eșitŭ la satŭ la Cosmin; pe urmă și dvorélniciĭ Craĭuluĭ cu mână vitezéscă apĕrându-se s'aŭ întorsŭ pin pădurĭ la Craĭul lorŭ. Dupĕ ce aŭ trecutŭ Craĭul preste codru la Cosmin, aŭ așteptatŭ pre ceĭ scăpațĭ și rĕtăcițĭ de s'aŭ strinsŭ de pin pădurĭ la taberă. Ĕră fórte multă șléhtă Leșéscă și Ruséscă aŭ peritŭ, uniĭ uciși și alțiĭ prinșĭ; și astăḑi staŭ movile de ósele celorŭ periți, de care scrie Stricovski că aŭ vĕḑutŭ cu ochiĭ seĭ fórte movilă mare, și ósele acelorŭ periți, când aŭ trecutŭ pe acolo, in anul de la Hristos 1574. Scriŭ cronicariĭ Leșescĭ de tirănia luĭ Stefan Vodă maĭ multŭ de câtŭ păgâniĭ sĕ fi făcutŭ cu Leșiĭ ceĭ robiți întru acestŭ résboiŭ; cariĭ, pre câțĭ aŭ prinsŭ viĭ pre toți îĭ omoria. Numaĭ câțĭ aŭ încăputŭ in mânile Turcilorŭ pre aceĭa i-aŭ luatŭ in robie. Dintre cariĭ maĭ aleșĭ eraŭ: Neculaĭ Grebeadin Tecenski, Voevodul țĕreĭ Rusescĭ, și Gavril alŭ-doile Tecenski den Muraviț, moșan, și Avenie Hierbod; stându acestia tare la resboiŭ, aŭ peritŭ. Ĕră Ianușŭ, ficĭorul luĭ Zbignevŭ, a Podcomoruluĭ Cracăuluĭ și a Starosteluĭ Maliborculuĭ, pre care îlŭ numesce cronica leșéscă Marșalul celŭ mare, 'l-aŭ robitŭ Turciĭ, și pe urmă aŭ scăpatŭ, și aŭ venitŭ in țéra Leșéscă la moșie'șĭ, precum scrie Mehovie, Cartea IV. Așijderea pentru Prohniţki, și de alțĭ mulțĭ, aŭ scăpatŭ din robie din țéra Turcéscă, precum mărturisesce Cromer. Ĕră pentrŭ ficĭorul luĭ Ozdrovat, voevodul țĕreĭ Rusescĭ, era îndoélă, in alŭ optspreḑecelea anŭ scăpându din robie; mulțĭ diceaŭ că nu'ĭ ficĭoru luĭ Ozdrovat acela, ce este vecinu luĭ. Ce răspunḑându-se că'ĭ ficĭoru luĭ, 'l-aŭ primitŭ mumă-sa la moșiea tătâne-seŭ. Ĕră pre-urmă mare beţivŭ s'aŭ alesŭ acela, care aŭ cheltuitŭ și aŭ repusŭ la beție tótă averea tătâne-seŭ, pe obiceĭul beţivilorŭ și a desfrânaţilorŭ.

Ĕră dupĕ ce aŭ eșitŭ Leșiĭ din pădure, făcându-se maĭ înțĕlepți dupĕ atâte pagube ce aŭ avutŭ, legându taberа și tocmindŭ óstea in rônduélă, s'aŭ pornitŭ de la Codru, că Moldoveniĭ nu'ĭ lăsaŭ, ce'ĭ totŭ pișcaŭ pen pregĭurŭ; și într'o nópte fiindŭ vêntŭ mare aŭ aprinsŭ érba uscată asupra tabereĭ; bătea vêntul, și s'aŭ făcutŭ pojarŭ mare. Ce aŭ apucatŭ Leșiĭ de aŭ cositŭ érba pen pregĭurul tabereĭ. Întru acea-dată veniaŭ și șase sute de Mazurĭ, trimișĭ întru agĭutorŭ Craĭuluĭ, de la Cnézul Condra, cu unŭ Polcovnicŭ, și de a Crijacilorŭ, însă pe altă cale. De care înțĕlegându Stefan Vodă, aŭ pornitŭ împrotiva lorŭ pe Boldur Vornicul și cu 3000 de óste alésă, și i-aŭ têmpinatŭ peste Prutŭ maĭ dengiosŭ de Cernăuțĭ, la Hențéscĭ, unde este ocopul săpatŭ, și acole i-aŭ înfrântŭ pre aceĭ Mazurĭ, și aŭ peritŭ maĭ toțĭ in resboiŭ. Cu care biruință și maĭ sumețŭ Stefan Vodă aŭ apucatŭ malul Prutuluĭ cu óstea sa, puindŭ nevoință la trecĕtóre sĕ răsipéscă de-totŭ pre óstea Leșéscă. Sosindŭ Craĭul la Prut, aŭ stătutŭ treĭ ḑile cu taberа legată, și totŭ se sloboḑiaŭ Leșiĭ pe a-

www.dacoromanica.ro

própe de apucaŭ şi prădaŭ; ce, puţinĭ se intorceaŭ, că'ĭ prindeaŭ ómeniĭ luĭ Stefan Vodă şi'ĭ ucideaŭ. Éră acole, in Cernăuţĭ, aŭ lovitŭ spaĭmă pre Leşĭ, cum s'aŭ înglotitŭ óstea luĭ Stefan Vodă şi vine asupra lorŭ; şi înfricoşându-se, toţĭ se gătise numaĭ sĕ fugă, şi maĭ alesŭ Velcopolenĭĭ începuse a'şĭ legare pre caĭ ce aveaŭ, precum scrie Cromer, vrêndŭ sĕ'şĭ lase carele cu totul; ci oblicindŭ Craĭul, aŭ mersŭ singurŭ de s'aŭ arătatŭ oştiĭ, şi aŭ potolitŭ acéstă veste; âmblat-aŭ tótă nóptea cu fĕnare şi'ĭ bucura, şi mergea pe la corturile boĭarilorŭ, până s'aŭ potolitŭ spaĭma. Éră adoua-di, gătindu-se Craĭul de purcesŭ, aŭ nimeritŭ câteva miĭ de óste călărĭ, Litvenĭ, trimişĭ de Alecsandru, Cnézul Litveĭ. Âmplutu-s'aŭ Craĭul de bucurie, şi maĭ vesele inimĭ.

Scrie Letopiseţul celŭ Rusescŭ, puindŭ pricină acestorŭ Litvenĭ, pre carĭĭ aŭ fostŭ povăţuitorŭ Stanislav Petrovicĭ Kişca, şi Cnézul Simeon, de care s'aŭ pomenitŭ maĭ sus, că nevrêndŭ altă óste a Litveĭ de la Braslav sĕ maĭ mérgă dupĕ Craĭul, aŭ fostŭ orônduitŭ pre acéstă óste întru ag'ĭutorŭ Craĭuluĭ; care întărdiasĕ a mergere dupĕ Craĭul, şi i-aŭ tĕmpinatŭ óstea luĭ Stefan Vodă dencóce de Nistru, şi dându-le rĕsboiŭ aŭ înfrântŭ Litvenĭĭ pre óstea luĭ Stefan Vodă, şi aŭ strĕbătutŭ de aŭ venitŭ înaintea Craĭuluĭ la Cernăuţĭ. Ce, aceasta nice Cromer, nice alte Letopiseţe Leşescĭ nu o scriŭ; ce, de arŭ fi fostŭ, cum arŭ hi tăcutŭ, ales Cromer? Éră acésta scriŭ, că aŭ nimeritŭ Litvenĭĭ la Craĭul; şi scrie Cromer că aceĭa s'aŭ cerşutŭ la Craĭul sĕ'ĭ slobódă sĕ mérgă in pradă pen ţéră, şi nu 'ĭ-aŭ lăsatŭ Craĭul, ḑicêndŭ că'ĭ bolnavŭ, şi se grăbesce sĕ mérgă in ţéra sa.

Maĭ datu-le-aŭ resboiŭ Stefan Vodă la trecĕtóre la Prutŭ, ce nemică nu le-aŭ stricatŭ; éră nu i-aŭ lăsatŭ până in Sniatin; şi pre Mazurĭĭ carĭĭ apĕraŭ pre Craiŭ i-aŭ lovitŭ la Şepinţĭ. Ce cu puţină óste aŭ scăpatŭ Craĭul la Sniatin. Éră dupĕ ce aŭ lovitŭ Craĭul in Sniatin, aŭ sloboḑitŭ óstea pre acasă ca den robie; şi den Litva s'aŭ dusŭ la Braslav; éră maĭ dincolo de Braslav i-aŭ lovitŭ Tătarĭĭ.

Éră Olbreht Craiŭ, dupĕ ce aŭ ajunsŭ den Moldova la Cracăŭ, dentru acea bătaĭe ruşinósă, ca când arŭ fi isprăvitŭ vr'unŭ lucru bunŭ, aŭ începutŭ a se veselire cu ospeţe, cu beţiĭ, cu jocurĭ. Spunŭ, că într'o nópte, mergêndŭ însuşĭ alŭ-treĭle in uliţă, teptilŭ, bétŭ, aŭ nimeritŭ pre nisce beţi, s'aŭ întărîtatŭ sfadă între dênşiĭ, şi într'aceĭa sfadă aŭ rănitŭ pre Craĭul de aŭ zăcutŭ multe ḑile.

Scrie cronicarul Leşescŭ, ḑicêndŭ, anume 'l-aŭ fostŭ pedepsitŭ Dumneḑeŭ cu acea pagubă ruşinată, orbindu'lŭ a nu 'şĭ vedere ocara ce păţise in Moldova. Mare jale aŭ făcutŭ tuturorŭ in ţéra Leşéscă acea oştire nesocotită a aceluĭ Craiŭ Leşescŭ, dacă aŭ venitŭ veste de atâţĭ boĭarĭ şi ficĭorĭ de boĭarĭ şi de atâţĭ vitezĭ! cum, unĭĭ in rĕsboiŭ aŭ peritŭ, alţiĭ in robie aŭ căḑutŭ la Tătarĭ, la Turcĭ, carĭĭ cu sângele lorŭ aŭ rĕscumpĕratŭ viaţa luĭ Craĭŭ.

Puneaŭ vină maĭ mare Leşiĭ pre unŭ Filip Calimah, acăruĭ sfatŭ maĭ multŭ asculta Craĭul de câtĭ a altorŭ ómenĭ aĭ seĭ (Aşa petrecŭ Domniĭ cu sfatul şi cu apropierea strĕinilorŭ la sine). Acestŭ Filip Calimah era Ital, din Florenţia, omŭ învĕţatŭ, dascal luĭ Olbreht Craiu, omŭ neştătătorŭ la cuvêntŭ, prostŭ la sfatŭ, pentru ce ilŭ gonisĕ din Italia. Aŭ venitŭ in ţéra Leşéscă;

www.dacoromanica.ro

éră şi den ţéra Leşéscă fugise preste mare pentru nisce fapte a luĭ; apoĭ, pe cărţile luĭ Olbreht Craiŭ, ĭar aŭ venitŭ in ţéra Leşéscă, şi acolo aŭ muritŭ.

Éră Stefan Vodă, vrêndŭ sĕ-şĭ rĕscumpere strimbătatea ce avu despre Leşĭ, şi sĕ-şĭ intórcă pagubele ţĕreĭ séle, la alŭ-doĭle anŭ, primăvara, aŭ întratŭ in ţéra Leşéscă, avêndŭ in óstea sa Tătarĭ şi Turcĭ, de aŭ prădatŭ Podolia şi ţéra Ruséscă pên la unŭ târgusorŭ, anume Comcĭuga, maĭ sus de Liov, şi pên la apa Visloka in lungŭ şi in curmedişŭ prădându. Mare gróză şi fricĭ aŭ pusŭ peste tótă crăiea Leşéscă, câtŭ nime sĕ-ĭ stea împrotivă saŭ sĕ-ĭ îndrăsnéscă luĭ Stefan Vodă, nu era; ce toţĭ gata de fugă, nu numaĭ in oraşe şi pre la cetăţĭ, ce la munţĭ şi pin codri fugeaŭ; şi aŭ luatŭ Stefan Vodă mulţĭ robĭ, bărbaţĭ, muĭerĭ, copiĭ, pe carişĭ agĭungeaŭ pe drumurĭ fugindŭ in bejeniĭ. Mulţĭ aŭ luatŭ Tătariĭ şi Turciĭ in robie. Éră şi Stefan Vodă ca la o sută de miĭ aŭ adusŭ de i-aŭ aşedatŭ in ţéră. Turme de oĭ multe, şi de alt-felŭ de dobitóce aŭ adusŭ din ţéra Leşéscă. Ars-aŭ Stefan Vodă atuncea Premisla, Radomnu, Iaroslav, Prevolska şi Bucecĭul; şi multă nevoe aŭ avutŭ şi Podhaezul, şi alte maĭ micĭ târgurĭ şi sate fără numĕrŭ prădate şi arse. Numaĭ unŭ lucru aŭ făcutŭ Leşiĭ de folosul lorŭ, însĕ de frica luĭ Stefan Vodă: aŭ întăritŭ Cracăul despre amédă-di cu başte, cu zidurĭ şi cu şanţurĭ; şi aŭ sloboditŭ pen şanţurĭ pe subt Cetate apa Rudava, adăogându şi alte case multe pre-lângă ziduri. Éră Stefan Vodă s'aŭ întorsŭ cu pace la scaunul seŭ la Sucévă, şi cu bucurie pentru biruinţă.

Olbreht, Craĭul Leşescŭ, vĕdêndŭ prada şi rĕsipa ţĕreĭ séle ce îĭ făcuse Stefan Vodă, nu vru sĕ se lase; ce strins-aŭ óste şi aŭ intrat in ţéră, şi aŭ prădatŭ până la Botoşenĭ. Stefan Vodă, încă stringêndŭ óste, şi eşindŭ înaintea Leşilorŭ, le-aŭ datŭ rĕsboĭŭ la târgŭ la Botoşenĭ, şi înfrînsĕ pre Leşĭ. Scrie de acestŭ rĕsboĭŭ Letopisetul ţĕreĭ, éră cronicariĭ Leşescĭ nu pomenescŭ.

In aniĭ 7009, aşezatu-s'aŭ între sine Olbreht, Craĭul Leşescŭ, cu frate-seŭ Vladislav, Craĭul Ungurescŭ, şi cu Alecsandru, marele Cnéz a Litveĭ, cu marĭ legăturĭ, vĕdêndŭ risipa şi prada ţĕrilorŭ séle de Turc, şi de Tătarĭ, sĕ aĭbă agĭutorŭ unul pre altul in nevoĭe şi in grija sa; şi de arŭ simţi unul dintre dênşiĭ că face pace pre-taĭnă saŭ óste cu Turciĭ, sĕ nu-lŭ lase; éră de nu arŭ vrea, atunce sĕ nu fie datorŭ a-lŭ agĭutora; căcĭ, încă bine nu se sfêrşise prada in ţéra Leşéscă, de Stefan Vodă, éră Tătariĭ aŭ intratŭ de aŭ prădatŭ in Podolia şi in téra Ruséscă. Decĭ, Olbreht, Craĭul Leşescŭ, vĕdêndŭ marĭ banaturĭ de cătrĕ toţĭ, de sirgŭ aŭ poroncitŭ la tótă şléhta Rusésca de s'aŭ strinsŭ la Sandomir, sĕ mérgă împrotiva Tătarilorŭ. Ce până a se stringere eĭ éră Tătariĭ cu multŭ pleanŭ se întorsese, fără de nice o grijĕ. Şi înţelegêndŭ Leşiĭ de inturnatul Tătarilorŭ, şi eĭ acolo la Sandomir ce aŭ pututŭ aŭ luatŭ şi aŭ stricatŭ in olatul Sandomiruluĭ.

Nu lăsămŭ a nu pomenire aice semnele ce s'aŭ têmplatŭ in dilele acestuĭ Craĭŭ atunce, dupĕ ce s'aŭ întorsŭ de la Sandomir; căcĭ, şi singurŭ Craĭul alergasĕ din Cracăŭ la Sandomir pentru grija împrotiva Tătarilorŭ, cum s'aŭ pomenitŭ maĭ sus. S'aŭ născutŭ unŭ viţelŭ cu doĕ capete, la jidovĭ, in orasul Cazimirul; unŭ capŭ era in locul códeĭ, éră códa era in midilocul spinăreĭ denadrépta. Acestŭ semnŭ, de nenorocire îlŭ chĭămaŭ ómenĭ; precum, nu preste

www.dacoromanica.ro

multă vreme, tómna, aŭ intratŭ in ţéra Leşéscă 70,000 de Turcĭ, şi tóte locurile pe Nistru, pre la Halicĭ, pre la Jidacĭov, pre la Drohobicĭ, pre la Sambor, cu focŭ şi cu sabie le-aŭ pustiitŭ, şi mulţĭ robĭ aŭ luatŭ. Şi de nu s'are fi întorsŭ singurĭ păgânĭ, nime nu le eşĭa înainte se le stee împrotivă; ce numaĭ Dumneḑeŭ i-aŭ bătutŭ, făcêndu-i-se milă de norodŭ; că aceea érnă de grabă cu omeţĭ marĭ şi cu gerŭ aŭ căḑutŭ, câtŭ nu puteaŭ Turcĭĭ strĕbate cu caiĭ prin omeţe. Ce aŭ rĕmasŭ înghĭeţaţĭ ca la patru-ḑecĭ miĭ de Turcĭ prin munţĭ. Îĭ aflaŭ ómeniĭ ucigându-şĭ caiĭ, şi întraŭ in coşul lorŭ de se învĕlĭaŭ. Éră câţĭ aŭ rĕmasŭ trecêndŭ pre aice prin ţéră, le ţineaŭ calea Moldoveniĭ; făcêndu-se Leşĭ, îĭ ucideaŭ, câtŭ abĭa ḑece miĭ de orŭ hi hălăduitŭ preste Dunăre. Stătut-aŭ la miḑlocŭ pentru pace între Jigmond şi între Stefan Vodă soliĭ luĭ Vladislav, Craĭul Ungurescŭ. Şi pe acea vreme s'aŭ împăcatŭ Stefan Vodă şi cu Olbreht Craiŭ, den ce pricină nice Letopiseţul Leşescŭ nu scrie, fŏră câtŭ fiindŭ maĭ multŭ datoria creştinéscă, aducêndu-şĭ aminte şi de prieteşugul ce aŭ avutŭ cu Cazimir Craĭul, tatăl luĭ Olbreht: făgăduindŭ unul altuĭa sĕ dee agĭutorŭ împrotiva neprietenilorŭ seĭ. Legatu-s'aŭ la acéstă pace, sĕ nu se primĕscă nice dintr'o parte pribegiĭ şi fugariĭ. Éră de arŭ fugi la crăiea aceea vr'unŭ Domn de la Turcĭ, sĕ aĭbă orĭ in ţéra Leşéscă orĭ in Litva a'lŭ primire slobodŭ, şi sĕ-ĭ aĭbă a'ĭ dare agĭutorŭ câtŭ s'are putea sĕ se ducă sĕ-lŭ aşeḑe ĭar la Domnie. Şi acea aşeḑare, cum Ungurilorŭ cum şi Leşilorŭ, împrotiva Turcilorŭ oştindu-se, dépururea sĕ fie întru agĭutorŭ; şi de nu are putea singurĭ merge cu agĭutorŭ, pre ficĭorul sĕŭ sĕ aĭbă a'lŭ trimitere. Éră Turcilorŭ împrotiva Leşilorŭ s'aŭ a Ungurilorŭ eşindŭ, sĕ nu le dea agĭutotŭ, fŏră numaĭ de mare silă, când orŭ fi strînşĭ. Şi sĕ aĭbă urechĭ deschise pururea Domniĭ den Moldova despre Turcĭ, ce arŭ înţĕlege sĕ dea scire Leşilorŭ şi Ungurilorŭ, păḑindu-se uniĭ pre alţiĭ. Strimbătăţile ce s'are face la margine, de ămbe părţile, sĕ le certe Starostiĭ de Cameniţă, de Hotin şi de Cernăuţĭ. De s'arŭ face despre partea acestorŭ starostĭ vre-o strimbătate, atunce boĭarĭ marĭ de ămbe părţile sĕ se trimiţă sĕ cerce; şi sĕ fie slobodŭ amêndurorŭ noródelorŭ a facere neguţitoriĭ uniĭ la alţiĭ. Şi pre aceste aşeḑeminturĭ şi scrisorĭ s'aŭ făcutŭ, carĭ se află şi astă-ḑĭ in Mitrica crăéscă, in Cracăŭ. Scrie Vapouski, cronicarĭul Leşescŭ, că pe acea vreme sĕ fi trimisŭ şi Ión Cnézul, Impĕratul Moskicescŭ, legêndŭ şi elŭ prieteşugŭ de pace cu Craĭul Leşescŭ.

Nezăbavă vreme, Sultan Baĭazet, Impĕratul Turcescŭ, înţĕlegêndŭ de legătura păceĭ între atăţĭa Domnĭ creştinescĭ, aŭ trimisŭ şi elŭ soliĭ de pace la Olbreht, Craĭul Leşescŭ; şi aŭ primitŭ şi Craĭul acea pace cu Turciĭ. Incepêndŭ óstea cu Veneţianiĭ, avea grijĕ Sultanul sĕ nu se rădice aceĭ Craĭ, ce s'aŭ pomenítŭ maĭ sus, că aŭ legatŭ pace între dênşiĭ asupra Turcilorŭ, cariĭ luase de la Veneţianĭ Morea şi altele multe.

Nenorocitŭ era acestŭ Craiŭ Leşescŭ, Olbreht: că, de câte orĭ lovĭaŭ Tătariĭ in ţéra luĭ, nice-odată gata nu se afla împrotiva lorŭ, ce totŭ cu pleanurĭ se întorceaŭ; precum şi in anul 1500, dupĕ ce făcură aşeḑăminturĭ de pace între Domniĭ ce amŭ pomenitŭ maĭ sus, aŭ lovitŭ Tătariĭ la Volin şi in ţéra Ruséscă, pre la Belzu, pre la Prasnostav, pre la Toruben şi pre la Lublin,

www.dacoromanica.ro

şi pre la Crasnep, până in Bisla, de aŭ prădatŭ şi aŭ robitŭ; şi până a se gătire Craĭul sĕ mérgă asupra lorŭ, eĭ s'aŭ întorsŭ cu multă pradă, fără de nice o smintélă.

Intru acestaşŭ anŭ, mare rĕsboiŭ s'aŭ făcutŭ in Italia, bătându-se Hişpaniĭ cu Franţozii pentru crăiea Neapoliĭ; şi Macsimilian cu Şviţeriĭ; aşijdere şi Papa cu Florentiniĭ; Veneţianiĭ cu Genovezii; Mediolaniĭ cu stĕpânul seŭ, Ludovik Sforţa.

Nicolaĭ Costin.

www.dacoromanica.ro

APENDICS VI

Despre obiceele Leşilorŭ când facŭ Craiŭ noŭ.

Stringêndu-se Episcopiĭ şi totŭ clirosul bisericeĭ, şi sfetniciĭ crăieĭ, aşijdere şi altă boĭerime, toţĭ la Cracăŭ, atunce Craĭul celŭ alesŭ se grijesce îmbrăcatŭ întêiŭ de sfânta ispovedanie, cu milostenie, cu pocăinţă; cu o ḑi maĭ nainte, Duminică, se pricistuesce. Adoua-ḑi, când este sĕ'lŭ blagoslovéscă pre Craĭul, se stringŭ preoţiĭ desdiminéţă la cetate, in biserica Episcopieĭ, a luĭ Stanislav, îmbrăcându-se Episcopul in mitră episcopéscă. Aşijderea şi boĭeriĭ toţĭ se află la acea adunare de preoţĭ. Atunce Arhiepiscopul cu tótă preuţimea, pre orônduéla bisericeĭ Apusuluĭ, purcedŭ din biserică la curţile crăescĭ, cu cinste şi Dumneḑeire; şi acolo, înaintea curţiĭ crăescĭ, rĕmăindŭ scólele şi alte chipurĭ ce mergŭ la alaiŭ, numaĭ singurŭ Arhiepiscopul cu Episcopiĭ intră in curtea crăéscă, sĕ ducă pre Craĭul noŭ la biserică. Şi întêiŭ prin Postelnicul celŭ mare, saŭ prin altŭ chipŭ maĭ de cinste între preoţĭ, îmbracă pre Craĭul in haĭne Episcopescĭ, puindu'lŭ între Domniĭ şi între boĭeriĭ ceĭ maĭ de frunte. Ĕră Arhiepiscopul îlŭ stropesce cu apă sfinţită şi ḑice acéstă rugă:

«Dumneḑeule, Ziditoriule celorŭ plecaţĭ, care cu lumina Sfântuluĭ Duh ne bucurĭ, trimite asupra acestuĭ şerbŭ alŭ tĕŭ (cutare) darul tĕŭ, ca prin trânsul sĕ cunóscemŭ venirea ta între noĭ.»

De acolo ducŭ pre Craĭul la biserică doĭ preoţĭ maĭ de cinste, ţiindu'lŭ unul de mâna diréptă, şi altul de mâna cea stângă; şi înaintea luĭ, unŭ Domnŭ dintre sfetnicĭ duce corona, şi altul schiptrul, alŭ-triele mărul de aurŭ, alŭ patrule sabia gólă duce, şi preoţiĭ înainte crucea, şi toţĭ ceĭ de biserică şi boĭerimea cineşi la rôndul seŭ. Vinduŭ la biserică, acele odóre crăescĭ le punŭ pe Pristol in altarŭ: corona, schiptrul, mărul şi sabia. Şi acolo obărşindŭ oraţiile séle, Arhiepiscopul şi Episcopiĭ îlŭ punŭ in scaunul crăescŭ. Apoĭ unŭ Episcopŭ ḑice acéstă rugă:

«Atotŭ puternice, prea vecĭnice Dumneḑeule, ocărmuitorule celorŭ ceresc şĭ celorŭ pămêntescĭ, carele pre robul tĕŭ aĭ voitŭ a'lŭ rădica la stepena şi la vrednicia Crăieĭ, rugămu-ne, lasă ca, făcêndu'lŭ slobodŭ de tóte împotrivirile, sĕ se întăréscă cu darul păceĭ biserieeĭ, şi spre bucruia vecĭnicеĭ păcĭ din darul tĕŭ sĕ se învrednicéscă a ajunge pren Hristos Domnul nostru, Amin.»

www.dacoromanica.ro

Sfĕrşindŭ molitva, îĭ aduce aminte tare, pentru credinţa cătrĕ Dumneḑeŭ, şĭ alte bunătăţĭ ce se cuvinŭ Craĭuluĭ sĕ le păḑéscă, ḑicêndŭ:

«De vreme ce astăḑĭ prin mânele nóstre, pré bunule Dómne, cariĭ purtămŭ spre acésta slu(j)bele luĭ Hristosŭ Domnuluĭ nostru, măcar că nevrednicĭ, sfânta unsóre şi semnele crăieĭ le primescĭ, bine esteântêĭŭ sĕ'ţĭ aducĭ aminte, óre-ce, pentru sarcina la care escĭ însĕmnatŭ astăḑĭ, vrednicia crăéscă, şi a indrepta credincĭosŭ norodul tĕŭ ce ţi'ĭ datŭ, te grijesce. Luminatŭ, adevĕratŭ intre ceĭ muritorĭ, locŭ plinŭ, insĕ plinŭ de scădere, de ostenélă şi de grijĭ; şi adevĕratŭ de veĭ cugeta, că tótă puterea de la Domnul Dumneḑeŭ este, prin care crăĭescŭ craiĭ, şi făcĕtorii legilorŭ cele drepte alegŭ; şi de turma ce ţi se dă pre mână, unuĭa luĭ Dumneḑeŭ veĭ sĕ daĭ sémă.

Ântêiŭ sĕ păḑescĭ Dumneḑeirea; pre Domnul Dumneḑeul tĕŭ cu tótă mintea şi cu curată inimă sĕ'lŭ cinstescĭ. Legea creştinéscă, credinţa nóstră Catolicéscă care din pruncie o aĭ mărturisitŭ, până in sfĕrşitŭ sĕ o ţiĭ nevătămată, şi pre acésta improtiva tuturorŭ improtivitorilorŭ după puterea ta sĕ o aperĭ. Ispravnicilorŭ bisericeĭ, şi tuturorŭ preoţilorŭ, sĕ le daĭ cinstea ce li se cuvine. Volnicia bisericeĭ sĕ nu o stricĭ. Dreptatea, fĕră care nice o tovărĕşie indelungă a stare nu póte, spre toţĭ neclintită sĕ o stăpânescĭ.

Celorŭ bunĭ hărăzitorŭ, celorŭ rĕĭ cercetărĭ sĕ le daĭ, după vĕdire.

Pre ceĭ mèserĭ, pre ceĭ slabĭ, neputincioşĭ, de tóte supărările sĕ'ĭ aperĭ, tuturorŭ celorŭ ce are năzui la tine, bun, blândŭ şi primitorŭ sĕ fiĭ.

Şi aşa sĕ te porţĭ, câtŭ nu spre alŭ tĕŭ, ce spre a totŭ norodul folosŭ sĕ stăpânescĭ, şi harul bunătăţilorŭ téle nu aicea pre pământŭ, ce in cerŭ sĕ ţi se pare că aştepţĭ; care acela sĕ'ţĭ hărăzéscă ţie, ce vĭeţuesce şi impĕrăţesce, Dumneḑeŭ, in veciĭ veciloru, amin.

După aceste intrébă'lŭ Episcopul, ḑicêndŭ:

Veĭ sĕ păḑescĭ sfânta credinţă dată de Biserica Catolicéscă, şi stândŭ pre-lângă dreptate sĕ te porţĭ cu cale?

Rĕspunde Craĭul:

Voiŭ.

Veĭ sĕ fiĭ apĕrare bisericeĭ şi a slugilorŭ bisericescĭ?

Voiŭ.

Veĭ crăiea dată ţie sĕ o păḑescĭ cu direptate, sĕ o chivernisescĭ şi sĕ o aperĭ? — Voiŭ. Şi cu agĭutorul luĭ Dumneḑeŭ şi cu sfatul credincĭoşilorŭ meĭ, aşa a păḑire intru tóte mĕ juruescŭ cum voĭŭ putea maĭ bine.

După aceste cuvinte, ingenunchĭe Craĭul inaintea Arhiepiscopuluĭ, luându'şĭ şlicul, ḑice aceste cuvinte:

«Eŭ (anume) cu voĭa milostivuluĭ Dumneḑeŭ, făcêndu-mĕ Craiŭ Leşescŭ, mĕ mărturisescŭ şi mĕ făgăduescŭ inaintea luĭ Dumneḑŭ şi a norodului pre séma mea datŭ, după putinţă şi dreptate a facere şi a păḑire, privindŭ la vrednicia mileĭ luĭ Dumneḑeŭ, precum maĭ bine îmĭ va putea arăta sfatul credincĭosilorŭ meĭ. Episcopilorŭ şi preoţilorŭ bisericeĭ luĭ Dumneḑeŭ a dare cinstea ce sĕ cuvine, şi ce s'aŭ aşeḑatŭ de Chesariĭ şi de Craiĭ creştinescĭ Bisericeĭ, intregŭ voiŭ păḑi. Arhimandriţilorŭ, egumenilorŭ, tuturorŭ ostaşilorŭ şi şleahticilorŭ cinstea ce se cuvine după sfatul a credincĭoşilorŭ meĭ, a arătare şi a dare, voiŭ şi mĕ făgăduescŭ»

Acumu'şĭ pune amêndoĕ mânile pre Evangelie şi ḑice:

Aşa sĕ 'mĭ ajute Dumneḑeŭ şi acéstă Evangelie!

Apoĭ, Arhiepiscopul ḑice ruga acésta:

Atóte puternice, Dumneḑeule, tuturorŭ impĕraţilorŭ Impĕrat, şi Domnul Domnilorŭ, carele pre Avraam credincĭosul robul tĕŭ 'l-aĭ făcutŭ biruitorŭ asupra vrăjmaşilorŭ, luĭ Moĭsi şi luĭ

www.dacoromanica.ro

Iisus a luĭ Navi, povĕţuitoriĭ noroduluĭ tĕŭ, mare biruinţă le-aĭ datŭ, şi pre smeritul David, coconul tĕŭ, 'l-aĭ inălţatŭ la impĕrăţie, şi pre Solomon 'l-aĭ indestratŭ cu nespuse daruri a prea inţôlepciuneĭ şi păceĭ; privesce, rugămu-ne ţie Dómne, la rugele smereniei nóstre, şi spre acestŭ şerbŭ al tĕŭ (cutarele) ce pre însul cu smerita cinste amŭ cinstitŭ şi'lŭ alegemŭ Craiŭ; imulţesce'ĭ darurile blagoslovenieĭ téle, şi pre însul cu dreptatea puterei téle pururea acmu şi fiesce când îlŭ indreptézĕ; ca urmându credinţa luĭ Avram, blândeţele luĭ Moïsi, tăria luĭ Iisus a luĭ Navi, agonisindŭ smerenia luĭ David, fiindŭ inălţatŭ cu prea inţĕlepciunea luĭ Solomon impodobitŭ, intru tóte ţie sĕ'ţĭ placă şi pre cărarea direptăţiĭ cu norocitŭ pasŭ pururea sĕ păşésca; şi cu coifŭl acoperemêntuluĭ tĕŭ sĕ se imbrace, şi cu pavĕza nebiruireĭ sĕ se acopere, invăscutŭ cu armele bisericeĭ, sĕ dobândéscă cea poftită asupra vrăjmaşilorŭ sfinteĭ crucĭ biruinţă, şi sĕ ĭa isbândă norocită, şi sĕ le adaoge lorŭ spaimă puterilorŭ, şi pace celorŭ ce vorŭ oşti impreună cu dênsul, cu bucurie şi cu veselie sĕ aïbă pre Hristos Domnul nostru, carele cu puterea cruceĭ aŭ sdrobitŭ Iadul, biruindŭ impĕrăţia diavoluluĭ, birnitorŭ s'aŭ suitŭ la ceruri, intru care tóte puterile şi biruinţa crailorŭ stă, care este mărirea celorŭ smeriţi, şi viaţă şi mântuire noródelorŭ, care petrece intru toţi veciĭ, Dumneḑeŭ. Amin!»

Şi maĭ cetesce şi alte molitve, ce nu le-amŭ maĭ scrisŭ, pentru lungimea voróveĭ. Ĕră dupĕ ce cetesce molitfele, Arhiepiscopul ingenunchĭe, şi Craĭul pre cruce şede culcatŭ. Ĕră péveţiĭ cântă nisce stihurĭ ce nu le-amŭ maĭ scrisŭ. Apoĭ toţi Episcopiĭ cu tótă preuţimea ingenunchindŭ, facŭ litie asupra Craĭuluĭ. Dupĕ aceea Arhiepiscopulŭ cetesce *Ocenaş*, şi alte molitve. Apoĭ maĭ cetescŭântêiŭ molitve pentru Craiŭ, şi şeḑêndŭ Arhiepiscopul, ĕră Craĭul ingenunchindŭ inaintea luĭ, se desbrăcă de haïnele preoţescĭ. Ĕră Archiepiscopul îşĭ intinge in mirŭ şi unge mâna sa diréptă de la palmă, degitul celŭ micŭ, până la cotŭ, şi intre spete, şi in umĕrul celŭ dreptŭ, ḑicêndŭ:

«Te ungŭ pre tine intru Craiŭ. Decĭ, untul sfinţenieĭ, in numele Tatăluĭ, şi a Fiĭuluĭ şi a Sfântuluĭ Duh. Amin!

Pace cu tine!

Şi rĕspunde Craĭul:

Şi cu Duhul tĕŭ.

Apoĭ cetesce molitva, precum îlŭ pomăzuesce Craiŭ, iprocĭ, şi altele ce nu le-amŭ maĭ scrisŭ aice, pentru scurtarea voróveĭ. Ĕră pe-urmă, dupĕ ce citescŭ molitvele, toţi Episcopiĭ ţiindŭ preamână pomăḑuiturĭ de bumbacŭ, ştergŭ umerile cele unse a Craĭuluĭ, ḑicêndŭ ruga acésta:

Dumneḑeŭ! Impĕrate Impĕraţilorŭ, Domnul Domnilorŭ, pren care Impĕraţiĭ impĕrăţescŭ, şi făcĕtoriĭ legilorŭ facŭ judecăţi, sĕ blagoslovescĭ acestŭ imbrăcămîntŭ crăescŭ, şi fă ca şerbul tĕŭ (cutarele) Craĭul nostru, care este sĕ o pórte, haină de bune obiceĭuri şi fapte sfinte inaintea ta sĕ lumineze, şi dupĕ viaţa trecĕtóre mărire vecînică ce nu are sfêrşitŭ sĕ moştenéscă prin alŭ nostru Dumneḑeŭ Iisus Hristos.

Şi imbracă pe Craĭul in haïnă, ḑicêndŭ:

«Ia'ţĭ haină făcută den patru inceputurĭ, prin care se inţĕlege patru părţĭ a lumeĭ a fire supuse puterei Dumneḑeescĭ, că nime nu póte cu norocŭ a stăpânire pre pămêntŭ, de nu i se va da luĭ putere din cerŭ.

Aceste ḑicêndŭ Arhiepiscopul, îşĭ spală mânele, şi puindu'şĭ infula, haïna, cetesce: *Vearoio vă edinago boga, iprocĭ.* Ducêndŭ pre Craĭul la scaunul Crăescŭ, apoĭ la liturgie făcêndŭ toţi Episcopiĭ rugă pentru Craĭul, şi ingenunchindŭ Craĭul, Arhiepiscopul îĭ dă sabia, ḑicêndŭ:

Primesce sabia de sus dată, de la oltarŭ, pren mânele nóstre, de şi nevrednice, iproci».

www.dacoromanica.ro

Şi atunce, la liturgie, incingêndu'lŭ cu sabia, ḑice Arhiepiscopul:

Inciuge'ţĭ sabia ta peste miḑlocul tĕŭ, prea puternice, şi ĭa aminte că sfinţiĭ nu in sabie, ce prin credinţă aŭ biruitŭ impĕrăţiĭ».

Apoĭ îĭ pune corona in capŭ, şi ḑice:

Primesce corona crăieĭ, care macar că de nevredicĭ, insĕ de mănele Episcopilorŭ ţi se pune in capŭ, in Numele Tatăluĭ, a Fiĭĭuluĭ şi a Duhuluĭ Sfântŭ.

Maĭ pre-urmă mărul de aurŭ, rŏtunḑirea luměĭ inchipuindŭ, in stînga, şi in drépta schiptrul, toĭagŭ crăescŭ îĭ daŭ, ḑicêndŭ:

«Primesce toĭagul inţelepcĭuneĭ şi adevĕruluĭ, iprocĭ.

Şi când aduce de pune pe pristol pâne şi vinŭ, şi Craĭul sĕrută sfinţeniile (care se ḑice pace) se cuminecă atunce Craĭul. Apoĭ îlŭ descingŭ de sabie; şi după liturgie, după ce îlŭ punŭ in scaunŭ, atunce Arhiepiscopul îlŭ inalţă la crăie, şi orônduéla crăéscă îĭ dă, ḑicêndŭ:

Şeḑĭ, şi ţine de acmu locul ţie datŭ de Dumneḑeŭ, iprocĭ».

Apoĭ Arhiepiscopul incepe:

Pre tine Dumneḑeule, te lăudămŭ, iprocĭ.

Si sfêrşindŭ, stă din drépta, rĕspunḑêndŭ:

Direptatea şi judecata puterea scaunuluĭ tĕŭ, iprocĭ.

Apoĭ citescŭ doĕ molitve, după care obărşescŭ orânduelele şi obiceĭurile coronaţieĭ. Atunce cu toţiĭ, cum suntŭ strânşĭ sfatul, cum celŭ bisericescŭ aşa celŭ mirenescŭ, petrecŭ cu mare cinste, şi cu multe şirégurĭ pre stĕpânul noŭ a lorŭ, ducêndu'lŭ la curteа cetăţeĭ, unde staŭ dvorelnicĭ şi altă adunare, orônduită pre obiceĭul ce se face. Adoua-ḑi îĭ jură Ispravnicĭĭ têrguluĭ, aducêndu'ĭ in tipsie, acoperită cu taftă roşie, cheile têrguluĭ făcute de aurŭ, şi alte darurĭ. Apoĭ face Craĭul cavalerĭ, dându-le săbiĭ góle, iprocĭ.

Şi aceste pentru maĭ deschise lucrurĭ, şi a Crailorŭ Leşescĭ, cu care se megieşéză ţéra nóstră, macar pre-scurtŭ amŭ scrisŭ aice.

Neculaĭ Costin

www.dacoromanica.ro

APENDICS VII.

Povestea şi tocméla altorŭ ţerĭ ce suntŭ pe'mpregĭurŭ, cum nu se cade sĕ nu pomenimŭ, fiindu-ne vecine de-aprópe.

A. Ântêĭŭ cumu'ĭ ţéra Leşéscă.

Ţéra Leşéscă, saŭ cumu'ĭ ḑicŭ pre limba lorŭ, Polosca Zemlia, adecă ţéra Câmpuluĭ îĭ ḑicŭ, pentru locŭ tinsŭ, 'I-aŭ pusŭ nume aşa, nu pentru că dór este câmpie multă, că fŏră de câmpiĭ Daşovuluĭ, câmpŭ slobodŭ şi pustiiŭ in ţéra Leşéscă nu se află, pentru mulţimea de ómenĭ, ce suntŭ sate pretutindirile şi târgurĭ, ce numaĭ pentru că'ĭ locŭ tinsŭ. Pentru aceea îĭ ḑicŭ ţéra Leşéscă, pentru-că maĭ de-demultŭ o aŭ fostŭ chĭemându aşa, dupre numele luĭ Leh, ficĭorul luĭ Eliseĭ, nepotul luĭ Ivan, carele ântêĭŭ aŭ locuitŭ pre acele locurĭ. Ţéra Leşéscă este ţéră mare, avêndŭ despre méḑănópte ţerĭ de se chĭamă Borusia şi Pomerania; éră despre rĕsăritŭ, Litva şi ţéra Mazovieĭ; despre méḑă-ḑi, Rusia, ce se hotăresce despre Ungurĭ cu munţiĭ Unguresci; éră despre apusŭ, Lusitania, Slezia şi Moravia. Tóte aceste Cneziĭ dacă le-aŭ supusŭ Craiĭ Leşescĭ subt ascultarea lorŭ, adecă Mazovia, Rusia, Prusia, Litva, aŭ făcutŭ unŭ trupŭ din mădulărĭ multe; totŭ o ţéră şi o judecată aŭ. Şi Nemeşiĭ, carĭ le ḑicŭ *Şléhta*, nu aşa de Craiŭ ascultă, cum de legĭ, carĭ le-aŭ făcutŭ eĭ; de se judecă la scaonele cetăţilorŭ, cine'şĭ la ţinutul seŭ. De acolo cine nu va sĕ'şĭ ţie de lege, volnicu'ĭ fieş-cine sĕ'şĭ indelunge legea la altŭ scaonŭ maĭ mare, alesŭ in doĕ locurĭ: la Lublin vara, şi la Petricov érna, unde ḑicŭ acelorŭ legĭ **Tribunal.** Acolo de va avea şi de Craiŭ ceva asupréla, fŏră de nicĭ-o fricâ are voĭe sĕ'lŭ tragă la judecată, unde procuratoriĭ vorŭ respunde pentru Craiŭ; şi de va avea strâmbătate, afla-va judeţŭ şi direptate. Nice pre unŭ Şléhticŭ nu va putea lega cineva, nice Craĭul singurŭ, până nu 'lŭ va birui cu legea. Acestiĭ nu daŭ birŭ niměruĭ, nu ascultă de altul, nice in óste datorŭ îĭ sĕ mérgă, fŏră numaĭ de bună voĭe; numaĭ când va incăleca Craĭul, şi cu voĭa tuturorŭ, şi cu platâ, şi când le va veni nevoĭe de undeva. Aceea este datoria luĭ Craiŭ, ca sĕ dea scire la ţinutrĭ, sĕ se stringă la ḑi ce le va arăta; şi dacă se vorŭ stringe şi vorŭ sfătui de lucrulŭ ce le va da scire, eĭ vorŭ alege solĭ şi'ĭ vorŭ trimite la Seim, unde se vorŭ impreuna cu toţĭ solĭĭ

www.dacoromanica.ro

ţinuturilorŭ, de vorŭ sfătui de tóte nevoile: eĭ de osĕbĭ, şi Craĭul cu sfatulŭ sĕŭ deosĕbĭ. Ce vorŭ isprăvi peste ḑi, séra se vorŭ împreuna cu sfetniciĭ, ce le ḑicŭ Senatorĭ; şi ce vorŭ aşeḑa până a se sĕvêrşire Seimul, că stă Seĭmul şese septĕmânĭ, de altă nu vorŭ sfătui, numaĭ de ce va fi pricea între dênşiĭ până la sĕvêrşitŭ. Ĕră in ḑioa cea de apoĭ, de-multe-orĭ se têmplă, de nu vorŭ putea lesne sĕ tocméscă ḑioa, tótă ḑioa, une-orĭ şi nóptea; maĭ apoĭ, punŭ şi alegŭ dintre dênşiĭ cariĭ vorŭ fi cu sfatŭ maĭ mare, şi ce le va părea lorŭ, pre aceea stă.

La óste Şlehticiĭ nu mergŭ eĭ singurĭ; ci când trebuesce óste, eĭ slobodŭ la Sĕim birŭ, de i-aŭ dupre la vecinii lorŭ, cu câtŭ potŭ sĕ'şĭ rădice tréba mare ca aceea. Numaĭ atunce când vorŭ vedea că trebuesce şi însuşĭ Craĭul, va merge; însĕ, numaĭ până la margine, sĕ'şĭ apere ţéra. Ĕră denafară nu'sŭ datorĭ.

Leşiĭ suntŭ ómenĭ rĕsboĭnicĭ, ómenĭ învĕţaţĭ de carte; că pentru învĕţătura şi a cărţeĭ şi a viteziei nu li'i pregetŭ nice de ostenelă, nice de chĭeltuélă, ce încungĭură ţĕrile de învaţă, ca sĕ deprindă tinereţele ostenéla, şi bĕtrâneţele înţelepcĭunea, de carĭ aŭ nevoinţă maĭ mare.

Leşiĭ n'aŭ nevoinţă sĕ stringă avuţiĭ; că avuţia şi strinsórea o daŭ şi o risipescŭ. Lefeciĭ multĭ ţinŭ; după câtă'ĭ puterea, şi maĭ mulţĭ ţinŭ. Nu este la dênşiĭ ruşine a fi datorŭ; că nice unul, nice den ceĭ de frunte, nu este sĕ nu fie datorŭ; şi la jidovĭ ocinile le zălogescŭ şi odórele lorŭ zălogescŭ la neguţitorĭ, şi le orânduescŭ altora, şi mulţĭ şi de totŭ le perdŭ, hrănindŭ glótă după sine; că pre cela ce scie stringe, eĭ îĭ punŭ numele de jidovŭ. Stăpâniĭ lorŭ, cuĭ slujescŭ, suntŭ cu credinţă; şi pentru numele luĭ şi pentru cinstea, capul îşĭ punŭ; pentru ruda sa şi pentru sĕminţia, câtŭ de de-parte, staŭ pentru dênsul până la mórte.

Aŭ obiceĭŭ Leşiĭ, nu ca Grecii, după sfadă şi după price, décă îĭ vorŭ împăca nu va ţinea pismă, ce la nevoĭa luĭ ca direptŭ unŭ frate se pune.

Craiĭ, nu ceĭa ce suntŭ moşteniĭ, ci pre carele îlŭ alegŭ eĭ; nice altă voĭe maĭ mare are, fără numaĭ ce'sŭ boĭeriile pe mâna luĭ; cuĭ va vrea sĕ dea, le va da. Nice acele date nu póte sĕ le ĭa, fără numaĭ de vicleníe spre ţéră, de'ĭ va luaântêiŭ capul cu judeţŭ, până nu va muri. Pentru aceea pogorindŭ puterea şi luând'o den mâna Crailorŭ n'aŭ voĭe sĕ facă cuĭva înaltŭ-gĭosul, şi sĕ pótă aţiţa după pofta sa rĕutăţĭ ţĕreĭ; ce pentru frîŭ se ţinŭ fălcile lorŭ ce arŭ face multe rĕutăţĭ. Şi pentru aceea rădicându eĭ între sine rĕutăţile lorŭ, din puţinŭ aŭ crescutŭ ţéră mare, şi se potŭ apĕra de toţĭ vrăjmaşiĭ lorŭ. Şi de la alţiĭ ce aŭ luatŭ, n'aŭ datŭ: de la Nemţĭ, Prusia; de la Moskŭ, nu puţină ţéră aŭ dobânditŭ: Sĕviria şi Cernihovul, şi alte ţinuturĭ [1]).

Turciĭ, cariĭ pre la alte ţĕrĭ aŭ isbânditŭ şi aŭ luatŭ cetăţĭ, ĭar la Leşĭ de câte orĭ s'aŭ ispititŭ, cu ruşine s'aŭ întorsŭ; şi la tóte lucrurile suntŭ gata; şi cu puterea şi cu gura gata suntŭ sĕ se apere. Şi Dumneḑeŭ îĭ apĕră până acum, de póte ḑice fie-cine că suntŭ ca o fecĭóră neatinsă şi nesilită [2]). Numaĭ

[1]). Aceste cum scrie, atunce aşa aŭ fostŭ; ĕră acmu nu le stăpânescŭ Leşiĭ, ci Moskaliĭ.— Copistul din 1725.

[2]). Acum aŭ agĭunsŭ maĭ defăĭmată de câtŭ o femee rea.— Copistul din 1725.

www.dacoromanica.ro

Tătarii îi cară in tóte ḑilele de grumazŭ, câtŭ âmblă la dênşii ca la sită.

Aŭ Leşii doi Arhiepiscopi şi unspreḑece Episcopi: trii Episcopi la Cnezia Litvei, patru la Livonia, fără Mitropolitul de Kiev, şi alţi Episcopi ce suntŭ spre Rusi, de legea Grecéscă; 17 Voevoḑi de scaon in ţéra Leşéscă: 5 la Litva, 3 la Prusi, şi alţii cineşi pre la scaonele séle; şi 61 de Castelani, ĭarăşi boieri de scaonŭ. Éră Stărostii suntŭ mai multe.

Ţéra Leşéscă are ape mari: Visla, care trece pe la Cracăŭ şi se pogóră pre la Varşaŭ şi la Torun, şi la Danska dă in marea Albă; şi şeicî âmblă multe pe dênsa. Este şi San apă mare, care dă in Visla. Éră despre Moskŭ, Niprul, ĭar apă mare.

B. De impĕrăţia Tătăréscă, şi de obiceiul lorŭ, şi câtŭ locŭ cuprinde ţéra Tătăréscă.

Aice nu multŭ vomŭ pomeni de Tatarii carii se află, că suntŭ limbă bĕtrână, şi de'nceputŭ vetezi, şi până astăḑi vedemŭ că s'aŭ ţinutŭ totŭ in ce aŭ apucatŭ. *Tataria*, saŭ, cum îi ḑicŭ unii, ţéra Tătăréscă, este Impĕrăţie mare: că nu numai césta ce'i la Crîm, ce in tóte părţile se lăţesce, şi cu putere mare, de cuprinde locŭmultŭ, o parte mare den Evropa, şi Sarmaţia tótă, de la Asia cu Skitia saŭ Sirika, ce'i ḑicŭ acmu Kataĭo. Numele şi-aŭ luatŭ ţéra de la apa ce'i ḑicŭ Tartar, care cură într'acele părţi ce'i ḑicemŭ Magopi; ĭar lŏcuitorii îşi ḑicŭ Mongol. Stă acéstă ţéră spre méḑănópte; despre rĕsăritŭ cu Impĕrăţia cea puternică a Hinei; despre méḑă-ḑi India cu apa Ganges, ce'i ḑice cartea nóstră Fison, şi apa Osna; ĭar despre apusŭ marea Caspium şi ţéra Leşéscă (?), de acolo se aprŏpie de Moskŭ; şi despre méḑiă-nópte cu marea ḑe ghĭaţă. Vŏsduhul acestei ţĕri este nestêmpĕratŭ: că vara, acele tunete atâtŭ de grósnice suntŭ, câtŭ de frică mulţi ómeni morŭ; şi suntŭ călduri mari, şi acelaşŭ frigŭ şi omeţi mari. Şi acele vênturi suntŭ aşĭa de mari, câtŭ de-multe-ori se têmplă de opresci pe omulŭ călătorŭ cu calul, şi'lŭ surpă gĭos; copacii din rĕdăcină obóră, şi multe pagube facŭ. Érna nice-odată nu plóă; dabĭa jălovesce pământul. Rodesce acea ţéră grâŭ, orzŭ şi de altă pâne; mătasĕ se face, imbir, scórţă dulce, piperŭ, reventŭ, zaharŭ, muşcatinŭ, smólă; pre-alocurea şi aurŭ şi argintŭ scotŭ. Éră vinŭ pre puţine locuri se face, că la ţéra Kataĭo nu se face. Află-se şi stânce negre de pétră, de facŭ foc'i cu dênsa dacă o sapă, şi arde in locŭ de lemnŭ, pentru lipsa lemnelorŭ. De tóte dobitócele se află multe. Află-se scrisŭ in cărţile Tătarilorŭ că Impĕratul lorŭ hrănesce 10,000 de epe albe numai de mulge lapte; şi ţine 20,000 de vĕnători, că fără-de-sémă se află paseri multe. Impĕratŭ aŭ pusŭântêiŭ de felul lorŭ, pre unul ce 'l-aŭ chĭematŭ *Han*, ca sĕ fie judecata pre dênsul; şi acestŭ nume, Han, s'aŭ chĭematŭ la toţi Hanii, dupre numele acestuĭa, câţi aŭ urmatŭ mai pre urma luĭ. Cum şi la Egipetŭ ântêŭ Faraon, apoi Ptolomeŭ; la Rŏm Kesar. Şi din sĕmînţa luĭ Han toţi Sultanii s'aŭ trasŭ. Şi aŭ lăţitŭ împĕrăţia acésta de la ţéra Sănarilorŭ pĕnă la Ochénŭ, până la marea ce 'i ḑicŭ Caspium.

Pre urma luĭ aŭ stătutŭ Iok-Han, carele aŭ născutŭ pre Zain Han,

www.dacoromanica.ro

Alŭ-treĭle Impĕratŭ, ce'lŭ poreclescŭ unĭĭ Bati. Acesta aĭ prădatŭ Rusia, ţéra Leşéscă, Slezia, Moravia, ţéra Unguréscă.

Alŭ-patrule Han, ficĭorul luĭ Bati, Temircutl, carele îĭ ḑicŭ Tamerlan, şi se află acesta la istorie scrisŭ pentru vrăjmăşia care tótă Asia aŭ prădatŭ, de aŭ arsŭ până la Egipetŭ.

Acesta aŭ biruitŭ pre Baĭazet, Impĕratul Turcescŭ, şi 'l-aŭ prinsŭ viŭ, şi in cătuşe de aurŭ 'l-aŭ băgatŭ in cuşcă de 'l-aŭ purtatŭ prin tótă Asia.

Alŭ-cincile dupĕ Temircutl, fiĭul seŭ celŭ maĭ mare, Temirhan, aŭ stătutŭ Impĕratŭ, carele ḑicŭ că aŭ peritŭ la Prusĭ in rĕsboiŭ, bătându-se cu Crijacĭĭ.

Alŭ-şesele, fiĭul seŭ Mahmet-Han.

Alŭ-şeptele, fiĭul seŭ Ahmet-Han. Acesta aŭ născutŭ pre Şahmet.

Éră la ţéra Cataĭuluĭ, ântêiŭ aŭ împĕrăţitŭ Ţinghis, alŭ-doĭle Cuĭ, alĭ-treĭle Barhsin, alŭ-patrule Arlan, alŭ-cincile Mungu, alŭ-şesele Cublaĭ.

Tătarĭĭ suntŭ ómenĭ rĕsboĭnicĭ, suferitorĭ la tóte nevoile, nu grijescŭ de avuţie, ci de isbândă; şi de fóme rabdă cu sĕptĕmâna; şi unde va sĕ facă óste, degrabŭ; şi nu este locŭ direptŭ hrana sĕ se zăbovéscă, şi de o sĕptĕmână mănâncă ca sĕ fie sătul, sĕ nu flămînḑéscă. Rĕsboĭul nu este aşa de tare, câtŭ este de grabnicŭ, pentru năvala şi gălcéva; şi de arŭ răbda multŭ, cum le este năvala, nimene nu le-arŭ sta împrotivă. Ce din năvala mare prea lesne daŭ dosul, şi din fugă reşchirindu-se de-multe-orĭ poftorescŭ rĕsboĭul; şi cumu'ĭ năvala cu gróză a o sprijinire, aşa şi góna cu primejdie a o gonire: că din fugă se întorcŭ, şi isbândescŭ. Şi aşa, lucrul ce vorŭ sĕ facă, degrabă se apucă; că unde'ĭ audĭ numele, acolo îlŭ şi veḑĭ. Aceştiĭ nu lŏcuescŭ in case, fŏră numaĭ in oraşe marĭ, in carele de multe feluri de ómenĭ lŏcuescŭ, negostorescŭ agonisescŭ; şi in câmpŭ, dupĕ păşune cu dobitócele umblă. In locŭ de case, cotigĭ pórtă, ales la ţéra Tătăréscă cea pustie. Că Tartaria in multe se imparte: că ţéra cea mică care stă cătrĕ Evropa, intre Nipru şi intre Don se închide, şi într'ênsa Crîmul este, unde le ḑicemŭ la Pericop. Éră Tartaria cea pustie, in care multe orde suntŭ: ântêiŭ Zagaarci este; Stitia, intre Emmaum şi Catalo, cu crăiea Tangum; şi alte multe órde de cuprindŭ, cumu'ĭ Zavolha, Kazanul, Nohaiĭ, Tumenĭĭ, Shibenĭĭ, Hinĭĭ, Coahĭanĭĭ, Astimhavenĭĭ, Chirhesarĭĭ, Barhidurĭĭ, Mongomozorĭĭ; şi altele multe suntŭ, care n'amŭ vroitŭ sĕ le maĭ scrimŭ. Ce Zavolha şi Cazanul, Vasilie, Cnézul Mosculuĭ, le-aŭ lipitŭ de impĕrăţia luĭ. Éră Nohaiĭ suntŭ dencolo de Volga, impregĭurul mărei ce'ĭ ḑicŭ Caspium, şi apa Iaih, şi alte locurĭ ce'sŭ locuitorĭ mulţĭ. Şi pre multe locurĭ suntŭ şi bogaţĭ, de nu se ţinŭ cu pradă ca aceştiĭ ce'ĭ vedemŭ noĭ, ci cu agonisită. Şi ape multe se află, bălţĭ nu numaĭ pĕscóse şi cu agonisită, ce întru unele se află atâta mărgăritarŭ de multŭ, de nu'ĭ nice de unŭ preţŭ. — Ce, de aceste a Tătarilorŭ destul amŭ pomenitŭ. Ce ĭarăşĭ de altele sĕ arătămŭ, că multe amŭ avea a scriere de dênşiĭ, că de-multe-orĭ amŭ păţitŭ nevoĭe de cătrĕ dênşiĭ; şi nu numaĭ noĭ, ci tóte ţĕrile câte'sŭ pe'mpregĭurul lorŭ. Ce maĭ apoĭ, sĕ nu ne arătămŭ istoricĭ de lucrurile altorŭ ţĕrĭ.

www.dacoromanica.ro

C. De Impĕrăţia Turciiorŭ şi de inceputul lorŭ, şi de adaosul lorŭ, in ce chipŭ s'aŭ inceputŭ, şi s'aŭ îmulţitŭ, şi s'aŭ lăţitŭ la atâta mărire, şi cinste, şi tărie.

Aice, de vomŭ scrie, şi vomŭ pomeni de începĕtura şi adaosul Turcilorŭ, şi de Impĕrăţia lorŭ, nu vomŭ greşi; că se vede că'ĭ fĕră cale ca sĕ nu pomenimŭ şi sĕ nu scriemŭ de dênşiĭ, că subt mâna lorŭ şi subt jugul lorŭ suntemŭ robĭ.

Acestŭ felŭ de ómenĭ, ce le ţicemŭ noĭ *Turcĭ*, carii âncêiŭ den ómenĭ puţinĭ atâta s'aŭ lăţitŭ şi s'aŭ îmulţitŭ, că doĕ părţĭ de pământŭ cuprindŭ, adecă Asia şi Africa, s'aŭ întinsŭ de aŭ apucatŭ o parte mare şi din a triea din Evropa, de suntŭ de Dumneţeŭ lăsaţĭ certare creştinilorŭ şi gróză tuturorŭ vecinilorŭ de pen pregĭurŭ.

Numele acesta, ce'ĭ ţicemŭ noĭ *Turcŭ*, se înţĕlege omŭ ce'ĭ cu viaţă sĕlbatică; ĕră jidovii îĭ chĭamă Togorina; ĕră eĭ îşĭ ţicŭ Busurmanĭ, adecă tăĭaţĭ împregĭurŭ, saŭ credincĭoşĭ; că Turcĭ sĕ'ĭ chĭemĭ, nu suferă, că'ĭ de ocară la dênşiĭ acestŭ nume; că pre limba jidovéscă se înţelege nemernicŭ saŭ prădătorŭ. Alţiĭ îşĭ ţicŭ Otomanĭ saŭ Osmanĭ, dupre numele Impĕratuluĭ lorŭ celŭ de'ntêiŭ, ce 'l-aŭ chĭămatŭ Osman.

Ĕră începĕtura împĕrăţieĭ lorŭ într'acesta chipŭ se află sĕ fie fostŭ:

Otoman, Impĕratul lorŭ celŭ de'ntêiŭ, aŭ fostŭ Tătarŭ, slujitorŭ a Hanuluĭ celuĭ mare, omŭ îndrăsneţŭ şi maĭ mare de câtŭ alţiĭ de trupŭ. Acesta, de nevoĭe aŭ eşitŭ den ţéra Tătăréscă; şi aŭ începutŭ âncêiŭ la Capadocia a ţinere drumul, avêndŭ cu sine numaĭ 50 de ómenĭ, şi s'aŭ adaosŭ dupĕ aceĭa unul câte unul, până s'aŭ înglotitŭ: uniĭ den ómenĭ rĕĭ adunaţĭ, alţiĭ şi de nevoĭa lorŭ, pentru ca sĕ scape de mórte, alţiĭ in nădejde de dobândă. Şi aşa, dupĕ adaosŭ ce făceaŭ, âncêiŭ pre-ascuns, ĕră dacă s'aŭ îmulţitŭ in vedere se apucaŭ de prădaŭ şi jăcuĭaŭ; şi de acia cu toţiĭ s'aŭ pornitŭ de aŭ luatŭ Capadocia, Pontul, Bitinia, Pamfilia Ţiliţia, ţerĭ marĭ. Şi aceste s'aŭ lucratŭ in anul de la zidirea lumiĭ 6808.

Pre urma acestuĭa aŭ luatŭ împĕrăţia fiĭul seŭ Orhan; şi ĭarăşĭ acesta, cu acelaşĭ meşterşugŭ s'aŭ apucatŭ ca şi tatê-seŭ; numaĭ tărie şi avere maĭ multă aŭ avutŭ, den ţi in ţi adăogându-se şi lăţindŭ impĕrăţia. Că, crescêndŭ vrajba între creştinĭ, aŭ luatŭ Misia, Liconia, Frigia, Cariŭ şi Niţia. Bătutu-s-aŭ şi aŭ dobânditŭ, şi aŭ lăţitŭ impĕrăţia până la Helespontŭ; că pre aceea vreme întrasĕ vrajbă între Paleologu şi între Cantacuzino, cariĭ eraŭ capetele Ţarigraduluĭ; şi socoti neprietenul cruceĭ ca sĕ se arăte uneĭ părţĭ cu prietenie, şi sĕ'lŭ chĭeme într'agĭutorŭ; care s'aŭ şi întêmplatŭ: că aŭ trecutŭ cu óstea in Evropa sĕ facă multă nevoĭă, şi aŭ deschisŭ calea şi altora pre-urmă la Evropa. Acesta, aprópe de sĕvêrşitul seŭ, aŭ făcutŭ rĕsboiŭ cu Tătariĭ, şi aŭ căḑutŭ in rĕsboĭul acela fĕră norocŭ, şi aŭ împĕrăţitŭ 31 de anĭ.

Pre urma luĭ aŭ stătutŭ împĕratŭ fiĭŭ-seŭ Amurat, omŭ meşterŭ şi ascunsŭ la inimă, carele n'aŭ fostŭ maĭ joş de câtŭ alţiĭ de vitezie, de a răbdare nevoile pentru învĕţătura viteziĕĭ. Acesta, acoperindŭ gândul seŭ ce vra sĕ facă, vĕḑêndŭ, cum s'aŭ pomenitŭ maĭ sus, vrajba între Grecĭ, şi slăbiţĭ de rĕsbóĭe ce făceaŭ între sine, năĭmându cu léfă vase de la Genua; şi dupĕ ce aŭ dobânditŭ Helespontul, aŭ trecutŭ la Traţia, in aniĭ 6871, şi de la Galipoli la Crîm aŭ apucatŭ. Ci apoĭ şi o

www.dacoromanica.ro

parte mai mare de a Trației au luatu; după aceea au supusu Misia, Bosna, Rumeli. Mai apoi, dacă au dobânditu scaonul Udriului de la Bulgari, de Sêrbi s'au apucatu. Mai apoi au peritu de o slugă a lui, anume Lazar Despot, ce au fostu mai înainte de la inimă iubitu lui, și 'l-au fostu prinsu in rĕsboiu. Și i-au remasu pre urma lui doi ficiori, Suleĭman și Baĭazet. Ci Baĭazet, omorîndu pre frate-sĕu, au apucatu împĕrăția. Era omu bărbatu, de minte ascuțitu, și poftitoru de lucruri mari, și îndrăsnețu; fie la ce se apuca, la trudă răbdătoru, vremea cunoscea, și lucrul cum îlu va purta, și silitoru ca sĕ împlinéscă de ce se apuca. De acia, dacă au dobânditu Tracia tótă, 'și-au întorsu inima spre Țarigrad.

Și ântêiu au socotitu sĕ se apuce de Tesalia, Machedonia, Fotida și de Atica, și Misia, ce le dicemu acum Sêrbii, și Iliriĭ ce'i chemămu Bosna, și Tribalii ce'i poreclimu Bulgarii. O parte din silă au luatu, și au ucisu și Domnul Bulgarieĭ. Mai apoi au încungiuratu in optu ani Țarigradul; și audindu că vine óste Unguréscă și Franțuzéscă, pre carii Impĕratul creștinescu i-au adusu, și i-au chiematu într'ajutoru, temêndu-se de atâta óste au părăsitu Țarigradul de a-lu batere, și au sirguitu de au eșitu naintea aceĭ oști, la Nicopoli; și dându resboiu, au biruitu Baĭazet, și mulți Domni și Hatmani ai Franțozilorŭ au peritu. De care lucru cu norocu, semițindu-se Baĭazet, iar s'au învârtejitu la Țarigrad; și doi ani stându'i asupră'i de i-au flămânditu, și ceĭ închiși mai erau periți de n'are hi venitu Tamerlan, Hanul Tătărescu, cu mulțime de óste de au stropșitu tótă Asia, și cu focu o au pârjolitu, și orașele le-au prădatu. Deacia, de frica lui, de sirgu s'au invêrtejitu, și la Galația și Bitinia de resboiu s'au gătitu; și bătându-se până au înnoptatu, birui Tamerlan, Hanul Tătărescu, și Baĭazet fu biruitu, pentru mulțimea Tătarilorŭ ce nu era de o potrivă; și 'l-au prinsu viu; și, ferecatu in cătuși de aurŭ, și in cușcă băgându'lu, l-au trecutu la Asia; ce la Asia 'l-au slobodîtu; éră elu, de rușine, in-curând muri, după ce au împĕrătitu 13 ani și 6 luni.

Remas'au ficiorŭ den trênsul Kalepin, Moïsi, Mehmet și Mustafa. Ce Kalepin curîndu au muritu; éră fiiul seu Arxan de unchiu-seu Moïsi fu omoritu, și Moïsi de frate-seu Mehmet. Acesta Mehmet țéra Muntenéscă și Machedonia au supusu, și țenkiul sau hotarul Turcescu până la Madenanicĭ (?) l-au mutatu, și scaunul 'și-au pusu la Odriiu; și după ce au ținutu împĕrăția 17 ani, au muritu.

Dece, alu-doile Amurat cădu la Impĕrăție; acesta, cu agiutorul ce avea de la Genova, trecêndu la Tracia, au bătutu pre unchiu-seu Mustafa, și Tesalonicul au sfĕrîmatu, carele era orașu bĕtrânu, tare și plin de avuție, și pre acea vreme Veneția îlu ținea. Deacia au supusu Chiprul, Epirul, Etolia. Cunoscêndu deaceia că de va putea sĕ lege prieteșugu cu George Despotu, Domnul Sêrbilorŭ, lucrurile lui se voru întări, și a creștinilorŭ se voru slăbi, cu tótă nevoința au silitu și au luatu fata lui sĕ'i fie Impĕrătésă. Deaciea, și cu puterea socru-seu și cu a sa, s'au apucatu de Belgrad, și bătêndu cetatea au peritu 7000 de Turcĭ.

După mórtea acestuia, stătu Impĕratu alu-doile Mehmet, carele au încungiuratu Țarigradul cu multă mulțime de óste și l-au luatu, in aniĭ 6961, in 31 de dile a le lui Maĭ, (éră la letopisețul Grecescu scrie in 29 ale lui Maĭ). In alu-doile anu după aceea, s'au dusu la Belgrad, și mulți de a lorŭ acolo perindu, și elu încă rănitu 'l-au părăsitu deaciea Bulgarii. Au luatu și Dalmația, și Ras-

www.dacoromanica.ro

cia aŭ dobânditŭ. Deaciea Trapezuntul 'l-aŭ dobânditŭ, şi Mitilinul cu alte ostróve aŭ luatŭ. Apucat-aŭ şi Eubea, şi Cafa, ce o ţineaŭ Genoveniĭ. Şi aŭ împĕrăţitŭ 32 de anĭ.

Deaciea Baĭazet alŭ-doĭle, luândŭ Impĕrăţia, rĕsboiŭ cu Veneţianiĭ făcu; le-aŭ luatŭ Lepantul, Modonul, Diharia, şi tótă Dalmaţia aŭ prădatŭ. Şi aŭ muritŭ otrăvitŭ. Acesta Baĭazet aŭ luatŭ Chilia şi Cetatea-Albă de la Stefan Vodă celŭ bunŭ.

Deacia, Selim, fiĭu-seŭ, căđu la împĕrăţie; acesta aŭ luatŭ Alcarul (Cairo), oraşŭ mare la Egipet, şi dupĕ ce aŭ omoritŭ pre Sultanul, Alecsandria tótă cu Egipetul le-aŭ dobânditŭ şi le-aŭ lipitŭ de împĕrăţia luĭ. Damascul încă 'l-aŭ luatŭ.

Pre urma luĭ, fiĭu-seŭ Suleĭman ţiindŭ împĕrăţia, luat-aŭ Beligradul, apĕrătura nu numaĭ a ţĕreĭ Ungurescĭ, ci a tótă creştinătatea. Deacia Rodosul aŭ biruitŭ, şi Strigonia, şi Buda, şi alte oraşe a le ţĕreĭ Ungurescĭ. Incungĭurat-aŭ şi Becĭul. Maĭ apoĭ aŭ peritŭ la Gezet, împĕrăţindŭ 47 de anĭ.

Urmat-aŭ alŭ-doĭle Selim, carele aŭ legatŭ pace cu Nemţiĭ, şi aŭ luatŭ Veneţianilorŭ Chiprul, şi deaciea Tunisul şi Gouleta aŭ apucatŭ.

Pre urma luĭ, Amuratŭ aŭ împĕrăţitŭ, şi dupĕ dênsul Mehmet alŭ-triile, carele aŭ omoritŭ 18 fraţĭ şi aŭ luatŭ împĕrăţia.

De aice înainte lăsămŭ de a maĭ scriere, ca sĕ nu ne arătămŭ istoricĭ de lucrurĭ Turcescĭ maĭ multŭ de câtŭ de ale nóstre; ce puţin âncă de puterea şi de obiceĭul lorŭ in ce chipŭ ţinŭ împĕrăţia, avemŭ a scriere.

Obiceiŭ aŭ Turciĭ, in alŭ-patrule anŭ, sĕ ĭa a đece den copiĭ, parte bărbătéscă, ca sĕ adaoge pururea slujba împĕrăţieĭ. Şi la vremea aceea trimitŭ ómenĭ împĕrătescĭ la Grecĭ şi la Sêrbĭ, cariĭ suntŭ pre hotarul împĕrătescŭ creştinŭ; alegêndŭ ţéra Moldoveĭ şi ţéra Muntenéscă; că, in locul acela ce daŭ eĭ copiĭ, noĭ suntemŭ datorĭ sĕ fimŭ gata de óste in tótă vremea, când va veni cuvêntul împĕrătescŭ, şi de banĭ de a le dare pururea. Ĕră ómeniĭ ceĭ împĕrătescĭ âmblândŭ den satŭ in satŭ, dece cumu'ĭ satul aşa aruncă şi copiĭ sĕ dea, dupĕ putere; şi cum se potŭ tocmi cu dânşiĭ, şi cu banĭ încă se împacă. Mulţĭ se află şi de bună voĭe de mergŭ, ca sĕ ésă din robie, şi mulţĭ den Turciĭ cariĭ suntŭ netăĭaţĭ (şi nu spunŭ că suntŭ Turcĭ, că nu i-arŭ primi), ce se daŭ in locul creştinilorŭ, că tragŭ nădejde că dintru uniĭ ca aceĭa esŭ la cinste mare, ca sĕ dobândéscă boĭerie. Pre cariĭ apoĭ, pre uniĭ îĭ ducŭ la Ţarigrad, pre alţiĭ la Odriŭ, şi pre la alte schele, de'ĭ daŭ de'ĭ hrănescŭ, pre uniĭ la Brusa, pre alţiĭ la Koraĭmanĭ, de se învéţă la ţérine. Acestora le đicŭ *Agemoglanĭ* saŭ Iamoglanĭ, adecă nevinovaţĭ coconĭ. Ĕră dacă crescŭ de şepte anĭ, adecă ceĭ maĭ iscusiţĭ, îĭ bagă la Saraĭul împĕrătescŭ, până la 500; acolo şedŭ până ajungŭ la 20 de anĭ. Uniĭ învaţă carte, alţiĭ la lucrurĭ vitezescĭ. Dentr'acestia copiĭ strînşĭ alegŭ (afară den căţĭ suntŭ de tréba Saraĭuluĭ) de'ĭ punŭ Enicerĭ, cariĭ se află pururea pe-lângă curtea împĕrătéscă, până la 12,000. Den Enicerĭ se alegŭ maĭ de frunte Spaxiiĭ-oglanĭ, până la 3000, cariĭ mergŭ denadirépta Impĕratuluĭ, şi fie-carele din dênşiĭ câte cu patru saŭ cinci slugĭ slujescŭ. Deaciea denastînga 3000 de Silihtarĭ, de ĭarŭ slujescŭ in patru saŭ in cincĭ caĭ; dupĕ acestia 5000 de Olafanĭ, aşijderea dinadirépta Impĕratuluĭ, şi alte 5000 denastînga,

www.dacoromanica.ro

carii suntŭ aleşi den Enicerĭ, saŭ den creştinĭ juraţi, carii cu credinţă slujbă aŭ arătatŭ Beglerbeiuluĭ saŭ Paşeĭ. Dupĕ acestia, ceĭ de apoĭ mergŭ, carii se chĭamă Carăpiţi, ce se chĭamă maĭ sĕraci, carii den tótă ţéra Turcéscă, nu numaĭ Turcĭ, ce şi creştinĭ strinşi, de aŭ venitŭ de bună voie sĕ slujéscă Impĕratuluĭ. 200 saŭ maĭ mulţi mergŭ, ce se chĭamă Mustafaracale, carii pentru slujba lorŭ cea alésă i-aŭ scosŭ la cinste; şi i-aŭ léfă mare, uniĭ câte unŭ leŭ de ḑi, alţiĭ şi maĭ puţinŭ, cumu'ĭ omulŭ şi cumu'ĭ slujba. Dupĕ acestia mergŭ 30 de Cauzilarĭ, carii, deschiḑêndŭ calea Impĕratuluĭ, şi oprescŭ năvala de la Impĕratul şi ĭaŭ articele cele ce suntŭ de jalobă la împĕrăţie. Dupĕ acestia maĭ aprópe mergŭ Selaţiĭ carii pórtă arcele pre umĕrŭ, cu cămeşĭ albe până jos, de se vĕdŭ de subt haĭne, şi in scufiĭ, până câte 200 de óste. Şi denainte şi denapoĭ suntŭ şi Paicĭ, până la 100. Acestiĭ toţi nu lipsescŭ de lângă curtea Impĕratuluĭ. Ĕră fĕră acestia suntŭ alţiĭ mulţi de óste, cariĭ mergŭ fĕră léfă, cercândŭ sĕ pótă arăta slujbă, ca sĕ pótă dobândi pâne.

Ĕră la ţerile împĕrăţieĭ, şi la margine, unde se hotărescŭ cu creştiniĭ, aŭ până la 10,000 de Enicerĭ, rĕsipiţi pre la sate, de se hrănescŭ cu plugul şi cu negustoriĭ, carii nice de unŭ Paşă nu ascultă, fĕră numaĭ de cuvêntul Impĕratuluĭ, când vorŭ eşi la óste. Suntŭ den copiĭ de a-ḑecea, până la 10,000, împrăştiaţi pre la târguri, de suntŭ de plininirea locurilorŭ, de vorŭ peri dentr'acestia la rĕsboiŭ.

Este şi altă curte ce se chĭamă Spahiĭ, cariĭ suntŭ Beglerbeĭ. Acestiĭ aŭ cinste mare: aŭ sate de la împĕrăţie in locŭ de léfă; şi de acestiĭ nu suntŭ puţinĭ, că totŭ locul câtŭ ţine împĕrăţia este plină de dênşiĭ.

Are Impĕratul între alţi sfetnicĭ, maĭ ales, triĭ saŭ patru ce le ḑicŭ Vizir-Azem, cariĭ tóte trebile împĕrăţieĭ pórtă, şi de pace şi de óste; şi de Păşiĭ şi de Domniĭ a le schimbare şi a le dare, la mâna lorŭ. Unul dentru dânşiĭ este maĭ mare, pre carele este tótă credinţa Impĕratuluĭ, adecă Vezirul. Ĕră luĭ de i se va têmpla a mergere la óste, că maĭ multă grijĕ este Veziruluĭ de óste de câtŭ de alte trebĭ, elŭ pune in locul seŭ Neamestnicŭ, carele acea putere ţine ce aŭ ţinutŭ şi elŭ.— Ci de împĕrăţia Turcéscă destul amŭ scrisŭ, şi amŭ povestitŭ, ce şi de altele sĕ povestimŭ.

D. Pentru ţéra Unguréscă de jos şi Ardélul de sus.

Aice nu vomŭ lăsa şi de Ardélŭ, séŭ ţéra Unguréscă, cum îĭ ḑicŭ uniĭ, ca se nu atingemŭ, şi se nu pomenimŭ de începutul lorŭ şi de obiceĭul lorŭ, fiindu-ne vecinĭ de aprópe, şi de multe-orĭ năzuĭaŭ Domniĭ ţĕreĭ Moldoveĭ de se ajutoraŭ de la dênşiĭ.

Ardélul, şi ţéra de jos Unguréscă, se chĭamă ţéra preste munte, care cuprinde o parte de Dacia. Direptŭ aceea îĭ ḑicŭ ţéra preste munte, căcĭ este încungĭurată de tóte părţile cu munţi şi cu păduri, cum ar fi îngrădită. Zicu'ĭ şi ţéra de şepte oraşe, den limba nemţéscă; ĕră lŏcuitoriĭ ţĕreĭ se ḑicŭ Ardeleni, cariĭ se hotărescŭ despre apusŭ cu Ungurimea, saŭ, cumu'ĭ ḑicŭ uniĭ, Panonia; ĕră despre méză-nópte se hotărescŭ cu ţéra Leşéscă, despre améḑă-ḑi cu ţéra

www.dacoromanica.ro

Muntenéscă, despre rĕsăritŭ cu Moldova. Ţéra Ardéluluĭ nu este o ţéră însăşĭ; ci Ardélul este şi se chiamă miḑlocul ţĕreĭ, care multe cuprinde in tóte părţile, in care stă şi scaunul crăieĭ; ĕră pre la marginile eĭ suntŭ alte ţĕrĭ maĭ micĭ, carele tóte se ţinŭ de dênsa, şi subt ascultarea eĭ suntŭ; ântêiŭ, cumu'ĭ Maramurĕşul despre ţéra Leşéscă, şi ţéra Secuéscă despre Moldova, şi ţéra Oltuzuluĭ despre ţéra Muntenéscă, şi ţéra Bârseĭ, şi ţéra Haţeguluĭ, ţéra Oaşuluĭ, şi suntŭ şi alte hotare multe carile tóte ascultă de crăiea Unguréscă, şi se ţinŭ de Ardélŭ.

In ţéra Ardéluluĭ nu lŏcuescŭ numaĭ Ungurĭ, ce şi Saşĭ, peste sémă de mulţĭ, şi Românĭ peste totŭ locul, de, maĭ multŭ este lăţită ţéra de Românĭ, de câtŭ de Ungurĭ.

Ĕră ţéra Unguréscă de sus, unde se chĭamă Ungaria cea mare (saŭ cum ĭĭ ḑicŭ uniĭ pre limba nemţéscă, Panonia), acolo numaĭ Ungurĭ trăescŭ; ĕră de se află şi Românĭ pre alocurea, încă legea Unguréscă ţinŭ. Ungurĭĭ nu ţinŭ totŭ o lege, ce in patru saŭ in cincĭ legĭ suntŭ împĕrechĭaţĭ; că unora le ḑicŭ Calviníĭ, altora Luteríĭ, altora Calangĭo, ce se chĭamă pre limba lorŭ lege diréptă; alţiĭ se chĭamă Vereş-Ianoşĭ, carĭĭ credŭ in Ión Botezătorul, ĕră de Hristosŭ nimica nu se atingŭ; alţiĭ se chĭamă Sâmbătaşĭ, carĭĭ credŭ legea jidovéscă; alţiĭ se chĭamă Papistaşĭ, carĭĭ credŭ până in gĭumĕtate de legea Grecéscă; de acestiĭ se află la Ardél, ĕră la Ungaria cea mare fórte puţinĭ. Acestiĭ aŭ şi icóne in biserică, încă şi crucĭ pe biserică; încă şi pe casele lorŭ se află crucĭ. Acestiĭ nice la o trébă de a le bisericeĭ nu poftescŭ pre ceĭ-alţĭ Ungurĭ, nicĭ ĭĭ ĭubescŭ; şi maĭ bucuroşĭ suntŭ sĕ mérgă la biserica Românéscă de câtŭ la capiştea celor-alţĭ Ungurĭ.

Românĭĭ, câţĭ se află locuitorĭ la ţéra Unguréscă, şi la Ardél, şi la Maramurĕşŭ, de la unŭ locŭ suntŭ cu Moldovenĭĭ, şi toţĭ de la Rômŭ se tragŭ. Este ţéra Ardéluluĭ plină de tótă hrana, câtă trebuĭe vieţeĭ omenescĭ; că pâne peste sémă rodesce multă, de nimene nu o cumpără, ci tuturorŭ prisosesce. Vin pretutinderea niměruĭ nu lipsesce. Mĭere multă şi bună, de care facŭ mĭedŭ aşa de bunŭ, câtŭ se potrivesce marmazĭuluĭ.

Ţéra Unguréscă maĭ denainte era o ţéră fórte mare, de cuprindea o parte mare şi den ţéra Turcéscă; că scaonul crăieĭ nu era la Belgradul cestŭ noŭ, unde este acmu, ce era la Buda, care o ţinŭ acmu Turcĭĭ; că dacă aŭ luatŭ Turcĭĭ Belgradul celŭ mare, care era apĕrătura nu numaĭ a ţereĭ Ungurescĭ, ci a tótă creştinătatea despre apusŭ, aŭ dobânditŭ deaciea şi Buda, care era scaonul crăieĭ Ungurescĭ. Deaciea 'şĭ-aŭ mutatŭ scaonul la Belgradul celŭ noŭ, despre Ardélŭ. Ce deapururea, fŏră odihnă, avêndŭ rĕsboĭŭ Nemţiĭ cu Turcĭĭ, şi fiindŭ şi Ungurĭĭ intr'agĭutorŭ asupra Turcilorŭ, şi avêndŭ Nemţiĭ prieteşugŭ cu Ungurĭĭ, şi mergêndŭ asupra Turcilorŭ peste dênşiĭ treceaŭ; Turcĭĭ, suindu-se la Nemţĭ, pren ţéra lorŭ făceaŭ cale. Ce Ungurĭĭ, vĕḑêndŭ atâta stropşătură şi nevoĭe a ţereĭ, una despre Turcĭ alta despre Nemţĭ, neavêndŭ odihnă de oştĭ grele, li s'aŭ supĕratŭ, şi s'aŭ sfătuitŭ cu toţiĭ de s'aŭ inchinatŭ Turcilorŭ, şi aŭ luatŭ de la dênşiĭ Domnŭ, ca şi in ţerile nóstre. Ĕră Nemţiĭ, dacă aŭ vĕḑutŭ că soţiile i-aŭ viclenitŭ şi s'aŭ inchinatŭ la vrăjmaşiĭ lorŭ, aŭ luatŭ de la Ungurĭ gĭumĕtate de ţéra Unguréscă de sus, şi o ţinu până astăḑĭ. Aşa,

www.dacoromanica.ro

ţéra Ungurésc㠄, crăie mare ce era, dintr'unŭ trupŭ în multe mădulărĭ s'aŭ intorsŭ: o parte Turcïĭ ţinŭ, cu scaonul crăieĭ cu Buda; Nemţiĭ altă parte; Ardélul de este cu stăpân, ér㠄 este subt robia Turcésc㠄[1]).

Ungurïĭ suntŭ ómenĭ iscoditorĭ, şi necredincĭoşĭ, viclenĭ; prieteşugul nu'lŭ ţinŭ la locŭ de nevoïe. Pren ţéra Ardéluluĭ nu póte omul prea lesne sĕ trécă fŏră cărţĭ crăescĭ; şi taĭna aşa de bine o ţinŭ, că nice de la ţĕranĭ cuvêntŭ direptŭ nu veĭ afla. Gĭudecata lorŭ fórte pe direptate o gĭudecă; şi de nu ĭubescĭ legea intr'unŭ locŭ, volnicŭ eştĭ sĕ'ţĭ tragĭ legea la altŭ scaunŭ, unde veĭ pofti; incă şi despre Craiŭ de veĭ fi avêndŭ ceva asuprélă şi nedireptate, aĭ voïe sĕ te intrebĭ şi cu Craĭul la scaonul ţereĭ, unde se adună toţĭ Domnïĭ de se sfătuescŭ pentru trebile ţereĭ, şi de veĭ avea strimbătate, afla-veĭ direptate. Nice Craĭul n'are voïe sĕ pérdă pre vre-unŭ némeşŭ, fŏră numaĭ de'lŭ va dovedi de viclenie.

Simeon Dascalul

[1]). Când s'aŭ isvoditŭ Letopiseţul, aşa aŭ fostŭ; ér㠄 acum Nemţiĭ stăpânescŭ tótă ţér㠄 Ungurésc㠄. — Copistul din 1725.

www.dacoromanica.ro

APENDICS VIII.

De lucrurile ţereĭ Ungurescĭ, şi cum aŭ cuprinsŭ Turciĭ ţéra Unguréscă.

După ce aŭ muritŭ Ión Banfi, ce era Voevodŭ Ardéluluĭ, în ḑilele luĭ Ión Zapolie, Craĭul Ungurescŭ, aŭ stătutŭ Grit ocărmuitorŭ şi namésnicŭ crăieĭ Ungurescĭ; insĕ, la acéstă dregătorie a luĭ Grit, câţiva boĭerĭ Ungurescĭ n'aŭ vrutŭ sĕ se priméscă. Ce stândŭ şi Laski Lévul, care pe atunce era in mare cinste la Craĭul Ión Zapolie, şi cu bărbăţie in partea luĭ Grit, i-aŭ isprăvitŭ dregătoriŭ acésta de la Craĭul; şi i-aŭ făcutŭ şi ispisocŭ Craĭul, poroncindŭ Craĭul sĕ iscăléscă şi boĭeriĭ ţereĭ Ungurescĭ. Ce n'aŭ vrutŭ, boĭeriĭ, nicĭ aŭ primitŭ sĕ iscăléscă şi boĭeriĭ ţereĭ Ungurescĭ, pentru mare ură ce aveaŭ pe acestŭ Grit. Acestŭ omŭ era şi trufaşŭ, şi pentru limba'şĭ turcéscă era cunoscutŭ la impĕrăţia Turculuĭ, pe carele îlŭ trimisĕse Ión Zapolie Craĭul la Pórtă, după ce'lŭ făcusĕ ocărmuitorŭ ţereĭ Ungurescĭ, pentru sĕ aşeḑe lucrurile ţĕreĭ Ungurescĭ, ce se aţiţase ĭar netocmélă intre Domniĭ Ungurescĭ. Ḑicŭ uniĭ că acestŭ Grit sĕ fie vorbitŭ impreună cu Vezirul, trăgêndŭ la sine crăiea Unguréscă; şi aşeḑase une lucrurĭ spre peirea luĭ Ión Zapolie, Craĭul Ungurescŭ. Ce bine ḑice scriptura: că cine sapă grópa altuĭa, elŭ cade intrênsa. Aşa şi Gritŭ, după ce aŭ purcesŭ din Ţarigrad, trecêndŭ Dunărea la Dristor, aŭ venitŭ in ţéra Muntenéscă, avêndŭ cu sine 3000 de pedestrime Enicerĭ, şi călărĭ 1000 şi maĭ bine de Turcĭ, fără Ungurĭ ce eraŭ aĭ luĭ; avea şi Fermanŭ la Petru Vodă şi la Radul Vodă, Domnul Muntenescŭ, sĕ asculte ce le-arŭ poronci Grit.

Scrie Istvanfie, sĕ fie spânḑuratŭ la Dunăre pre unŭ boĭerŭ Mutenescŭ, anume Ilie, arătândŭ tuturorŭ lŏcuitorilorŭ ţereĭ Muntenescĭ sĕ se témă de dênsul.

Trecêndŭ prestè munţĭ la ţéra Unguréscă, s'aŭ aşeḑatŭ cu taběra la Braşovŭ, şi îndată aŭ trimisŭ Grit cărţi la unŭ Domnŭ Ungurescŭ, anume Emerit Ţibah, ce era Ispravnicŭ Ardéluluĭ, făcêndu'ĭ scire sĕ vie la dênsul, pentru sfatul a marĭ lucrurĭ. Ĕră Ţibah, nepurtândŭ grijĕ de yicleşugŭ despre Grit, indată cu doĕ sute de ómenĭ aŭ venitŭ la Grit, şi s'aŭ aşeḑatŭ ca de doĕ mile de Braşov; şi acolo, nóptea, fiind Ţibah sŭbt cortŭ, aŭ trimisŭ Grit nisce Enicerĭ de 'l-aŭ ucisŭ. Aşijdere şi pre ómenĭĭ luĭ, pre câţĭ aŭ pututŭ prinde, i-aŭ omoritŭ. Dacă aŭ adusŭ capul luĭ Ţibah la Grit, vĕḑêndŭ ceĭ-alţĭ boĭerĭ fapta tirănéscă a luĭ Grit, s'aŭ apucatŭ

www.dacoromanica.ro

de arme; și stringêndu-se cu toțiĭ la Sibiĭ, s'aŭ sfătuitŭ sĕ rĕscumpere nevinovata mórte a luĭ Țibah despre Grit, alergândŭ cu sĕbiile crunte prin sate și prin orașe, strigândŭ și arătândŭ mórtea luĭ Țibah făcută de Grit.

Nezăbovită vreme, se alegŭ treĭ bărbațĭ, aĭume Gotard, și Stefan Mailat, și Francișc Kvendie, câtre carii s'aŭ adunatŭ mulțĭ Domnĭ, pe carii îĭ trecŭ cu scrisórea, pentru îmulțirea voróveĭ; lăsândŭ, cine va vrea sĕ scie maĭ multŭ, sĕ citéscă la Istvanfie, istoricul țĕreĭ Ungurescĭ.

Trimis'aŭ îndată solĭ la Petru Vodă àice in țéră, și la Radul Vodă in țéra Muntenéscă, arĕtândŭ tirania luĭ Grit ce aŭ omorîtŭ pre Țibah și pre alțiĭ, cerêndŭ agĭutorŭ împrotiva luĭ Grit. Amêndoĭ Domniĭ nu s'aŭ apăratŭ a le dare agĭutorŭ, ce îndată le-aŭ trimisŭ oștĭ. Și așa, cu tótă óstea făcêndu-se ca la 40000; aceste dacă oblĭci Grit, cum nu numaĭ Ungurii ce și amêndoĭ Domniĭ din ceste țerĭ îĭ are neprietenĭ, fiindŭ in mare grijĕ, s'aŭ mutatŭ la cetatea Megisia, care dobândind'o aŭ sfătuitŭ cu aĭ seĭ de s'aŭ închisŭ acolo, pĕnă i-ar veni agĭutorŭ de la Craĭul Ión Zapolie și de la Mehmet Pașa, Saraschĭerul de Beligrad, și Bali-beĭ căpitanul Samandrieĭ. Ce, nemerindŭ maĭ curênd Ungurii cu agĭutorul de la Domniĭ cestorŭ țĕrĭ, n'aŭ lăsatŭ pre Grit sĕ se grijéscă de altă cu zăhărălele, și alte ce gătise sĕ aducă de-pre-aĭure in cetatea Megisia; ce aŭ și purcesŭ sĕ dobândéscă cetatea unde era Grit. Apăratus'aŭ de-o-dată Grit, avêndŭ cu sine Eniceri, și altă óste Turcéscă, împingêndŭ pre Unguri de-o-dată. Ĕră sfătuindu-se aceĭ ce eraŭ juraț asupra luĭ Grit, socotindŭ că nicĭ hrană îndelungă nu va aveà Grit in cetate, aŭ încungĭuratŭ cetatea, țiind'o închisă de tóte părțile, și aŭ pusŭ de aŭ strigatŭ că cine nu va fugi de la Grit până in patru ḑile, sĕ vie la dênșiĭ, îĭ vorŭ ave de vrăjmașĭ. Decĭ, ântêiŭ Urban Batiani și Părusăĭ, lăsândŭ pe Grit, aŭ fugitŭ in taběra acelorŭ triĭ bărbațĭ ce încungĭurasĕ pe Grit cu oștĭ. Așijderea și têrgovețiĭ, aŭ abătutŭ in Turcĭ, de i-aŭ tăĭatŭ și i-aŭ omoritŭ; pre cățișĭ n'aŭ pututŭ scăpa din têrgŭ, aŭ începutŭ a'ĭ batere din tunurĭ de se sfărîma cetatea. Așa, vĕḑêndu-se Grit de neprietenĭ încungĭuratŭ, și împuținându-se hrana, s'aŭ agĭunsŭ cu o sémă de óste, dându-le daruri, sĕ'ĭ lase cu ficĭoriĭ luĭ sĕ ĭasă din cetate. Ce nimic n'aŭ isprăvitŭ la nisce ómenĭ ce eraŭ aprinșĭ cu rescumpărarea asupra luĭ. Și întru acéstă strinsóre fiindŭ Grit, ĭată căḑu zidul cetățeĭ de câtre rĕsăritŭ, bătutŭ de pusce; care spărtură vĕḑêndŭ oșteniĭ, îndată năvăliră in cetate, cu multă vĕrsare de sânge, că Turciĭ din cetate se apăraŭ bărbătesce. Ce biruiră Ungurii pe Turcĭ și dobândiră cetatea, nelăsândŭ pre nime viŭ. Ĕră Grit cu ficĭoriĭ seĭ aŭ fostŭ scăpatŭ din-afară de cetate, lăsândŭ tótă averea sa in jacŭ biruitorilorŭ. Ce, nemerindŭ in taběra Muntenilorŭ și a Moldovenilorŭ, 'l-aŭ prinsŭ și 'l-aŭ datŭ Ungurilorŭ, și aŭ pusŭ pe calăŭ de i-aŭ tăĭatŭ mânile, apoĭ i-aŭ tăĭatŭ capul. Perit-aŭ și Doție. Ĕră pre doĭ ficĭorĭ aĭ luĭ, anume Anton și Andreĭ, aducêndu'ĭ aicĭ la Petru Vodă, i-aŭ și omoritŭ pre amêndoĭ.

Veḑĭ, cum plătesce Dumneḑeŭ tiranilorŭ, vĕrsătorilorŭ de sânge! Ĕră de este așa de Petru Vodă, cum scrie Istvamfie, că aŭ omoritŭ pre ficĭoriĭ luĭ Grit, urită și fără milă faptă, și abĭe audită în lume la creștinĭ. Ḑicŭ unĭĭ, că dacă aŭ înțĕlesŭ Sultan Suleĭman de închisórea luĭ Grit. sĕ fie poroncitŭ luĭ Ión Zapolie, Craĭul Ungurescŭ, sĕ mérgă sĕ dea agĭutorŭ luĭ Grit; ce n'aŭ cutezatŭ,

www.dacoromanica.ro

ḑicêndŭ că nu are cum asupra unuĭ norodŭ sĕ mérgă pentru mórtea luĭ Ţibah. Ĕră dupĕ ce aŭ peritŭ Grit, aŭ stătutŭ Ispravnicĭ ţĕreĭ Ungurescĭ Mailat şi Balasiĭ.

In aniĭ de la Mântuitorul nostru Is. Hs. 1480, crăindŭ Matiaş Corvin, pentru faptele şi vestea celuĭ-altŭ Corvin, Ión Huniad, sfădindu-se cu Cehul, saŭ cu Bohemienĭ, şi înprotiva Austrieĭ, cu Turcĭĭ aŭ ţinutŭ pacea. Ce, vĕḑêndŭ acésta şi Papa de Rôm şi Veneţianiĭ, 100,000 de galbenĭ de aurŭ carĭĭ in toţĭ aniĭ îĭ da crăieĭ Ungurescĭ agĭutorŭ împrotiva Turculuĭ, s'aŭ tălatŭ de la Ungurĭ aceştĭ banĭ. La Ardélŭ era Ispravnicŭ pre-atunce Stefan Batori. Pe aceea vreme, unŭ Ala-Beĭŭ cu multe ostĭ turcescĭ aŭ lovitŭ Ardélul, însĕ, cu agĭutorulŭ Căpitanuluĭ de Timişvar. Mare perire s'aŭ făcutŭ in Turcĭ! De este aşa cum scrie Hronograful, 60,000 de trupurĭ turcescĭ sĕ fi căḑutŭ până la Dunăre. Ĕră totŭ in sfatul seŭ nu s'aŭ înşelatŭ: Turcĭĭ şi cu Nemţiĭ se sfădeaŭ atunce, şi între dênşiĭ nespuse vĕrsărĭ de sânge s'aŭ făcutŭ; că in anul de la Hs. 1514, s'aŭ rocoşitŭ şi s'aŭ întărtîatŭ ţĕrănimea împrotiva Domnilorŭ seĭ, rădicându-şĭ Craĭŭ pre George, din Secuĭ, mare vĕrsătorŭ de sânge in tóte părţile crăieĭ. Apoĭ s'aŭ adunatŭ la Timişvar, şi încungĭurându'lŭ sĕ'lŭ ĭe, i-aŭ lovitŭ Ión Zapolie, Voevodulŭ de Ardélŭ, şi cu ajutorul Timişvaruluĭ, şi aŭ căḑutŭ acelŭ George crăişorul, cu frăte-seŭ Lucaţie, la prinsóre; şi'ĭu puse Voevodul pe acelŭ crăişorŭ la marĭ chinurĭ: făcêndu'ĭ cunună de ferŭ, aprinsă in focŭ, i-aŭ pus'o in capŭ, cununându'lŭ ca pe Craiŭ. Apoĭ, sloboḑindu'ĭ sânge din vine, aŭ datŭ a bea ostenĭĭ ce eraŭ prinşĭ cu dênsul; alegându şi 20 de căpitanĭ, ĭarăşĭ de aĭ luĭ, in trĭĭ ḑile opriţĭ de mâncare, apoĭ i-aŭ silitŭ sĕ mănînce carne de pe crăişorul lorŭ viŭ; ĕră rĕmăşiţa de pe trupul luĭ şi a frăţine-seŭ puindŭ sĕ facă mâncare, aŭ pusŭ la acea masă sĕ mănînce oţenĭĭ luĭ ce eraŭ prinşĭ cu dênşiĭ. Acele pozne făcêndu-se in crăiea Unguréscă şi vĕrsărĭ de sânge. Atunce Sultan Suleĭman stătu impĕratŭ, ĕră la Ungurĭ era Craiŭ Ludovik, omŭ tênĕrŭ. Acăruĭa copilărie, şi turburările crăieĭ Ungurescĭ vĕḑêndŭ Turcul, aŭ lăsatŭ pace cu Perşiĭ, şi s'aŭ întorsŭ cu totŭ gândul spre Ungurĭ, şi cu tótă puterea. Vĕḑêndŭ Ludovik netocmala in putere cu Turcul, trimis'aŭ pre la tóte crăiile creştinescĭ solĭ, cerşindŭ ajutorŭ împrotiva Turculuĭ. Şi aşa, când ceĭa âmblaŭ sfătuindu-se şi cumpenindu-se, Sultan Suleĭman purcede cu tótă puterea sa asupra crăieĭ Ungurescĭ. Craĭul Ludovik, însă, şi elŭ cu câtă óste avea înaintĭ la Mohacĭ, şi dândŭ rĕsboiŭ acolo, aŭ peritŭ şi elŭ şi maĭ tótă óstea Unguréscă. Pripindu'lŭ Turcĭĭ până sosesce Ión Zapoliĭ, Domnul Ardéluluĭ, cu óste din Ardél şi a Ungurimeĭ de sus, cuprins'aŭ Turcul tóte locurile pe Drava, şi Sava, şi se întorcŭ cu mare pleanŭ. Ĕră Ión Zapolie, timpinâdu'lŭ veste necazŭ de perirea luĭ Ludovik Craĭu cu ostile luĭ, aŭ şi luatŭ in gândŭ de crăie, vĕḑêndŭ că s'aŭ stinsŭ cu acelŭ Ludovik de istovŭ seminţia de Craĭ Ungurescĭ. Şi îndată începu a tragere la sine pre Domniĭ Ungurescĭ, şi cu darurĭ şi cu cuvinte, arĕtându-le la ce folosŭ şi la ce bine aŭ adusŭ ţéra şi crăiea Unguréscă Craiĭ strĕinĭ de alte némurĭ. Că Albreht Craĭul, din casa Austrieĭ alesŭ, atâte tulburărĭ şi amestecăturĭ aŭ lăsatŭ in crăie pe urma sa.

Vladislav, Lévŭ, cu nesocotéla luĭ, la Varna aŭ peritŭ, şi aŭ rĕmasŭ óstea, tăria şi virtutea crăieĭ. Aducêndŭ aminte faptele séle şi de'nrădăcinarea care

www.dacoromanica.ro

o făcusĕ elŭ la Timişvar a ţĕrănimeĭ, oştirea şi potolitul aceluĭ pojarŭ, arătândŭ şi ocara némuluĭ Ungurescŭ, avêndŭ ómenĭ harnicĭ şi detrébă, şi cum sĕ-şĭ alégă Craĭŭ din alte némurĭ.

Cu aceste cuvinte şi făgădunţĭ aŭ trasŭ cătrĕ sine pre mulţĭ Domnĭ şi căpitanĭ. Şi când aŭ fostŭ la astrucarea óselorŭ luĭ Ludovik, in Buda, cum s'aŭ arătatŭ maĭ sus, că aŭ peritŭ la Mohacĭ, şi s'aŭ aflatŭ trupul luĭ într'o bahnă, întinatŭ, unde îlŭ vĕdu unŭ oşténŭ de aĭ luĭ, că aŭ peritŭ năduşitŭ de calul luĭ, alegŭ Craiŭ pre Ión Zapolie, o sémă de domnĭ, ce-ĭ trăsese in partea sea. De altă parte Ferdinand, fratele Impĕratuluĭ Nemţescŭ, şi elŭ aŭ trasŭ cătrĕ sine pre o sémă de domnĭ, sĕ apuce elŭ de crăie, fiindŭ elŭ şi semintia luĭ maĭ aprópe de crăiea Unguréscă; de vreme ce Albreht Craĭŭ aŭ fostŭ din sângele lorŭ, dintr'o casă cu înşiĭ, a Austrieĭ. Şi cu Ferdinand ţineaŭ parte câţĭva, de zavistuĭaŭ pre Ión Zapolie. Adunându-se domniĭ ce ţineaŭ cu Ferdinand, cu óstea luĭ aŭ purcesŭ dreptŭ la Buda; ĕră Ión Zapolie, Craĭul noŭ, vĕdêndŭ asupra sa putere viindŭ, şi elŭ încă cu tóte lucrurile crăieĭ neaşedate, şi din domnia luĭ nime nuĭ venise, ca la unŭ lucru ce are încă crăie nóă, aŭ purcesŭ de la Buda şi aŭ luatŭ calea spre ţĕra Leşéscă. Ĕră oşteniĭ luĭ Ferdinand gonindu-lŭ in urmă, şi aŭ luatŭ Buda fără-de nicĭ-o apĕrare; şi puseră ocârmuitorĭŭ, saŭ namesnicŭ, pre Stefan Batori, crăieĭ Ungurescĭ, şi pre altĭ domnĭ. Ĕră Ión Zapolie, pribagŭ in ţĕra Leşéscă, aŭ năzuitŭ la unŭ domnŭ Leav, anume Ieronim Laşco, omŭ vestitŭ peste toţĭ; primindŭ acela pre Ión Zapolie pribagul, cu mare omenie şi cu dragoste, şi alta, îĭ făgădui cum măcar tótă averea sa sĕ-şĭ puie la miḑlocŭ, numaĭ sĕ-lŭ puie in scaunul crăieĭ Ungurescĭ, va sili şi va nevoi. Jigmond, Craĭul Leşescŭ, măcar de razimul acela ce răzima la dênsul Craĭul celŭ pribagŭ, Ión Zapolie, la Laşco, îĭ părea bine; însĕ, maĭ multŭ nu se amesteca.

Ĕră Laşco cu a luĭ socotélă la înainte gândŭ, şi, dĕ la o vreme, îĭ spune că nicĭ într'unŭ chipŭ cu altŭ miḑlocŭ, la cinste şi podóbele séle nu va veni, fără numaĭ prin năzuire la Sultan Suleĭman, Impĕratul Turcescŭ; acăruia fiindŭ decurênd solŭ de la Leşĭ, Laşco, aŭ cunoscutŭ omŭ cu înaltă fire, şi nu luĭ aşa de ţĕră sĕ scie, cum de veste in tótă lumea, sĕ aĭbă unŭ Craĭŭ cirécŭ alŭ sĕŭ, şi de dênsul pusŭ Craĭŭ, că mare veste îĭ va fi; pre care svatŭ aşa supţire amestecătură, la lucrurĭ marĭ aşezatŭ, şi elŭ şi pribagul Craĭŭ, se apucă Laşco de trébă. Şi agĭungeântêiŭ la Vizirul, cu care avu cunoscinţă din solie. Apoĭ, fără zăbavă vreme, îşĭ face dela Seim solie la Impĕrăţia Turculuĭ; şi mergêndŭ solŭ, aŭ âmblatŭ cu darurĭ, şi âmtêiŭ pre Vizirul şi pre alte capete ce eraŭ aprópe de Impĕratul, in partea sea i-aŭ trasŭ.

Ĕră in fruntea solieĭ, de la Impĕrăţie aŭ poftitŭ eu puterea sea şi cu armele séle sĕ puie pe asupritul şi gonitul din scaunul seŭ, Ión, cu mare strimbătate, şi de la Ferdinand, cu vicleşugul a o sémă de domnĭ Ungurescĭ; grăindŭ cătrĕ Impĕratul că: «Ce arŭ fi maĭ mare şi maĭ vestitŭ impĕraţilorŭ, laudă şi in lumea tótă veste şi vîlhvă, de câtŭ a apĕrare asupriţiĭ, a rădicare căduţiĭ; şi pentru unele ca aceste rădică Dumneḑeŭ pre împĕraţĭ, şi le dă, şi le lăţesce şĭ înalţă puterea, pentru sĕ fie apĕrare lumeĭ de strimbătăţĭ; şi ce-ţĭ trebuesce împĕrăţieĭ tele la maĭ mare şi maĭ lăudatŭ lucru in tótă lumea, de câtŭ acesta,

www.dacoromanica.ro

sĕ aĭbĭ Craĭ ciracĭ, la care fericiea impĕraţilorŭ cu cuviósĕ îţĭ arătŭ scara Pre Ión Craĭŭ, scosŭ din scaonul sĕŭ de neprietenĭ, pre carele dacă'lŭ va rădica înalta şi nebiruita mâna ta, in tótă viaţa luĭ, şi semińţia luĭ in urma luĭ, neuĭtată va fi mila bunătăţeĭ tele.»

N'aŭ trebuitŭ maĭ multŭ de-câtŭ atâta sĕ ostenéscă Laşco la o impĕrăţie, care unele ca aceste pădesce şi aştéptă. Indată aŭ eşitŭ poroncă de gătire de óste. Rĕspunsul eşitŭ luĭ Laşco: sĕ ésă cu Ión înaintea luĭ la Beligrad, îndată câtŭ s'a desvĕra, in anul viitorŭ. Adulmă că Ferdinand. sciindŭ a luĭ Laşco Lévului la Pórtă solie, trimite şi elŭ solĭ Ungurĭ, ca de la unŭ Craĭŭ Ungurescŭ, la Sultan Suleĭman, poftindŭ, cu înşĕlăcĭune, înnoirea crăieĭ pe chipul seŭ; ce, nu'ĭ fu primită solia la Impĕrăţie, rĕspunsŭ fiindŭ solilorŭ luĭ Ferdinand, carele fŏră ruşine crăiea altuĭa o aŭ călcatŭ, de care arŭ fi Impĕrăţia maĭ apróape; că nu este, den bĕtrânĭ, Impĕrăţieĭ aceea a priimire la prieteşugŭ pre aceĭa cariĭ numeluĭ Otomanilorŭ facŭ strimbătate, nice pre uniĭ ca Ferdinand, care nevrednicŭ gludecatŭ este la înalta Impĕrăţie de prieteşugŭ; şi încă sĕ scie, că strimbătatea ce aŭ făcutŭ Ferdínand crăieĭ Ugurescĭ, ĭată asupă'ĭ vine cu mare putere la rĕscumpărare, şi cu atâte oştĭ câtŭ sĕ cerce pre Ferdinand până şi in părţile Apusuluĭ. Dupĕ acestŭ rĕspunsŭ, şi soliĭ a'ĭ scótere din Ţarigrad, aŭ eşitŭ poroncă. Intr'aceea vară, purces-aŭ Turcul cu mulţime de oştĭ; şi eşindu-ĭ Ión Zapolie înainte la Beligrad cu Laşco Lévul, la adunare s'aŭ clătitŭ puţinel de pe perină Sultan Suleĭman, cu sbârcită frunte, însĕ cu blândŭ ochiŭ căutândŭ spre Ión, i-aŭ tinsŭ mâna ḑicêndu'ĭ: «Îţĭ daŭ mâna apĕrătóre la tóte trebile téle, şi rădicătóre la cinstea care aĭ fostŭ, şi aceea care de la Dumneḑeŭ nimic altă nu poftesce numaĭ asupriţiĭ şi căduţiĭ sĕ'ĭ rădice. Fiĭ, déră, cu bună şi veselă inimă, şi milelorŭ mele neuĭtătorŭ.» Şi îndată aŭ învĕţatŭ pre Vizirul sĕ'ĭ ésă cartea cu gĭurământul, cu aceste cuvinte scrise la Hronografŭ:

«Dătătorĭul de darurĭ, şi milelorŭ séle, acela a tóte ziditorĭŭ, Dumneḑeŭ, şi cela ce este mare şi puternicŭ, prin voĭa Dumneḑeescĭĭ socotele, acela care a âmbe raĭurile este Sultan, şi a tuturorŭ impĕrăţiiloru acesteĭ lumĭ lăţite, cârmacĭŭ, şi alŭ-doile crângul capĕtŭ, şi oştilorŭ diregĕtorŭ, carele este alŭ nostru prorocŭ, Mehmet, asupra căruĭa prorocŭ fie pururea blagoslovenie şi dragoste înaintea Dumneḑeescĭĭ mile, prin a căruĭa bună milă şi aĭ sĕĭ patru prietenĭ marĭ învĕţătorĭ taĭnicĭ: Abubechier, Osman, Omer, Ali, prin cariĭ blândŭ înbunătăţi, înaltul Dumneḑeŭ, dintru a sa nesfârşită milă, fie pururea veselŭ şi priimitorŭ de totŭ, puternicul Dumneḑeŭ, şi a toţi sfinţiĭ şi fericite suflete, carile îlŭ laudă; cu a căruĭa voĭe şi milă, eŭ, Sultan Suleĭman-Şah, Impĕratul Impĕraţilorŭ, cu mila luĭ Dumneḑeŭ, lăudatŭ mare, şi nebiruitŭ, Imĕpratul Ţarigraduluĭ, Craĭŭ a Crailorŭ. Dătătorĭul cununelorŭ, umbra luĭ Dumneḑeŭ asupra pĕmêntuluĭ, stăpânitorĭul a măreĭ ceĭ marĭ şi a Evropeĭ de gĭos, Sirieĭ, Araviеĭ, Iudeeĭ, Hananeeĭ, Galileeĭ, Finichieĭ, Alecsandrieĭ, Egipetuluĭ, şi a mareluĭ Cair, Etiopieĭ, Midieĭ, Livieĭ, Lanhe, a măreĭ de la India, şi a măreĭ Roşie, crăieĭ Ierusalimuluĭ, Samarieĭ, a măreĭ Tiverieĭ, Damasculuĭ, Halepuluĭ, şi a mareĭ Antiohieĭ, Mesopotamieĭ, Haldeeĭ, şi a mareluĭ Vavilon, cu maĭ mare şi maĭ mică Armenia, Partilorŭ, Persilorŭ, Mengrililorŭ, Giorgilor, măreĭ Caspieĭ, Trapezontuluĭ, Tavrisieĭ, Capadochieĭ, Chesarieĭ, Pamfilieĭ, Chilichieĭ, Tarsieĭ, Caramanieĭ, Amastrieĭ, Paflagonieĭ, Lidieĭ, Frigieĭ, Vifinieĭ, mareluĭ oraşŭ Nichea, Nicomidieĭ, Calhidonuluĭ, a tótă marea Anatolia, Greţieĭ, Traţieĭ şi a mareĭ Romanieĭ, Machedonieĭ, Tesalieĭ, Peloponesuluĭ, Corintuluĭ, Hersonuluĭ, Albanieĭ, Bosnieĭ, Bulgarieĭ, Valahieĭ, Moldavieĭ, Schitieĭ, Tartarieĭ, şi a multe alte nesfârşite ţerĭ şi crăiĭ, şi impĕrăţiĭ dobândite cu sila, şi putere, şi arme vitezescĭ, şi vitezirea nóstră fulgeră-

www.dacoromanica.ro

tóre sabiĭ; şi de maĭ 'naiute de noĭ împeraţĭ, Mehmet Şah, şi fiĭu-seŭ Sultan Selim Şah, blagoslovitul părintele nostru, la odihna cărora necuprinsă şi prea înalta milă fericirea Dumneḑeéscă cu sufletele lorŭ, în veci sĕ fiĕ!»

«Vóă, dér, prea Luminatuluĭ Ión, din mila luĭ Dumneḑeŭ Craĭul Ungurescŭ, Croaţieĭ, Dalmaţieĭ, Moravieĭ, iprocĭ, eŭ, maĭ sus pomenitul Sultan, Suleĭman Şah, Impĕratul Turcilorŭ, nebiruitŭ, gĭurŭ înaintea a totŭ puternicŭ Dumneḑeŭ, Svânta prea înalta lumina luĭ, a totŭ puternică şi bunătatea Dumneḑeireĭ luĭ, la tăria Ceriuluĭ, sórele, luna, stelele, pământul şi faţa pământuluĭ, la împĕrăţia prea sfântă a luĭ Mehmet, strĕmoşŭ, Moşul, şi tatălŭ meŭ, şi muma mea, şi pânea mea, sabia, sufletul, şi viaţa mea, şi a tuturorŭ Busurmanilorŭ Obrezuiţilorŭ, sănĕtate!»

«Cătrĕ ţine, fratele meŭ, Ióne Craiŭ, nu te voiŭ părăsi, de arŭ veni tóte împĕrăţiile şi crăiile mele la scădere sĕ nu se alégă nimică de dênsele, sĕ rĕmâiŭ numaĭ însumĭ, saŭ cu doĭ triĭ Busurmanĭ împregĭurŭ tăĭaţi, încă legatŭ şi datorŭ suntŭ, şi rĕmâiŭ sĕ te cautŭ, şi sĕ te cercŭ prin tóte unghĭurile lumeĭ şi sĕ'ţĭ ḑicŭ: ĭată, eŭ gata suntŭ; ce veĭ despre mine, la totŭ gata suntŭ bine sĕ facŭ; şi făgăduinţeĭ mele de nu voiŭ face destul şi deplin, dintr'acela césŭ, prea puternicul Dumneḑeŭ, mâniea şi dreptŭ gĭudeţul luĭ, asupra capuluĭ meŭ sĕ vie, şi pre totŭ sĕ mĕ pĭarḑă; şi orĭ-de ce m'aşŭ atinge cu trupul meŭ, prea înaltul Dumneḑeŭ în pétră sĕ mĕ întórcĕ; nicĭ sĕ mĕ sufere tăria pământuluĭ, nicĭ âmblându sĕ mĕ pórte ci în douĕ părţĭ sĕ se rĕsfacă şi sĕ mĕ înghită cu totŭ trupul şi sufletul meŭ, şi sĕ mĕ sórbă.»

Acestŭ gĭurământŭ, aşa gróznicŭ, prin tótă crăiea Ungurésca şi la părţile Ardéluluĭ, pre la toţĭ s'aŭ răpeḑitŭ. Éră eĭ cu oştile îndată se clătescŭ spre Buda, care fórte lesne s'aŭ luatŭ; că Nemţiĭ, veḑêndŭ atâta greime de oştĭ, lăsêndŭ têrgul s'aŭ mutatŭ la cetate, care o ţinea Nadajdi; şi în cetate neprimindŭ Nadajdi sĕ se închine, 'l-aŭ pusŭ în obeḑĭ Nemţiĭ şi aŭ făcutŭ de hălăduirea sea legăturĭ. Şi aşa, şi têrgul şi cetatea luându Imp'ratul, aŭ datŭ pre mâna luĭ Craiŭ Ión; éră Impĕratul, cu oştile, aŭ mersŭ dreptŭ la Beciŭ. Şi bătêndu'lŭ cu totŭ felĭul de arme, o lună întrégă, Impĕratul fu respinsŭ de Salmaş Hişpanul, cu mare vitezie.

Apropiindu-se ĭérna, s'aŭ întorsŭ Turcul înapoĭ, dându pe mâna luĭ Ión Craĭul tóte podóbele crăescĭ: Corona, Schiptrul şi altele, la divan, în vederea tuturorŭ; cu tóte 'l-aŭ împodobitŭ; şi 'i-aŭ ḑisŭ Impĕratul:

«Prietene şi frate, de vreme ce, la nevoĭa ta, la mine, şi la agĭutorul meŭ aĭ năzuitŭ, după aluĭ Dumneḑeŭ, eŭ încă înţĕlegêndŭ strîmbătatea deplin, cetatea şi oraşul Buda şi tótă crăiea Ungurésca în mâna ta le daŭ, şi pre tine Craiŭ Ungurescŭ alegŭ şi întărescŭ.»

«Vóă ĭarăşĭ, domnilorŭ şi boĭarilorŭ acesteĭ crăiĭ, poruncescŭ sĕ fiţĭ acestuĭ Craiŭ alŭ vostru plecaţĭ şi cu credinţă; care lucru de veţĭ face, mĕ veţĭ avea priétenŭ; éră de nu, sabia mea în voĭ se va încrunta.»

Tu déră, prietene Craiŭ, bunĕtăţilorŭ luĭ Dumneḑeŭ şi alorŭ mele, neuĭtătorŭ sĕ fiĭ; care tu aicea aĭ cununa, şi alte crăescĭ podóbe, sĕ te împodobescĭ tu şi următoriĭ teĭ după tine.»

După aceste, lăsându cu câte-va stéguri pre Aloes Gris, fecĭorul luĭ Andriiŭ, Hatmanul Veneţianilorŭ, de pază Craĭuluĭ, s'aŭ întorsŭ cu multŭ plean Turcul spre Ţarigrad.

Éră Ferdinand, după ce se dusĕ Ţurcul, îşĭ rădică inimile cu Ungurĭĭ din partea sa, asupra luĭ Ión Craiŭ, şi'lŭ închide în Buda împreună cu Gris, ce'lŭ lăsasĕ Impĕrătia de paḑă. Insĕ, domnĭĭ Ungurescĭ, din partea luĭ Ión Craiŭ, ce rĕmăsĕse afară den chisórea Budeĭ, pre Nemţĭ înspăimară, şi purcedŭ fără isbândă de la Buda.

Multă vĕrsare de sânge aŭ făcutŭ între sine Ungurĭĭ, pre acele vremĭ; cari

www.dacoromanica.ro

cum puteaŭ birui unul pre altul. Unii ţineaŭ cu Nemţii, alţii cu Turcii, până, de la o vreme, pe âmbe părţile aŭ pětrunsŭ acea grozăvie ca de féră, şi mai multŭ de féră sĕlbatică. Şi aŭ stătutŭ între Ferdinand şi între Ión Craiŭ, aşedatŭ sĕ crăiéscă Ión în ţéra sea; éră după mórtea luĭ, nu altul, ce numaĭ Ferdinand, saŭ unŭ ficiorŭ a luĭ, sĕ fie Craiŭ; éră luĭ Ión Craiŭ, de'ĭ va rĕmânea feciorŭ, sĕ ţie tóte cetăţile tătâne-seŭ, şi pre Ardélŭ. Şi până într'atâta se îndesaŭ, câtŭ pe Gris, ce'lŭ lăsasĕ Sultan Suleĭman, n'aŭ făcutŭ altă fără câtŭ vĕrsare de sânge între sine; pre-urmă s'aŭ aşĕdatŭ cu legăturĭ de pace, cu giurămênturĭ între sine, de are vrea sĕ'ĭ calce Turcul, soţiĭ sĕ'şĭ fie. — Éră după ce s'aŭ aşedatŭ Craĭul Ión, aŭ începutŭ cu gândŭ de însuratŭ; şi, din sfatul prietenilorŭ sĕĭ, şĭ-aŭ luatŭ crăĭasă pre Isabela, fata luĭ Jigmond, Craĭul Leşescŭ; şi aducênd'o cu cinste şi cu mare glóte, s'aŭ cununatŭ în Stonă-Beligrad.

Abĭa se satură bĭetul Craĭŭ de puţintea pace şi Crăésa, la Buda; éră la Ardélŭ se rădică o sémă de Domnĭ de oprescŭ dările Visterieĭ. Ce, îndată sărindŭ Craĭul, aŭ potolitŭ acea rescólă, şi cu certare unora acolo ostenindŭ Craĭul, după aşedare şi potolitul acelorŭ rocoşanĭ, se bolnăvesce, în oraşŭ în Sassebeş. Începusĕ a se rădicare din bólă, când numaĭ ce'ĭ veni veste că i-aŭ născutŭ unŭ fiĭŭ Crăésa; şi de bucurie, uĭtândŭ slăbiciunea bóleĭ, s'aŭ luatŭ după mese, şi petrecêndŭ, de care aŭ căduţŭ în mare herbintélă inimiĭ, şi 'şĭ-aŭ svêrşitŭ viaţa.

Éră în urmă aŭ lăsatŭ cu testamentŭ, pre coconul seŭ, de va trăi, următorŭ crăieĭ, şi pre Georgie Martinengo cârmuitorŭ Oradieĭ, pentru mare credinţă ce avea la dênsul, şi pre o rudă a sa, anume Petru Vinţehie, aŭ lăsatŭ epitropĭ coconuluĭ; rugându pre toţĭ Domniĭ sĕ nu priiméscă Craĭ strĕinĭ, dându pre fiĭu-seŭ în lăturĭ. Şi sĕ agĭungă la Sultan Suleĭman, că va fi apĕrătorŭ fiĭuluĭ seŭ; şi îndată la Pórta luĭ sĕ trimiţă solŭ pentru înoirea crăieĭ fiĭuluĭ seŭ.

Câte-va ţile aŭ tăĭnuitŭ mórtea Craĭuluĭ, neclătindu-se oştile din locŭ, şi nesciindŭ nimică de mórtea Craĭuluĭ.

Solia îndată la împĕrăţie pornindŭ, şi când soliĭ cu mare credinţă, pre testamentul Craĭuluĭ, mergŭ cu sirguélă la Pórtă, éră Ferdinand, înţĕlegêndŭ de mórtea luĭ Craiŭ, îndată trimite la crăésa, ce se ţinea în Buda, poroncindu'ĭ sĕ se ţie de tocméla ce aŭ făcutŭ bărbatu-seŭ în viaţa luĭ, sĕ lese crăiea, sĕ se ducă la oraşele cele aşĕdate, cu pruncul eĭ, făgăduindu'ĭ şi maĭ multă zestre, ca uneĭ crăĭese cum s'arŭ cădea; éră de nu arŭ vrea de bună voe sĕ se ducă, şi va vrea sĕ calce tocméla şi legăturile Craĭuluĭ, bărbatuluĭ eĭ, în douĕ rânduri aşĕzate, arme sĕ aştepte, cu carĭ, ca o crăie dréptă a sa, va cerca casa Austrieĭ; şi de sirgŭ voeĭ séle, in ce voĭe este, răspunsŭ sĕ'ĭ facă. Decĭ, pre solul luĭ Ferdinand fórte cu greŭ 'l-aŭ opritŭ in Buda diregătoriĭ crăieĭ, şi târdiŭ fórte cu greŭ aŭ făcutŭ pre Crăésa sĕ priiméscă solia. Decĭ, ce aŭ poroncitŭ Ferdinand, tóte aŭ grăitŭ solul, şi pe-urmă şi lauda de arme.

Răspuns-aŭ Crăésa cătrĕ solŭ, că nu póte sĕ stea acum după svaturĭ, ce arŭ răspunde luĭ Ferdinand, slăbită fiindŭ de lacrimĭ şi de amara jale după soţul eĭ, Craĭul; nicĭ póte nimică face fără invĕţătura tătâne-sĕŭ, luĭ Jigmond, Craĭul

www.dacoromanica.ro

Leşescŭ; la care, de nu'mĭ va da o vreme Ferdinand sĕ agĭungŭ la tată-meŭ, pentru invĕţătură, ce, se va apuca de arme, puţină laudă voru agonisi, şi chĭar Macsimilian şĭ Ferdinand, asupra uneĭ femeĭ stinsă de lacrimĭ, şi asupra unuĭ pruncŭ in faşe.

Dupĕ solia rĕspunsă de Crăésa, Ferdinand, nimic zăbovindŭ, aŭ alesŭ óste, şi cu mare tocmélă, cu generarĭul sĕŭ Leonar Velehs, şi o trimisĕ in crăiea Unguréscă sĕ bată cetăţile; care nu va vrea de bună voĭe sĕ se închine, sĕ le cuprindă cu oştĭ in partea sea.

Sultan Suleĭman, cu svatul socotindŭ că cu cinstea Impĕrăţieĭ este sĕ apere, pre gĭurămêntul sĕŭ şi datŭ cuvêntul, pre Crăésa vĕduva şi pruncul, chemândŭ pre solĭĭ Ungurescĭ, le rĕspunsĕ: cum, aŭ datŭ Crăiea Unguréscă luĭ Ión şi fiilorŭ sĕĭ, şi aŭ înoitŭ acea crăie, şi asupra prunculuĭ fĭiuluĭ luĭ Ión şi sĕmînţieĭ. Şi s'aŭ gătitŭ de óste, puindŭ tótă puterea sea, sĕ nu se bucure nepriétenul seŭ, Némţul; dândŭ şi solilorŭ daruri; şi prunculuĭ, in semne de apĕrare, căftan cu sirmă ţĕsutŭ, paveză cu petre scumpe impodobită, şi buzdugan, şi sabia totŭ acoperită. — Şi indată aŭ poroncitŭ luĭ Ustrof Paşa şi luĭ Mehmet Paşa sĕ purcédă cu óste, sirguindŭ sĕ apere pre Crăĭésa şi pre Coconŭ.

Ferdinand, intr'a-cea vreme, trimite şi elŭ solŭ la Sultan Suleĭman, poftindŭ crăiea Unguréscă, cu legăturĭ ca acele cu care aŭ ţinutŭ şi Ión Craiŭ de la Impĕrăţia luĭ. Ce, solĭĭ luĭ cu mare scârbă i-aŭ pusŭ la închisóre, ţicêndu-le că suntŭ de mórte, că suntŭ de la unŭ nepriétenŭ a Impĕrăţieĭ trimişĭ; şi acela ce'şĭ bate gĭocŭ de Impĕrăţie, milă cere fără-de ruşine, calcă crăiea Unguréscă şi pre Crăĭésa cu pruncul, care este subt aperarea Impĕrăţieĭ.

Nemţiĭ luĭ Ferdinand, dacă simtŭ că vinŭ aceĭ doĭ Paşĭ, Ustrof şi Mehmet Paşiĭ, se daŭ inapoĭ; ĕră cum inţĕlegŭ că s'aŭ intorsŭ Turciĭ, ĭar aŭ venitŭ cu Hatmanul lorŭ, Rohan Duca, şi până in Buda sosindŭ o aŭ incungĭuratŭ din tóte părţile, cu mare strînsóre. Sultan Suleĭmau, inţĕlegêndŭ acéstă veste, se apucă cu mare sirguélă a se gătire de óste; şi indată aŭ pornitŭ oştile de prin totŭ locul inainte la Buda, şi elŭ singurŭ, cu mulţime de óste, aŭ purcesŭ pre-urmă, grăbindŭ sĕ apuce pre Nemţĭ subt Buda. Şi când agĭungea in marginea crăieĭ Ungurescĭ, 'l-aŭ têmpinatŭ véste de isbândă, cum, Rohan Duca, Generalul luĭ Ferdinand, cu dóĕ-decĭ de miĭ de Nemţĭ, cu Unguri, aŭ peritŭ cu totul de turciĭ cariĭ aŭ mersŭ maĭ 'nainte. Dupĕ acéstă veste, merge maĭ incetŭ; şi agĭungêndŭ la Buda, aŭ descălecatŭ despre Buda-veche, şi indată Craĭuluĭ pruncŭ, ce'ĭ pusĕse nume Stefan, i-aŭ trimisŭ daruri: treĭ caĭ cu tóte podóbele, şi căftanŭ boĭarilorŭ ce eraŭ pre-lângă Coconŭ.

Solĭĭ Turcescĭ ce aŭ mersŭ cu daruri aŭ poftitŭ cu mare blândeţĕ, de la Crăĭésa, sĕ trimiţă Coconul in taberă, la corturile Impĕrătescĭ, şi pre toţĭ domniĭ şi boĭariĭ pe-lângă pruncŭ, fără de nicĭ-o siélă; că Impĕratul va sĕ privéscă cu ochiĭ seĭ pre Coconul, priétenul şi cirécul seŭ. Şi din braţele séle sĕ'lŭ dea fiilorŭ seĭ, carĭĭ suntŭ aice, ca de-pre-acum sĕ'lŭ cunóscă, şi de temeiŭ prieteşugŭ neclătiteĭ credinţe a Otomanilorŭ, de acum sĕ incépă. Şi pre singura Crăĭésa, in locŭ de fĭică a sea şi noră o ţine, ca pe o fĭică, a ĭubituluĭ seŭ priétenŭ şi cirécŭ, a rĕposatuluĭ Craiŭ soţie şi prunculuĭ Craiŭ maĭcă, ar vrea prietenesce sĕ o vadă; numaĭ, pravila, din bĕtrânĭ, a Otomanilorŭ apĕră a intrare

www.dacoromanica.ro

bărbatul strĕinŭ la locaşul femeescŭ; nicĭ a poftire pre Crăĭésa la sine póte, la corturĭ, pentru prepusul lumeĭ, sĕ nu se clătéscă in ceva cinstea numeluĭ eĭ, care, la femeĭ mărĭ şi de cinste, maĭ scumpă de tóte odórele este cinstea. La acestŭ graiŭ a solilorŭ, indată, rănită inima de maĭcă a Crăeseĭ, fórte slabă, mâhnită şi ipmrotivă aŭ rĕspunsŭ Crăésa. — Ĕră dacă i-aŭ ḑisŭ Georgie Martinengo, epitropul, sĕ socotéscă, cu acéstă dişértă siélă sĕ nu întărite pre păgânul varvarŭ la niscaĭ tirăniĭ, cu inima in tremurĭ aŭ imbrăcatŭ pruncul cu luciĭ crăieścĭ faşurĭ, şi 'l-aŭ pusŭ cu manca in caretă lucie de aurŭ, şi cu o sémă de Dómne de cinste, şi cu toţĭ Domniĭ şi boïarĭĭ 'l-aŭ trimisŭ la corturĭ. Eşit'aŭ inainte multe stolurĭ de călărime, şi 'l-aŭ petrecutŭ până in corturile Impĕrătescĭ. Sultan Suleĭman cu blândeţĕ aŭ căutatŭ spre Coconŭ, şi 'l-aŭ luatŭ in braţele séle, vorovindŭ prin tâlmacĭ cu manca; aŭ chĭematŭ şi pre copiiĭ seĭ, ce eraŭ cu dênsul, şi le-aŭ ḑisŭ sĕ sĕrute pe pruncŭ, că este fiĭŭ ciréculuĭ seĭ, sĕ ţie minte, intra'cea dragoste sĕ'lŭ aĭbă şi eĭ, cum aŭ avutŭ elŭ pe tată-seŭ. Ĕră pe Domniĭ şi pe boïerii ce venisĕ cu pruncul, i-aŭ chĭematŭ cu Vizirul la masă.

Şi când acolo ospetézĕ pe Domniĭ Ungurescĭ, era gata orônduită óstea, sĕ cuprindă târgul; şi necunoscêndŭ Unguriĭ, aŭ purcesŭ turciĭ Eniceriĭ bulucurĭ, anume că mergŭ sĕ vaḑă oraşul, câtŭ nicĭ ceĭ ce aŭ strĕjuitŭ la porţĭ nu aĭ simţitŭ când aŭ cuprinsŭ porţile cetăţiĭ, tóte ulițele, şi meïdénul oraşuluĭ de miḑilocŭ. Indată aŭ inceputŭ a strigare telaliĭ pe uliţe, sĕ se inchiḑă totŭ omul la casă'şĭ, şi cineşĭ in gazda sea. Armele totŭ omul de la casa sea sĕ le dea, care va sĕ nu piaĭe cu tótă casa sea. Şi acésta de o face, nime grijă sĕ nu aĭbă. Dacă i-aŭ datŭ scire luĭ Sultan Suleĭman că târgul s'aŭ cuprinsŭ fŏră-de nicĭ-o turburare mulţime oraşuluĭ, şi acum suntŭ tóte porţile şi uliţele pre séma Eniceriloru, ĕră daca inserasĕ, aŭ trimisŭ pruncul la mumă-sea; ĕră pre boïarĭ pre toţĭ i-aŭ opritu in taberă. Crăiésa, dacă aŭ vĕḑutŭ cetatea cuprinsă de Turcĭ, şi Domniĭ opriţĭ toţĭ in taberă, aŭ scrisŭ răvaşŭ cu mare jalobă la Impĕratul şi cu lacrimĭ: sĕ nu uïte Impĕratul cinstitŭ şi celŭ milostivŭ numele sĕŭ, şi slava ce are, de bunătaţile séle la tótă lumea, şi giurămêntul carele-lumeĭ sciutŭ este, cu carele aŭ intăritŭ milele blândeţelorŭ séle, şi pe-urmă soţuluĭ seŭ Craĭuluĭ, sĕ ţie; pre boïarĭĭ, toţĭ acestia aŭ ţinutŭ credinţa stăpânu-seŭ, cu tótă inima, in partea numeluĭ Otomanilorŭ şi Impĕrăţieĭ séle, împrotiva neprietenilorŭ Impĕrăţieĭ, şi stăpânuluĭ lorŭ Craĭuluĭ, ciréculuĭ scaonuluĭ seŭ, sĕ'ĭ slobóḑă. Aŭ stătutŭ dupĕ acésta patru ḑile Impĕralul la svatŭ, ce va face cu Buda şi cu casa Crăiéseĭ, şi cu Domniĭ Ungurescĭ. Svătuïaŭ uniĭ sĕ'ĭ trimiţă in Ţarigrad, şi pe pruncŭ şi pe Domnĭ, şi in Buda sĕ se puïe Paşă. Ĕră alţiĭ svătuïaŭ sĕ nu se calce giurĕmêntul, nicĭ sĕ se facă silă ca acésta, lumeĭ uritĭ, uneĭ femeĭ şi unuĭ pruncŭ, cariĭ s'aŭ priimitŭ pentru apĕrare, şi acum sĕ'ĭ scótă din casa lorŭ cu robie, la care faptă in tótă lumea ocară se va nasce. Ĕră paşa de Beligrad svătuïa sĕ se puïe paşă in Buda, pe obiceïul bĕtrânilorŭ seĭ; Crăésa sĕ se trimiţă la tată-seŭ; pruncul in Ţarigrad, in casele Impĕrătescĭ, sĕ'lŭ hrănéscă şi sĕ créscă in legea lorŭ; pe toţĭ Domniĭ sĕ'ĭ omóre; cetăţile lorŭ sĕ le rĕsipéscă; câţĭ ómenĭ arŭ fi de rĕsboiŭ, toţĭ la Anadol sĕ'ĭ trécă. Numaĭ ţeranii

www.dacoromanica.ro

plugarĭ, lucrătorĭĭ de pământŭ pre la târgurĭ, pre la sate, pre la cetăţĭ, cu ómenĭ de pază sĕ'ĭ lase.

Sultan Suleĭman, cumpĕnindŭ cu gândul svaturilé de âmbe părţile a Paşilorŭ, aŭ alesŭ miḑlocul: nice aşa apregŭ cum aŭ ḑisŭ Paşa de Beligrad, nice cum aŭ ḑisŭ ceĭ-alţĭ. Aŭ trimisŭ poroncă Crăĭeseĭ sĕ nu'şĭ facă voĭe rea, pentru căcĭ îĭ caută a eşire acum dentru céstă cetate: care, neputênd'o sprijini de Nemţĭ, s'aŭ socotitŭ a o ţine cu oştĭ Impĕrătescĭ. Ĕră eĭ, scaonŭ Crăĭescŭ s'aŭ aşeḑatŭ, cu pruncul, la Lipa, şi cu totŭ Ardélul şi părţile crăieĭ Ungurescĭ de sus, până se va rădica pruncul Stefan-Craiŭ in vêrstă: acea ţéră fiindŭ maĭ in laturĭ; şi cu atâta maĭ îndemână va fi Crăeseĭ, că se va hotări cu tată-seŭ, Craĭul Leşescŭ, avêndŭ Impĕrăţia pururea grijĕ de acésta sĕ fie subt apĕrarea Impĕrăţieĭ, pruncul cu mumă-seĭ. Care, din-loc aŭ datŭ poroncă sĕ fie sloboḑĭ boĭarĭĭ cineşĭ la slujba ce aŭ avutŭ. Numaĭ Verbeţie bĕtrânul sĕ rămâĭe in Buda, sĕ gĭudece ómenĭĭ dupĕ pravila lorŭ. Şi ĭată petrecătorĭĭ Impĕrătescĭ, cu stégurĭ, cu care, şi agĭ Impĕrătescĭ pre-lângă Crăĭésa, de şĭ-aŭ rădicatŭ tótă averea caseĭ; numaĭ armele cetăţeĭ şi zaharalele le-aŭ lăsatŭ.

Atunce Crăĭésa, cu lacrimĭ şi cu ascunsŭ suspinŭ, cerĭuluĭ păgânésca înşelăcĭune mărturisindŭ, aŭ purcesŭ din Buda. Bĭeţiĭ Domnĭ, scăpaţĭ cu ḑile, purcedŭ cu Crăĭésa; de bucuria vieţeĭ că nu şĭ-aŭ pusŭ capetele, aŭ uĭtatŭ ce aŭ perdutŭ. Şi aşa mântuindu-se Crăĭésa, cu pruncul Stefan Craĭu, căruĭa i-aŭ pusŭ nume maĭ pe-urmă Ungurĭĭ Ión Jigmond; şi in dragostea tătâne-seŭ, luĭ Ión Craiŭ, carele aprópe de treĭ-ḑecĭ de anĭ aŭ crăitŭ cu bine de la toţĭ Domnĭĭ, boĭarĭĭ şi totŭ Ardélul, aŭ adusŭ prunculuĭ la Lipa scaonŭ noŭ de crăie, darŭ.

Aceste când se lucréză la Buda, ĕră Ferdinand luândŭ veste de perirea oştiĭ sele la Buda, temêndu-se de puterea Turculuĭ, aŭ trimisŭ solŭ cu darurĭ scumpe la Sultan Suleĭman, poftindŭ crăiea Unguréscă sĕ'ĭ-o dea pe séma luĭ, sĕ'ĭ dea haraciŭ pre anŭ. Ĕră Sultan Suleĭman, luândŭ darurile, aŭ rĕspunsŭ prin tâlmaciŭ că necuvióse legăturĭ arŭ fi acele de pace sĕ ĭa Ferdinand crăiea, care aŭ ţinut'o Ludovik Craiŭ (ce aŭ peritŭ cum s'aŭ scrisŭ maĭ sus), şi elŭ sĕ rĕmâe cu ostenéla, şi truda, şi cheltuĭala, cu atâta numaĭ cu hăracĭul; de pe ţéra Austrieĭ aşeḑatŭ scaunul seŭ spre pace, atunce sĕ se ţie cu adevĕratŭ Impĕrăţieĭ luĭ prieteşugŭ; care miḑlocŭ, de'ĭ va părea luĭ Ferdinand cu greŭ, şi arŭ vre sĕ alégă rĕsbóe, pre aceea va sta: că şi crăiea Unguréscă despre dânsul va apĕra, şi părţile Austrieĭ in pradă vorŭ merge. Aşa lăsândŭ Sultanul Suleĭman lucrul la miḑlocŭ, cu apropiate vremĭ de tómnă s'aŭ întorsŭ spre ţéra sa, lăsândŭ in Buda óste de paḑă, Enicerĭ. Intru aceea, Georgie Martinenzie, la Lipa, nebăgândŭ in sémă pre altĭ Domnĭ, trebile crăieĭ aŭ luatŭ dupĕ părerea sea, pre sine; cu ce, aŭ adus'o la gândurĭ pre Crăĭésa că arŭ pofti elŭ crăiea; din care prepusurĭ aŭ intratŭ între dĕuşiĭ marĭ zarve; care şi lorŭ şi părţilorŭ crĕştinescĭ pre-acolo mare rĕŭ s'aŭ aţiţatŭ şi s'aŭ începutŭ. Şi până într'atâta aŭ venitŭ lucrul, câtŭ aŭ adusŭ pre Crăĭésa de aŭ lăsatŭ crăiea luĭ Ferdinand, pe tocméla şi scrisorile ce aŭ făcutŭ Ión Craiŭ, bărbatul eĭ, cum s'aŭ scrisŭ maĭ sus, cu legăturĭ ca aceste: Crăĭésa, cu numele fiĭuluĭ seŭ, Ardélul a'lŭ apĕra de Turcĭ nu póte, ce sĕ fie crăiea pre séma luĭ Ferdinand, cu folosul a tótă creştinătatea; şĭ in locul Ardéluluĭ aŭ luatŭ Crăésa şi Coconul eĭ o ţéră, anume

www.dacoromanica.ro

Evboria şi Ratisboria, in Ungurimea de sus, alături cu ţéra Leşéscă, preste munţiĭ leşescĭ, acărora ţerĭ era venitul pre anŭ 25,000 de galbinĭ de aurŭ. Şi pentru maĭ marĭ legăturĭ prieteşugulŭĭ între casele lorŭ, Anna, fiĭca luĭ Ferdinand, sĕ fie logodită dupĕ Ión Jigmond, cuconul Crăĭeseĭ, şĭ cu zestre 100,000 galbenĭ de aurŭ, şi datoria care era făcută de tată-seŭ şi de mumă-sea Crăĭésa, 50,000 de galbinĭ de aurŭ, aşijderea sĕ plătéscă Ferdinand. Şi in locŭ de zălogŭ pentru aceste, aŭ pusŭ cetatea Kaşa, sĕ fie scaonu Crăĭeseĭ cu fiĭul eĭ; şi pre aceste tocmele şi legăturĭ, care arătă Baptista Kastald, ce venisĕ de la Ferdinand cu óste şi cu armată, intr'agĭutorŭ luĭ Georgie Martinenzie, ce era Ispravnicŭ şi cârmuitorŭ lângă Crăĭésa şi lângă Coconŭ, lăsatŭ de Ión Craĭŭ, cum s'aŭ pomenitŭ maĭ sus; apoĭ acela aŭ făcutŭ amestecăturĭ şi s'aŭ agĭunsŭ cu Ferdinand; aŭ purcesŭ Crăĭésa cu Coconul eĭ la Ţinob, şi aŭ scosŭ cununa, schiptrul, mărul şi alte podóbe crăĭeseĭ, şi le-aŭ datŭ luĭ Castald. Spunŭ, sĕ fie făcutŭ Crăĭésa graiŭ ca acesta cătrĕ Coconŭ:

Dacă şi alŭ teŭ şi alŭ meŭ norocŭ n'aŭ vrutŭ sĕ fiĭ in scaonul crăĭescŭ a tătâne-teŭ, carele dreptŭ ţie se cuvenĭa, şi cu Dumnezeescŭ şi omenescŭ gĭudeţŭ, mânia spre noĭ a cerĭuluĭ, care nicĭ cu unŭ miĭlocŭ a se primenire nu póte, a răbdare ne caută intr'aceste cumplite vremĭ. Şi sĕ alegemŭ, ce rĕŭ maĭ micŭ se vede; căcĭ este sĕ ţi-se plătéscă crăiea de moşie. Numaĭ ce'ĭ maĭ fără grijĕ, şi cu binele creştinătăţeĭ se primimŭ. Intr'aceea, anilorŭ încă eştĭ vêrstă care a te chivernisi la grele vremĭ nu poţĭ improtiva puterniculuĭ; cu voĭe bună, sĕ daĭ celuĭ maĭ puternicŭ, sĕ nu fimŭ de a lumeĭ mustrare. Incailea-pe partea creştinéscă priétenĭ şi cu milă spre noĭ, sĕ facemŭ; că a Turcilorŭ prieteşugŭ, puternicŭ, déră că este fără credinţă, bine 'l-am simţitŭ. Fie, déră! şi Dumneḑeŭ aşa sĕ dăruéscă marea strîmbătate a ta încaĭ cu binele creştinilorŭ sĕ fie! —Ţie, Castalde, daŭ acestĕ a crăieĭ odóre cu care se încunună craiĭ Ungurescĭ; tu fără zăbavă la stăpânul teŭ, Ferdinand, sĕ le daĭ, prea luminatul stăpânul teŭ; carele, luându-le, nu aşa de dênsele sĕ se bucure, cum pentru binele acestorŭ ţĕrĭ creştinescĭ nevoinţă şi grijĕ sĕ aĭbă; şi de cuvêntul seŭ, prin tine datŭ, sĕ se ţie.,,

Indată dupĕ aceste aŭ mersŭ cu toţĭ Domniĭ la gĭurământŭ, se fie cu credinţă in partea luĭ Ferdinand, şi ales Georgi Martinenzie, şi apoĭ Sasiĭ, Secuiĭ; éră apoĭ sciindŭ că acéstă primenélă a lorŭ fără svadă cu Turciĭ nu va fi, aŭ statutŭ şi la svatŭ de óste. Éră Crăĭésa aŭ purcesŭ peste greĭ munţĭ, părăsindŭ Ardélul.

Georgie Martinenzie, amestecătorul şi neaşeḑatul întru âmbletele séle, cum de purcesul Crăĭeseĭ veselŭ, aşa de rĕsbóele cu Turciĭ era gata mâhnitŭ, in multe rônduri se isbĭa; şiântêiŭ haracĭul care se da la Turcĭ la cetatea Uĭvaruluĭ 'l-aŭ strînsŭ şi 'l-aŭ pornitŭ cu sîrguélă la Impĕrăţie; dându scire la Pórtă de aceste ce s'aŭ făcutŭ, că tótă vina este a aceĭ femeĭ Crăĭésă, din âmbletele femeescĭ. Şi cu de aceste silĭa sĕ'şĭ tocméscă lucrul şi numele seŭ la Pórtă, şi sĕ întórcă gândul Turculuĭ, de oştĭ gătitŭ, pentru âmbletele luĭ asupra Ardéluluĭ. Insĕ, aceste âmblete a luĭ Georgie in âmbe părţĭ i-aŭ gătitŭ de perire, cu svatul a unora dintre dênşiĭ. Că şi Turcul, Sultan Suleĭman, oblicindŭ pentru Ardél, închinatŭ la Ferdinand, aŭ poroncitŭ Paşiĭ de Buda, şi luĭ Stefan Vodă din Moldova, şi Domnuluĭ Muntenescŭ, şi la altĭ Paşĭ, sĕ între in Ardélŭ cu armata, sĕ certe viclenia ce aŭ făcutŭ Impĕrăţieĭ. Mers'aŭ óstea Turcéscă cu Domniĭ acestorŭ ţĕrĭ, şi aŭ apucatŭ cĕteva cetăţĭ; luat-aŭ şi cetatea Lipa.

Éră Ungurii încă se punŭ împrotivă cu oştĭ, şi i-aŭ cetăţile ĭar cătrĕ sine. Şi aşa, într'acestŭ chipŭ, când staŭ, poroncesce Ferdinand la Baptista Cas-

www.dacoromanica.ro

tald, ori cum arŭ putea face sĕ omóre pre George Martinenzie, simţindŭ âmbletele luĭ întórse la Turcĭ. Éră Castald, plinindŭ poronca, dă acéstă trébă luĭ Palaaviţie Polcovniculuĭ şi luĭ Marco Antonie care era diécŭ pre cărţĭ nemţescĭ, luĭ George sĕ'ĭ facă sémă. Făcut'aŭ pe poroncă; şi aŭ ucisŭ pe George Martinenzie. Pentru acăruĭa mórte, spăimântaţĭ Ungurĭĭ, şi maĭ ales Sĕcuiĭ, facŭ între sine gĭurămêntŭ asupra luĭ Castald Baptista. Aşa, dupĕ multe cu Turciĭ amestecăturĭ, Ferdinand trase inimele Ardelénilorŭ la sine, le pune Voevod pe Andreĭ Batori. Crăĭésa Isabela, într'acea vreme, cerêndŭ de la Ferdinand cele prin Baptista Castald făgăduite; éră dacă vĕdu că numaĭ ce o pórtă cu cuvinte deşerte, amăgind'o, începe pe-taĭnă a se agĭungere cu domniĭ de Ardélŭ, ceĭ ce se gĭurasĕ asupra luĭ Castald; şi aŭ agĭunsŭ şi la Mircea Vodă, Domnul Muntenescŭ. Apucatu-s'aŭ Mircea Vodă pentru trebile Crăeseĭ şi a Coconuluĭ eĭ la impĕrăţia Turculuĭ; şi stândŭ aşa la părere, din doe părţĭ, şi de Turcĭ şi de Nemţĭ, trimitŭ solŭ la Ferdinand, poftindu'lŭ sĕ nu fie opriţĭ a'şĭ cercare miḑlóce de pace cu Impĕrăţia Turculuĭ; că cu venirea a unuĭ Hasen, anume Halil, pe carele isprăvise Mircea Vodă, nădĕjduĭaŭ Ardeleniĭ că vorŭ pleca pre Impĕrăţia Turculuĭ la pace, nepomenindŭ nimică de Ferdinand.

Dat-aŭ voĭe Ferdinand, însĕ cu tocmélă sĕ dea Turciĭ cetăţile ce luasĕ dĕcurênd. Se apucă Halil cu rĕspunsŭ de acele, şi până in opt-spre-ḑece ḑile rĕspunsŭ sĕ aducă. Éră până la întorsul luĭ Halil, s'aŭ strînsŭ Ungurĭĭ la Gĭuluşŭ, la Aguropul, unde sosesce şi Halil, aducêndŭ rĕspunsŭ de la Impĕrăţie, că intr'altă, Impĕrăţia nu primesce, nicĭ va primi, numaĭ, de vreme ce aŭ muritŭ George cu nedréptă mórte, şi eĭ cu puterea lorŭ pre Nemţĭ nu'ĭ potŭ scóte din Ardélŭ, sĕ asculte poronca Impĕrătéscă, sĕ'ĭ aducă la-locŭ pre Coconul Ión Jigmond, fĭiul luĭ Ión Craĭu, cu mumă-sea, la crăie, de vorŭ Ungurĭĭ pace şi linisce, care o aŭ avutŭ de la Impĕrăţie in ḑilele luĭ Ión Craĭu. Şi étă Paşăĭ de Buda se poronccsce, şi i se dă pre mână putere de oştĭ, sĕ vie la dênşiĭ. Decĭ, de vorŭ fi drepţĭ, şi se vorŭ da subt ascultarea Impĕrăţieĭ, hălăduiţĭ vorŭ fi; éră de arŭ maĭ trăgăna cu aceste amestecăturĭ, închinându-se la alţiĭ, plata faptelorŭ lorŭ gata este: că toţĭ lŏcuitoriĭ acesteĭ ţĕrĭ subt sabie vorŭ merge.

S'aŭ cutremuratŭ toţĭ Ungurĭĭ de aceste porocĭ care aŭ adusŭ Halil, scindŭ bine de puterea Turcilorŭ cum este. Multŭ aŭ luatŭ Baptista Castald sĕ'ĭ bărbăteze împrotiva Turcilorŭ; ce nimic cu meşterşugurile séle n'aŭ pututŭ face. Intr'aceą-dată s'aŭ rocoşitŭ şi oştile Nemţescĭ pentru lefe, cé nu luase, şi eraŭ sĕ uciga pre Castald şi pre alte căpitenĭĭ a lorŭ; şi neputêndu'ĭ opri s'aŭ dusŭ, puindu'şĭ alte capite dintre sine; pe urma lorŭ şi Castald s'aŭ luatŭ şi s'aŭ dusŭ la Beciŭ. Spunŭ, că ĭar elŭ aŭ făcutŭ acelŭ meşterşugŭ, sĕ ésă din Ardélŭ maĭ cu acoperită ruşine. Éră dupĕ ce s'aŭ dusŭ Castald, totŭ Ardélulŭ s'aŭ plecatŭ subt ascultarea Isabeleĭ Crăĭeseĭ şi fĭiuluĭ eĭ. Éră până a veni Crăésa, multe zarve eraŭ între dênşiĭ; ce, dacă aŭ venitŭ, aŭ trimisŭ ḑece miĭ de galbinĭ de aurŭ la Pórta Impĕrăţieĭ Turculuĭ, sĕ'şĭ facă prietenĭ; carĭĭ banĭ, apoĭ, s'aŭ legatŭ la Impĕrăţie in locŭ de datorie, până in ceştĭ anĭ ce aŭ perdutŭ Turciĭ Buda şi totŭ Ardélul; şi s'aŭ aşeḑatŭ pace, până la mórtea Crăeseĭ. Éră pe urma Crăeseĭ rĕmâindŭ încă copilul nu de yrêstă, elŭ aŭ pof-

www.dacoromanica.ro

titŭ, şi Domniĭ 'l-aŭ svătuitŭ de aŭ alesŭ 12 svétnicĭ, priétenĭ de a tătăne-seŭ, sĕ cârmuiască trebile crăieĭ. Insĕ, ḑilele luĭ nu de totĭ fericite: că lăsându-se numaĭ cu unŭ gândŭ la una impĕrăţia Turculuĭ, a toţĭ Craiĭ şi Domniĭ creştinescĭ şĭ'aŭ pornitŭ urĝă, câtŭ nime din Craiĭ saŭ din Domniĭ creştinĭ, până şi Veneţianiĭ, din casele lorŭ moşancă de cinste sĕ'ĭ fie Crăiésă, n'aŭ priimitŭ.

Spunŭ, că cu învĕţătura doftoruluĭ, anume Stan, care aŭ căḑutŭ la legea Arienéscă (Arian se cunósce pe diresele luĭ, date Arienilorŭ in Ardélŭ. pên acum), acestŭ Craiŭ aŭ aşeḑatŭ acéstă lege, sĕ fie priimită in Ardélŭ; şi nu numaĭ legea Arienéscă, ce şi legea Papiştăşéscă, Calvinéscă şi Luterănéscă, şi acea Arienéscă, căreĭ lege este capŭ Fotie şi Arie, de la sobóre proclétĭ; şi aceste patru legĭ staŭ până acum, scoţindu'şĭ ochiĭ unĭĭ altora.

Muriţ'aŭ acestŭ Craiŭ tênĕrŭ, născutŭ şi crescutŭ totŭ in zarve, şi in neaşeḑărĭ, nu fĕră prepusŭ de otravă, rĕmâindŭ crăiea ĭar fĕră următorĭ, seminţie de Craiŭ. Şi apoĭ s'aŭ osĕbitŭ Ardélul de la crăiea Unguréscă subt Cnezĭ. Şi ântêiŭ Stefan Bator, carele pe-urmă aŭ fostŭ Craiŭ in ţéra Leşéscă; éră in locul luĭ aŭ stătutŭ Cnéz Jigmond Batori, şi apoĭ Andreĭ Batori, ce 'l-aŭ stinsŭ Mihaĭ Vodă, Domnul Muntenescŭ, cu poronca Turcilorŭ. Acelŭ Jigmond Batori aŭ făcutŭ schimbŭ cu Impĕratul Nemţescŭ, de aŭ lăsatŭ Ardélul in séma Impĕratuluĭ Nemţescŭ, şi i-aŭ datŭ luĭ Impĕratul o ţĕrişóră in sus. Şi cu acelŭ schimbŭ, ĭar aŭ adusŭ asupra Ardéluluĭ amestecăturĭ; ce, nu s'aŭ îndelungatŭ. Éră după Andreĭ Batori aŭ stătutŭ Cnéz Jigmond Racoţi; şi ĭar, la începutul Domnieĭ luĭ, aŭ începutŭ valurile şi netocmelele, in care se aflaŭ capetele aceĭ ţĕrĭ; ce, bătându-se pe domnia aceĭ ţĕrĭ, éră din Batorescĭ, anume Gavriil Batori, şi făgăduindu'ĭ doĕ olate, a Muncaciuluĭ şi a Pataculuĭ, acela aŭ lăsatŭ cnezia luĭ Gavril Batori, şi elŭ cu mare avere s'aŭ mutatŭ la Muncaciŭ şi la Patacŭ. Acestŭ Gavril era sburdatŭ copilandru; cu hihote se mărturisĭa că bĕtrânul Racoţi cu témere 'l-aŭ amăgitŭ şi 'l-aŭ spărietŭ, de i-aŭ luatŭ den mână Domnia Ardéluluĭ. Şi aşa, in gândulŭ sĕŭ, celŭ cu crĭerĭ tinerĭ suitŭ, s'aŭ desfrînatŭ in viaţă fĕră-de ruşine, călcându casele a óre-câţĭ boĭarĭ, făcându silă femeilorŭ lorŭ şi fetelorŭ lorŭ. Anume trimitea, unde scia femeĭ frumóse; şi pe unde i se têmpla a merge, fugeaŭ ómeniĭ de'şĭ ascundeaŭ femeile şi fetele pre la bisericĭ; şi când îĭ spuneaŭ slugile că s'ascundŭ şi fugŭ ómeniĭ cu fetele, elŭ ridea cu hohotŭ in mare glasŭ. Atâta era departe ruşinea, ca o féră. Éră într'o vreme aŭ mersŭ la Sibiŭ; nesciindŭ bine de venirea luĭ acolo, aşa fĕră-veste aŭ scosŭ pe bărbaţĭ din-afară de oraşŭ, câţĭ aŭ socotitŭ că arŭ fi maĭ mulţĭ la numĕrŭ de curtea luĭ; éră femeile lorŭ le-aŭ împărţitŭ tuturorŭ a lorŭ, sĕ le dea petrecanie, fĕră-lege alegându-şĭântêiŭ şie unŭ cârdŭ; şi suntŭ femeile la Sibiŭ ĭubéţe, cum îşĭ suntŭ de felŭ albineţe. Pentru care spurcată şi rar auḑită faptă, strigaŭ Teologiĭ; preotilorŭ, pre la bisericĭ de aĭ lorŭ, aŭ rĕspunsŭ că blândă plată ĭaŭ Sibianiĭ, pentru fapta ce aŭ făcutŭ cu Andreĭ Batori: la năzuirea luĭ, n'aŭ vrutŭ o portiţă sĕ'ĭ deschiḑă, de aŭ peritŭ. Éră cu acéstă faptă ce face cu muĭerile lorŭ, niciunŭ rĕŭ nu face, ce, îmulţesce târgul. Aceste fĕră-de-legĭ, nepovestite, nespuse, nicĭ auḑite in lumé, vĕḑêndŭ Domniĭ peste Dumneḑeéscă şi omenéscă pravilă, trimis-aŭ jalbă la Impĕrăţie pe dênsul. Care lucru simţindu-lŭ, şi temêndu-se

www.dacoromanica.ro

de vicleşugŭ, s'aŭ mutatŭ in Oradia; şi eşindŭ la primblare, 'l-aŭ ucisŭ doĭ ficĭorĭ de boĭarĭ Ungurĭ, şi s'aŭ stinsŭ cu acelŭ cârlanŭ fără-ruşine laudata casă a Batorescilorŭ, cu rĕŭ sfârşitul sĕŭ şi de-ocară.

Pre-urma aceluĭa aŭ stătutŭ Cnéz Ardéluluĭ, Betlem Gabor; acesta era cu mare şi deplină fire. Fost-aŭ împrotiva Nemţilorŭ multă vreme cu Cehiĭ împreunatŭ; şi, cu agĭutorul Turcilorŭ, până la zidurile Becĭuluĭ aŭ agĭunsŭ cuĭ óste, şi părţile crăieĭ Ungurescĭ de sus aŭ desbătutŭ despre Nemţĭ, şi la volnicie i-aŭ adusŭ. Murit-aŭ acestŭ Cnéz in anul de la Hristosŭ 1629, cu mare jale tuturorŭ dintru acele părţĭ. Pre urma luĭ, Dómnă-sea Caterina, care era de casa Cnezilorŭ de Brandeburgŭ, aŭ nevoitŭ de aŭ pusŭ pe fratele soţu-seŭ, Stefan Betlen, care la Turcĭ era de mare credinţă, însĕ omŭ blândŭ; şi vĕdêndŭ între Ungurĭ multe capete amestecătóre, aŭ lăsatŭ de bună voĭe Cnezia, şi aŭ datŭ locul Racoţescilorŭ. Spunŭ de căĭala Ungurilorŭ, cu povestealuĭ Esop care scrie că bróscele, sciindŭ unŭ butucŭ in locŭ de Impĕratŭ, in locul luĭ aŭ alesŭ pre unŭ şérpe sĕ le fie Impĕratŭ, ce era într'unŭ eazer. Aşa George Racoţi, stătu la cnezie cu sfatul şi priimirea tuturorŭ; întărit-aŭ Ardélul in ţilele séle, şi părţile Ungurimeĭ de sus, cu întemeĭată cnezie; pre mulţĭ amestecătorĭ i-aŭ rĕsipitŭ şi i-aŭ pusŭ la închisóre in tótă viaţa lorŭ. Şi până într'atâta întăritŭ şi întemeĭatŭ, câtŭ şi elŭ nădĕjduĭa de crăiea Leşéscă ca şi Batori, in anĭĭ de la Hs. 1648. Si cugetândŭ cum arŭ agĭunge la cununa crăieĭ, aŭ căţutŭ in bóla ce se chĭamă Melanholie. care, din svatul doftorilorŭ, silĭa sĕ se lecuéscă cu vênătorĭa; şi nefolosindu-ĭ şi acele primblărĭ, şĭ-aŭ svêrşitŭ viaţa.

In locul luĭ George Racoţi aŭ stătutŭ Cnéz Ardéluluĭ celŭântêiŭ născutŭ, ĭar pre numele tătâne-seŭ, George Racoţi, omŭ cu înaltă fire. De acesta, cum şi de urmaşiĭ luĭ, vom scrie unde vomŭ agĭunge la Domnia luĭ Vasilie Vodă, ce aŭ domnitŭ in ţĕră la noĭ.

Neculaĭ Costin.

www.dacoromanica.ro

APENDICS IX.

Pentru Despotŭ Vodă, de unde s'aŭ ijderitŭ şi în ce chipŭ 'şĭ-aŭ scosŭ nume de Domnie.

Pentru Domnia acestuĭ Despotŭ Vodă, Letopiseţul celŭ Moldovenescŭ fórte prea scurtŭ scrie; că numaĭ ce arată cum aŭ venitŭ Despotŭ den ţéra Leşéscă cu óste streină, şi s'aŭ lovitŭ cu Alecsandru Vodă la Verbia, ş'aŭ biruitŭ pre Alecsandru Vodă şi 'l-aŭ gonitŭ până la Huşĭ; şi deaciĭ s'aŭ întorsŭ la Iaşĭ, unde 'i-aŭ cetitŭ Vlădicĭi molitva de Domnie, şi 'i-aŭ pusŭ numele Ión Vodă; şi arată câţĭ anĭ aŭ domnitŭ.

Éră de lucrurile şi resbóĭele ce s'aŭ făcutŭ în ţilele luĭ, nemică nu însemnézĕ, nicĭ arată de ce rudă este.

Éră rĕposatul Urechi Vornicul, vrêndŭ sĕ arăte acéstă poveste a luĭ Despotŭ maĭ deschis şi maĭ adevĕrat, împreunândŭ isvódele aŭ cetitŭ la cronicul Leşescŭ, care este isvoditŭ de cronicarul Leşescŭ, Bielski, şi de acolo aflândŭ, maĭ ales de Despotŭ, aŭ scosŭ acéstă poveste ce scrie maĭ sus, că este Despotŭ Vodă de la Ostrovul Samosŭ den nascerea sea, şi cum s'aŭ împrietenitŭ cu Laski şi aŭ venitŭ cu óste spre Moldova, şi aŭ gonitŭ pe Alecsandru Vodă şi aŭ apucatŭ scaunul; şi deaciĭ, tóte pre-rônd, cum spune maĭ sus; însĕ, maĭ adevĕratŭ nu'lŭ arată de unde s'aŭ ijderitŭ, şi cum 'şĭ-aŭ scosŭ nume de Domnŭ.

Éră eŭ, Simion Dascalul, vrêndŭ cu adevĕratŭ ca sĕ potŭ dovedi acestŭ lucru, maĭ alesŭ şi maĭ deschisŭ, pentru Despotŭ Vodă, cetindŭ isvódele amŭ cercatŭ şi eŭ la cronicul Leşescŭ şi amŭ aflatŭ isvodul carele este isvoditŭ maĭ de'nainte-vreme de Alecsandru Gvagnen, pre limba Latinéscă; şi deaciĭ, după acelŭ isvodŭ, 'l-aŭ isvoditŭ Marţin Paşscovski, den limba Latinéscă pre limba Leşéscă. De acole şi eŭ m'amŭ silitŭ cu nevoinţă de amŭ isvoditŭ de pre acelŭ isvodŭ, pre limba Românéscă, acéstă poveste a luĭ Despotŭ Vodă, de unde s'aŭ ijderitŭ, şi în ce chipŭ 'şĭ-aŭ scosŭ nume de Domnie.

Pentru Acestŭ Despotŭ Vodă scrîe, déră, Marţin Paşscovski, cronicarul Leşescŭ, că óre-când aŭ fostŭ unŭ Despotŭ óre-carele, lŏcuindŭ la Moldova, omŭ de cinste şi de folosŭ fórte, care întru nemica n'aŭ fostŭ maĭ jos de câtŭ ceĭ de frunte, avêndŭ şi unŭ nepotŭ, anume Vasilicu. Acesta Despotŭ, şi cu nepo-

www.dacoromanica.ro

tu-seŭ, viindŭ Alecsandru Vodă la domnie, de frica luĭ cu tótă averea luĭ aŭ pribegitŭ den ţéră, şi aŭ trasŭ spre Rŏmŭ, unde, nu multă vreme trecêndŭ, aŭ peritŭ nepotul seŭ la unŭ resboiŭ. Şi de acolo mutându-se Despotŭ la altŭ ostrovŭ, 'şĭ-aŭ cumpĕratŭ ocină, şi s'aŭ aşeḑatŭ; unde nu multă vreme aŭ muritŭ şi Despotŭ, rĕmâindu'ĭ tótă avuţia luĭ pre mâna slugilorŭ séle. Şi fiindŭ unul dentru slugĭ de rudă grecŭ, anume Heraclu, carele era maĭ de folosŭ şi maĭ de cinste de câtŭ toţĭ, şi maĭ credincĭosŭ la Despotŭ de câtŭ tóte slugile, fiindŭ şi omŭ isteţŭ la fire, şi ascuţitŭ la minte, aŭ chĭematŭ pre toţĭ tovarŏşiĭ seĭ, pre slugile luĭ Despotŭ, şi le ḑise: «Fraţilorŭ, ĭată stĕpânul nostru muri, şi averea luĭ tótă pre mânele nóstre remase; şi ĭată cumu'ĭ obiceĭul la acesta locŭ: că, dacă móre omul şi nu va avea feciorĭ, saŭ altă rudă, ĭaŭ gĭudecătoriĭ remăşiţa tótă a mortuluĭ. Şi acuma, de vorŭ oblici de mórtea luĭ Despotŭ, vorŭ veni de vorŭ lua tótă avuţia stĕpânuluĭ nostru, şi noĭ vomŭ rĕmâne cu nemica. Êră de veţĭ vrea sĕ mĕ ascultaţĭ pre mine, şi sĕ faceţĭ cum voiŭ ḑice eŭ, noĭ fŏră grijĕ vomŭ fi dentr'acolo, şi avuţia stĕpânuluĭ nostru noĭ o vomŭ stĕpâni; numaĭ, sĕ primiţĭ unŭ cuvêntŭ: sĕ mĕ mărturisiţĭ cătrĕ toţĭ că suntŭ nepotŭ luĭ despotŭ, şi Despotŭ aŭ muritŭ, şi avuţia luĭ pre mâna mea aŭ rĕmasŭ; şi sĕ mĕ părîţĭ la gĭudecătorĭ, cum nu vréŭ sĕ vĕ plătescŭ simbriile; că eĭ nu sciŭ că Vasilicu, nepotul luĭ Despotŭ, aŭ peritŭ la resboiŭ Ci, vĕḑêndŭ eĭ că mărturisiţĭ că suntŭ nepotŭ luĭ Despotŭ şi mĕ părîţĭ pentru simbriĭ, vorŭ crede cu adevĕratŭ că suntŭ nepotŭ luĭ Despotŭ, şi nu vorŭ lua avuţia stĕpânuluĭ nostru; ce, vorŭ ḑice sĕ vĕ plătescŭ simbriile. Decĭ, vomŭ împărţi tótă averea de'mpreună; şi eŭ voiŭ lăsa sĕ luaţĭ voĭ totŭ ce va fi, numaĭ sĕ'mĭ daţĭ mie catastişele şi zapisele câte suntŭ tóte, şi ceva banĭ de cheltuélă câtŭ vĕ veţĭ îndura; că voă nu vĕ suntŭ bune de nemica acele hărtiĭ, nicĭ vĕ suntŭ de vr'o trébă; şi deacĭĭ ne vomŭ reşchira, carele încotro îlŭ va îndirepta Dumneḑeŭ.» Decĭ, eĭ cu toţiĭ primiră aceste cuvinte, şi i se gĭurară, cum că nu numaĭ înaintea gĭudeţilorŭ saŭ cătrĕ alţĭ ómenĭ, ce şi prentr'alte ţĕrĭ îlŭ vorŭ mărturisi cum că este Vasilicu, nepotul luĭ Despotŭ. Aşa, meşterşuguindŭ într'acesta chipŭ Heraclu, cu tovarŏşiĭ luĭ, aŭ împărţitŭ avuţia luĭ Despotŭ; şi elŭ aŭ apucatŭ catastişele şi zapisele întru carele aŭ fostŭ şi dresele cele de domnie a luĭ Vasilicŭ, nepotul luĭ Despotŭ, carile perise la resboiŭ, şi aŭ luatŭ şi den banĭ óre-ce, ca sĕ'ĭ fie de cheltuélă. Şi împreunându numele tovarŏşuluĭ lorŭ 'i-aŭ ḑisŭ Heraclu Vasilicu, nepotul luĭ Despotŭ, luându numele celuĭ ce perise la resboiŭ. Şi deacĭĭ reşchirându-se toţĭ in tóte părţile, Despotŭ aŭ apucatŭ nume de domnie şi aŭ trecutŭ la ţéra Nemţéscă; căruĭa, dacă 'ĭ-aŭ luatŭ séma Chesarul, cu dragoste 'l-aŭ primitŭ; şi décă 'şĭ-aŭ arătatŭ diresele cele de domnie, 'l-aŭ credutŭ cu adevĕratŭ că este nepotŭ luĭ Despotŭ, şi era la cinste mare. Insĕ, luĭ nu'ĭ era de cinste, ce socotĭa cum ar putea face cumva sĕ dobândéscă domnia la Moşia sa, la Moldova. Carele, ămblându pentru domnie, aŭ lăsatŭ Nemţiĭ şi aŭ trecutŭ la Leşĭ; şi slujindŭ coroneĭ Leşescĭ, şi âmblându între voĭnicĭ la resboiŭ, s'aŭ împrietenitŭ cu Albreht Laski, Voevodul Siraski; carele, dacă 'i-aŭ luatŭ séma, cu tótă nevoinţa aŭ silitŭ ca sĕ'lŭ ḑucă la domnie; adeverindu-i-se Despotŭ că orĭ câtŭ va cheltui pentru dênsul îĭ va întórce

www.dacoromanica.ro

mai cu asupră cheltuéla. Inţelegêndu Laski de aceste cuvinte, s'aŭ înfrăţitu cu dênsul.

Inţelegêndu Laski şi cu Despotŭ de multe asupreļe ce făcea Alecsandru Vodă boïerilorŭ seĭ, gândiră că prea-lesne se vorŭ împrieteni cu o sémă de boïerĭ de ţéră. Şi sfătuindu-se amêndoĭ, aŭ lăsatŭ Despotŭ sĕ stringă Laski óste, éră elŭ, făcêndu-se omŭ prostŭ, şi fiindŭ necunoscutŭ, s'aŭ dusŭ in ţéră la Moldova. Că fiindŭ omŭ cu minte mare, âmblândŭ cu taĭnă pre la boïerĭ, pre toţĭ i-aŭ făcutŭ prietenĭ. Maĭ apoĭ, âmblândŭ cu înţelepcĭune mare, s'aŭ apropiatŭ de aŭ grăitŭ şi cu Rucsanda, Dómna luĭ Alecsandru Vodă, care i-aŭ fostŭ soră bună (?). Rucsanda aŭ spusŭ luĭ Alecsandru Vodă de dênsul, şi s'aŭ rugatŭ sĕ aĭbă socotinţă. Nice Alecsandru Vodă nu i-aŭ înfrîntŭ voïa, ci 'l-aŭ primitŭ. Maĭ apoĭ, dupĕ multă vreme, prepuindu-şĭ Alecsandru Vodă pre Despotŭ, 'l-aŭ otrăvitŭ pre-ascunsŭ; carele, dacă s'aŭ priceputŭ într'acesta chipŭ că'ĭ otrăvitŭ, s'aŭ datŭ la doftorĭ de 'l-aŭ păditŭ, şi nemică nu i-aŭ fostŭ.

Éră Laski, in ţéra Leşéscă, zălogindu-şĭ multe sate şi ocine, şi luândŭ banĭ de pre la alţiĭ, stringea óste. Éră Despotŭ, dacă aŭ eşitŭ de la doftorĭ, îndată aŭ fugitŭ in ţéra Leşéscă, şi s'aŭ dusŭ la prietenul seŭ, la Laski, şi i-aŭ povestitŭ de tóte câte petrecuse la Moldova.

Laski, Voevoda Siraski, dacă aŭ strinsŭ vr'o 4000 de ómenĭ pre léfă, luândŭ pre Despotŭ cu sine, aŭ trasŭ spre graniţa Moldoveĭ; unde, sosindŭ la Nistru, şi gătindu-se sĕ intre in ţéră, aŭ prinsŭ de-veste Alecsandru Vodă, cum Despot vine cu óste Leşéscă asupra luĭ şi aŭ sositŭ la margine. Aşa, Alecsandru Vodă de sirgŭ se gătesce cu vr'o 40,000 de ómenĭ, şi le-aŭ eşitŭ înainte la Nistru, aşteptândŭ pre Laski şi pre Despotŭ.

Inţelegêndu Albreht Laski şi cu Despotŭ cum Alecsandru Vodă le-aŭ eşitŭ înainte la margine, cu atâta putere, n'aŭ cuteḍatŭ sĕ intre in ţéră, ci s'aŭ întorsŭ înapoĭ cruţându-se pre-altă-dată. Aŭ rĕchiratŭ óstea tótă pre la sate, lăsându-le cuvêntŭ când le va da scire, sĕ fie toţĭ gata. Éră pre Despotŭ 'l-aŭ închisŭ Laski într'o taĭnă a sa, unde nime nu intra acolo, fĕră numaĭ Laski, şi aŭ scosŭ cuvêntŭ la glótă cum Despotŭ s'aŭ resbolitŭ; şi aşa den ḍi in ḍi arĕtându-se Laski cu voïe rea cătrĕ toţĭ, pentru bóla luĭ Despotŭ, şi âmblândŭ tristŭ, nu dupĕ multă vreme într'una den ḍile aŭ eşitŭ Laski afară la glótă, arătându-se posomoritŭ la faţă, şi cu haĭne negre, jalnicŭ şi cu voïe rea, mărturisindŭ cătrĕ toţĭ cum Despot aŭ muritŭ. Şi aŭ învĕţatŭ sĕ grijéscă cele ce trebuïaŭ la pogrebanie, şi aŭ poroncitŭ de aŭ făcutŭ unŭ secriŭ, şi 'l-aŭ băgatŭ in-taĭnă unde era Despotŭ, şi aŭ pusŭ in secriŭ o pétră mare, şi aŭ smolitŭ secriul bine, cum arŭ fi fostŭ omŭ mortŭ într'ênsul. Şi deacĭ, aducêndŭ preoţĭ mulţĭ, cu tóte glótele séle, şi cu multă jale aŭ făcutŭ îngropare aceluĭ secriŭ.

Deacĭ, vrêndŭ Laski ca sĕ créḍă toţĭ că aŭ muritŭ Despotŭ, aŭ trimisŭ cuvêntŭ şi scrisorĭ in tóte părţile, dândŭ scire de mórtea luĭ Despotŭ. Éră preascunsŭ, cum putea, vitezesce se gătïa. Şi fiindŭ acole şi iscódele luĭ Alecsandru Vodă, şi vĕḍêndŭ eĭ cu ochiĭ lorŭ cum Despotŭ aŭ muritŭ, şi 'l-aŭ îngropatŭ, de sirgŭ aŭ alergatŭ la Alecsandu Vodă, ducêndu-ĭ veste bună, cum că Despotŭ aŭ muritŭ, şĭ aŭ vĕḍutŭ cu ochiĭ lorŭ unde 'l-aŭ îngropatŭ, şi cum că este

www.dacoromanica.ro

Laski jalnicŭ pentru mórtea luĭ Despotŭ. Şi, creḑêndŭ Alecsandru Vodă aceste cuvinte cu adevěratŭ, cum că aŭ muritŭ Despotŭ, cu mare darŭ aŭ dăruitŭ pre vestitorul acela; şi, bucurêndu-se că s'aŭ mântuitŭ de vrăjmaşul seŭ, aŭ sloboḑitŭ oştile pre-a-casă.

Albreht Laski, scoţîndŭ cuvêntul in tóte laturile, cum că Despotŭ aŭ muritŭ, şi înţĕlegêndŭ cum că Alecsandru Vodă oştile séle le-aŭ reschiratŭ, află vreme îndămână ca sĕ lovéscă fŏră-veste, de isnóvă, asupra luĭ Alecsandru Vodă; şi de sirgŭ aŭ trimisŭ la porunicĭ, cum maĭ curênd, ca sĕ stringă óstea tótă la unŭ locŭ; unde, dacă aŭ adunatŭ óstea tótă, s'aŭ aflatŭ 12,000 de ómenĭ. Şi deaciea aŭ ḑisŭ Laski luĭ Despot sĕ se scóle den morţĭ, adecă sĕ ésă de la taĭnă, unde era închisŭ. Şi de sirgŭ mergêndŭ spre graniţa Moldoveĭ, fŏră-veste aŭ trecutŭ Nistrul; unde, înţĕlegêndŭ aşa de-grabă slujitorĭĭ luĭ Alecsandru Vodă, ce eraŭ la margine, de sirgŭ aŭ alergatŭ la Domnul lorŭ, la Alecsandru Vodă, de i-aŭ datŭ scire cum că Despot îlŭ împresóră fŏră-veste, şi aŭ intratŭ in ţĕră. De care lucru, cu adevěratŭ sciindŭ Alecsandru Vodă că Despot aŭ muritŭ, n'aŭ creḑutŭ; ce aŭ învĕţatŭ sĕ taĭe capul aceluĭa ce aŭ adusŭ acéstă veste, dându-ĭ vină că face spaĭmă ţĕreĭ: că elŭ scie bine, că Despotŭ aŭ muritŭ. Insĕ, nesĕvêrşindu-se olacariĭ, viindŭ unul după altul, şi totŭ aceste spunŭ cum că Despotŭ sosesce, şi înţĕlegêndŭ aceste Alecsandru Vodă, deşteptându-se ca den somnŭ, de unŭ lucru aşa de-grabă, neavêndŭ de ce se apuca, fiindŭ óstea luĭ reschirată cine'şĭ pre-a-casă, aŭ apucatŭ puscele cu vr'o 1500 de ómenĭ ce aŭ pututŭ stringe de-grabă, şi aŭ eşitŭ înainteа luĭ Despotŭ, la Jijia, la satŭ la Verbia. Şi aŭ tocmitŭ puscele împrotiva poduluĭ, ca sĕ pótă sprijini pre Despotŭ; unde, făcêndŭ năvală mare pedestraşiĭ luĭ Laski, aŭ apucatŭ puscele şi le-aŭ întorsŭ spre óstea luĭ Alecsandru Vodă. Unde, împresurându pre Moldovenĭ cu focul puscelorŭ, şi den seneţe cu plumbŭ ce pica ca plóĭa, de multe rane n'aŭ maĭ pututŭ răbda Moldovenii; părăsindŭ Domnul seŭ, pre Alecsandru Vodă, aŭ datŭ dosul a fugire, şi aŭ remasŭ isbânda la Leşĭ.

Ĕră Alecsandru Vodă, vĕḑêndu-se gonitŭ şi părăsitŭ de totŭ agĭutorul, aŭ fugitŭ in gĭos spre Huşĭ, şi de acolo s'aŭ dusŭ la Turcĭ. Ĕră Laski aŭ trasŭ spre Sucévă, şi aŭ aşeḑatŭ pre Despotŭ la scaunŭ. Ĕră elŭ, nu după multă vreme, s'aŭ dusŭ înapoĭ, lăsându luĭ Despotŭ óste, jolnirĭ, şi Nemţĭ, şi Ungurĭ, ca sĕ-ĭ fie de apărare dencotro va avea nevoĭe; ĭar luĭ sĕ-ĭ întórcă tótă cheltuĭala câtŭ aŭ făcutŭ până 'l-aŭ aşeḑatŭ la Domnie.

Simeon Dascalul

www.dacoromanica.ro

APENDICS X.

A. Domnia luĭ Despotŭ Vodă.

In anul de la zidirea lumeĭ 7070, éră de la Nascerea Domnuluĭ nostru Iisus Hristos 1561, Iacov óre-care Vasilie Iraclie, de némŭ grecŭ, den ostrovul Samosŭ, socoti cu arme şi cu oştĭ sĕ intre in ţéră, sĕ àpuce Domnia ţereĭ.

Acestŭ grecŭ, Iacov Vasilie, de la Iraclia, dupĕ nespusa trufie grecéscă, şi a luĭ, făcêndu-se a fire némŭ de a Despoţilorŭ (căcĭ şi acésta aŭ Greciĭ din firea lorŭ, a se facere némurĭ marĭ; că uniĭ nu numaĭ de némul Impĕraţilorŭ Grecescĭ a se numire, ce şi de némul aceluĭ Iraclie, vestitŭ pre vrémile Elinilorŭ, de némul luĭ Ahilevs, nu liĭ rușine a grăire minciunĭ), aşa şi acestŭ Iacov Vasilie se numĭa a fire de némul Despoţilorŭ; şi alţiĭ îlŭ sciaŭ că este den némŭ de la Şam, saŭ cum scriŭ uniĭ, Criteanŭ; care, fiindŭ trufaşŭ, şi multŭ de sine socotindŭ, se face a fire den némŭ mare, avêndŭ hrisovul care s'aŭ datŭ Despoţilorŭ de Carol alŭ cincile Chesarul, luatŭ cu meşţerşugŭ dupĕ mórteà unuĭ Despotŭ, într'acesta chipŭ:

Despotul celŭ adevĕratŭ fiindŭ pre acele vremĭ in Rômŭ, şi bolnăvindu-se, aŭ muritŭ: éră acestŭ Iacov Vasilie era slugă maĭ ispravnicŭ şi maĭ isfeţŭ la fire; şi dupĕ mórtea luĭ Despotŭ s'aŭ sfătuitŭ cu tovarŏşiĭ seĭ, cu slugile luĭ Despotŭ, ḑicêndŭ cătrĕ dênşiĭ: «Fraţilorŭ, stĕpânul nostru aŭ muritŭ şi nu are nice o seminţie a sa pre-lângă sine; pentru aceea, boĭerimea sfatuluĭ îĭ vorŭ lua totŭ ce aŭ rĕmasŭ, cum este legea lorŭ; éră noĭ vomŭ rĕmânea cu nimică de'ntru atâta slujbă ce amŭ slujitŭ luĭ Despotŭ pen ţĕrĭ strĕine, pânĕ aicea. Éră de mĕ veţĭ asculta, cum voiŭ învĕţa, şi voĕ şi mie va fi bine. Sĕ mergeţĭ înaintea sfatuluĭ şi sĕ spuneţĭ de mórtea stĕpânuluĭ nostru, luĭ Despotŭ, şi sĕ faceţĭ jalobă pre mine, ḑicêndŭ că este unŭ nepotŭ a luĭ Despotŭ, care va sĕ eĭe tótă averea mortuluĭ Despotŭ, unchĭuluĭ seŭ, şi noĕ nu va sĕ ne plătéscă pentru slujba luĭ Despotŭ. Şi atuncea va poronci sfatul de mĕ vorŭ chĭăma şi îmĭ va poronci sĕ vĕ plătescŭ. Éră eŭ vĕ făgăduescŭ sĕ luaţĭ voĭ tótă averea ce aŭ rĕmasŭ de la stĕpânul nostru; numaĭ scrisorile sĕ'mĭ daţĭ mie şi ceva de cheltuélă, câtŭ sĕ mĕ potŭ duce de aice, sĕ'mĭ aflu stĕpânŭ; că voĕ nice de-o trébă nu vĕ suntŭ acele scrisorĭ.» Şi ascultându'lŭ tovarŏşiĭ luĭ, aŭ făcutŭ cum i-aŭ învĕţatŭ elŭ. Şi împărţindŭ eĭ averea ce le-aŭ fostŭ rĕmasŭ de

www.dacoromanica.ro

la Despot, luat-aŭ elŭ scrisorile câte aŭ fostŭ, zapise, şi urice, între care scrisorĭ era şi uricul celŭ de Despotie, cum s'aŭ scrisŭ maĭ sus, şi o sémă de banĭ de cheltuĭală; şi se făcu nepotŭ luĭ Despot, pre numele unuĭ nepotŭ ce aŭ fostŭ avutŭ Despot, şi perisĕ in rĕsboiŭ. Decĭ, Iacov Vasilie viindŭ de-odată la Braşeŭ, aŭ începutŭ a sunare cum este nepotŭ luĭ Déspot, şi arăta urice de Despotie; şi âmblându pren tótă ţéra Nemţéscă, aŭ trecutŭ in ţéra Leşéscă. Apoĭ aŭ venitŭ aicea in ţéră la Alecsandru Vodă Lăpuşnénul. Făcându-se rudă Dómneĭ, 'l-aŭ primitŭ cu dragoste Alecsandru Vodă; că Dómna Rucsanda era de pe mumă-sea rudă de Despot; şi avea socotinţă de la Alecsandru Vodă şi de la Dómna Rucsanda. Ĕră dupĕ firea cea nestătătóre grecéscă, care'ĭ totŭ a supunere pre alţiĭ şi a rĕmânere numaĭ eĭ nesupuşĭ, aŭ începutŭ cu o sémă de boĭerĭ a luĭ Alecsadru Vodă, pre-taĭnă, a sfătuire cum are putea sĕ apuce domnia ţereĭ; că eraŭ sătuĭ şi boĭeriĭ de Alecsandru Vodă, pentru multe greutăţĭ ce începusĕ a face Alecsandru Vodă ţĕreĭ. Nu s'aŭ pututŭ ascunde socotéla şi gândul greculuĭ despre Alecsandru Vodă; că înţĕlegêndŭ Alecsandru Vodă, aŭ pusŭ de 'l-aŭ otrăvitŭ pre-taĭnă. Şi simţindu-se a fire otrăvitŭ, îndată aŭ luatŭ doftoriĭ, şi nu i-aŭ stricatŭ nimică otrava. Dupĕ aceea aŭ fugitŭ de aicea pren ţéra Muntenéscă şi aŭ trecutŭ in Ardél, in Braşeŭ. Acolo, alegêndu'şĭ locŭ de odihnă, sciindŭ limbă Săséscă, Nemţéscă, Lătinéscă şi Romănéscă, fiindŭ in Braşeŭ câtăva vreme, trimis'aŭ Alecşandru Vodă sĕ'lŭ pótă gămba. Ce, oblicindŭ elŭ, şi înţĕlegêndŭ că vrea se'lŭ deĭe Jigmond, craĭul Ungurescŭ, de grumazŭ luĭ Alecsandru Vodă, aŭ fugitŭ den Braşeŭ nóptea, sloboditŭ peste zidŭ de unŭ prietenŭ den cetatea Braşeului; şi âmblându rĕtĕcitŭ pren multe locurĭ, lipsitŭ fiindŭ şi de belşugŭ, nesciindu-se ce se face, aŭ nimeritŭ la Olbreht Laski in ţéra Scepinuluĭ, la hotarul ţĕreĭ Leşescĭ şi Ungurescĭ, avêndŭ sloboţenie de la Craĭĭ Ungurescĭ. Şi pentru că nu de-mult maĭ nainte 'şĭ-aŭ fostŭ luatŭ acestŭ Laski femeĭă cu multă avere, vĕduvă, primitu'l-aŭ Laski Leavul cu cinste la casa sea; şi fiindŭ lipsitŭ de banĭ, Iacov Vasilie grecul, a facere óste, aŭ căţutŭ cu rugăminte la Olbreht Laski, arătându'ĭ némul seŭ şi înstreinarea sea, făgăduindu'ĭ grecul că nice-odată nu'ĭ va uĭta facerea de bine, numaĭ sĕ'lŭ agĭutoréscă la lipsa şi la nevoĭa luĭ. Primit-aŭ Laski rugămintea greculuĭ, că era acelŭ Laski risipitorŭ şi cheltuitorŭ a lorŭ séle, şi rĕvnitorŭ celorŭ strĕine, că averea nespusă ce aŭ avutŭ de la tată-seŭ, şi ce aŭ luatŭ cu femeea'şĭ vĕduvĕ, ce o luasĕ decurând, aşa cheltuisĕ şi o împrăştiesĕ, câtŭ rĕmăsĕse la toţĭ fără nume de avere, ce maĭ multŭ lipsitŭ. Ĕră pe pofta luĭ Iacov grecul, ce 'şĭ-aŭ pusŭ nume Despot, 'şĭ-aŭ zălogitŭ tóte moşiile séle dreptŭ ţece miĭ de galbinĭ de aurŭ, şi cu aceĭ banĭ aŭ purcesŭ a facere ómenĭ de óste Despot cu Laski Lévul, nu atâţĭa de mulţĭ, ce câţŭ sĕ le agĭungă numaĭ sĕ intre in ţéră; cocotindŭ Despot că îndată ce se vorŭ apropia de marginea ţereĭ, i se va închina tótă ţéra, arătându nesuferite nevoĭ şi apĕsărĭ a luĭ Alecsandru Vodă asupra ţereĭ. Şi gătindu-şe de ce le-aŭ trebuitŭ, şi óste cu optŭ tunurĭ marĭ de ziduri, aŭ sositŭ in Podolia: ce acolo, den poronca luĭ Jigmond, aflându-se câtăva óste den ţéră, şi de Leşĭ şi Rusĭ, 'ĭ-aŭ impedecatŭ de n'aŭ pututŭ trece, macar că aŭ stătutŭ la bătaĭe. Ce, fiindŭ maĭ puţinĭ, n'aŭ pututŭ trece, ce perdură rĕsboĭul şi tunurile;

www.dacoromanica.ro

că se têmplase şi Dimitrie Vişnoveţki, Voevod Podolieĭ, la acelŭ rĕsboiŭ cu Laski şi cu Despot. Dupĕ aceea, Despot totŭ n'aŭ perdutŭ nădejdea; ce aŭ trecutŭ la Francesko Zaĭe, Ispravnicul luĭ Ferdinand, in ţéra Unguréscă, impreună cu Laski. Şi impăcându pre Zaĭe cu multe daruri, 'l-aŭ rugatŭ de agĭutorŭ sĕ pótă merge sĕ apuce domnia ţereĭ, arătându precum şi capetele ce suntŭ in ţéră, boĭerimea, îlŭ aştéptă, avêndŭ bună nădejde de biruinţă. Şi dupĕ multă voróvă intre dênşiĭ, aŭ alesŭ de aŭ scrisŭ la Ferdinand jaloba şi pofta luĭ Despot de agĭutorŭ şi sloboḑenie oştilorŭ asupra luĭ Alecsandru Vodă; arătându că maĭ cu cale şi maĭ cu cinste este sĕ aĭbă pre Despot de prietenŭ, de câtŭ pre Alecsandru Vodă, carele, fiindŭ supusŭ Turcilorŭ, face multe şi nespuse tirăniĭ lŏcuitorilorŭ ţereĭ. Éră Ferdinand multŭ aŭ socotitŭ cu sfetniciĭ seĭ; ce, nu se tocmĭaŭ la sfatŭ toţi in scotélă pentru Despot, că uniĭ ḑiceaŭ: nu trebue a se protivire unuĭ omŭ nesciutŭ, incă nice némul luĭ, nice hărnicia luĭ, şi că nu trebue a intărîtare pre Turcŭ, subt a căruĭa stăpânire ḑace acea ţéră; şi cătrĕ aceste, că legăturile care le poftĭa a avea cu Sultan Suleĭman, Impĕratul Turcescŭ, sĕ le aşeḑe, se vorŭ strica, de se va împrotivi unuĭ omŭ nesciutŭ ca acelŭ Despot, şi ca aceste. Éră alţiĭ dintre sfetniciĭ, cariĭ eraŭ maĭ aprinşiĭ la minte, arătaŭ că nu trebue sĕ lase Impĕratul Ferdinand o ţéră, care şi maĭ nainte vreme era supusă crăieĭ Ungurescĭ, ce, sĕ'şĭ ispitéscă cu dênsa norocul. Éră de ar fi vr'unŭ prepusŭ despre Turcŭ, se va respunde că fără scirea lorŭ aŭ intratŭ Despot cu óste in ţéra sea, in Moldova, cum şi la stăpâniile Turcescĭ se têmplă de-multe-orĭ oştirĭ fără de scirea Impĕrăţieĭ. Acéstă părere de-pre-urmă fu maĭ socotită de Ferdinand Impĕratul, şi făcu rĕspunsŭ luĭ Zaĭe sĕ fie fórte cu taĭnă acelŭ lucru cu Despot, căruĭa 'i-aŭ trimisŭ Ferdinand Impĕratul şi darŭ, şese miĭ de galbiniĭ de aurŭ.

Éră Zaĭe, dupĕ ce aŭ inţĕlesŭ voĭa Impĕratuluĭ seŭ, s'aŭ sfătuitŭ cu Laski Lévul şi cu Despot, purtându tóte pre-taĭnă. Aŭ orânduitŭ pre Anton Sĕcuĭul cu mare veste, pre atuncĭ purtătorŭ de oştĭ, şi pre Ión Rusel, de némul seŭ de Burgundia, care avea o sută de călărime cu sineţe subt ascultarea sea, şi Ión Veleĭ, Franţoz, cu 100 călărme şi cu altă pedestrime, s'aŭ unitŭ şi elŭ cu ceĭ-alţiĭ, şi den Sloṇska cu Petru Seledţie, cu 150 călărime. Aŭ venitŭ la agĭutorul luĭ Despot şi pedestrime Nemţĭ, den cetatea Casoveĭ, şi dentr'alte cetăţĭ de pre margine fură adunaţĭ, câtŭ cu toţiĭ sĕ făcură 2000 de oşteni aleşĭ. Aceste isprăvindu-se, aŭ lăsatŭ in socotéla luĭ Anton Secuĭul, elŭ sĕ fie purtătorŭ aceĭ oştĭ, şi sĕ cârmuéscă pre toţĭ; éră Laski sĕ aĭbă grijĕ pentru alte trebĭ a luĭ Despot.

Şi vrêndŭ sĕ fie pre-taĭnă lucrurile lorŭ, aŭ făcutŭ veste că aŭ muritŭ Despot; şi indată Laski aŭ ascunsŭ pre Despot intr'o cămară de-taĭnă, şi făcură veste că'ĭ bolnav, şi se arătă mâhnitŭ şi cu voĭe rea, Laski, pentru Despot. Éră preste puţine ḑile eşit-aŭ Laski jalnicŭ, ḑicêndŭ că aŭ muritŭ Despot, şi de cheltuéla ce aŭ făcutŭ cu atâta somă de baniĭ pentru Despot rĕmâne păgubaşŭ. Făcut-aŭ sĕcriŭ de mortŭ, şi aŭ 'pusŭ o pétră mare; şi'lŭ duce cu preoţĭ la biserică de'lŭ prohodescŭ, şi'lŭ ingropară; şi dupĕ aceste s'aŭ pornitŭ Despot cu oştĭ, cu Laski Lévul, cu tunurĭ, pren ţéra Unguréscă; şi apropiindu-se de munţiĭ ţereĭ Leşescĭ in prejma Liovuluĭ, avea Leşĭ păḑitorĭ la căile

www.dacoromanica.ro

acelorŭ munţi. Ce, n'aŭ pututŭ opri pe óstea luĭ Despoţ. Şi viindŭ la marginea ţĕreĭ Moldoveĭ, oblicise Alecsandru Vodă de apropierea oştilorŭ cu Despot; ce, nu credea, viindu'ĭ veste maĭ nainte că aŭ muritŭ Despot, avêndŭ iscóde ómeniĭ seĭ de aŭ vĕdutŭ ingroparea aceluĭ secriŭ. Éră apoĭ 'ĭ-aŭ căutatŭ a credere den prieteniĭ seĭ Leşi, că aŭ invinsŭ Despot, şi vine cu Laski asupra luĭ, cu oştile Ungurescĭ cu Anton Sĕcuĭul. Sirguit-aŭ şi Alecsandru Vodă de şi'aŭ strinsŭ oştile séle, ca la 25,000, făcêndu-le căutare la Sucévă. Ce maĭ mulţĭ eraŭ ţeranĭ iu óstea luĭ de cătŭ slujitorĭ. Eşit-aŭ Alecsandru Vodă improtiva luĭ Despot; scia, insĕ, Alecsandru Vodă că şi Nemţĭ suntŭ in óstea luĭ Despot.

Tocmit-aŭ la trecĕtóre Alecsandru Vodă oştile séle cu tunurĭ, sĕ nu lase a trecere óstea luĭ Despot. Éră Despot, âmblândŭ călare pre ţermure, vĕdu tótă óstea luĭ Alecsandru Vodă, şi se spăimântă că nu'lŭ va putea infrânge. Ce, socotiră sĕ se intórne şi sĕ fugă, perdêndŭ nădejdea de isbândă. Éră oblicindŭ Anton Sĕcuĭul de spaĭma luĭ Despot, 'l-aŭ imbărbătatŭ şi aŭ cercatŭ de aflare altŭ vadŭ, şi trecu óstea luĭ Despot cu Laski şi cu Despot.

Éră Alecsandru Vodă, vĕdêndŭ trecerea luĭ Despot, den sfatuluĭ Moţoc Vornicul, ce era pre atuncea purtătorŭ de oştile luĭ Alecsandru Vodă, aŭ intorsŭ tunurile cu mare nevoe de unde eraŭ tocmite şi le pogori maĭ gios. Éră Anton Sĕcuĭul cu aĭ seĭ trecêndŭ de sirgŭ dederă năvală, şi apucară şi podul şi tunurile luĭ Alecsandru Vodă; éră dupĕ aceea aŭ trecutŭ toţĭ, tocmindŭ tótă óstea Anton. Indată dederă in dobe şi in trâmbiţe semnŭ de rĕsboiŭ, şi năvăliră asupra oştiĭ luĭ Alecsandru Vodă. Ţicŭ, sĕ fie avutŭ Alecsandru Vodă in óstea sa şi 2000 de Enicerĭ, şi alţĭ Turcĭ de călărime. Ce, n'aŭ ţinutŭ multă vreme resboĭul, că oşteniĭ luĭ Alecsandru Vodă se amestecase, călărimea cu, pedestrimea Turcéscă, şi purcéseră in risipă. Gonitu-i-aŭ cât-va locŭ Anton şi Burgundinul cu Raĭtieriĭ Franţozĭ, de 'ĭ-aŭ agĭunsŭ şi 'ĭ-aŭ tăĭatŭ. Picat-aŭ mulţĭ den oşteniĭ luĭ Alecsandru Vodă. Fost-aŭ impărţită o sémă de óste pre care o purta Moţoc şi Bogdan; acestia aŭ ţinutŭ câtă-va vreme rĕsboĭul cu Laski şi cu Despot. Ce, nemerindŭ Anton Sĕcuĭul cu aĭ sĕĭ, şi dându rĕsboiŭ, indată aŭ purcesŭ in risipă Alecsandru Vodă cu Moţoc şi cu Bogdan; remas-aŭ multe stéguri de a luĭ Alecsandru Vodă, şi tunurile tóte, pre mâna luĭ Despot.

Scrie Istvanfie istoricul, sĕ fie căduţŭ intr'acelŭ rĕsboiŭ trupurĭ 3000, de oşteniĭ luĭ Alecsandru Vodă, şi Enicerĭĭ maĭ toţĭ periţĭ şi robiţĭ; mulţĭ aŭ căduţŭ robĭ pre mâna luĭ Despot; ce, pre toţĭ 'ĭ-aŭ sloboditŭ, cu sfatul luĭ Laski şi a luĭ Anton, pentru sĕ tragă cu blândeţĕ inimile a tuturorŭ locuitorilorŭ ţereĭ spre Despotŭ. La acestŭ rĕsboiŭ, tare şi vitezesce aŭ stătutŭ Alecsandru Vodă singurŭ; că pre unŭ Ungurŭ ce făcea resboiŭ singurŭ cu dênsul, 'l-aŭ oboritŭ cu sulita de pre calŭ. Aşa îlŭ laudă istoria strĕină, că multă vreme singurŭ Alecsandru Vodă cu puţinĭ, părăsitŭ de toţĭ, aŭ ţinutŭ resboĭul. Éră dupĕ ce aŭ purcesŭ in risipă şi Alecsandru Vodă, cu cine eraŭ pre-lângă sine rĕmaşĭ, aŭ căduţŭ ca la 2000 den oşteniĭ luĭ, împiedecaţĭ intre nisce garduri şi şanţurĭ, ce eraŭ îngrădiţĭ nisce pometĭ, unde se strinseserĕ ţĕrănimea; unĭĭ den fugariĭ oşteni a luĭ Alecsandru Vodă s'aŭ fostŭ suitŭ pen copacĭ, lăsându'şĭ caiĭ, şi pre aceĭa 'ĭ ucideaŭ den sineţe. Acestŭ resboiŭ a luĭ Alecsandru Vodă cu Despot, la ce locŭ aŭ fostŭ, cronicariĭ strĕinĭ nu scriŭ; éră rĕposatul Grigorie Ureche, ce aŭ fostŭ

www.dacoromanica.ro

Vel Vornicŭ, scrie că aŭ fostŭ la Verbia; însĕ, pre-scurtŭ scrie; ĕră noĭ, den cronice streine amŭ aflatŭ maĭ pre-largŭ, şi scriemŭ maĭ pre-largŭ.

Alecsandru Vodă, dupĕ ce aŭ perdutŭ resboĭul cu Despot, luându'şĭ de-grabă Dómna şi averea tótă, că maĭ nainte trimisĕse la Sucévă de 'şĭ-aŭ luatŭ totŭ ce aŭ avutŭ, şi aŭ trimisŭ spre Dunăre, şi elŭ den Iaşĭ s'aŭ pornitŭ spre Huşĭ. Acolo se grijĭa sĕ strîngă ţéra şi sĕ ĭa agĭutorŭ de la Turcĭ, sĕ se întórcă asupra luĭ Despotŭ; ce nimica n'aŭ folositŭ.

Lauda acestuĭ resboiŭ o scriŭ şi o daŭ istoriciĭ strĕinĭ luĭ Anton Sĕcuĭul, carele, nepărăsitŭ şi fĕră pregetŭ îmbărbătându pre aĭ seĭ, aŭ luatŭ întêiŭ biruinţa.

Resboĭul acesta s'aŭ têmplatŭ in ḑioa Sfântuluĭ Martin, ce'lŭ serbézĕ Papistaşiĭ, care sfântŭ este in 11 ḑile in luna luĭ Noemvrie, dupĕ calendarul lorŭ, ĕră la noĭ vine in 31 ḑile a luĭ Octomvrie.

Dupĕ isbândă, Despot cu Laski Lévul şi cu Anton, cu tótă óstea, aŭ mersŭ la Sucévă, şi aŭ pusŭ de aŭ zugrăvitŭ pe păreţĭ, la uliţa ce se chĭema uliţa Tătăréscă, resboĭul luĭ Despot cu Alecsandru Vodă, chipurile căpĭtanilorŭ, osĕbĭ de a Domnilorŭ, cu mare meşterşugŭ scrise, chipurile Hatmanilorŭ, şi anume. Care zugrăvitură şi scrisóre cu vreme pre-urmă aŭ căḑutŭ şi s'aŭ stersŭ; precum şi o biserică in Hârlăŭ, ce aŭ fostŭ zidită de Despot Vodă, in pomana tătâne-seŭ, de şese stânjinĭ in părepĭ de înaltă, care stă astăḑĭ risipită, şi nime nu scrie de acea biserică, nice este pomenire de dênsa, Păpistăşéscă, făcută de Despot Vodă.

N'aŭ zăbăvitŭ Despot, ce aŭ trimisŭ in gónă dupĕ Alecsandru Vodă; ce nu 'l-aŭ pututŭ agĭunge, nice altă nimica de a luĭ n'aŭ pututŭ lua, fĕră numaĭ unŭ carŭ cu covóre, cu păretare, îmbrăcăminte de case, ĭar próste.

Ĕră Alecsandru Vodă, stringêndŭ remăşiţă den oşteniĭ seĭ, ce scăpaseră, călărime Turcĭ, şi maĭ veniseră şi alţĭ Turcĭ ca la 5000, între carĭĭ avea şi órecâţĭ Enicerĭ, cu aceĭa aŭ venitŭ Alecsandru Vodă până in Prutŭ; şi acolo, dreptŭ Huşĭ, aŭ făcutŭ podŭ peste apa Prutuluĭ, şi acolo aştepta agĭutorŭ pre Mircea Vodă, Domnul Muntenescŭ. Ĕră înţĕlegêndŭ Despot că s'aŭ oştitŭ Alecsandru Vodă, strins'aŭ ţéra şi oştile ţereĭ la sine, ca 25,000 oşteni cu ţerani, la Sucévă, şi luându tunurĭ 32 Despot Vodă, aŭ purcesŭ den Sucévă se mérgă asupra luĭ Alecsandru Vodă. Inţĕlegêndŭ Alecsandru Vodă de apropierea luĭ Despot Vodă asupra luĭ, aŭ poroncitŭ de aŭ stricatŭ podul la Prutŭ ce'lŭ făcusĕ. Era unŭ satŭ despre partea luĭ Despot cu puţinele case, unde, socotindŭ Anton Sĕcuĭul locŭ bunŭ de supus tunurile, aŭ trasŭ tunurile şi le-aŭ supus pentre case; ĕră pre sineţaşiĭ Ungurĭ şi Nemţĭ pentre desime, şi pentre copacĭ, şi pe malul Prutuluĭ, unde era maĭ ponoritŭ malul, aŭ supusŭ sĕ facă meşterşugŭ viclénŭ; şi aŭ poroncitŭ sĕ nu dea de nsineţe peste poronca luĭ. Staŭ oşteniĭ luĭ Alecsandru Vodă cu Moţocŭ şi cu Turcĭ amestecaţĭ, ca 12,000, pre o ripă a Prutuluĭ; carĭĭ, dacă vĕḑură că se apropie óstea luĭ Despot, şi aŭ poftitŭ Moţocŭ de aŭ vorovitŭ cu Anton Sĕcuĭul, amêndoĭ puindŭ parola. Ce vorŭ fi vorovitŭ in scurtă voróvă, nu scriŭ istoriciĭ, fĕră câtŭ că aŭ vorovitŭ amêndoĭ. Nu s'aŭ pututŭ vedea de óstea luĭ Alecsandru Vodă, óstea cea supusă a luĭ Despot, pentru desimea călărimeĭ luĭ Despot Vodă. Turciĭ aşijderea, fiindŭ

www.dacoromanica.ro

fără grijĕ pentru apa Prutuluĭ, care era pentre dênşiĭ, nice socotĭaŭ a fire vreunŭ vicleşugŭ, ce alergaŭ bulucurĭ sĕ vadă taběra luĭ Ungurul. Atunce poroncĭ de sirgŭ Anton de sloboḑiră tunurile in óstea luĭ Alessandru Vodă, şi poronci de eşiră seneţaşiĭ de unde eraŭ supuşĭ. Puţinŭ resboiŭ ţinură oşteniĭ luĭ Alecsandru Vodă, că slobŏḑindŭ focŭ tare Unguriĭ, picară de pripă caiĭ lorŭ, şi uniĭ morţĭ căḑuţĭ, alţiĭ răniţĭ, aŭ datŭ dosŭ la taběra lorŭ.

Ĕră luândŭ veste de venirea Mirciĭ Vodă şi de Tătarĭ într'agĭutorŭ luĭ Alecsandru Vodă, s'aŭ apucatŭ Anton Ungurul cu mare sirguĭală a face podul ce'lŭ stricase Alecsandru Vodă; adunândŭ multe coşurĭ, âmplêndu-le cu petre, le-aŭ aruncatŭ in Prutŭ, legându-le de grinḑĭ cu nuele de stejarŭ şi lozie, in locŭ de otgóne, peste care aŭ pusŭ lése împletite bine, aşternêndŭ paĭe şi plévă peste lése. Pus'aŭ tunurile in ţermurile Prutuluĭ de apăraŭ despre óstea luĭ Alecsandru Vodă podul, că făceaŭ năvală sĕ împedece sĕ nu pótă face podul.

Vĕḑêndŭ Alecsandru Vodă că s'aŭ isprăvitŭ podul peste Prutŭ şi agĭutorul i se întărḑie de la Mircea Vodă şi de la Tătarĭ, perdut-aŭ nădejdea de agĭutorŭ, şi de nópte s'aŭ rădicatŭ şi s'aŭ dusŭ spre Chilia şi spre Cetatea-Albă; şi trecêndŭ Dunărea s'aŭ dusŭ la Silistra, şi de acolo la Ţarigrad, cu tóte ale séle; ĕră oşteniĭ luĭ s'aŭ rĕşchiratŭ încotro aŭ pututŭ.

Despotŭ Vodă, vĕḑêndŭ că'ĭ sluji norocul şi acolo, cu vitezia luĭ Anton, s'aŭ întorsŭ cu mare bucurie la Iaşĭ; şi, pre obiceĭul Domnilorŭ, i-aŭ cetitŭ molitva de Domnie Grigorie Mitropolitul; şi apoĭ, mergêndŭ la Sucévă aŭ poroncitŭ de aŭ strigatŭ sĕ părăséscă toţĭ armele de apĕratŭ, şi sĕ mérgă cineşĭ pre acasă.

Dupĕ ce sosi la Sucévă, eşitu-i-aŭ întru întêmpinare Mitropolitul ţereĭ cu Episcopiĭ şi cu totŭ norodul, de'lŭ petrecură până in cetate. Avêndŭ grijĕ de Alecsandru Vodă, sciindu'lŭ şi cu avere eşitŭ den ţéră, aŭ opritŭ tóta óstea strĕină pre-lângă sine, şi se arăta blândŭ tuturorŭ şi cu cuvinte dulcĭ; pre boĭerĭ îmblânḑía şi'ĭ întăría cu nădejde de bine ca vorŭ avea în Domnia luĭ. Poroncit-aŭ şi acésta, că cine nu va asculta şi nu se va supune poroncilorŭ luĭ, se va certa cu mórte. Grăĭaŭ toţĭ de rĕŭ de Alecsandru Vodă, şi'lŭ făceaŭ tiranŭ; ĕră luĭ Despotŭ norocire in mulţĭ anĭ strigaŭ.

Ales-aŭ Despot Vodă patru boĭerĭ de credinţă, pre carĭĭ aŭ lăsatŭ tótă cârma ţĕreĭ, pre Stroicĭ Vel Logofĕtŭ, pre Barnov Hatmanul, pre Moţocŭ Vel Vornicŭ şi Grigorie Leveles, de némul luĭ de la Beciŭ, ce era în mare cinste la Despot Vodă.

Ĕră Mircea Vodă, fiindŭ purcesŭ cu óste sĕ vie întru agĭutorŭ luĭ Alecsandru Vodă, cu Tătariĭ, dacă aŭ înţĕlesŭ de fuga luĭ Alecsandru Vodă, s'aŭ întorsŭ ĭar la scaunul seŭ.

Despot Vodă, măcar că luă isbândă şi s'aŭ aşeḑatŭ bine în Domnie, déră ţéra era deşértă şi stórsă de Alecsandru Vodă; şi fiindŭ multă trebuinţă la începutul Domnieĭ luĭ, fiindŭ în mare lipsă de banĭ, şi cheltuelele den ḑi in ḑi adăogêndu-se, nice s'aŭ găsitŭ câtŭ-de-puţinŭ în urma luĭ Alecsandru Vodă, că luase totŭ cu sine Alecsandru Vodă, şi nice lefile slujitorilorŭ nu avea de unde plăti; sĕ'ĭ slobóḑă, nu cuteza; că totŭ avea grijĕ de Alecsandru Vodă. Ĕră apoĭ aŭ sloboḑitŭ tótă óstea la ĭernaticŭ, însĕ, cu puţina plată; că

www.dacoromanica.ro

de-o-dată socotisĕ sĕ li se dea de ŧotŭ capulŭ câte unŭ galbĕnŭ de aurŭ; şi acestĭ banĭ neputêndu-se maĭ de grabă strînge, aŭ poroncitŭ de aŭ luatŭ unŭ polecandru şi nisce sfeşnice de argintŭ, ce făcuse Alecsandru Vodă în Metropolie, şi le-aŭ stricatŭ de aŭ făcutŭ banĭ de plata oştiĭ. Decĭ, cu aceĭ banĭ făcuţĭ den argintul bisericeĭ, şi cu ce s'aŭ strînsŭ den ţéră, aŭ datŭ lefile slujitorilorŭ. Éră îndată aŭ întratŭ în ura ţereĭ Despot Vodă, vĕdêndŭ că strică odórele bisericilorŭ carele suntŭ de alţĭ Domnĭ închinate luĭ Dumneḑeŭ (sĕ privescĭ aicea rĕul némŭ alŭ Grecilorŭ, şi gîudecă toţĭ aşa. Pedepsitŭ pămêntul pre care punŭ picĭorul Greciĭ!) Şi aşa, după ce se aşeḑă Despot la Domnie, trimis'aŭ solŭ la Jigmond, Craĭul Ungurescŭ, sĕ'ĭ deă cetăţile Clujvarul şi Ciceul, care cetăţĭ eraŭ date încă de Mateĭaş Craiŭ Domnilorŭ den Moldova; că într'altŭ chipŭ, de nu le va da şi le va ţinea în peptul luĭ ascunse, le va scóte elŭ den peptul luĭ. De care solie măniindu-se Jigmond Craĭul, aŭ răspunsŭ soluluĭ, sĕ spuie luĭ Despot Vadă că Criteniĭ deapururea suntŭ mincĭunoşĭ.

Alecsandru Vodă, după ce aŭ mersŭ în Ţarigrad, făcut'aŭ jalobă la Impĕrăţia luĭ Sultan Suleĭman pentru mare strîmbătate ce 'i-aŭ făcutŭ Despot. Éră Impĕratul, dacă aŭ înţĕlesŭ, aŭ poroncitŭ Viziruluĭ sĕ ducă cu agĭutorul seŭ pre Alecsandru Vodă la domnia ţereĭ. Trimis'aŭ şi la Craĭul Leşescŭ cu banatŭ, pentru ce aŭ lăsatŭ prĕn ţéra luĭ a se facere atâte amestecăturĭ ţereĭ cu Despot.

Éră când se gătéză Alecsandru Vodă sĕ vie cu Domnia ĭar în ţéră, ĭată sosescŭ boĭerĭ, trimişĭ de Despot Vodă la Impĕrăţie cu poclóne, adăogându birul ḑece miĭ galbenĭ de aurŭ. Şi tocmindu'şĭ lucrurile Despot Vodă despre Impĕrăţie, trimisu-i-aŭ stégŭ şi sabie scumpă, pren Agă Impĕrătescŭ, de Domnie nóă.

Aşeḑêndu'şĭ Despot Vodă lucrurile domnieĭ şi despre Impĕrăţia Turculuĭ, începu a facere marĭ rĕutăţĭ şi tirănii. Éră Anton Sĕcuĭul, dăruitŭ bine de Despotŭ Vodă, cu aurŭ, cu argintŭ, şi cu haĭne scumpe, cu sobolĭ şi sabiĭ ferecate, şi paloşe la caĭ, cu şele ferecate, s'aŭ întorsŭ la casa sa, lăsându în locul seŭ lîngă Despot Vodă pre Petru Devan, ce era lăsatŭ de paḑa cetăţeĭ Suceveĭ. Aşijderea luĭ Albert Laski 'i-aŭ datŭ galbenĭ ḑece miĭ, lăgăduindu'ĭ Despotŭ Vodă că'ĭ va da şi alţĭ banĭ ce'ĭ maĭ rĕmăsĕse datorŭ; şi 'i-aŭ datŭ şi cetatea Hotinuluĭ, la care Ispravnicŭ aŭ pusŭ Laski pre Ión Peasovski, omŭ alŭ seŭ, Lév, Şlĕhticĭŭ. Éră pe-urmă la marĭ vrăjmăşiĭ şi vrajbe aŭ venitŭ Despot cu Laski, precum vomŭ arĕta la rôndul seŭ.

După ce s'aŭ dusŭ Anton şi Laski pre la a le séle, s'aŭ dusŭ şi Ión Petru Rusell, măcăr că'lŭ oprĭa Despotŭ Vodă sĕ maĭ şeḑă; ce, fiindŭ legatŭ în slujbele luĭ Ferdinand, Impĕratuluĭ Nemţescŭ, s'aŭ dusŭ şi elŭ in ţéra Unguréscă, dăruitŭ bine de Despot Vodă. Spunŭ, sĕ'lŭ fie petrecutŭ unŭ conacŭ singurŭ Despot Vodă. Trimis'aŭ Despot Vodă solŭ la Impĕratul Nemţescŭ, mulţămindu'ĭ pentru de-bine-facerea luĭ, făcêndu'ĭ scire că şi despre Impĕrăţia Turculuĭ 'şĭ-aŭ aşeḑatŭ Domnia; aşijderea şi la Craĭul Leşescŭ aŭ trimisŭ solŭ Despot Vodă.

Éră după aceste tóte, cum s'aŭ pomenitŭ maĭ sus, pre vremea coronaţieĭ

www.dacoromanica.ro

luĭ Macsimilian, ce 'l-aŭ coronitŭ Craĭŭ Ungurescŭ, la Pojon, în anul de la zidirea lumeĭ 7072, éră de la Hristosŭ 1564, schimbatŭ acum Despoť Vodă; den blândŭ, cumplitŭ; den milostivŭ, apucătorŭ şi lacomŭ, puindŭ pre ţéră marĭ nevoĭ; desbrăca şi bisericile, casele luĭ Dumneḑeŭ, luândŭ arginturile de făcea banĭ. Preste nădejdea ţereĭ despre Despot Vodă, neputêndŭ suferi (cu anevoïe se sufere rĕul şi necazurile de obşte) boïerĭĭ şi cu Tomşa, ce era Hatman pe tótă óstea ţĕreĭ, cu toţiĭ s'aŭ gĭuratŭ sĕ fie la unŭ cuvêntŭ sĕ scóţă pre Despot Vodă den Domnie, alegêndŭ pre Tomşa Hatmanul, care era cu inimă mare dentre toţĭ, sĕ fie începĕtorŭ acestuĭ lucru. Atuncea înţĕlese boïerĭĭ cum Dumitraşco Vişnoveţki, îndemnatŭ de Laski, era gata sĕ vie sĕ eïe Domnia luĭ Despot Vodă, că şi Laski se întorsese cu rĕŭ asupra luĭ Despot Vodă; s'aŭ sfătuitŭ boïerĭĭ sĕ trimiţă la Vişnoveţki sĕ'lŭ poftéscă Domnŭ ţereĭ. Simţindu-se Despot Vodă urîtŭ ţereĭ, avea grijĕ mare, ca unul închisŭ în cetatea Suceveĭ; aŭ răpeḑitŭ pre unŭ Valentin Ungurul la Ferdinand Chesarul şi la Macsimilian, Craĭul Ungurescŭ, in caĭ de olacŭ, poftindŭ agĭutorŭ de apĕrare împrotiva boïerilorŭ seĭ; şi aŭ învĕţatŭ Despot Vodă aceluĭ Valentin sĕ găséscă sĕ se vaḑă cu Zane şi cu Anton Sĕcuĭul, sĕ'ĭ poftésca de la Despot Vodă, sĕ strîngă oştĭ şi sĕ păḑéscă sĕ'ĭ vie într'agĭutorŭ, făgăduindŭ amêndororŭ, Despot Vodă, marĭ daruri ca şiântêiŭ, arătându-le că lesne vorŭ putea sta împrotiva unorŭ ómenĭ ce'sŭ nesciuţĭ întru meşterşugurile resbóïelorŭ.

Eră şi Ferdinand, Împĕratul Nemţescŭ, şi Macsimilian, Craĭul Ungurescŭ, socotiră a nu lăsare pre Despot Vodă în primejdie, cărora arĕta nemutată credinţa, şi slujbele séle, Despot Vodă. Decĭ, primiră amêndoĭ rugămintea luĭ Despot Vodă, sciindŭ că aŭ fostŭ şi maĭ 'nainte apĕrătorĭ Craiĭ Ungurescĭ ţereĭ Moldoveĭ. Eră şi Anton Sĕcuĭul, de care nu odată amŭ pomenitŭ, înţĕlegêndŭ den Valentin grijea şi strimtórea luĭ Despot Vodă, nu apăra despre sine agĭutorul, ce socotïa că va avea pedecă depărtarea căiĭ séle cu oştile, şi că'ĭ lipsïaŭ baniĭ, întru care staŭ mădulările oştilorŭ. Aşa, întârḑiindu-se lucrurile, aŭ sositŭ Despot la maĭ mare perire; în oştile Ardéluluĭ, carĭ se aflaŭ pururea gata, nu punea nice-o nădejde; căcĭ, pe Voĭvodul de Ardélu maĭ nainte şi cu scrisorile şi cu cuvintele de vătămare îlŭ stricase Anton Sĕcuĭul, pre diregătorĭul a Cincĭ-bisericĭ, anume pre Lupul Peţin, solul Chesaruluĭ Ferdinand; carele, trecêndŭ pren Ardélŭ la Ţarigrad, îlŭ prinsese, pentru ce 'l-aŭ fostŭ pârindŭ pre Anton Sĕcuĭul la Sultan Suleïman. Aşijderea între dênsul marĭ şi grele pricinĭ eraŭ de neprieteşugŭ; şi acele pricinĭântêiŭ aŭ fostŭ de aŭ părăsitŭ Laski pre Despot Vodă, de s'aŭ unitŭ Laski cu Vişnoveţki asupra luĭ Despot Vodă, aflându-se pre atuncea la Liov in ţéra Leşéscă.

S'aŭ fostŭ pornitŭ acum Despot Vodă cu óstea, sĕ eïe cetatea Hotinuluĭ de subt ascultarea luĭ Laski, care 'ĭ-aŭ fost'o datŭ maĭ nainte. precum s'aŭ pomenitŭ, că era Ispravnicŭ pusŭ de Laski Ión Peasovski. Vĕḑêndŭ, déră, Peasovski apropierea luĭ Despot Vodă, aŭ trimisŭ înainte'ĭ de 'ĭ-aŭ spusŭ că'ĭ va da cetatea Hotinuluĭ, numaĭ sĕ'lŭ lasĕ sĕ ésă elŭ cu alŭ seŭ slobodŭ den cetate. Făcutu-i-aŭ Despot Vodă pre voïe luĭ Peasovski, şi aŭ luatŭ cetatea ïar in séma luĭ,

www.dacoromanica.ro

Inţelegêndŭ şi acésta Laski, şi mai mare gătire aŭ făcutŭ cu Vişnoveţki, şi s'aŭ pogoritŭ cu oştĭ la Kameniţă in Podolia. Ce Despot Vodă n'aŭ cutezatŭ sĕ trécă Nistrul, pentru că avea óste puţină; ce s'aŭ întorsŭ spre Galaţi şi la Reni, şi de acolo ĭar la Sucévă. Măcar că se întorsese Despot Vodă, éră urîtŭ tuturorŭ pentru greutăţile ce făcea ţereĭ, fiindŭ lacomŭ; că, fără alte nevoĭ, mai scosese de casă câte unŭ galbănŭ de aurŭ. Se făcusĕ şi cumplitŭ, tiranŭ şi neîmblânditŭ; şi asupra celora ce se despărţiaŭ de muĭere şi luaŭ alta, că acelora marĭ şi cumplite muncĭ le făcea, ţicêndu-le căcĭ nu s'aŭ îndestulatŭ cu o femeiă. Şi acésta âncă aŭ adaosŭ la nevoĭa ţereĭ, că şi muĭerea aceea plătĭa a-treĭa parte de galben de aurŭ, şi atuncea da voĭe sĕ se desparţă de bărbatŭ. Şi acésta o făcea Despot cu sfatul unuĭ omŭ, anume Ion Liubcenie, ce 'lŭ adusese den ţéra Leşéscă şi 'lŭ făcuse Episcopŭ. Pre mulţĭ, tăindu-le capetele, poroncĭa de nu'ĭ îngropa multe ţile, sĕ fie la privirea altora. Îlŭ urise rĕŭ ţéra şi pentru credinţa pravoslavnică, că nu o ţinea Despot Vodă, că la biserică rarŭ, saŭ nice-odată nu mergea, ce cu alte slugĭ petrecea. Şi in Cotnarŭ fiindŭ Sasĭ mulţĭ pre atuncĭ, le-aŭ făcutŭ biserică şi scólă, şi aŭ adunatŭ vivliotiki. Pre-semne biserica cea stricată den Kotnar a Papistaşilorŭ elŭ o aŭ făcutŭ, dé nu va fi şi cea mare, ce stă şi până astăţĭ cu Sasĭ. Şi aduna dascalĭ de pren ţéra Nemţéscă, şi den ţéra Leşéscă, Papistaşĭ. De atuncea aŭ rĕmasŭ aicea in ţĕră la noĭ Ezoviţĭ, şi alţĭ popĭ de a bisericeĭ Apusuluĭ, Papistaşĭ. Şi den sfeşnicile de la Mitropolie, de argintŭ, făcute de Alecsandru Vodă Lăpuşnénul cu mare cheltuélă, s'aŭ făcutŭ banĭ, cum s'aŭ pomenitŭ mai sus. Acmu oblicise ţéra de némul luĭ Despot, că, cu amăgiturĭ, éră nu cu dreptŭ aŭ fostŭ agonisitŭ acestŭ nume împărătescŭ de Despot şi de Heracli, de némul împăraţilorŭ Ţarigraduluĭ făcêndu-se. Era trufaşŭ mare, şi multe socotindŭ de şine Despot; şi se simţia se apuce domnia ţereĭ Muntenescĭ de la Mircea Vodă, şi ţéra Ardéluluĭ, avêndŭ la aceste svetnicŭ pe unŭ Dumitraşk Bulgariŭ, ţicêndŭ că i s'aŭ pogorîtŭ den cerŭ douĕ cununĭ de aurŭ. Oblicise într'unŭ-rândŭ Despot Vodă că aŭ muritŭ Jigmond, Craĭul Ungurescŭ, şi se pornise cu oştĭ sĕ între in Ardélŭ sĕ apuce crăiea; şi, sosindŭ până la Trotuşŭ, 'i-aŭ venitŭ veste că s'aŭ însănătoşatŭ Jigmond Craĭul; şi s'aŭ întorsŭ îndată înapoĭ la scaonul seŭ.

Aflu şi acésta la Istvanfi istoricul: că, eşindŭ Despot Vodă, cum s'aŭ pomenitŭ, spre Hotin, âmblândŭ cu puţinĭ în câmpĭ, 'i-aŭ eşitŭ mulţime de ómenĭ, şi, încungĭurându'lŭ, strigaŭ sĕ le rădice acele grele dărĭ ce le aruncasĕ, de casă câte unŭ galbĕnŭ de aurŭ; éră Despot Vodă le rĕspundea că den sfatul luĭ Bărnov şi a luĭ Moţok şi a doĭ Vlădicĭ face acele greutăţĭ, de pune cu asupră; şi, de este cu voĭe, sĕ le dea pre aciea pre mânele lorŭ, sĕ'ĭ omóre, ţicêndŭ că totŭ acestĭ patru aŭ fostŭ pricina şi la Alecsandru Vodă de 'l-aŭ îndemnatŭ la tóte tirăniile; şi nu se vorŭ părăsi de rĕutăţile lorŭ acestĭ patru, de nu va grăbi Despot Vodă sĕ le facă sfîrşitŭ vieţeĭ lorŭ; şi abĭa cu multe cuvinte s'aŭ aşedatŭ acea mulţime de ţĕranĭ, adeverindu-se că le va face pe pohta lorŭ şi le va rădica acele nevoĭ. Acéstă vorbă şi rĕspunsŭ a luĭ Despot Vodă de aŭ vinuitŭ pre aceĭ boĭerĭ, aŭ fostŭ pre-urmă perirea luĭ Despot Vodă.

Întêiŭ Bărnov, înţelegêndŭ părerile şi poftele ţĕrănimeĭ, sciindŭ şi socotéla luĭ Despot Vodă, socotit-aŭ că mai bine este sĕ cerce orĭ ce va putea, decâtŭ sĕ

www.dacoromanica.ro

pătimescă. Sfătuindu-se cu alţiĭ, s'aŭ apucatŭ că va fi celŭ ântêiŭ pricinuitorŭ şi deşteptătorŭ acestuĭ lucru; şi ântêiŭ pre Ión Luscenie, ce'lŭ adusese den ţéra Leşéscă şi 'lŭ făcuse Episcopŭ, 'l-aŭ otrăvitŭ, că acela scia tóte sfaturile luĭ Despot Vodă, şi 'l-aŭ îngropatŭ afară den têrgŭ unde ţinŭ meĭdénul den-afară, pre acelŭ Luscenie; şi aşa s'aŭ apucatŭ de cele-alte cu mare tăcere şi taĭnă.

Ĕră Despot Vodă 'şĭ-aŭ luatŭ Dómnă den ţéra Leşéscă, fata luĭ Martin Zborovski, omŭ sciutŭ pre atuncea in ţéra Leşéscă, socotindŭ că cu legătura aceea va trage şi pre Laski ĭar in dragoste.

Ĕră ţéra, vĕdêndŭ pre Despot Vodă că 'şĭ-aŭ luatŭ şie Dómnă de altă lege, şi maĭ tare îlŭ urîră pre dânsul. La nunta sea, Despot Vodă acele cheltuele aŭ adunatŭ, câtŭ nu numaĭ de totŭ omul, de totŭ felŭ de bucate, ce şi paseri, vênatŭ, şi pesce, şi feluri de cheltuele la bucate, cu maĭ mare lipsă şi nevoĭe bĭeţilorŭ lŏcuitorĭ a ţereĭ; şi cu aceste 'şĭ-aŭ adaosŭ den ḑi in ḑi maĭ mare ură asupră'şĭ Despot Vodă.

Ântêiŭ se începu rocoşire asupra luĭ Despotŭ Vodă. Venisĕ ómenĭ de ţéră, şi spusĕră luĭ Despotŭ Vodă că aŭ întratŭ Tătariĭ de preste Nistru in ţéră, şi pradă şi ardŭ, şi cereaŭ ag̃iutorŭ împrotiva Tătarilorŭ. Ĕră Despotŭ Vodă, macar că'ĭ ḑiceaŭ mulţĭ, şi maĭ-ales Lupul Sasul, pre carele îlŭ adusĕse de făcea baniĭ, că era meşterŭ, sciindŭ bine limba Românéscă, sĕ se păḑéscă de vicleşugul boĭerilorŭ; ce, vĕḑêndŭ de la o vreme îmbunăturile boĭerilorŭ ce eraŭ g̃iuraţĭ într'unŭ cuvêntŭ asupra luĭ, carii îlŭ sfătuiaŭ sĕ trimiţă óste parte maĭ multă împrotiva Tătarilorŭ, s'aŭ înşelatŭ Despotŭ Vodă, şi aŭ trimisŭ într'ales oşteniĭ Ungurĭ 350, şi Sêrbĭ 50, totŭ călărime, cu câteva miĭ de Moldoveni, şi órecâţĭ Nemţĭ pestraşĭ şi povăţuitorĭ de tunurĭ. Tótă acéstă óste o aŭ datŭ in séma luĭ Ilie Toroman şi a luĭ Stefan Tomşa, cariĭ eraŭ la unŭ locŭ grăiţĭ cu alţĭ boĭerĭ asupra Domnuluĭ lorŭ, luĭ Despotŭ Vodă. Ĕră după ce trimisĕ óste cu Toroman şi cu Tomşa, ne-fiindŭ nicĭ-unŭ Tătarŭ, ce, linişte; nice-unŭ semnŭ de pradă, ce, tăcere; tóte staŭ in pace. Şi vĕḑêndŭ ciea ce eraŭ g̃iuraţĭ asupra luĭ Despotŭ Vodă, că Ungurii şi Sêrbiĭ cugetă a fi lucul într'altŭ chipŭ, aŭ răspunsŭ ceĭ-alţĭ că este meşterşugŭ de Tătarĭ făcutŭ; şi aŭ orânduitŭ Tomşa pre Ungurĭ şi cu ceĭ-alţĭ într'altă parte, vrêndŭ sĕ'ĭ împartă la unŭ satĭ aprópe de Nistru, şi le-aŭ poroncitŭ sĕ'şĭ grijéscă caiĭ şi pre sine la acelŭ satŭ. Ĕră pre Sêrbĭ i-aŭ orânduitŭ la altŭ satŭ, nu departe de ceĭ-alţĭ, sĕ găzduiască acolo. Ĕră nóptea puroncesce Tomşa şi Toroman de aŭ aprinsŭ o casă in satŭ, făcêndŭ semnŭ Moldovenilorŭ de aŭ abătutŭ cu toţiĭ cu sabiile góle in Ungurĭ şi in Nemţĭ. Perit-aŭ mulţĭ şi den Moldoveni; ĕră Ungurii şi Nenţiĭ, de totŭ, toţĭ; că rĕmâindŭ o cémă, se apăraŭ dentru-o grădină cu şanţŭ încungĭurată, cât-va césŭ, până ce aŭ poroncitŭ Tomşa cu Toroman de aŭ îndreptatŭ puscile asupra lorŭ; şi acolo până la unul s'aŭ topitŭ şi Nemţiĭ, cărora le poroncisĕ Tomşa sĕ slobóḑă focul in Ungurĭ şi in Sêrbĭ, şi eĭ, nevrêndŭ sĕ asculte poronca, sciindu-ĭ ţovarăşĭ, i-aŭ tăĭatŭ pre toţĭ; fără numaĭ unul, anume Hristofor, care aŭ îndreptatŭ tunurile asupra Ungurilorŭ, aŭ rĕmasŭ viŭ. Vĕḑêndŭ Sêrbiĭ acea perire, o sémă, dându in notŭ, aŭ trecutŭ preste Nistru şi aŭ scăpatŭ; ĕră câţĭ n'aŭ vrutŭ sĕ fugă aŭ peritŭ toţĭ de Moldoveni.

Intr'acea ḑi, după ce s'aŭ lucratŭ aceste, purces-aŭ Tomşa cu Toroman la

www.dacoromanica.ro

Sucévă asupra luĭ Despotŭ Vodă; însĕ, ântêiŭ aŭ mersŭ pre la cetățĭ și la târgurĭ, pre unde eraŭ păditorĭ ómenilor luĭ Despot Vodă; și ântêiŭ aŭ lovitŭ la cetatea Némțuluĭ, unde era păzitorŭ cetățeĭ Iakim Prudenție, Silezian, tovarĕșŭ in tóte norocirile luĭ Despot Vodă. Nu s'aŭ têmplatŭ atunce in cetate; ĕră păditoriĭ cetățeĭ, nesciindŭ a fire vicleșugŭ, aŭ lăsatŭ pre Tomșa in cetate; și puțini Nemțĭ ce eraŭ in cetate, pre toțĭ i-aŭ ucisŭ; și aŭ luatŭ cetatea in sêma luĭ. Ĕră Prudenție, nesciindŭ nimică, și avêndŭ durere de cetatea luată de Tomșa, s'aŭ dusŭ la Sucévă, cu vr'o patru-cinci tovarĕșĭ, dându năvală pren óstea ce era pregĭurŭ cetate, aŭ scăpatŭ întregŭ in cetate. Tomșa, dupĕ ce aŭ luatŭ cetatea Némțuluĭ, nezăbovindŭ s'aŭ dusŭ la Sucévă, și s'aŭ începutŭ maĭ tare a se stringere cetatea Suceveĭ. Ĕră Despotŭ Vodă, neputêndŭ sĕ ésă den cetate cu năvală, fățișŭ, s'aŭ apucatŭ de aŭ întăritŭ cetatea, sĕ se pótă apăra; și aŭ pusŭ de aŭ sloboditŭ unŭ tunŭ, ce era maĭ mare, dându veste sĕ se stringă toțĭ aĭ seĭ. Avea nădejde Despotŭ Vodă in Zborovski, socru-seŭ, de agĭutorŭ, că'lŭ va aședa cu Laski și'ĭ va veni agĭutorŭ; așijderea și la Anton Sĕcuĭul, și la Zanie nădĕjduĭa, și se va apăra den cetate pânâ'ĭ va veni agĭutorŭ de la acestiĭ ce s'aŭ dișŭ.

Avea cu sine in cetate Despot Vodă slujitorĭ de trébă 1256; maĭ mulțĭ eraŭ Ungurĭ; și pre călărime era Martin Farcaș, ĕră pre pedestrime era Petru Devan, ce era lăsatŭ de Anton, și pedestrime Ungurĭ 300 subt ascularea Tomeĭ Călabaneanul, Stefan Horvat. Ĕră cele-alte polcurĭ era de multe felĭurĭ: Vloșĭ, Nemțĭ, Grecĭ, Leșĭ și Turcĭ; eraŭ adunațĭ și puținteĭ Moldovenĭ.

Despot Vodă, rĕmâindŭ in mare strinsóre, se vĕdu fără-veste încungĭuratŭ de nenorocire și de aceĭ ce eraŭ odată subt mila luĭ, și se părea atunci priitorĭ luĭ; însĕ, eraŭ și meșterĭ a multe lucrurĭ, den carĭ eraŭ maĭ mulțĭ Vloșĭ, saŭ Italĭ, și Nemțĭ, i-aŭ fostŭ rădicatŭ cumplirea celorŭ ce eraŭ gĭurațĭ asupra luĭ Despot Vodă, atâta, câtŭ nice muĭerĭ nice copiĭ n'aŭ lăsatŭ viĭ. Intru-aceste amestecăturĭ, pre Georgie Leveles, născutŭ la Becĭŭ, care stringea haracĭul in părțile despre Dunăre, nesciindŭ nimică de rocoșiturĭ, 'l-aŭ prinsŭ și 'l-aŭ trimisŭ la cetctea Némțuluĭ la închisóre.

Stându încungĭurată cetatea Suceveĭ maĭ multŭ de cum se socotĭa, ĕră rocoșĭeniĭ boĭerĭ, maĭ ales Bărnov, Moțok și cu Stroĭcĭ, sfătuiră și aleseră capŭ dentre sine pre Tomșa, ce aŭ fostŭ Hatman.

B. Domnia luĭ Stefan Tomșa.

Dupĕ ce aŭ rădicatŭ Cap și Domn pre Tomșa, măcarŭ fără voĭa luĭ, începură maĭ tare a batere cetatea; și aŭ orânduitŭ Tomșa patru tunurĭ de băteaŭ in pórtă sĕ sfărâme pórta, sĕ dea năvală in lontru. Ce, fiindŭ nesciutorĭ Moldovenĭ Tomșiĭ, puțină stricăcĭune făceaŭ; că eșĭaŭ den cetate și daŭ năvală și'ĭ împingĭaŭ atâta, câtŭ de la o vreme âmblaŭ den cetate pre-ascuns afară la hrană de aduceaŭ in cetate. Și întru-una de dile, cu slobodenia luĭ Despot, sfătuindu-se cu polcovnicĭĭ den cetate, Pĕtru Devan aŭ datŭ năvală cu 400 de ómenĭ asupra acelora ce eraŭ orânduițĭ de Tomșa Vodă de băteaŭ

www.dacoromanica.ro

cetatea; şi aceĭa aŭ datŭ năvală, câtŭ apucasĕ de trăgeaŭ cu mânele aceste patru puscĭ in cetate. Făcut-aŭ den tótă taběra năvală mare sĕ nu lase tunurile sĕ le eĭe in cetate: ciea sĕ le eĭe, cestia sĕ nu le deĭe; stătu unŭ rĕsboĭŭ mare; ce, de la o vreme, aruncêndŭ den cetate cumbarale, şi dându focŭ Nemţiĭ, rĕmaseră biruiţĭ Moldoveniĭ Tomşiĭ, şi luară tunurile ceĭ den cetate. Perit-aŭ den Moldoveniĭ Tomşiĭ atuncea ca la 200, precum scrie Istvanfie, măcar că póte sĕ laude pre aĭ seĭ; şi acolo aŭ peritŭ şi Ilie Toroman, celŭ întêiŭ roçoşitorŭ asupra Domnieĭ luĭ Despot Vodă; 'şĭ-aŭ luatŭ indată plata. Ĕră den ómeniĭ luĭ Despot Vodă, şesĕ periţĭ de suliţĕ, şi pre atâţia răniţĭ. Stându lucrurile aşa, precum s'aŭ scrisŭ, ĕră Tomşa vĕdêndŭ móle lucrul de dobânditŭ cetatea cu aĭ seĭ, s'aŭ sfătuitŭ cu boĭerĭĭ de aŭ trimisŭ solŭ la Jigmond, Craĭul Ungurescŭ, cerşindŭ óste sĕĭ trimiţă într'agĭutorŭ asupra luĭ Despot, sciindu-lŭ neprietenŭ şi învrăjbitŭ luĭ Despot Vodă. Şi étă veni veste la Tomşa, cum Demitraşco Vişnoveţki, orĭ chĭematŭ den boĭerĭ, orĭ îndemnatŭ de Laski, aŭ sositŭ cu oştĭ la marginea ţereĭ, cu acela gândŭ, sĕ apuce Domnia, înţĕlegêndŭ netocmélă între Despot şi între Tomşa.

Părăsit-aŭ Tomşa Vodă cetatea şi s'aŭ mutatŭ cu taběra preste Siret; ĕră Vişnoveţki cu óstea sa s'aŭ pusŭ in locul unde stătuse Tomşa la cetate. Vĕdut-aŭ Despot Vodă in locul unuĭ nepriétenŭ pre altul sositŭ, şi de dênsul încugĭuratŭ, maĭ in mare grijĕ stătu Despot Vodă; aşeçêndŭ taběra lângă cetate Peasovski, omul luĭ Laski, de carele amŭ scrisŭ maĭ sus, că era lăsatŭ de Laski in cetatea Hotinuluĭ. Pre acelŭ Peasovski 'l-aŭ trimisŭ Vişnoveţki solŭ la Despot Vodă in cetate, cu aceste ponturĭ: de va da Despot Vodă 25,000 galbenĭ de aurŭ luĭ Vişnoveţki, atuncea, pentru cheltuéla ce aŭ făcutŭ cu óstea sa, şi de se va apuca de totŭ anul sĕĭ dea câte 12,000 galbinĭ de aurŭ, îlŭ va scóte den primejdie. Primitaŭ cu mare bucurie Despot Vodă aceste legăturĭ, şi aŭ mulţămitŭ luĭ Vişnoveţki; şi dăruitŭ bine Peasovcki, s'aŭ întorsŭ la taběra luĭ Vişnoveţki.

Ĕră într'aceeaşĭ çi venit-aŭ boĭerĭĭ ţereĭ la Vişnoveţki in taběră; carĭĭ de la tótă ţéra că'lŭ primescŭ Domnŭ i-aŭ arătatŭ, ducêndu'ĭ şi cărţĭ de la toţĭ boĭerĭĭ, şĭ de la ţéră, pentru maĭ mare şi întărită credinţă. Ĕră pre Tomşa Hatmanul 'l-aŭ făcutŭ cârmuitorŭ Domnieĭ, până se va alege altŭ Domnŭ, şĭ până se va sfĕrşi bătaea cetăţeĭ; lăudându pre Vişnoveţki pentru lucrurile luĭ sciute in lume, ce aŭ isprăvitŭ împrotiva Moscalilorŭ şi a Tătarilorŭ, fiindŭ de némŭ mare. Şi ca aceste cuvinte înşelătóre, arătându boĭerĭĭ Lévuluĭ Vişnoveţki, aşa, s'aŭ amăgitŭ Vişnoveţki de vĭclenia boĭerĭlorŭ de ţéră; şi trufindu-se Lévul cu adeverinţa Domnieĭ ţereĭ, de sirgŭ trimite cărţĭ in cetate la Despot Vodă, dându'ĭ scire de vrăjmăşie, şi cum nu primesce nice-unŭ aşeçĕmêntŭ cu dênsul (vede-veĭ nebuniea Lévuluĭ la ce aŭ venitŭ şi ce primesce). Eşisĕ den cetate o sémă de Ungurĭ pentru hrană, sciindŭ ce legăturĭ primisĕ Vişnoveţki cu Despot Vodă. Pre aceĭ aŭ poroncitŭ de i-aŭ ucisŭ; unĭĭ, închiçêndu-se între case in têrgŭ, trimis'aŭ sĕĭ ŭobândéscă; ce, aŭ eşitŭ den cetate o sémă de Ungurĭ de aŭ datŭ agĭutorŭ celorŭ închişĭ, cu mare mórte in Leşĭ.

Ĕră Vişnoveţki, nesocotindu-se a fire amăgitŭ de boĭerĭĭ ţereĭ, aŭ orânduitŭ 500 de Căzacĭ, cu Leşĭ amestecaţĭ, pe pofta boĭerilorŭ, sĕ trimiţĕ cu dênşiĭ sĕ aducă capul Tomşiĭ (Uĭtă-te la meşterşugŭ!) sĕ'lŭ închine luĭ. Ĕră dacă aŭ tre-

www.dacoromanica.ro

cutŭ aceĭ 500 de oşteni Siretul, fiindŭ óstea Tomşiĭ supusĕ, nesciindŭ Căzacii cu Leşiĭ de óste supusĕ, i-aŭ lovitŭ Moldoveniĭ cu Tomşa, şi pre toţi i-aŭ topitŭ, câtŭ n'aŭ rĕmasŭ nice-unul. Ĕră Vişnoveţki, nesciindŭ de perirea ómenilorŭ seĭ, socotindu-şe acmu Domnŭ ţereĭ, eşisĕ in carĕtă, că era şi cam bolnavŭ, cu puţini ómeni în tĕmpinarea ómenilorŭ seĭ. Şi oblicindŭ de perirea ómenilorŭ seĭ, atuncea se vĕdu amăgitŭ şi viclenitŭ de Tomşa şi de boĭerĭ. Nu s'aŭ spĕriatŭ de-o-dată Lévul; ce, aŭ încungĭuratŭ taběra cu care; ĕră cu călărimea aŭ eşitŭ la rĕsboiŭ, care s'aŭ tĕmplatŭ la podŭ la Vercicani; şi fiindŭ bolnavŭ Vişnoveţki, aŭ datŭ tocméla oştiĭ in séma luĭ Peasovski. Datu-şĭ-aŭ rĕsboiŭ Moldoveniĭ Tomşiĭ cu Leşiĭ luĭ Vişnoveţki; şi de-o-dată înfrânseră Leşiĭ pre Moldoveni; ĕră pre-urmă, Tomşa, de altă parte lovindŭ pre Leşi, i-aŭ înfrîntŭ, şi aŭ prinsŭ viŭ pre Vişnoveţki şi pre Peasovski; şi îndată pre aceĭ doĭ i-aŭ şi trimisŭ la Ţarigrad la Impĕrăţie. Prinsórea luĭ Vişnoveţki aşa s'aŭ tĕmplatŭ: Fiindŭ bolnavŭ Vişnoveţki, precum s'aŭ pomenitŭ, neputêndŭ fugi mai departe, aŭ intratŭ într'o căpiţă de fânŭ la unŭ satŭ lângă Botoşeni; şi mergêndŭ unŭ preotŭ la fânŭ sĕ încarce (Cu greŭ şi anevoie se trece primejdia omuluĭ ce'ĭ sĕ petrécă; nice-cum nu se póte trece) fânŭ in carŭ, aflat-aŭ pre Vişnoveţki ascunsŭ in căpiţă, şi 'l-aŭ legatŭ bine, şi 'l-aŭ dusŭ in Botoşeni de 'l-aŭ închinatŭ Tomşii; şi decĭ, cum s'aŭ pomenitŭ, i-aŭ trimisŭ la Impĕrăţie.

Ducêndŭ ómeniĭ Tomşiĭ pre Vişnoveţki la Impĕrăţie şi pre Peasovski, s'aŭ tĕmpinatŭ cu ómeniĭ luĭ Alecsandru Vodă ce veniaŭ cu cărţi in ţĕră la boĭerĭ, că era Domnia dată ĭar luĭ Alecsandru Vodă Lăpuşnénul. Dacă tĕmpinară ómeniĭ luĭ Alecsandru Vodă pe ómeniĭ Tomşeĭ, ducêndŭ pre Vişnoveţki in calea Ţarigraduluĭ, luară pre Vişnoveţki şi pre Peasovski de la ómeniĭ Tomşiĭ, şi'ĭ trimiseră eĭ in Ţarigrad la Alecsandru Vodă de i-aŭ închinatŭ elŭ la Impĕrăţie, zicêndŭ că ţéra îlŭ poftesce pre dênsul sĕ le fie Domnŭ, şi in nădejdea luĭ aŭ făcutŭ slujbă Impĕrăţieĭ.

Ĕră pre Vişnoveţki şi pre Peasovski aŭ poroncitŭ Impĕratul de i-aŭ pusŭ de viĭ in cărlige, despre Galata, şi in cărlige aŭ trăitŭ viĭ până a treĭa-ḑi, cu multe sudălmi şi ocări spre Mehmet; şi Turciĭ ca într'o próşcă săgetaŭ in trênşiĭ de'ĭ âmplură de săgeţi; şi aşa s'aŭ sfîrşitŭ Vişnoveţki şi Peasovski.

Des ot Vodă are fi pututŭ eşi den cetatea Suceveĭ sĕ se fie dusŭ încotro are fi vrutŭ, până a se gălcevire Tomşa cu Vişnoveţki, precum îlŭ sfătuiaŭ mulţi de aĭ luĭ. Ce, den sfatul luĭ Dionisie Aval Doftorul, aŭ remasŭ in cetate, zicêndu'ĭ sĕ nu bage in sémă pre Moldoveni. Ĕră den Ardél se pornisĕ 1000 de călăreţi şi pre atâţia pedestraşi, de la Craĭul Ión Jigmond, şi aŭ venitŭ într'agĭutoru Tomşiĭ; şi ĭar aŭ mersŭ Tomşa de aŭ încungĭuratŭ cetatea Suceveĭ, unde era Despot închisŭ, şi aŭ apropiatŭ puşcile de bătea cetatea. Ĕră Despot, măcar că scia că aŭ venitŭ Unguri agĭutorŭ Tomşiĭ, totŭ nu perdea nădejdea; şi se plinise triĭ luni de-când era închisŭ in cetate, şi sosiţi in mastrinsóre şi lipsă de zahara.

Eşit-aŭ den cetate de aŭ datŭ năvală óstea, pedestrime, asupra Ungurilorŭ şi a Moldovenilorŭ. Stătu unŭ resboiŭ mare cu multă vĕrsare de sânge in âmbe părţile.

www.dacoromanica.ro

Perit-aŭ la acelŭ resboĭŭ Bărnov, den suliță, și Grigorie Vinție, omŭ blăstematŭ, den capetele luĭ Despot Vodă, care de-multe-orĭ sfătuĭa pre Despot Vodă sĕ omóre pre ceĭ viclenĭ aĭ seĭ; ḑicea in șagă. Ĕră dupĕ ce se apropiară Unguriĭ ceĭ den-afară subt cetățe in metereze, începură a vorovire cu ceĭ din lăuntru pe-taĭnă, făgăduindu-le de la Radislav Radac, maĭ marele lorŭ, lefe bune, și slobozenie in țéra lorŭ. Incepusĕ ceĭ din cetate a se plecare spre alte lucrurĭ noue sĕ facă. Vĕḑut-aŭ și pre óre-care den cetate grăindŭ de pre zidŭ cu alțiĭ de a Tomșiĭ, pre care întrebându'lŭ Despotŭ Vodă sĕ'ĭ spuie ce aŭ vorovitŭ, și elŭ nevrendŭ sĕ spuie deplin, 'l-aŭ omorîtŭ. Atuncea mare gâlcévă și strigare se audĭa in cetate: că Despotŭ Vodă, prepuindu'șĭ pe Petru Devan Polcovnicuĭ de vicleșugŭ, vrea sĕ'lŭ omóre, care maĭ nainte era de mare credință la Despotŭ Vodă. Ĕră slujitoriĭ, vĕḑendŭ năpastea ce se face Polcovniculuĭ seŭ, mare zarvă feceră, și se sfătuĭaŭ sĕ omóre pre Despotŭ Vodă. Apoĭ socotiră sĕ nu 'șĭ facă nume rĕŭ și ucigașĭ de Domnŭ; și trimiseră sĕ le giure Tomșa Vodă sĕ fie slobozĭ, și eĭ sĕ deschidă cetatea.

Intĕlegendŭ Despot sfatul lorŭ, pus-aŭ de aŭ omorîtŭ intr'o casă pre Petru Devan; dupĕ a căruĭa perire apoĭ fățișŭ strigaŭ că eĭ vorŭ închina cetatea. Ĕră Farcaș, ce era maĭ mare pre călărime, și căpitaniĭ cariĭ nu eraŭ âncă la acele gâlcevĭ, staŭ între slujitorĭ sĕ'ĭ potóle, pre unĭi cu rĕŭ pre alțiĭ cu rugăminte, și ales pre pedestrime cariĭ eraŭ maĭ mulțĭ decâtŭ ceĭ-lalțĭ, ce gâlcevĭaŭ maĭ tare; ce nimică nu folosiră. Inceput-aŭ Despot Vodă a se rugare cu multă rugăminte a lorŭ seĭ, sĕ nu'lŭ lase, ḑicendŭ că este aprópe și agiutorul ce le vine de la Leșĭ; că le făcea cuventŭ in cetate că s'aŭ impăcatŭ Laĭki cu Zborovski, socrul luĭ Despot Vodă, și vine cu 4000 de Leșĭ. Ce nimică n'aŭ folositŭ rugăminteа luĭ Despot Vodă; că pedestrimea începură a destupare incuetorile porțiĭ ce eraŭ astupate cu pămêntŭ și cu pétră; era și o bute mare plină de petre; răsturnându-le, aŭ căḑutŭ preste Martinengu și 'l-aŭ omorîtŭ. Acelŭ Martinengu era den țéra Unguréscă, dentr'unŭ târgușorŭ ce se chiamă Sfântul Gotard.

Vĕḑendu'șĭ Despot Vodă sosită perirea, o cunună scumpŭ de aurŭ ce avea, neavêndŭ cu altă cu ce mulțămi a o sémă de Nemțĭ și Unguri ce'ĭ slujise cu direptate, le-aŭ inpărțitŭ acea cunună; și imbrăcându-se, incălecă pre calŭ cu podóbe scumpe, și cu alaĭu, dupĕ orânduéla Domnéscă, aŭ eșitŭ den cetate la Arenĭ, unde era țéra adunată.

Venitu-i-aŭ inainte poroncă de la Tomșa Vodă, de aŭ descălecatŭ Despot de pre calŭ, și aŭ mersŭ pe-gîosŭ la Tomșa unde era; și stândŭ Despot inaintea Tomșiĭ, și in vederea tuturorŭ, 'l-aŭ mustratŭ Tomșa cu multe cuvinte, aducêndu'ĭ aminte de multe lucrurĭ fără-cale și fără-de-lege ce făcea; că nu numaĭ țéra aŭ pătimitŭ, ce și de lege 'șĭ-aŭ risŭ, și bisericile aŭ desbrăcatŭ și le-aŭ prădatŭ; și dupĕ mustrare 'l-aŭ lovitŭ cu buzduganul de multe ori pânĕ aŭ căḑutŭ la pămêntŭ, și i-aŭ tăĭatŭ unŭ Tătarŭ capul, măcar că și din glóțele ce staŭ acolo se repeḑiaŭ de'lŭ lovĭaŭ. Acolo aŭ omoritŭ și pre Ioachim Prudenție. Și despoindu'ĭ pelea de pre țapŭ o aŭ ămplutŭ de paĭe, și o aŭ trimisŭ in Țarigrad la Impĕrăție. De vrêstă era Despot ca de 40 de anĭ, și aŭ domnitŭ aprópe de treĭ anĭ.

www.dacoromanica.ro

Atunceşĭ, dacă aŭ peritŭ Despot Vodă la Sucévă, aŭ sositŭ şi Albreht Laski, Voevoda Sirĕţuluĭ, cu 14,000 de óste, la Siretŭ, ce venĭa intr'ağĭutorŭ luĭ Despoţ Vodă. Inţĕlegêndŭ Tomşa de venirea luĭ Laski, aŭ trimis pre unŭ căpitanŭ de Nemţĭ ce aŭ fostŭ la Despot Vodă, tăindu'ĭ nasul şi urechile, sĕ mérgă sĕ spuĭe luĭ Laski că aŭ peritŭ Despot Vodă; ĕră de va vrea Laski sĕ paţă şi elŭ cum aŭ păţitŭ Vişnoveţki, sĕ vie cum aŭ purcesŭ. Şi mergêndŭ Némţul acela aŭ spusŭ luĭ Laski; şi sfătuindu-se Laski cu aĭ seĭ, ce toţĭ 'ĭ-aŭ ḑisŭ: de vreme ce aŭ peritŭ Despot Vodă, pentru care mergŭ, perit-aŭ şi cheltuĭala luĭ Laski. Şi l'aŭ intorsŭ inapoĭ Laski cu óstea sea; şi gonindu'ĭ Tomşa cu 12,000 de óste până maĭ susŭ de Sniatin, şi nimica nu le-aŭ pututŭ strica Leşilorŭ; şi intorcêndu-se Tomşa, aŭ aprinsŭ Sniatinul, la intorsŭ.

Intru-acele zarve ce se făceaŭ aicea in ţĕră, in anul 7068, Mircea Vodă den ţĭra Muntenéscă, inţĕlegêdŭ de atâte amestecăturĭ ce se făceaŭ aicea, şi domna Tomşiĭ neaşeḑată de la Impĕrăţie, şi pentru supĕrarea ţereĭ ce aŭ fostŭ in ḑilele luĭ Despot, socoti sĕ'şĭ ispitéscă norocul maĭ multŭ de cum era, sĕ aḑuce ţéra, sĕ fie Domnŭ şi ţereĭ Moldoveĭ. Ce, prinḑêndŭ de veste Tomşa, s'aŭ gătiţĭ de şirgŭ cu oştĭ, şi 'ĭ-aŭ eşitŭ inainte la Milcovŭ; şi dându'şĭ resboiŭ, aŭ perdutŭ Mircea Vodă rĕsboĭul. Dupĕ isbânda, Tomşa Vodă, asupra Mircĭĭ Vodă, s'aŭ intorsŭ la scaunul seŭ la Iaşĭ; şi gătindŭ boĭerĭ sĕ trimiţă la Pórta Impĕrăţieĭ cu alţĭ ómenĭ de ţĕră, sĕ'ĭ scóţă stégŭ de domnie, étă'ĭ sosiră olăcaţĭ cu veste de domnia ţereĭ datĕ luĭ Alecsandru Vodă Lăpuşnénul, care acmu era sositŭ la Brăila, şi de acolo se gătĭa cu Tătarĭ şi cu Turcĭ sĕ intre in ţĕră.

Aceste inţelegêndŭ Tomşa Vodă, s'aŭ sfătuitŭ cu boĭerĭĭ seĭ, ce vorŭ face; şi tocotiră sĕ trimiţă la Alecsandru Vodă ómenĭ de ţĕră ğĭuraţĭ, sĕ'ĭ spuĭe cum ţĕra tótă nu'lŭ va, nice îlŭ ĭubescŭ; şi de acolo eĭ sĕ trécă la Impĕrăţie; şi până nu'ĭ va veni rĕspunsŭ de la Impĕrăţie, nu vorŭ lăsa pre Alecsandru Vodă sĕ intre in ţĕră. Dupĕ ce aŭ mersŭ ómeniĭ Tomşiĭ cu acele cuvinte la Alecsandru Vodă, şi'ĭ ḑiseră cum nu'lŭ va ţéra, sĕ fie ḑisŭ Alecsandru Vodă: *«De nu mĕ va ţéra, eŭ îĭ voiŭ preĭ dênşiĭ; şi de nu mĕ ĭubescŭ eĭ, eŭ îĭ ĭubescŭ pre dênşiĭ; şi voiŭ totŭ merge, orĭ cu voĭe, orĭ fără voĭe.* Şi oprindŭ la sine pre soliĭ Tomşiĭ, aŭ răpeḑitŭ la Tătarĭ Hochimurile, pre poronca Impĕrăţieĭ; şi indatăaŭ purcesŭ Tătarĭĭ in timpinarea luĭ Alecsandru Vodă de aŭ acoperitŭ ţéra până in Prutŭ, prădându şi arḑêndŭ. De altă parte, Alecsandu Vodă cu óste Turcéscă, şi cu cine avea pre-lângă sine, aŭ intratŭ in ţĕră. Decĭ, vĕḑêndu-se Tomşa intru aceste grijĭ, şi că nu va putea sta improtiva puterĕĭ impĕrătescĭ, cu sfetniciĭ seĭ, cu Moţoc Vornicul, cu Veveriţă Postelnicul şi cu Spancĭoc Spătarul, aŭ trecutŭ in ţéra Leşéscă, şi s'aŭ aşeḑatŭ la Liov, dupĕ ce domnisĕ cinci săptĕmâni. Veḑĭ, cum orbescŭ pedepsele pre omŭ! Acolo aŭ năzuitŭ, de unḑe le-aŭ venitŭ perire; sciindu'şĭ fapta cu Vişnoveţki lucrată, şi aŭ cutezatŭ a mergere in ţéra Leşéscă! Ĕră pre Dumitraşco Sêrbul prinḑêndu-lŭ, 'l-aŭ datŭ Mircĭĭ Vodă in ţéra Muntenéscă, pre care îlŭ insemnase Tomşa la nasŭ den drépta, cu prepusŭ fiindŭ de domnia ţereĭ Muntenescĭ, şi 'l-aŭ omoritŭ Mircea Vodă.

Aşeḑêndu-se Tomşa cu boĭerĭĭ ce s'aŭ pomenitŭ, in ţéra Leşéscă la Liov,

www.dacoromanica.ro

scrie Istvanfie, că şi Stroicĭ aŭ fostŭ pribagŭ acolo intre aceĭ boĭerĭ, crăindŭ pre acea vreme Jigmond Craiŭ la Leşĭ. Era la acelŭ Craiŭ in mare ură şi prepusŭ Tomşa cu soţiile séle. Ĕră Alecsandru Vodă, dacă s'aŭ aşedatŭ la domnie, scos'aŭ céuşŭ impĕrătescŭ de aŭ trimisŭ cu pîră la Craĭul Leşescŭ, la Jigmond, asupra Tomşiĭ şi a boĭerilorŭ pentru vicleşugul lorŭ (Ḑice Ţiţero, că mare vină se află intru acela ce lépădă şi adevĕrul, şi slujbele le pune intru viclenie). Vĕḑêndŭ Craĭul şĭ solŭ trimisŭ de la Impĕrăţie, prin miḑlocul luĭ Alecsandru Vodă, cu pîră asupra Tomşiĭ şi a altorŭ boĭerĭ vicleni, şi sciindŭ şi de prinsórea şi mórtea luĭ Vişnoveţki şi a luĭ Peasovski den Podolia, şi pentru sluţia a mulţĭ ce făcusĕ Tomşa, trimis-aŭ pre omul seŭ, anume Krasinski, de aŭ tăĭatŭ capul Tomşiĭ şi acelorŭ boĭerĭ a luĭ, anume: Moţoc, şi Veveriţă, şi Spancĭoc. Ḑice Istvanfie că şi Stroicĭ aŭ peritŭ atuncea. Şi 'i-aŭ ingropatŭ afară den târgŭ, la Mônăstirea luĭ Sveti Onufrie. Ĕră pre Georgie Develes, ce era inchisŭ de Tomşa in cetatea Némţuluĭ, trimis-aŭ Alecsandru Vodă de 'l-aŭ zugrumatŭ.

In anĭ de la Hristos 1565, lovit-aŭ Tătarĭĭ în Podolia şi în ţéra Ruséscă, prădândŭ şi pustiindŭ multe târgurĭ şi sate; aşijderea Tătarĭĭ la Mejiboje aŭ închisŭ pre Sinévski, Voevoda Ruskiĭ, şi Hatman fiindŭ, cu mare greŭ s'aŭ apăratŭ de Tătarĭ. Căzacĭĭ carĭĭ eraŭ în Litva, ăvêndŭ povaţă pre unŭ Berila, aŭ întratŭ de aŭ prădatŭ în ţéra Mosculuĭ; şi la unŭ târguşorŭ, ce'ĭ ḑicŭ Sătna, aŭ bătutŭ pre 3000 de moskalĭ, luându-le şi câte-va puşcĭ.

C. A doua Domnie a luĭ Alecsandru Vodă Lăpuşnénul.

Alecsandru Vodă Lăpuşnénul, dacă s'aŭ mântuitŭ de grijea den-afară, şi aŭ adusŭ Dómna şi coconiĭ den ţéra Muntenéscă, aŭ pusŭ gândŭ sĕ se mântuéscă şi de vrăjmaşiĭ seĭ ceĭ den lăuntru, pre carĭĭ îşĭ prepusese. elŭ că pentru vicleşugul lorŭ fu scosŭ den domnie. Invĕţă în taĭnă pre slujitorĭĭ seĭ ce'ĭ aveą în léfă, ómenĭ strĕinĭ, de s'aŭ supusŭ în curtea domnéscă în Iaşĭ; şi chiemându la curte pre boĭerĭ, carĭĭ, viindŭ fără grijĕ de primejdie, nice gândindŭ de fapta tirănéscă ca aceea, dacă aŭ întratŭ toţĭ în curte, atuncea slujitorĭĭ, pre învĕţătura ce aŭ avutŭ, aŭ închisŭ pórta şi s'aŭ sloboḑitŭ cu sabiile ca nisce lupĭ într'o turmă fără păstorĭ, în boĭerĭ, a'ĭ tăĭare, şi a'ĭ snopire, şi a'ĭ gĭunghĭare; şi nu numaĭ pre boĭerĭ, ce şi pre alţĭ ómenĭ, câţi'şĭ eraŭ în curte, nu'ĭ maĭ alegéŭ; vinovaţĭ nevinovaţĭ, pre toţĭ 'i-aŭ tăĭatŭ; mulţĭ săriaŭ de pen ferestĭ de sus, de şĭ-aŭ frântŭ picĭórele. Atuncea, numaĭ boĭerĭ s'aŭ găsitŭ periţĭ 47! fără de alţĭĭ câţĭ vorŭ fi peritŭ întru acea zarvă tirănéscă.

Decĭ, după obiceĭul tiranilorŭ a se bucurare de vĕrsarea de sânge, îĭ părea luĭ Alecsandru Vodă uşurare inimeĭ şi domnieĭ séle. Ce, ĭa caută, veḑĭ ce mărturisesce Sfănta Scriptură la Iov, cap. XV. *«In tóte ḑilele séle, celŭ nedireptŭ se trufesce, şi numĕrul anilorŭ nesciutŭ este tirănieĭ luĭ; suntetul de spaĭmă pururea întru urechile luĭ, şi când este linisce; elŭ pururea îşĭ prepune vicleşugŭ; nu crede că s'are putea întórce den întunerecŭ în lumină, privindŭ împregĭurŭ preste totŭ locul. Sabiile când s'are clăti, sĕ cerce, până vede că i s'aŭ*

www.dacoromanica.ro

gătatŭ luĭ; în mâna luĭ ḑice întunereculuĭ; înspăĭma'l-va pre dênsul lipsa, şi strimtorile încungĭura'l-vorŭ.» Şi ĭarăşĭ la Pilde ḑice, în cap. XXVIII: «*Leul răcnindŭ, şi ursul flămândŭ, Domnul rĕŭ asupra norodului.*» La aminte ce lécŭ scrie Ţiţero de tiranĭ: ḑice, «Nice o tovărĕşie sĕ nu ne fie noă cu tiranĭĭ; şi nu este împrotiva firel a'lŭ desbrăcare, de poţĭ; şi încă cu cinste este pre tiranŭ sĕ'lŭ omorĭ: că acestŭ felŭ veninosŭ şi rĕŭ, trebue stĕrpitŭ den obştea ómenilorŭ; că precum sĕ taĭe une închieturĭ a trupuluĭ, carĭ, neavêndŭ sânge, sécă, şi sĕcate vatĕmă şi celora părţĭ sĕnătóse a trupuluĭ, aşa şi într'acelŭ felŭ de ómenĭ vrăjmăşie şi ne'mblânḑire de fiare de la obşte ca de la omenia trupuluĭ, despărţitŭ şi depărtatŭ trebuĭe.» N'aŭ rĕmasŭ nime pre-urma acesteĭ cumplite fapte a luĭ Alecsandru Vodă, sĕ'ĭ arăte slujbă şi credinţă den dragoste. Mare lucru şi temeĭnicŭ este a slujire Domnilorŭ den dragoste; ĕră mĭşelŭ acela Domnŭ căruĭa slujescŭ de frică. Frica dragoste nu are, că unde'ĭ frică nu'ĭ dragoste; unde nu'ĭ dragoste este ură, den care isvoresce multă risipă Domnilorŭ.

Alecsandru Vodă, la luarea domnieĭ a doua a luĭ, s'aŭ fostŭ adeveritŭ Impĕrăţieĭ că va risipi cetăţile ţereĭ, puindŭ în socotélă ca acésta, că cu risipirea cetăţilorŭ maĭ lesne îşĭ va isprăvi domnia de la Impĕrăţie, şi că va slăbi şi ţéra. Ce întru amêndouĕ socótelele nu s'aŭ înşelatŭ Alecsandru Vodă; ce aşeḑându-se la scaunul domnieĭ, aŭ trimisŭ de aŭ împlutŭ cetăţile ḑe lemne, şi le-aŭ aprinsŭ de aŭ arsŭ şi s'aŭ risipitŭ. Numaĭ cetatea Hotinuluĭ o aŭ lăsatŭ, sĕ'ĭ fie apĕrare despre Lesĭ.

Faptele domnilorŭ, orĭ laudă, orĭ ocară le aducŭ, şi le resună la lume: de suntŭ fapte bune, laudă; de suntŭ rele, ocară. Nime nu va lăuda acéstă faptă a luĭ Alecsandru Vodă cu risipa cetăţilorŭ; ĕră a'lŭ ocărîre pentru aceste stricăcĭunĭ ce aŭ făcutŭ cetăţilorŭ, lumea nu se va sătura.

Pre aceste vremĭ, Sultan Suleĭman, Impĕratul Turcescŭ, cu mare gătire de oştĭ aŭ mersŭ asupra Nemţilorŭ; de care înţelegêndŭ Macsimilian, Impĕratul Nemţilorŭ, strînsaŭ Seim la oraşul Avgusta, cu boĭerimea şi cu staturile Impĕrăţieĭ; ĕră alŭ-doile Seim aŭ strînsŭ la Pojon cu staturile Ungurescĭ şi pentru lucrurile Ungurescĭ. Şi la Seimul de la Avgusta singur Macsimilian Impĕratul aŭ mersŭ; ĕră la acelŭ de la Pojon, pre fratele seŭ Carol aŭ trimisŭ. Şi acele Seimurĭ le-aŭ strînsŭ pentru gătirile oştilorŭ împrotiva luĭ Sultan Suleĭman. Primit-aŭ totŭ Seimul de la Avgusta sĕ facă oştĭ; şi aşa, cu mare sirguinţă a tuturorŭ Nemţilorŭ aŭ alesŭ, cu călărimea, cu pedestrimea, sĕ facă 50,000; aşijderea şi ţéra Unguréscă aŭ alesŭ sĕ dea agĭutorŭ şi cu banĭ şi cu ómenĭ.

Ĕră Sultan Suleĭman, fiindŭ îndemnatŭ şi de Craĭul Ión Jigmond şi de Aslan Paşa de Buda, la începutul luĭ Iunie aŭ purcesŭ cu oştĭ den Ţarigrad, şi sosindŭ la Odrĭĭ, aŭ pornitŭ pe Bertaş-Paşa cu 26,000 călărime şi cu 2,000 de Enicerĭ, sĕ lovéscă înainte în ţéra Unguréscă. Ĕră luĭ Jigmond, Craĭul de Ardélŭ, cu Tătarĭĭ, aŭ poroncitŭ sĕ mérgă sĕ bată Săcmarĭul şi Tocaĭul; şi Sultan Suleĭman sĕ mérgă la Agria saŭ la Segedin. Bertaş Paşa föră zăbavă aŭ sositŭ, şi aŭ încungĭuratŭ Ghĭula cetatea; atuncea bătêndŭ Ghĭula, étă sosesce Sultan Suleĭman la Beligrad. Acolo la Beligrad 'ĭ-aŭ eşitŭ înainte şi

www.dacoromanica.ro

Ión Jigmond, Crăiul de Ardélŭ, cu frumósă şi împodobită curte; şi după adunare, dăruitŭ de Sultan Suleïman, s'aŭ întorsŭ la óstea sea.

Éră după ce se porni Sultan Suleïman sĕ bată Agria, pre Mehmed Paşa de Bosna, lovindu'lŭ Ungurïĭ la cetatea Clujul fără-veste, 'l-aŭ omorîtŭ. Înţelegêndŭ Sultan Suleïman, aŭ lăsatŭ Agria, şi aŭ venitŭ mâniosŭ la Sigidin, de unde eşise Ungurïĭ ce aŭ omoritŭ pre Mehmed Paşa de Bosna; éră Bertaş Paşa aŭ luatŭ Gïula, închinându-i-se; luat-aŭ şi cetatea Inïul, lăsată de Nemţĭ.

Macsimilian Împĕratul, cu frate-seŭ Ferdinand, în 15 ţile a luï Avgust, după calendarul lorŭ, aŭ purcesŭ den Becïŭ la oştile séle, carï staŭ cu taběra la Ovarin; carï oştĭ, cu călărime, cu pedestrime, eraŭ maï multŭ de 100,000; şi clătindu-se aŭ pusŭ taběra la Iavrim. Éră Ión Jigmond cu Tătarïĭ aŭ încungïuratŭ Tocaïul; şi aŭ prădatŭ Tătarïĭ pre la Sares-Patac, pre la Moncaciŭ, luându multe miï de ómenï in robie. Éră Sultan Suleïman, care avea 100,000 călărime, fără Enicerï, aŭ începutŭ a batere Sigidinul; şi o apĕra vitezesce den lăuntru Neculaï Zrini. De-multe-orï şi den cetate eşïaŭ şi făceaŭ năvală asupra Turcilorŭ. Éră acolo zăbovindu-se Sultan Suleïman, aŭ căţutŭ in bólă de ţvintre, şi curênd aŭ muritŭ acolo la Sigidin. Tăïnuit-aŭ câte-va ţile Vizirul Mehmet Paşa mórtea luï Sultan Şuleïman, şi începu şi maï tare a batere cetatea; şi aprinţêndu-se den lountru cetatea, a-opta-ţi, Septemvrie, s'aŭ aprinsŭ peste totŭ de ardea. Atuncea Turcïĭ aŭ datŭ năvală la cetate; éră Neculaï Zrini, vĕţêndu-se în primejdie, aŭ deschisŭ pórta şi aŭ pusŭ tunurile in pórtă; şi stândŭ vitezesce cu aï seï, aŭ peritŭ la şese sute de Turcï. Şi atunceşï, la acea năvală, rănindu-se cu douĕ rane, aŭ picatŭ şi elŭ; şi ceï-alţï aŭ peritŭ toţï, împresurându'ï mulţimea Turcilorŭ. Éră după ce aŭ dobânditŭ Turcïĭ Sigidinul, aŭ sloboţitŭ Vizirul óstea în pradă până la Caniţa şi preste apa ce'ï ţicŭ Arabon; éră elŭ aŭ purcesŭ de aŭ dusŭ ósele luï Sultan Suleïman în Ţarigrad. Ión Jigmond Craïul, înţelegêndŭ de mórtea luï Sultan Suleïman, aŭ lăsatŭ Tocaïul. Éră Macsimilian, Împĕratul Nemţescŭ, înţĕlegêndŭ că s'aŭ întorsŭ oştile Turcescï, mergêndŭ pre la Comora s'aŭ întorsŭ la Beciŭ.

Pre aceste vremï, in anul 7073 Septemvrie 23, aŭ pusŭ Alecsandru Vodă pre Teofan Episcopul Mitropolitŭ Suceveï. Atuncea s'aŭ rădicatŭ unŭ Stefan Vodă den ţéra Unguréscă, făcêndu-se viţă de Domnŭ; şi strîngêndŭ păstorï de pren munţï, şi altă adunătură, aŭ întratŭ în ţéră, smomindŭ pre ómenï sĕ i se închine, sĕ'lŭ aducă la domnie. Ce, înţelegêndŭ Alecsandru Vodă, aŭ trimisŭ împrotivă'ï slujitorï; şi tĕmpinându'lŭ maï sus de cetatea Némţuluï, şi dându resboiŭ, 'l-aŭ înfrântŭ şi 'i-aŭ risipitŭ ómenïĭ; éră elŭ aŭ scăpatŭ pren munţï, pedestru.

Alecsandru Vodă, căţêndŭ în bólă grea, şi se pricepu că nu va eşi, ce'ï va fi bóla hotarŭ vïeţeï séle, chïemat-aŭ Episcopïĭ şi boïerïĭ ţereï, arătându-le pre fiïul seŭ, Vogdan Vodă, moşan şi următorŭ domnieï ţereï după mórtea luï, sĕ'lŭ priméscă şi sĕ'lŭ rădice de Domnŭ.

Scrie Leatopiseţul ţereï, sĕ fie fostŭ mórtea luï Alecsandru Vodă cu înşelăcïune: că fiindŭ slabŭ de bólă, aprópiatŭ de mórte, s'aŭ gïuruitŭ călugărieï, de arŭ maï avea viaţă; şi aŭ lăsatŭ cuvêntŭ Episcopilorŭ şi boïerilorŭ, de arŭ

www.dacoromanica.ro

vedea că'ĭ spre mórte, sĕ'lŭ călugărésc̆ă. Decĭ, vĕdêndu'lŭ că aŭ fostŭ leşinatŭ în bólă, maĭ multŭ morfŭ de câtŭ viŭ, dupĕ cuvêntul luĭ 'l-aŭ tunsŭ. călugĕrŭ. Éră dupĕ ce s'aŭ trezitŭ din leşinătură, vĕdêndu-se călugĕritŭ, sĕ fie ḑisŭ: *că, de se va scula, va popi şi elŭ pre unĭĭ.* Apoĭ sĕ'lŭ fie otrăvitŭ Dómnă-sea Rucsanda, temêndu-se de cuvêntul ca acela; că era de a şi credere, sciindŭ câtă mórte şi câtă gróză făcuse maĭ 'nainte în boĭerĭĭ seĭ. Temêndu-se Dómna sĕ nu petréc̆ă ea maĭ rĕŭ de câtŭ alţiĭ, 'l-aŭ otrăvitŭ; şi aŭ muritŭ Alecsandru Vodă, şi cu cinste 'l-aŭ îngropatŭ în mônăstirea Slatina, zidită de dênsul.

Ţicŭ, că acestŭ Alecsandru Vodă aŭ fostŭ scoţindŭ ochiĭ ómenilorŭ, şi pre mulţĭ aŭ sluţitŭ în Domnia sea.

D. Domnia luĭ Bogdan Vodă, fecĭorul luĭ Alecsandru Vodă Lăpuşnénul.

In anul de la zidirea lumeĭ 7076, éră de la întrupărea Domnuluĭ nostru Iisus Hristos 1568, rădicat-aŭ cu toţiĭ Domnŭ ţereĭ pre Bogdan Vodă, fecĭorul luĭ Alecsandru Vodă Lăpuşnénul, fiindŭ coconŭ de 15 anĭ. Tóte trebile ţereĭ şi a domnieĭ le purta mumă-sea, Dómna Rucsanda; că era harnică şi înţĕléptă, cu Dumneḑeire, milostivită, şi la tóte bunătăţile plecată. Şi dupĕ doĭ anĭ şi nouĕ lunĭ a domnieĭ luĭ, aŭ muritŭ Dómna Rucsanda, muma luĭ Bogdan Vodă; şi rămâindŭ Bogdan Vodă singurŭ, cumuş era blândŭ şi cucernicŭ, deodată tuturorŭ arăta dreptate. De carte nu era prostŭ, la călărie sprintenŭ, cu sulița la halca nu lesne avea protivnicŭ; scia a sĕgeta den arcŭ, nu putea fi maĭ bine. Éră ce era maĭ de trébă domnieĭ, lipsĭa: că nu cerca la sfatŭ bĕtrânĭĭ. Sfatul coptŭ, de bĕtrânĭ, cópte lucrurĭ adaoge Domnilorŭ; éră sfatul crudŭ, de tinerĭ, crude şi nemistuitóre lucrurĭ face Domnilorŭ. Aşa, Bogdan Vodă de la ceĭ tinerĭ de casă lua învĕţătură; iubĭa glumele, şi măscăricĭuni, şi gĭocurĭ copilărescĭ. Maĭ apoĭ aŭ primitŭ pe-lângă sine Leşĭ, de'ĭ eraŭ şi de sfatŭ şi de alergatŭ la halca, risipindŭ cu dênşiĭ averea domnéscă. Aşa, năpusti trebile ţereĭ, că, pre câtŭ îlŭ iubĭaŭântêĭŭ, pre atâta îl urîsĕ pre-urmă. Aceste lucrurĭ cu hulă, trăgêndu-se de neprietenĭ la urechĭa vrăjmaşilorŭ seĭ, la Impĕrăţie, nu atâta, ce maĭ pre sus le adăogĭa; întrândŭ in urechile sfetnicilorŭ impĕrătescĭ, aflândŭ vreme şi eĭ sĕ'şĭ âmple pungile, dat-aŭ scire Impĕratuluĭ; de care lucru maĭ-cu-deadinsŭ dacă aŭ înţelesŭ Impĕratul, aŭ socotitŭ sĕ maziléscă pe Bogdan Vodă, şi sĕ trimiţă la Rodos sĕ aducă pre Ión Vodă.

Scrie cronica Leşéscă, precum Bogdan Vodă, dacă aŭ înţelesŭ de mazilie de la Impĕrăţie, că se scârbise pre dânsul Sultan Selim, ce stătuse pre-urma tătâne-seŭ luĭ Sultan Suleĭman, aŭ pribegitŭ în ţéra Leşéscă, la Craĭul Jigmond Avgust, vrêndŭ Craĭul sĕ'lŭ ağĭutoréscă, ca pre cela ce aŭ năzuítŭ şi s'aŭ datŭ subt mila şi apĕrarea luĭ; că se adeverise sĕ dea Craĭuluĭ Leşescŭ 24,000 ómenĭ de óste, Bogdan Vodă, când arŭ pofti Craĭul.

Trimis'aŭ Craĭul Leşescŭ solŭ la Impĕrăţia Turculuĭ pre Andriĭ Tarnovski la Ţarigrad, cu rugăminte pentru Bogdan Vodă, sĕ'lŭ priméscă ĭarăşĭ subt mila sea Impĕrătéscă la domnia tereĭ Moldoveĭ. Dupĕ ce aŭ mersŭ Tarnovski la Ţarigrad,

www.dacoromanica.ro

'l-aŭ primitŭ ântêiŭ Vizirul, pre-urmă şi Impĕratul, cu bine şi prietenie. Ĕră Bogdan Vodă, neasteptându solul crăĭescŭ cu rĕspunsul, aŭ întratŭ in ţéră, fără scirea Craĭuluĭ, cu 2000 de Leşi (de la cumnaţiĭ seĭ Leşi, că o soră aŭ luĭ Bogdan Vodă era măritată după Caspru Panevski, ĭar a-doa soră a luĭ a fostŭ logodită după Cristof Zborovski); şi multă pagubă aŭ făcutŭ ţereĭ cu aceĭ Leşi. Şi pentru aceea nu i-aŭ maĭ pututŭ tocmi trebile domnieĭ luĭ Bogdan Vodă solulŭ crăĭescŭ la impĕrăţia Turculuĭ, la Ţarigrad; măcar că de-o-dată, pre pofta Craĭuluĭ, contenisĕ impĕrăţia pentru mazîlia luĭ Bogdan Vodă. Ĕră luându apoĭ veste de stricăcĭunea ţereĭ cu Leşi ce aŭ făcutŭ Bogdan Vodă, trimis-aŭ Impĕratul de aŭ adusŭ pre Ión Vodă de la Rodos, şi i-aŭ datŭ domniea ţereĭ Moldoveĭ; ĕră Bogdan Vodă aŭ fugitŭ in ţéra Leşéscă.

In anul de la Hristos 1569 Avgust, Jigmond, Craĭul Leşescŭ, aŭ împăcatŭ pre Ión Jigmond, Craĭul Ungurescŭ, cu Macsimilian, Impĕratul Nemţescŭ. Intr'acestŭ anŭ, Sultan Selim, Impĕratul Turcescŭ, trimis-aŭ solŭ la Craĭul Leşescŭ, pre Ibraim Straş, Léh Turcitŭ, poftindŭ pre Craĭul Leşescŭ, pentru că avea neprietenie Turcul cu Cnéz Ivan, Impĕratul Moskuluĭ, sĕĭ slobódă Craĭul Leşescŭ 30,000 óste Turcéscă pren ţéra Leşéscă sĕ trécă la Mosk. Ce, n'aŭ primitŭ Craĭul Leşescŭ sĕ trécă óstea pren ţéra luĭ; ce, aŭ trimisŭ şi Craĭul Leşescŭ solŭ pentru acésta la Sultan Selim, pre Andriĭ Tarnovski, sĕ întórcă Turcul óstea, care o pornise cu treĭ ţile maĭ nainte de ce sosisĕ Tarnovski, sĕ mérgă pre la altă cale, că pren ţéra Leşéscă nu o va lăsa Craĭul sĕ trécă. Pornit-aŭ, déră, pre altă cale, Sultan Selim, oştile séle, de aŭ mersŭ la Astrahan. Aşa eraŭ de puternicĭ Craiĭ Leşescĭ pre-atuncĭ!

E. Pentrn ţéra şi stĕpânirea Astrahanuluĭ.

Hănia saŭ Crăiea Astrahanuluĭ stă d'asupra măreĭ Caspieĭ, după ordele Nohailorŭ, şi după Tătariĭ de preste Volga; şi aceste totŭ subt Mosk suntŭ. Şi multe oraşe bogate şi îndestulate suntŭ, între carĭ este oraşul Astrahanul, cea maĭ bogată scală pre marea Caspiă; şi de-pre numele acestuĭ oraşŭ tótă acea crăie se numesce. Deasupra ţermuluĭ apeĭ Volgăĭ, şi de altă parte unde apa Volga, căţêndŭ in marea Caspiă, se împarte in 70 şi maĭ bine de boazurĭ şi acolo face ostróve aşa de dese, că, dedeparte privindŭ, se pare a fire ca o mare, acele boazurĭ.

Acéstă Hănie saŭ Crăie era maĭ-nainte slobodă, şi avea stĕpâniĭ seĭ den moşie. Ĕră in anul de la Nascerea Domnuluĭ şi mântuitoruluĭ nostru Iisus Hristos 1564, i-aŭ supusŭ marele Cnéz şi Impĕraŭ alŭ Moskuluĭ, Ivan Vasilievicĭ. Ĕră in anul 1566, Sultan Selim, Impĕratul Turcescŭ, fiindŭ aprinsŭ de lăcomie şi de zavistie, îndată, la ţece ţile a luĭ Mart, aŭ pornitŭ den Ţarigrad oştĭ pre uscatŭ, 26,000 călărime şi 30,000 Enicerĭ; şi pe mare, 160 Galióne; şi ordele Tătărescĭ, Crîmenĭ şi Nohaĭ, 80,000; carĭ oştĭ, trecêndŭ îndelungate şi multe primejdióse tinĭ şi ézere, aŭ sositŭ la Azak, ce este in gura Donuluĭ. Era Turcescŭ Azacul; şi până acolo maĭ sfêrşise zaharaŭa ce'şĭ adusese pre cămile şi pre catârĭ sĕ le fie de calea Astrahanuluĭ; Şi odihnindu-se

www.dacoromanica.ro

oştile tóte la Azak, in ḑece ḑile, până s'aŭ grijitŭ de altă zahara, şi aŭ purcesŭ întinsŭ la Astrahan, pre câmpĭ pustiĭ, peste órdele Tătărescĭ, Nohaĭ, Cerchezĭ, şi peste alte locurĭ. Sosit-aŭ la cetatea Astrahanuluĭ in 25 de ḑile a luĭ Iulie. Ĕră galiónele de pre mare aŭ sositŭ subt unŭ munte, ce se chĭamă Perevoloka. Avea măestriĭ multe in galióne de săpatŭ muntele acela, care munte stă între Don şi între Volga; şi pentru aceea îĭ ḑicŭ Perevoloca aceluĭ munte, că pre-acolo Căzaciĭ Moskicescĭ trăgeaŭ vasele séle, nisce luntre uşóre, peste acelŭ munte, den apa Volgăĭ până in apa Donuluĭ, cale de şese mile marĭ. Acolo Turciĭ, dacă aŭ sositŭ, vrea sĕ taĭe muntele sĕ abată apa Volgăĭ in Don. Ce, i-aŭ lovitŭ 15,000 de Moscalĭ fără-veste; şi, din 80,000 de Turcĭ, ce eraŭ la acele vase de trasŭ, abĭa aŭ rĕmasŭ vr'o 3000, şi le-aŭ căutatŭ a se întórce înapoĭ cu armata lorŭ ce era in vase; şi nice aciea întregĭ n'aŭ scăpatŭ; că până la Azak i-aŭ gonitŭ Căzaciĭ cu acele luntre a lorŭ de pren stuh, dându-le spaĭmă. Uneorĭ le eşĭaŭ înainte, şi den-dosŭ făceaŭ năvală la acele galióne, cu multă scădere Turcilorŭ, până abĭa aŭ scăpatŭ in Azak câţĭ maĭ rĕmăsesĕ.

Ĕră dacă aŭ deşertatŭ tunurile şi aŭ descărcatŭ den galióne altă gebhana in Azak, Septemvrie 20, aprinḑêndu-se o casă in cetate, s'aŭ aprinsŭ şi acele tóte, érba de puşcă şi altele, cu multă scădere celorŭ den cetate in ómenĭ şi in totŭ ce aŭ avutŭ. Şi aşa, s'aŭ prăpăditŭ de-totŭ acea óste Turcéscă, ce mergea pre apă la Astrahan; şi ce aŭ rĕmasŭ, âmblându pren unghĭurĭ, într'o parte şi într'alta, nice unŭ galion deplin până in Ţarigrad nu s'aŭ întorsŭ. Ĕră şi Căzaciĭ acieaşĭ întorcêndu-se, sloboḑĭaŭ pojarŭ in câmpĭ, de ardea érba ca sĕ nu se întórcă pre-acolo óstea cea călăréţă, Turcĭ şi Tătarĭ, de la Astrahan; şi pentru sĕ nu mérgă hrană Turcilorŭ de la Azak, nice de aĭurea. Care óste, neputêndu-se apropia de cetate, pentru apa Volgăĭ, ce trece pe subt cetate şi o încungĭură, şi fiindŭ cetatea bine grijită cu arme, şi cu ómenĭ, zăbovindŭ óstea Turcéscă nimică nu începea. Şi când se socotĭaŭ Turciĭ fără-de-grijĕ nice dentr'o parte, étă câte-va miĭ de Moskalĭ nóptea, cu luntrĭ şi şeĭcĭ, şi cu plute, cu Hatmanul lorŭ Serbrini, Septemvrie 22, maĭ nainte de zorĭ de ḑi aŭ lovitŭ pre Turcĭ şi pre Tătarĭ, făcêndu-le multă scădere. Aŭ intratŭ Moskaliĭ vitezesce in cetatea Astrahanul. Şi oblicindŭ Turciĭ de óstea lorŭ cea de pre apă, ce le veniа într'agĭutorŭ, cum aŭ păţitŭ şi cum s'aŭ întorsŭ, şi hrana împuţinându, eraŭ toţĭ cu multă grijĕ; şi de-odată aŭ lăsatŭ cetatea, şi vreaŭ numaĭ sĕ se întórcă înapoĭ. Ce, cu sfatul Tătarilorŭ, adoŭa-ḑi aŭ încungĭuratŭ cetatea, şi începură a facere o cetăţuĭe acolo, unde aŭ fostŭ Astrahanul celŭ vechiŭ, cale de doŭĕ mile maĭ in sus, pe apă, de la Astrahanul acestŭ de acum. Şi îndată s'aŭ pornitŭ multe miĭ de Tătarĭ, pentru hrană, la Mosk; ce, nice unul de aciea nu s'aŭ maĭ întorsŭ, că i-aŭ lovitŭ Moskaliĭ, şi nice unŭ Tătarŭ viŭ n'aŭ scăpatŭ. Şi maĭ zăbovindŭ Turciĭ 11 ḑile, neavêndŭ zaharea, nice hrană de caĭ, s'aŭ întorsŭ, aprinḑêndŭ cetatea ce o făcusĕ eĭ, cu mare jalea lorŭ şi cu ocară; aprins-aŭ şi unŭ satŭ lângă cetate.

Ĕră purcesul lorŭ de la Astrahan intr'acestŭ chipŭ s'aŭ têmplatŭ: Septemvrie 12 de diminéţă, pre obiceĭul lorŭ, aŭ trimbiţatŭ; şi îndată s'aŭ pornitŭ agârlăcul lorŭ cu cămile şi cu catârĭ; şi a-doa-óră trimbiţându, îndată se porniră cu rônduélă ca

www.dacoromanica.ro

acésta: ântêiŭ Spahiiĭ, în câte-va stoluri; apoĭ dupĕ dênşiĭ mergeaŭ tunurile şi gebhanaŭa; şi in âmbe părţile mergeaŭ şiraguri de cămile şi de catâri, şi caĭi in povodŭ, ce duceaŭ zahara; apoĭ Enicerii, uniĭ călări, alţiĭ pedestri cu sineţe; dupĕ Enicerĭ mergeaŭ Solacii cu arce, ce pórtă cauce in capŭ, cu sîrmă cusute, de păslă, albe; dupĕ Solacĭ duceaŭ câţi-va caĭ in povodŭ a Saraskieruluĭ oştiĭ, cu podóbe frumóse fórte; dupĕ povodnicĭ veniaŭ sangiagaşiĭ; éră pre urma lorŭ venia Saraskierul, şi dupĕ dênsul unŭ praporŭ mare de códe albe de caĭ, iscusitŭ tocmitŭ; şi pe urmă veniaŭ triĭ stéguri mari roşiĭ de taftă, învălite, care numaĭ la bătaie le desvălescŭ de totŭ, şi in locŭ de boldŭ este făcută inimă mare de aurŭ; désupra acelorŭ inimi suntŭ scrise slove: *Legea luĭ Mehmet*, pre nisce cănafe saŭ săcşori de lastră; şi la vremea resboĭuluĭ cu neprietenul, atuncea desvălescŭ acele stéguri sĕ vadă toţi legea scrisă pre acele stéguri: *sĕ nu jeléscă viaţa, pentru legea luĭ Mehmet;* şi le pórtă céuşiĭ Saraskieruluĭ, de pe oştĭ. Dupĕ acele stéguri venia tabulhanaŭa; dupĕ tabulhana veniaŭ optŭ stéguri, fiesce care într'altŭ felŭ de flóre; dupĕ stéguri, unŭ bulucŭ mare de Spahiĭ; éră pe-de-laturi mergeaŭ céuşi de nu lăsaŭ sĕ se apropie de acelŭ Beglerbeiŭ ce era maĭ mare pre oştile Turcescĭ. Éră pe-de-laturi mergeaŭ alte polcuri, uniĭ înainte alţiĭ maĭ înapoĭ, cine unde putea. Éră la conacŭ, aceĭ sângeagaşi şi spahiĭ petrecŭ pe Saraskierul până la cortul luĭ, şi stându in rôndŭ i se închină. Éră Tătariĭ mergeaŭ pre urma oştiĭ Turcescĭ, Mehmet Gereĭ Sultan, fecĭorul celŭ maĭ mare a Hanuluĭ, cu ḑece miĭ de Tătari aleşi; éră Kazi-Gereĭ Hanul mergea înaintea oştilorŭ Turcescĭ cu gĭumătate de milă; éră Aldi-Gereĭ Sultan, cu 30,000 de Nohaĭ, den-a-stânga mergeaŭ. Gĭanclăi, Domnul Azaculuĭ, cu altă Tătărime, mergea deadirépta. Éră la unŭ locŭ, den 21 de ḑile a luĭ Septemvrie până in 23 Septemvrie, n'aŭ avutŭ apă sĕ bea, nice Turciĭ nice Tătariĭ până, alŭ patrule conacŭ, aŭ sositŭ la unŭ ézerŭ, dupĕ apusul sóreluĭ; şi era apa într'acelŭ ézerŭ cam sărată, şi aŭ băutŭ apa maĭ tótă den ézerŭ; şi de acolo aŭ agĭunsŭ a doa-ḑi până la apă bună, unde se chĭamă Burna şi Kescenia. De acole se începŭ câmpiĭ fără apă, că pe-acolo le-aŭ căutatŭ a mergere, căcĭ pre aĭurea Moskaliĭ aŭ arsŭ câmpiĭ. Insĕ, Gazi Mârzea, povaţa órdelorŭ Nohailorŭ, s'aŭ vorovitŭ cu Hanul sĕ povăţuéscă pre Turcĭ pentr'aceĭ câmpĭ, sĕ le eĭe agonisita; că se apucase că'ĭ vorŭ duce pre Turcĭ pre locurĭ cu apę, şi cu fĭare de agĭunsŭ de hrană, dicêndŭ că numaĭ in patru ḑile vorŭ avea cale până la Azak. Ce, acésta era vicleşugul Tătarilorŭ asupra Turcilorŭ. Şi aşa, unora le-aŭ muritŭ caiĭ, altora le-aŭ stătutŭ caiĭ; că, mergêndŭ pe aceĭ câmpĭ, nu aflaŭ apă câte cincĭ ḑile; şi mulţi Turcĭ aŭ rĕmasŭ pe-acolo, uniĭ tăieţi de Tătarĭ, alţiĭ leşinaţi de fóme şi de sete. Caiĭ Turcilorŭ, cariĭ staŭ, îĭ luaŭ Tătariĭ şi'ĭ mâncaŭ. Nice nóptea la păşune nu cutezaŭ Turciĭ sĕ'şĭ slobóḑă caiĭ, că'ĭ furaŭ Tătariĭ şi'ĭ depărtaŭ in locurĭ pustiĭ. Şi maĭ multŭ fu a mergere Turcilorŭ pentr'aceĭ câmpĭ, ce le ḑicŭ câmpiĭ Magĭarilorŭ (că de pre acele locurĭ aŭ eşitŭ Ungurii), că sciaŭ Tătariĭ că pre-acolo suntŭ şerpi mulţi şi alte jivini; şi amăgiseră pre Turcĭ de'ĭ duseră pre-acolo, unde aŭ aflatŭ mulţime de şerpi şi de alte jivini cumplite. Pre-lângă nisce mlaştini, era locul plin de peĭ de şerpi; se părea că'ĭ acoperitŭ câmpul cu pânză albă. Spunŭ, că pre aceĭ câmpĭ nu potŭ âmbla varanice cu miĭ de caĭ, de mulţimea şerpilorŭ.

www.dacoromanica.ro

Mergêndŭ, déră, óstea Turcéscă peste aceĭ câmpĭ, neavêndu apă câteva ḑile, aŭ sositŭ la unŭ părâŭ sĕcŭ, saŭ cu puţină apă, şi năvălindŭ sĕ apuce apă, mulţĭ s'aŭ ucisŭ între sine; şi maĭ mergêndŭ de acolo aŭ mas la nisce movile, fără-de apă. Acolo eraŭ ziduri de cărămiḑĭ; se cunoscea că aŭ fostŭ óre-cândŭ niscaĭ biserică. Fĭare multe, de multe feluri, şi maĭ mulţĭ cerbĭ, de cariĭ scriŭ mulţĭ că mănâncă şerpĭ; şi maĭ mergêndŭ fără apă douĕ ḑile, aŭ sositŭ a triea-ḑi la o mlaştină tinósă cu apă fórte amară şi sărată. Ce, cum, aŭ bĕutŭ şi ómeniĭ şi caiĭ, de nevoĭe, de multă sete. Acolo le-aŭ venitŭ veste că aŭ peritŭ vr'o 500 de Turcĭ, ómeni aleşĭ, ce'ĭ amăgise unŭ Tătarŭ, ḑicêndŭ că scie fóntêni cu apă bună in câmpĭ, numaĭ sĕ'ĭ plătéscă luĭ cu baniĭ, şi elŭ sĕ'ĭ ducă la apă; şi luândŭ Tătarul câţĭ-va baniĭ de la Turcĭ, 'i-aŭ depărtatŭ in câmpĭ; unde, ne aflândŭ apă, a'ĭ fugitŭ Tătarul; éră Turciĭ, rătăciţĭ, toţĭ aŭ peritŭ; numaĭ patru Turcĭ ce aveaŭ cămile s'aŭ întorsŭ şi aŭ nemeritŭ în óste, şĭ aŭ spusŭ de perirea color-alţĭ.

Éră a doŭa-ḑi aŭ nimeritŭ la unŭ ézerŭ curătorŭ, ce se chĭamă Leşesce Prezvodniţa, adecă, trecĕtóre, şi fiindŭ apă bună aŭ odihnitŭ o ḑi; şi de acole, a doŭa-ḑi mergêndŭ până in séră fără apă; era apă in óstea Tătaréscă; éră Turciĭ săpase gropĭ şi aflase puţină apă de plóĭe, ce ploase într'acea ḑi.

Intr'acea ḑi pre unŭ ginere a luĭ Saraskier Paşa 'l-aŭ jăcuitŭ Tătariĭ, mergêndŭ elŭ înainte cu 40 de Turcĭ sĕ agĭungă la Azak, pentru hrană, şi sĕ se odihnéscă. Ce, Tătariĭ pre toţĭ îĭ jăcuiaŭ, cum pre ceĭ de-pre-urmă ce rĕmâneaŭ de ómeni saŭ de óste, aşa şi pre ceĭ ce treceaŭ înainte. Decĭ, Turciĭ, de câtŭ sĕ încapĕ in primejdie la Tătarĭ, se lăsaŭ de nu cutezaŭ sĕ mérgă nice unul înainte sĕ hălăduéscă la Azak; şi de lipsa ce avéŭ de fóme şi de sete, şi de primejdia de Tătarĭ, până agĭunseră la ézerul ce se chĭamă Gigherlik, şi acolo s'aŭ odihnitŭ şi eĭ şi caiĭ douĕ ḑile; şi acolo, cântarul de posmagĭ câte 84 galbinĭ de aurŭ cumpăraŭ Turciĭ, şi făină chila câte 20 de galbinĭ de aurŭ, şi mazire cu numĕrŭ cumpăraŭ, câte 10 grăunţe la unŭ aspru; éră pre-urmă şi maĭ scumpŭ-cumpăraŭ ţitnarul de pâne cóptă. Insĕ, şi aceĭ ce făceaŭ neguţitorie cu atâta scumpete, lăcomindu-se la baniĭ, la amarŭ aŭ sositŭ, că'ĭ amăgiră Tătariĭ, ḑicêndŭ că suntŭ numaĭ triĭ conace până la Azak; éră abĭa aŭ mersŭ de acolo in şepte ḑile până la Azak. La acelŭ ezerŭ ce s'aŭ pomenitŭ, Gigherlik, aŭ ospĕtatŭ Hanul pre Turcĭ împărţindŭ tuturorŭ câte o bucată de pâne, ḑicêndu-le că tótă hrana câtă aĭe le împarte lorŭ; ce, acésta făcea Hanul pentru sĕ'şĭ acopere vicleşugul seŭ.

De la acelŭ ezerŭ, a doa-ḑi aŭ agĭunsŭ la ezerŭ curătorŭ, care se chĭamă Saselgle-Gighirlik, şi acolo este hotarul câmpilorŭ Măgerescĭ. Intr'acela câmpŭ până-astăḑĭ se vĕḑŭ ziduri multe şi turnuri multe de pétră, unde aŭ fostŭ de-multŭ biserice; şi aşa se vĕḑŭ, ca când chipŭ de ómeniĭ ceĭ vechĭ, mormânturĭ de pétră le făceaŭ; éră acmu aŭ crescutŭ pre acele petre muşchĭ. Tătariĭ ceĭ bătrânĭ spuneaŭ cum aŭ auḑitŭ den bătrâniĭ lorŭ că aŭ lăcuitŭ pre acele locurĭ creştinĭ; ce n'aŭ sciutŭ ce némŭ aŭ fostŭ: Sarmaţĭ, saŭ Petihoţĭ, saŭ Grecĭ, căcĭ aciea ţin legea Grecéscă.

Douĕ septĕmânĭ deplin aŭ călătoritŭ pre aceĭ câmpĭ; éră eşindŭ dentr'aceĭ câmpĭ, in 9 ḑile a luĭ Octomvrie, aŭ avutŭ conacŭ fără apă; éră a doŭa-ḑi aŭ

www.dacoromanica.ro

popositŭ la o apă mică, ce se chĭamă Cheughelnik. Ce până acolo aŭ rĕmasŭ gĭumătate de caĭ, morțĭ, și leșinațĭ de sete; și mulțĭ Turcĭ aŭ muritŭ, și s'aŭ bolnăvitŭ de setĕ și de fóme, și se rugaŭ altora sĕ'ĭ omóre, că numaĭ răbdaŭ fómea și setea.

Intr'acea ḑi s'aŭ scornitŭ vêntŭ mare, câtŭ oborîa pre omŭ de in picĭóre; după vêntŭ, plóĭe rece, triĭ ḑile ploândŭ neincetatŭ; și acea plóĭe aŭ stricatŭ maĭ rĕŭ pre Turcĭ, câțĭ maĭ rĕmăsese; și pre-lângă acea apă aŭ mersŭ triĭ ḑile până in Azac; că acea apă intră in apa Donuluĭ la Azac. Sosindŭ la Azac, aŭ fostŭ rĕmasŭ ca la 20,000 de Turcĭ pre cale (acolo intre Don și intre Cheughelnik, Tătarĭĭ ĭernézĕ; ĕră vara mergŭ in câmpiĭ ceĭ marĭ cu dobitócele séle). Subt Azac aŭ sositŭ nóptea, și s'aŭ tăbĕritŭ lângă apa Donuluĭ, că acolo era o cetățue mică care aŭ fostŭ arsŭ de prafŭ de pușcă ce s'aŭ fostŭ aprinsŭ; și acolo la acea cetățuĭe îșĭ stringeaŭ hrana, până s'aŭ strinsŭ Turciĭ ceĭ rĕmașĭ, că'ĭ aduceaŭ Tătarĭĭ pre caiĭ seĭ, arătândŭ milă cu dênșiĭ, ĕră uniĭ năĭmĭaŭ caĭ de la Tătarĭ. Și după ce sosĭaŭ la conacŭ de aceĭ leșinațĭ, la Azac, le ferbeaŭ păsatŭ, și le daŭ și posmagĭ; că, de multă flămângĭune, nu puteaŭ sĕ mănânce, că lĭ se âmflase capetele și pântecele; și intr'acea nópte mulțĭ aŭ muritŭ. Și de la Azac aŭ intratŭ in corăbiĭ impĕrătescĭ și aŭ purcesŭ pre mare spre Chefea. Și scornindu-se furtună pe mare, s'aŭ innecatŭ corăbiile acele și s'aŭ innecatŭ toțĭ; ĕră Beglerbeiŭ cu cincĭ Sangĭangiĭ aŭ rĕmasŭ la Azac cu rĕmășița ómenilorŭ seĭ, ca la 1000 de ómenĭ póte sĕ fie fostŭ, și acolo aștepta poronca impĕrătéscă, că avea grije sĕ nu'lŭ omóre Impĕratul pentru ce aŭ perdutŭ atâta óste; că den vr'o 200,000 de óste cu călărime, cu pedestrime, și vase pre apă, 180,000 aŭ perdutŭ, și abĭa 20,000 de ómenĭ s'aŭ inturnatŭ inapoĭ. Ĕră den Tătarĭ puținĭ aŭ peritŭ, fiindŭ maĭ deprinșĭ cu lipsa; și avêndŭ câte-va epe cu dênșiĭ, trăĭaŭ den laptele lorŭ. Fŏră numaĭ, Tătarĭĭ ce aŭ trecutŭ preste Volga pentru hrană, in țéra Muskaluluĭ, nice unul nu s'aŭ intorsŭ inapoĭ, nice s'aŭ sciutŭ ce s'aŭ făcutŭ.

Ĕră in anul de la Hristos Măntuitorul nostru 1571, intrat-aŭ Tătarĭĭ in țéra Moskuluĭ; și in ḑioa de Ispas aŭ aprinsŭ târgul Moskul și o cetate den gĭos, de aŭ arsŭ până in pămêntŭ, și mulțĭ ómenĭ aŭ peritŭ de focŭ; numaĭ cetatea Chitaĭ Gorod aŭ hălăduitŭ; și cu mare pleanŭ s'aŭ intorsŭ Tătarĭĭ, fŏră-de nice-o scădere saŭ dodeĭală.

J. Domnia luĭ Ión Vodă.

Acestŭ Ión Vodă, a cuĭ fecĭorŭ are fi, scrie la istoriile Leșescĭ sĕ fie fecĭorŭ unuĭ Stefan Vodă, insă nu cu cununie. Alțiĭ ḑicŭ că aŭ fostŭ de la Mazovia, den țéra Leșéscă, sĕ fie slujitŭ la Ferliĭ, Voevodul Cracăuluĭ, și sĕ fie mersŭ acestŭ Ión Vodă in Țarigrad; ĕră nu insemnéză cu ce trébă sĕ fie mersŭ, nice cronicariĭ Leșescĭ. Ĕră Leatopisețul Vorniculuĭ Ureche scrie că Ión Vodă sĕ fie fostŭ fecĭorŭ de Arman; ĕră den cine aŭ aflatŭ acésta, nu arată dovadă.

Ințelegêndŭ Impĕrăția de amestecăturile luĭ Bogdan Vodă, cum s'aŭ fostŭ imprietenitŭ cu Leșiĭ, de'și măritase surorile după Leșĭ, și elŭ vra sĕ'și ĭa

www.dacoromanica.ro

Dómnă den ţéra Leşéscă, şi ţinea Leşi de sfatŭ pre-lângă sine, aŭ mazilitŭ pre Bogdan Vodă, şi aŭ adusŭ de la Rodos pre Ión Vodă, şi 'i-aŭ datŭ domnia ţereĭ; insă, şi la Rodos nu putemŭ sci pentru ce s'aŭ fostŭ dusŭ Ión Vodă; póte fi surgun, făcutŭ de-maĭ-nainte. Luându stégŭ de domnie in anul 7078, aŭ purcesŭ cu óste Turcéscă, cum scrie Gvagnin, ca la 20,000; eşit-aŭ in timpinarea luĭ Ión Vodă o sémă de boĭerĭ de ţéră, maĭ de frunte, Gavril Logofĕtul şi Dinga Hatmanul.

Ĕră Bogdan Vodă, inţelegêndŭ de domnia dată luĭ Ión Vodă, aŭ răpedítŭ la nisce boĭerĭ in ţéra Leşéscă, ce'ĭ trimisese cu prieteşugŭ in partea sea, poftindu'ĭ de agĭutorŭ improtiva luĭ Ión Vodă. Ce, sirguindŭ Ión Vodă cu óstea Turcéscă şi cu Tătarĭ, aŭ apucatŭ scaunul domnieĭ in Iaşi, in postul mare. Ĕră Bogdan Vodă s'aŭ dusŭ la Hotin neavêndŭ nice-unŭ agĭutorŭ.

Ión Vodă, dacă s'aŭ aşedatŭ in scaunul domnieĭ ţereĭ, socoti la inceputul stăpânireĭ séle sĕ se arăte groznicŭ şi strasnicŭ, sĕ se témă toţĭ de ênsul; că atuncea, in dioa de Pascĭ, aŭ tălătŭ pre Ionaşco Zbĭara.

Bine aŭ disŭ de tiranĭ, că nice o vreme n'aŭ de blândeţe. Precum acestŭ Ión Vodă, nice la dioa Pascilorŭ nu s'aŭ infricoşatŭ de Dumneđeŭ sĕ nu facă vĕrsare de sânge. Statut-aŭ indată ingrijiţĭ bieţiĭ boĭerĭ, măcar că alergase in timpinarea luĭ Ión Vodă, cu mare poftă de Domnŭ creştinŭ şi blândŭ, şi se tânguĭaŭ că maĭ bine le-arŭ fi fostŭ cu Bogdan Vodă, măcar că avea Leşĭ pre-lângă dênsul; că de le luaŭ Leşiĭ hrana, cu câtŭ maĭ vârtosŭ Turciĭ, cariĭ işĭ rideaŭ de muĭerile şi de copiiĭ lorŭ.

Ĕră luĭ Bogdan Vodă viindu'ĭ agĭutorŭ la Hotin den ţéra Leşéscă, de la prietenĭ luĭ, 2000 de Leşĭ, cu Neculaĭ Militki Hatmanul, şi cu Neculaĭ Sinĭavski, Voevodul ţereĭ Rusescĭ; intrându acele 2000 de Leşĭ in ţéră, prădaŭ şi stricaŭ totŭ ce aflaŭ. Pre-urmă aŭ maĭ intorsŭ o sémă de Leşĭ, ómenĭ maĭ proştĭ, inapoĭ, pentru sĕ nu strice in ţéră, dicŭ Leşiĭ; şi trecêndŭ codrul Militki, aŭ agĭunsŭ la apa Prutuluĭ, şi de acolo aŭ răpedítŭ pe Bielavski cu ómeniĭ luĭ la Bogdan Vodă, la Hotin, de aŭ pogoritŭ puşcele; şi, după ce aŭ sositŭ puşcele, s'aŭ clătitŭ şi Bogdan Vodă până la Stefănescĭ cu óstea Leşéscă. Şi têmpinându-se cu óstea luĭ Ión Vodă, n'aŭ cugetatŭ Leşiĭ sĕ stea la rĕsboiŭ, ce numaĭ strĕjile s'aŭ lovitŭ, şi s'aŭ intorsŭ spre Hotin; şi Moldoveniĭ luĭ Ión Vodă, cu Turciĭ amestecaţĭ, s'aŭ luatŭ după Leşĭ, sĕ'ĭ pótă inchide unde-va la vr'o strimtóre, dându-le resboiŭ in multe locurĭ până la cetatea Hotinuluĭ, fiindŭ cetatea pre mânele Leşilorŭ; aŭ trecutŭ preste Nistru óstea Leşéscă cu Bogdan Vodă, fără-smintélă.

Ĕră Ión Vodă, după ce aŭ trecutŭ Leşiĭ preste Nistru, aŭ inceputŭ a batere cetatea Hotinuluĭ, şi câteva septemâni neputând'o dobândi cu armele séle, aŭ trimisŭ solŭ la Iazlovetki, Hatmanul crăieĭ Leşescĭ, poftindu'lŭ sĕ poroncéscă luĭ Dobroslovski, ce ţinea cetatea, sĕ'ĭ dea cetatea.

Ce, se făgăduĭa Ioan Vodă de-pre-atuncĭ sĕ facă gĭurământŭ Craĭuluĭ Leşescŭ că'ĭ va fi cu credinţă şi cu priinţă in tóte poroncile crăescĭ, precum aŭ fostŭ şi alţĭ Domnĭ de-maĭ-nainte de dênsul, iprocĭ; Iazlovetki Hatmanul, vĕdêndŭ acéstă solie a luĭ Ion Vodă, aŭ făcutŭ scire luj Jigmond, Craĭul Leşescŭ, şi aŭ primitŭ Craĭul gĭurământul luĭ Ion Vodă.

www.dacoromanica.ro

Bogdan Vodă, perdêndu'şĭ nădejdea de domnia ţereĭ Moldoveĭ, fiindŭ şi bolnavŭ de ochĭ, viindŭ la Cameniţă cu Militĭki aŭ mulţămitŭ tuturorŭ capetelorŭ Leşescĭ, pentru nevoinţa ce aŭ pusŭ pentru dênsul sĕ'lŭ ducă la domnie; şi de acolo s'aŭ dusŭ cu puţinteĭ Leşĭ la Mosk, şi acolo şĭ-aŭ sfĕrşitŭ viaţa.

In anĭĭ de la Hristos Mântuitorul nostru 1572, aŭ muritŭ Jigmond, Craĭul Leşescŭ, în oraşŭ in Ticoţin. Acestŭ Jigmond aŭ fostŭ celŭ de-pre-urmă semińţie a Iagelonilorŭ. Trăit-aŭ anĭ 42.

Ĕră alŭ-doĭle anŭ, s'aŭ strinsŭ toţĭ domnĭĭ şi boĭerĭĭ Leşescĭ la Varşavĭ; acolo aŭ mersŭ solĭ şi de la Ion Vodă, poftindŭ pre recipospolita sĕ'ĭ dea pre Bogdan Vodă; pentru care aŭ făcutŭ pără Ion Vodă şi la Impĕrăţie; şi se făgăduĭa Ion Vodă că va fi in prietenie cu crăiea Leşéscă, cum s'aŭ fostŭ adeverindŭ şi maĭ nainte, numaĭ sĕ'ĭ dea pre Bogdan Vodă. Pomenit-aŭ soliĭ luĭ Ion Vodă şi pentru Pocuţia că nu o va cere de la dênşiĭ.

Făcut-aŭ Leşiĭ respunsŭ luĭ Ion Vodă într'acestŭ chipŭ: că, «te-aĭ jăluitŭ Impĕratuluĭ Turcescŭ, pre Bogdan Vodă sĕ ţi'lŭ dămŭ noĭ; cum nu 'l-amŭ chĭămatŭ, aşa nice vomŭ sĕ audimŭ de dânsul; şi că nu se află Bogdan Vodă in crăiea Leşéscă, sĕ scĭĭ; ĕră de are fi stringêndŭ Bogdan Vodă unde-va oştĭ, sĕ scĭĭ că pren ţéra Leşéscă nu'lŭ vomŭ lăsa sĕ trécă cu oştĭ; ĕră pentru Pocuţia, că nu o veĭ maĭ cere de la Leşĭ, bine veĭ face».

Venit-aŭ solŭ la acelŭ Seimŭ şi de la Hanul Crîmuluĭ, poftindŭ pre Leşĭ sĕ nu'şĭ alégă Craiŭ pre Impĕratul Moskuluĭ, nice pre vre-unŭ feciorŭ a luĭ; că Moskalul de-demultŭ este vrăjmaşŭ lorŭ, şi ţerilorŭ séle; şi atuncea, nu stĕpânŭ, ce vrăjmaşŭ are avea. Arăta solul Hanuluĭ, cum, maĭ bine sĕ aĭbă Leşiĭ prietenŭ pre Turcŭ de câtŭ pre Moskal, şi'ĭ sfătuĭa soliĭ Hanuluĭ sĕ'şĭ alégă Leşiĭ Craiŭ orĭ fie pre cine, fără pre Moskalŭ.

Aŭ fostŭ trimisŭ şi Turcul la Craĭul Leşescŭ cărţĭ; şi neapucândŭ viŭ pre Craĭul, aŭ cetitŭ cărţile la ivéla tuturorŭ Leşilorŭ, scriindŭ sĕ dea léfă Hanuluĭ Crîmuluĭ, ce-aŭ fostŭ maĭ 'nainte Leşiĭ sĕ dea Crîmuluĭ. Ce, aŭ rĕspunsŭ Leşiĭ că gata suntŭ; numaĭ, ântêiŭ sĕ facă direptate cu Tătariĭ, cariĭ nainte, încă viŭ fiindŭ Craĭul, aŭ lovitŭ in Podolia de aŭ arsŭ cetatea Barul şi câteva sate şi târguşóre, care nu s'aŭ căḑutŭ Tătarilorŭ sĕ facă, preste legătură, acea stricăcĭune in Podolia.

Ion Vodă, dupĕ ce rĕmase isbânda la dânsul, de scósĕ den ţéră pre Bogdan Vodă şi pre Leşĭ, de sĕ şi arăta de-odată pre voĭa ţereĭ, însă pre-urmă pre toţĭ domnĭĭ aŭ covêrşitŭ cu vrăjmăşie şi cu morţĭ cumpliţe.— O, dómne sfinte! se oţeresce condeĭul a scriere tirăniile şi miḑlócele tirănescĭ acestuĭ cumplitŭ tiranŭ Domnŭ! Băgat-aŭ in focŭ, de viŭ, pre Vlădica Georgie, de aŭ arsŭ, pentru prepusŭ de avuţie. Totŭ tiranul este lacomŭ. Şi bine aŭ ḑisŭ óre-cine, că lacomul nice şie, nice altuĭa este de folosŭ. Mitropolitul Teofan aŭ fugitŭ pren munţĭ de grĭza luĭ Ion Vodă; temniţele eraŭ tóte pline de călugărĭ, şi'ĭ îngropă de viĭ pre Veveriţă, pre Cozma şi pre Molodeţ călugĕrul. Aşijderea den boĭerĭĭ de cinste sabia luĭ sciaŭ, omorindu'ĭ cu totŭ felul de morţĭ, asemănându-se cumpliţilorŭ tiranĭ, luĭ Nero şi luĭ Dioclitian. Insĕ, aciea eraŭ păgânĭ, ĕră acesta creştinŭ! Insĕ, de aŭ fostŭ creştinŭ, nime nu scrie; că precum nime nu adeverésce némul luĭ, aşa nice legea luĭ de ce lege aŭ fostŭ;

www.dacoromanica.ro

nice credŭ sĕ fie fostŭ creştinŭ pravoslavnicŭ (Vede-veţi plata de tiranŭ şi a luĭ Ion Vodă, la ce aŭ venitŭ pe-urmă); că, de are fi fostŭ creştinŭ, nu s'are fi însuratŭ în postul mare.

Ĕră alŭ-triile anŭ a domnieĭ luĭ Ion Vodă, făcêndŭ atâte muncĭ şi morţĭ cumplite, urite luĭ Dumneḑeŭ şi oţĕrite lumeĭ, étă îĭ veni veste că 'l-aŭ mazílitŭ Impĕratul, şi aŭ datŭ domniea luĭ Pĕtru Vodă Şchĭopul. — Acestŭ Pĕtru Vodă era den ţéra Muntenéscă, fecĭorĭ Mircĭĭ Vodă, şi nepotŭ de soră Mihnĭĭ Vodă.

Ion Vodă, dacă s'aŭ simţitŭ strĕinatŭ şi scosŭ den domnie (étă aice se începe urgia şi rĕsplătirea de la Dumneḑeŭ asupra luĭ Ion Vodă, pentru tirănia luĭ), i-aŭ fostă scrisŭ Kapikihaelele luĭ Ion Vodă sĕ trimită banĭ sĕ împingă pre Pĕtru Vodă Şchĭopul. Sfătuindu-se Ion Vodă cu boĭerĭĭ ce'ĭ avea sfetnicĭ, tiranĭ ca şi dânsul, cum are fi maĭ bine, trimite-va banĭ la Pórtă sĕ'şĭ tocméscă domniea despre Impĕrăţie, aŭ sĕ se apere de Pĕtru Vodă cu sabia; sfătuitu'l-aŭ toţĭ, maĭ bine sĕ facă cu aciea banĭ óste asupra impĕrăţieĭ Turculuĭ, şi sĕ nu lase pre Pĕtru Vodă la scaunul ţereĭ — Veḑĭ aicea cum strĕmută Dumneḑeŭ sfaturile cele bune spre rele, cu rĕŭ sfârşitŭ tiranilorŭ. Dumneḑeŭ, de la cela ce nu are direptate in sine, nice silesce sĕ o aĭbă; ĭa de la dânsul mintea cea bună şi o întórce in socotéla cea rea, ca sĕ nu cunóscă nimică de cele ce greşesce.

Socotĭa Ion Vodă sĕ agĭungă şi la Henrik, Craĭul Leşescŭ, de agĭutorŭ; ce, sciindŭ că are crăiea Leşéscă legăturĭ de pace cu impĕrăţia Turculuĭ, şi nu'ĭ va da agĭutorŭ, aŭ alesŭ de aŭ trimisŭ la Căzacĭ sĕ'ĭ chĭeme in léfă, ca pre nisce ómenĭ sloboḑĭ. Strins'aŭ şi ţéra; câtrĕ care se ruga cu multe cuvinte blânde (Acmu blândŭ, de fricăl) ca sĕ le pótă întórce şi sĕ tragă inimele spre dânsul; arăta şi nesaţiul Turcescŭ şi lăcomia lorŭ (Vedea ştercul in ochĭul Turcilorŭ, ĕră bărna in ochiĭ seĭ nu vedea!), ḑicêndŭ că Turcĭĭ tóte schimburile facŭ pentru măzda şi pentru sĕ sĕrăcéscă ţéra, sĕ slăbéscă. Arăta ţereĭ Ion Vodă şi acésta, că de vorŭ vedea ceva şi vorŭ vrea cu toţiĭ, prea lesne va depărta mâna Turculuĭ deasupra ţereĭ. Că şi pre Leşĭ îĭ are prietenĭ; Căzacĭĭ s'aŭ adeveritŭ sĕ vie într'agĭutorŭ, cărora nu le potŭ sta Turcĭĭ înainte la resboĭŭ. Şi ca aceste ḑicea ţereĭ, cum de aŭ făcutŭ orĭ cuĭ in al gĭosul, totŭ pentru Turcĭ aŭ făcutŭ; şi cum 'l-aŭ fostŭ cunoscutŭ ţéra de rĕŭ pre Ion Vodă, aşa şi acmu sĕ'lŭ cunóscă de bunŭ, şi maĭ multŭ spre folosul lorŭ.

Aşa, Ión Vodă, âmplêndŭ pre toţĭ de nădejde, aŭ strigatŭ cu toţiĭ că lângă dânsul vorŭ peri, precum s'aŭ şi têmplatŭ. Căzacĭĭ, vĕḑêndŭ lefe, şi cariĭ den firea lorŭ suntŭ gata la jacŭ şi dobânḑĭ, s'aŭ strînsŭ ca 1200, neîntrebândŭ voĭa Craĭuluĭ, s'aŭ a altorŭ căpitenĭĭ a crăieĭ Leşescĭ; aŭ purcesŭ în ţéră la Ión Vodă; între carĭ căzacĭ eraŭ acestĭ căpetenĭĭ: Svircĭovski şi Barsam. Amêndoĭ aveaŭ câte 200 de Căzacĭ; şi de la Braţlav eraŭ 200 de Căzacĭ; Cozlovski ĭarăşĭ avea 200 de Căzacĭ; aşijderea şi Slujinski; ĕră Iance şi Socolovski aveaŭ câte 100. Ĕră dacă aŭ sositŭ Căzacĭĭ în taběra luĭ Ión Vodă, aŭ poroncitŭ Ión Vodă de aŭ dafŭ, de bucurie, den tunurĭ şi den sineţe. Dupĕ ce s'aŭ rădicatŭ masa, aŭ poroncitŭ de aŭ adusŭ câte-va tipsiĭ de argintŭ pline de galbinĭ de aurŭ, şi le-aŭ pusŭ denaintea Căzacilorŭ, poftindŭ

www.dacoromanica.ro

sĕ primĕscă acea-dată de la dânsul. De-odată Căzacĭĭ nu primĭaŭ atâta léfă, apoĭ luarĕ'ĭ; şi se împărţiră cu galbenĭ; şi i-aŭ aşedatŭ denastânga oştiĭ séle; şi le-aŭ trimisŭ şepte buţĭ de vinŭ de bĕutŭ Căzacĭĭ, pentru sănătatea luĭ Ión Vodă, şi le-aŭ datŭ şi talerĭ câte-va sute. A doŭa-di, maĭ 'naínte de rĕvĕrsatul zorilorŭ, aŭ mersŭ Ión Vodă la Căzacĭ, şi 'i-aŭ poftitŭ la cortul seŭ; şi mergêndŭ, aşea le-aŭ grăitŭ Ión Vodă, Leşesce, că scia limba Leşéscă, că era aşaşĭ Léşŭ de nascere:

«Pentru lucrurile vóstre şi vitezilorŭ înţelepţĭ de nu aşŭ sci, nice denéore n'aşŭ fi trimisŭ la voĭ sĕ vĕ fiŭ ostenitŭ de atâta cále; ĕră sciindu-vĕ că aveţĭ mare laudă întru meşterşugul oştenieĭ, pentru aceea v'amŭ chĭematŭ la acéstă trébă ce amŭ cu Sultan Selim Impĕratul, vrăjmaşul meŭ de capŭ, rugânduvĕ sĕ'mĭ slujiţĭ pre banĭ; măcar că voă a vĕ arătare léfă nu îndrăsnescŭ, avêndŭ grije sĕ nu vĕ arătŭ puţinŭ în prejma lucrurilorŭ vóstre cele marĭ; ĕră orĭ ce vorŭ trebui, saŭ banĭ, saŭ haĭne, aşa voă cum şi cailorŭ vostri, de tóte den-destul veţĭ avea. Ĕră şi eŭ nu mĕ îndoescŭ întru ácésta, că veţĭ sta şi veţĭ începe cum se cuvine celorŭ bunĭ. Pre-lângă acéste, pentru ostenéla vóstră, fórte vĕ mulţămescŭ; că, fiindŭ ómenĭ creştinĭ, aţĭ venitŭ la mine, pentru care pururea voiŭ fi datorŭ; şi pre atâta voiŭ sĕ vĕ plătescŭ, pre câtŭ veţĭ vrea voĭ; că, măcar că vĕdŭ puţinĭ înaintea vrăjmaşuluĭ aşa de mare, ĕră aşa vĕ socotescŭ ca când aţĭ fi venitŭ 20,000 de călărĭ; măcar că de acestŭ vrăjmaşŭ pagubă nu este noă a socotire sĕ nu fie de noĭ biruitŭ. Imĭ caută a mărturisire acésta, că le slujesce norocul; că den micŭ, aşa de puternicŭ s'aŭ înălţatŭ; totŭ dentru sloboḑenia luĭ Dumneḑeŭ, pentru pĕcatele nóstre s'aŭ făcutŭ; şi orĭ ce aŭ dobânditŭ, totŭ cu vicleşugŭ şĭ cu amăgirea lorŭ, ĕră nu cu tăria. De celorŭ maĭ sus sburândŭ, maĭ lesne cu vrĕme socotescŭ că potŭ cădea. Maĭ multŭ a grăire, de bucurie lacrimile nu mĕ lasă. Cum vĕ suntŭ de voĭosŭ, şi ce inimă amŭ cătrĕ voĭ, Dumneḑeŭ scie, şi voĭ veţĭ putea cunósce de mine. Pentru ce, déră, maĭ multŭ nu'mĭ trebue vóĕ a mĕ lăudare; acésta numaĭ sĕ sciţĭ, că norocul meŭ, norocul vostru este.» Aceste ḑicêndŭ, aŭ lăcrimatŭ Ión Vodă.

La aceste cuvinte a luĭ Ión Vodă, rĕspuns-aŭ Svircĭovski, de la toţĭ, ca unŭ oşténŭ deplinŭ, pre-scurte, ḑicêndŭ: «Nice banĭĭ, de carĭĭ puţinŭ băgămŭ sémă, ne-aŭ adusŭ pre noĭ la acésta sĕ venimŭ la tine, Ióne; ce, ca sĕ batemŭ pre vrăjmaşul tĕŭ; pentru aceea, nice de o plată nu băgămŭ sémă; destul vomŭ avea, de vomŭ goni de aice pre vrăjmaşul tĕŭ, şi pre tine vomŭ împăca cu dânsul. Tu, precum ne veĭ mulţămi, norocul tĕŭ va arăta acésta. Noĭ de puterea Turcéscă câtŭ de puţinŭ nu ne tememŭ; fără câtŭ, ce sfârşitŭ va fi, Dumneḑeŭ scie! ĕră vomŭ nevoi fórte multŭ çum amŭ putea sĕ te apărămŭ de vrăjmaşul tĕŭ.»

Apoĭ 'i-aŭ poftitŭ Ión Vodă la ospĕţŭ cu sine, şi'ĭ pusĕ pregĭurŭ meseĭ, Ión Vodă, cu sine; la altă masă, Logofĕtul celŭ mare, şi Irimia Hatmanul luĭ Ión Vodă, şi cu alţĭ boĭerĭ Moldovenĭ, aŭ şeḑutŭ. Tóte aceste auḑindu-se la Sultan Selim, Impĕratul Turcescŭ, de sirgŭ aŭ trimisŭ Turcĭ 30,000 şi Ungurĭ 2000 la Alecsandru Vodă, Domnul Muntenescŭ, sĕ mérgă sĕ prinḑĕ pre Ión Vodă, şi sĕ ducă pre frate-seŭ, Pĕtru Vodă, Domnŭ ţereĭ.

www.dacoromanica.ro

Alecsandru Vodă, Domnul Muntenescŭ, den poronca Impĕrătéscă, împreună cu frate-seŭ Pĕtru Vodă, cu óstea Turcéscă, cu Ungurĭ şi Muntenĭ, aŭ purcesŭ; şi viindŭ până preste apa Siretul, s'aŭ tăbĕrîtŭ, sloboḑindu'şĭ caĭĭ la păşune.

Ion Vodă, înţelegêndŭ de Alecsandru Vodă şi de Pĕtru Vodă că'ĭ vinŭ cu oştĭ asupră, îndată aŭ pornitŭ o sémă de Căzacĭ cu Sfircĭovski, şi cu 5000 de Moldovenĭ, sciutorĭ lucrurilorŭ pre-unde vorŭ merge. Ĕră pre urma lorŭ s'aŭ pornitŭ Ión Vodă cu óstea. Mers-aŭ Sfircĭovski cu aĭ seĭ mulcomiş, şi dede pre stréjea de oşteniĭ munteni; 300 eraŭ; şi încungĭurându'ĭ fără-de-veste, pre toţĭ 'i-aŭ prinsŭ. Şi înţelegêndŭ dentru aciea, Sfircĭovski, çă nimică nu scie Pĕtru Vodă de óstea luĭ Ion Vodă, aŭ şi răpeḑitŭ la Ion Vodă să sirguéscă, să vie mai-de-sirgŭ cu óstea. Grăbit'aŭ Ion Vodă; şi după ce s'aŭ împreunatŭ cu toţiĭ la unŭ locŭ, s'aŭ împărţitŭ în treĭ polcurĭ, şi aŭ lovitŭ de triĭ părţĭ pre óstea luĭ Pĕtru Vodă, când toţĭ dormĭaŭ fără-de-grijĕ, în nădejdea strĕjeĭ. Multă mórte aŭ făcutŭ întrênşiĭ! că de nimică nu se puteaŭ apuca, numaĭ de fugă, pedestri, şi numaĭ cu cămeşile. Abĭa aŭ scăpatŭ Alecsandru Vodă cu Pĕtru Vodă frate-seŭ; Pĕtru Vodă fugi la Brăila, lăsându tótă taběra în mâna luĭ Ion Vodă. Şi multă dobândă făcuse Căzaciĭ, că aşa poroncise Ion Vodă să lase maĭ multă dobândă Căzacilorŭ.

Purces-aŭ Ion Vodă în gónă după Pĕtru Vodă şi Alecsandru Vodă, cu tótă óstea sea, de aŭ arsŭ şi aŭ prădatŭ ţéra Muntenéscă, maĭ multŭ de gĭĭumătate, şi aŭ pusŭ Domnŭ pre Vintilă în ţéra Muntenéscă. Oblicindŭ Ion Vodă că Pĕtru Vodă şi Alecsandru Vodă s'aŭ opritŭ în Brăila, întorsu-s'aŭ cu oştile séle asupra Brăileĭ; şi, tăbĕrîndŭ subt Brăila, trimis'aŭ doĭ Muntenĭ la Beĭul de Brăila, cerêndŭ pre amêndoĭ Domniĭ să iĭ dea pre mână; că apoĭ, de nu'ĭ va da, elŭ va sta cu rĕsboĭŭ pregĭurŭ cetate, până o va dobândi. Trimis'aŭ şi Beĭul de Brăila patru Agĭ la Ion Vodă, cu ḑece glonţurĭ marĭ de tunurĭ şi cu ḑece micĭ, ḑicêndŭ luĭ Ion Vodă că cu acelŭ felŭ de bucate îlŭ va ospĕta den cetate, care nu le va mistui. Mâniatus'aŭ tare Ion Vodă pre aceĭ Agĭ, şi aŭ poroncitŭ de le-aŭ tăĭatŭ urechile şi nasurile cu buze cu totŭ, şi i-aŭ spânzuratŭ de picĭóre înaintea cetăţeĭ; şi indată aŭ poroncitŭ pedestrimeĭ de aŭ făcutŭ năvală asupra tîrguluĭ. Avêndŭ loitre gata, aŭ oboritŭ gardul tîrguluĭ; şi întrândŭ in tîrgŭ, aŭ tăĭatŭ pre Turcĭĭ den Brăila, câtŭ nice câne n'aŭ rĕmasŭ viŭ, şi curgea sângele părâĭ in Dunăre; şi aŭ datŭ focŭ de aŭ arsŭ tîrgul; şi multă avere aŭ luatŭ, şi scule de aurŭ şi de argintŭ, şi mărgăritarŭ multŭ, că era bogatŭ acelŭ tîrgŭ, nefiindŭ prădatŭ nice-odată, de când 'l-aŭ fostŭ dobânditŭ Turcĭĭ in séma lorŭ.

Vrêndŭ Ión Vodă atuncĭ să bată şi cetatea, numaĭ ce'ĭ veni veste că'ĭ vinŭ într'agĭutorŭ Brăileĭ 15,000 de Turcĭ. Şi îndată aŭ trimisŭ pre Sfircĭovski cu Căzaciĭ împrotiva acelorŭ 15,000 de Turcĭ, dându-ĭ şi 8000 de Moldovenĭ. Şi têmpinându-se Sfircĭovski cu Turcĭĭ, dat-aŭ rĕsboiŭ vitezesce; şi înfrângêndŭ pre Turcĭ, i-aŭ topitŭ aşa, câtŭ abĭa aŭ scăpatŭ vr'o mie călărĭ. Ĕră după acéstă isbândă cu norocŭ, venit-aŭ veste luĭ Ion Vodă den urmă că aŭ intratŭ in ţéră Turcĭ şi Tătarĭ. Lăsat-aŭ Brăila, şi s'aŭ întorsŭ cu óstea împrotiva Turcilorŭ şi a Tătarilorŭ; şi lovindu-ĭ vitezesce, i-aŭ risipitŭ şi i-aŭ gonitŭ.

www.dacoromanica.ro

Dupĕ aceea aŭ mersŭ cu oştile séle, Ión Vodă, subt Tighinea; şi bătând'o câteva ḑile, o aŭ dobânditŭ şi o aŭ arsŭ. Trimis-aŭ de acolo 600 de Căzacĭ la cetatea Albă, şi o aŭ aprinsŭ de aŭ arsŭ gĭumĕtate de tĕrgŭ. Ĕră Ión Vodă cu óstea sea, până a veni Căzacĭĭ de la cetatea Albă, s'aŭ odihnitŭ; şi dupĕ aceea, înţĕlegêndŭ Ión Vodă de nisce Turcĭ ce eşisĕ de pren cetăţĭ şi se oştise cu Tătarĭĭ Bugéculuĭ, şi mergeaŭ la cetatea Albă, aŭ orânduitŭ pre Căzacĭ şi cu 3000 de Moldovenĭ, pre carĭĭ, lăsându-ĭ Sfircĭovski pre-urmă, aŭ tocmitŭ Căzacĭĭ in treĭ polcurĭ. In polcul celŭ denainte eraŭ 300 de Căzacĭ cu sineţe, şi toţĭ cu calcanurĭ, sĕ se sprijinéscă de suliţele Turcescĭ, orânduiţĭ. Alŭdoile polcŭ, ĕră pre atâţĭa, cu sineţe şi cu arce; pre aciea i-aŭ orânduitŭ in cornul den dirépta; acolo, într'acelŭ polcŭ, era şi Sfircĭovski. In alŭ trĭile, pre atâţĭa, cu suliţe lungĭ; pre acestia i-aŭ tocmitŭ in cornul den-stânga.

Ĕră Turcĭĭ, vĕḑêndŭ ómenĭ de ómenĭ, aŭ săritŭ cu îndrăsnire asupra Căzacilorŭ; ĕră Sfircĭovski aŭ poroncitŭ polculuĭ celuĭ den-miḑlocŭ de aŭ săritŭ împrotiva Turcilorŭ, sloboḑindŭ focul in Turcĭ; şi se făcu o amestecătură mare într'ênşiĭ. Atuncĭ şi singurŭ Sfircĭovski cu altŭ polcŭ i-aŭ lovitŭ den-dosŭ, sĕgetându in Turcĭ den arce, şi ciea cu suliţele lungĭ, de-altă-parte, năvălindŭ asupra Turcilorŭ de'ĭ gĭunghĭaŭ şi'ĭ împungĭaŭ. Stătut-aŭ unŭ césŭ acestŭ rĕsboiŭ de âmbe părţile, până aŭ sositŭ şi Moldovenĭĭ, şi cu mare îndrăsnire aŭ năvălitŭ asupra Turcilorŭ; şi, îngfrângêndŭ pre Turcĭ, prins-aŭ vĭĭ 200 de turcĭ, şi'ĭ mânaŭ denapoĭ ca pre nisce dobitóce, de i-aŭ închinatŭ luĭ Ión Vodă; şi îndată aŭ poroncitŭ Ión Vodă de'ĭ tăĭară cu cósele. Pre acea óste Turcéscă era Capŭ unŭ Agă prea bogatŭ, şi se preţeluĭa cu mulţĭ banĭ şi odóre sĕ se rescumpere de la Căzacĭ, sĕ nu'lŭ maĭ ducă la Ión Vodă. Ce, Căzacĭĭ maĭ multŭ socotĭaŭ credinţa spre Ión Vodă decâtŭ averea, şi fu omoritŭ şi acela ca şi ceĭ-altĭ Turcĭ.

Înţĕlegêndŭ aceste Sultan Selim, Împĕratul Turcescŭ, fórte se turbură tare, şi socotĭa sĕ se scóle elŭ cu puterea sea, sĕ vie asupra luĭ Ión Vodă; că intrase in grijĕ mare sĕ nu pĭarḑă Moldova şi câtŭ stĕpânĭa elŭ dencóce de Dunăre. Poroncit-aŭ şi Hanuluĭ Crîmuluĭ sĕ se pornéscă cu óste sĕ mérgă asupra luĭ Ión Vodă; trimis-aŭ ĭarăşĭ şi pe Pĕtru Vodă cu multă óste Turcéscă. Înţĕlegêndŭ Ión Vodă de atâte oştĭ ce'ĭ vinŭ asupră, aŭ orânduitŭ pre Ieremĭa, Pârcălabul de Hotin, cu 1400 de Moldovenĭ la trecĕtórea Turcilorŭ la Dunăre, sĕ pótă opri sĕ nu trécă Turcĭĭ; că Pĕtru Vodă cu Turcĭĭ acmu sosise la Dunăre. Ĕră Ión Vodă aŭ lăsatŭ oştile de se odihnĭaŭ până îĭ va veni véste dę la Ieremia Pârcălabul sĕ scie de vrăjmaşul seŭ, de Pĕtru Vodă.

Ieremia Pârcălabul, mergêndŭ la Dunăre şi vĕḑêndŭ in ceea parte atâta mulţime de Turcĭ oştiţĭ cu Pĕtru Vodă, elŭ s'aŭ agĭunsŭ pre-taĭnă cu Pĕtru Vodă, şi aŭ luatŭ 30,000 galbinĭ de aurŭ de la Pĕtru Vodă, darŭ; şi s'aŭ făcutŭ că nu póte opri trecĕtórea Turcilorŭ, pentru mulţimea de oştĭ ce suntŭ; şi întorcêndu-se Ieremia Pârcălabul de la Ḑunăre, aŭ aflatŭ pre Ion Vodă subt Tighinea, bătândŭ cetatea Tighineĭ; şi'ĭ spusĕ cum n'aŭ pututŭ oprĭ atâta mulţime de oştĭ. Ĕră auḑindŭ aceste Ión Vodă de la Ieremia Pârcălabul, că Turcĭĭ întêiŭ trecusĕ tunurile cu Enicerĭĭ de preste Dunăre in acéstă parte, s'aŭ

www.dacoromanica.ro

gătitŭ şi elŭ degrabă; stringêndŭ óstea, aŭ purcesŭ in têmpinarea Turcilorŭ la Dunăre, şi s'aŭ tăbĕritŭ aprópe de Dunăre.

Ĕră Căzacĭi, neavêndŭ limbă, căcĭ pre Ieremia Pârcălabul nu'lŭ credeaŭ Căzacĭi, fiindŭ in grijĕ cu toţiĭ s'aŭ strinsŭ la cortul luĭ Ión Vodă, şi aŭ ḑisŭ Sfircĭovski: «Noĭ, câţĭ amŭ gĭuratŭ sĕ'ţĭ fimŭ cu credinţă, Ióne, sĕ'ţĭ slujimŭ până la acestŭ césŭ împrotiva vrăjmaşilorŭ, de acmu gata suntemŭ sĕ'ţĭ slujimŭ, şi scimŭ că vrăjmaşiĭ tĕĭ nu pentru ţéra ta, ce pentru trupurile nóstre vinŭ. Ce, nóăântêiŭ ne trebue sĕ scimŭ, mulţĭ suntŭ? ce gândescŭ? pentru sĕ nu fimŭ ca nisce morţĭ aduşĭ la mormêntŭ, şi sĕ nu ne punemŭ capetele ca nisce dobitóce mute. Pentru aceea, ce veste aĭ de dânşiĭ, ce sfatŭ, ce meşterşugŭ spune, sĕ scimŭ şi noĭ.»

La aceste cuvinte a luĭ Sfircĭovski aŭ suspinatŭ Ión Vodă, rĕspunḑêndŭ prostesce: «Cunoscut-amŭ de-multe-orĭ priinţa vóstră spre mine, ĭubiţiĭ meĭ vitezĭ, şi nu aşŭ fi bucurosŭ sĕ vĕ amăgescŭ, nice sĕ facŭ ceva fără sfatul vostru; ce aşa vĕ însciinţezŭ cum Ieremia nu'ĭ departe cu altă óste, şi i-amŭ poroncitŭ sĕ ne dea scire de nepriétenul nostru, când are avea aşa de-plină veste şi sciinţă de dânsul. Eŭ pre Ieremia creḑŭ ca pre sănătatea mea, că i-amŭ cunoscutŭ şi'ĭ sciŭ bine credinţa şi bunătatea luĭ; elŭ mi-aŭ făcutŭ scire că maĭ multŭ de 12,000 de Turcĭ nu suntŭ. Ce, de are fi şi 30,000, ne vomŭ bate cu dânşiĭ, de ne va ağĭuta Dumneḑeŭ.» Nu s'aŭ aşeḑatŭ pre cuvêntul luĭ Ión Vodă Sfircĭovski, ce aŭ poftitŭ pre Ión Vodă sĕ şéḑă cu taběra acolo; ĕră elŭ cu ómeniĭ seĭ aŭ mersŭ pentru limba; şi'ĭ dede Ión Vodă şi pre Veronie, Hatmanul seŭ, cu 5000 de Moldovenĭ călărĭ. Şi mergêndŭ, aŭ datŭ peste strajea Turcéscă, atâţia de mulţĭ, pre câţĭ eraŭ şi oşteniĭ luĭ Ión Vodă; şi dându-le rĕsboĭŭ, aŭ înfrântŭ pre Turcĭ. Ĕră altă limbă n'aŭ pututŭ lua, fără numaĭ unŭ Turcŭ rănitŭ fórte tare; ce nemică dentru accla n'aŭ pututŭ sĕ înţĕlégă, ce numaĭ pre singură strajea aŭ cunoscutŭ eĭ că este multă óste Turcéscă. Pentru aceea, aŭ ḑisŭ Căzacĭi luĭ Ión Vodă sĕ fie trézŭ şi cu paḑă, cum va crede pre Ieremia Pârcălabul maĭ multŭ. La aceste cuvinte Ión Vodă nimică altă n'aŭ rĕspunsŭ, fără numaĭ ce aŭ ḑisŭ: «Nu avemŭ de ce avea grije; sciŭ şi năḑĕjduescŭ, că in scurtŭ se va arăta, că eŭ pentru aceea am venitŭ, pentru sĕ'mĭ apĕrŭ moşiea până la mórte.» Şi aŭ eşitŭ Ion Vodă den taběră cu 300 de Moldovenĭ şi s'aŭ lipitŭ de balta Cahul, şi s'aŭ suitŭ intr'unŭ piscŭ de délŭ sĕ pótă cunósce câtă sémă de óste va fi Turcéscă. Ce nimică n'aŭ pututŭ pricepe; că óstea era pre văĭ tăbĕrîtă; ce nu maĭ străjile s'aŭ vĕḑutŭ in patru locurĭ; carĭ, nelăsându-se sĕ se vaḑă de totŭ de Moldovenĭ, s'aŭ clătitŭ pre-incetŭ pre văĭ. Neputêndŭ, déră, pricepe Ion Vodă pe neprietenul seŭ, s'aŭ trasŭ cu tótă óstea sea, care era 30,000, şi aŭ tocmit'o in treĭḑecĭ de polcurĭ, şi la totŭ polcul eraŭ tunurĭ. Ĕră atuncĭ, o sémă din boĭerĭĭ ceĭ marĭ, anume: Murgu Vornicul celŭ mare, şi Bilăe Vornicŭ mare, şi Stăvilă Hatmanul, vĕḑêndŭ atâta putere de óste ce venise cu Pĕtru Vodă, temêndu-se sĕ nu caḑă in mreja vrăjmaşilorŭ seĭ, aŭ părăsîtŭ pre Ion Vodă şi aŭ fugitŭ la Turcĭ, la Pĕtru Vodă. Avea Ion Vodă şi pive 80 de aruncatŭ cumbarale, şi călărime de osebĭ. Avea ţiitóre Săsóĭe, Ion Vodă; sta deosebĭ; care, pentru multă dragoste ce avea spre Ion Vodă, nu 'l-aŭ lăsatŭ intre óstea cea călăréţă, temêndu-se sĕ nu'lŭ

www.dacoromanica.ro

viclenéscă boïerii ţereï, precum aŭ şi făcutŭ de-nevoe, şi sĕ nu'lŭ dea Ţurcilorŭ; ce numaï in Căzacï nădĕjduïa şi credea.

Dupĕ ce impărţi Ion Vodă óstea sea in 30 de polcurï pănă a se incepere rĕsboïul, atuncea aŭ vĕdutŭ Ion Vodă mulţimea oştiï Turcescï, care se socotïa maï bine de 50,000, şi atuncea se vĕdu amĕgitŭ de Ieremia Pârcălabul, pre carele îlŭ avea maï de-credinţă decâtŭ pre alţiï; şi chïemându'lŭ Ion Vodă la sine, s'aŭ apĕratŭ Ieremia Pârcălabul, ḑicendŭ că elŭ n'aŭ pututŭ pricepe sĕ cunóscă mulţimea Turcilorŭ; ér̆ă priinţa şi credinţa luï cătrĕ domnul seŭ, Ion Vodă, se va vedea că ântêïŭ elŭ va da rĕsboiŭ Turcilorŭ. Şi indată cu polcul seŭ aŭ purcesŭ Ieremia Pârcălabul asupra Turcilorŭ; ér̆ă apropiindu-se de Turcï, aŭ poroncitŭ stegaruluï seŭ de aŭ sloboḑitŭ stégul in gïos, şï 'şï-aŭ luatŭ toţï şlicele şi 'şï-aŭ plecatŭ capetele la Turcï. Vĕḑendŭ Turciï ce eraŭ in frunte sĕ'şï dea resboiŭ, aŭ stătutŭ pănă s'aŭ inchinatŭ Ieremia Pârcălabul cu aï seï. Ér̆ă alţï Moldovenï, vĕḑendŭ faptele Ieremieï Pârcălabuluï, inspăïmântaţï aŭ alergatŭ la Ion Vodă şi i-aŭ spusŭ. Ce, Ion Vodă, ca unŭ omŭ cu inimă mare ce era, sĕ nu'şï blăznéscă inimile pentru Ieremia Pârcălabul, care aŭ viclenitŭ pre Domnu-seŭ, aşa indată aŭ poróncitŭ sĕ dea in ḑobe şi in trâmbiţe semnŭ de rĕsboiŭ. Ér̆ă Turciï aŭ pusŭ in frunte pre Ieremia Pârcălabul cu ómeniï seï, de'ï mânaŭ denapoï ca pre nisce vite asupra oştiï luï Ion Vodă.

Ér̆ă Ion Vodă, vĕḑendŭ pre Moldoveniï seï cu Ieremia Pârcălabul in frunte, aŭ poroncitŭ de aŭ sloboḑitŭ sineţele tóte intr'ânşiï, de aŭ peritŭ pănă la unŭl; şi câţï n'aŭ peritŭ de focul luï Ion Vodă, îï ucideaŭ Turciï den urmă, de nu puteaŭ strĕbate de trupurile lorŭ căḑute.

Ér̆ă Căzaciï, vĕḑendŭ ce se lucréză, aŭ sloboḑitŭ focul in Turcï aşa de tare câtŭ aŭ datŭ Turciï dosŭ de-odată, orï că nu le putură sta mai multŭ împrotivă, orï că'ï vrea maï aprópe sĕ'ï ïa in focŭ, apropiindu'ï de pedestrime. Ce, Sfircïovski, pricepêndŭ aceea, aŭ strigatŭ asupra Moldovenilorŭ sĕ se intórcă; inturnarĕ-se Moldoveniï, şi Turciï îï luară in gónă. Vĕḑendŭ Moldoveniï că'ï gonescŭ aşa de tare Turciï, se intórseră la Turcï, şi se făcu unŭ rĕsboiŭ mare intre dânşiï, câtŭ de a mână se tăïaŭ şi se impungïaŭ in suliţe. Slobozit-aŭ Turciï focul in Moldoveni; acea mórte se făcu, câtŭ picaŭ de pre caï, aşa Moldoveniï cum şi Turciï, de âmbe părţile; nice se maï auḑïa de trŏsnetul puscilorŭ, nice se vedea locul de fumŭ, nice maï sciaŭ puşcaşiï in cine daŭ cu puşcile, câtŭ le slăbise mânele a se tăïare uniï pre alţiï. Atuncï Ion Vodă aŭ indreptatŭ pre aï seï denapoïa puşcilorŭ sĕ se odihnéscă cevaşï, şi sĕ'şï păḑéscă stégurile séle. Aşijderea şi Turciï s'aŭ datŭ inapoï sĕ se odihnéscă şi eï. Asa stândŭ şi privindŭ uniï spre alţiï, aŭ datŭ Dumneḑeŭ plóïe mare şi răpede, şi s'aŭ udatŭ pravul de puscï, de unde aveaŭ nădejde de agïutorŭ Moldoveniï. Ce numaï de a mână le căuta a se batere; ce şi mânele le eraŭ slăbite şi nu puteaŭ sprijini mulţimea Turcilorŭ; că şi Tătarï próspeţï se adăogïaŭ, viindŭ den dosŭ, 'ï-aŭ lovitŭ pre Moldoveni şi 'ï-aŭ infrântŭ, şi'ï goniră împreună cu Turciï; şi 'ï-aŭ tăïatŭ, câtŭ numaï pedestrimea aŭ rĕmasŭ şi ŏstea de strânsură, Căzacï 250. Ce, fiindŭ şi Turciï ostenitï, nu cutezaŭ a năvăli asupra Căzacilorŭ.

Vĕḑendŭ aşa Ion Vodă, alergat-aŭ de sirgŭ la Căzacï şi le ḑise: «Vĕḑŭ, bu-

www.dacoromanica.ro

niĭ meĭ vitezĭ, că den vicleşugul Ieremieĭ Părcălabuluĭ amŭ sositŭ la acésta, sĕ ne punemŭ capetele; ce, unde vorŭ pica capetele vóstre, acolo şi alŭ meŭ; sufletul sĕ mérgă dreptŭ la cerŭ.» La aceste aŭ rĕspunsŭ Sfirc'ovski: «De mórte nice câtŭ-de-puţinŭ nóă nu ni'ĭ grije, şi cu dragŭ vomŭ muri toţĭ; ce âncă se maĭ dămŭ resboiŭ acelorŭ spurcaţĭ păgânĭ.» Ce indată s'aŭ pedestritŭ cu toţiĭ; şi impreunându-se cu óstea ce venisĕ maĭ mulţĭ in dobândă de câtŭ in léfă, ce eraŭ ca 20,000, şi năvălindŭ cu dânşiĭ, singurŭ Ion Vodă aŭ apucatŭ puscile de la Turcĭ, cele uşóre; o puşcă de acele singurŭ Ion Vodă o aŭ apucatŭ, că aşa era de tare Ion Vodă, câtŭ o aŭ trasŭ singurŭ. Şi âmplându puscile acele de pravŭ, le-aŭ spartŭ şi le-aŭ lepădatŭ; şi legându taběra, s'aŭ trasŭ cale de o ḑi, la unŭ satŭ, de s'aŭ ingropatŭ; insĕ, de apă le era lipsă mare şi nevoe. Ĕră Turciĭ, dacă s'aŭ strînsŭ cu toţiĭ cu ceĭ den gónă, 'i-aŭ incungĭuratŭ de-maĭ-nainte de apusul sóreluĭ; şi eraŭ mulţĭ Turcĭ cu Tătarĭ, câtŭ nu'ĭ putea cuprinde cu ochiĭ, şi acolo tótă nóptea 'i-aŭ străjuitŭ sĕ nu scape dentr'acelŭ locŭ; şi aŭ aprinsŭ casele in satŭ, ce eraŭ pustiĭ, sĕ se facă lumină, sĕ se vaḑă Turcilorŭ. Ĕră dacă s'aŭ făcutŭ ḑi, inceput-aŭ Turcii cu tóte puscele a batere intrânşiĭ; ce nu le puteaŭ strica nimica, că se ingropase bine. De acolo, triĭ ḑile s'aŭ apĕratŭ, făcêndŭ năvală Căzacĭĭ in multe rônduri asupra Turcilorŭ. Vĕḑêndŭ Turcii că cu greŭ îĭ vorŭ dobândi, aŭ pusŭ socotélă sĕ facă legătură Ion Vodă sĕ li se inchine.

Ion Vodă, âncă vĕḑêndŭ că flămânḑescŭ şi leşină de sete, şi pravul âncă inputinase, sĕ fugă sĕ scape locŭ nu era, că totŭ locul cuprinsese Turcii, ţaŭ gânditŭ că dór cu blândeţe şi cu gĭurămêntŭ făcêndŭ Turcilorŭ, se va scóte den peire. Era jele mare luĭ Ion Vodă de óstea ce venise in dobândă, măcar că Căzacĭĭ toţĭ eraŭ gata sĕ móră lângă Ion Vodă; incepu a trimite la Turcĭ că se va inchina, de'ĭ vorŭ trimite omŭ ca acela sĕ'ĭ gĭure la poftele luĭ Ion Vodă. Turcii, bucuroşĭ eraŭ la una ca acésta: decâtŭ cu arme şi cu vĕrsare de sânge, maĭ bine cu inşĕlăcĭune sĕ'lŭ dobândéscă. Şi trimiseră unŭ Turcŭ la Ion Vodă de'ĭ gĭură intr'acesta chipŭ: Ântêiŭ, pre Căzacĭ sĕ'ĭ slobóḑă cu ḑile întregĭ sĕ se ducă; a-doŭa, sĕ'lŭ ducă pre Ion Vodă viŭ la stĕpânul seŭ, Impĕratul; ĕră pentru óstea de ţĕră nimică n'aŭ pomenitŭ, căci nu se indoĭa cum nu o vorŭ erta, fiindŭ raĭa, şi pagubă Impĕrăţieĭ se va face de'ĭ va omori.

Dupĕ ce aŭ gĭuratŭ Turcul pentru aceste luĭ Ion Vodă, aŭ eşitŭ den şanţŭ, luându cu sine pre toţĭ Căzacĭĭ, şi aşa aŭ ḑisŭ cătrĕ turcŭ: «De vreme ce este voĭa luĭ Dumneḑeŭ sĕ caḑŭ eŭ astăḑĭ in mânele vóstre, mĕ rogŭ sĕ'mĭ arătaţĭ acele ce mi-aţĭ gĭuratŭ, sĕ sloboḑiţĭ pre acestĭ ómenĭ buni; ĕră de aveţĭ vre o mânie spre dânşiĭ, de pre mine vĕ rĕsplătiţĭ, şi lorŭ le daţĭ pace». Şi aşa impărţindu'şĭ Ion Vodă totŭ alŭ seŭ intre Căzacĭ, 'şĭ-aŭ luatŭ ertăcĭune de la dânşiĭ, ḑicêndŭ că până la mórtea sea nu'ĭ va uĭta. Auḑindŭ Căzacii aceste, aŭ inceputŭ cu toţiĭ a plângere şi a'lŭ sĕrutare; şi dacă s'aŭ depărtatŭ ca triĭ pístrele de la Căzacĭ, 'şĭ-aŭ luatŭ ertăcĭune de la ţĕră cu multe lacrimĭ; şi ĭar s'aŭ intorsŭ la Căzacĭ de le-aŭ impărţitŭ aurŭ, odóre ce aŭ avutŭ la sine, ḑicêndŭ: «N'aŭ vrutŭ acésta Dumneḑeŭ, buniĭ meĭ voĭnicĭ, ca sĕ potŭ a vĕ avere maĭ multŭ pre voĭ, saŭ pre acieă deplin 1200, că m'aşŭ fi nevoitŭ, cu agĭutorul luĭ Dumneḑeŭ, sĕ nu âmble acestĭ cânĭ pre locul meŭ, care 'mĭ-aŭ

www.dacoromanica.ro

luatŭ Dumneḑeŭ, pentru multe ale mele păcate. Ce, inzădar, aceste îmĭ caută a răbdare ce aŭ sloboḑitŭ Dumneḑeŭ asupră'mĭ, sĕ mĕ despartŭ de voĭ. Dumneḑeŭ sĕ vĕ ducă sĕnătoşĭ la caseḑe vóstre! éră pre mine, de mĕ va păḑi Dumneḑeŭ dentru sângerósa mână a acestorŭ ómenĭ rĕĭ, şi mĕ vorŭ duce cu viaţă la stăpânul meŭ, nu mĕ indoescŭ nimică intru stăpânul meŭ, că'mĭ va da ĭarăşĭ domnia, şi voiŭ sci mulţămi crăieĭ Leşescĭ şi némuluĭ Leşescŭ. Ce amŭ avutŭ pre-lûngă mine, maĭ bĭne voĕ sĕ rĕmâe decâtŭ acestorŭ câniĭ, pentru priinţa şi slujbele ce amŭ cunoscutŭ de-multe-orĭ de la voĭ». Clătit-aŭ la multă curgere de lacrimĭ pre Căzacĭ acéstă voróvă a luĭ Ion Vodă; şi 'şĭ-aŭ lăsatŭ şi sabia la dânşiĭ, şi aŭ purcesŭ însuşĭ alŭ-doile numaĭ cu unŭ Léhŭ, anume Osmonskí, ca unŭ robŭ, in taběra Turcéscă.

Dacă aŭ dusŭ pre Ion Vodă la Paşa ce era Saraskier pre oştĭ, 'l-aŭ mustratŭ Paşa ca la patru césurĭ. Ce are fi rĕspunsŭ Turcilorŭ, se cunósce că aŭ rĕspunsŭ cuvêntŭ mare: 'l-aŭ gĭunghĭatŭ Paşa cu hamgerul in pântecĕ şi in gură, şi scoţindu'lŭ afară 'i-aŭ tăĭatŭ capul şi'lŭ puseră intr'o suliţă; éră trupul luĭ 'l-aŭ legatŭ de códele a douĕ cămile şi 'l-aŭ ruptŭ bucăţĭ; aşa scrie cronica luĭ Gvagnik istoricul. Éră Ureche Vornicul in Leatopiseţul ţereĭ, scrie că de viŭ 'l-aŭ legatŭ pre Ion Vodă de códele a douĕ cămile de 'l-aŭ sfĕrâmatŭ; şi sĕ fie ḑisŭ atuncea Ion Vodă că: «Eu multe feluri de muncĭ şi morţĭ grŏznice amŭ făcutŭ, éră mórte ca acésta n'amŭ sciutŭ sĕ fiŭ făcutŭ» (Veḑĭ, ce felŭ de pocăinţă are tiranul!). Apoĭ Turciĭ toţĭ îşĭ ungeaŭ sabiile cu sângele luĭ Ion Vodă. Plata 'şĭ-aŭ luatŭ Ion Vodă, pentru cumplite morţĭ ce aŭ făcutŭ şi elŭ. Maĭ scrie Gvagnik ḑicêndŭ, că pentru aceea 'l-aŭ pedepsitŭ Dumneḑeŭ pre Ion Vodă, căcĭ se turcisĕ, ca, cu legea Turcéscă, sĕ pótă scăpa de mórte.

Dupĕ aceea s'aŭ sloboḑitŭ Turciĭ la ceea-altă spuḑă de ţĕră de 'i-aŭ snopitŭ şi 'i-aŭ sfărêmatŭ. Éră Căzacĭĭ, vĕḑêndŭ spre ce este lucrul, nelăsându-se pre gĭurămêntul Turcilorŭ, aŭ silitŭ sĕ intre in şanţŭ sĕ se apĕre până la mórte. Ce, n'aŭ pututŭ, că era şanţul cuprinsŭ de Turcĭ. Ce, s'aŭ sloboḑitŭ cu toţiĭ de aŭ intratŭ in taběra Turcéscă, in grămadă, tăindŭ şi omorindŭ pre Turcĭ, până aŭ peritŭ şi eĭ până la unul. Éră pe Sfirčovski Polcovnicul şi pre alţĭ sotniţĭ 'i-aŭ luatŭ Turciĭ in robie, şi pre-urmă aŭ eşitŭ den robie cu preţŭ de rescumpĕrare.

Domnít-aŭ Ion Vodă treĭ anĭ; cĕ omŭ aŭ fostŭ nu trebue maĭ multŭ a'lŭ tâlmăcire, că faptele luĭ 'l-aŭ arătatŭ.

Dupĕ peirea luĭ Ion Vodă şi risipa oştiĭ séle, sloboḑitu-s'aŭ Tătariĭ in pradă in tótă ţĕra şi aŭ robitŭ, câtŭ maĭ mare pustiire decâtŭ atuncea n'aŭ maĭ fostŭ de cându'ĭ ţĕra nóstră, impresurându'ĭ pre toţĭ fără-de-veste pre la casele lorŭ; şi ḑentru aceea pradă de atuncea pre multe locurĭ până astăḑĭ multe sate aŭ rĕmasŭ pustiĭ, ales la câmpŭ, den Pruţ până in Nistru.

Turciĭ, dupĕ isbânda ce aĭ făcutŭ asupra luĭ Ion Vodă, s'aĭ intorsŭ inapoĭ; éră Pĕtru Vodă aŭ trimisŭ pre Bilăe Vornicul inainte, Căĭmacam, la scaunul domnieĭ, la Sucévă, dândŭ veste de Domnŭ noŭ; şi aŭ scosŭ bejeniile pre a casă; pre-urmă aŭ sositŭ şi Pĕtru Vodă la Iaşĭ, Iunie 25.

www.dacoromanica.ro

G. Domnia lui Pĕtru Vodă Şchiopul, in anul 7081.

Leşiĭ, dupĕ mórteą luĭ Jigmond Craĭul, aŭ fostŭ alesŭ Craiŭ Leşescŭ pre Henrik, frate Craĭuluĭ Franţuzescŭ; éră Henrik, pre-urmă, oblicindŭ de mórtea frăţine-seŭ luĭ Carol, Craĭuluĭ Franţuzescŭ, aŭ eşitŭ pre-taĭnă, nesciindŭ Leşiĭ den Cracăŭ, pre o portiţă, şi s'aŭ dusŭ in ţéra Franţuzéscă, de 'l-aŭ făcutŭ acolo Craiŭ Franţuzescŭ in locul frăţine-seŭ luĭ Carol.

Intr'acestŭ anŭ aŭ muritŭ Sultan Selim, Impĕratul Turcescŭ, dupĕ ce luă veste de bucurie pentru douĕ cetăţĭ in Africa, la Işpania, anume Tunis, şi Goleta; dacă făcu Dunanma de bucurie, maĭ trăindŭ douĕ sĕptĕmânĭ, aŭ muritŭ, şi aŭ rădicatŭ Turciĭ Impĕratŭ pre Sultan Murat, feciorul luĭ Sultan Selim celŭ maĭ mare. Acela Muratŭ aŭ omoritŭ pre cincĭ fraţĭ aĭ seĭ maĭ micĭ. Impĕrăţit-aŭ Sultan Selim anĭ 7, şi lunĭ 5.

In anul de la Hristos Mântuitorul nostru 1575, in luna Octomvrie, mare pradă aŭ făcuţŭ Tătariĭ in ţerile Rusescĭ, in Volinia şi in Podolia; 55,000 de suflete aŭ peritŭ, cu micŭ cu mare; 340,000 aŭ robitŭ; caĭ, epe, vacĭ, boĭ, oĭ, fără-sémă aŭ luatŭ, fŏră alte prăđĭ ce aŭ luatŭ; cu aceste oştĭ Tătărescĭ in ţéra Leşéscă aŭ fostŭ şepte Sultanĭ.

Pre aceste vremĭ, murit-aŭ Alecsandru Vodă, Domnul Muntenescŭ; domnit-aŭ anĭ 9 şi lunĭ 1, şi aŭ rĕmasŭ domnia fiĭu-seŭ Mihnea Vodă. — Arătatus-aŭ învŏzduh stea cu códă, ce se chĭamă cometa.

Scriŭ cronicariĭ Leşescĭ că acea pradă ce amŭ pomenitŭ că aŭ făcutŭ Tătariĭ în ţéra Leşéscă, sĕ fie fostŭ cu scirea luĭ Pĕtru Vodă, şi đicŭ sĕ fie fostŭ şi ómeniĭ luĭ Pĕtru Vodă; şi đicŭ că şi pleanul ce aŭ adusŭ Tătariĭ den ţéra Leşéscă sĕ'lŭ fie împărţitŭ cu Pĕtru Vodă. Ce, nu'ĭ de cređutŭ, sĕ'lŭ fie împărţitŭ. Póte sĕ'şĭ fie avêndŭ bănatŭ Pĕtru Vodă pre Leşĭ, pentru Căzaciĭ ce aŭ venitŭ agĭutorŭ luĭ Ion Vodă, sĕ fie fostŭ cu scirea luĭ; éră dobânda sĕ o împarţă cu Pĕtru Vodă, eŭ nu cređŭ. Éră şi Căzaciĭ n'aŭ şeđutŭ fŏră lucru pre acea vreme, că aŭ lovitŭ Crîmul, avêndŭ povaţă pre unŭ căzacŭ, anume Bogdan, de aŭ făcutŭ multă pagubă Tătarilorŭ.

Leşiĭ, părăsiţĭ de Henrik, Craĭul lorŭ, că numaĭ şepte lunĭ crăisĕ, stătură cu toţiĭ dupĕ alesul Craĭuluĭ noŭ. S'aŭ strînsŭ toţĭ la Varşavŭ; uniĭ poftiaŭ pre Macsimilian, saŭ pre fiĭul seŭ Ernest, unde şi soliĭ luĭ Macsimilian fiindŭ în Varşav, tras-aŭ cu daruri pre mulţĭ Domnĭ Leşescĭ în partea luĭ Macsimilian. Craĭul Şveđescŭ âncă trăgea la sine crăiea Leşéscă, avêndŭ şi elŭ solĭ în Varşavŭ; era şi fata luĭ Craiŭ Jigmond, ce numaĭ ea singură rĕmăsese de semînţiea luĭ Iagelo, ĭar partea bărbătéscă se stinsese. Ştefan Bator, Domnul de Ardél, ĭară, trăsese o sémă de Domnĭ Leşescĭ în partea sea; şi Alfons, Domnul de Ferrara, aşijderea. Éră o sémă de Domnĭ numaĭ pre Anna, fata Craĭuluĭ celuĭ mortŭ, socotiaŭ sĕ o alégă sĕ fie crăiésă, şi sĕ o mărite dupĕ Stefan Bator, domnul de Ardélŭ. Macsimilian avea parte maĭ tare, şi făcusĕ şi gĭurămêntŭ înaintea solilorŭ Leşescĭ, la Beciŭ. Ce, zăbăvindu-se Macsimilian a venire în ţéra Leşéscă, ciea ce trăgeaŭ cu Stefan Bator aŭ nemeritŭ maĭ curênd den Ardélŭ împreună cu Bator, lăsândŭ în locul seŭ pre frate-seŭ, Domnŭ în Ardélŭ. Éră Macsimilian rĕmase fŏră crăiea Leşéscă.

www.dacoromanica.ro

Cu aceste legături și tocmele s'aŭ aședatŭ Stefan Bator la crăiea Leșéscă:

1. Sĕ se gĭure că va ținea tóte legile Leșilorŭ.
2. Datoriile crăieĭ sĕ le plătéscă.
3. Orĭ câtŭ locŭ de a Leșilorŭ a dobânditŭ Muskaliĭ, sĕ'lŭ rĕscumpere.
4. Cu Turciĭ vecĭnică pace sĕ aibă.
5. Hotarele sĕ le păzéscă și sĕ aibă de grijĕ.
6. Maĭ nainte de întrarea luĭ în țéra Leșéscă, sĕ trimiță 100,000 de zloți de rĕscumpĕrarea robilorŭ den Tătarĭ.
7. Robiĭ de la Tătarĭ sĕ'ĭ rĕscumpere.

Venit-aŭ Stefan Bator în luna luĭ Aprilŭ pren Moldova, și aŭ mersŭ în țéra Leșéscă. Eșitu-i-aŭ în têmpinare, la marginea țereĭ Leșescĭ, Ieronim, Voevoda țereĭ Rusescĭ, și Sinevcescĭĭ, cu mare glótă și slujitorĭ. Și mergêndŭ Bator în Cracăŭ, fu alesŭ Craiŭ; și atunceși s'aŭ cununatŭ cu Anna, fata luĭ Jigmond Craiŭ; ĕră în 30 ḑile a luĭ Maĭ fu coronitŭ Craiŭ. — Noĭ sĕ venimŭ la rôndul istorieĭ nóstre, lăsândŭ la Leși, eĭ sĕ scrie de Stefan Bator Craĭul lorŭ.

Dupĕ ce trecu unŭ anŭ în domnia luĭ Pĕtru Vodă, la anul 7082, s'aŭ scocĭoritŭ unŭ căzacŭ, anume Ión Potcóvă, dentre căzacĭĭ de la Praguri, făcêndu-se, cum ḑicŭ unĭĭ, frate luĭ Ion Vodă, rĕspunḑêndu-se de la Mazovia, de unde aŭ fostŭ și Ion Vodă; ĕră Potcóvă ĭĭ era poreclă, pentru că frângea în mânĭ potcóve de calŭ. Acesta aŭ trasŭ o sémă de căzacĭ la sine. Scrie cronica Leșéscă, că audindŭ o sémă de boĭerĭ de țĕră de acestŭ căzacŭ că se scrie și se numesce frate luĭ Ion Vodă și strînge căzacĭ lângă sine, aŭ trimisŭ pre-taĭnă la dânsul, den țĕră, poftindu'lŭ sĕ vie la moșie'șĭ, că pre urma frăține-seŭ, luĭ Ion Vodă, luĭ se cuvine domniea țereĭ; și ca aceste se jĕluĭaŭ și pre Pĕtru Vodă, pentru marĭ strîmbătățĭ și nevoĭ cu dările preste-putință ce le face lorŭ, și aŭ marĭ asuprele de Turcĭ, întru carĭĭ mare dragoste avea Pĕtru Vodă, și'ĭ avea in curte pre o sémă de Turcĭ. Primit-aŭ Potcóvă pofta boĭerilorŭ, și le-aŭ mulțămitŭ; și'ĭ întreba de sfatŭ, în ce chipŭ și cu ce miḑlóce are putea Potcóvă sĕ vie la domnie, sĕ'ĭ facă rĕspunsŭ aceĭ boĭerĭ ce'lŭ poftĭaŭ.

Trimis-aŭ aceĭ Boĭerĭ douĕ cărțĭ, scriindŭ una la Cnéz Costantin, Voevodul de Kiev, că pre-atuncea era Kievul Leșescŭ, și altă carte la Starostea de Bar, cu pecețile a câțĭ-va boĭerĭ de maĭ-de-frunte, in care cărțĭ rugaŭ eĭ tare sĕ dea agĭutorŭ luĭ Potcóvă numaĭ până la Nistru; ĕră acolo la Nistru eĭ îlŭ voru têmpina cu óste. Luândŭ Potcóvă cărțile acele, aŭ mersŭ necunoscutŭ la Bar, și le-aŭ datŭ Starosteluĭ de Bar, și aŭ avutŭ cu dânsul multă voróvă de-taĭnă.

Rĕspunsu'i-aŭ Starostele, bucurosŭ 'i-ar da agĭutorŭ, și prea lesne arŭ putea face acésta; ce, sciindŭ de legăturile și tocmelele ce are Craĭul Leșescŭ cu împĕrăția Turculuĭ, a facere acésta nu i se cade, fĕră voia crăiéscă; însĕ, între altĕ trebĭ, scriindŭ la Craĭul Starostele va pomeni și pentru acésta; și fiindŭ cu voia Craĭuluĭ, nu se va apĕra de acestŭ lucru. Și aŭ ḑisŭ luĭ Potcóvă, până'ĭ va veni respunsŭ de la Craĭul, sĕ zăbăvéscă într'altŭ locŭ; căcĭ, șeḑêndŭ în Bar, sĕ nu se sune, și s'are facere spaĭmă la Moldova. Decĭ, mulțămindŭ Potcóvă Starosteluĭ, s'aŭ dusŭ de-acolo, Ĕră unŭ căzacŭ, anume Co-

www.dacoromanica.ro

peţki, ce nemerise de-curêndŭ acolo în Bar, înţelegêndŭ acésta, aŭ mersŭ la Potcóvă, bucurându-se de norocirea luĭ şi gĭuruindu'ĭ agĭutorŭ, dupĕ putinţa luĭ. Mulţămitu-i-aŭ Potcóvă, şi 'l-aŭ rugatŭ pentru ce'ĭ adeverésce sĕ'ĭ arăte şi întru faptă, şi'ĭ va mulţămi, şi'ĭ va plăti ostenéla luĭ.

Copeţki, avêndŭ cunoscinţă între Căzacĭ, cu carĭĭ aŭ fostŭ vr'o 20 de anĭ, mers'aŭ la Căzacĭ; avêndŭ puţinteĭ banĭ Copeţki den agonisita sea, i-aŭ împărţitŭ Căzacilorŭ; şi se găsi şi unŭ Moldovénŭ, anume Ţopa, ce era însuratŭ în ţéra Leşésca şi trăĭa în ţinutul Braslavuluĭ, care şi acela se amestecă cu Copeţki. Şi cu nevoinţa lorŭ s'aŭ strînsŭ 330 de Căzacĭ aleşĭ, şi aŭ întratŭ în ţéră. Ĕră înţelegêndŭ Căzacĭĭ cu Potcóvă că Pĕtru Vodă vine cu óste mare şi cu puşcĭ în timpinarea lorŭ, eĭ aŭ apucatŭ ce aŭ pututŭ de la margine şi s'aŭ întorsŭ înapoĭ, păḑindu'şĭ vreme pe-altă-dată.

Pĕtru Vodă, avêndŭ grijĕ de Căzacĭ ca sĕ nu maĭ intre şi altă-dată in ţéră sĕ prade, trimis'aŭ cărţĭ pre unŭ céuşŭ la Castelanul de Halicĭ, ce era mergĕtorŭ solŭ la împĕrăţia Turculuĭ, pentru legătura păceĭ, făcêndŭ jalbă, că preste legăturile păceĭ ce aŭ Leşiĭ cu Pórta Împĕrăţieĭ Turculuĭ, pustiescŭ Căzacĭĭ ţéra Împĕratuluĭ, şi vorŭ sĕ aşeḑe Domnŭ ţereĭ pre Potcóvă; pentru aceea dă scire, sĕ scrie la Craĭul sĕ oprésca acea faptă a Căzacilorŭ, şi sĕ'lŭ prinḑă pre Potcóvă sĕ'lŭ pedepsésca, sĕ facă direptate despre toţĭ Căzacĭĭ ce suntŭ cu Potcóvă; că apoĭ, nevrêndŭ Craĭul sĕ facă acésta, sĕ scie că Împĕratul Turcescŭ va strica pacea cu Craĭul. Aceste tóte deplin le-aŭ scrisŭ Castelanul la Craĭul; şi indată înţelegêndŭ Craĭul, aŭ trimisŭ la Hatmanul, şi la o sémă de boĭerĭ de margine, sĕ puie nevoinţă sĕ prinḑĕ pre acelŭ Potcóvă şi pre Căzacĭĭ ce facŭ rocoşiturĭ cu dânsul; şi nu 'l-aŭ pututŭ prinde. Ce âncă maĭ bine s'aŭ gătitŭ Potcóvă, cu maĭ mulţĭ Căzacĭ, şi aŭ trecutŭ Nistrul pre la Soroca; şi auḑindŭ ómenĭĭ de Domnŭ tênĕrŭ, mulţĭ i s'aŭ inchinatŭ de pre margine.

Auḑindŭ Pĕtru Vodă că aŭ întratŭ Căzacĭĭ cu Ivan Potcóvă in ţéră, indată s'aŭ gătitŭ şi aŭ eşitŭ cu óste improtiva Căzacilorŭ, avêndŭ Turcĭ 500, şi aŭ luatŭ şi puscile cu sine; şi tocmindŭ puscile, şi dupĕ puscĭ pe aceĭ beşleĭ Turcĭ in frunte, invĕţându'ĭ sĕ slobóḑă puscele in Căzacĭ. şi dacă vorŭ sloboḑi puscele, sĕ se slobóḑă eĭ cu năvală asupra Căzacilorŭ; ce, Căzacĭĭ, cumuşĭ suntŭ invĕţaţĭ la rĕsboĭŭ, dacă aŭ vĕḑutŭ că slobodŭ puscile, eĭ toţĭ s'aŭ plecatŭ la pămêntŭ de i-aŭ covêrşitŭ focul. Ĕră Turcĭĭ, părându-le că suntŭ ucişĭ Căzacĭĭ de puscĭ, s'aŭ lăsatŭ în dânşĭĭ. Atuncea Căzacĭĭ sloboḑirĕ focul in Turcĭ, şi indată căḑură 300 de caĭ, şi ceĭ-alţĭ aŭ şi datŭ dosŭ, şi multă pagubă făcură în óstea luĭ Pĕtru Vodă.

Vĕḑêndŭ Pĕtru Vodă nenorocirea sea, aŭ datŭ dosŭ; şi lăsându scaunul seŭ, Iaşiĭ, aŭ trecutŭ în ţéra Muntenéscă; ĕră Potcóvă Creţul aŭ venitŭ cu Căzacĭĭ Domŭ in locul luĭ Pĕtru Vodă, Noemvrie 23. Ĕră Pĕtru Vodă, fiindŭ în ţéra Muntenéscă, aŭ trimisŭ jalbă pre Căzacĭ la Împĕrĕţie, că 'l-aŭ gonitŭ den ţéră şi strică ţéra; ce, sĕ'ĭ dea agĭutorŭ Împĕrăţia. Venit-aŭ ponoslu luĭ Pĕtru Vodă de la Împĕrăţie, pentru moĭ lucrurile luĭ; ĕră şi poroncă aŭ trimisŭ la Dobrogenĭ, şi la Tătarĭĭ Bugegenĭ, şi Domnuluĭ Muntenescŭ, sĕ se oştéscă asupra luĭ Potcóvă Creţul.

Ĕră potcóvă Creţul, dacă aŭ venitŭ in Iaşi, ântêiŭ aŭ sloboḑitŭ temniţele, şi

www.dacoromanica.ro

pre alţiĭ ce eraŭ inchişĭ; apoĭ aŭ făcutŭ Boĭerĭ: pre Ţopa 'l-aŭ făcutŭ Vel Postelnicŭ, pre Kopeţki Pârcălabŭ de Hotin, éră in séma luĭ Şah aŭ datŭ pre toţĭ Moldoveniĭ, şi aŭ răpeditŭ şi la Impĕrăţie sĕ'şĭ scóţă stégŭ de domnie. Ce, pre cine aŭ trimisŭ Potcóvă la Ţarigrad pentru domnie 'l-aŭ prinsŭ ómeniĭ luĭ Pĕtru Vodă şi n'aŭ agĭunsŭ la Pórtă. Pĕtru Vodă aŭ intratŭ in ţéră cu óstea ce s'aŭ pomenitŭ maĭ sus, viindu'ĭ şi Moldoveni de ţéra de gĭos agĭutoriŭ.

Inţĕlegêndŭ Căzacĭĭ de venirea luĭ Pĕtru Vodă, aŭ sfătuitŭ pre Domnul lorŭ, pre Potcóvă, cu nume ce'ĭ pusese eĭ Ion Vodă, de aŭ eşitŭ den Iaşĭ şi s'aŭ dusŭ până la Docolina in timpinare luĭ Pĕtru Vodă. Mulţĭ eraŭ şi ómeni de ţéră intre Căzacĭ, ce se inchinase la Domnul tênĕrŭ, Ion Vodă. Aŭ vrutŭ Potcóvă sĕ tocméscă in frunte pre Moldoveni la rĕsboiŭ, ce, nu primĭaŭ Căzacĭĭ, necreţêndŭ de-totŭ pre Moldoveni. Ce, aŭ orônduitŭ Şah pre o sémă de Căzacĭ sĕ eĭe aminte ce felŭ de ţônduire face Pĕtru oştilorŭ séle, şi vĕdură că aŭ poroncitŭ Pĕtru Vodă de aŭ pusŭ inainte herghelĭĭ de caĭ, cireţĭ de vacĭ, pentru sĕ calce pedestrimea luĭ Potcóvă cu acele dobitóce; şi inaintea cireţilorŭ aŭ eşitŭ Turcĭĭ la harţŭ. Şi aşteptândŭ Căzacĭĭ până a se maĭ apropie óstea luĭ Pĕtru Vodă, sloboţiră focul; şi acele dobitóce maĭ multă zăhăélă făcură Turcilorŭ, că inturnându-se dobitócele inapoĭ, aŭ datŭ peste óstea luĭ Pĕtru Vodă; şi loviră Căzacĭĭ in óstea luĭ Pĕtru Vodă, eĭ den dirépta şi Şah den stânga; şi infrânseră pre Pĕtru Vodă, şi rĕmase isbânda ĭarŭ la Căzacĭ.

Ivan Potcóvă, dupe ce birui pre Pĕtru Vodă, măcar că'ĭ mergea cu norocŭ, éră nu se increţu de-totŭ ca sĕ se aşeţe la domnie; că Pĕtru Vodă ĭar strîngea óste Turcéscă, şi Unguri 'i-aŭ fostŭ venitŭ intr'agĭutorŭ. Ce, intorcêndu-se la Iaşĭ, nimică n'aŭ zăbăvitŭ, ce s'aŭ grijitŭ de hrană, şi aŭ luatŭ cu sine 14 puscĭ şi alte jacurĭ, şi aŭ eşitŭ den Iaşĭ, şi s'aŭ dusŭ den cătr'o aŭ venitŭ. Şi pre-urmă, pre Potcóvă cu inşelăciune 'l-aŭ dusŭ la Craĭul, şi puindu'lŭ la inchisóre 'i-aŭ tăĭatŭ capul, pentru aceste rocoşiturĭ ce făcuse asupra luĭ Pĕtru Vodă.

Pĕtru Vodă, inţelegêndŭ că Potcóvă aŭ lăsatŭ scaunul domnieĭ, şi aŭ trecutŭ in ţéra Leşéscă, aŭ venitŭ in Iaşĭ şi s'aŭ aşeţatŭ cu pace alŭ-doile rôndŭ, fiindŭ cursul anilorŭ 7087. Atuncea aŭ pusŭ Mitropolitŭ pre Teofan, care fugise de frica luĭ Ion Vodă, precum s'aŭ pomenitŭ la rôndul seŭ, şi fugise preu munţĭ. Căzacĭĭ, fiindŭ scârbiţĭ pentru mórtea luĭ Potcóvă, ĭar s'aŭ rĕdicatŭ cu Alecsandru, fratele luĭ Potcóvă, totŭ intr'acelaşŭ anŭ, Fevruarie 9, aŭ intratŭ in ţéră asupra luĭ Pĕtru Vodă. Ce, Pĕtru Vodă, sciindŭ poticala dentêĭŭ ce aŭ păţitŭ Căzacĭĭ, nu s'aŭ apucatŭ de rĕsboiŭ, ce ântêiŭ aŭ datŭ cale. Éră Alecsandru aŭ intratŭ in Iaşĭ, Fevruarie in 9. Pĕtru Vodă de sirgŭ aŭ strînsŭ óste Turcéscă şi Unguréscă, şi fără-veste aŭ lovitŭ in Iaşĭ şi aŭ incungĭuratŭ pre Alecsandru in curtea domnéscă, şi aŭ bătutŭ den căşlegĭ până la mĭaţă-părese. Éră intr'o nópte, Mart. 12 ţile, aŭ eşitŭ Alecsandru cu Căzacĭĭ den curte, că numaĭ putură suferi, că şi érba de puşcă sfêrşise, şi bucatele li se impuţinase, şi nĕdĕjduindŭ că vorŭ scăpa, aŭ fugitŭ spre codru. Éră prinţêndŭ veste óstea luĭ Pĕtru Vodă, aŭ săritŭ dupĕ dânşiĭ, şi agĭungêndu'ĭ la ézerul Cĭurbescilorŭ, aŭ prinsŭ viŭ pre Alecsandru, de'mpreună cu boĭerĭĭ luĭ. Atuncĭ Pĕtru

www.dacoromanica.ro

Vodă, așeḑându-se in alŭ-triile rândŭ, aŭ ziditŭ Mônăstirea Galata, in vale, care fără-zăbavă-vreme s'aŭ risipitŭ.

De norocŭ era Pĕtru Vodă cu Căzacĭĭ. Așa scie face têmplărĭ norocul omuluĭ, de nu'ĭ lasă locŭ de odihnă; că bine de unĭĭ nemântuitŭ, alțiĭ veniaŭ asupră'ĭ; că intr'acelașŭ anŭ, 7087 Iulie 26, venițaŭ nisce Căzacĭ cu unŭ domnișorŭ până la Nistru; ce, dentr'aciia nice-unul nu s'aŭ intorsŭ, toțĭ 'șĭ-aŭ pusŭ capetele. Așijderea, curând dupĕ acestĭ Căzacĭ, la anul 7088 Octomvrie 12, unŭ Constantin ĭar cu Căzacĭ veni in țéră, și toțĭ s'aŭ innecatŭ in Nistru.

Pre acea vreme, și intr'acelŭ anŭ, și intr'acea lună, Zborovski, cu óste Căzăcéscă, aŭ lovitŭ Dașovul de 'l-aŭ arsŭ și 'l-aŭ prădatŭ, și multe Turcóie aŭ robitŭ, și cu multŭ duĭumŭ s'aŭ intorsŭ inapoĭ fără-de smintélă.

Domnit-aŭ Pĕtru Vodă Șchĭopul 5 anĭ, și 'ĭ-aŭ venitŭ mazilia de la Impĕrăție; viindŭ unŭ Agă impĕrătescŭ 'l-aŭ luatŭ den scaunŭ și 'l-aŭ trimisŭ la Halep, la paḑă; ĕră in locul luĭ aŭ pusŭ Domnŭ pre Iancul Vodă.

H. Domnia Ianculuĭ Vodă, ce'ĭ ḑicŭ Sasul.

In anul 7088 Fevruarie 17, venit-aŭ Iancul Vodă in țéră, și s'aŭ așeḑatŭ la domnie; carele, de nascere aŭ fostŭ Sasŭ, Luteranŭ de lege; pravoslavia nu ĭubĭa. Și dacă s'aŭ așeḑatŭ. Domnŭ țereĭ, tótă ereticia și nedumneḑeirea 'șĭ-aŭ arătatŭ: că lăcomie de avuție nespusă avea, pentru care pre mulțĭ aŭ omoritŭ; și aŭ trimisŭ de aŭ luatŭ de-a-ḑecea den boĭ, de-pren tótă țéra.

Iancul Vodă, de multă lăcomie ce avea, scos-aŭ in țéră ḑĕciélă de boĭ, care obiceiŭ țéra n'aŭ suferitŭ. Ce s'aŭ ràdicatŭ Lăpușneniĭ sĕ se desbată de subt mâna Ianculuĭ Vodă; și oștindu-se, aŭ rădicatŭ dentre dânșiĭ Domnŭ pre Lungul, și 'l-aŭ numitŭ Ion Vodă, și aŭ purcesŭ pe Prutŭ in sus.

Iancul Vodă, prinḑêndŭ de-veste că Lăpușneniĭ s'aŭ rădicatŭ asupra luĭ, indată aŭ trimisŭ pre Bucĭum Vornicul cu óste improtiva lorŭ; și têmpinându-se la Bolota, s'aŭ lovitŭ de față; și dându rĕsboiŭ de âmbe părțĭ vitezesce, perdură Lăpușneniĭ rĕsboĭul, și pre domnișorŭ âncă 'l-aŭ prinsŭ viŭ. Unĭĭ scriŭ că s'aŭ innecatŭ in Prutŭ domnișorul.

Multe lucrurĭ spurcate și de Dumneḑeŭ urite făcea Iancul Vodă in domniea luĭ, câtŭ, de rĕutățile luĭ, tótă țéra și boĭerĭĭ se oțĕrĭaŭ: că legea creștinéscă nu ĭubĭa; la avuție lacomŭ și prădătorŭ; țéra cu dările ingreuia; și era curvarŭ preste-sémă, că nu numaĭ afară, ce nice de curtea sea nu se ferĭa. Gĭupâneseleḑ de la masa Dómneĭ séle le scotea de le făcea silă. Aceste tóte neputêndu-le suferi boĭerĭĭ, maĭ-vârtos Movilescĭĭ, Vlădica Georgie, Irimia Vornicul, și frate-seŭ Simion Paharnicul, și Balica Hatmanul, s'aŭ sfătuitŭ pre-taĭnă sĕ pribegéscă; carĭĭ, âncĕiŭ 'șĭ-aŭ făcutu prilejŭ, cu voĭa luĭ, că mergŭ sĕ sfințéscă Mônăstirea Sucevița; și așa, aŭ pribegitŭ in țéra Leșéscă cu toțiĭ. Ĕră alțĭ boĭerĭ aŭ fugitŭ in țéra Muntenéscă, alțiĭ la Turcĭ și in alte părțĭ. Ĕră pre-urmă, mergêndŭ jalbă la Impĕrăție de risipa țereĭ, aŭ mazilitŭ pre Iancul Vodă, și aŭ datŭ domniea ĭar luĭ Pĕtru Vodă Șchĭopul.

In anul 7091, ințĕlegêndŭ Iancul Vodă de mazilie de la Impĕrăție, și cu-

www.dacoromanica.ro

noscêndŭ la ce'ĭ va veni mai apoĭ lucrul, gândi că, de va merge la Turcĭ, va avea pâră multă, şi gândĭa sĕ nu plae. Ce, s'aŭ sfătuitŭ sĕ trécă in ţéra Leşéscă, şi de acolo sĕ trécă in ţéra Unguréscă, că pren ţéră nu putea sĕ trécă pren munţi, că se temea de ţĕrani. Şi aşa, aŭ eşitŭ den ţéră, şi aŭ trecutŭ in ţéra Leşéscă; şi trecêndŭ pre la Pocuţia, 'i-aŭ ţinutŭ calea Iazlovetki, şi 'l-aŭ dusŭ in Liovŭ cu tótă averea luĭ; şi de sirgŭ aŭ trimisŭ la Craĭul de 'i-aŭ datŭ scire. Ĕră Craĭul aŭ scrisŭ la Sinévski Hatmanul, şi la Herbort, Staroste de Liovŭ, de aŭ tăĭatŭ capul Ianculuĭ Vodă, şi 'i-aŭ luatŭ averea in séma crăiéscă; numaĭ o parte de avere aŭ lăsatŭ Dómneĭ şi cuconilorŭ luĭ sĕ le fie de hrană. Scrie Urechi Vornicul că perirea Ianculuĭ Vodă s'aŭ făcutŭ cu invĕţătura impĕrăţieĭ Turculuĭ de 'i-aŭ tăĭatŭ capul.

Domnit-aŭ Iancul Vodă aniĭ 3 şi luniĭ 7. Ţicŭ, că acestŭ Iancul Vodă âmbla vara cu sanie de osŭ.

J. A doŭa Domnie a luĭ Pĕtru Vodă Şchĭopul.

In anul 7092 Octomvrie 17, venit-aŭ Domnŭ ţereĭ Pĕtru Vodă Şchĭopul, pre carele toţĭ îlŭ aşteptaŭ; şi audindŭ pribegiĭ ce eraŭ fugiţĭ pentr'alte ţerĭ, de nevoea ce trăgeaŭ de Iacul Vodă, cu dragoste s'aŭ intorsŭ la Domnul lorŭ, la Pĕtru Vodă, şi 'i-aŭ miluitŭ ĭar cu boĭeriile lorŭ.

De norocŭ era Pĕtru Vodă cu Căzacĭĭ; că in domnia dentêiŭ nu maĭ avea odihnă de Căzacĭ, şi acmu, la a-doŭa domnie, bine nu se aşedase la scaunŭ, étă Căzăcĭĭ veniaŭ sĕ apuce scaunul, intr'acéstă lună Octomvrie 27. Ce, prindêndŭ veste Pĕtru Vodă, le-aŭ eşitŭ inainte la Prutŭ, la satŭ la Bogdănescĭ. şi acolo, incungĭurându'ĭ, le-aŭ căutatŭ Căzacilorŭ a se inchinare luĭ Pĕtru Vodă. Şi dentre aceĭ Căzacĭ aŭ alesŭ Pĕtru Vodă o sémă, carĭ i-aŭ socotitŭ ómenĭ maĭ detrébă, şi 'i-aŭ oprităŭ sĕ'ĭ slujéscă; ĕră pre alţiĭ cu gĭurămêntŭ 'i-aŭ sloboditŭ de s'aŭ dusŭ. Dupĕ acésta, nu multă vreme trecêndŭ, aŭ lovitŭ alţĭ Căzacĭ la Nistru de ceea parte, maĭ sus de Tighinea, nisce sate, ce descălecaŭ pre hotarul Leşescŭ, Turcĭ Ciutacĭ, şi Moldovenĭ fórte mulţĭ, eşiţĭ den ţéră de nevoĭ in ţilele Ianculuĭ Vodă; şi mare perire aŭ făcutŭ intrânşiĭ, şi robie, şi s'aŭ intorsŭ cu dobândă la lorurile séle, Căzacĭĭ.

Intr'acestŭ anŭ, Pĕtru Vodă, dacă s'aŭ aşedatŭ la domnie, nu lăsă in uĭtare pomana sea, mônăstirea Galata, ce o zidise in vale şi se risipise, ce cu osêrdie aŭ silitŭ şi aŭ ziditŭ Galata in délŭ, care stă şi până astădĭ.

In anul 7092 Avgustŭ in 7, venit-aŭ Căzacĭĭ, şi fără-veste aŭ lovitŭ Tighinea de o aŭ arsŭ şi o aŭ prădatŭ; şi aŭ robitŭ pre ceĭ tinerĭ, copiĭ şi fete; ĕră pre bĕtrânĭ până la unul 'i-aŭ tăĭatŭ, şi multă dobândă aŭ luatŭ.

In ţilele acestuĭ Pĕtru Vodă, in anul 7093, mare sĕcetă aŭ fostŭ in ţéră, câtŭ aŭ sĕcatŭ tóte isvórele, păraĭele şi băltile; şi unde maĭ'nainte prindeaŭ pesce, acolo araŭ cu plugul: şi pétră pre multe locurĭ aŭ căduţŭ, şi copăcĭĭ aŭ sĕcatŭ de sĕcetă; şi dobitócele, neavêndŭ ce pasce, le dărâmaŭ frunde. Şi atâta pulbere era, câtŭ, dacă bătea vêntul, se stringeaŭ troĭene in ripĭ şi pe la garduri, ca şi érna de omĕtŭ. Ĕră despre tómnă, dacă s'aŭ pornitŭ ploĭ,

www.dacoromanica.ro

aŭ otăvitŭ câmpul, şi s'aŭ făcutŭ mohor pen ţerinĭ, şi aŭ strinsŭ de acelŭ mohorŭ de 'şĭ-aŭ scosŭ sĕrăcimea fómea, că se făcuse fómete in ţéră.

In anul 7094, Avgust 16, adunatu-s'aŭ Pĕtru Vodă cu nepotu-seŭ Mihnea Vodă, Domnul Muntenescŭ, la satŭ la Muntenĭ, pe Prutŭ, amêndoĭ cu curte multă şi cu glóte marĭ, şi s'aŭ ospĕtatŭ împreună.

In anul 7095, Genar 8, rădicatu-s'aŭ o sémă de Căzacĭ, ca nesee lupĭ învĕţaţĭ la prădĭ, de aŭ intratŭ in ţéră, şi aŭ prădatŭ in ţinutul Sorócei, şi multe bucate aŭ luatŭ. Éră Pârvul, Pârcalabul de Soroca, aŭ săritŭ cu Hănsarĭĭ dupĕ dânşiĭ, şi cu alţiĭ, cine aŭ vrutŭ; şi agiungêndu'ĭ la Periéslav, vrêndŭ sĕ'şĭ scóţă alŭ seŭ, Căzacĭĭ nevrêndŭ sĕ'şĭ lase dobânda, tare rĕsboiŭ făcură; şi in doŭĕ ţile abĭa aŭ spartŭ pre Căzacĭ, şi pre toţĭ i-aŭ omoritŭ; numaĭ pre unul lăsându'lŭ viŭ 'l-aŭ trimisŭ la Pĕtru Vodă. Intr'acesta'şŭ anŭ, in luna luĭ Iunie, Pĕtru Vodă aŭ făcutŭ nuntă nepotu-seŭ, luĭ Blad Vodă, fecĭorul luĭ Miloş Vodă, şi aŭ luatŭ fata Mircĭĭ Vodă, Domnul Muntenescŭ; şi aŭ chematŭ la nuntă pre Mihnea Vodă, Domnul Muntenescŭ, in târgŭ in Tecucĭ; nuntă domnéscă, cu multă cheltuélă şi cu frumósă podóbă şi giocurĭ; şi mulţĭ den vecinĭ aŭ venitŭ de le-aŭ înfrumuseţatŭ masa.

In anul 7097, Noemvrie 23, venit-aŭ Căzacĭĭ in ţéră cu unŭ Ivan sĕ'lŭ rădice Domnŭ. Ce, eşindu-le Pĕtru Vodă înainte cu óste, den-sus de Ţuţora, şi dându rĕsboiŭ vitezesce de âmbe părţile, mulţĭ aŭ peritŭ; şi in Noemvrie 27, birui Pĕtru Vodă pre Căzacĭ, şi'ĭ sili de i-aŭ datŭ pre cine avură maĭ mare, carele şĭ-aŭ luatŭ plată dupĕ vina sea. Éră mulţĭ se ascundeaŭ pren pădurĭ, şi pre unde puteaŭ, şi Moldovenĭĭ ĭĭ goniaŭ maĭ apoĭ pren pădurĭ, fugindŭ Căzacĭĭ care pre unde puteaŭ sĕ scape; apĕrându-se până la Cirimuşŭ, puţinĭ intregĭ aŭ scăpatŭ, toţĭ răniţĭ şi pedestri.

Domnŭ Pĕtru Vodă ţéra Moldoveĭ ca unŭ Domnŭ cum se cade, cu de tóte podóbele câte trebuescŭ unuĭ Domnŭ de cinste: că boĭerilorŭ era ca unŭ părinte, şi'ĭ ţinea la mare cinste, şi den sfatul lorŭ nu eşĭa; ţereĭ era apĕrare; sĕracilorŭ milostivŭ; mônăstirile miluĭa şi întărĭa; cu megieşiĭ de-pe'mpregiurŭ bine petrecea, câtŭ la toţĭ avea nume bunŭ şi dragoste; la giudeţŭ blândŭ şi fără făţărie era, câtŭ nu era a ţicere că nu'ĭ harnicŭ de domnie. Maĭ apoĭ, vĕţêndŭ nevoĭa ţereĭ, că Turcĭĭ, precum este felul lorŭ celŭ păgânescŭ şi nestêmpăratŭ de lăcomie, trimis'aŭ de cerea o sómă de banĭ, sĕ dea preste adiatul ce era sĕ dea ţéra, s'aŭ sfătuitŭ cu boĭerĭĭ ţereĭ, ce vorŭ face, şi cum vorŭ putea rădica şi alte dărĭ ce n'aŭ maĭ fostŭ; că de acea dată nu'ĭ era că nu va putea rădica acea sómă de banĭ den ţéră, ce'ĭ era sĕ nu se facă obiceĭŭ, carele nu are maĭ eşi den ţéră, că şi acésta are lua, şi altele vorŭ isvodi, cum s'aŭ şi têmplatŭ. Şi aŭ alesŭ cu sfatul seŭ Pĕtru Vodă sĕ se ducă den ţéră, sĕ nu se facă de la dânsul începĕtură, ce, de la altul; şi s'aŭ gătitŭ de dusŭ. Éră boĭerĭĭ toţĭ ĭlŭ apĕraŭ de acea cale, sĕ nu se ducă den ţéră şi den domnie, ce maĭ bine sĕ dea acea sómă de banĭ den ţéră, precum dă şĭ alte dărĭ obicĭnuite, şi sĕ'şĭ ţie ţéra şi domnia; că altul, ce va veni Domnŭ in locŭlŭ luĭ, va da, şi ţéra totŭ nu va hălădui. Ce, Pĕtru Vodă nice într'unŭ chipŭ nu vrea sĕ se apuce sĕ dea acea dare, sĕ ĭa asupră'şĭ domnia ţereĭ cu blăstemŭ de la ţéră; ce'şĭ tocmi lucrul înainte, şi lăsă boĭerĭĭ sĕ ţie scaunul

www.dacoromanica.ro

ţereĭ, până le va veni Domnŭ de la Impĕrăţie. Ĕră elŭ s'aŭ rădicatŭ cu o sémă de boĭerĭ de frunte, carĭĭ se temură a remânere, sĕ nu petrécă ca maĭ nainte cu Iancul Vodă: anume era Stroicĭ Vel Logofĕt, Irimia Vornicul cu frateseŭ Simion Paharnicul, Andreĭ Hatmanul, şi alţiĭ mulţĭ; şi trecêndŭ pren ţéLeşéscă la ţéra Nemţéscă, şi acolo s'aŭ aşeḑatŭ Pĕtru Vodă. Ĕră boĭerĭĭ toţĭ s'aŭ întorsŭ in ţéra Leşéscă, şi s'aŭ aşeḑatŭ la tĕrgŭ la Podhaeţ şi pre aĭurea. Spunŭ de Pĕtru Vodă că acolo, când da banĭ de cheltuélă bucatelorŭ, aŭ fostŭ lăcrimândŭ, şi ḑicea: *«Aceste suntŭ lacrimele săracilorŭ!»* Decĭ, putemŭ sĕĭ ḑicemŭ, Pĕtru Vodă celŭ milostivŭ; că binele seŭ 'l-aŭ lepădatŭ pentru ţéră, că altul ca acesta n'aŭ maĭ făcutŭ. Era Domnŭ blândŭ, milostivŭ, la gĭuḑeţe direptŭ, nu beţivŭ, nu curvarŭ, nu lacomŭ, nu risipitorŭ; putemŭ ḑice că tóte pre isvodŭ le-aŭ ţinutŭ, ca cĕ nu se smintéscă.

Domnit-aŭ in a-doŭa domnie anĭ 7 şi lunĭ 6, şi in domnia de'ntêiŭ anĭ 5 şi lunĭ 6, carĭ facŭ toţĭ doĭ-spre-ḑece anĭ şi gĭumătate (?).

I. Domniea luĭ Aron Vodă celŭ Cumplitŭ.

In anul 7099, ḑacă aŭ părăsitŭ Pĕtru Vodă domniea şi ţéra, înţelegêndŭ Impĕrăţia că ţéra aŭ rĕmasŭ fără Domnŭ, aŭ cercatŭ, pre cine vorŭ trimite Domnŭ in locul luĭ Pĕtru Vodă. Ce, norocul ţereĭ se schimbă: că dupĕ norocŭ bunŭ, étă vine şi rĕŭ; ca cum are fi de Dumneḑeŭ însemnatŭ, dupĕ vréme bună şi senină sĕ vie vreme turburată; dupĕ domnie liniă şi blândă sĕ vie cumplită şi amară. Aflară Turcĭĭ pre Aron, căruĭa i-aŭ datŭ domniea cu multe datorĭĭ, fiindŭ fără sufletŭ; şi ămblândŭ şi alţiĭ pentru domnie, pre toţĭ i-aŭ umplutŭ Aron cu banĭ, luândŭ banĭ cu camătă de la Turcĭ şi de la alţiĭ, şi aŭ eşitŭ la domnie. Ĕră dupĕ ce aŭ venitŭ in ţéră, nu'ĭ era grijĕ de altă, fără numaĭ afară, de a prădare, ĕră-den lăuntru nu se sătura de curvie, de gĭocurĭ, de cimpoĭeşĭ şi de măscăricĭĭ ce'ĭ ţinea. Aşijderea dabilele pren ţéră, ce îngreueaŭ ţéra, nu âmblaŭ numaĭ dabilarĭĭ singurĭ, ce şi Turcĭ trimitea de âmblaŭ prĕn ţéră cu dabilarĭĭ, de nu'şĭ eraŭ bĭeţiĭ ţeranĭ volnicĭ cu nimică; muĭerile nu eraŭ a lorŭ: fetele le ruşinaŭ; ce vrea sĕ facă, făcea. Pe dabilarŭ, pentru unŭ potronicŭ de'lŭ vrea pîrĭ la ḑânsul, nu'lŭ gĭuḑeca, ce'lŭ trimitea acolo de'lŭ perdea. Pre boĭerĭ, pentru avuţie îĭ omorĭa; gĭupănesele le silĭa; şi domnindŭ, nu altă, ce cĭudese şi pozne făcea. Aceste făcêndŭ, cunoscu că tuturorŭ este uritŭ, şi socoti ca sĕ nu se încrĕḑă lefecilorŭ ţereĭ; ce, aŭ strinsŭ in léfă Unguri, călărĭ şi pedestri, şi aŭ făcutŭ celorŭ pedestri odăĭ in curtea domnéscă, in Iaşĭ, sĕĭ zĭbă pururea lângă ḑânsul.

Apoĭ vĕḑu că de datornicĭ nu se va putea mântui; ce, aŭ orânduitŭ de tótŭ omul sĕ ĭa câte unŭ boŭ! şi aŭ trimisŭ in tótă ţéra, cu Turcĭ, de stringea; şi Pentru care omŭ nu avea boŭ, eĭ luaŭ a cui găsĭaŭ in satŭ; de la unul luaŭ boiĭ toţĭ, pentru alţiĭ: că mulţĭ rĕmăsĕse, de rĕutăţĭ şi de dabile ce eraŭ in ţéră, săracĭ, fără boĭ de hrană.

Ĕră in anul 7100, într'aceste rĕutăţĭ şi belĭturĭ ce făcea Aron Vodă, neputêndŭ suferi ţéra, s'aŭ rădicatŭ Orheĭanĭĭ şi Soroceanĭĭ cu unŭ domnişorŭ, ce'

www.dacoromanica.ro

ḑiceaŭ Ionaşcu, ce 'lŭ alesese capŭ dentre dânşiĭ, şi 'ĭ puseră nume Bogdan Vodă.

Dacă înţelesĕ Aron Vodă de acésta, aŭ datŭ scire ţereĭ sĕ se stringă, şi elŭ fŏră zăbavă aŭ eşitŭ cu curtea şi cu lefeciiĭ seĭ; şi până a eşire den curte, aŭ tăĭatŭ pre Bucĭum Vel Vornic, şi pre Bărlădénul Logofĕtul, şi pe Paos Vornicul, dându-le vină de vicleşugŭ, că'ĭ cu scirea lorŭ. Decĭ, aŭ purcesŭ împrotiva vrăjmaşilorŭ seĭ. Atunce mergêndŭ aŭ pusŭ pe Ureche Vornicul Logofĕtŭ mare; şi têmpinându-se oştile la Răutŭ, 'şĭ-aŭ datŭ rĕsboiŭ vitezesce de âmbe părţile. Şi isbândi Aron Vodă, şi prinsĕ şi pre domnişorul acela, şi'ĭ tăĭă nasul, şi 'l-aŭ călugĕritŭ. Ĕră dacă aŭ spartŭ Aron Vodă pre viclenii seĭ, nice unŭ locŭ n'aŭ rĕmasŭ sĕ nu fie plin de vrăjmăşiea luĭ; că nu numaĭ pre ceĭ vinovaţĭ ce aŭ fostŭ într'acelŭ rĕsboiŭ perdea, ce şi seminţiile lorŭ, şi vinovaţĭ şi nevinovaţĭ.

Gătindu-se Aron Vodă sĕ facă maĭ marĭ vrăjmăşiĭ, étă ĭĭ veniră călăraşĭ cu veşte de mazilie; că înţelegêndŭ Impĕrăţia de atâte rĕutăţĭ, şi morţĭ, şi asuprele fŏră-mĕsură ce făcea, 'l-aŭ mazilitŭ. Atunce Aron Vodă tăĭnui acea veste, sĕ nu o înţelégă ţéra şi siujitoriĭ, temêndu-se sĕ nu'lŭ ómóre; că mulţĭ eraŭ bucuroşĭ sĕ audă veste ca aceea: că unora părinţiĭ, altora feciorĭĭ şi fraţiĭ le perisĕ, şi alţiĭ rĕmăsese sĕracĭ de multe rĕutăţĭ a luĭ. Ce, pre-taĭnă învĕţă pre aceĭ călăraşĭ sĕ nu scóţă cuvêntŭ afară; şi îndată aŭ răpedĭtŭ in Iaşĭ la Dómna sea sĕ se încarce şi sĕ purcédă in gĭos; ĕră pre boĭerĭ i-aŭ învĕţatŭ de aŭ chĭematŭ glótele, şi le-aŭ mulţămitŭ de slujba ce i-aŭ făcutŭ, şi le-aŭ ḑisŭ sĕ mérgă cineşĭ pre acasă, gândindŭ că se vorŭ duce, şi elŭ sĕ ĭa drumul în gĭos spre Galaţĭ.

A-doŭa-ḑi părêndu-ĭ că se vorŭ fi dusŭ curteniĭ şi călăraşiĭ, aŭ încălecatŭ şi aŭ purcesŭ spre Iaşĭ, silindŭ sĕ agĭungă elŭ maĭ curênd, sĕ nu oblicéscă cine-va; şi étă glótele mergeaŭ pre de tóte părţile. Atunce aŭ chĭematŭ pre boĭerĭ, ḑicêndŭ: «*Creḑŭ, eŭ amŭ sloboḑitŭ óstea sĕ-şĭ mérgă pre-ascasă, dĕră cine'ĭ opresce?*» I-aŭ spusŭ boĭeriĭ că o sémă s'aŭ dusŭ, ĕră celora ce le este calea spre Iaşĭ şi maĭ la munte, acésta le este calea; şi aşa de pre urmă aŭ mersŭ până aŭ înserătŭ. Apoĭ nóptea aŭ silitŭ Aron Vodă de aŭ mersŭ; şi nefăcêndŭ zăbavă în Iaşĭ, aŭ purcesŭ in gĭos spre Ţarigrad; şi pre cale 'l-aŭ têmpinatŭ Capegiŭ împĕrătescĭ ce veniaŭ sĕ-lŭ ĭa den scaunŭ sĕ-lŭ ducă la Impĕrăţie. Ĕră dacă înţelesĕră toţĭ de mazilia luĭ Aaron Vodă, nu într'altŭ chipŭ, ce cum dupĕ furtună şi vreme rea, dacă vĕḑŭ ómeniĭ sĕninŭ şi linisce se bucură toţĭ, aşa tótă ţéra s'aŭ bucuratŭ.

Într'acesta chipŭ s'aŭ têmplatŭ, însĕ, întórcerea luĭ Aron Vodă cu domnie noă, de pre cale, nesositŭ încă in Ţarigrad: Dacă aŭ înţĕlesŭ datornicĭĭ de mazilia luĭ Aron Vodă, maĭ vârtos Eduard Barton, ce era pre-atunce solŭ de la Crălésa de Anglia la Pórtă, că aŭ fostŭ luatŭ baniĭ împrumutŭ câtĕ-va sumă de la alţĭ negutitorĭ Grecĭ şi Englezĭ de aŭ datŭ luĭ Aron Vodă, când aŭ eşitŭ Domnŭ ântêiŭ, şi n'aŭ fostŭ apucatŭ Aron Vodă sĕ'ĭ plătéscă baniĭ. măcar că de-odată aştepta acelŭ solŭ sĕ vaḑă pre Aron Vodă sositŭ maĭ curênd mazilŭ in Ţarigrad; ĕră apoĭ, pricepêndŭ că'şĭ va perde baniĭ, adunataŭ pre toţĭ datornicĭĭ negutitorĭ, de la carĭĭ luase baniĭ pre chizeşiea sea, şi i-aŭ

www.dacoromanica.ro

învĕţatŭ de aŭ mersŭ la Bizirul şi aŭ făcutŭ jalobă asupra luĭ Aron Vodă, că, pentru scurtă domnia luĭ, n'aŭ pututŭ plăti baniĭ ce aŭ împrumutatŭ pentru domnie. Alţiĭ, de-altă-parte, ḑiceaŭ că n'aŭ fostŭ vreme aşa curêndă sĕ se maziléscă Aron Vodă; că agiunsĕse de-maĭ-nainte Aron Vodă la prieteniĭ seĭ; dat-aŭ scire şi Impĕrăţieĭ; şi încă neintratŭ in Ţarigrad, 'l-aŭ têmpinatŭ caftanul de domniea ţereĭ.

Dumneḑeŭ încă nu'şĭ plinise certarea de-asupra ţereĭ; că Aron Vodă, după obiceĭul luĭ celŭ rĕŭ şi cumplitŭ, dacă aŭ înţĕlesŭ că i-aŭ datŭ domniea, îndată aŭ răpeḑitŭ pre creḑuta sluga sea, pre Oprea Armaşul celŭ mare, cu cărţĭ in ţĕră, sĕ ţie scaunul, şi sĕ pótă prinde pre cine i-aŭ scrisŭ într'unŭ isvodŭ: că se apucase Aron Vodă nu de altă, ci totŭ de rĕutăţĭ sĕ facă; şi ce n'aŭ plinitŭ cu rĕŭ in domnia de'ntêiŭ, sĕ plinéscă acmu: sĕ'ĭ ţie pre toţĭ Oprea Armaşul, la închisóre, până va veni elŭ sĕ'ĭ pérḑă.

Oprea Armaşul, după învĕţătura Domnu-seŭ luĭ Aron Vodă, viindŭ de-olacŭ, aŭ intratŭ in Iaşĭ séra, şi s'aŭ dusŭ in curte şi aŭ descălecatŭ la odăile dărăbanilorŭ Ungurescĭ; şi nóptea aŭ venitŭ la gazda luĭ Urechi Logofĕtul, ce era Caĭmacam la scaunŭ până va veni Domnŭ în ţĕră; şi arătându'ĭ poronca Domnu-seŭ, ĕră Ureche auḑindŭ de numele Domnu-seŭ luĭ Aron Vodă, numaĭ ce s'aŭ întristatŭ; şi vrêndŭ sĕ hălăduĭască, sĕ nu'ĭ fie a'lŭ maĭ vedere, ḑis-aŭ cătrĕ Oprea Armaşul: «*Cu bucurie primescŭ, şi gata suntŭ bucurosŭ sĕ slujescŭ Domnuluĭ nostru aceste ce'mĭ poroncesce Măria sea; numaĭ, sĕ fie cu taĭnă, nime sĕ nu scie; şi bine aĭ venitŭ Dumnéta, sĕ şeḑĭ la taĭnă până îĭ vomŭ oblici pre toţĭ sĕ'ĭ scimŭ cine unde suntŭ; că pre câţĭ îĭ scrie in isvodŭ, sĕ'ĭ putemŭ prinde, sĕ nu cum-va prinḑĕ veste sĕ fugă, şi ne va fi cu smintélă.*» Mers-aŭ Oprea Armaşul de aŭ şeḑutŭ la taĭnă, cum aŭ ḑisŭ Ureche Logofĕtul, la odăile dărăbanilorŭ, într'acea nópte. Ĕră Ureche Logofĕtul numaĭ ce se mira încotro se va duce, de uritul luĭ Aron Vodă, sĕ nu'ĭ fie a'lŭ maĭ vedere, sciindŭ câtă gróză şi rĕutăţĭ făcuse maĭ nainte in domniea sea; şi acmu maĭ de marĭ cazne se va apuca. Aflândŭ vreme şi cale deschisă, Urechi Logofĕtul, de a se depărtare sĕ ésă den ţĕră, s'aŭ gătitŭ, şi purceḑêndŭ aŭ învĕţatŭ pre gazdă'şĭ, cine'lŭ va întreba a-doŭa-ḑi, sĕ spuie că s'aŭ dusŭ acasă in Cărligătură. Şi aşa, aŭ purcesŭ, şi mergêndŭ cu sirguire într'acea nópte şi a doŭa-ḑi tótă ḑioa, aŭ trecutŭ pre la Soroca in ţĕra Leşéscă.

A-doŭa-ḑi, séra, Oprea Armaşul aŭ mersŭ la gazda luĭ Urechi Logofĕtul sĕ se sfătuéscă; şi neaflându-lŭ, atuncea aŭ vĕḑutŭ că 'l-aŭ înşelatŭ într'acesta chipŭ; şi îndată aŭ trimisŭ cărţĭ pre la marginiĭ sĕ păḑéscă, sĕ prinḑĕ marginile. Ĕră dacă aŭ înţĕlesŭ că Urechi aŭ trecutŭ in ţĕra Leşéscă, şi s'aŭ depărtatŭ, elŭ s'aŭ aşeḑatŭ şi aŭ ţinutŭ scaunul până aŭ venitŭ Aron Vodă. Urechi Logofĕtul, dacă aŭ trecutŭ Nistrul, aŭ mersŭ unde eraŭ şi ceĭ-alţĭ boĭerĭ pribegĭ strinşĭ, unde aşteptaŭ toţĭ sfêrşitul lucruluĭ.

Scrie Urechi Vornicul, în anul 7101, încă până a sosire Aron Vodă in ţĕră cu domniea, s'aŭ rădicatŭ unŭ Pĕtru, căzacŭ den ţĕra Leşéccă, cu puţinteĭ pribegĭ, înţĕlegêndŭ că ţĕra este fără Domnŭ; şi intrândŭ in ţĕră, aŭ venitŭ in Iaşĭ la scaunul domnieĭ, şi aŭ domnitŭ doŭĕ lunĭ; ĕră dacă aŭ venitŭ Aron Vodă, aŭ prinsŭ pre Pĕtru cazacul şi 'l-aŭ trimisŭ la Impĕrăţie.

www.dacoromanica.ro

Aron Vodă, dacă s'aŭ aşedatŭ alŭ-doîle-rândŭ, cumuşŭ era vrăjmaşŭ, se apucă totŭ asuprele să facă ţereĭ; şi punea dabile marĭ; şiântêiŭ cu voîa luĭ âmblaŭ Turciĭ pren ţéră de stringeaŭ dabîlele cu ómeniĭ Domnescĭ; éră apoĭ, nu'ĭ puteaopri, şi silă mare tuturorŭ făceaŭ; bucatele fără preţŭ le istovîaŭ, şi fără de banĭ le luaŭ. Insĕ, apoĭ, cunoscêndŭ Aron Vodă că nu va fi bine până in sfêrşitŭ, că ţéra scârşca, pribegiĭ staĭ inţinaţĭ, gândi, dupe tótă rĕutatea ce făcuse, să arăte şi vre-unŭ lucru bunŭ, ca să se curăţéscă de strigare, şi să ḑică ţereĭ că nu'ĭ den voîa luĭ ce s'aŭ lucratŭ in ţéră, ce'ĭ de nevoîe, şi de sila Turcilorŭ; şi socoti să se agĭungă cu Mihaĭ Vodă, Domnul Muntenescŭ, ca să se desbată de subt stăpânirea Turcilorŭ. Şi âmtêiŭ se apucă de zidi Mônăstirea in ţarina Iaşilorŭ, care se chĭamă până astăḑĭ Aron Vodă, pre numele luĭ, unde este hramul Sfântuluĭ Neculae, in anul 7102. Éră in anul 7103, aŭ intratŭ în ţéră Lobodă cu óste cazăcéscă, şi aŭ gonitŭ pre Aron Vodă den scaunŭ, şi aŭ arsŭ târgul Iaşiĭ.

Scris-am de aice inainte maĭ pre-largŭ Domnia luĭ Aron Vodă, precum scrie in istoriĭ streine.

Aron Vodă, viindŭ in ţéră cu a-doŭa Domnie, cum am pomenitŭ maĭ sus, şi mântuindu-se de Pêtru, părêndu-i-se a fi maĭ şlobodŭ, vrut-aŭ să'şĭ aşeḑe Domniea maĭ fără grijĕ; şi indată pre o sémă de boîerĭ ce'ĭ avea inprepusŭ, i-aŭ omoritŭ; den carĭĭ, unul era anume Brut; éră ce boîerie aŭ avutŭ, nu putemŭ scire fără câtŭ că era Arbănaşŭ de némŭ, omŭ sciindŭ câteva limbĭ, şi sositŭ la mare avere, sciutŭ şi la Pórta Impĕrăţieĭ; pre acesta, încă pentru avere 'l-aŭ omoritŭ; şi alte greutăţĭ cu dabile ingreuea ţéra. Vḑêndu-se Aron Vodă in ura tuturorŭ, şi den casă şi de afară, şi la Impĕrăţie sunase pentru mórtea luĭ Brut, fiindŭ cunoscutŭ la Pórtă acelŭ Brut, că era rudă cu Sinan Paşa, vestitŭ pre atuncĭ acelŭ Paşă la Impĕrăţie; faptele luĭ Aron Vodă oblicindu-se la impărăţie, âmtêiŭ poronci la Bator Jigmond, Craĭul Ardéluluĭ, pren Ahmed Paşa, ce era cu oştĭ in părţile ţereĭ Ungurescĭ, să trimiţă la Aron Vodă să'şĭ rădice ómeniĭ ceĭ in léfă, ce'ĭ trăsese Aron Vodă pre-lângă sine den Ardélŭ, şi să ĭa aminte să nu'şĭ maĭ lese ómeniĭ să mérgă să şlujéscă in Moldova.

Eduard, solul Crăeseĭ de Anglia, aşijderea pârî pe Aron Vodă pentru banĭĭ ce'lŭ indatorise şi nu'ĭ puteă scóte, şi silĭa să'lŭ pótă aduce la Ţarigrad pentru acea datorie; căcĭ se făcuse veste de Aron Vodă, cum, se cércă să fugă in părţileĭ Creştinescĭ. Pârît-aŭ pre Aaron Vodă şi pentru Oprea Logofĕtul (care aŭ fostŭ şi Armaşŭ) şi pentru Răsvan Hatmanul, pentru că acestia are fi sfetnicĭĭ luĭ Aron Vodă la tóte rĕutăţile acestea, săpându'lŭ den ḑi in ḑi; vḑêndŭ că nu va fi bine de dânsul, s'aŭ agĭunsŭ cu Mihaĭ Vodă, Domnul Muntenescŭ, să se desbată de subt mâna Turculuĭ. Se agĭunsĕ cu Mihaĭ Vodă, Batorĭ Jigmond, Craĭul Ardéluluĭ, şi cu Aron Vodă, indemnându'ĭ să se rădice pre Turcĭ, neprietenĭĭ creştinătăţeĭ, şi să se unéscă toţĭ cu Impĕratul Nemţescŭ. Éră aceste âmblându pre-taĭnă, étă veni veste luĭ Bator Jigmond de la Capikihaîa luĭ de la Pórtă, dându'ĭ scire precum Sinan Paşa se gătéză cu Tătarĭĭ să intre in Ardélŭ să pue subt sabie şi copii de optŭ anĭ.

Éră dacă s'aŭ desvăratŭ, intrat-aŭ Tătarĭĭ in ţéra Unguréscă de s'aŭ impreunatŭ Hanul cu Sinan Paşa. Intrându Hanul pen ţéră, pe poronca Impĕră-

www.dacoromanica.ro

ţieĭ, 'i-aŭ grijitŭ conace Aron Vodă şi Mihaĭ Vodă; éră Hanul aŭ fostŭ datŭ scire la Leşĭ, precum merge pren Moldova şi pren ţéra Muntenéscă la Belgrad sĕ se împreune cu Sinan Paşa; acésta aŭ făcutŭ sĕ nu aĭbă grijĕ Leşiĭ de Tătarĭ.

Çe, Hanul, dacă aŭ trecutŭ Nistrul, aŭ lăsatuşĭ calea pen ţéra Muntenéscă, şi aŭ mersŭ direptŭ la Hotinŭ la marginea ţereĭ Leşescĭ; şi de acolo, măcar că eraŭ şi alte căĭ, ce, aŭ alesŭ treĭ căĭ de mersŭ: pre la Halicĭ şi pre la Caluşĭ, fiindŭ şi maĭ largŭ locul şi sate maĭ dese pentru prada lorŭ; şi pre acea cale aŭ mersŭ până la Sambor, o sémă; altă óste, pe Nistru, până la Striĭ, aŭ trecutŭ la Muncacĭ; éră a triea óste, pre la Pocuţia, şi aŭ lovitŭ la Maramoroşŭ.

Acĕste înţelegêndŭ Zamoĭski, Canţelarul crăieĭ Leşescĭ, aŭ strinsŭ óste, ce aŭ pututŭ, in grabă, sĕ apuce pre Tătarĭ la strîmtorĭ; ce, nemică n'aŭ isprăvitŭ, că treçuse Tătariĭ preste munţĭ, cu mare pradă pen ţéra Leşéscă.—Éră ce aŭ făcutŭ Tătariĭ la Unguri, dacă aŭ trecutŭ pen Maramoroşŭ, sĕ scrie eĭ; éră noĭ ne intórcemŭ la rôndul nostru.

Lucrându-se aceste, éră Căzaciĭ ce trăĭaŭ pe-lîngă Nistru in Podolia, supĕrându-se de părţile Tătarilorŭ, înţelegêndŭ precum Bator Jigmond stăpânesce ţéra Moldoveĭ şi ţéra Muntenéscă, aŭ trimisŭ solŭ la dânsul; şi viindŭ la Beligrad, la Bator Jigmond, aŭ cerşutŭ sĕ'ĭ priméscă la slujba sea; şi, de le va da léfă de douĕ lunĭ, şi sĕ'ĭ lase sĕ trăĭécsă pen ţéra Muntenéscă, vorŭ sta nevoitorĭ de vorŭ merge până la Odriĭ cu armele séle. Acéstă solie de la aceĭ căzacĭ o aŭ primitŭ Bator Jigmond, fiindŭ agiunsŭ şi cu Aron Vodă şi cu Mihaĭ Vodă, cu indemnarea luĭ Rodolf, Impĕratul Nemţescŭ, şi 'ĭ aŭ intorsŭ cu marĭ dărurĭ. Éră aicea in Moldova, şi in ţéra Muntenéscă, mare sunetŭ de arme se afla; că Aron Vodă, înţelegêndŭ de venirea Hanuluĭ, den poronca Impĕrăţieĭ, sĕ intre intr'aceste ţerĭ, intr'amĕndoŭĕ, sĕ le prade, indată aŭ răpedităt la Mihaĭ Vodă şi la Bator Jigmond. Şi îndată Bator Jigmond aŭ trimisŭ cu oştĭ pre Albert Kiral şi cu oştĭ Muntenescĭ; şi lovindŭ pre Tătarĭ, 'ĭ-aŭ infrântŭ; şi dobânda ce luase Tătariĭ de la Ungurĭ in anul trecutŭ, o aŭ luat'o inapoĭ Aron Vodă şi cu Mihaĭ Vodă, cu Ungurĭĭ; şi aŭ luatŭ câteva cetăţĭ micĭ pe Dunăre (nu le scriŭ anume istoriciĭ Ungurĭ). Éră óre-care Iancul, fecĭorŭ a unuĭ Domn Muntenescŭ, avêndŭ óste Turcéscă şi cu Tătarĭ, aŭ intratŭ in ţéra Muntenéscă asupra luĭ Mihaĭ Vodă. Çe, eşindu'ĭ maĭ curândŭ Mihaĭ Vodă, înnainte cu oştile séle, şi cu Ungurĭĭ luĭ Batori Jigmond, şi cu Moldovenĭĭ luĭ Aron Vodă, avêndŭ şi óre-ce Căzacĭ, infrânt-aŭ pre acelŭ domnişorŭ, şi multă vĕrsare de sânge aŭ făcutŭ in Turcĭ şi in Tătarĭ; şi aŭ mersŭ in gónă de aŭ incungiuratŭ Cetatea-Albă, şi aŭ aprinsŭ Tîrgul de-afară de aŭ arsŭ. Dupĕ acea isbândă, aŭ datŭ scire luĭ Bator Jigmond, cerşindŭ Aron Vodă şi Mihaĭ Vodă sĕ'ĭ trimiţă maĭ multŭ agiutorŭ, sĕ stăpânéscă Dunărea tótă. Trimis'aŭ câţe-va tunurĭ luĭ Bator Jigmond, dobândite de la Turcĭ den care puscĭ era pe dóuĕ scrise stégurile şi numele luĭ Ferdinand, Impĕratuluĭ Nemţescŭ; şi pre alte douĕ, numele şi stégurile luĭ Huniad Ión, tatăl luĭ Mateĭaş, Craĭul Ungurescŭ (acéste puscĭ, eŭ socotescŭ că suntŭ dobând te de Stefan Vodă celŭ bunŭ, când aŭ bătutŭ pre Mateĭaş Crăĭul la Baĭe).

Bator Jigmond şe ţinea stĕpânŭ aşa ţereĭ Moldoveĭ cum şi ţereĭ Muntenescĭ; măcar că urik pe aceste douĕ ţerĭ nu'şĭ făcuse. Éră aceste lucrându-se

www.dacoromanica.ro

étă Ştefan Răsvan, Hatmanul luĭ Aron Vodă, aŭ scrisŭ pre-taĭnă la Bator Jigmond, precum Aron Vodă sĕ cércă sĕ'şĭ facă pace ĭar la Turcĭ, sĕ'şĭ tocméscă lucrurile despre dânşiĭ. Şi îndată ţrimişĕ oşteni de aĭ seĭ într'ales, Bator Jigmond, asupra luĭ Aron Vodă, şi 'l-aŭ prinsŭ şi legatŭ 'l-aŭ dusŭ în ţéra Unguréscă, şi 'l-aŭ închisŭ cu tótă casa luĭ in cetate in Alvinciŭ, in anul 1595, in luna luĭ Maĭŭ 19, şi acolo 'şĭ-aŭ sfêrşitŭ viaţa, pedepsitŭ la închisóre.

K. Domniea luĭ Răsvan Vodă.

In locul luĭ Aron Vodă aŭ pusŭ Domnŭ Bator Jigmond pre Stefan Răsvan Hatmanul.

Ĕră dupĕ aceste, se făcură legăturĭ între Bator Jigmond cu Stefan Răsvan Vodă, şi cu Mihaĭ Vodă, dupĕ ce aŭ pusŭ la închisóre pre Aaron Vodă, într'acestŭ chipŭ:

Noĭ, Jigmond, den darul luĭ Dumneḑeŭ, a ţerilorŭ Ardéluluĭ, a Moldoveĭ, a ţereĭ Muntenescĭ, şi a impĕrăţieĭ Rômuluĭ, Domnŭ, a părţilorŭ crăieĭ Ungurescĭ stĕpânitorŭ, şi a Sĕculorŭ oblăduitorŭ.

Dămŭ in sciinţă, cu cartea acésta, tuturorŭ celorŭ ce se cade, că de bună facere luĭ Dumneḑeŭ celuĭ prea bunŭ, dupĕ ce amŭ dobânditŭ cârma crăieĭ Ardéluluĭ, şi dupĕ ce aŭ începutŭ şi gróza tiranieĭ Turculuĭ şi a Tătaruluĭ a se arătare in ţéra Unguréscă, nimică altă n'amŭ avutŭ in cugetŭ, fără cătŭ lepădându şi depărtându prieteşugul nesuferituluĭ vrăjmaşŭ pentru a lorŭ neştătătorie şi necredinţă republiceĭ creştinescĭ; şi fiindŭ crăiea Unguréscă de multă lipsă încungĭurată, şi maĭ in cele de-pre-urmă primejdiĭ aflată, câte ni s'are cădea, dupĕ Dumneḑeŭ, a agĭutorire şi a apĕrare şi crăiile şi ţerile asuprite de gĭugul Turcilorŭ, den cumplita a lorŭ robie a le rădicare, şi in cea veche şi de óre-când poftită volnicie a le înturnare sĕ putemŭ; şi acestuĭ prea bunŭ sfatŭ, de câtŭ care nimică luĭ Dumneḑeŭ maĭ dragŭ, şi nóă nicĭ unŭ lucru maĭ lăudatŭ că va fi, şi nice unŭ lécŭ spre agonisita numeluĭ nostru nemuritorie şi maĭ de folosŭ nu se va putea afla. Pentru aceea, ca sĕ rădicămŭ den robiea Turcilorŭ crăiea nóstră, adunându oştile nóstre şi tótă gătirea oştenéscă mărituluĭ Domnŭ Mihaĭ Vodă (carele lăsându necredinţa Turcilorŭ, pre sine împreună cu tótă boĭerimea maĭ 'nainte s'aŭ fostŭ închinatŭ), amŭ nevoitŭ, şi cu norocite lucrurĭ şi cu multe rĕsbóĭe biruindŭ vrăjmaşiĭ, şi scoţîndu-se den ţéră, s'aŭ aşezatŭ ţéra in volniciea sea cea veche; şi încă ostaşiĭ noştri vĕḑendŭ asupră rĕul norodului de la marginile Bulgarieĭ, biruindŭ pre Turcĭ in ţéra Bulgarieĭ, cu multe rĕsbóĭe şi cu mare peire in trânşiĭ, prădându târgurile şi satele şi olaturile Turcescĭ in ţéra Bulgarieĭ, s'aŭ întorsŭ întregĭ la hotarele séle. Şi acea ţéră care s'aŭ aşeḑatŭ de noĭ in volnicie, pentru sĕ se pótă maĭ bine otcărmui in legea creştinéscă, şi sĕ se pótă apĕra de vrăjmaşi, aŭ venitŭ la noĭ dentru acea ţéră cu plină poroncă şi volnicie a luĭ Mihaĭ Vodă şi a tuturorŭ staturilorŭ aceĭ ţerĭ sĕ alégă şi sĕ încheĭe ponturile şi legăturile întru amêndouĕ părţile.

Den partea luĭ Jigmond Craĭu aŭ fostŭ boĭerĭ anume: Stefan Iosica Logofĕtul celŭ mare, Georgie Ravazdi Svetnicul a luĭ Jicmond şi Starostele cetăţeĭ Uĭvaruluĭ-Şamos. Ĕră den partea luĭ Mihaĭ Vodă şi a statuluĭ ţereĭ Românescĭ eraŭ: Eftimie Mitropolitul Târgovişteĭ, Teofil Episcopul de Rômnic, Luca Episcopul de Buzeŭ, Mitrul Vel Vornic, Cârstea Vornicul, Dimitrie Logofĕtul, Danul Visternicul, Teodosie Visternicul, Radul Clucerul, Radul Postelnicul, Bordur Logofĕtul, Vintilă Clucerul, Stamati Postelnicul, şi Preda; in Beligrad, in luna luĭ Maĭŭ in 20 ḑile, pe calendarul Papistaşilorŭ, in aniĭ 1595, aşeḑatĕ şi încheĭete, dentru amêndouĕ părţile, fără vătămare păḑite şi ţinute.

www.dacoromanica.ro

Ântêiŭ noĭ, Episcopiĭ şi boĭeriĭ, stĕpânia, prieteşugul şi robiea tótă a Turcilorŭ, ca unóră necredincĭoşĭ şi călcătorĭ de lege, o vomŭ lepăda; şi toţĭ, cu o inimă şi cu unŭ cugetŭ, aşa noĭ, cariĭ ne aflămŭ aice, cum ceĭ maĭ marĭ şi maĭ micĭ a moşieĭ nóstre norodŭ, împreună cu Mihaĭ Vodă, aşijderea cu totŭ clirosul bisericeĭ şi toţĭ boĭeriĭ, pre noĭ singurĭ, sĕninatului Domnuluĭ Jigmond, den darul luĭ Dumneḑeŭ ţerilorŭ Ardéluluĭ, a Moldoveĭ, a ţereĭ Românescĭ, a ţerilorŭ preste Munte, şi a slăviteĭ impĕrăţiĭ a Rômuluĭ, Domnuluĭ, a părţilorŭ crăieĭ Ungurescĭ stĕpânitorŭ, şi a Sĕcuilorŭ oblăduitorĭ, iprocĭ. Stĕpânuluĭ nostru milostivŭ nesupunemŭ, şi acésta împreună cu noĭ şi a totŭ norodulŭĭ ţereĭ nóstre locuitorilorŭ, subt puterea luĭ o dămŭ; cu tótă deplin gĭudecata priitóreĭ şi amestecate impĕrăţieĭ, şi pre dânsul îlŭ aşeḑămŭ, îlŭ înălţămŭ, cu o inimă şi cu unŭ glasŭ a tótă ţéra, Domnŭ noă, şi ţereĭ nóstre stâpânŭ şi Craiŭ de moşie, luându întru dânsul acea nădejde ca Măria sea pre noĭ şi moşia nóstră împrotiva tuturorŭ grózelorŭ Turcescĭ, şi a altorŭ vrăjmaşĭ, ne va apăra şi ne va acoperi; şi pre noĭ in volnicia cea vechiă că ne va păḑi întru adevĕrŭ; că ne va gĭudeca precum pre alte ţerĭ şi domniĭ a mărieĭ séle supuse subt poronca sea, după aşeḑămînturile şi legăturile aceste carĭ pre acéstă vreme le aşeḑămŭ dentru amêndouĕ părţile întru tăriea acestuĭ lucru şi întru mărturie.

Ântêiŭ noĭ, cariĭ cu chipurile ne aflămŭ credinţeĭ Mărieĭ séle, cu numele Domnuluĭ nostru, luĭ Mihaĭ Vodă şi a tótă ţéra luĭ, norodulŭĭ, facemŭ gĭurământŭ noĭ, şi tótă ţéra, luĭ şi urmaşilorŭ luĭ, cum, vorŭ fi credincĭoşĭ până la mórte; acésta cu iscălitura mănilorŭ nóstre întărindŭ. Aşa şi Mihaĭ Vodă, acmu aşeḑatŭ Domnŭ şi ceĭ pre urma luĭ Domnĭ, şi totŭ statul ţereĭ Românescĭ, vorŭ fi datorĭ a păḑire. Şi de vreme ce sĕninatul Domnŭ, stĕpânul nostru milostivŭ, in ţéra nóstră nu póte sta şi lŏcui pururea, noă, in locul seŭ, va pune Domnŭ pre care staturile ţereĭ cu socotélă de obşte şi părere de la Măria sea, vomŭ pofti, care sĕ fie sciutorŭ limbeĭ moşieĭ nóstre, şi care are cârmui după orônduélă ţéra aceea, şi care pricinile nóstre direptŭ şi cu orônduélă, după veche volnicie şi deprindere, şi după legăturile aceste şi aşeḑămînturĭ, şi cu poronca sĕninatuluĭ Domnuluĭ nostru şi aceluĭa ce va fi in urmă, sĕ gĭudece şi sĕ alégă. Şi pentru ca aceste maĭ bine şi maĭ direptŭ sĕ se pótă a isprăvire şi a urmare, Măria sea, subt numele şi norocirea sea, după Dumneḑeŭ, stégŭ oştescŭ, buzduganŭ şi sabie Domnuluĭ de ţeră, ca unuĭ Namesnicŭ alŭ seŭ, îĭ va trimite; den care, sĕ cunóscă toţĭ că este în locul seŭ pusŭ, şi toţĭ, de la celŭ de'ntêiŭ până la celŭ de-pre-urmă, după aceste legăturĭ şi aşeḑămîntŭ, sĕ fie ascultătorĭ Domnuluĭ, întru totŭ ce va poronci Măria sea Craĭul.

Aşijderea, Domnul de ţeră, pentru sĕ pótă plini maĭ bine datoria şi slujba sea, dată după voĭa Mărieĭ séle Craĭuluĭ, şi după folosul staturilorŭ, 12 boĭerĭ, sciuţĭ lucrurilorŭ cu vêrsta şi cu ispita, şi isteţĭ, sĕ se adaoge către dânsul; eu arărora sfatŭ, aşa întru pricinile gĭudecătóre, a le alege, cum şi întru isprava altorŭ lucrurĭ. După aceste legăturĭ şi aşeḑămînturĭ, singurŭ Domnul ţereĭ sĕ păḑéscă ca sĕ nu se facă niméruĭ strîmbătate peste direptatea şi putinţa; şi aciea boĭerĭ, precum cu socotéla numaĭ, şi voĭa, şi cu scirea Mărieĭ séle Craĭuluĭ, şi a lorŭ seĭ urmaşĭ, se vor pune; aşa, şi cu aceeaşĭ scire şi voĭe, sĕ fie depărtaţĭ de slujba şi locul lorŭ. Aşijderea, ce se atinge de veniturile ţereĭ, de acele aşa aşeḑămŭ, cum, de câte orĭ se vorŭ face de Măria sea stĕpânul nostru, in ţéra sea in Ardél, comisie, sĕ se trimiţă boĭerĭ şi den ţéra Muntenéscă la acea adunare, cariĭ are socoti, după voea Mărieĭ séle şi a urmaşilorŭ seĭ, după trebuinţă a punere dărĭ pre ţeră. Şi la acele adunărĭ şi de obşte a ţereĭ împreunărĭ sĕ aĭbă locŭ deosebitŭ ca şi alţiĭ trimişĭ, cu slobodă voĭe a'şĭ da părerea şi socotéla, sĕ fie ceĭ âmtêiŭ cu locul şi cu voróva, după Domnul, şi boĭeriĭ den Moldova. Şi birul aşeḑatŭ îlŭ vorŭ spune numaĭ Domnuluĭ. Şi aceĭ 12 boĭerĭ, şi boĭeriĭ, vorŭ cunósce de la Măria sea, cariĭ vorŭ fi aleşĭ şi orônduiţĭ, cariĭ in toţĭ aniĭ depline şi îndestulate same de cuprinse cheltuele şi veniturile sĕ fie datorĭ a da samă.

Tóte hărăziturile, uricile, şi întăriturile a Domnilorŭ celorŭ de'ntêiŭ a ţereĭ, Măria sea Craĭul şi urmaşiĭ luĭ sĕ le lase neclintite precum staŭ; şi pre-urmă, subt numele şi pecetea Mărieĭ séle şi a urmaşilorŭ luĭ, tóte acele cărţĭ şi direse sĕ easă; şi preţul tuturorŭ scrisorilorŭ, făcutŭ după lege şi obiceĭul aceĭ ţerĭ, sĕ se puĭe; éră moşiile sĕ nu se pótă hărăzi altora, fără lŏcuitorilorŭ aceĭ ţerĭ.

www.dacoromanica.ro

Domnilorŭ puşĭ până la vrme, den veniturile ţereĭ aceea, după datoriile slujbeloru lorŭ, Măria sea Craĭul le va orândui venitŭ, pe pofta ţereĭ şi a boĭerilorŭ.

Tóte pricinile, după vechĭ legĭ şi obiceĭurĭ a ţereĭ, inaintea gĭudecătorilorŭ orânduiţĭ sĕ se incépă sĕ se gĭudece, şi inaintea Domnuluĭ şi a 12 boĭerĭ. După gĭudecată, sĕ se obărşéscă osebitŭ de tóte; şi orĭ ce felŭ de pricinĭ de pedépsă, atingêndu-se de viéţa şi averile boĭerilorŭ carĭĭ sĕ vaĭ că den gĭudecata de capŭ s'are pune in oprélă, însĕ sĕ se lase locŭ de milă şi de ertare; şi nice viaţa, nice averea boĭerilorŭ ce'sŭ de pedépsă, fără scirea Craĭuluĭ şi a urmaşilorŭ luĭ sĕ nu se pótă lua. Éră de s'ar pedepsi cineva cu mórte, averea luĭ, după obiceĭul ţereĭ aciea, sĕ mérgă la rudę şi la urmaşiĭ luĭ. Şi intr'acéstă orânduélă şi ispravă sĕ se inchiĭă tótă ţéra Muntenéscă subt hotarele şi marginele eĭ vechĭ, despre partea Moldoveĭ şi a munţilorŭ, despre Dunăre până la miĭlocul matceĭ Dunăreĭ, de la Ruşava până la Brăila, şi după vechile hotare şi marginĭ sĕ se ĭa venitul ţereĭ.

Tótă orânduéla bisericeĭ şi a preoţilorŭ s'aŭ a călugărilorŭ sĕ o lase Măria sea in vechĭa ţinere şi obiceiŭ: pravile, ţeremoniĭ şi volniciile, sĕ fie sloboţĭ a'sĭ luare obicĭnuite veniturile séle; aşijderea şi tóte bisericile Muntenescĭ, carĭ se află in ţcrile Mărieĭ séle saŭ a urmaşilorŭ, vorŭ fi subt gĭudecata aşeţĕmîntuluĭ Mitropolituluĭ de Târgovişte după aşeţarea legeĭ bisericeĭ şi orânduelеĭ ţereĭ aciea, şi veniturile séle sĕ'şĭ pótă lua pre obiceiŭ.

Tituluşŭ va avea Măria sea şi urmaşiĭ luĭ de la Dómnŭ, şi de la tótă orânduéla ţereĭ, aşa: Prea sĕninatul Domnŭ stăpânul Jigmond, den darul luĭ Dumneţeŭ, a Ardéluluĭ, a ţereĭ Moldoveĭ, a ţereĭ Românescĭ şi a sfinteĭ Impĕrăţieĭ Rômuluĭ, Domnŭ, a părţilorŭ crăieĭ Unguresci stăpânŭ, şi a Sĕcuilorŭ oblăduitorŭ, iprocĭ, stăpânul nostru Milostivŭ.

Éră Domnul de ţéră, Dumnealuĭ măritul Domnŭ Mihaĭ Vodă, a ţereĭ nóstre Românescĭ, credincĭosul noă ĭubitŭ.

Éră insuşĭ Domnul, la tituluşul seŭ, pe urmă sĕ nu se puĭe *cu mila luĭ Dumneţeŭ*, nice Târgul, saŭ locul, de unde va trimite cărţile séle la Măriea sea, la urmaşiĭ luĭ, sĕ nu se pomenéscă.

Domnul ţereĭ sĕ aĭbă pecetea némuluĭ seŭ, éră nu cea de obşte a Domnilorŭ ţereĭ Muntenescĭ, éră cu céră roşie. Éră pecetea ţereĭ sĕ fie la Măria sea, şi la urmaşiĭ luĭ.

Boĭeriĭ toţĭ se vorŭ chema a domnuluĭ de Ardélŭ, nu a Domnuluĭ ţereĭ, şi fieşcare va avea intr'acela chipŭ tituluşŭ.

Domnul Muntenescŭ se va scrie intre sfetniciĭ de Ardélŭ.

Domnul ţereĭ prin solĭ, saŭ cu altă socotélă, cu nime den norodul streinŭ saŭ den Domnĭ, fără sloboţenia şi voea de la Domnul Ardéluluĭ şi de la urmaşiĭ luĭ (şi lorŭ le va fi) nice de une lucrurĭ sĕ nu pótă socoti şi a isprăvire. Ce, când va fi trebuinţă ca aceea, sĕ intrebe de Măria sea Domnul Ardéluluĭ şi de urmaşiĭ luĭ, şi lorŭ le va fi pricina Domnuluĭ şi a tótă ţéra, a le isprăvire şi a le urnire.

Éră de ostaşiĭ Ungurescĭ, saŭ de altŭ némŭ, de va face strîmbătate vre unuĭa den locuitoriĭ ţereĭ, den partea aceluĭa, căpitanul Domnuluĭ de Ardélŭ, care va fi pusŭ acolo pentru cercătura vineĭ şi a fapteĭ; aşijderea de va face vre o silă cinevaşĭ den locuitoriĭ Domnuluĭ ţereĭ vre unuĭ ostaşŭ a Domnuluĭ Ardéluluĭ, den partea aceluĭa, singurŭ Domnul, pren Vornicul, sĕ cerce gĭudeţul fără de nice o zăbavă. Éră care, orĭ chipurilorŭ boĭerilorŭ orĭ curţiĭ, va face silă impotiva legeĭ şi direptăţeĭ, sĕ i se facă certare de capŭ.

Intre ceĭ 12 boĭerĭ gĭuraţi sĕ nu pótă fi némŭ de Grecŭ, şi nice o slujbă saŭ rândŭ care rédemă de cârmuirea aceĭ ţerĭ, a avea sĕ nu pótă.

Ospeţele şi hărăditurile ce suntŭ obicĭnuite la Pascĭ şi la Botezul Domnuluĭ Nostru Iisus Hristos sĕ se facă den venitul ţereĭ.

Aşijderea Domnul ţereĭ şi toţĭ boĭerĭĭ, făcêndŭ gĭurămêntŭ cu incredinţarea sea Mărieĭ séle Domnuluĭ de Ardélŭ şi urmaşilorŭ luĭ, se vorŭ lega cu taĭnele credinţeĭ.

După aceste ponturĭ şi aşeţămînturĭ, atuncea când se va trimite stégul oştenescŭ Domnuluĭ ţereĭ, aşijderea Măria sea, Domnul Ardéluluĭ, se făgăduescę cu tóte puterile, cu banĭ, cu puscĭ, cu érbă de puşcă şi cu altă gătire de óste in ţéra Muntenéscă, improtiva tuturorŭ vrăjmaşilorŭ a o apĕrare şi a o sprijinire, şi a o cârmuire. După aceste legăturĭ şi aşeţămînturĭ şi urmaşiĭ luĭ vorŭ face. Pentru acăruĭ lucru, incredinţasĕ şi vecĭnica pomenire Măria

www.dacoromanica.ro

sea, Domnul Ardéluluĭ, ântêiŭ, şi noĭ, chipurile ce le-amŭ pomenitŭ maĭ sus, dentru amêndouĕ părţile, spre a ovĕrşire aceste ponturĭ şi aşeḑămînturĭ, cu iscălitura de mânele nóstre şi cu peceţile nóstre obicĭnuite le vomŭ intări şi intemeĭa. — Lucratu-s'aŭ aceste in Beligrad.

Şi étă indată singurŭ Jigmond, Craĭul şi Domnul de Ardélŭ, tóte cele maĭ de-sus scrise ponturĭ şi, aşeḑămînturĭ, dentru amêndouĕ părţile, prefăcute şi incheĭete, primindu-le, şi neschimbate şi tare avêndu-le, cu iscălitura mâneĭ şi cu pecetea ineluluĭ nostru adevĕratŭ, a le intărire amŭ vrutŭ; şi pre acelea a le ţinére, şi neclătire a le păḑire, aşa şi cu a urmaşilorŭ nostri nume (când vorŭ sta eĭ stăpânitorĭ), credinţa şi cuvêntnl nostru, Domnescŭ ne legămŭ. — Lucratu-s'aŭ aceste in oraşŭ in Beligrad, Maĭ in 20 de ḑile, anul de la Hristos 1595.

Aceste isprăvindu-le solĭĭ Muntenescĭ, s'aŭ întorsŭ in ţéra sea. Dupĕ dânşiĭ aŭ mersŭ Palatiţie cu busduganŭ şi cu stégŭ, de aŭ intemeĭatŭ pre Mihaĭ Vodă, Domnul ţereĭ Muntenescĭ. Gĭurat-aŭ acolo pre-locŭ aşa, Mihaĭ Vodă, cum şi toţĭ boĭerĭĭ dupĕ ponturĭ inaintea luĭ Palatiţie.

Dupĕ acésta, in luna luĭ Iunie in ḑi ântêiĭ, trimis-aŭ boĭerĭ şi Stefan Răsvan Vodă, Domnul Moldoveĭ, la Beligrad, de s'aŭ legatŭ şi eĭ, dupĕ aşeḑămîntul luĭ Mihaĭ Vodă, cu Jigmond Craiŭ. Ĕră la sfêrşitul luĭ Maiŭ aŭ intratŭ Tătarĭĭ in Moldova şi in ţéra Muntenéscă cu multă óste; şi lovindu'ĭ Muntenĭĭ cu Ungurĭĭ şi cu Căzacĭĭ, la marginea ţereĭ Muntenescĭ, i-aŭ bătutŭ şi i-aŭ ălatŭ. Perit-aŭ mulţĭ Tătarĭ.

Curând dupĕ acésta, lovit-aŭ Mihaĭ Vodă la Nicopoli pre Ferhat Paşa; pre care biruindu'lŭ, aŭ aprinsŭ têrgul de aŭ arsŭ, puindŭ pre toţĭ subt sabie; numaĭ cetatea aŭ rĕmasŭ intrégă. Ĕră curând dupĕ aceeă aŭ lovitŭ in Bugécŭ, şi mare pradă aŭ făcutŭ; luat-aŭ şi şepte bunclucurĭ Tătărescĭ de le-aŭ inchinatŭ luĭ Jigmond Craiŭ, şi mulţĭ robĭ.

Aceste rocoşiturĭ şi turburărĭ inţĕlegêndŭ Impĕrăţia Turculuĭ, aŭ şi orônduitŭ pre Sinan Paşa; şi câtŭ s'aŭ desvĕratŭ, aŭ şi purcesŭ cu oştĭ den Ţarigrad asupra luĭ Mihaĭ Vodă. Inţĕlegêndŭ Mihaĭ Vodă de clătirea luĭ Sinan Paşa, că'ĭ vine asupră, tras-aŭ ag'utorŭ de la Batori Jigmond, Craĭul Ardéluluĭ, 2000 de Ungurĭ călărime şi 500 de pedestrime, cu Kiralie; şi pânĕ a venire Sinan Paşa, ĕră Mihaĭ Vodă şi cu Kiralie aŭ lovitŭ pre turcĭĭ ce se aflaŭ la oraşĭ la Flocĭ, şi pre toţĭ 'i-aŭ pusŭ in sabie. Lovit-aŭ şi la Ruşova, şi la Silistra, şi la Dristorŭ, le-aŭ dobânditŭ şi le-aŭ arsŭ. Lovit-aŭ pre unŭ Mehmet Paşa, Mihaĭ Vodă, care venĭa cu uuŭ Bogdan Vodă, cu óste Turcéscă, şi cu Tătarĭ, şi cu 14,000 de Sêrbĭ, şi 'l-aŭ bătutŭ Mihaĭ Vodă; trecut-aŭ Mihaĭ Vodă preste Dunăre, pe ghĭaţă, de aŭ prădatŭ in Dobrogea, şi aŭ dobânditŭ Astova, Blucişa; risipit-aŭ Cerna Vodă, Azgradul, Rihova, şi pânĕ la Chilia şi la Cetatea Albă. Sosit-aŭ şi Sinan Paşa in Dobrogea cu 100,000 de óste Turcéscă; şi făcêndŭ podŭ peste Dunăre, aŭ mersŭ direptŭ la Bucurescĭ şi la Têrgovişte; nefiindŭ nice o óste, prea lesne le-aŭ luatŭ, că Mihaĭ Vodă nu se nădĕḑdui in oştile ce avea. Ce 'ăĭ-aŭ trimisŭ Dómna şi cu fĭiu-seŭ, Pĕtraşco Vodă, in Sibiĭŭ, in ţéra Ardéluluĭ; şi elŭ cu Kiralie aŭ intratŭ cu oştile séle in munţĭ, la o cetăţuĭe ce'ĭ ḑicŭ Cerna Vodă, cetate veche şi stricată de Turcĭ maĭ de-multŭ, ĕră in locĭ tare, petrosŭ. Ĕră Sinan Paşa, stringêndŭ den tótă ţéra ómenĭ, aŭ incungĭuratŭ Bucurescĭĭ şi Têrgovişteа cu şanţŭ şi cu părcane. Ĕră óstea o aŭ impărţitŭ in doŭĕ părţĭ: o parte, cu Ali-Paşa, aŭ lăsatŭ in Têrgovişte sĕ isprăvéscă lucrul cetăteĭ; ĕră cu alta, aŭ mersŭ Sinan Paşa dupĕ Mihaĭ Vodă. Şi dacă s'aŭ a-

www.dacoromanica.ro

propietŭ de unde era Mihaĭ Vodă, aŭ orŏnduitŭ 12,000 de Turcĭ, intr'ales, sĕ mérgă sĕ lovéscă pre Mihaĭ Vodă, peste acele locurĭ strîmte, şi sĕ nu se intórcă pănă nu'lŭ vorŭ birui. Ĕră Mihaĭ Vodă cu Kiralie, nădĕjduindŭ întru Dumneḑeŭ, şi bizuindu-se şi loculuĭ, aŭ eşitŭ in timpinarea Turcilorŭ la acele strimtorĭ, ce s'aŭ pomenitŭ maĭ sus, şi stătu unŭ rĕsboiŭ mare intre dânşiĭ, cu multă vĕrsare de sânge, pănă aŭ datŭ dosu Turciĭ; şi'ĭ gonĭaŭ oşteniĭ luĭ Mihaĭ Vodă, pănă in taběra Turcéscă; şĭ de acolo ĭar luaŭ înapoĭ a gonire pre ómeniĭ luĭ Mihaĭ Vodă. Şi totŭ âmblară într'acea ḑi pănă indeséră totŭ hărăţindu-se, şi se gonĭaŭ uniĭ pre alţiĭ neputêndu-şĭ alege. Ĕră într'apusul sóreluĭ, nimerise 300 de Ungurĭ pedestrime, ce eraŭ eşiţĭ den taběră pentru păşune, şi sosindŭ in rĕsboiŭ, îndată, den poronca luĭ Mihaĭ Vodă, stătură şi aciea bărbătesce la rĕsboiŭ. Ĕră Turciĭ, înţĕlegêndŭ că aŭ venitŭ agĭutorŭ próspĕtŭ luĭ Mihaĭ Vodă, nesciindŭ numĕrul lorŭ, 'şĭ-aŭ făcutŭ spaĭmă, şi aŭ datŭ dosu, şi i-aŭ luatŭ oşteniĭ luĭ Mihaĭ Vodă in gónă, şi pre mulţĭ aŭ agĭunsŭ şi i-aŭ omoritŭ. Apucat-aŭ şi patru tunurĭ şi câte-va stéguri; şi fugindŭ Sinan Paşa, ḑicŭ că aŭ căḑutŭ cu calul de pre unŭ podŭ in apă, şi abĭa aŭ eşitŭ, întinatŭ. Şi dupĕ acestŭ rĕsboiŭ, nezăbăvindŭ Sinan Paşa, ĭar s'aŭ gătitŭ cu óste şi aŭ mersŭ asupra luĭ Mihaĭ Vodă. Ĕră Mihaĭ Vodă s'aŭ dusŭ in munţĭ, şi se gătĭa maĭ cu mare gătire împrotiva luĭ Sinan Paşa. Pornit-aŭ Bator Jigmond pre Benedect Mindţenite, ocârmuitorul Sĕcuilorŭ, şi pre Baltasar Bogasie, şi pre Niculaĭ Cornisie, cu oştĭ, sĕ se adune in câmpiĭ Barcĭuluĭ, la unŭ târgŭ săsescŭ, ce se chĭamă Valea-Négră; şi singurŭ Jigmond aŭ purcesŭ den Beligrad la Sĕbeşŭ. Şi acolo i s'aŭ nimeritŭ vestĭ bune: că aŭ dobânditŭ ómeniĭ luĭ cetatea Lipa; adoŭa, de biruinţa luĭ Mihaĭ Vodă asupra luĭ Sinan Paşa; atriea, Cazighirĭĭ Han, eşindŭ den Crîm sĕ vie in Moldova cu óste sĕ prade, ĕră viindŭ Muscalĭĭ de preste Nipru, aŭ lovitŭ in Crîm de aŭ prădatŭ şi aŭ arsŭ; care veste înţĕlegêndŭ Hanul s'aŭ întorsŭ ĭar in Crîm.

Venit-aŭ luĭ Jigmond agĭutorŭ den ţéra Leşéscă, Ian Veiher, cu 300 de Căzacĭ; aşijdere şi óstea Nemţéscă, călărime 1,500, de la Impĕratul Nemţescŭ, cu Albert Generarul, ĕră osebitŭ óstea Ardéluluĭ 2,400. Mers-aŭ poronca luĭ Jigmond şi la Răsvan Vodă den Moldova de aŭ intratŭ, de grijea Tătarilorŭ, pre la Sĕcuĭ, cu 2,300 de pedestrime şi 700 de călărime, şi cu 22 de puscĭ, şi s'aŭ tăbĕrîtŭ la cetatea Terhvara între munţĭ, ce era făcută de Ludovik, Craĭul Ungurescŭ, şi maĭ apoĭ lărgită de Ión Huniad Craĭul, care pre atuncĭ o stĕpânĭaŭ Braşovenĭĭ. Şi acolo veni veste luĭ Răsvan Vodă că aŭ intratŭ in ţĕră cu óste Leşéscă Irimia Moghilă cu Zamoĭski Hatmanul Leşescŭ. Vĕḑêndŭ Leşiĭ că aŭ pusŭ Bator Jigmond de la sine Domnŭ in Moldova, şi pre atuncĭ Leşiĭ o scrieaŭ pe Moldova că este soţie Crăieĭ Leşescĭ, încă de pe legăturile ce făcuse Leşiĭ cu Stefan Vodă celŭ bunŭ, şi maĭ apoĭ cu Bogdan Vodă, cum s'aŭ pomenitŭ la rôndul acelorŭ Domnĭ, n'aŭ suferitŭ pre Răsvan Vodă.

De unde aŭ luatŭ Miron Logofĕtul de scrie in leatopiseţul seŭ de Stefan Radul Vornicul, sĕ'lŭ fie pusŭ Domnŭ ţereĭ in locul luĭ Aron Vodă, eŭ nu pocŭ afla, nice este altŭ Stefan, fără Stefan Răsvan Vodă; că şi cronicarĭĭ strĕinĭ, Neculaĭ Istvanfi, şi Volfgang de Betlem, carĭĭ in istoriile séle pomenescŭ de Domniile Moldoveĭ, scriŭ că pre urma luĭ Aron Vodă aŭ stătutŭ Domnŭ Ste-

www.dacoromanica.ro

fan Răsvan, pusŭ de Bator Jigmond, Craĭul Ardéluluĭ, precum s'aŭ pomenitŭ maĭ susŭ că aŭ mersŭ Răsvan Vodă, pe poronca luĭ Bator Jigmond, într'ajutorŭ luĭ Mihaĭ Vodă. Ĕră Movilesciĭ, precum scrie Urechi Vornicul, încă cu Pĕtru Vodă Schĭopul trecuse in ţéra Leşéscă. Aşa déră, aŭ pusŭ la Domnie Leşiĭ pre Irimia Moghila Vornicul, cu alesul Boĭerilorŭ de ţéră, puindŭ de-odată şi pren cetăţile ţereĭ slujitoriĭ seĭ Leşĭ, in anul 7103.

Impĕrăţia Turculuĭ pre-atuncea lupta pentru Crăiea Unguréscă, cu Nemţiĭ, pentru Buda, pentru Ostrogon şi pentru Elnicul. Ĕră vĕḑêndŭ că cuprindŭ Leşiĭ ţéra Moldoveĭ, aŭ orânduitŭ pre Cazighireĭ Sultan, Hanul Crîmuluĭ, trimiţîndu'ĭ şi 2000 de Eniceriĭ, cătrĕ 70,000 de Tătariĭ ce eraŭ. Trimisu-i-aŭ Impĕrăţia şi stégŭ şi tuĭuriĭ de Domniea Moldoveĭ sĕ aşeḑe pre cine are socoti elŭ la Domnie, sĕ fie den partea Impĕrăţieĭ.

Prinḑêndŭ veste Leşiĭ de clătirea Hanuluĭ la Moldova, cu Turciĭ, socotindŭ a lăsare la smintélă pre Domnul pusŭ de dânşiĭ, aŭ orônduitŭ şi eĭ pre Zamoĭski Hatmanul cu 10,000 de óste (de nu se laudă). In anul 7104, Octomvrie 9, aŭ sotitŭ Leşiĭ la Ţuţora; ĕră a-doŭa-ḑi se vĕḑură şi strĕjile Tătărescĭ; ĕră a-triea-ḑi, Octomvrie 11, aŭ sositŭ şi Hanul cu Tătărimea. Ĕră Leşiĭ, vĕḑêndŭ atâta Tătărime, n'aŭ pututŭ răbda fŏră şanţurĭ, ce'şĭ-aŭ întăritŭ taběra cu şanţurĭ pen pregiurŭ; făcut-aŭ şi băştĭ de pământŭ den-afară de şanţul tabereĭ, aşa de-departe câtŭ agiungea glonţul pusceĭ; şi aŭ pusŭ óste în băştĭ, şi de acolo daŭ den tunurĭ. Şi într'acea ḑi aŭ stătutŭ rĕsboĭul tótă ḑioa, năvălindŭ Tătariĭ spre taběra Leşilorŭ den-faţă; ĕră dosul nu puteaŭ sĕ-lŭ ĭa Tătariĭ, că Leşiĭ staŭ neclătiţi. Ĕră a-doŭa-ḑi, socotise Hanul cu meşterşugŭ sĕ depărteze pre Leşĭ de la şanţurĭ; aŭ orônduitŭ pre o sémă de Tătarĭ de făceaŭ năvală asupra Leşilorŭ; apoĭ se făceaŭ a fugire. Ce, Leşiĭ, pricepêndŭ meşterşugul, staŭ între băştĭ neclătiţi, până in-de-séră. Atuncĭ, deprinḑêndŭ Leşiĭ pre Tătarĭ, vĕḑêndŭ că se temŭ de focŭ Tătariĭ, luatu-i-aŭ Leşiĭ in gónă până la óstea cea supusă; apoĭ s'aŭ intorsŭ Leşiĭ încetŭ, sprijinindu-se de năvala Tătarilorŭ până între băştĭ.

Nu dormĭa Irimia Vodă; că de şi avea nădejde in Leşĭ, ĕră îndată aŭ agiunsŭ cu daruri la Hanul, şi aŭ datŭ cele şepte sate de ţéră Hanuluĭ, ce se ḑicŭ Hănescĭ până astăḑĭ; aŭ legatŭ atuncĭ şi mĭerea ce se dă in toţĭ anĭ, balci bașlâk, şi alte daruri; şi cu nevoinţa Irimieĭ Vodă aŭ stătutŭ legăturĭ de pace între Hanul Tătărescŭ şi între Zamoĭski, dându şi Hanul zălogŭ la Leşĭ şi Leşiĭ la Hanul, până se va închiḑe tocméla.

Capetele de pace aŭ fostŭ aceste: Irimia Vodă sĕ fie Domnŭ ţereĭ, birnicŭ Impĕrăţieĭ den anŭ in anŭ, dupĕ obicelŭ; ĕră Hanuluĭ sĕ'ĭ dea acele sate şi alte daruri, cum s'aŭ pomenitŭ maĭ sus; şi oştile Leşescĭ sĕ nu maĭ intre in ţéra Moldoveĭ; şi sĕ mérgă solŭ de la Leşĭ la Impĕrăţia Turculuĭ pentru întăritura păceĭ. Ĕră Hanul şĕ dea stégŭ şi tuĭuriĭ de Domnie Irimieĭ Vodă; şi sĕ'ĭ scótă Hatişerifŭ, saŭ Uricŭ, de Domnię veḑnică, de la Impĕrăţie. Şi aşa, saŭ împăcatŭ; şi s'aŭ dusŭ Hanul la locurile séle cu Tătariĭ, şi Zamoĭski cu Leşiĭ la ţéra lorŭ; lăsândŭ lângă Irimia Vodă pre Albert Hanski şi pre Iani Potoţki cu 3000 de oşteni, că se temea Irimia Vodă de Ungurĭ. Şi aŭ purcesŭ şi Irimia Vodă, şi s'aŭ aşeḑatŭ la Sucéva la scaunul Domnieĭ.

Acéstă veste dacă aŭ agiunsŭ la Bator Jigmond, Craĭul Ardéluluĭ, aŭ adu-

www.dacoromanica.ro

natŭ sfatŭ, cum vorŭ face sĕ scóță pre Irimia Vodă den țắră, țiindŭ Moldova a luĭ; aŭ alesŭ cu sfatul sĕ îngăduéscă până li se va alege cu Turcii, cu Sinan Paşa, cum s'aŭ pomenitŭ maĭ sus, ce venĭa cu mare putere de oştĭ asupra luĭ Mihaĭ Vodă, Domnul Muntenescŭ; făcêndŭ căutare oştiĭ séle, Jigmond craiŭ, care era împărțită in 9 polcurĭ: 20,000 călărime cu suliță, şi 32,000 pedestrime, avea şi puscĭ pe róte 63, şi câteva care cu érbă de puşcă, şi alte trebuitóre de resboiŭ; şi aŭ trecutŭ preste munți in țéra Muntenéscă, la Rucal. Acolo viindŭ şi Mihaĭ Vodă cu Kiralie cu 8000 de oşteni într'ales. Venit-aŭ acolo şi Stefan Răsvan Vodă cu Moldovenii; şi de acolo pornindu-se Jigmond cu taběra, aŭ mersŭ unde era tăběritŭ Mihaĭ Vodă, o mílă de locŭ de la Târgovişte, şi aŭ şedutŭ pre locŭ 10 ḑile. Éră Sinan Paşa cu Turcii era in Târgovişte, unde o întărise cu şanțurĭ şi cu părcane, şi cu spinĭ îngrădită; şi mergea Sinan Paşa de privĭa óstea luĭ Jigmond dentr'unŭ délŭ; şi póte fi cunoscutŭ că nu'ĭ va pute sta împrotivă. S'aŭ sfătuitŭ cu aĭ seĭ sĕ nu aştepte acolo pre Jigmond Craiŭ; ce, aŭ lăsatŭ la Târgovişte pre Ali Paşa, cu o sémă de óste, şi pre Mehmet Beiŭ; éră Sinan Paşa s'aŭ trasŭ cu altă óste de-sirgŭ la Bucurescĭ. Éră Jigmond cu tocméla oştilorŭ séle, cu Mihaĭ Vodă şi cu Răsvan Vodă, aŭ încungĭuratŭ Târgovişteа: înainte era Mihaĭ Vodă cu 4000 de călărime într'ales, cu suliță; şi Kiralie cu câteva polcurĭ, den dîrépta şi den stânga, câte 5000 de sulițaşĭ călărĭ; éră in mi̯ḑlocŭ era pedestrimea şi Sĕcuiĭ. cu suliță, cu cóse; dupĕ aceea, carele cu pive de aramă; pe urmă, róte Nemțescĭ; éră dupĕ Nemțĭ, Bator Jigmond cu 12,000 de călărime, cu suliță; şi pre urmă, cea-altă óste. Precum scriŭ istoricii streinĭ, aŭ fostŭ de tótă óstea ca 60,000; şi aŭ sositŭ in locul unde stătuse Sinan Paşa; şi înțelegêndŭ că aŭ fugitŭ Sinan Paşa, se temea Jigmond de vicleşugŭ, şi poronci de stătu óstea întocméla sea tótă nóptea şi a-doŭa-ḑi până améḑă-ḑi, până aŭ venitŭ cercătoriĭ ce'ĭ trimisése Jigmond de aŭ cercatŭ sĕ scie de óstea luĭ Sinan Paşa ce s'aŭ făcutŭ. Şi dacă sciură că s'a trasŭ la Bucurescĭ Sinan Paşa, s'aŭ sfătuitŭ Jigmond Craĭul, merge-vorŭ in gónă dupĕ Sinan Paşa; şi aŭ alesŭ cu sfatul sĕ nu rămâe neprietenĭ in urmă; şi s'aŭ apucatŭ a batere Târgovişteа de treĭ părți, cu metereze şi cu coşurĭ.

Răsvan Vodă cu Sĕcuiĭ era orânduitŭ despre rĕsăritŭ cu 10 tunurĭ; éră Mihaĭ Vodă şi Jigmond cu Kiralie, despre munte şi despre apa Ialomițeĭ, cu 20 de puscĭ. Se apăraŭ tare Turcii den lăuntru, şi împingeaŭ pe ciea ce puse-se acum lontre pe zidurile cetățeĭ; nepărăsitŭ daŭ den tunurĭ, şi cumbarale aruncaŭ. Éră Sĕcuiĭ strinsese lemne uscate, şi catranŭ, şi rĕşină, şi altele de aprinsŭ focŭ, şi aŭ aruncatŭ in cetate; ce, nu s'aŭ pututŭ aprinde îndată. Éră a-doŭa-ḑi Sĕcuiĭ, vrêndŭ sĕ se arăte mulțămitorĭ pentru volnicia ce le făcuse atuncĭ de-curând Jigmond, aŭ şi maĭ strinsŭ grămeḑĭ de lemne uscate, şi aŭ aruncatŭ in şanțŭ unde eraŭ Turcii; şi aprinḑêndu-se, aŭ datŭ năvală Sĕcuiĭ cu lontre peste ziduri, şi s'aŭ suitŭ pe o parte de zidŭ, şi ĭar aŭ datŭ focŭ acelorŭ vréscurĭ şi pe altă parte de zidŭ. Atuncĭ Turcii, vĕḑêndu-se aprinşĭ şi încungĭurațĭ de focŭ, nu se maĭ putură apĕra, şi eşiră pe o portiță ce era nesciută de oştile luĭ Jigmond. Ce, n'aŭ scăpatŭ, că era călărime împregĭurul cetățeĭ, maĭ la câmpŭ. Incăput-aŭ viŭ in mânele luĭ Jigmond Ali Paşa şi Mehmet Beĭ.

www.dacoromanica.ro

Dat-aŭ in pradă cetatea, den care mai multă dobândă aŭ luatŭ Sĕcuiĭ, că eĭ aŭ săritŭ întêiŭ in cetate. Aflat-aŭ şi doŭĕ puscĭ mai marĭ (era glonţul câte de 67 oca).

Sinan Paşa, dacă aŭ înţelesŭ că aŭ dobânditŭ cetatea Târgoviviştе, mare frică 'l-aŭ cuprinsŭ. Lăsat-aŭ şi Bucurescĭi, şi aŭ fugitŭ la Dunăre. Deodată întărise Sinan Paşa o biserică in Bucurescĭ cu şanţurĭ şi cu băştĭ, ce era zidită de Mihaĭ Vodă, şi de Alecsandru Vodă, domnul ţereĭ Muntenescĭ. Ce nime nice acolo n'aŭ cutezatŭ sĕ aştepte pre Jigmond Craĭŭ. Aŭ fostŭ pusŭ lagumurĭ împregiurul aceĭ bisericĭ, şi lăsase o cĕtă de ómenĭ ca, de are venire Jigmond pe-aprópe, sĕ aprindă lagumurile asupra oştiĭ luĭ Jigmond. Ce, s'aŭ înşelatŭ in sfatŭ Sinan Paşa; că Jigmond, după ce aŭ dobânditŭ Târgovişteа, nu aŭ venitŭ direptŭ pe şlĕvul Turcilorŭ, că pre unde mersese Turcĭi aŭ fostŭ rĕmasŭ numaĭ pământul; ce, pre altŭ locŭ aŭ fostŭ mersŭ, rĕmâindŭ Bucurescĭi de-astânga. Apropiindu-se Jigmond de Dunăre spre Giurgevŭ, aŭ înţelesŭ că Sinan Paşa aŭ trecutŭ preste Dunăre cu o sémă de óste; ĕră altă sémă de óste aŭ rĕmasŭ dencóce de Dunăre. Pornit-aŭ îndată Jigmond o sémă de oşteni într'ales, de aŭ cercatŭ sĕ afle este aşa; şi pre mulţĭ Turcĭ aŭ aflatŭ pre cale, mergêndŭ sĕ agiungă la Cetatea Giurgevuluĭ. Ce, puţinĭ aŭ scăpatŭ, ĕră maĭ mulţĭ 'i-aŭ tăĭatŭ şi 'i-aŭ prinsŭ viĭ; gonitu'i-aŭ până la Giurgevŭ. Apucase Sinan Paşa de trecuse preste Dunăre într'unŭ ghecetŭ. Ĕră mulţime de Turcĭ treceaŭ preste podŭ, că nu numaĭ încăpeaŭ peste podŭ; ce, se sloboziaŭ unĭ şi înnotŭ, şi maĭ mulţĭ se înnecaŭ. Sosit'aŭ atuncĭ şi Jigmond cu oştile, şi mare mórte se făcu in Turcĭ de oşteniĭ luĭ Jigmond, maĭ ales de Sĕcuĭ, ce arătară mare vitezie. Perit-aŭ mulţĭ Turcĭ, câtŭ se amestecase apa cu sângele lorŭ, de ce făcuse roşie de sânge; ĕră den ceea parte, Sinan Paşa nu înceta a batere den puscĭ in óstea luĭ Jigmond; ce, nice o scădere făcea. Ĕră pedestrimea, ce era in léfă la Răsvan Vodă, aŭ datŭ năvală la podul despre cetate de aŭ apucatŭ podul, şi acolo mare şi cea de-pe-urmă frică in Turcĭ era, carĭĭ trecuse Dunărea de aŭ tăĭatŭ şi aŭ stricatŭ podul, temêndu-se sĕ nu trécă óstea luĭ Jigmond şi in ceea parte de Dunăre.

Dobândit-aŭ Jigmond şi cetatea Giurgevuluĭ, şi o aŭ arsŭ, şi omori pre toţĭ cetăţenĭĭ; şi aŭ stricatŭ podul, şi aŭ arsŭ vasele pre carĭ era făcutŭ podul. Intorsu-s'aŭ Jigmond, petrecutŭ de Mihaĭ Vodă până la Gergiţă, şi îndată aŭ gătitŭ pre Răsvan Vodă cu oştĭ, sĕ mérgă asupra Irimieĭ Vodă, şi 'i-aŭ datŭ 12,000 de óste Ungurescă.

Şi înţelegêndŭ Irimia Vodă de venirea luĭ Răsvan Vodă cu Unguriĭ, aŭ strinsŭ şi elŭ óste de ţĕră câtă aŭ pututŭ, şi s'aŭ gătitŭ sĕ stea cu rĕsboiŭ împrotiva luĭ Răsvan Vodă. Era într'o Duminică când s'aŭ apropiatŭ Răsvan Vodă cu Unguriĭ de târgul Suceveĭ; era eşitŭ şi Irimia Vodă la satŭ la Arenĭ. Ĕră óstea Leşéscă ce era la Irimia Vodă, lăsată de Zamoĭski, o aŭ tocmitŭ maĭ la câmpŭ, despre Şkeĭa, pe subt unŭ malŭ ce este alăturea pre-lângă drumul Băĭeĭ. Irimia Vodă era in biserică la Sfânta slujbă, când se agiungeaŭ hărăţiĭ den óstea luĭ Răsvan Vodă cu oştile ţereĭ; şi când aŭ eşitŭ Irimia Vodă den biserică, se timpinară oştile de âmbe părţile; şi după câtă-va luptă între oştĭ, aŭ lovitŭ Leşiĭ in óstea Ungurésca, den aripa despre Şkeĭa, şi îndată aŭ înfrântŭ pe Unguri. Ĕră

www.dacoromanica.ro

subt Răsvan Vodă, precum scrie Istvanfi, doĭ caĭ aŭ căḑutŭ in rĕsboĭ atuncea, şi încălecându pre alŭ-triĭle calŭ, aŭ silitŭ de aŭ îmbărbătatŭ óstea sea, şi aŭ tocmitŭ rĕsboĭul la-locŭ. Ce, curând purcéseră in risipă óstea luĭ Răsvan Vodă. Părăsitŭ de toţi Răsvan Vodă, fugindŭ, 'l-aŭ prinsŭ oşteniĭ Irimieĭ Vodă; scrie Istvanfi că era rănitŭ Răsvan Vodă. Şi âutêiŭ aŭ poroncitŭ Irimia Vodă de 'l-aŭ sluţitŭ de nasŭ şi de buze, şi dupĕ câtăva mustrare i-aŭ tăĭatŭ capul, şi 'l-aŭ pusŭ într'unŭ parŭ împrotiva cetăţeĭ. Se pomenesce şi astădĭ Movila luĭ Răsvan Vodă, pe drumul Băĭeĭ ce merge de la Sucévă. Ĕră pre Ungurĭ i-aŭ gonitŭ până in munţĭ, tăindu'ĭ şi ucigându'ĭ oşteniĭ Irimieĭ Vodă, cu mare vĕrsare de sânge.

Fost-aŭ acestŭ rĕsboĭŭ in anul 7104, Decemvrie 5 ḑilę. Aşa s'aŭ plătitŭ luĭ Răsvan Vodă rĕul ce făcuse si elŭ luĭ Aron Vodă, de la carele aŭ avutŭ milă şi cinste.

Ĕră Sĕcuiĭ, cum ceĭ ce scăpase den rĕsboĭul de la Sucévă, aşa şi aceĭ depre locŭ, vĕḑêndu-se in volnicia sea ce le dedesĕ de-curând Batori Jigmond Craĭŭ, aŭ începutŭ a facere gónă asupra Nemeşilorŭ de le-aŭ prădatŭ casele, şi multe nĕbuniĭ aŭ făcutŭ. Aceste înţĕlegêndŭ Jigmond, aŭ strinsŭ sfatŭ, şi le-aŭ stricatŭ volnicia ce ḑedese Sĕcuilorŭ.

L. Domniea luĭ Irimia Vodă Movilă.

Dupĕ acestŭ rĕsboĭŭ şi perire a luĭ Răsvan, s'aŭ aşeḑatŭ domniea Irimieĭ Vodă fără grije; nice Batori Jigmond, Domnul Ardéluluĭ, nu s'aŭ maĭ ispititŭ sĕ maĭ trimiţă oştĭ in Moldova. Acéstă perire a luĭ Stefan Răsvan, cum şi risipa oştilorŭ luĭ Jigmond Craĭŭ, de-odată şi desbaterea ţereĭ Moldoveĭ de subt ascultarea crăieĭ Ungurescĭ, nu numaĭ Impĕratuluĭ Nemţescŭ—ca unuĭ Craĭŭ Ungurescŭ, de care rĕzimaşe şi de-maĭ-nainte-vreme Moldova, încă de-maĭ-nainte de ce aŭ luatŭ Turciĭ Ţarigradul era şi întovărĕşită — i-aŭ părutŭ rĕŭ, ce şi luĭ Kliminte, Papa Rômuluĭ, i-aŭ părutŭ rĕŭ, pentru căcĭ crăiea Leşéscă se unĭa cu Turcul; când Craĭul Jigmond luptându elŭ sĕ desbată ţéra de subt mâna Turculuĭ, se cuprinḑĕ ţéra Moldoveĭ, sĕ împreune şi pre Moldoveni cu sine împrotiva Turcilorŭ; căcĭ trimisese Jigmond Craiŭ solŭ la cumnatu-seŭ Rodolf, Impĕratul Nemţescŭ, şi la Klimintie, Papa de Rômŭ, jĕluindŭ de mare pagubă ce i-aŭ făcutŭ Leşiĭ in óstea luĭ, şi Leşiĭ aŭ împedecatŭ lucrul, spre scăderea creştinătăţeĭ, de aŭ aşeḑatŭ ţéra Moldoveĭ ĭar subt birul Turcilorŭ, de subt care birŭ era eşită ţéra cu nevoinţa luĭ. Ĕră şi Papa, mare ponoslu aŭ trimisŭ Leşilorŭ, şi osebire de biserica lorŭ Craĭuluĭ Leşescŭ, ca unuĭ împedecătorŭ bineluĭ creştinilorŭ.

Trimis'aŭ şi Craĭul Leşescŭ solŭ la Papa, făcêndu'ĭ scire că are elŭ de grijea ţereĭ Moldoveĭ, fiindŭ maĭ aprópe, vecină ţereĭ Leşeşcĭ, şi maĭ inhotărită; maĭ cu cale aŭ socotitŭ a fi sĕ razime de crăiea Leşéscă, şi de republica Leşéscă, de câtŭ de crăica Unguréscă. Acea grijă pórtă elŭ, sĕ nu fie Moldova cu Turciĭ, şi de-maĭ-nainte-vreme, fiindŭ subt grijea sea, cum şi acmu decurând cu puterea sea sŭ scosŭ den Moldova pre Hanul Krîmuluĭ. Ĕră Cra-

www.dacoromanica.ro

ĭul Ungurescŭ, neavêndŭ putere sĕ se apere pre sine, cum póte sĕ apere pre Moldova de Turcĭ şi de Tătarĭ; maĭ avêndŭ prilejŭ fie când crăiea Leşéscă de óste. Aceste pricinĭ aveaŭ eĭ între sine pentru Moldova.

Irimia Vodă domnĭa cu pace şi cu lucrurĭ aşedate şi întemeĭate, că ţinea şi oştĭ străine, şi păḑĭa şi datoria despre Impĕrăţie.

Ĕră nu multă vreme dupĕ acésta, Bator Jigmond, vĕḑêndu-se îmbĕtrânitŭ şi fără cuconĭ, şi vĕḑêndŭ că Turcĭĭ den anŭ in anŭ se întărescŭ şi cască sĕ cuprinḑĕ Ardélul, şi elŭ obositŭ de vârtute, alegêndu'şĭ bĕtrâneţelorŭ viaţă cu odihnă, aŭ socotitŭ că fraţiĭ seĭ nice unul nu va putea sĕ ţie Ardélul, de rĕul Turcilorŭ; şi aŭ făcutŭ tocmélă cu cumnatul seŭ, cu Impĕratul Nemţescŭ, sĕ fie pre séma Impĕratuluĭ Nemţescŭ Ardélul; ĕră luĭ i-aŭ datŭ cumnatu-seŭ, Impĕratul Nemţescŭ, douĕ olate, anume: Ratişbor şi Opolia, la ţéra Silezia, care se chĭamă Slonsca, ce se hotăresce cu Leşiĭ. Şi dupĕ aceea Jigmond, dupĕ legăturile ce făcuse cu cumnatu-seŭ Rodolf, Impĕratul Nemţescŭ, pentru Ardélŭ, lăsat-aŭ de-o-dată Ardélul pe séma luĭ Caspar Corsine, pre care îlŭ avea credinciosŭ Jigmond; şi chĭemându-lŭ in-taĭnă, i-aŭ ḑisŭ aşa; *«Este voea mea, ca dupĕ ce voiŭ eşi den Ardélŭ, niměruĭ sĕ nu laşĭ domniea Ardéluluĭ; ce, sĕ o tragĭ la tine; pentru aceea te-amŭ făcutŭ Hatman pre oştile Ardéluluĭ».*

A-doŭa-ḑi ĭară, aŭ chĭematŭ pre Stefan Boţcaĭ, Unchĭu-seŭ, şi'ĭ ḑise: *«Aşa te sfătuescŭ: că, de'ţĭ va trebui domniea Ardéluluĭ, sĕ nu răbḑĭ pe vre-unŭ Munténŭ (arătândŭ pre Iosika), sĕ ţie domniea».* Dupĕ aceea, nezăbăvindŭ vreme, tómna, aŭ datŭ domniea Ardéluluĭ luĭ Stefan Iosika, Logofĕtul seŭ, a căruĭa sfatŭ nu numaĭ in cele de obşte, ce şi in cele deosebite le ţinea Jigmond. Aceste semănăturĭ de netocmélă şi de neĭubire între aceĭ triĭ aŭ aruncatŭ Jigmond.

Ĕră Rodolf, Impĕratul Nemţescŭ, nezăbavă vreme, aŭ trimisŭ solŭ la J gmond de 'l-aŭ întrebatŭ de ţine tocméla cu dânsul, făgăduindu'ĭ pren soliĭ seĭ multe veniturĭ den anŭ in anŭ luĭ Jigmond; şi se despărţise Jigmond şi de femeĭă'şĭ, alegêndu'şĭ viaţă singuratică. Ĕră dupĕ ce aŭ înţĕlesŭ Papa, cum, s'aŭ despărţitŭ Jigmond de femeĭă'şĭ, şi va sĕ petrécă viaţă călugăréscă, i-aŭ gĭuruitŭ Episcopia de la Olom saŭ de la Vratislav, sĕ'ĭ dea. Cu acestŭ felŭ de făgăduinţe, saŭ părêndu-se luĭ Jigmond, aŭ răspunsŭ solilorŭ că se va lăsa in tăria acelora carĭĭ aşa de cele de cinste cum şi de cele de folosŭ îlŭ vorŭ sfătui.

Ĕră căindu-se Jigmond de legăturile séle ce făcuse cu Impĕratul Nemţescŭ, socoti pre-taĭnă sĕ trimiţă solŭ la Impĕrăţia Turculuĭ, sĕ facă Craiŭ in locul seŭ pre Stefan Iosika; sĕ'ĭ trimiţĕ Impĕrăţia stégŭ şi buzduganŭ. Aceste aşedându-se într'acestŭ chipŭ, pentru sĕ se obărşéscă deplin lucrurile, aŭ răpedităŭ Iosica, den poronca luĭ Jigmond, cărţĭ la Namesnicul Cassoveĭ, sĕ nu se grăbéscă nice elŭ nice Comisariĭ Impĕratuluĭ Nemţescŭ a întrare în Ardélŭ, căcĭ âncă de purcesul luĭ Jigmond den Ardélŭ nimică adevĕratŭ nu s'aŭ aşedatŭ, şi sfatul Ardéluluĭ spre aceea se pléca, ca sĕĭ nu rĕmâe Ardélul în mânele Sĕcuilorŭ.

Aceste cărţĭ de-sirgŭ le trimise Iosica cu solŭ la Cassovia; ĕră Namesnicul Cassovieĭ, îndată le trimite la Rodolf, Imperatul Nemţescŭ. Dupĕ aceea Jigmond aŭ poroncitŭ sĕ se strîngă toţĭ la Beligrad; şi acolo, viindŭ Jigmond, aŭ ḑisŭ cătrĕ toţĭ sĕ fie într'o tocmélă, şi sĕ se bată cu Rodolf, Impĕratul

www.dacoromanica.ro

Nemţescŭ. — Şi pentru sĕ nu înmulţimŭ povestea, lăsămŭ de aice altele la Ungurĭ sĕ scrie maĭ pre-largŭ.

Ĕră Jigmond, după legăturile ce făcură cu Rodolf Impĕratul, pentru Ardélŭ, aŭ lăsatŭ Ardélul pe séma ómenilorŭ luĭ Rodolf.

Atunci, Mihaĭ Vodă aŭ fostŭ trimisŭ solŭ la Jigmond, poftindŭ agĭutorŭ sĕ mérgă asupra Irimieĭ Vodă, sĕ'l'ĭ scóţă den domnie, sĕ apuce elŭ şi domniea Moldoveĭ. Ce Jigmond aŭ rĕspunsŭ luĭ Mihaĭ Vodă, precum maĭ bine sĕ stea în pace, de vreme ce şi Papa de Ŗômŭ şi Rodolfŭ, Impĕratul Nemţescŭ, poroncescŭ sĕ nu scoc'ĭorască arme asupra Leşilorŭ şi a Moldovenilorŭ; că aşa Papa, cum şi Rodolf, arătândŭ că veţĭ afla pre-urmă lécŭ, sĕ fie toţĭ megieşiĭ în pace. Apoĭ Jigmond, părăsindŭ Ardélul şi femeea'şĭ, aŭ purcesŭ spre Opolia,

Ĕră Mihaĭ Vodă, înţelegêndŭ de Jigmond că aŭ lăsatŭ Ardélul în séma luĭ Rodolf, Impĕratuluĭ Nemţescŭ, de sirgŭ aŭ trimisŭ la soliĭ luĭ Rodolf Impĕratuluĭ, la Ardélŭ, cerşindŭ sfatŭ ce va face, şi de ce se va apuca, de vreme ce Jigmond aŭ părăsitŭ Ardélul, şi de unde'ĭ va veni agĭutorŭ împrotiva Turcilorŭ, că nice oştĭ, nice banĭ nu are; şi pentru zălóge ce aŭ pusŭ pentru plata oştiĭ, pe poronca luĭ Jigmond, sĕ'ĭ arăte soliĭ împĕrătescĭ de unde le va putea scóte, şi pentru altă plată a oştilorŭ ce le-arŭ trebui de unde se va da? Rĕspuns-aŭ soliĭ, sĕ nu pórte grijĕ Mihaĭ Vodă, ce, sĕ fie cu inimă bună, că în-scurtă-vreme poftele'ĭ se vorŭ împlini.

Maĭ trimis-aŭ Mihaĭ Vodă pre Radul Clucerul şi pe Mĭerişte Logofĕtul la Comisariĭ luĭ Rodolf cu solie, în care era marĭ lucrurĭ a le descoperire; şi'ĭ pofti de venirĕ Comisariĭ luĭ Rodolf cu o sémă den boĭerĭĭ Ardéluluĭ în Târgovişte, şi aŭ sfătuitŭ cu Mihaĭ Vodă pentru grijea oştilorŭ. Şi îndată aŭ datŭ banĭ luĭ Mihaĭ Vodă 10,000 galbinĭ de aurŭ, şi aŭ făcutŭ aşeđĕmînturĭ între dânşiĭ. Mihaĭ Vodă, Domnul Muntenescŭ, sĕ aĭbă stĕpânŭ pre Rodolf, Impĕratul Nemţescŭ şi Craĭul Ungurescŭ; ĕră Rodolf, ca pre o ţĕră de moşie sĕ o deĭe luĭ Mihaĭ Vodă şi fiĭuluĭ seŭ luĭ Pătraşcu Vodă, fără de nice-o dare; numaĭ, Mihaĭ Vodă sĕ trimiţă darurĭ Impĕratuluĭ, cum se cade unuĭ Domnŭ; şi pre acea alegere sĕ stea Rodolf, iprocĭ.

Purces'aŭ Mihaĭ Vodă, după aceea, trecêndŭ Dunărea la Nicopol, în ţerele Bulgarieĭ, de aŭ prădatŭ şi aŭ arsŭ, şi aŭ adusŭ robĭ în ţéra Muntenéscă 15,000 de bărbaţĭ cu femeĭ, de i-aŭ aşeđatŭ în ţéra Românéscă.

Peste voĭe era Ardelenilorŭ tocméla ce făcuse Jigmond cu Rodolf, Impĕratul Nemţescŭ, temêndu-se pre-urmă de supunere de Némţŭ. Ce, nezăbăvindŭ vreme, după ce aŭ purcesŭ la Slonsca Batori Jigmond, s'aŭ strînsŭ toţĭ boĭerĭĭ Ardéluluĭ, şi aŭ alesŭ Craiŭ pe Batori Andrieş, carele era atunci în ţéra Prusieĭ. Improtivă era acestŭ lucru tocmeleĭ ce făcuse Impĕratul Nemţescŭ cu Jigmond pentru Ardélŭ, precum amŭ pomenitŭ maĭ sus. Ce, nelăsândŭ în voea Căpiteniilorŭ de Ardélŭ, Impĕratul Nemţescŭ, aŭ socotitŭ şi cu sabia sĕ'ĭ supuĭe, avêndŭ tocmélă cu Batori; şi aŭ orônduitŭ pre unŭ General alŭ seŭ, anume Başta Georgea, şi aŭ trimisŭ şi la Mihaĭ Vodă de 'l-aŭ îndemnatŭ sĕ vie asupra luĭ Batori Andrieş, pentru maĭ pre-lesne supunerea Ardelenilorŭ de douĕ părţĭ; că Mihaĭ Vodă pururea avea cu Impĕratul Némţuluĭ rĕspun-

www.dacoromanica.ro

suri. Pre lesne aŭ primitŭ Mihaĭ Vodă acestŭ lucru, şi fŏră zăbavă aŭ strînsŭ óste deŋ ţéra sea, ca 30,000, şi aŭ întratŭ în Ardélŭ până la Sibiiŭ; şi acolo tăbĕrându, aŭ aşteptaţŭ pre Başta Georgea cu oştile Nemţescĭ.

Trimis'aŭ Batori Andrieş la Impĕratul Nemţescŭ solie, cu rugăminte sĕ nu facă asuprélă sĕ'lŭ scótă den çrăie, ce îĭ de moşie de atâţia vecĭ a Batorescilorŭ; ce, acele oştĭ gătite asupra luĭ, maĭ bine, cu dânsul împreună, sĕ se orônduéscă asupra Turcilorŭ, arătându că elŭ nu den sine, ce den voea tuturorŭ sfetnicilorŭ şi a boĭerilorŭ Ardéluluĭ aŭ primitŭ crăiea Ardéluluĭ; rugându-se Impĕratuluĭ Nemţéscŭ sĕ'lŭ primésca subt mila sea, iprocĭ. Şi cu acéstă solie aŭ fostŭ trimisŭĭ Batori Andrieş pre Volfung; şi de-odată 'l-aŭ fostŭ pusŭ la oprélă în Beciŭ, şi ĭar 'l-aŭ sloboditŭ. Pre-urmă aŭ trimisŭ solŭ şi aicea la Irimia Vodă, legêndŭ prieteşugŭ cu Irimia Vodă, poftindu'ĭ şi fata sĕ'şĭ dea Irimia Vodă după frate-seŭ Ion; socotindŭ Batori Andrieş că, încuscrindu-se cu Irimia Vodă, sĕ se pótă lăţi şi la domniea Moldoveĭ, puindŭ pre frate-seŭ Domnŭ. Sciindŭ Batorĭ Andrieş de prieteşugul ce aŭ avutŭ frate-seŭ Batori, Andrieş cu Mihaĭ Vodă, Domnul Muntenescŭ, aŭ trimisŭ solŭ la Mihaĭ Vodă pentru prieteşugŭ; şi cine aŭ fostŭ cu acea solie, în locŭ de prietenie între dânşiĭ, aŭ aţiţatŭ pre Mihaĭ Vodă cu mare vrajbă spre Batori Andrieş.

Ce, Mihaĭ Vodă, îndemnatŭ de Impĕratul Nemţescŭ asupra luĭ Batori Andrieş, aŭ făcutŭ veste că aŭ gătitŭ óstea aceea împrotiva Turcilorŭ. Ĕră preurmă, simţindŭ Batori Andrieş că merge Mihaĭ Vodă asupra luĭ cu óste, aŭ trimisŭ solŭ la Başta Georgea sĕ afle de lucrurile luĭ Mihaĭ Vodă. Ce, Başta Georgea aŭ rĕspunsŭ că gândul luĭ Mihaĭ Vodă nu'lŭ scie. Trimis-aŭ Mihaĭ Vodă de aŭ iscoditŭ; ce vrêndŭ Mihaĭ Vodă sĕ înşele pre Batori Andrieş, aŭ făcutŭ giurămêntŭ că elŭ nu uĭtă binele şi mila luĭ Batori Jigmond, frăţine-seŭ, care 'l-aŭ agiutoritŭ împrotiva Turcilorŭ; şi, precum aŭ fostŭ în bună megieşie, aşa şi acmu cu Batori Andrieş. Pre-urmă s'aŭ descoperitŭ vicleşugul luĭ Mihaĭ Vodă, după multe soliĭ între Mihaĭ Vodă şi între Batori Andrieş. Poronci Mihaĭ Vodă sĕ se găteze de resboiŭ oştile séle; aşijderea şi Batori Andrieş. Ĕră, sĕ scurtămŭ voróva, aŭ rĕmasŭ isbânda la Mihaĭ Vodă, înfrângêndŭ óstea luĭ Mihaĭ Vodă pre óstea luĭ Batori Andrieş; şi purcéseră în risipă den resboiŭ, lăsându tótă tabĕra cu tótă gătirea oştéscă în mâna luĭ Mihaĭ Vodă; că singurŭ Mihaĭ Vodă vĕdêndŭ că sta resboĭul nealesŭ, aŭ datŭ năvală in Ardeleni de 'ĭ-aŭ şpărcuitŭ. Perita-aŭ multe capeţe in resboiŭ; fugit-aŭ Batori Andrieşĭ cu puţinĭ boĭerĭ de aĭ seĭ. Ĕră după isbândă, Mihaĭ Vodă aŭ purcesŭ cu óstea la Beligrad, trimiţêndŭ inainte la cetăţenĭ sĕ le vadă socotéla; ânsĕ, după ce s'aŭ făcutŭ ţioă indată aŭ răpedităŭ gonaşĭ după Batori Andrieş. Ĕră cetăţeniĭ den Beligrad, înţelegêndŭ de risipa Ardelenilorŭ cu Batori Andrieş, şi de Mihaĭ Vodă că le vine asupră, trimisĕră solŭ cu darurĭ la Mihaĭ Vodă, şi'lŭ timpinară nu departe de Sibiiŭ cu tabĕra, şi i se rugară Beligrădeniĭ, sĕ le fie milă, iprocĭ. Ĕră Batori Andrieş, părăsitŭ de toţĭ, simţindŭ că'lŭ gonescŭ Sĕcuiĭ sĕ'lŭ prindă, aŭ fugitŭ; şi rătăcindŭ pedestru, numaĭ cu Necolae Mica, aŭ nimeritŭ la nisce păstorĭ; şi fiindŭ insetatŭ aŭ cerşutŭ apă; ĕră păstoriĭ, ne-avêndŭ apă, 'ĭ-aŭ datŭ zerŭ de lapte. Şi dându la Necolae Mica sĕ guste, ţise Batori Andrieş: *«Sĕ bemŭ aceste mişeliĭ, care ne-aŭ diresŭ şi ne-aŭ închinatŭ vêndătoriĭ şi vicle-*

www.dacoromanica.ro

niĭ nostri». Şi bêndŭ puţinŭ din acelŭ ţiţiĭŭ, aŭ trimisŭ pe unŭ păstorŭ sĕ'ĭ aducă apă, şi'ĭ dede unŭ galbenŭ de aurŭ. Şi eşindŭ Andrieş den coliba cĭobanuluĭ, s'aŭ lăsatŭ subt unŭ bradŭ sĕ odihnéscă puţintelŭ; şi aŭ ḑisŭ luĭ Neculae sĕ'lŭ strĕjuéscă. Şi nesciindŭ Batori Andrieş că'ĭ suntŭ neprieteniĭ aprópe, luându'lŭ pe urmă, pen frânturĭ, pen locurĭ grele, şi nemerindŭ gonaşiĭ la cĭobanĭ, i-aŭ întrebatŭ. Şi auḑindŭ Neculae Mica de uude era de păḑia pre Batori Andrieş, 'l-aŭ deşteptatŭ; şi nemerindu'ĭ Sĕcuiĭ, aŭ eşitŭ la dânşiĭ Neculae, dór îĭ va âmblânḑi. Ce, nimică isprăvindŭ, ca nisce ómenĭ turbaţi aŭ năvălitŭ cu arme şi 'l-aŭ omoritŭ. Apoĭ, găsindŭ şi pre Batori Andrieş, aŭ năvălitŭ ca nisce fiare selbatece asupră'ĭ şi 'l-aŭ omoritŭ in-locŭ.

Veselŭ şi indrăsneţŭ Mihaĭ Vodă dupĕ isbândă, prea lesne cuprinde oraşele pre séma sea, şi i se inchinaŭ şi cetăţile, numindu'lŭ Domnul lorŭ, primindŭ pren cetăţĭ oşteni de a luĭ (de pre atuncĭ are nume de'ĭ ḑicŭ Mihaĭ Craiŭ).

Dupĕ ce'ĭ duseră gonaşiĭ capul luĭ Batori Andrieş la Mihaĭ Vodă, aŭ trimisŭ Mihaĭ Vodă de aŭ adusŭ şi trupul, golŭ de tóte haĭnele luĭ, a-noŭa-ḑi dupĕ ce perise; şi cosêndu'ĭ capul la trupŭ, 'l-aŭ ingropatŭ in Beligrad, imbrăcatŭ cu haĭne scumpe.

Stândŭ Mihaĭ Vodă dupĕ aşeḑarea Ardéluluĭ, éră de aicea den ţéră s'aŭ rădicatŭ Irimia Vodă, indemnatŭ de Turcĭ, şi aŭ mersŭ cu óste in ţéra Muntenéscă; şi ne-avêndŭ cu nime nice-unŭ rĕsboiŭ, aŭ mersŭ in Bucurescĭ şi aŭ pusŭ Domnŭ pe frate-seŭ, Simion Păharnicul; şi lăsândŭ óste de a sea prelûngă dânsul, s'aŭ intorsŭ la scaunul seŭ la Sucévă.

Inţelegêndŭ Mihaĭ Vodă de cuprinsul scaunuluĭ ţereĭ Muntenescĭ, de Irimia Vodă, indată aŭ purcesŭ cu óste den Beligrad, de aŭ mersŭ asupra luĭ Simion Vodă. N'aŭ aşteptatŭ Simion Vodă sĕ stea improtiva luĭ Mihaĭ Vodă, ce, s'aŭ datŭ spre marginea ţereĭ, spre Focşenĭ, pentru ag'utorul de la frate-seŭ Irimia Vodă. Şi stringêndŭ câtăva somă de óste la margine, aŭ aşteptatŭ pre Mihaĭ Vodă la Milcovul celŭ mare (are şi altŭ *nume grozavŭ* acea apă de atuncĭ, spunŭ Munteniĭ), şi ţinu resboiŭ cât-va césŭ; apoĭ perdu Simion Vodă resboĭul, şi s'aŭ dusŭ in risipă oşteniĭ luĭ Simion Vodă, cine incotro aŭ pututŭ. Éră Simion Vodă aŭ năzuitŭ la frate-seŭ Irimia Vodă, la Sucévă.

Éră Mihaĭ Vodă, dupĕ isbândă asupra luĭ Simion Vodă, n'aŭ zăbăvitŭ; ce, stringêndŭ óstea ce aŭ avutŭ şi Sĕcuiĭ, aŭ mersŭ asupra Irimieĭ Vodă, care se afla la Trotuşĭ, nuntindŭ, nepurtândŭ grije aşa îngrabă sĕ'ĭ fie óspe Mihaĭ Vodă; éră dacă înţelesĕ că Mihaĭ Vodă trece munţiĭ şi'ĭ vine asupră cu multe oştĭ, nefiindŭ gata Irimia Vodă, sĕ pótă sta împrotiva luĭ Mihaĭ Vodă, aŭ mersŭ spre Sucévă. Mihaĭ Vodă, nimică zăbăvindŭ, s'aŭ pornitŭ dupĕ Irimia Vodă, cu mare sirguélă; şi lăsândŭ Irimia Vodă óstea Leşéscă ce avea lûngă dânsul, sĕ pótĕ lua limbă den óstea luĭ Mihaĭ Vodă, supuindu-se aceĭ oşteni Leşĭ, aŭ lovitŭ pre nisce Muntenĭ şi Sêrbĭ dentr'o aripă a oştiĭ luĭ Mihaĭ Vodă, în-laturĭ de taberă, şi'ĭ înfrânseră, şi'ĭ goniră până in taberă, câtŭ se îngrijisĕ şi însuşĭ Mihaĭ Vodă de-odată. Éră stândŭ Unguriĭ, aŭ înfrântŭ pre Leşiĭ Irimieĭ Vodă, şi acolo pre-locŭ aŭ peritŭ 100 dentr'ânşiĭ. Inţelegêndŭ Irimia Vodă de perirea oşteniloru seĭ, aŭ năzuitŭ la Hotin; aşa îlŭ prinse Mihaĭ Vodă de aprópe pre Irimia Vodă, câtŭ şi pre nisce haĭducĭ pedestri cu óre-câte care,

www.dacoromanica.ro

mergêndŭ pre urma oştiĭ Irimieĭ Vodă, i-aŭ agĭunsŭ fruntea oştiĭ luĭ Miha Vodă, şi aŭ stătutŭ haĭduciĭ la rĕsboiŭ, apĕrându-se cât-va cĕsŭ. Ce, înglotindu-se óstea luĭ Mihaĭ Vodă, i-aŭ înfrântŭ, la satŭ la Verbia, pre Jijia, unde stă movilă făcută de Irimia Vodă deasupra acelorŭ trupurĭ. Şi atâta era de groznicŭ Mihaĭ Vodă, şi vestitŭ de resbóĭe in tóte aceste părţĭ, câtŭ, îndată ce aŭ sositŭ la Sucévă i s'aŭ închinatŭ cetatea, şi a Suceveĭ şi a Némţuluĭ, şi aŭ pusŭ oştenĭ de aĭ seĭ de pază la cetăţĭ, pedestraşĭ. Şi nice cu atâta nu s'aŭ lăsatŭ Mihaĭ Vodă, ce aŭ purcesŭ de la Sucévă spre Hotin, de aŭ gonitŭ pre Irimia Vodă şi pre Simion Vodă până la Hotin.

Cetatea Hotinuluĭ era bine grijită de Irimia Vodă, cu slujitorĭ Nemţĭ de aĭ seĭ; ĕră Irimia Vodă aŭ trecutŭ preste Nistru, la Leşĭ, pentru agĭutorŭ. Pusesŭ Mihaĭ Vodă şi unŭ Domnŭ de la sine aicea in ţĕră, anume Marcul, a căruĭa nume nu se povestesce, pentru scurta vreme ce aŭ avutŭ acelŭ domnişorŭĭ nice la Leatopiseţele strĕine nu se află numele aceĭ domniĭ. Şi socotindŭ Mihaĭ Vodă că va domni şi ţéra Moldoveĭ, poroncise la óstea sea sĕ nu facă; stricăcĭune pen ţĕră.

Eraŭ Leşiĭ pre acea vreme strinşĭ to'ĭ la Seim, la Varşav, sfătuindŭ de óste împrotiva Şveduluĭ; că Craĭul Leşescŭ, fiindŭ moşan aceĭ crăiĭ, ce âncă viŭ tată-seŭ, Ion Craiŭ, aŭ alesŭ Leşiĭ pre Jigmond la crăie; şi dupĕ mórtea tătâne-seŭ, ne-avêndŭ altŭ fecĭorŭ fĕră Jigmond, cuprinsese crăiea Şveđéscă unŭ frate a Craĭuluĭ Şveđescŭ, anume Gustav. Decĭ, fiindŭ maĭ aprópe Jigmond, fecĭorul Craĭuluĭ Şveđescŭ, de acea Crăie, decâtŭ unchĭul seŭ Gustav, silĭa pre Leşĭ la acela Seimŭ numa sĕ pozvoléscă sĕ facă oştĭ împrotivă luĭ Gustav. Ĕră socotindŭ Leşiĭ că nice într'unŭ chipŭ acele douĕ crăiĭ sĕ se facă una nu vorŭ putea, fiindŭ una dencóce şi alta dencolo de marea Balticum, şi prilejindu-se acéstă têmplare Irimieĭ Vodă cu Mihaĭ Vodă, aŭ datŭ Leşiĭ nădejde Craĭuluĭ lorĭ pre-altă-dată asupra Şveduluĭ, arătândŭ mare trébă acésta, şi cu grije crăieĭ Leşescĭ, sĕ lase cuprinse ţerele aceste de Mihaĭ Vodă, Ardélul Moldova şi ţéra Muntenéscă. Ce, aŭ stătutŭ Seimul dupĕ tréba acésta, sĕ se facă oştĭ împrotiva luĭ Mihaĭ Vodă, avêndŭ Irimia Vodă gineriĭ, ómenĭ marĭ domnĭ la Leşĭ. Istoriile Ungurescĭ scriŭ că Irimia Vodă aŭ întratŭ in cetatea Hotinuluĭ, şi de acolo s'aŭ apĕratŭ câte-va đile de Mihaĭ Vodă. Ĕră dupĕ spartul Seimuluĭ Leşescŭ, îndată aŭ purcesŭ Batori Jigmond, fratele luĭ Batori Andrieş, care se afla atuncĭ in ţéra Leşéscă, den alesul Seimuluĭ sfatuluĭ, împreună cu Zamoiski, Canţelarul crăieĭ Leşescĭ, la taběră in Podolia, şi fĕră-zăbavă s'aŭ pornitŭ împrotiva luĭ Mihaĭ Vodă. Vestitŭ era acelŭ Hatman la Leşĭ, a căruĭ fapte nice Konieţpolski Hatmanul n'aŭ agĭunsŭ.

Inţelegêndŭ Ungurĭĭ de clătirea luĭ Batori Jigmond cu Zamoĭski, îndată a'ĭ trimisŭ solŭ la dânsul, den sfatul boĭerilorŭ de Ardélŭ, arătândŭ nevoea ce aŭ despre Mihaĭ Vodă, şi rugându-se luĭ Batori Jigmond sĕ se întórcă la Crăiea Ardéluluĭ, iprocĭ (scrie Volfgang de Bĕtlem).

Aceste înţelegêndŭ Jigmond, aŭ rĕspunsŭ soluluĭ đicêndŭ: «Dumneđeĭ este unul stăpânŭ, carele aŭ făcutŭ tóte, şi carele, luându domniea unuĭa, o mută şi o dă la altul. Pentru ce, nice o nevoinţă nu'ĭ trebue, nu numaĭ in cele marĭ, ce nice in cele micĭ lucrurĭ, de nu'lŭ va noroci Dumneđeŭ pre dânsul; măcar

www.dacoromanica.ro

că Cnezia Ardéluluĭ este in primejdie, ce, de va plăcea luĭ Dumneḑeŭ şi de'lŭ va chema la acea sarcină, nu se va pune împrotiva luĭ Dumneḑeŭ.

Éră Zamoĭski, vĕḑêndŭ acea solie la Batori Jigmond, aŭ primitŭ. Éră Irimia Vodă, apĕrându-se de Mihaĭ Vodă den cetatea Hotinuluĭ, prins-aŭ veste că vinŭ oştile Leşescĭ asupra luĭ; şi lăsat-aŭ Mihaĭ Vodă o sémă de óste, călărime şi pedestrîme, cu Mârza, cu 7000, şĭ cu Moĭseĭ, care era pusŭ maĭ mare Căpitan pre Ungurĭ. Éră Mihaĭ Vodă cu cea-altă óste, lăsându Hotinul, s'aŭ dusŭ pre Oĭtuz in Ardélŭ. Éră Zamoĭski cu Irimia Vodă, încă dacă aŭ înţelesŭ de purcesul luĭ Mihaĭ Vodă, aŭ trecutŭ Nistrul pre la Colodrubca, la ţinutul Cernăuţilorŭ, şi Prutul pre la Cernăuţĭ, şi aŭ trecutŭ Codrul Cosminuluĭ şi aŭ mersŭ la Sucévă. Mihaĭ Vodă întărise cetatea cu ómenĭĭ seĭ; éră elŭ singurŭ, cum s'aŭ pomenitŭ maĭ sus, aŭ trecutŭ la Ardélŭ, pentru sĕ'şĭ înglotéscă óstea, şi sĕ maĭ oboséscă óstea Leşilorŭ. Aflat-aŭ Zamoĭski şĭ Irimia Vodă bine grijită cetatea Sucevеĭ de ómenĭĭ luĭ Mihaĭ Vodă; şi aŭ alesŭ cu sfatul sĕ nu facă zăbavă la cetate, ce, sĕ mérgă întinsŭ dupĕ Mihaĭ Vodă.

Impĕrăţia Turculuĭ avêndŭ resbóie cu Nemţiĭ, pentru crăiea Unguréscă, era bucurósă că se sfădesce Irimia Vodă cu Mihaĭ Vodă; şi s'aŭ trasŭ cuvêntul până astăḑĭ cum sĕ fie trimisŭ cu-talnă 40,000 de galbinĭ de aurŭ la Irimia Vodă, sĕ facă óste asupra luĭ Mihaĭ Vodă, şi Hrisovŭ, saŭ Uricŭ, de domnie vecînică luĭ şi seminţieĭ luĭ.

Simţindŭ Mihaĭ Vodă că'ĭ vinŭ asupră Leşiĭ cu Irimia Vodă, aŭ purcesŭ den Ardélŭ, şi aŭ alesŭ locŭ sĕ'şĭ dea rĕsboiŭ cu Leşiĭ, pe Telejin; era la Mihaĭ Vodă 60,000 slujitorĭ la acelŭ rĕsboiŭ, Muntenĭ, Ungurĭ, Sêrbĭ, şi Nemţĭ puţinteĭ, şi aŭ tocmitŭ óstea pe malul dencolo; călărimea aŭ pusŭ de âmbe părţile la aripĭ, éră pedestrimea aŭ tocmitŭ asupra Vaduluĭ. Şi aŭ aşteptatŭ pre Leşĭ; puindŭ apa ca o pedecă între oştĭ, până arŭ deprinde oşteniĭ luĭ acelŭ felŭ de óste, şi sĕ vaḑă până in câtŭ suntŭ de simeţĭ Leşiĭ la rĕsboiŭ.

Óstea luĭ Zamoĭski era 30,000 Leşĭ, aleşĭ, şi Iremia Vodă avea 5000 oşteníde ţéră. Dacă aŭ sositŭ Leşiĭ la vadŭ, precum era óstea luĭ Mihaĭ Vodă tocmită, aşa aŭ tocmitŭ şi Zamoĭskí óstea sea, direptŭ împrotiva oştiĭ luĭ Mihaĭ Vodă Cu atâta era maĭ meşterŭ Zamoĭski decâtŭ Mihaĭ Vodă, că îndată câtŭ aŭ sositŭ la vadŭ, aŭ făcutŭ cu pedestrimea sea băşti de pământŭ înalte, şi acolo aŭ suitŭ puscele; şi aşa, tótă ḑioa aceea aŭ stătutŭ, dându numaĭ den tunurĭ şi den sineţe preste apă, unĭĭ spre alţiĭ. A-doŭa-ḑi, Zamoĭskĭ aŭ trecutŭ maĭ sus, într'altŭ vadŭ, apa, maĭ despre munte, óstea călărime, şi îndată bulucurĭ aŭ purcesŭ la vadŭ unde era óstea luĭ Mihaĭ Vodă; éră singurŭ Zamoĭski cu pedestrimea aŭ stătutŭ maĭ tare cu focul asupra vaduluĭ.

Mihaĭ Vodă, vĕḑêndŭ că trecŭ Leşiĭ pentr'altŭ vadŭ, aŭ maĭ întăritŭ peḑestrimea şi elŭ cu şanţurĭ; éră elŭ singurŭ cu tótă călărimea sĕ ţie vadul pe unde treceaŭ Leşiĭ. S'aŭ miratŭ Mihaĭ Vodă de simeţia Leşilorŭ, cu ce sirguélă aŭ apucatŭ vadul; şi se făcu unŭ resboiŭ mare pentru vadŭ; singurŭ Mihaĭ Vodă, ca unŭ leŭ, in fruntea oştiĭ îmbărbătându pre aĭ seĭ, 'şĭ-aŭ ţinutŭ rĕsboĭul câteva césurĭ, până aŭ venitŭ Husariĭ.

Nedeprinsă óstea luĭ Mihaĭ Vodă cu acelŭ felŭ de óste, Husarĭ: că suntŭ totŭ in ierŭ, numaĭ ochiĭ şi buzele se vĕḑŭ; mulţĭ punŭ şi aripĭ tocmite de vulturŭ

www.dacoromanica.ro

saŭ de alte paserĭ marĭ; şi ceĭ maĭ de fire cu pardoşĭ peste platoşe; éră slugile carĭ n'aŭ pardoşĭ, punŭ scórţe turcescĭ; éră in fruntea cailorŭ, câte o tablă de ferŭ; mulţĭ punŭ şi la peptul cailorŭ, pentru feréla de glonţurĭ. Nice fie-ce calŭ încalecă, ce totŭ caĭ groşĭ, marĭ, sĕ pótă purta tarul, şi totŭ caĭ frijĭ Nemţescĭ, saŭ caĭ Turcescĭ, la ceĭ maĭ de fire. Nu alérgă la resbóie nice-odată; rar daŭ in trépătul cailorŭ, când are sări asupra vre-uneĭ pedestrime, saŭ a tabereĭ; éră asupra oştiĭ sprintene, cumu'sŭ Tătariĭ, nice-odată nu alérgă, că Tătariĭ se rĕşchiră şi nu facŭ nice-o isbândă cu sulița. Sulițele lorŭ suntŭ de optŭ coţĭ de lungĭ, şi cu prapore până in pământŭ; staŭ ca unŭ zidŭ la resboiŭ. Şi cum aŭ sositŭ Leşiĭ preste vadŭ, şi aŭ mersŭ asupra oştiĭ luĭ Mihaĭ Vodă, îndată de la cel-altŭ vadŭ aŭ înfrîntŭ cu focul Zamoĭski pre pedestrimea luĭ Mihaĭ Vodă den şanţurile lorŭ; şi câtă pedestrime era, tótă aŭ încăputŭ în mânele luĭ Zamoĭski, cu armata lorŭ cuprinḑêndu'ĭ călărimea ce maĭ era remasă la acela vadŭ cu Zamoĭski. Ḑat-aŭ scire luĭ Mihaĭ Vodă de înfrângerea pedestrimeĭ luĭ; şi acolo, unde era elŭ cu călărimea, nu avea putere sĕ stea împrotiva Leşilorŭ; numaĭ ce i-aŭ căutatŭ a dare dosŭ luĭ Mihaĭ Vodă; însă, nu de-totŭ in risipă; ce, cu tocmélă întorcêndu-se singurŭ Mihaĭ Vodă unde era grije, şi totŭ apĕrându-se, aŭ mersŭ până la Têrguşorŭ.

Sciindŭ Zamoĭski cine este la resbóie Mihaĭ Vodă, sĕ nu se maĭ depărteze óstea luĭ cea călăréţă, sĕ nu aĭbă vre-o smintélă, aŭ trimisŭ trâmbaciĭ de aŭ disŭ de întorsŭ oştiĭ. Căḑut-aŭ la acelŭ rĕsboiŭ 1000 de trupurĭ de âmbe părţile; éră prinşĭ viĭ, mulţĭ de a luĭ Mihaĭ Vodă. şi pedestrimea cu totul. Fóst-aŭ acestŭ rĕsboiŭ in anul de la zidirea lumiĭ 7108.

Se urisĕ Muntenilorŭ cu Mihaĭ Vodă, cu atâta oştire. Ce, după fuga luĭ Mihaĭ Vodă, triĭ ḑile după rĕsboiŭ, aŭ stătutŭ pre locŭ Irimia Vodă si Simion Vodă cu Zamoĭski, până aŭ venitŭ toţĭ boĭerĭĭ aceĭ ţerĭ, şi slujitorĭĭ, primindŭ pre Simion Vodă Domnŭ cu gĭurămêntŭ. Mers-aŭ cu toţĭĭ până in Bucurescĭ, şi aŭ aşeḑatŭ la scaunŭ pre Simion Vodă; şi i-aŭ lăsatŭ Zamoĭski 3000 de Leşĭ cu Ion Potoţki, Starostele de Cameniţă; apoĭ s'aŭ întorsŭ Irimia Vodă cu Zamoĭski la Sucévă. Éră Mihaĭ Vodă, după ce aŭ perdutŭ rĕsboĭul la Telejin, aŭ strinsŭ óste pren munţĭ, de aĭ seĭ şi den ţéra Ungurésca cunoscuţĭ, şi den Sĕcuĭ, vr'o 7000 de oşteni, cum scrie Hronograful; şi pornise pre Udrea Spatarul cu 4000 de oşteni sĕ fie stréje; éră elŭ totŭ se maĭ gătĭa in munţĭ, sĕ ésă odată cu puscĭ şi gătitŭ maĭ bine. Ce, aŭ grăbitŭ Simion Vodă, de n'aŭ avutŭ vreme sĕ se maĭ întemeĭeze; că de-sirgŭ stringêndŭ oştĭ de ţéră, şi cu Leşiĭ, pre sfatul ĭar a boĭerilorŭ, aŭ purcesŭ den Bucurescĭ, şi aŭ mersŭ cu ḑi cu nópte pren locurĭ ascunse până la Argeşŭ, unde era Udrea cu óstea luĭ Mihaĭ Vodă de stréje. Prins-aŭ de-veste şi Udrea, şi aŭ scosŭ óste de stréje la câmpŭ, că locŭ de fugă nu era, că se apropiesĕ óstea luĭ Simion Vodă; şi până in triĭ orĭ 'şĭ-aŭ datŭ rĕsboiŭ cu Leşiĭ; întorcêndu-se ĭar, a-patra-óră, aŭ purcesŭ in risipă Udrea cu oştenĭĭ seĭ.

Mihaĭ Vodă nu era departe, maĭ in munţĭ de acolo, viindŭ sĕ se împreune cu ceea-altă óste; ce, dacă aŭ datŭ scire Udrea de risipa oştiĭ ce aŭ fostŭ cu dânsul, 'l-aŭ părăsitŭ cu toţiĭ şi ceĭ-alţĭ; ce, numaĭ i-aŭ căutatŭ luĭ Mihaĭ Vodă a lăsare ţéra Muntenéscă, şi aŭ trecutŭ la Ardélŭ. Udrea Spatarul, după

www.dacoromanica.ro

aceea, curênd aŭ venitŭ şi elŭ şi s'aŭ închinatŭ la Simion Vodă; şi aşa, Mihaĭ Vodă, vrêndŭ sĕ domnéscă Ardélul, aŭ perdutŭ şi ţéra Românéscă.

In Ardélŭ, dupĕ ce aŭ sositŭ Mihaĭ Vodă şi aŭ aflatŭ ómeniĭ seĭ ce'ĭ pusese pen cetăţĭ, scoşĭ de Başta Georgea, şi puşĭ oşteni de a Impĕratuluĭ Nemţescŭ, vĕdêndŭ că nu are locŭ nice in Ardélŭ, s'aŭ rădicatŭ cu tótă casa luĭ, şi cu câţĭ-va Căpitanĭ creduţĭ aĭ seĭ, Mârzea, Ghieţe, Racea, şi aŭ mersŭ in Becĭŭ, la Impĕratul Nemţescŭ, in nădejdea slujbeĭ ce făcuse împrotiva Batorescilorŭ; şi 'l-aŭ primitŭ Impĕratul bine; ĕră pentru Ardélŭ, că n'aŭ fostŭ pentru dânsul aşedatŭ, cĕ pentru sine, atuncea s'aŭ arătatŭ.

Ĕră Başta Georgea, înţelegêndŭ că aŭ aşedatŭ Zamoĭski, cum in ţéra Moldovei aşa şi în ţéra Muntenéscă, Domnŭ, avêndŭ grije sĕ nu facă vr'o clătire şi asupra Ardéluluĭ, trimis-aŭ cărţi la Zamoĭski, aducêndu-ĭ aminte şi poftindu-lŭ sĕ nu stĕpânéscă cu armele ţéra Muntenéscă şi ţéra Ardéluluĭ, care ţerĭ suntŭ den vremile vechĭ supuse Impĕrăţieĭ Némţuluĭ; sĕ nu turbure legile a buneĭ megieşiĭ şi a vechilorŭ tocmele, nice sĕ fie pricină de învrăjbire între Chesarul şi între Crăĭul Leşescŭ, carĭ îşĭ suntŭ rudă şi cunoscuţĭ. Ĕră de are vrea sĕ facă îndărătnicie, sĕ stea împrotivă, vorŭ agiunge armele Impĕratuluĭ seŭ, cu care se va apĕra şi pre sine şi ţerele séle.

La aceste, Zamoĭski trimiţêndŭ omŭ alŭ seŭ, aŭ răspunsŭ, precum nice elŭ, nice stĕpânul seŭ, Crăĭul Leşescŭ, care este iubitorŭ de creştinătate, poftitorŭ de pace, n'aŭ aţiţatŭ nice unŭ vuetŭ de arme; ce, pentru sĕ'şĭ rescumpere de pre Mihaĭ Vodă Munténul, omŭ îndrăsneţŭ, mândru, lacomŭ şi cumplitŭ, carele nu numaĭ ţéra Moldoveĭ, ce este supusă Crăieĭ, cu sila aŭ fostŭ cuprinsŭ, ce şi hotarele Rusescĭ şi a Podolieĭ, şi locurile preste Nistru le-aŭ prădatŭ cu focŭ şi cu sabie; şi precum elŭ maĭ multŭ nu poftesce decâtŭ linisce a tótă creştinătatea, şi între Domnĭ încredinţare şi întemeĭetŭ prieteşugŭ; ĕră Mihaĭ Vodă aŭ datŭ pricină tuturorŭ rĕutăţilorŭ; şi, măcar că este isgonitŭ den tóte ţerele, ĕră socotéla nu 'şĭ-aŭ mutatŭ. Ce, trebuie sĕ se rădice Mihaĭ Vodă den miḑlocŭ, ca unŭ amestecătorŭ şi turburătorŭ de prieteşugŭ între Domnĭ, şi viclénŭ tuturorŭ cu totul, iprocĭ. Ĕră rĕmâindŭ Ardélul pre séma stĕpâniei Chesaruluĭ, îĭ pare bine; şi, de vreme ce Ardélul este pĕrete ţereĭ Leşescĭ, pentru aceea aŭ socotitŭ şi elŭ şi senatul, ca, aprinḑêndu-se Ardélul, se nu arḑă ţéra Leşéscă.

La aceste, Başta Georgea, cu boĭerĭ de Ardélŭ făcêndŭ sfatŭ, aŭ alesŭ precum pren scrisorĭ nu vorŭ putea sĕ se aşeḑe acele ce eraŭ de îndoĭală între sine. Ce, aŭ alesŭ cu sfatul de aŭ trimisŭ pre Stefan Cĭaki gĭuruindu'ĭ multŭ, numaĭ sĕ mérgă la Zamoĭski, că totŭ nu eşise den ţéra Muntenéscă, sĕ vorovéscă cu dânsul, sĕ nu supere maĭ multŭ ţéra Muntenéscă şi Ardélul, fiindŭ stricate de oştĭ; ce, sĕ mérgă înapoĭ de unde aŭ venitŭ; şi Başta Georgea va sta la miḑlocŭ, lipsindŭ pre Mihaĭ Vodă, şi sĕ aducă pre Batori Jigmond la mila Chesaruluĭ; numaĭ, va fi nevoitorŭ sĕ întórcă pre Zamoĭski cu oştile Leşescĭ. Decĭ, viindŭ Stefan Cĭaki cu solia la Zamoĭski, dupĕ câtă-va voróvă aŭ eşitŭ Zamoĭski den ţéra Muntenéscă la Moldova; ĕră şi slujitorĭĭ luĭ Mihaĭ Vodă, carĭĭ i-aŭ fostŭ adusŭ Moĭsi Şekeli den ţéra Leşéscă, aŭ trecutŭ den Ardélŭ pre la Cĭuk la Moldova, la Zamoĭski. Ĕră Başta Georgea, stringêndŭ tótă

www.dacoromanica.ro

boïerimea şi nemeşiï Ardéluluï, den poronca Impĕrătéscă, i-aŭ făcutŭ de aŭ gĭuratŭ toţi, cum, vorŭ fi credincĭoşi Impĕratuluï.

Nu preste multă vreme, Batori Jigmond, vĕdêndŭ perirea frăţine-seŭ luï Batori Andrieş, pogoritŭ de la cumnatu-seŭ, Impĕratul Nemţescŭ, s'aŭ căitŭ de tocméla ce aŭ făcutŭ, cum s'aŭ scrisŭ maï sus; şi, lăsândŭ olatele cariï dedese cumnatu-seŭ, aŭ trecutŭ in ţéra Leşéscă, că'ï era Zamoïski ginere, fiindŭ Dómna luï Zamoïski fată luï Batori Andrieş. Ĕră între atâtea amestecăturï între Ardeleni, intrat-aŭ Ibraim Paşa cu oştï Turcescï in ţéra Unguréscă, de aŭ dobânditŭ cetatea Baboţia; ĕră Tătariï aŭ prădatŭ pre la Canejul. Ĕră înţĕlegêndŭ Ardeleniï că Mihaï Vodă, cum, se află la Impĕratul Nemţescŭ, la Becĭŭ, intrară in grije sĕ nu'şï isprăvéscă deregătoria Ardéluluï de la Impĕrăţia Némţuluï; avea grije şi de óstea Turcéscă, ce era acmu la Bulgaria cu Mehmet Paşa; şi atuncï făcură ghĭulĭuş acolo la Cluj şi afară o sémă de boïerï, sĕ aducă ĭar pe Batori Jigmond, la care socotélă era şi Stefan Zaki şi Moïsi Şekeli; şi alţiï stară împrotivă, ţicêndŭ sĕ nu întărite pre Impĕratul Nemţescŭ, căcï tragŭ pe Batori Jigmond, şi se lépădă de Rodolf Impĕratul Nemţescŭ. Şi dupĕ aceea, lăsară tóte gĭurămînturile ce făcuse cătrĕ Baştea Georgea, şi trimiseră şolŭ la Batori Jigmond cu 300 slujitorï, carele era in Botoşenï, in ţĕră la noï, in curtea domnéscă, sub paţa Irimieï Vodă; căcï, măcar că'lŭ avea prietenŭ Irimia Vodă pre Batori Jigmond, ce, avêndŭ grije sĕ nu se facă nescare amestecăturï pentru dânsul, îlŭ ţinea in Botoşenï cu paţă de slujitoriï seï, împregĭurŭ. Ĕră Unguriï aŭ scosŭ pre o feréstră, den curtea domnéscă den Botoşenï, pre Batori Jigmond, şi aŭ năzuitŭ de-olacŭ spre Ardélŭ, cum aŭ pututŭ maï de-sirgŭ. Ĕră dacă obliciră slugitoriï Irimieï Vodă, ce eraŭ de paţă, purcéseră a'ï gonire pre Unguri, şi nu i-aŭ maï agĭunsŭ. Şi trecêndŭ Batori Jigmond preste munţï, aŭ mersŭ in cetatea Bistriţeï; şi primindu'lŭ toţi cu bucurie, i-aŭ venitŭ slugitorï înainte, şi aŭ mersŭ la Clujŭ. Şi îndată aŭ trimisŭ solŭ la Impĕrăţia Turculuï, şi Kapikihaïa aŭ trimisŭ sĕ se afle pururea pre-lângă Impĕrăţie, supuindu-se la impĕrăţia Turculuï. Trimis'aŭ solï şi la Rodolf, Impĕratul Nemţescŭ; ce, Impĕratul Nemţescŭ, mâniindu-se pre solï Ardéluluï, aŭ poroncitŭ solilorŭ sĕ ésă den Praga, că acolo găsiră soliï aciea pre Impĕratul. Şi îndată aŭ şi pornitŭ pre Mihaï Vodă, dăruitŭ bine de Rodolf Impĕratul, sĕ mérgă sĕ se împreune cu Başta Georgea, Mihaï Vodă, şi sĕ se sfătuïască pentru rĕscumpĕrarea Ardéluluï de subt Jigmond Bator; cu nevoinţă sĕ'lŭ aducĕ ĭar subt ascultarea sea; poroncindŭ şi la Başta Georgea sĕ se împreune cu Mihaï Vodă şi cu alte căpeteniï. Ĕră Jigmond Batori întâiŭ aŭ trimisŭ asupra Sĕcuilorŭ, vrêndŭ sĕ'şï rĕsbune pentru mórtea frăţine-seŭ, luï Andreï Batori. Ĕră soliï Ardelenilorŭ, dupĕ ce spuseră luï Jigmond, cum, nu i-aŭ primitŭ Rodolf, Impĕratul Nemţescŭ, şi cum, aŭ pornitŭ pre Mihaï Vodă asupră'ï, îndată începu a facere oştï, călărime şi pedestrime, şi puindŭ căpitanï creduţï de aï seï. Insĕ, nelăsându-se Jigmond Batori in nădejdea oştenilorŭ seï, ca sĕ pótă sta împrotiva aşa de puternicŭ neptrietenuluï seŭ, aŭ trimisŭ solŭ la Paşa de Buda şi la Paşa de Beligrad, şi la Beĭul de Temeşvar, şi aicea la Irimia Vodă, poftindu'ï de agĭutorŭ. Ce, Paşiï i-aŭ făgăduitŭ că la vreme îï vorŭ trimite agĭutorŭ; ĕră Irimia Vodă i-aŭ trimisŭ 3000 de oştenï. Strins'aŭ şi de la Sêrbï agĭu-

www.dacoromanica.ro

torŭ. Ĕră Başta Georgea aŭ pusŭ de aŭ sunatŭ: precum, elŭ nu asupra Ardéluluĭ ctringe óste, ce pentru sĕ ducă pre Mihaĭ Vodă in ţéra Muntenéscă, Domnŭ.

Ĕră de la impĕrăţia Turculuĭ i-aŭ venitŭ luĭ Batori Jigmond rĕspunsŭ, precum, cu bucurie aŭ primitŭ Impĕrăţia pofta luĭ, şi nezăbavă vreme îĭ va trimite agiutorŭ. De aceste vestĭ de la Pórtă mare bucurie aŭ avutŭ Ardeleniĭ, împreună cu Jigmond Batori. Ce, gătindu-se Jigmond den Clujŭ sĕ ésă in tabĕră, s'aŭ rĕsbolitŭ, şi aŭ trimisŭ la Başta Georgea solŭ, precum, aŭ înţĕlesŭ Jigmord Batori de bănatulŭ cumnatu-seŭ, luĭ Rodolf Impĕratul, asupra sea; ce, elŭ nu pentru altă s'aŭ întorsŭ la moşiea sea, cum sĕ fie împrotivnicŭ Impĕratuluĭ, ce pentru sĕ'şĭ pótă apĕra moşiea sea despre varvarĭ; şĭ elŭ, nu den voea sea, ce cu pofta à tuturorŭ Ardelenilorŭ aŭ venitŭ la Ardélŭ, iprocĭ.

Rĕspuns'aŭ Başta Georgea soluluĭ, precum elŭ nu poftesce vĕrsare de sânge creştinescŭ, măcar că are sci voea luĭ Jigmond; şi Rodolf Impĕratul nu este capŭ prostŭ ca acela, sĕ se pótă împăca cu unŭ ospĕţŭ; ce, i se cuvine maĭ mare cinste şi ascultare de-cătŭ tuturorŭ Domnilorŭ. Şi cu aceste cuvinte aŭ slobodĭtŭ de la sine pre solul luĭ Jigmond. Şi ĭar aŭ maĭ trimisŭ solŭ Jigmond la Başta Georgea cu gĭurămêntŭ, de i-aŭ spusŭ că elŭ nu pentru scădere, ce maĭ multŭ pentru adăogire şi crescere între crestinĭ aŭ venitŭ. Ce, de vreme că Jigmond aŭ cunoscutŭ că Başta Georgea vine asupra luĭ, elŭ âncă este gata a stare împotivă'ĭ. La aceste aŭ rĕspunsŭ Başta Georgea, precum elŭ este slugă; şi ce i-aŭ poroncitŭ, are datorie a le facere; şi sĕ scie Jigmond acéstă poveste, sĕ înduplece nueaŭa, ĕră sĕ nu o frîngă; şi la înduplecatul nueleĭ multŭ sĕ socotéscă in cugetŭ; adăogândŭ şi acécta: mujicul când se vede aprópe de stĕpânire, şi haĭnele séle a cheltuire pentru dênsa este gata; ĕră Craĭul Jigmond den stĕpânirea care o are va sĕ se desbrace şi altuĭa sĕ o dea. Cu aceste cuvinte Başta Georgea aŭ vrutŭ sĕ înscliinţeze pre Jigmond că, cu acele pricinĭ ce âmblă împrotiva luĭ Rodolf, îşĭ va perde stĕpăniea, care are putea sĕ o ţie, de are fi cu credinţă luĭ Rodolf.

Şi aşa, den iscóde inţĕlegêndŭ Jigmond Bator, precum Başta Georgea şi cu Mihaĭ Vodă s'aŭ pornitŭ cu oştĭ asupră'ĭ, aŭ trasŭ şi elŭ tóte oştile de pren tóte locurile la unŭ satŭ aprópe de Clujŭ, anume Şamos Falva; şi elŭ âncă aŭ purcesŭ den Clujŭ cu 43 de stéguri, făcute de-curênd. Ĕră Başta Georgea, clătindŭ de la Dobriţinŭ, s'aĭ tăbĕritŭ la Maetin, făcêndŭ împregiurŭ şanţŭ[1]).

Neculaĭ Costin.

[1]). Până aice Leatopiseţul Moldoveĭ este scrisŭ pe Neculaĭ Costin.
După acésta toţĭ copiştiĭ adaogă următórele versurĭ, in alusia morţiĭ luĭ Mihaĭ Vodă, ce curând apoĭ se întêmplă.

Mórtea într'unŭ chipŭ calcă tóte, casĕ
Domnescĭ şi impĕrătescĭ; pre nime nu lasă.
Pre bogaţĭ şi pre sĕracĭ, ea le taĭe vacul,
O, viclén-o! in tótă vremea veneţĭ ca cu sacul.
Neprăvălitŭ, strĕmutatŭ ce nu stăruesce?
De tine in totŭ césul ce hălăduesce?
Spre cădere de tine, tu cu vreme tóte
Primenescĭ şi nimică sĕ stea in vecĭ, nu póte.
Tu, părinte tuturor, Dómne şi Impĕrate!
Numaĭ singur covêrşescĭ vremĭ neměsurate!
Aĭ poroncitŭ vremilorŭ sĕ nu stea,
Nimică in vecĭ pre lume nu póte sĕ custe.
Mulţĭ aŭ fostŭ, şi mulţĭ suntemŭ, şi mulţĭ te aştéptă,
Lumea den priminele nu se maĭ deştéptă.

www.dacoromanica.ro

SGARA
TOMULUĬ ĂNTÂIŬ

		Pag.
Prefaţă la a adoua ediţiune		I.
Idem la ântâia ediţiune		XXIII
Cuvêntŭ introductivŭ la istoria naţională		XXXI

MIRON COSTIN

Carte pentru descălecatul d'ântêiŭ a Moldavieĭ.

Predoslovie		3
CAP. I.	De némul Moldovenilorŭ, din ce ţéră aŭ eşitŭ.	9
CAP. II.	De impărăţia Rômuluĭ.	12
CAP. III.	De Dacia	15
CAP. IV.	De Trajan, împĕratul Rômuluĭ.	16
CAP. V.	De cetăţile ţĕrilorŭ acestora.	23
CAP. VI.	De numele neamurilorŭ acestorŭ ţĕrĭ, şi de limba lorŭ	25
CAP. VII.	Cât aŭ trăitŭ aceste locurĭ cu ómenĭ, dupe descălecarea luĭ Traian cu Romanĭĭ	29

NECULAĬ COSTIN

Carte pentru descălecatul d'ântêiŭ a Moldoveĭ.

Predoslovie		33
CAP. I.	Pentru zidirea lumiĭ şi pentru împărţirea limbilorŭ şi pentru descălecarea ţerilorŭ	39

www.dacoromanica.ro

Pag.

CAP. II. Pentru împărţirea limbilorŭ şi de înmulţirea a multe noróde din treĭ feciorĭ aĭ luĭ Noe 46
CAP. III. Pentru seminţia şi némulŭ luĭ Sim 47
CAP. IV. Pentru seminţia luĭ Ham 48
CAP. V. Némul luĭ Iafet 50
CAP. VI. Pentru Dacĭ 54
CAP. VII. Pentru împĕrăţia Rômuluĭ 57
CAP. VIII. Pentru Italia de unde a eşitŭ némulŭ Maldovenilorŭ, dupe risipa Dacilorŭ 59
CAP. IX. Pentru numele Moldovenilorŭ şi a Muntenilorŭ dupe ce a descălecatŭ Trajanŭ 60
CAP. X. Pentru Trajanŭ, împăratul Rômuluĭ, şi pentru oştile luĭ asupra luĭ Decebal Craiulŭ Dacilorŭ 62
CAP. XI. Pentru cetăţile ce se află aicea în ţară 69
CAP. XII. Pentru numele neamuluĭ acestorŭ ţĕrĭ, şi pentru portulŭ şi graiulŭ lorŭ 70
CAP. XIII. Pentru risipa Dacieĭ ce era de Trajanŭ descălecată . . . 78
CAP. XIV. Câţĭ anĭ aŭ trăitŭ pe aceste locuri aşeḑarea Romanilorŭ, şi câţĭ anĭ aŭ stătut locul pustiŭ pênĕ la descălecarea luĭ 81
CAP. XV. Draguş Pentru deşcălecarea ţĕreĭ Leşeşcĭ 82
CAP. XVI. Descălecatulŭ alŭ doilea a ţĕreĭ Moldoveĭ 83
Fragmentŭ dintr'o cronică, atribuită luĭ Nicolaĭ Milescu 85

GRIGORI UREKI

Domniĭ Moldoviĭ şi viéţa lorŭ.

Predoslovie 129
Pentru deşcălecatulŭ ţĕreĭ Moldoveĭ 131
CAP. I. Inceputulŭ Domnilorŭ ţĕriĭ Moldoviĭ 133
CAP. II. Domniea feciorilorŭ luĭ Stefan Vodă celŭ dintêiŭ . . . 134
CAP. III. Domniea Iugăĭ Vodă 136
CAP. IV. Domniea luĭ Alecsandru Vodă celŭ bunŭ 137
CAP. V. Soborulŭ ce s'aŭ adunatŭ în Florenţa 139
CAP. VI. Domniea luĭ Iliaşĭ Vodă şi a luĭ Stefan Vodă 141
CAP. VII. Domniea luĭ Roman Vodă 145
CAP. VIII. Domniea luĭ Petru Vodă 146
CAP. IX. De un Stefan Vodă şi de Ciubăr Vodă 146
CAP. X. Domniea luĭ Alecsandru Vodă şi de resbóele ca aŭ avutŭ cu unŭ feciorŭ alŭ seŭ Bogdan Vodă 147
CAP. XI. Domnia luĭ Petru Aron Vodă 149
CAP. XII. Domnia luĭ Stefan Vodă celŭ marĕ şi celŭ bunŭ 151

www.dacoromanica.ro

		Pag.
CAP. XIII.	Domnia luĭ Bogdan Vodă	179
CAP. XIV.	Domnia luĭ Stefan Vodă celŭ tênĕrŭ	186
CAP. XV.	Domnia luĭ Petru Vodă Rareş	190
CAP. XVI.	Domnia luĭ Stefan Vodă Lăcustă	197
CAP. XVII.	Domnia luĭ Alecsandru Vodă Cornea	201
CAP. XVIII.	Domnia a doua a luĭ Petru Vodă Rareş	202
CAP. XIX.	Domnia luĭ Ilieaş Vodă Apostatul	206
CAP. XX.	Domnia luĭ Stefan Vodă feciorŭ luĭ Petru Rareş	207
CAP. XXI.	Domnia Joldiĭ Vodă	209
CAP, XXII.	Domnia luĭ Alecsandru Vodă Lăpuşnénu	210
CAP, XXIII.	Domnia luĭ Despotŭ Vodă	212
CAP. XXIV.	Domnia luĭ Toşma Stefan Vodă	218
CAP. XXV.	A doua domnie a luĭ Alecsandru Vodă Lăpuşnénu	220
CAP. XXVI	Domnia luĭ Bogdan Vodă, féciorŭ luĭ Lăpuşnénu	222
CAP. XXVII.	Domnia luĭ Ion Vodă Armanul	223
CAP. XXVIII	Domnia luĭ Petre Vodă Şchiopul	229
CAP. XXIX.	Domnia luĭ Iancul Vodă Sasul	234
CAP. XXX.	A doua domnie a luĭ Petru Vodă Şchipu	235
CAP. XXXI.	Domniea luĭ Aron Vodă celŭ cumplitŭ	239
CAP. XXXII.	A duoa domnie a luĭ Aron Vodă celŭ cumplitŭ	241

MIRON COSTIN.

Letopiseţul ţerieĭ Moldoviĭ.

Voróva cătră cetitoriŭ		248
CAP. I.	Domniea luĭ Stefan Radu Vodă şi a luĭ Stefan Răsvan Vodă	249
CAP. II.	Domnieą luĭ Irimiea Moviiă Vodă	250
CAP. III.	Domniea luĭ Simion Movilă Vodă	250
CAP. IV.	Resboiul ce s'aŭ făcutŭ între verĭ, fecioriĭ luĭ Simion Vodă cu fecioriĭ luĭ Ieremiea Vodă pentru domnie	260
CAP. V.	Domniea luĭ Stefan Vodă Tomşa	261
CAP. VI.	Domniea Raduluĭ Vodă celŭ mare	266
CAP. VII.	Domniea luĭ Gaspar Vodă	268
CAP. VIII.	Domniea luĭ Alecsandru Vodă feciorŭ luĭ Ilieaş Vodă	275
CAP. IX.	A doua domnie a luĭ Stefan Vodă Tomşa	283
CAP. X.	A doua domnie a Raduluĭ Vodă celŭ mare	283
CAP. XI.	Domnieą luĭ Barnovski Vodă	285
CAP. XII.	Domniea luĭ Alecsandru Vodă feciorul Raduluĭ Vodă, şi a luĭ Moisiĭ Vodă Movila, şi a luĭ Alecsandru Vodă Iliaşŭ	291
CAP. XIII.	A doua domnie a luĭ Barnovski Vodă	295
CAP. XIV.	Domniea a doua a luĭ Moisiĭ Vodă Movila	298
CAP, XV,	Domniea luĭ Vusile Vodă	301

www.dacoromanica.ro

Pag.
CAP. XVI. Domnĭea luĭ Stefan Georgi Vodă 327
CAP. XVII. A doua domnie a luĭ Vasile Vodă 332
CAP. XVIII. A doua domnie a luĭ Stefan Vodă Georgie 334
CAP. XIX. Domniea Ghicăĭ Vodă. 357
CAP. XX. Domniea luĭ Stefăniţă Vodă 367

APENDICE.

Apendicsŭ I. de Evstratie logofătul, Simeon dascălul, Misail călugărul.

A. Pentru ijdereniea Moldovenilorŭ, şi cum aŭ bătutŭ pre Tătarĭ de pre aceste locurĭ 377
B. Pentru descălecarea Maramuruşuluĭ 378
C. Pentru descălecarea ţereĭ Moldoveĭ de al doile rând . . . . idem. 378

Apedics II. de Neculaĭ Costin.

A. Despre Ludovic Craiŭ Unguresc şi Leşescŭ. 380
B. Pentru Cnejia Litveĭ cum s'aŭ unitŭ cu Crăiea Leşească 381
C. Despre Vasilie Cneasul Mosculuĭ 382

Apendics III. de Neculai Costin.

A. Pentru Crijaţĭ (Cruciaţĭ) ce neamŭ aŭ fostŭ. 384
B. Pe ce vreme s'aŭ arĕtatŭ acestĭ Crijaci neprietinĭ Leşilorŭ, şi când le aŭ trimisŭ adjutorŭ Alecsandru VV 387

Apendics IV. de Neculaĭ Costin.

Resboiulŭ luĭ Vladislav Craiulŭ Leşescŭ şi Ungurescŭ ce aŭ avutŭ cu Sultan Murat Ia Varna 389

Apendics V. de Niculaĭ Costin.

Resboiulŭ luĭ Stefan Vodă cu Albrecht Craiulŭ Leşescŭ. 391

Apendics VI. de Niculaĭ Costin

Despre obiceele Leşilorŭ când facŭ Craiŭ noŭ 400

Apendics VII. de Simeon Dascalul.

A. Cumu'ĭ ţéra Leşéscă 404
B. De împĕrăţiea Tătăréscă 406
C. De împĕrăţiea Turcilorŭ 408
D. Pentru ţéra Unguréscă şi Ardélulŭ de susŭ 411

www.dacoromanica.ro

Pag.

Apendics VIII. de Niculaï Costin.

De lucrurile ţeriï Ungureścï şi cum aŭ cupriusŭ Turciï ţéra Ungurésca. 414

Apendics IX de Simeon Dascalul.

Pentru Despotŭ Vodă de unde s'aŭ ijderitŭ şi în ce chipŭ 'şï-aŭ scosŭ nume de domnie. 428

Apendics X. de Niculaï Costin.

A. Domniea luï Despotŭ Vodă 432
B. Domniea luï Stefan Tomşa 442
C. A doua domnie a luï Alecsandru Lăpuşnénu 447
D. Domniea luï Bogdan Vodă feciorŭ luï Lăpuşnénu 450
E. Peutru ţéra Astrahanuluï 451
F. Domniea luï Ion Vodă 455
G. Domniea luï Petru Vodă Şchiopul 466
H. Domniea Ianculuï Vodă ce'ï ţicŭ Sasul 470
I. A doua domnie a luï Potru Vodă Şchiopul 473
J. Domniea luï Aron Vodă celŭ cumplitŭ 431
K. Domniea luï Răsvan Vodă 478
L. Domniea luï Irimiea Vodă Movilă 486

Sfîrşitul Tomuluï întêiŭ.

www.dacoromanica.ro